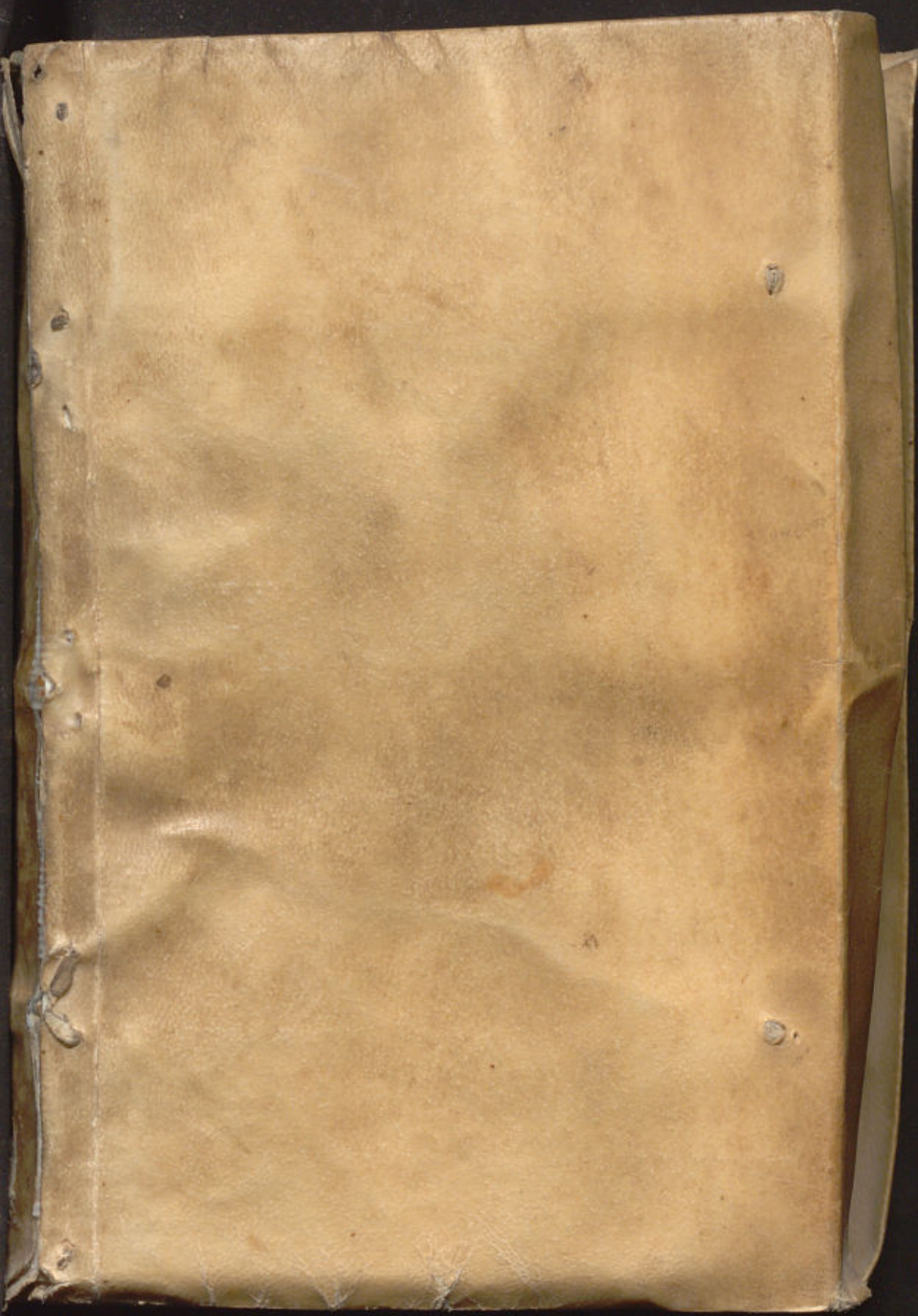

Vertical text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The characters are difficult to decipher but appear to be in a historical script.

A
40
288

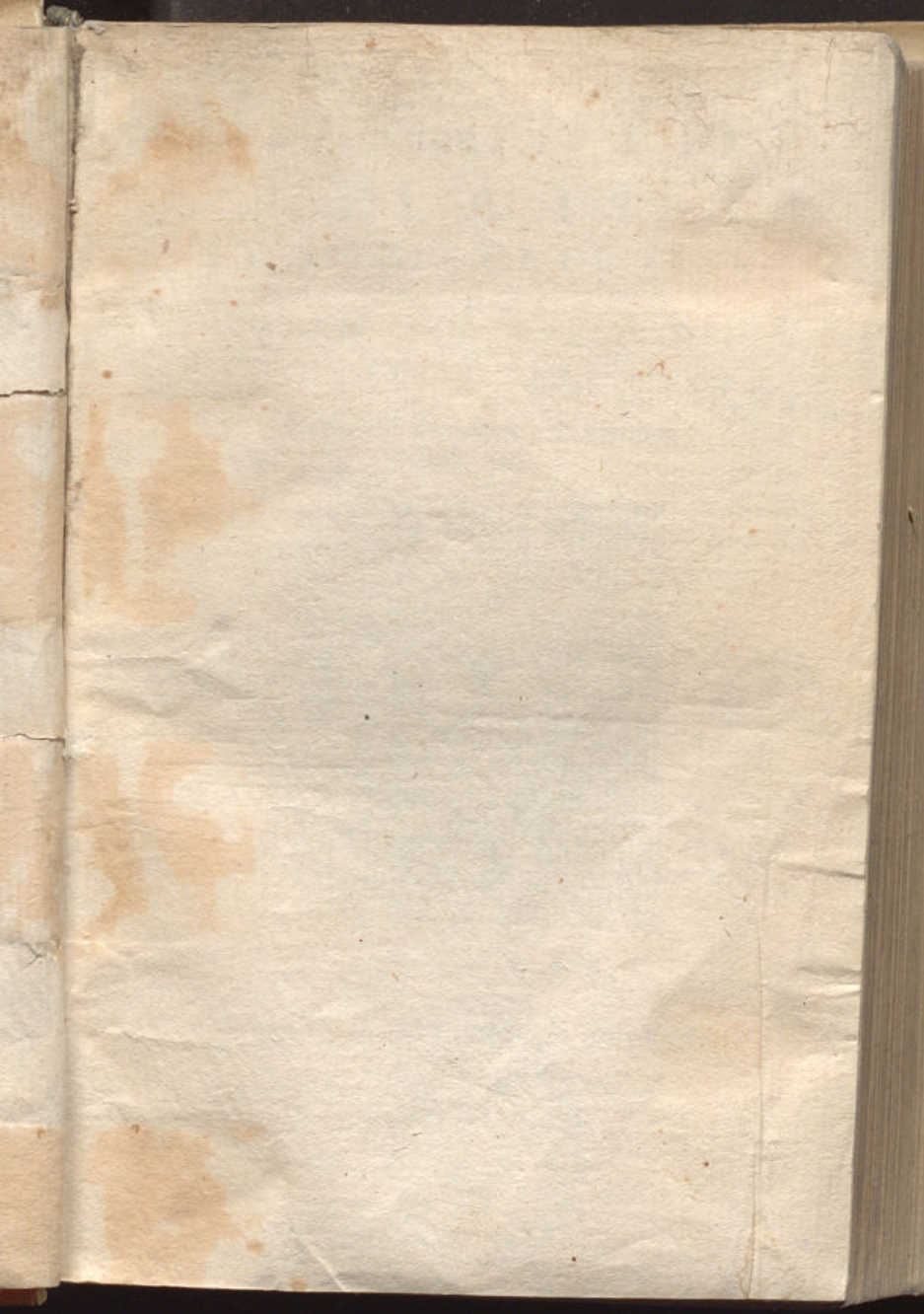

Auto 7-9

104

611815668

Com 81

85.

Com
ala
Gene
in 9
inc
A
St
ele

Del Cole del Conjo de Jezu de Granada B.

HIERONYMI PLATI

EX SOCIETATE IESV,

DE

BONO STATVS RELIGIOSI

LIBRI TRES.

B-12.092

Recogniti ab auctore, & pluribus
locis aucti.

Corregi el libro conforme

ala senhora e las

General y quise en

en Granada 28 de

enero de 1597.

Augustin de Quiros

No anade nada

el expurg. de 1701

L V G D V N I,

A P V D

IOANNEM BAPTISTAM BVISSON.

M. D. XCI.

CUM PRIVILEGIO

HIERONYMI
PLATI

Lvdouicus Richeomus Prouincialis Collegio-
rum Societatis I E S V, in Prouincia Lugdu-
nensi, iuxta priuilegium eidem Societati à Chri-
stianissimo Galliarum Rege die 10. mensis Maij,
anni 1583. concessum, (quo Bibliopolis omnibus
prohibetur, ne libros ab eiusdem Societatis homi-
nibus compositos, absque illorum permissione im-
primant) permittit Ioanni Baptistæ Buysson Lug-
dunensi Bibliopolæ, vt *Hieronymi Plati eiusdem So-
cietatis* opus, cui titulus est *De bono status Religiosi*, ad
sex proximos annos imprimere, ac liberè diuende-
re possit. Datum Lugduni Die 30. Nouembris,
1591.

RICHEOMVS.

IOANNES BAPTISTA BUYSSON

ADMODVM R. IN
CHRISTO PATRI P.

CLAUDIO AQUAVIVAE

Societatis IESV Præposito Generali
meritissimo, Ioannes Baptista
Buysson Bibliopola Lu-
gdunensis S.

*V*M propositum mihi esset, admodum R. Pater, post
Gulielmi Rouillij optimi vxoris aui, qui cum, & ne-
cessitudinis, amorisq; vinculum, & commercij So-
cietas intercedebat Librariam officinã nouo ineunte
anno, nouo nomine, nouisq; insignibus aperire, nihil
antiquius mihi fuit, quam insignis etiam illam scriptoris alicuius
nomine initiari, cuius spectata in primis pietas esset, quiq; non le-
uem legentibus vtilitatem asferret. Quare cum omnino ferme ser-
mone accepissem Hieronymi Plati, viri Societatis vestre præclari li-
bros, De bono status religiosi tales esse, quales ego maximè opta-
bam, eosque re ipsa reuoluerem ab omnibus flagitari comperirem,
qui maiora præstantium vestri ordinis hominum volumina breui
Deo propitio editurum me spero, quæque Bibliopola munus non ad
priuatum commodum, sed ad publicam vtilitatem exercere statui,
feliciter mihi successurum esse credidi si ab eo potissimum illud au-
spicarer libro, qui & ceteros siue nostra, siue Patrum memoria eius
argumenti omnes facile superare & ingens tum omnibus, tum vero
maximè perfectæ vitæ statum amplecti cupientibus emolumentum
asferre posse iudicatur. Hoc verò dum meditor, & rei quam optime
possem persciendæ consilia conquirere, per opportunè audio R. P. Ber-
nardinũ Castorium Collegij nostri Lugdunensis Rectorem, quem ego
merito & meo, & cõmuni ciuitatis nomine obseruo, eius libri exẽ-
plar accepisse ab ipso auctore non antè multò quã vita fungeretur,
emendatum. Quamobrem cum illum, qui multis hæctenus sibi me
* 2 Societatisq;

Societatiq; vestra vniuersa beneficijs obstrinxit, hęc ob causã adij
sem, nouo etiã, hoc me tandē pro sua humanitate munere cumula
uit, vt illo vti exēplari in hac mea Plati editione liceret, ac licet ip
se autor ob singularē animi modestiam, & summū rerū humanarū
contemptū opus hoc nulli dicatum hactenus euulgarit, operapretiū
me facturū tamē omnino iudicauit, si cumprimū ex officina nostra
suo quodāmodo parente iam morbatum prodiret, quasi posthumum
Hieronymi Plati filiū tibi maxime cōmendarem, qui totius Societa
tis, in qua ille sanctissimē vixit, moderator, & caput sapientissimē
omnia gubernas, qua ab ea toto orbe summa omnium hominum vti
litate geruntur, & ad quem post scriptoris mortem hereditario
quodā iure ex asse contingit. Nō enim dubito permulta in hoc toto
opere contineri, qua Plati ipso à te vel familiaris de perfecta vi
ta cōmodis agente, vel alios tua cura commissos informante audita,
atq; in suū opus translata diligenter postea suis quaq; locis digesta
posuerit. Quę licet nemine conscio absque vlla monitoris opera fa
cile recognoscas, patere tamen illa tibi à me defuncti Plati nomine
tacito representari, eaque obsecro pro singulari tua benignitate nō
aqua solū, sed etiã læta fronte sic recipe ac si rediuos tui amā
tissimi, atque obseruantissimi, tibi que carissimi Plati vultus ac vo
ces exprimerēt. Nec verò mouere te quoquo modo velim, me homi
nē tibi planē nouū, nec de nomine quidem adhuc notū te cogitatio
nū curis adeo multis, adeoque serijs in societate Iesu amplissima tā
ta cū laude administranda prapeditū incomposita, tuoque adeo in
digna cōspectu Epistola interpellare. Ita enim multis, ita magnis, me
vestra familia homines qui Lugduni sunt, officijs deuinxerūt, vt cū
penē iure nexi addictus iā diu societati sim, nefas omnino duxerim
illius id capiti non aliqua tandē ratione profiteri. Et quoniã qua
cūque à me tibi, tuisq; prestari possunt obsequia, meritis lōge mino
ra sūt, Deū perpetuō supplex obsecrabo, vt cui⁹ à vobis causa gerū
tur omnia, Societate vestrā vniuersā sartā tectā custodiat, tēq; illā
prudētissimē ac religiosissime moderantē diutissime conseruet. Vale,
Lugduni Calendis Ianuarij augustissimo Iesu nomini, quod vestra
societatis insigne auspiciatissimum est, consecratis, M. D. XCII.

CAPITV M O P E R I S.

CAPITA LIBRI PRIMI, in quo agitur de vtilitate.

- P**roœmium de pulchritudine status religiosi, vtque
semper à demone oppugnatus fuerit.
- Testimonia sanctorum Patrum in commendatio-
nem status religiosi. Cap. I.
- Quid sit religio, & quotuplex eius bonum. cap. II.
- Hominem non esse suum, sed Dei, idque ob septem causas.
cap. III.
- Religiosum statum satisfacere huic obligationi, dum nos perfecte
Deo tradit. cap. IIIII.
- De laqueis, & occasionibus peccandi, quæ sunt in seculo.
cap. V.
- De tribus mundi malis, quæ Ioannes Apostolus commemorat.
cap. VI.
- De fuga mundi per religiosam vitam. cap. VII.
- Quam vtile, & salutare sit, nudari omnibus omnino creaturis.
cap. VIII.
- De vtilitate religiosa paupertatis. cap. IX.
- De vtilitate religiosa castitatis. cap. X.
- De vtilitate religiosa obedientie. cap. XI.
- Non solum religiosos, sed omnes Christianos obligatos esse ad vitam
perfectionem. cap. XII.
- Primus religionis fructus, integra remissio omnium peccatorum.
cap. XIII.
- Secundus fructus religionis ex eo, quod sit status penitentie.

- cap. x i i i i
 Tertius fructus ex victu seueriore. cap. xv.
 Quartus fructus, quod omnem peccati materiam perfectissime remouet. cap. xvi.
 Quintus fructus, commoditas vacandi Deo. cap. xvii.
 Sextus fructus, exequi in omnibus diuinam voluntatem. cap. xviii.
 Septimus fructus, quod faciat vt Dei precepta facilius seruentur. cap. xix.
 Octauus fructus, ipsa humilitate, & abiectioe status. cap. xx.
 Nonus fructus, quod religio sit schola virtutum. cap. xxi.
 Decimus fructus, ex vberiore in fluxu gratia. cap. xxii.
 Undecimus fructus, vberius meritum ex vi status. cap. xxiii.
 Duodecimus fructus ex ductu, & gubernatione Præpositorum. cap. xxiiii.
 Decimustertius fructus, vtilitas ex regulis scriptis. cap. xxv.
 Decimusquartus fructus, ex bonis exemplis. cap. xxvi.
 Decimusquintus fructus, vnitas quam maxima religiosorum inter se. cap. xxvii.
 Decimus sextus fructus, ex mutua ope in omnibus rebus. cap. xxviii.
 Decimus septimus fructus, communitio omnium bonorum operum. cap. xxix.
 Decimus octauus fructus, ex vinculo votorum. cap. xxx.
 Decimus nonus fructus, mortis securitas, & tranquillitas. cap. xxxi.
 Vigésimus fructus, quod sit signum diuine prædestinationis. cap. xxxii.
 Vigésimus primus fructus, peculiaris Dei cura, ac patrociniū. cap. xxxiii.
 Vigésimus secundus fructus, patrociniū Beatissime Virginis Mariæ. cap. xxxiiii.
 Vigésimustertius fructus, quod religiosorum preces facilius à Deo exaudiant

exaudiantur.	cap. xxxv.
Comparatio status religiosi cum seculari laico.	cap. xxxvi.
Comparatio status religiosi cum ordine clericorum simplicium.	xxxvii.
cap.	xxxviii.
Comparatio status religiosi cum statu Episcoporum, & Prelatorum.	ca. xxxviii.
Comparatio status religiosi cum vita solitaria.	cap. xxxix.
De beneficio vocationis religiosa.	cap. xxx.

CAPITA LIBRI SECVNDI,
in quo agitur de Dignitate.

Prooemium, quod in statu religioso cum utilitate coniuncta etiam sit dignitas.

De utilitate rerum omnium temporalium. Cap. I.

In quo sita sit vera nobilitas, & dignitas. cap. II.

De dignitate religiosa paupertatis. cap. III.

De praestantia religiosa castitatis. cap. IIII.

De dignitate religiosa obedientia. cap. V.

Religiosum eminere super omnes res terrenas, idque quam sit gloriosum. cap. VI.

De religiosi eminentia in relinquendis carnalibus propinquis. cap. VII.

Quod religiosus reliquerit etiam se ipsum, idque summum esse. cap. VIII.

In religiosum statum confluere omnes virtutes. cap. IX.

Quanta sit perfectio religiosi status. cap. X.

De dignitate status religiosi ex similitudine Christi, & Dei. cap. XI.

Religionem esse genus martyrij. cap. XII.

Religiosos esse amicos, & filios, & sponsas Dei. cap. XIII.

Religiosos, quia Deo consecrantur, esse templum Dei. cap. XIII.

Religiosos propter sui oblationem esse perpetuum sacrificium. xv.

* 4 Comparatio

<i>Comparatio religioſe dignitatis cum regia.</i>	cap. xv.
<i>De iudiciaria poteſtate, quam habebunt religioſi.</i>	ca. xvii.
<i>De peculiari gloria, quam in cælo conſequentur religioſi.</i>	
cap.	xviii.
<i>De antiquitate ſtatus religioſi, & primum vt in lege veteri deſignatus fuerit.</i>	cap. xix.
<i>Religioſum ſtatum ab ipſo Chriſto inſtitutum fuiſſe, & in ipſis primis Apoſtolis.</i>	cap. xx.
<i>Vt religioſum inſtitutum vigerit tempore Apoſtolorum.</i>	cap. xxi.
<i>Quomodo deinceps ordines religioſi propagati ſint vsque ad noſtra tempora.</i>	cap. xxii.
<i>De religioſis Clericorum ordinibus.</i>	cap. xxiii.
<i>De tanta multitudine & religioſorum, & religionum,</i>	
cap.	xxiiii.
<i>De viris inſignibus ſanctitate ſimul, & doctrina qui religioſi fuerunt.</i>	cap. xxv.
<i>De viris principibus, qui religioſam vitam duxere.</i>	
cap.	xxvi.
<i>De principibus fœminis, quæ religioſam vitam complexæ ſunt.</i>	
cap.	xxvii.
<i>De ſummis Pontificibus, qui ex religioſis ordinibus creati ſunt.</i>	
cap.	xxviii.
<i>De Prelatis, qui ex religione prodire.</i>	cap. xxix.
<i>De fructu à religioſis in Eccleſia Dei factò.</i>	cap. xxx.
<i>Cauſe cur ſtatus religioſus aptiſſimus ſit omnium ad hunc fructum faciendum.</i>	cap. xxxi.
<i>De doctrina religioſorum, & eloquentia.</i>	cap. xxxii.
<i>De cauſis cur religioſi in literis profecerint.</i>	cap. xxxiii.
<i>De triplici religionum pulchritudine, & dignitate.</i>	c. xxxiv.
<i>Religiones continere formam perfectiſſimæ Reipublicæ.</i>	
cap.	xxxv.
<i>Quantum Eccleſiæ ornamentum addiderint religioſi ordines.</i>	
cap.	xxxvi.
<i>De honore, qui etiam in hac vita exhibetur religioſis.</i>	cap. xxxvii.
	Capitulum

CAPITA LIBRI TERTII,

in quo agitur de iucunditate.

Prooemium de iucunditate status religiosi, & de impedimentis
qua obijci solent, ex figura Hebraeorum.

Delectationes animi multo esse maiores, quam corporis. c. I.

Veram animi delectationem non esse in Deo. cap. II.

De prima iucunditate religionis, quia careat secularibus molestijs.
cap. III.

De facilitate religiosa disciplina. cap. IIII.

De iucunditate vitæ religiosa ex passionum mortificatione. c. V.

De iucunditate quam religiosi capiunt ex oratione. cap. VI.

De alijs multis religiosorum gaudijs. cap. VII.

De delectatione, quam religiosi capiunt ex paupertate.
cap. VIII.

De iucunditate castitatis, & obedientie. cap. IX.

De religiosorum delectatione ex spiritualium fratrum conuictu.
cap. X.

De religiosi delectatione ex studijs litterarum. cap. XI.

De gaudio, quod ex animarum profectu religiosi capiunt.
cap. XII.

De Centuplo religiosi promisso. cap. XIII.

Comparatio religionis, & paradisi. cap. XIIII.

De ijs, qua obijci solent contra religionem, & primum quod hæc
gaudia sint paucorum. cap. XV.

De eo, quod multi obijciunt, in religione multa esse aspera.
cap. XVI.

De eo, quod obijcitur, religiosos priuari delectationibus huius vi-
tæ. cap. XVII.

De tentationibus, quas aliqui obijciunt in religione multas esse.
cap. XVIII.

Responsio ad eos, qui dicunt, contra naturalem inclinationem esse,
vt quis viuat sub aliena potestate. cap. XIX.

Responsio ad eos, qui putant, melius esse retinere res suas ad pia
opera, quam omnino relinquere. cap. XX.

- Responsio ad eos, qui dicunt, se in seculo manere, vt fructum in pro-
 ximis faciant. cap. xxix.
 Ad eos, qui dicunt satis esse relinquere mundum affectu, etiam si
 non effectu. cap. xxxii.
 Ad eos, qui dicunt perfectius esse viuere in seculo, propter maiores
 difficultates bene viuendi. cap. xxxiii.
 Ad id quod obijcitur, religiosos maioris perfectionis obligatione te-
 neri. cap. xxxiiii.
 Contra eos, qui obijciunt, aliquos religiosos non bene viuere.
 cap. xxxv.
 Responsio ad illud argumentum, quod si omnes fierent religiosi,
 mundus periret. cap. xxxvi.
 Contra quorundam metum, ne desint necessaria ad vitam.
 cap. xxxvii.
 De aliorum timore, ne acceleretur mors ex corporis incommodis.
 cap. xxxviii.
 Ad eos, quos retardat amor corporis proprii. cap. xxxix.
 De ijs, qui amore seculi impediuntur, ne fiant religiosi.
 cap. xl.
 Contra quorundam timorem, ne non possint exuere prauos habi-
 tus. cap. xli.
 Ad eos, qui timent, ne non perseuerent in religione. cap. xlii.
 Contra tentationem de differendo ingressu religionis. ca. xliiii.
 De tentatione ex parentibus aut propinquis. cap. xliiiii.
 In eos, qui liberos, vel propinquos a religione reuocant. c. xlv.
 Responsio ad eos, qui dicunt non posse se cognoscere vocationem
 Dei. cap. xlvi.
 Epilogus totius operis, ad religiosos. cap. xlvii.
 Epilogus totius operis, ad seculares. cap. xlviii.

INDEX RERVM

A

- A**ctiua vita laus. 503. melior tamen qua simul addit contemplationem. 507. 742.
- Ambitio quantas molestias afferat. 543.
- Ambitiosi indigni sunt honore. 512.
- Ambrosius monasterium instituit. 411. eius eloquentia quam dulcis. 588.
- Amicitia cum Deo requirit in creatura eleuationem quandam. 360.
- Amicitia inter homines, quam incumula 578. non potest fundari nisi in virtute. 579.
- Andreas Spinula Soc. Iesu ingressus. 446. mitigatur ei difficultas religionis. 610.
- Animarum fructus. Vide Proximi.
- Antonij Patavini eloquentia. 499. constantia aduersus Tyrannum. 323.
- Antonini doctrina. 496. virtus in Episcopatu. 409. quam inuitus eum admiserit. 261.
- Antonius rem monasticam amplificauit. 409. eius animi aequalitas. 320. 324.
- Anselmus religiosus fuit. 438. eius fortitudo. 466. quantum amaret vitam religiosam. 260.
- Appetitus naturaliter obedit rationi. 548.
- Apostoli omnium primi religiosi

- fuere. 399.
- Apostolos imitantur religiosi. 344. 381.
- Asperitas vita mitigatur consuetudine. 608. Dei gratia. 610. 615. spe caelestis gloria. 611. spiritualibus consolationibus. 612. aliorum exemplis. 683. odio carnis. 682. 759. interdum etiam miraculo 613.
- Vide etiam, Caro.
- Auaritia pericula. 56. 240.
- Augustinus religiosus fuit. 435. difficillime conuersus. 758. eius eloquentia. 588.
- Aulicorum vita misera, & periculosa. 242. quanta in ea molestia. 544. & Vanitas. 771.

B

- B**aptismus totum hominē Deo obligat. 40. cur delent omnia peccata. 107.
- Basilii monachus fuit. 433. & patriarcha monachorū in Oriente. 409. eius constantia in Valentem Imp. 466. stylus qualis. 588.
- Beda monachus fuit. 438. cur dictus sit venerabilis. ibid. quo saeculo vixerit. 492.
- Benedictus patriarcha monachorum in Occidente. 411. scripsit regulam optimam. 178. 412.
- Benedictini ordinis origo. 412. amplitudo maxima. 426. oppugnatus

- tus est à damone. 8. 224. multos
habuit doctos. 491. & seq.
- Bernardini Senensis eloquentia.
498 fortitudo. 323.
- Bernardus Cisterciensem familiam
illustrat. 414 quantum fructum
in ecclesia fecerit. 479. eius elo-
quentia. 589. amor in B. Virgi-
nem. 228.
- C
- C**Amaldulensis familia origo.
413.
- Canonicorum regularium origo.
421.
- Cardinales ex ordinibus religiosis.
464.
- Caritatis virtus inest in religioso
statu. 333. & assidue augetur.
147. 334.
- Caritatis ordo est ut suam quisque
salutem prius curet. 642.
- Carmelitani ordinis origo. 414. est
in tutela B. Virginis. 229.
- Carnis voluptas etiã licita obtun-
dit animam. 86. plurimum nocet.
58. 114. facile à licitis ad illi-
cita labitur. 87. 88. 395.
- Carnis delectationes minores sunt
quam animi. 532. 537. coniuncta
cum motu. 532. habent admix-
tam tristitiam. 534.
- Caro castiganda est. 681. idque
odium verus est amor. 682. &
utile ipsi carni. 684.
- Carnis afflictio retundit eius inso-
lentiam. 114. auget vires ani-
ma. 115. meretur consolationes
spirituales. 117. est unica ad cœ-
lum via. 117.
- Vide etiam, *Asperitas.*
- Carthusiensis ordinis initia. 414. est
in tutela B. Virginis. 228.
- Castitatis consilium à Christo pro-
mulgatum. 398. ab ipso observa-
tum. 349. & à B. Virgine. 126.
- Eius excellentia. 332. est supra na-
turam. 304. est martyriũ quod-
dam. 357. facit homines angelis
similes. 305. 244. immo ipsi Deo.
307. facit animam Dei sponsam.
362. habet in cœlo maximam
gloriam. 310.
- Colligit totam animam. 84. inuat
ad bene orandum 557. ad proxi-
morum fructum. 489. etiam ad
humanas scientias. 501.
- Eius facilitas ex Dei gratia. 575.
presertim in religione. 79. 308.
& dulcedo. 576.
- Sine alijs virtutibus est imbecilla.
81.
- In religione est perfectissima quia
tollit facultatẽ matrimonij. 310.
quando autem hoc introductum
sit. 406.
- Appetitus generandi unde sit. 302.
660. quomodo nunc cessare de-
beat. 670.
- Centuplum religiosus promissum
591. 596. 754. 757. in rebus spi-
ritualibus. 593. qua centuplici-
ter placent. 765. & in ipso Deo.
595. immo etiam in rebus tem-
poralibus. 592.
- Promissum est non solis perfectis, sed
omnibus. 605.
- Christus est magister virtutum.
150. suo exemplo honorauit hu-
milia. 350.
- Omnes homines à Christo empti,
eique

- eique subiecti sunt. 37.
 Christi imitatio perfecta est relinquere terrena affectu, & effectu. 654
 Christi imitatio perfecta est in religione. 349. idque quam gloriosum. 156. ipse omnes inuitat ad religionem. 774. eius passionis precipuus fructus sunt religiosi. 699.
 Chrysostomus monachus fuit. 434. eius constantia in episcopatu. 427. suauitas eloquentia. 588.
 Cisterciensis ordinis origo. 413. amplitudo. 428. est in tutela B. Virginis. 228.
 Clerici simplices seculares non habent statum. 246. habent magnam obligationem ad perfectionem, & simul magna impedimenta. 152. sunt multo inferiores religiosi. 247. 253. Eorum pericula ex ordinis dignitate. 248. ex animarum cura. 250. ex redditibus ecclesiasticis. 251.
 Clerici prisca in ordine sacro suscipiendo obedientiam, & castitatem spondebant. 418. & paupertatem. 419.
 Clericorum regularium institutum antiquissimum. 418. quam sit praestans. 423. 424. Eorum ordo ab Eusebio institutus. 420. & ab Augustino. 421. & alij recentiores. 422. à Paulo III Pont. 464.
 Cluniacensis ordinis origo. 412.
 Caelestini ordinis origo. 416.
 Communitas in religione praclariora res. 20.
 Communio bonorum operum in quibus rebus consistat. 185. quo modo in religione vigeat. 197. quam sit utilis ad multa. 196. 198. & ad impetrandam à Deo. 236. 605.
 Congregatio plurium est causa maioris gratia. 152. habet magnam pulchritudinem. 3. & iucunditatem. 582.
 In congregatione viuere est valde utile. 154. ad cognoscenda vitia, & extirpanda. 188. 261. ad tentationes vincendas. 189. 264. ad virtutes exercendas. 265. 279. 598. & ad opera externa. 192.
 Conscientia bona iucunditas. 175.
 Consilia perfectiora sunt praeceptis ob multa. 346. iuuant ut praecepta seruentur. 138.
 Consolationes spirituales dantur à Deo pro cuiusque dispositione. 565. 604. magis tamen ex Dei liberalitate. 608. negantur ijs qui sectantur consolationes terrenas. 116.
 Mitigant omnem laborem. 612. redundant etiam in corpus. 621.
 Consolationes religiosorum. 20. 616. 620.
 Contemplatiua vita laus. 510.
 Creationis iure omnes Deo subiecti esse debent. 34. 35.
 Creatura omnis vilis, & pusilla. 283. semper fluens. 284. breuis. 285. fragilis. 286. exigui usus. 287. plena molestijs. 534. fere nihil. 288.
 Creaturarum consideratio oblectat

566. 584.

Creaturis omnibus eminent religio-
sus status. 320. quam autem id
sit gloriosum. 322.

Crucigerorum ordo quando captus
sit. 416.

Cupiditates terrena melius sanan-
tur carendo, quam fruendo. 87.
619.

Cura animarum quam periculo-
sa. 250. 254. sed non in religione.
257.

D

Dæmon valde odit, & in-
sectatur religionem, per
tyrannos. 4. per hæreticos. 6. per
alios. 7.

Virtus creaturis ad tentandum.
120.

Est communis omnium hostis. 622.
magis tamen oppugnat magis
spirituales. 711.

Delectationes animi maiores sunt
quam corporis, quia interiores.
531. nobiliores. 533. magis pro-
pria homini. 535.

Delectationes corporis magis sensi-
biles. 618.

Delectatio facilius tota prae-
cipiti quam temperari potest. 650.

Vide, voluptates.

DEVS est finis ultimus huma-
nae naturæ. 35. 36. amandus est
super nos ipsos. 37.

Omnes ei subiecti esse debent ob
eius excellentiam. 32. & ob crea-
tionem. 33. & ob alias causas.
34. & seq.

Deo subiectum esse ipsi homini uti-

le est. 46. 628.

Deus omnia gubernat per causas
subordinatas. 92.

Est vera anima delectatio. 537.
quia est anima bonum & finis.
539. & omnia bona continet.
540. 541.

Dei voluntas homini obscura. 137.
653. & tamen in omnibus que-
renda. 130. id autem perfecte sit
in religione, respecta propria vo-
luntate. 133. & per Superiores.
135.

Deus ad hominum salutem alijs
hominibus vitur. 169.

Eius providentia in pauperes vo-
luntarios. 572. 574. & seq.

Deo honor debetur, deinde is qui
se ei consecravit. 520.

Dei similitudo perfecta in religioso
statu. 351. ex passionum morti-
ficatione. 352. ex unione volun-
tatis. ibid. ex stabilitate in bono.
156. ex eminentia super res crea-
tas. 353. ex castitate. 370.

Præbet hominibus instrumenta sa-
lutis 1. largus est in donando.
604. nunquam reuocat dona
sua. 697.

Quam suavis sit ad cogitandum.
557.

Qui à Deo mouentur, non indi-
gent humano lumine. 707.

Deo grati esse debemus pro eius be-
neficijs. 744.

Diuitiarum mala propter pericu-
lum in acquirendo. 55. & in
utendo. 56. propter animi occu-
pationem. 156. propter vitia qua
eas comitantur. 57. propter deli-
cias 58.

- Earum periculum etiã bene utendos. 65. 650.
- Sunt instrumentum felicitatis. 635. sed actius, non contemplatiua. 641.
- Vix possunt haberi sine affectu. 652.
- Doctrina est ornamentum naturale, sed magnum. 490. In secularibus saepe est instrumentũ vanitatis. 242. Quam autem id malum sit. 772. In religiosis seruit obsequio Dei. 500.
- Religiosi valde doctrinam auxere. 497. ad eam aptissimi sunt ob multas causas. 501. Et precipue ob Dei opem. 502.
- Dominicus remouet redditus à suo ordine. 125. quantum ab omnibus honoraretur. 521.
- Dominicani ordinis origo. 415. est in tutela B. Virginis. 230. à Deo defensus est. 9. quos fructus in ecclesia fecerit. 476. quam multos doctos habuerit. 495. quando ad Indias nauigari. 481.
- Dominicani Pontifices. 460.
- E
- E**cclesia quãtum ornetur religiosis ordinibus. 516. 518. 667.
- Ecclesiastica potestas est in bonum subditorum. 629.
- Elemosyna est bona, sed melior paupertas. 637. Et dare se melius, quam sua. 105.
- Elyas Et Elysaus monachorum duces. 393.
- Episcoporum status quam sit periculosus. 255. quantam exigit perfectionem. 257. eius comparatio cum statu religioso. 256.
- Episcopi ex religiosis quam multi. 464. quam utiles ecclesia. 465. Et seq.
- Episcopatum multi religiosi recusarunt. 258.
- Eremitani ordinis origo. 411.
- Exempla bona quantum incitent ad bonum. 177. Et quidem suauiter. 179. iuuant ad sui cognitionem, Et humiliationem. 180.
- Exempla mala quantum noceant. 49.
- Non omnia sanctorum exempla ab omnibus imitanda. 656.
- Exempla aliorum incitant ad ingressum religionis. 758.
- F
- F**eruos sine discretionẽ periculosus. 168.
- Fides Et spes magna inest in statu religioso. 333.
- Fortitudo perfecta inest in statu religioso. 336.
- Franciscus paupertatis amator. 79. 298. 572. quantum ab omnibus honoraretur. 521.
- Franciscani ordinis origo. 415. oppugnatus est initio, Et à Deo defensus. 9. 225. est in tutela B. Virginis. 230. Et Dei. 217.
- Eius amplitudo. 427. quam multos doctos habuerit. 496. 497. quos fructus fecerit. 471. 477. quãdo ad Indias nauigari. 481. quot ibi martyres habuerit. 483. quot Pontifices. 462. quot episcopos ab aliquot annis. 464.
- Franciscus

Franciscus Paulensis fundator Minimorum. 417. quomodo honoratus in Gallia. 522.

Franciscus Xaverius ad Indiam nauigat. 482. ad id diuinitus inuitatur. 484. quibus consolationibus fruere tur. 564.

Franciscus Borgia Dux Gandiensis Soc. Iesu ingreditur. 455. quid eum mouerit. 763.

Fructus animarum. Vide Proximi.

Fulgentius ex monacho Episcopus. 437. eius constantia, & humilitas. 466. quam agrè eam dignitatem admiserit. 260. quomodo inductus ad religionem. 770.

G

Gloria coelestis varios habet gradus. 387.

Gloria religiosorum quanta erit in caelo ob multas causas. 392. & seq. & nominatim ex societate suorum. ibid.

Coelestis gloria causa omnes se Deo debent. 39.

Eius spes omnem mitigat molestiam. 611.

Gratia quid sit, & quotuplex. 150. eius quatuor fontes in religione. 152. facit facilem virtutem. 163. quanta eius sit vis. 609. 692. semper ei confidere debemus. 698.

Gregorius Pont. antea monachus. 437. quantum hanc vitam amaret. 184. quanta in Pontificatu gesserit. 452. eius eloquentia. 589.

Habitus quantum possint. 608. habitus virtutis quasi altera natura. 550.

Habitus mali exuuntur cessando ab actibus. 690. exercitatione contraria ibidem gratia Dei. 692.

Heretici & armis, & scriptis religiosos oppugnant. 7. 8.

Henricus rex Franciscanorum ordinem ingreditur. 443.

Hieronymus ecclesia doctor monachus. 435. eius eloquentia 588

S. Hieronymi ordo quando coeperit. 417. est in tutela B. Virginis. 231

Hilarion rem monasticam auxit. 409

Homo non est suus, sed Dei ob septem causas. 30. & seq. potest fieri similis Deo, vel brutis. 291. sunt in eo quatuor plaga ex peccato. 51. optimum remedium earum est religio. 1. 2

In hominis natura est inclinatio ad virtutem. 548

Hominum iudicia quantum noceant. 49

Honoris materia est sola virtus. 519

Honor religiosorum etiam in hac vita. 144 519. & seq. minime tamen periculosus. 145

Humilitas status signum praedestinationis. 141. habet tria priuilegia. 142

Humilitas facile acquiritur in religione. 147. immo inest in ipso statu. 338. magnam verò habet

// Cuius ad finem libj.

bit

D E

BONO STATUS

RELIGIOSI

LIBER PRIMVS.

P R O O E M I V M.

HUMANA natura si, vt à Deo facta est, ita semper recta, atque integra perstitisset, non solum facilis, sed etiam iucundus fuisset ei cursus ad immortalitatem, & gloriam, propter quam erat facta, nullo alio adiumento, præter eiusdem Dei gratiam, quam quidem in ipsa origine hausisset, & suis deinde meritis vberimè cumulasset. Nunc autem, cum hæc natura adeo fracta, deformata, ac debilitata sit, primum ex originali culpa, quæ in omnes homines pertransiit, deinde ex propriis cuiusque peccatis, cumq; insuper perpetua sit ei colluctatio & cum mundo, in quo versatur, & aduersus principes ac potestates tenebrarum harum, à quibus infensissimè oppugnatur, nihil iam ei difficilius, aut laboriosius esse potest, quàm ad illam beatitudinem aspirare, nihil procliuus, quàm ab ea excidere, & contra in sempiternum animæ, corporisque exitium ruere. Hanc igitur ob causam ille hominum creator, & custos, cuius natura bonitas, cuius opus misericordia, vt ait S. Leo, *Sev. 2.* numquam cessauit, nec cessat nostram hanc imbecillitatem *Natiuit.* apertissimis quibusdam adiumentis fulcire, & omnibus diuina quædam quasi instrumenta proponere, quibus si velint, securè, & quidem etiam faciliè salutè suam operari possint. Hinc enim tot consilia, tot rationes, tamq̃ue varia, vt ita dicam, Domini, ac Saluatoris nostri inuèta, quæ in catholica Ecclesia videmus, ad hominem per se adeo lubricum, ac debilem, vel sustinendum ne cadat, vel si ceciderit, subleuandum, &

A ad

ad eum roborandum, & confirmandum in omni Christianæ legis perfectione. Ex hoc igitur genere, & certe præcipuus, & maximus in hoc toto genere, est religiosus status, cuius adeo sunt ingentes vtilitates, & bona spiritualia, vt sine vlla dubitatione in ijs omnibus, quæ dixi, cælestibus cõ. liis, ac veluti morborum nostrorum medicamētis, rectèque viuēdi regulis, nihil huic non modo præferendum, sed nec conferendum videatur. Non enim vnā rem, aut vnū tempus, vnāque tantummodo functionem, vt plerāque alia eiusmodi beneficia, sed vitā totā, & omnes vitæ partes cõplectitur, nōsque ad omnia perfectæ virtutis munera informat, & ita informat, vt omnibus ijs, quæ ante attrigimus, impedimentis detractis, omnia, quæ optari possunt, prædicia cõferat, & plane efficiat, vt de illorum quasi inimicorum nostrorum manu liberati, seruiamus ei, qui verus, & solus est nobis dominus, in sanctitate, & iustitia coram ipso omnibus diebus nostris. Primum enim id agit, vt omnes peccati illecebras, atque occasiones procul à nobis remoueat, & arceat, dum nos mundo, & mundana conuersatione eximit, & in placidissimo portu, vel potius in arce munitissima constituit, vt facile resistamus diabolo, ac de eo, cui nulla in terris potestas cõparari potest, gloriosissime triumphemus. Quo fundamēto posito, & quasi terra ijs spinis, quæ sementem suffocāt, purgata, illud deinde addit, vt bonum semen spirituum virtutum iaciat, quarum etsi multæ cum reliquis etiam Christianis omnibus communes esse possunt, & esse deberent, pauci tamen, vt videmus, huic se studio applicant: religiosi vero ipsamet disciplina, quam profitentur, certius, abundantius, & firmitus etiam virtutes has confert, quæ videlicet crebram, ac potius quoridianam earum materiam præbet, ac perpetua exercitatione paulatim bonos omnes habitus inserit, & in summa nihil aliud meditari, aut cupere, & curare docet, quam Dei timorem, & cultum, & maximam, quæ possit esse, cum illa sanctitate coniunctionem. Verum ad has virtutes quas communes dixi, accedunt insuper aliæ quædam ita propriæ, vt in ceteris viuendi institutis ne locum quidem habeant, vt est paupertas, nuditasque perfectissima, vt obedientia, & totius propriæ voluntatis abdicatio, vt denique contemptus quidam vniuersarum rerum quæ sunt in mundo, & quas mundus ostentat, quas sane religio ita despicit, ac conterit, vt etiam hanc animi constitutionem, qua nihil vel vtilius, vel generosius esse potest, in animo nostro efficiat, eamque in dies ma-

gis, ac magis confirmet. Porro præter hanc utilitatem, quam quæque anima per se, & proprio studio consequitur, existit etiam in hoc statu quiddam multo maius ex vinculo, ac nexu multarum inter se animarum, quo nexu omnis eiusmodi multitudo ita coalescit, ut quæ ex pluribus membris vnum corpus effici videatur. Nam qui separatim Deo seruiunt, quamuis diligenter, & impigre id faciant, non plus certe habent, quam sit in vnoquoque roboris, atque virium. At in religiosa societate ita vnus virtus cum alterius virtute commiscetur, vnusque benefacta ita cum altero communicatur, ut singuli non suis solum, sed aliorum etiã diuitiis, & opibus augeantur, & omnino ex ea coniunctione, ac vinculo innumerabilia pene commoda in singulos redundent. Quemadmodum autem in rerum naturalium fabrica hoc Deo magnæ curæ fuisse videmus, ut vna cum utilitate, atque vsu, pulchritudinem etiam, ac venustatem coniungeret, ut in homine, cuius membrorum conformatio, ac dispositio non solum apta est ad omnem motum, & munus, sed etiam ad speciem, & decus quoddam, quod facile cognoscitur ex fæditate, quæ inuerso, ac distorto quopiam membro appareat: cum igitur hoc summa illa omnium artifex sapientia in hoc naturali ordine tanto inferiori tam diligenter seruari, multo magis credendum est in religiosis institutis, quorum ordo multo superior est, ita vtrumque temperasse, ut præter utilitatem, formam quoque haberent eximiam, quæ sine dubio ipsius Dei, Angelorumque oculis mirabiliter delectaret. Euenit enim in hoc quoque simile quiddam, ut cum ex multis gemmis, atque vnionibus corona, aut opificium aliquod contextitur, in quo non solum sit pulchritudo illa, quæ singula gemmæ afferunt, sed ea etiã augeatur, & multiplicetur ex ipsa copia, atque ex earum inter se ordine, ac dispositione. Quia etiam ut ætiorum, vel vocu cantus delectant illi quidem, etiam si soli sint, sed tamen multo vberius, & suauius complet aures cœcens ille qui plurimum sonorum varietate temperatus sit, in quo acuta cum grauius æquali inæqualitate sibi inuicem congruant, apteque respondeant, sic virtus omnis etsi per se, ac quodammodo soliuaga non potest non approbari, & amari, in religione tamen propter multorum, in quibus eiusdem virtutis splendor elucet, aggregationem, multo eam magis enitere, & splendere necesse est. Iure igitur omnium concessu, licebit nobis ad hunc statum, & ad hanc vitæ formulam ac-

3. Reg. cōmodare illud Regiæ Sabæ dictum, quæ cum Salomonis 10.

4
 fama excita ad eum adisset, auditis deinde sapientibus eius
 responsis, tum etiam perspectis opibus, diuitiis, adium ma-
 gnificentia, mensarum splendore, ac præcipuè seruorum do-
 miciliis, ministrantium ordinibus, eorumque vestimentis, de-
 nique holocaustorum quoque copia, ita obstupuisse legitur,
 vt exclamarit, Beati viri, & beati serui tui, qui hic stant corã
 te, & audiunt sapientiam tuam. Quis enim verior Salomon,
 quam Saluator noster, non solum pacificus, sed etiam pacifi-
 cans quæ in cælis, & quæ in terris? Hic igitur Salomon, in
 quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei, idemque
 omnium rex, ac dominus, etiam si alios quoque subditos ha-
 beat, ij tamen omnium maximè, & verissimè eius serui sunt,
 qui scilicet in eius domo habitant, eiusque ori semper astant,
 Hi verò sunt religiosi greges, qui hanc vnã ob causam pa-
 rentes, fratres, amicos, domos denique proprias reliquere, vt
 in ipsius se domum, perpetuumque famulatum conferrent; &
 ij quidem in varios ipsi quoque ordines tum institutis, tum
 etiam habitu, vestibusque distincti. Hic ergo regiæ illæ epulæ,
 id est, solatia, & gaudia interna, & ipsa animi securitas, quæ
 est iuge conuiuium. Hic holocaustorum frequentia, quia
 quot religiosi, tot holocausta, quin potius, quot eorum opera,
 tot penè holocausta, quoniam Deo offeruntur, & ad Dei
 obsequium diriguntur. Denique horum quoque munus, atque
 vnicum negotium est, Salomonis sui, id est, Domini Dei sa-
 pientiam audire Nihil enim aliud agunt, quam vt diuinæ illi
 luci assiduè inhæreant, nunc orando, nunc meditando, nunc
 salutaribus libris animū erudiendo, vel aliis pluribus modis,
 quibus ab illo bonorum fonte lumen, & robur, & gratiam,
 & omnia denique bona hauriunt. Beati igitur ij quoque, qui
 hic stant coram Deo suo, & multo certè beatiore, quam ve-
 teris illius Salomonis serui, cum tanto maiorem, tantoque
 meliorem dominum habeant, & ad benefaciendum prom-
 ptiores.

Ac meo quidem iudicio religionis vel utilitas, vel excel-
 lentia quædam non tantum ex eo intelligi potest, quanta in
 gratia sit apud Deum, sed etiam quanto in odio sit apud Dæ-
 monem; de quo si verè cogitare voluerimus, inueniemus
 eam tot, tantisque ab illo perenni humani generis inimico
 insidiis ac machinamentis oppugnatam, vt facile constet, in-
 ter omnia dona, quæ è cælo hominibus cõcessa sunt, nullum
 vniquam fuisse, ad quod perdendum adeò illius malitia exar-
 serit. Mitto nunc tentationes, & pugnas, quas singulis impor-
 tune

Col. 2.
 Thef. 2.

Pyoth. 15.

tunc intentat, tantum loquor de generali bello, quod ille aduersus vniuersum religiosum nomen acerbissime semper gessit. Nam si initia repetamus, statim ac simul cum Christiana fide, monastica etiam disciplina propagari in mundo cœpit, quod fuit aureo Constantini seculo, atque ex illis latebris, ac solitudine erumpere, in qua per trecentos, eoque amplius annos antea penè delituerat, hoc obseruare licuit, quoscumq; Dæmō sceleris sui administratos nactus est ad Ecclesiam perturbandam, eosdem etiam primum, ac præcipuè in hanc quasi Ecclesiæ arcem armasse, atque incendiisse. Atq; hos quidem in duo genera distractos video. Alij enim potentia, imperio, armis religiosæ vitæ cultores opprimere conati sunt: alij, qui hoc non poterant, fallaciis maledictis, dolisque fingendis, atque hæresum erroribus disseminandis. Primum enim Iulianus, eo acerbior, ac nocentior hostis, quo magis omnia nostra interiora norat, non ille quidem ferro, ac cæde religiosos homines afflixit, nam hoc quoque martyrij decus, ut ait Nazianzenus, Christianis inuidit: sed quicquid citra sanguinem ad eos vexandos, insectandos, atque omnino delendos excogitare potuit, in id omnes ingenij sui vires, quonon mediocriter valuisse dicitur, semper contulit. Declarat hoc eiusdem Nazianzeni oratio in Apostatam illum, in qua extrema, deprecatorum se pro vniuersis religiosorum gregibus constituens, offerre se illi ait suppliciter Philosophorum cœtum (sic enim eos appellat) qui nullo vinculo humi tenentur, qui sola corpora, ac ne ea tota quidem possident, qui Cæsari nihil, Deo omnia debent, hymnos, preces, vigiliæ, lachrymas. Hos inquit, si mirius tractaris, & omnino Dei seruos, & discipulos, & cœlestium rerum contemplantos, has gregis Domini primitias, has columnas, has fidei coronas, has pretiosas margaritas, hos templi illius lapides, cuius fundamentum, & lapis angularis est Christus, præclarissime vtique & ipsi, & tibi, & nobis consulueris. Similis penè fuit Valentis furor, eius, qui in Basilium præsertim impius fuit. Hic enim generali edicto Monachos omnes armis sumptis militare iussit, idque grauissimis pœnis propositis: quæ quidè res Dei famulos magnopere perturbauit, cum alij, qui recusarent, acerbissime tractarentur, alij in castra vi abtjperentur, complures etiam impedirentur, ne se se Dei seruitio dicarent, & qui iam dicarent, ne spiritali otio frui possent. Atque vtri-que quidem ea immanitas caro stetit, alter enim post annum ferme imperij, ac dimidium, hasta de cœlo vibrata in pugna

Orat. r.
in Iuli.

Ibidem.

occisus est. Alter cum non multo amplius imperasset, exercitu se de caelo, in villam se se proximam recipiens, igne ab hostibus iniecto conflagrauit. Hos deinde imitatus est etiam Constantinus Copronymus, vir ferus, ac barbarus cum in reliquam Christi Ecclesiam, tum præcipuè in sacras hæc familias, quas partim ignominis, ac probris omnibus quam despectissimas reddere, partim cruciatibus insectari non desistit; nec illi quicquam deliberatius fuit, quam vniuersas, non disputando, & cauillando, aut legibus latis, vt illi, sed cæde, carcere, tormentis euertere. Itaque magna eos sanè affixerat clade, iamque sibi triumphare Satanas videbatur, cum Dei prouidentia, quæ suæ causæ numquam deest, illo è medio sublato, Leonem primo filium haud paulo mitiorem, deinde Irenem quoque Imperatricem substituit, cuius præstans pietas tum in reliquæ Ecclesiæ, tum præsertim Monastici ordinis plagas sanandas incubuit, quem etiam istius patrocinio magnopere auctum, & propagatum accepimus. Atque eam etiam sequutus est Nicephorus Imperator religiosorum omnium studiosissimus, & amantiissimus. Sed tamen ne ea tranquillitas diuturnior esset, ecce paulo post excitata est à Dæmone Leonis Armeni rabies, quem in omnes monasticæ vitæ studiosos ferunt fuisse teterrimum, eosque exilio, vinculis, inedia, denique malis omnibus affixisse. Et in eo quidem simillime diuina ultio breui apparuit, quippe qui à suis militibus in ara ipsa, ad quam confugerat, mactatus sit, vt quorum immanitatem imitatus fuerat, exitu quoque perferret. Sed hæc vetera, & ex annalibus illa recentia, ac pene in nostris oculis gesta. Nam in Anglia, cum Henricus v 111. ab Ecclesia desciscens, funestum sibi, ac suis patrum cum inferno iniit, primus eius imperus, tum in Carthusiensem, tum in alias Deo sacratas familias fuit, quas ille omni supplicij genere lacerauit. Quæ acerbitas non modo non mitigata, sed multo magis prouecta semper est ad hoc vsque tempus, quo crudelia edicta, crudeliora facta illinc ad nos quotidie perferuntur, cum toto illo regno religiosis omnibus, nominatim vero nostræ huic Sociati carceres, equales, cruces intétari, quin etiam omnibus aliis, qui eos receperint, aut re vlla iuuerint, eadem capitalem poenam constitutam audiamus. Neque vero hoc in illa modo insula, sed in Gallia, Germania, Belgio, quocumque eadem hæresum flamma penetravit, primum, ac præcipuè semper in religiosa capita sauium est. Nam nõ solum domus disturbata, ex nobis

prophanata,

prophanata, possessiones occupata, ac direpta sed ipsa quoque Deo dicata corpora tam vario, ac multiplici, & inaudito suppliciorum genere ex cruciata sunt, ut certum sit, tantam feritatem non ab hominibus in homines extere potuisse, nisi eos demon odij, ac furoris sui administros adhibuisset.

A T Q V E hi quidem omnes gladiis, & potentia ad mermen, imbellem, & gentem opprimendam vsi sunt alij mitius in speciem, sed eo fortasse periculosius bellum intulerunt argumentis, disputationibus, libris scriptis, ne quid videlicet hostis noster intentatum, aut inexpertum relinqueret. Itaque multis hinc ante seculis, Hieronymi ætate, duos illos exitisse legimus & tempore, & improbitate æquales, Iouinianum Romæ, Vigilantium in Gallia, quorum alter virginitati matrimonium, alter paupertati diuitias æquando, ambo quod in ipsis erat, religiosæ vitæ iugulum petebant. Huic utrique simillimus, & sine dubio etiã perniciosior fuit aliquãdo post Vvicleffus hæreticus, qui cum in multa Ecclesiæ dogmata, tum præcipue in sacras religiones ita inuectus est, ut eas hominum inuentum esse diceret, & quidem inane, ac commentitium, quin etiam nihil habere melius, aut perfectius, quam ipsam communem religionem Christianam, quippe ab ipso Christo institutam: præterea aduersari honori parentum, quem diuina lex præcipit, quoniam liberorum obsequio priuentur. Sed huius quidem commenta e-

De Sa-
cra. tit.
9. à c.
83.

Señ. 8.

dubitauit. Nec denique vllus est, qui vel dicendo, vel scribendo Catholicæ veritatis hostem se profiteatur, qui non hoc sibi præcipue proposuerit, vt religiosorum nomen inuisum, odiosumque reddat.

NEQUE vero hæreticos tantum Diabolus incitat, immititq; in Religiosos, sed sæpe etiam, quod deterius est, ipsos fidei domesticos, quorum maledicis sermonibus religiosorum vitam in crimen, atque inuidiam vocare conatur, & si non aliud obtineat, certe auctoritatem apud alios eleuare: quæ quoniam frequentia sunt, & quotidiana, neque exemplis, neque nostra indigent oratione. Tantum hoc dicam quod obseruatum est, nullum vniquam à Deo religiosum ordinem excitatum esse, cui, dum tener adhuc esset, perdedo vel deformando, atque adeo præfocando omnes inferni exercitus non totas vires, intenderint. Quorum improbus conatus plane videtur in Pharaone olim expressus, qui ludæorum infantes, si quidem masculi essent, tolli iusserat, fœminas vero solas à quibus nihil videlicet mali timeret, seruari. Sic enim Princeps iste huius mundi, cum de alijs infirmioribus non adeo sollicitus sit, eos, quorum virtutem, ac robur pertimescit, mature euertere nititur. Expertus est hoc, quod dico, Benedictus cum suo nouello grege, quem vt Gregorius narrat, cum in dies magis multiplicari cerneret, Florentium presbyterum inuidiæ sacibus incitauit, vt primum quidem caput ipsum veneno peteret, deinde, quoniam id nõ processerat, discipulorum animas magis etiam venenato, noxioque spectaculo extinguere aggrediretur. Cuius quidẽ tam sceleratæ maleuolentiæ celeres pœnas luit, subita testi

Exo. I.

*2. Dial.
c. 8.*

ruinos, sanctissimosque ordines, Dominicanum, & Franciscanum, quibus, cum scelici iam progressu adolesceret, annis ab eorum ortu ferme quin quaginta, opposuit Dæmon Gulielmum quendam Matisconensem canonicum, eique amentia ac scelere patrem Gyraldum Parisiensem Doctorem, qui tum voce in circulis, & cathedris, tum etiam iustis voluminibus conscriptis omnem conatum ad eos perdendos conferrent, cum videlicet nec mendicare, nec literis studere, nec ad populum concionari, vel confessiones poenitentium excipere licitum eis esse affirmarent. Itaque magnam sane, vt accepimus, aduersus Dei famulos commouerant procellam, nec modo in plebe indocta, sed in maioribus plerisque, quos calliditate quadam disputandi, & doctrina auctoritate deceperat.

Repugna-

Repugnarunt his acriter duo vtriusque illius ordinis lumina, B. Thomas Aquinas, & Bonauentura, & hic quidem Pauperum apologiam (sic enim incriptit) ille opusculum edidit cōtra impugnantes religionem, cuius illud est initium, aptum omnino, & causæ conueniens: Ecce inimici tui sonuerunt, & qui oderunt te, extulerunt caput. Super populum tuum malignauerunt consilium, & cogitauerunt aduersus sanctos *Psal. 82.* tuos; quo loco illud præclare inter alia, quamquam Deus cum sit omnipotens, vniuersum humanum genus ad eam salutem, cuius causa conditum est, facile per se adducere posset, tamen vt illam suauitatem, qua ipsius prouidentia in rebus omnibus delectatur, in hac quoque re omnium maxima, retineret, ministrorum etiam operam adhibere voluisse, qui quidem, vt ait Paulus, Dei adiutores essent, Itaque è contra *1. Cor. 3.* consilium esse principis tenebrarum, qui Dei gloriæ animarumque saluti aduersatur, hos Dei ministros in tanto, tamque salubri opere disturbare, ex quo illud est Gregorij, illos præcipue reprobi in sancta Ecclesia persequuntur, quos multis conspiciunt esse profuturos. Atque hæc S. Thoma. *13. moy. ca. 5.* Quamquam hic quidem scriptis, Deus autem multo grauius, acerbisusque, factis ipsis illorum impietatem confutauit. Gulielmus enim ab Alexandro Quarto Pontif. Romæ euocatus in publico Cardinalium concessu, vtraque familia pro sua, Deique causa adnitente, conuictus, dānatusque est, ac nō solū liber in omnium cōspectu igni traditus, sed ipse quoque eius auctor tum Ecclesiastici ordinis functione, tum omnibus etiam redditibus exutus, atque insuper à Ludouico Rege tota Gallia interdictus. Gyraldus autem aliquanto etiam seueriori pœna affectus est, qui non ita multo post paralyti primum, deinde lepra diuinitus immissa interiit, vt ipsa extraordinariæ mortis fœditas, peccati quoque fœditatem ostenderet. Cæterum, vt Dæmon his duobus ordinibus adhuc recentibus adeo infestus fuit, sic etiam aliis omnibus, sic postremo Societati nostræ, quam non solum per partes varijs in locis, vario præriorum genere exercuit, sed Romæ quoque fundamenta eius vix iacta, summa vi demoliri conatus est, cum fictis per quosdam suos ministros criminibus Ignatium caput nostrum, eiusque socios in summam hæresis, aliorumque flagitiorum infamiam adduxisset. Verum hic quoque Deus se numen ostendit, cuius certa, atque illustri prouidentia effectum est, vt nostri primum honorifica iudicum sententia ab omni suspitione eximerentur, deinde omnes illi tam turpis

calumniæ auctores sua quisque pœna multarentur, vnus in exilium actus, alter paulo post morbo consumptus, cum magna reſtitutione doloris ob hoc factum; tertij, cum male ſibi de hæreſi conſcius fuſiſſet, ſtatua publice combuſta, quæ tuſ item ob hæreſim perpetuo carceri addiçtus: vltimus ad Lutheranos, quod iplum ſuit ſupplicium grauiffimum, ſe ſe recepit. Sic igitur ſi hos euentus alioſque ſimiles conferre velimus, hoc inueniemus, viſam eſſe Dei Domini bonitatem cum Dæmonis malitia ſemper circa religioſos ordines certaffe, illam in ijs conſtituendis, ornandis, ſtabiliendis, hanc in oppugnandis, omniq̃ue telorum, ac machinarum genere diuexandis; ſic tamen, vt ea vicerit, quæ tanto maior, ac ſuperior eſt, Dei benignitas, ac potentia, ad quam pertinuit vt opus hoc ſuum, & tale præfertim opus, ſcuto bonæ voluntatis ſuæ protegeret, ac tueretur.

Eſai. 12. Hæc ob cauſas magnum futurum videtur operepretium, tum ad improbos Dæmonis conatus retundendos, tum ad Dei ſapientiam in tanta re commendandam, ſi religioſi ſtatus præſtantiam, vtilitateſque innumerabiles, quatenus videm nobis liceat, exponamus. Ad hoc enim nos hortari videtur Eſaias, cum ait, Notas facite in populis adiuentiones eius. Nam certè, vt initio dixi, inter omnia quæ ſapentiſſime, & amantiſſime à Deo pro hominum ſalute inuenta, ac perfectæ ſunt, hæc præcipue viuendi ratio certis legibus, formulisq̃ue conſtricta numeranda eſt. Ad quas vtilitates illa quoque non mediocriſ accedet, quod ipſos etiam fortalſe religioſos excitabimus, vt bona ſua & iucundius recognoſcant, & auidius retineant quorum animus vel ipſa horum bonorum magnitudine, & copia quodammodo obrutus, vel intèto aliarum rerum ſtudio abſorptus vel etiam aſſuetudine quadam occupatus ita nonnumquam hebetatur, vt ſuas diuitias ipſi non videant, & quaſi inter plenas epulas eſuriat. Itaque hiſ euenit interdum quoſt ruſticis hortorum, aut vinearum cultoribus, qui cum in ea amœnitate degant, quæ multos etiam ex remotis locis ad ſpectandum inuitet, & quæ deinde fruenda, & laudanda vix ſatiari poſſint: ipſi tamen ne aduertunt quidem, quaſi oculorum iudicio careant. Sed hæc culpa eo in religioſo turpior eſt, quod is nullam aliam occupationem habere debet, præter hanc, aut certe reliquas occupationes, & curas ad hanc vnã dirigere, & niſi id faciat, non ſolum iucunditate quadam, vt ruſtici illi, ſed etiam magnis ſepriuat commodis, neque animum illum, quem

debet

debet, præstare Deo potest, memorem, gratum, & amantem. Itaque, vt dixi, hos quoque, quantum possumus, excitemus, vt tantum beneficium perspiciant, & eo perspecto, vitâ quoque, ac mores ei congruentes instituant.

Testimonia sanctorum Patrum in commendationem status religiosi.

CAPVT PRIMVM.

DVo sunt, quæ inter homines magnam vim ad persuadendum habere solent, ratio, & auctoritas. ratio lumine proprio, auctoritas alieno nititur, quod tantum abest, vt aliquid firmi tatis ad fidem detrahat, vt potius multum addat. Nam si iis, quæ à nobis ipsis inuenta, aut cognita sunt, ideo assentimur, quia ingenio nostro confidimus, multo magis illorum ingeniis confidere debemus, quos iudicio, ac sapientia præstitite nouimus, & nobis ipsis longe superiores esse conficimur. Itaque ipsæ etiam scientiæ, quæ ad veritatem rationis tantummodo momenti niti solent, non tamen auctoritatem respuunt, habentque singulæ suos principes, quorum sententias mordicus tuentur: quod etiam multo magis valere debet in moralibus; de quibus, vt recte iudicetur, præter ingenij acumen, voluntas quoque recta requiritur, quod sola virtus efficit, sapie etiam necessaria est experientia quædam rerum earum, de quibus decernendum est. Quare si in eloquætiæ præceptis Ciceronem, aut Demosthenes; si in philosophia alij Platonem, alij Aristotelem, in Mathematicis Euclidem, aut alium eiusmodi tamquam duces sectandos esse putant, & quod illi vel aperte scripserint, vel etiam occulte insinuarint, pro rato habendum, habemus nos etiam in Schola nostra Christiana præcipuos quosdam, quorum testimonia eo pluris esse debent, quod ita sumnam doctrinam cum vitæ sanctitate cõiunxerunt, vt tum per se multum vidisse; tum multo magis à Deo illuminatos fuisse credendum sit. Quapropter hoc primum nobis in hac causa religionis tractandæ, visum est faciendum, vt aliquot talium auctorum sententiæ proferantur, eæque solæ, ac nudæ nulla nostra ratiocinatione adhibita; quæ tanto maius pondus habebunt, quod vno eorum, vel fortasse altero excepto, omnes hoc idem, quod laudabant, ipsimet vitæ quoque, & opere complexi sunt, ne illa etiam, quam antea dicebamus, experientia eorum auctoritati deesset. Hos igitur tamquam firmissimum huius causæ præsidium in prima acie collocemus.

Primus

Primus autem sit Nazianzenus, cuius est illud encomium in
Or. i lau religiosos: Ecclesiæ, inquit, pars selectior, & sapientior; si-
dē Basl. quidem ij sapientiores habendi sunt, quam reliquum mortali-
 um vulgus, qui se ipsos à mundi consortio segregarunt, &
 vitam suam Deo consecrarunt. Nazareos nostrates dico.

In car- Atque idem etiam alio loco, Qui supra terram assurgunt,
mine ad coniugique expertes viuunt, commercii que quam mini-
Hellen. mum cum mundo habent, ac vitæ rationem ita compararunt,
 vt Deum piis hymniis noctes, diésque celebrent, atque in ter-
 renis opibus quibus mundi huius princeps miserorum mortali-
 um animos eludere, quasque ad alios, aliosque subinde
 transferre solet, omnino abhorreant, spemque bonorum eor-
 um, quæ nunquam dominos suos deserant, instar omnium
 opum habent, nec costam illam corpus adamantem deside-
 rent, nec nouæ liberorum manum innitantur, nec in fratri-
 bus, sociis que, id est, in sanguine, ac cinere iam iamque pe-
 rituto fiduciam suam collocent, nec denique gloriam huma-
 nam celeriter auolantem concupiscant. quin potius mentem
 suam Deo penitus addicunt, eique tamquam firmissimæ pe-
 træ rudentes suos alligant, vitæ que in Christo absconditæ
 inuitantur, vt cum illa illuxerit, ipsi quoque vndique collu-
 ceant, magnamque cælestis exercitus gloriam, non iam ob-
 scura quadam specie, nec exiguis veritatis vestigiis, sed pure,
 ac liquide intuentes. Recte quidem Nazianzenus, atque ele-
 ganter, idque in primis, quod vxorem, qua religiosi carent,
 costam appellat, quæ viri corpus, vnde sumpta est, appetat,
 quasi ad indicandam vno verbo eorum felicitatem, qui se ex-
 talibus illecebris, præliisque subdlexerint. Sed idem etiam
 vberius in oratione quadam. Vides ne, inquit, hos pauperes
 victu, ac recto carentes, hos humiles, & terrenos, & supra
 terrena, qui inter homines versantur, & rebus humanis sunt
 superiores, qui vinculis pressi, & liberi sunt retenti, & teneri
 non possunt, qui nihil in mundo habent, & omnia habent, qui
 mundo superiores sunt, hos inquam propter mortificationem
 immortales, propter solutionem Deo coniunctos, qui
 ab amore alieni, sed diuino amore ardent, & quorum fons
 lucis & quorum iam radij, splendoris que traiectiones, quo-
 rum angelici psalmorum cantus, & pernox statio, & mentis
 ad Deum excessio ante mortem in cælum se rapientis, quo-
 rum purgatio, & tamen purgantur, quippe nullum ascensus
 & Deificationis modum sibi constituent, quorum est
 conteri, & abiici, & quorum simul est super thronos sedere,
 qui &

Or. i. in
Iul.

qui & nudi sunt, & incorruptibili vestiuntur indumento, qui in solitudine huius seculi, alterius seculi frequentia, ac celebritate fruuntur, qui voluptates abiiciunt, & tamen perpetuam, atque inexplicabilem animorum oblectationem habent, quorum lacrymæ peccati diluuium sunt, & mundi expiamentum, quorum extensio manuum flammam extinguit. Denique Nazianzenus idem in præclara illa apologia, qua rationem reddit, cur episcopatu repudiato, in Pontum fugisset, hanc in primis causam affert, propter innumera bona religiosæ huius vitæ, quam ille appellat quietam, & remoram à turbis, & denique asylum; quibus hæc etiam addit. Nihil enim, inquit, mihi felicius esse videbatur eo homine, qui clausis, compressisque corporis sensibus, atque extra carnem, & mundum positus, in se iue collectus nec, nisi summa necessitate impellente, quicquam humanarum rerum attingens, atque & secum ipse, & cum Deo colloquens, vitam agit rebus omnibus visibilibus superiorem, diuinâque species, & imagines puras semper, nec ullis terrenis, & errabundis formis permixtas in se ipso circumfert, & Dei, rerumque diuinarum purum omnino speculum est, in diésque efficitur, & cum angelis versatur, ac, licet in terris agens, terram deserit, atque à sp̄ ritu in cælo collocatur. Hæc ille. Chrysostomus autem multo etiam plenius hunc locum tractauit tum multis hominibus, in quibus plurimas huius instituti laudes congerit, tum præsertim tribus integris libris, quos scripsit aduersus vituperatores vitæ monasticæ, in quibus totis, non Christiano tantum, sed etiam, quod mirabilius est, gentili parenti persuasisse se putat, si eius filius, quanquam omnibus diuitiis affluens, ad paupertatē, humilitatēque religiosam sese conferat, multo melius cum eo actum esse, idque rationibus non ex futura vita allatis, quas scilicet ethnicus ille nō caperet, sed ex hac ipsa præfenti. Nam & maiores, verioresque religiosi opes, ac diuitias esse probat, & puriores diuitias, solidioresque voluptates, & potentiam, tum ad se tuendum, tum ad hostes debellandos firmiorem, quodque incredibilius sit, gloriam etiam in mundo celebriorem. Addit exempla gentiliū Philosphorum, quorum inopiam, ac paupertatem illustriorem fuisse demonstrat, & adhuc esse post tota secula, quam Regum opes, atque imperia. Deinde cum Christiano etiâ agens, quod iam facilius est, ita de infernis cruciatibus, de supremo Christi iudicio, de cælesti gloria de mundi laqueis, de peccati fœditate, ex Euangelij sacræque scripturæ testimoniis disputa-

rat, vt nullum planè dubitandi locum relinquat. Climachus
Grad. 4. quoque, antiquus auctor, & grauis, tum multa alia toto suo
 libro, tum illud breue quidem verbis, sed re multa comple-
 ctens, Monasterium esse quoddam caelum terrenum, & ideo
 quo affectu, ac reuerentia credimus Angelos ministrare
 Deo, eadem nos etiam fratribus nostris ministrare debere.
 Cui simillimum est, quod B. Ephren eiusdem antiquitatis, &
Ser. de grauitatis auctor scriptum reliquit. Cum, inquit, angelicam
virtu. & hanc vitæ rationem considero, singula ipsius salutaria insti-
vit. tuta beata existimo. Quis enim rectè, & piè viuentem, &
 castimoniam colentem ob infinita, & immensa illa bona, quæ
 ei reposita sunt, non beatum dixerit? Quocirca operam de-
 mus, vt hoc breui spatio cum Dei timore in hoc angelico, &
 monastico, & religioso viuendi instituto versemur, totisque
In Hist. viribus cum humilitate, sancta Domini, & Saluatoris nostri
B. Iosa- præcepta complectamur. Damasceni autem illa in religio-
phat. forum laudem præclara. Beati, inquit, certe illi, ac ter beati,
 vt qui Dei amore flagrant, atque ob eius amorem omnia pro
 nihilo duxerunt, siquidem lacrymas profuderunt, diè que, ac
 nocte in luctu versati sunt, vt aeternam consolationem ad-
 adipiscerentur, se ipsos vltro deprefferunt, vt illic in
 altum extollerentur, carnes suas fame, & siti, & vigiliis con-
 fecerunt, vt illic paradisi delicia, & gaudia eos exciperent.
 Spiritus sancti tabernaculum per cordis puritatem exiterunt,
 vt ad Christi dexteram starent, lumbos suos in veritate lue-
 cinxerunt, atque in promptu semper lampades habuerunt,
 immortalis sponsi aduentum expectantes. Nam cum mentis
 oculis præditi essent, horrendum illum diem semper prospici-
 ebant, atque tum futurorum bonorum, tum tantum sup-
 plicij contemplationem ita in corpore defixam gerebant, vt ab
 ipsa nunquam diuellerentur. Laborare hic studuerunt, vt
 sempiternæ gloriæ compores essent. perturbationum exper-
 tes, non secus atque Angeli fuerunt. Beati illi, ac ter beati,
 quoniam firmis mentis oculis presentium rerum vanitatem,
 atque humanæ prosperitatis incertitudinem, & inconstan-
 tiam prospexerunt, eaque reiecta, sempiterna bona sibi ipsis
 condiderunt, & vitam eam quæ nunquam occidit, nunquam
 morte interrumpitur arripuerunt. Extremo loco inter Grae-
 cos addere possumus Eusebium Cæsariensem, cuius illa sunt.
Lib. 1. In Ecclesia, inquit, Dei duo modi viuendi instituta sunt, alter
de mon. quidem naturam nostram, & communem humanæ vitæ ratio-
Euāgel. nem excedens, non nuptias, non sobolem, non substantiã, non
c. 6. opum

opum facultatē requirens, & soli diuino cultui ex immēso rerum cœlestium amore addictus *Qui* hunc modū amplecti sunt, quasi ab hac mortali vita seiuēti, ipsūq; dumtaxat corpus in terra gerentes, cogitatione vero, atq; animo in ipso cœlo degentes, quasi quidā cœlites reliquorum omnium vitam despiciunt. quippe qui pro vniuerso genere summo omnium Deo sacrati sint. Et talis quidē existit in Christianismo perfectæ vitæ modus. Alter vero remissior, atq; humanior: hic & modesto coniugio, & sobolis procreatio implicatur, & rei familiaris cura sustinet, & iuste militatibus quę sint agēda prescribit; agros quoq; & mercaturā adiuncta religione non negligit: & his quidem secundus pietatis attributus est gradus.

Vt vero ad Latinos nostros veniamus, luculenta est etiam illa laus, quam Cyprianus tribuit virginibus Deo sacratis; quem locum, vt selectum, Augustinus quoque affert in libris de doctrina Christiana. Flos, ait, est ille Ecclesiasticę geminis, decus, atque ornamentum gratiæ spiritualis, læta in dolens, laudis, & honoris, opus integrum, atque incorruptum, Dei imago respondens ad sanctimoniam Domini, illustrior portio gregis Christi. Gaudet per ipsas: atque in illis largiter florer sanctæ matris Ecclesiæ gloriosa fecunditas, quantōq; plus gloriosa virginitas numero suo addit, tanto plus gaudium matris augetur. Accedit etiam eodem testis locuples Ambrosius, qui in libro de viduis in illud Domini præceptum, Cum omnia feceritis, quæ præcepta sunt vobis, dicite, serui inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus. Hoc inquit, Virgo non dicit, hoc non dicit ille, qui bona sua vendidit, sed quæ reposita expectat præmia, sicut Sanctus Apostolus ait, Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te: Quid ergo erit nobis? Non enim quasi inuili seruis, quod debuit facere fecisse se dicit, sed quasi vtilis Domino, qui commissa sibi talenta quasitis multiplicauit vsuris, mercedem sibi dei, atque virtutis bene si concius, meritorumque securus expectat. Idem uel Ambrosius in epistola quadam, Hæc Angelorum militia est, semper esse in Dei laudibus, orationibus crebris conciliare, atque orare Dominum student lectione, vel operibus continuis mentem occupant separati à certu mulierum, sibi inuicem vitam præbent & custodiam. Qualis hæc vita in qua nihil sit quod timeas, & quod imiteris plurimum? Multa quoque Hieronymus in hanc sententiam, tum alibi sparsim, tum quibusdam totis epistolis, vt ad Heliodorum, & Iulianum ad Marcellam autē illud omnino illustre.

*De habi
tu virg.
Lib. 4. c.
21.*

Ep. 25.

*Epist. 1.
Ep. 34.
Ep. 27.*

Certe,

Epist. 8.

Certe, inquit, flos quidam, & pretiosissimus lapis inter Ecclesiastica ornamenta Monachorum, & virginum chorus est. & ad Demetriadem, Apostolici fastigij est, perfecta que virtutis, vendere omnia, & pauperibus distribuere, & sic leuem, atque expeditum cum Christo ad cœlestia subuolare: quamquam in hoc, omni ætati, omnique personæ libertas arbitrij relicta sit. Si vis inquit, perfectus esse. Non cogo, non impero, sed propono palmam, ostendo præmia. tuum est eligere, si volueris in agone, atque in certamine coronari.

Cap. 31.

IN Actis Apostolorum quando adhuc Domini nostri caelebat cruor, & feruebat recens in credentibus fides, vendebant omnes possessiones suas, & pretia earum ad Apostolorum deferebant pedes, vt ostenderent pecunias esse calcandas, dabantque singulis prout cuique opus erat. Similia, ac simili omnino eloquentia commemorat etiam Augustinus in libro de Ecclesiæ moribus. Quis non illos, inquit, miretur & prædicet, qui contemptis, atque desertis mundi illecebris, in communem vitam castissimam, sanctissimamque congregati, simul ætatem agunt, viuentes in orationibus, in lectionibus, in disputationibus, nulla superbia tumidi, nulla peruiuatia turbulenti, nulla inuidientia liuidi, sed modesti, verecundi, pacati, concordissimam vitam, & intensissimam in Deum, gratissimum ipsi munus offerunt, à quo ita posse meruerunt? Nemo quicquam possidet proprium, nemo cuiquam onerosus est. Patres verò non solum sanctissimi moribus, sed etiam diuina doctrina excellentissimi nulla superbia consulunt ijs, quos filios vocant, magna sua in iubendo auctoritate, magna eorum in obtemperando voluntate. Denique post multa, Hos mores, hanc vitam, hunc ordinem, hoc institutum, si laudare velim, neque digne valeo, & vereor, ne iudicare videar per se ipsum tantummodo exposi-

Ad fratres de monte Dei.

tum, placere non posse. Addamus iis etiam Bernardum, qui etsi diligentior ferme est in religiosis inflammandis, quam in laudandis, multa tamen de eorum laudibus in pluribus locis scripsit, idque præsertim, Quos, inquit, quo nomine dignius appellem nescio, homines cœlestes, an Angelos terrestres, degentes in terris, sed conuersationem habentes in cœlis. Atque idem alibi religionem vocat arcem Dei, & quidem munitissimam, vocat etiam Dei agrum, ex quo perpetuos redditus accipiat ingentes. Sic enim de sua Claraualle, quod idem conuenit omnibus. Optimum, inquit, certè castrum tulisti Christo, si inimicis eius tradideris Clara-

Dedic. Eccles. Serm. 4.

uallem. Optimos inde singulis annis, & preciosos in oculis suis redditus accipit, & prædam multam, quam hostibus eripit, in hunc munitiois suæ locum solet inducere, & habet fiduciam multam in fortitudine eius. Ecce enim quos redemit de manu inimici, & de regionibus congregauit eos, à solis ortu, & occasu. ab aquilone, & mari. Sed yberimè, & copiosissimè alio loco idem Bernardus, quod à spiritu sancto ad sponsam Ecclesiam in Canticis dicitur, Dentes tui, sicut grex tonfarum, id ad religiosos scire omnino accommodat, his ipsis verbis. Dentes candidi sunt, & fortes; carnem non habent, carent corio, nihil inter se pati possunt, non est dolor, sicut dolor eorum; clausi sunt labiis, ne videantur, indecens est cum videntur, nisi ridendo, toti corpori masticant cibum, nullum inde saporem habent, non facile consumuntur, per ordinem positi sunt, superiores alij, & alij inferiores, & cum inferiores moueatur, superiores nunquã. Huiusmodi dentes ego arbitror homines monasticæ professionis, qui viam compendiosorem, & securiorem vitam eligentes, de toto corpore Ecclesiæ, quod candidum est, candidiores videtur. Quid enim illis candidius, qui totius immunditias spurciatæ euitates, cogitationum, sicut actionum peccata deplorant? Quid fortius illis, quibus tribulatio pro solatio, contumelia pro gloria, inopia pro abundantia ducitur? Isti carnem non habent, quia in carne carnem oblitæ audiunt ab Apostolo, Vos autem in carne non estis, sed in spiritu. Corio carent, quia nitorem, & distensionem mundanarum sollicitudinum non habentes, in pace in idipsum dormiunt, & requiescunt. Nihil morari intra se patiuntur, quia nec modicum quidem offendiculum tolerabile putant aut intra se, aut in conscientis singulorum. Non est dolor, sicut dolor eorum; quia nihil tam horrendum, & horribile est, sicut murmur, & dissensio in cõgregatione. Clausi sunt labiis, ne videantur: sic & nos materialibus muris circumcingimur, ne secularium oculis, & accessui pateamus. Indecens est si appareant, nisi interdum forte ad risum, quia nihil turpius quam monachus per vrbes, & castella discurrens, nisi cum illa cogit, quæ operit multitudinem peccatorum. Caritas enim risus est, quia hilaris est, læta quidem, non tamen dissoluta. Toti corpori masticant cibum dentes, quia ipsi pro toto Ecclesiæ corpore, videlicet tam pro viuus, quam pro mortuis orare sunt constituti. Nullum inde saporem habere debent, nullam sibi gloriam assignare, sed dicere cum Pro-

*In serm.
paruis.
63.*

pheta, Non nobis Domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Non facile consumuntur, quia quanto annosiores, tanto feruentiores, & eo rapidius currunt, quo vicinius appropinquant ad palmam. Per ordinem positi sunt. Vbi enim aliquid ordinatum est, si hic non est, vbi cibus, & potus, vigilare, & dormire, laborare, & qui escere, ambulare, & sedere, & cetera omnia in numero, mensura, & pondere constituuntur? Superiores, & inferiores sunt, quia inter nos Prælati, & subditi sunt, & sic superiores inferioribus iunguntur, vt inferiores à superioribus non discordent. Cum autem inferiores moueantur, superiores numquam moueri debent, quia etiam subditi quandoque turbentur, Prælatorum in mente composita perdurare. Sicut grex tonfarum, inquit. Quam bene monachi tonsis ouibus cõparantur, quia re vera tonsi sunt quibus nec corda, nec corpora, nec aliquid mundanum in proprietate relictum est? Quæ ascenderunt de lauacro, lauacrum baptismus est, de quo ascendit, qui ad celsitudinem veræ perfectionis intendit. descendit autem, qui se vitæ mancipat inhonestæ. Omnes gemellis scrotibus: quia & verbo pariunt, & exemplo. Et sterilis non est in eis, quia nullus est infœcundus. Hactenus Bernardus. quibus consentanea sunt, quæ ab Hugone Cardinali, docto, & veteris auctore in illum psalmi locum scribuntur. Esto mihi in Deum protectorem, & in locum munitum. Hunc enim munitum locum vult esse religionem, in qua sint muri paupertatis, vigiles Prælati, turres doctrinarum, turba prædicationis, scutum orationis, saxa etiam, nempe vitæ duritia, nec desit aqua lacrymarum. Atque idem quoque illud è psalmo exponens, Omnia ossa mea dicent, Domine quis similis tibi, ossa Christi, & Ecclesiæ, quorum ea vox sit, ait esse religiosos, tum quia ipsi firmi sint, & fortes ad onera, & labores, citiusque frangi, quam à recto inflecti queant, tum quia sustentant, & portant carnem. id est, infirmitatem imbecilliorum, præterea quia sensu carent, vt pote qui motui sint, eorumque vita abscondita in Christo, sintque insuper candidi, tum intus per conscientia puritatem, tum foris per bonæ vitæ exempla; sint pleni medulla, nempe pinguedine caritatis, & deuotionis. Denique, vt ossa in carne latent. inuicemque neruis colligantur, sic religiosi & à conturbatione hominum absconditi sint, & mutuis nexibus in vnitatis spiritus, & vinculo pacis astringantur. Afferamus etiam Antoninum, qui cum multa alia in religioso status commendationem

Psal. 20.

Psal. 34.

nem congerit, tum illud aptissime, quod eius bonum nobili illa scala Iacob significatum sit, cuius gradus nulli alij sunt quam lectionis, meditationis, mortificationis, altarumque omnium eiusmodi exercitationum, quibus religio constat. in hac ascendere Angelos ad hæc opera Deo Domino offerenda, descendere autem ad deferenda vicissim ad religiosas animas varia Sponsi munera, ac beneficia. Et porro incumbere ipsam Deum, quod eius gratia, atque auxilio nostra omnia studia nitantur, quæ eo tenente cadere non possunt, ipsæque & ascendentibus firmamentum, & peruenientibus in fine sit præmium. Ex quibus efficitur, ut de hac etiam spirituali scala illud idem veræ dici possit, quod de illa Iacob dixit; Non est hic aliud, quam domus Dei & porta cæli. Huic eidem applicat etiam môtis Thabor, in quo Dominus semetipsum transfiguravit, significationem, quod religio ipsa quoque ob altitudinem status, mons quidam sit, sed mons coagulatus, & pinguis, mons in quo beneplacitum est Deo habitare; in quo sit Petrus, cuius nomen significat obedientiam, sit Iacobus mundum per paupertatem supplantans, sit etiam Ioannes virgo, per castitatem, quæ omnia tantopere Deo accepta sint, ut in hac ipsa vita æternæ illius gloriæ, ac felicitatis specimen concedat, ut qui id gustarit, & verbis, & multo magis operibus clamet, Bonum est, nos hic esse. Luculente etiam Laurentius Iustinianus, cuius auctoritas, & ob sanctitatem, & doctrinam digna est, quæ in horum omnium numerum, ac societatem veniat. Is igitur tum ubique multus est in laudanda religione, tum in Opusculo de monastica conversatione hæc habet. O beata paupertas voluntaria nihil in hoc seculo possidens, nihil formidans, quoniam omnem thesaurum suum recondit in cælo: semper hilari; semper abundans est, & cum nihil habeat, omnia sibi facit communia, omne incommodum suo facit profectui deseruire. Nemo certe nisi expertus percipere sufficit quam amabilia, quam dulcia, quam prætiosa sint, quæ largitur Deus iis, qui pro ipsius amore suis, sibi que renunciant. Hæc, & alia illo loco, idem vero vberius etiam in libro de obedientia. Quid aliud, inquit, esse dixerim religiosorum monasteria, & Deo famulantium loca, quam stadia militaria, atque spiritualia castra pugnantium? in illis namque in corpore per corpus in spiritu bellum geritur. in ipsis, inquam, non visibilia, sed inuisibilia tela exercetur. Nonne in eisdem frequen-

P. 3. tit. 11.

26. c. 10.

§. 11.

Gen. 28.

Cap. 2.

Cap. 18.

tissimè deuotionis lachrymæ, compunctionis gemitus, suspi-
 ria pietatis, compassionis, & caritatis ad Deum incessanter
 effunduntur vota, quæ profecto contra hostes nostros spiri-
 tuales ignita sunt iacula, per quæ eorum prosternitur vir-
 tus, debilitatur audacia, deteguntur fraudes, & tentamenta
 superantur? Sane quod religionis, quod sanctitatis, quod vni-
 tatis, quod in eisdem agitur laudis, glorificat Deum, lætificat
 Angelos, prodest iustis, terret demones, patrocinatur sæcu-
 lo, & peccatores ad pœnitentiam flectit. Et quidem rationa-
 biliter nam cuncta, quæ in ipsis geruntur, redolent sanctita-
 tem, præsentia Domini Saluatoris id perficente qui ait, vbi
 duo, vel tres fuerint congregati in nomine meo, in medio
 eorum ego sum. Ibi paupertas voluntaria primatum tenet,
 atque perfectionis Ecclesiæ, quam in suo exordio actitabat,
 præbet imaginem. Hæc planè est verè paupertatis forma,
 immo imprædabilem thesaurorum locupletatio maxima,
 eorum videlicet, qui renunciant sæculo, sua erogât, vt Chris-
 to Domino liberius famulentur. Quid, oro, locupletius,
 quam nihil habere, & omnia possidere, carere rebus super-
 fluis, & vt necessariis, proprium spernere patrimonium, &
 Christi esse hæredem? Monasteriorum quippe redditus
 thesauri sunt Saluatoris, & eleemosynarum fidelium pia
 suffragia, qui de prædari nequeunt, neque consumi: rubigine
 neque rinea demoliti. In profecto communes sunt omni-
 bus in commune viuentibus, & impertiuntur non ad libi-
 tum, sed pro necessitatis competentia. Non secernitur per-
 sona diuitis, non potentis statui defertur, sed prout cuique
 expedit, erogatur; quod est opus diuinum, commenda-
 tio gratiæ, charitatis officium, & naturæ exemplum. Su-
 mit planè humanum corpus ciborum nutrimentum, quod
 quidem in singulis quibusque diuiditur membris, sine dilce-
 ptatione, & zelo, pro vt natura ipsa congruere nouit. Hoc
 quippe voluntariæ paupertatis genus reddit animum à
 curis secularibus liberum, ad se cognoscendum, secumque
 habitandum aptissimum, ad vacandum orationi paratum,
 in parcitate lætum, in communicatione hilarem, in pericu-
 lis securum, & in omni virtutum exercitatione dispositum:
 eo amplius quo possessorem suum eximit de mundo, à tu-
 multibus secularium negotiorum segregat, & sanctæ reli-
 gionis reseruat in tumulo. Ibi enim illum requiescere fa-
 cit ab æstu carnalium desideriorum, & à tentationum eri-
 pit turbine, à visibilibus voluptatum illecebris, à fragori-
 bus

bus seculi, à diaboli laqueis, & ab immanium delictorum multiplicibus casibus. Nemo procul dubio explicari valet, quanto repletur gaudio, quanta potiatur pace, quibus spiritualibus reficiatur deliciis, & quot diuinis quotidie illustretur splendoribus, qui deliberato animo, & cœlesti inspiratione afflatus renūciat sponte seculo, secedit in claustrum, & militat Deo, nihil terrenum ambiens, nihil temporale possidens, nihilque quod amorem suum vendicare queat, omnino reseruans.

Est quippe claustrum hortus conclusus, paradysus deliciarum, thalamus nuptialis, cubile immaculatum, virtutum schola, tabernaculum fœderis, reclinatorium sponsi, bellatorum itatio, sanctitatis domus, castitatis custos, pudicitiae firmamentum, religionis magisterium, & obedientiae sanctae speculum singulare. Adiungamus his omnibus etiam Thomam de Kempis notae sanctitatis hominem, eisi antiquitatem quaerimus, qui ante ducentos ferme annos floruit. Eius igitur illa sunt. Magnus honor, magna gloria tibi seruire, & omnia propter te contemnere. Habebunt enim gratiam magnam, qui sponte se subicerint tuae sanctissimae seruituti. Inuenient suauissimam sancti spiritus consolationem, qui pro amore tuo omnem carnalem abiecerint delectationem. Consequentur magnam cordis libertatem qui aeterni nominis tuo ingrediuntur viam, & omnem mundanam neglexerint curam. O grata, & iucunda Dei seruitus, qua homo veraciter efficitur liber, & sanctus. O sacer status religiosi famulatus, qui hominem Angelis reddit æqualem, Deo placabilem, dæmonibus terribilem, & cunctis fidelibus commendabilem. O amplectendum, & semper optandum seruitium, quod summum promeretur bonum, & gaudium acquirit sine fine mansurum. Atque idem etiam in sermone quodam ad fratres multa de religiosa congregationis commodis. *Qui bonae inquit, voluntatis est, & Deum quaerit, inter Deum quaeretes amplius proficiet, & firmiter stabit.* Ibi homo magis in virtute probatur, & exercetur. Ibi ad frequenter de negligentia arguitur. Ibi ad perfectiora, verbo, & exemplo trahitur. Ibi suam imperfectionem considerare, & lugere compellitur. Ibi alterius seruire excitatur, alterius humilitate docetur, illius obedientia, illius patientia mouetur. Ibi confunditur inueniri tardior. Ibi inuenit quos timet. Ibi habet quos diligit, & sic ex omnibus proficit. Ibi alterius correptio ipsius fit admonitio. Ibi alienum periculum

*Libr. 2.
de imita.
Christia.
cap. 11.*

*1. part.
serm. 2.*

propriū efficitur speculum. Ibi vnus alterius est custodia. Ibi homo portat, & portatur. Ibi multa audit, & videt vnde doceatur. Ibi boni commendantur, vt meliores fiant. Ibi negligentes arguuntur, vt referuefcant. Ibi homo non permittitur torpescere, nec secundum suum libitum agere.

Ibi diuersa sunt officia, & multa exhibentur caritatis obsequia. Ibi omnia tempus habent, & ad opus suum quisque ex obedientia vadit. Ibi infirmus à fortiori sustentatur. Ibi sanus infirmum visitans. Christo seruire letatur. Ibi vno deficiente, alius locum eius supplet. Ibi sana membra pro debilibus sollicitatur. Ibi actiuus pro vacante laborat, vacans pro laborante exorat. Ibi homo habet multos pro se orantes, & in extremis se contra diabolū protegentes. Ibi tot auxiliarios inuenit, quot socios habet. Hæc auctor iste, & complura alia, quæ ex ipsomet petere licet, cui libebit.

Veniat postremo Magnus Basilius, cui idcirco postremum locum reseruauimus, quoniam & eius auctoritas grauissima & oratio vberissima, ac disertissima, quæque vel sola per se sufficiat ad hoc argumentum, etiamsi nihil præterea totum hoc volumen contineret. Is enim de cœnobialis vitæ commodis agens, Primum, inquit, qui communionem, ac consociationem hanc vitæ complectuntur, ad illud bonum, quod ex natura est, reuertuntur. Siquidem perfectissimam ego illam vitæ communionem appello, à qua omnis propria, & priuata rei cuiuslibet possessio exclusa est, & à qua omnis abest dissensio, omnis perturbatio, & rixa: contra vero vbi omnia communia animi, mentes, corpora, eaque quibus necessario ad cultum, & victum vitimur. Communis Deus, communis pietatis mercatura, communis salus, communia certamina, communes labores, communia præmia, & certaminum coronæ, vbi multi vnus, & vnus non solus, sed in pluribus. Huic vitæ instituto quid est tandem, quod iure equiparari possit: quid beatius dici, quid hac coniunctione, vnitæ, & necessitudine aptius excogitari? quid elegantius fingi mutua inter se morum, animorumque contemperazione? Homines ex diuersis nationibus, ac regionibus profectos per exactam morum, ac disciplinæ similitudinem adeo veluti in vnum coaluisse, vt pluribus corporibus vnus tantum animus inesse videatur, vicissimq; plura corpora vnus mentis instrumenta cernantur. In his, qui infirma corporis valetudine est, is complurimum animos infirmitatis suæ particeps habet. Qui vero animo æger est, ei

complures

Const.
Monast.
ca. 19.

complures præsto sunt, à quibus curetur, & à quibus assidue
 erigatur. Hi æquabili iure inter se alij aliorum & famuli
 sunt, & domini, & inuicta libertate, summam inter se ser-
 uiant seruitutem, quam non necessitas, aut casus aliqui for-
 tuitus violentè cum ipsorum merore inuexit, sed cum gau-
 dio libera animi voluntas induxit, quippe cum castitas ipsos,
 alioquin liberos, alios alijs subiectos efficiat, & tamen inte-
 gram illis nihilominus libertatem conferuet. Tales nimi-
 rum nos Deus esse voluerat, cum nos ab initio finxit, atque
 in hunc finem creauit. Qui enim eiusmodi sunt, sine dubio
 primi parentis culpam contegentes, antiquum bonum in pri-
 stinum reuocant. Nam nisi naturæ nostræ vnio per peccat-
 um disiecta fuisset, lites, & dissidia, & bella inter homines
 non essent. Hi veri imitatores sunt Saluatoris nostri, eiusque
 vitæ, quam inter nos duxit. Quemadmodum enim ille, co-
 acto discipulorum choro, communia cuncta, seque ipsum
 communem ipsis præbuit, ita hi quoque antiliti suo obtem-
 perantes (qui modo vitæ suæ præscripta rite obseruant) ge-
 nus viuendi Apostolorum, ac Domini imitantur. Hi, vitæ
 communitate retenta, Angelorum vitam æmulantur. Nul-
 la enim est inter Angelos his, nulla contentio, nulla contro-
 uersia, sed cum quisque habeat quæ omnium sunt, omnes ta-
 men integras apud se diuitias suas conseruant. Nam Ange-
 lorum diuitiæ non ex ea sunt materia, quæ circumferibi pos-
 sit, quam si in plures diuidatur, necessario imminui oporteat.
 Sed contra eorum diuitiæ omnis materiæ expertes sunt, &
 in sola mentis cogitatione consistunt, & ideo cum integra,
 & salua apud singulos sua cuique bona permaneant, omnes
 æque diuites efficiunt, nempe quæ sine controuersia, & pu-
 gna ab omnibus possideantur. Summi enim boni contempla-
 tio, & virtutum certissima comprehensio Angelorum the-
 saurus est. Hæc autem eiusmodi sunt, vt, cum perfectam
 eorum pro se quisque possessionem adeptus fuerit, vniuersis
 tamen in ea liceat intueri. Sine dubio igitur tales sunt veræ
 pietatis cultores, vt eorum studium non de rebus terrënis
 sit, sed de cælestibus, & indiuidua quadam diuisione ea-
 dem vniuersi, & singuli, apud se quisque conseruent. Hi
 dum hac viuendi ratione laudabili, & hac communitate,
 cælestis vitæ, ac status formam egregie effingunt, futuræ
 regni promissi bona præcipiunt. Hi perfecte rerum om-
 nium paupertatem tenent, in quibus nihil cuiusquam pro-
 prium sit, sed communia omnium omnia. Hi perpicue de-

monstratunt quot, & quanta bona conciliarit nobis Redē-
 ptor noster per carnem assumptam, dum laceram hominum
 naturam, & in partes pene innumerabiles dissectam, quan-
 tum quidem in ipsis est, redintegrant, Deoque reconciliant.
 Omnium enim eorū, quæ à Salvatore nostro in carne gesta
 sunt, summa huic pertinet, vt humanam naturam cum
 ipsam ad se ipsam, tum etiam ad Deum reuocaret, & subla-
 ta praua dissectione, in pristinam integritatem, coniunctio-
 nemque restitueret, atque vt peritissimus aliquis medicus,
 corpus in plures partes concisum salutaribus medicamentis
 religaret. Neque hæc ideo persequutus sum, vt dicendo au-
 getem, & eorum, qui communem hanc vitam adamarunt,
 præclaras virtutes verbis exaggerarem. Non enim ea est
 mihi facultas dicendi, vt rebus per se magnis splendorem
 possit asserre: quin metuendum est mihi potius, ne exilitate
 sua eas per se claras obscuret: sed vt, quoad fieri posset,
 excellentiam, ac dignitatem tam præclari studij demonstra-
 rem. Nam quid est tandem, quod, si huic comparetur, non
 iure longe inferius iudicetur? Apud quos enim pater vnus sit,
 qui cœlestem Patrem imitetur, & filij multi, qui summa in
 magistrum suum benevolentia officii mutuo inter se alij
 alios superare contendunt, filij inquam, & vna inter se
 concordiis animis astricti, & honestissimis virtutum opo-
 ribus patrem delectantes, nec vllam necessitudinis suæ cau-
 sam ex natura petentes: sed rationem, quæ firmior est, quam
 natura, coniunctionis suæ ducem, ac custodem asciscetes,
 & se inter se spiritus sancti vinculo constringentes; ad ho-
 rum, inquam, instituti tam præstantis magnitudinem expri-
 mendam, quæ satis idonea in terris similitudo inueniri pos-
 sit? Sed enim ea in terris nulla est: sola cœlestis relinquitur
 Impatibilis cœlestis Pater impatientibus hic quoque omnes si-
 bi ratione concilians. Incorrupti filij cœlestis Patris: hoc
 quoque incorruptionis studium filios fecit adoptiuos. Quæ
 in cælo sunt, caritate inter se coniunguntur: hos quoque ca-
 ritas copulauit. Sine dubio aduersus huiusmodi phalangem
 nihil insidiarum Diabolus ordiri audeat, vt qui contra tot
 bellatores parem se intelligat esse nō posse, qui adeo expedi-
 ti, adeoque conferti aduersus ipsum militant, & caritate ve-
 luti testudine acta se inter se protegant, spirituque consuepiat,
 vt omnes illius à se ictus repellant. De his in carminibus
 suis exclamauit Dauid, Ecce quam bonum, & quam iucundū
 habitare fratres in vnum: quibus verbis per bonum ille
 vitæ

vitæ probitatem expressit, per iucundum autem eam læticiam quæ ex concordia, & animorum coniunctione gignitur. Hoc vitæ genus qui diligenter colunt, ij cœlestem, ac summam mihi virtutem imitari videntur. Hæc Basiliius. Hactenus igitur de Partum auctoritate in vniuersum: nam reliqua eorum dicta, ac sententias, quæ multæ sunt, de singulis partibus, vel fructibus religionis suo quamque loco in reliquis his libris exponemus.

Quid sit Religio, & quoruplex eius bonum.

CAPVT II.

NVNC, quod in omni disputatione fieri solet, & debet, vt id, quo disputatur, primum omnium definiatur quid sit, idem in religione faciendum est, tum ne animus vageatur *Cic. 2.* errore, tum etiam quia hoc ipsum ad religionis commendationem valet. Hoc vero à quibusdam non incommode ex *nat. deo.* ipso eius nomine deduci solet, quod alij à relegendo dictum *Isid. 10.* putant, vt qui omnia, quæ ad Dei cultum pertinerent, diligenter pertractarent, & tamquam relegerent, ij religiosi appellari cœperint. Alij, quorum princeps Augustinus, à religere veraverunt: quod S. Tho. vberius exponens initio eius libelli, quæ *lig. circa* scripsit aduersus impugnantes religionem, ita ferme disserit. *finem.* Ligare rem dicimur, quam ita alteri rei astringimus, vt ei facultas adimatur alio diuertendi: religare autem, quam iterum eidem rei deuincimus, cum qua prius coniuncta fuerat, & à qua defluens distare cœperat. Omnis autem res creata antea in Deo extitit, quam in se ipsa, cum vero à Deo per creationem processit, quasi quibusdam passibus progressa, sese ab eo remouisse videtur, quare eæ quidem, quæ possunt, & quæ eius capaces sunt, rursus in Deum reuocandæ, & cum eo colligandæ sunt. Primum autem vinculum, quo homo coniungitur, & alligatur Deo, est fides, cuius fidei officia, & signa externis actibus exhibentur. Ex quo fit vt religio prima, ac præcipua significatione, omnem cultum, ac ceremoniam noiet qua Deum rite venerantes, fidem nostram, quæ in animo laet, contestamur. Sed tamen quia Deus nõ sola fide, nec solis fidei signis colitur, verum alijs quoque virtutibus, spe, & caritate, ideo harum quoque virtutum opera interdum religionis opera appellantur, vt visitare pupillos, & viduas in tribulatione, quemadmodum dixit Iacobus Apo- *Cap. 1.* stolus.

postolus. Et prior quidem illa religionis significatio in omnes Christianos conuenit. Omnes enim ipsa baptismi professione se se ligant cum Deo, ac deuouent ad cultum ei debitum præstandum: posterior autem, quibusdam caritati operibus illigamur, propria, ac peculiaris est certorum hominum, qui certis etiam actionibus destinantur, siue hæc ad vitam contemplatiuam, siue ad actiuam pertineant: quot enim sunt hæc operum genera, tot religiones ad ea exequenda institui possunt. Hæc B. Thomas illo loco, quæ tamē vt fiat clariora, hoc intelligendum est. Religionis uocabulum duplicem habere notionem. interdum enim uirtutem quamdam significat: quæ iustitiæ pars est, interdum uero statum in hac uirtute fundatum. Itaque natura uirtutis cognita, facilius etiam ipsius, status natura cognoscitur. Religionis ergo, quæ uirtus est, ex theologorum sententia, illud proprium est, vt Deo cultum reddat illi debitum maiestati, tum ob eius præstantiam, atque excellentiam, tum ob beneficia, quæ accepimus, & perpetuo accipimus. Atque hic quidem cultus cum partim sit interior in animo, partim etiam exterioribus quibusdam officijs contineatur, ceremoniarum, rituum, sacrificiorum, & reliquorum huiusmodi, utrumque hæc uirtus complectitur, & utrumque exequitur. Qui igitur in his muneribus versantur, seque huic rei totos impendant, ij religiosi appellantur. Ad statum autem religiosum hoc insuper requiritur, vt ita se certis operibus diuini obsequij, quæcunque ea sint, applicet, vt se à reliquis omnibus, quæ impedire possint, penitus remoueat, ac segreget. Recte enim hoc quoque S. Thomas eodem, quem diximus, loco, sicut in baptismo morimur peccato, sic per statum religiosum non solum peccato, sed etiam seculo nos mori, illo scilicet in opere, ac munere, quod quisque professus est. Sic enim se habere hæc duo, vt quemadmodum per peccatum animæ uita tollitur, ita per seculi occupationes Dei famulatus impediatur, idque Apostolum confirmare, cum ait, Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus. Hæc autē diuini famulatus impedimenta, quæ ex seculo proueniunt, si recte attendamus, tria sunt præcipue, primū diuitiæ, deinde uoluptates corporis non solū illicitæ, ac Dei præceptis interdictæ (sed enim iam ad peccatum pertinet) sed etiam coniugij lege restrictæ, denique propria uoluntas, cui si frena laxentur, licetior facta in omnem nos ambitionem, & dominandi cupiditatem inducit. Quare hæc tria tollenda iis, qui se Deo rite,

2. Tim.
2.

& in-

& integre mancipare studeant, tolluntur autem per tria op-
 posita, diuitiæ per paupertatem, coniugium per continen-
 tiam, voluntatis licentia per obedientiã. Ex quibus iam ea,
 quam querimus, religionis descriptio elucescit. Est enim
 nihil aliud, quam stãtus quidam ad Christianam perfectio-
 nem tendens, idque per tria vota, Castitatis, Obedientiæ,
 Paupertatis. Nam quod de perfectione Christiana hic dicitur,
 non habet dubitationem, quin ea in Dei amore cõsistat,
 eiccto omni amore tum nostri ipsorum, tum aliarum om-
 nium rerum creatarum. Ad hanc autem perfectionem ten-
 dere hic stãtus dicitur, non ad eam peruenisse, aut in ea ver-
 sari: non enim necesse est religioso, vt iam perfectus sit,
 iamque comprehenderit, neque id ille proficitur: sed si aspi-
 ret, si conetur, officio satis est. Postremo etiam stãtus appel-
 latur, quia nihil magis necesse est, quam vt genus hoc vitæ
 stabile sit, & fixum, ac perpetuum, & immobile. Aliud enim
 est perfectum esse, aliud esse in stãtu perfectionis, illud om-
 nes cõsequi possunt virtute, innocentia, sanctitate: ad stãtum
 vero aliquid aliud requiritur. Nam homo quoque si alteri
 homini obsequia impendat, verum id libere faciat, quãtum
 libuerit, & quamdiu libuerit, vt amicus amico solet, non
 tamen stãtum, aut cõditionem mutat: mutat autem, si se illi
 totum in perpetuũ donet, ac nexu tradat, quia tum è libero
 seruus efficitur. Sic igitur non religiosa tantum opera reli-
 giosum faciunt, nisi duo insuper accedant: primum, vt certa
 promissione, ac voto expresso ad ea opera ita obligetur, vt
 iam illi integrum non sit vel cessare, vel etiam velle cessare.
 Deinde vt hæc ipsa obligatio non ad certum, ac definitum
 tempus, sed ad totam vitam suscipiatur: quæ duo cum con-
 currunt, tum vero quasi ex firmitate, & stabilitate, stãtus ap-
 pellatur. Huic autem firmitati vel maximum pondus adiun-
 git etiam summi Pontificis auctoritas, quæ cum in reliquis,
 tum in religiosis institutis constituendis, & confirmandis ea
 est, quam is habere debet, qui Christi vicem inter homines
 representat, vt quicquid in terris liget, etiam ligatum sit in
 cœlis. Iure igitur ita ea necessaria est, vt, si absit, nec vota
 nostra tantum robur, ac firmitatem habeant, nec ipsa reli-
 gio sit verè religio, non quo hoc ad eius intrinsecam natu-
 ram pertineat, quoniam religionis fundamenta Euangelio
 ipso, & Christi Domini institutione nituntur, sed quia, cum
 in variis viuendi formulis, quæ ex hominũ placito aliæ alio
 modo inducuntur, inesse possit vitia, atque errores, his præ-
 cauendis

cauendis salubriter prouisum est, ne vllum iam religiosum ordinem fundari liceat, nisi Apostolicæ sedis consensu, & approbatione. Et quidem, quod litteris extet, Franciscus primum, & Dominicus, separatim vtræque, sua magis sponte, quam legis cuiuspiam coactu, Innocentio III. instituti, quod meditantur, rationem pontificia potestate sancendam obrulerunt. Quod cum in Lateranensis Concilij tempus incidisset, in eodem concilio cautum, ac scitum est, vt id in posterum solemne esset, ac perpetuum, idemq; non multis post annis à Gregorio X. in Lugdunensi Synodo renouatum, & deinde in vniuersalis Ecclesiæ mores receptum est. His igitur positis religiosæ iam vitæ non natura solum, sed etiam pulchritudo ac præstantia, quasi eminus spectantibus apparebit, quæ scilicet tantæ virtutis, quanta est religio, primus, ac perfectissimus sit gradus. Est enim religio ex earum quidæ genere, quæ morales dicuntur, sed tamen moralium omnium maxima, & præstantissima. Etsi enim materia, quæ ei proximè subiecta est, non est ipse Deus, sed humanæ actiones, siue animi, siue corporis, quas ad Dei obsequium dirigit, informat, instruit, aliquo tamen modo illam diuini numinis maiestatem attingit, vt certè proximè absit à tribus illis Theologicalibus, quæ tum credendo, tum sperando, tum amando in ipsum se Deum quodammodo immergunt. Religionis autem flos quidam est Sanctitas, quam virtutem ita Theologi definiunt, vt eius proprium sit munus, mentem nostram ab omni labe purgatam, integram, & sine macula Deo offerre, camque, & vires eius omnes illi consecrare. Cuius quidem muneris amplitudo primum ex eo apparet, quod aliæ virtutes morales vni illi omnes tamquam ministræ, ac famulæ inferuiunt, aliæ purganda voluntate, aliæ ratione illuminanda, aliæ etiam appetitu coercendo. Apparet item ex effectu: eius enim, vt docet S. Thomas, duo quasi sunt partus, oratio, ac deuotio, quarum altera in Dei familiaritatem, atque amplexus inducit, altera promptitudinem, & alacritatē tribuit ad omnia, quæ Dei cultus requirit: qui furor, ac studium voluntatis tanci est, vt, si is absit, ipsa munera nostra multo ei minus grata sint: si adsit, ea etiã maiore in modum commendat, & gratiora reddat. Hęc igitur religio, tã præclara virtus, cum suis itē tã præclaris partibus, quas ei adiunctas esse diximus, ipsa forma, & tamquã anima est religiosi status: adeoque in hoc statu ea virtus eminet, vt aliorum statuum religio, ne religio quidæ videatur, non quia non sit, sed quia tanto inferior est,

*S. Thom.
1.2. q. 81.*

Ibidem.

est, vt illius splendore obscurata, non appareat. Ostende hoc, ipsum nomen, quod in cōmuni omniū vsu à generali illa virtute ferme iā recessit, & in hoc nostro viuēdi genere remansit. Itaq; nulli iam alij religiosi nominantur, quam qui seculo exēpti, perpetuis obstrictam votis Deo seruitutem exhibent.

Quoniam autem ita docet Aristoteles, & verum est, tria esse bonorū genera quibus homines moueantur, aliud quod vtilitatis, aliud quod honestatis, ac dignitatis, tertium etiam quod delectationis speciem habeat, id erit ostendendum, hęc omnia genera in vnā hanc vitæ formam concurrere.

Quod quidem rarum admodum est in reliquis huius mundi rebus, vt sit, in quo hęc omnia reperiantur. Ita enim ferme comparatum est, vt quę salubria sint, eadem amara, & insuauia gustatu videantur, quę verò dulcia, & iucunda, raro cum dignitate cōiuncta sint. Sed hoc spiritualibus rebus proprium est, vt nulla boni parte vacent. Quamquam, eodem auctore Aristotele, cum de bono agitur, plurimum interest vtrum reipsa, & verè bonum sit, an verò ita videatur, ideo autem quibusdam videatur, quod ita affecti sint: vt ægrotaui utilis est sectio, non autem sano, at verò iucunda aquę potio, quàm sanus respuat. Hoc ergo idem in moribus euenit. Nam si non dicam ab ethnico, & infideli, sed etiam à Christiano vel auaro, vel ambitioso quæramus, quid ij vtile, quid gloriosum, quid iucundum putent, vtérque ex suę mentis constitutione respondebit, alter pecuniam, alter honorum copiam. Quam ob rem, ne in re tanta fallamur, vt in ædificando, sic in his metiendis, atque æstimandis, sua quoque linea, ac regula adhibenda est. Est autem hęc linea finis ipse, ex quo necesse est aliarum rerum, quę huc ferunt, iudicium pendere. Quid est autem illud, cuius gratia animam, & corpus, & quicquid habent, acceperunt, & quo tum tacitis naturę principis, tum apertis gratiæ incitamentis impelluntur? Sine dubio beatitudo, & ea quidem æterna: neque enim alia est, quę vera sit beatitudo. Ex huius igitur æstimatione bonorum etiam omnium æstimatio moderanda est: quę enim ad eam consequendam vtilia sunt, ea verè, & solidè vtilia, illa verè iucunda, & dulcia, quę illius summę iucunditatis, summique gaudij gustum aliquem, ac specimen continent. Denique illa etiam verè gloriosa, quę verè illi, ac sempiternę glorię quàm simillima sunt, & quàm coniunctissima, vt vnā hanc gloriam, vnā hanc & solam delectationem, vnā etiam vtilitatem agnoscere, & expetere

2. Eth.

cap. 3. 8.

Eth. 1. 2. 8.

debeat

debeat quicumque sic à fide Christiana institutus est, vt certò credat, alteram quandam esse vitam, in qua sita sit æterna felicitas, & in ea felicitate ipsum suum finem positum esse intelligat, quod quidem Christiani omnes intelligunt. Hæc igitur omnia in religioso statu amplissima, acque vberissima inesse, deinceps demonstrandum est.

Hominem non esse suum, sed Dei, idque ob septem causas.

CAPVT III.

EX his tribus, quæ sunt proposita, primum tractari, oportet vtilitatis caput. Et si enim minus obscurum est, quam reliqua duo, quin potius omnes vltro fatentur in religione magnam existere spiritualium commodorum abundantiam, tamen hoc ipsum diligenter explicandum est, vt precipuum, & maximum, & certè eiusmodi, vt vel solum sufficere possit. Nam si in terrenis rebus terrenæ vtilitatis respectus ita mouere solet, vt etiam ad laboriosa, & aspera quæuis, etiam ad humilia adigat, quanto magis spiritualis vtilitas, quæ, vt diximus, vera est vtilitas, & non temporalis, aut breuis, sed æterna? Sed tamen, vt hæc, quam dicimus, vtilitas certius constet, quoddam prius ponendum est, non huius solum disputationis, sed totius etiam, vt ego arbitror, Christianæ vitæ fundamentum, homines omnes ea lege natos, & factos esse, vt serui, ac famuli sint magni Dei, & tamquam serui in rebus omnibus, siue magnis, siue paruis, vnam ipsius spectent voluntatem, eique omnino, ac totos sese accommodent. Est enim communis quidam error, quo plerique homines tenentur, non modo mali, & omnino perditii, sed etiam alij meliores, qui satis esse putant, si peccatis abstineant, de reliquo licere sibi & vitæ statum deligere, & in ipso statu rationes suas pro libito moderari, vt sibi placeat, vel vt commodum sit. Contra quem errorem hoc statuendum atque stabiliendum est, quod paulò ante posui, humanam naturam ex ipsa sua conditione, verum, ac legitimum dominum habere summum illud, & infinitum numen: quo fit vt ex eius nutu, ac voluntate nos totos, totamque vitam, & actiones singulas gubernare nos deceat, ac si ij esse volumus, qui esse debemus, ne pedem, aut digitum quidem illius iniussu mouere. Rectè enim Augustinus quodam loco, quod etiam hîc optimè conuenit, Quid, inquit, tam tuum, quam tu, & quid tam non tuum, quam tu, si alicuius es, quod es

*Tract.
29. in
Ioan.*

Nam

Nam ut iumentum, quicquid est, hominis est, sic homo, & multo magis, totus est Dei. Ex quo sequitur, ut quemadmodum illud bonum existimari solet iumentum, quod nihil impetu suo facit, sed ita se mouet, ut ab hero suo mouetur, sic homo tum hominis expleat officium, cum eius & voluntas, & opera omnia Deo vni seruiunt, & ad Deum diriguntur: contra verò, cum Dei oblitus, sibi seruit, suasque actiones ad se ipsum refert, & suæ voluntati velificatur, eadem prorsus, ac multo etiam maior sequitur deformitas, quæ iumentum fugitiui, aut calcitrantis aduersus possessorem suum. Quàm peruersitatem aptissimè indicauit sacra scriptura illa similitudine, Vir vanus in superbia erigitur, *Iob 11.* quasi pullum onagri, se liberum natum putat; in quem locum optimè Gregorius, Necesse est, inquit, ut homo in cunctis suis motibus sub dispositione disciplinæ religetur, & tamquam domesticum animal loris vinctum seruiat, atque æternis dispositionibus restrictum videat. Qui ergo implere cuncta quæ desiderat, per effrenatam libertatem quærit, quid aliud quàm pullo onagri esse similis concupiscit, ut disciplina hunc lora non teneant, sed audenter vagus per syluam desideriorum currat? & paulò infra, Restat ergo, ut si esse iam similes pullo onagri nolumus, in cunctis, quæ appetimus, nutum prius intimæ dispositionis exquiramus, ut mens nostra in omne, quod nititur, superni regiminis lora teneatur, & inde magis vota sua ad vitam impleat, vnde vitæ suæ studia & contra propriam voluntatem calcat. Hanc eandem hominis seruitutem tam necessariam, tamquæ salutarem intellexit, & expressit etiam aptissimè Augustinus, eamquæ ipsam ostendit fuisse causam, cur Deus primò parenti nostro præceptum iniunxerit, & tale præceptum, ad usurpandam & in illum, & in nos omnes, qui eius lumbis continebamur, iustam, ac legitimam iurisdictionem. Nam si, inquit, *Psal. 70. conc. 2.* ita fortasse disputaret Adamus, si bona est arbor, quare non tango? si mala, quid facit in paradiso? Responderet Deus, Bona est arbor, nolo tangas: quare? Quia dominus sum, tu seruus: hæc tota causa est: si parua est, dedignaris esse seruus. Quod ipsum argumentum alibi idem tractans, ita scribit, Oportebat ut homo sub Domino Deo positus, alicunde prohiberetur, ut ei promerendi Dominum suum virtus esset ipsa obedientia, quàm possum verissime dicere solam esse *Gen. ad lit. lib. 8.* virtutem omni creaturæ rationali agenti sub Dei potestate, *cap. 6.* primùmque esse, ac maximum vitium tumoris ad ruinam, *sua*

sua potestate velle vti, cuius vitij nomen est inobedientia. Non esset ergo vnde homo dominum habere cogitaret, atque sentiret, nisi aliquid ei iuberetur. Quare, vt illuc redeamus, certum hoc esse oportet, si homines in officio esse velint, ita se ipsos instituire debere, vt tota eorum vita ex Deo pendeat, & quasi ex eius imperio, ac ductu, suspensa, & religata sit, itaque attenti sint ad omnes eius nutus, sicut oculi seruatorum, vt dicitur in psalmo, in manibus dominorum suorum, & sicut oculi ancillæ in manibus dominae suæ. Hoc enim est quod Gregorius quodam loco ait, Sicut bene obsequentes famuli dominorum suorum vultibus semper intenti sunt, vt ea quæ præceperint, festine audiant, & implere contendant, sic iustorum mentes per intentionem suam omnipotenti Deo assistunt. Quamquam non mirum est, ista à Gregorio, reliquisque Patribus dici, cum Plato ipse ethnicus philosophus scripserit, homines esse vnã quãdam ex Deorum possessionibus, ex quo ille confirmat, qui sibi ipsi vitam eripiat, Diis iniuriam facere. Nam tu quoque, ait, si ali-

Psa. 122.
16. Mor.
cap. 16.

In Phasdone.

Amos 9.

quod ex tuis mancipiis se ipsum perimetet, cum id concessa tuo non fecisset, nõnne indignareris? Quoniam igitur totum in eo positum est, vt nos seruos, Deum autem verum esse Dominum intelligamus, de quo est apud Prophetam, Dominus nomen illi; vitæ etiam erit causas huius nostræ seruitutis, quæ nos, ac nostrã omnia Deo subiicit, cognoscere; quæ causæ plures fortasse sint, sed eas, quæ nunc nobis occurrant, breuissime septem attingemus.

Prima igitur ea causa est, quæ ex ipsius diuinæ naturæ præstantia, & excellentia ducitur, si præsertim cum nostrã natura comparetur, quæ tam est infirma, pusilla, ac propemodum nihil. Huius rationis quæ vis sit, quodque momentum, libet ex ipso Aristotele petere, vt eo euidentior sit, si et ipsius naturæ lumine, ac principijs hauriatur. Is enim quodam loco confirmat, seruitutem hominum aduersus alios homines posse esse naturalem, ac iustam, quoniam in omnibus, quæ ex plurium concursu constituuntur, & in quibus vnũ quippiam commune efficiatur, alia esse oporteat necessario, quæ naturaliter dominantur, alia quæ naturaliter subiecta sint. Probat hoc inductione quãdam rerum omnium, primum inanimarũ, nam in mixtis vnũ semper superat elementũ, in leuibus ignis, terra in grauioribus, in alijs alia. In omni vero animatẽ, anima ipsa naturale habet imperium in corpore, idque regit, & impellit, quo vult. Ac in ipsa quoque anima

1. Polit.
6.3.

anima, si præter appetitum sit etiam ratio, ut in homine, rationi sine dubio, ut præstantiori, principatus deberetur, eandemque ob causam inter animalia homini, inter homines ipsos sexui masculo, utpote meliori, ac nobiliori. Ex quibus confici vult, quicumque in omnibus excellat, ei naturaliter principatū deberi, idque ex eo apparere, quod homines, cum aliquem corporis forma excellentem vidēt eum dicere solent dignum esse imperio. quod si corporibus verū est, multo magis in animis; sed corporis pulchritudinem facile videri, animi non item. Hæc Aristoteles; qui ne id quidē in dubio reliquit, quid ille per seruile cōditionem requirat: addit enim ita se habere seruū ad dominum, ut res possessa ad possessorem, vel pars ad totum. Ut enim neque res possessa, neque pars sui ipsius est, sed possessoris, & totius, sic seruū, quicquid est domini sui esse. Igitur si, ut hic Philosophus sensit, tanta esse potest inter res ipsas creatas distantia, ut aliæ alijs naturali iure subdantur, quanto hoc verius erit inter Deum, & hominem? nam quantumcumque homo homini præstet, non alia esse potest differentia, quam doctrinæ, aut sapientiæ, vel ingenij, vel reliquorum eiusmodi accidentium, atque hæc ipsa inæqualitas, quæcumque sit, finita tamen est neque adeo magna. Ceterum in natura nihil est discriminis. omnes enim & corpus ex vna materia, & animam eiusdem formæ habemus. Sed conferamus nunc hominem cum Deo, sapientiam cum sapientia, bonitatem cum bonitate, potentiam cum potentia, essentiam quoque cum essentia. Non modo infinitum est interuallum, sed etiam quicquid homo habet, à Deo habet, à se autem nihil, ideoque melius, ac verius nihil habere nihilque esse dicendus est. Ex quo illud est, quod Deus, & solus potens à Paulo, & solus bonus ab ipso Salvatore, & solus etiam esse à beato Iob dicitur. Quod si tota terra ad vniuersi cœli complexum, ut Mathematici persuadent, non amplius, quam vnus puncti instar obtinet, cum tamen terra tam ingens, cœlum vero finitum tandem sit, quid erūt singuli homines respectu illi? infinitatis, & illi? abyssi, in quæ innumerabilia, eadēq; immensa bona cōcurrūt, & cōfluunt, ut merito quasi admirās dixerit David, Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis eius nō est finis?

Secūda causa cur nemo suus, oēs Dei sum⁹, ex eo maneat, quod ab illo cōditi, & creati sum⁹. Nā etiā inter homines

C ipsos

1. Tim. 6.
Mat. 19.
Iob. 23.

Psal. 144.

- iplos ; cum multa sint iura habendarum rerum , vt emp-
tione , vt donatione , & alijs , tamen nulla iustior , & gra-
uior est causa , quam ipsius rei productio , atque effectio.
- 1. Cor. 9.* **Quis** plātat vineam , ait Paul⁹ . A postolus , & de fructu ei⁹
non edit : sic qui domū edificat , qui arcam ligneam con-
ficit , aut statuā , denique quoduis opus manib⁹ suis perfic-
cit , eius operis idē omni iure , ac lege dominus est . Quod
etiā multo magis locū habet in Deo : quoniā homines ar-
tis efficiētia nihil aliud possunt , quā externā formam , &
quasi faciē rebus inducorū naturā autē ipsam siue ferri ,
siue ligni , aut alteri⁹ rei nec producere , nec attingere qui-
dem possunt . Deus autē vsque ad ipsum (vt ait Augusti-
nus) rerum fundum , id est , vltimum , atque extremū essen-
tiā gradum sua vi , & virtute pertingit . Itaque vel hoc no-
mine præcipuē videmus in sacra scriptura omniū domina-
tū Deo tribui . Sic enim legimus , Domini est terra , & pleni-
tudo eius . Ipsi⁹ est mare , & quasi huius ratio reddatur , & ip-
se fecit illud , & aridam fundauerunt manus eius . Itē illud ,
Psal. 37. Tui sunt cœli , & tua est terra , orbem terræ , & plenitudinē
eius tu fundasti . Tuus est dies , & tua est nox , tu fabricatus
Psal. 49. es auroram , & solem . & alibi . Mea sunt omnes feræ sylua-
Agg. 2. rum , iumenta in montibus , & boues . Meum est aurum , &
meum est argentum . Denique omnia simul comprehēsa
Iob. 41. sibi vendicat Deus in libro Iob . Omnia quæ sub celo
Act. 17. sunt mea sunt . & Paulus in illa doctissima concione Athe-
nis habita , Deus qui fecit mundum , & omnia quæ in eo
sunt , hic cœli , & terræ cum sit dominus . Itaque cum reli-
quorum omnium ideo legitimus dominatus ei tribuatur ,
quia ab illo condita sunt , cur non etiam hominum : de quo
Eze. 18. sic ipse per Ezechielem , Ecce , inquit , omnes animæ mea
sunt , vt anima patris , ita anima filij mea est . Recte igitur
De qua dr. debi to. & vcrē Bernardus ī sermone quodā ex hoc ipso capite in-
ter alia confici vult , vt op⁹ opificis , ita nos auctoris quoq;
nostri totos esse . Ecce , inquit , in ianuis est qui fecit cœlum ,
& terram , & creator tuus est , tu creatura , tu seru⁹ , ille Do-
minus : ille figulus , tu figmentum . Totū ergo quod es , illi
debes , à quo totū habes , illi præcipue Domino , qui & te fe-
cit , & benefecit tibi , qui tibi ministrat syderū cursus , aëris
temperiem , fecunditatem terræ , fructuū vberitatem . Huic
re vera totis medullis , totis viribus seruiēdū , ne forte indi-
gnatiōis oculo te respiciat , & despiciat , & cōterat ī eternū .
Atque in eandē quoq; sententiā Laurentius Iustinianus ,
Clamat

Clamat, inquit, innata ratio, ut quisque se illi subijciat, à quo Lib. de
habet ut sit. Humana siquidem natura eum à Deo sit cõdita, obed. c. 5.
& per eundem actualiter inesse subsistat, ex necessario quodam
& per eundem actualiter inesse subsistat, ex necessario quodam
iustitiæ, & æquitatis iure, mandatis sui obligatur auctoris.
Nã etsi innumera sint homini prærogata beneficia, quibus
ad famuladum Deo astringitur, ex hoc solo, quod ab illo ha
bet esse, usque ad mortem ei obtemperare tenetur. Denique
Lactantius etiã aptissime, Apparet nullam aliam spem vitæ
homini esse propositam, nisi ut abiectis vanitatibus, & erro
re miserabili, Deum agnoscat, & Deo seruiat, nisi ut huic tẽ
porali renunciet vitæ, & se rudimentis iustitiæ ad cultum re
ligionis instituat. Hac enim cõditiõne gignimur ut gene
rati nos Deo iusta, & debita obsequia præbeamus, huc solũ
nouerimus, huc sequamur: hoc vinculo pietatis obstricti
Deo, & religati sumus, unde ipsa religio nomen accepit.

Sequitur tertia causa huius seruitutis ex hominis sine.
Nam quæcumque res propter alteram facta sit, eam illi
subiectam, ac veluti mancipatam esse oportet, seque ad eam
omnino, ac penitus conuertere. At humana natura nullum
aliud habet, nec habere potest finem, quam ipsum Deum. Vnde
de est illud de ipso in Apocalypsi, Principium, & finis; pri
mus, & nouissimus: quia ut inuoluerum clypei causa factum
est, ut vagina gladij, ut domus inhabitandi gratia, sic homo
propter unum Deum. Etenim ut ait S. Thomas cum necesse sit,
eundem esse finem efficiētis, & rei effectæ, ut architecti, &
domus edificatæ, Deus autem, cuius præstans natura nullo
extrinseco bono eget, nullam aliam ob causam ad agen
dum impelli possit, quam propter se ipsum, sequitur ut ho
mini quoque sit finis præstitutus idem Deus. Atque hoc
etiam ex naturali rerum omnium ordinatione intelligere
licet, quæ sic nexæ sunt, ut inferiores & imperfectiores no
biliores, ac meliores gratia cõditæ sint, eisque ad usum subie
ctæ. Quare Aristotelis quoque sententia fuit, plantas, & ce
tera vegetabilia facta esse propter animalia, animalia ve
ro propter hominem; mansuetam quidem ad usum, & cibum,
agrestia vero partim ad eundem cibum, partim ad alia adiu
mentum, ut vestium, & aliarum rerum. Quamquam multis
hoc Bernardus, qui hæc ipsa à Deo donata nobis ait omnia
ad aliquam vtilitatem, sed alia ad sustentationem, alia ad
eruditionem, quædam ad delectationem, postremo etiam
non pauca ad correptionem. Possimus igitur, certè, de
benus ex istorum exemplo, atque obedientia, nos quoque

4. Insti.
cap. 26.

Apoc. 1.
c. 22.

1. p. 9.
44. art.
4.

1. Polit. 5.

Qui ha
bit. ser.
13.

discere, quam nos Deo obedientes, ac subditos esse oporteat. Nam & boues terram nobis subigunt, nulla sua utilitate tanto labore: equorum vero genus modo oneribus ferendis, & vectandis, modo cursu, modo passu nobis deseruit: nostra est quoque canum solertia, & agilitas in custodiendo, in venando: quo in munere ita praestito sunt homini, ut vocis imperio & immittantur in feras, & sistantur, & reuocentur, tamquam boni, & obedientes famuli, idemque de similibus in suo quoque genere intelligi potest. Neque vero timendum est hominibus, ne ideo minus felices, aut etiam minus sint nobiles, propterea quod non sibi nati sint, sed alteri. Valeret hoc fortasse, si ad alteram creaturam, cuiusmodi ipsi sunt, finitam, & limitatam dirigerentur. Nunc vero cum ad Deum dirigantur, summum, infinitumque bonum, tantum abest, ut de eorum dignitate hoc aliquid detrahat, ut etiam multum addat: Nam cum ut paulo ante diximus, Deus ipse nullum alium finem habeat, quam se ipsum, sic sit ut homo quoque ad eiusdem finis participationem prouehatur; quod summae cuiusdam dignitatis est nec gloriosius quicquam homini contingere poterat, eoque magis, quod eius finis praestantia multa quoque alia magna, & praecleara secum affert ad eum finem consequendum adiumenta. Ex quo illud est optimum Augustini, qui cum duplicem rerum ordinem discreuisset, aliarum, quibus fruendum sit ut sine, aliarum quibus utendum, ut medio, ac deinde quaestionem proposuisset, Vtrum homo seipso frui, an uti debeat, responsionem subiicit verissimam, nefas id omnino esse, ut quis se ipsum amet propter se. si enim, inquit, se propter se diligit, non se refert ad Deum, sed ad se ipsum conuersus, non ad incommutabile aliquid conuertitur, & propterea iam cum defectu aliquo se fruitur, quia melior est, cum totus haeret, atque constringitur incommutabili bono, quam cum inde, vel ad seipsum relaxatur.

Accedit ad has etiam quarta causa, Dei praecceptum semper additum, non quidem seruiendi, aut timendi, aut etiam obediendi, sed amandi, in quo illa omnia abunde continentur. Nam & hoc magis bonitatis, amorisque proprium est, ut a mari se velit, quam sibi serui, & animam perfectius Deo subiicit, cuius clavis est ipse amor, & denique generum est seruitutis multo iucundioris, ac nobilioris. Quod autem longe perfectius subiiciat, apparet ex eo, quod hic amor vim habet non solum mutuae inhaesionis, de qua dicit Ioannes, qui manet

De
Doctr.
Christ.
lib. 1. c.
35. §. 21

manet in caritate, eum in Deo manere, & Deum in ipso, *1. Ioan. 4.*
 sed etiam ecstasis illi⁹, de qua Dionysius, vt quemadmodū *4. cap.*
 commode dici solet, anima sit potius vbi amat, quam vbi *diuin.*
 animat. Quod si vulgaris hic amor boni infini hoc tamē *nom.*
 facit, quid faciet amor illius summi, & infiniti boni, & qui-
 dem tam perfectus, vt eū Deus exigit, in toto corde, in to-
 ta anima, & in omnibus viribus? Nam quod dicit in toto, *Matth.*
 ait Basilius, nullam in res alias diuisionē admittit. quantū *22.*
 enim dilectionis in hæc inferiora insumpseris, tantū neces-
 se est vt demas de toto. Idem dicit etiam Augustinus, dile-
 ctionem Dei, quæ hoc diuino præcepto tam seuerè exigi-
 tur, nullum pati riuiulum extra se duci, cuius deriuatione *1. Doctr.*
 minuatur. Recte etiam Gregori⁹, Notandum, inquit, quod *Christ.*
 diuinus sermo cum Deum diligere præcipit, nō solū narrat ex *c. 22.*
 quo, sed etiam informat ex quanto, cū subiungit, ex toto, *10. Mor.*
 vt videlicet, qui perfecte Deo placere desiderat, sibi de se ni-
 hil relinquat. Ex quibus apparet, hunc amorem, si is est,
 qui esse debet, & qui nobis tam expresso præcepto iniungi-
 tur, eiusmodi esse oportere, vt nos Deo perfectissime tra-
 dat, & in eius potestati plenissime transferat, ac pot⁹ nos
 ipsos in eum transfūdāt. hæc enim omnia in amādo insunt.

Est etiam alia causa hui⁹ tanti debiti, qua nulla iustior,
 aut grauior existere potest, quod scilicet ita Deo obnoxij
 sumus, quasi serui emptitij. Sic enim aperte Paul⁹ Apostol⁹,
 Non estis vestri, empti enim estis pretio magno. Hoc autē *1. Cor. 6.*
 pretium magnū est ipse Christus, totus, vt ait S. Bernard⁹,
 nobis datus, totus in nostros vsus expēsus. Vere enim nul-
 lus vnquam homo alteri homini ad seruiendū traditus ita
 proprius illius fuit, ac Verbū illud æternum, Patrisque i-
 mago & vniuersis hominibus, & singulis tributus, conces-
 sus, donatus est. Vnde Esaias in spiritu exultans, Paruulus *E sai. 9.*
 natus est nobis. & Paulus, Proprio filio nō pepercit, sed pro *Rom. 8.*
 nobis, omnibus tradidit illum. & idem alibi, Qui dedit se- *Tit. 2.*
 met ipsum pro nobis. Ipse vero Dominus, ac Saluator, Sic *Ioan. 3.*
 Deus dilexit mundum, vt filium suum vnicogenitum daret.
 Igitur si creationis ratio nos sibi totos vendicabat, quod eā
 animam, & illud corp⁹, quod dederat, iure repeteret, quan-
 to magis vendicabit hoc emptionis gen⁹, quo suam Chri-
 stus animam, & talē animam, suūq; corpus dedit, & diuinā
 insuper personā: Præclare Chrysostomus homilia quadam; *Hom. ii.*
 Cum, inquit, per Christū Iesū mortuū viuamus, ei vtiq; ob *in 2. ep.*
 quē viuimus, viuere debemus. Atque hoc quidem vnū, & ad *Cor.*

idem esse videatur. Ceterum, si accurate expendatur, diu diuersa esse reperiuntur: vnum nimirum, quod per ipsum viuimus, alterum, quia ipse nostra causa mortuus est, quorum vtrumque vel separatim perpensum tanti momenti est, vt ei obnoxios, & obstrictos reddere possit, ijs vero coniunctis, & in vnum conflatis, tu æstima quam ingens debita summa multiplicetur. Ac Bernardus etiam in Sermone illo de quadruplici debito, hoc quidem primo loco reponit. Primo, inquit, Christo Iesu debes omnem vitam tuam, quia ipse vitam suam posuit pro tua, & cruciatus amarus sustinuit, ne tu perpetuos sustineres. Addit deinde multa in hæc sententiam, quæ sic ad extremum concludit omnia. Cum ergo ei donauero quicquid sum, quicquid possum, non ne istud est sicut est stella ad solem, gutta ad fluuium, lapis ad montem, granum ad aceruum? Atque idem etiam aibi de hoc ipso, Et si, inquit, cetera taceam, hoc solo certe non immerito sibi vendicat vitam nostram, quia pro ea posuit suam. Nemo igitur sibi viuat, sed ei, qui pro se mortuus est. Cui enim iustus viuam, quam ei qui si non moreretur, ego non viuerem? cui commodius, quam promittenti vitam æternam: cui magis ex necessitate, quam flammam perpetuas minitanti? Denique Bernardus idem alio loco optime, & vberissime; vt appareat quam hic sensus ei certus, & fixus fuerit. Si totum me debeo pro me facto, quid addeam iam pro relecto, & relecto hoc modo? Nec enim tam facile relectus, quàm factus. Nam qui me semel & tantum dicendo fecit, in relecto profecto & dixit multa, & gessit mira, & pertulit dura, nec tantum dura, sed & indigna. In primo opere me mihi dedit, in secundo se, & vbi se dedit, me mihi reddidit. Datus ergo, & redditus, me pro me debeo, & huic debeo. Quid Deo retribuam pro se? Nam etiam si me milles rependere possem, quid sum ego ad Deum?

Ep. 143.

*De dili.
Deo.*

*In psal.
32.*

Sexta causa, & ea quoque inter maximas, ducitur et præmij, quod nobis paratum est, infinitate: id autem est æterna, & immortalis gloria, in qua, vt ait Augustinus, & nos Deus possidebit, & Deus possidebitur à nobis, idque vtrumque propter nos, Ergo cum ille nos possessurus sit, hoc ad beatitudinem pertineat, inchoemus iam nunc hanc ipsam beatitudinem, & ab eo possideri velimus: rursusque cum illi possessuri simus, non graue nobis videatur, quod talis, ac tanti boni possessio, nostri ipsorum tam parua, tenuique iactura emenda sit. Hoc enim in summa est pretium, quo

Deus

Deus illā gloriā, illamque felicitatem, ac gaudia emi voluit, nempe dandis nobismetipsis. Quod argumentū discrete ab Augustino tractatur his verbis, Quātum laborat homo, quādo mors imminet, fugiendo, latendo, quicquid habet dando, & se redimendo, laborando, cruciatus, molestiasque sustinendo, medicos adhibendo, & quicquid aliud homo potest? Si ergo labore tanto, tanto conatu, tantis impendiis, tanta instantia, tanta vigilantia, tanta cura agitur, vt aliquāto plus viuatur, quomodo agendū est, vt semper viuatur? Et, si prudentes dicuntur, qui omnibus modis agunt, vt differant mortem, & viuant paucos dies, ne perdant paucos dies, quam stulti sunt, qui sic viuunt, vt perdant diem aeternū? Pone ergo hic hominem viuentem, saluum, nullas pœnas patientē: si ei donaret quispiam, vt semper sic esset, & hoc bonum non deficeret, quantū gauderet, extolleretur, quo modo se non caperet lætitiā, sine pœna, sine cruciatu, sine fine vitæ? Si hoc solum nobis promitteret Deus, quod dixi modo, quibus potui verbis descripsi, ac commendavi, quanti erat emendū, si venale esset, quātum dandum erat, vt emeretur. Sufficeret ne quicquid haberes, etiamsi totum mundū possideres? & tamen venale est emere si vis, nō multum exæstues de re magna propter pretij magnitudinem. Tantum valet, quantum habes. Nō quæres quid habeas, sed qualis sis. Res ista tanti valet, quantum es tu. Te da, & habebis illam, sed malus sum, inquires, & forte non accipit me. Dando te illi bonus eris, vt huic fidei, promissioniq; te des, hoc est bonum esse. Hæc Augustinus; ex quibus satis constet, non alia nos ratione regnū illud adipisci posse, quam si nos totos, quicquid sumus, & quicquid possumus, Domino Deo verissime dedamus. Et iure id quidem; quia infinitum illud præmium infinito etiam labore dignum fuerat: quod quoniam non potest, saltem hoc requiritur, vt quæcumque habemus, in illud omnia conferamus. Id enim est etiam aliquo modo infinitum, si à nobis nullo sine, nullisque limitibus restrictum fuerit.

Sed hæc quidem obligationes partim naturæ nostræ cōditio, partim etiam Dei voluntas, & lex citra nostrū assensum imposuit. Reliqua est vna, quā nos ipsi vltro, ac sponte subijimus. Vt enim reges, populos sibi legitime subiectos, tamen iureiurando adigunt, vt eos propria quoque spōsione deuinctos teneant: sic Deus, quamquam & iure creationis, & emptionis, totq; alijs nominibus obnoxij ei era-

mus, tamen nostra nos etiam promissione per iuramentum confirmata, obligari voluit, vt fides nostra tali vinculo exactius stringeretur. Suscipitur autem hoc sacramentum eo tempore, cum baptismo regenerati, non solum in Christi militiam ascribimur, sed etiam, vt ait Paulus, Filiorum adoptionem recipimus. Cuius quidem promissionis, seu fœderis cuiusdam, quod cum Domino initur, duæ sunt partes, altera, quod mundum, mundique præmia omnia à nobis abijci, abdicariq; profitemur, ac contestamur: altera, quod nos Deo vni dedimus, ac dicamus, non solum vt milites, aut filios, quod ante dixi, sed etiam vt vera, ac viuam membra in Christi corpus inserta, vt iam tamquam membra non nobis ipsis, sed illi corpori, reliquisq; membris viuamus. Ac de priori quidem huius obligationis parte crebra mentio est apud Sanctos Patres, vt Cyprianum, Gregorium, Ambrosium, & hunc præsertim, cuius illa sunt præclara, Quando te, inquit, interrogauit, Abrenuncias diabolo, & operibus eius, quid respondisti? Abrenuncio. Abrenuncias seculo, & voluptatibus eius? Abrenuncio. Memor esto sermonis tui, & nunquam tibi excidat tuæ series cautionis. Si chirographum homini dederis, teneris obnoxius, vt pecuniâ eius accipias, teneris obstrictus, & reluctanter fœnerator astringit, atque illic tua cautione constringeris, Vbi promiseris considera, vel quibus promiseris. Leuitam vidisti, sed minister est Christi. Ergo chirographum tuum tenetur non in terra, sed in cælo. Ergo abrenunciasti mundo, abrenunciasti seculo, esto sollicitus: semper recordare quid promiseris. Recte etiam Augustinus, Hic, inquit, inimico vos renunciare professi estis: in qua professione, non hominibus, sed Deo, & Angelis conscribentibus, dixistis, Renuncio. Renunciate non solum verbis, sed etiam moribus, non tantum sono linguæ, sed & actu vitæ, nec tantum labiis sonantibus, sed operibus pronunciantibus. De posteriori vero obligationis huius parte sæpe S. Paulus in suis epistolis, vt in illo loco ad Galatas. Quotquot baptizati estis, Christum induistis. Ac plus etiam ad Colossenses, Mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Ex quo est illud Nazianzeni, Vt breuiter, inquit, dicam, nihil aliud existimandum est, esse vim, atque auctoritatem baptismi, quam pactum quoddam cum Deo in initum secundæ vitæ, ac purioris, & præstantioris instituti. Quam ob causam vel maxime in metu esse debemus, atque animas nostras accuratissimi

Gal. 4.

Cyp. li. 1.
epi. 5.

Greg.

Ho. 29.

Euang.

Amb. 1.

de sacr.

c. 2.

De Sym.

ad Cat.

li. 4. c. 4.

Gal. 3.

Col. 3.

Ora. 40.

acc
difi
ma
est.
pe
dic
qu
ipse
non
tum
C
ran
volu
nis f
vide
illo
illi v
si in
quid
vni f
sequ
mo,
hoc
stud
illur
etiã
re, &
& in
tur h
tutẽ
men
iuris
Deo
feric
obstr
quã
velit
actio
Deo
aut p
giat,
quiss

accuratissima custodia seruare, ne falsam professionē edidisse videamur. Nam cum ad mutua hominum pacta firmanda Deus medius adhiberi soleat, quanto periculosius est, magisque timendum, ne fœdera cum ipso Deo astricta perfregisse videamur? Ac Bernardus quoque illud psalmi dictū, Nec iurauit in dolo proximo suo, ad hoc iuramentū, quod in baptismo iuratur, diserte applicat, quod ea sit, vt ipse loquitur, professio fidei Christianæ, vt qui viuat, iam non sibi viuat, sed tum ei, qui pro omnibus mortuus est, tum proximis, pro quibus ille mortuus est.

Serm.
Quis a-
scen. in
mon. Do.

Psal. 21.

Psal. 21.

Quare, vt concludamus, cum tot tantæque causæ cōcurrant, si boni ratiocinatores in salutis nostræ negotio esse volumus, magnā quandam, ac potius immensam obligationis summam cōfici videbimus, cuius obligationis vis non video quo meliori modo exprimi, ac declarari possit, quam illo affectu, illisque verbis Prophetæ David, Et anima mea illi viuet. Sic enim existimandū est cuique hominū, & quasi intime sentiendum, se suum non esse, sed Dei, & quicquid sit, quicquid valeat, quicquid habeat, nō sibi, sed Deo vni seruire debere, eique semper dirigi. Ex quo illud etiam sequatur, vt in ipsius potestate semper se esse velit, quinimmo, & gaudeat, omnique eius voluntatē, ac mētis impetum hoc intueri debere, vt ad diuini placiti arbitrium se, & sua studia, actiones, cogitationes assidue conuertat: denique illum Prophetæ sensum & animo semper fixum, & factis etiā ipsis expressum gerat, Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. Tenuisti manum dexterā meam, & in volūate tua deduxisti me. Nec vero magnum videatur homini, quod eam Deo præstet obedientiam, ac seruitutē, quā sibi à iumentis præstari videt. Nā si hoc ipse à iumentis exigit, quæ tamen nō creauit, & in quæ nihil aliud iuris habet, præter naturæ eminentiā, quāto magis ipsum Deo subditū, & subiectū esse oportet, qui natura tanto inferior, & ab ipso insuper creatus, eique tot aliis nominibus obstrictus est? Quæ si ita se habent, quæ culpa, vel potius quā multæ culpæ in vna culpa erunt eius, qui sui iuris esse velit, atque ex volūate sua nō ex volūate Dei, vitā suam, actionesque gubernare, & denique ita viuat, vt non ex Deo pēdeat, sed ex suis ipsius placitis? Quid enim turpius, aut peruersius, quam seruus, qui vel ex heri domo profugiat, vel in domo herili nihil minus cogitet, quam de eius iussis? Iure igitur in huiusmodi homines conuenit illa Pro-

pheta sententia, vel potius obiurgatio, & cōminatio. Confregisti iugum, rupisti vincula mea, dixisti, Non seruiam.

Hier. 2. Huic autē delicto quæ pœna, quodve supplicium debetur?

Ser. 20. nempe quod Bernardus quodā loco definiuit, Dignus plane est, inquit, morte, qui tibi Domine Iesu recusat viuere, & mortuus est: & qui tibi nō sapit, desipit, & qui curat esse nisi propter te, pro nihilo est, & nihil est. Propter temetipsum Deus fecisti omnia, & qui vult esse sibi, & non tibi, nihil esse incipit inter omnia. Recte etiam Cyprianus. Ipse, inquit, de seruo tuo exigis seruitutē, & homo hominem tibi obedire cōpellis, & cum sit vobis eadem fors nascendi, conditio vna moriendi, corporum materia consimilis, animarum ratio communis, nisi tibi pro arbitrio tuo seruiatur, nisi ad voluntatis obsequium pareatur, imperiosus, & nimis seruitutis exactor, flagellas, verberas, fame, siti frequenter, & carcere affligis, & crucias, & nō agnoscis miser Dominū Deum tuū, qui sic exerceas in homine dominationē

*Contra
Deme-
tri.*

Religiosum statum satisfacere huic obligationi, dum nos perfecte Deo tradit.

CAPVT IIII.

Stamque multiplici aduersus Deum diximus, vera sunt, vt sunt verissima, & certissima, magna est omnino omnibus curæ ac sollicitudinis, atque etiam formidinis alicuius indicta causa. Non enim cum altero homine creditore nobis est, cuius manus effugere liceat, sed cū eo, à quo nullam discedatur, & qui mittere nos possit in carcerem, donec reddamus nouissimū quadrātem. Neque vero simplex malum, vel vnus tantū est error, si quis se Deo neget, curæ est totus, sed tot errores, quot causæ, quæ eum Deo totum vendicāt. Quare si Dominus summo iure nobiscum agere velit, & rationes dati, & accepti seuerius subducere, nempe plane inueniatur, qui sit soluendo. Nam vt multum demus, immo vt omnia illi demus, non amplius dare possumus, quā semel omnia, cum tamen hæc ipsa omnia non semel debita sint. Itaque cum nos ipsos totos, & omnia dedemus, vix vni fortasse nomini dissolueno satis erit: reliquæ vero nomina, & reliquæ causæ debendi integræ permansunt. Quamobrē scite Bernardus de hoc ipso debito, Numquid, ait, vt vulgo dicitur, de vna filia duos generos facere statuitur.

*Ser. de
quadr.
deb.*

statulisti: quamquã hic multo etiam plures, quam duos. Et tamẽ hoc Dei bonitas patitur, nec solum patitur, sed etiam gaudet, satisq; sibi, & potius abũde factum existimat, si nos ei semel totos offeramus. Hoc ergo efficitur per religiosum statũ, qui religiosos omnes quicquid sunt, & quicquid possunt, sine vlla exceptione, nullave ipsorum sibi reserua-
 ta parte, Diuinæ Maiestati largitur, & dicat. Donat enim primo corpus ipsum, quod cõtinẽtia, & castitate subactum ita pręparat, vt ad omnia Dei imperia pręsto sit, fiatq; in nobis quod Dominus pręcipit, Sicut lĩbi vestri pręcincti (quã pręcinctionem Gregorius ad castitatẽ refert) & vos similes hominibus expectantibus Dominum suum. Donat deinde etiam animam, quod est omnino multo pręstantius donum. Donat vitã, quã ad Dei seruitium tota exponitur, donat opera omnia vitę, studia, vigilias, labores, exercitationes: denique, quod est omnium maximũ, ipsã etiã totius hominis dominã voluntatẽ, qua tradita, totus homo traditur, ea vero perfectissime traditur per Obediẽtię virtutem, cuius etiã voti vinculo ita astringitur, vt nihil velle possit, quod à Dei voluntate abhorreat. Quamobrẽ sic statuendũ est, cũ summa hominis vtilitas, & tatus in hoc consistat, vt quantumcumq; est, totus sit Dei, id maxime, & certissime in religione perfici, qua quisque arbitrium suum, ac voluntatẽ suã exuens, eam Dei manibus resignat idq; altero homine interprete, ac medio, vt ea etiam resignatio certior, ac manifestior sit. Atque hæc sane cõmunis est omnĩũ etiã Theologorũ opinio, qui ita religionis vim, ac naturã explicant, vt per vota solẽnia insit in ea quadã vera, & perfecta sui traditio, quod inter alios grauissime B. Thomas affirmat, & confirmat hoc exẽplo: Vt si quis, inquit, agrum promississet, deinde illũ ipsum exhiberet, aut seruiturẽ alicui pollicitus, confestim sese ei in seruũ daret: sic facit qui se in presenti dat Deo, diuinis se seruitiis męcipando. Hęc ille, quibus omnino cõgruit Augustini sentẽtia, qui in verba illa psalmi Sicut iurauit Domino, votum vouit Deo Iacob, Quid vouemus, inquit, nisi vt simus templũ Dei: nihil enim gratius possumus Deo offerre, quã vt dicamus ei cũ Esaiã Posside nos. Egregie autẽ, & expresse Chrysostomus in illa diserta epistola ad Theodorũ monachũ, Nũc, inquit, nihil in te penitus tui iuris est, quippe qui tãto Imperatori militare cõpisti. Nã si mulier proprij corporis potestatem nõ habet, sed vir, multo magis ij, qui Christo tutius, quam sibi

Luc. 12.

Hom. 13.

in Euan-
gel.

4. Sent.

dist. 37.

q. 2. q. 3.

in psal.

131.

Esa. 26.

iuxta

Sept.

.Con-
 ruam.
 betur
 us pla-
 viure,
 cat esse
 emeti-
 on tibi,
 is. Iple,
 nem tr-
 scendi,
 lis, ani-
 seruia-
 osus, &
 siti fro-
 is mite-
 minatu
 dum
 grandi
 era sum,
 o omni-
 alicuius
 tore re-
 quo nu-
 erem, do-
 o simpli-
 et, cum
 eo totam
 in agen-
 e, nem
 n demu-
 ossumus
 a semel
 a deder-
 it: reliq;
 permant
 ito. Nũc
 os facit
 statul-

sibi viuunt, conditionem sui corporis habere non possunt.

Lib. 2. Cassianus etiam de priscorum monachorum institutis, hoc
c. 3. præcipuū fuisse narrat, quod ij suos docerent, & in quo eos
 quam studiosissime exercerent, vt non solum vniuersis fa-
 cultatibus redderentur externi, sed ne sui quidē ipsorū se
 dominos esse, vel potestātē habere cognoscerent. Cui con-
 uenit illud Basilij præceptū, oportere vnumquemque reli-
 giosum ita existimare, se nequaquā sui iuris esse, sed perin-
 de ac si in seruitutem à Deo fratribus addictus sit, ita &
 De præ- sentire, & facere omnia. Optime vero S. Bernardus qui &
 cep. & ex sua sentētia, & ex ipsa S. Benedicti regula, hoc affirmat,
 disp. religiosum nec sui iam corporis habere potestatem: idē-
 que alio loco illū psalmi locum tractans, Verūtamen oculo-
 Qui ha- bitat. ris tuis considerabis, hoc ait ad futurū tempus referendum
 Ser. 8. esse, nempe cum ad Dei visionem peruenerimus, in qua
 Deus reddet nobis nos ipsos, & insuper dabit seipsū. Nunc
 enim religioso cuique ita agnoscendum, & ita cogitan-
 dum esse, oculos suos non suos esse, sed Dei, cum videlicet
 per vota in religione nuncupata, omnia sua membra, pro-
 priis renunciāns voluntatibus, diuino cultui mancipauit.
 Itaque graue sacrilegium esse, si quis Deo dicata membra
 pro suis voluntatibus vsurpet, eaque in vsu vanitatis, cu-
 riositatis, aut huiusmodi secularis operis assumat. Hoc
 igitur certum sit, ex religione, ac potissimum ex religio-
 sis votis omnes consequi, vt nos maiestas illa plene, ac per-
 fecte possideat, quoniam sic illi nos totos permittimus, vt
 tamquam re, quam quispiam manu teneat, sine relucta-
 tione, ac resistentia, vt possit ad quæ velit, quantum velit,
 quādo cumq; velit: possit mittere, reuocare, retinere, eri-
 gere, deprimere, denique in omnem partem, atque omnem
 formam, & in omnem locum tanquam suos conuertere.
 Itaque vt à notioribus, & humanis exemplis hæc etiā spi-
 ritualia, & occultiora intelligamus, quemadmodum inter
 homines rerum dominium, ac proprietates ab vno sæpe in
 alterum legitime transfertur, sic existimandum est fieri inter
 nos, ac Deum, vt nostræ voluntatis cōsensu nostri ipso-
 rum dominium à nobis ipsis abdicetur, & in Deum trāslun-
 datur. Ac in humanis negotiis sunt certæ quædam contra-
 hendi formulæ solemnes, ac iure definitæ, quarū ea est au-
 ctoritas, vt cum semel vim suam habere cœperint, nō possint
 amplius reuocari, aut rescindi, vt est donationis, vel
 venditionis, vel etiā commutationis. In hoc autem contra-

tu, qui cum Deo initur, si recte cogitemus, horum omnium rationes inesse cognoscemus. Et quidem Paulus Apostolus *2. Tim. 2.* depositum appellat: sic enim gloriatur; Scio cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meum seruare in illum diem iustus iudex. Nam ut in deposito aliquid alicui committitur, ut id seruet, ac custodiat ad tempus, ac deinde illud idem restituat: simillime nos quoque voluntatis, ac libertatis nostrae usu priuamur ipsi quidem, sed ad certum tempus, idque breuissimum, nepe donec in Domini nostri gaudium intremus, tunc enim hanc ipsam voluntatis nostrae libertatem non solum integre, sed etiam admodum cumulate recipiemus, reddetque nobis Deus nos ipsos, ut ait S. Bernardus. Sed tamen quia in deposito totum adhuc ius, & potestas retinetur, nos autem ita nos Deo tradimus, ut nihil in nobis nostri reseruemus, an ideo potius fortasse donatio dicenda est, quia nos totos vitro, ac sponte ob Dei amorem resignamus: an vero venditio, quoniam non omnino gratis nos damus, sed magnam vicissim pretium, ac mercedem recipimus, id est, aeternam beatitudinem? an denique erit etiam commutatio quaedam, quia hoc ipso tempore quantum nos Deo, tantum se nobis Deus impertit, dispari valde vice, Deum pro homine immortalem pro caduco, immensum, & beatissimum pro pusillo, & miserrimo? Me vero illud etiam magis delectat, ut in hac nostra traditione vim potius verae, ac necessariae restitutionis inesse sentiamus. Reddimus enim Deo quod suum est: ac cum iustitiae sit, atque aequitatis, ut homo hominis rem ei restituat, & qui non faciat, furti reus sit, multo magis aequum, magisque necessarium erit, ut quod est Dei, ne puncto quidem temporis apud nos retineamus; quod iam non furti solum, sed etiam sacrilegij crimen esset. Ex quo est illud Hilarij in Matthaeum, Caesari Dominus ait reddendum esse quod Caesaris est, Deo autem, quae eius sunt propria, corpus, animam, voluntatem. Ab eo enim haec profecta, & aucta retinemus, & proinde condignum est, ut se totos reddant, cui debere se recolunt & originem, & profectum. Idem dicit etiam Augustinus, sed illud addit, quod valde ad rem nostram pertinet, hanc nostri redditione perfectissime fieri votis religiosis. Sic enim ait. Reuera quisquis bene cogitat quid voueat Domino, & quae vota reddat, se ipsum voueat, se ipsum reddat. Hoc exigitur, hoc debetur. Inspecto numero Dominus dicit, Reddite Caesari quae Caesaris sunt, & Deo quae Dei sunt.

Qui habitat.
Ser. 8.

Can. 23.
in Matt.

In psal.
115.

- sunt. Imago sua reddatur Cæsari, imago sua reddatur Deo. Hoc igitur cū iam fecerint, & ita perfecte fecerint religiosi, nū dubitare possumus, quin eis conueniat promissum illud diuinū, quod est in Esaia, Et nunc hæc dicit Dominus, creans te Iacob, & formās te Israel. Noli timere, quia redemi te, & vocaui te nomine tuo Meus es tu. Iucundum vero nomē, Meus es tu, magisq; gloriosum, ac magnificū, quam omnes familiarum, aut honorū tituli, quos mundus hic iactare possit. Itaque idem Isaias hanc eandem gloriam horum, qui se Dei esse gloriantur, alibi commemorat. Iste, *Esa. 44.* inquit, dicit, Domini ego sum, & ille vocabit in nomine Iacob, & hic scribet manu sua Domino, & in nomine Israel assimilabitur. Nempe ij manu sua scribunt, qui hoc Christi sacramentū suscipiunt, ij dēq; verissime vel Iacob, vel Israelis nomen accipiunt, qui & malignum hostem sapientia supplantarunt, & humilitate Deum ipsum ad sese inflexerunt. Hoc igitur positum sit quasi fundamentū in Religionis utilitatibus amplissimis, quod nos Deo perfecte possidendos tradat. Ex quo duo maxima commoda cōsequuntur. Primū, quod vna eademque opera, & quasi vna pecunia tot illis debitis, quæ sunt supra à nobis commemorata, satisfacimus. Deinde quod hoc ipsum, esse Dei, & inter eius res censeri, innumeras nobis affert utilitates nostrasq; animas omnibus bonis complet. quod diserte docet Augustinus. Possideat te, inquit, vt possideas illū. Eris prædiū ipsius, eris domus ipsius. Possidet vt proficit, possidet vt proficit. Numquid vt aliquid ei tu profis? Nam dixi Domino, Deus meus es tu, quoniā bonorum meorū non eges. Nec mirum hoc, cū Aristoteles dicat, & vere dicat in ijs omnibus, quæ ita à natura ordinata sunt, vt aliud inferius sit, aliud superius, nihil vtilius esse posse inferiori, quā vt suo superiori quam maxime subiectum sit. Nam & corpus, nisi ab anima regatur, multū damni facere, multoq; magis si ab anima deseratur: & in ipsa quoq; anima, appetitū, nisi à ratione gubernetur, inordinatum esse, & turpē: quin ipsi quoque animalibus expedire, vt in hominis potestate sunt, quoniam ab eo salutem recipiunt, id est, alimenta, atq; etiā disciplinā quandā. Si ergo hoc inter res creatas euenit, vt quæ alteri rei natura subiecta sit, cū ei subiecitur, perniciatur, cum seiungitur, damnum faciat; quāto magis eueniet creaturæ cum Deo, vt ei quā optime sit, si se quam maxime Deo subdiderit: contra vero, si quemadmodū prodigus ille filius,

filius, suam substantiam sibi habere, rationesq; suas à Deo *Luc. 15.* omnium patre, & domino separare voluerit, in illa eadem damna egestatis, famis, ignobilitatis, & omnium denique miseriarum incidat:

De laqueis, & occasionibus peccandi, quæ sunt in seculo.

C A P V T V.

REdeamus nunc ad fundamentum illud, quod supra positum est ex communi, ac generali obligatione, qua omnes homines Deo obnoxij tenentur, ut in eius semper obsequijs viuât, seque totos ad eum referât. Et cum iam perspectum sit, huic obligationi quam cumulate per religiosam vitam satisfiat, videamus iam quam non satisfiat per vitam mundanam. Sic enim melius etiam religionis utilitas elucescet, si miserissima, ac periculosissima seculi conditio cognoscatur. Ut enim si quis ex carcere, vel ergastulo ereptus sit, eo verius beneficij magnitudinē æstimat, quo magis ærumnas illas expertus sit, sic religio, quamquam multa habet, propter quæ per se expetenda sit, tamen multo optabilior fiet, cognitis mundi calamitatibus, & miserijs, quibus ea nos liberat. Neque tamen has videre difficile est. Nec enim eiusmodi res est, quæ obscura, aut recondita sit, sed potius in prospectu, & quæ omnium oculis pateat, qui modo oculos habeant. Sed tamē quia sic fere euenit hominibus, ut quo maiora sunt spiritualia mala, quibus tenentur, eo minus illa sentiât, quod ea sit horum malorum natura, ut mentē obscurent erroribus, proponendum est aliquid, quod quasi sensum ipsum moueat, ut nos magis ad cognitionē, intelligentiamq; conuertat. Fingamus igitur animo locum aliquem maxime lubricum, ac præcipientem, in quo ægre se quispiã, quamquã bene firmis viribus, tenere possit. Addamus deinde hoc quoque, esse in eo loco aliquem morbis grauissimis, & plurimis confectum, & place eneruatum. Denique ad hæc omnia accedat, qui vrgeat, & impellat ad cadendum, isq; non vnus, sed multi, & valentissimi. Qui ergo talis sit, talique in loco moretur, quo modo nō eius deplorata sit salus? Igitur locus ille lubricus, est hic mundus, omnes autem homines ægri, & infirmissimi, demones denique semper infensi, & infesti. Lubricus sine dubio, ac præceps est mundus, in quo omnium difficillimum sit

fit sustinere se à lapsu, & quidem eo lapsu, qui semel incitatus, eo deinde magis, ac magis in procliue, & in omnia viti-
 orum abrupta deuoluatur. Hæc autem procliuitas nihil est
 aliud, quam innumerabiles illecebræ, & incitamenta pec-
 candi, quæ si compendio colligere velimus, ad tria capita re-
 digi possunt. Primum ad peruersas, & præposterarum eius le-
 ges, deinde ad exempla omnis prauitatis, quibus scateret: de-
 nique ad infinitas occasiones, & veluti laqueos ad animas
 capiendas. Habet mundus suas leges, & sua præscripta, quæ
 sectatoribus suis seruanda proponit. de quorum iniquitate,
 ac peruersitate hoc vnum satis sit, quod tota, vt aiunt, dia-
 metro repugnant sanctis, ac salutariis Christi Dominile-
 gibus. Nam Christi quidem decreta nota sunt, Beatam esse
 pauperitatem, beatum luctum; si quis vnâ maxillam per-
 culserit, præbendam alteram; abnegandam voluntatem,
 amplectendam crucem, & alia eiusmodi multa. Contra
 verò, quæ sunt mundi decreta, & axiomata quædam? Nota
 sunt hæc quoque; Nihil miserius, & contemptius pauperi-
 tate, nihil beatius diuitiis, curandum esse corpus, volupta-
 tes omnes exquirendas; pulcherrimum esse eminere inter
 alios, imperare, celebrari, versari in hominum ore; si quis
 conuiuium dixerit, verberare appetendum, si quid grauius
 fecerit, vulnere. Ex his legibus omnes viuunt, his quasi re-
 gulis mortalium actiones, studia negotia diriguntur, &
 formantur. Hæc & in domibus, & in foro, & in publicis,
 & in priuatis conciliis, denique in omni sermone, & in om-
 ni te decantantur. Hæc prima sunt rudimenta, quæ tene-
 ris puerorum animis mature instillantur, cum primum vel
 parentum, vel magistrorum cura instrui cœperint, vt prima
 illa ætas cerea, & flexibilis, omnino subito prauitate, & opi-
 nionum erroribus imbuatur. Vt vero ex domestica discipli-
 na in populi etiam conspectum prodimus, tum multo magis
 vniuersæ multitudinis ad vitia consensu omni corruptela in-
 ficimur. Nam cum ab omnibus præsentia ista laudari, opte-
 que, honores, & reliquas vanitates tam ardentem exquirunt
 videmus, quis erit animus ille tam sapiens, & tam fortis,
 qui non se ab aliorum omnium iudiciis, sermonibus, con-
 siliis auferri sinat? Vt enim si quis in loco angusto aduersus
 confertam, & conglobatam turbam sese inferre obnitatur,
 ipse potius à turba retro abripiatur, quam eam perumpere
 valeat, sic cum non corpora, sed animi, ac sententiæ, mo-
 resque multorum certam in partem feruntur, multo facilius
 est

est, vt te quoque secum in eam partem abducant, quam tu illorum imperum sustinere, ac superare possis. Primum enim occupatur, vt dixi, iudicium illo præiudicio plurium ita opinantium, & ita loquentium, addo etiam ita facientium, vt ne errare quidem se intelligat, qui via tam communi, tamque hominum pedibus trita, se insistere videat. deinde, etiam si ita sapiens, aut felix sit, vt hoc intelligat, altera tamen maior pugna restat in his exequendis, quæ meliora esse cognoscit. Aderunt enim statim cateruæ contradicentium, & qui partim suadendo, partim irridendo, partim detrahendo deterreant. Imbecilla est autem natura humana ad contemnendum quid se alij sentiant, aut dicant; eaque res multis exitio fuit, qui cum virtutis curriculum ardentem essent ingressi, populi deinde sermonibus, ac modo inimicorum, modo etiam amicorum linguis, misere, ac sæde reuocati sunt. Hæ sunt igitur mundi leges, quas ille quidem omni ope, omnibusque viribus tuetur.

Alterum peiculi genus in seculo est ex malis exemplis. Cum enim aliorum intemperantia, vel lasciuia, cum turpitudines, cum vanitates, aut ambitiones, cum cetera peccata ante oculos proponuntur, etiam si non ignoremus esse peccata, tamen nescio quam vim habent ad nos quoque seducendos: siue quod eo minus iam malum videri incipit, quo plurium vsu iam vulgarius, & quasi sit familiaris; siue quod hæc sit hominum natura, vt sui similes homines libenter, & facile sequatur. Quæcumque causa sit, certe hoc constat, nullum fere esse acriorem stimulum ad peccandum, quam prauum exemplum: quod à Sapiente monstratum est illa similitudine aptissima; Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea: & qui communicauerit superbo, induet superbiam. Itaque recte Hieronymus, Procliuis est, inquit, malorum imitatio, & quorum virtutes assequi nequeas, cito imitaris vitia. Et Cyprianus, Et oculi, ait, nostri, & aures custodiendæ sunt. Cito in hoc assuescimus, quod audimus, scelere. Nam cum mens hominis ad vitia ipsa ducitur, quid faciet, si habuerit exempla naturæ corporis lubricæ? Quæ sponte corruit, quid faciat, si fuerit impulsæ? Ac quod in naturalibus effectibus videm, vt ignis igne, & omne simile simili gignatur, idem quoque euenit in moribus. Nihil enim facilius, quam vt superbia superbiam, iracundia iracundiam, omne denique vitium sui generis vitium in aliorum animis pariat, non modo nescientibus, & non aduertentibus, sed sæpe etiam in-

Eccles. 13.

Epist. 7.

De spe-
t acul.

uitis. Sensim enim adhærescunt, & dum oculis, vel auribus hauſta in animum influunt, eam paulatim immutant, & in deterius transformant. Ex quo facile intelligi potest, quam sit perniciosum in mundo versari, ubi tot pestifera exempla abundant, quæ animum perpetuo oppugnant, & ad peccandum incitant. Hoc enim illud est, propter quod Augustinus adolescentiam suam in plateis illis Babylonix, ut ipse ait, actam descebat, quoniam cum coætaneos suos audiebat iactantes flagitia sua, & tanto magis gloriantes, quanto magis turpes essent, ipse etiam stimulabatur non modo ad eadem faciendam, sed etiam ad fingenda quæ non fecerat, ne videretur abiectior, quo erat innocentior, & ne vilior haberetur, quo erat celtior. Nimis enim contagiosam rem esse malos sodales, cum dicitur, eamus, faciamus: & pudet nos esse impudentem.

Cap. 9.

Serm. 5.
Quadr.

Serm. 11.
Quadr.

Genes. 8.

Rom. 7.

Tertius est mundi scopulus, ex occasionibus peccandi, quæ semper miseris homines circumstant, neque eas effugere licet, quia coniunctæ sunt cum rebus ipsis, quas tractant, & quibus interfunt assidue. Quam in sententiam S. Leo commode, Plena, inquit, omnia periculis, plena laqueis. Incitant cupiditates incidantur illecebræ, blandiuntur lucra, damna deterrent, amaræ sunt obloquentium linguæ, nec semper veracia sunt ora laudantium. Itemque alio loco, Inſidiæ sunt in diuitiarum amplitudine, inſidiæ in paupertatis angustiis, illæ eleuant ad superbiam, hæc incitant ad querelam. Tentat sanitas, tentat infirmitas, dum & illa materia est negligentia, & hæc causa tristitia. Laqueus est in securitate, laqueus est in timore, nec interest vtrum animus, qui terreno tenetur affectu, gaudiis occupetur, an curis, cum patribus sit vel sub vanâ delectatione gaudere, vel sub anxâ sollicitudine laborare.

Hæc igitur de ipso loci periculo, videamus nunc imbecillitatem, & infirmitatem hominis in tali, tantoque periculo, ac discrimine commorantis; quam etsi ex suo quisque sensu, & usu satis percipere potest, tamen de ea nos admonet scriptura quoque & sæpe, & grauiter, ut illo loco, Sensus, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua. Et Paulus Apostolus, Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati. Hæc autem membrorum lex, nulla alia est quam concupiscentiæ vis, quæ quasi abrupto freno, non modo non rationi obtemperat, ut debet, sed eam sæpe captiuam

ptiu
ac p
cen
sed
co
vna
nob
flag
qua
pecc
dein
mun
nem
tia d
inſir
inua
paul
dore
merg
post
rat,
femi
ille a
tutis
lang
pore
miui
& ho
qui c
sæuin
mi te
etian
quod
sus fir
rium
cauer
fiat,
sior e
cultio
nunc
occul
delite

ptiuam

ptiuam facit, suæque libidini subiicit. Atque hæc corruptio, ac peruerfitas eo grauior, & periculofior est, quo non recens hoc malum in nobis, aut ex leuibus causis generatum, sed iam inde ab initio ex primi parentis nostri inobediencia contractum, itaque in natura nostra insitum, vt hoc vitium vna cum ipsa natura accipere, & cum eadem natura semper nobiscum gestare cogamur, idque nostris deinde culpis, ac flagitijs continenter augeatur. Sanctus quidem Thomas quatuor commemorat plagas grauissimas primæuo illo peccato, quod in Adam omnes peccauimus, acceptas, quæ deinde singulis nostris peccatis grauius recrudescant. Primum ignorantia, quæ prudentia lumine extincto rationem pene excæcat: deinde malitia, quæ voluntatem iustitia dono spoliata semper ad malum impellit, postremo infirmitatis, & concupiscentia, quarum vtraque appetitum inuadens, altera eam fortitudinis bono exiit, vt quæuis paulo duriora refugiat, altera autem temperantia, vt, pudore abiecto, in omni voluptatum genere quasi pecus demergatur. Iure igitur Augustinus animas nostras, etiam postquam baptismo abluta fuerint, illius typo expressas putat, qui in latrones incidens, exceptus est plagis multis, & semiuuius relictus: qui licet in stabulum illatus sit, quod, vt ille ait, est Ecclesia, licet ei oleum, & vinum presentis virtutis remedia adhibita, tamen adhuc languet, semperque languet, donec, quod Paulus cupiebat, liberetur de corpore mortis huius. Quid igitur erit, si hic imbellis, hic semiuuius, in tam iniquo loco, insuper inuadatur ab hoste, & hoste illo, cui non est in terris potestas, quæ comparatur, qui circum tanquam leo rugiens, non solum feritate, ac sauitia, sed etiam viribus, ac robore? Quis illius nequissimi tela, quis imperum, ac rabiem sustinere valeat? In quo etiam illa accedunt, quæ paucis complexus est Cassianus, quod non vnus est hostis, sed innumerabiles caterua aduersus singulos, & ij omnes immires, & efferati nostrumque exitium ardentissime sitientes, & præterea inuisibiles, vt ne caueri quidem, aut præuideri possint: ex quibus omnibus fiat, vt spiritualis huius certaminis casus tanto sit perniciosior cunctis, quanto & infestior inimicus, & congressus occultior, præsertim cum tam varias artes nocendi teneat, & nunc quidem (vt ait Bernardus) aperte, & violenter, nunc occulte, & fraudulenter, semper autem malitiosè, & crudeliter impugnet, & persequatur nos, & qd hæc, inquit,

1.2. q. 85.

art. 2.

De ver.

Apostol.

serm. 3.

Rom. 7.

Ioh. 41.

1. Petr. 5.

Collat. 2.

cap. 11.

Serm. de

septē fra

gmentis.

toleranda, ne dicam superanda, quis idoneus?

1. Ioan. 5. Hic igitur est status mundi huius miserrimus, quem paucis verbis Ioannes Apostolus diuinè expressit, cum dixit: Mundus totus positus est in maligno: quasi hoc diceret, in vitio, & corruptelis esse plenum, ita perditum, & ita deperuatum, vt nulla in eo pars sana, & integra permanens. Quem si non modo mente lustrare, sed etiam ipsis oculis tueri, atque inspicere velimus, ne nos externa species decipiat, ascendendum nobis quoque est in illam speculam Cypriani, vt inde mundum omnem perspicentes, varia mortaliū studia, curas, cogitationes, negotia, sermones, cursationes, labores, nundinationes, & facta omnia eminus contemplemur. Profecto enim obiciet sese tanta vanitas omnium inanitatum, tanta etiam foeditas peccatorum, & turpiorum, tanta obscenitas, & turpitudine, vt stupidus plerumque sit, & sine vlllo sensu, qui non cohorrat, suique omnino ac suæ salutis oblitus, qui non ex tam terra, tamque inuisibili, ac funesta tamquam omnium monstrorum cauetutiorum, ac securiorem locum sese recipere decernat. Quasi malorum diluuium (sic enim appellandum est) super vniuersam terræ superficiem exundantium: etsi idem Cyprianus vberissime, & elegantissime describit, liber tamen eam descriptionem potius ex sacra scriptura petere, cuius tanto est maior auctoritas, ac pondus. Hoc enim est, quod magna admodum verborum maiestate David Propheta Psalmis indicauit, cum ait: Dominus de caelo prospexit, vt videat si est intelligens, aut requirens Deum.

Adidit autem quid diuinus ille oculus in hominum genere deprehenderit. Omnes declinauerunt, simul iniuri facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Quis hoc crederet, in tanto numero, in tam pleno orbe vnum quidem inueniri, qui faciat bonum, nisi ex ipsius Dei ore per hos Prophetæ accepisset? Ostendit autem etiam si qui sint boni, tam esse paucos, vt dicere maluerit: Non est vsque ad vnum. Pergit deinde eorum commemorare, & detestari scelera: Sepulchrum patens est guttur eorum, linguæ suis dolose agebant; venenum aspidum sub labiis eorum, quorum os maledictione, & amaritudine plenum est. Atque hæc quidem peccata linguæ, illa operum. Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem: contritio, & infelicitas in rebus eorum, & viam pacis non cognouerunt. Denique conclusio, in quo est summa omnium malorum; Non est timor Dei.

ante oculos eorū. Ac Oseas quoque in eādem sententiam, *Oseā. 4.*
 Non est veritas, & non est misericordia, & non est scientia
 Dei in terra. Maledictum, & mēdaciū, & furtum, & adul-
 terium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. Simi-
 lia etiam sunt apud Hieremiam, qui Dominum ita loquē- *Hier. 5.*
 tem inducit, Circuite vias Hierusalem, & aspici- te, & con-
 siderate, & quærite in plateis eius, an inueniatis virum fa-
 cientem iudiciū, & quærentem fidem, & propitius ero ei.
 Ac ne quis hanc culpam ad vnum hominum genus perti-
 nere crederet, adiungit etiam illā, Ego autem dixi forsitan
 pauperes sunt stulti, & ignorantes viam Domini, iudiciū
 Dei sui. Ibo igitur ad optimates, & loquar eis: ipsi enim co-
 gnouerunt viam Domini; & ecce magis hi confregerunt
 iugum, ruperunt vincula. Saturavi eos, & mœchati sunt,
 equi amatores, & emissarij facti sunt: vnusquisque ad vxo-
 rem proximi sui hinniebat. Hæc propheta isti, vel Deus
 potius per hos prophetas. Ex quibus hoc quoque cognos-
 cere liceat, quam inueteratus sit hic mūdi morbus, quam-
 que insuper tam longo annorum decursu confirmatum, &
 auctum esse necesse sit, quin potius quod animantium cor-
 poribus, idem senescenti iam mundo, vel potius vt in no-
 uissima hora, iam decrepito, euenisse, vt illo pietatis succo, *Ioan. 21.*
 diuiniq; amoris vitali vigore pene consumpto, atque ex-
 tincto, nihil iam ferme in eo virium, nihil roboris reman-
 serit, & quotidie videlicet deterius habiturus, & in peius
 lapsurus sit. Oportet enim extare, quod veritas ipsa prædi-
 xit, Refrigescet caritas multorum, & abundabit iniquitas. *Matth.*
 Itemque illud, Cum venerit filius hominis, putas inueniet *24.*
 fidem in terra: Quibus quidem positis, quid aliud cōsequi *Luc. 18.*
 necesse est, nisi id, quod omnibus lacrymis deplorandum
 est, vt magna hominum pars ad cœligloriam, æternamq;
 beatitudinem conditi, cum obliti tantam spem, obliti
 diuina promissa, & præsentium rerum specie excecati,
 duxerint in bonis dies suos (vt ait B. Iob) tum in puncto *Iob. 21.*
 descendant ad inferna? quod Esaias quoque grauissime *Esai. 5.*
 denunciat: Propterea, inquit, dilatauit infernus animam
 suam, & aperuit os suum absque vilo termino, & descen-
 dēt fortes eius, & sublimes, gloriosiq; eius ad eum. Nec so-
 lum prophetis hisce denunciationibus, sed idem etiā cer-
 tissimis visionibus sæpe à Domino ostensum est, tum alijs
 alias, tum illa insigni, quā in Frâciscanis historiis legimus,
 non lōgè post eius ordinis initia; quo tēpore, cum Bertol-
 dus

d^o vir eiusdē familiæ insignis, in Germania inter prædicandum Dei verbum acrius in vitium quoddam inuectus esset, mulier, quæ eo vitio tenebatur, pœnitentiæ, ac contritionis vi in media concione mortua conceidit. Verum, cum omnibus in preces procumbentibus paulo post reuixisset, natrauit mortis causam, iussamque se ad corpus redire, vt peccatum illud confessione expiaret. Adiecit etiam tum alia multa, quæ viderat, tum illud in primis horribile, & dictu etiam mirabile, cum ipsa ad Dei tribunal apparuisset, adducta simul esse sexaginta animarum milia, quæ in omnibus mundi partibus fidelium, & infidelium varijs casibus excefferant ex hac vita, atque ex his tres tantum addictas purgatorio, reliquas omnes ad ignem æternum dānatas, vnum autem ex Franciscanis fratribus, eodē ipsum quoque temporis articulo defunctum, per purgatorij quidem locum transisse, sed tamen non modo ibi diutius non commoratum, vt verum etiam par animarum, quæ præcipua cum eo amicitia coniunctæ fuerant, secum in cœlum abduxisset. Plura quoque eiusmodi visa, aut reuelationes scriptas legimus; sed hoc sufficiat, cuius testes fuere, quot fuere in illa concione auditores, quodque vtrumque demonstrat, quod hic tractamus, & mundi periculum, ex quo tam pauci salui euadunt, & contra religiosi status securitatem, qui etiam alijs opituletur.

De tribus mundi malis, quæ Ioannes Apostolus commemorat.

CAPVT VI.

HActenus de seculi miserijs, periculisque generatim dictum est, & quidem breuissime pro harum miseriarum multitudine, & magnitudine, quibus recensendis tam grandi volumine opus esset, quam est ipse mundus, qui totus his miserijs plenus est, Si vero expressius, atque explicatius aliquid de his dicendum sit, quid melius: aut grauius dici possit, quam illud Ioannis Apostoli, ita præcipiens, Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo sunt. si quis diligit mundum, non est caritas Patris in eo: quoniam omne, quod in mundo est, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Ex quibus apparet, quam fœdum, ac tetrum sit id corpus, quod tribus his tam fœdis, tamq; tetris partibus, ac membris cōstitet. Recte autem totum mundi huius regnum in has quasi provin-

1. Ioan.

2.

cias

eas distributum est; quoniam cum homo cœlestium rerum
 cogitationem abiicit, seque tantum in his præsentibus re-
 bus immerit, tria illi occurrere possunt, ad quorū sese amo-
 rem, appetitumque diffundat. Primū res istæ externæ, quod
 est concupiscentia oculorum, id est, avaritia; deinde cor-
 pus ipsū proprium, cui curando, omnibusque iucundis oble-
 ctando indulgeat, quod pertinet ad carnis concupiscentiam:
 denique alij etiam homines, quibus imperare, vel saltem
 inter quos laudari, & celebrari, & quoquo modo excellere
 pulchrum putatur, quod est superbia vitæ. Quare qui mun-
 do, & seculo serviūt, omnes in horum aliquo, vel in pluribus
 horum serviunt. Hæc sunt quasi terrena, quibus ille cal-
 lidus animarum venator ita eas infectatur, ut, si vnum effu-
 gerint, incidant in alterum. Hæc quasi tria telorum genera,
 quæ hostis noster in genus humanum vibrare non cessat;
 vel potius tres ingentes machinæ, quibus tota Christiana vitæ
 fundamenta quatere, ac labefactare, & conuellere nititur.
 Quare videndum est diligenter, quam hæc non omnia
 modo, sed etiam singula iter nostrum in cœlum impedian-
 ac plane obstruant. Nam de concupiscentia oculorum illud
 quidem ipsius Christi Domini habemus oraculum, *Vae vobis*
diuitibus. Quo vno verbo, *Vae*, omnis omnium malorum, & *Luc. 6.*
 miseriarum, ac calamitatum summa conclusa est. Atque
 idem alibi apertius, & significantius, *Amen dico vobis,* quia *Matth.*
dies difficile intrabit in regnum cœlorum: & iterum dico *29.*
vobis, facilius est, camelum per foramen acus transire, quam
diuitem intrare in regnum cœlorū. Quid iam amplius quæ-
 rimus? Nonne hoc vnum satis esse debet, quod Dominus, &
 veritas ipsa loquuta est, idque tam perspicue, & tam expre-
 sse? Nam si alia sibi mysteria, vel Trinitatis, vel Eucharistiæ,
 & similia, quanquam nec ratione nostra capimus, nec in-
 telligētia assequimur, credimus tamen, & ob id vnum cre-
 dimus, quia Dominus dixit, qui mentiri non potest, & ita
 credimus, ut pro ea fide vitæ ponere parati simus, cur in hæc
 quoque diuitiarum causa non eadem nos frangit auctoritas,
 etiam si earum mala nos oculis nostris videre non possemus?
 Quamquam ne hoc quidem ita difficile est, vel occultum,
 vel à sensibus nostris remorum, ut sunt illa, quæ dixi, my-
 steria, ut non à nobis quoque satis intelligi, ac percipi pos-
 sit. Nam si huius rationes, ac causas inquirere velimus,
 quatuor ferme reperiemus. Prima illa est, quod in ipsis di-
 uitijs vel acquirendis, vel augendis, multa facile incidant.

peccata: quod etiam Paulus confirmat, Qui volunt, inquit, diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & in desideria multa vana, & inutilia, quæ mergunt hominem in interitum, & perditionem. itaque recte etiam Gregorius in Moralibus, Rarum, inquit, valde est, vt qui aurum possident, ad requiem tendant, dum per semetipiam veritas dicat, Difficile qui pecunias habent, intrabunt in regnum cælorum. Nam qui hic multiplicandis diuitijs inhiant, quæ alterius vitæ gaudia sperant? Atque idem melius etiam in Pastoralibus, Qui repleri cunctis simul opibus inardescunt, audiunt quod scriptum est, Qui festinat ditari, non erit innocens. Profecto enim, qui augere opes ambit, vitare peccatū negligit, & more auium, cum escam terrenarum rerum auide cōspicit, quo strangulatur peccati laqueo, non agnoscit. Qui quælibet præsentis mundi luera desiderant, & ea, quæ de futuro damno patientur, ignorant, audiunt quod scriptum est, Hæreditas, ad quam festinatur in principio, in nouissimo benedictione carebit. Ex hac quippe vitæ initium ducimus, vt ad benedictionis sortem in nouissimo veniamus. Qui itaque in principio hæreditare festinât, sortem sibi in nouissima benedictione amputant, quia dum per auaritia nequitiam hic multiplicari appetunt, illic ab æterno patrimonio exheredes fiunt. Quique plurima ambiunt, vel obtinere cuncta quæ ambierint possunt, audiât, quod scriptum est, Quid prodest homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum faciat? ac si aperte veritas dicat, Quid prodest homini, si totum, quod extra se est, congregat, si hoc ipsum solum, quod ipse est, damnat? Hæc igitur in acquirendo, quid deinde in possidendo, & in vtendo? hoc enim est alterum genus incommodorum, quod afferunt diuitiæ, quoniam incredibile est, quantopere omne virtutis studium extinguant, & cælestium rerum cogitationem, amorem, & memoriã quoque ipsam omnino disturbent, & ad alia omnia conuertant. Hæc enim efficit cura, ac sollicitudo custodiendi quæ quilibet habeat, quia cum eius naturæ sint, vt per se semper defluant, ac dilabuntur, deinde aliorum quoque rapinis, iniurijsque pateant, tum ad omnes fortuitos casus exposita sint, denique etiam litium, ac iurgiorum perpetuam materiam præbeant, magnam omnino cautionem, animique provisionem requirunt: quæ cautio necesse est, vt humanum animum distrahat, ac diuidat in multas partes eumque in dies obtusiorē ad diuina reddat, ac denique dum terræ inhæret

inheret, & terram assidue contrectat, ipsum quoque terrenum omnino efficiat. Hanc sane ob causam putat Ambrosius diuinum illum Domini Saluatoris sermonem à paupertatis commendatione inchoatum, quod ea, vt ille ait, prima sit ordine, & parens quædam, generatioque virtutum, quia qui contemplerit secularia, ipse merebitur sempiterna; nec potest quisquam meritum regni cœlestis adipisci, qui mundi cupiditate possessus, emergendi non habet facultatem. Hieronymus quoque ita sentit, & ita scripsit, non posse in idem pectus conuenire virtutes, ac diuitias, idque ethnici hominis exemplo; Crates, inquit, ille Thebanus homo quondam ditissimus, cum ad Philosophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit, nec putauit, se simul posse & virtutes, & diuitias possidere. Nos suffraginari Christum pauperem sequimur. Breuissime autem Bernardus, sed plurima paucis, Beatus, inquit, qui post illa non abiit, quæ possessa onerant, amata inquant, amissa cruciant. Hæc enim damna afferunt diuitiæ, vt etiam si non amentur, onerosa sit tamen earum administratio, & cura: si vero etiam amentur, animam contaminant, eiusque cœlestem, ac spirituales splendorem quasi luto asperso commaculant: sin etiam, quod facillimum est in tanta casuum varietate, amitti contingat vel omnes, vel partem, tum vero dolorem, ac cruciatum afferant: atque id quidem non solum cum vere amittuntur, sed etiam multo ante, vel potius semper, quia semper amitti possunt. Tertium diuitiarum malum est ex ijs vitiis, quæ eas fere comitari solent. est enim, vt in nomine ipso, ita, & multo magis in re, magna diuitijs, & vit ijs affinitas. Primum autem illud est, quod idem Bernardus alio loco indicat, cum ait, plenitudine, & abundantia temporalium obliuionem, & inopiam gigni æternorum. Quasi enim saturati sint, & pleni presentibus, ita non modo non esuriunt, futura, sed nec cogitare quidem, aut meminisse possunt, ac potius nulla est eis acerbior recordatio: ex quo illud Sapientis, O mors, quam amara est memoria tua homini pacem habenti in substantijs suis? Atque huic quidem obliuioni facile etiam obrepit, vel verius necessario forme coniuncta est arrogancia, fastidium, & insolentia; de quo Augustinus verissime, Nihil est, inquit, quod sic generent diuitiæ, quomodo superbiam. omne pomum, omne granum, omne frumentum, omne lignum habet vermem suum. vermis diuitiarum superbia est. Quin etiam in hac felicitate, re-

Li. 5. in
Luc.

Ep. 13.

Ep. 103.

Ser. 2.
aduen.

Ecccl. 41.

De ver.
Dom.
Ser. 5.

- rumque affluentia innascitur etiam quædam confidentia, & fiducia sui ipsius, suarumque virium, quæ culpa leuior
- Mar. 10.* fortasse in speciem quibusdam videatur: at à Christo ita grauis est iudicata, vt propter hanc ipsam dixerit, impossibile esse diuitem intrare in regnum cælorum. & in Pro-
- Pro. 11.* uerbijs scriptum est, Qui confidit in diuitijs suis, corruet,
- Psal. 24.* & in Psalmis, Qui conhdant in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur. Quo etiam pertinet id,
- Ecd. 31.* quod in Ecclesiastici libro dicitur de non sperando in pecuniæ thesauris; in quo tantum momenti ponitur, vt quasi humanam superet facultatem, illud adiungatur, Quis est hic, & laudabimus eum? Denique hoc, vere dici potest, diuitias omnium vitiorum esse instrumentum, tum propter facultatem, quam præbet pecunia, cui, vt ait Ecclesiastes omnia obediunt, tum propter impunitatem, magnam peccandi illecebram, quam fere eadem ipse opes afferunt. Quas ob causas
- Mat. 13.* merito Christus Dominus terrenas hæc diuitias spinarum similes esse dixit, non solum quia virtutum, bonorumque cõsiliorum sementem præloccent, sed etiam quia animum lacerant, vt ait Gregorius, dum eum vsque ad peccatum pertrahunt, quasi inflicto vulnere cruentant. Sequitur, quarta diuitiarum pestis, illud ipsum, quod magnæ felicitatis loco numerari, & cuius causa diuitiæ expeti solent, nimirum magnifici apparatus, pretiosæ vestes, deliciæ, & vitæ cultus cum elegantia, & copia, & quæcumque ad oblectandum corpus attingunt. Sed cogitandum, quam hæc sunt damnosæ deliciæ, idque discendum ab illo diuite, qui sepultus est in inferno, nõ quia aliena rapuisset (nihil enim tale de eo fertur) sed ob id ipsum, quia induebatur purpura, & bysso, & epulabatur quotidie splendide, ac prodige. Quamobrem scite à
- Luc. 16.* Gregorio dictum est, reprobis dari quæ in hac vita appetunt, vt agrotis desperatis nihil negatur, colque tamquam per amœna prata ad mortem, & ad foueam duci. Quem autem
- 21. Mor.* non terreat illud propheticum, Vae vobis, qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris, qui comeditis vitulum de armento, & bibitis vinum defecatum, & primis vngimini vnguents. Extrat etiam Augustini epistola
- 4.* ad Probam nobilem fœminam, & copiosam, in qua cum alia vtiliter præcipit, tum illud, vt, etiam si deliciæ affluant, non eis apponat cor, ne in ijs putrescendo moriatur. Addit deinde, multis hanc ipsam fuisse causam relinquendi seculi; quod qui nõ faciat, ei negotium fore in ratione reddenda.

denda. Has, inquit, delicias, in quibus vidua si agit, id est, si in delectatione carnis hæret, atque habitat, viuens mortua est; multi sancti, & sanctæ omni modo cauentes, ipsas veluti matres deliciarum diuitias, dispergendo pauperibus, abiecerunt, & tali modo in cœlestibus thesauros tutius condiderunt. Quod si tu deuincta aliquo pietatis officio non facis, tu scis quo modo de ijs rationem reddas Deo. Hæc igitur de diuitiis, de quarum periculis quid grauius, vel horribilius dici potest, quàm quod à Spiritu sancto per Iacobum Apostolum tam seuera interminatione scriptum est? Agite nunc diuites, prolatae vlantes in miseris vestris, quæ aduenient vobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tineis comesta sunt. Aurum, & argentum vestrum æruginatit, & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus. Epulari estis super terram, & in luxuriis enutristis corda vestra in die occisionis. Hæc omnia non Ambrosius, aut Chrysostomus aliquis, vel alius ex sapientibus, sed ipsa Sapientia, & ipse, vt dixi, Spiritus sanctus in sacra scriptura, cuius apex nullus, non modo sententia, irritus cadere potest. Quare quem non exterreant tantæ comminationes, tanta malorum in diuitiis latentium denunciatio? Equidem si medicus moneat, cibum quempiam, etsi aliquin iucundum, nocere aut veneno imbutum esse, facile ita te contineas, vt eum nec attingas, ne de vita pericliteris. Et tamen hic homo est, qui fallere, & falli ipse possit. Nunc cum Deus tam sæpè, tam certò, tam grauius prædixerit, ac testificatus sit, diuitias adeo esse noxias, ac pestiferas animæ, quæ amentia est, vitam non temporalem, sed æternam, & immortalem illam gloriam tantæ, & tam incertæ alex obice-re, idque ob rem adeo futilem, ac breuem? Quid enim prodest homini, etiamsi, non dico vnum regnum, sed, vt Saluator dixit, vniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?

Iac. 5.

Mat. 16.

Sequitur nunc concupiscentia carnis, ad quam confutandam, atque damnandam non multis opus est. Satis enim damnatur ab ipsa natura, & ab eo lumine, quod in hominum mentibus naturaliter elucet. Itaque hoc videmus, neminem esse tam perditæ impudentiæ, aut ita humanitatem exuisse, qui eiusmodi appetitus, non modò actus, non dissimulet, ac celet, & si quo indicio eruperint, non erubescat. Ex quo intelligi potest, quàm hoc totum voluptatis genus indignum

gnum sit hominis præstantia. Neque aliud est quicquam, quod nos ita bestiis similes, vel potius bestias efficiat, quoniã rationem, per quam habemus vt homines simus, à sua sede, & statu exturbat, impedit consilium, ac denique mentis oculos præstringit, hebetat, obtundit, omnesque eius cogitationes quasi in luro, ac cœno demergit. Itaque nullum est bonum, quod ista pernicies non ex animo exterminet, nullum malum, quod non inuehat. Hoc enim illud est, quod Gregorius morali, vt solet, sensu id interpretatur, quod in Regum libris à Samuèle Regi Agag exprobratur, quod eius gladius matres absq; liberis fecisset: per quem Regem ita pinguem, & obæsum, vt describitur, luxuriam intelligit, cuius delectatio si euaginari quasi gladius finitur, omnes bonæ cogitationes, omnes virtutes, & bona opera necantur. *Quin* etiam, quod eodem libro narratur, Israëlẽm de manu vastatorum erutum, ille hos vastatores libidinis impetus esse putat, de quo vitio in libro Iob dicatur, Ignis est vsque ad perditionem omnia eradicans genimina. Vastator quippe, inquit, fornicationis spiritus dicitur, quia quam inuasit, ei nimirum nulla virtutum dona derelinquit. Vastari etiam horti tenera dicuntur. *Qui* enim sunt horti superni sponsi, nisi corda sanctorum per custodiam munita, & per castitatis odorem florida: nam dum nullos motus turpes recipiunt, albo pudoris flore decorantur. Immundi ergo spiritus vastatores sunt, quia si pudica corda decipiunt, decepta teneros flores tantæ virtutis perdunt. Neque verò hanc tantum cladem ista turpido infert, profigandis ex animo omnibus ornamentis, sed etiã, vt ante dixi, omnibus vitiis tamquam hostibus in ciuitatem captam introducendis, iisque præsertim, quæ cum ea semper coniuncta sunt, nec ab ea separari possunt, quæ ideo Gregorius modò eius exercitum, modo filias appellat; sic enim scribit. De luxuria cæcitas mentis, inconsideratio, inconstantia, præcipitatio, amor sui, odium Dei, affectus præsentis sæculi, horror autem, vel desperatio futuri generatur. Scite etiam Bernardus inter reliquos currus Pharaonis, qui Dei famulos fugientes insequantur, luxuriæ quoque describit currum, qui quatuor vitiis tamquam rotis voluatur, ventris ingluuie, vestium mollitia, ocij, somnisque abundantia, ac denique ardore fœdæ libidinis. Equi bini, vitæ prosperitas, & rerum affluentia: quibus equis duo infideant, torpor ignauiæ, & cœca securitas: arque his quidem calcaria nulla, ne quid sit in voluptatis regno, quod contristet, aut pungat, sed potius conoparum

*In libr.
Reg. li. 6.
ca. 2.*

*Libr. 5.
cap. 4.
Iob 31.*

*31. Mo.
cap. 17.*

*Ser. 39.
Cant.*

gonopæum in manibus ad umbram inducendam, dissimulatio, & neglectus rerum providendarum. Proprium namque est, ait, mollis, & delicata animæ etiam necessarias dissimulare curas, & ne æstuantes solitudines sentiat, sub latibulo dissimulationis abscondi.

Restat de tribus illis malis superbia vitæ, cuius quanta sit vis ad animæ salutem non modo impediendam, sed etiam eruendam, vnum illud satis demonstrat, quod est in Ioanne à Domino dictum in Iudæos: Quomodo potestis credere,

qui gloriam ab inuicem accipitis? Tantam obscuritatem, ac tenebras importat in illam animam, quam semel occuparit. A Basilio autem ista cupiditas rectè cos prauitatis appellatur, quoniam non solum per se ipsa malum est, sed etiam in cetera omnia mala impellit. Vberius etiam Bernardus, Ambitio, inquit, subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli opifex, mater hypocrisis, liuoris patens, vitiorum origo, criminum fomes, virtutum ærugo, tinea sanctitatis, excæcatrix cordium, ex remediis morbos creans, generans ex medicina languorem. Multa de hoc vitio, vel potius vitiorum omnium officina, legere est apud Gregorium, ex quibus intelligi possit, qui ei se dederit, nullum cum virtute commercium habere posse: in quibus illud præclarum, quod est in Moralibus. Alia inquit, vitia eas solummodo virtutes impetunt, quibus ipsa destruuntur, vt videlicet ira patientiam, gastrimargia abstinentiam, libido continentiam expugnet. Superbia autem, quàm vitiorum radicem diximus, nequaquam vnius virtutis extinctione contenta, contra cuncta animæ membra se erigit, & quasi generalis, & pestifer morbus, corpus omne corrumpit. Quali enim Tyrannus quidam obsessam ciuitatem intercipit, cum mentem superbia irrumpit, & quo ditiozem quemque ceperit, eo durior exurgit.

Quamquam non hoc solum nocet, quod omnia omnium virtutum ornamenta depopuletur, ac funditus deleat, sed etiam multo magis, quod nihil sit mali, ac corruptelæ, quod non secum afferat: quod idem Gregorius confirmat, cum ait? Radix cuncti mali superbia est, de qua scriptura attestante dicitur, Initium omnis peccati superbia est: primæ autem eius soboles, septem nimirum principalia vitia, de hac virulenta radice proferuntur, scilicet, Inanis gloria, Inuidia, Ira, Tristitia, Auaritia, Ventris ingluuies, Luxuria. Ex his omnibus constat quanta sit huius mundi perditio, ac deplorati miseriam, quàmque ij miseri, qui in eius miseriis viuunt, & qui

Ioan. 5.

Sermone
temp. affixi
simus.

Qui habitat.

Serm. 6.

34. Mor.
18.31. Mor.
cap. 16.

eius

Ioan. 12. eius iugum trahunt, cuius princeps, vt Saluator testatus est,
Ps. 14. idem sit, qui & inferni princeps, & qui totus ex tot, tantisque
 pestibus, & corruptelis sit contextus.

De fuga mundi per religiosam vitam.

CAPVT VII.

ERgo cum tot mala abundant, & inundent super terram, merito cuique animæ gemendum, & clamandum est in cœli: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam? Nam qui has tantas miserias, tanta æternæ salutis pericula verè cognoscat, non poterit non ex animo cupere quàm longissime ab ijs, quàmque celerrime euolare. Ad hunc autem volatum nullius auis aptæ sunt alæ, nisi columbæ, cui propria, & naturalis est tum simplicitas, tum timiditas. In isto enim bello, ac conflictu cum peccatis, nullum firmitus est præsidium, quàm timendi, nec vlla melior vincendi ratio, quàm fugiendo. Sic enim idem ille, qui columbæ pennas expetierat: Ecce, inquit, elongaui fugiens, & mansi in solitudine. Igitur hoc faciunt etiam, & maximè faciunt religiosi. Elongant enim se à turba, & populo, & manent in solitudine, remoti ab hominum oculis, remoti à negotiis terrenis, & ab omni strepitu, & perturbatione mundana. Quanta sit autem huius fugæ necessitas, quodve damnum non fugiendi, apertè mihi ostensum videtur in subuersione quinque illarum ciuitatum, de quibus est in Genesi, ex qua vnus Loth cum parua familia seruat, duo generi, qui momentis consilia irriserant, communi incendio periere, vxor autem egressa illa quidem, sed cum retro respexisset, versa in salis statuum. Quid enim perditus ille locus aliud significat, quam mundum hunc variis libidinibus, & desiderijs inflammatum, cœcitate insuper percussum, & quasi ambulantem in tenebris, cui ipsi quoque iustæ scelus suorum pœnæ imminet? Magnum igitur beneficium, & certè omnium huius vitæ maximum, quibus Deus monstrauit fugere à ventura ira, idque Angelis è cœlo missis, qui nos ad hanc fugam excitent, & sæpè, vt ipsum Loth, cessantes vigeant, cunctantisque compellant. Qui verò occultos Dei vocantis instinctus vel reiiciunt, vt duo generi, vel admittunt quidem, vt vxor, sed postea per inconstantiam, & leuitatem, ad ea, quæ reliquerant, rursus mentis oculos, ac desideria reflectunt,

reflectunt, utrosque Deus seuerissimis suppliciis afficit. Sed
 videndum, quo hæc fuga dirigenda sit. Nam Loth quidem
 montis, in quem se recipere iubebatur, asperitatem fortasse
 veritus, Segor potius ciuitatem in planitie postulauit. Idem
 tamen, flammarum omnia longè, latèque populantium
 aspectu terrius, vltro ad montem contendit. nec se prius
 saluum putauit, quàm in eum peruenisset. Est autem hic
 mons Euangelicæ perfectionis culmen, cuius difficultatem
 multi sic timent, vt potius planas, & spatiosas mundi vias
 tenere velint, quàm hanc, vt eis quidem videtur, angustam
 & arduam ingredi. Sed tamen, si interiori lumine aduicto,
 peccati scditatem, breuitatem, ac miseriam præteruolantis
 seculi, ignes illos æternos, infinitosque cruciatus clarius cog-
 noscere, & quasi oculis ipsis propius spectare coeperint,
 tum verò, abiecta omni cunctatione ad alta properant, nec
 illis arduum quicquam videtur, quod pro æterno bono adi-
 piscendo, & pro æterno malo euitando suscipiant. Ac in ho-
 minum quidem pugnis, ac congressibus, omnis fuga turpis,
 & fæda iudicari solet, propterea quod qui aduersario ce-
 dit, is se imparem, victumque fateatur, quod hominum iu-
 dicio inter probra numeratur. At verò in hoc conflictu cum
 vitiis, ipsum fugere vincere est, non solum quia nos hostibus
 subtrahendo, salutem & incolumitatem nostram tuemur,
 sed etiam, quia eo ipso, quod fugimus, hostem frangimus,
 ac superamus. Cum enim vitia quæque suam materiam
 quasi illecebræ fomitem habeant, qui eam materiam à se
 remouet, eo ipso iam vicit. Vicit enim non solum rem ip-
 sam, quam contempsit, sed, quod multo amplius est, seipsum,
 & cupiditatem suam. Itaque tantum abest, vt hoc fugæ ge-
 nus abiecti, aut pusilli sit animi, vel timorem arguat, atque
 ignauiam, vt sine magna constantia, & grauitate fieri non
 queat, sitque omnino opus magni roboris, atque neruorum;
 de quo reclè Ambrosius, Non erubescamus fugere: gloriosa
 enim fuga est, fugere à facie peccati. Atque in corporis qui-
 dem periculis prudentia est, itaque ab omnibus existimari
 solet, salutis suæ mature consulere, ipsaque pericula, prius-
 quam eueniant, cogitatione præcipere, & aliquanto ante
 discrimen omne propulsare. Quod idem cur non etiam in
 animæ periculis sentiendum, & faciendum sit, eoque magis,
 quo hæc maiores afferunt calamitates, & quidem sem-
 piternas? Stulti enim est, atque omnino cæci, suamque &
 rerum naturam ignorantis, sperare se inter tot pugnas in-
 uictum,

*De fuga
 seculi.
 cap. 4.*

- uictum, & inter tot laqueos illaſum ſemper fore: quod
Prot. 6. perinde eſt, ac ſi, vt eſt in ſacris prouerbis, abſcondere ve-
cap. 4. lit homo ignem in ſinu ſuo, & veſtimenta eius non ar-
 deant, aut ambulare ſuper prunas, & non comburantur
 planta eius. Quam in ſententiam rectè Nyſſenus in libro
 de Virginitate, vt fluuius rapidus, & aquarum copia intum-
 meſcere ſolitus, ſtragem importat ijs, qui propè incolunt,
 longinquos autem attingere non poteſt, ſic ſeculum, vi-
 tamque ſecularem eos voluere, qui ipſius curſum tenent, &
 qui ſe in voluntarias illas perturbationes coniecerunt: at
 qui ſe ab ea ſubdlexerunt, quaſi in terra quietos, ſecuroſque
 conſiltere. Quamobrem, inquit, cum in hanc vitam tanta
 malorum multitudo ſimul coniecta ſit, vna eſt ratio, qua ijs
 liberemur, ſi nos ab ea vita penitus ſegregemus. Neque enim
 qui Sodomæ habitauerit, igneos imbres effugere poterit;
 neque ab Aegyptiorum ſeruitute ſe quiſpiam vindicabit,
 niſi Aegyptum deſerat, & non rubrum illud, ſed hoc atrum,
 & vere obſcuriſſimum mare pertranſeat. Hieronymus
 quoque non ſolum vt fugiamus hortatur, ſed etiam vt nu-
 di fugiamus. nam qui res aliquas mundi retineat, non ille
 mundum fugit, ſed locum mutans, mundum ſecum por-
 tat. Ioseph, inquit, cum tunica Aegyptiam dominam ef-
Epi. 34. fugere non potuit. adoleſcens, qui opertus ſyndone ſeque-
 batur Ieſum, quia tentus fuerat à miniſtris, terrenum abie-
 cit operimentum, nudus euasit. Elyas igneo curru raptus
 in cælum, melotem reliquit in terris. Loquitur ſapientif-
Eccl. 13. ſimus vir, Qui tangit picem, inquinabitur ab ea. Quamdiu
 verſamur in ſeculi rebus, & anima noſtra poſſeſſionum, &
 reddituum procuracione deuincta eſt, de Deo libere cogita-
 re non poſſumus. Ambroſius vero de hoc ipſo argumento li-
 brum edidit luculentum, quem inſcripſit De ſeculi fuga, in
 quo tum alia, tum illud aptiſſime, quomodo etiam in vete-
 ri lege demonſtratum ſit, fugiendum eſſe ex ſeculo, in qua
 ſex ciuitates perſugio deſtinatæ erant: ideo autem has ciui-
Deut. 19 tates ex Leuitarum ſorte fuiſſe, quia Leuitæ, inquit, fugi-
 tantes ſunt mundi huius, vt placeant Deo, relinquunt pa-
 triam, parentes, filios, omnem cognationem, vt adhæreant
 vni Deo. Ergo, cui Deus portio eſt, nihil debet curare, niſi
 Deum, ne alterius impediatur neceſſitatis munere. Quod
 enim ad alia officia confertur, hoc religionis cultui, ac Le-
 uitarum officio decerpitur. Hæc enim vera eſt ſacerdotum
 fuga, abdicatio domeſticorum, & quædam alienatio carni-
 ſimorum,

morum, vt suis se abneget, qui Deo seruire gestit. Difertissime etiam Cyprianus epistola quadam, Ne diabolo, inquit, insidiant, & lauire cupienti ad nocendum detur occasio, quando & Apostolus dicat: Nolite locum dare diabolo. Liberanda est igitur vigilanter de periculosos locis nauis, ne inter scopulos, & saxa frangatur, exuenda est velociter de incendio sarcina, priusquam flammis superuenientibus concremetur. Nemo diu tutus est periculo proximus. Atque idem etiam alibi. Aduersa est confidentia, quæ periculis vitam suam pro certo commendat, & lubrica spes est, quæ inter fomenta peccati saluare se posse sperat. Incerta est victoria inter hostilia arma pugnare: & impossibilis liberatio est, flammis circumdari, nec ardere. Verendum est dormienti in ripa ne cadat. In hac parte expedit plus bene timere, quam male fidere, & vtilius est, vt infirmum se homo cognoscat, quam fortis videri velit, & infirmus emergat. De qua re præsumptores obiurgat Apostolus, dicens: Si quis se putat aliquid esse, cum nihil sit, seipsum implanat. Pro certo implanatur proprius animam suam decipit, qui non cauendo contraria, noxiis rebus semetipse immiscuit. Ille autem tutius sibi consulit, qui circa malos semper insidus species quascunque noxias semper extimescit. Hac Cyprianus.

Satis igitur ostensum est & ratione, & horum Patrum auctoritate, nihil magis salutare, aut magis necessarium esse, quam profugere ex his mundi periculis, ex his laqueis, & insidiis: quoniam, vt dicit scriptura. Qui amat periculum, in illo peribit. Sed videndum nunc est, quo sit fugiendum, vt simus tuti: nempe in montem, vt supra attigimus; quem montem vere interpretari possumus statum religiosum, qui perfectione altissimus est, & supra terram, resque terrenas eminens, & arduus quidem ascensu, sed cælo, ac cælestibus proximus. In hoc autem monte, id est, in religioso statu, nullum omnino locum habent illa tam multa sæculi mala: primum quia omnibus sæculi rebus exemptus est: deinde ac multo magis, quia rebus omnibus contrariis, vt salutaribus quibusdam antidotis totus est compositus, & confusus. Quam rationem optime Bonauentura in Pauperum Apologia persequutus est, vbi ita scribit, Peccatum omne originem ducere ex inordinata conuersione ad triplex illud commutabile bonum, diuitias, honores, & corporis voluptates; ex quo manifestum esse, summam omnem salutis nostræ in hoc

*Libr. 1.
epist. 11.
Eph. 4.*

*De sing.
cleri.*

Gala. 6.

Eccles. 3.

consistere, vt offensiones, & lapsus in triplici hac materia euitentur. Sed hoc dupliciter fieri posse: primum actu tantum, & consensu, idque præstare virtutes iis vitiis, quæ in his rebus versantur oppositas: altero modo ita, vt etiam radiciter euellatur omnis labendi occasio, neque eæ virtutes solo tantum actu, sed, quod firmiter, stabilius, & multo maius est, perpetuo totius vitæ habitu teneantur. Itaque ad eam rem allata esse à Domino in tetras tria saluberrima consilia. Nam diuitiarum cupiditati opposuisse Paupertatis professionem, qua omnium rerum externarum possessio abdicatur. Contra libidinis impetus fuisse Castitatem, vt omnis v^o præscinderetur eius facultatis, in qua inest vis generandi. Denique ad omnem superbiam, & ambitionem eradendam, propositam esse ab eo perfectam voluntatis abnegationem, quod idem est cum Obedientia. Quid igitur salubrius hominum generi tribui poterat? Hoc enim est sapientissimum illud diuini instituti consilium quod Gregorius notauit, vt sicut arte medicinæ calida frigidis, frigida calidis curantur, ita Christus Dominus peccatis nostris contraria applicaret medicamenta. Iure igitur, & vere Sanctus Basilius quodam loco hoc ipsum argumentum proponit, & confirmat vberissime, Necessarium esse (sic enim ait) ei, qui pietatem colere velit, seculum relinquere, & segregatam vitam instituere: eamque in rem illud Sapientis avertit. Noli esse amicus homini iracundo, neque habitaueris cum viro furioso, nec forte discas vias eius, & sumas laqueos animæ tuæ. itémque illud Esaiæ Prophetæ, Exite de medio eorum, & separamini ab eis. Addit etiam rationem, quoniam in seculo fieri non potest, quin & oculis, & auribus perpetuo instigationes ad peccatum admittamus, eique imprudentes assuefcamus, earumque rerum, quas vel viderimus, vel audierimus, pestilentes formæ, noxiæque imagines impressæ in animo insideant. Et præter cetera, inquit illud etiam magnum est, quod animus, cum adeo grandem numerum videat eorum, qui diuinas leges violant, non potest ipse peccata sua agnoscere, de iis, vt oportet, pœnitere. Quin potius, facta sui comparatione cum aliis ipso deterioribus, nescio quo modo sibi de virtute blanditur. Denique variis tumultibus, & occupationibus, quas secularis vita afferre solet, à Dei memoria abstractus, non solum hoc detrimentum facit, quod non delectatur in Deo, ita vt nulla spiritali dulcedine fruatur, sed etiam ita assuefcit, vt iudicia eius penitus

Rom. 32.
Euang.

Re. fus.
cap. 6.

Prov. 22.

Esai. 52.

penitus contemnat, & obliuiscatur; quo nullum maius, & capitalius malum potest homini accidere. Hæc, & plura Basilius. Bernardus autem ipse quoque his congruenter tres quasi gradus facit, quibus ad salutem, perfectionemque veniatur: primum relinquendi seculi, secundum aggregandi se ad alios eiusdem consilii, atque instituti socios; tertium subiiciendi se præpositis, qui nos obedientiæ ductu regant, atque dirigant: quos gradus ad tres virtutum, ut ipse appellat, dies reulit, prudentiæ fortitudinis, temperantiæ. Periculosum est, inquit, si forte velit inter seculi agere turbas pœnitentiam, vbi nimirum alij venenatis persuasiõibus, alij vndique exemplis peioribus ad peccatum alliciant, alij adulationibus in vanam gloriam, alij detractationibus in impatientiam animum eius deiciant. Procedat iam necesse est prudentiæ radius, ostendat quantas, & quam importunas, præsertim in hac generatione nequam, opportunitates, & occasiones peccati afferat mundus, & ingerat, quam debilis ut ad illas humanus animus, maxime qui in peccati consuetudine sit nutritus.

In hac ergo die prudentiæ eligat de præsentis seculo nequaquam fugere, dicens cum Propheta, Odiui Ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedebo. Sed nondum sufficit hoc. Forte enim vult eligere solitudinem, non satis attendens propriam infirmitatem, & periculosam Diaboli luctam. Itaque iam habet necessariam fortitudinis diem, ut nouerit custodiendam ad Dominum fortitudinem suam, & aciem multorum pariter pugnantium esse quærendam. Verum, cum eligit esse in congregatione multorum, numquid eliget esse magister, qui nondum discipulus fuit, & docere, quod didicit numquam? Illucescat ergo dies temperantiæ, ut quærat quomodo temperari, & resrenati possint incontinentes motus voluptatis, bestiales, motus curiositatis, ceruicosi motus elationis suæ. Eligat abiectus esse in domo Dei sui, & subiectus esse magistro, sub quo frangatur eius voluntas, & obedientiæ freno concupiscentia reprimatur. Haetenus Bernardus. Quæ cum ita sint, numquam satis amari, satisve laudari potest Religio, quæ nos ex tam scopulosa seculi nauigatione ereptos in placidissimo portu collocat, quæ dæmonem triplici illo telorum genere exarmat: neque hoc solum, sed etiam triplici vallo nos circumdat, ac regit, itaq; omnes aditus intercludit, ut ad nos hostis noxiter aspirare non possit.

Serm. 3.
de Circ.

Psal. 25.

Quid enim est, in quo draconis, ac leonis illius rabies religiosæ animæ noceat? Non enim auri, aut argenti, aut domorum, agrorumve cupiditate eam deuincire, non contractibus illicitis illigare, non ad aliud vllum iniustitiæ genus impellere potest, cum videlicet tantum abstet ab alienis rebus concupiscendis, vt etiam suas reliquerit. Neque vero formarum illecebra ad intemperantiam incitare, à qua & animus voti vinculo, & ipsum corpus, atque oculi, libidinis ministri, patientum custodia arceantur. Nec periculum imminet ab ambitione, vt honoris alicuius adipiscendi causa aduletur, mentiat, inuideat, vel supplantet alios, quæ scilicet omnia ita à se præcidit, vt non modo non aliis præesse velit, sed aliis se subesse gaudeat. Restat ergo, vt hic status vndique tutus, ac reclusus, & inexpugnabilis euadat, quippe cuius nulla pars hosti pateat, vt sine vlla dubitatione, omnibus bene æstimatis, nec vlla esse possit aptior via ad salutem, quam relinquendo mundo, nec mundus perfectius, veriùsque relinqui possit, quam in religionis claustra se cedendo. Hæc qui intelligat, & cognoscat, quæ cum cathenæ, quæ vincula tenere poterunt, quo minus in hanc vere salutis arcem, in hanc Angelorum munitionem, & quasi cœleste quoddam in terris tabernaculum euolet? Etenim si iter facienti certo dictum sit, syluam aliquam à latronibus obsideri, quiduis potius faciat, quam per illam transeat, potiùsque aliam etsi multo longiorem, & asperiores viam quærat. Cum ergo mundum hunc, & omnia quæ sunt in mundo, plena dæmonibus, dæmonumque insidiis esse sciamus, quomodo tamen adhuc inueniuntur, qui inter illas insidias perpetuo de morte æterna periclitari malint, quam hanc religionis viam inire; quæ præsertim non difficilior sit, immo etiam multo iucundior, & planior?

De vtilitate Religionis ex eo quod hominem nudet omnibus rebus creatis.

CAPVT VIII.

Religio non hoc solum habet vtilitatis, & commodi, quod nos à peccato remouet, & iis quæ cum peccato coniuncta esse solent, vt est amplificatio diuitiarum, administratio honorum, & alia eius generis, sed ab omnibus omnino creatis rebus, etiam iis, quæ fortasse sine peccato haberi possent. Cuius quidem quanto maior, & præstantior est gradus, tanto etiam maiores vtilitates. Sic enim illud

confe.

consequimur, vt quasi omnibus impedimentis abiectis, promptiores, & expeditiores reddamur ad opera celestia. Declarauit hoc Paulus Apostolus exemplo eius, qui in stadio currit. Nam, si cogitemus, omnium hominum vita nihil est aliud ab eius exordio vsq; ad extremum terminum, quam perpetuus cursus ad alteram vitam, & ad ea præmia, quæ in vita illa præparantur, Hic enim est finis vnicus, cuius gratia conditi sumus, huc omnes nostræ actiones, huc studia, & labores omnes dirigi debent, & qui huc non perueniet, is in vanum accepit animam suam; quoniam eo sine frustratur, propter quem accepit, contra vero in infinitum, & sempiternum malum incidit. Ex quo hoc sequitur, si sapimus, & si vero amore nosmet ipsos amamus, eam nobis præcipuam, ac potius vnica curam, ac cogitationem esse debere, vt omnia adiumenta conquiramus, quæ nos ad currendum, & alacrius, promptius, agiliusque currendum adiuuent. Id vero in quo positum sit declarat idem Apostolus. Omnis, inquit, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet. Ab omnibus ait, non à certis tantummodo rebus, parum enim referret, si quispiam sese auri pondere, veibi gratia, alleuaret, idem tamen argenti, vel alterius rei pondus retineret; nam ad cursum impediendum perinde valeret. Cassianus ipse quoque hunc Pauli locum ad spiritualem agonem applicans, tam seueras ait cursorum leges fuisse in abstinence rerum omnium, vt non solum crapulam, & ebrietatem refugerent, sed nullos alios cibos adhiberent, quam quos ea disciplina præscriberet: quin etiam ab omni alia sollicitudine, & negotio se cohibere solitos, ab ipso vero coniugio tam alienos fuisse, vt etiam renes plumbeis laminis contegere consuessent, ad humores illos inhibendos; id quod Cassianus ad castitatis etiam exemplum adducit. Et hi quidem, quemadmodum ait Paulus, vt corruptibilem coronam accipiant: quanto nos ergo magis, vt incorruptam, & immarcescibilem, ab omnibus rebus abstinere oportet, & potius omnia sponte profunderet ne quid sit, quod in tanto, tamque necessario studio, animos nostros distineat, aut prægrauet? Hæc simile est, quod Gregorius ait in quadam homilia, perpetuam homini esse luctam, & quidem aduersus demones, quorum tante sunt vires; terrena autem omnia, nihil aliud esse, quam quædam corporis indumenta: manifestum autem esse, si quis vestitus luctetur, citius ad terram deiectum iri, quia habet vnde teneatur,

1. Cor. 9.

Libr. 6.

cap. 7.

Hom. 23

in Enchiridion.

21. Mor.
c. ultim.

Hom. de
non ad-
har. reb.
secul.

Hom.
15. ad
pop.
Eccle. 9.

tur, alius scilicet vxorem, alius liberos, alius facultates. Quare quicumque ad hanc luctam veniat (omnes autem veniunt, nec est qui eam defugere possit) omnino , ac penitus nondum venire debere, omniaque ei vestimenta abijcienda, ne in hoc aduersus diabolium cerramine succumbat. Atque idem alio loco vitam hanc nostram, quæ tota inter demonum instigationes, & tentationum fluctus traducitur, nauis comparat, quæ tempestate iactetur, ad quam seruandâ non solum impigre, sed etiam libenter cuncta in mare, abijciuntur. Cum, inquit, tumentes fluctus desuper imminet, cumque eam quam deserunt mortem minantur, nulla tunc nauigantibus rerum cura temporalium, nulla carnis delectatio ad mentem reducitur; ea ipsa quoque ex nauis proijciunt, pro quibus longa nauigia sumpserunt: cuncta res in despectum mentis veniunt, amore viuendi. Quasi ergo tumentes super se fluctus Deû meruit, qui, dũ veram vitam desiderat, omnia despicit, quæ hic possidens portat. Nam velut tempestate deprehenti pondus nauis abijcimus, quando ab oppressa mente desideria terrena remouemus. Fitque vt subleuata nauis enatet, quæ mergebatur onerata, quia nimirum curæ, quæ in hac vita deprimunt mentem, in profundum trahunt. Eadem quoque nauigantium similitudine vtitur Basilus, illud commode adiungens, multo hoc nobis magis faciendum esse: nam illi quidem, quæ abijciunt, omnia perdunt, cogunturque deinceps in paupertate, atque inopia viuere. Nos autem, inquit, quanto magis noxium hoc onus effuderimus, tanto ditiores euademus, verisque bonis magis abundabimus, nempe iustitia, & sanctimonia, quæ sunt eius generis diuitiæ, vt nullos fluctus, nullumque timeant naufragium. Itaque cum terrena omnia relinquuntur, non ea quidem relinquuntibus pereunt, sed veluti de nauis in nauim multo firmiorem, ac securiorem traducta conseruantur, & ad portum tutiorem transferuntur. Præclare etiam, Chrysostronus locum illum sapientis, Agnosce quod in medio laqueorum transis, ita interpretatur, vt non sine causa illud ipsum verbum, Agnoscendi, positum sit potius, quam aspiciendi. quoniam eiusmodi laquei non corporis oculis aspici, sed mentis tantum lumine intelligi, & comprehendere possunt, propterea quod tecti sint, & vt ipse ait, obumbrati modo lucris, modo voluptatis esca, modo alterius commodi. Nec vacare illud, quod dicitur, In medio laqueorum; quoniã ex omni parte voragines, & foueæ, & pericula instent. Proceffit quispiam

quispiam, inquit, in forum, vidit inimicum, exarsit ex solo aspectu. Vidit amicum honoratum, inuidit, Vidit pauperem, contempsit: diuitem, & inuidit. Vidit quempiam infestantem, & indignatus est. Vidit speciosam mulierem, & captus est. Et vxor sæpe non aduertentibus laqueus facta est, sæpe filij, sæpe amici, sæpe vicini.

Quæ cum Chrystostomus de horum laqueorum ita occultorum multitudinem disseruisset, addit deinde salubre consilium ad eos effugiendos ex auicularum exemplo petiit. Vt enim hæc, dum alte volant, nullo modo ab aucupe capi possunt, sed cum ad terram deflexerint, tum facile in retia incident, sic animus hominis, si se ad superiora, & cœlestia erexerit, ibique semper se continerit, tutus est à diaboli insidijs; sin autem ad hæc infima descenderit, tum in laqueos impinget, Hoc ipsum etiam Nyssenus pluribus exemplis demonstrat è media vita humana. *Quemadmodum*, inquit, non possumus duas simul artes manibus exercere, veluti agriculturæ, & nauticæ. aut ferrariam, & lignariam eodem tempore facere; sed si quis vni se daturus est, necesse est, vt alteram relinquat; ita cum duplex nobis propositum sit nuptiarum genus, quarum vnæ carnis opere conficiuntur, alteræ vero in spiritu consistunt, studium, quod in vniis ponitur, necessario sepatat ab alteris. Neque enim oculus vllus duas res diuersis locis sitas cernere potest, neque lingua diuersarum vocum sonos formare, vt eodem tempore hebræa, eodemque græca verba pronunciet: nec aurium item sensus diuersas orationes simul percipere. Ita voluntas nostra non ea est natura, vt corporeis simul voluptatibus, & spiritualibus frui possit: neque enim eadem studia ad vtriusque rei finem conducunt. Nam vnius studia corporis affectus interimunt, & omnia remouent, quæ ex carne existunt, vel ad carnem pertinent; altera autem hæc omnia sedulo consecruntur. Denique non licet nobis duobus dominis seruire, quia fieri non potest, vt vtriusque simul imperijs pareatur. *Hactenus Nyssenus.* *Quamquam* quid sanctorum testimonia colligimus? Philosophum audiamus ex cæca illa antiquitate, qui cum solo naturæ lumine tam tenui hoc tam bene cognorit, & scripserit, turpe esse debet nobis omnibus, qui in tanta euangelij luce versamur, non idem cognoscere, & sentire. Etenim Plato in eo libro, qui Phædon inscribitur, vbi de hominis felicitate disserit ita definit, eam in sola sapientia, id est, in summi boni contemplatione, &

*De vit.
cap. 20.*

Mat. 6.

amore sitam esse, ideoque nullo modo in hac vita acquiri posse: magnum enim esse ad eam acquirendam impedimentum hanc corporis sarcinam, tum per se, tum propter sensuum fallaciam, tum propter alia innumerabilia, quæ ipsum comitantur incommoda, ut morbi, cupiditates, timores, & denique multiplices, ut eius verbo utar, imagines, ac nugæ, quibus animum implet, tum vero externarum rerum administratio, pecuniæ studium, & reliqua eiusmodi negotiorum procuratio. Ex quibus omnibus hoc sequi, ut vel numquam omnino sapientiam hanc adipisci liceat, vel post mortem tantum, non autem in hac vita, nisi saltem ad mortem quam maxime accedamus, quod tum fit, cum à re familiari, & ab omni negotio, & ab ipso mundo, cum à voluptate, & corporis cura animum auocamus, & ad seipsum conuertimus, secumque esse cogimus. hoc enim genus quoddam esse mortis, idque vnum semper propositum fuisse omnibus veris philosophis, qui nihil aliud egerunt, aut commentati sunt, quam ut cogitarent, se mortuos esse, & quo modo quotidie perfectius morerentur. Hæc Platonis omnia. Hanc autem mortem, quam ipse hic describit, eiusque necessariam utilitatem ne nostrates quidem philosophi ignorarunt, quin etiã multo perfectius cognouerunt, ut Gregorius cuius illa sunt in moralibus. Quasi, inquit, huic mûdo adhuc viuimus, cum mète in eum foris vagamur, sed mortui in sepulchro abscondimur, cum mortificati exterius in secreto contemplationis celamus; quod quamuis perfecte postmodum fiet, etiam nunc ex magna parte agitur, cum à temporalium desideriorum tumultibus delectatione in interiora rapiuntur, ut mens eorû, dum in amorem Dei tota tenditur, nulla inutili perturbatione laceretur. Addit etiam alia multa in hanc sententiam, illudque præcipue, quoniam sapientia non in rerum superficie iacet, sed in inuisibilibus laret, non posse eam apprehendi, nisi relictis visibilibus, in inuisibilibus abscondamur. Cum igitur hoc ita grauiter confirmatum, crebroque inculcatum sit à sanctis Patribus, maximam in hoc vno tum utilitatem, tum etiã perfectionem consistere, ut se homo ab omni creatura abstrahat, & quo magis abstrahat, eo tutiorem, atque etiã perfectiorem esse, facile iam illud sequitur, nihil vtilius esse posse Religione, cuius beneficio hoc perfectissime, & absolutissime consequimur. Profecto enim nulla maior esse potest nuditas, quam religiosi status, quæ non solum paupertatem inducit, sed etiam omnium omnino rerum possessione, ac dominio ita exiit,

s. Mor.
cap. 5.

ira
ap
po
fer
n
pu
qu
git
tu
nes
qu
hor
qui
tis
gni
cili
ex
tan
one
ple
inu
om
per
reg
eni
ren
fed
quo
ribu
essen

H
bon
illis
lia.
mus
conf
omn
solic

ita exiit, vt non dicam agrum, aut domum, sed quod est apud Cassianum, non vestem, non graphium, non calamum possit aliquis appellare suum: quin reliqua etiam omnia auferat, quæ ab hominibus vel ad vitæ præsidium, vel ad animi solatium haberi solent, vt est amicorum gratia, principum fauor, vxoris, liberorum necessitudo, ac denique quicquid est terrenum, aut quicquid in mundo aestimatur, ac diligitur. Quamobrem iure, ac merito beneficij huius magnitudo tantopere à Bernardo exaggeratur, vt religiosos omnes ob hoc ipsum felices appellare non dubitet, propterea quod rebus omnibus sine vlla exceptione relictis, compendiofiorem quandam viam ad cælum eundi inuenerint. Arduus quidem, inquit, ascensus Hierusalem, vt pote per ipsam montis summam incensus, sed via compendiosior laboris magnitudinem vel temperat, vel excludit. Vos autè tam felici facilitate, quàm facili felicitate, non solum itis, sed curritis, quia exonerati estis, & accincti, nihil ponderis super dorsa portantes, Non sic aliqui, non sic, qui quadrigas, & quadrigalia onera pertrahentes, montis circuitum ambire decernunt, & plerunque per deuexa montis præcipitantur, vt vix finem inueniant viæ suæ. Felices igitur vos, qui vos, & vestra sine omni exceptiuncula reliqueritis, Hæc Bernardi sententia si perpendatur, vel sola sufficiat ad religiosum statum omnibus regum thesauris, omnibusque imperijs anteponendum. Quæ enim maior esse potest cæcitas, quam cum non modo currendum nobis sit, vt antea ex Apostolo Paulo dicebamus, sed etiam, vt ait Bernardus, etiam in arduum currendum, quod per se grauissimum est, insuper etiam sese vltro ponderibus aggrauate, atque hæc ipsa pondera, quæ abijcienda essent, studio, ac sollicitudine adaugere?

De vtilitatibus Religiosæ paupertatis.

CAPVT IX.

Hactenus de religionis commodis generatim, atque in vniuersum dictum est. nunc etiam ad singula quæque bona descendendum, & ea in primis bona, quæ ex tribus illis votis emanant, quæ sunt religioni propria, & essentialia. Incipiendum autem à paupertate, quoniam in ea primus est gradus perfectionis, qui in externis abdicandis consistit. De cuius quidem paupertatis vtilitatibus recte omnino dictum est à Climacho: Paupertas est abdicatio sollicitudinum seculi, iter ad Deum sine impedimento, ex-

1. Tim.

Mat. 5.

pulsio omnis tristitia, fundamentum pacis, munditia vitæ, quæ nos liberat curis omnibus vitæ transeuntis, & facit, vt Dei mandata perfecte exsequamur. Bonauentura etiam de hoc fere argumento librum scripsit, quem inscripsit Apologiam pauperum, in quo multa & pie, vt sanctus, & scienter, vt Theologus, idque inter alia, quod est quasi fundamentum, & eius non modo, quam dixi, vtilitatem, sed etiam necessitatem quodammodo commendat. Sic enim differit, radicem (vt ait Apostolus) omnium malorum esse cupiditatem. Ex hac enim, & simul ex superbia, quæ huic cupiditati semper comes est, omnia scelera originem, fomentum, incrementum accipere, quam ob causam ciuitatis illius Babylonicæ fundamentum, ab Augustino appellata est. Atque hanc cupiditatem in mentis quidem affectu quasi in subiecta materia inixam esse, sed tamen alimentum, ac pabulum sumere ex rebus extra possessis: quam ob causam necesse fuisse, vt perfecta eius extirpatio vtrumque complecteretur, vt non solum interior illa sitis, sed etiam externa rerum possessio abdicaretur: quorum alterum voluntate tantum, & spiritu, alterum vero etiam opere, & factis præstatur. Ex quo cõcludendum purat, sicut diximus sic contra, paupertatem merito appellandam verum, & solidum fundamentum totius euangelicæ perfectionis, qua Christo configuramur, & cõplantamur: quod etiam ex eo cognosci potest, quod Dominus, & leg. fer noster, cum nouæ Hierusalem descendens de cælo initia poneret, ab hac ipsa tamquam à fundamento exorsus est, dicens, Beati pauperes spiritu. Hæc Bonauentura, & verissime. Nam si animo complecti voluerimus, septem fere magnas, & mirabiles vtilitates religiose paupertatis perierimus. Prima autem est, quod omnium scelerum, ac vitiorum aufert instrumentum. quod quanti sit, satis ostensum est supra, cum de diuitiarum damnis ageremus. Tollit enim non solum arrogantiam fastum, ac superbiam, & alia multa vitia, quæ ex abundantia, tamquam fumus ex igne, manare solent, sed etiam facultatem peccandi in multis, cum magna pars peccatorum, quæ homines committunt, pecuniæ præidio committantur, eiusque potentia, quam pecunia efficit. Quare, si nihil aliud boni afferret paupertas, hoc magnū est, quod necessitatem quandam affert bene viuendi, in quâ necessitatem sponte se induere, admodum salutare est. Neque vero vitia tantum prohibet, sed etiã virtutes fere omnes induit.

ducit; vt temperantiam, modestiam, & maxime humilitatem, quæ nescio quo modo paupertati finissima est, eiusque tamquam germana soror. Ostendit hoc Chrysoſtomus in quadam homilia, cum ait: Christianus in paupertate magis irradiat, quam in diuitiis. Quo modo? quia excludit à se superbix typhum: non erit arrogans, sed potius obediens, pudicus, mitis, & sapiens. Qui verò in diuitiis est, multa sunt, quæ illum bene agere impediunt. Inspiciamus ergo, quæ facit diues. Rapit aliena, æstuat cupiditate, libidini fræna laxat, maleficia cuncta committit. Nonne hæc ex diuitiis vides generari? Vides etiam quomodo in paupertate facilius virtutes possidemus? Nec mihi dicas, diuites in hac vita à nullo plecti. Proflus enim inter omnia alia mala hoc etiam malum habent diuitiæ, quod eos, qui peccant, tuentur, ac muniunt ita, vt licentius peccantes nulla pena reuocentur, nec vllus ijs frenum imponat. Hæc Chrysoſtomus. Altera deinde est vtilitas, quod etiam ad peccata præterita expianda, ac delenda, maiorem in modum conferat. Hanc enim vim habere videtur id quod est in Esaia, Ecce excoxi te, sed non quasi argentum, elegi te in camino paupertatis. Nam quod ait eligere, idem est quod purgare, vel ita quidpiam perfectum reddere, vt merito eligendum, ac diligendum sit. Itaque vt metallâ in fornacem coniecta scoriâ, & quicquid in ijs deterius, ac vilius est, exuunt, fiuntque omnino puriora, ac lucidiora: sic paupertas dum & animum, & corpus exercet, ab vtròque vitium omne secernit. De quo pulchre Gregorius, Mala, inquit, Lazari purgavit ignis inopiæ, & bona diuitis remuneravit felicitas vitæ præsentis. Illum paupertas afflixit, & terſit, istum abundantia remuneravit, & repulit. Quicumque ergo in hac vita bene habetis, cum vos bona egisse recolitis, valde in eis pertimescite, ne concessa vobis prosperitas eorundem remuneratio sit bonorum; & cum quoslibet pauperes nonnulla reprehensibilia perpetrare conspiciatis, nolite despicere, nolite desperare, quia fortassis, quod superfluitas tenuissimæ prauitatis inquinat, caminus paupertatis purgat. Tertius est fructus paupertatis, quod hominem inutilium rerum caducarum occupatione liberat. Nam cum immortalis animus nobis à Deo datus sit, & ideo datus, vt brevissimo huius vitæ spatio immortalitatem acquiramus, nihil stultius esse potest, quam & naturam tam præstantem, & tempus tam pretiosum perituris, & fugacibus, semperque

Hom. 2.
in epi. ad
Hebr.

Esa. 48.

Ho. 40.
in Euan.

pérque fluentibus rebus impendere. Itaque paupertas religiosa his omnibus curis vacua, tota in æternitatis amore, ac studio cōtinetur. Nulla enim res est ex his mūdanicis, qua impediuntur cogitationes nostræ, non agris procurandis, non vectigalibus exigendis, non pecunia collocanda, non litibus agitandis. Quod quidem otium quàm necessarium sit in nostra cœlesti philosophia, cum veteres illi ethnici in sua terrena philosophia adeo necessarium iudicarent? E

- Or. 47.* quibus Zeno, vt narrat Nazianzenus, cum in maris tempestate omnia proiecisset, Gratiam tibi, inquit, fortuna habeo quæ me ad philosophicum palliolum redigis. Melius etiam Crates, qui non vt hic necessitate, sed iudicio, & voluntate, cum, vt Hieronymus scribit, ditissimus esset, magnè auri summam abiecit in mare, quod putaret non posse se diuitem satis bene philosophari. Hoc eodem animo omnes ferè fuerunt ex illo numero, & in primis ille Stoicorum laudator Seneca, quo nullus de tenui victu plura dixit, & aptiora, idg̃ue inter cetera: Si vis, inquit, vacare animo, aut pauper sis oportet, aut pauperi similis. Non potest studium salutare fieri sine frugalitatis cura. Aëccedit quarta utilitas ex paupertate, quod non sinit animos nostros rebus huiusce in hinc adhærescere, qui quidem solet fons esse malorum omnium. Scitum enim est illud Gregorij, contingere aliquando viatoribus, cum amœna in itinere prata conspiciunt, vt sponte moras innectant, & à cœpti itineris rectitudine declinent, eorūque gressus pulchritudo itineris delectando retardet. Quare morem esse Domini, vt electis suis ad se pergentibus huius mundi iter asperum faciat, ne dum quisque præsentis vitæ requie, quasi amœnitate, pascitur, magis eum diu pergere, quàm citius peruenire delectet, ne dum oblectatur in via, obliuiscatur quod desiderabat in patria. Quod igitur auctore Gregorio facit Dei sapientia cum suis electis, id religiosus quisque in se ipso facit, vt omnia commoda abiiciant, incommoda verò, & inopiam amplectantur, vt nihil sit, quod eos in hac vira capiat, aut detineat, & contra potius tot stimuli eorum cursum ad cœlestia incitent, quos sunt molestiæ, quibus punguntur. Ex quo fiet, vt in ipsis quoque ille sanctus, & salutaris nascatur affectus, quem Apostolus suum prædicabat, vt ab amore omnium tēporalium abstracti, non putent se hic habere ciuitatem permanentem, sed futuram semper inquirent. Est etiam quinta utilitas, quod, vt paupertas à Deo maiorem in modum amatur, sic

etiam

etiam facit, vt omnes, qui eam quasi sponsam optarint, ipsi quoque à Deo perinde amentur, ex quo amore proueniat, vt eos quotidianis beneficiis, & donis spiritualibus magis, ac magis augeat. Nam quod Deus paupertatem diligit, nullum certius habere possumus argumentum, quàm hoc, quod Maieestas illa in terras de cælo veniens, eam sibi adiunxerit, & adeo adiunxerit. Etenim ex paupere, licet, regia familia, carnem ducere voluit, & eum nascendi locum delegit, quo nullus in terra pauperior esset, non domunculam, non casam, non etiam fugurium aliquod pastorale, sed stabulum pecudum, idque alienum, & in hyeme perfrigida, & in nocturna cæli inclementia. De reliqua autem vita nihil attinet dicere, cum ne locum quidem haberet, vbi caput reclinaret, & se aliorum elemosynis Verbum illud sustentaret, in quo sunt omnes thesauri, & per quod facta sunt omnia. An igitur dubitare licet, quin sicut eam in seipso amauit, & expetiuit, sic etiam amaturus sit in aliis, & in quibus ea sit, eos præcipua quadam bonorum abundantia cumulaturus? Nihil est opus coniectura, cum appareat quid iam fecerit. Quamdiu enim in terris visus, & conuersatus est, non ille diuites, non opulentos ad suam familiaritatem, conuictumque adhibuit, sed omnino plebeios, & pauperes. Nam quatuor ex ijs piscatores, vnum publicanum fuisse scimus, reliquos etiam non multum his dissimiles pro certò habemus. Illud etiam euidentissimum, quod simul ac natus est, eodem penè momento sese vltro pauperibus manifestauit, & quidem non solum amanter, sed etiam honorifice, missa scilicet de cælo Angelorum cohorte, per quam eos de suo aduentu edoceret, insuper etiam verbis, fulgore, ac placidissimo quoque cantu ad se inuicaret, quasi eorum aspectum, & amplexum appetens. Quam multi nobiles secundum carnem (ait Bernardus) *Serm. 3. Natiui.* quam multi potentes, quam multi sapientes huius seculi hora illa in stratis mollibus quiescebant, & nemo eorum dignus habitus est nouam videre lucem, scire magnum illud gaudium, Angelos audire cantantes? Ex quo idem etiam Bernardus rectè argumentatur: si pauperes illos, necessitate pauperes, adeo Dominus amauit, multo eius amorem propentiosem futurum in voluntarios pauperes, & qui in eius vnus gratiam omnia, quæ possidebant, abiecerunt. Hæc est igitur vtilitas, in qua verè dicere possumus omnes inesse vtilitates; quoniam, qui à Deo diliguntur, non deficient omni bono, & in eos omnia beneficia, omnem lucem, omnem

omnem gratiam, & quicquid denique expeti liceat, largissime effundet. Accedit ad hæc omnia sexta quaedam paupertatis utilitas, & ea quidem ingens. Vt enim inter diuitiarum mala illud præcipue posuimus, quod ex luxu, & deliciis emanat quasi virus ad perdendas animas: sic contra in paupertate, ipsa victus, cultusque tenuitas summam vim habet ad animarum salutem. Sic enim res habet, vt quemadmodum mortuæ carnes, ne propter humorum abundantiam putrescant, sale asperso exsiccantur, sic eadem caro viuens, nisi abstinence, & seueritate, quasi siccitate quadam castigetur, in molliem ac luxuriam diffuat: Neque id mirum, cum tanta sit carnis, & animæ propinquitas, ac potius coniunctio, vt alterius vitii altera etiam inficiatur, atque, vt Basilii scripsit, vigente, ac florente carne, ipse quoque spiritus tardus, & carnalis fiat. Chrysostomus autem sobrietatem esse animæ alarum instar, quibus à terra efferri, & sublimia petere, atque contemplatione attingere valeat.

*Or. 1. de
Ierit.
Hom. 1.
in Gen.*

Mat. 5.

Denique si omnia paupertatis comoda vno verbo complecti volumus, nihil plenius dici potest illo Saluatoris verbo, quo & futura, & præsentia eius bona complexus est, cum dixit, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Neque verò id causa vacat, quod aliis quidem ferme virtutibus remunerationem pollicetur post hanc vitam, paupertati verò in præsentem cælorum regnum decernit, vel quia a deo remota est ab omnibus periculis adeoque certa ea spes, ac si eam manibus teneret: vel quia ita omnibus curis secularibus expers est, vt in hac quoque præsentem vitam futuræ illius vitæ felicitatem præcipiat, & prægustet. Quod cum ita sit, ita certe existimare debent religiosi omnes, maximum se, & opulentissimum thesaurum adeptos esse in hac sancta paupertate, cui infinita debeat merces infiniti illius boni, quod non modo oculus non vidit, aut auris audiuit, sed neque in cor hominis ascendit. Quare ad quemque præcipue religiosum illa videntur à Augustino optimè dicta. Felicitas, inquit, magna Christianorum, quibus datum est, vt paupertatem faciant præteritæ regni cælorum. Non tibi displiceat paupertas tua; nihil est potest ditius inueniri. Vis nosse quàm locuples sit? cælum emit. Quibus thesauris conferri possit, quod videmus paupertati indultum? Vt ad regnum cælorum veniret diuina possessione sua obtinere non potest, nunc obtinet, vt cœlestem præteritam perueniat. Addit alia multa Augustinus in eadem

*Ser. 28.
de ver.
Ap.*

de
co
po
pe
ra
fit
&
ple
are
pa
cub
pro
vir
ctio
& a
car
nor
tuit
gar
Do
tate
en
rad
ocu

P
per
apo
dam
vt
tio
carn
Qu
ex ip
nis
duo
& n
dem

dem sententiam, idque præcipuè, quàm bene nobis Deus consuluerit, qui in nihil habendo summam felicitatis repositam esse voluerit, quàm si contra in diuitiis collocasset, perpaucis hominibus, & longissimis laboribus ad eam aspirare licuisset. Nunc autem, cum in contemptu diuitiarum sita sit, eam in manu, ac facultate cuiusque reposuisse. His, & talibus adducti sanctissimi quique viri, Deique lumine pleni, ita animo affecti fuerunt, ut non adeò cupide, atque ardentem mundani homines diuitiis delectati sint, ac hi paupertate, nec tanto illi studio in opes amplificandas incubuerint, atque hi pro paupertatis bono conseruando, propugnarint. Inter quos omnes insignis fuit B. Francisci virtus, quem scribit Bonauentura, nobilis auctor tum sanctitate, tum doctrina, ita ex animo paupertatem coluisse, & amasse, ut eam, quasi iam toto orbe terrarum repulsam, caritate perpetua sibi desponsasse visus sit, eiusque causam non solum patrem, & matrem, sed etiam quæ habere potuit, vniuersa reliquerit. Itaque cum sæpe à Fratribus rogaretur, quanam virtus præcipuè, & maxime nos Christo Domino commendaret, gratosque faceret, eum cum inuitato quodam affectu respondere solitum, paupertatem eam enim esse viam salutis, humilitatis fomentum, perfectionis radicem, & ab ea multiplices fructus existere, quamquam oculos, & paucissimis cognitos.

*In eius
vita.*

De vilitatibus religioſæ castitatis.

CAPVT X.

Paupertati, de qua hæcenus diximus, proxima est Castitas, cuius etiam eo sunt maiores vilitates, quàm paupertatis, quo & corpus interius est, quàm diuitiæ, & eius appetitus tum vehementiores, tum verò, nisi resistatur, damnosiores: ijs verò resistit Castimonia, cuius munus est, ut sciat vnusquisque, ut loquitur Apostolus, in sanctificatione possidere vas suum, id est, ut Cassianus interpretatur, carnem suam, quæ est quali vas, & receptaculum animæ. Quanta autem sit Castitatis vilitas, facis intelligi potest ex ijs, quæ suprâ de turpium voluptatum fœditate, & damnis ingentibus dicta sunt. Sed cum eiusmodi voluptatum duo sint genera, alterum contra ius, falsque, alterum licitum, & modo intra coniugij limites, permillum, de priori quidem nihil attinet dicere, nisi quod, qui talia agunt, teste

*1. The. 4.
Lib. 6.
cap. 15.*

Gal. 5.

Apostolo,

- Apostolo, regnum Dei non possidebunt; sed potius pars illorum, ut est in Apocalypsi, erit in stagno ardenti igne, & sulphure, quod est mors secunda. Illud tantum in hoc genere videndum, quæ, & quanta præsidia afferat religio aduersus has libidinum faces, quas ille leuiatham immittere solet, cuius halitus prunas ardere facit, ut eas facile extinguamus.
- Apo. 21.* Primum igitur præsidium illud est, quod omnè huius ignis materiam, ac fomitem à sensibus nostris remouet, aspectus, colloquia, consuetudines, familiaritates, & ante omnia commoditatem, ac facultatem, quæ solet esse magnum peccandi incitamentum. Hæc enim omnia machinæ quædam sunt, quæ sæpè etiam robustos animos tam fax de labefactarunt, ac fregerunt, ut, quod est apud Hieremiam, qui iam dudum nutriebatur in croceis, amplexati sunt stercorea. Itaque nullum salubrius remedium, quam in eum se locum concludere, qui maxime remotus, & tutus sit ab his omnibus illecebris. Sapienter enim Augustinus illud animaduertit, quod Apostolus Paulus ceteris quidem vitij resistendum, ac reluctandum præcipit, à fornicatione autem fugiendum, quam ille fugam non modo non turpem, sed etiam maxime laudabilem esse demonstrat, tum exemplo castissimi Ioseph, qui, etiam relicto pallio, sese à flamma proripuit, tum illo Sapientis consilio, Noli in faciem virginis intendere, ne te scâdalizet vultus eius. Alia quoque congerit in hanc sententiam, sed maxime Dauidis calamitatem, qui vno oculorum coniectu, tantus vir, tantusque Propheta inescatus, sempiternum reliquit mortalibus documentum. Et ideo, inquit, nemo se falsâ securitate decipiat, nemo de suis viribus periculose præsumat, sed audiat Apostolum dicentem, Fugite fornicationem. Hæc ergo fuga fit per religionem, quæ nos à turba hominum segregat, & quasi in arce quadam collocat. Rectè enim Augustinus idè, de quo scribit Possidonius Calamensis Episcopus, nò modo aliarum fæminarum sed ipsius etiam sororis, & fratris filix contubernium, ac familiaritatem vitasse, non tam propter ipsas, quam propter reliquas, quæ ad eas ventitarent. Ad hanc cautionem, & fugam, accedit deinde obedientia, magnum omnino continentix propugnaculum; quod egregie docet Bernardus, qui terram illam quam Dominus dixit à mitibus possidendam, corpus hoc nostrum esse intelligit, quod si possidere vult anima, si regnare desiderat super mēbra sua, necesse est, ut ipsa sit mitis, & superiori suo subiecta. Itaque nò dubitat affirmare, cum caro
- spiritu

spiritus imperio rebellat, iudiciū esse, quod ipsa quoque anima non perinde, ac deberet, superioribus potestatibus subiecta sit; & contra, si se subiecerit, ipsam quoque corpus suū obediens, & subiectum inuenturā. Tertium est præsidium ex virtutū vſu, atque exercitatione, itēque ex oratione, & meditatione, & denique ex omni studio eius generis, quod spiritum ac pietatē corroborat. quantum enim animo additur, tantū detrahitur corpori, & quot gradibus ille confirmatur, totidem hoc debilitari necesse est. Nam hoc quoque apud Chrysostomum legimus, imbecillam esse pudicitiam, quæ solitaria sit, nec satis habere vitium ad se ipsam sustentandam; quinimmo, si reliquarum virtutum assiduitas tollatur, ipsius quoque pudicitia: nervos incidit: contra vero si reliquæ virtutes cum ea coniungantur, firmissimam fore. Quemadmodum enim arbores, aut herbæ in vberē, opimoque solo fructuum copiam ferre solent, sic castitatis quasi solum esse illam virtutum omnium coniunctionem, quæ si extiterit, ipsam quoque perpetuo efflorituram. Denique illud etiam adiungit, radicem castitatis esse eam vitam, quæ cruci consentanea sit, id est minime deliciosam, sed potius patientia, & incommodis exercitā. Itaque hoc constitutum esse debet, religiosam vitam quasi turrim esse firmissimam aduersus has omnes fortitates, ut qui in ipsa continentur, nec magno eorum labore, puros, integros, incorruptosque conseruet.

Veniamus nunc ad alterum genus harum voluptatum, quas, ut ante dixi, matrimonij honestas à peccati, scelerisque culpa eximit. Quod quamuis ita sit, ut citra Dei offensam matrimonij munera obiri possint, non tamen dubitandum est, quin non modo vtilius ad salutem, sed etiā facilius, & quodammodo cōpendiosius sit, hoc quoque genus omne à se præcidere. Est autē huius sententiæ veritas à Pauli auctoritate repetēda, qui in priori epistola, quam ad Corinthios scripsit, cum multa de cōtinētiæ commodis disserit, tum illud grauiter confirmat, Bonum est homini sic esse. Quod si, ait Hieronymus, bonū est homini sic esse, ergo malū est homini sic non esse. Quæ vero mala insint cōiugio, pluribus tractatur ab eodē Apostolo, quæ si colligantur, ad tria maxime capita reuocare possumus, ad seruitutē, ad tribulationē, ad animi, ut ipse appellat, diuisionem. Seruius his verbis describitur, Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter autē & vir sui corporis potestatem

De vir.
cap. 80.

1. Cor. 7.

1. Cōtra
Iouin.

nō habet, sed mulier. Hoc est genus seruitutis, & quidem grauissimæ, quod tui corporis potestas alteri tradita sit. Qua de re optime Chrysoftomus, Vides ne, inquit, rei necessitatē & inexorabilē seruitutē: vides utrūque funiculis cōstrictū? Est enim connubij necessitudo instar vinculorum, non solum propter curarum turbam, quotidianasq; molestias, se quod vique adeo coniuges deuinel nodo seruitutis, vt nulla mancipia magis in cuiusquam dominatu sint, quā ipsi alter in alterius potestate. Dominetur, ait Dominus, vir vxori. Sed quæ viro vtilitas ex eo dominatu, cum rursus eiusdem, quæ ei subiecta est, subiiciatur mutua seruituti? Hæc Chrysoftomus: quin illud etiam scite adiungit, virum, & vxorē perinde esse, vt par aliquod seruatorum fugitiuorum, qui sunt inter se cathena colligati, vt etiam si hero suo se eripiant, tamen alter alterum sequi cogatur, nec inuicem digredi possint. Quod ipsum idem etiam Paulus innuit illis verbis, Alligatus es vxori. Ac ne quis hæc vincula rumpi posse existimaret addit illico, Noli querere solutionē, Hæc vero seruitus, perpetua præsertim per se durissima est, tum vero durior multo redditur, si quod sæpissime, ac potius vt plurimum contingit, in dominum incidat molestum, & morosum, & quod omnium intolerabilius est, insipientē. Ex quo illa sunt in Prouerbis.

PROV. 21. Melius est habitare in terra deserta, quam cum muliere rixosa, & iracunda. Item, Tecta iugiter persilantia litigiosa mulier. Quibus quasi quotidianis exemplis admonere voluit Spiritus sanctus quantum molestiarum, atque arumarum subeat, qui in hoc iugum ceruices semel inseruit. Itaque non immerito, vt mihi videtur, Cum Christus Dominus pudij licentiam aliquandiu permissā abrogaret, dicitur est ab Apostolis vno ore, Si ista est causa hominis cum vxore, non expedit nubere. Et vere non expedit. Nam etiam si abrumpi aliquando posset, tamen non expediret hanc vxoriam compedem aliquo tempore perpetui, multo autem minus, si futura est perpetua, & inuitabilis. Religiosi igitur his omnibus impedimentis exuti sunt, vt quemadmodum illi vinculis cōstricti inuicem se impediunt, sic hi agiles, atque expediti, non solum currere, sed etiam volare possint per viam mandatorum Dei.

Mat. 19.

Sequitur secundum incommodum, quod Apostolus tribulationem carnis appellat, ad quam perspiciendam nihil opus est ingenio, ac mente, cum ipsis oculis per se pateat.

teat. Nulla est enim domus, nulla familia, in quam si introspecias, non plena sit infinitis curis, ac molestiis; si diuitiæ suppetant, ad eas gubernandas; si inopia premat, ad eam propulsandam; si sint filij, ad eos alendos; si filia, ad eas collocandas.

Quid deinde calamitates incidentes, & detrimenta rei familiaris, quid liberorum casus, quid reliquos angores, atque animi æstus commemoremus, qui perpetui sunt, & ex omni parte irruentes? In quo illud etiam grauius malum ab Apostolo indicatur, quod non solum tribulatio, sed carnis tribulatio sit. Nam laborare pro rebus spiritualibus, pro sua salute, pro Dei obsequio, & magnam habet admixtam consolationem, & magnum habet paratū præmium. At vero cruciari in terrenis, carnalibusque negotiis, si nihil altius spectetur, omni prorsus caret & condimento consolationis, & spe etiam remunerationis. Quo circa sapienter, & vere Chrysostom⁹ in eum Psalmi locū, *Psal. 44.* Adducentur Regi virgines post eam, afferentur in latitia, & exultatione; Vide hic, inquit, Apostoli dictum resplendere, Tribulationem carnis habebunt, qui nubunt. Quemadmodum autem illa afflictionem, ita hæc lætitiā, & exultationem. Ille enim filios, & maritos, & domū, & famulos, & cognatos, & generos, & loceros, & nepotes, liberorum multitudinē, eorumque vel defectum, vel orbitatē deslere coguntur. Virgo autem crucifixā, & à presentibus liberata, & curis huius vitæ superior effecta, vt euripo traiecto, in cælum quotidie suspiciens, fruitur gaudio spiritus, perfunditur exultatione.

Venio nunc ad diuisionem, de qua Paulus ibidem, Qui cum vxore est, sollicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est: quæ nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro. Itaque hoc etiam amplius habent Religiosi continentia, castitatis beneficio, vt cor suum nulla eiusmodi diuisione imminutum, sed totum, atque integrum Domino offerant. Quam differentiam, atque distantiam inter vtrumque statum Gregorius etiam bene expressit his ipsis verbis. Coniugati *Hom. 16* quamuis & bene agant, & omnipotentem Deum videre *in Ez. 7. ech* desiderent, domesticis tamen euns occupantur, & necessitate cogente in vtroque mentem diuidunt. Continentes autem ab huius mundi actione remoti sunt, & voluptatem carnis etiam à licito coniugio restringunt: nulla

coniugis, nulla filiorum cura, nullis noxijs, & difficilibus rei familiaris cogitationibus implicantur. Hæc igitur primum, de qua hic Gregorius, inest in coniugio diuisio, eaque tam multiplex, quanta est multitudo, & varietas eorum rerum, quibus curandis cogitatio impartienda est. Sed est alia quoque multo quam hæc nocentior diuisio, ipsius amoris nostri, cuius cum pars liberis, pars vxori, et teræque carni, & sanguini tribuitur, nullam partem, vnde certe exignam Deo ipsi superesse necesse est. Quod licet in omnibus rebus valeat, quæ amantur, multo tamen magis valet in corû amore, qui nobiscum sanguine sût coniuncti, in quorum videlicet caritatem natura fertur ardenti⁹. Certe Aristoteles negat vllam caritatem feruentiorem esse posse, quam parentum in liberos, quippe quos diligat, tamquam quiddam sui, & partem ab ipsis præcisam & deniq; quasi alteros se. Idemq; affirmat de coniugum benevolentia, quam & maxime, naturalem esse ait, & omnes alias necessitudines anteire, quanto anterior est familia quâ ciuitas tota, quæ ex familijs constat. Deniq; addit, eodẽ pene gradu esse fratrum inter se coniunctionẽ, qui cû ex iisdẽ geniti sint, & vnũ quiddam cum illis, sequi vt inter se quoq; vnũ sint. Quare cû tanta vis sit in naturali hæc benevolentia erga suos, omnino quotquot ij erunt, tot in partes affectũ nostrum diuidi necesse est, vt vel ad Deum nõ perueniat, vel ita debilitatus, atq; imminut⁹ perueniat, vt magna illi bonitati fiat iniuria, quæ amari se iubet (& certe ita amari meretur) in toto corde, & in tota anima, & viribus totis. Hęc igitur mala omnia per Castitatẽ effugiuntur, quã qui colunt, nullo ex ijs impedimentis, quæ diximus, tenentur, quominus toto se amore in vnũ effundant.

10. Conf. q. 29. Deũ. Ex quo est illa optima Augustini sententia, Per continentia colligimur, ac redigimur in vnũ, à quo in multa defluximus. Hoc autem vnũ Deus est, summũ, ac solũ bonũ, quo amado nos quoq; boni, & quo fruẽdo beati sumus. Apertissime etiã Nazianzenus castitatem laudans, Vt aqua, inquit, quæ plumbeis canalibus inclusa defertur, quia multum comprimitur, & conglobare voluitur, in altũ erũpit supra naturæ suæ pondus, sic si anima per continentia totum suũ amorem strinixerit, nec in creaturas diffluere patiatur, sed eũ in Deum effundat, sursum tendet, nec vnquã humi prolabetur. Quæ cũ ita sint, recte S. Basilius, cõmemoratis coniugij incõmodis, & curis, vt ipse ait, in finitiss

g. Eth. q. 12.

10. Conf. q. 29.

Orat. 36

Const. mon. c. 1.

infi
batu
libe
fug
ter
solu
tran
ex l
eo t
corp
lest
cali
E
dũ.
dun
fun
dor
mul
ctio
hæc
tũ o
g
qu
tius
à C
qui
lia.
& l
ren
fari
nib
tes
ciu
cto
litu
cop
nec
ac i
ex i
pra
den
pro

infinitis, ac extremum de religiosorum, ad quos illa loquebatur, felicitate, hæc addit, *Quicumque à mundi vinculis liber esse cupit, coniugium veluti compedes quasdam profugere debere, & Deo vitam suam consecrare, & castitatem profiteri. Qui enim huiusmodi est, inquit, cum Deum solum sibi amandum proposuerit, eiusque puritatem, & tranquillitatem omnis perturbationis expertem, & quæ ex his nascitur, latitiam, & gaudium degustare optet, in eo tantum versatur, vt ab omni materiae concretionè, & corporis affectione a nimum quàm maxime abducat, & cœlesti lumine insatiabiliter hausto, puris oculis, nullaque caligine præditis, diuina contempletur.*

Est autem aliud quoque præcipuum in hac re cõsiderandum. Nam inter Christianas virtutes, quæ maiorem in modum à Christo Domino, ac Salvatore nostro commendatæ sunt, non est dubitandum, quin duarum maximus sit ipse dor. Altera est euangelica paupertas, de cuius vtilitatibus multa iam diximus. Altera est fraterna caritas, & coniunctio, de cuius item commodis multa infra dicemus. Atqui hæc duo tam magna, tamque præstantia bona in coniugali statu omnino locum non habent: in religioso autem statu ita vigent, vt ei insita, & essentialia sint. Nam paupertas quæ demque esse potest, vbi vxor, vbi filij, vbi familia, quæ omnia potius (vt ait Paulus) thesaurizare cogunt: Itaque hoc etiam à Chrysof. inter alia cœlibis vitæ beneficia reponi video, qui in libro, quem scripsit de virginitate, cum ex plù Helia, Heliæ, Ioãnis induxisset, si, inquit, vxores habuisset, & liberos, haud facile passi essent, vt & in solitudine viuissent, & suas familias contemnerent, & reliqua, quæ necessaria essent ad vitam, non compararent. Nunc vero his omnibus soluti vinculis, tamquam in celo, sic in terris diuersantes, non parietibus, non lecto, non lecto, non mensa, non alijs eius generis rebus indigebant: quin illis cœlum erat pro lecto, solus pro strato, pro mensa solitudo, ac sterilitas illa solitudinis, quæ alijs famem, sanctis illis viris rerum omnium copiam suppeditabat. Ipsi enim neque vitibus opus erat, neque torculari, neque frugibus, neque messe, sed vberem, ac suauem potum fontes, & flumina præbebant. Vni autem ex ijs instruxit Angelus mensam admirabili apparatu, supraque hominum consuetudinem. Sic Chrysofomus, qui hoc denique concludit, vbi neque vxoris famulatus, neque cura proliis sit, tibi summam esse paupertatis facilitatem. Idem di-

2. Cor.
12.
De virg.
c. 70.

cere licet de illa fraterna unitate, vitæq; cōmunitate, que
6. Conf. nulla esse potest adiuncto fœminarum contubernio. In
cap. 14. quo certe illud obseruatu dignū est, quod narrat Augu-
 stinus, cum adhuc Manichæus esset, & ipsum, & plures a-
 micos perasos molestiarum huius mundi, consilium inise-
 se, in quo quædam imago inerat religiosæ vitæ, vt remoti
 à turbis otiose viuerent, ita vt quicquid haberent, eo in
 medium ab omnibus collato, vna res familiaris constare-
 tur, vt non esset aliud huius, & aliud illius, sed quod ex cū-
 ctis fieret vnum, & vniuersum singulorum esset, & omnia
 omnium. Quod cum ab omnibus magnopere probare-
 tur, seque in eo vitæ genere beatos fore sperarent, re-
 pente ait totam illā rationem turbatam esse ex impedi-
 mento muliercularum, quas iam alij haberent, alij habere
 vellent: quare, re tota abiecta, ipsi, ait Augustinus, ad suspi-
 ria, & gemitus cōuersi sunt, eorumque gressus ad sequen-
 das latas, & tritas vias seculi. Hoc igitur bono, & aliis mul-
 tis se priuāt, qui se matrimonio illigant, quod quidem bo-
 num vel maxime viget, & abundat in religione.

Restat etiā alia utilitas Continētiae, quæ nescio an om-
 nium maxima existimāda sit. Etenim dubitari non potest,
 quin voluptas corporis, omnis quidem, sed hæc præsertim,
 quæ ad generādum dirigitur, animū, quæ est hominis pars
 nobilissima, eneruet, & emolliat, atq; ex statu suo illo ere-
 cto, & excelsio. Cuius causa est, quia & corpus, & hæc ipsa
 corporis functio cōmunis est homini cū belluis: ex quo fit,
 vt cū se animus ad eā humiliat, eo magis cum ipsa carne,
 re omnino vili, ac terrena, sese misceat, eoq; magis cū eius
 natura bruta, atq; hebetere cōmunicet, quin etiā ex assuetu-
 dine ita obrūdatur, vt nihil altum, nihil magnificum, nihil
 diuinum suspicere possit: quippe cum seipsum abiecerit in
 rem tam humilem, tamque contemptam. Intelligendū est
 igitur, hanc tarditatem, siue obscuritatem in mentem in-
 uchi, non ab illis tantum delectationibus, quæ sunt illicitæ,
 sed eandem propemodum ab ijs, quæ licitæ: eadem enim,
 quod ad hoc attinet, est vis vtriusque generis. Vnde
 est illud Augustini. Nihil esse sentio, quod magis ex ar-
 ce virtutis deiciat animum virilem, quam blandimenta
 fœminarum, corporumque ille contactus, sine quo vxor
 haberi non potest. Itaque nihil ferme melius, aut glo-
 riosius in laudem Castitatis dici potest, quam hoc, quod
 quemadmodum illa coniugij munera animi præstantiam

*z. Soli-
 loq.*

adeo affligunt, sic integritas, & puritas eam erigit, & perficit, & facit, vt quo minus habet cum carne commercij, eo quotidie magis, ac magis eniteat: sic enim hominis spiritus vim suã spirituaalem quã maxime tuetur, sitque aptus, & habilis, vt diuina capiat, vt conuersatio eius in cœlis sit, vt ei incerta, & occulta illius sapientia manifestentur; ad quæ omnia lumine opus est, quod lumen illis quasi nebulis impeditur, quæ ex his tam crassis corporũ exhalationibus gignuntur. Quamobrem, vt Cassianus dicit, & benedicit, *Lib. 8. c. 6.* omnẽ iracundiæ cõmotionem oculos cordis excœcare, siue iustam, siue iniustam: nec referre vtrum oculi plumbea lamina, an aurea obducantur, modo obducantur, sic videtur de hac delectatione dici posse, parũ interesse ad hebetradum, quacumque ex causa proueniat. Quo etiã pertinet sapiens quoddam Aegidij responsum, qui vnus fuit ex primis B. Frãncisci sociis, qui seculari cuidam glorianti se castũ viuere, fidemque vxori seruare, An, inquit, ex suo quoque ipsius dolio non potest aliquis ebrius fieri? Recte omnino, atque, vt dixi, sapienter. Nam quod ad ebrietatem attinet, quæ in hoc consistit, vt ratio absorbeat, & quasi demergatur, nõ multũ interest, vnde vinum peratur, modo idem sit vinum. Ex quibus omnibus illud quoque apparet, cuiusmodi sit hoc remediũ, quod humanæ infirmitati ex matrimonio constitutum est. Non enim eiusmodi est, quod morbum omnino depellat, sed potius materiã præbet, in qua, sine offensa Dei, morbo illi indulgere liceat. Vt enim si quis fistula laboret, aut carcinomate, duplex est eius sanandi ratio, altera, eaque perfecta, vt caro plane redintegretur, & cõsolidetur: altera, vt aliquod vlcus maneat, sed minor sit fœditas, eaque ipsa fasciis contegatur: sic igitur in statu continẽtiæ hic concupiscentiæ morbus omnino sanatur, & tollitur: in coniugatis autem non quidem omnino refecatur, sed honestatur illa sacramenti sanctitate. Est vero magnum inter hæc duo discrimen, quoniam ad libidinem hæc sanandam multo melius, aptiusque remediũ est, eam penitus præscindere, quã ex parte tantum cohibere, & sperare mitiorẽ fore, cum ei sis obsequutus. Verum est enim, quod ipse etiam Aristoteles scripsit, insatiabilẽ esse rerum iucundarum appetitum, eumque ipsa concupiscentiæ exercitatione, dum ei satisfacimus, adaugeri, denique etiam cũ vehementior fuerit, rationem exhaurire. Atque hoc ipsum satis magnum esset malum, etiam si intra legitimos con-

3. Eth. c.
ult.

iugij terminos teneretur. Sed illud pernicioſius, quod appetitus iſti quamdiu in nobis aliquo pabulo, quodcumque id ſit, aluntur, ita inualeſcunt, vt plerumque à licitis ad illicita prolabantur. Cuius rei illuſtre ſane exemplum propoſitū eſt tum in Dauide, tum in eius filio Salomone, quorum cum alter tanta ſanctitate, alter tanta ſapientia polleret, vterque autem non modo vnam vxorem, vt nunc, ſed vxorum cateruas haberet, ramē tantum abeſt, vt ſatiata ſit eorum libido, vt potius incenſa, & inflammata magis, ac magis, & huius ſapientia, & illius ſanctitatem ſcedē, & miſere abiecerit. Cōtra vero de Helya, de Helyſeo, qui continentiam ſectati ſunt, nec tale aliquid legitur, nec ſuſpicari licet. Et in ſumma videntur mihi ſeculares matrimonio dediti trucem hanc, immanemque belluā, quaſi leonem, cauea incluſam tenere, eamque quotidiano pabulo nō ſolum alere, ſed etiam, quod neceſſe eſt, corroborare. Itaque quis praſtare poteſt, eam aliquando cauea effracta non euaditram, ſtragēſque pro more, & pro natura ſua non edituram. Melius igitur, & ſapientius vique continentes, qui nō eo tantum contenti ſunt, vt eam vinculis conſtringant, ſed inſuper omnino perimere, & partim fame, partim etiam ad diſciſ verberibus necare ſtudet. Tractat hunc iſpum locum

Coll. 21. optime Caſſianus in quadam collatione, vbi cupiditatem
e. 33. iſtam flammæ ſimilem eſſe ait, quæ interdum ſtipulis, aut eiſmodi materiae, propter vſum aliquem, injecta, agre præfixis terminis contineri poteſt, vt non etiam extra euagetur, ac non iplas modo ſtipulas, ſed longius deinde progreſſa, vicina quæque, ſape etiam remota inuadat. Sic enim ait, voluptatem, dum coniugio cohibetur, incendere, eiſque cōſuetudinem ad vitios exceſſus rapere. Quos vero, inquit, gratia Saluatoris ſancto incorruptionis amore inflammauerit, ita omnes carnalium deſideriorū ſpinas diuinae caritatis igne cōſumūt, vt nec tepens fauilla vitiorum refrigerium integritatis imminuat. Denique hoc idē ſenſit etiam Chryſoſtomus in præclara illa monaſtici ſtatus Apologia, cum ceteris in rebus, ipſorū ſeculariū conſeſſu, tutiorē, ac ſecuriorem eſſe ait religioſorum ſtatū, vnū autem eſſe, in quo ſeculares maiores à nobis pugnas, quam ab iſtis, ſuſtineri, utent, nimirum caſtitatem, quoniam iſti habeant in quo ſe expleant. Reſpōdet autē Chryſoſtomus, eos longē falli, ac potius contra rem habere, quoniā, inquit, multo plures ex coniugatorum, quā ex monachorum ordine,

ord
 mat
 mul
 dici
 ctan

R
 ſtan
 con
 in ſe
 rem
 loca
 Sam
 & au
 qua
 iure
 dien
 que
 arbi
 iam
 ta ſe
 dabi
 nis o
 eſt, q
 per o
 tur e
 arbi
 ſe ill
 vero
 ſunt,
 nam
 Deo
 cibi
 & re
 tamē
 funt
 ctum
 vi pr

ordine, lapsos videas, neque tam multos ex monasteriis ad matrimonia, quam ex iugali lecto ad scorta accessisse. Alia multa de Castitatis tum præstantia, tum etiam iucunditate dici possent: sed quoniam hoc loco solam vtilitatem tractamus, illa vtraque sequentibus libris referuanda sunt.

De vtilitate religiosæ Obedientie.

C A P V T X I.

Restat de tribus supra propositis obedientia, maior si-
ne dubio tum paupertate, tum castitate, siue ipsius præ-
stantiam, siue vberimum meritum, siue multiplices fructus
consideremus. Præstantia quidē ex eo cognosci potest, quod
in scriptura sacra ita commendatur, vt indicetur, gratio-
rem, & acceptiorē esse Deo, quam omnia sacrificia, & ho-
lococausta, id est, opera quæcumque pia, & salutaria. Sic enim
Samuel Dei nomine. Melior est obedientia, quam victimæ,
& auscultare magis, quam offerre adipem arietum. *1. Reg. 15.*
Mo. 35.
c. 10. Quod
quasi interpretans Gregorius, Obedientia, inquit, victimis
iure præponitur, quia per victimas aliena caro, per obe-
dientiā vero volūtas propria mactatur. Tanto igitur quis-
que Deum citius placat, quanto ante eius oculos, repressa
arbitrij sui superbia, gladio præcepti se immolat. Ex quo
iam apparet, quanto interuallo religiosa vita antecellat vi-
tæ seculari, non solum vitiosæ, & improbæ, sed etiam lau-
dabili, & honestæ. Nam quod huic maximū est, vt sese bo-
nis operibus exerceat, hoc tamen maximū multo inferius
est, quam illa perfectæ, & integra sui ipsius oblatio, quæ fit
per obedientiā perpetuam. Ex hac autem præstantia sequi-
tur etiam meriti vbertas. Nam qui bene agunt, sed pro suo
arbitratu, suaque sponte, ij tantum acquirunt, quantum est per
se illorum recte factorum pretium, & dignitas. Obedientia
vero hunc insuper quæstum affert, quod & quæ iam bona
sunt, meliora fiunt, & quæ per se nihil essent, tamen eius or-
namēto adiuncto mirum in modum illustantur, fiuntque
Deo gratissima. Quod enim opus vulgarijus, ac leuius, quā
cibum sumere, curare corpus, ambulare etiā animi gratia,
& reliqua eiusmodi vel naturalia, vel etiā necessaria? quæ
tamē, si iussus legitimæ potestatis accesserit, magnā acqui-
runt apud Deum gratiā. Itaque commode à quibusdā di-
ctum est, qui obedientiam virgulæ cuiuspiā compararunt ea
vt prædites, vt, quicquid contingat, in aurū conuertat. quare

35. Mo. 6.
20.

non solum argentum, aut si quid eiusmodi pretiosum est, pretiosius faceret, sed etiã lignis, & lapidibus, & terræ ipsi, quæ per si nihil valeant, pretium conferret. Si vero fructus eius quæramus, sufficere illud potest, quod ab eodem Gregorio de hac virtute amplissime scriptum est: Sola, inquit, virtus est obediencia, quæ virtutes ceteras menti inserit, inseritque custodit, Inserit autem duobus modis. Primum, quia hæc hominis in Deũ liberalitas, qua seipsum illi tradit, Dei vicissim liberalitatem, ac munificentia elicit. Cum enim ea sit Dei bonitas, & natura, vt numquam se amore, largitate, officii vinci patiatur, nonne consequens est, vt qui sine vlla restrictione seipsum, & omnia sua Deo donauit, eidẽ vicissim Deus se quoque ipsum donet, & sua omnia spiritualia bona? Deinde, quia in ipsomet vsu praxi, obedienciae necessario aliarum etiã virtutũ opera concurrunt: nam eo ipso, quod alteri homini, Dei causa, obeditur, exercetur simul humilitas & quidem maxima, quæ nos ei subijcit, qui nature æqualis, sæpe etiam aliis rebus est inferior exercetur patientia in malis tolerandis, quæ sensui, ac voluntati repugnent. Itẽ fides, propterea quod Deũ, quem non videmus, in illo, quẽ videmus, veneramur, ei usque nobis curã, ac prouidentia adesse agnoscimus, tum vero etiam spes, quæ facit, vt presentia contemnamus. In primis vero eminent caritas, & quidẽ in re omnium difficillima, vt diuinam voluntatem nostrã voluntati, ac placito anteferamus. Itaque, si recte ratiocinari velimus, hoc intelligemus, quod vna obediencia actione omnium fere virtutum, earumque maxime illustrium actiones inesse. Ex quo fit vt obedienciae exercitatio (vt ait Gregorius) ceteras quoque virtutes animo inserat, & dum ea augetur, hæc quoque augeantur, & crescant. Neq; vero solum inserit, sed etiam inertas custodit: quo nescio an vilius, vel gloriosius etiã vilius virtutum munus esse possit. Nam alia ferme virtutes, nõ modo quasi gemmae quaedam latronum, & insidiatorum demonum iniuriis exposte sunt, & quo maiores fuerint, eorũ cupiditate magis incidunt, & acuunt, sed sæpe etiam seipsas destruant, non sua culpa, sed eorum, qui ipsas habet, arrogantia, & superbia, vt Luciferi illi contigit qui, vt est apud Esaiam, cum esset ornatus omni lapide pretioso, ea ipsa ornamenta eum præcipitarunt. Obedientia vero & seipsam, & alia bona, quæ secum importat, tuetur, & custodit, quia nihil sibi confidit, nihil sibi tribuit, nihil etiam sibi retinet.

Esai. 14.

sed h
man
nibu
Vel d
iam
nibu
dã
alio
tjum
spirit
impu
qui o
ciunt
sunt
quoc
virtu
magi
quor
ac br
qui t
sequa
inqu
corp
sine
quis
diem
pone
ne m
vite
meli
gni a
dorm
alio
iter h
culis
adeo
in qu
neri,
cit, vt
quo n
est, se
Magi

sed hoc quodammodo agit, vt homo seipsum exuens, Dei manibus, quasi deposito committat, & tradat, de cuius manibus nemo quemquam rapere potest, vt Saluator dixit. *Ioan. 10.*
 Vel enim nō accedit inimicus, vel si accedat, ad Deū ipsum iam pertinet, vt pro nobis propugnet, quādo nos suis manibus tenet, vel certe ita nos corroboret, vt nullo negotio demonis ferociam profligemus. Sic enim Gregorius idem alio quodam loco. Victimæ, inquit, sunt obsequia obedientium: quia, cum hominibus pro Deo subiciimur, superbos spiritus superamus. Ceteris quidem virtutibus demones impugnamus, per obedientiā vincimus. Victores sunt ergo qui obediunt, quia, dum voluntatem suā aliis sponte subiciunt, ipsi lapsis per obedientiam Angelis dominantur. Hi sunt igitur fructus obedientiæ, & quidem solius: nam hoc quoque Gregorius, sola, inquit, virtus est obedientia, quæ virtutes ceteras menti inserit: vt manifeste appareat, quam magno bono orbatī sint seculares, contra vero religiosi, quorum tota vita est obedientia, quam rectam, quā solidā, ac breuem etiam viam ad omnem perfectionem nacti sint, qui tam facili compedio in vna virtute virtutes omnes cōsequantur. Quamobrem optime Climachus, Obedientia, *Grad. 4.* inquit, est perfecta abnegatio propriæ animæ, & proprii corporis, mors voluntaria, vita sine sollicitudine, nauigatio sine dāno, sepultura voluntatis, vita humilitatis, & quasi si quis dormiēdo iter faciat. Idemque addit, viuere in obedientia nihil aliud esse, quam suū onus aliorū humeris imponere, natāre super aliorum vlnas, & sustentari in aquis ne mergamur, sed sine periculo hoc grande pelagus huius vitæ trāscamus, & quidem breuissima nauigatione. Quid meli⁹, aut quid maius dici poterat? Sed illud in primis magni aestimandū, quod ait hoc præstari ab obedientiā vt quasi dormiēdo iter faciamus; dum nos videlicet, quasi infātes, aliorum cura, ac prouidētia inter vlnas gestat. Itaque cum iter hoc spirituale aliis quidem ita durū sit, ita etiam periculis oblectum, religiosi tamen virtutis huius præsidio adeo mollescit, vt ne sentiant quidē. Vltima est ea utilitas, in qua vere dicere possum⁹ omnes omnino utilitates cōtineri, quod nos, & actiōes nostras diuinę volūtatī ita subicit, vt ab ipsa totæ pendeant, dirigantur, moueantur. Quod quo modo ab obedientia perfectissime efficiatur, dicēdum est, sed pauca quædam de huius rei necessitate præponēda. Magna est enim omnino hominū in seipsis regēdis, vitæq;

sua

sua rationibus gubernandis obscuritas, in qua obscuritate
 plurimi vel errores, vel etiã lapsus incidere possunt: de quo
Sap. 9. ita est in sacra Scriptura, Cogitationes mortalium timidae,
 & incertae prouidentiae nostrae. Quae enim maiores possunt
 esse tenebrae, cum futuroꝝ nullam notitiam, praesentium
 pene nullam habeamus, ac non modo aliorum homi-
 num, quibus cum nostra vita necessario permixta est, con-
 silia, ac volũtates ignoremus, sed saepe, ac potius plerũque
 quid in nobis ipsis lateat, nesciamus, saepe plus nos posse,
 quam possimus, saepe etiam minus posse arbitremur; quo-
 rum alterum ad maiora viribus audenda nos incitat, alte-
 rum ab iis, quae salubria essent, aggrediendis nos reuocat
 Magnum ergo, ac potius omnium maximum beneficium,
 habere in tanta nocte, vt caeci solent, cuius ductu nitaris, &
 cuius manu perducaris, & hunc, ipsum Deũ, qui & tanta est
 sapietia, vt nihil eum fallat, aut fugiat, & tanta bonitate, se-
 mulque potetia, vt, quod ait Augustinus, ita vnũquemque
 3. *Conf.* hominũ curet, ac si solum illum curet. Quare, cui hoc con-
 6. *1p. 11.* tingerit, id magna felicitatis loco reputare debet, quoniam
Psal. 22. fidenter dicere ei licebit, Dominus regit me, & nihil mihi
 deerit: hoc enim ex illo sequitur: nam si Deus nos regat, nõ
 modo nihil deesse poterit, sed in loco pascuae, & super aquas
 verae refectionis collocabit, vt omnibus bonis abũdemus.
 Videndum est igitur quomodo per obedientiae dictũ hoc
 verissime, & certissime assequamur, vt Deus nos regat; id-
 que, quo magis constet, paulo altius reperẽdum. Etsi enim
 inter antiquos illos, vt ipsi se nominari voluerunt, Philoso-
 phos, fuisse nonnulli ita impie indocti, vt alij Deũ nihil ex-
 tra se curare, alij aeterna tantum curare opinarẽtur, tamen
 non solum fidei lumen, sed etiã naturae nos omnino cõuincit,
 vt illud credamus, & praedicemus etiã, quod est in libro
Sap. 14. Sapietiae, Tua Pater prouidentia ab initio cuncta guber-
 nat. Quo verbo, Cuncta, nulla res excluditur, non magna,
 quasi non possit, non etiam minima, quasi contemnat, for-
 que magnitudine, ac celsitate indignam dicat. Sed refert
 nosse modum, & quasi rationem, ac formulã, quã illa di-
 uina mens in hac totius vniuersitatis administratione sequi-
 tur, quam alio loco demonstrat idem Sapiens his verbis, At-
 tingit a fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.
Sap. 8. Ad fortitudinẽ enim pertinet, quod diximus, vt nihil re-
 sistere, nihil eius consiliũ, ac prouidentia vel perturbare
 vel etiam euadere valeat, Suauitas autem, in qua maxime
 eluc

eluc
 vt it
 gru
 tia c
 cu
 den
 ord
 vt fi
 exis
 res,
 tius
 mor
 ex h
 om
 seru
 prod
 lunt
 dam
 tend
 quat
 que
 his
 nem
 hic c
 tuit,
 est, a
 tura
 nere
 tural
 hum
 volu
 fit in
 regu
 sunt
 alia
 cito,
 que
 illa e
 eo op
 offer
 Deo
 ficis

elucet sapientiæ vis, in duobus præcipue consistit, primum, ut ita quæque res gubernetur, ut maxime eius naturæ congruës, ac consentaneum est, necessaria necessario, cõtingentia contingenter, libera etiam libere: deinde, ut ita summa cum mediis, media cum infimis, effecta cum causis, antecedentia cum consequentibus annectantur, ut aptus eorum ordo, ac series numquã discindatur, & perturbetur. Itaque, ut fruges, fructusque non subito è terra integri, ac maturi existunt, sed prius parui, ac teneri, deinde paulatim crescẽtes, solis ardore excoquantur, ipsique soles, ne immoderatus vrãt, tẽpestiuus pluuiis temperatur, pluuiã vero ad humorem necessaria non repente ex alto decidunt, sed elatis ex humo vaporibus conscreunt, idque in ceteris quoque omnibus naturæ operibus constanti, perpetuoque tenore seruari videmus, ut per proximas, & immediatas causas producatur; ita hoc idẽ, & multo magis in actionibus voluntariis seruandũ fuit, quod hæc quoque præstãtius quiddam sunt, ac nobilius, quam illa. Primũ enim non permitendum fuit, ut essent omnes omnium hominum volũtates quasi distracte, ac diuulsa, dum quisque abiret in viã suam. quæ enim maior esse posset mundi huius confusio? sed ex his omnibus vnus fieret contextus, & vna series ad eum finem directa, quem sibi Dei sapientia præfixisset. Deinde, si hic ordo inter eas voluntates futurus erat, illud etiã oportuit, ut hic quoque suus esset causarũ, & effectuum nexus, id est, alij essent qui mouerẽt, alij qui mouerentur. Sed in naturali quidẽ ordine (ait S. Thomas) superiora quæque mouere solent inferiora vi quadã, & abundantia virtutis naturalis diuinitus insitæ, qua prævalent in ea, quæ mouet: in humanis autem actionibus non alia est vis mouẽdi, quam voluntatis, quæ item diuinitus ordinata est, quod quidem fit iubendo, & præcipiendo. Nam cum prima, & præcipua regulã omnium voluntatum, quæ cum ratione coniunctæ sunt, vna sit Dei voluntas, huic quidem diuinæ voluntati alia voluntates alijs propius accedunt, pro eiusdẽ Dei placito, qui singulis rebus suum locũ, & quasi vicem, propriãque stationem constituit. Hæc fere B. Thomas, ex quibus illa etiam sequuntur, quæ ab eodem vberius disputatur in eo opere, quod inscripsit de regimine Principum, quo loco ostendit omnem hominum in alios homines potestatem à Deo manare; idque confirmat multis rationibus pene physicis in re morali, ductis tum ex entis, tum ex motus natu-

2. 2. 7.
104.Lib. 3. c.
1.

ra, tum vero etiam finis. Cum enim omnis potestatis, seu dominationis fundamentum sit ipsum ens, sicut ens omnia creatum pendet à primo illo ente ingenito, sic etiam potestas quælibet. Idemque licet dicere de motu. Si enim in corporibus mouendis aliquis ordo requiritur, quia ab inferioribus per superiora ad aliquid summum, vltimique perueniat, quod est, vt philosophi volunt, ipsum cælum, multo hoc magis euenire oportet in rebus spiritualibus, quæ etiam hæc maiorem habent similitudinem cum primo illo motore, cuius item natura spiritus est. Hic autem motus nihil est aliud, quam mentis lumen à Deo omnis luminis fonte deriuatū. Apertior est autem, & clarior ea ratio, quæ ex fine ducitur: quasi si diuina prouidentia singulos homines, singulasque eorum actiones ad finem iam à se præstitutum dirigit, multo magis totam communitatem, quæ à ipsa præstatio est, vt totum, quam singulæ partes, & finis habet præstatiorem. Ergo cum has cõmunitates ab aliquibus gubernari necesse sit, hos item ipsos à Deo multo maxime gubernari, & ad finem illum, quem diximus, impelli necesse est. Quod quidem clarissime docet etiam sacræ scri-

Pro. 8.

teræ, in quibus diuina sapientia ita loquens inducitur: Mea est consiliū, & æquitas, mea est prudentia, & mea est fortitudo, per me reges regnant, & legū conditores iusta decernunt, per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam. Quibus verbis duo indicantur: primū, qui aliis præfunt, eos non fortuito, aut etiã humano cõsilio in id munus quodecūque est, incidere, sed Dei iudicio selectos, & segregatos, quod Saulis, Davidis, Iehu, aliorūq; exemplo apperuit: deinde in ipso munere gerendo tum fortitudinem à Deo accipere, id est, potestatem, tum etiã consiliū, & prudentiam, id est, lumen, & intelligentiã, qua etiã sape nolentes, & inscij in Dei beneplacitū implendū aguntur. Atq; hoc ita

Rom. 13.

certainum est, vt Paulus Apostolus hinc cõfirmet, qui potestati resistit, Dei ordinationi resistere: redditq; causam, quia

Eph. 6.

nō est potestas nisi à Deo. Idemque alio loco ob hanc eandem causam seruos hortatur, vt obediāt dominis carnalibus, nō modo ad oculū, id est, exteriori opere, sed ex animo, & libetè, vt ij, qui intelligant se Dei voluntatem facere. Per-

Ep. 1. c. 2.

trus quoq; in eadem sententiã, Subiecti, inquit, estote omni humanæ creature propter Dominū, siue regi quasi præcellenti, siue ducibus tamquam à Deo missis. Ex his igitur & aliis eiusmodi argumētari licet, quanto hoc certius credendum

dendum, & tenendum sit in religiosis ordinibus, quicumque
 præsunt, eos à Dei prouidentia seligi, Dei vices gerere, ac
 potestate, & vero etiã lumine ab illo accepto nos gubernare. Valet enim hic illud Basiliij argumentum; si Paulus, in-
 quit, Apostolus Christianos, & Dei filios iubet subditos esse non solum ijs, qui humana lege imperandi potestatem ac-
 ceperunt, sed etiã infidelibus, & impijs, cuiusmodi tunc omnes erant; qualis obedientia ei debebitur, qui à Deo ipso
 constitutus sit præsens, & à legibus diuinis potestatem accepit? Nō licet de hoc dubitare, cū ipsius Saluatoris auctoritatem
 habeamus, ita dicentis: Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit. Quã legē ait idem Basilius nō de Ap-
 stolis tantum perlatam, quibus præsentibus promulgata est, sed communem omnibus fuisse, omnesque posteros
 complecti, qui vllō vñquam tempore aliorum moderatores essent futuri. Nihil enim, inquit, aliud est antistes, quã
 is, qui personam Christi sustinet, & sequester est inter Deū, & homines, eorum, qui in ipsius cura sunt, salutem
 sacrificans Deo. Quam ob causam non dubitauit Bernardus tam aperte illud præcipere, siue Deus, siue homo Dei
 vicarius aliquid iusserit, quodcumque illud fuerit, pari obsequendum cura, pari reuerentia deferendum esse, hoc vno
 excepto, si Deo contraria iuberet. Hoc igitur tam copiose confirmato, quod Deus ipse singulos religiosos per eos, quos illis rite, ac legitime præfecit, regat, moderetur, & omnem in partem flectat, quanta erit non modo corū utilitas, sed etiam felicitas, quod in his tenebris tantum ducem, in tanta diuinarum rerum ignoratiã talem magistrū, in tanta imbecillitate tantum præsidium nacti sint? Itaque idem mihi videtur religioso cuique contingere, quod iumento, cum à sessore frenis adductis, vel remissis, gubernatur. Sessor enim noster Deus est, frenū autē ipsi rectores, ac præpositi. Sūt enim ipsi quoque in manu Dei, nec nos mouent, nisi moti. Sed is error est plerumque, quod frenum, quia propinquius est, sentim⁹, sessoris ductum, quia remotior est, non aduertimus, id est, præpositorū vocem, & imperia percipimus, quia eos videmus, & audimus, Dei vero ordinationem, quia à sensibus longius distat, non consideramus. Itaque hoc ipsum, meo quidem iudicio, omnium maxime, & apertissime declarat, quam non modo fructuosum, sed etiam necessarium fuerit, eos nobis diuinae voluntatis interpretes relinqui, quos oculis videre, quorum

Conff.
Mon. ca.

Luc. 10.
Conff.
Mon. ca.

De præc.
& disp.

rum voces auribus percipere liceret. Nam, ut id exemplo ostendamus, in sacramentis quoque propter hominum salutem institutis quiddam simillimum videmus. Etsi enim sola fide, & penitentia, & caritate, aliisque eiusmodi actionibus interioribus gratia, & iustificatio hauriri poterat, sic tamen aptius visum est Domino, sacramenta illa cōficere, ut alia panis, & vini specie, alia olei materia contineretur, alia etiam sensibili verborum sono peragerentur: idque ob duas causas: primum quia hominis naturā, quæ scilicet non solo spiritu, sed etiā corpore constat, ita congruens erat, ut etiam corporeis instrumētis uteretur. Sic enim Chryso-
Hom. 83,
in Matt.
 mus; Si, inquit, incorporeus esses, nuda, & incorporea tibi dedisset dona; sed quoniam anima corpori conferta est, ut ipsi sensibilibus intelligibilia tibi præbet. Altera causa est, quod si sola mēs cū Deo rationem haberet, nemo esset, qui non infinitis scrupulis angeretur, an satis doluisset, an san- amasset, an alijs officijs rite functus esset. Itaque nunquam animo conquiescere liceret, essetque vita inter hos ang- res plane æterba. Quare sapienter omnino diuina sapie- tia ea nobis salutis adiumenta cōstituit, quæ tactu, quæ visu, reliquisque sensibus explorata essent. Eadem igitur via que causa ad religiosam obedientiam transferri potest, & certe transferēda est, ut, quia altera pars nostri corpus est non à Deo solo, non etiam ab angelis, qui sunt puri spiritus, sed ab alijs hominibus, qui item ut nos corpus habent instruamur, & regamur: & hoc ipsum ad illam diuinæ pro- uidentia suauitatem pertinuit, qua paulo ante Deum ta- toperere delectari diximus. Deinde vero, quia in hac via quam sæpe iam appello tenebras, nihil difficilius est, quam Dei voluntatem vere, & certe assequi, optime, ac saluberrime nobis consultum est, quod eam nobis rationem Deus tradidit tam euidentem, atq; expressam, ut nō modo mētē sed ipsi etiam sensibus percipi posset. Quo factū est, ut nihil, non dicā errori, verum ne dubitationi quidem, aut hesitationi locus relinqueretur. Hæc sunt cōmoda, hi fructus obedientia, quibus omnino carent seculares omnes, non dico ij, qui huic præsentī vitæ dediti, nihil de spiritualibus cogitant, verum illi quoque, qui spirituales esse volunt, sed suo ductu, suoque arbitrato hoc virtutis studiū gubernant, quos quidem difficilius, laboriosius, tardiusque progredi necesse est, & præterea in suis consilijs, & actionibus incerto- tos, anxios semper hædere, fluctuare, pendere animi, eo quod

mag

mag
 nino
 scuri
 eam
 gisse

H
 deim
 quæ
 hoc
 opin
 esse,
 sua p
 tem,
 sed p
 no fa
 est, o
 que
 ipso
 cuip
 re in
 ea à
 rit,
 nost
 ctis
 piofi
 argu
 pud
 Bah
 reru
 num
 stinx
 hab
 tam
 scire
 poti
 disse
 peri

magis, quo meliores sint viri, cum & Dei voluntatem omnino sequi cupiant, & in ea tamen cognoscenda tanta obsecuritate laborent, vt saepe ab ea aberrant, saepe, etiamsi eam attigerint, ipsi tamen perinde crucientur, quod se attigisse nesciant.

Non solos religiosos, sed omnes Christianos obligatos esse ad vitæ perfectionem.

CAPVT XII.

His iam expositis, quæ de generalibus religionis, ac religiosi cuiusque voti utilitatibus dicenda videbantur, deinceps etiam alij peculiare quidam fructus, & præcipuæ quædam utilitates commemorandæ sunt. Verum, antequam hoc aggrediamur, minuenda, vel potius extirpanda est ea opinio, qua plerique errant, existimantes hoc duriores esse, & grauiorem religiosorum rationem, quod eos quidem sua professio obliget ad omnem perfectionem, & sanctitatem, seculares autem nulla eiusmodi obligatione teneantur, sed potius liceat eis impune imperfectos esse. Quod omnino falsum est. Hoc enim contra ponendum, ac stabilitandum est, omnes plane homines, hoc ipso quod Christiani sunt, suâque ceruices diuinis Euangelij legibus subiecerint, magnam ipsos quoque perfectionis obligationem suscepisse. Quod si cupiam fortasse mirum, aut paradoxum videatur, hac ipsa re intelligat, quanta labe Christiana facta sit, quamquam ea à Christi institutis, & à maiorum etiam feruore deflexerit, ac degenerarit. Itaque ad hoc confirmandum nihil de nostro afferemus, sed omnia vel ex sacra scriptura, vel ex sanctis Patribus, atque inter hos potissimum ex duobus, qui copiosissime, & clarissime, & quod caput est, ex professo hoc argumentum tractant, vt vel eorum auctoritas funditus repudianda sit, vel hæc sententia admittenda. Primum enim Basilius in eo sermone docto, & disertio, quem inscripsit de rerum abdicatione, ita disserit, Dominum Deum, vt hominum imbecillitati consuleret, eorum vitam duplici statu distinxisse, coniugio, & continentia, vt qui non tantas vires haberent, quibus hanc ferre possent, ad illud confugerent, sic tamen, vt in illo quoque statu eam sibi rationem tenendam scirent, quam sancti viri in veteri testamento tenuerunt, ac potissimum Abraham, qui cum adhuc Euangelium non audisset, neque ex eo discere potuisset, vt sua venderet, & pauperibus distribueret, tanta tamen pietate feruebat, vt & eius

domus, atque opes hospitibus semper peterent, & ipsum unicum filium, vno Dei verbo iussus, mactare non recusaret. At cum hæc, & similia disputasset, illa quoque adiungit. An non inquit, tibi quæso videntur etiam matrimonio iunctis laici fuisse euangelia? Vides igitur non à monachis modo, sed etiam ab ijs, qui uxorem habuerint, rationem exactum iri, vtrum ex euangelij præscriptis vixerint? Etenim qui coniugio se implicauerit, in eo quidem non peccat, quod sua vtatur uxore, reliqua vero mandata cum æque descripta sint omnibus, in eodem periculo sunt omnes, qui aduersus ea fecerint, siquidem cum Christus ipse, cum Patris sui præcepta promulgaret, apud eos loquebatur, qui in mundo erant, & communem vitæ morem sequebantur. Quod si seorsim à discipulis interrogatus aliquid aliquando respondit, aperte ipsis testificatum est, *Quod vobis dico, omnibus dico.* Non est igitur, quod tu qui ad uxorem animum applicare maluisti, delictæ te dedas, quasi ideo liceat tibi mundum amplecti: quin immo eo maiore tibi labore, contentione, & vigilantia opus est, vt saluum compares, quippe qui sedem delegeris in medijs laqueis, & in media hostium ditione, vbi peccatorum irritamenta assidue ante oculos posita habeas, ad quæ concupiscenda omnes sensuum tuorum libidines assiduo impetu impelluntur. Quare intelligere debes, non posse te effugere, quin cum diabolo tibi colluctandum sit, nec posse sine multis laboribus victoriam reportare. Quo etiam modo pugnam cum aduersario subterfugere potes, qui omnino iam sis cum eo conclusus intra caueam pugnae destinatam? Hæc autem cauea est ipsa terra cæli ambitu clausa, quâ quidem, vt in Iob historia legimus, illic assidue circumire, & perambulare solet, quasi rabiosus canis, quærens quem deuoret. Quare, si cum hoc hoste pugnam inire non vis, oportet te in alium mundum, vbi illic non sit, commigrare. tum tibi licebit ab eius pugna cessare, & citra periculum ferias indicere præceptis euangelicis. Quod si hoc fieri non potest, restat, vt eam artem addiscas, qua scilicet cum eo decertare possis. Hactenus Basilus. Addamus Basilio Chrysostomum quoque, qui in tertio libro contra vitæ monasticæ vituperatores, de hoc ipso loco luculente disserens, hæc habet inter cetera. Fallis te ipsum prorsus & decipis, si putas aliud à secularibus viris, aliud à monachis requiri. Hæc enim sola est fere in vtroque vitæ genere differentia, quod illi quidem matrimonij se vinculis constringunt, & vero his liberi perdurant, in reliquis vero communis, atque eadem

Mat. 13.

Iob. 1.

ea de
na p
sine
mili
scilicet
plect
næ si
ret, l
qui i
nach
dixit
cum
solut
man
ti pau
nec n
stint
teræ
nach
adiu
mino
homi
vitæ
absc
periti
tua e
simu
cum
stitui
fit ne
quiu
fune
que
Cum
potiss
humi
vel A
cisqu
tande
dicit,
imper
quod

eadem ab utrisque vitæ ratio requiritur, vnaque utriusque; pœna pro iisdem culpis debetur. Nam qui fratri suo irascitur sine causa, siue ille secularis, siue monachus fuerit, Deum similiter offendit. Atque is, qui mulierem respicit, & concupiscit eam, quocumque in statu fuerit, eadem adulterij pœna plectetur. Rursus, qui iurat, siue hoc siue illud fuerit, pari pœnæ subiacebit. Neque enim Christus, cum de his monita ederet, legesque statueret, ita distinxit, ut diceret, si quidem is, qui iurat, monachus est, à malo est iusiurandum, si vero monachus non fuerit, non iam à malo est, sed absolute omnino dixit, Ego autem dico vobis, Ne iuretis penitus. Rursumque cum diceret, Væ ridentibus, non addidit, Monachis, sed absolutam de omnibus, sententiam tulit. Atque idem in ceteris, mandatis maximis, & admirandis facit. Cum enim dicit, Beati pauperes spiritu, Beati qui lugent, Beati mites, & reliqua, nec monachi, nec secularis nomen adiecit. Cæterum ista distinctio ex hominum opinione introducta est: sacræ vero literæ nihil horum nouerunt, sed potius iubent, ut omnes monachorum vita, & instituto viuant, etiam si vxoribus fuerint adiuncti. Audi denique, quid Paulus moneat, quem cum nomino, Christum prædico. Hic itaque cum scriberet vxoratis hominibus, filiisque nutrientibus omnem ab illis monasticæ vitæ diligentiam requirit. Namque delicias omnes penitus abscindens, siue quæ ad cultum vestium, siue quæ ad cibos pertinent, his verbis utitur: *Quæ in deliciis degit, viuens mor-*

Luc. 6.

Matt. 5.

1. Tim. 2.

Ephes. 5.

- diligentia, ceteris autem licere negligenter vivere. Non ita sane, non ita est; sed eadem ab omnibus philosophiæ ratio requiritur. Atque id equidem sine vlla dubitatione affirmarim, immo vero non ego, sed iudex omnium Christus. *Enim cum dicit; Venite ad me omnes, tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.*
- Matt. 23.* non monachos tantum alloquitur, sed omne prorsus humanum genus. Itémque cum iubet per angustam viam ingredi, non monachos solos, sed omnes omnino homines imperio convenit: cumque odisse animam suam in hoc mundo, & cetera huiusmodi iubet, nullam hominum conditionem excipit. Nam cum aliquid præciperet, quod non esse omnibus commune, nec generale decretum, id ipsemet indicabat, ut cum de virginibus loquens adiunxit, *Qui potest capere, capiat.* Itaque quod ad eandem vitæ diligentiam, summumque perfectionis fastigium ex diuinis legibus & secularis pariter, & monachus teneantur, quodque ambo ceciderint, æqualia sint excepturi vulnera, neminem iam negaturum existimo, quantumvis contentiosus sit, & impudens. Hæc omnia Chrysostomus, & alia multo plura. *Quid autem expressius significantius, & grauioribus etiam verbis, ac sententiis in hac re dici poterat? Quamquam quid hominum testimonia requirimus, cum ipsius Domini vocem teneamus.*
- Matt. 5.* Estote, inquit, perfecti, & ne obscurum relinqueret, vel quædam perfectionem exigeret, vel à quibus exigeret: adiunxit sicut pater vester celestis perfectus est. itaque & summa sanctitas imitanda, & ab iis omnibus imitanda, qui eum patrem habere gloriantur. omnes autem gloriantur, quæ Christiano nomine censentur, quibus, ut ait Ioannes, tales Deus charitatem tribuit, ut filij Dei nominentur, & sint, quæque, ut ait Paulus, filiorum iure hæredes etiã Dei futuri sunt.
- Rem. 8.* cohæredes autem Christi. Itaque aut magnæ illius hæreditatis deponenda spes est, aut si filiorum adoptionem tuæ volumus, paternæ sanctitatis imitatione tuenda est, quod filios, præsertim talis, & tanti patris non decet, ut Cyprianus ait, esse degeneres. Hanc ob causam Iacobus quoque Apostolus, non ad Hilariones, aut Macharios aliquos, sed ad populum plebémque scribens, hoc ipsum eos hortatur: *Vt sitis, inquit, perfecti, & integri, in nullo deficientes.* Atque in eandem sententiam Petrus quoque ad eosdem homines, *Vt & ipsi in omni conuersatione sancti sitis, quoniam scriptum est, Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum.* *Quin ipse quoque Deus*

Abraham inter tot opes, atque in tantæ familiæ, & diuitiarum administratione, Ambula coram me. & esto perfectus. Quod quidem si tempore illo dictum ei est, cum naturæ tantum lex vigeat, non est dubitandum, quin nunc etiam multo magis valere debeat, cum Dei Verbum de cælo veniens, quod Zacharias, vt Spiritu sancto plenus, sensit, ideo visitauit, & fecit redemptionem plebis suæ, vt feruiamus illi in sanctitate, & iustitia: idque ipsum præ se fert ipsa lex, quam Verbum illud aperiens os suum toti mundo promulgauit. Hæc enim lex cum sic distributa sit, vt alia nobis erga Deum officia præscribat, alia erga proximum, alia etiam aduersus nos ipsos, in omnibus his apparet quantam perfectionem requirat. Nam in Deum quidem quem timorem præscribit, quam fiduciam, & fidem, quem vero amorem, in toto corde, in tota anima, & in omnibus viribus? In proximum autem quibus nos modis informat, cum eum iubeat æque à nobis diligere, ac nos ipsos, tantam etiam exigat misericordiam in eius malis, tantam patientiam in iniuriis, vt auferenti pallium vitro addatur & tunica percutienti maxillam præbeatur & altera? Denique erga nos ipsos non poterat maiora, & perfectiora postulare, quam cum præcipit semper vigilare, vitam odisse, accipere crucem, abnegare nos totos, perdere animam, renunciare omnibus, quæ possidemus, vendere, & dare elemosynam, intrare per angustam portam, & in summa vim facere regno cælorum. Quæ quidem omnia, & alia multa, cum sine vlla discretionem, & exceptionem, aut differentiam vel hominum, vel statuum à Domino promulgata sint, sed omnibus communiter, ac generaliter præscripta, quantam esse dicemus cœcitatem eorum secularium, qui seipos sua auctoritate eximentes, hæc ad se pertinere non putant, sed ad religiosos solos? Et illi quidem hanc suam opinionem ipsa etiam vita, factisque præstant, tantum enim abest, vt illam abnegationem: illam abrenuntiationem, illam crucem, quam Dominus iubet, cõplectantur, vt nihil magis horreant, & auerentur, contra vero libertatem, delicias, amplitudinem tanto studio cõsectentur, ac si Dominus oppositam penitus legem promulgasset: Beati diuites, Beata voluptates, Beati qui quam maximos in hoc mundo honores consequuntur. Concludamus igitur illudque teneamus, quo nihil clarius esse debet in euangelica luce, omnes plane, qui eidem euangelio crederent, quique iisdem se eius legibus obligarunt, siue religiosos, siue seculares, magni officij,

Gen. 17.

Luc. 10.

obligationisque pondus sustinere, vt mores, actionesque sunt ad eam summam perfectionis regulam exæquent, quam & Christi vita, & Christi saluberrima præcepta omnibus mortalibus proposuerunt. Ex quo quidem duo consequi necesse est primum, religiosos nullum ferme nouum onus, nullamque nouam obligationem sibi imponere, aut certe exiguam addere, sed contra, magna potius adiumenta acquirere ad eam, quæ iam imposita erat, leuius, alacriusque perferendam. Alterum est, quanto deterior sit in hoc etiam secularium conditio, qui, cum eadem ferme obligatione teneantur, tamen tam parua habent ad eam exsoluendam adiumenta, & potius tam multa, & tam magna impedimenta. Itaque hoc simillimum est, ac si iter aliquod duo facere cogantur longum, & arduum, sed alter pedibus, ægre, ac tarde, & laboriose, alter vehiculo optimo & commodissimo, hac tamen adiecta conditione, vt vehiculum illud relinquere non possit, nec pedibus ire. Sic enim, quod ad ipsam atinet euangelicæ legis perfectionem, eadem est vtrisque iniuncta necessitas: propria autem religiosorum obligatio est in modo, ac ratione perueniendi ad hanc perfectionem: quod ipsum in magno lucro deputari debet, quoniam si tali instrumento ad talem rem vt saluberrimum est, quanto salubrius non posse non vti? Sed hoc etiam manifestius fiet, si peculiaria bona religiosi status sigillatim explicentur.

Prim^o religionis fructus integra remissio omnium peccatorum.

CAPVT XIII.

Cant. 7. **D**Ixi ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius. Ingressuri iam singulas Religionis utilitates, quæ longior, pleniorque erit tractatio, hoc Sapientis dictum ex Canticis vere, apte ne usurpare posse videmur: siquidem palmæ typus recte religioni congruit, magnopereque consonat. Sic enim Gregorius quoque spiritualium hominum vitam huic arbori comparat, quia quemadmodum palma, *19. mor. cap. 16.* vt ipse ait, inferius tactu aspera est, & quasi aridis corticibus obuoluta, superius vero & visu, & fructibus pulchra, inferius corticum suorum in volutionibus angustatur, sed superius amplitudine pulchræ viriditatis expanditur; eodem modo vita famulorum Dei in ijs quidem, quæ exteriora sunt, & infima, despecta, atque angusta videtur, in summo vero, id est, in anima, quæ in homine pars summa est, amplius

est, amplissimæ retributionis fiducia dilatatur. Hoc vero præcipue locum habet in religione, in qua quod in oculos primum incurrit, est difficultas, ac rigor ille paupertatis, & quædam externa facies vilitatis, multis quasi laboribus, atque arumnis nodosa, & aspera: sed tamen, si interiores eius opes inspiciamus, nulla suauior vita, nulla omnibus spiritualibus bonis plenior. Itaque ascendamus nos quoque in hanc palmam, vel potius, quando iam ante, Deo propitio, ascendimus, apprehendamus eius fructus, iisque non solum vtendo, sed etiam cogitando, & commemorando perfruamur. Est autem primus ille fructus, plena, atque integra remissio, ac condemnatio omnino criminum, & peccatorum, quæ in seculari vita quocumque modo sint commissa. Sed huius beneficii magnitudinem nemo æstimate poterit, nisi qui earum pœnarum magnitudinem intelligat, & attendat, quæ, etiam peccatis sacramentorum videlicet, tamen adhuc luendæ restant, quarum pœnarum summa, & intolerabilis acerbitas ex tribus potissimum conflatur. Primum ex cruciatu ignis illius adeo acris, & adeo vrentis, & vrentis ipsam animam, quem Augustinus duriores esse ait, quam quicquid pœnarum possit in hoc seculo aut videri, aut sentiri; aut etiam, quod est maximum, cogitari. Augetur deinde dolor ex desiderio videndi infiniti illius boni, cuius causa creati sumus; quod desiderium in anima, quæ iam corpore sit soluta, pene infinitum est. Tertium pœnarum genus est: ipse suarum macularum aspectus, earumque foeditatum, quas culpa inhxit, antequam flammis quasi exustæ purgentur. Atque horum etiam cruciatuum grauitas ex ipsa creicit multitudine peccatorum: quippe cum supplicijs illis non grandia tantum peccata, sed etiam minutissima quæque puniantur, quorum tantus numerus in nostram quotidianam vitam incurrit. Augustinus quidem multa huiusmodi commemorat, vt est necessitatis metas transire in cibo, & potu, plus loqui, aut etiam plus tacere, quam expediat, fastidire pauperem etiam importunum, tardius è somno surgere, infirmos, vel carcere clausos segnius visitare, blandiri proximo, vel contra eum seuerius appellare, adulæti potentiori, temere suspicari, parcius eleemosynam tribuere. Denique quid plura etiam verba otiosa loqui: quæ peccata omnia, si hic redempta non fuerint, illo igne purganda esse confirmat. Ex quo appareat, quantum esse necesse sit pœnarum cumulum, cum tantus sit peccatorum cumulus, cum aliorum,

Serm.

41. de
sanctis.Eodem
ser. 41.

tum horum maxime, quibus tota ferme vita secularis scate-
re solet. His igitur tormentis, ac cruciatibus vnico momen-
to omnes liberamur, cum religiosam vitam profitemur, ita-
que liberamur, vt si cum de hoc corpore migrare contingat,
anima recto cursu euolutura sit in cœlum. Magnum proinde
beneficium, vel potius maximum, maximique æstimandum
Nam si vel vnum tantummodo delictum nostro studio, no-
stroque conatu à nobis redimendū esset, quæ lacrymæ, quæ
ieiunia, quæ verbera, qui cruciatus requireretur? multo vero
magis, cum ita accumulata sunt, vt solet negligens, & otio-
sa vita accumulare. Sane, vt notum est, sunt etiam aliæ viæ
relaxandi has criminum penas, & præcipue indulgentiæ
Pontificum, quibus hanc quoque potestatem Dominus tra-
didit. Sed tamen magnum est inter hæc duo discrimen. Ete-
nim hæc pontificia potestas, quamquam ea quidem amplissi-
ma est, quibusdam tamen terminis restringitur. Nam & cas-
sam aliquam existere oportet, & quidem iustam, atque equa-
lem indulgentiæ, & deinde opus etiam aliquod iniungi ope-
retur ad satisfaciendum, atque hoc etiam eiusmodi, vt
proportionem aliquam peccatis, quæ relaxantur, respondeat.
Itaque, si alterutrum desit, vel non valet indulgentia, vel tā-
tum valet, quantum est pondus illius causæ, & illius operis,
quæ quoniam hominum iudicio, atque æstimatione metien-
da sunt, facile, vt in rebus obscuris, fieri potest, vt vel tota la-
bet indulgentia, vel certe ex parte, maxime cum etiam in ip-
sorum operibus, quæ iniuncta sunt, exequendis, multum peccati pos-
sit negligentia, & incuria. Non ita hæc remissio, quam reli-
giōsus status affert, vt pote quæ non in hominum concessio-
fundata sit, sed ex ipsius facti natura promanet: quare & in
omnibus, & semper, & eodem modo locum habere creden-
dum est, vt Deus dominus, quemadmodū ait Michæas pro-
pheta, misereatur nostri, deponat omnes iniquitates nostras,
& proiciat in profundum maris omnia peccata nostra.
Quam ob rem tota etiam Theologorum schola, qui ista ex-
celsius, ac subtilius perpendere solent, hoc tamen communi
consensu recipiunt, vt hoc etiam inter amplissima religionis
privilegia numerandum sit. Ex quibus Antonius doctrina, &
sanctitate præcipuus hoc grauius confirmat, & pro ea sen-
tentia Paludani quoque affert auctoritatem. Idem etiam
senferunt, & scripserunt tum alij multi, tum præcipue B. Tho-
mas. Nam si, inquit, elemosyna, vt ait Daniel, peccata
redimit, quanto magis ingressus in religionem, quod genus
voluntarie

*Mich.**ultim.**Anto. p.**3. ti. 16.**e. 3. §. 3.**Palud. 4.**d. 38.**q. 3.**Syluest.**de Rel.**3. dub.**23.*

volun-
sed e-
indig-
tra se-
tribus
ipsum
nere
hanc
vt g-
fatis-
rior-
uitur
tis sa-
ab h-
ctor
quæ
se gr-
san-
Opti-
hoc
cum
An-
na o-
uoca-
quæ
tus i-
mut-
susce-
dice-
nata
pasq-
se, h-
exer-
calu-
fisse.
rat
ab A-
vi ob-
tum
posi-
esse
fisse

voluntariæ pœnitentiæ non solum eleemosynam æquat, *Ang. 7.*
 sed etiam longo interuallo excedit? & iure quidem. nam qui
 indigenti aurum, vel argentum erogat, id erogat, quod ex- *Tho. 2. 2.*
 tra se est: quin etiam ex eo, quod abundat, partem alquam *q. vl. ar.*
 tribuit: religiosus autē nō partem, sed omnia, & insuper se- *3. ad 3.*
 ipsum. Itaque nulla est eleemosyna, aut munus cum hoc mu- *4. sent.*
 nere comparandum. Quin etiam idem B. Thomas alio loco *d. 4. q. 3.*
 hanc reddit huius rei rationem, non ita hic remittit peccata *art. 3. q.*
 ut gratis relaxentur, sed ita, ut verissima, & maxima pro ijs *3. ad 3.*
 satisfactio reddatur. Nam cum volūtas, quæ, ut ille ait, ca-
 rior est, quam res omnes mundi Deo donatur, & in eius ser-
 uicium redigitur, iam plene pro omnibus delictis præteri-
 tis satisfactum est, quoniam id datum est, quo nihil maius *De sa-*
 ab homine dari poterat. Idem asserit Vvaldensis grauis au- *cramen-*
 ctor, & confirmat testimonio sanctissimi viri, qui visione *tal. tit. 9.*
 quadam se hoc edoctum ostendebat, cum narraret eandem *cap. 80.*
 se gratiam vidisse demitti super vestimentum monachi, cum
 sanctum habitum indueret, quam viderat super baptisma.
 Optime vero Anselmus in libro similitudinum extremo, qui
 hoc etiā demonstrat exemplo Osberni monachi. Hic enim *Refer-*
 cum de hac vita migrasset, non multo post apparuit de nocte *tur etiā*
 Anselmo ipsi, narrauitque ter se in illa suprema lucta à Sata- *ab An-*
 ab oppugnati grauissime; sed à quodam, qui sibi astabat, ad- *ton. p. 3.*
 uocato strenue defensum; primū cū peccata ante baptismū, *tit. 16.*
 quæ adultus susceperat, perpetrata, obijceret, cui cū aduoca- *cap. 10.*
 tus ille responderet, omnia baptismō eluta esse, dæmonē ob- *§. 7.*
 mutuisse. Iterum cū ea commemoraret, quæ in seculo ante
 susceptam religionem deliquerat: quod etiam refutasse, cum
 diceret, hæc quoque per religiosæ vitæ professionem cōdo-
 nara. Demū cū malignus hostis omnes eius negligētias, cul-
 pasq; in religione cōmissas attulisset, hunc contra respondi-
 se, hæc etiam ipsa diligētī cōfessione & pia aliorum operum
 exercitatione satis superque expiasse. Quare, cū nullus iam
 calumniæ locus superesset, illum victū, confusumque abscel-
 sisse. Simile etiam quiddam de magno Antonio commemo-
 rat Athanasius, quodam die circiter nonam horam raptum
 ab Angelis in sublime, cui cum occurstantes dæmones summa
 vi obisterent, quæsisse Angelos, quid in eum iuris haberent.
 tum illis Antonij errata ab initio vitæ enumerare exorsis im-
 positum esse à bonis Angelis silentium, cum dicerent, non
 esse eorum renouandam monitionem, quæ in seculo commi-
 sisset, antequam monachus fieret: quod si ab eo tempore ali-

quid haberent, id eis licere proferre. hæc vero cum nulla inuenire potuissent, cessasse demum inuitos, liberumque iter ad cælum præbuisse. Atque in annalibus quoque Franciscanis legitur Christophorum quendam sacerdotem eius ordinis religiosissimum, cum vehementius sollicitus esset de quibusdam commissis in securo, rogasse fratrem quendam, quippe sui custodis Angeli aspectu, colloquioque fruebatur, ut de ea re ab ipso quæretet: Angelum autem, quod ad illa attineret, iussisse, ut bono, ac securo esset animo, de reliquo verba studeret vique in finem perseuerare, ut saluus esset. Est etiam iucundum, & notabile omnino hoc in genere, quod Leo- tius, Cyprius episcopus, antiquus auctor, narrat in vita Simeonis Abbatis. Hic enim Simeon cum vna cum Ioanne, eisdem vterque nobilitatis in ipso adolescentiæ flore ad monasterium venissent, ac die postera religioso habitu induerent, quidam ex fratribus ita eis dixerunt (iuuat enim ipsius verba ponere, ut sunt simplicia, & nuda) Beati estis, quoniam cras regenerabimini, & mundi efficiemini, sicut nati estis ab omni peccato, perinde ac si ipso die essetis baptizati. Quod illi audientes, admirati sunt ambo, & cucurrerunt ad diuinum Niconem abbatem monasterij: & ad eius pedes prociderunt, dicentes: Rogamus te, Pater, ne nos baptizetis. Sumus enim Christiani, & nati ex parentibus Christianis. Quos autem, cum nesciret quidnam audissent à patribus, conuersi dixerunt, Domini nostri, patres monasterij dicunt nobis, & rebaptizabimini. Tunc intellexit Præfectus, eos dixisse sancto habitu, & ait eis. Recte dixerunt, filij. Etenim, si Deo placuerit, volumus vos cras induere sancto & angelico habitu. Habemus etiam in hoc auctoritatem Hieronymi grauissimam, qui ob hanc causam religiosum statum ipsi baptismum pene comparare non dubitat. Sic enim Paulam de Blesensis filia obitu consolatur. Re vera, inquit, si seculare desiderium, & quod Deus à suis auertat delicias huius vitæ cogitantem, mors immatura rapuisset, plangenda erat. Nunc vero, cum propitio Christo, ante quatuor ferme menses, secundo quodammodo proposito se baptismum lauerit, & ita deinceps vixerit, ut, calcato mundo, semper monasterium cogitaret, non erisne tibi Saluator dicat, Inscris Paula, quia filia tua facta est filia mea? Eandem vim habet etiam illa eiusdem Hieronymi cohortatio ad Demetriadem. Nunc, inquit, quia seculum reliquisti, & secundo post baptismum gradu in-

Epi. 25.

Epist. 8.

actus

pactum cum aduersario tuo, dicens ei, Renuncio tibi diabole, & seculo tuo, & pompæ tuæ, & operibus tuis, serua fœdus, quod pepigisti. Apertissime autem Bernardus non solum id docet, sed duplicem etiam, à uibusdam de hoc ipso rogatus, causam affert: Audire, inquit, & hoc uultis à me, unde inter cetera penitentiae instituta monasterialis disciplina meruerit hanc prerogatiuam, ut secundum baptismum nuncupetur. Arbitror, ob perfectam mundi abrenunciationem, & singularem excellentiam uitæ spiritualis, qua præeminens uniuersis uitæ humanæ generibus huiusmodi conuersatio professores, & amatores suos Angelis similes, dissimiles hominibus facit, immo diuinam in homine reformat imaginem, configurans nos Christo, instar baptismi. Et quasi denique secundo baptizamur, dum per id, quod mortificamus membra nostra, quæ sunt super terram, rursum Christum induimus, complantati denuo similitudini mortis eius. Sed & quo modo in baptismo eruimur de potestate tenebrarum, & in regnum transferimur claritatis æternæ, ita & in sancti huius secunda quadam regeneratione propositi, de tenebris æquæ non unius originalis, sed multorum actualium delictorum, in lumen uirtutum euadimus, redapantes nobis illud Apostoli, Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Hæc Bernardus. Possumus autem hæc omnia firmissimo argumento concludere. Nam si quis rationem quarat, cur baptismus culpas omnes præteritas deleat, illa est, quia in eo hoc agitur, ut omnino moriamur uitæ veteri, & renascamur nouæ. Id enim est, quod à Paulo Apostolo omnibus locis prædicatur, cum modo nos mortuos, modo Christo consepultos, ac cum eodem etiam conuiuicatos appellat, uitamque nostram in ipso absconditam. Itaque si rectè repute mus, non idem homo è baptismo emergit, qui in eum ingressus erat, sed planè alius. prior enim ille mortuus est, & cepit alius, ex quo etiam sequitur, ut prioris illius hominis peccata non magis huic homini recens nato tribuenda sint, quam mea alteri, vel alterius mihi. Hoc igitur idem euenit etiam in religione. Morimur enim mundo, eiusque operibus, & nobis insuper ipsis, ac uoluntati nostræ, & ita morimur, ut non magis liceat nobis mundo, eiusque premiis, vel uoluntate nostra uti, quam si planè sepulti essemus. Quare cum religiosi quoque, sicut in baptismo, desinant esse quod antea fuerunt, & noui quidam homines esse incipiant, nouis studiis, noua uita, aliisque omnino delectationibus, & cogitationibus,

*De præc.
& disp.*

*Rom. 6.
Eph. 2.
Col. 3.*

tationibus, & sine, nil mirum, si culparum pœnæ, quas veteri ille homo debebat, vna cùm ipso homine moriantur, & obli- terentur, nec iam ad secundum hunc hominem pertineant. Quod quidem, si rectè consideremus, quantum est benefi- cium, & quantam animo iucunditatem, ac tranquillitatem affert, depulis ijs angoribus, quos præteritorum criminum cōscientia afferre solet? Eunt aliqui in longinquas regiones, votiua suscipiunt peregrinationes, Hierosolymā, Romanam, Compostellam, caputque suum ingentibus periculis mari ac terræ obiciunt, vt eam, de qua supra diximus peccatorum indulgentiam assequantur. Rectè id quidem, ac pie: sed ta- men ea pietas multa habet admixta incommoda, idque pri- mis, quod non modo non deuotionem, feruoremque spi- ritus plerumque auget, sed potius ipso itineris labore, ac mu- lestia imminuit, sæpè etiam nouorum peccatorū occasio- nem ingerit. Hæc verò indulgentia & simul ingentem præ- sanctitatis accessionem, & præterea, vt supra diximus, non limitata hominum potestate, sed ex Dei voluntate, atque ipsius operis præstantia promanat, vt sanè ita cogitare liceat vnicuique religioso, se quoque ex Domini ore lætissimam illam vocem audire, Remittuntur tibi peccata tua. Vade in pace.

Luc. 5.

*Secundus fructus Religionis ex eo, quod sit
status Pœnitentiæ.*

CAPVT XIV.

Quamquam Religio, vt proximè ostensum est, in ip- sius ingressu, primoque aditu tam liberali, atque op- tabili munere omnes excipiat, vt eos omnibus peccatorum nexibus, grandibusque illis (vt Saluator appellauit) debet exsoluat, tamen præter hoc tam multa habet remedia, tam- que efficacia ad eadem peccata expurganda, atque omnia delenda, vt cuncta eius studia ad hunc vnum ferme hunc quodammodo referri videantur. Sic enim vocatur, & est verè, status pœnitentiæ, quasi in eo versetur, vt præter peccata luceat, atatisque ante actæ tum culpas, tum etiam negligentias diluat, ac corrigat: idque B. Thomas com- mat in eo libello, quem scripsit contra impugnantes religio- nem. Neque verò hæc est superflua, otiosaque diligentia, vel hoc paruum, & tenue beneficium, etiam post illantia qua diximus, plenam, & integram remissionem. Hoc est illud ipsum est, quod monet Spiritus sanctus in scripturis

Luc. 11.

Cap. 1.

Eccl. 5.

De p
pici
dum
mag
ho
& p
odiu
men
runt
vald
tum
mur
illo
Don
quer
sine
niter
Nec
vind
ctun
scrip
cer
gru
mel
exp
cien
qua
quo
abu
præ
dem
rand
niur
Dur
quan
nati
oble
etia
gios
dubi
Sed
que

De propitiato peccato noli esse sine metu. Nam si verè propitiatum sit, quid amplius metuendum? aut si adhuc metuendum, ergo nondum satis propitiatum. Sed tamen & rei tantæ magnitudo, quanta est salus æterna, hoc efficere in omnibus hominibus debet, vt numquam sibi satis cauisse existimat: & peccatorum odium, nempe tam turpis rei, si verum est odium, hoc quoque requirit, vt ea etiam condonata, nos tamen vltro vindicemus, & quasi hostes, qui tantopere nocuerunt, voluntariis pœnis puniamus. Est enim in hoc genere valde considerandum quod Gregorius ait, Nullum peccatum Dominus inultum relaxat: aut enim nos flendo insequimur, aut ipse iudicâdo referuat. Atque idem alibi hoc etiam illo sacræ scripturæ testimonio confirmat, vbi beatus Iob Domino loquitur, Sciens, inquit, quod non parceres delinquenti. Delinquenti Dominus non parcat, quia delictum sine vltione non deserit. Aut enim ipse hoc homo in se pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans punit. Nequaquam igitur peccato parcutur, quia nullatenus sine vindictâ laxatur. Quo etiam pertinet illud Augustini dictum, quod merito laudatur à Possidonio, qui eius vitam scripsit; qui hoc monere solebat, etiâ laudatos quoslibet sacerdotes numquam committere debere, vt sine iusta, & congruenti pœnitentia ex hac vita decederent. Vbi igitur hoc melius fit, & vberius, quàm in religione, quæ vel tota, vel ex parte maxima huc dirigitur, vt præteritas culpas satisfaciendo redimat? Quod si etiam illud inquirere velimus, quàm ad hoc facultatem religio habeat, inueniemus in hoc quoque, vt in aliis omnibus, diuitem planè esse, multisque abundare rationibus ad hoc efficiendum; quæ tamen ad duo præcipua capita referuntur, corporis, & animi: corporis quidem, quia non paruam assidue suppeditat materiam tolerandi, & patiendi. Et quidem ipsa in primis abdicatio omnium voluptatum huius mundi satis magna est pœnitentia. Durum enim, & graue est carni, iucundis rebus priuari, quarum est apperens, coniugio, epulis, compotationibus, & enationibus, ludis, ludicrisque spectaculis, & aliis eiusmodi oblectamentis, quæ homines tanti æstimare solent. Quare etiam si nihil aliud esset, hoc vnum sufficere deberet, vt religiosi in perpetua pœnitentia versari viderentur, quoniâ sine dubio hoc ipsum, carere dulcibus, valde amarum esse solet. Sed habet præterea hic status alia molesta, & acerba sensui, quæ tam multa, & quotidiana sunt apud religiosos, vt Chry-

solto mus

4. Mor.

17.

9. Mor.

17.

Hom. 56. ad pop. Sostomus vniuersos merito appellandos putarit Crucifixos, quasi eos, qui in perpetua cruce viuant. Nam in primis paupertas ipsa multa affert, eaque assidua incommoda, multasq; molestias in cibo, in vestitu, in reliquo victu, in domo, in suppellectili, denique in rebus omnibus, quæ quoniã Dei amore perferantur, magnopere valent ad eam, quàm tractamus, expiationem. Ad hæc accedunt etiam alia grauiores, durioresque functiones. quas exigit religiosa disciplina, ieiunia, vigiliæ, & alij omnes modi carnis macerandæ, quos vel cuiusque pietas, ac feruor excogitat, vel proprium cuique institutum iniungit. Accedunt labores, qui sæpè vel Dei causa, vel proximorum suscipiendi sunt, dum eis opera nauatur, de die, de nocte, omni loco, & tempore. Atque hæc corporis. Multo tamen maiora sunt, & aptiora ad satisfaciendum, quæ animo geruntur, & præcipuè virtutum omnium exercitatio, vt humilitatis obedientiæ, & caritatis in Deum, & in homines quoscumque; quarum quidem virtutum operibus religiosa vita plena est. Ea autem nõ solum ad præmiũ augendũ conferunt, sed vel maximè ad peccata delenda. Sed tamen primum locum merito tenet propriæ voluntatis abnegatio, siue quàm homo per se exercet in seipsum, dum suos appetitus tam varios, tamque interdum violètos frangit, ac subigit, dum oculos dum gulam, aliõsq; eiusmodi naturæ impetus coercet: siue quæ in eo exercetur à prælatis, & rectoribus, quos habet, ex quorum voluntate cum totus, & omnino pendeat, constat eum in perpetua quadam voluntatis suæ castigatione viuere. Hic verò, vt dixi, summus est, & optimus pœnitentiæ modus. Cuius ratio hæc est, quia in omni peccato ita se gerit hominis volũtas, vt sibi ipsi obsequendo Dei voluntatẽ abiciat, & contemnat. Quamobrem nulla plenior, & cumulatior dari potest diuino numini satisfactio, quàm si eadem ipsa voluntas ligata, & constricta votorum vinculis, ac præsertim obedientiæ, tamquam nõ se dederat eidem Deo, quem offendit. & hæc ipsa pœna vera & iusta est in eam voluntatẽ, quæ plus æquo se iucundis, & placentibus oblectauit, vt ea iam agat, & perferat, quæ sunt odiosa, & ingrata. Et re vera si pœnitentiæ intimam vim, ac naturam cogitemus, inueniemus eã animo magis, quàm corpore, excendendam esse, animus enim est qui peccat: ipse corpori, ipse membris imperat, ipse etiam vias exequendi facinoris excogitat. Itaque animo præcipuè omnis pœna debetur, præsertim etiam cum peccatorum bona pars animo solo, nullo corpori

poris instrumēto perficiantur, vt quæ toto superbiæ genere, quod tam multiplex est, continentur, vel inuidentiæ, & similia, quin etiam omnia, quæ cogitatione tantum, & interiori consensu patrantur. Ex quibus omnibus concluditur, pœnitentiam in animi præcipuè, voluntatisque castigatione consistere, ad quam castigationem vel sola apta est, vel certè omnium aptissima religio. Iure igitur S. Thomas in eo opusculo, quod scripsit de spirituali perfectione, hoc etiam præter cetera docet, religiosum statum non solum continere perfectionem caritatis, sed etiam perfectionem pœnitentiæ, & nullam satisfactionem adequari posse pœnitentiæ religiosorum, qui se Deo Domino consecrant: quod ille hoc quoque argumento probat, quoniam nulla esse possunt vel tam innumerabilia, vel tam immania peccata, vt ob eam causam pœnæ loco cogi quispiam possit ad hunc statum subeundum, propterea quod eius opera omnem, quæ ex quauis causa deberi possit, satisfactionem excedant, & superent, etiam eam quæ publicè fiat, qua nulla maior olim imponi solebat, neque nunc imponi potest. Est autem illud quoque in hac re magnopere attendendum, in hoc pœnitentiæ genus duo concurrere, quæ in nullum aliud concurrunt. Nam alia quo sunt efficaciora, & ad peccatum purgandum aptiora, eo etiam acerbiora esse necesse est: quæ verò plus habent lenitatis, eo minus valent, minusque peccatorum remittunt. Hæc autem pœnitentiæ ratio, quæ religiosa constat disciplina, cum tantam vim habeat, vt, auctore S. Thoma, non possit esse maior, tamen non solum non aspera, aut horribilis est, sed etiam iucunda, & suavis. Non enim eiusmodi res est, quæ ad Deum placandum multam inedia, aut longas verberationes, aut noctes insomnes, & reliquos huiusmodi cruciatus necessario requirat, quos neque omnia corpora, neque omnes ætates ferre valent: sed huiusmodi est, quæ potius in quadam animi deliberatione consistat, in contemptu terrenorum, in voluntatis abdicatione, denique in obedientia, de cuius non solum facilitate, sed etiam iucunditate multa sumus infra dicturi. Declarant hoc etiam sacri Canones, in quibus Pius Pontifex Astulphum propriæ uxoris parricidam hortatur primum, vt monasterium ingrediatur, quo, vt ait, sub manu præpositi humiliatus, & multorum fratrum precibus adiutus, misericordiam à Deo obtineat: sin id nolit, plurimas, easque grauissimas, & perpetuas iniungit pœnas, interdicit vino, carne, coniugio, balneis:

Cap. 10.

Et quod.

3. art. 13.

Et 2. 2. q.

189. art.

3. ad 3.

33 q. 2. c.

Admo-

nere.

addit

addit etiam alia solo auditu asperrima. Ex quo facile appareat, quanto minori labore, quanto abundantius Deo satisfiat in religione, quam in seculo, idque propter obedientiam, humilitatemque illam subiciendi se præpositis, deinde propter pia spiritualium fratrum subsidia: has enim duas causas attingit hic Pontifex.

Denique illud etiam intelligere, & multum meminisse debemus, quòd Gregorius tantus Doctor Ecclesiæ scriptum reliquit, ex quo euidenter colligi potest, hoc satisfactionis genus relinquendo seculo, non solum optimum, & saluberrimum esse, sed interdum ferme necessarium, si modo integre, & perfecte satisfacere velimus. Sic enim homilia quadam disserit

Hom. 20. in Euan. ex Ioannis auctoritate, non sufficere homini, vt fructus penitentia faciat sed requiri vt dignos penitentia faciat; quocuiusmodi sit, declarat his verbis: Vt enim, inquit, secundum dignos penitentia fructus loquamur, sciendum est, quod quisquis illicita nulla commisit, huic iure conceditur, vt licitis utatur, sicque pietatis opera faciat, vt tamen, si voluerit, ea quæ mundi sunt, non relinquat. At si quis in fornicationis culpam vel fortasse, quod grauius est, in adulterium lapsus est, tanto se licita debet abscindere quanto se meminisset & illicita perperasse. Hæc eadem est etiam Bernardi sententia, qui inter alia causas, cur religiosus existimare debeat se totum, vitamque omnem suam Deo debitam esse, hanc quoque vt præcipuum numerat: Exigunt, inquit, à me præterita peccata mea futuram vitam meam, vt faciam fructus dignos penitentia, & cogit omnes annos in amaritudine animæ meæ. Peccavi super numerum arenæ maris, & multiplicata sunt peccata mea, & non sum dignus videre altitudinem cæli. Quis ergo sine numero est quomodo numerabo? Quomodo san-

Ser. de quad. deb.

faciam, cum cogar reddere usque ad nouissimum quadrantem? Sed & delicta quis intelligit? Ait illa cælestis fistula Ambrosius. Facilius inueni eos, qui innocentiam seruauerunt, quam qui congruam egerunt penitentiam. Cum ergo quicquid habes, quicquid sapias, quicquid potes, huic tibi rei dedicaueris, numquid aliquid est, vel inter aliqua comparandum? Paulo ante vitam tuam pro vita sua Christo reddideras, & nunc iterum eam totam præcedentium exigit reddiditio peccatorum. Hoc ipsum alio loco confirmat idem Bernardus alia ratione, vbi ita disserit, posteaquam aliquis peccando, adhæserit mundo, si plene satisfacere velit, oportere & voluntatem ipsam, qua peccauit, & mundum, cuius causa

peccat

peccauit, abiiciat, & relinquat; idque quasi secundum esse baptismum. Eius hæc verba sunt. Irritum fecimus fœdus primum, tibi peccauimus Domine, Satanæ, & eius operibus obligantes denuo nosmetipsos, iugo iniquitatis colla vltro-nea submittentés, & subiicientes nos miseræ seruituti. Itaque, fratres mei, rebaptizati nos conuenit, secundum fœdus inire necesse est, opus est professione secunda, nec iam sufficit abrenunciare diabolo, & operibus eius; mundo pariter abrenunciandum est, & propriæ voluntati. Ille enim seduxit nos, illa tradidit nos. In priori nimirum baptisinate, quando nihil adhuc nobis voluntas nostra nocuerat, satis fuerat abrenunciare diabolo. Ceterum, postquam mundi fallentis illecebras, & infidelitatem propriæ voluntatis manifeste sumus experti, de cetero iam in secundo (vt ita dixerim) conuersionis nostræ baptisinate, merito prorsus & non ad infipientiam nobis, non resarcire tantummodo fœdus primum, sed etiam roborare solliciti, ipsis quoque affectibus pariter abrenunciamus. Hæc Bernardus: quæ eadem alios quoque sanctos viros sensisse video, qui sepe homines, si peccatorum pondere leuari vellent, ad religiosam disciplinam impellebant, vt de Romualdo scribitur; qui Petrum Vrseolum Dalmatiæ Regem, ob cædem perpetratam, induxit, vt regnum, & mundum cum admiratione totius orbis terrarum relinqueret. Idem etiam fecit in Thamno, qui Othoni Imperatori ita carus erat, vt iisdem vterque cibus, iisdem etiam testibus vterentur; ob eam causam, quod Crescentio Senatori contra iusiurandum vitam ademerat. Quin idem quoque Olibano Comiti, ac dynastæ in Gallia persuasit, qui cum multa, & grauia facinora patrasset, stimulante conscientia, venit aliquando ad eius cellam cum magno comitatu, eique vitam omnem suam patefecit: qua cognita Romualdus aperte denunciauit, nullam ei salutis viam superesse, nisi mundum relinquens, monasticæ vitæ se dederet. Turbatus Comes, vt qui alia omnia cogitaret, accitis aliquot Episcopis, & Abbatibus, qui eum prosequuti fuerant, consultare cepit, an hoc ita haberet. At illi vno omnes consensu responderunt, vere sensisse Romualdum, se autem semper metu impeditos, quo minus id eum monerent. Tunc Olibanus omnibus semotis, secreto cum sancto viro pepigit, se ita facturum, & fecit breui, stupentibus cunctis, qui eum cognorant. His igitur ostensum est, quicumque se quibuscumque criminibus obligatos esse intelligunt, si de iis purgandis labo-

rant, vt laborare debent omnes, nullam inuenire posse vel certiore, vel etiam suauiore, aliisque deinde meritis pleniorer rationem impetranda à Deo venia, quam Religionem.

Tertius fructus ex victu seueriore.

CAPVT XV.

TERTIA Religionis vtilitas, quæ multas in se continet vtilitates, est id ipsum, quod homines plerique refugere solent, materia, ac potius necessitas aliqua seuerius tractanda carnis; quam necessitatem affert tum paupertatis professio, tum etiam ipsæ religiose functiones, vt plurimum duriores, & sensui repugnantes. Nam quod in Ecclesiastico dicitur, Frequens meditatio carnis afflictio est, latius patet quam ea, quæ communiter meditatio appellatur, id est, diuinarum rerum contemplatio. Quicquid enim illud est, cui mens exerceatur, præsertim vero cum sensus, & appetitus multa assidue postulans reprimatur, id omne carnis afflictio est, & ad carnis viuendum illud robur edomandum valet. Hæc igitur seueritas in carnem multas habet vtilitates, quarum prima hæc est, quod natura nostra hisce duris, græbibusque ferendis subigitur, & mortificatur, ne insolenter. Tanta est enim eius corruptio, ac peruersitas, vt si indulgentius, ac mollius alatur, fiat in ea, quod est in Cantico Moysi, vt impinguata recalcitret, rationisque, ac diuinæ legis obedientiam abiiciat. Licet autem huius rei specimen capere ex ipsis belluis, quæ quoniam solo naturæ impetu aguntur in eis facilius naturæ vis, quasi in speculo, elucet. Videmus autem quid intersit inter iumentum longa stabuli moerore plurimoque hordeo, & ocio pastum, & alterum iumentum quoridianis laboribus exercitum, quod vix tantum pabulum habeat, quantum satis sit ad viuendum, & onera portanda. Nam illud quidem lasciuiens, & calcitrans, vix frænis entur duplicatis teneri potest, sæpe alio se infert, quam sessor volit, sæpe ire detrectat quo sessor adigit: denique nec ad multos vsus adhiberi potest & id cum magno labore, ac sæpe etiam cum periculo. At vero alterum illud mite, & mansuetum animal, nullum vniquam onus detrectat, nunquam se commouet, potiusque sub sarcina concidat, quam ferocius resistet. adeoque vinculis non indiget, vt etiam solutum, ac liberum vni rectoris sui voci obediat, siue sistendum, siue detrectandum, siue celerius mouendum sit. Igitur hoc intelligitur

dum est, naturam hanc nostram inferiorem, quæ carne, vita, appetitu, sensu continetur, eandem nobis esse cum iumentis, de quibus diximus hoc etiam amplius in nobis, quod peccato infecta, ac deprauata est, quod non est in illis. Ex quo idem in nobis, atque aliquanto etiam magis euenire necesse est, vt si delicate nutriatur, si epulis, somno, ceterisque deliciis saginerur, sine vlla dubitatione ferocior, atque impotentior euadat: & contra, si parce, continenter, sobrie instituat, sit semper mitis, & facile ad omnia obediens.

Hinc est enim illud Bernardi: Mens, inquit, assueta deliciis, nec exulta disciplinæ sarculo, multas contrahit sordes. In quo illud optimum, quod animam nostram agro similem facit, seueritatem autem istam ligoni, aut sarculo. Vt igitur ager non solum, nisi seratur, fructuosus esse non potest, sed etiam semine iacto, licet per se fructuosus sit, tamen adhuc culturam requirit, & nisi ea adhibeatur, breui dumetis, v-

præbuitque syluæ: sic caro nostra; vt ait S. Leo, nisi assiduis fuerit luba, cito de segni ocio spinas, tribulosque producet, fructumque dabit non horreis inferendum, sed ignibus concremandum. Atque, vt in eodem simili maneamus, sicut ager cum sarculo scinditur, si sentiendi capax esset, doleret sane, sed ferendum ei esset propter vtilitatem non coloni solum, sed suam etiam: id enim ipsi quoque melius est: sic nobis licet doleat (neque enim caro nostra ænea est, vt ait Iob) non tamen ideo abstinendum: sed is dolor, atque

ea breuis molestia maximis, & quidem sempiternis præmiis compensanda. Denique, vt multa paucis complectamur, meminisse debemus, nos ex duabus partibus adeo diuersis, & contrariis esse compositos, vt altera è terra sumpta sit, ideoque vt grauis semper in terra non feratur; & terrena appetat; altera vero, quoniam ex quadam Dei insufflatione venit, leuis sit, & agilis, Deoque similis, ac propemodum cognata.

Ex quo necesse est ita fieri, vt quemadmodum vna lance depressa, aduersa effertur, sic in his duabus partibus quantum virium, & roboris vni additur, tantum alteri detrahatur: ideo enim ait scriptura, corpus hoc, quod corrumpitur, aggrauare, & deprimere animam, quod etiam eo magis faciet, quo maius pondus ipsi corpori additum fuerit. Vnde est etiam illa egregia Gregorij sententia, Retributionis, inquit, æterna, gaudium nequaquam in cælo colligitur, nisi prius in terra cum fletu, & gemitu, & amaritudine seminetur, sicut scri-

ptum est. Euntes ibant, & flebant mittentes semina sua,

Epi. 152.

Serm. 4.
de ieiun.
Pent.

Iob. 16.

Genes. 1.

Sap. 9.

In 3. Psa.

pœnit.

Psal. 125.

venientes autē venient cum exultatione portantes manipulos suos. Sicut enim carne quiescente spiritus deficit, ita ea laborante conualescit. Et quemadmodum carnem mollia nutriunt, ita animam dura ad alta sustollunt. Illa namque delectationibus pascitur, hæc amaritudinibus vegetatur. Denique illam lenia refouent, istam vero aspera exercent. Et rursum sicut carnem dura conuulnerant, ita spiritum mollia necant, & sicut carnem laboriosa atterunt, ita spiritum delectabilis angustant. Non libet iam plura in hanc sententiam addere, quoniam nec maior esse potest vllius Doctoris auctoritas quam Gregorij, nec à Gregorio hæc apertius, grauiusque dici. Ex quibus apparet, magnum esse religionis bonū, quæ præstet, quod de se Paulus aiebat, Castigo corpus meum, id etiā consequatur, quod idem addit, Et in seruitutem redgo. à quo quidem longe absunt, qui deliciosa vita delectantur, de qua illud vere est apud Bernardū, Vita in deliciis agitur, & mors est, & umbra mortis. quantū enim umbra prope e corpore, cuius est umbra, tantum pro certa vita illa intentat appropinquat. Hoc igitur detracto impedimento, & carne tamquam ancillæ insolentia fracta, sequitur etiam illa lecta vtilitas, vt ipsa domina, id est, vt mens quibusdam quædammodo compedibus liberata, expedite currere possit. omnem spiritualem profectum, magnosque progressus benefacere in humilitate, caritate, & in omni virtutum genere. Nam cū anima nostra spiritalis sit naturæ, & tãquam sine virtutibus tenebrosa, adiuncto autē virtutum ornamento splendescat, & illutretur mirum in modū, quid causæ est, cur non multo magis ipsas virtutes, spirituales item, subiectis similiores, quã vlla terrena, & à quibus tantum accipiat ornamentum, amaret, & expeteret, si non hic eius cursum atque impetus, carnis pondere tardaretur? Hoc ergo pondus non quidē omnino deposito (id enim in celo tantum consequemur) sed tamen, quam maxime fieri possit, imminuetur, eaque sarcina ita composita, vt apte, & cōmode gestari queat, restat vt facile, & expedite, non solum, vt antea dicebamus, currat, sed etiā euolet ad omnem verā laudem. Hinc est illud optime dictū à S. Leone. De abstinentia prodeunt castigationes, rationabiles voluntates, salubriora consilia, ac voluntarias afflictiones caro concupiscentiis moritur, virtutibus spiritus innoatur. Hoc etiā Dominus ipse S. Frãcisce interpreti prima eius rudimenta vitæ spiritualis reuelasse fertur. Frãcisce, inquit, aspera pro iucundis cōplectere, tēque ipse

*Serm. 2.
de ieiun.
deci.
mens.*

pen
præ
cep
cia
fo
ra
& i

con
hæc
lo f
intr
tun
vt a
Bea
luct
niu
illa
den
abi
dic
con
mir
to,
ceb
cat.
bon
hui
sem
per
gra
ne c
li p
nem
ris
tre
mo
fens
ritu
men
nia
sun

pen

penitus contemne, & abiice, quod idem iisdem pene verbis præstantissimæ virginæ Catherinæ Senensi à Salvatore præceptum legimus, vt amara sectaretur tamquam dulcia, dulcia vero refugeret tamquam amara. Hoc Veritas vtrique, sed nos omnibus dictum putemus. Accedit tercia utilitas, quod nihil fere aptius sit ad spirituales consolationes, & interiorum gaudiorum abundantiam percipiendam.

Date siceram merentibus, & vinum iis, qui amato sunt corde ait Spiritus sanctus in libris Sapientiæ. Quæ autem est hæc sicera, quodve hoc vinum, nisi suavissimus liquor de cælo stillans, quo plena est illa cella vinaria, in quam se Sponsa introductam exultabat? Hoc ergo vinum merentibus tantum datur, quoniam nō inuenitur in terra suauiter viuentiū, vt ait B. Iob. Quo etiam pertinet illa Salvatoris sententia, Beati qui logent, quoniam ipsi consolabuntur. Nam & hic luctus, & ille mæror, nihil est aliud, quam præcisio rerū omnium, quæ sensum, & carnem demulceant, & contra studium illarum, quæ eam contristent, & coerceant. Bernardus quidem illa Domini verba, quæ sunt à Ioanne scripta, Nisi ego abiero, paracletus non veniet ad vos, ita exponit, & rectè, vt dicere voluerit, delectationem illam, quam discipuli ex eius corporali præsentia capiebant, impedimento eis fuisse, quo minus spiritualis gratiæ plenitudinem acciperent: quo posito, vere is quidem argumentatur: Quis, inquit, audeat illecebris dæditus sectas lenocinia carnis suæ, carnis vti que peccatrici, genitæ in peccatis, assuetæ peccatis, in qua denique bonum nō est, illum expectare paracletū? Audeat, inquā, qui huic sterquilinio semper inhæret, qui carnem fouet, in carne seminat, carnem sapit, illam nihilominus consolationem supernæ visitationis, illum torrentem voluptatis, illum sperare gratiam spiritus vehementis, quam, vt veritas ipsa testatur, ne cum ipsa quidem Verbi carne percipere vllatenus Apostoli potuerunt? Errat omnino, si quis cælestem illā dulcedinem huic cineri, diuinum illud balsamum huic veneno, charismata illa spiritus misceri posse huiusmodi illecebris arbitretur. Constat igitur tum ex hoc luculento Bernardi testimonio, tum ex aliis multis, quæ in hanc sententiam dici possent, magnum omnino impedimentū perfruendis deliciis spiritualibus esse delicias carnales, magnum vero contra adiuumentum esse eam seueritatem, quæ est in religiosa parsimonia. Vltima est ea utilitas, in qua vere dicere possumus inesse summā omnium utilitatū, id est, æterna felicitas, ac beatitudo,

Pro. vlti.

Cant. 1.

Iob. 28.

Matt. 5.

Serm. 6.

Ascen.

Iob. 16.

cœlestis. Ad hanc enim consequendam nulla est alia
 quam via Crucis. Per hanc Christus caput, & rex noster, per
 hanc Apostoli eius discipuli, per hanc omnes ad vnum san-
 cti ingressi sunt, laborando, patiendo, membris suis, quæ
 sunt super terram, mortificandis, & denique animabus pro-
 prijs abnegandis, vt eas in æternum possiderent. Certe enim
 sic se res habet, vt vita illa, illaque gloria sit denarius ille
 euāgelicus, qui non datur nisi laborantibus in vinea, sit cor-
 ona, quæ non datur, nisi legitime certantibus, sit etiam tri-
 uuium, quod consecui non possunt, nisi currentes: nec liceat
 nobis contemnere, nisi compariamur, nec metere, nisi que se-
 minauerimus. Quid autem plura dicamus? si oportuit Chri-
 stum pati, & ita intrare in gloriam tot iam nominibus suam
 quanto nos magis vt in alienam, & eam, à qua, quoties pec-
 cauimus, toties excidimus? Sed nescio quo hominum er-
 rore, ac cœcitate fiat, quod ait Bernardus, vt pauci post
 Iesum ire velint, cum tamen nemo non ad eum peruenire
 velint, nō curent quærere, quem tamen desiderant inuenire,
 cupientes consequi, sed non & sequi. Nos autem Hierony-
 mum potius audiamus, qui Iulianum nobilem, & opulentum
 hominem, quem ad seculi contemptum, vitæque religiosæ
 amorem inducere nititur, hoc potissimum argumento aggre-
 ditur. Difficile, inquit, immo impossibile est, vt præsentibus
 quis & futuris fruatur bonis. vt hic ventrem, & ibi mentem
 expleat, vt de delicijs transeat ad delicias, vt in vtroque seculo
 primus sit, vt in cœlo, & terra appareat gloriosus. Quam
 quam quid hominum testimonijs vtimur, cum tam expressum
 Domini oraculum habeamus? Væ vobis, inquit, qui ridetis,
 quia lugebitis, & flebitis. Itemque, Væ vobis, qui habetis
 consolationem vestram in hoc mundo, quod idem ostendit
 exemplo diuitis illius, cui nullam aliam causam ab Abrahamo
 obiectam facit, quam hanc, Recordare, quia recepisti bona
 in vita tua, & Lazarus similiter mala; nunc autem tu
 consolatur, tu vero cruciaris. Quod ipsum videtur idem Do-
 minus præclaro quodam viso Catherinæ Senensi demonstrasse,
 cui aliquando apparuit binas manibus coronas gestans,
 alteram auro, & gemmis micantem, alteram spinis
 horrentem. Offerebat autem optionem illi, vttram mallet,
 sed hac conditione, vt alterutram in hac vita elegisset, sciret
 se in futura vita alteram ei contrariam habituram, si hic
 auream, illic spineam, si hic spineam, illic contra auream.
 Quibus auditis, sapiens Virgo horridam illam coronam
 adeo

Epi. 34.

Luc. 6.

Luc. 16.

ade
 piti
 to v
 the
 ne
 co
 qu
 qu
 fut
 mu
 fa a
 tis a
 in e
 corp
 eam
 ipse
 bren
 Dei
 ran
 in in
 cry
 Ab
 mor
 ad
 tan
 clar

M
 ce
 di n
 hæc
 eog
 est l
 Ang
 ben
 hui
 stræ
 ide

adeo prætulit, vt vtraque arreptam manu ipsamet suo capiti impresserit, & quidem ita acriter, vt post etiam aliquanto vulnere sensus perduraret. Hoc igitur, quod tum Catherina fecit, fecerunt sine dubio tota vita sua religiosi omnes, qui paupertatem diuitijs, dura molibus, incommoda corporis delicijs, voluptatibus, libertati seculari prætulerunt: quoniam, si alterutris bonis carendum esset, intelligebant, quanto melius esset carere his præsentibus, & caducis, quàm futuris illis sempiternis. In quorum numero fuit, vt accepimus, Theodorus ille magni Pachomij alumnus, qui generosa admodum familia, & copiosis ortus paratibus, ipso ætatis anno quarto, & decimo, cum festiua quædam celebritas in eius domo ageretur, inter illa ipsa gaudia reputare secum cepit opes, commoditates, delicias, in quibus natus, & ad eam diem nutritus fuerat, atque in ea cogitatione sic secum ipse diuino instinctu loqui: Miserum me, quid mihi hæc breuia, & fugacia proderunt, si priuer æternis, quando hæc Dei lex est, vt nemo vtraque consequi possit? Itaque suspirans, ac de sua salute sollicitus, recepit se à turba, & strepitu in interiorem ædium partem, vbi humi fufus multis cum lacrymis Deum orauit, vt doceret se facere ipsius voluntatem. Ab eo igitur die omnibus carnis commodis renunciauit, monachi iam vitam in paterno palatio agens, nec multo post ad sacram Pachomij familiam se contulit, in qua breui ad tantam peruenit sanctitatem, quantam hæc ipsa tam præclara iniitia ostendebant.

*Quartus fructus, quod omnem peccati materiam
perfectissime remouet.*

CAPVT XVI.

Monet nos Dei sapientia per Salomonem, vt omni Pro. 4.
custodiamus cor nostrum, quoniam ab ipso vita procedit: quibus verbis hoc indicatur, qui hanc custodiam cordi non adhibeat, eum sine dubio perditurum vitam, quando hæc à corde procedit. Nihil est autem homini carius vita, eoque carior esse debet, quo verior est vita, cuiusmodi est spiritualis, qua animus viuunt, æterna, cõmunisque Deo, & Angelis, non hæc corporis, breuis, & fluxa, & quam habent etiam muscæ, & boues. Addit autem Bernardus quod Serm. 46. in et. pat. his. 19.
huius custodiæ necessitatem augeat, castrum hoc animæ nostræ in terra hostili situm esse, & vndique impugnari & ideo ex omni parte, id est, vigilantis sollicitudine, & 41 4
perennibus

perennibus quibusdam excubijs muniendum esse. Gregorius vero ideo dictum putat, non solum custodia, sed omni custodia, quia, inquit, si qua ciuitas contra insidiantes inimicos magno valletur aggere, fortibus cingatur muris, ex omni parte in omni munijatur custodia, vnum vero in ea foramen tantummodo immunium per negligentiam relinquatur; inde proculdubio hostis ingreditur, quovndique exclusus videbatur. Incassum munia sunt cetera, cum locus vnus, de quo hosti aditus patet, munitus non est. Quod cum ita sit, videndum est diligenter, qui foraditus; per quos hostis ille antiquus vel aperta vi irrupere, vel clanculum irripere in animas possit. Hi vero nihil sunt alij, quam omne genus creaturarum. Hac sunt tela quibus ille nos petit: his detractis vix esset, quo nos ferire posset. Quod ita esse ex hoc intelligitur, quoniam daemones per se ita turpis, ac malus est, vt nemo tam perditus iniuriatur, qui non eum oderit, ac derestetur, praesertim cum constet, omnibus, qui eum sequuntur, magnam post hanc vitam paratam esse miseriam. Itaque cum per se placere non possit, nulla alia ei restat ars ad homines fallendos, & prendendos, quam vt eas res proponat, quibus scit naturam nostram delectari. Quamobrem sapienter Augustinus ista, quae videntur, & vt ait Apostolus, temporalia sunt, hamo obducto comparat: nam & gaudet, inquit, piscis quando hamum non videns, escam deuorat: sed cum piscator eum adducere coeperit, viscera eius torquentur primo, deinde ab omni laetitia sua per ipsam escam, de qua laetatus est, ad consumptionem trahitur. Sic sunt omnes, qui de bonis temporalibus beatos se esse putant. hamum enim acceperunt, & cum illo sibi vagantur. Veniet tempus, cum sentiant quanta tormenta cum auaritate deuorauerint. Quod igitur remedium, & quae ratio ad hos hamos, de quibus hic Augustinus, effugiendos? Non est obscurum, nempe vt escam, quae hamis praetenditur, fugiamus. sic enim tunc erimus. Quod si esca delectet, simul quoque hamum ipsum, id est, mortem, & exitium hauriri necesse est. Esca autem sunt res omnes huius mundi, honor, potentia, magistratus, mercatura, diuitiae, vxor etiam, & liberi, ac ne singula numeremus, quicquid est creatum, quicquid est praeter Deum, ac praeter id, quod recta ad Deum ducit. Hac enim sola ita sunt bona, vt numquam possint esse mala, nec ijs licet de manu ad nostram perniciem vt: cetera vero illa, quae diximus, quoniam

De ago.
Christi
cap. 7.

quoniam tum mala, tum bona esse possunt, facile ea dæmon adhibet ad nos præcipitandos, & in ijs insidias, ac dolos struit. Quare nihil securius, & ad salutem aptius esse potest, quam vt omnia simul quam maxime à nobis remoueamus. Atque hæc ratio est ex parte dæmonis, qui vt aucupes in densis, & tectis locis insidias tendit, in apertis, & nudatis nihil potest, cuiusmodi est religio, quæ hoc gloriatur, quod nihil ex hoc mundo habeat. Eadem vero pericula sunt etiam ex parte rerum ipsarum. eius enim sunt naturæ, vt qui eas contrectet, non facile ab ijs expediatur. de quo idem Augustinus recte, Amor rerum terrenarum viscum est spiritualium pennarum. Ecce concupisti, hæcisti. Quis dabit tibi pennas vt columba? quando volabis, vbi vere requiescas, quando hic vbi male hæcisti peruerse requiescere voluisti? Sed obijciat aliquis fortasse, hæc de amore terrenorum dici: quare si quis ista sine amore habuerit, tutum fore. Huic recte respondet Bernardus & huius rei, & omnium spiritualium peritissimus Hæc, inquit, fugiendarum causa diuitiarum præcipua est, quod aut vix, aut numquam sine amore valeant possideri. limosa siquidem, & glutinosa nimis non modo exterior, verum etiam interior substantia nostra videtur: & facile cor humanum omnibus, quæ frequentat, adhæret. Considerandum est hoc, quod ait Bernardus, cor humanum adhaere, & agglutinari omnibus, quæ frequentat: cuius quidem quotidianum habemus in nobis ipsis experimentum. Nam & domus, cui assueuimus, & ciuitas, in qua aliquandiu fuimus, & loci, quibuscum viximus, & omnis ars, omnisque ratio viuendi, quam diutius tractauimus, ita nos afficiunt, vt nostrum in se amorem alliciant: quod tum maxime sentimus, cum ijs priuari contingit; quod non fit sine molestia, & dolore. Si igitur ista, quæ non magnam in se habere solent illecebram placendi, solo tamē vsu, & consuetudine nos capiunt, atque vt inter ipsos homines, sic inter res istas, & homines, nescio quid amicitia, & familiaritatis contrahitur, quanto id magis conueniet in ijs rebus, quæ maiorem præ se ferunt vel necessitatis, vel delectationis speciem, vt pecunia, vt honores, & reliqua? Itaque duplex mali genus ex rerum istarum contrectatione, & amore, qui contrectationem sequitur, nasci solet: primum quod multa peccata committantur, vt propter auaritiæ sitim rapina, & vsuræ, contractus illiciti; propter honorum cupiditate simulationes, adulationes, aliorum criminationes, & alia indigna. deinde quod animus

Ser. 33.
de Ver.
Dom.

Ser. Ec.
ce nos re-
liq.

5. Mor.

1.

18. Mo.

8.

10. Conf.
cap. 27.

etiãſi in illis quærendis, vel ambiendis non peccet, tamen dum illis fruitur, dum illis gaudet, quaſi eius curſus, in Deũ inciditur, vt vel omnino non currat, vel multo impeditius currat, & ideo non currat. Quam ob cauſam ait Gregorius ſpirituales quoſque homines præſentis vitæ blandimenta moleſte tolerare, quia per hæc ſe tardari in interno deſiderio non ignorant. Cuius rationem alio loco expreſſius docet his verbis, Eſſe quidem ſine delectatione anima numquam poteſt. Nam aut inſimis delectatur, aut ſummis, & quanto altiori ſtudio exercetur ad ſumma, tanto maiori ſatidio torpeſcit ad inſima; quantoque acriore cura inardeſcit ad inſima, tanto tepore damnabilis frigeſcit à ſummis.

Vtrique ſe amores in vno corde non capiunt, & in eo ſeges ſupernæ caritatis nõ pullulat, in quo illam ſpinæ inſimæ delectationis necant. Quæ Gregorij dicta ea quoque ratione confirmari poſſunt, quia dum animus ad exteriora iſta dilabitur, & diffunditur, quaſi foras à ſe ad illa egreditur, quam autem longe à ſe peregrinatur, tam etiam peregrinatur à Deo, quoniam regnum Dei intra nos eſt. quod bene S. Auguſtinus in ſeipſo deſtebat verbis illis, Ecce, inquit, intus eras, & ego foris, & ibi te quærebam, & in iſta formoſa quæ feciſti, deformis iruebam: Mecum eras, & tecum non eram. ea me tenebant longe à te, quæ ſi in te non eſſent, non eſſent. Sed hoc Auguſtinus non ſentiebat. nec cognoſcebat, cum patiebatur: tum cognouit, cum Dei luce adiutus, ab omnibus ſe creaturis in Deum ſolum recepit: quod idem etiam nunc euenit omnibus, qui iſtarum rerum amore demerſi ſunt. Quamobrem hoc magnum lucrum faciunt religioſi, quod vno quaſi ſecuris icu omnia à ſe iſta impedi-
menta, & pericula præciderunt, dum ſe rebus omnibus terrenis expoliarunt, vt iam nullo negotio cuſtodiam illam omnem, quam Sapiens præcipit, cordi ſuo adhibere poſſint. Quod lucrum eo etiam euidentius erit, ſi ipſam quoque naturam noſtram conſideremus, & quam ea imbecilla ſit ad reſiſtendum pugnæ ſenſuum, & ad vincendos eos affectus qui ex rerum præſentia vehementius exardeſcunt. Cuius ratio eſt, quia dum animus noſter his compagibus corporis inſeſus eſt, adeoque coniunctus cum corpore, vt quidam vnum cum illo efficiat, neceſſe eſt, vt ijs omnibus moueatur, quæ eius ſenſibus quaſi nuncijs ingeruntur. Hoc plerumque euenit in dolore, in gaudio, in metu, hoc etiam in reliquis animorum motibus, vt vehementius omnes incitentur, cum præſentibus

præfens aliqua causa eos laceffit. Videmus enim, quantò acrius crucietur mater confpecto filij cadauere, quàm eius audita morte: itaque ad quos ea cura pertinet, vt lugentes confoletur, omnia ab oculis remouent, quæ vel tenui vestigio memoriam eorum, qui defunt, repræfentare poffint.

Vt igitur dolor, vt ira, vt alia: paffiones re præfenti obiecta citius, & grauius commouentur, cur non idem fiat in amore, vt ipfe quoque, rei pulchritudine confpecta, eo magis inflammetur? Quod fi ita est, vtile omnino, & falutare est religioforum confilium, vt fe ita abdant, ne ijs rebus interfint, quarum afpectus, ifque affiduus, hunc amorem rerum terrenarum excitet, & excitatum deinceps alat. Si enim ad caftitatem, & pudicitiam conferuandam, non folùm vtile, fed etiam neceffariũ exiftimatur, pacifci fœdus cum oculis fuis, vt de fe Iob ait: velim fcire, cur non idem etiam valeat in reliquo omni cupiditatum genere. Nam quod est in hoc amore, quem caftitas profligat, idem est etiam in alijs omnibus amoribus, vel pecuniæ quod ad auaritiam, vel honorum, quod ad ambitionem, vel voluptatum, quod ad intemperantiam pertinet. Etenim hos quoque amores augeri necesse est, cum vel auri fpecies, vel purpura nitor afuiferit, vel res aliqua delectabilis fenfum percufferit. Contra vero, fi hæc omnia ab oculis amoueantur, ipfum quoque eorum amorem quotidie magis remitti, ac denique etiam ad nihilum redigi oportet. Rectè enim Cyprianus, feu quis alius auctor fuit illius libelli de fingularitate clericorum, Quantò, inquit, vnusquisque fuerit longius ab aduerfis, tantùm non fenfit aduerfa. Minus voluptatibus ftimulatur, cui non est vbi frequentia voluptatum, & minus auaritiæ moleftias patitur, qui diuitias non videt. Mihi quidem nimis violentum videtur, vt quispiam, cum femper in confpectu habeat fuauia, & iucunda, femper tamen ab ijs abftinendo feipfum vincat; ac propterea ne durable quidem: quoniam, vt est in prouerbio etiam à philofophis recepto, nullum violentum perpetuum. Videmus hoc, & experimur nos ipfi quotidie in fuperanda ciborum delectatione, nam fi ad plenam, inftitutamque mensam fedeatur, vbi fit dapum varietas, condimenta, fapores, hæc omnia fic gulam irritant, vt plurimùm fit labor in refiftendo, & omnino difficillimum fit ita modum feruare, ne fobrietatis, & temperantiæ limites tranfeantur. Contra verò, qui ad mensam non accedat, facillime ieiunium feruabit, quia eadem illa lenocinia per cogitationem

106 31.

nem

*8. Conf.
cap. 3.*

nem solam multo segniora ad animum perueniunt, quam per oculorum sensum. Sic igitur in omnibus aliis rebus. Eadem enim est in omnibus natura cupiditatis, eadem vis sensuum. Est autem in hoc genere aptissimum, quod Augustinus in Confessionibus narrat de Nebridio, qui cum antea spectaculorum studio exitiabiliter ut ille ait, teneretur, Augustini sermone ab ea insania reuocatus est, diuque in hac meliori mente perstitit, donec aliquando à sodalibus, in quos inciderat, familiari violentia in theatrum perductus est, cum et ille quidem de liberatione, ut oculos omnino clausos teneret, nec aliquid videret eorum, quæ fierent. Quo cum venisset, oculosque compressisset, mansit aliquandiu in ea animi inductione: sed cum denique, ob nescio quem pugnae casum, totius populi clamor exortus esset, temperare sibi amplius non potuit, quin aspiceret quidnam id esset, adhuc tamen paratus quodcumque illud esset contemnere. Verum longe aliter euenit. Nam, ut scribit Augustinus, spectauit, clamauit, exarsit, abstulit inde secum insaniam, qua stimuleretur redire, non tantum cum illis, à quibus pertractus fuerat, sed etiam præ illis, & alios ipse pertrahens. Hoc igitur quod in gladiatorio ludo Nebridium decepit, in aliis etiam peioribus, nocentioribusque rebus multo sæpe supplantauit, & quotidie supplantat. plus enim est, quam ut humane vires ferre valeant, præsertim ut nunc sunt, adeo exiles, & afflictæ præsentium illecebrarum, cum nos inuadunt, impetum sustinere, maxime cum diuturnior est pugna, ut etiam aliquandiu resistamus, facile tamen aliquando, armis in incuria depositis, vel defatigatione abiectis, opprimamur. Quam ob causam optimum est illud S. Basilij præceptum non hoc tantum faciendum esse, ut internas cupiditates moderemur, sed etiam fugiendum esse longissimè à congressu carum rerum externarum, quæcumque in conspectum adductæ, refricata libidinum memoria, consilium rationem perturbant, & bellum, atque angores in animo cient. Nam vinci in prælio, quod alius nobis contra voluntatem nostram moueat, malum quidem esse, sed ignoscendum: at verò vltro sibi prælium accersere, sequè ipsius malum ingerere, eiusmodi esse, ut nullam veniam, aut misericordiam mereatur. Hæc igitur omnia, quo euidentius secularis vitæ periculum, eo maiorem religiose vitæ felicitatem demonstrant, quippe quæ longè absit à possessione, usu, & tractatione rerum terrenarum, ac propterea ad eum

*Const.
mon.
cap. 4.*

mo
rur
sole
B. J.
no
cog
fam
nia
nos
duc
liu
mu
stra

M
in e
ni r
na
qua
nun
nun
qui
dan
& n
rum
tam
gun
neq
fam
tion
reco
con
laru
nian
amo
rias
ctus
gno

modi corda inquinanda, nec creaturis, quas à se remou-
runt, nec dæmoni, qui ipsis creaturis ad oppugnandum uti
solet, aditus pateat. Quam quidem ob causam merito dixit
B. Macharius in homilia quadam, hanc rem omnium ge-
neralem abrenunciationem non solum nos inuitare, sed etiã
cogere, ut cœlestia queramus; eamque præcipuè fuisse cau-
sam, cur nos Christus iusserit propinquos deserere, & om-
nia, quæ habemus, vendere, & dare pauperibus, quia cum
nosset, Satanam illud quasi instrumentum adhibere ad tra-
ducendas cogitationes nostras ad curam rerum materia-
lium, & terrenarum, præcepit, ut ihs nos omnibus priuare-
mus, quo vel inuiti quereremus opes cœlestes, & corda no-
stra in Deo delixa gereremus.

Hom. 11.

Quintus fructus commoditas vacandi Deo.

CAPVT XVII.

MAGNUM est illud quoque religionis beneficium quod-
que salutem nostram maximè attingit, summa, quæ
in eo statu est, facultas vacandi cognitioni, & consideratio-
ni rerum omnium, quæ ad vitam rectè, ac salubriter ordi-
nandam valent. Sunt enim, qui ita vivant in hoc mundo,
quasi mentem non habeant, adeo præsentibus toti inhærent,
numquam ad futura præuidenda, & disponenda se erigunt,
numquam hanc adeo necessariam cogitationem suscipiunt,
qui sint, & vnde veniant, aut quo tendant, & qua etiam ten-
dant, id est, quem eos ad exitum ducat via, qua gradiuntur,
& mores, quos sequuntur. Itaque in hac tanta & sui ipso-
rum, & Dei, & spiritualium omnium rerum ignorantia,
tamquam in tenebris, sic assiduè in terra peccata impin-
gunt, quæ ipsa, propter easdem tenebras, neque vident,
neque sentiunt, ut merito Propheta omnium malorum cau-
sam, quibus refertus est mundus, huic vni tribuerit: Desola-
tione, inquit, desolata est omnis terra, quia nullus est, qui
recogitet corde. Constat igitur summam penè salutis nostræ
consistere in accurata, & diligenti meditatione rerum il-
larum, quas dixi esse totius vitæ nostræ fundamenta: quo-
niam ex meditatione nascitur cognitio, ex cognitione
amor, ex amore studium & eas res perseguendi, & contra-
rias repellendi. Ac denique si multiplices huius studij fru-
ctus ad omnia Christiani hominis officia pertinentes co-
gnoscere volumus, Bernardum audiamus, qui multa de
hoc

Iere. 12.

1. de con-
sid.

hoc in ijs libris, quos de hoc ipso argumento ad Eugenium in-
iisit, in quibus hoc præcipuè, Primum quidem, inquit,
ipsum fontem suum, id est, mentem de qua oritur purifica-
conside:atio, deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit ex-
cellus, componit mores, vitam honestat, & ordinat, postre-
mo diuinarum pariter, & humanarum rerum scientiam
confert, Hæc est, quæ confusa determinat, hiantia cogni-
spatia colligit, secreta rimatur, vera vestigat, verisimilia
examinat, ficta, & fucata explorat. Hæc est, quæ agenda
præordinat, arcta recogitat, vt nihil in mente resideat nec
incorrectum, aut correctione egens. Hæc est, quæ in præ-
speris aduersa præsentis, in aduersis quasi non sentit: quorum
alterum fortitudinis alterum prudentiæ est. Hactenus Be-
nardus. Quare facile iam est videre, quantum spiritualis
lucri afferat religio, quæ nos in istarum rerum commen-
tatione semper contineat, assiduèque exerceat. Nam, si verè
cogitare voluerimus, vt sunt certa quarumdam artium, &
disciplinarum studia, alia iuris ciuilibis, alia medicinæ, alia
philosophiæ, vel similibus, ita religionem rectè appellare
possimus studium cognoscendi Dei, & omnium, quæ ad
Deum pertinent, neque illi speculatione sola (multos enim
constat, qui profunda multa speculando cognouerunt, nunc
in inferno torqueri) sed adiuncto affectu timoris, & amoris
in quo sunt omnia. Quare hoc iam videndum est, quæ ad
hoc, & quanta præster adiumenta, vt non solum fiat, sed
etiam facillime fiat. Primum autem est illud, quod externa
occupationibus, terrenisq; negotiis liberat, quod est maxi-
mum impedimentum in hac cœlesti philosophia; vt rectè il-
lud à Gregorio dictum sit, Cura multiplex terrenarum rerum
quia occupat, exerceat. Dei enim natura, etiam ad eam con-
templandam facti omnes sumus, tamen ita soluta, ac libera
& segregata est ab omni concretionem, ita etiam ardua
tantoque interuallo elata supra omnem nostram captum
nempe, vt ait Apostolus, lucem habitans inaccessibilem,
humanus animus, nisi ipse quoque magno studio excultus
& expurgatus, & quàm maximè purus effectus, ad eum ac-
cedere non possit. Terrena autem omnia vt sunt ipsa corpe-
rea, & crassa, sic animus his tractandis fit ipse quoque crassus
& concretionem ex suo duo proueniunt incommoda; prima
vt ea mole, ac pōdere iniecto, eius tardetur ascensus: deinde
vt etiam indignus reddatur, ad cuius amplexus descēdat illius
puritas, qua nulla maior cogitari, nec concipi potest: de qua
be-

12. Mor.
cap. 22.

1. Tim. 6.

ben
toll
tur.
hen
mi
qu
vili
run
cup
vllu
enir
bræ
ire s
plica
ne vi
Sic e
san
pellu
est m
cum
ram,
in pl
riū, a
ferat
ctat,
cor o
dum
sapien
actus
ris ra
cūme
mi fo
cita,
Nam
occup
sua in
na co
hæc, q
nis oc
iam ap
in quo
libus

bene Gregorius, Nequaquam, inquit, mens ad superna at- *s. Mor. 3.*
 tollitur, si curarum tumultibus continue in infimis occupa-
 tur. Quid enim de Deo occupata obtineat, quæ de illo apprehendere
 aliquid etiam vacans laborat? Bene autem per Psalmistam dicitur, Vacate,
 & videte quoniam ego sum Deus: *Psal. 45.*
 quia, qui vacare Deo negligit, suo sibi iudicio lumen eius
 visionis abscondit. Accedit etiam illud, quod terrenarum rerum
 procuratio ita impedita est, tam multis, & variis occupationibus
 implicata, ut facile omne tempus eripiat, nec ullum laxamentum
 concedat ad cogitanda celestia. Facit enim dæmon in mundi famulis,
 quod olim Pharaon in Hebræis, qui cum in desertum ad sacrificium Deo offerendum
 ire se velle dicerent: itaque iussos à Domino, ille contra duplicatis
 operibus lut, ac pæcarum obruere eos conatus est, ne videlicet otium
 haberent ad illa cogitanda, & molienda. *Exod. 5.*
 Sic enim inimicus, quo magis hominum animos ab omni sancta,
 & salutari cogitatione auertat, ita eos vrget, & impellit in
 nouas occupationes vilissimarum rerum, ut, quod est miserabilius,
 ipsi sibi onera oneribus, labores laboribus cumulent. Ex quo præter
 hanc, quàm dixi temporis iacturam, illud etiam sequitur maius
 damnum, quod dum mens in plura distrahitur, & quidem temporalia,
 eo minus illi viriù, ac roboris superesse necesse est, quod in spiritualia
 conferat: quod quidem Gregorius in Pastoralis luculente tractat,
 cum ita dicat, sæpè susceptam curam diuersa intuen- *1. Past. 4.*
 dor diuerberare, & imparem quemque inueniri ad singula,
 dum confusa mente diuiditur ad plura. Vnde, inquit, quidam
 sapiens prouidè admonet dicens, Fili mi, ne in multis sint *Ecl. 11.*
 actus tui, quia videlicet nequaquam bene in vniuscuiusque operis
 ratione colligitur, dum mens per diuersa sparsa partitur, cumque
 foras per insolentem curam trahitur, à timoris intimi soliditate
 vacuatur, fitque in exteriorum dispositione sollicita, & sui solummodo
 ignara scit cogitare multa se nesciès. Nam cum plus, quàm necesse
 est, se exterioribus implicat, quasi occupata in itinere obliuiscitur,
 quo tendebat, ita ut à studio suæ inquisitionis alienata, ne ipsa
 quidem, quæ patitur, damna consideret, & per quanta delinquat
 ignoret. Igitur cum hæc, quæ Gregorius commemorat, & alia multa
 ab his externis occupationibus proueniât vitæ spiritualis impedimèta,
 iam apertum est, ne locum quidè habere in religiose statu, in quo
 perpetuum sit otium, nullisque huiusmodi temporalibus curis interruptum,
 ut nos totos dedamus Deo contemplando.

Serm. de
Obe. pa-
ti. sapi.

2. 2. 9.
186. art.
6.

Hebr. 13.

plando, amando, & fruendo, vt quidem in hac vita frui licet.
Hoc commodum, quo multa commoda concluduntur, in
commendat Bernardus quodam sermone ad fratres suos.
Nulla vobis hic, inquit, nutriendorum liberorum cura, nulla
solicitude quomodo placeatis vxoribus, non de nundina
non de negotiis secularibus, non de ipso victu, & vestitu ne-
cesse est cogitare. Procul à vobis magna quidem ex parte
diei malitia, & sollicitudo vitæ. sic abscondit nos Deus
abscondito tabernaculi sui. Vberius autem hæc eadem
S. Thomas, qui ita differit, secularem vitam in triplici por-
tione in genere iniquitatis esse. Primum in externis bonis
procurandis, tuendis, disponendis, quæ sunt omnia plena
laborum, & curarum innumerabilium: omnia autem ista per
pertatis professione præcidi, quæ nos his omnibus oneribus
grauissimis, ac molestissimis liberat. Alterum vero soliti-
tudinis genus versari in vxoris, & liberorum gubernatione,
qui & alendi, & informandi, & à vitijs omnibus, ad quæ
tenuiori præsertim ætate tâta est periclititas, arcedi sunt: quæ
quidem cura non præsens modo tempus spectat, sed futu-
ram etiam prospicit, ne mortuis parentibus egeant, vt bi-
beant quo viuant, & ita laute viuant, vt splendorem familiæ
tueantur; ex quo augendæ, & multiplicandæ rei nullus est finis.
Hanc igitur tam infinitam molestiam, atque animi occupa-
tionem castitatis voto penitus tolli. Denique tertiam esse oc-
cupationem, eamque longè maximam in propria vita, pro-
priisque actionibus dirigendis, in quo & deliberationes diffi-
cillimæ, & errores sæpe incidunt grauissimi. atque ab his de-
bitationum, & anxietatum scrupulis expedire nos Obedien-
tiam, quæ nostri curam in alterum transfert, & ita transferretur
vt ipse rationem pro nobis redditurus sit, vt ait Apostolus,
nihil ambigamus, quin quicquid ab illo de nobis statuatur
à Deo per illū statuatur. Hæc fere B. Thomas. Quare agnos-
cendum nobis est, totòq; animo, & toto corde amplecten-
dum hoc religionis bonū, quæ nos in quadam rerum omnium
iucundissima vacatione constituit, in qua etiã nescio quæ
inest apra incitandæ menti, vt ad ecclesiā erigatur. Quæ
modū enim inter strepitus, & fragores nemo attente cogi-
tare possit, contra vero in noctis silentio, vel in aliquo deler-
luco, ipsum silentiū, & ipsa solitudo quodammodo inuitat
cōtemplationem, sic in seculo, vbi tam multa assidue ob-
pungunt, difficillimum est sese ad interiora reuocare; contra
quo quies illa religiosa segregata ab omni tumultu facili-
ter potest

potest
stio.
ge. i
tua
ru
dila
Qu
gio
illu
tur
ris n
tur, c
se vn
tur, c
ne sa
ne p
nisi f
A ter
to ap
terre
tion
num
ait, E
ne ro
tion
tiã sc
piet
aliqu
tis, &
sitate
Cuiu
rum
terre
quin
in eu
sitati
qui se
ad sp
etiam
porab
tius, v
rena

potest in cognitionis studio, etiã sine magno labore no-
 stio, cõtinere. De quo recte Bernard in quadam epistola, su- *Epi. 78.*
 ge, inquit, silentium, & ab omni strepitu secularium perpe-
 tua quies cogit caelestia meditari. Cogi nos ait, quia mi-
 rum est, quam id vires anima retineat ne dilabantur, vel
 dilapas colligat, collectas vero in Deũ, ac diuina effudat.
 Quã differentiam, ac distantiam inter secularem, & reli-
 giosum statũ egregie à Gregorio expressam videmus qui *18. Mo.*
 illud, quod est libro Job, dictũ de sapientia, Et mare loqui- *cap. 25.*
 tur nõ est mecũ, morali, vt solet, sũtu sic exponit, Quid ma-
 ris nomine, nisi seculariũ mentiu amara inquietudo signa-
 tur, quẽ dũ se vicissim inimicitis impetũ, quasi aduersates
 se vnde collidũt? Recte etenim mare vita secularium dicitur,
 quia dũ procellosis actionũ motib⁹ cõcitur, ab inter-
 ne sapiẽtiẽ quiete atq; stabilitate disũgitur. Quo cõtra be *18. Mo.*
 ne per Prophetã dicitur: Super quẽ requiescet spirit⁹ me⁹, *cap. 25.*
 nisi super humilẽ, & quietũ, & tremẽtẽ sermones meos? *Esa. 66.*
 A terrenis autẽ mentibus tanto longius spiritus fugit, quã
 to apud has quietẽ non inuenit. Nã qui se per innumeras
 terrenorum desideriorũ cogitationes spargit, ad cõsidera-
 tionẽ sui sese nullatenus colligit. In his itaque inquietudi-
 num fluctibus habitare sapientiam non posse cognoscẽs
 ait, Et mare loquitur non est mecũ. Nullus quippẽ eã ple-
 ne recipit, nisi qui ab omni se abstrahere carnalium cogita-
 tionũ fluctuatione contendit. Vnde & alias dicitur, Sapien- *Ecl. 38.*
 tiã scribe in tempore otij, & qui minoratur actu ipse perci-
 piet eam. Hęc quidem Gregorius. Verum obiiciet fortasse
 aliquis, etiam religiosos multa sepe agere, & sepe in mul-
 tis, & laboriosis negotijs versari, tum ob proprias neces-
 sitates, tum etiam ob proximorum salutem curandam.
 Cuius argumenti facilis est responsio. Nam quẽ proximo-
 rum causa à religiosis aguntur, ea cum spiritualia sint non
 terrena, non ideo, qui ijs occupantur, à Deo se iunguntur,
 quin potius ei adherẽt, quoniam & ij Deo, & Deus ipsis
 in euimodi opere cooperatur. In domesticis autem neces-
 sitatibus, etiã si quid temporale geratur, non idẽ est finis,
 qui seculariũ, secularis & temporalis, ac caducus, sed oĩa
 ad spiritũ, omnia ad eternitatem diriguntur. Atq; alia est
 etiam magna, & cerra differẽtia: Nã seculares, dum ista tẽ-
 poralia procurãt, sũu priuatũ cõmodũ querũt, quo vel diui-
 tijs, vel honorib⁹ augeãtur. Religiosi vero, cũ hęc eadẽ tẽ-
 rana procurãt, nec amplitudini, sed vt dixim⁹ necessitati ser-
 uiunt,

uiunt, nec priuatum aliquod bonum spectant, sed in commune consulunt, in commune laborant, vt ait Hieronymus in vita Malchi: quod tam longe abest à cupiditate, vt etiam cum caritate coniunctum sit. Quin potius ex hoc quoque capite vitæ huius utilitates, & thesauri duplicantur, quæ modo Mariæ otium, sed etiam Marthæ negotium sanctæ & salubre præstat, nosque ita instituit ad spirituales feruore operosis omnibus curis segregatis, vt, si quando tamen operis aliquid incidat, id quoque ipsum, spiritu ali sine, & spirituali forma adiuncta, fructuosissimum reddatur. Nā minimum quoque famuli non tum modo dominis suis seruiunt, cum iis assistunt, eorumque ora intuentur, sed etiam ac sæpe multo utilius, & melius, cum huc, illuc impigredunt, ad eorum vel iussa, vel obsequia peragenda,

Sextus fructus, exequi in omnibus diuinam voluntatem.

CAPVT XVIII.

Si homines sciperent, & intelligerent, & quid sibi maxime utile, ac fructuosum sit, videre possent, nihil esse deo in tota vita propositum esse deberet, quam vt voluntatem suam ex Dei voluntate in omnibus rebus, magnis minimis, mediocribus, siue secum aliquid agerent, siue cum aliis, quā perfectissime, quamque exactissime conformarent. Sunt autē huius quod dico multæ graues, & necessariæ causæ, sed illa præcipua, quæque omnium instar sit, quæ non modo hic valet illa ratio; quæ valet inter creaturam, & creaturam, vt quæ inferior est obediat, seruiatque superiori & excellentiori, quod quidem multo magis locum habet in Deo non omnium principe, & Regum Rege, & Dominatore, qui huiusmodi genus septem illis causis, quas initio diximus, legitime iure subiectum est. Sed præter hoc etiā in Deo aliud quiddam multo maximum, & præstantissimum. Cum enim deum illa, & infinita natura nihil sit aliud, quā ipsum bonum & ipsa æquitas, & ratio rerum omnium, illud quoque sequi necesse est, vt eius voluntas ipsa sit regula, & quasi norma iusti, & omnis recti. Itaque vt in scribendo, vel aedificando, in reliquis operibus ita quiddam perfectum est, si ad suam iusque regulam, ideamque accedat, contra vero omnis error & vitium in eo consistit, vt ab illa deflectat, & quo longius deflectat, eo maius est vitium: sic cum voluntatis nostræ, vt dicitur

mus, yna sit regula Dei voluntas, vt ad eā vel accedet, vel recedet, ita vel rectam, & honestā, vel contra turpem, & vitiosam esse necesse est. Quam ob causam recte dictū est à *Gradu.* Climacho, qua siti estuans ceru⁹ ad aquarū fontē feratur, 25. tam ardēter omnes Dei famulos cupere debere, vt diuinā voluntatē & cognoscant, & semper exequantur. Bernardus quoq; in sermone quodā, quē integrum scripsit de hoc argumēto, cum quādā de humilitate prafatus esset, Totius, inquit, humilitatis summa in eo videtur cōsistere si voluntati subiecta sit, sicut ait Propheta, Nonne Deo subiecta erit anima mea? Scio quidem creaturam omnem, velit, nolit, subiectam esse creatori: sed à creatura rationali voluntaria subiectio queritur, vt voluntarie sacrificet Domino, & cōfiteatur nomini eius, non quia terribile, & sanctū, non quia omnipotens, sed quia bonum est. Multa alia in hanc sententiā ex aliis sanctis Patribus afferri possent, à quibus nihil ferme magis cōmendatū, nihil crebri⁹ inculcatū est; inter quos, vt hoc vnum attingamus, Augustinus non dubitauit dicere, Dei matrem non tam eo felicem fuisse, quod Verbū in ipsa caro factum sit, quam quod ipsa Dei voluntatem fecerit; idque ex Verbi ipsius dicto demonstrat, cui cum in turba dictum esset, Beatus venter qui te portauit, respondit statim, Quinimmo beati qui audiūte verbum Dei, & custodiunt illud. Quod si ita est, quæ maior potest esse utilitas, quam eius rei, quæ pluris sit, quam esse dei matrem, mun⁹ omnium maximum inter maxima, quæ non solum hominum generi, sed etiam Angelorū cōtingere possint? Atqui hoc efficit religio, quæ nos ita cum Dei voluntate astringit, & quodammodo colligat, vt non solum in maioribus negotiis, sed etiam, vt ante dixi, in leuissimis quibusq; & quotidianis omnino ex eius placito pendeamus, & ad eius nutū moueamur. Quam ob causam Cassianus in extrema collatione, cū de huius rei necessitate, & magnitudine ipse quoq; multa dixisset, eiusque formam à Salvatore ipso traditam ostendisset, qui non venit suam facere, sed Patris voluntatem, eumque suum esse cibum ipsemet professus est hoc etiā adiungit: Quā, inquit, virtutē illi specialiter exerceat, qui in canoniis cōmorantes senioris regūt imperio, qui nihil onino suo arbitrio agūt, sed eorū volūtas ex volūtatē pēder abbatis. Sed hoc Religionis beneficium illustri⁹ etiā erit, si, quā viā in hoc efficiēdo teneat, videam⁹.

*Ser. quo
vol. no-
stro diui-
vol. sub.
Psal. 61.*

*Tract.
10. in
Ioan.
Luc. 11.*

*Coll. 11.
c. 117.*

- Primum. n. vt in agro, antequam semen iaciatur, euellende sunt spinæ, sic illa, vt animam ad hanc virtutem præparet, omnia prius impedimenta radiciter extrahit. Primum autem, & maximum impedimentum in homine est propria voluntatis: de qua peste quid grauius dici possit, quàm quod scriptum est à S. Bernardo: Grande, inquit, malum voluntatis propria, quo fit vt bona tua tibi bona nō sint. Atq; idē alibi, Voluntas propria quo furere Dominum Maiestatis oppugnet, audiant, & timeāt serui propriæ voluntatis. Primum namq; seipsam subtrahit, ac subducit eius dominatum, et tamquam auctori seruire debuerat, dum efficitur sua: sed nūquid cōtenta erit hac iniuria: Addit adhuc, & quod in se est, omnia quoque, quæ Dei sunt, tollit, & diripit: & certam quæ copiose profequitur vir ille sanctus, & propriæ voluntatis, quam hic lepram appellat, hostis acerrimus. Ad hanc igitur tantum malum accedunt tamen etiam alia, quæ hominem impediunt, ne se cum diuina voluntate, vt oportet, coniungat: quæ impedimenta egregie ab eodem Bernardo alio quodam loco commemorantur. Cum enim affuerit, caput felicitatis Angelorum hoc vnum esse, quod Dei voluntas iam omnino facta sit ipsorum voluntas, id est ait nobis omni studio & desiderandū, & conandū esse: sed in eo quatuor nobis ingentia impedimenta obici: prima malitia, id est, insitam quandā affectionem ad omne vitium deinde infirmitatis, quod corporis ipsius, quod gestamus corruptio sæpe obstat, quo minus voluntas nostra diuina coherere possit: tum vero concupiscentiæ, quæ nos multiplicibus, & inexplicabilibus distrahit desideriis: postremo etiam ignorantia, quo enim, inquit, pacto voluntatē Deī sequar, vbi ignoro eam: cognosco autem tantum ex parte, & nondū sicut cognitus sum. Quoniā igitur Dei voluntas tam multos, tamq; graues habet in nobis ipsis aduersarios, videam⁹ quid præsidii afferat religio ad eos profligandos, ac delēdos. Primus enim eius labor, ac perpetua cōtentio ea est, vt illam malorum omnium radicē excindat, propriam quā diximus voluntatē, cuius non solum imper⁹, sed etiam motus etiā, quoad eius fieri potest, motus in nobis coercet, & conterit. Sic enim religiosum quēque assuescit, vt omnia alieno arbitrio gerat, alienoq; præscripto, nihil a se suo, vt id seruent omnes, quod Hieronymus bene intellegens religiosi instituti scripsit ad Rusticū monachum: Ne facias quod vis, comedas quod iuberis, vestiare quod accipis.
- Serm.*
71. *Canc.*
Serm. 3.
de re-
sur.
- Serm.* 6.
Qua-
drag.
1. *Cor.*
13.
- Ep.* 4.

peris
lassus
exple
ne fe
gis,
ta fra
dine
rami
euell
subdi
erian
& mo
mito
modo
sape i
tent; c
impet
nim i
cūbur
atque
mēt
quere
fuere
re, cur
tam e
etiam
tandū
in ter
mi illi
cipere
mis or
relic
tres ill
hæc st
dico e
deserit
surreo
mines
eū, qui
obeū
ter sit
nia co

peris, operis tui pensum absolvas, subiiciaris cui non vis, lassus ad stratum venias, ambulansque dormites, & necdū expleto somno surgere compellaris. Itaque sicut in homine seculari propria voluntas assiduo vsu crescit in dies magis, ac roboratur, vt veluti arbor quaedam nodosa, & distorta frangi citius queat, quam dirigi, sic contraria consuetudine probi religiosi voluntas ita quotidie minuitur, vt nō rami modo eius amputentur, sed ipsæ etiam fibræ penitus euellantur. Accedit etiā peculiare studium, ac diligētia tū subditorū ipsōrum in resistendo propriis cupiditatibus, tū etiam praesidium, ac rectorū in his de industria frangēdis, & mortificandis. In quo ij quidem equorum imitantur domitores, qui equos ferocitate exultantes ita exercent, vt modo cursū, modo passū ire iubeant, modo in gyrū flectāt, saepe incitatos repente inhibeat, aut stantes repente incitent; denique ita fingunt, atque erudiunt, vt nullū propriū impetum retineāt, sed freno quam facillime pareāt. Sic enim isti summa cura in rescandas suorum voluntates incūbunt, idque exercitatione cōtraria, etiam in iis rebus, atque actionibus, quæ alioquin leuiorēs, & nulli⁹ pene mōmētī videantur, nisi ex illis leuiorib⁹ alia grauiora consequerentur. Cū enim magnus Antonius Paulū discipulum suere vestes, deinde dissiuere, texere siscellam, mox retexere, cum alij alios ex veteribus illis aquam haurire, & haustam effundere, vel aridū stipitem toto anno irrigare, cū etiam Franciscus, vt accepimus, Massēū media in via sese tandiu circumagere iubebat, vt, capite labefactato, sæpius in terram concideret, denique cum alia eiusmodi sanctissimi illi viri iis, quorū spiritū, virtutemque informabāt, præcipere solebant, quid aliud agebant, quam vt ex corū animis omne propriū sensum eradicaient, vt nullę in eis reliquæ permanerent: quod quidem & eo temere Patres illi faciebant, & hoc ipso tempore faciunt inter quos hæc studia vigent. Conferamus nunc hominē secularē, nō *Rom. 1.* dico ex media fece populi, aut etiam ex iis, quos Apostol⁹ describit repletos omni iniquitate, malitia, auaritia, suffurrones, detractores, inuentores malorū: tales enim homines nullam habent virtutis cogitationē: sed cogitentur cū, qui iustitię, & pietatis officia colat, qui in sacramentis obediens frequens sit, qui etiam, vt Iob de seipso aiebat, pauper sit *Iob. 29.* pauperū, ocul⁹ cæco, & pes claudō, ac deniq; vt omnia concedam⁹, omnia Dei præcepta, & leges diligēter obseruet,

feruet: sed tamē uiuat suo amore, ac modo, atque hæc ipsa
 opera bona agat pro suo arbitrio, quæ libeat, quātū libeat,
 & quādiu ita libeat. Hic igitur non quidem improbus, ac
 malus existimādus est, quin potius laudandus; sed tamē
 perfectionem quærimus, non est dubitandum quin multo
 sit inferior religioso. Potest enim in his omnibus bene,
 honesteque factis multum tamen inesse propriæ voluntatis,
 ut ideo suscipiantur, ideoque gerātur, quia nobis ardeat
 & in eorum administratione voluntas sibi placeat, sibi que
 ipsi interdum etiam nesciens, nec aduertens obsequantur.
 Quod sane cum accidit, illa quidem omnia ex propriæ vo-
 luntatis fontibus fluunt, etiā si honestiore specie obteg-
 tur: ut fere in hunc quoque errorem cadat, quod à Grego-
 rio dictum est in inanem gloriā, siue ea ex terrenis rebus,
 siue ex cœlestibus virtutibus enascatur, idem esse vitium
 sed vestem mutasse, ne agnosceretur. Sic enim sæpe cō-
 git, ut in his muneribus, quamuis bonis, dum Deo nos se-
 uire putamus, nobis ipsis seruiamus: quoniā hoc primū
 fieri potest, ut, etiam si bona sint, & in alijs laudata, à te-
 men communis omnium Dominus non hoc genus bono-
 rum operum, sed aliud genus postulet; aut, etiam si hæc
 ipsa postulabat, fortuitum tamen fuit, quod in illa opera
 incideres, cum tu non tam Dei placitum consuleres, quam
 tuo placito, tuoque impetu uehereris. Quod si res ista pe-
 se bonæ, & spirituales, tamē errori patēt, quid de alijs dicē-
 dum erit, quæ mediæ sunt, ut tum bonæ, tum malæ, aliquæ
 circumstantia variata, fieri possint, ut sunt pleraque humana
 gloria, ire, manere, contrahere, facere, nō facere, quæ ipsa
 supra diximus, ex Dei beneplacito moderanda sunt. Quæ
 enim modo eius nobis radius in singulis lucebit, nisi re-
 lam aliquam teneam⁹, quæ etiam ad hæc singula docēda
 & quodammodo illuminanda descendat? Itaque hoc cer-
 tū, & probatum sit, omnē illam vitæ rationem, statumque
 omnem, qui suam retineat voluntatem, eaque utatur, atque
 ex ea se, ac suas actiones instituat, expositum esse ad illam
 tam multa, atque magna damna, quæ à propriæ voluntatis
 morbo importari ostendim⁹. Cōtra vero Religiosi, qui su-
 se arbitrio penitus exuunt, idque à se & certa deliberatione
 & studio, curaque diuturna, & denique etiā voti obligatio-
 ne quæ longissime reiiciunt, illis omnib⁹ damnis expertis
 sunt. Quare, hoc quasi fundamēto propriæ volūtatis excu-
 so, reliquos quoque illos, quos ante ex Bernardo cōmemora-

rauimus, diuinæ voluntatis aduersarios facile vincit, & pro-
 fligat religio. Et primum quidem malitiam ex animo pel-
 lit, eum contra imbuens pietate, & caritate non ficta: infir-
 mitatem vero corroborat, non solum consilijs salutaribus,
 sed etiâ patientiæ, ac fortitudinis neruis; tum concupiscen-
 tias omnes mortificationis falce præcidit, pro quibus unū
 inserit desiderium veti, & summi boni. Denique ignoran-
 tiam ita erudit, atque instruit, vt nemini dubitare liceat
 quid Deus à se requirat. Habet enim religio ad Dei volun-
 tatem intelligendâ, planeq; agnoscedâ, & plurimas, & cer-
 tissimas vias, de quibus vijs, quoniam hoc quoque proposi-
 tum erat, aliquid in præsentī die edum est. Climachus qui-
 dem eo loco, quem ante diximus, cum huius necessitatem
 offendisset, addidisset etiam summam difficultatem, deniq;
 modum docet, quo id consequamur. Quicumque, inquit,
 Dei beneplacitū nosse volunt, in primis omni proprio sen-
 su expurgato, in quadam animi equalitate sese constituere
 debent, ita vt nullam in partem magis propendeant, sed ad
 omnes Dei nurus se promptos, agilesque cōseruent: deinde
 cum simplici fiducia patres, aut fratres spirituales rogare
 debent, atque eorum consilium sine vlla hæsitacione, tam-
 quam ex Dei ore accipere, licet illi ipsi, qui interrogantur,
 non admodum spirituales, & perfecti sint. Non enim iniu-
 stus est Deus, vt eas animas fallat, quæ cum fide, & humili-
 tate alterius iudicio se submitunt. Nam & Deus Propheta
 Elifæo ad citharæ sonitum manifestauit quæ scire cupie-
 bat, non multo magis id faciet ad sermonem hominis ra-
 tione vtentis, magisque apri ad eius accipiendū influxum?
 Hæc Climachus, cuius argumētum si in quocumq; homi-
 ne valet, quod ea sit vis humilitatis, qua nos alteri subdi-
 m^o, quāto magis valebit in eo, qui nobis legitime præsit, &
 cui De^o suas in nos tradiderit vices: Hūc igitur nacti, cum
 eum arbitru, ac moderatorē vitæ nostræ, omniumq; actio-
 num nostrarū cōstituinus, hac certa fiducia esse debemus
 in rebus omnibus, quæ nō expresse diuinis præceptis repu-
 gnent, illi obsequēdo, Dei nos voluntati obsequi: quoniam
 eiusdem Dei illa vox est, Qui vos audit, me audit. Magna
 ergo hæc religiosi felicitas, & certe omnium maxima, quæ
 in hac vita haberi possit, quippe quæ ad cœlestem ipsam fe-
 licitatē prope accedat. Apparet hoc ex eo, quod de Ange-
 lis, & de illis præstantissimis mētib; nihil maius à Dauide
 dici potuit, quā quod est in psalmo quodā. Potentes virtu-

Gra. 25

4. Reg. 3:

Luc. 10.

Psa. 102

te, facientes verbū illius, ad audiendam vocem sermonis eius, omnes ministri eius, qui facitis volūtātē eius. Ac Dominus ipse nihil melius, ac salutari⁹ a nobis peti posse intencavit, quā quod in diuina illa precādi formula nos docet.

Mati. 6. Fiac volūtās tua sicut in cælo, & in terra. Hic igitur est locus ille, si vllus est alius in hoc mūdo, in quo hoc ipsū præstat, vt Dei volūtās, si nō æque vt in cælo, certe proxime vt in cælo semper impleatur: vbi & omnes prōptissimos & paratissimos exhibēt ad quemuis Dei nutū, & Deus omnes, pro suo arbitratu, superiorū, rectorumq; ductu agit, & mouet, quocūque, & quomocūque velit. Erat apud veteres Hebræos Arca, ad quam Dominū in rebus dubijs con-
1. Re. 23. sulebant, ac præcipue Dauid, cuius responsis, vt legitur, de Ceila oppugnanda, & de Ceilensū prodicione cauens, admonitus, iussus etiā in Iudæā ad regnū capiendū ascendere, denique ex multis periculis eductus, de multis agendis edoctus est. Verum neque id præsidium commune est multis, neque perpetuum, & grauiorū rārum modo rerum, ac personarum. Quāti igitur est hoc æstimandum, habet quasi domesticum oraculum, à quo etiā in minutissimis quibusq; instruamur, & cuius ope tam multa pericula, quæ animæ nostræ imminēt, effugiamus? Quamobrem hoc quidem omnino statuendū est, siue vtilitatem, siue etiā incunditatē animi, ac tranquillitatem quandam queramus, nihil aptius, nihil accommodati⁹ inueniri posse; si quidem vt ait Bernardus, dimittentes propriam voluntatem nihil amittimus, immo & lucratur plurimū, commutantes illi in melius. Commutamus enim eam in ipsius Dei voluntatē, in quo ipso magnū quæstum facimus. Nostra enim perunque inutilis, sæpe etiam damnosa, & distorta, illa semper sancta, semper iusta, semper optima. Et nos etiam errare possumus, erramusque sapissime, nescientes quid petamus, aut quid velimus, & noxia pro vtilibus appetentes. Deus autem nihil velle potest, nisi quod electis suis melius sit, ac fructuosius; vt sine vlla dubitatione nihil nobis salutarium esse possit, quam vt nos totos, & omnia nostra eius diuinæ voluntati committamus. Est in hoc genere illustre exemplū sancti Francisci, quod ad hæc omnia cōfirmanda magnopere pertinet. Cum enim aliquādo hæc cum anceps cogitatio diutius torqueret, vtrū se penitus solitudini, & contēplationi traderet, an etiā proximorū saluti, quod pro vtraq; patre rationes occurrerent, neque, vt solebat, super
 hac

Ser. 3.
Resur.

hac
 filii
 etiam
 te so
 ren
 ciu
 rent
 uit, c
 dom
 aper
 cella
 fu C
 que d
 est, v
 loco,
 fit, v
 denf
 dem,
 sunt
 quire
 bona
 tate a
 supia
 teneb
 milia
 fitari
 dum
 quide
 est eti
 etiam
 Deus
 mitte
 mu
 a

hac re vllam à Deo reuelationem accepisset, hoc inijt consilium. Misit ad S. Claram, & ad sacras eius sorores, misit etiam ad Syluestrū fratrem suum, qui tum in quodam mōte solitarius agebat, vt Domini placitum precibus inquirerent, sibi que indicarent. Redeuntem porro ab vtrisque nuncium, quasi à Deo venientem, Deique mandata sibi deferentem, ita excepit. Primum enim manibus suis pedes ei lauit, deinde cœnam ipsemet instruxit, postremo etiam ex domo in proximum montem eduxit, quo cum venisset, aperto capite, genibus flexis, manibus etiā crucis ritu cancellatis, Quid, inquit, facere me iubet Dominus meus Iesus Christus: Cum exposuisset respōsum, vt proximis quoque operam nauaret, ita illud accepit, ita etiam exequutus est, vt illico, nulla iniecta mora, ex eodem, vbi constiterat, loco, ac ne domum quidem reuisens, tam rapide profectus sit, vt nec ipsam viam quæreret, vadens per medios campos, densasque sylvas, qua nullum iter patebat. Atque hoc quidem, vt accepimus, fecit Franciscus; in quo factō multa insunt ad rem nostram documenta. Primum, quo studio inquirenda sit Dei voluntas, etiam in iis operibus, quæ per se bona, atque honesta videantur, quæ porro religione, & pietate accipienda, quanta alacritate peragēda. Deinde, quod supra satis ostēdimus, quam valde nobis obscura sit in his tenebris Dei voluntas, cum vir tantus, tamque carus, ac familiaris Deo, in re tam laudabili, adeo grauius, & diu habitaret. Denique docemur etiam, quæ via sit ad cognoscendum Domini beneplacitum aperte, ac sine errore. Nam ille quidem, cum superiore in suo ordine non haberet, coactus est etiam inferiorum consilia requirere. Nos autem multo etiam certius per superiores ipsos illuminamur, quibus Deus lumen suum certissime promisit. Illi ad longinquos mittendum fuit, & de re magna, nos domi videlicet habemus; vnde omnia discamus non modo graua, sed, vt ante diximus, minutissima quæque, & leuissima: vt, si velimus, ne minimis quidem erratis locus relinquatur, sed contra potius etiam in minimis rebus maximam gratiam, præmiumque consequamur.

* * *

Septimus fructus, quod faciat vt Dei præcepta facilius seruentur.

CAPVT XIX.

NON omittenda est etiam illa religionis utilitas, quod Dei præcepta, tum Decalogo conscripta, tum alijs modis promulgata, adeo leuia reddit, & mollia, vt facillime, sine vilo propemodum labore omnia perficiantur. In quo factum illud mirum euenit, quod cum ad illa, quæ diximus, præcepta, religio deinde tot alia in specie dura, & laboriosa adiungat, paupertatem, voluntatis, ac sensus mortificationem, vigiliis, psalmodias, multasque corporis vexationes, tamè hæc quæ videntur difficilia, illorum præceptorum difficultates non solum non augeant, sed etiã alleuent, vt, quemadmodum dixi, facillime perferantur. Cuius simillimum quiddam videmus in multis rebus, quæ arte, & ingenio efficiuntur. Nam in magnis nauigijs laburra, quæ magis grauari videtur, ita adiuuat ad cursum, vt sine ea ne nauigari quidem possit. Sic plaustrum sine dubio rotis ademptis multo firmius, quod celeritatem augere debet: & tamen, si ijs careat, multo maiori labore trahitur, rotarum autem oneramento, imposta quæuis onera facile circumuehuntur. Contra hoc etiã Bernardus tum quadrigæ exemplo, quod modo diximus, tum etiam pennarum, quæ in auibus, quodam delictet singulari modo, & corpulentiore, inquit, reddunt substantiam, & agiliorem. Mirum opus natura: Vnde proficit materia, inde sarcina leuigatur, & quantum crescit massa, tantum decreuit in pondere. Sic Bernardus, idem applicat ad cõsilia euangelica, quæ ille Christi onus appellat, quod non solum non onerat, sed & portat omnem, & portandum imponitur: inmo vero alia etiam præcepta onera minora facit, & suauiora. Hoc autem quã valde com modum, & salutare sit homini, ex duobus cognosci potest. *Matt. 19.* primùm ex difficultate, deinde ex necessitate seruandi illa præcepta. Nã necessitate vel illud declarat à Domino dictum, vis ad vitam ingredi, serua inãdata. ex quo sequitur, qui non seruet, ad mortem ire, & mortem sempiternam. Difficultatem autem illud indicat, quod has vias Propheta vias duras appellat. indicat etiam propria cuiusque experiētia ex naturæ conuersione adeo propentem in malum, ex moribus deprauatis & malis aliorum exemplis, & ex ipsis mundi legibus, quas

Eph. 72.

Matt. 19.

Psal. 16.

in m
etia
pau
cup
illa
grat
con
cula
dun
nuli
caul
ne d
omn
rem
Hab
flam
cent
eo re
fius:
segr
gni a
qui
Euar
illa f
paul
tem
catur
defor
re ho
tur, v
in his
vener
qui, n
que v
poral
no, ol
tate, c
maior
illa ag
vt cer
ponde
quifq

in mūdo viuunt, vix effugere possunt: denique indicāt hoc etiam frequentes hominum lapsus, & peccata. Etenim quā pauci sunt in seculo, qui se à tomeratijs iuramentis, à concupiscentia rei alienæ, à carnis lasciuiā intactos seruēt, vt illa præcepta exigunt: atq; his ipsis paucis, quibus hoc Dei gratia dedit, quāto id labore, quanta cura, & contentione constare necesse est: Hæc igitur mala, in quibus pleriq; seculares misere pereunt, alijs autem, ne pereant, adeo sudā dum, & laborandum est, religioſis certe nullum, aut prope nullum negotium faciunt. Sunt autem multæ huius rei causæ, & in primis ea, quam alio loco attigimus, & quæ sine dubio multarum vtilitatum fons est, quoniam religio omnium fere peccatorum materiā à sensib⁹ remouet, quæ remota, facilis sane est diuinorū mandatorum obedientia. Habet enim nostra hæc voluntas flammam suam, eiusque flammæ fomes est præsentia rerum ipsarū, quæ sensui placent. Itaque, hoc fomite admoto, facilis flāma excitatur, eo remoto, vel non excitatur, vel multo segnius, & remissius: quod facit religio, dum nos è mūdo, eiusque illecebris segregat. Itaque recte S. Basilius, ob hæc ipsam causam, magnè æstimandam esse ait religiosam vitam, quam appellat quietam, & negotijs vacuam, & adiutricem ad cōseruanda Euangelij dogmata. Altera deinde causa est illud robur, & illa fortitudo, quam animus religionis disciplina excultus paulatim acquirit, vt omnem oderit turpitudinē, honestatem & virtutem amet, nihilque magis detestetur, quā peccatum, non ob id solū, quia Deum offendit, sed quia per se deforme, ac fœdum est. Tertia ratio est, quoniam omnes fere hominum culpæ ex vno trium illorum fontium oriuntur, vel auaritiæ, vel ambitionis, vel incōtinentiæ, quia aut in his ipsis omnes peccant, aut vt ad hæc perueniāt. At hæc venena, ac pestes in religioso statu nullum habent locum, qui, his vitijs expulsis, contrarias potius inserit virtutes, idque vnum, aut certe præcipue proficitur, pro re rum temporalium cupiditate paupertatem, pro dominandi desiderio, obedientiæ humilitatem, pro omnis turpitudinis scditate, castimoniam florem. Accedit etiam illud, quod religioſi maioribus studijs assidue exercentur, ex quo fit, vt minora illa agilius efficiant. Vt enim, si quis ita se assuefecerit, vt centum pondo quotidie ferat, huic deinde si decem pondo ferre contingat, pro nihilo id æstimat; sic religioſus quisque, qui suum omne patrimonium reliquit, & abiecit, quanto

In præ-
tium. veg.
sus.

quanto facilius animum inducet, vt aliena non rapiat, nec
 cōcupiscat: Et cum portando obedientiæ iugo assuetus,
 quomodo graue, aut durum ei videri possit, ambitioni,
 honorū desiderio resistere? quod idem quoque de alijs or-
 nibus dici potest, quæ diuina lege vel vetantur, vel præ-
 ciuntur. Atque hoc illud est, quod aliquando docuit Eul-
 bius ille, vir sanctissimus, de quo scribit Theodoretus
 Religiosa historia. Hic enim, cū semel in agricolas quosdā
 arātes curiosus oculos defixisset, se ipsū ita punit, vt, ferro
 collari ceruicibus iniecto, cathenaq; ad renes alligata, caput
 semper depressum tenere cogeretur, in quo supplicio qua-
 draginta totis annis durauit, quibus nūquā se erexit nū-
 cū cœlū vidit. Cum autem quaesitum esset ab eo, cur ita fac-
 ret, & quam ex eo vtilitatem quereretur, hanc respōdit, quod
 Satanam hostem à magnis præliis, vt de libidine, aut super-
 bia, ad illa parua traduceret, in quibus etiam si vinceretur
 non magnum esset damnum: sin vinceret, eo maius Satanae
 probrum, qui ne in paruis quidē posset esse superior. Pro-
 clarum dictū, & spirituali, sanctoque homine dignū: quod
 idem in eo, quod nūc agimus, valere debet, vt ostendat
 ideo religiosos longe abesse à præceptis Dei violādis, quod
 niam minora quæque ad Dei obsequiū pertinentia tam
 studio obeūt. Denique illa etiam est causa, quæ in ipso
 tu insita est, quia nimirum status eiusmodi est, vt supra
 gem emineat, ideoq; hominē quoque supra legem euectū
 Itaque hic etiam fit quod videmus vbi plures sunt dis-
 pulorum classes pro eorum profectu, ac doctrina distribu-
 ta, in quibus, qui superiores sunt classe, iis facillima sunt
 quæ minores ordines vel facere non possunt, vel agre-
 male faciunt. Simillime enim, qui altiore hanc viam
 gressi sunt, iis cōmunia illa præcepta tam leuia videntur
 lent, vt ne sentiant quidem, quoniam, vt dixi, maiores habent
 vires, easque vires status ipse suppeditat. Itaque etiam
 hoc vnum præstaret religio, vt nos confirmaret ad has
 leges, & mandata perpetuo, & facile, & iucunde, ac fere
 tra omnem periculi aleam exequenda, hoc vnum ma-
 ximum quoddam esset bonum. Quanto enim
 hoc magis efficit, tanto certius, & melius viam
 nobis munit ad cœlestem gloriam, ad
 quam mandatis illis
 seruandis per-
 uenitur.

Octauus fructus ex ipsa humilitate, & abiectione status.

CAPVT XX.

Habet etiã Religio aliud commodum valde salutare, quod nos in eo statu ponit, qui ab omni humana gloria remotissimus, ac, si externa ista spectemus, omnino humilis, potiusq; infimus est; vt ea quasi religiosi, cuiusq; videatur esse posse professio, Elegi abiectionem esse in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Nam & religio, vt alibi à nobis dictum est, vere Dei domus, Deique familia est, & hæc abiectione religiosorum recte ab eis eligi dicitur, quia non eiusmodi est, quã vel generis conditio, vel necessitas afferat, sed quæ sponte, atq; vitro ab eis suscipiatur. Hoc vero tale, ac tantum bonum est, vt Bernardus hoc ipsum pro christo diuinæ prædestinationis argumento accipiendum putet: sic enim in sermone quodam fratribus suis loquitur, Quis scit, inquit, si omnium vestrum, quos hic video, nomina scripta sunt in cælis, & in libro prædestinationis annotata? Vocationis enim, & iustificationis vestræ aliqua mihi signa video intueri in conuersatione tantæ humilitatis. Propterea dilectissimi perleuerate in disciplina, quam suscepistis, vt per humilitatem ad sublimitatem ascendatis; quia hæc est via; & non est alia præter ipsam. Qui aliter vadit, cadit potius, quia sola est humilitas, quæ exultat, sola quæ ducit ad vitam. Igitur, si Bernardo fidem habemus, non modo non est quod secularibus suis magistratus, ac purpuras, & popularè illum splendorem inuideamus; sed potius hoc ipsum magnū quoddam bonum reputandum est, maximeque gloriosum, quod à gloria absimul, quoniam hæc humilitas non solum certa, sed etiam, vt ipse ait, sola est via, quæ ducit ad æternam salutem. Habet enim hic status humilis, atq; ignobilis tria præcipua comoda, atque, vt ita dicam, priuilegia. Primum, quod hic est Dei mos; & quasi institutum, vt eiusmodi statum maiorem in modum diligat, eique familiaris, suauis, largi se ipsum, suosque vberimos thesauros impertiat. In quo sane mirabile quiddam contingit, quod David, etiam indicauit, dicens, Excelsus Dominus, & humilia respicit, & alta à longe cognoscit. Nam cum similitudo in omnibus amore, & coniunctionem conciliet, tamen nescio quomodo hoc videmus, Deum, qui tam immensus est, infimi, ac pusilli cuiusq; amore, & consuetudine maxime delectari,

Psal. 83.

Serm. 2.
Ascen.

Psal. 137.

contra

contra vero alta, & sublimia à lōge, & quasi procul cogit
fcere. Alterū huius vitæ cōmodū est, quod ad æternā gl
riam comparandā nihil ferme aptius inueniatur. Etsi enim
omnes homines ad illam felicitatem facti sunt, isque
est omnium finis, ita tamen ab illo iustissimo, & rectissimo
arbitro constitutum scimus, vt tanta illa præmia non gra
omnino donarētur, sed potius, vt sic loquamur, aliqua me
cede venderentur, ea vero merces, ac pretium in rerū con
trariarū tolerantia consisteret. Itaque cum in illa beatin

Matth. 5. dine insit perfectissima satietas, hanc satietatē esuriendi
& sitiendo acquiri voluit: cum insit summa, & maxima
solatio, hanc consolationē ijs tantum promisit, qui hinc
gerent: cum insit omnis diuitiarum copia, ad eas diuiti
per paupertatem perueniri voluit. Quod igitur in alijs ho
nis, quæ in regno illo continentur, idem etiam fecit in ho
bono illius gloriæ, & illius honoris infiniti, vt humilitatē
& contemptu esset acquirendus; de quo, ne nobis dubita
liceret, extat illa tam expressa, tamque generalis Domini

Luc. 14. ipsius sentētia; Omnis, qui se exultat, humiliabitur; & qui
se humiliat, exaltabitur. Tertia denique vtilitas, vel ma
ma hæc est, quod in eiusmodi vita multa effugiuntur in
pedimēta, & taquam pestes animæ, virtutumque omnium
quibus plena est vita honorata, & gloriofa: cōtra vero mu
ta acquiruntur veræ, æternæque salutis adiūmēta. Proci
enim id accidit in hominum vita, & statu, quod ijs, qui in
borum, vel dōmorum fastigia conscendunt, vt si cadāt, gra
uissime colliduntur, multo autem facilius cadāt, vno vit
licet pede, aut manu fallente; quæ ne fallant, vix satis cura
ri, & prouideri potest: cum contra, qui in ima terra ingre
diūtur, nihil ijs periculi immineat, quoniā nec tam facili
nec tam grauitè cadūt. Sic enim qui honorū gradib⁹ con
nent, ijs non solum in ipso scandendi conatu, sed etiā in
la altitudine, magna, & certa imminent pericula, præsertim
cū & multi sint impulsōres, & ipsa per se natura grauis
ad lapsum procliuis. Qui vero humi, & in humilib⁹ se cō
nent, nō ambulātes in magnis, neque in mirabilibus super
se, ij fere tuti, atq; securi sunt. Multa sunt huius rei in vni
que partē exempla, sed illud celebre, ac notissimum, quo

1. Reg. 15. in Saule primo Iudæorum Rege demonstratū est. Hic enim
dum priuatā vitam egit, semper in oculis suis paruus, & in
nepe statu ipso humili ad humilitatē adiuuante: idem vero
ad regnum euectus in tantā insolentiam, arrogantiamque
erupit.

erup
ri pol
yltro
amic
cum
ten
ab ho
ctis,
mun
enim
rium
liqui
me pa
dē ob
mode
minu
pro D
get in
despic
que A
cra Se
tempt
rum.
iusti f
pas, q
cet. In
det de
bus, al
posito
Deum
Itaque
me car
man
inaura
aureis
ex cili
etiā of
secrata
tatis, p
nia ext
tamen
quonia

erupit, vt facile inter sceleratissimos quosq; reges numerari possit. Itaque qui antea etiam amulos, atque inimicos vitro ad eadem à populo postularos seruauit, postea etiam amicus, & genero impias manus inferre conatus est. Quæ cum ita sint, facile iam apparet quantum, quamque expectendum hoc quoque sit religionis bonum, quæ nos procul ab hominũ oculis, & à mundana gloria remouet, & in sanctis, & salutaribus quibusdam latebris retinet, vt & nos mundum ignoremus, & vicissim ab illo ignoremur. Hoc enim illud est, quod Bernardus quasi magnum, & necessarium consilium ex ipsa Saluatoris nostri vita scriptum reliquit, duobus quidem verbis præceptum, sed tamen latissime patens, ac multa complectens, Ama nesciri. Sed ista quidẽ obscuritas ita gloriosa est, vt multo præstantius sit hoc modo delitescere, quam ab hominibus celebrari, & in hominum ore, & laudibus versari. Nam quo quisque magis pro Dei obsequio in obliuione hominum est, eo magis viget in Dei memoria; & hoc ipsam, quod ab oculis mortalium despiciatur, multo ei ampliorem gratiã apud Deum, & Deique Angelos conciliat. Quod vtrũq; complexa videtur sacra Scriptura, cum ait, Deridetur iusti simplicitas, lâpas cõtempta apud cogitationes diuitũ, parata ad tempus statutum. Quem locum Gregorius interpretans, Bene, inquit, iusti simplicitas, & lampas esse dicitur, & contempta; lampas, quia interius lucet: & contempta, quia exterius nõ lucet. Intus ardet flamma caritatis, foris nulla gloria respõdet decoris. Lucet ergo, & despicitur, qui flagrans virtutibus, abiectus æstimatur. Quis non igitur tãto præmio proposito malit esse ex illis contemptis, vt intus luceat apud Deum, quam ex ijs, qui foris lucentes, intus obscuri sunt? Itaque videtur mihi religiosus quisque, ob hanc maxime causam, veteris illius tabernaculi simillimus ex Dei mandato, atque ex Dei typo fabrefacti, quod cum intus inauratis tabulis, & cortinis hyacinthinis, ac purpureis, aureisq; ansulis reniteret, exterius tamẽ eius operimẽtum ex cilicinis sagis, arietũq; pellib⁹ vile quiddam, ac sordidũ etiã ostẽtabat. Sic enim anima quæuis Deo deuota, & consecrata, multis illa quidẽ spiritualib⁹ donis diues est, castitatis, paciẽtiæ, obediẽtiæ, & aliarum virtutum, sed hæc omnia externo illo habitu vili, ac despiciabili cõtegũtur, quod tamen ad bona illa diutius cõseruãda magnopere confert: quoniã tum optime custodiũtur, cũ maxime latent, vt con-

Serm. 3.
de Nat.

Iob. 12.

10. Mer.
17.

Exo. 26.

tra

tra cum in hominum conspectu ponuntur, vix à latrúculi
custodiri possunt. Hi autem latrúculi sunt, præter alios, ipsi
oculi, & linguæ hominum, qui eo ipso, quod vident, & las-
dāt opera nostra bona, sæpe vel omnino, vel magna ex par-
te euacuant gloriam nostrā, vt nobis quoque dicatur, *Re-*
cepisti mercedē tuam. Iure igitur Bernardus hoc etiā affir-
mat, hanc esse vel præcipuam causam religiosi statū am-
plius cōtēdi, ob ingentem vtilitatem, quæ percipitur celandis no-
stris bonis: sic enim ait, *Neceffe est abscondere interim,*
quid habemus boni, quoniam thesaurum regni celorum
qui inuenit, homo abscondit, propter quod etiam corpora-
liter in claustris, & in syluis abscondimur. Et, si scire vult
quantum in hac absconsione lucratur, credo nullum
esse, qui si quartam partē eorū, quæ facit, in seculo actus
ret, nō adoraretur vt sanctus, reputaretur vt angelus: nam
autē quotidie tamquā negligēs arguitur, & increpatur. *Do-*
rum ne hoc lucrum ducitis, quod non reputamini sancti
antequam sitis? An nō timetis, ne forte, hic vili hac memo-
de recepta, in futuro mercedem non habeatis? Necessaria
est ergo hæc absconsio, non solū ante oculos aliorum, sed
etiam multo magis ante te ipsum. Hæc quidem Bernardus
Sed non deerūt fortassē hoc loco qui obijeciant, etiā in
ipsa religionis claustra sæpe euenire, vt multorum vel de-
ctrina, vel eloquentia, vel etiam virtus ipsa, & sanctitas
emineat, ac luceat, vt cū omniū admiratiōe celebretur, et
que plerūq; eueniat, vt multi plus nominis, atq; existima-
tionis, & famæ in religione consequantur, quā si seculū
sum, & seculi ambitionē sequuti essent. Est id quidē; ac
hoc ipso, quicūq; est, religionis splendore plura à nobis
fra differuntur. Sed hoc in præsentī statuendū, hoc hono-
genus, qui tamquā vmbra fugientes sequitur, minime pe-
riculosū esse, quoniā Deo auctore defertur, & ideo ad eun-
dem Deū pertinet, cui id tamquam onus imponat, et vi-
tribuere ad ferendū sine iactura, ac potius cum accessione
aliam virtutū. Nam hic quoque inter reliquos obediens
fructus est certissimus, vt qui in ea viuunt, quodam quā-
diuinæ gratiæ antidoto ita præmuniat, vt iis hoc hono-
admodum in B. Thoma Aquinate, cuius exemplum ad
nes item religiosos, quando in eadem causa sunt, trās-
debet. Hic enim cum Lutetiæ theologiam magna cū lau-
doceret, itaq; visum esset eius superioribus, vt doctorum

etiam
culam
ipse
adole
num
dere,
vultu
tus,
exeq
admo
habit
Rigar
matu
Acces
ipso
gloria
mum
Vt en
eius l
ctoria
cum
latu
quid
vniue
tur,
cogni
num
vel po
cerent
clera
perent
sua fi
inane

SE
mu
rarum
haben
centu
tradit

etiam laurea insigniretur, ille ipse sua modestia valde reculare cepit eum honorem, prætereundum tum doctrinæ, ut ipse quidem de se sentiebat, tenuitatem, tum etiam ætatis adolescentiam, ut qui non admodum vigesimum complexerit annum. In qua cogitatione versans nocte quadam visus est videre, cum ob hanc causam vberius fletet, assistisse sibi virum vultu graui, & venerabili, qui eius tristitiæ causam sciscitatus, iussit illum secure, & intrepide maiorum suorum iussa exequi; eam enim esse ipsam Dei voluntatem; quin etiam admonuit, ut pro orationis, quam in eo gradu accipiendo habiturus erat, themate, illum psalmi versiculum acciperet, Rigans montes de superioribus suis, quibus ille ita confirmatus est, ut omnem timorem, ac trepidationem deponeret. Accedit etiam alterum præsidium ad conferendam inter ipsos honores religiosam humilitatem, quod quicquid est gloriæ, non tam id in singulos quosque, quam in Deum primum redundat, deinde in ordinem ipsum, cui inscripti sunt. Ut enim corpore, etiam si manu aliquid, at operis, non tamen eius laus manui, sed homini tribuitur, atque in exercitu victoria paucorum virtute parta non in illis paucis reuidet, sed cum toto exercitu communicatur, isque totus victor appellatur: sic quod in familiis religiosis ab uno bene geritur, ille quidem suo se loco, ac gradu continet, eius autem honor ad vniuersam, cuius ille pars est, familiam deriuatur. Sic ut igitur, ut etiam in publicum prodiens, tamen adhuc lateat, & cognitus ignoretur, & in medijs honoribus demissionem suam numquam deserat. Atque id quidem vtrumque fructuosum, vel potius necessarium est. Nam si semper religiosi delitescerent, quam vilitatem, quam ve operam huic militanti Ecclesiæ nauarent? In autem illo plausu, popularique aura caperentur, hoc etiam ipsum præter, cetera impedit, ne Ecclesiæ fructuosi essent, quoniam quasi cymbalum, tinniens, inanem, sterilemque strepitum in hominum auribus ederet.

Nonus fructus, quod Religio sit Scholæ virtutum.

CAPVT XXI.

SEQVITUR nunc alius Religionis fructus, isque maximus, & saluberrimus. Ut enim variæ sunt disciplinae, litterarum, armorum, aliarumque artium, eadque singula suos habent magistros, sua etiam gymnasia, vbi tractantur, exercentur, & addiscuntur, sic virtutum disciplina in religione traditur; ut, si religionem deherere velimus, iure eam virtutis

2. *Ethic.*
cap. 1.

scholam appellare possumus. Sed ut hoc eius beneficium illustrius sit, quædam proponenda sunt, idque in primis, quæ anima nostra, si per se inspiciatur, omni virtutum ornamento deserta, & orba sit. Aristoteles quidem, quem S. Thomas ipse in hac materia morali, pene ut interpretes, sequutus est, hoc ipsum aperte scripsit, nullam nobis omnino natura inesse virtutem, idque pluribus argumentis confirmat. Nos hoc etiam addere possumus ex lumine fidei, quod ille non vidit, non modo illam virtutem nobiscum ingenerari, sed multam corruptionem & depravationem, & infirma magnam ad vitia omnia propensionem, & impetum quod cum his malis duo tamen bona manent, primum inclinatio quædam ad virtutes ab auctore naturæ, qui eam benam fecerat, inserta, deinde initia quædam, ac semina harum virtutum, quæ si adolescere sineremus, atque aliquo studio à nobis promouerentur, facile ad suam maturitatem pervenirent. Ex quibus breviter positis duo sequi necesse est, utrumque ad rem nostram magnopere pertinens: prima quanta sit scditas animi virtutibus destituti. Nam, ut in corpore, si plura desint membra, aut si in ea permaneat brevitas, quam in sua origine accepit, monstrum plane fit turpe, & inutile: sic animo si virtutes desint, quæ sunt quæ eius partes, mutilum, imperfectumque esse necesse est, quo intolerabilis sequatur in eo præritas, & deformitas. Alterum deinde huic consequens est, quæ ratio, aut quæ non solum optima, sed etiam unita, & necessaria sit ad virtutes in animum, quibus eum spoliatum esse diximus, intendas. Hanc vero Aristoteles idem nullam aliam esse affirmat, quam earum officii, & actionibus exercendis: quæ contra, inquit, sit à plebisque, qui, quod de virtutibus disputant, satis id putant sufficere ut earum compotes fiant. In quibus vehementer errant, similesque sunt isis ægrotis, qui medicorum juidem præscripta diligenter audiunt, sed ea non observant, quare ut hi corpore numquam valebunt, illi numquam animo. Hæc Philosophus ille, & vere. Cui enim virtus ex habituum genere sit, habitus autem non cognoscitur nisi a actionibus frequentatis; eandem quoque operatur esse ipsius naturam, ut sola eam consuetudo, & usus acquirat. Atque hoc quidem in morali genere, nullam habet dubitationem. Sed idem ferme etiam dici potest de Theologicis: etsi enim hæc primum diuinitus infunduntur, & antea (infantibus, cum baptizantur, exceptis) aliquo

2. *Ethic.*
cap. 4.

præparati
polte
ange
bus le
relic
rendu
cut p
appet
non p
Cum
labor
euiden
crebr
salubr
hæsit
sum st
petua
in De
cum 8
catur i
coniur
appell
Idem
gionis
in hac
quam
pellatu
metiar
in paup
tus con
conseq
sunt in
militat
clare C
tiochen
fertur
bimur,
ris qui
quæ sup
re, mul
perbian
ignem

preparationis requirunt in animo, quod fit per actiones, & poltea etiam quam infusa sunt, tamen iisdem actionibus augentur, & roborantur. Itaque in omnibus plane virtutibus locum habet, quod à Bernardo in humilitate positum, ad reliquas etiam, quando eadem est omnium causa transfere-
Epi. 85.
 rendum est. Humiliatio, inquit, est via ad humilitatem, sicut patientia ad pacem, sicut lectio ad scientiam. Si virtutem appetis humilitatis, viam non refugas humiliatōis; nam si non poteris humiliari, non poteris ad humilitatem prouehi. Cum igitur hoc certum, ac stabilitum esse debeat, virtutes labore, ac studio, & vsu acquirendas esse, hoc etiam eadem euidentia certum erit, statum illum, qui commodiorem & crebriorem afferat materiam virtutis exercēde, vtiliorem, ac salubriorem esse. Hunc autem, sine vlla dubitatione aut h̄sitatione, ausim affirmare inter omnes status esse religiosum statum, in quo omnes virtutes assidue vigent, & in perpetua ferme actione continentur. Nam de charitate quidem in Deum primum, deinde in proximos nihil attinet dicere, cum & nihil aliud agatur in religione, quam vt semper crescatur in Dei amore. nec inter homines vlla esse possit maior coniunctio, quam sit inter religiosos, qui, vt sunt, ita etiam appellantur fratres, tanquam ex vno omnes vtero geniti. Idem dici potest de obedientia, quæ virtute nulla pars religionis vacat. Idem de humilitate, quæ adeo frequens est in hac vita, vt tota ferme ex humilitate composita videatur: quam ob causam merito à Bernardo schola humilitatis appellatur. Nam & status ipse is est, vt, si eum mundi iudicio *Hom. 4.* meriaris, nihil abiectius, & contemptius iudicetur, nempe *Missus* in paupertate, in incommodis, in obscuritate: & ad hanc statum *est.* conditionem sua etiam munera infima, ac pene seruilia consequuntur. atque, vt vno verbo dicamus, omnia, quæ sunt in religione, habitus, locus, officia, occupationes, humilitatem, redolent, humilitatem inspirant: Quæ de re præclate Chrylostomus in concione quadam ad populum Antiochenum, vbi multa alia in laudem religionis & illa præ-
Hm. 58
 fertur, Illic inquit, hanc humilitatis altitudinem intuebimur. Nam ipsa domus, vestes, ministeria, quasi litteris quibusdam impressis, humilitatem prædicant: & quæ superbia fomenta sunt, bene vestiri, splendide habitare, multos famulos habere, quæ sæpe etiam nolentes in superbiam effertur, hæc ab illis omnia remota sunt. Ipsimet ignem accendant, ipsi lingua comminuunt, ipsi coquunt, ipsi ministrant.

ministrant : nullus ibi magnus, nullus paruus, non quod sit confusio, sed perfectissimus ordo; sed quia, licet quis paruus sit, magnus hoc non respicit, immo vero etiam illo se inferiore existimat, & ita maior efficitur. Hæc Chrysostomus : quæ autem ab illo de humilitate, eadem dici possunt de aliis virtutibus, quarum omnium officia sunt in religione frequentissima. In quo quidem non utilitas solum, sed etiam suauitas quædam huius disciplinæ admirabilis videbitur, quæ non nudis præceptis informando (quamquam hæc quidem desunt) verum exercitatione quoque, quam diximus, adhibita, pedetentim, ac sensim nos ad virtutem assuefacit, ac per opera ipsa, eiusque actiones, quasi manu deducit ad perfectionem sine magno labore, magis autem nostro bono. Quin illa quoque utilitas, ac commoditas est in religione, quæ communis est omnibus artibus suo cuique genere. Nulla enim est ars, non dico ex nobilitatibus, sed ex ipsis mechanicis, & plebeis, in qua non egregie putetur excellere, præsertim inter eos qui eam artem præsententur. Itaque inter ipsos fabros, & opifices, illi præceduntur, & in pretio sunt, qui in suis quique studiis peritissimi, & quarum rerum professio per se ignobilis est, in ista autem aliquam excellentiam nactum esse laudabile videntur. Sic etiam in religiosa disciplina, eoque magis in hac, quo nobilitas meliorque est, quippe quæ tota in virtutem excolendam incumbit, qui id ardentius faciunt, maiori que progressu ab omnibus commendari, ac præcipue suspici necesse est, quoniam hoc quoque stadium, quoddam est, in quo ad perfectionem currunt, qui velocitas currat, ei plausus ab omnibus datur. Quod quidem an paruus esse putamus ad conuincitamentum? sentiant hoc seculares, quibus inter alia pericula hoc quoque vel maximum obicitur, quod conatus ad pietatem non modo non secundis hominum iudiciis adiuantur, sed sæpissime in aliorum vel maleuolentibus sermones, vel iriuitiones, ac ludibria incidunt, ad quæ vitanda, vel contemnenda, infirma est omnino natura nostra. Itaque bona hominum pars hoc metu retardatur, ne bene agendum intelligit aggrediatur: alij postquam aggressi fuerint, tanquam aduerso flumine remigantes, breui lapsu, illaque brachiorum contentione, remissa, retro deferuntur. At inter religiosos nihil horum, sed omnia potius contraria. Ut enim antea dicere cœperam, quoniam hoc præsententur, se ex virtute viuere, qui in hoc maxime excellunt.

maxi
eius ap
mune
timen
cho
& gra
alacri
strati
recep
huic p
ita iac
terger
ire sen
ête ag
tentan
eius p
rauit.
etiam
inter f
illustr
talem
ipse q
nam i
dèque
multis
misit.
valer,
bus, hu
in ocu
vitam
deant,
suspici
bus sus
dat hic
da. Sa
star nu
alter q
quo al
qui me
qui qu
Sic eni
gister

maximi ab omnibus sunt, omniumque æstimatione, & iudiciis approbantur. Quare cum se eorum quispiam ad infima munera, & ad famulares qualvis functiones demiserit, nihil timendum est, ne à suis despiciatur, aut, vt David olim à Michol vxore, reprehendatur: quin potius eo maiorem laudem, & gratiam apud omnes consequetur, quo id diligentius, & alacrius fecerit. Damascenus vir diues, & nobilis, ac magistratibus etiam gestis clarus, ad monasticam disciplinam se receperat, in qua cum seni cuidam traditus esset, visum est, huic primum, ac præcipuum in eo humilitatis fundamentum ita iacere, vt cum inimicis quibuscque perfungi iuberet, ollas tergere, vertere sordes, scaphia purgare, omnia denique obire seruilia ministeria, insuper etiam; quasi nullam rem recte ageret, crebra cum reprehensione, atque obiurgatione tentare: in qua cum ratione menses aliquot exercuit, tanto eius profectu, quantum deinde totius vitæ sanctitas declarauit. Sed tamen tantum abest, vt illæ infimæ, ac sordidæ etiam, si per se spectentur, functiones aliquam Damasceno inter suos notam pepererint, vt potius id ipsum magis eum illustrarit, admirantibus omnibus, & in cælum ferentibus talem in tanto viro & mundi, & sui ipsius despicientiam. Ac ipse quoque senex, qui ista imperitando seueriorem personam induerat, vbi maturum esse vidit, hilariter eum, iucundèque complexus, & tantam ei profectum gratulatus, cum multis laudibus à sua disciplina tanquam rude donatum dimisit. Neque vero hoc tantum intra religionis ipsius septa valet, vt liceat nobis, nullo aduersante, omnibus approbantibus, humilitati, mortificationi, orationi operam dare, sed in oculis quoque externorum, ac secularium. Qui enim hæc vitam ingressi fuerint eos, deinde, si hæc opera exercere videant, non solum non contemnunt, sed laudant, atque etiam suspiciunt iidem illi, qui fortasse eadem opera in secularibus sui similibus ferre non possent, tantum nobis licentiæ dat hic status ad omnia bona, nullo interpellante, peragenda. Satis igitur dictum est de schola, & de condiscipulis. restat nunc de magistro, qui quidem in hac schola est duplex, alter qui oculis cernatur, id est, superior ac præpositus, de quo alias dicemus, neque ita multo post; alter inuisibilis, qui mente tantum, ac intelligentia percipitur, & intelligitur, qui quidem ita verus est magister, vt potius ipse solus sit, sic enim ait veritas ipsa, Ne vocemini magistri, quia magister vester vnus est Christus. Hic igitur nullum officium,

2. Reg. 6.

Mat. 23.

3. de im.
Christ.
cap. 3.

nullamve partem omittit boni, ac seduli præceptoris. Næ rudes informat, proficientes prouehit, perfectis altiora lina impertit. Idem etiam modo errantes arguit, modo laqueantes exstimulat, modo etiam mœstos, aut fatigatos recreat, solatur, erigit. Denique, vt eum Thomas de Kempis bonus in primis auctor, de se loquentem facit, duplici quædam die schola discipulos suos exerceat, vel castigando, & exortiendo, si quid à via deflectant, vel animando, & confortando, vt non deflectant, potius, quæ semper alacrius procedat. Quid igitur deesse possit religioso, tali magistro, tantæ commoditate eum audiendi, & exequendi eius præcepta. Nam quod vnum timeri fortasse possit, ne sibi ipse desit, quoque ipsum ad magistri huius prouidentiam, ac conseruationem, vt non eueniat. Etenim homo quidem homini doctrinam impendere potest, voluntatem autem discendi ingenium, si desit, conferre non potest: huic vero facillimum est, ipsam quoque voluntatem, ac facultatem etiam præcedendi, quibus velit, impertiri.

Decimus fructus ex vberiori influxu gratiæ.

CAPVT XXII.

HÆc commoditas proficiendi in spiritu, & eundem virtute in virtutem, de qua modo dixi, est ea quidem non salutaris vtilitatis, sed tamen studium, exercitatione laboremque requirit. Ideo enim scholam appellamus, qua nihil profici potest sine attentione, atque etiam conseruatione. Quare multo maius est id beneficium, de quo loquimur, quo videlicet multa alia spiritualia bona non studio labore, ac conatu acquiruntur, sed ab ipso statu nobis quasi in sinum congeruntur, quæ bona, quamquam varia, ac longe, lateque patentia, vno generali Gratia nomine comprehenduntur. Hoc enim nomine omne id quod salutem æternam vel omnino efficit, vel aliqua ex parte adiuuat, & promouet. In quo genere prima est qualitas illa celestis, quæ in anima inhærens, nouam ei vitam, nouamque essentiam tribuit diuinæ similem: deinde sunt habitus intellectus, qui à Deo infunduntur, vt fidei, vt spei, aut aliarum virtutum, etiam moralium: postremo sunt intimi affectus Spiritus sancti, siue ad mentem illuminandam, siue ad voluntatem dirigendam, atque roborandam. Quæ duo posteriora generantur, quamquam & dignitate, & efficientia longe distent ab

qualitate

qualitate, quæ animam Deo gratam, Deique amore dignâ
 facit, tamen ipsa quoque vim habent supernaturalem, ut quæ
 dixi, magnopere conferunt ad illum diuinum habitum, in
 quo animæ vitam consistere ostendimus, vel efficiendum,
 vel si iam effectus sit, augendum, ac multiplicandum. Quæ
 re cum tanta sit totius huius gratiæ tum necessitas, tum
 præstantia, nihil maius dici potest de laude, & utilitate
 cuiuspiam status, quam hoc, quod quâ plurimas habeat vias
 ad eius quam maximam abundantiam hauriendam: quod
 quidem in religioso statu agnoscendum, & prædicandum est.
 Etenim, si considerare voluerimus, quatuor in ipso fontes re-
 periemus, ex quibus ea manat, fuitque vberissime. Primus au-
 tem fons est ipsiusmet status natura, ac vis. Hic enim cum
 sit ex genere supernaturalium, & inter cetera supernaturalia
 tantopere emineat, non solum gratia constat, sed magna etiâ
 gratiæ copia; quam gratiam, & quam copiam religioso ad-
 uenire necesse est vna cum ipso statu. Nam cum religiosa vi-
 ta, atque ipsa religionis ineundæ voluntas tam multa conti-
 neat, contemptum in primis omnium rerum terrenarum, o-
 dium diuitiarum, honoris, gloriæ humanæ, deinde amorem
 castitatis, & continentiæ perfectissimæ, tum abnegationem
 propriæ voluntatis, studium humilitatis, deliberationem
 multa, & grauiâ perferendi, crucisque completendæ, & por-
 tandæ, denique resignationem totius vitæ, cuique ipsius tra-
 ditionem perfectam, & perpetuam, rem ita arduam, & diffi-
 cilem; cum igitur ex his, & alijs eiusmodi plurimis tota hæc
 disciplina composita, & quodammodo constata sit, sequitur
 ut Deus, cum religiosam vocationem inspirat, hæc etiâ
 omnia simul inspiret, simulque omnia largiatur. Quod si ita
 est, quid maius, aut melius esse potest hoc statu, in quo tot do-
 na, tot charismata, adeo salutaria, adeo etiâ necessaria,
 vltro, & gratis deferuntur, & ita deferuntur, ut non tam in
 singulis acquirendis laborandum sit, quam sinus animæ la-
 xandus, & expandendus ad ea accipienda, ac deinceps fruen-
 da? fit enim hic quoque quiddam simillimum, ut cum statura
 ex ære funditur, quæ tota simul, & integra funditur, cum braz-
 chijs, & cruribus, & reliquis omnibus partibus, nec aliud su-
 perest, nisi ut ad eam expoliendam lima adhibeatur, aut parti-
 culæ fortasse aliquæ, si quæ imperfectiores remanserint, sup-
 pleantur. Rursum hic quidem minimus est labor, cum ipse
 corporis massa tota iam constet. Sic enim cum diuinus ille
 spiritus nos ad religionem vocat, ipse hoc suum tam præcla-

rum, ac supernaturale opus in nobis efficit, quod opus, ut
 ut diximus, omnia, quæ ad religiosam vitæ professionem ne-
 cessaria sunt, necessario complectatur, nimirum hæc quæ
 que omnia ab eodem Spiritu in nobis effici necesse est. Que-
 re ne nobis quidem aliud in tota vita agendum restat, ut
 ut hæc donæ de cælo data expoliamus, & perficiamus, atque
 in dies angeamus; quod tamen ipsum eadem vocatiua
 gratia tribuit. Hæc enim gratia sua illa beneficia vniuersis
 secum inuenit, & importat in animam, atque ut ab initio im-
 portat, sic deinceps semper tuetur, & conseruat, ut in hoc
 quoque fontis similitudinem habeat perenniter fluens.

Psal. i.

Quamobrem iure, & vere religiosam animam dicemus
 illum, quod plantatum est secus decursus aquarum,
 est, gratiæ huius tam multiplicis, ac multiformis, quæ tam
 copiosa decurrit, ut fluminis more (est enim fluiuis aqua
 uæ, qui procedit de sede Dei, & Agui) numquam cese-
 sed ut vnda vndam, sic gratia gratiam subsequatur: ex quo
 etiam illud in eiusmodi anima sequitur, ut deo fructus ve-
 rimos in tempore suo, nullumque eius folium defluat, & om-
 nia quæcumque faciat, prosperentur.

Mat. 18.

Alter huius gratiæ fons est, quem ipsa Veritas indica-
 uit, cum dixit, Vbi duo, vel tres fuerint congregati in nomine
 meo, ibi sum in medio eorum. Nam Dominus, celi multu-
 le quidem misericordiæ est, diuesque in omnes, qui eum in-
 uocant, tamen hanc ipsam misericordiam, ac diuitias largi-
 aperit ijs, qui in aliorum cœtu conuiuunt, sancto caritate
 vinculo colligati. Itaque merito Damascenus diuinum hunc
 ut ipse appellat, oraculum in religiosis proprie, & vere cõ-
 firmat: neque quod duos, vel tres dixit, idcirco maiorem
 numerum excludi, sed eo numero finito indefinitum quædam
 significari. Immo vero, ait Basilus, si hoc Dominus promittit
 vbi duo, vel tres fuerint congregati, multo veritius est, si
 facturum, vbi multo copiosior, ac frequentior hominum mul-
 tudo congregata sit. Ex quo is etiam verissime argumetur,
 si Christus nobiscum affuerit, nihil nobis deesse posse, quæ
 admodum Israëlitis in vasta solitudine, propter Dei præsen-
 tiam, nihil vnquam defuit. Cum igitur se saluator in medio
 religiosorum fore, & semper fore pollicetur, vno verbo omnia
 quæ optari possunt, pollicetur, lumen in obscuritate, robur in
 infirmitate, solatium in mœrore, dolorum si qui sunt absterge-
 nem, victoriam in dæmonum prælijs, constanciam, ac ferme-
 tem animi, accessionem virtutum: denique quod bonum in
 habent

*In vita
 S. Iosaphat.*

*Const.
 Mon. c.
 15.*

habe-
 ius p
 caula
 tus
 enir
 plin
 conu
 Apol
 quit
 carita
 tatis
 cedat
 præse
 quam
 lapide
 esse no
 stiano
 nihil
 conse
 quoc
 in reli
 ritual
 tus,
 ac sep
 tam r
 suo no
 dines
 stituti
 tamen
 cietate
 niman
 ipio no
 taque
 spes, &
 human
 sed De
 parenti
 ser, vni
 nis sanc
 maiore
 Dei tut
 bus cer

habeant, qui eum habeant in quo sunt omnia bona? Sed huius promissi magnitudo eo magis apparebit, si eius etiam causam inquiramus. Causa vero hæc est, quod religiosi cæteris nullo alio vinculo colligantur, quam caritatis. Non enim natura, non propinquitas, nec alicuius studij, vel disciplina similitudo, qualis est inter milites, & mercatores, eos coniunxit, sed vna, vt dixi, caritas. Atqui, vt docet Ioannes *1. Ioan.* Apostolus, Deus ipse nihil est aliud, quam caritas: ex quo sequitur, quod idem etiam Apostolus adiunxit, vt qui manet in caritate, in Deo maneat, & Deus in eo, & inter quos caritatis glutinum intercedat, inter eos etiam Deus ipse intercedat. Sic fit, vt non modo Deus religiosæ cuius sodalitati præsens adsit, sed multo propius, multoque interius adsit, quam alter alteri, qui in ipsa sodalitate conuiuunt; vt cum lapides calce colligantur, calcem ipsam ijs coniunctiorem esse necesse est, quam lapidem lapidi. Et quidem si ad Christianos vniuersos hæc Saluatoris pertinet promissio, qui iam nihil ferme commune habent præter fidem, & quæ ex fide consequuntur, aut ad eam spectant, & tamen si in horum quoque medio Christum esse credimus, quanto hoc magis in religiosiis familijs, quibus sunt omnia communia non spiritualia modo, sed etiam externa, eadem domus, idem habitus, idem victus, eademque studia, denique nihil discretum, ac separatum? Neque vero cuiuscumque cœtui, ac concilio tantam rem promissit Dominus *I E S V S*, sed ijs solis, quæ in suo nomine congregata essent, vt sunt omnes religiosi ordines, qui ad vnum eius obsequium, & famulatam sunt instituti. Quare cū omnes tā ingentis beneficij participes sint, tamen hæc ipsa vox admonere nos videtur, nostram hanc Societatem *I E S V*, quamquam ceteris rebus infimam ac minimam, peculiare quoddam tenere huius gratiæ pignus ex ipso nomine, quod præ se fert, & quo tamquam insigni, notaque propria à ceteris ordinibus discernitur. Quæ nostra spes, & fiducia ea quoque re confirmari debet, quoniam non humano id consilio factum est, vt hoc nomine appellaretur, sed Dei instinctu, certa que voluntate, quæ Ignatio, capiti, ac parenti nostro, dum inter orandum à sensibus abstractus esset, visionem quadam demonstrauit. Merito igitur huius nominis sanctitas nos omnes, qui sub hoc quasi vexillo militamus, maiorem in modum recreare debet, quod nobis præsentem Dei tutelam, ac patrocinium, præsidiumque in rebus omnibus certissimum spondet. Hic enim etiam conuenit quod à

Sapiente scriptum est: Turris fortissima nomen Domini, ipsam currit iustus, & exaltabitur.

Pro. 18. Tertia causa, quæ hanc gratiæ abundantiam efficiens religiosis est influxus quidam spiritus, & auxiliij interni à tota communitate in singulos. Sic enim cogitandum, sentiendum est, ordines omnes quasi corpora quædam esse, quæ quot hominibus, tot videlicet membris consent. Atque hæc quidem corpora suum quæque spiritum habent, quo uiuant quo agantur, seque moueant; isque spiritus partim communis est cum aliis ordinibus, in ijs scilicet rebus, quæ sunt omnibus tamquam essentielles, ut tria vota, ut virtutes, partim etiam proprius, & peculiaris, ut sunt certi ritus, officia ac studia quæ pro suo quisque instituto complectitur. Quæ admodum igitur, si fieri possit, ut manus, aut membrum quæpiam in hominis alicuius corpus inseratur, in quo antea non fuerit, eadem anima, quæ reliquum corpus format, accipit nouo illi membro infusa id quoque iam formare, ac mouere inciperet: sic cum aliquis, & sua voluntate, & eorum, quos id pertinet, potestate, in ordinem aliquem religiosum rite, ac legitime asciscitur, idem ille spiritus, qui ordinem ipsum totum vegetat, & animat, hanc etiam partem eius partem ita persuadit, ut eadem opera efficiat, & reliquæ partes. Erat David in cuneo prophetarum uariantium, Deique laudes celebrantium, cum Saul Rex eum interficiendum satellites quosdam misit, qui ut accedere, factus est in illis spiritus Domini, atque ipsi quoque profallere, & prophetare cœperunt. Hoc Saul audiens, iterum, ac tertio alios misit ad facinus paratioris, quibus idem omnibus euenit, ut ipsi quoque furore repente deposito, propheticam pietatem induerent. Tum vero impudens Rex eam sibi ipse prouinciam deposcens, scelere ardente currit ad locum, eoque cum venisset, ne ipse quidem retineri potuit diuino spiritui, qui in eius animum insiliens, ut mansuefecit, ut regijs vestibus exutus, abijciens se in terra totam illam diem, ac noctem in Dei laudibus tanquam anlegit. Magnum certe, atque euidentis documentum huius rei, quæ tractamus, quam certa, atque efficax via sit, ad gratiæ consequendam, aggregari ad eos cœtus, qui sunt ipsi gratia. Etenim si illi scelerati, cum maxime in facinorose cumberent, ac ne animo quidem, sed solo corpore cum tali se adiunxissent, eius tamē quasi flamma calefacti sunt, quæ tã subito, quid putandum est fore in ijs, qui toto

1. Reg. 19.

eam
trad
tuur
mul
ear

E

Eccle

no,

gata

reda

stian

Cer

me,

sunt

grati

tidia

catis

corp

rabil

tantu

men

gios

ris, &

vita

lacr

requ

quoc

tis,

dici p

ris la

tam,

ction

tere

co sp

autem

aucto

quo r

suum

autem

quod

tam n

ompi

eam aggregationem experierunt, seque ei totos, ac penitus tradiderunt, & quidem non ad breue tempus, sed in perpetuum? Nam si nolentes, & resistentes, tamen inuasit gratia, multo magis, & multo abundantius replebit volentes, & ad eam votis omnibus aspirantes.

Extremum illud est utilitate quidem præcipuū, quod cū Ecclesiæ vniuersæ tot benecia, tot dona à Christo Domino, qui eam sanguine suo acquisiuit, tam liberaliter erogata sunt, ea tamen omnia ad solos propemodum religiosos redacta videntur. Nam etsi communia sunt omnibus Christianis, tamen multi omnino non vtuntur, multi vix vtuntur. Certe illud negari non potest, quin religiosus omnium optime, & commendatissime ijs pertrui liceat. Ex hoc genere sunt in primis sacramenta, & præsertim illa duo tam plena gratiæ, eoque insuper saluberrima, quod sola inter alia quotidiano vsu frequentari possunt: alterum, quo anima peccatis confessione expiatur; alterum, quo expiata ipso Dei corpore pascitur, ipsoque sanguine potatur; ex quo innumeraabilia in eâ bona, & gaudia manare necesse est. Hic ergo tantus thesaurus licet fidelibus omnibus propositus sit, tamen quis non videt quanto commodius, ac melius eo religiosi potiuntur? Nam seculares quidem vt plurimum & curis, & affectibus, & molestiis, ac perturbacionibus, quibus vita illa assidue iactatur, magnopere impediuntur, vt vel ad sacramenta illa non adeant, vel non ita adeant, vt eorum requirit maiestas. Contra verò religiosos omnes in hoc quoque, vt in ceteris, status ipse adiuuat, semotus à negotiis, ac turbis, totusque factus ad gustandum Deum. Idem dici potest de aliis spiritualibus bonis, & maximè de scripturis sacris, in quibus cum tantum sit utilitatis ad omnem vitam, tantum etiam voluptatis, ac solatij, tamen in earum lectione, ac commentatione solos ferè religiosos, certè præterea paucissimos, versari videmus, eo quidem sensu, atque eo spiritu, quo diuinæ illæ litteræ tractandæ essent. Verè *Kempis.* autem, & aptè dictum est ab optimo spiritualium rerum *4. de in.* auctore, vt corpus ad vitam tuendam duobus indiget, cibo, *Christi.* quo reficiatur, lumine, quo dirigatur: sic ad vitam animi *cap. 11.* suum item cibum, suumque lumen esse necessarium: alterum autem esse ipsum Domini corpus, alterum Domini verbum, quod est lucerna pedibus nostris, vt ait Propheta. Hæc igitur *Psal. 112.* tam necessaria, tamque salubria munera, etsi, vt ante attingi, *omnibus communiter proposita sunt, non tamen omnes vel sciunt,*

sciunt, vel volunt uti, religiosi verò ita utuntur, ut nihil se-
me aliud agant. Ex quo fit, ut, quemadmodum dicere corpe-
ram, quicquid sanctorum, quicquid fructuosum, quicquid pro-
tiosum hominum generi de cælo tributum est, omnia illa
charismata, & illa veluti monilia, quæ Christus quasi sponsa
Ecclesiæ sponsa tam large, ac liberaliter elargitus est, agnan-
cendum sit à religiosis abunde teneri, & possideri. Post-
eriam dici, ut paulo ante dixi, à solis penè religiosis, quoniam
pauci præterea vel voluntatem habent, vel facultatem fru-
endi: sed quoquomodo hoc fit, id religiosis sufficit, quia
ipsi ea, quam ostendimus, tantarum rerum abundantia po-
tiantur. Hæc sunt igitur religiosi status diuitiæ, quæ animas
Gen. 2. ita orient, tamque multis rationibus locupletent. Hæc ap-
pellare possumus quatuor illa flumina ex paradiso em-
pentia, quod nimirum quatuor hi, quos descripsimus, gratia
fontes, ipsi quoque ex hoc nostro Religionis paradiso pro-
deuntes, animas Deo dicatas & abluendo quotidie nitido-
res, & irrigando fecundiores efficiant.

Vndecimus fructus vberius meritum ex vi status.

CAPVT XXIII.

VT sol iste, qui terras illuminat, propriam, atque in-
tam lucem gerit, reliquæ verò stellæ à sole mutuam
ita Deus solus ex sua natura tum essentiam habet, tum bea-
titudinem, cetera verò omnia, quæ sunt, vel beata sunt
eius munere, ac participatione consequuntur. Sed hoc in-
terest, quod vitam quidem, atque essentiam nullo suo opere
acceperunt: prius enim, quam essent, nihil agere potuerunt
ut essent: ad beatitudinem autem acquirendam sic à Deo
institutum est, ut necessariæ essent actiones aliquæ, nec
ex cuiusvis generis, sed à limo illi fini similes, certaque pro-
portione congruentes. Nam & hoc ipsum tum ad Dei grati-
tiam, quam ille semper retinet, tum ad nostram quoque
gnitatem quandam pertinebat, ut tantum bonum non quod
dormientibus donaretur, sed in eo adipiscendo aliquid esset
virtutis, atque industriæ nostræ eluceret. itaque hanc vitam
ob causam præsentis huius peregrinationis cursus instituta
est, & ad hoc vnum tota hominum vita dirigitur, ut re-
Iob. B. Iob & se ipsum, & nos omnes mercenario comparari
qui nihil habeat aliud, quam quantum brachiis, & diuturno
Mat. 25. labore comparauit. Saluator autem cunctos etiam homines
meret

mercatoribus similes facit, inducta illa seruorum parabola, in qua paterfamilias, talentis unicuique distributis, illud in super mandatum adiungat. Negoriamini vsque dum venio. Quo dicto indicat vitam hanc nihil esse aliud, quam negotiationem, ac mercaturam, non terrenarum quidem opum, sed cœlestium. Quamobrem, vt mercatores huius seculi omni studio id agunt, vt quàm maximè ditescant, eamque ob causam à reliquis studiis, vt venandi, vel equitandi, aut militiae, sese remouent, nullas verò lucri occasiones oblatas prætermittunt, sed eas potius studiosissime captant, & inquirunt, quin etiam iucundi eis videntur labores omnes, & vigiliae, quæ modo rem augeant; ita hoc, & multo etiam magis faciendum est in hac spiritali mercatura, cuius scilicet fructus sunt sempiterni. Quo quidem posito, duo euidenter apparent; alterum est seculi miseria, in quo omnes ferè ad terrena conuersi in summa inopia horum meritum viuunt? alterum contra est Religionis felicitas, in qua tanta sit facultas augendi, atque in singula momenta multiplicandi cœlestem hanc mercedem. Ac de priori quidem multa dici possent, quibus eorum, vt verè dicamus, cœcitas, & amentia cognosceretur, qui tempus hoc tam breue, & angustum, ad æternitatem promerendam datum, inutiliter perdunt, dum id in res temporales, & perituras conferunt: de qua stulticia (cur enim non stultos appellemus, qui tantam sibi iacturam afferant in re tanta?) cum multa, vt dixi, disputari possint, vnus tamen Gregorij locus pro omnibus sufficiet, in illis B. Job verbis, Ambulabunt in vacuum, & peribunt: In vacuum, inquit ambulat, qui nihil seculi fructu laboris portant. Alius namque adipiscendis honoribus exsultat, alius multiplicandis facultatibus æstuat, alius promerendis laudibus anhelat. Sed quia hæc cuncta quisque moriens deserit, labores in vacuum perdidit, quia secum ante iudicem nihil tulit. Quo contra bene per legem dicitur, Non apparebis in conspectu meo vacuus. Qui enim in promerenda vitæ mercedem bene agendo non prouidet, in conspectu Domini vacuus apparet. Hinc de iustis per Psalmistam dicitur, Venientes venient cum exultatione portantes manipulos suos. Ad examen quippe iudicij portantes manipulos venient, qui in semetipsis recta opera, quibus vitam mereantur, ostendunt. Hinc de vnoquoque electo Psalmista iterum dicit, Qui non accepit in vano animam suam. In vano quippe animam suam accipit, qui sola præsentia cogi-

7. Mor.

13.

Deu. 16.

Psal. 25.

Psal. 25.

taus,

Sev. 40.
Cant.

tans, quæ sequantur in perpetuo, non attendit. In vano animam suam accipit, qui eius vitam negligens, ei curam animæ anteponit. Sed animam suam iusti in vano non accipiunt, qui intentione continua ad eius utilitatem referunt. Quicquid corporaliter operantur, quatenus, & transeunt opere, operis causa non transeat, quæ vitæ præmia post mortem pareat. Igitur ex horum iustorum numero, quos Gregorius hic laudat, sunt præcipuè religiosi: quod quanto magis ex ipso statu facilius, ac proliuius sit, demonstrandum est. Etenim ad meritum duo sunt in primis necessaria, res quæ agitur, & causa, vel finis, propter quem agitur. Has duas Bernardus binas esse ait Sponsæ genas, quarum altera qui caruerit, insignem habeat deformitatem, multo autem maiorem, qui utraque. Nam qui rei temporalis amore in temporali labore, huic quidem utrumque deesse: qui vero in re spirituali, sed propter temporale præmium, huic alteram genam turpem esse. Igitur, quod ad materiam ipsam attinet, quàm religiosi tractant, & in qua versantur, ea nihil aliud est, quam Dei ipsius negotia; in quo certè vix dici, vix credi potest, quanto melior sit eorum conditio, quam secularium. Nam secularium actio, & occupatio ut plurimum duo habet, quæ cœlestis mercedis meritum vel imminuat, vel etiam omnino tollunt. Primum quod in rebus terrenis, temporalibus distinentur, id quæ necessitate, ut liberos, ut militiam alant, ut filias collocent, ceteriq; domestici sumptus suppetant. Deinde quod suas quisque res agit, suisque consulit utilitatibus, eoque studia, & cogitationes suas dirigunt, ut sibi, ac suis bene, cōmodoque sit. Qui autem ob propriam causam, sui que respectum operatur, is non alteri seruit, sed sibi ipsi: quare impudens sit, & iniustus, si ab altero mercedem repetat. Ex quo quidem efficitur, ut plerâque hominum opera cassa sint, & inania, cum ad diuinæ iustitiæ tractanda ponderantur: quod aliquando mirabili quadam visione ostensum est magno illi Arsenio, qui eremum sanctitate illustrat. Primum enim visum est ei videre hominem, qui lignis cadendis admodum intentus erat, ex quibus cum fascem confecisset, eumque in humeros tollere adnissus, non potuit, alia denuo ligna cadere, onusque oneri addere pergere. Rursus alterum vidit, qui magno studio, ac labore aquam haurire, & in vas pertusum infundere satagebat, quæ ita tota efflueret. Quam speciem ita interpretatus est ei Angelus, ut priores esse diceret, qui peccata peccatis cumularunt.

sterio
quæ
fi qui
rum
elab
dixit
conte
esse n
facile
verò
bonis
comm
gotia
sunt n
sam a
homi
obseq
amici
penda
lus au
agat o
ligios
rit, eti
curare
preste
suis se
penitu
Acc
tractat
ex part
coniun
& fune
proxim
mentoi
militat
corpus
in quib
dubitac
ad Deu
opera e
status,
horrar

steriores, qui humanum aliquid spectantes, opera efficiunt, quæ statim pereant, & ad vitam æternam nihil valeant. Quod si qui sunt, qui pauci sunt in seculo, ita cauti, itaque in posterum prospicientes, ut in suis actionibus ad Deum referendis elaborent, tamen cum earum actiones natura sua terrenæ sint, ut diximus, tantum eas à terra excitant, quantum studio, ac contentione adhibita nituntur: quæ violentia cum perpetua esse non possit, ac ne admotum quidem diuturna, sic fit, ut facile, ac breui suo pondere ad terram relabantur. Contra verò omnia in religiosis. Nam in primis, propria domo, & bonis propriis relictis, in Dei domum, Deique familiam commigrant, & in ea degunt. Itaque quæcumque hic negotia occurrant, omnia ex suo genere, suæque natura, Dei sunt negotia, & dum iis procurandis immorantur, Dei causam agunt, non suam. Itaque hoc differre videtur secularis hominis quamvis probi status à statu religiosi, quod amici obsequia à famuli obsequiis, amicus enim quamquam vel amici rogatu, vel sua sponte aliquid obsequij amico impendat, de reliquo tamen sibi vivit, sibi que prospicit: famulus autem, qui in domini ipsis ædibus sedem habet, vel nihil agat oportet, vel quicquid agit hero suo agat. Sic enim religiosus, cum, suis abdicatis, diuino se famulatu mancipat, etiam si nolit, ut ita dicam, cogitur tamen Dei rem procurare, & in eius seruitio semper occupari, ei nocte, ac die præsto esse: ac ne licet quidem aliud ei facere, quoniam à suis se negotiis non solum voluntate, sed re ipsa, ac loco ipso penitus segregavit.

Accedit deinde alterum, quod hæc ipsa, quæ in religione tractatur, non ex genere terrenorum sunt, sed maxima quidem ex parte mere spiritualia, cetera etiã cum spiritualibus valde coniuncta. Nã, si omnia colligamus religiosi hominis officia, & functiones, triplex genus inueniemus. Primũ eorũ est, quæ proximè ad Deum diriguntur, ut oratio, contemplatio, sacramentorum usus, virtutum etiam exercitatio, ut caritatis, humilitatis, vel penitentia, quæ vel animum contritione, vel corpus aliquo macerat cruciatu. Ac de his quidè actionibus, in quibus tota penè religiosorum vita consumitur, nihil est dubitandum, quin per se, nullo etiam nostro conatu adiuncto, ad Deum euolent, ac mercedem ab eo reportent. Alia sunt opera externa illa quidè, sed tamen è media natura religiosi status, ut concionari, præbere aures peccata cõsistentibus, adhortari alios ad pietatem, date consilium petentibus, ac non

petentibus

1. Tim. 4. potentibus etiam sapere, ut monet Apostolus, opportune, im-
 portune ingerere, denique in quocumque officio proximorum
 causa versari: tum illa deinde, quæ ad hæc ducunt, ut dare
 operam studiis vel priuatim, vel in schola, disputare, scribere,
 quæ sibi, vel aliis profint, aliæque huiusmodi plurima. Hæc
 igitur tamen non adeo cõiuncta sunt cum Deo, ut superior
 illa, tamen ipsa quoque vi sua eodem tendunt. Itaque, nisi
 alieno sine extrinsecus ascito adulterentur & corrumpantur
 per se quidē bona sunt, & Deo grata, & accepta. Quamobrem
 hoc maximum est discrimē inter seculares, & religiosas oc-
 cupationes, quod hæc sua natura spirituales sunt, & nisi aliunde
 vitientur, gratiam, & meritum habent illæ contra natura sua
 terrena, & tēporales, & nisi aliunde excitentur, humi semper
 serpunt, humique moriuntur. Quod autem est tantū robur,
 præsertim in hac seculi imbecillitate, quod in eo studio, pe-
 petuæque vigilia durare valeat, ut semper intentū animū
 quam arcū habeat, quo opera sua semper in sublime iaculo-
 tur? Tertium denique genus est infimum, & omnino natura-
 le, ut cibo, refici, vel somno, corpus curare vel agrū, ut facer-
 tur, vel sanū, ne agetur, insuper etiā necessaria ad victū, &
 cultū prouidere, quod negotiū latet patet, multaque comple-
 ditur: quæ omnia, si nihil altius spectes, omnino nihil sunt
 sed in religioso facile nobilitari, & illustrati possunt. ut gra-
 tiā apud Deum acquirāt. Cū enim setotos, nec animā modo
 sed corpus etiam Deo tradiderint, quicquid ei obsequii
 curæ sic impendant, gratum est Deo; nec caret sua mercede.
 Torū ergo positū est in intentione, ac sine, quæ erat altera
 la Sponsæ genæ, de qua ante diximus ex Bernardo. In quo
 quanta sit in religioso statu facultas, ac commoditas pro-
 di se Deo, ac Domino nostro, ita apertum est, ut nostram
 egeat oratione. Nam seculares quidem etiam si non semper
 prauum, & improbum, fere tamen temporalem, & terrenum
 finem suis operibus præfigunt, ad familiam, ad filios alendos
 & honestandos. Religiosus autem quidnam eitismodi spectat
 re potest? Itaque, etiam si quidpiam aliquādo temporale
 ceter, finis tamen spiritualis est, quia non ad propriū quæritur
 sed ad communem fratrum vtilitatem spectat, quæ ipsa ad
 obsequium, & honorē refertur. Docet hoc egregie, ac dilucide
 te S. Bernardus, ahibita etiam hac eadem seculariū cõp-
 tione, quorum laborem duplicē esse ait, alterum perempto-
 rium, qui pro iniustis reb. suscepturus aternā mortē alter
 alterū etiam si, nō peremptorium, tamen periculum, ut
 in

Serm. de
 ingrati.

ad hanc q.

inq
 cor
 qua
 fen
 ad
 en
 tian
 sin
 Op
 ate
 ter
 aut
 inte
 mili
 ber
 tate
 mi f
 enin
 giof
 posu
 tur,
 pōd
 simi
 defir
 sic fa
 pere
 Alij
 sunt
 ater
 qui li
 perag
 plo,
 tunda
 ex sup
 quar
 labor
 quidp
 re, ve
 obedi
 rotan
 ater
 gnop

inquit, quos videmus subditos curis terrenis, etsi non culpis, corporalibus officiis, etsi non flagitiis implicatos, & in ea, quæ præterit. huius mundi figura, pro sua, suorúmque præfenti sustentatione laborantes: quorum utique labor, etsi non ad damnationem, minime tamen pertinet ad salutem, ita ut etiam conferauerint fundamentum, detrimentum tamen patiantur. peruentibus, quæ superædificauerunt, ipsi vero salui sint, sic tamen, quasi per ignem. Nobis autem quid dicitur? Operamini non cibum, qui perit. sed qui permanet in vitam æternam. Nec cessamus ab operando hoc cibo, etiam cum terrenis forte occupamur operibus aut obedientia dictante, aut fraternæ charitatis intuitu, quoniam dissimilis est nobis intentio ab iis, quorum laborem periturum esse dicimus. Dissimili proinde radice inhærens labor similis, non similiter habet perire, quoniam radicans est in ea, quæ non perit, charitate. Huic Bernardi sententiæ concinit etiam apta Anselmi similitudo, quo in genere ille, ut notum est, excelluit. Sic enim scriptum est in eius vita, cum ad eum nescio quis religiosus consilij gratia adisset, eique querelam quandam exposuisset, quod à suis præpositis, tēporalibus curis impediretur, quas ipsas ut vitaret, sæculum antea fugerat, sic eum respōdente sicq; religiosum illum animasse. Omnis hominū vita simillima est rotæ frumētariæ, quæ nunquā moueri, & versari desinit. Sed interest inter homines, qui eam curant. Alij enim sic farinam defluentem negligunt, ut tota in flumen elapsa pereat. Alij partem seruant, partem negligentia perdunt. Alij demum subiecto sacco totam excipiunt. Ex primo genere sunt ij seculares, qui nunquam mentem, ac cogitationem ad æterna erigunt, intenti caducis, & terrenis. Ex secundo sunt qui licet in seculo degant, aliqua tamen bona, & salutaria peragunt, elemosynas tribuunt, frequentes sunt in templo, ægrotos visitant. Atque ij pro operum mensura tantundem præmij accipiunt. Vltimi sunt religiosi, qui quoniam ex superiorum suorum iussu, eiusmodi rebus implicantur, quamuis temporale sit quod agunt, nihil tamen eis de suo labore deperit. Quin etiam, licet, negotiis id exigentibus, quidpiam cogantur vel præter communem disciplinam agere, vel de communi disciplina remittere, hæc tamen omnia obedientiæ virtus compensat, eaque farinam defluentem totam, ac purā ita colligit, & recondit, ut ad illos in omnem æternitatem alendos sufficiat. Postremo illa quoque magno opere perpendenda, & potius ante oculos tenenda sunt,

Ioan. 6.

2. senten.
dist. 41.
artic. 1.
quæst. 3.

quæ sunt à Bonauentura de hac ipsa re conscripta, eoque magis, quod à tanto Theologo ex theologicis regulis: si enim differit, non esse necessarium ad meritum, vt opera singula acti in Deum referantur, sed sufficere, vt habitu. Habitu autem referri, non eo quod anima charitate sit prædita: non enim hoc satis esse: sed quia in exordio illius operis, vel alterius, ex quo illud consequatur, id rite Deo oblatum, & dicatum sit. Declarat id exemplo; si cui propositum est centum drachmas Dei causa elargiri, etiam si deinde in singulis largiendis nullam de Deo cogitationem habeat, non ideo fit, vt omnes illæ drachmæ non sint bene, & fructuose collocatæ, quod tamen non esset, si nouum aliquod opus alterius generis inchoaretur. tunc enim renouanda, acque iteranda esset voluntas illa faciendi id quoque ad Dei obsequium. Ex quibus deinde conficit Doctor ille, hoc idem valere in religionis hominibus, qui initio sese deuouerunt ad deferendum religionis pondus. quicquid enim deinceps faciunt, quod suæ disciplinæ limitibus contineatur, conferunt ad meritum; idque ex primæ illius voluntatis impulsu, ac nisi forte eius voluntatis cursus contraria deliberatione interruptus fuerit; quod quidem nemo faciat, nisi plane perditus. Hæc Bonauentura totidem ferme verbis, quibus ad extremum hoc etiam corollarij loco adiungit, apparere hinc quantæ tum vtilitatis, tum etiam securitatis sit viuere in religione. Sed quod ad meritum attinet, de quo agimus, illud quoque pro cumulo adiungendum est, non solum opera, de quibus loquuti sumus, tantum pondus habere, sed ipsos etiam interiores affectus, pene dicam, naturales. Nam, si recte aduertimus, religioni cum sua relicta domo, ac re, vt supra dicimus, in Dei domum ac rem se transtulerint, ita se totos in Dei causam demittunt, vt Dei negotia sua iam negotia efficiant, & vicissim ipsorum quoque negotia ad Deum pertineant, & in summa, eadem fere vtrisque sint commoda, eademque vtilia. Ex quo fit vt cum etiam de suis rebus, que sunt etiam Dei res sunt, vel gaudent, vel tristantur, cupiunt, autement, ille timor, illud desiderium, illa etiã tristitia, siue gaudium, quæ ex eiusmodi radice procedunt suum meritum habeant. Et tamen inter hos affectus omnis pene vita traduntur. Itaque, si boni ratiocinatores esse volumus, atque, vt mercatores faciunt, quasi calculis subductis lucra nostra suscipere, quis dies erit, in quo non ad vespertam magna quædam meritorum summa ex tot religionis actionibus conferatur.

per
lis,
to?
tra
la
ce
nos
lab
gea
faci
litu
licin
mun
mo
dixi
deli
que
in P
cum
tur
ium
gite
vt il
Sic
ren
relig
lere
ret,
bus
tum
bun
peri
ueni
spiri
que
que
qua
tor
tu h
gen
illis
sed

perian

periat? quod si vnus dies tam plenus est, quid faciet mensis, quid annus, tot diebus, totque dierum questu accumulato? Quod si etiam contingat, vt plures anni in religione transigantur, quem tandem cumulum, quam summam ex tot laboribus, tot virtutum officiis tam frequentatis colligi necesse est? Quare cum hæc omnia tam vera sint, & ipsius fidei nostræ principiis nixa, quanti æstimanda est ea ratio, quæ labore nihil adaucto, adeo tamen præmia, & coronas auget, que hominem breui tempore tam diuitem, plenumque faciat thesauris illis, quos neque ætugo, neque tineæ demolitur, nec fures effodiunt, & furantur? Quæ religiosorum felicitas eo etiam magis eminet, si cum secularium, qui huic mundo additi sunt, miseria comparetur, qui cum tot incommoda, tot labores, atque ærumnas perferant, tamen, vt antea dixi, omnis eorum fructus misere perit in terra, quia videlicet, cum ex hoc mundo exeunt, opera illorum non sequuntur illos. Itaque ipsi quoque, vt piger ille, de quo est in Proverbiis, qui arare noluit, mendicabunt in ætate, tum, cum alij labores manuum suarum manducabunt. Iure igitur in hos cadit illa Bernardi obiurgatio, qui homines istos iumentis, & bestiis similes facit, qui præsentia tantum cogitent, futura non attendant, perinde, ac si sensum solum, vt illa, haberent, mente autem, intelligentiâque carerent. Sic enim ille Gualterum iuuenem ingenio, ac doctrina florentem, hanc ipsam ob causam ad seculum deserendum, & religiosam vitam subeundam grauissime hortatur quia doleat, quod bona illa, vt ipse ait, inanibus studiis attereret, dum de tapris muneribus non eorum auctori, sed rebus transitoriis deseruiret; quam in sententiam, tum alia, tum illa præcipue scribit. Vide, inquit, quid tibi ante tribunal illud terrificum respondendum sit de eo quod acciperis in vano animam tuam, & animam talem, si tamen inueniaris nihil egisse amplius de immortali, & rationali spiritu tuo, quam quoduis pecus de suo, cum brutus utriusque spiritus non viuac, nisi quandiu viuificat, & vno, eodemque momento & viuificare pariter desinat, & viuere. Quid quæso dignum te iudicabis, qui factus ad imaginem factoris, tantæ in te maiestatis non defendis dignitatem, & tu homo cum in honore esses honorem tuum non intelligens, comparatus iumentis insipientibus, & similis factus sis illis, dum nihil spirituale videlicet, aut æternū elaboraueris, sed instar belluini spiritus, qui vt à corpore, ita cum corpore

Matt. 6.

Pro. 20.

Epi. 104.

Ioan. 6.
Psal. 23.
 dissoluitur, solis fueris contentus corporalibus, ac temporali-
 bus bonis, Euangelici illius surdus auditor consilij, Opera-
 mini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam aeternam.
 Scriptum est autem, quod non ascendet in montem Domini,
 nisi qui non accepit in vano animam suam, sed in eis quidem,
 nisi fuerit innocens manibus, & mundo corde. Sin autem,
 attende quid mereatur iniquitas, si sola iniustitia sufficit
 ad damnationem. & te vera securus non erit firma, vel
 tribulus, vbi securus infructuosae arbori poni videbitur,
 nec parcat pungenti, qui minatur & sterili. Vnde iterum
 de quo dicitur, Expectaui vt faceret vras, fecit labruscas.
Epist. 5.
 Haec Bernardus, cuius tam seuera reprehensio & seculares
 omnes commouere debet, tum periculo, tum pudore,
 ne factis in bruta degenerent, & omnes religiosi tam
 salutari consilio magis ac magis confirmare.

Duodecimus fructus ex ductu, & gubernatione Praepositi.

CAPVT XXIII.

Epist. 4.
SEQVITVR nunc alia quaedam ingens Religionis virtutium
 rectorum; in qua vna re multa, & magna inueniuntur
 commoda. Primum illud est, quod cum totum hoc virtutum
 inter multa obscuritate & caligine seipsum sit nihil est adeo
 necessarium, ne erretur, quam ductoris alicuius opera, &
 lumen. Nam si scientiae omnes, vt philosophia, vt ius ciuile,
 immo vero in humana etiam quaeuis, & mechanica artes
 sine magistro disci non possunt, cum tamen sint omnino
 naturales, & naturali lumine ab hominibus inuentae, &
 per eadem quanto magis hoc studium, quod est supra omnem
 naturam, quodque tam assidue, ac pertinaciter a hostibus
 nostris oppugnatur, si sine duce, & sine interprete suscipiatur,
 erroribus patebit, nec in eo progredi poterimus: Quam in
 sententiam recte Hieronymus, Nulla ars inquit, abique magistro
 discitur. Etiam muta animalia, & ferarum greges, ductores
 suos sequuntur. In apibus principes sunt: greges vnam
 sequuntur ordine literato. Impetrantur singuli Archipresbyteri,
 & omnis ordo ecclesiasticus suis rectoribus nititur. In mari
 vnus gubernator, in domo vnus dominus, in quouis grandi
 exercitu vnus signum expectatur. Et ne plura replicando
 fastidium legenti faciam, per haec

omnia ad illud tendit oratio, vt doceam, te non tuo arbitrio dimittedum, sed viuere debere in monasterio sub vnus disciplina patris, confortioque multorum. Præclare etiam Nyssenus quamuis multa de spiritualis vitæ methodo, ac ratione tradita, & scripta sint, tamen multo minorem vim habere hæc præcepta litteris consignata, quam quæ factis ipsis, & voce traduntur id autem fieri in religione, quam ille virtutum officinam appellat, in qua nimirum vita hæc, quam diximus, spiritualis ad summam quandam integritatem progressa, & omnibus foribus purgata efflorescit. Ac quemadmodum qui externum aliquod idioma discere instituit numquam proficere poterit, nisi ab iis, qui eius sermonis periti sint instituat, sic vitam hanc a nemine recte teneri posse, nisi duce aliquem habeat: alioquin magni discriminis esse, rerum incognitarum suo periculo velle facere periculum. Vt enim medicina longo prius vsu ab hominibus est inuenta, nunc autem ineptum esset, aut stultum potius, antequam medicamentis vtamur, omnium prius vim tentare velle, sed quæ ab aliis iam cognita, & testata sunt, iis, fidem habere oportet: ita in hoc virtutum studio qui suo ipsius iudicio regi velit, cum in multis labi, & errare necesse esse. Contra autem, si aliorum monitis, consiliisque vtamur, & illorum luce nos etiam illuminemur, illud commodè euenire, quod sæpe videmus, vt, vna lampade accensa, in multas alias lumen deriuetur. Sic enim vitæ grauitatem, & sanctitatem ab vno communicari cum aliis, qui cum eo voluntate, atque imitatione sese coniunxerunt. Hæc Nysseni

omnia. Climachus autem hoc etiam audent confirmare, si-

cut nauis perito gubernatore instructa facile ad portum peruenit, sic animam, quæ pastorem bonum delegerit, licet per se rudis sit, aut etiam vitis, prauisque moribus onusta, facile verum cælestis gloriæ portum assequi: Vt contra, inquit, sicut qui ductore caret, etiam si sapiens sit, sæpe tamen errat in via, sic qui suam voluntatem, ac iudicium in hac via spirituali sequi decernit, licet omnem omnium sapientiam solus obtineret, facile tamen in animæ exitium ruet. Optime etiam S. Bernardus harum rerum peritissimus: Quam multi, inquit, ex hoc à recto tramite periculosissime aberrasse comperti sunt, nimirum ignorantes astutias Satanz, & cogitationes ipsius, factum est vt qui spiritu ceperant, carne consummarentur, abducti turpiter, lapsi damnabiliter. Seductori dat manum, qui dare dissimulat præceptor, & qui dimittit

De virg.
cap. 23.

Gradu.

25.

Ser. 77.
Cant.

oues in pascua absque custode. pastor est non ouium, sed lep-
 porum. Igitur quam magnum, & quam euidentis est homi-
 nū periculum, qui sibi ipsis auctores esse volunt: sequitur, vt tan-
 certa sit Religionis securitas, in qua tā multos habemus, qui
 in hac nocte huius vitæ facem nobis præferant, & qui nos
 a stram ignorantiam optimis præceptis instruunt. Altera com-
 moditas ex Præpositorum magisterio consistit in vincendis
 & profligandis tentationibus malignorum dæmonum, quæ
 tū cum aliæ aperto nos impetu, aliæ occultis cubiculis perant
 vt aduersus priores magno robore, aduersus posteriores ma-
 gna sapientia, ac peritia opus sit, vtrumque in Rectorum pro-
 ficio, ductuque abunde constitutum est. De quo luculenter
 Cassianus, tum alibi sæpe (multus est enim in hoc præcipien-
 do (tum in eo sermone, quo Abbatem Ioseph ita loquentem
 facit. Ipse Sathanas transfiguratur se in Angelum lucis, vt obsec-
 ram, ac tetram calliginem sensuum pro vero lumine scientiæ
 fraudulenter offundat. Qui nisi humili, & mansueti corde
 suscepti mansuetissimi fratris, vel probatissimi senioris reles-
 uentur examini, & eorum iudicio diligenter excussi, aut ab-
 iiciantur, aut recipiantur à nobis, sine dubio venerantes
 cogitationibus nostris pro Angelo lucis Angelū tenebrarū
 grauissimo feriemur interitu: quam perniciæ impossibile est
 euadere quempiam in suo iudicio confidentem. Hoc idem
 quod Cassianus, omnes etiam alij spiritualium rerum aucto-
 res tradunt. Ex quo hoc ita tenendum est, ad has demones
 pugnas tam assiduas, tam periculosas, tam difficiles superan-
 das, nullum maius, aptiusque præsidium esse posse, quam
 aliquem patris, ac rectoris loco habeamus, cuius ad sinum
 confugiamus, & cuius sub alas, quasi parui pulli, cum milibus
 ingruunt, nos recipiamus. Ita que hoc quotidiano vñu euenire
 videmus, vt grauissimæ, maximeque hominum tentationes
 quæ nulla industria, nulla contentione fugari poterant, in
 superiorum congressu ita debilitatæ, & fractæ sint, vt ne re-
 fligium quidem permaneret. Quin etiã, quod maius est, mag-
 gisque huius medicinæ præsentem vim indicat, non id tantum
 eorū consiliis, & cohortationibus consequimur, quam quæ
 hæc quoque adhibet, sed plerumque vel solo aspectu, ipsius
 morbi ostensione: melius sane, & felicitius, quam in corporis
 arte, & labore opus est ad eos sanandos. At vero in his an-
 marum morbis ferme perpetuum est, quod alio quodā loco
 docet idē Cassianus, vt cogitatio maligna, simul ac patefacta
 fuerit.

Coll. 61.
 cap. 11.

Col. 2.
 ca. 16.

fuerit, illi co marcescat, & prius etiam, quam remedium pro-
 feratur, serpens teterrimus, velut è tenebroso, & subterra-
 neo specu, virtute confessionis protractus ad lucem, confu-
 sus quodammodo, & de honestatus aufugiat. Confirmat id
 etiam illustri Serapionis Abbatis exemplo, quem ait hoc de
 seipso narrare solitum, cum adolescens esset, in eam pro-
 lapsum consuetudinem, vt gula intemperantia victus, pa-
 nem vnum occulte comedere: cumque hoc vitium quotidie
 desleret, & quotidie tamen recidere, demum aliquando in
 plurimum patrum confessu, interioribus stimulis adactum,
 prodisse in medium, suamque hanc culpam coram omnibus
 professum esse. Tum vero ipsius Magistram, prudentem ho-
 minem, & spiriualium rerum gnarum, iussisse eum bono es-
 se animo, quoniam aduersarium, à quo antea suo silentio vi-
 ctus esset, nunc præclara illa confessione certissime trium-
 phasset; quibus verbis vix ab eo finitis, quandam quasi sul-
 phuream facem ex iuuenis sinu, in quo antea panem conde-
 re consueuerat, exilisse, quæ tanto locum illum fetore reple-
 rit, vt vix vllus consistere posset: id autem ab omnibus sic ac-
 ceptum esse, vt intelligerent, dæmonem esse, qui superatus
 abscederet; idque Serapionem ipsum sæpe testatum esse, se
 ab illo temporis puncto numquam deinde amplius in vita
 sua vllam furtiui illius desiderij vel minimam titillationem
 sensisse. Hæc igitur de tentationibus vincendis dicta sint, in
 quarum, vt constat, victoria nostræ salutis summa est posita.
 Neque tamen hoc tantummodo tempus, cum ab hoste agi-
 tamur, superiorum adiumento indiget, sed omnia plane tem-
 pora. Semper enim communem hanc infirmitatem nobiscum
 gerimus, in qua concepti, & in qua nati sumus, & quæ nos
 semper prosequetur, donec corruptibile hoc induat incorru-
 ptionem. In hac igitur tanta imbecillitate, tam inclinata ad
 vitium, sæpe in culpas agimur, etiam nescientes, sæpe quidam
 inertie, torpor obrepit, qui nos ita ligat, vt etiam dormire
 delectet. Itaque magnum omnino est, eiusmodi monito res
 habere, qui nos & sine errore cognoscant, & sine assentatione
 nos nobis ostendant, & opportunas admonitiones, interdum
 etiam obiurgationes ad excitandum adhibeant: quo cõmo-
 do qui carent, eos ob tenebras, sui que ipsorum ignoratio-
 nem in multa errata incidere necesse est. Recte enim Basili⁹
 de hac ipsa vtilitate, quam religio suppeditat. Illud, inquit, fir-
 missimum tenendum, omnium difficillimum esse seipsum co-
 gnoscere, & curare, propterea quod naturaliter seipsum

Coriss.
 mon. ca.
 22.

quisque amet, & quia in seipsum quisque propensus est, ideo in veritatis iudicio fallatur. Porro ab alio cognosci, & curari facile est, cum ijs qui ceteros curant, ad discernendam veritatem nequaquam obstat amor sui ipsorum. Hæc Basilius, ex quibus hoc probat, moderatores, qui in religione sūt, vniuscuiusque mores, & affectus, & animi motus diligenter exquirere, & ad hæc accommodatum singulis remedium adhibere. Ac ne quis existimet rudibus tantum, & imperfectis, aut tepidis in Dei amore necessariam esse huiusmodi disciplinam. Quæ enim necessaria est etiam feruentibus, & perfectis. Nisi quis fortasse existimet nauim, quæ in alto feratur, tunc egere tantum moderatore, cum aduersa tempestate iactatur ventis autem proprijs non egere. immo vero hi ipsi proprio venti, quo vehementiores sunt, eo maius est periculum. sunt enim multi scopuli, sunt syrces, & vt hæc omnia cessent, tantum ipsa ventorum vis sufficit ad demergendum, tunc etiam necessarium est, vt sit qui rectum dirigat cursum, ne nauis hinc illuc, errore delata, numquam ad portum veniat. Atque vt equus, quo incitarius currit, nisi habeat à quo scienter gubernetur, in maiori est discrimine, sic iste seruator per se quidem præceptus est. & nisi alterius iudicio & scientia temperetur, mala multa incidet. Hanc enim causam Bernardus existimat cur ab Apostolo dictum sit, obsequium nostrum rationi abesse debere, quia facillime zelo nostro spiritus erroris illudat, si non scientiæ lumen adhibeatur. Nec habet, inquit, calidus hostis machinamentum efficacius ad tollendam de corde dilectionem, quam si efficere possit, vt in ea incaute, & non cum ratione ambuletur. Quam eadem utilitatem in religioso statu inesse sentit etiam Hieronymus, cum Rusticum in adhortatur; Mihi quidem, inquit, placet vt habeas sanctorum contubernium, nec te ipse doceas, & absque doctorum ingrediatis viam, quam numquam ingressus es statimque tibi in partem alteram declinandum sit, & errori parca plusque aut minus ambules, quam necesse sit, ne aut cõtra lasseres, aut moram faciens obdormias. Denique in toto isto genere illud grauissimum, & maximum est, quod constat hunc Dei esse morem certum, perpetuum, & fixum, vt cum ipse vel per se, vel per Angelos illuminare omnes possit, malitiam men homines ab hominibus doceri, atque inuitari, siue vt ratione mutuam caritatem quasi inter membra deumciat, siue vt alterum alteri subiiciendo, humilitatem exerceat. Bene hoc Cassianus Samuelis pueri exemplo confirmat, quem Dom-

*Ser. 19.**Cant.**Rom. 12.**Ep. 4.**Coll. 2.**Col. 14.*

bus
fene
coll
rior
tur
my
breu
Acc
face
acti
cisse
con
blas
ipsum
potu
neli
tibi
Berr
sam
vniu
tua v
detu
dum
uitac
se, v
uinat
gust
mem
nia p
per h
let. D
ritati
si mi
nihil
ne co
vt fue
dinar
vt in
de q
decun
omne
tame

nus suamet doctrina erudire noluit, sed semel, & iterum ad
 senem Hely passus est recurrere, & quem ad suum vocabat
 colloquium, eius tamen, qui aetate superior, sanctitate, infe-
 rior erat, institutione formari voluit. Cū vero Cornelio Cē-
 turioni astitit Angelus, an non eadem opera, omnia illi fidei *Att. 10.*
 myteria reuelare potuisset, idque vtrique commodius & ad
 breuitatem aptius fuisset? Et tamen eum ad Petrum alle gat.
 Accerse, inquit, Simonem; hic dicet tibi quid te oporteat
 facere. Sed admirabilius etiam est, quod de Paulo in ijsdem *Att. 9.*
 aëlis legitur, quem vnum cum tanti Christus Dominus feci-
 cisset, & non Angelis è cælo missis, sed ipsemet per se eum
 conuenire, & ad sese inuitare suamque ei præsentiam adhe
 blasphemio, & persecutori ostendere voluisset, hunc tamen
 ipsum, quem momento temporis cælesti disciplina imbuiere
 potuerat, ad Ananiam reijcit ijsdem pene verbis, quibus Cor-
 nelium; Surge, inquit, & ingrediere ciuitatem, & dicetur
 tibi, quid te oporteat facere. Quod merito sane miratur
 Bernardus, eamque ciuitatem religiosè interpretatur ip-
 sam esse religionem; sic enim ait, O sapientia suauiter vere
 vniuersa disponens, eum, cui tu loqueris, erudiendum de *Ser. de*
 tua voluntate mittis ad hominem, vt socialis vitæ commen- *conuers.*
 detur vtilitas, & edoctus per hominem discat & ipse secun- *S. Pauli*
 dum datam sibi gratiam hominibus subuenire. Ingredere ci-
 uitatem. Videtis fratres non sine diuino consilio factum es-
 se, vt hanc ciuitatem Domini virtutum ingrederemini, di-
 uinam discere voluntatem? Idem quoque confirmat Au-
 gustinus, qui cum eadem exempla Pauli, & Cornelij com-
 memorasset, hæc aptissime adiungit: Poterant vtrique om- *In prol.*
 nia per angelum fieri, sed abiecta esset humana conditio, *si de doct.*
 per homines hominibus verbum suum Deus ministrare nol- *Christi.*
 let. Deinde ipsa caritas, quæ sibi inuicem homines nudo, ca-
 ritatis astringit, non habere aditum refundendorum & qua
 si miscendorum sibi met animorum, si homines per homines
 nihil discerent, Ex his igitur talibus, tantisque exemplis pla-
 ne colligere licet, nullius vel tantam sapientiam esse posse,
 vt suo lumine niti possit, vel tantam sanctitatem, vt eam or-
 dinarie Deus per se illuminare velit, sed per alios homines;
 vt in hoc quoque illa diuinæ prouidentia suauitas extet,
 de qua alio loco diximus. Quibus positis, illud etiam vi-
 detur consequens esse, vel studium virtutis deserendum,
 omnemque spiritualis disciplinae curam abijciendam, quæ
 tamen adeo omnibus necessaria est, vel eam certi alicuius

magistri, & moderatoris doctrina. præceptisque dirigenda. id vero omnium commodissime fit in Religione eorum, de-
Luc. 12. cū, quos Deus posuit super familiam suam vt dent illis mi-
 suram tritici in tempore. Quod illi quidem officium ita ex-
 plent, vt non digito tantum viam monstrant, sed ipsi insuper
 comitantur, deducunt, pene etiam perferunt, & certe peti-
 runt, & consolando, & consulendo, & monendo, & cohæ-
 tando. Sic enim existimant, quod res est, non subditos se te-
 gere, sed conseruos, & fratres, omnes autē esse Dei filios a
 ipso Deo suæ curæ, hîdeique traditos, vt ijs non solum ama-
 rem, sed honorem quoque debere se sentiant. Itaque nullam
 vniquam nutrix tanta cura alumnum enutriuit, neque vlla
 mater vnicum filium, atque ipsi eos, quos à Domino tam a-
 mari, tamque sibi commendari intelligunt, assidue instruunt,
 docent, & ad omne officij munus instruunt, quæ ratio ex-
 di vitia, quæ virtutes acquirendi, quæ etiam resistendi, &
 repugnandi diabolo. Denique in rebus omnibus, & in om-
 nibus studijs eos quasi manu ducunt, aut etiam, vt modo di-
 xi, tamquam sinu gestant, ac tum secure, & sine errore, tum
 etiam suavissime, ac mollissime paulatim ad omnem perfe-
 ctionem prouehunt. Extremum illud est in hoc capite vir-
 tatis, quod non hoc modo, de quo diximus, virtutis, perfe-
 ctionisque studium, sed reliqua etiam tota vita nostra, et
 que actiones omnes præpositorum nostrorum ductu gubè-
 nantur, neque tam præpositorum, quam per eos, quos om-
 nium maximum est, ipsius Dei. Etenim cum in hac vita de-
 genda tam multæ sæpe incidant dubitationes, quo loco ma-
 nendum, quæ occupationes, ac negotia suscipienda, & quo
 modo tractanda, in quibus rebus quotidiani errores quam
 plurimi, ac scopuli latere solent, certe nihil melius operari po-
 test, quam à Deo ipso semper perducì; quoniã si ab illo pe-
 ducamur, sine dubio numquam errabimus. Hoc vero ita
 te satis probatum, & stabilitum est, quicquid rectores nos-
 de bonis constituent (modo, quod ablit, non sit expressè
 uinis legibus contrarium) à Deo ipso constitui. Quid enim
De præ- & disp. interest (ait Bernardus) vtrum per se, an per suos ministrum
 siue homines, siue Angelos, hominibus innotescat suū pla-
 tum Deus? Sed homines, inquis, facile falli in Dei voluntate
 de rebus dubijs percipienda possunt. Sed enim quid hoc
 fert tua, qui concilius non es, præsertim cum teneas ex scrip-
 ris quia labia sacerdotis custodiunt scientiam & legē ex ore
Mal. 2. eius requirent, quia Angelus Domini exercituum est? A
 detur.

deni
 cui c
 quei
 non
 Qu
 quo
 has
 here
 rega

P
 n
 uiqu
 si ex
 tur c
 etian
 Prim
 plic
 reant
 nequ
 cum
 nulla
 bent
 illaru
 piunt
 phys
 tuenc
 gnet,
 calto
 terpr
 mon
 prehe
 viger
 sine d
 ei, qu
 ab vr
 runt
 earu
 tam i
 facile

denique diuina potius consilia requirentur, quàm ab illo, cui credita est dispensatio mysteriorum Dei: ipsum proinde, quem pro Deo habemus, tamquam Deum in iis, quæ apertè non sunt contra Deum, audire debemus. Hæc Bernardus. Quare si utilitatem quærimus, quid vtilius, & salubrius, aut quod maius beneficium in hac vita esse potest, quàm inter has tenebras, non nostrum consilium, sed Deum ipsum habere nostrarum actionum moderatorem, vt eius sapientia regamur, eius etiam ope, auxiliisque subleuemur?

Decimus tertius fructus utilitas ex regulis scriptis.

CAPVT XXV.

Propositorum viuæ voci proxima, & simillima est omnino scripta vox regularum, euz sunt quasi ossa, neruque religionis, vt sine ijs nulla possit bene consistere. Quod si ex hominum rectorum consilio, & ductu tanta percipiuntur commoda, quanta modo diximus, non minora, atque etiam vberiora fortasse ex his regulis percipi necesse est. Primum ob eam rationem, quam de omnibus legibus scriptit Aristoteles, quod affectibus, & perturbationibus careant, idemque & eodem modo cum omnibus loquantur, neque vilius gratia, aut odio varientur. Ex quo is efficit vult, cum lex dominatur, ipsum Deum dominari, in quem item nulla cadit perturbatio, aut variatio. Deinde hoc etiam habent regulæ amplius, quam rectores ipsi, quod hos quoque illarum præscripta sequi conuenit, vt, si quid boni præcipiunt, id ex illarum fontibus hauriant. Quare idem Philosophus reipublicæ formam, quam optimam quærit, sic instituendam putat, vt lex ipsa vigeat, & quodammodo sola regnet, magistratus autem, & princeps sint tantum ministri, & custodes legum, sed ita, vt auctoritatem habeant eas & interpretandi, & suppleri etiam, si quid emerget, quod sermone illo generali quo lex vititur, minus prouideri, & comprehendendi potuit. Hanc autem formam in omni religione vigere constat. Accedit etiam quod legibus condendis plus sine dubio meditationis, & deliberationis tribuitur, quam ei, quod voce præcipitur. Præterea hæc nec vni perlatæ, nec ab vno probatæ sunt, sed & toti cuiuspiam vniuersitati feruntur, & ab ea tota approbantur. Itaque maior est etiam earum auctoritas, & reuerentia quædam, quod nemo sit tam impudens, qui non iudicium suum tot aliorum iudiciis facile obrui patiatur. Neque verò illa parua est regularum utilitas,

3. Pol. 11.

10. Eth.
cap. ult.

Dial. 9.
de legi.

Ep. 4.

utilitas, quod ea præscripta ferunt, quæ quodammodo non
ex virtute viuere cogant. Verum enim, & scitum illud est,
quod est ab eodem Arist. in alio libro scriptum de legibus,
cas omnino necessarias esse: neque enim aliter posse homi-
nes rectam, & honestam vitam ducere: reddit autem cau-
sam, quoniam virtus sit bonum arduum, & difficile, ac labo-
riosum, non enim eiusmodi est, quod nobis ingeneretur, ac
nobiscum nascatur, sed studio, ac sudore acquirendum est. Ita-
que cum plerique hominum laborem fugiant, & utilitatem
quæ tam caro constet, negligent, aliquid, requiri, quod eos
impellat, ac pene cogat. Hanc autem bene viuendi necessita-
tem à lege imponi: quæ tamen illud assequimur, vt cum ma-
tione necessitate hac coacti bene viuere cœperimus, assuetudo
deinde, & ipsa exercitatio, & quasi experientia quædam et
suauitatis, quæ in virtute latet, eam nobis voluntariam, amo-
bilemque reddat. Huic Aristotelis sententiæ omnino cœ-
gruit etiam ille Platonis locus, in quo differit, necessitates
esse, vt hominibus leges ponantur, quo secundum leges vi-
uant, quoniam nullius hominis ingenium ita natura institum
tum sit, vt quæ ad humanæ vitæ bonum conferunt, suffi-
cienter cognoscat, aut, si cognouerit, semper exerceat, ut
aut, si possit, velit. Cum ergo hoc ita sit, non potest dubitari
quin nihil salutarius, & ad omnem spiritualem profectum
aprius sit religione, quæ nobis necessitatem afferat bene-
uiuendi, eamque necessitatem deinde etiam voluntariam ef-
ficiat, quod confirmat Hieronymus in epistola ad Rusticum
Tibi, inquit, cum in monasterio fueris, hæc facere non lice-
bit, & inolecente paulatim consuetudine, quod primum er-
gebaris, velle incipies. & delectabit te labor tuus, oblitusque
præteritorum, semper priora sectaberis. Hoc igitur faciunt
religiosæ leges, atque instituta omnia, vt doceant quod
agendum, quæve totius vitæ ratio tenenda, deinde vt hoc
ipsum, quod docent, etiam exigant. Tanta est enim ipsarum
potestas, & maiestas nescio quæ, vt quibus impositæ sunt,
omnes parere debeant, nec liceat vel latum vnguem recede-
re. Ita autem descriptæ, itaue factæ sunt, vt nullam partem
vitæ nostræ relinquunt, quam non informet, interiora
teriora, animum, corpus, publicè, & priuatim, domi, & foris.
Quare hoc mihi videntur hæc religionum præscripta, quæ
medicorum aphorismi ad tuendam sanitatem, vel quod
in longo, ac dubio itinere, si quis accuratam totius vitæ
descriptionem, & indicem secum ferat. Vt enim illud ad ma-

bos
anim
sunt
talen
& in
cont
dem
catio
& q
est, q
nuit,
Ana
inter
near
retin
quem
lent,
di vel
ferua
insti
nihil
tè ve
quoc
priu
decre
iorib
essen
min
cit, se
tem t
quau
folia
tum,
faci
nostr
specie
matu
Illo
lo an
suis e

bos, hoc ad errores vitandos vel plurimum conferat, ita ad
 animum suis item erroribus, suisque languoribus, qui multo
 sunt grauiores. liberandum, incredibilem in modum prodest,
 talem inuenisse vitæ degendæ rationem, ac methodum, ex
 qua te ipsum cõpone te, & quasi ad speculum fingere queas,
 & in qua meditari quid tibi amandum, & inquirendum, quid
 contra exuendum, quid fugiendum sit. Itaque ne illud qui-
 dem verendum est, ne vlla regularum, aut legum multipli-
 catio grauis, atque odiosa videatur eis quidem, qui se ipsos,
 & qui sua cõmoda, & vtilitates verè ament. Hoc enim illud
 est, quod Solonem, qui inter veteres Sapientis nomen obti-
 nuit, dixisse ferunt. Nam cum leges Atheniensibus scriberet,
 Anacharses autem philosophus eius familiaris, qui scribenti
 interuenerat, illius operam irrisisset. cum diceret, leges ara-
 nearum telis similes esse, quæ infirmiores tantum bestiolas
 retineant, à valentioribus autem rumpantur, respõdit Solon,
 quemadmodum pacta, & conuenta tum maximè seruari so-
 lent, cum vtrique parti sunt vtilia, quia neutra pars ea rescin-
 di velit, sic ea decreta condere, quæ omnibus magis expediat
 seruari, quam non seruari. Hoc igitur si in prophanis legibus
 verum est, quanto magis in sacrorum ordinum canones, &
 instituta valebit? Constat enim, in his nihil aliud spectari,
 nihil quæri præter bonum & omnium, & singulorum, & cer-
 tè verum, & sempiternum bonum: itaque ea tantum ab vno-
 quoque diligi, & curari necesse est, quantum quisque pro-
 prium bonum amat, & curat. Quamobrem non illa modo
 decreta, quæ sunt in religionibus maiora, & de rebus ma-
 ioribus, vt de tota communitate, aut quæ ipsam earum
 essentiam attingunt, sed etiam minima quæque, si modo
 minimum aliquid dici potest, quod ad aternitatem condu-
 cit, sed certè quæ ita humano iudicio æstimari solent, ingen-
 tem tamen habent vtilitatem. Nam vt in vite, aut in arbore
 quauis frugifera, superflua fortasse cuiquam videri possint
 folia, quæ sunt tamen necessaria, quoniam cum ad orna-
 tum, tum verò, quod maius est, ad fructus ipsos cõseruandos
 faciunt: ita hæc fructuum spiritualium seges, in quibus salus
 nostra consistit, habet etiam alia quædam minuta quidem in
 speciem, sed tamen eiusmodi, vt ab iis & defendatur, & ad
 maturitatem perducatur.

Illud autem totius huius vtilitatis caput est, quod, vt pau-
 lo ante de præpositorum institutione dictum est, eam Dei ip-
 sus esse institutionem, idem etiam de regulis hiscè nostris di-
 cendum

cendum, ac tenendum est. Ac, quò minus dubitetur, ac
 est hoc nosstrarum legum tantummodo proprium, sed com-
 mune omnibus legibus, etiam prophanis, modo istius, &
 æquis, etiam quæ à populo, vel à principibus feruntur. Quo-
 1.2.9.93. cum alij Theologi, tum omnium princeps B. Thomas
 art. 3. culenter docuit, qui ita scripsit, legem omnem, modo, vt di-
 ximus, bonam, & iustam, nihil esse aliud, quam derivatio-
 nem, & quasi radium illius æternæ legis, quæ est in Deo,
 idque duplici modo, primum participatione eius potestatis,
 quæ necessaria est ad leges condendas, de qua dictum est
 Rom. 13. Apostolo Paulo, Omnis potestas à Deo est. Deinde ob
 quod illud ipsum, quicquid est, quod à legitimo rectore de-
 cernitur, consentaneum, & congruens est cum eo, quod
 Dei mente fixum, & constitutum est. Nam cum certum sit
 omnia à Deo gubernari, & ad suos quæque fines dirig-
 certum etiam sit, oportere huius gubernationis in Deo
 mente rationem aliquam comprehendam esse; quos deinde
 ad hanc gubernationem exequendam, quasi instrumenta
 adhibet, cum iis etiam oportet, vt suam illam rationem
 quantum cuique opus est, communicet, vt per eorum iustitiam
 & decreta, suas quoque voluntates, & decreta, quæ in ipso
 mente latebant, euoluat, atque explicet. Quæ cum, vt dixi,
 omnibus legum latoribus conueniant, tum verò in reli-
 gione præcipuum locum habent, quod omnia hic magis
 ordinata sunt, ac ne vlla quidem est perturbationis causa
 vbi nullæ opes, nulli opulenti magistratus, vel alia huiusmodi
 ambiri possunt, quorum gratia sæpè in legibus ferendis pec-
 catur in Republica. Atque hoc tum rationibus, quas dixi,
 tum etiam expressis miraculis sæpè constitit, quibus Deus
 se religiosi cuiusque instituti auctorem declarauit, vt in
 Pacomio cui, vt legimus, Angelos regulam vniuersam ipsius
 ipsiusque fratribus tenendam tabulis descriptam attulit,
 qua singulatim omnia explicabantur, quis habitus, quæ ma-
 nerum distributio, quæ in victu, quæ etiam in accubitu ser-
 uanda esset ratio. Recentius verò est, quod de Francisco ac-
 cepimus, quem ad suam regulam conficiendam tali visione
 Deus animauit. Videbantur ei tum ipse, tum socij eius fam-
 admodum afflicti, nec aliquid habere, quo se, & illos nutri-
 ceret, præter multas panis micas, quæ quoniam admodum
 minutæ essent, vereretur, ne inter partiendum ex digito
 elaberentur, quare cum de hoc sollicitus esset, vocem au-
 diuit, qua monèbatur, vt ex micis illis collectis hostiam

vnan
 uerti
 pissim
 sita e
 ipsa r
 ad
 per q
 ad eu
 timel
 eadē
 regul
 ram.
 auxili
 regul
 quæst
 nouo,
 firma
 omnia
 igitur
 infund
 quoque
 que si
 Augu
 religio
 nes id
 parent
 sum,
 iphus
 dedas i
 quafda
 bello ar
 siones.
 Etissim
 alia. Ex
 hæc ser
 human
 teris qu
 est qua
 dit. Cur
 Gregor
 iam qu
 risque

vnam conficeret, quam cum deinde suis porrigeret, ad-
 uertit, qui eam reiicerent, aut contemnerent, eos statim tur-
 pissima lepra operiri, quæ vitio nocte postera ita ei expo-
 sita est, vt amice illæ essent consilia euangelica, hostia verò
 ipsa regula, lepra denique malitia. Quin etiam cum deinde
 ad hanc regulam conscribendam in montem quendam
 per quadraginta dies, tamquam alter Moses, secessisset, &
 ad eum aliquot ex eius familia adeuntes, de nimia, quam
 timebant, seueritate conuesti essent, ecce vox de cælo ruit,
 eademque tertio repetita est, Franciscæ nihil tuum in hac
 regula: tota mea est, eamque totam seruari volo ad litte-
 ram. Ego noui quid hominis vires ferant, quidve ego ei
 auxilij, atque opis collaturus sim. Denique, iam confecta
 regula, & ad Pontificem Honorium delata, cum multa
 quæstio iniecta esset illi paupertatis generi ita rigido, & ita
 nouo, B. Franciscus iterum grauissime, sanctissimeque con-
 firmavit, ne verbum quidem vnum de suo ibi positum, sed
 omnia, vt erant, à Christo Domino inuenta, & dictata. Hoc
 igitur, quod Francisco contigit, vt ex Dei mente, certoque
 instinctu, & afflatu, leges suas conscriberet, idem de aliis
 quoque credendum est, qui sacros ordines fundarunt, eos-
 que suis institutis temperarunt, vt Basilus, Benedictus,
 Augustinus, & ceteri, nam & causa eadem est omnium, nec
 religionibus propter illos, sed magis illis propter religio-
 nes id lumen, eaque dona de cælo impertita sunt. Certe de
 parente, & fundatore nostro Ignatio hoc confirmare pos-
 sum, quod ego ipse vidi, extare adhuc commentariolum
 ipsius manu scriptum eo tempore, quo in cõstitutiones con-
 dendas incumberebat, de vno dumtaxat capite, in quo propter
 quasdam dubitationes multis diebus hæsit. In eo igitur li-
 bello annotata sunt per dies singulos lumina, raptus, & vi-
 siones, quæ illi contingebant, modo B. Virginis, modo san-
 ctissimæ Trinitatis certis symbolis adumbrata, modo etiam
 alia. Ex quibus aperte constat, non tantum id caput, de quo
 hæc scripta sunt, sed alia etiam, de quibus nihil extat, non
 humano sed planè diuino consilio constituta; idque de ce-
 teris quoque religionibus tanto etiam magis intelligendum
 est quanto hæc nostra illis de dignitate, & sanctitate conce-
 dit. Cum S. Benedictus vita functus est, eodem die, vt narrat *2. Dial.*
 Gregorius, duobus ex eius grege monachis visum est videre *cap. 37.*
 viam quandam amplam, & rectam, pallis stratam, innume-
 risque luminibus coruscantem, & senem quendam astantem,
 qui

*Hom. Ec
ce nos re
lig.*

qui diceret. Hæc est via, qua dilectus Domini Benedictus
ascēdit in cælum. Hanc igitur viam Bernardus nihil ait
esse, quam vitæ formulam ab eo institutam, quam ut ille
uans ascendisset in cælum, sic omnes, qui eum sequerentur.
Neque enim, inquit, venire, in dubium aliquatenus potest
quin omnino sacer sit modus conseruationis, & diuina
gis inspiratione, atque consilio, quam humana prudentia
adinuentione formatus, quo nimirum tantam in vita
tiam sanctitatis, tantum post obitum gloriam felicita-
idem Benedictus obtinuit. Quod ergo Bernardus de illa
religiosus quisque de sua item regula credere, ac profici
debet, qua ingrediens, & sine errore, ut in tanto lumine,
cum magna etiam ac perpetua voluptate, ad immarcescibilem
cœlestis patriæ voluptatem perueniet.

Decimus quartus fructus ex bonis exemplis.

CAPVT XXVI.

Prov. 13.

MAGNAM esse exempli vim in vtramque partem
ad virtutem, tum vero ad vitium quoque impellere
nemo est, qui ignoret. Hanc enim ob causam scriptum
in Proverbiis. Qui cum sapiente graditur, sapiens erit: au-
cus stultorum similis efficietur. Quare hoc quoque saluberrima
est religio, primum quod mala omnia exempla, quæ
secularis vita adeo plena est, ab oculis remouet, deinde
quod tantam sanctorum exemplorum copiam semper & a-
fidue ob oculos proponit: quod quidem ita utile, ac in-
ctuosum est animæ ad cœlestia bona aspiranti, ut inter prin-
cipua huius generis numerari debeat. Testis est Antonius
ille magnus, de quo Athanasius, optimus in primis auctor
hoc tradit, de industria cum inter multos potius, quam in
tarium viuere decreuisse, quoniam ex omnibus, quibus
viuebat, bonum aliquod elicere studebat, ita ut, quasi
uersarum virtutum fontibus irrigatus, omnium in se de-
exprimeret. Nec solum hoc ipse exequi, sed idem etiam
præcipere & inculcare consueuerat. Quod eius institutum
rius exponens Cassianus, Vetus, inquit, est B. Antonij, ad-
rabilisque sententia, monachum, qui post cœnobiale propo-
tū fastigia nititur sublimioris perfectionis attingere, minus
debere ab vno vniuersa genera virtutum expetere. Alius
sciētiae floribus exornatur, alius discretionis ratione robora-
cōmunitur: alter patientiæ grauitate fundatur, alius humilitatis,

*Lib. 5.
cap. 4.*

tis, alius continētia virtute praefertur; alius simplicitatis
 gratia decoratur. Hic magnanimitatis, ille misericordiae,
 iste vigiliarum, hic taciturnitatis, ille laboris studio supe-
 reminet ceteros; & idcirco monachum spiritualia mella cō-
 dere cupientē, velut apē prudētissimam, debere vnāquāq;
 virtutē ab iis, qui eam familiarius possident, decerpere, &
 in sui pectoris vase diligētē recōdere. Hae quidē Cassia-
 n^o ex Antonio. Nos autē videamus, quibus modis, aut quib^o
 viis Religio alienis exēplis nos informet, & ad virtutē eru-
 diat. Hoc. n. primū efficit, quod quasi lumine adhibito cer-
 tū iter ad virtutē demonstrat, in quo itinere magna solet
 esse obscuritas, & caligo, vtpote in rebus spiritualibus, quae
 sunt à sensib^o remotissima, & quas insuper tenebrarū prin-
 ceptis ille tenebris suis perpetuo magis obscurare conatur.
 Itaq; vt dici solet, picturam, atq; imagines rudibus homi-
 nibus libri instar esse, sic exempla quoq; ipsa libri sunt grā-
 dibus quibusdā litteris conscripti, quae in ipsos oculos et-
 tiā negligētis, & aliud agētis incurere possint. Est praeterea
 ille quoque exemplorū duplex fructus, qui à Seneca pau-
 cis verbis optime indicatur: Plus tibi, inquit, viua vox, &
 cōuictus, quā oratio proderūt. primū quia homines pl^o o-
 culis, quā aurib^o credūt: deinde quia longū iter est per prae-
 cepta, breue, & efficax per exēpla. Breue, inquit, quia sine
 multa verborū circuitione, vt sit in cōcione, vel in dispu-
 tatione, nec definiendo, aut diuidēdo, virtutis natura aperi-
 tur, sed potius eā ipsam exhibēdo, & repraesentādo: vt exē-
 pli causa, si Caesarē dicendo describere velis, lōgo sermone
 opus sit, neque tamē adeo perfectē pingere eū possis: sin-
 vero ipsūmet sistas momēto tēporis ex ipso cōspectu mul-
 to clari^o, & certū cognosceatur. Sic enim, cū Frācisē^o lepro-
 sum lauabat, cū Catharina Senēsis maledicā, ac pene furio-
 sa mulieri tā constanter famulabatur, haud paulo melius,
 & cōpendiosius etiā docebāt quid amor proximi, quid sui
 ipsi^o odiū postulet, & quaten^o progredi debeat, quomodo
 humilitas, & patiētia exercenda, quam si longa, & accu-
 rata oratione hęc omnia declarāda suscepisset. Accedit de-
 inde illud etiā, quod idē Seneca addit de hoc doctrinā
 genere, vt nō solū breue sit, sed insuper efficax. Primū enī,
 quod certe maximū est, hoc docetur, quicquid illud sit, cū
 ab aliis factitari videamus, non adeo arduū esse, atque à
 nobis quoque fieri posse. Nā quae libris, vel quae voce disse-
 rūt, profunt illa quidē ad mētē instruedā, sed plerūq; dif-
 ficultas,

- ficultas, quam ostendunt, rudibus præsertim, & nondè
 pertis, asperum quiddam, & odiosum obiicit. Quod
 fat, cum eadem illa iã alterius, vt nos sumus, hominis
 suetudine expressa, & in rē, vsūq; perducta nos ipsi
 etamus: non secus ac si de montis iugo dubitetur, sit ne
 perabile, nihil certiorē facit fidē, quã si multos iam super
 se, & in eo iam stare conspiciamus. Docet hoc Gregorius
 qui verba illa B. Iob, Instauras testes tuos contra me,
 interpretatur, vt hi testes sint homines recti, & iusti,
 vita ipsa Dei præcepta, atque etiã præceptorū præmia
 testantur, vt qui præceptis non accēdimur, saltē exēplis
 citemur, atq; in appetitu rectitudinis nil sibi mens
 difficile arsumet, quod perfecte peragi ab aliis videt. Quod
 etiã illa maior est exēplorum vis in religione, vt nō
 hūc, quē diximus, difficultatis metū adimāt, sed etiã ad
 dē agēda occultis quibusdā stimulis incitēt. de quo præ
 re sanctus Leo, Facilis, inquit, ad exhortandū sit ratio
 S. Laur. cax ad suadendū: validiora sunt tamē exempla, quã verba
 & plenius est opere docere, quã voce. Habemus autem
 ius rei certissima in multis experimenta, qui ē profus
 voluptatū, aliorū ve cœno vitiōrū, hominū exēplis in
 ti, facile, ac breuiter emerferūt. E quorum numero fac
 8. Cōf. 6. duo illi, quos Augustin⁹ cōmemorat, ex aula Imperatoris
 Theodosij, cum in vitā Beati Antonij scriptā incidisse
 inter legēdū cepisse mirari, & accēdi, denique ita ex
 se, vt ambo in eodē loco, in quo cōstitērāt, seculari mil
 relicta, nouā militiam in Dei famulatu exorsī sint. Quod
 factū cum in sermone familiari Potitianus Augustinus
 narrasset, simulq; Antonij, cuius adhuc ei nomē igno
 fuerat, iustitū, & Aegyptiorū monasteriorū greges, quos
 res illos, vt ipse ait suaue olentia Dei vberī⁹ exposuisse
 tos ea res igniculos, vel faces poti⁹, Augustini pectori
 iecit, vt nūquam animo nūquam cōsciētia cōquiescere
 tuerit, bonec ipse quoq; seculo renunciare, & cœlesti
 adherere decreuerit. Ita Antonij exēplū duos illos, vt
 que vero Augustinū pertraxit, Augustini itē multos al
 Idē sæpe pluribus alijs contigit, quos longū esset nū
 re; sed insignes illi duo, Ioannes Columbinus, is qui de
 cis Apostolicis, & Ignatius, qui Societati nostrā in
 dit, quorū alter Marię Aegyptiacæ, alter sanctōrū Pater
 tas legēs, idque casu potius, quã consilio, repente ven
 immutatus, ad tantam deinde sanctitatē peruenerūt.

si tantum possunt exempla omnia, etiam scripta, & quidē antiqua, atque ex annalium memoria eruta, sine vlla dubitatione multo magis poterunt recentia, & viuā, maximeque domestica, quibus ipsi assidue interfumus. Manifestū est enim quanto nos vehementius ea moueunt, quæ nos ipsi spectamus, quam quæ ab alijs audimus, quo acrior est oculorum sensus, quam aurium: præsertim cum scriptura, vt diserta sit non ita rem repræsentare, eiusque omnes circumstantias, in quibus præcipuus est animorum motus, expingere possit. Quin etiam si hæc in seculo valuerunt, vt seculum ipsum desereretur, tantis vinculis, & tamque fixis radicibus, tam multis etiam retinentibus, & renitentibus, lumine vero adhuc tenui, & infirmo, non multo magis valebunt in religione, vbi oīa faciliora, vbi maius lumē, maius robur ad promouendum modo humilitatis, modo obediētiae, modo aliarū virtutū profectum? Sine dubio, & id quidē suauissime omnino, & placidissime. Hic enim exēplorū tractus non asper est, nec violētus, sed plane mollis, & dulcis, vt pote nostræ naturæ maxime congruēs. Deniq; illud etiam in hac re optimum, quod nihil est quod ita iuuēt ad nos ipsos cognoscēdos, & verissime, atque intime humiliādos, quā si cū ijs viuamus, quibus cōparati inopiam nostram, præ illorū copia, & diuitiis, quasi oculis ipsi intueamur. Est apud Bernardum de quodam monacho, eoque laico, qui ad eius se pedes abiiciens cum magna confusione ita seipsum accularat, Væ mihi, quia fratrem vnum hac nocte consideravi, in quo triginta virtutes numeravi, quarū ne vnam quidem in me inuenio. Hęc ergo tāta humilitas: quę sola fortasse triginta illis virtutib⁹, quas in alio aduertat, præpōderare potuerat, vnde in hui⁹ animo effecta est, nisi ex aliorum aspectu, & comparatione; Hoc enim ipsum est, quod monet B. Gregori⁹: Qui, inquit, plenissime intelligere appetit, qualis est, tales nimirum debet conspiciere, qualis non est, vt ex bonorum forma metiatur quanto ipse deserto bono deformis est. Ex ijs quippe, quib⁹ plenissime bona adsunt, perpēdit recte quæ sibi min⁹ sūt, atq; in illorum pulchritudine conspiciit sorditatem suā, quā in semetipso & perpeti potest, & sentire non potest. Iustorū ergo debemus vitam conspiciere, vt subtiliter deprehēdam⁹ nostram. Illorū videlicet species, quasi quædam forma, nobis imitanda proponitur, quia viuā lectio est vita bonorū. Hoc igitur, quod Gregorius præcipit, nusquā certe meli⁹,

Ser. de
altit. ac
bassit.
cordis.

24. Mo.
cap. 6.

Ser. 54.
Cant.

& commodius fieri potest, quam in religione, ubi tanta est copia hominum bonorum. Itaque videamus quomodo id faceret S. Bernardus, & quomodo ad idem finem suos exhortetur. Alium, inquit, intueor singulari abstinentiæ, alium vero patientiæ admirandæ, alium autem summæ humilitatis, & mansuetudinis, alium multæ misericordiæ, & pietatis, istum in contemplatione frequenter excedere, hunc pulsare cælos orationum instantia, aliumque in alijs præminere virtutibus. Hos inquam, confiteor omnes feruentes, omnes deuotos, omnes donis cælestibus, & gratia affluentes, tamquam spirituales reuerentia, qui à Domino visitantur. Ego autem, qui horum inuenio nihil, quid me aliud putem, quam vnū de monachis Gelboe, quem præterit in ira, & indignatione sua ille terror benignissimus visitator? Filioli, hæc cogitatio tollentiam oculorum, conciliat gratiam, Sponsi saluberrime preparat. Hactenus Bernardus. Est autem hic fructus, quem commemorat, magni omnino in religione æstimandum. Nā præterquā quod hoc ipsum, se ex aliorum collatione depicere, seque odisse flos quidam est humilitatis. Deo gratum, & iucundissimus, hoc etiam affert ista intima nostra cognitio, in quo vno audeo dicere nostri profectus feruorem consistere, vt semper nos incitet ad ea comparanda, quæ nobis deesse sentimus, idque eo magis, quod hæc ipsa, quæ nobis desunt, in alijs abundare videmus: ex quo honestissima quædam, & sanctissima existit inter fratres cōcercantia virtutis, qualis inter cōdiscipulos ad doctrinā, inter milites ad coronā, inter cursores ad præmiū. Vt enim, si plures ad diū currant, tunc optime quilibet tarditatem suam videt, cum videt quāto interuallo alij præcedāt, & hoc ipsum hemeritū stimulare solet, ita in hoc spirituali curriculo aliud est, quod adeo nobis tepiditatē nostrā & idicet, interpretet, vt aliorum feruor, vt, nisi oīno faxei, aut plūbei sit, hæc vna res sufficere possit ad nos incitādos. Quamobrem hoc statuendū est, magnū oīno lucrū, idque quotidianè perpetuū accipi ex fratrum, quibuscū viuius, exemplis nos cessare nō sinūt, sed in oēm partē erudiūt, & incitant, atque etiam impellunt. Quod quidem tanti est, vt etiam solitaria vita, qualis fuit veterum anachoretarum, omnium virtutum copia abundet, eam tamen hoc tanto cōmodo carere necesse sit: vt sapienter S. Hieron. ob hanc ipsam causam Rusticū hortetur, vt in monasterio potius viuatur, in ma-

Ep. 4.

rum
patic
eodē
lis n
ros
senar
te G
cōfē
tio q
ro m
rentu
que i
alter
dem
tudin
gilan
ceret
gistr
deera
ficerē
litudi
ces co
calce
tæ ne
do, qu
qua si
oport
tes, cu
gere,
& alij

IN to
I vel g
mutu
iuncti
indica
mente
inter
maius

rum, ut ait, cōsortio, ut ab alio humilitatem, ab alio discat patientiam, hic silentium doceat, ille mansuetudinē. Quod eodē pertinet etiā, quod Theod. antiquus auctor, æqualis nimirum veterum illorum Patrum, quorum etiam ple-rosq; vidit, de Publico sanctissimo homine narrat, eum, dum senatorio, atq; in primis claro genere ortus esset, ex ciuitate Græciæ, quæ Zeugma dicitur, in iugo quodam proximo cōsedisse, moxque ad eum multorum concursu facto, initio quidē singulis singulas casas ædificatas esse, deinde vero melius vilum, ut iis diruris in vñā omnes domum cōgerentur, ut conuiuendo se simul ad pietatē inflammaret. Ita que ipsam deinceps sepe eos cohortari solitum, ut alter ab altero assiduam vtilitatem haurire conarentur: atq; hic quidem illius mansuetudinē imitaretur, ille contra mansuetudinē suam huius zelo roboraret: alius porro ubi alio vigilantiā discens, illum vicissim se iunij austeritatē doceret: denique omnes sibi inuicem & discipuli fierēt, & magistri. Sic enim fore aiebat, ut alter ex alteri^o vira, quæ sibi deerant, desumētes, perfectissimum virtutis cumulum cōficerēt. Quod documētum præclarum aptissima etiam similitudine cōfirmabat. Nā ut in ciuitatis forum plurimi opifices cōueniunt, alij qui panes, alij qui olerā, aut vestes, aut calceos vendāt, nec vllus est, qui sufficiat ad omnia, quæ vitæ necessaria sunt, per se paranda, sed potius aliis impetendo, quibus ipse abundet, ut panem, ut vestē, sicut ab aliis, quæ sibi desint, oleum, vinum, calceos, & similia: ita omnino oportere Dei famulos in vñū quasi mercatum conuenientes, cum nemo solus omnia obtinere possit, hoc studio se agere, ut virtutis partes pretiosissimas inter se commutent, & alij ab aliis accipiant quod per se non habent.

*Decimus quintus fructus vnitatis quam maxima
religiosorum inter se.*

C A P V T X V I I I.

IN tota Saluatoris nostri lege hoc constat, nihil esse aliud vel grauius præceptum, vel crebrius commēdarum, quā mutuam coniunctionem cum fraterna caritate. Quam cō-
iunctionem quanto opere ille arctam esse voluerit, aperte
indicauit, cum in vltimo illo quasi voluntatis suæ testa-
mento precatu^s est à Patre, ut sui omnes electi ita essent
inter se vnum, sicut ipse cum Patre vñū esset. Nihil enim
maius, nihil ve significantius dicere potuit, cum inter Fi-
lium,

Act. 4.

In Apo-
log. cap.
39.

lium, & Patrem, ut est vna omnino, eademque natura, sic etiam indiscretam, & indiuiduam esse necesse sit & sententiam, & voluntatem. Atque hæc quidem concordia, & vnitatis diu yiguit, maxime primis illis, quod vere dicere possumus, aureis temporibus, quæ recentibus adhuc Domini præceptis flagrabant, cum, ut est in Actis Apostolorum, vnum erat credentium cor, & anima vna, & vna etiam res, ac facultas in commune collata. Itaque Tertullianus, auctor grauissimus, non dubitauit dicere, totam euangelicam legem constituisse in caritate inuicem exhibenda, ita ut in Gentiliis ore multum esset, Vide ut se diligant, ut alter pro altero mori sint parati. **Quin** illud etiam cõmemoratur, Christianis omnibus tunc solemne fuisse, ut se fratrum vocabulo appellarent, neque id solum verbo, sed factis etiam testarentur: siquidem omnia illis præter vxores communia fuisse, nec quempiam fuisse, qui aliquid haberet, quod suum esse mallet, quam proximorum; cuius tam communis caritatis, ac beneficentiæ non solum exemplum, sed vis quoque apparuit in Pacomio, de quo sic accepimus, cum gentilis adhuc in Constantini Magni exercitu militaret, & deficiente victu, fame omnes enecti essent, peruenisse ad ciuitatem quandam, vbi omnis statim eis commeatus suppeditatus est, idque tanta volûtate, cura, ac sollicitudine, ut Pacomius intuens, satis mirari non posset: cum autem quesisset, quenam ea gens esset adeo ad benefaciendum propensa, essetque ei dictum Christianos vocari, quorum hoc esset institutum, ut omnes homines complecterentur, & officiis prosequerentur, illico eius religionis, de qua numquam antea aliquid audierat, amore incensus, manibus in cœlum leblatis, teste inuocato Deo, ei se in perpetuum deuouit. Hæc igitur euangelicam vnitatem, re vnam omnium præstantissimam, & Christo Saluatori nostro acceptissimam, que præ illa atate adeo culta, nunc autem in hac fece temporum ita obscurata, ac labefactata est, ut vix reliquæ maneant, re religiosæ statim abunde instaurat, perfectæque redintegrat. Itaque hæc ipsam dicere possumus vnam esse ex maximis eius utilitatibus, quod nos ad eam exactissimam societatem, vitæque communitatem, & perfectissimam caritatem reformat, ac reuocat, in qua Dominus noster notam, ac symbolum in se voluit, ex quo veri eius discipuli agnoscerentur. Sed hoc ipsum plani constabit, si religiosæ societatis vinculum cum aliarum societatum vinculo cõferam, ut intelligatur quomodo

tò id præstet interuallo. Duplex enim est hominum nexus, quo inter se alij cum alijs astringi solent: alter, quã ipsorũ voluntas instituit, vt inter amicos, aut milites, vel mercatores: alter, quem natura ingenerauit, cuiusmodi est inter fratres, sobrinos, aliosve consanguineos. Ac priorem quidẽ illam necessitudinem certum est cum religionis coniunctione nullo modo cõparari posse. Illa enim certos limites habet, eosque valde angustos, in alijs militarij, in alijs mercimonij, vel consuetudinis tantũ, ac familiaritatis cuiusdã, extra quos limites cetera cuique propria, & separata sunt. At inter Dei famulos nihil vlli suum, nihil discretũ, & distinctum ab alijs, sed omnium omnino rerum, & negotiorum, ac studiorum sine vlla exceptione communitas. Præterea illa omnia vincula, vt voluntate suscepta sunt, sic voluntate deponi possunt, & plerumque deponuntur, alias morum, aut fortunæ mutatione, alias ætatis conuersione, interdum vero contentione alicuius cõmodi, quod plures adipisci non possint, vt nihil difficilius sit, quam hæc benevolentia genera longius prouehi. Religiosi vero nõ solum instituti, sed voti quoque vinculo colligati sunt, vt quemadmodum à Dei seruitute, ita ne inuicem quidem à se disiungi possint. Verum quid mirum est, has omnes voluntarias societates à religiosa caritate à deo vinci, cũ ipsam etiã naturalem coniunctionẽ sine vlla dubitatione vincat? Quæ enim maior esse potest coniunctio, quã fratrum, qui ex eodẽ principio fluxerunt, & in eadem aluo habitauerunt, & vt scriptura loquitur, eadẽ caro, idemque os videntur? Sed tamen inter hos quoque rara gratia, crebra iurgia, studiorum vero dissimilitudines magnæ, tum vero aut nulli, aut paucissimi, quibus res familiaris diutius possit durare cõmunis. Contra vero in religione, vt paulo ante diximus, communia omnia: vt de vtriusq; cõparatione recte dictũ sit ab Augustino; Melior est, inquit, fraternitate sanguinis Christi fraternitas, quoniã illa interdũ sibi inimica est, Christi autẽ fraternitas sine intermissione pacifica est. Illa inter se communia cũ æmulatione diuidit: hæc etiam cum gratulatione cõmunicat. Illa in consortio sæpe despicit germanos: hæc assumit frequenter alienum. Quin etiam ex ipsis ethnicis philosophis fuere qui scripserint, omnium societatũ nullã esse vel præstantiorem, vel firmiorem, quam cũ viri boni morib; similes sunt familiaritate cõiuncti. Quo in genere illa etiã laudari solet Aristenisi sententiã, quem aiunt

Gen. 29.

Ser. 25.
de verb.
Apost.Cic. r.
offic.

- solitum dicere, vtrumuisum pluris faciendum, magisque diligendum esse, quam cognatum, arctioraque esse virtutis, quam sanguinis vincula, propter animorum similitudinē. Quod ipsum, & grauius, ac melioribus etiam verbis, confirmauit
- 1. offi. c. 7.* Ambrosius, cum ita ait, Nō minus vos diligo, quos in euangelio genui, quā si in coniugio genuissem: nō enim vehementior est natura ad diligendum, quā gratia: plus certe diligere debem⁹ quos perpetuo nobiscum putamus futuros, quam quos tantū in hoc seculo. Vberius vero, & expressius Abbas Abrahā apud Cassianū in quadā collatione, in qua nostram hanc coniunctionem, quā efficit religio, lōge preferret cuius coniunctioni, quā natura effecerit. Hanc siquidem, inquit, quam inter parētes, ac filios, atque germanos, cōiuges, vel propinquos, siue societas copula, siue consanguinitatis necessitudo coniungit, satis breuem esse cōstat, ac fragilem. Deniq; etiā boni, ac pij, cum adoleuerint, filij à parentum domibus, nonnumquā & substācijs excluduntur. Communio quoque consortij cōiugalis interdū etiam honesta causa interueniēte diuellitur: fratrum dirimit caritatem contētiōsa diuisio. Monachi soli perpetuā coniunctionis retinēt vnitatem, atque indiscrete possidēt vniuersa, qui omnia sua esse, quæ fratrum, omnia fratrum esse credunt, quæ sua sunt. Accedunt etiā ad huius coniunctionis firmitatem stabilendā illa, quæ sunt ab eodem Cassiano et sermone Abbatis Ioseph egregie tradita, in quo sermone sic differit: Vt concordia diutius retineatur, necessarium esse, vt omnes vel diuitiarum, vel cuiuscumque rei terrene cupiditates funditus eiiciantur; deinde illud quoque, vt ita suas quisque refecet voluntates, vt alterius potius, quam suo, arbitrio stare velit. Quæ si vera sunt, vt sunt certe verissima, iam in promptu est videre, quā arduū, & difficile sit, vt in seculo pluriū animi vere, apteque conglutinentur: hoc vero idem in religione quam procliuē, ac ferme etiā, vt ita dicam, sit necessarium, vbi voluntaria paupertas omnium litiū materiā, vbi voluntaria obediētia omnem volūtatis propriæ imperum, atque etiā vsum sustulit: Quocirca recte Chrysostomus de hoc ipso religiosorum bono. Quid mirum est, inquit, quod vna sit omnibus vestis, & mensa, cum vna sit omnibus anima, non tantum natura (nā hoc commune est omnibus hominibus) sed etiam caritate. Quomodo igitur contra seipsum quispiā confurgeret? Sic igitur Chrysostomo ita nō fieri posse videtur, vt religiosus aduersus

aduersus religiosum litiget, vt fieri non potest, vt aliquis aduersus seipsum litiget. Quemadmodum enim in vno homine plura membra ab anima vna retinentur, sic in religione plures homines vnus quasi anima consensione, & caritate. Magnum ergo beneficium, ac non vtilitate sola, sed etiam iucunditate plenissimum, & si vere consideremus, pene etiam miraculum, cum tanta ingeniorum, naturarum, etatum, ac nationum quoque diuersitas, gratia tamen diuina vi adeo colligetur, vt tanti vbique, tantaque amoris conspiratione consentientes visantur sodalium greges ita inter sese omnibus deuinctis, ac multo etiam magis, quam si ex eodem vtero prodissent, eodemque lacte aliti essent: quod merito commendat, & miratur Basiliius: Homines, inquit, ex diuersis nationibus, & regionibus profectos, per exactam morum, ac disciplinae similitudinem, adeo veluti in vnum coaluisse, vt in pluribus corporibus vnus tantum animus inesse videatur, vicissimque plura corpora vnus animi instrumeta. Hac autem tam arcta religiosorum coniunctio, etiam si in animis praecipue consistat, vt idem sapiant, idemque velint, quemadmodum ait Apostolus, prodit tamen fortas ad externa, immo vero ab externis ipsis opem, ac vim non mediocrem accipit. Itaque in his etiam externis, ac temporalibus magnopere apparet haec vnitas, de qua loquimur, vt est vno loco degere, vno etiam, ac simillimo vestitu vti, eadem munera, & eodem sine profiteri, denique vna omnibus esse rem, ex quo fiat, vt eadem omnibus sint commoda, & incommoda, eadem prospera, eadem aduersa. Haec enim omnia, quae ad genus hoc temporalium rerum pertinent, etsi infima sunt, & minima in toto religioso statu, eiusmodi tamen sunt, vt coniunctionem hanc ostendant, & ad eandem tuendam magnopere conferant. Quamobrem recte Laurentius Iustinianus hanc ipsam communionem rerum temporalium, quae est inter religiosos, ita laudat, vt dicat, imitari perfectissimum naturae exemplar, quonia sicut in humano corpore ciborum nutrimentum in singula membra diuiditur, vt cuique opus est, idque iudicat, & distribuit natura ipsa tamquam sapiens paterfamilias, nulla membrorum inter se disceptatione, & lite, sic in religione singulis aequaliter necessaria tribuuntur, eoque quilibet contentus est. Quae cum ita sint, nihil est dubitandum, quin si quid est in hoc mundo pulchrum, aut vtile, id maxime eluceat in hac communitate, & in hac tanta plurius inter se in rebus omnibus coniunctione.

Dial. 5.
de repu.

ne. Nā quid plura dicam? Ipsimet philosophi ethnici, cum eam ciuitatem ingenio suo fingerent ita perfectā, & absolutam, vt animo magis optari, quā re ipsa perfici posset, nullam aliā formam vel commodiorem, vel præstatiorem reperire potuerunt. Sic enim Platonem videmus suam illam Rempublicā instituisse, vt priscum illud, vt ipse ait, prouerbum, Amicorum omnia communia, quā maxime vigeret, in eoque tum virtutis, tum felicitatis summam in ciuitate collocandā putat, vt quicquid proprium dicitur, omni studio vndique è vita remotum sit: neque solum agri, aut pecunia, aut domus cum omnibus communicentur, sed illa etiam, quæ ita propria sunt, vt cum alijs communicari non posse, videantur. Itaque & oculos, & aures, & manus cuiusque in communem vsus videre, audire, operari debere, & animorum quoque sensus, ac iudicia communia esse oportere, vt eadem ab omnibus laudentur, eadem vituperentur, iisdem omnes & gaudeāt, & doleāt. Hanc ergo ciuitatem, ac Rempublicā, ait ille, siue Dij alicubi, siue Deorum filij vna plures incolāt, certe beatos, omnique gaudio cumulatos fore. Hæc Plato omnia; quæ cum dixisset, illud etiā adiungit, talem quidem ciuitatē neque vnquā fuisse, neque vnquā in terris futurā. Quanta igitur religiosæ cuiusque societatis felicitas, ac præstatiā, in qua hoc ipsum tam perfecte insit, quod hic philosophus ne fieri quidem posse existimauit, & si fieret, qui in eiusmodi cœtu viuerent, vel Deos esse, vel Deorū filios, in perpetuo gaudio, ac felicitate viuentes? Quod autem tantū hoc bonum tam perfecte in religione teneatur, etsi vnusquisque nostrū ex sua magis experientia, quā ex alterius oratione discere id potest, iuuat tamē duos locupletissimos testes adhibere, qui ita hoc delectabunt, vt pene etiā verbis ipsis cum Platone conueniant. Sic enim Basilus; Vbi, inquit, omnia cōmunia, animi, mentes, corpora, eaque quibus necessario ad victum, & cultum vimur. Communis Deus, communis pietatis mercatura, cōmunis salus, communia certamina, communes labores, cōmunia præmia, & certaminū coronæ; vbi multi vnus, & vnus nō solus, sed in pluribus. Vberius autē Chrysostomus aureū eloquētiæ flumen fundēs tum semper tum maxime vbi cūque religionis causam agit, vt in Apologia vitæ monasticæ, in qua plurimis incōmodis, ac procellis seculari vitæ cōnumeratis, hæc subiicit. Atqui, inquit, nihil horum malorū penitus in monasteriis inuenies; sed dum alij pro-

Const.
mo. c. 19.

cel
cu
na
ste
en
dis
opi
sin
spic
nul
om
elin
dor
etiā
bili
ber
sun
lap
spe
cum
cere
ine
pet
ting
con
scin
sed
lat
ror
one
fuis
mi
Ch

H
Dec
bon

cella, fluctibusque iactantur, soli in tranquillo portu, & securitate summa residentes, veluti ex cælo ipso ceterorum naufragia prospectant. Nam conuersationem plane cœlestem elegerunt, nihiloque deterius Angelis effecti sunt. Vt enim illis nulla inest inæqualitas, nec alij successibus, secundisque rebus elati gloriantur, alij incommodis, & malis oppressi gemunt, sed omnes pariter in gaudio, & quiete, summaque illa cœlesti gloria exultant, ita fieri quoque perspicias in monasteriis. Nullus ibi paupertatem exprobrat, nullus ob diuitias magis honoratur. Inde duo illa, quæ omnia peruertunt, & perturbant, Meum, & Tuum, penitus eliminata sunt. Cuncta quippe illis communia sunt, mensa, domus, indumentum, & quod sane mirabilius est, vnus etiã, idemque animus omnibus est. Omnes eadem sunt nobilitate nobiles, omnes eadem seruitute serui, eadem libertate liberi. Vnã illic omnibus diuitiã, quæ veræ diuitiã sunt, vnã omnibus gloria, quæ vere gloria est. Vna ibi voluptas, vnã iucunditas, vnã delicia, vnum desiderium, vnã spes omnibus inest. Ibi veluti quadam ex regula, & libra, cuncta sunt diligentissime ordinata: nulla ibi inæqualitas, ceterum ordo summus, & moderatio, & conuenientia, & ineffabilis concordia seruandę diligentia, iugisque ac perpetua lætitiã materia. Illic solum videas id perfecte contingere, nusquam alibi, non modo quod præsentia omnia contemnunt, omnemque à se rixã, & pugna materiam abscindant, certissimaque cœlestium bonorum spe beati sint, sed quod ea quoque, quæ singulis contingant, & tristia, & læta, communia esse omnium existiment. Quippe & error facilius fugatur, cum pro virili sua omnes comportent onera, lætitiãque occasiones habent innumeras, non in suis modo lætis, sed in aliorum quoque, & quidem non minus, quam in suis quisque gestientes. Hæc ad verbum Chrysostrum.

Decimus sextus fructus ex mutua ope in omnibus rebus.

C A P V T XXVIII.

Hæc vnitas, de qua modo loquuti sumus, tum per se ingens bonum est, & omnino tale, quod nos, Domino Deo maiorem in modum commendet, tum vero duo etiã bona adiuncta habet, maxima, & maxime necessaria; de quo

vtrouque

vtroque separatim dicendū est. Alterum enim est mutuū illud auxiliū, quo se in rebus omnibus inuicem adiuuāt, & subleuant religiosi. Res certe magna, ac non solū ad proprias utilitates, sed plane ad omnia magnopere apta, vt multi simul coniuncti vires quisque suas, ac talenta coniungant. Sic enim exister illud, quod recte scripsit Aristoteles, vt, licet singuli minus boni sint, ijdem tamē in vnū collecti meliores sint, quā singuli etiam optimi: vt fit, inquit, in cœna, quæ ex multorū iymbolo, & contributione lautior euadit, quā si ab vno instruat; quia cum vnusquisque aliquid virtutis, ac prudentiæ habeat, si id in cōmune conferat, perfectum quiddā efficietur; quæ etiam causa est, cur melius in musicis multi iudicent, itēque in poesi, quia alij aliud, cuncti cuncta discernunt. Hæc autem Aristoteles valere putat, etiam si singuli per se non perfecti sint: quanto igitur magis, cum ea, quæcumque sit, multitudo, ex selectis hominibus cōflata sit, & qui per se separatim quisque excellent, aut certe excellere studeant? Ex quo manifeste apparet quid lucri, & id quidē in omni genere rerum, religiosi accedat ex ipsa consociatione multorum, quod non possunt habere seculares, qui suis quisque opibus separatim nituntur. Vt enim nauigij alicuius tabulæ, si per se sint, nihil fere sunt, coniunctæ vero tam multos habent vsus, ad nauigandum, ad merces inuchendas, ad fluctus superandos: vt etiam lapides soluti, ac diuisi nihil profunt, at vero compositi, & compage aliqua coniuncti quā speciem conficiunt, ad ium, ac palatiorum, quæ munimenta turrium, & mœnium, vt etiam tormentis, machinisque resistent: his autem rursus resoluantur, ad aceruum saxorum redeunt. Sic etiam homines seorsim quidem aut nihil valebunt, aut tantum valebunt, quantum in vnoquoque sit roboris, ac neruorum, coniuncti vero alter alterius ope adiuuantur. Atque hoc etiam quotidie videmus in operibus laboriosis, veluti in magnis ponderibus vehendis, aut trahendis, vt multorum manus ea efficiant, & quidem facile, quæ nulla humana vis efficere valeat, si solitaria sit. Quæ cum in vniuersum de vi multitudinis conglobatæ dicta sint, licet tamen hanc utilitatem duplici capite distinguere, quorum alterum propriam salutem, propriumque profectū attingit, alterum ea spectat, quæ pro aliorum salute, & commodo geruntur. De priori illud in sacra scriptura diuinitus traditum est, Melius est duos esse simul, quā vnum. habent enim emolumenta

3. Pol. ca.

7.

Ecc. 4.

emolumentum societatis suæ; si vnus ceciderit, ab altero
 fulcietur. Væ soli, quia cum ceciderit, non habet subleuan-
 tem se. Et, si dormierint duo, fouebuntur mutuo; vnus quo-
 modo calefiet: Et, si quispiam præualuerit, duo resistent ei.
 Funiculus triplex, difficile rumpitur. Quibus verbis tres
 magnæ utilitates descriptæ sunt, sine quibus spiritualis vi-
 ta consistere non potest. Primum enim, cum & imbecillitas
 nostra per se tâta sit, & locus, in quo sumus, adeo lubricus,
 vt sepiissime omnes prolabamur, quid habere
 nobilecum, à quo quasi porrecta manu rursus erigamur? At-
 que hoc eo magis necessarium est in animæ lapsibus, quam
 corporis, vnde hæc est petita similitudo; quoniam corporis
 casus ignorari non possunt, animus autem præ cecitate, &
 tenebris, quibus tenetur, crebro corrui, atque etiam diu
 iacet omnino nesciens, & adhuc vel maxime stare se putâs.
 Quin etiam ipse lapsus ita animum affligit sæpe, & quodâ-
 modo frâgit, vt, nisi externa ope adiutus, seipsum subleua-
 re non valeat: quam opem Deus quidem præcipue, sed hõ-
 minibus administris, & adiutoribus, suppeditat. Sed tamen,
 etiam si sit aliquis adeo felix, vt numquã labatur, quod fie-
 ri non potest, huic alterum imminet periculum à spirituali
 frigore, maxime in hac mundi huius hyeme, donec ab illo
 sole peregrinemur, qui reserata facie nos calefaciat. Ad
 hoc igitur frigus repellendum, vitalemque calorem cien-
 dum, nihil aptius, quam, quod ait Sapiens, vt duo foueantur
 mutuo: quo vero plures etiam fuerint, eo calorem magis
 augeri, ac multiplicari necesse est. Vt enim videmus inter-
 dum viridem adhuc stipitem per se etiam in igne ardere
 non posse, at inter alios ardentes stipites eadem illorum
 flamma facile conflagrare, sic prorsus euenit in animis, qui
 separatim degentes langucant, alijs autem hominibus pie-
 tate incensis permixti, illorum consuetudine, cohortatio-
 ne, atq; exemplis, de quibus multa antè diximus, nullo la-
 bore incallescant. Vnus autem, ait Salomon, quomodo cale-
 fiet? Restat tertia utilitas. Et, si quispiam præualeat, duo re-
 sistet ei: quo indicatur pugna illa perpetua, quam gerimus,
 vt ait Apostolus, aduersus potestates, & rectores tenebrarum *Eph. 5.*
 harum: in qua pugna non dici potest quanto securior sit
 plurium coniunctio. Præclare enim S. Leo, vt omnia: *Eccle- Ser. 4.*
 siasticus, inquit, miles, etiam si specialibus præliis possit for- *de iain.*
 titer facere, tutius tamẽ, & felicius dimicabit, si contra hostem *sep.*
 palam in acie steterit, vbi non suis tantum viribus certamen *mens.*
 incat,

ser. 4.
Circum.

2. Cor. 2.

ineat, sed sub inuicti Regis imperio fraternis confociatus agminibus bellum vniuersale conficiat. Minore enim discrimine multi confligunt cum hoste, quã singuli, nec facile patet vulnere locus, quem opposito scuto fidei, non sua tantum, sed etiã aliorum fortitudo defendit, vt vbi vna est omnium causa, sit vna victoria. Ac Bernardus quoque nihil periculosius esse homini ait, quam solum velle luctari contra antiqui hostis versutias, à quo videatur, & quẽ videre ipse non possit. Itaque, qui de Dei seruitute amplectẽda cogitat, ei asciscẽdam esse fortitudinis virtutem, & multorum pariter pugnantium aciem quãrendam, vbi, inquit, tot sunt auxiliarij, quot socij, & tales, qui dicere possint cũ Apostolo, Quia nõ ignoram⁹ astutias inimici. Congregatio enĩ pro fortitudine sua terribilis vt castrorũ acies ordinata. Vt autẽ soli; quia, cũ ceciderit, nõ habet subleuãtem se. Hęc Bernardus. Postremo hoc ipsum idem Sapiens cõfirmat & sua auctoritate, quã diuina est, & exẽplo aptissimo: Funiculus, inquit, triplex difficile rũpitur: quasi hoc dicat, Quemadmodũ funis intortus ex pluribus liliis sparteis cõficitur, quẽ fila, si seiũcta sint, tenuia sũt, & infirma, cõnexa autẽ, & implicata omnẽ machinã, & molem tenent; sic nos, etiamsi imbecilli, & debiles, tamẽ si bene coherẽtes, si consentiẽtes, & quodã modo cõpacti cum alijs fuerimus, nihil erit, quod non sustinere, aut vincere possimus.

Hom. 10.

Hactenus de ope illa, quam sibi mutuo in suis profectibus religiosi præstant, vt hostẽ superent, vt in omni virtute crescant, vt quam maxima caritate ferueant. Sed tamen, quoniam hoc ipsum, quicquid est opis, ad externa etiam cum aliorum fructu deriuantur, de hoc quoque aliquid dicendum est. Est autem magnopere cogitandum illud, quod à B. Gregorio homilia quadã in Ezechielem dicitur. Hoc, inquit, omnipotens Deus agit in cordibus hominum, quod facit in regionibus terrarum. Poterat namq; vni cuilibet regioni fructus omnes tribuere; sed si vna quælibet regio alterius fructu non indigeret, communionem cum altera non habuisset; vnde fit, vt huic vini, alij vero olei abundantiam tribuat, hanc multitudine pecudum, illam vero vbertate abundare fructuum, vt cum illa defert, quod ista non habet, & ista reddit, quod illa non detulit, per communionem gratiæ sibi simul etiam terra coniuncte sint. Sicut ergo regiones terrarum, ita sunt mentes sanctorum, quã, dum vicissim sibi conferunt quod acceperunt,

perunt, quasi fructus suos regiones regionibus impendunt, vt in vna omnes caritate iungatur. Hoc idem, quod regionum exemplo docet Gregorius, docuit antea Paulus Apostolus notissimo illo humani corporis exemplo; quod idem Gregorius in moralibus quasi exponens ait, Quid sancta Ecclesia, nisi superni sui capitis corpus est: in qua alius alta videndo oculus, alius recta operando manus, alius ad iniuncta discurrendo pes, alius præceptorum vocem intelligendo auris, alius malorum fetorem, bonorumque flagrantiam discernendo naris est: qui corporalium more membrorum, dum vicissim sibi accepta officia impendunt, vnū de semet ipsis omnibus corpus reddunt, & cū diuersa in caritate peragunt, diuersum esse prohibent, vbi continentur. Denique omnibus locis hoc à Gregorio differitur, diuini fuisse consilij, ne omnibus omnia concederet, vt qui extolli poterat ex dono, quod habet, humiliaretur ex virtute, quā non habet, & interposita quadam caritatis necessitudine fierent omnia singulorum, & vnusquisque sic, quod non accepit, in altero possideret, vt ipse quod accepit, alteri possidendum impenderet. Itaque, vt ille ait, alius verbo sapientiæ pollet, nec tamen sermone scientiæ, id est, doctrinæ fulcitur: alius sermone scientiæ fulget, nec tamen in verbo sapientiæ conualescit, quia & explere sufficit quantum didicit, & tamen ad sentiendum ex semetipso subtile aliquid non assurgit. Iste per discretionem spiritus subtiliter mentes conspiciat, sed tamen diuersi generis linguas nescit. Ille in vna lingua, quā nouit, sermonum pondera interpretando prudenter discutit, & tamen reliquis bonis, quæ non habet, patienter caret. Hoc igitur stabilito, & confirmato, apertum, atque euidentis est quod sequitur. Sequitur enim nullum hominem esse posse in hac vita ita per se comparatum, & instructum, vt solus sine aliorum adiumentis ad præclara quæuis agenda sufficiat, sed necessariū esse, vt cum alijs societatem meat, quorum subsidijs suppleat quæ sibi desunt. Itaque hoc quoque inter cetera inferior est status secularis statu religioso, quod seculares, cum soli sint, & vnusquisque cogitationes suas sequatur, & quod sibi ipsi maxime commodū, vel vtile, vel etiā amplum, & gloriosum est, id spectet, etiā si interdū ad optima quæque feratur, pro Dei obsequio, pro Catholice Ecclesiæ incremento, non tamen satis viriū habere possunt ad ea perficienda. Ex quo etiā, fit, vt illud ipsum, quod habent virium, ferme inutile, & otiosum maneat: vt si quis grandi

Rom. 12.
1. Cor. 12.
28. Mo. c.
6.

saxo mouendo solus insistat, frustra laboret, qui si operam hanc suam cum aliorum opera coniunxisset, aliquid effectum esset, & in id factum ipsius quoque labor aliquid contulisset. Addamus etiam illud, quod vere addi potest, hoc quoque sepe euenire, ut virium suarum ignari, sibi que, ut fere fit, plusquam oportet fidentes, ea aggrediantur, quibus sint impares, maxime cum ipse appetitus excellentiæ, quo vniuersa hominum natura laborat, in maxima quæque adigat, & quæ plurimum habeant splendoris, ac plausus: quo fit, ut ipsi relictis, quæ possunt, operam, & tempus perdant in ijs, quæ non possunt: de quo scite, & eleganter Gregorius post illa superiora: Cum miro, inquit, consilio, auctor, & dispositio noster huic illa largitur, quæ illi denegat, alij hæc denegat, quæ isti largitur, mensuras sibi positas egredi nititur, quibus quis posse, plusquam acceperit, conatur. In præcipitio enim pedem porrigit, qui mensurarum suarum limitem non attendit, & plerumque amittit & quod poterat, qui audacter ea, ad quæ pertingere non valet, arripere festinat. Nam & membrorum tum bene ministeriis utimur, cum sua eis officia distincta seruamus: lucem quippe oculis cernimus, vocem vero auribus audimus. Si quis autem, mutato ordine, voci oculos, luci aures accommodet, huic incassum veræque patent. Si quis odores velit ore discernere, sapores nare gustare, vtriusque sensus sibi proprium ministerium interimit: dum enim proprijs hæc vñibus non aptantur, & sua officia deserunt, & ad extranea non assurgunt. Hic igitur error, & hæc confusio, ac perturbatio, quæ, si vere cogitemus, totum ferme seculum plenum est, longe abest à religiosi cætib. In his enim vnusquisque suum statum, ac locum, munusve accipiunt, non quem ipsi sibi optent, sed quem ipsorum rectores, ut in exercitu duces, assignent. hi autem assignant quem Deus ipse decreuerit, ac statuerit: hoc enim supra satis confirmatum est, religiosi omnes à Deo per eorum præpositos regi, ac disponi. Itaque cum à Deo, qui omnium naturam fecit, omnibus suum captum dedit, ita gubernentur, non est, credo, timendum, ne non quisque in ea statione collocetur, quæ ei quam maxime congruat. Deinde illud etiam maius, & huic, de quo agimus, aptius, quod cum vnus sit in religione finis, & isque communis, quem omnes petunt, & quo omnes sua studia, & actiones dirigunt, necesse est, ut alter alteri ita præstito sit, tam prompte, tam impigre, tamque alacriter, ut manus ordi-

28. Mo.

6a. 6.

ocu
mar
con
sing
Q
& i
defu
Nar
in ro
tuam
non
bus
nibu
bon
sui p
illud
aliu
ipsa
tam
mul
amp
naru
illu
tare,
vt or
tiore
dica
plum
do ac
rum
goti
quan
dissip
in on
tellig

A
ordi

oculo, vel oculus manui, vel pedes capiti, plus etiam dico, ut manus ipsi sibi, aut oculus, & reliquæ partes sibi ipsis; quia commune lucrum, singulorum est etiam lucrum; & quicquid singuli aliis impendunt; sibi etiam sine dubio impendunt. Quamobrem, id quod adeo optabile, ac fructuosum est, hic & facillime, & perfectissime eficitur, ut quæcumque vni defunt, aliorum abundantia resarciantur, & compensentur. Nam cum aliqui sint; qui doctrina polleant, non prudentia in rebus agendis, alij hac peritia instructi, doctrina destituantur, quidam vero bene intelligant, sed quæ intelligunt, non satis eloqui possint, & in ipsis scientiis, atque artibus alius alia instructor sit, quoniam nemini datur in omnibus perfectum esse; in hac fraterna communitate ita hæc bona, & talenta omnia permiscuntur, ut quæ per se aliqua sui parte laborarent, alienis auxiliis, sese mutuo sustentent, illudque existat, quod initio ex Aristotele posuimus, ut alij aliud, cuncti cuncta assequantur. Atque hanc ego quidem ipsam esse causam crediderim, cur ex religiosis ordinibus tam multi semper in omni genere homines præclari, tamq; multa præclara extiterint opera, tum in proximorum fructu amplissimo, de quo erit alius dicendi locus, tum in doctrinarum studiis, in quibus innumeri florere, eaque posteris illustriora tradidere, tum denique in omni virtute, & sanctitate, nimirum ob illam consensionem, ac nexum, quo fiebat, ut omnes aliorum bonis ipsi quoque auferentur, & locupletiores euaderent, & quæ suis non poterant, aliorum, ut ita dicam, manibus præstarent. Cuius quidem rei insigne exemplum scriptura proposuit in illa turri Babel, quæ nec alio modo ad tantam excreuit altitudinem, quam consensu multorum operariorum idem spectantium, eidemq; operi, ac negotio seruientium, nec alio modo dissecta, ac distributa est, quam eodem illo consensu per linguæ dissimilitudinem ita dissipato, ut alter alterum adiuuare non posset. Idem autem in omnibus rebus, quæ ab hominibus aguntur, euenire intelligendum est.

Gen. 11.

Decimus septimus fructus communio omnium bonorum operum.

CAPVT XXIX.

ALTER effectus religioſe vnitatis est ea communio bonorum operum, quam esse oportet inter eundem ordinem, eandemque familiam, Cuius beneficij magnitudo

N

ut magis

vt magis appareat, videndum est & quid in eo communice-
 tur, & qua ratione communicetur. In primis enim hoc cer-
 tum esse debet, in omnibus, quæ pie, ac sancte agantur, tri-
 quali lucrâ, & commoda inesse. Primum hoc, quod, quic-
 quid illud sit, nouam gratiæ accessionem meretur, cui deus
 de sua in cælo totidem gradibus merces, ac præmium respõ-
 debit. Sed hoc commodum ille solus percipit, qui eius ope-
 ris auctor est. Vni enim Christo vt capiti, ac mediatori hæc
 datum est, vt suo labore gratiam aliis, & gloriam compa-
 ret. Secundum bonum, quod bona opera afferunt, est faci-
 factio pro culpis commissis; quod quidem, quantumcumque
 est, cum aliis communicari, ac totum etiam, si ita placeat, in
 alios transfundi licet. Tertius denique fructus, in quo ma-
 gna quædam vis ad salutem inest, & impetrationis. Qui-
 quid enim agitur, quod Deo gratum, & acceptum sit, non
 modo remunerationem præteriti meretur, sed certam etiam
 opem in futurum, id est, ad perseverandum, & ad progredi-
 dum in virtute, ad resistendum aduersario, ad comprimen-
 das cupiditates, ad dura toleranda, & in summa, ad omnia que
 salutem nostram conducant, obtinenda. Atque hoc etiam ex eo
 genere est, quod eius voluntas, qui in his versatur, à se ipso
 in alterum transierit, & alteri donare possit, si velit. Quod
 quidem magnum, atque adeo maximum existimari debet be-
 neficium, cum proxime distet ab illo primo fructu, in quo
 ipsa vita consistit. Nam et si, vt diximus, gratia in se ipsa
 acquiri non potest hæc tamen acquiruntur, ex quibus eadem
 ipsa gratia facile augeatur. Est autem duplex modus ista com-
 municandi, vnus voluntate, qua qui ipsam, quasi donanda
 suas has opes alteri impertitur: alter sine expresso actu volun-
 tatis, sed qua naturali quadam consequentia, vt conuersa-
 tione aliquorum inter se posita, etiam si deinde ipsi non
 agant, per se tamē, & sua sponte, omnia eorum opera ac me-
 rita commisceantur. Quocirca fundamentum huius commu-
 nicationis proximum nullum aliud esse potest, quam concordia
 quare ubi ea fuerit, & quo maior, strictiorque fuerit, eo magis
 oportet, istam de qua agimus, participationem esse florere. Li-
 cet autem exemplum capere ex hominum externa, & natu-
 rali societate, vt per eam interioris, & supernaturalis socie-
 tatis nexus illustretur. Nam in illa naturali plures gradus
 videmus. Primus est ille in ipsius naturæ similitudine fun-
 datus, qui latissime patet, nempe ad omne hominum genus.
 Itaque in eo etiam multarum rerum communitas retinetur
 vt magis

vt m
 est, e
 lingu
 qua
 tem
 cõiu
 dom
 cuni
 ne in
 socia
 diti s
 etiam
 in fin
 cum
 stodi
 brofui
 vnue
 quæ
 que s
 euide
 ciatio
 gion
 omni
 at; i
 dum
 soli,
 socie
 quæ
 to ma
 nexu
 pertin
 no c
 iunct
 pore
 eo qu
 do, lu
 uetur,
 tia, ac
 que ef
 eius v
 eadem
 rietat

vt marium, vt littorū, & plurium eiusmodi. Propius deinde est, eiusdem esse nationis quæ iam plura habet communia, vt linguam, vt multa iura. Interius etiã est, vni⁹ esse ciuitatis, in qua maior adhuc copia rerum communium, vt fora, vt vici, templa, leges, consuetudines. Atcrior quoq; , quam hæc, est cõiunctio inter propinquos, & affines: arctissima vero vnius domus, ac familia, in qua omnia plane cõmunia, agri, pecunia, suppellex, nobilitas etiã, & honor. Eadem igitur ratione in spiritali conjunctione est primū latissima quædã cõsociatio omnium eorum, qui gratiæ, & caritatis habitu præditi sunt, qui sine dubio vt multis communiter fruuntur, sic etiã hoc, vt ex omnium bonis, & sanctis actionibus aliquid in singulos redundet: quod cum gaudio cognoscebat Dauid, cum diceret, Particeps ego sum omnium timētium te, & custodientium mādata. Sic enim hunc locū, tum alij, tum Ambrosius in eius psalmi interpretatione intellexit. Post hanc vniuersitatem omnium hominum piorum, & iustorum, est etiã quædam maior propinquitas omnium religiosorum, cuiuscunque sint instituti, aut ordinis, nempe fundata in professione eiusdem formulæ euangelicæ, iisdemq; votis, eadem abrenūciatione terrenarū rerum. Extremum deniq; est in hac religionum varietate, vna, eadēmq; familia cõneri, in qua iam omnia cõmunia, propositi, regulæ, ritus, finis, commoda etiã, atq; incommoda. Ex quo hoc sequi oportet, vt quemadmodum in bene morata domo, quicquid frater acquirit, nō sibi soli, sed omnibus fratribus acquirit, aut in mercatura, si qui societatem inierunt, eorum lucrum in cõmune cedit, & si quæ fiat rei accessio, ea omnes æqualiter augētur, ita & multo magis inter eos socios, & inter eos fratres, qui spiritali nexu colligantur, spirituales hi quæstus ad omnium quæstum pertinebunt. Atque hoc ipsum meli⁹ etiã apparebit ex humano corpore. nulla enim est cõiunctio, quæ religiosorū cõiunctionē clarius, atq; expressius representet. Igitur in corpore ita videmus accipi cibum vt etiã aliud membrum in eo quærendo labore, aliud in cõficiendo, aliud in decoquendo, lucus tamen, & alimentum ad omnia mēbra æque deriuetur, omnia eo vegetētur, ac cõfirmentur, sine vlla differentia, ac discrimine. Ergo si hoc efficit natura, non idem quoque efficiet gratia? Illa vero etiã melius, & perfectius, quocuius vis efficacior, ac maior. Itaq; recte S. Leo, Et si, inquit, nō eadem est mēbrorum omnium pulchritudo, nec in tanta varietate partium meritorū potest esse paritas, cõmunionem

Psal. 119.

x

Serm. 10
Quadr.

- tamen obrinet decoris connexio charitatis. In sancto enim amore confortes, etiã si eisdem non utãtur gratiã beneficiis gaudent tamen inuicẽ bonis suis, & non potest ab eis extraneum esse quod diligunt, quia incrementò ditescunt, proprio qui profectulãtantur alieno. Hoc verò faciebat Augustinus qui ad Monachos insulã Caprariã in solitudine, & quiete confidentes ipse pastoralibus curis exercitus ita scribebat.
- Epist. 81.* Quando quietem vestrã cogitamus, quã habetis in Christo etiã nos, quamuis in laboribus variis versamur, in vestra charitate requiescimus. Vnũ enim corpus sub vno capite sumus: vt & vos in nobis negotiosi, & nos in vobis otiosi simus: vt si patitur vnum membrũ, cõpatiuntur omnia membra.
- Libr. 50.* idem Augustin⁹ alio loco, Congaude, inquit, illi cui Deus quam gratiã dedit, & potes in illo, quod in te non potes.
- Homi. 15.* habet forte virginitatem, ama illum, & tua est. Iterum tu habes maiorem patientiã, diligit te, & sua est. Ille potest facere vigilare; si non inuides, tuum est studium eius. Tu potes te amplius ieiunare; si amat te, suum est ieiuniũ tuum. Hic ideo, quia in illo tu es: per proprietatẽ enim nõ es tu, per charitatem tu es. Hoc ergo facit charitatis nexus, qui cũ firmiter coniungitur, & corda in ipsa inter se conglutinet, & commisceat, quitur vt ipsa quoq; opera commisceãtur, siãtq; communia omnium. Sed si hoc potest habitus solus charitatis, quid poterit status ipse in charitate fundatus? Nam illud quidẽ vnicuique culum dirumpi aliquãdo potest, hic status insolubilis est, non solum omnem charitatis vim ex natura sua in se cõpaxus est, sed addit etiã firmitatem, addit perpetuã obligationẽ à qua non liceat recedere. Quamobrem, si recte cogitemus, quot socios in religione habemus, tot animis Deum amantem, tot brachiis operari, tot pedibus ad bene agendum currere, tot etiam humeris grauiã quãquẽ sustinere videmur, quã hęc omnia, quã illi agunt, non sibi solis, sed nobis eorum agunt, Ducebat Dauid exercitum, cuius cum pars defatigata substitisset, altera pars hostem persequuta, vicit, & gentem cepit prædam, quã capta, non defuere qui litigantibus cum aliis qui remanserant, communicaretur: nec omnibus inmerito, vt quidem prima specie videri possit. Cur enim qui laboris, & alex expertes fuerant, fructum eius laboris perciperent? Cur autem, qui victoriã sanguinis, & vitæ in periculo emerant, præmium deinde victoriã cum aliis dividerent? Sed tamen quomodo hos, qui ita differabant, commendat scriptura, & quod in ea causa fuit Dauidis sapien-

fimi
ros p
Dau
citis
&
noit
litib
petu
in v
rati
cius
dam
& in
hic v
deri
crum
enim
nis e
quo
char
fract
rati
sum
est.
Fru
aut
dit i
ris n
iuua
tia o
men
bra
oran
puta
ita h
gen
tu,
vnu
prin
tate
que
viro

simi hominis iudicium? Scriptura quidem illos appellat vi-
 ros pessimos, & iniquos; adeo illud eorum factum improbat.
 Dauid vero hanc in eos tulit sententiam: Iniuste, inquit, fa-
 citis: prorsus enim æqualis esse debet pars euntis ad prælium,
 & ad sarcinas remanentis. Quod ergo clarius esse poterat
 nostræ huius communionis documentum? Etenim si in mi-
 litibus hoc valuit, & ita valuit, vt in militari disciplina per-
 petuæ legis vim deinceps obtinuerit, propter eam, quæ est
 in vno exercitu, societatem, cur non idemius, eadēque
 ratio valeat in religiosis, vt quod vnius labore quæsitum est,
 eius etiam alij sint participes? Est enim hic quodæ-
 dam spiritualis militia, & spirituales copiar, quarum ductor,
 & imperator est verus ille Dauid, Christus Dominus: neque
 hic vlli, qui litigent, ne suorum operum participatio in alios
 deriuatur, cum potius id omnes velint, tum ob fraternum lu-
 crum, quod charitas amat, tum etiam ob proprium. Cum
 enim suos quisque labores in communi exponit vnius homi-
 nis exponit, vicissim autem tot hominum laboribus fruitur,
 quot sunt in eadem religione. Itaque optime illa à B. Ma-
 chario dicta sunt in quadam homilia ad suos. Debent, inquit,
 fratres in dilectione, & gaudio simul conuersari, & qui ope-
 rat, de eo qui preces fundit ita dicere, Nempe particeps
 sum thesauri, quem comparat frater meus, quia communis
 est. Qui vero preces fundit, de legente ita secum reputet,
 Fructus, quem ille capit ex lectione, lucrum meum est. Qui
 autem ministrat, ita cogitet, Ministerium, quod exhibeo, ce-
 dit in communem vtilitatem. Quemadmodum enim corpo-
 ris membra, cum multa sint, vnum sunt corpus, & se mutuo
 iuuant, & vnumquodque proprio fungitur officio, verbi gra-
 tia oculus pro vniuerso corpore videt, manus pro omnibus
 membris operatur, pes, quocumque pergat, vniuersa mem-
 bra circumfert, sic & fratres sibi inuicem cedant, & qui legit,
 orantem amoret, & gaudio complecti debet, secum hoc re-
 putans, quia pro me precatur. Hæc Macharius. Quæ cum
 ita habeant, cogitandum iam est, quam amplos, quam in-
 gentes necesse sit eiusmodi esse thesauros, si ex tanto exerci-
 tu, vt sunt omnes fere ordines religiosi, omnium diuitiæ in
 vnum aceruum, ac cumulum conferantur. Hic enim sunt illa
 primum interna, oratio, & contemplatio, perpetua cupidita-
 tum mortificatio, pugna, & victoriæ tentationum; deni-
 que cogitationes omnes incense charitate, humilitate, alijsq;
 virtutibus. Deinde illa etiã, quæ iam foras prodeunt corporis

Hom. 3.

maceratio, ieiunia, vigilia, quotidiana incommoda, officia humilitatis, tum ea, quae in proximorum causa tolerantur, labores, ætus, frigora, itinera, sæpe etiam pericula ipsius vite. Quid autem maius, aut optabilius in hac vita, quam in suo quemque, si ita iubeatur, cubiculo confidentem, participem esse omnium laborum, quos ordo vniuersus per vrbes, tot prouincias diffusus, in Dei obsequio perferat, meditando, concionando, animabus iuuandis, & postremo vel multis pie, sancteque agendis: vel multis fortiter, cōstanterque patiendis? Neque vero vel dictu, vel estimatu facile est, quam ad multos vsus aliena merita in religiosa communitate conferant. Nam si tentatio, irruat, hæc nobis arma impetrant, quibus muniamur: si propria imbecillitate fluctuemus, hæc efficiunt, vt firmitas, & constantia tribuatur: si aliquid Deo petendum est, vel ob aliam causam coram Dei maiestate apparendum, non verendum est, ne vacui appareamus in eius conspectu, quando non nostra solum, sed aliorum etiam benefacta nos ei commendant, & in nostras preces influunt, eisque gratiam, & pondus addunt. Quid plura? ipsa nostra tepiditas, ipsæ culpæ, ac peccata his eisdem eorum, quibus secum coniuncte viuimus, officijs ita compensantur, vt plus hæc officia possint ad Deum conciliandum, quam illæ culpæ irritandum. Quam in sententiam optime, vt accepimus, Didacus Guia ex primis fere huius nostræ Societatis patribus, & certe insigni viri sanctitate, ita dicere solebat, vt nummus attritus, & diminutus, si solus sit, ab omnibus rejicitur, si autem inter duo, triaue milia nummorum, facile admittitur: sic homines imperfectos, qui alioquin per se parum Deo grati essent, tamen in religione, quia cum alijs perfectis coniunguntur, hoc lucrum tacere, vt horum abundantia ipsorum suppleat, subleuetque inopiam. Declaratum est hoc aperte, cum Abrahamo quinque illarum infamium urbium exitiū deprecante, ita se Deus paratum ignoscere ostendit, si modo quinquaginta, aut triginta, sed vel decem iusti inuenerint in ijs essent. Nam si ob eam coniunctionem, quæ est in vno populo, tam paucorum virtus tam multis sceleratis profuisset, quanto magis in ea coniunctione, quæ tanto maior, arctiorque est in religione, plurium virtus, & sanctitas, pauciorum non quidem scelera, sed infirmitatem subleuabit? Quin hoc etiam videmus vsitatum esse Deo, vt de vnius culpam sæpe rotam familiam, vel ciuitatem, aut exercitum affluerit, idque tum alias, tum præsertim, cum

Gen. 18.

propu

propter cupiditatem Achan, qui de hostili anathemate quiddam sustulerat, totas Hebræorum copias fugandas, eadem datæque hostibus obiecit. Igitur si vnius crimen redundauit in tam multos, non poterit multorum probitas, & pietas redundare in vnum, præsertim cum Dei bonitas infinitis partibus propensior sit ad miserendum, quam ad puniendum, & libentius occasiones capet benigne faciendi, quam pœnas, & suplicia irrogandi.

Decimusottauus fructus ex vinculo votorum.

CAPVT XXX.

AD superiores omnes utilitates accedit etiam ea utilitas, quæ ex votorum vinculo capitur. Est autem votum, vt à doctis definitur, religiosa promissio maioris alicuius, excellentiorisque boni Deo ipsi facta, idque libera voluntate. Ex qua ipsa definitione, quæ omni votorum generi communis est, magna ostenditur voti utilitas, cum & materiam ipsam non vulgarem, sed omnino excellentiorem esse oporteat, & contractum nescio quem contineat inter animam, & Deum ipsum, cuius cum numine contrahere, & pacisci, non modo fructuosum, sed etiam gloriosum est.

Cum igitur inter omnia vota, sine vlla controuersia, principatum obtineant vota religiosa, multa in ijs, & præclara commoda inesse necesse est: idque primum, S. Thoma auctore, quod quicquid illud sit, quod ex horum votorum obligatione fiat, multo est præstantius, ac Deo gratius, quam si libera, ac soluta voluntate fieret. Necesse est enim opus quodcumque inferioris virtutis, si ad superiorem virtutem referatur, vel à superiori virtute imperetur, eo ipso nobilius, ac laudabilius effici, vt iustitia, aut fortitudo, si ex caritate exerceatur, eiusque functiones ad caritatis imperium exigantur. Cum igitur religionis virtus sine dubio virtutibus moralibus antecellat, votum autem sit pars quædam, vel actus religionis, sequitur vt moralium omnium virtutum officia voti vi expressa quiddam maius acquirant, quam si à sua quæque virtute elicerentur. Docet hoc Augustinus, cuius illa sunt in libro de virginitate, Neque enim ipsa, inquit, virginitas, quia virginitas est, sed quia Deo dicata est, honoratur: quæ licet in carne seruetur, spiritus tamen religione, ac deuotione, seruetur: ac per hoc etiam virginitas corporis spiritualis est, quam vouet, & seruat continentia pietatis. Idemque paulo infra, Honoratius

2. 2. g.
88. ar. 6.
Et opus.
18. c. 12.

Cap. 8.

in animi boni illa continentia numeranda est, qua integritas carnis ipsi Creatori animæ, & carnis vouetur, conservatur, servatur. Hæc igitur, quæ ab August. de vna continentia dicuntur, eadem de alijs virtutibus dici possunt, vt obedientiæ quoque, vel humilitatis opera, vel temperantia, & similia, religionis splendore per voti vim adiuncto, multo magis illustrentur. Accedit etiam altera ratio.

Nam bonum quodlibet accessione alterius boni augeri meliusque fieri necesse est. Atqui ipsa quoque promissio boni bonum quoddam est; quod etiam apparet ex hominum more, qui, nisi omnino rustici, & barbari sint, non solum de beneficio, sed etiam de ipsa beneficij promissione & gratia agere, & amare solent: ex quo efficitur, melius esse, Deo, que acceptius, vouere, & facere, quam facere tantum. Illud autem maius, quod incredibile est, quanto præstantius sit, quod per votum donatur, quam quod per opus ipsum donatur enim non solum factum, sed etiam vis, & potentia, quæ facit, nempe voluntas, & libertas, qui ita renunciatur, vt deinceps non possit non velle, nec possit non facere. Quo pertinet illa Anselmi nota similitudo, vt, si quis non fructus modo arboris, sed ipsam etiam arborem totam largiatur. Egregie autem Bonaventura de hoc ipso: Virtutum, inquit, functiones vel ex mera voluntate obeuntur, & hoc ipsarum tantum virtutum perfectionem importat; vel præter voluntatem addita est etiam obligatio superinducta et voto emisso; & hæc quidem importat etiam perfectionem status, quod aliter in statu perfectionis esse possit nemo, quamdiu libertatem retineat illa faciendi, vel non faciendi. Hæc vero necessitas, quam status affert, tantum abest, vt aliquid de perfectione imminuat; vt etiam mirum in modum eam augeat, atque consummet, quia de temporali facit æternum, & de nostro facit diuinum; quandoquidem non ipsam modo actionem, sed voluntatem quoque Deo dedicat, eamque mactatam nobili quodam sacrificio ei plene, atque integre offert. quæ quidem voluntas cum inestimabile quoddam sit bonum, & homini intimum, & ita certum, vt præ hoc omnia facile contemnat, ex hoc ipso sequitur, non posse donum hoc non Deo gratissimum, & iucundissimum accidere. Itaque vt perfectius re possidet, qui eius usum, & proprietatem possidet, quæ qui solo vsu fruatur, sic multo perfectius se Deo donat, qui non solum opera, sed etiam voluntatis arbitrium donat. Hæc fere Bonaventura. Jam

*In lib.
simil.*

*In Apo.
paup.*

vero illud etiam magni ponderis esse debet, quod cum præcipua operum laus ex radice fluat voluntatis, quanto hæc melior erit, tanto illa quoque & meliora, & laudabiliora. Nec dubitandum, quin inter alias bonæ, ac rectæ voluntatis qualitates illa sit vel maxima, vt firma, vt stabilis, constans, ac perpetua sit, ne in illud incidat, quod scriptura reprehendit, Vult, & non vult piger. Quin etiam Aristoteles ad virtutem hoc requiri censuit, vt firmiter, & immobiliter, vt ipse ait, operetur. Licet vero id conijcere ex contrario.

Vt enim aliquid turpiter facere ex fragilitate, aut ex consilij imbecillitate, malum id quidem est, sed multo peius, multoque flagitiosius idem facere obstinata voluntate & peccandi, & in peccato persistendi: sic in virtutis muneribus omnia quidem bona, & laudabilia sunt, sed tamen sine cõparatione meliora, quæ animo deliberarius obfirmato peraguntur. Et omnino illi in hoc pene similes sunt diabolo, & damnatis cum eo, qui à sua perueritate flecti non possunt: hi similes beatis quorum volûtas ita cum bono colligata est, vt ab eo discedere nõ possint. Quæ autem est alia ratio voluntatis nostræ stabilientiæ, ac ligandæ, quam certa, ac solemnè promissione, eaque perpetua? Vt enim corporum, sic animotum quoque sunt sua vincula: sed hoc differunt, quod corporibus vt extrinsecus iniici possunt etiam inuitis, sic etiam externa vi abrumpi: animus autem nulla re teneri potest, nisi se ipse ligarit, sed cū semel se ligarit, nulla humana potestas, vel propria, vel aliena sufficit ad soluendum. Atque huic etiam diuini beneficii magnitudo eo magis elucefcet, si & nostram infirmitatem, ac fragilitatem, & ex altera parte dæmonis in nobis oppugnandi insolentem pertinaciam cõsideremus: quæ cum vtraque in suo genere summa sit, nihil hoc præsidio opportunius esse potuit, quo nimirum altera confirmaretur, alteri aditus ad nos obstrueretur. Nã vt proci, cum virginem, quam ambiunt, vni nuptam vident, alio cogitationes transferunt, sic cum hostes illi nostri nos Deo desponsatos vident, spes quodammodo illis præcidit implicandi nos rursum rebus hinc terrenis: atque ob id ipsum sæpe nos sollicitare desinunt, ne nihil aliud consequantur, quam vt cum suo ipsorum cruciatu coronam nobis augeant. At vero ad nostram voluntatem, quæ tam lubrica est, retinendam, quid apertius est, quam id, quod non modo nos inducat, aut impellat, sed insuper etiam cogat? Hoc enim significat illa Bernardi sententia; Felix necessitas, vt quidam san-

Pro. 13.
2. Eth. 4.

De præ.
& disp.

Ep. 45.

eorum ait, quæ ad meliora compellit. Ille autem quidam, cuius nomen Bernardus retinet, Augustinus est, qui in epistola ad Armentarium, Non relinquit, vouisse pornice, immo gaude iam tibi non licere quod cum tuo detrimento licuisset. Aggredere itaque interpidus, & dicta factis impio, ipsa adiuvabit, qui vota nostra experit. Felix necessitas, quæ ad melora compellit. Itaque sicut vites, & aliæ teneriores arbutusculæ vinciri solent ad stipites firmiores, à quibus sustententur, sic homines, si naturæ inconstanciam, & levitatem agnoscunt, quam agnoscere omnes debent, acile intelligent, nihil salubrius esse posse, quam si hanc adeo furilem, & incertam voluntatem deingant in Deo, votique sponte stabiliant, qua eius numini in perpetuum obligentur. Legimus in Genesi, cum Isaac immolandus esset, ligatum esse, nec dubium, quin ipsius consensu. nulla enim alioquin Patris iam grandævæ vires id potuissent in filium arare, & robore florem. Igitur cum ira animo paratus esset, ut hic ipse consensus testatur, quæ fuit causa, cur vel pater filio, vel ipse quoque filius sibi ipsi vincula adhibenda iudicaret nimirum, ut illa bona, & recta voluntas iisdem quasi nexibus quibus ipsa etiam manus, devinciretur, ne vilo deinde casu, aut perturbatione elaberetur, aut diffugeret. Itaque non id timoris fuit, sed potius fortitudinis, nec remissione madicat voluntatem, sed promptiorem, quæ nempe adeo voluerit, ut etiam prouiderit, quo semper vellet, nec posset non velle. Quamobrem hoc idem etiam in Republica quaerimus, non solum leges præscribi ad homines in officio retinendos, sed in maioribus quibusdam, grauioribusque functionibus, etiam iuramenti sanctitatem interponi consueuisse. Nam & milites cum conscribuntur, & magistratus creatur, & cum matrimonia ineuntur, & denique quocumque ferme cum altero maioris negotij contrahatur, vel vendendo, vel emendo, vel similibus modis, ita omnium gentium usus obtinuit, ut solennis sacramenti formula adiungatur. Scilicet enim homines tum suæ, tum aliorum etiam firmitati, & constantiæ consulendum putant. Et tamen hæc humana sunt, & naturalia, ad quæ & natura satis fere vitium per se habet, & in quibus oppugnandis non magnopere laborat diuinitas.

Gen. 22.

Quanto ergo magis in iis, quæ adeo supra naturæ nostræ caput sunt, ut ad ea conitari arduum, ab iis retabi, & recidit maxime proclue sit, conferent hæc, de quibus loquimur, voluntatis vincula, ut cum Propheta nos quoque dicamus

Psal.

118.

Iura

Iura
eria
can
gra
ta
rum
que
cess
per
imp
la g
S
quo
qui
pter
sint
uer
alia
gen
tem
Ato
ciat
fule
ger
tari
lunc
tion
rit, v
hibe
possi
ipso
pro
fam
vrg
pecc
voto
inqu
se pr
petu
solu
quor
quan

Iuravi, & statui custodire iudicia iustitiæ tuæ? Denique illa etiam magna ex votis manat utilitas, quod per hunc quasi canalem abundantius multo, & copiosius celestis in nos gratia deriuatur: tum quia illa ipsa nostra in Deum liberalitas vicissim Dei in nos liberalitatem prouocat, atque elicit: tum quod animam diuinæ illi bonitati ita applicatam, & quodammodo immerfam, omnibus ab ea bonis impleri necesse est, vt vas in aquam immissum: tum denique quia, eum per vota iam à Deo possideri incipiamus, quicquid nobis impendat, sibi ipsi penè impendit, idque ipsum sine dubio la-
gius cum inuitat ad benefaciendum.

Sed tamen quo magis hi votorum fructus stabiliantur, ille quoque indecorum planè hominum error eripiendus est, qui ita putant, aliquid de operum dignitate imminui, propterea quod si sine voto, voluntaria si cum voto, necessaria sint. Hi scilicet in nomine necessitatis errant: non enim aduertunt aliam esse necessitatem, quæ ex natu a oritur, aliam, quæ ex voluntate. Illa libertatem admittit, atque eligendi facultatem, vt in lapide, vt in iumento: quicquid autem hoc modo fiat, nullam laudem, vel præmium meretur. Atque eiusmodi est, si quis externa vi adactus aliquid faciat. At illa necessitas, quæ oritur ex obligatione sponte suscepta, non modo non imminuit operis meritum, sed auget potius, & quidem magnopere: vtrumque enim voluntarium est, & opus ipsum, & obligatio, quæ scilicet, vt voluntatis inclinatione suscepta est, sic etiam eadem inclinatione perfertur. Quid igitur, si pœnitere quempiam coeperit, vt etiam inuitus præstet, quæ vouit? Tunc nimirum adhibenda est optima B. Thomæ distinctio, quod ita accedere possit, vt materia quidem voti non placeat, placeat tamen ipsum votum, quemadmodum si ieiunium, quod aliquis promittit, graue, ac molestum esse incipiat, eamque ob causam illibenter, & cum tristitia persoluatur, sed quia votum vrget, seruare vult, idque ipsum facis est, vt non modo non peccetur, sed etiam plus meriti consequamur, quam si sine voto ieiunaretur. Præclare Anselmus de hoc eodem; Sæpè, *In lib. simi.* inquit, euenire videmus, vt cum secandus est aliquis, alligari se prius velit, insuper etiam cõfesteretur, nolle se solui, etiam si perat. Itaque, si postea accidar, vt dolore adactus clamet vt soluiatur, lector tamen pergit, donec curatione peracta, ipse quoque agrotus gaudet se non auditum, proficit; ei lectio, quamquam inuito animo admissa: & tamen in ipso quoque
cuiuslibet

Op. 18.
cap. 12.

In lib.
simi.

eiulatu non tam medicinam, quam medicinæ asperitatem recusabar. Simillime igitur is, qui initio religiosum iugum sponte subiit, seque alienæ potestati quasi medicandum tradidit, etiam si deinde quædam incidant, à quibus voluntas abhorreere videatur, perfert, quia vincus est, & illud ipsum medicamentum, quamquam non adeo libenti animo receptum, prodest tamen, & sanitatem affert, quam fortasse solutus fugisset, vt denique depulso morbo gaudeat etiam, sibi non aliter licuisse. Hæc Anselmus. Cum igitur ad astringendam fidem nostram, quam Deo debemus nullum sit vinculum maius, & arctius, quam voti, manifestum est, quam ingentes fructus ex vno hoc fructu proficisci necesse sit, tum ob hoc ipsum, ne vllò vniquam tempore, aut vllò tentationis impetu constantia nostra labefactetur, tum verò ob alia etiam bona & numero, & magnitudine præstantia, quæ est tam arcta cum Deo coniunctione consequuntur. Nam vt si quis columnæ alligetur, non tam is columnæ, quam etiam columna ipsi alligatur, sic qui se cum Deo astringit, vicissim etiam sibi quodammodo Deum astringit, & cum Deo omnia, vt dixi, bona, omnésque thesauros cœlestes. Itaque nihil dubitandum est, quin hunc quoque vel præcipuum diuinæ gratiæ fontem in religiosa disciplina existimare debeamus, quo in nos charismata illa vberime deriuentur. Hinc lumen ad intelligendum, feruor ad amandum, robur ad exequendum hauritur. Hinc denique vires illæ ad currendam viam Domini in omni latitia, & cordis latitudine; quæ omnia in nos ab illo Patre luminum, & Patre totius consolationis redundare necesse est, cum triplici hoc funiculo, qui difficile rumpitur, & nos illi, & cum nobis deuinxerimus. Mentio igitur ad hæc saluberrima sapientiæ vincula etiam vltro induenda nos hortatur Spiritus sanctus, & inuitat his verbis.

Eecl. 4. Iniice pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum. Subiice humerum tuum, & porta illam, & accedieris in vinculis eius. Felices verò cathenæ, & operanda vincula, quæ ideo Scriptura non cathenas appellat, sed torques, quia collum ornent potius, quam ligent. Non enim ferreæ, ac duræ, vel seruales cathenæ sunt, sed aureæ, nobiles, & suauis, quæ hominem non onerant, sed honorant. nec libertatem imminuunt, sed augent potius, & confirmant.

Eecl. 4.

Eecl. 6.

Decimus nonus fructus mortis securitas, & tranquillitas.

CAPVT XXXI.

Quamquam hæc beneficia, de quibus hæctenus à nobis dictum est, ita magna sunt, ut dictum est, tamen quid prodesse omnia, si ut nauigium magnis mercibus onustum, sic vita nostra virtutibus, ac Dei donis referta, in mortis agone, tamquam in portus faucibus, naufragium faceret? Quare, quo illa certa, & perpetua essent, hoc etiam à Domino præter cetera religiosi adiungi oportuit, ut eorum insuper mors singularibus præsidii, atque adiumentis muniretur: quod quidem inter maxima eorum bona merito numerari debet. Etenim tria in morte inesse solent grauissima incommoda; primum quod acerba, atque, ut sapiens *Eccl. 41.* dicit, amara est, non ipsa modo, sed vel ipsius memoria, deinde quod periculosa ob infestas dæmonum tentationes, qui tum maxime sæuiunt, versantque homines in omnem partem. Denique quod etiam horribilius est, propter illud tribunal, illudque districtum iudicium, quod, ut ait Gregorius, quanto magis iam iamque quasi tangitur, tanto vehementius formidatur. *24. Mor. 7.* Hæc igitur omnia tollit religio, & ira tollit, ut pro acerbitate etiam iucunditatem, pro periculo securitatem, pro illa tanta formidine spem afferat certissimam. Neque de hoc dubitare possumus, si rerum naturam attendamus. Nam quæ eo tempore homines angere solent, illa sunt, discessus à diuitiis, ab honoribus, & deliciis, & commodis: tum verò etiam ab iis, qui cari sunt, ut amici, aut propinqui, ut fratres, liberi, coniunx; postremo illa quoque direptio animæ à corpore, quicum tam diu, & tam iucunde vixit. Hæc verò in religiosi partim nulla sunt, partim pene nulla. Nam externa quidem illa, quæ diximus, iam ante omnia reliquerunt, cum seculum reliquerunt: tum enim & opes, & honores, atque omnem quoque carnalem propinquitatem exuerunt. Itaque, quod ad hoc quidem genus tam varium, & tam multiplex attinet, & quæ tam magna esse solet secularium hominum carnificina, ipsi quidem pene soli omnino liberi, ac vacui sunt. Quare non eos angit diuitiarum amissio, non impuberum liberorum desiderium, vel etiam cura sollicitat non cogitatio condendi testamenti, vel familiæ ordinandæ, non facultatum iactura, quæ sæpe in patrisfamilias capite vertitur. Quam quidem religioforum felicitatem pulchre S. Chryostomus homilia *1. Tim.* quadam

quadam describit, in qua multa quoque alia de huius vitæ laudibus. Moriuntur sane, inquit, ex eis aliqui: non enim immortali sunt corpore. Sed illi mortem non existimant mortem. Cum hymnis prosequuntur abeuntes, eamque rem non elationem funeris, sed pompam, & præmissionem vocant. Immo verò ne mortuum quidem aliquis appellare audeat, sed consummatum. Inde gratiarum actio sequitur, & gloria, ingensque lætitia, cum optet vnusquisque tali se exitu donari. sic exire certamine, & à laboribus, sudoribusque quiescere, ac denique Christum videre. Porro ægrotanti non vixit astar crinibus solutis, nec pueruli imminenti fluentes orbitatem, non famuli expirantem importunis precibus pulsantes, vt se cuiuspiam commendatos relinquat. Sed his impedimentis omnibus solutus animus id vnum tantummodo cogitat, quomodo cum maiore gratia extremum Deo spiritum reddat. Hic est igitur, auctore Chrysostomo, fructus inter alios multos, relinquendi mature terrena cum gaudio, & cum merito, ne nos in suprema illa hora torqueant, ac crucient, cum necessitate relinquenda sunt, magno cum dolore, nullo cum merito. Vnica ergo religiosi relictæ molestiæ causa, nimirum ipsius vitæ amissio. Verum huius quoque exiguus admodum est sensus; quoniam religio ita animum assuefacit, vt etiam dum his corporis compagibus inclusus est, minima sui parte teneatur, sed potius foras promineat, dum se amore in Deum, & desiderio in res cælestes effundit. Vt enim qui carnis curæ, vel voluptatibus, vel terrenis quibuscúmque rebus se dedunt, eorum animus totus in hoc quasi luto demersus inhæret, sic contra, qui se integros, castosque seruant, qui carnem coercent, & in seruitutem redigunt, animum autem sanctis studiis excolunt, eumque in res spirituales erigunt, ibique defixum tenent, iis minima est cum corporibus suis contagio, cum potius, vt ait Paulus, eorum conuersatio in cælis sit. *Quamobrem cum mori nihil aliud sit, quam animum à corpore secernere, quod religiosi in tota vita fecerunt, non tum primum mori incipiunt, cum spiritus migrat, sed multo ante id meditati sunt, idque semper egerunt: ex quo fit, vt nullus eos in huius vitæ exitu molestiæ sensus mordeat, quasi res aliqua difficilis, aut insueta contingat. Accedit etiam quod non ab ea vita auelluntur, in qua multa sint, quæ eos retineant, ac delectent, quæ quidem vel præcipua solet esse causa huius præsentis vitæ diligendæ: sed potius in qua multa sint incommoda, paupertatis, vigi-*

phil. 3.

liarum,

liarum, laborum, multa voluntatis, multa sensuum mortificationio; qui sunt omnes tamquam stimuli, qui ad illam quietem ardentius concupiscendam, alacrius, &ue complectendam impellunt. Denique illud etiam magnopere adiuuat religiosos, quod non subito, & imparati ad illam extremam horam perueniunt, quin potius quotidie, non solum hoc sibi euenire posse propter huius vite fragilitatem reputarunt, sed etiam vt eueniret, optarunt, quia cupiunt apparere ante faciem Dei, totaque illorum vita nihil est aliud, quam recta preparatio ad mortem. Verè enim Franciscanus quidam paucos ante annos in India, vbi diu, & strenuè laborauerunt, admonitus à medicis, vt se ad obitum cõpararet, Ego verò inquit, nihil aliud egi toto hoc tempore, quo hunc habitum gestavi, quam hoc ipsum, vt ad hanc ipsam migrationem paratus essem. Atque hoc commune est etiam religiosis omnibus. Ipse enim status ita eos instruit, vt Dominus iussit se, solumq; aduentum expectari, lumbis præcinctis, & cum ardentibus lucernis: quorum alterum ad castitatem, alterum ad bonorum operum assiduam exercitationem retulit Gregorius; vtrumque autem maxime viget in statu religioso.

Luc. 12.

Hom. 13.
Euang.

Quod autem ad dæmonum tentationes attinet, quibus omnium obitus infestus esse solet, hoc verè dici potest, si quis sit, qui vel eas minime sentiat, vel eis maximè resistat, eum esse religiosum. Primum enim & ad Dei bonitatem pertinet, vt cuius vitam tot donis cumulauit, eius ne mortem quidem deleat, & ad nonnullam etiam iustitiam, vt qui Deo semper seruiens ipsius honorem propugnauit, tunc eius vicissim salutem Deus propugnet. Itaque non dubitandum est, quia imminente præsertim illa tam ancipiti, tamque formidabili luctu, ille qui est fortitudo nostra, & firmamentum nostrum, præsto nobis futurus sit, vt in tempore tam opportuno mentes suorum instruat, & cõfirmet, timorem abstergat, doceat manus nostras, & digitos nostros ad prælium; quin etiam scuto bonæ voluntatis suæ circundet, & tegat tum verò etiam in insidis solariis animum recreet, eumq; erigat ad fiduciam æternitatis. Quod quidem si ita est, quæ regna, quæ imperia sunt cum hoc vno beneficio cõparanda? Nec vllus esse potest qui huius vni gratia non rectè collocatū putet, non modo quod vnum mundum reliquerit, sed si innumerabiles mundos relinquere potuisset, si solus omnes tenuisset, quo in tanta trepidatione, rancisq; angustis, tam firmo præsidio, ac solatio frueretur. Itaque hoc primum. Accedunt deinde etiã fratrum

fratrum auxilia, cohortationes, conſilia, preces affidue, in quibus tum ſemper, tum neſcio quo modo in illo articulo maximum eſt momentum & ad nos confirmandos, & ad dæmonū impetus frangendos. Docet hoc Gregorius exemplo Theodori adoleſcentis, qui cum in eius cœnobio pueniſſet, quædam licentia vixiſſet, cum ad extrema veniſſet, multique monachi aſtarent, precibus pro eo fundendis intenti, deſperabundus clamare cœpit, vt recederent, quoniam draco traditus eſſet, vt deuoraretur, quod propter eorum præſentiam facere prohiberetur. Illis igitur humi ſtratis, & feruentius orantibus, paulo poſt æger idem iam quietus, & hilatus confirmauit, dæmonem auſugisse, victumque, ac pulſum eorum precibus ceſſiſſe. Simile quiddam, & aliquanto etiam horribilius eſt quod traditur de Cunone Malburchenſis oppidi domino, qui cum quadraginta annis in ſeculo, ſecularibus pene moribus, vixiſſet, religioſam deinde ſiquutus diſciplinam, triennio poſt pie defunctus eſt. Quo tempore narrauit dæmon, qui energumenam obſidebat, ſe, & alios ex ſuis quindecim mille (tot enim fuiſſe falſus eſt) in morientis cellam conueniſſe: ſed tamen tantum abſtulit, vt ei nocuerint, vt ne propius quidem accedere potuerint, repulſi, vt aiebat, clamoribus validis, quos tōſurati illi (ſic enim Dei hoſtis ſamulos Dei, eorumque orationes ludibrio appellabat) lectulo aſſiſtentes fundebant. Adiecit etiam magnam querelam, ex qua ipſa querela religionis vis conſtare nobis poſſit, de inſigni iniuria à Deo ſibi racta, quod cum Cuno ille annis quadraginta ipſis dæmonibus Deo autem tantummodo tribus ſeruſſet, cum tamen inferni pœnis ereptus in cœlum euexiſſet.

Reſtat tertium caput de fiducia tam certa felicitatis æternæ, quam fiduciam dux potiffimum cauſæ in religioſo efficiunt; primū nullius ſibi criminis conſciū eſſe: deinde recte partorum bonorū memoria, & copia: quod vtrumque abſolue præſtat religioſus ſtatus. Non enim hic mercaturæ rationibus implicamur, non obſcuris illis & ambiguis contrahendi formulis, non ambitione ſeculi, non aliis eiufmodi peccandi occaſionibus. Contra vero hic multa, & perpetua materia patiendi, & virtutes omnes exercendi, de qua antea à nobis vberius dictum eſt. Quamobrem recte Hieronymus in epiſtola quadam ad Iulianum, cuius animū ad religioſam vitam impellebat, Felix, inquit, & omni dignus beatitudine, quem ſenectus Chriſto occupat ſeruientē, quem extrema dies Sal-

Epi. 34.

uaros

uatore inuenerit militante, qui non confunderetur cum loqueretur inimicis suis in porta, cui in introitu paradisi diceretur, Recepisti mala in vita tua, nunc autem hic latitare. Bernardus quoque in eandem sententiam Romanum uirgens, ut seculi moras rumperet; Moritur quidem & iustus, sed secure; quippe cuius mors, ut presentis est exitus uitae, ita introitus melioris. Bona mors, si peccato moriaris, ut iustitiae uiuas. Haec mors necesse est ut praecurrat, ut sequatur illa secura. Dum uiuis in carne, morere mundo, ut post mortem carnis deo uiuere incipias. Recte igitur, & vere ab eodem Bernardo alibi dictum est, O uita secura, ubi pura conscientia. O inquam, uita secura, ubi absque formidine mors expectatur, immo & exoptatur cum dulcedine, & excipitur cum deuotione. Quamobrem de religiosis nescio quo modo praecipue illam uocem, quam de caelo Ioannes audiuit, accipere iuuat, Beati mortui, qui in Domino moriuntur. quonia, ut ait idem Bernardus, pro Domino mori martyrum est, in Domino autem mori confessorum. Ut enim Romae mori non potest, qui Romae non erat, sic qui in Deo non uixit, in Deo mori non poterit; & contra, qui cum Deo coniunctus uixit, in Deo etiam morietur. Quis autem magis in Deo uiuit, quam is, qui nullam omnino in terris aliam rem habet, in qua uiuat? Ergo illud etiam sequitur, ut opera illorum sequantur illos, non quemadmodum secularium, qui terrenis laboribus uitam attriuerunt, ipsis abeuntibus in terra permaneant. Magna igitur res est, magnamque beneficium in illo tali, & tanto, tamque communi omnium animarum periculo, cum reliqui homines illius iudicis, ac iudicij expectatione timere, & horrere, & tremere solent, non modo sine metu esse, sed etiam cum gaudio, hilarique, ac fidenti animo, ad mortem appropinquare, quasi uel illam uocem audiant, quataquam operarij ad denarium accipiendum inuitantur: uel tamquam boni, ac fideles serui, ut intrent in gaudium Domini sui, uel denique ut sponsa ad aeternos sponsi conplextus ita inuicentur, Surge, propera amica mea, ueni de Libano, coronaberis. Sic enim de Libano, id est, de perfectionis more, in quo uitam uixerunt, ad coronam, quae tantae perfectioni respondeat euocantur. Hinc ille Francisci cantus, qui, cum grauissimis arderet totius corporis doloribus, nullum aliud fomentum habeat eorum dolorum, quam ut & ipse diuinas laudes caneret, & alios canentes audiret. in quo cum ab Helia pene obiurgaretur, quod potius praestaret extremum illud tempus lacrymis, & poenitentiae impendere, respondit, non

Epist. 105

Ad mil.
templi.
cap. 1.Apo. 14.
Epi. 212.

Mat. 20.

Mat. 25.

Canti. 2.

Ps. 4.

4. Dialo.
47.

licere sibi aliter facere, cum sciret se breui cum Deo fore. Gemilia multa narrat Gregorius in Dialogis, sed illud iucundum de monacho, cui Antonij nomen erat, ex ipso Gregoriano cenobio, qui nocturno viso admonitus, vt paratus esset ad migrandum, cum præ humilitate negaret viaticum sibi ad illud iter suppetere, responsum est ei, si de peccatis ageretur ne dubitaret, quia iam antea dimissa essent. Metuenti verone ita iterata sunt. Quare cum post dies quinque in febriam incidisset, in fratrum corona letus, & gaudens tam certa spemlicitatis æternæ, ad eam perfruendam discessit. Alterum etiam commemorat, Merulum nomine, seu uentem honorem, qui aliquando videre visus est delabi sibi è cælo in caput candidam coronam. Nec mora, morbo correptus, cum magna hilaritate abiit ad Dominum: eiusque è sepulcro post annos quatuordecim, cum circumfoderetur, tantam aë odoris flagrantiam manasse, ac si omnis illic florum, aromatumque copia collecta esset. Hæc, & plura alia Gregorius. Nicolaus verò Tolétinas, vt scriptum est, sex totis ante obitum mensibus, paulo ante nocturnas preces singulis noctibus suauissimum Angelorum concentum audiuit, qui illi quæ præugustationem futuræ vitæ præbebat. Itaque quo illum eius vitæ desiderio arsisse credimus, ad cuius iucunditatem tam iucunde inuitabatur? Declarauit ipse, qui frequenter illud Christo. Quin idem etiam, cum resolutionis tempus iniret, in extremo spiritu voces fundere cepit latantis, atque gressientis: cuius inuitati gaudij cum fratres, qui aderant, eam fam quæssent, attonitus ille, vixque sui compos præ magnitudine rei, Dominus meus Iesus Christus, inquit, sancti Filii Matris sue, & Augustino Patri nostro innixus dicit mihi. Ego serue bone, & fidelis, intra in gaudium Domini tui; in quibus verbis exspirauit. Reginaldus vero vnus ex ipsis B. Domini discipulis, cum moneretur, vt se extrema victione, vt moriturus est, ad lucram cum dæmone prepararet, Ego, inquit, hanc lucram minime reformido, quin potius letus expecto. Ita enim dudum Mater misericordiæ me iunxit, in qua plurimum confido, & ad quam cupide proficiscor. Quod autem se præ ab ea inunctum dicebat, id ita habuerat. Cum ante annos multos grauissime agrotaret, vigilanti de nocte apparuit Regina cæci cum aliis duabus virginibus, ipsaque ad eum recedens iacentis oculos, aures, os, & manus vnguento, quod

Philip. 1.

artuleti

attulerat, propriis illis manibus liniuit, denique & pedes in preparationem Euangelij, vt ipsamet, quasi ex formula oras, adiunxit. Simile etiam quoddam eiusdem Virginis benedictum exiit in Adolphum Franciscanum, qui cum, relicto Alfatie principatu, sanctam, & humilem in illa familia vitam egisset, moribundo denique assitit hac communis omnium religiosorum patrona, ac mater, innumerabilium Angelorum comitatu stipata, eumque trepidantem ita confirmant. Quid times fili? aut cur ob imminente mortem angeris? Veni securus, quoniam filius meus, cui fideliter seruisti, dabit tibi coronam gloriæ. Quibus ille Virginis verbis, & aspectu adeo recreatus est, vt omnis horror mortis in ingentem lætitiã versus sit. Videmus etiam quæ de Gerardo fratre suo dicat S. Bernard⁹, qui media nocte pene animam agens in illam ex Psalmo vocem eruperat, Laudate Dominum de cœlis, laudate eum in excelsis. Iam tibi, inquit, frater mi, nocte adhuc media die sciebat, nox sicut dies illuminabatur. Accitus sum ego ad id miraculi, videre exultantem in morte hominem, insultantem morti. Vbi est mors victoria tuã? vbi est mors stimulus tuus? Iam non est stimulus, sed iubilus. Iam cantando moritur homo, & moriendo cantat. Atque eiusmodi quidem exempla multorum, qui tranquillissime, ac suauissime, qu' n etiam cum multis ingentis gaudij signis ex hac vita abierunt, idque etiam in ipso ætatis flore, cum vita dulcior esse solet, quotidie in religiosi ordinibus suppeditant pene sine numero. Certe in hoc nostro ordine, quamuis vitimo, & minimo, partim mihi ipsi plurima videre, partim ab iis, qui viderant, audire contigit, vt eius, cui eum denunciarum esset, instare discessum, ter præ gaudio illum, qui hoc denunciabat, arte complexus est. Alter cum idem audisset, quicquid habuit voculæ infirmæ, ac pene consumptæ, id totum collegit ad recitandum hymnũ Te Deum laudamus cum maxima lætitiæ significatione. Alium etiam scimus, fugiente iam anima, inflexa in cantum voce pronunciaſſe versiculum illum, Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus, & in eo ipso versiculo expirasse. Multos præterea commemorare possem, sed ne longior sim, vno recentissimo contentus ero. Gulielmus Elsinthonijs, patria Scotus, sanguine, & ingenio, & virtute admodum nobilis, cum pene adoleſcens nondum integro mente, postquam in Societatem nostram admissus esset, in lethalem febrem incidisset, incredibilem semper alacritatem

Serm. 26
Cant.

& verbis, & vultu, & factis ipsis præ se tulit, cum satiari non posset, gratis Deo agendis, quod in religione moretetur. Extremo autem ferme spiritu, cum fratres in cubiculis confertim introeuntes videret, in hanc ipsam vocem erumpit. O gloriosam, inquit, mortem tot Angelorum agminibus contipatam. Quin etiam ingenti, atque insolito elatio gaudio, Non videtis, inquit, non videtis Angelos? simulque Angelum suum custodem compellans, aliquandiu cum eis ita loquutus est, quasi cum oculis aspiceret, à quo sibi deinde denunciatum narrauit, se per purgatorij quidem locum transiturum, sed celerrime euolaturum. Quærente autem nescio quo, qua specie, & qua forma is Angelus esset, adlescentem quendam, qui tum aderat, indicauit, cui simillimum esse dixit. Mox etiam dulcedine quadam, mixtoque feruore ita completa est eius anima, vt corpus ipsum, licet grauitate morbi, & mortis propinquitate fractum, aliquandiu tamen insolitis motibus super lectulum quasi exiliens, & gestiens agigaretur, cum omnium admiratione, qui nunquam simile aliquid viderant. Simul etiam oculos retro post se uical cum magna quadam exultatione reflectens, ac nesciens quæ, quæ à nullo percipi potuere, submurmurans, indicabat se aliquid ibi spectare, quo maiorem in modum oblectaretur. Inter quæ gaudia repente consistens, tamquam placidissimo somno consopitus, spiritum exhalauit. Quid tali morte felicius, vel optabilius? aut quis sit, qui non multo haud morrem malit, quam eas, quæ in magnis palatijs sub avaritis conopæis, in purpura, & serico, inter famulorum greges, obiri à satrapis solent? Atque in hoc quidem, vt in tyronone, ac nouitio, non longi temporis exercitatio, non virtutis habitus diurni valere potuerunt, vt ei vltimum illum à corpore discessum, & cum hoste congressum tam facilius tamque suauem efficerent. Sed, si cauta vlla reddenda est ipsa sola religionis vis, & in primis Dei gratia per religionem ei vberius communicata: vt vel huius vnus documentum euidenter constare possit, quanto securius, atque etiam incunctius extremus ille huius militiæ (vt eam Iob appellat) actus in hoc religioso statu concludatur.

Iob. 7.

Vigesimo

Vigesimus fructus, quod sit signum diuina
prædestinationis.

CAPVT XXXII.

RE G N V M cælorum adeo magnū, vel potius infinitum est bonum, contra vero tenebræ illæ exteriores tam magnum, atque infinitum malum, vt homini, qui hoc credit, nulla alia cura, aut metus esse debeat, quam ne bonum illud perdat, & ne in hoc malum incidat, præsertim cum vitrumque necessario sit coniunctum. Itaque si aliquod tale oraculum à Deo datum esset, fore extora hominum vniuersitate, qui vniquam fuissent, vel futuri essent, vt vnus omnino ad pœnas illas damnaretur, tamen vnumquemque in perpetuo timore, & tremore viuere oporteret, ne ipse videlicet is esset tam infelix, ac miser, in quem tam horribilis fors caderet. Nunc autem cum tam sæpe, tam certo, tam expresse contestatus sit Dominus, multos esse, qui viam perditionis inueniant, paucos esse, qui viam salutis, magna merito omnium esse debet sollicitudo, & angor, & trepidatio. In hac igitur trepidatione tam iusta, tamque graui, nullum maius solatium in hac vita inueniri potest, quam si indicia aliqua salutis nostræ, & prædestinationis diuinæ consequamur. Verissimum enim est, quod ait Bernardus; Quando, inquit, sine testimonio electos suos deserat Deus? aut certe, quænam eis esse poterat consolatio inter spem, & metum, sollicitudine anxia fluctuantibus, si nullum omnino electionis suæ habere testimonium mereretur? No- uit Dominus, qui sunt eius, & solus ipse scit, quos elegerit à principio; quis vero scit hominum, si est amore dignus, vel odio? Quod si, vt certum est, certitudo nobis omnino negatur, numquid non tanto delectabiliora erunt, si qua forte electionis huius signa possimus inuenire? Quam enim requiem habere potest Spiritus noster, dum prædestinationis suæ nullam adhuc spem tenet? Quare hic est fructus religiosi status, usque facile vel maximus, quod tam certam spem, tamque expressum signum contineat huius diuinæ prædestinationis, sit sine vlla dubitatione, citra reuelationem quidem, nullum expressius, & certius haberi possit. Primum enim inest in hoc statu illud ipsum, quod à Domino prolatum est tanquam salutare indicium, Qui ex Deo est, inquit, verba
Ioan. 8.
Serm. 1.
Dei audit. Itaque Bernardus ipse alio quodam loco fratres suos monachos, quos alloquebatur, ita confirmat, vt
sept.

*Matt. 7.
Luc. 13.*

*In Osta.
Pasc. ser.
2.*

- credere debeant se ex electis esse, quoniam tam libenter, & cum fructu verba Dei acciperent. 1. Atque hoc quidem intrinsecum est toti statui religioso. Eorum enim quasi perpetuus pastus est quicquid procedit de ore Dei, meditando, orando, legendis diuinis libris, maxime vero, ac præcipue in eo Dei verbo audiendo, quod eos ex Aegypto ad diuinum obsequium euocabat. hoc enim ipsum, quod huic verbo obdierint, idque sequuti sint, optimum est huius argumentum.
- Ioan. 10.* Quamquam hanc quidem vocem non eo tantum tempore audierunt, ei que obdierunt religiosi, cum è mundo exierunt, sed semper etiam deinceps audire pergunt, dum se in religione eius vocis vi continent, maxime cum præteritæ etiam eorum vita in Dei vocibus exiucendis traducatur, quas obedientia interprete excipiunt, itaque in nullos potius illa Domini sententia cadit, Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud. Sunt præterea alia quoque diuina prædestinationis argumenta, eaque præcipue, quæ Bernardus ad fratres suos copiose disputata, ad extremum tribus illis colligit. Si contines, inquit, à peccatis si dignos agis penitentia fructus, si facis opera vitæ. Quæ quidem tria vbi viderius, melius, perfectiusque fiunt, quam in religione, aut vbi hæc sunt, si non ibi sunt? De quibus singularis satis multa à nobis etiam supra commemorata sunt. Illud vero optimum sine dubio, magnaque fiducia plenum, quod à Domino dictum est, quasi pro euidenti indicio tam salutis, tum damnationis sempiternæ: Lata, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem. Et contra, Quam angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam? Hanc enim semitam, & hanc portam adeo angustam, esse ipsam religionem aperte testatur Gregorius, vbi de religiosis disserens, Quid, inquit, angustius est humanæ menti, quam proprias voluntates frangere? de qua fractione Veritas dicit, Intrate per angustam portam. Quid autem latius, quam nullis proprijs voluntarijs reluctari, & quæqua versus impulsus arbitrij duxerit, se sine retractatione diffundere? Has igitur ob causas, aliasque superles, inest in religioso statu tam expressum prædestinationis argumentum. Itaque recte de hoc B. Laurentius Iustinianus *con. c. 7.* Secure, inquit, speret, post hanc peregrinationem, ad illam supernam intrare Hierusalem, quicumque in iustorum congregationem fuerit vocatus. Magnum quippe electionis indicium est, huius fraternitatis habere consortium, facileque

ab illa excluditur, qui ab hac fuerit segregatus.

Verum quid hac in re, vel rationum momenta, vel coniecturas inquirimus, cum ipsius Domini, ac Saluatoris nostri apertissimam promissionem teneamus? Sic enim ait, Omnis, qui reliquerit patrem, aut matrem, & fratres, aut domum, & agros propter me, centuplum accipiet, & vitam aeternam possidebit. Hoc Matthæus, hoc Marcus, hoc etiam Lucas, ipsæ fere verbis commemorant, ut hoc ipso ostendatur quam id certum, & notum etiam esse voluerit Spiritus sanctus. Ac de centuplo quidem, quod presentis est vite, alias dicitur, cum de huius status iucunditate differemus: nunc de promissione beatitudinis, in qua tam luculentum inest prædestinationis signum. Videndum autem quis promiserit, & qua formula, & quam rem promiserit. Nam qui promisit, est Deus ipsa veritas, qui nec falli, nec mutari potest, nec obliuisci, nec uero impediri, quo minus quæ velit, & quæ dixit, efficiat. Quare ut de hac re quiddam humano loquamur more, videtur mihi religiosis tam bene cautum, ut nihil amplius desiderare eis liceat, cum habeant ipsius Christi syngrapham, quam etiam ad eius tribunal proferre, & cum Deo disputare possint, ut aiebat B. Iob, atque ex ipso eius chirographo aeternam gloriam exigere. Verum id minime quidem opus erit, eadem enim bonitas, quæ illum impulit ad promittendum, impellet etiam ad præstandum, & perficendum abundantius, quam promiserat. Sed videnda est etiam promissionis huius formula, quam ampla, & magnifica sit. Omnis, ait, qui hæc reliquerit. quo verbo, ut per se sonat, tam expresse, tam generali, cunctos comprehendit, neminem excludit, ne locus relinqueretur vel Satanæ ad cauillandum, vel cuiquam religioso ad diffidendum. Itaque clarius etiam apud Lucam, Nemo est, inquit, qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres propter regnum Dei, & non recipiat multo plura in hoc tempore, & in seculo futuro vitam aeternam. Constat igitur neminem ab hac promissione exceptum esse, non pauperem, non diuitem, non nobilem, non ignobilem, non qui multa, non qui pauca reliquit, modo quicquid habebat, reliquerit: deique non etiam eum, qui ad nonam horam vocatus, breui tempore in hac vinea operari potuerit. Et quidem multæ sunt etiam virtutes, quibus beatitudo cælestis promissa est, ut mansuetudo, ut paupertas spiritus, ut humilitas, præ omnibus autem caritas, quæ nunquam excidit, ut ait Apostolus. Sed hæc

tamen omnia incerta sunt nobis, & ambigua. Quis enim
 nouit, vtrum amet quantum opus est, & eo caritatis habi-
 tu, quo opus est? atque idem de reliquis ferme dici potest
 virtutibus, quæ cum in animo lateant, vix suspitione arri-
 gi possunt, vix etiam credi de nobis ipsis, sine assentationis
 & temeritatis periculo. Ex quo fit, vt nostra spes omnia
 semper fluctuet. Non ita hoc religiosi opus, cui tanta mer-
 ces proposita est. Non enim dubium est, aut occultum, &
 obscurum, sed apertum, ac manifestum, iplisque oculis
 non animi modo, sed etiam corporis expositum, vt neque
 de facto, neque de facti mercede ambigendum sit, si motus
 nec animus desit, qui requiritur, nec deinde desit perleu-
 rantia vsque in finem. Superest id quod promittitur, vita
 æterna, id est, beatissima quædam felicitas, & perfectissi-
 ma, bonisque omnibus cumulatissima, eaque immortalis
 & sempiterna; quæ ideo à Saluatore vita dicitur, quoniam
 illa demum vera, & sola est vita, quam anima viuet, cum ab-
 mixtione corporis liberata, vel certe ipso corpore spiritali
 effecto, pura, & integra Deum videbit, sicuti est, & ipsa quoque
 in eius claritatem transformabitur. Hoc ergo promittitur
 in quo vno omnia, quæ desiderari possunt, & multo etiam
 plura, quam mens nostra capere, vel desiderare, aut etiam in-
 telligere queat, promittuntur. Quanti igitur æstimanda est
 tanta spes, tamque certa, & ipsius Christi, qui i dominus est
 huius vitæ, & huius gloriæ, promisso, ac iuramento etiam
 quodâ sancita, & confirmata? Antonium Parauinum ferunt,
 cum reuelatione cognouisset laicum quendam, & quidē, vt
 tum erat, moribus nō optimis, ex numero electorū esse, tan-
 to eū honore, & reuerentia colere cœpisse, vt non modo ali-
 mitaretur, sed ille etiam ipse laicus stomacharetur. Sed Vin-
 centius, vt illi iadignanti, ac pene minitanti respondit, tenere
 se non poterat, quin eum, quem illi gloriæ prædestinatū co-
 gnouerat, omni studio iam nunc in terris veneraretur. Fran-
 ciscus autē, cum aliquando in extasi de sua prædestinatione
 certior factus esset, vt sibi redditus est, exclamauit statim,
 Lauderetur Dominus Deus meus: ipsi gloria, & honor sine fine.
 quin etiam proximos octo dies sic transegit, vt nec vlla de re
 loqui, ac ne horas quidem canonicas recitare posset, sed hoc
 solum in ore haberet, idque semper repereret, Lauderetur Do-
 minus: tanta eius animus lætitia, atque exultatione, & quæ
 iure, ac merito gestiebat. Igitur si Francisco, & omnibus, quibus
 eiusmodi facta sit à Deo promissio, tantam attulit gau-
 dendo

dendi, & exultandi materiam, quæ etiam religiosus quisque
 æstimare debet hanc eiusdem Dei vocem, quæ eadem
 plane beatitudo spondetur? Hoc enim tantum interesse vi-
 detur, quod illâ promissio facta erat homini, hæc autem fa-
 cta est itacui. Verum quid hoc refert, modo itacui non de-
 feramus, eique conuenienter viuamus? Sic enim etiam in hu-
 manis rebus videmus; ubi reges, ac principes quasdam im-
 munitates, ac beneficia hominibus concedunt, quasdam au-
 tem locis ipsis; quod idem est, quoniam qui in ijs locis habi-
 tant, ita ijs fruuntur omnes, ac si ipsis nominatim essent cõ-
 cessæ, neque ijs aliud agendum, aut laborandum est, nisi vt
 ab eo loco non recedant. Quid ergo maius, vel ad solatium
 nostrum apius in hac peregrinatione, vel potius hoc exilio,
 contingere homini potest? Venerant aliquando Apostoli ad
 Dominum cum gaudio, quoniam in eius nomine etiam dæ-
 mones eis subicerentur, quibus Dominus, Nolite, ait, in hoc
 gaudere; gaudete autem, quia nomina vestra scripta sunt in
 cælis. Hoc idem videtur mihi religiosus dici posse. Gaudeant
 alij vel auro, vel hominum plausu, aut dignitate modo spera-
 ta, modo adepta. Nos autem multo maiorem multoque ve-
 riorum habemus gaudendi causam, ex eo quod tam certo in-
 dicio credere possumus, & vero etiam debemus, nomina no-
 stra descripta esse in illo vita libro, qui Agni sanguine in Dei
 peccatore exaratus est. Atque hoc quidem beneficium non ad
 alteram tantum vitam pertinet, sed in hac ipsa vita omnium
 beneficiorum fons est. Nã quos Deus prædestinavit, eos de-
 inde & vocat, vt scripsit Apostolus, & vocatos cõseruat, con-
 firmat, augetque donis suis, eos à dæmonum impetu defen-
 dit, vel illos arcendo, vel certe suppeditanda suis gratia, vt fa-
 ciant cum tentatione prouentum; denique ira in eis & inter-
 na, & externa disponit, vt omnia ipsis in bonum coopererentur,
 illudque extet, quod Saluator ad Patrem passione imminere
 loquutus est, Quia quos dedisti mihi, non perdi ex eis quæ-
 quam. quoniam iustorum animæ, vt scriptura dicit, ita in
 manu Dei sunt, vt nulla creata vi inde erui, & extorqueri
 queant. Quare cum hæc omnia prædestinatio complectatur,
 sequitur, vt religiosus status, quantam nobis prædestinatio-
 nis spem affert, tantam etiam afferat horum omnium. Quin
 etiam vt hæc ex parte Dei in nobis efficit, sic ex parte nostra
 aduersus Deum illa efficit optima, & saluberrima. primum
 vt eum redamare cogamur, qui nos amavit tam magno,
 tamque verusto amore, nempe ante mundi constitutionem,

Luc. 10.

Rom. 7.

Ioan. 12.

Io. 18.

Sap. 3.

id est, ab omni aternitate. Deinde vt quicquid in terra est, ad modo non appetamus, sed etiam cum fastidio, & contemptu conueriamus, nimirum cum in animis nostris semel inlede- rit. Nam gloriam, & bono illa, Dei voluntate nobis debent, nobisque parata esse. Vt enim Regis filius, qui ad futurum regnum nutriatur, ex ea spe tum delectationem magnam, tum etiam altitudinem quandam animi concipit, vt humilia ora quæque, ac sordidiora auerferat: sic cum nos quoque ad regnum illud destinatos cogitabimus, omnia quæ mundus offerat, quasi nostra dignitate longe inferiora, generoso quodam animi impetu reijciemus: idque eo magis, quod regio illi puero multa interciderere possunt, quæ spem illam prauertant, qui autem à Deo electi sunt, ij nullius vi, ac nullius casus interuentu impediri possunt.

*Vigésimus primus fructus peculiaris Dei
cura, ac patrocinium.*

CAPVT XXXIII.

CVM S. Franciscus ordinem à se fundatum, iamque etiam latius propagatum, omni deinceps disciplina, & sanctitate excolere pergeret, quoties aliquid aduerti euentur, aut postea euenturum, Deo monstrante, & cognoscere sic cum accepimus commoueri solitum, vt dolore, & lacrymis pene conficeretur. Itaque oranti aliquando, suamque illam familiam Deo suppliciter commendanti, hæc ipse Dominus ad eum cõsolandum respondisse dicitur. Quid turbaris Franciscè, aut quid angeris, cum tuorum fratrum quæpiam vel ordinem deserit, vel in ordine scandalum conuertat? An forte existimas ita te rectorem huius gregis constitutum, vt non me intelligas superiorem eius esse rectorem? Quis eum plãtauit, nisi ego? aut quis præter me homines ad pœnitentiam vocat, vel vocatis perseverandi vires suppeditat? Ego eos perduxì, ego retinebo, & seruabo; ego, illis cadentibus, alios erigam, atque substituam. Quamobrem hoc tibi plane præcipio, ne te in posterum adeo diserucies, sed scias hanc à me familiam diligi, ac si vnus ad vomitum redeat me in eius locum alterum excitaturum, qui illius coronam accipiat, isque si nondum natus fuerit, effecturum, vt nascatur. Quod si tres tantum in ea permanerint, eo ipso nunquam deseram, sed erit hæc semper familia mea. Hæc quidem Dominus Franciscò; sed idem existimandum, & placet credendum.

credendum de ceteris omnibus religiosis ordinibus, cum omnium par sit, eadēque ratio. Itaque hoc etiam inter cetera magnum quoddam est religionis bonum, esse in tutela, ac patrocinio magni Dei, cuius sapientiam nihil fugere, cuius potentiae nihil resistere possit. Quare quos ille tuendos suscipit, cum ijs omnino praeclare agi necesse est. Sunt autem causae multae, quae Deum impellant, ut hoc patrocinium religionis suscipiat, eaque prima, quam ille, ut diximus, B. Franciscus indicavit, quod ipse huius operis auctor sit. Ipse primū hae viuendi instituta efformauit, ipse idem deinde singulos, qui ad ea se adiungunt, excitat, ipse solus hae desideria inspirat, ipse perseverandi gratiam, & opem praestat. Itaque ut pater filium, ut quivis artifex opus suum, sic Deus hunc suum partum, talēque praesertim partum, & diligit, & protegit. Altera causa est fructus ipse, qui ex religiosa quaque familia existit ad augendam Dei gloriam. Nam ut agricola vineam, ut pastor gregem suum curat, & custodit, in eoque munere hybernas noctes, & aestivos soles libenter tolerat, nec vllis parcit laboribus, nimirum ob commoda quae percipit, sic Deus non solum ob suam bonitatem sanctis huius gregibus providentiam suam impertit, sed, si hoc dicere licet, ob aliquam etiam utilitatem. Cur autem non liceat hoc dicere, cum Paulus Apostolus tales Dei famulos appellet vas sanctificationum in honorem, & utile Domino? Tertia est etiam ratio ob ipsam virtutem, ac pietatem, cuius vis tanta est, ut in quibus sit, eos quam maxime Domino Deo commendat, atque ob hanc causam numquam eos sua cura desertos esse patiatur. Vnde sunt illa Prophetae, Me autem propter innocentiam suscepisti, & confirmasti me in conspectu tuo in aeternum, & alio loco, Oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum. Multae tribulationes iustorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus. Item illud Ecclesiastici, Oculi Domini ad timentes eum. Illud verò maximū, quod est apud Zachariam prophetam, Qui tetigerit vos, tanget pupillam oculi mei. Quid enim amplius dici potuit? Parum fuit dicere, Me tanget; sed eam partem nominavit, quae est in homine carissima, eadēque ad sensum mollissima. Quae quidem ut in eos omnes conveniant, qui pietatem ex animo colunt, tamen etiam praecipuo quodam modo religiosis conveniunt, quo hi diligentius, exactiusque id faciunt, seque totos, ac totas suas vires huic uni impendunt. Accedit quarta causa propria ferme religionum. Ita enim observatum est,

2 Tim. 2.

Psal. 40.

Psal. 31.

Eccles. 15.

Zach. 2.

est,

est, hunc esse Dei morem, ut qui maximè humanis deli-
tuuntur auxiliis, eos maxime in suam fidem recipiat, et
tumque propugnationem suscipiat. Nam de eo sic scriptum
est, Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor. & alibi,
Custodiens paruulos Dominus. Itèmq; , Dominus quod
stodit aduenas, pupillum, & viduam suscipiet: quæ videlicet
hominum genera nullum habent hominum prædium, & con-
nitantur. Hoc igitur eodem nomine religiosus quoque Deo
patrocinium debetur. Ipsi enim verè sunt pauperes, quæ
que habeant quicquam, & habendi etiam potestate se exor-
runt; hi verè orphani, ac pupilli, qui non modo patrem, &
matrem reliquerunt, sed etiam res omnes creatas, hominum
favorem, principum gratiam, diuitiarum potentiam. Ita-
quæ verissime sunt orphani, & omnibus humanis auxiliis orbati.
Iidem quoque sunt paruuli, cum se adeo abiecerint, & humi-
liarint: iidem etiam verissime aduenæ, qui tamquam in
mundo hospites, & peregrini, nullam habeant hic ciuitatem
permanentem. Quæ cum ita se habeant, in religiosos maxime
conuenit, quod à Dauide propheta dictum est, Qui habitat
adiutorio Altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur.
Non enim quemadmodum seculares ad Altissimi auxilium
subinde coniungunt, sed quia in eius domo, & familiariter
uunt, ideo & in eius adiutorio semper viuunt, & in eius pro-
tectione perpetua commorantur. Itaque illa etiam conuenit
necesse est, quæ ibidem copiosius commemorantur, ut
pulis suis eis obumbret, & scuto suo eos circumdet, ne
meant à timore nocturno, id est, à clandestinis inimicis
sidiis, neque à sagitta volante per diem, id est, ab euulsi-
congressibus manifestis.

Sunt autem innumerabilia beneficia, quæ in nos manant
ex hac protectione Dei cæli, sed si certis capitibus reserua-
genda sunt, ad quatuor ferme reuocari possunt. Alia enim
animam, alia ad corpus pertinent, alia ad ipsorum ordinem
perpetuam conseruationem; alia denique ad defensionem
aduersus eorum hostes. Primum igitur curat Deus san-
ctum suorum animas, idque præcipue, dum eas promouet
ad virtutem, dum, ut antea dicebamus, non permittit reuerti
supra id quod possunt, & in eo ipso, quod permittit, gratiam
præstat, ut multiplicata gloria superiores discedant, &
denique non aliter ac strenuus doctor in discipuli, quæ
valde diligit, profectus litterarios, ita eius maiestas in
rum profectus spirituales omni studio, ac vigilanter
cumbit.

Psal. 9.

Psal. 114.

Psal. 145.

Psal. 90.

cumbit; vt rectè de ipsis dici possit, quod est in psalmo Beatus homo, quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum. Sed hæc ipsa animarum cura eo etiam euidentius apparebit ex corporum cura, quæ cum tanto ignobiliora sint; atque istamen tam diligenter, tamque amanter à Domino consulatur, facile cognoscemus quid deinde prouidentia in spiritum ipsum collaturus sit. Ac de hæc quidem cura verè dici potest, nullum vniquam patremfamilias liberis, quos ipse genuisset, alendis, & sustentandis tantum sollicitudinis impendisse, quantum Deus alendis religiosis. Habemus autem huius exemplum quoddam in Salvatore, cum multitudo, quæ illum in desertum sequebatur, conspecta, dixit, Misereor super turbam, quæ ecce iam triduo sustinent me, nec habent, quod manducent. Quanto enim magis nunc de cælo idem dicet, idemque sentiet de religiosis omnibus? Nam turbæ quidem illæ, nec amplius triduo durauerant, neque adhuc sua reliquerant, & ad ea paulo post redituri erant. At qui se Deo in religione dicarunt, non tribus tantum diebus, sed tota vita illum sustinent, nec sibi quicquam reliqui laciunt, aut facultatem ad sua redeundi retinent, quæ iam & deliberatione, & voto etiam expresso reliquerunt. Igitur ad Dei prouidentiam pertinet, necessaria eis vitæ præsidia suppeditare; quod quidem ita assidue, & diligenter facit, vt ea procuracione etiam delectari videatur. Facit autem eodem modo, quo ceterum suæ prouidentia ordinem & suauiter, & constanter exequitur. Vt enim frumentum, vt vinum, quo hominum vsus indiget, non de nihilo repente creat, aut de cælo miraculosè demittit, sed alterum ex agris, alterum ex vitibus profert; sic religiosis necessaria suppeditat, ipsis quoque per secundas causas, nimirum per aliorum hominum manus, quorum ille quidem mentes ad hoc impellit, & mouet: cuius specimen in Helya videmus, quem Dominus in tempore famis aluit, sed per mulierem, idque ipse indicauit his verbis, Præcepi, inquit, mulieri videri vt pascat te. Quamobrem commode, & verè S. Franciscus, vt accepimus, illum psalmi versiculum, Panem angelorum manducauit homo, applicare solebat ad eum panem, qui cleemosyna quasitus esset; propterea quod is Angelorum instinctu donaretur. Hanc verò Deus ordinariam curam, ne vili dubia esset, quibusdam etiam extraordinariis, & mirabilibus documentis sæpè demonstrauit.

Quo

Psal. 93.

Mar. 8.

3. Reg.

17.

Psal. 77.

Quo in genere narrat Palladius, cum Abbas Apollo vna cum suis discipulis in deserta regione versaretur, & instante Perichate, cibaria defecissent, non defecisse tamen Domini benignitatem, repente enim affuissent viros quosdam ignotos qui se ex longinquo loco venire dicerent, multamque attulisse annonam, panes prægraudes, vnam recentis lactis aliquantum etiam mellis, varios præterea fructus, mala punicæ, ficus, vuas & alios, qui planè in Ægypto non nascuntur, nec ab ijs vniquam visi erant, idque ea copia, vt ad Pentecosten vsque suffecerint. Quod ad hanc Domini bonitatem addi potest, qui nō modo suis in tempore prouidit, sed etiam vt tali tempore, lautius, & copiosius: Nec dissimile est, quod de sancto Benedicto narrat Gregorius, cum in magna caritate eius cœnobium omni frumēto destitutum esset inuentos esse ante fores ducentos farinæ modios, nullo planè conficio, vnde, aut à quo allati essent. Idem contigit etiam Columbano viro sanctissimo, qui sede inter solitarias rupefixa, cum ipse, & eius fratres plures iam dies famem tolerassent, repente hominem conspiciunt cum aliquot inmentis panis, pulmentisque onustis. Is autem referebat, se sub inmentis instinctu commotum, vt ad eos com meatum illos afferret. Arque alio quoque tempore, cum ceteris iam debicientibus, diutius agram vitam syluestribus herbis, atque arborum corticibus sustentassent, Salicensis Abbas per quem rem à Deo admonitus est, vt famulis eius fame laborantibus subueniret, quin etiam oneratis vehiculis, cum vt ignoraretur, equi ipsi permissis habenis, Angeli ductu, cum eum locum euaserunt, vbi Columbanus cum sociis latebat. Illustre autem huius ipsius diuinæ prouidentie monumentum in S. Francisco ostēdum est, tum alias sæpè, tum maxime in generali conuentu fratrum, quem is primum Assisij habuit, quo cum ad quinque millia confluxissent, seuerè omnibus interdixit, ne de rebus ad corpus pertinentibus solliciti essent, ex illa psalmi sententia, quam sæpè in ore habebat. Iacta super Dominum curam tuam, & ipse te eruet. Adhuc huic Francisci edicto B. Dominicus, cuius hoc nimirum visum est, cum vereretur, ne quodammodo Deus tentaretur, si non tantæ multitudini alimenta pararentur. Nam multo post, ecce ex omnibus finitimis vrbbus, & pagis, eucaristius hominum ac iumentorum omnem omnium generis com meatum, supellectilem, & vas deferentium: quæ res ita Dominicum permouit, vt ab eo tempore constituerit reddere

2. Dial.
cap. 21.

Psalm. 44.

omni
diuin
suis v
expe
nihil
tota
illust
omni
cubus
cena
doris
que d
bus, e
postu
ex va
danda
fuisse
tantar
derent
ordin
nec es
Te
omni
carita
Quis
culay
fluctu
omni
propt
pudat
est, qu
uita
gener
quid f
tunis
potest
Deus
eos a
eriam
fuerim
degen
res qua

omni

omnes à suo quoque ordine, qui tum nascebatur, remouere, diuino fretus praesidio, cuius tam insigne iudicium oculis suis viderat. Quin ipsi quoque Dominico quidpiam eiusmodi expectari contigit. Nam Romæ cum esset in suo Monasterio, nihilque penitus ad victum superfuisset, quin etiam duo, qui tota vrbe ostiatim mendicauerant, nihil retulissent, vt tanto illustrius esset Dei beneficium, nihilo tamen minus iussit omnes suos ad mensam adhuc vacuam conuocari: cui vt accubuerunt, statim duo adolescentes, egregia forma, medio cenaculo apparuere, qui singulis singulos panes miri candoris appoluerunt, initio facto ab eo, qui infimus sedebat, eaque distributione peracta, submissis honoris gratia capitibus, ex omnium oculis evanuerunt. Mox Dominicus vinum postulauit: respondentibus verò ministris nullum esse, iussit ex vacuo dolio peti, ad quod accedentes, optimo vino redundans inuenerunt. Quantum igitur in illa mensa gaudium fuisse putamus? quas lachrymas præ læticia profundas, cum tantam Domini benignitatem, tantam ipsorum curam viderent? Possent similia multa commemorari de omnibus ordinibus, possent etiã de hoc nostro, sed pleraque nota sunt, nec est fere in sanctorum historiis, quod crebrius occurrat.

Tertium caput erat conseruatio, & propagatio istarum omnium familiarum, in quo certè multum elucet diuinæ caritatis, atque huius ipsius, de qua agimus, prouidentia. Quis enim non valde miretur, cum videat, per tot iam secula, tam multa prodisse alia alio tempore religiosa vitæ instituta, partim inter se dissimilia, partim etiam similitima, atque omnibus tamen perpetuo suffecisse homines, ita vt nulla propter verustatem exoleuerint, nulla propter nouitatem repudiata sint: Nam vt in fontibus aliquam vim latere necesse est, quæ perennem illam gignat aquæ copiam; vt etiam in ciuitatibus ne omnino incolis orbentur, aliis cadentibus, alios generari oportet, & esse qui generent: sic in his cœcibus ali- quid sine dubio est, quod eos cōseruet, multiplicet, & opportunis supplementis instruat. Hoc autem nihil humanum esse potest, sed totum diuinum est. Vnus enim, vt ante diximus, Deus est, qui salutaria hæc consilia animis instillet, atque eos ad quam maxime velit vitæ rationem inclinet. Addam etiam illud, cum ex tam multis ordinibus aliqui aliquando fuerint, quorum disciplina à pristina sanctitate deflexerit, ac degenerarit, in eo etiam ipso hanc Dei bonitatem apparere, quæ illis, quale scumque sint, tamen operarios suppeditat,

ut stent, suumque locum, ac stationem in Dei Ecclesia teneantur: quasi id agat Dominus, ut intelligatur, quam constantem fidem, ac patrocinium præstet ijs, quos semel in suam ecclesiam telam acceperit, & quid integris, atque incorruptis ordinibus facturus sit, quando etiam remissos, & penè labentes non negligit.

Superest quartum ex propositis, perpetuum quoddam Dei studium in protegenda omni religiosa familia aduersus improborum impetus, & contra in omnibus improbis, quibus in eis infesti essent, seuerissimo supplicio vindicandis. Magnus verò huius vtriusque exemplam vidit terrarum orbis in Columbanus, de quo paulo ante mentionem fecimus, qui cum è Luxouienti monasterio à Theodorico Rege Burgundie impulsu auia Brunehildis, præter ceteras inuasit, in bellum pulsus esset cum aliquot è suis, primum in ea fugisset, qui per insolentiam vnum ex eius fratribus succiderat. paulo, post ipso eodem loco, aquis suffocatus est, cui ei propheticè prædixerat Columbanus. At Theodoricus, in bello cum fratre Theodeberto, in Metensi urbe, interitio, seu casu, seu diuinitus excitato, absumptus est: cuius regnum inuadens Clotharius Rex Franciæ primum sex eius milia captos omnes in teremit, deinde Brunehildem penè in terram Iesabelem camelo impositam ignominiose per totum exercitum spectandam circumduxit, denique etiam in domitorum equorum caudis alligatam discerpi iussit, quæ poena & illa miserime vitam finiuit, & ea tota familia extincta, regnum omne in Clotharium translatum est. Nec valde dispar fuit tempore Antonij Magni exitus Basilij, qui Aegypti præfectus cum modis omnibus catholicos vexaret, in primis autem monachos, ut etiam publice virgis caedi iuberet, his commotus Antonius breui epistola ad eum scripta cælestes iras imminentes denunciavit: quæ illi epistolam irridens abiecit in terram, additis minis, de ipso quoque Antonio, quando monachorum causam suscipisset, breui rem habiturum. Cuius quidem arrogantie poenitentiam ex vrbis rodisset, & vna cum illo familiaris quidam, huiusmodi equus, quo nullus ad eam diem mitior fuerat, repente in eum insillit furens, dentibusque arreptum, atque in terram demittit, vngula insuper ita contriuit, ut ei nulla vi eripi possent. Itaque non multo post fixa de expirauit; admirantibus omnibus, diuinamque vltionem manifeste agnoscentibus. Miratur etiam

etiam
rat G
qui t
citior
Ne
dend
liquo
cti ru
nam
spect
natur
Arma
de Ar
co Ca
euom
è vita
nes se
aliud
nesci
do cæ
quod
rat a
fenes
enser
è A
Quic
ille, C
admo
tanta
ritus
vidit
atque
ro gla
tus m
filij
bus. A
pro e
his si
bere
di in
ius ca
trâq;

etiam fuit quod de Florentio Benedicti emulo commemo-
 rat Gregorius in dialogis, & nos alio loco perstrinximus, *2. Dia. 8.*
 qui tum illius vitæ per venenum, tum discipulorum pudici-
 tiæ per obscœnum spectaculum exitium molitus erat.
 Nec impune. Nam cum Benedictus illius improbitati ce-
 dendum ratus, cum maiore suorum parte abecessisset, vix ali-
 quod spatium confecerat, cum perditus ille repentina te-
 sti ruina oppressus, tum temporalem, tum simul etiam æter-
 nam pertulit mortem. Illustre etiã fuit, magnoq; theatro
 spectatũ, quod hoc in genere accidit, anno post Christum
 natum millesimo ac trecētesimo quinquagesimo sexto, in
 Armacano Hyberniæ primatæ, qui primũ in Anglia, deinde
 Auenione, vbi tum Põtificia sedes morabatur, in publi-
 co Cardinalium cõuẽtu multa cõtra Medicatium statum
 euomit: quã causam cum obstinate yrgeret, nõ multo post
 è vita sublatus est, & vna cum ipso ipsius quoq; criminatio-
 nes sepultæ. Annis autem ferme viginti post hoc factum,
 aliud etiam euenit admodum memorabile. Prælati quidã,
 nescio quo spiritu inducti, de Franciscano ordine abolẽ-
 do cõsilia inter se cõtulerunt, & ad eam rẽ perficiendam
 quoddã aliquot Episcoporum cõuenticulum coegerũt. Era-
 rat autem in eadem vrbe ecclesia præcipua, & in ecclesiæ
 fenestris vitreis duæ imagines pictæ, vna sancti Pauli, qui
 ense, altera S. Francisci, qui crucẽ manibus tenebat. No-
 ãte Aeditu⁹ visus est sibi Paulum audire hæc dicentem,
 Quid agis Francisce? cur tuam nõ defendis familiam? Cui
 ille, Quid faciã: nihil habeo præter crucẽ, & hæc ipsa me
 admonet de patientia seruanda. Tũ Apostolus hortari, ne
 tantam ferret iniuriam, suumque ei offerre gladium. Ter-
 rificus Aeditu⁹ simul ac illuxit, accurrit in templum, certoq;
 vidit vtramque imaginem insignia inter se commutasse,
 atque in Pauli dextera crucem adhuc esse, Franciscum ve-
 ro gladium haberi cruore stillãtem: quod dum secum taci-
 tus miraretur, increbuit rumor, Episcopum illũ, qui ei⁹ cõ-
 silij auctor fuerat, repertũ esse mortuum, præcisus ceruici-
 bus. Ac ipse quoque nocturnum visum narrare cœpit, ac
 pro eius fide ipsas imagines omnibus ostẽtare. Multa alia
 his similia sæpe cõtigere iis, qui molestiam religiosi exhi-
 bere non veriti sunt, quorum haud fere quisquam euismo-
 di interitum effugit; nimirũ pugnãte pro suis Domino, cui-
 us causa ita cũ religiosorũ causa cõiuncta est, vt simul v-
 traq; oppugnari necesse sit. Quare gloriẽtur sane, qui vo-
 lent

- Psal. 32.* lent, Regum, ac Principum hominum gratia, atq; in ea col-
 ligenda studium, operamque omnem collocet. Nostra
 tem gloria hæc sit, vt cum propheta dicere possimus, An-
 ma nostra sustinet Dominum, quoniam adiutor, & protec-
 tor noster est: in eo lætabitur cor nostrum, & in nomine
 sancto eius sperabimus. Et ille vicissim vnicique nostrum
Gen. 25. dicat quod olim Abrahamæ, Noli timere, ego protector tuus
 & merces tua magna nimis. Nam & horum vtrumque con-
 iunctum est, & vtrumque, si cui alij in hac vita, præcipue reli-
 gioso conuenit, vt quoniam nullam aliam mercedem, aut
 vllum bonum expetit præter Deum, ideo eius protector, ac
 propugnator sit idem Deus.

*Vigesimalsecundus fructus patrocini-
 Beatissimæ Virginis,*

C A P V T XXXIV.

PRÆTER hoc, quod diximus, tam certum, & evidens
 Dei patrocini-um, illud quoq; ad cumulatum solam
 tum utilitatis consequuti sunt omnes religiosi, vt essent in
 tutela Beatiss. Virginis Mariæ, eiusque tamquã umbra re-
 crearentur, eius præsidij munirentur. Nã vt in magna do-
 mo præter patrem familias, qui caput est, & princeps, ma-
 trem etiam aliquã esse necesse est, nõ solum ad gignendos
 liberos, sed ad eos deinde lactandos, & alendos, sic in hac Do-
 mo, quæ est Ecclesia, et si communis omnium parens est
 Christus, qui suo omnes sanguine regenerauit, tamẽ deus
 suã quoq; esse matrem, quæ ad spiritualẽ hanc vitam effi-
 ciendam, & ad eandem nutriendam, & propagandam, aliquid
 ipsa quoq; virtutibus, officiis, meritisq; suis conferret. Hæc
 autẽ est salutaris hæc Virgo, vt eam appellat S. Leo, de qua
 Germanus Patriarcha Cõstantinopolitanus vetus, & graui-
 auctor hoc scripsit, *Quemadmodum* continua respiratio non
 solũ est signum vitæ, sed etiam causa, sic sanctissimũ Mariæ
 nomen, quod, vt ipse ait, in Dei seruorum ore assidue ve-
 satur, simul argumẽtum esse, quod vera vita viuãt, simul etiã
 hanc ipsam vitam efficere, & cõseruare, omnemq; eis læti-
 tiam, & opem ad omnia impartiri. Hoc igitur cunctis præ-
 stat, qui modo vere viuant: sed tamen vt sol, qui in omnes
 naturales effectus influit, eo vberius influit, quo hi maio-
 res, sic illius lumen, & auxilium in omnes Ecclesiæ status
 deriuatur, verũ in eos præcipue, & maxime, qui gratiæ, &
 sanctitatis

*Ser. 1. de
 passi.
 In or. de
 Deip.
 Vir.*

sanctitatis gradu excellēt. In religioso autem statu illud insuper accedit, quod magnā quandam habet cum illius vita similitudinē, in qua vere gloriari possum⁹ expressum quoddam religioſe vitæ exemplar prætulisse. Nam paupertatem quidem eius & præſepe, & duo pulli columbarum, & cetera multa testantur, obedientiam vero ipsū coniugium, quod eā viro subiiciebat, cum esset ipsa & sanctitate, & sapientia tanto superior. De continētia autē nihil attinet dicere, cum ipsa omnium princeps hoc pudicitiae signū sustulerit, & quidem non sola voluntatis deliberatione, sed voto nuncupato. Sic enim, tum alij omnes, tum Augustinus docet, qui de ea sic loquitur. Ipsa quoque, inquit, virginitas eius gratior, & acceptior, quia non eā conceptus Christus viro violaturo, quam conseruaret ipse præripuit, sed priusquam conciperetur, iam Deo dicatam, de qua nasceretur elegit. Hoc indicant verba, quæ sibi factum nunciante Angēlo Maria reddidit, **Quomodo fiet istud**, quoniā virū non cognosco: quod profecto non diceret, nisi Deo virginitatē ante vouisset. Sed quia hoc Israelitarū mores adhuc recusabant, desponsata est viro iusto, non violēter ablaturo, sed potius contra violentos custodituro, quod illa iam vouerat. Simile quiddam est etiam apud Bernardum, qui inter cetera hoc quoque in ea laudat, quod legis Mosæicae, ut ipse ait, decretā transcendens illibatam Deo corporis simul, & spiritus sanctimoniam vouisset; hoc enim propositi inuiolabile fundamentum ex eō probati, quod promittenti filium Angēlo tam constanter responderit, **Quo modo fiet istud**, quoniam virum non cognosco? **Quamobrem** cum similitudo adeo amorem conciliare soleat, atque in B. Virgine tam euidenter religioſa quædam formula eluxerit, quis possit dubitare, quin religioſos omnes tum singulos, tum vniuersos, ipsasque eorum familias totas amore præcipuo, & singulari cura complectatur? Hoc enim est, quod alibi ait Bernardus, placere illi nuptias nostras spirituales, multo magis, quam illas carnales, quib⁹ cum filio interfuisse legimus: illis enim homo homini, his anima Christo eius filio copulatur.

Atque hoc etiam manifestius erit, si multorum ordinū initia inspiciam⁹, quæ eū ex huius sanctissimæ Virginis pietate, & caritate fluxisse cōstet, ab his, de quibus id constat, argumentari etiā licebit, de quibus nihil scriptum est, nullum esse ex his ordinib⁹, qui nō ipsa adiuuante fundatus sit,

Lib. de
Virgi.
cap. 4.

Serm. si-
gnū ma-
gnū.

Serm. de
vino in
aquam
cōuerso.

eaque item adiuuante consistat. In primis enim de Tarra-
 siensi familia antiqua, & nobili, hoc memoria traditum
 est, cum adhuc recens, & tenera esset, in Gracionopolitana
 dicecesi, vbi nata est, & multa, vt sit, instigante daemone,
 aduersus illud institutum vbiq; iactarentur, absente pro-
 fertim Bruno ne fundatore, quem Urbani II. imperiū Ro-
 mæ retinebat, pusillum illum gregem magna tempestate
 iactatum esse. Itaq; cum ex vna parte vite austeritas, &
 horror, & vastitas, ipsamet insuper paucitas molesta, &
 diosa, ex altera interior Dei spiritus, stellæ duces, Iuris illi
 consulti Parisiensis tam dirus exitus, alternantes in eorum
 animis cogitationes efficerent, constitisse inter eos virum
 quandam senio venerabilem, caluo capite, capillo crispo,
 qui omnipotentis Dei nomine polliceretur, sacratissimam
 Dei Matrem ipsos in loco isto deserto semper conseruam
 ram, eisq; aduocatam, & custodē futuram, si in eius hono-
 rem horarias preces quotidie persoluerent. Quibus dicto
 cum euauisset, remansit tamen in omnium mentibus no-
 ua lux quædam spei, gaudiiq; ingentis: nihilq; addubi-
 tantes, quin senex ille esset Apostolus Petrus, statim com-
 muni consensu illam Dei, & fidelium omnium parentē sibi
 patronam delegerunt: quæ quidem quam fideliter promi-
 sa præstiterit, etiam nullo monete, res ipsa declarat. Nam
 ab eo tempore ita semper solitudinem illam tenuerunt, vt
 etiam magnopere illustrarint, ipsiq; & numero, & nomi-
 ne magnopere aucti sint. De Cisterciensib; vero a quæ ce-
 to idem affirmare possumus. Cū enim eius Ordinis aucto-
 res duo fuerint, Robertus, qui initiū dedit & Bernardus, qui
 adeo amplificauit, de Bernardo quidem qui modo ei scri-
 pta legerit, vel de eo aliquid audierit, dubitare potest, quæ
 familia illa huic Virgini vel in primis cara fuerit, in qua
 hic eius tantus amator extiterit, & cui ipsa hūc suū aman-
 tē, & famulum donarit? Robertus autē fundator, vt dicitur,
 eius familie etiam antequam nasceretur, à Dei Matre in
 opus illud destinatus videtur. Sic enim scriptum est, eam præ-
 gnanti matri apparuisse, cum aureum teneret annulū, in quo
 loquutam. Engardis (id enim mulieri nomen erat) filium
 quæ geris, hoc mihi annulo desponsari volo. Hæc igitur ei
 expectata res gaudēs notasset, iterū deinde ad eam con-
 mandam eadē est obiecta visio, eiusq; veritatem exitus de-
 monstrauit. Ea enim desponsatio per religionē fuit: annu-
 lū votum Castitatis. Eadē licet dicere de Ordine Carmelita-
 no; quo
 ei fer-
 iusse
 tur.
 tū h
 ipsa
 dā fu-
 lius
 adm-
 ad vi-
 Virg-
 sius
 ter n-
 se di-
 vna n-
 iubē-
 Aug-
 patre-
 gaud-
 præc-
 in ge-
 dine
 mini-
 instit-
 polto-
 totur-
 infla-
 dend-
 auar-
 re au-
 roga-
 etiā d-
 tātā
 la, ha-
 libus
 gre p-
 illos
 se, qu-
 occu-
 ctur-
 tique

no; quod potissimum ostensum est Honorij IIII. tempore, quo cum de illius instituto approbando ageretur, astitisse ei ferunt de nocte Deiparam, quæ eum impulerit, & plane iusserit ut & institutum, & homines benigne complecteretur. De Seruitarum ordine nihil attinet dicere, qui se totum huius Virginis numini ac nomini dicatū proficitur, idque ipsa eorum origo ostendit. Sic enim fertur, Sodalitatem quædam fuisse in ipsius honorem congregatam, qui cum ipso die illius Assumptioni sacro preces, & laudes ei persoluerent, admonitos cælesti voce seculum statim reliquisse, seque ad unius Dei obsequium contulisse, retento semper Beate Virginis famulari: ideo enim Seruitas appellatōs, quasi ipsius seruos. Quin etiam post annos septem eadem Dei Mater nocte quadam singulis separatim per quietem apparuisse dicitur, cum magno, & illustri Angelorum exercitu, quæ una manu pullam tunicam, altera librum apertum teneret, iubens eos deinceps illa veste uti, & illa regula, quam sancti Augustini esse aiebat. Itaque simul ac illuxit, congregati patres, alter alteri visionem suam exponentes, cum magno gaudio decreuerunt omnia exequi, quæ cælestis Regina præceperat. Sed nihil illustrius, & notabilius, quam quod in genere hoc de Dominicano simul, & de Franciscano ordine commemoratur præclara quadam visione ipsi B. Dominico ostensum esse. Etenim cum ipso tempore, quo de instituti sui fundamentis iaciendis cogitabat, Romæ in Apostoli Petri templo orans pernoctaret, visum est ei pandi totum cælum, Christumque Dei filium exurgere irato atque inflammato vultu, ternas manu lanceas vibrantem ad perendum genus humanum, unam in superbos, alteram in avaros, tertiam contra lasciuos. Cuius iræ cum nemo obfisteret, sola Mater misericordie ad pedes eius accedens, rogauit, ut ignosceret iis, quos sanguine redemisset, quin etiam cum Christo responsum esset, non esse iam iusticie sue, ut tanta orbis terrarum peccata impunita relinqueret, addidit illi, habere se famulos duos, fideles, ac probos, qui in mortali bus ad penitentiam reuocandis strenuam operam impigre posituri essent. Quibus verbis placatus Dominus, cum illos videre voluisset, productus est Franciscus, & Dominicus ipse, qui hæc videbat, cui etiam cum die postera Franciscus forte occurrisset, quem numquam antea aspexerat, tamē ex nocturno viso statim agnouit, & arte complexus, ut fratrem, tantique operis, ac muneris socium, exposuit ei quid sibi de v

vtroque à Domino esset indicatum. Atq; hoc quidem patrociniū tum alias sepe Virgo re ipsa prestitit, tum maxime Innocentio III. Pontifice, qui cum nescio quibus causis esset in vtrumq; ordinē nulla eorum culpa incitatus, à quibusdā etiā edictis eorum priuilegia, ac facultates impediisset, ij quidē ad cœleste auxiliū implorandum, inter alias preces, litanias etiā quotidianas indixere, quæ dum Romæ à fratribus Dominicanis in ecclesia recitaretur, vni ex ipsi contigit, vt ipsam Virginē videret super altari stantem vnicum cum Filio, ita vt ipso vultu eius familiæ mœrorē, ac lacrymas, quas vberius fundebant, miserari videretur, & ad Filium conuersa hæc verba, vt in Litanis solet, iterare: Filii exaudi eos. Nec multo post ipsum etiam Innocentium fuerunt, cum Neapoli decumberet, morte iam imminētē, gratulante.

Psal. 38. uiter pœnituisse, illaque verba ex psalmo protulisse, Propter iniquitatem corripuisti hominem, & tabescere fecisti sicut araneā animam eius; statimque ex hac vita migrasse.

Idem Deiparæ studium apparuit etiam in Oliuetanâ ordinem, ipso eius initio, vt accepimus. Nam cum tres primi eius ordinis fundatores conuenissent, pluresque iam quotidie eorū sanctitatis bono odore illecti ad ipsos confluuerunt, nō defuere qui eos deferrent ad Pontificē, qui ad uentione degebat, quasi nouarum rerum auctores: sed ab illo acciti, ac benignissime accepti, & ad Guidum Aretinū Episcopum remissi, dū in Italiā redirēt, apparuit Episcopo B. Dei Mater, Angelorū choro stipata, quæ ei viros illos commendans, cādīdum insuper habitum, & regulā S. Benedicti porrigeret, qua deinceps vteretur. Cuius rei monumētum hodieq; extare dicitur Aretij in tēplo sanctissimæ Trinitatis, parietib⁹ pictū, quo in tēplo & vestis, & regula illa ab Episcopo eis rite tradita est, sub Virginis tutela. Hæc etiā tētelā eadē Virgo spopōdit, & exhibuit ordini S. Hieronymi, qui, vt in ei⁹ monumētis legim⁹, cū recēs esset in Hispania nec plurib⁹ adhuc, quā duob⁹, aut tribus, iisq; paruis cōstitueret monasteriis, aliquot fratres eā paucitatē moleste ferentes, cōmunicato inter se cōsilio, ad alium ordinem transire decreuerāt. Tamq; abibat, cum in ipsa via hæc Dei mater visibili specie eis occurrit, monēs, atq; adeo etiā imperans, vt in suscepto instituto permanent: breui enim fore viderent, in suum recipere famularum. Quæ cum dixisset, non solum illi in suo proposito confirmati sunt, sed ad hunc ipsum famularum

mulatū Virginis cōtestandū, tota ea familia reliquis vesti-
 bus albam tunicā adiūxisse dicitur, quā adhuc retinet. De-
 nique in hunc quoque numerū referenda videtur nostra
 hæc Societas I E S V. Primū enim Ignatius ipse eius funda-
 tor, & auctor, quantuscūq; fuit, non est ambigendū, quin
 Virginis opus fuerit. Sic enim accepim⁹, cum adhuc in pa-
 terna domo secularis ageret, hanc ei astitisse clarissimo lu-
 mine collucentem, seque ei spectandā aliquandiu præbuis-
 se; quo aspectu, ac colloquio totum esse mutatū, ac in alte-
 rum virum conuersum, paulo post etiam castitatis voto in
 eius honorē se obstrinxisse: quin etiā cū spirituale militiā
 ingredi decerneret, eā in ipsius potissimū nomine auspica-
 ri statuit, idq; in illa nobili Montis ferrati ecclesia, vbi totā
 noctē ante eius arā in somnis excubauit, veterē quemdam
 militatē morē imitatus, quo se ei in perpetuū dicaret, ac
 traderet. Vt igitur qui glandē ferit, totā arborem ferit, sic
 Dei Mater, dū Ignatiū peperit, in cuius pectore, vt in Abra-
 hæ lumbis eius posteritas, nos omnes continebamur, nos
 quoque, & totum hūc nostrum ordinem peperisse creden-
 da est. Atq; hoc quidem ipsum sacerdoti cuidā nostro! insi-
 gnis religionis, & sanctitatis viro diuinitus monstratū est.
 Hic erat Martinus Gutterus Hispanus, qui tum alias mul-
 tas visiones, & reuelationes consequutus est, illamq; inter
 ceteras, quod per Galliā iter haberi, & ante Virginis sacel-
 lum equitanti, diuino lumine ostensum est, eū intra octo
 dies moriturū; quod euenit, cū ille paulo post ab hæreticis
 captus esset, inter quorū manus in summis omnium rerum
 incōmodis breui decessit. Is igitur tum alia, vt dixi, multa,
 præsertim autem de B. Virgine diuinitus reuelata accepit,
 tum illud etiam, quod nos omnes attingit. Vidit enim ali-
 quando illam eximia admodū specie micantem, veste præ-
 terea in magnam latitudinem expansā, ac sub ea veste So-
 cietatem nostram vniuersam collectam cōtineri, quam illa
 materno affectu complecteretur, eoque quasi suæ gratiæ,
 & caritatis tegumento cōfoueret. Quibus omnibus ratio-
 nibus, ac documentis, cū hoc euidenter constet; religiosos
 omnes greges sub cura esse huius sanctissimæ Virginis, est
 sane quod maiorem in modū omnes gaudeamus, ac nobis
 ipsis de tanto bono gratulemur, quod quā beati omnes in
 cœlo vt Reginā venerantur, eandem ipsam nos quoq; Re-
 ginam, & præsidem habeam⁹ in terris. Quid enim ei desit,
 qui huius præsidio fulciatur, cum nec malum vllū tantum

inueniri possit, quod non eius virib⁹ facile depellatur, nec vllum tantum bonū, quod non eius gratia, & deprecatione facile impetretur: Nam cū ad benefaciendum duo requirantur, primum potestas, deinde etiam volūtas, vtrumque in Maria tale, ac tantū est, vt maius optari non possit. Nam potestatem quidem, vt vno verbo dicam⁹, eandem habet, quam ipse filius: sed hic natura, & propriam, illa dono, & communicatam. De voluntatis autem pietate, & benignitate, quis satis vel loqui, vel etiam cogitare possit, eius vdelicet, quæ diuinæ bonitatis abyſſo, cui ita coniuncta est, quodammodo absorbetur, & immergitur? *Quamobrem* recte Bernardus de vtroque, Regina, inquit, cælorū est, misericors est, deniq; mater est vngenti filij Dei. Nihil enim sic potest potestatis eius, seu pietatis magnitudinem commendare: nisi forte aut non creditur Dei Filij honorare matrem, aut dubitare quis potest omnino in affectū caritatis trāsisse Mariæ viscera, in quibus ipsa, quæ ex Deo est, caritas nouē mensibus corporaliter requieuit. Atque hæc quidē omnibus communia: sed videamus quomodo hanc vtramq; religiosis præcipue impēdat. De potestate insignis est exēpiū in Franciscanis annalibus, in quib⁹ ita legimus, Leoni, qui vnus fuit ex S. Francisci familiaribus, & quidem intimus, huiusmodi aliquando visionem obiectā. Erat magna planities, & in ea species quædam iudicij mox futuri. Magna aderat hominum multitudo, Angelorū tubæ personabant; deniq; binæ scalæ è summo cælo vsq; ad terram demissæ, altera candido colore, altera purpureo. Huic autem purpureæ imminens visebatur. ex alto Christus, vultus habitu seuero, ac subirato. At Frāciscus paulo infra ipsum fratres suos euocabat, vt ascenderent fidenter, Dominū ita velle, eosque inuitare. Cum autem illi se per scalas audenter efferret, alius de tertio, alius de quarto, vel de decimo, alij de superiorib⁹, ac pene iam vltimis gradibus procedebant. Quæ suorū clade magnopere commotus B. Frāciscus, eos voce magna admonuit, vt ad scalam alteram cādidam accurrerent, illie nihil fore periculi. Itaq; cum ad eam accessissent, Mariā ei incumbentem vident, quæ eos blandissime intuens, studiose etiam iuuaret, exciperetq; singulos, ita vt nullo negotio ad vnū omnes in cælū euaserint. Hic igitur satis ostensa est eius potētia. Pietatis autē æque illustre argumentū extat in historiis Cisterciensibus, vbi scriptum est, Reinaldū vita plane, & moribus sanctissimū, cum

*Serm. r.
Assump.*

reliquis

reliq
iustu
sam f
colle
præ
din
Dei f
mā: c
teoli
dore
labor
dus s
tatum
tit ei
quam
calo
(hoc
iste; c
quide
corpo
dulce
ceper
sacra
dant,
temp
lij cau

Vig

R
firm
ces pe
omni
magn
mum
que in
vti, pe
Certe
res qu

reliquis fratribus in messorio operé occupatis, ipse, vt erat iustus, propter ætatis grauitatem secessisset, ob eamq; causam sederet mœstus, vidisse chorû fœminarum de proximo colle descendentium, omnes vestimentis candidis, vna præeunte, quæ reliquas omnes & proceritate, & pulchritudine longe superaret. Hæc igitur cum suo comitatu, vt ad Dei famulos propinquauit, singulos perhumane, & peramater complexata, atq; etiam osculo dignata, insuper lintecolis, quæ duæ comites deferebant, de illorû frontibus sudorem, pulueremq; abstergere cœpit; quin, etiam cõtētius laborantes suauius, & largius recreare. Cum auté Reinaldus secum ipse inquireret, quænam illæ essent, & miraretur, ratum audere fœminas aduersus religiosum morem, astitit ei quidam aspectu venerabili, à quo edoctus est, illam, quam videret, esse Dei matrem, reliquas vero virgines in celo degentes: venisse autem eam ad suos illos miffiores (hoc enim verbo vsus est) visitandos. Hoc vidit Reinaldus iste; ceteri autem, illi ipsi, quibus hoc contingit, non oculis quidem viderût, sed animis proculdubio persenserût, dum corporis ipsius vires instauratas, dū patiētia adauctâ, dum dulcedinis gustum quendam in illa molestia instillarû perceperunt. Ex quo nobis quoque intelligendum est, etiamsi sacratissima huius Virginis beneficia sub aspectû non cadant, ea tamen & frequentissima, & maxima, omni loco, & tempore, maximeque in ijs laboribus, quos Christi eius filij causa toleramus, in animos nostros prouenire.

*Vigesimustertius fructus, quod religiosorum preces
facilius à Deo exaudiantur.*

CAPVT XXXV.

RESTAT etiam illa religionis vtilitas certissima, ac non modo ratione, sed quotidianis experimētis confirmatissima, quod suorû preces, cum aliquid à Deo supplices petunt, ita commendat, iisque tantam gratiam addit, vt omnia facile impetrent. Atque hoc quidē tum dignitatem magnam continet, nimirû adeo gratiosum esse apud summum illum Regem, ac numen, tum vero vtilitatem quoque incredibilem. Nam Omnipotentis opibus, & viribus vt, perinde ac suis, est quodammodo omnipotentem fieri. Certe in mundo ita posse apud principes, & reges mundi, res quædam amplissima, & maxima existimatur, ideoq; ab

omnibus expeti, & omnibus modis ambiri solet. Quare ergo maius erit, eum locum tenere apud ipsum Deum, ut si ius quoddam ad eundem habeamus, & petendi fiduciam, & summam facultatem quiduis obtinendi? Hoc igitur, quod ad salubre, & commodum, adeo etiam excellens, & honorificum est, defert etiam præter cetera statim ipse religiosus. Videtur enim eorum cuique illud Domini dictum aptissime convenire, Ego sum dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti: dilata os tuum, & implebo illud. Nam & amor Dei in unum, quem tanto affecerit beneficio, ut eum de terra Aegypti, id est, de seculo, tot alijs in illa miseria relictis, eduxerit, hoc polliceri videtur: & illius obedientia, qui Dei vocem in tanta reparaverit, hoc vicissim mereri: & præterea multæ concurrunt causæ, cur illa bonitas, quæ diues est in omnibus, qui inuocant eam, præcipue hoc faciat aduersus religiosum. Est autem illa prima causa, quam indicat propheta Dauid.

Psal. 32.

Psal. 33.

Psal. 144

eum ait, Oculi Domini super iustos, & aures eius in precationem eorum exaudiet: Vbi autem magis vigeat iustitia, & Dei timor, quàm in eo statu, qui se ob hunc ipsum timorem, & arcem quandam iustitiæ recepit: Sic enim appellare licet, & decet, religionem, quæ ita nos ab occasionibus peccandi, & hostes à nobis remouet, ut pene difficilius sit, malum esse quàm esse probum; adeo omnis propemodum male agendi cultus sublata est. Altera causa est, quæ religiosi magis conuenit, paupertas ipsa, de qua est apud eundem Prophetam, Desiderium pauperum exaudiuit Dominus, preparationem cordis eorum audiuit auris tua. Igitur non modo preces, sed etiam tacitas cogitationes, ac desideria antequàm orando expromantur, præuenit Dominus in pauperibus, sed iis tamen, qui vere sint pauperes, id est, in pauperibus voluntariis. Nam aliorum domus fortasse, & animus inops est, animus vero diues, quia diuitias amat, & querit. Igitur principes gentium, qui externo splendore omniatiuntur, impensius fauere solent locupletibus, ac potentibus, tenuiores vero ne ad congressum quidem, vel conspectum admittere. Non ita Deus; sed his potius facillimos aditum & ad colloquendum, & ad impetrandum præbet, qui eorum ipso nudos sese ab omnibus humanis rebus sistunt, & illaque ipsum ob eius amorē. Cur enim illa misericordia, & liberalis pietas non sit in eos liberalis, qui in ipsam adeo liberales fuerunt, iisque omnia tribuat, qui omnia ei ultro tribue-

Psa. 9.

rant, quæ habebant, & quæ habere poterant? Nam in hoc
 etiã pro certo existimandũ est, valere illam regulã, quam
 ipse iam sibi in beneficiis impertiendis præscripsit. Quæ, in- *Matt. 7.*
 quit, mensura mēsi fueritis, remetietur vobis, immo vero
 abundantius etiã: addit enim. Mensuram conferat, & coa-
 gitatam, & supereffluentem dabunt in sinum vestrũ. Quod
 si hoc merentur officia hominibus impēsa propter Deum,
 quanto magis quæ ipsi Deo impenduntur? Sequitur etiam
 alia causa ex humilitate. Sic enim scriptum est, Oratio hu- *Ecd. 35.*
 miliãtis se penetrat nubes: & alio loco, Respexit Dominus *Psal. 101.*
 orationē humiliũ, & non spreuit preces eorum. Sed humi-
 litatis quidẽ duplex forma esse potest, altera ad tempus, &
 præsertim ad illud tempus, quo quis corã Deo apparet ad
 eum obsecrandum, quæ ipsa sine dubio tantum confert ad
 impetrandum, vt in ea omnia ferme posita esse videantur,
 quod apparuit in Achab rege impio, ac scelesto, qui tamen
 simul ac coram Deo, vt ait scriptura, humiliatus est, eum *3. Re. 21.*
 quo voluit inflexit. Sed si hæc tantam vim habet, vt etiam
 peccatores summo illi Iudici statim conciliet, quanto effi-
 cator erit ad eos, qui iusti sunt, magis, ac magis cõcilian-
 dos humilitas illa, quæ & omnes actiones, & omnem vitæ
 conditionem, & tempus omne complectitur: Humilitatem
 status dico, qualis est religiosorum, quæ nõ solum omnem
 seculi honorem, & fastum aufert, sed etiam ad infimum lo-
 cum redigit, nempe ad vitam pauperem, aliorumque impe-
 riis subiectam, vt si eam humano iudicio metiaris, ad ser-
 uitutum proxime accedere videatur, etsi hæc seruitus sum-
 ma libertas est, & ita honorata, vt regnis ipsis antecellat.
 Accedit etiã aliud, quod quãtam vim habeat ad impetran- *Psal. 39.*
 dũ, docemur ex psalmo, Delectare in Domino, & dabit tibi
 petitiones cordis tui: quod quidẽ si quis alius in hac vi-
 ta, maxime faciũt religiosi. Hi enim alias sibi omnes dele-
 ctationes eripuerũt, cõiugij, liberorum, diuitiarum, & quæ
 ex diuitiis consequi solent, vt venationũ, cõuiuiorum, spe-
 ctaculorum, magnificarum ædium, aut vestiũ, & alias eius
 generis. Ac cum istas sibi omnes delectationes ademerũt,
 tũm vero omnẽ suam delectationem in Domino colloca-
 runt, cuius dulcedine partim orãdo, partim legẽdo, partim
 etiã aliis plurib⁹ modis mirifice eis perfrui licet. Adiuuat
 etiã eos ipse stat⁹, qui quod omnino spiritualis est, & præ-
 terea tot⁹ in Dei seruitio, nihil eos ferme vel cupere sinit,
 vel petere, quod non spirituale sit, vel ad Dei seruitiũ per-
 tincat,

tineat. Itaque eo faciliorem oportet esse Deum in iis cecedendis, quæ ita petuntur, quia cum de his rogatus exaudiret, se potius exaudit, suoque honori, ac dignitati consulit. Tatum igitur refert, coniunctas, & permixtas habere et Deo rationes, ut habet religiosi, quorum ita communis causa cum Deo, cui seruiunt, ut tam aduersa, quam prospera eadem sint utrisque. Idem enim ijs euenit, quod etiam hominum famulis, qui dum rem domini sui procurant, quicquid in eo genere agunt, & quicquid ab ipso heredo petunt, magis ad heredi causam pertinet, quam ipsorum, isque eo concedendo suum agit negotium. Ac licet hæc omnia apud Dei indignitatem tantum habeant momenti, duo tamen refertur, omnium grauissima, & maxima; alterum est voluntatis propriae abnegatio; alterum caritas, & multorum fratrum vniuersimodis consensio. De priore illud extat apud Esaiam, qui quorundam querimoniam, quod suæ preces cum multis ieiuniis, lacrymisque coniunctæ, non essent à Deo auditæ, ita refellit, eamque causam reddit. Ecce in die ieiunij vestri uenitur voluntas vestra: quibus etiam pollicetur, si voluntatem suam facere destiterint, Tunc inuocabis, & Dominus exaudiet te, clamabis, & dicit, Ecce adsum. Et iure hoc eodem: nam ut inter amicos iniustus sis, qui alterum ad suam voluntatem semper præsto esse velit, ipse de sua decedere unquam nolit; æqualem enim esse oportet amicitia legem, ut eadem utrique placeant, quod si fiat, auctoritas etiam quædam acquiritur non solum liberrime petendi, sed hoc propemodum iure sumendi quicquid alterius est: sic in diuina amicitia nihil esse potest efficacius ad Dei voluntatem inflectendam ad nos, quam si nos, & totum arbitrium nostrum in magnis, & in minimis ei permiserimus. Quod si ita est, quis melius, perfectius, perseverantius id facit, quam religiosus, qui etiam perpetuo voto omnem suam voluntatem sibi præcidit, & pro sua diuinam inseruit? Igitur et nonnulla etiam iustitia, quoad quidem inter hominem, à Deum intercedere potest ius vultu, licebit religioso à summa illa maiestate exigere, ut quoniam ipsi in omnibus rebus obsequatur, is vicissim aliqua in re sibi, quod tamen ipsius Dei obsequium recidit. Alterum erat fraterna coniunctio, de cuius vi quid attinet plura dicere, cum illam Dominus de cuius voce habeam? Dico vobis, si duo ex vobis consenserint super terram, de quacunque re, quam petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cælis est. Igitur si consensus quaeritur, qui

Esai. 58.

Matt. 18.

vel m
qui c
etiã
voto
vt f
conf
non
ritas
bono
alien
to pl
dam
esse,
acce
ordip
cipu
cilen
illam
radu
in su
& ad
huius
histo
refer
parti
intra
na, se
gene
Deus
hoc o
cibus
mod
subit
vna n
ti ale
cum
lus d
sciet
eo m
to is
dine
vel c

vel maior, & arctior esse potest, quã religioforum inter se, qui omnem omnium rerum communionem teneant, vel etiã firmior ac diuturnior, cum magno illo, & insolubili votorum vinculo sit ligatus? Ex hoc igitur fieri necesse est, vt singulorum preces gratiores, & efficaciores sint in Dei conspectu, tũ propter virtutem ipsam sanctæ caritatis, qua non potest Deus nõ summopere delectari, cum sit ipsa caritas, tum etiã propter illã, de qua ante multa diximus, bonorum operum cõmunicationem, qua vnumquemque alienis quoque meritis ita ornat, vt eo etiã nomine multo plus possit. Beatũ Dominicũ accepimus Cisterciensi cuidam Priori, quo familiariter ytebatur, ingenue confessum esse, nihil se ymquam in hac vita à Deo postulasse, quod nõ accepisset; quod ille admirans, quæsiuit ab eo, cur non ergo ordini suo Conradũ Teutonem peteret, qui tum inter præcipuos Doctores ferebatur. Cui Dominicus, esse rem difficilem, sed tamen si peteret, nõ diffidere. Itaque cum totam illam noctem orando vigilasset, ecce primo diluculo Conradus in templũ venit, abiicit se ad Sancti pedes, supplicat vt in suam se familiã asciscat, & cum ingenti omniũ gaudio, & admiratione statim asciscitur. Multa alia afferri possent huius rei exempla: pleni enim sunt omnes libri, & omnes historiæ, nec vllius fere religiosi scripta extat vita, quæ non referta sit eiusmodi beneficiis, quæ à Domino obtinuerit, partim supra naturã, quæ sunt notiora, & illustriora, partim intra terminos, limitesque naturæ, quæ sunt sane quotidiana, sed minus cognita, ac sæpe ne cognita quidem. In quo genere illa etiã mihi admirabiliora videri solent, quæ Deus interdum suis concessit minuta, & minima, quasi ad hoc quoq; maiestatem suam demittens, vt eorum vel precibus, vel etiã tacitæ ipsi voluntati obsequeretur. Cuiusmodi est quod de Scholastica legimus, cum ipsa precante, subitos imbres de celo demisit, vt Benedictũ fratrem suum vna nocte retineret: & de S. Thoma Aquinate, cui egrotanti aleces extra tẽpus suppeditauit. iteq; de B. Franciscò, qui cum in graui morbo aliquid musice audire cuperet, angelus de nocte astitit, deambulans in cubiculo, lyrãq; pulsans, sciētissime. Quæ, & alia innumera in reb⁹, vt dixi, minimis, eo magis illã Dei facilitatẽ testatur, simulq; ostendũt, quãto is paratior futurus sit in maioribus, quæ eius magnitudinem magis decere videtur, & quæ præsertim cũ propria, vel cum aliorũ vilitate cõiuncta sunt. Hanc enim ob cau-

sam

Hom. 41 in Genes. Iam scribit Chryſtoſtomus, tales homines non ſibi ſolis ſolum, & vtilitatem precibus ſuis afferre, ſed aliis quoque, & quidem integris ſæpe ciuitatibus, ac populis, Quare illi etiam merito idem adiūgit, Cum igitur, ait, virum videtur externo habitu amictum vili, virtute vero intrinſecus veſtitum, noli id, quod apparet, deſpicere, ſed contēplare animæ diuitias, internamque gloriam. Talis erat beatus Helyas, qui melotem tantum habebat, at purpuratus Achab illius melote indigebat. Vide Achabi inopiam, Helyæ autem diuitias.

Comparatio ſtatus Religioſi cum ſeculari laico.

CAPVT XXXVI.

EXPLICATIS religioſæ vitæ fructibus, eiufq; tamquam ampliffimis opibus expoſitis, per ſe iam apparere poteſt, quanto ea interuallo aliis omnibus vitæ rationibus, vtilitate quidem, & ſalutis adipiſcendæ facilitate antecellat. Sūt autem hi ſtatus, qui in comparationem adduci poſſunt, laicus, Clericalis, Episcopalis, Solitarius: de quibus ſingulis aliquid eſt dicendū. Atque vt à laico, qui inſimus eſt, incipiamus, magna eſt ſine dubio, & euidens inter virtutum diſtantia: quam diſtantiam illa mihi Saluatoris parabola docere videtur, in qua Dei ſeruitus magne cuiuſdam cœlestis ſimilitudine exprimitur, à qua tria omnino retrahunt impedimenta, quæ ibidē commemorantur: Villam emi, lupubouum emi quinque, Vxorem duxi. Itaque etſi in laica vita multa ſunt, & varia hominum ſtudia, & occupationes, omnes tamen à diuina Sapientia tribus hiſ capitibus breuiſſime comprehendī videntur: idque ita etiam Ambroſius intellexit, qui ſcribit, docuiſſe Dominum hoc loco, terrenam omnia relinquenda eſſe, quod inquit, neque ille, qui ſtudium intentus inferioribus, poſſeſſiones ſibi terrenas coemit, magnum cœlorum adipiſci poſſit, cum Dominus dixerit, Vende quæ habes, & ſequere me. Nec ille, qui emit boues, cuius Elyſæus occiderit, & populo diuiſerit quos habebat, & ille qui duxit vxorem, cogitet quæ mundi ſunt, non quæ Domini, non quo coniugium reprehendatur, ſed quia ad maiorem honorem vocetur integritas: quoniam mulier inuupta, & vidua cogitat quæ ſunt Domini, vt ſit ſancta corpore, & ſpiritu. Hæc Ambroſius. Nos autem ſingula hæc impedimenta, & quaſi vincula, quibus ſeculares homines alij alio

Luc. 14.

Lib. 7. in Luc.

1. Cor. 7.

alliga
ricula
inqui
poſſid
Viti
nari v
ri, ni
ſubda
ambin
tiam i
diuina
tur, ſe
tradur
tur, qu
gorius
acriter
Iob, Q
ius ſer
timen
Primū
rit, nul
bition
merari
petran
nihil a
gno. Id
Regi. A
culpā a
ſtatus,
eſt ex c
ad ben
deteri
ſtū eſt
eſt imp
præcep
leri ſun
horū ſe
lètes c
ſtultiffi
gratis i
men tā
tem pre

alligari solent, consideremus. Ac primi quidem generis pe-
 ricula optime ab Augustino declarantur his verbis. In villa, *Ser. 33.*
 inquit, empta dominatio notatur: habere enim villam, & *de ver.*
 possidere, hominē sibi in illa subdere, & dominari delectat. *Dom.*
 Vitium malū, & vitium primū. Primus enim homo domi-
 nari voluit, qui dominum habere noluit. Quid est domina-
 ri, nisi propria potestate gaudere? Est maior potestas, illi
 subdamur, vt tuti esse valeamus. His Augustini verbis &
 ambitionis malum indicatur, quę dominatum, & excellen-
 tiam inter homines appetit, & religiosorum felicitas, qui
 diuinę potestati, vt ille monet, omnino, penitusque subdū-
 tur, seque illi votorum vinculis insolubilibus constrictos
 tradunt. Ac illi quidem, qui dominandi cupiditate tenen-
 tur, quanto in discrimine versentur, diserte ostendit Gre-
 gorius, tum alias saepe (nullū enim aliud ferme vitium tam *24.*
 acriter exagitaui) tum vero in illa verba, quę sunt in libro *Mor. 14.*
 Job, Qui dicit Regi Apostata, qui vocat duces impios. Cuius
 sententiam si breuiter complecti velimus, tres maxime
 timendi causas inter honores, ac dignitates inueniemus.
 Primū quoniā cum earum amor animū alicuius occupa-
 rit, nullum decus, nulla honestas tanti erit, quam non am-
 bitioni posthabeat. Hinc enim à Gregorio dictum est, Num-
 merari culpę nequeunt, quę habēdę potestatis amore per-
 petrantur. Deinde ipsemet excellentię appetitus, etiamsi
 nihil aliud peccetur, per se tamen in vitio est, & quidē ma-
 gno. Ideo enim Gregorius idem dictum putat, Qui dicit
 Regi Apostata, quia, inquit, vnusquisque rector toties ad
 culpā apostasię dilabitur, quoties pręesse hominibus dele-
 ctatus, honoris sui singularitate letatur. Tertiū periculum
 est ex officij suscepti magnitudine, si vel nō iuuetur subditi
 ad bene viuēdum, vel, quod est peius, etiam malis exēplis
 deteriores fiāt. Quā ob causam, auctore ipso Gregorio, dī-
 ctū est de Deo. Qui vocat duces impios, Quia, inquit, dux
 est impius, qui à tramite veritatis exorbitat, & dum ipse in-
 præceps ruit, ad abrupta sequētes inuitat. An nō igitur mi-
 seri sunt, qui cœna illa neglecta, bonis omnibus referta, in
 horū se malorū turbam, & aliorum quoq; plurimorum vo-
 lētes coniciunt? Mihi quidē non solum miserrimi, sed etiā
 stultissimi videntur, qui cum ad regium conuiuiū vltro, &
 gratis inuitētur, nullo ipsorū sumptu, nullo labore, illi ta-
 men tāto pretio tam infelicē villam emere malint. quo au-
 tem pretio: seruitutis, sollicitudinis, plurimarū curarum, &
 angorum

angorum, quæ carior est merces, quã auri, aut argentorum
 enim exteriora sunt, illa interiora, & quæ nos penitus
 gũt. Comparemus nunc religiosi hominis vitam remoueamus
 ab hac ambitione, tranquillam, sedatam, omnisque pertu-
 bationis expertem, denique cæna plenã, ac magnã firmi-
 tudine designatam. Sunt enim in cæna hæc tria præcipua
 quies in accubitu, suauitas in epulis, iucunditas in conuiui-
 o. Tu, colloquioq; cõuiuari. Quæ autem maior animi cura
 quã religiosi, qui nihil in hoc mundo appetit, omnia ab
Rom. 8. cit, vno autẽ Deo fruatur, à quo certus est, vt Apostolus
 quitur, neq; instantibus, neq; futuris separari se posse. Quæ
 autem dulciores epule, quam cœlestiũ rerum tractatio, &
 animæ palatum mirabiliter oblectant, & demulcent. Quæ
 enim tauri, quæ altilia, aut quæ condimenta cum illis dei
 ciis comparari possunt, quæ nobis ex illo superno beato
 conuiuio cadũt. Atq; hæc deinde omnia augentur, magis
 que dulcescunt, suauissima sodalium, fratrumque commu-
 nitione, qui nobiscum huius cœnæ participes sunt. Nam
 omnis hominũ societas maxime iucunda, maximeque
 ruralis est, tum præsertim talium hominum, qui & virtute
 præditi, & nobiscum ita sint astricti. Hac igitur cœna fru-
 tur religiosus quisque, totaque hæc vita perpetua est equi-
 dam cœna; quoniam, vt est apud Sapientem, Secura mensuratur
Pro. 15. quasi iuge cõuiuium. Hic sine periculo, & sine trepidatione
 ne viuatur, nulla etiam cogitatione rerum, ac negotiorum
 difficiliũ; hæc enim omnia, quæ molesta sunt, de indulto
 remoueri à mensis solent, vt nulla ratione tantis, tamque
 securis voluptatibus comparari debeant illorũ occupatio-
 nes tam anxie, & tam periculose, qui in villa emenda
 tam suam vitam impendunt.

Sequuntur alij, qui pluribus boum paribus emptis, non
 sunt in lucro, & negotiatione, & rei amplificatione. Miser
 certe, & si verũ quærimus, etiam vile hominũ genus, qui
 in rem tam contemptã curas, & cogitationes suas abieci-
 rũt. Itaq; iure Saluator illius typo hos conclusit, qui boues
 ad hoc emissit, vt agros coleret, quod opus infimũ sine
 bio est, & maxime ignobile. Vt enim qui id opus faciũt, ter-
 ram subigũt, terram oculis spectant, & animo etiam cogi-
 tant, sic qui diuitiis quærendis studet, quocũq; artificiosius
 faciat, nihil aliud quam terrã tractat, quoniã hæc omnia
 si recte estimemus, terrena materia cõstãt, sed externa spe-
 cie insipientiũ oculos fallunt. Nam quid de peccandi per-
 culo

calis dicamus, quæ emendo, vendendo, contrahendo, impendent, & quæ euitari vix possunt, præsertim cum habendi desiderium humano animo semel infuderit: Itaque hoc constitutum sit, omnem hanc vitam, quæ cupiditate duce in conatu faciendo versetur, ne ullam quidem partem habere cum religiosa vita conferendam. Illa enim semper inquieta, turbulenta, sollicita: hæc semper in summa tranquillitate, & pace, nempe remotis iis causis, quæ cum perpetuæ caluum varietati sunt expositæ, magnam afferunt perturbationem. In illa frequentissima sunt æternæ mortis pericula, hic omnia salua, omnia tuta. In illa denique nulla, aut pene nulla spiritalium rerum cogitatio; hic vnum earum studium, vna delectatio.

Supereit tertium genus, eorum, qui uxorem duxerunt, de quorum vinculis alio loco copiosus dictum est, sed tamen hoc summam dici potest, id quoque impedimentum maximam omnino vim habere, vt à cœna illa excludat. Etenim si bonum negotiatio, & thesaurizandi studium sufficit ad impediendum, quid faciet is, qui uxore ducta eadem primum thesaurizandi necessitate urgetur, & præterea ipsis etiam vortis, liberorum, familiæ, & multarum rerum, quæ hæc consequuntur, curis illigatur: ex quo magnam Dei obliuionem, & ignorantiam, atque ex vtraque magnam peccandi procliuatatem nasci necesse est. Quamobrem recte, & commode Bernardus ita religiosum ordinem cum ordine Prælatorum, & coniugatorum comparat, vt dicat, omnes quidem operam dare, vt hoc præsentis seculi pelagus magnum, atq; vndosum pettranseant, sed in modo multum interesse. Prælatos enim nauim transmittere, quod omnino non vacat periculo, præsertim in tantis procellis, & tempestatibus, in quibus, vt ille ait, modo vsque ad cœlos ascendunt spiritalia tractantes, modo vsque ad inferos descendunt, infernalibus facta diiudicantes. Secundos porro, qui sunt religiosi, ponere transire, quod iter & breuius, & facilius, & denique securius quoque esse constat. Tertium demum esse eorum statum, qui castum sequuti coniugium, terrenarum etiam rerum possessionem retinuerunt, & eos quidem neque ponte, neque etiam nauim, sed plane vado transire, laboriosum prorsus, inquit, & periculosum habentes iter, quippe qui nulla viâ compendia captent. Nam quod periculosum sit iter, in eo patet, quod tam multos in eo perire dolemus, tam paucos videmus, sicut necesse est, pettranseant. Valde enim difficile est, præsertim istis diebus, quibus militia nimis inualuit, inter vndas huius mundi,

Serm. de
tribus
ordin.

voraginem vitiorum, & criminalium peccatorum foveam declinare. Hæc Bernardus, qui sane admodum luculentè & illorum miserâ, & nostram nobis felicem sortem ob oculos ponunt, cum illi tam difficili, & periculosa nos ea viam grediamur, inquam tria illa concurrunt, breuitas, fragilitas, securitas, quæ quicumque teneat, nihil amplius desiderare possit.

Quid igitur iam singulas viuendi formulas persequamur, quæ intra hæc, quæ diximus, genera continentur, ut mercatorum, ut militum, ut aulicorum, ut etiam iurisperitorum, eorum omnium, qui in litteris ætatem agunt? Quod enim ex his omnibus institutis, quod vel in comparationem cum religione venire audeat? Omnino ex his omnibus maxime ingenuum, ac liberale illud est institutum, quod in litterarum cognitione versatur, idque eiusmodi, ut in eo facilius aliquid homines salui esse possint, si rerum, quas Deus condidit, scientia ad eiusdem Dei earum auctoris amorem, & timorem sibi gradum facere velint. Sed tamen hoc ipsum quam difficile, & raram in seculo, ubi suas quisque spes sequutus, alio honorem, alius quæstum, alius famam, & gloriam, contempnitate voluunt? Itaque euenit in plerisque quod ait Bernardus, ut alij scire velint, ut sciatur, quod vanitas est, alij ut sciatur, quod curiositas est, alij etiam ut scientiam vendant, quod mercatura quædam est. Quod si hæc secularis litteratura his periculis exposita est, ut iam fere nihil sit aliud, quam instrumentum vel auaritiæ, vel ambitionis, quid de aliis dicendum erit, & potissimum de iis, qui in principum obsequio vitam agunt, quorum quidem rationem si cum religiosorum ratione vel conferre velimus, iniuriam sine dubio nobis sanctitati faciemus. Est tamen in hoc ipso similitudo nulla, quod utrique seruiunt, utrique etiam huius seruitutis premium expectant. Cæterum in rebus ipsis nulla comparatio. Nam & merces illis dubia, his ceteris vtilissima; illis fluxa, & effluua, & quantacumque sit, pusilla, & exigua, his æterna, & immortalis, & omnino maior spe, maior cogitatione necesse est. Præterea illorum Domini mortales, mutabiles, ac plerumque difficiles, & morosi, quibus etiam multo labore satisfieri nequeat, & sæpe gratiam multis annis collectam vna leuis offensio effundat: nobis autem tam piis, tamque elemosinosis Dominus, ut ipsas etiam culpas, ac negligentias facillime ferat, illisque potius vitro medeatur, is demique de quo veniunt, & sapienter

ser. 36.
cant.

& sapienter

& sapienter dixit B. Ambrosius, neque se Mortem timere, neque recusare vitam, quoniam bonum Dominum haberet. Atque hęc vna cogitatio quantum inersit inter hominum seruitutes & seruitutes Dei, multos, qui hoc attentius considerassent, sæpe impulit, ut hæc cum illa cupidissime commutarent. Ita fecere illi duo, quos narrat Augustinus, cum in Imperatoris aula hæud mediocrem tenerent locum, commotos lectione libelli, in quo descripta erat Antonij vita, subito & tanti Principis gratiam, & sponas, quas recens dixerant, & quicquid in mundo habebant, reliquisse. Quorum ratiocinatio, cum se inuicem ad hoc inipellerent, his verbis ab Augustino expressa est. Dic quæso te, inquit omnibus istis laboribus nostris quo ambimus peruenire? Quid quarimus? cuius rei causa militamus? Maior nō esse poterit spes nostra in palatio, quam ut amici Imperatoris sintus? Et quid ibi non fragite, plenumque periculis? Et per quod pericula peruenitur ad grandis periculum? Et quam diu istud erit? Amicus autem Dei, si voluerō, ecce nunc sio. Hanc mentem, & hanc lucem sine dubio spiritus sanctus iis suggerebat. Itaque omnia verissima, & optima, idque in primis, quod per multa pericula assentandi, obsequendi, alios etiam calumnias peruertendi, perueniatur ad eam principum benevolentiam, in qua ipsa maius sit periculum. Atque hoc quidem magnis, ac diuturnis laboribus: tamen incertum est an aliquando consequuturi simus. Dei vero amicitia, ac benevolentia certissima, statimque ac nos velimus, præsto est, neque vero locus est dubitandi, ne longa seruitus illi bonitati impensa, suo præmio, suæque mercede frustretur. Itaque ut antea de coniugio dicebamus, si vinculum aliquod subeundum sit, longe præstare ligatum esse cum Deo, qui non potest esse non bonus, quam cum homine, qui sæpe est malus, & ex bono fieri potest malus; item nunc de seruiendo dicimus, si ad alienam voluntatem viuendum sit, multo oprabilius esse Dei voluntati, quod religiosi faciunt, quam hominis voluæitati sese subicere. Illa enim non potest esse nisi recta, & æqua, & nobis ipsis salutaris, hæc sæpe, atque adeo plerumque distorta est, & vitiosa, & quod caput est, ad eius, cui seruimus, vitiatem, commodumque dirigitur. Ac de singulis quidem statibus hæc breuissime dicta sint.

In vniuersum autem de omnibus hoc dicere libet, necesse esse secularium vitam pluribus malis patere, cum in eâ viget, & regnet omnium malorum origo, & fons, nuntium propria

Propria voluntas. Hæc enim nostra voluntas cum ita vincit, & corrupta, cohibere se non potest, quin modo in hunc modo in illam partem præceps ruat. Quinimmo cum per se à Deo cæca, & iniqua sit, tum deinde accedunt affectus turpidi, & concitati, iracundiæ, odij, cupiditatis, ad comprimendos quoniam nullum studium, nullisque labi adhibetur, sed potius ipsi, vbi corroborati ita dominantur in vita, vt eorum libidine cuncta gerantur, innumerabiles ab eis perniciæ in animas primum, deinde etiam in corpora ipsa proueniunt. Nam vbi non ratio, & consilium, temeritas, & inconstancia valet, nihil tutum, aut stabile, & omnia incerta, & miseris plena. Hinc enim subiti impetibus hinc repentinis, & præcipites deliberationes, quas quoties videmus in seculo, cum vt se leuis offerat occasio, plerumque etiam sine occasione, noua suscipiantur consilia, modo nostriæ, modo mercaturæ, modo aliorum negotiorum; quæ mere suscepta eadem temeritate deseruntur, vt nullum futurum, nullus curipus tot motus, tamque varias habeat ætuum agitationes, ex quo etiam fit, vt sæpe homines & familia, suas magnis detrimentis atterant, & omnino perdant. Contra vero religiosi, cum aliæ regantur ductæ, a his et roribus longissime absunt, præsertim cum, vt antea dictum est (dicendum est autem sapius, aut potius habetis semper ante oculos) non ab homine regantur, sed à Deo. Itaque nullum est periculum, ne sui amore decepti errant eligendo: nihil enim ipsi eligunt, sed ex aliorum præceptis pendunt. quare tota eorum ratio in vita constans, & gratæ & plane vniformis reperietur. Sunt præterea in seculari vita duo magni, admodumque periculosi scopuli, quorum alterutrum nulli pene effugiunt, alter ocij, ac desidia, & nimiarum occupationum. ille ferme locupletiorum, & potentiorum, hic vel tenuiorum, vel certe eorum, qui ditiores fieri velint, quorum magna est multitudo. Ac de otio quædam verum est quod Bernardus scripsit, esse id sentinam omnium tentationum, & cogitationum tum inutilium, tum etiam nocularum, denique summam esse mentis malitiam. Quæ vana & damna nimis occupationibus efficiantur, idem Bernardus luculente describit initio eorum librorum, quos de consuetudine ad Eugenium misit, cum ait, Ita earum quasi calidior obdurari, vt neque compunctione scindatur, nec pietas molliatur, nec minis cedat, nec precibus moueatur, impetum sit ad beneficia, inuerecundum ad turpia, impatientem

*Ad frat.
de mon.
Dei.*

ad per
reatur
licitud
prellar
fuisse
habita
rum vi
sequit
huius
sua inc
mo ha
quatu
foris u
Deniq
quidem
per vit
lius, bo
tis ab
summa
tur, ij
lium op
de m
tutem
corona
multip
stimulu
lior, sa
causa o
tentia,
Neq; ei
fuetis,
exciden
lis fruct
nis ster
mito
ra

ad per

ad pericula, denique nec Deum timeat, nec homines reue-
 reatur. Rectè igitur etiam hoc Gregorius, qui secularem so-
 licitudinem in Esau, religiosam autem quietem in Iacob ex-
 pressam putat, quorum alter venationi deditus, & agricola
 fuisse scribitur, alter vir simplex, & domi, siue in tabernaculis
 habitans. Quid enim, inquit, per venationem Esau, nisi eo-
 rum vicia figuratur, qui in exterioribus voluptatibus carnem
 sequuntur? Qui etiam agricola esse scribitur, quia amatores
 huius seculi tanto magis exteriora colunt, quanto interiora
 sua inculta derelinquunt. In tabernaculis autem, vel in do-
 mo habitare est, se intra mentis secreta restringere, & ne-
 quaquam exterius per desideria dissipare, ne dum ad multa
 foris inibant, à semetipsis alienati cogitationibus recedant.
 Denique illud extremum sit in hac comparatione, quod hi
 quidem seculares laici, ut nunc eunt tempora, vel omnino
 per vitiorum prærupta deferuntur, vel si qui sunt, qui mel-
 lius, honestiusque viuunt, satis habere videntur, si à pecca-
 tis ab teneant, si furtum non faciant, si non occidant, & in
 summa si nulla re Dei numen offendant, quod qui assequun-
 tur, in inter reliquos eminere purantur, & tamquam mortu-
 lum optimi digito monstrantur. Religionem autem hoc qui-
 dem primo loco, deinde vero illud etiam elaborant, ut vir-
 tutem virtute, merita meritis cumulent, nonaque quotidie
 coronas humilitatis, penitentiae, mortificationis officijs
 multiplicent; quam ad rem magnam illis & facultatem, &
 stimulum quoque suppeditat ipsa religio. Vera autem me-
 lior, salubriorque sit ratio, tum aliis multis, quæ breuitatis
 causa omitimus, ostendi potest, tum illa Hieronymi sen-
 tentia, seu quis alius auctor fuit libelli ad Demetriadem,
 Neque enim inquit, tibi sufficit à malis otiosam esse, si otiosa
 fueris à bonis. Omnis arbor quæ non facit fructum bona
 excidetur, & in ignem mittetur. Et blandimur nobis, si à bo-
 nis fructibus non grauemur, qui dampnandi sumus, si à bo-
 nis steriles manserimus? Sic abscindet. Pater omnem pal-
 mitem non ferentem fructum in filio. Et qui acceptum
 talentum in sudario abscondit, quasi inutilis fer-
 uus, & nequam damnatur à Domino. Nec
 minuisse solum, sed & non auxisse,
 damnabile est. Hac
 ille.

os. 27
 245

Matt. 7.

Ioan. 15.

Matt. 25.

Q 3 Compa-

Comparatio status Religiosi cum ordine
Clericorum simplicium.

CAPVT XXXVII.

POr laicorum ordinem sequitur ordo simplicium clericorum, multo quidem perfectior, & cum Deo coniunctior, eoque religionis similior, quod ipsi quoque quam Dei seruitutem proleantur, & ei seruituti sacrato factere consignantur. Sed tamen multa sunt, & magna, quibus superant religionem. Primum enim, si de statu perfectionis quaerimus, cum non habent clerici, habent autem religiosi. Etenim statum immobilem, & immutabilem esse oportet. Non potest autem esse immobilis, si accedat voti nexus, & obligatio, qua carent clerici, modo si nullam animarum curam gerant, sed etiam si gerant: licet enim eam relinquere, nec ut eam semper gerant, nulla promissione tenentur. Tractat hoc argumentum docte, & copiose B. Thomas in libro, quem inscripsit de perfectione vitae spiritualis, cui libro causam dedit quorundam imperitorum, atque etiam improborum error, qui religiosi detraherent, clericos eis non solum comparant, sed etiam praeterire austerant. Quorum temeritas tum a presse Pontificis decreto damnata est, tum etiam illo, quod diximus, B. Thomae scripto luculentissime confutata. Adhaec autem hoc inter cetera, quod illis quidem, qui cuiuspiam munus in perpetuum destinantur, ritus aliqui certi, ac solemniter adhibentur. Videmus hoc in Episcopis, quibus cum Ecclesiae alicuius cura traditur, hincantur, vnguntur, certa etiam precum formulae recitantur, tum vii ga, & panis, & vinum traditur, anulus in digitum inseritur, aliaeque eiusmodi multa fiunt, quibus ostendatur id agi, ut perpetuum vinculum, & quasi responsionem cum sua quisque ecclesia inerat. Idem fit in religionibus, quorum professio laici etiam propriisque ceremoniis sancitur, neque in nouo, ac recentiori, sed antiquissimo instituto: quod declarat Dionysius, qui veteres illos ritus commemorat, & singulorum etiam rationem exponit. Quae ceremoniae deinceps semper retentae sunt, aliae ab alijs, aliqua tamen ab omnibus. Atqui nihil eodem modo fit in clericis, cum aliquam animarum administrationem suscipiunt: ex quo appareat eos in statu perfectionis non esse, immo vero ne statum quidem habere. Haec S. Thomas. Quanto autem inferius sit munus hoc clericorum, statum

Ca. 20.
Et seq.

De eccl.
Hier.
c. 6.

glofo
melio
scenit
cleri
sanx
perfe
nacho
sequi
Episc
fideri
eodem
borun
tionis
vestra
letis
feruo
to fe
deric
rum
Dei
ve po
fertis
curat
& pe
mult
mi,
Episc
uiffi
rante
ri, pl
V
para
no
extr
teru
mar
dign
ta, n
rat,
ind
mo
ne i

gloſo, illud etiam apperte indicat, quod cum à maiori, & meliori ſtatu ad minorem nemini permiſſa eſſe debeat deſcentio, licitus tamen; imo vero etiam laudabilis eſt ex clerici gradu in religionem tranſitus: idque ſacri canones ſanxerunt, non ſolum quia ſecurior, ſed ob id etiam, quia perfectior. Sic enim habetur quodam loco, clericos monachorum propoſitu appetentes, quia meliorem vitam ſequi capiunt, minime impediendos, liberumque eis ab

Episcopis permittendum acceſſum. Gregorius autem Deſiderium Episcopum, qui ſuum quendam retinebat, de hoc eodem admonet, & ſane operæ pretium eſt videre, quo verborum pondere. Hortamur, inquit, vt tam promptæ deuotioni eius, quam in ſancto ſtudet habere propoſito, minime veſtra ſit impedimento fraternitas: magis autem, quibus valeret adhortationibus, paſtorali admonicione ſuccendiſe, vt feruor huius deſiderij in eo non tepelcat, vt qui à turbulento ſecularium turbarum tumultu ſe ſegrogans, quietis deſiderio, monaſterij portam appetit, ruruſ in Eccleſiaſticarum curarum non debeat perturbationibus implicari, ſed in Dei laudibus permittatur ſecure ab iis omnibus remanere, vt poſtulat. Hac quidem Gregorius, & optime, illudque præſertim, quod religioſam vitam portum appeller, eumque ſecurum & quietum; contra vero eccleſiaſticum illud munus & perturbationibus implicatum, & ſecularium turbarum tumultu inquietum. Extat etiam ſimillima Anſelmi doctiſſimi, & ſanctiſſimi viſi epistoſa ad Goſridum Pariſienſem Episcopum, qua eum leniter ille quidem, ſed tamen grauiſſime accuſat, quod clericam ad religioſum iugum aſpirantem impediret, idque ab eo nec ratione, nec conſilio fieri, pluribus rationibus docet.

Verum vt hæc, quam tractamus, vtriuſque huius vitæ cõparatio clarior ſit, atque euidentior, conſideranda eſt omnino clericalis huius ſtatus difficultas, & periculum, quod ſane extriplici capite oritur. Primum eſt ipſa ordinis dignitas; alterum officij, quod gerunt, grauitas, nempe curandarum animarum, tertium redditus, ac facultates eccleſiaſticae. Nam dignitas ipſa, quis negare poſſit, quin eximiam quandam vitæ, morumque probitatem, integritatem, ſanctitatem requiratur, & vitium quoduis, etiam minimum, eo turpius ei ſit, & indecentius? At qui ſacerdotium tantæ dignitatis eſt, vt non modo in terris nulla ei par ſit, ne vllius quidem Principis, ſed ne in cælis quidem vllius Angeli, quippe cum nulli eorum

datum sit, ut ipsius Dei corpus verbis conticere, manibus tractare, ore sumere, alius ministrare possint. Itaque plane diuina est potestas, & diuina vis, quæ eos, quibus tribuatur, Deos potius, quam homines faciat. Quod si est, quem animi, quem omnium motum candorem tale manus postulat: Quo non oportet esse puriorem (ait Chrysostomus) tali fruente sacriatio? Quo solari radio non splendidiorem eam manum, quæ carnem hanc diuidit? os ex igne spiritali repletur; linguam, quæ tremendo nimis sanguine rubescit? Iure igitur Bernardus magnam hominum culpam hac in re deplorat, quæ deploratio non in illa tantum tempora, sed nescio an etiam multo magis in nostra conueniat. Curritur, inquit, passim ad sacros ordines & reuerenda ipsis quoque spiritibus Angelicis ministeria homines apprehendunt sine reuerentia, sine consideratione. Neque enim signum regni occupare cœlestis, aut illius timore imperij gaudere coronam, in quibus auaritia regnat, ambitus imperat, dominatur superbia, sed & iniquitas, & luxuria principatur. Ab hac igitur culpa longe remoti sunt religiosi, quorum etsi plerique ad hæc sacra accedunt (ne hic videlicet status hac etiam, quantumcumque est, vel dignitate vel utilitate careret) alio tamen spiritu, alia præparatione accedunt, non solum nulla ambitione, aut auaritia impulsis, quam ipse status excludit, sed ne propria quidem voluntate. Verum ut in reliquis multo minoribus, ita in hoc retan o maiori, vel potius omnium maxima, illis ut agatur imperio, quorum eis vox iustas est diuinæ vocis. Itaque cum ipsi sibi honorem non sumant, ut est apud Apostolum, sed vocentur à Deo, quem admodum Aaron, non est dubitandum, quin Dei bonitas pro suo more, & instituto, congruentem quoque eis gratiam suppeditatura sit, & quidem abunde. Declaratum est id exemplo non iucundo minus, quam illustri Ruperti, eius, qui postea Turicensis Abbas fuit, multo præclare scripturis igitur hoc de se ipso, bonus virque testis, ita commemorat, cum à superioribus suis videretur, ut sacris iniuraretur, & ille constanter indignitatis conscientia recusaret, accidisse sibi nocturnum visum, quo plane intellexit Deo auctore id fieri. Visum enim esse sibi videre altare quoddam, & in eo imaginem Saluatoris crucifixi videntis, & oculos apertos in se intelligens, cuius aspectu torus incensus, cum amplexum eius adentissime expecteret, sed ab altaris crepidine, quod magnum, & altum erat, prohibere-

Hom.
83. in
Matth.

Ad Cler.
c. 29.

Hebr. 5.

Libr. 12.
in Matt.

prohibere
tu in
ad De
arque
autem
uinu
factum
iorem
antea
ac illu
nium
post eu
Nan
lo labe
ica in e
liqua n
quin e
verbis
ret, &
figno n
quatan
luau ta
torrens
structur
Eucha
sed ver
in suar
comple
terrena
tutari,
grauita
siderem
quam
oraculo
Cum
iam al
conijci
mi, si
manum
priis sen
libera, c
suscita a

prohiberetur, sensisse se tamen à Domino interno instinctu inuitari, quare cum accessisset, medio altari scisso, viam ad Dominum patuisse, tumque se fidenter eum tenuisse, atque artissime amplexum, osculatumque esse, ipsum autem Salvatorem, quo profundius oscula admitteret, diuinum os suum apertum, & hians prœbuisse: simul etiam factum esse, vt inter eos amplexus, tum diuino amore maiorem in modum inflammaretur, tū etiam sacerdotij, quod antea fugiebat, desiderium sibi inspirari senserit; quod simul ac illuxit, cum suo Abbati indicasset, paulo post eum omnium gaudio exequutum esse. Adiungit etiam aliud, quo post eam ordinem susceptum, non minus sit confirmatus.

Nam iacuit in lectulo, hominis species apparuit de celo labens, capite obuoluto, quasi agnosci nollet, eaque se ira in eum tota demisit, vt caput capiti, pedes pedibus, reliqua membra cum omnibus membris intime commiseret: quin etiam ipsam animæ substantiam modo quodam, qui verbis exprimi non posset, ita peruaderet, atque imprimeret, & quidem citius, & profundius, quam mollissima cera signo imprimatur. Addit vero, quod facile credi possit, sequatam esse tantam, tamque incredibilem iucunditatem ac suauitatem, vt nisi ea celeriter à Deo inhibita esset, is quasi torrens voluptratis sine dubitatione animam de corpore abstracturus fuerit. Fuit igitur hoc totum expressum, quoddam Eucharistia symbolum, in quo Dei filius, facie quidem tecta, sed vere tamen totum sese toti animæ iniundit, eamque & in suam transformat similitudinem, & gaudiis celestibus complet, sed eorum, qui, vt Rupertus, non temeritate, nō alia terrena cupiditate inducti, sed à Deo per superiores suos inuitati, aut etiam coacti accedunt. Et reuera si muneris huius grauitatem, tamque diuinæ rei magnitudinem, vt decet, consideremus, ea quidem tanta est, vt qui hoc perpendat, numquam se satis tuto suscipere eam posse arbitretur, nisi tali oraculo accepto securus fiat.

Cum igitur hoc caput nihil dubitationis habeat, videamus iam alterum de animarum curis, quæ cura cuius oneris sit, conijci potest ex illa Sapientis sententia, qua ita monet, Filii mi, si sponderis pro amico tuo, delixisti apud extraneum manum tuam, illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus, ita ergo, quod dico tibi, & temet ipsum libera, quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum, ne de deis somnum oculis tuis, ne dor-

Ром. 6.

mitent palpebrae tuae. His igitur curis, atque, ut hic dicitur, etiam laqueis innecti sese, qui pro altero spondet, & eodem non pro vno, sed pro multis, nec pecuniam, sed curam diem rei immortalis, atque aeternae cuiusmodi sunt augeat. Itaque qui tantum officij sustinent, non modo peccant, praeter praeteritum, & factis noceant, quo nihil est grauius, etiam ipsa cessatione, si non iuuent, si quod adeo reprehendit Ezechiel, infirmum non consolident, a grotum non auerant, contractum non alligent, abiectum non reducant, perditum etiam non querant. Vere enim, & grauius Gregorius in Euag. tum saepe alibi, tum vero in homilia quadam, Nullum, inquit, puto ab aliis maius prauiudicium, quam a sacerdotibus tolerat Deus, quando eos, quos ad aliorum correctionem posuit, dare de se exempla prauitatis cernit, quando peccamus, qui compelescere peccata debuimus: nullarum marum luera quaerimus, ad nostra quotidie studia uertimus, terrena concupiscimus, humanam gloriam intentate captamus: & quia eo ipso, quo ceteris praelati sumus, agenda qualibet maiorem licentiam habemus, suscepta benedictionis ministerium uertimus ad ambitionis argumentum, Dei causas relinquimus, ad terrena negotia vacante locum sanctitatis accipimus, & terrenis actibus implicamur. Igitur religiosi his omnibus periculis experes sunt, qui animarum curandarum obligatione teneantur. Quod opinatus esset fortasse gloriandum, si nihil ipsi operis contingeret in animas. Si enim ita esset, carerent sane his incommodis, sed tamen carerent etiam ijs commodis, ac praemissis. Deus suae vineae operariis pollicetur. Verum, ut mihi uisetur, ita fruuntur bono, quodcumque inest in tam praeter opere, ut tamen eius malum omne effugiant. Nam quod proximorum salutem attinet, ita ei operam nauant, ut etiam alius, diligentius, laboriosius non possint. Sed quia hoc bene faciunt, nullaque obligatione, ab iis etiam peccatis immunes sunt, quae eam obligationem consequuntur. Ita hoc quoque video à S. Thoma apertissime scriptum de huius ipsius perfectionis statum, quae est in proximis adiuuandis maxima, magis teneri à religiosis, quam ab ipsis dicitur: quoniam pleraque eorum instituta iis muneribus constituta sunt, non ex iustitia, ut clerici, sed ex caritate, qua Episcopi in animarum cura subleuant concionando, confessoribus peccatorum audiendis, publice, & priuatim exhortando, & reliquis tot eius generis officiis. Atque hoc quibus

Op. de
perf. c.
23.

eiusm
Re
sticis
metu
ac m
valde
illa v
lium p
exige
nibus,
tate s
quoda
mean
fident
beant
randi
suae l
non v
& alie
nibus
nitate
religi
diuiti
bus co
munic
me, et
faciam
reli. t
damus
vniuer
alter a
cui ho
nem a
cōmo
eam, c
Secun
non ta
ad hoc
remor
sed eri
de que
que fe

eiusmodi est, vt oculis ipsis pateat.

Restat tertium onus clericorum ex redditibus ecclesiasticis quod quidem tantum abest, vt à plerisque onus existimetur, vt etiam hoc vnum laborent, quomodo eos augeant, ac multiplicent: quod non facerent, si sentirent quam ipsos valde grauet. Est tamen onus, idque aliquando cognoscent, illa vectigalia Christi sanguine parata, & vni Christo à fidelium pietate consecrata, quos vsus, quam pios, quam sanctos exigebant. De quo cum plurima & à Theologis penè omnibus, & à sacris scriptoribus dicta sint, nobis in hac breuitate sufficiet vnica Bernardi auctoritas, cuius illa sunt in quodam sermone super Cantica, Timeant, ait, clerici, timeant ministri Ecclesiæ, qui in terris sanctorum, quas possident, tam iniqua gerunt, vt stipendiis, quæ sufficere debeant, minime contenti sint, superflua, quibus egeni sustentandi forent, impie, sacrilegèque sibi retineant, atque in vsus sine superbiæ, atque luxuriæ, victum pauperum consumere non vereantur, duplici profecto iniquitate peccantes, quod & aliena diripiunt, & sacris in suis vanitatibus ac turpitudinibus abutuntur. Nec plura de hoc. Est enim euidentis, ac manifestæ ratio illa, quæ quosdam etiam, vt scimus, conuicit, vt religiosi fierent, cum ita secum ratiocinarentur, Vt quid istæ diuitiæ ex ecclesiâ, quas cum habuero, si non cum pauperibus communicem, in perpetua culpa vitam, si autem communicem, viam in perpetua cura, & labore? Cur autem ego me cum meo ipsius detrimento pauperum procuratorem faciam? Itaque, vt dixi hoc ipsum eos impulit, vt, omnibus relictis, religiosam nuditatem amplecerentur. Sed concludamus iam omnia paucis hoc argumento. Sunt in Ecclesiâ vniuersa tres hominum status, qui in inuicem comparentur, alter alteri clarius indicabit. Primus est secularium laicorum, cui hoc inest incommodum, quod pauca habet ad perfectionem adiumenta, multa verò impedimenta: sed hoc tamen comodi, quod nullam habet perfectionis obligationem, præter eam, quæ Evangelicæ leges omnibus Christianis imponunt. Secundus est Religiosorum, qui aliqua certè oblatione tenentur, non tam vt sint perfecti, quàm vt esse cupiant, & conentur; sed ad hoc tam multa, & tam magna nacti sunt præfidia, itaque remoti sunt ab omnibus impedimentis, vt non solum facile, sed etiã iucunde, ac suauiter id cõsequi possint. Tertius est hic, de quo agimus, Clericorum, qui, si rectè perpendamus, vtriusque ferè incommodis præmitur, vtriusque autem ferè com-

Ser. 23.

modis

modis caret. Primum enim eandem habent, quàm religio-
 obligationem perfectionis adipiscendæ, ac sine dubio
 quanto etiam maiorem ex ministerij præstantia, ex sacra-
 mentorum quæ conficiunt diuinitate, ex animarum gube-
 natione neque tamen habent ea, quæ religiosi, adiuuamur
 neque eum gratiæ vberioris influxum, de quo multa diximus.
 Rursus hoc etiam deteriori conditione esse videntur, quàm
 ipsi laici, quod nec illorum excusatione uti possunt, si magis
 perfecti sint, & tamen eadem penè omnia, quæ illi pe-
 fectionis impedimenta patiuntur. Nam cum illis permixti
 in seculo viuant atque, ut ita dicam eodem vehantur ma-
 iusdem etiam ventis, iisdemque fluctibus agitari eos necesse
 est, auaritiæ, ambitionis, libidinum quæ vitia cum omnibus
 hominibus innata, & insita sint, inflammantur etiam qua-
 tidie magis & ipsarum rerum, quæ delectant, obiecta, &
 occasione, ac commoditate peccandi, & ipsa licentia. Quæ
 enim modo inanis gloriæ stimulos euadere poterit, qui
 medijs honoribus viuatur aut diuitiarum amore non tangit
 qui eas & sibi, & suis administrat? aut quomodo illius con-
 tinentia diu tuta esse poterit, cuius oculi earundem illece-
 brarum aspectu lacessantur, cuius corpus eadem mensa, &
 cultu curetur, quo seculares, sæpe etiam lautius, & mollius
 quam multi seculares? Merito igitur Bernardus in iis libris
 quibus multa Eugenum Pontif. monet, hoc etiam de hoc
 ordine. Quid tibi vult, inquit, quod clerici aliud esse, aut
 videri volunt? Nempe habitu milites, quæritur clericos, qui
 neutrum exhibent. Nam neque ut milites pugnant, neque
 ut clerici euangelizant. O miserandam sponfam talibus con-
 ditam paranympis, qui assignata cultui eius, proprio
 tenere quæstui non verentur. Atque idem Bernardus in
 quodam Sermone, Dati sunt, inquit, sacri gradus in oc-
 casionem turpis lucri, & quæstum aestimant pietatem. Co-
 piofissimæ liquidem pietatis inueniuntur in suscipienda, im-
 mo accipienda magis, animarum cura sed hæc apud eos cura
 minor, & de animarum salute nouissima cogitatio est. At
 verò Saluatori animarum grauior vlla esse poterat peti-
 tione? Est ergo, ex Bernardi sententia, hoc primum vitium
 in ordine isto cum suis commodis intenti animarum curam
 diuini honoris propagationem, prædicandi, ac docendi mo-
 nus omittunt, & cum de altari viuant, nihil minus, quam
 de altaris seruitio cogitant, sed de se, ac de suis utilitatibus.
 Quod si quis sit, qui hos ecclesiasticos labores non recusat

*Cautè lege, quæ
 auctor scribit
 hic de iure de
 fructu cap. in j.*

*Lib. 3. in
 sine.*

*De conu.
 S. Pauli.*

qui co-
 inuen-
 bene,
 qui ve-
 plan-
 est, ad-
 tra, ni-
 quam
 digni-
 terius
 De qu-
 etum
 de tal-
 rem, a-
 geliur-
 prater
 Deum
 ma De-
 que si
 in suo
 perfec-
 magna
 moni-
 exemp-
 bonor-
 ac spin-
 pertat-
 tutis f-
 quant-
 uenit,
 perpet-
 ret, a-
 quant-
 lam, e-
 religio-
 quada-
 cessio-
 et; al-
 bonos
 adiace-
 ginnu-
 bonos

qui concionibus, qui sermonibus pijs populos excolat, vbi inueniemus, qui hæc omnia faciat eo animo, quo fieri debent, qui gratis laboret in hac vinea Domini exercituum, qui verum Dei obsequium quærat, nihil sibi ipsi? Rara res, planèque difficilis, & ardua, vt se quis in seculo à seculo, id est, ab omni seculari cupiditate intactum conseruet; & contra, nimis facile, & procliuè, vt inter illa ipsa opera, quamquam alioquin honesta, & laudabilia, tamen vel honoris, ac dignitatis alicuius ecclesiasticæ, vel opimi beneficij, aut alterius denique temporalis commodi desiderium obrepat. De qua re quid aliud dici potest, quàm quod præclare dictum est ad Augustino? Audi, inquit, Apostolum gementem de talibus. Dicit alios annunciare Euangelium per caritatem, alios per occasionem, de quibus dicit, Annunciant euangelium non rectè, rem rectam ipsi non recti. Quisquis à Deo præter Deum aliquid quærit, non caste Deum quærit. Si Deum quæreret, castus esset, quia legitimum maritum animam Deum non habet. Denique, vt hæc omnia vitia cessent, eumque singamus clericum, qualis animo fingi potest, vt nihil ei in suo genere desit: hæc tamen perfectio multo inferior est perfectione religiosa, longèque adhuc distat à multis illis, & magnis utilitatibus, quæ sunt à nobis supra copiosius demonstratæ. Caret enim superiorum ductu, caret æqualium exemplis, & incitamentis, caret etiam illa commuocatione bonorum operum tam salubri, præterea copia illa gratiæ, ac spiritus, quæ vberior manat in plures; denique caret paupertatis commodis, & obedientiæ, in qua maximus est virtutis splendor, & quod omnium maximum censeretur, quantumque ille est, adhuc suus est, neque adhuc eo peruenit, vt se omni suæ voluntatis vsu penitus exueret, eamque perpetuo, atque irreuocabili munere, Domino Deo offerret, ac traderet; quod quidem sola religiosa vota consequuntur. Quæ cum ita sint, tum hanc Clericorum, tum illam, de qua superiori capite loquuti sumus, laicorum cum religionis comparationem concludere possumus aptissima quadam similitudine ex S. Bernardo, qui de Saluatoris pro-

*Ser. 49.
de ver.
Dom.
Philip. 1.*

*Ser. 1. in
ramis.*

suus

suis euangelizant. Quod utrumque genus licet in Deum comitatu sit, licet utrumque sanctam in ciuitatem ingre-
 tur, propinquius tamen esse Christo Domino iumentum
 ipsum, in quo sedet, multo iue maiorem ferre laborum
 quoniam illi ex eo, quod sibi abundat, mittunt, hoc uero
 metipsum totum exponit eius obsequio. Hoc ergo nomen
 tum ait esse religiosos, qui nimirum mites, & ut animas
 lud, in speciem abiecti, fortes tamen, suoque domino
 & ad portandum, atque obediendum facti sunt, & qui
 nique ipsi Dei filio tam coniuncti sunt, ut cum tangant,
 intra se habeant, & ad alios etiam circumferant. Quam
 causam ita deinde vir ille sanctus fratres suos cum gaudio
 alloquitur. Silendum ne mihi est, ut elationem caueatis,
 magis loquar, ut habeatis consolationem? Iumentum,
 infidet Christus, nonne vos estis, iuxta præceptum Apostoli
 glorificantes, & portantes Deum in corporibus uestris?

1. Cor. 6.

Comparatio status religiosi cum statu Episcoporum,
 & Prelatorum.

CAPVT XXXVIII.

neg. credendum
 Et utique in
 tu ipsi clari
 cogit. & cyrico
 Ep. 148.
 porus detinere;
 sed solus amore
 re de maxij, d
 Greg. 9. Sculi gregi
 relig. 24. Mor.
 cap. ult.

S Equitur nunc ut videamus utrum melius, & oprabile
 atque ad salutem aptius sit, religiosum esse, an Episcopum,
 & Prelatum. Facilis quæstio, ijs præsertim positis, qui
 de clericorum omnium periculis proximè dicta sunt: quæ
 pericula tum eadem, tum multo maiora, & grauiora sunt
 in Episcopis. Vera sunt enim duo illa, quæ Augustinus
 quadam epistola scripsit, nihil esse in hac uita facilius
 lætius, & hominibus acceptabilius Episcopi, aut prelati
 aut diaconi officio, si perfunctorie atque adulatorie res agant
 sed nihil apud Deum miserius, & tristius, & damnabilius
 sic agatur. Clamat etiam Apostolus de Præpositis omnibus
 Ipsi, inquit, peruigilant, quasi rationem redduri pro
 mabus nostris. De quo scite Gregorius, Penset, ait, qui
 satisfaciendum districtio iudici de sua tantummodo a
 fortasse vix sufficit, quod reddendæ apud Deum rationi
 tempore, ut ita dicam, tot solus animas habet. Chrysostomus
 etiam sex libros integros de sacerdotio scripsit, in quibus
 auream illam eloquentiam, unde nomen accepit, non
 omnem contulisse videtur, ut ostenderet quam arduam
 periculosam prouinciam suscipiat, qui animarum gubernationem
 suscipit. Inducit autem inter cetera pastoris summa
 tudine

tudin
 oues,
 bar la
 pit. Fr
 eum
 grand
 dum a
 nec al
 terea
 non a
 tus, &
 imma
 tiam,
 nimis
 bus fa
 gati, &
 & late
 tere, a
 re. H
 quis n
 uelic
 nihil
 mecu
 rum,
 ner, no
 ignis a
 ner, no
 quis a
 Bernar
 nem c
 plurib
 custo
 sunt, in
 plicare
 senten
 grauit
 sunt, v
 exprin
 tudine
 quillie
 Magn
 paucis

tudinem, eiusque pastoris, qui non suas, sed alienas curat oves, ut quicquid à bestia comedatur, vel furto pereat, ut aiebat Iacob, ab eo exigatur, qui scilicet eas custodiendas suscepit. Et quidem, qui timiditate, aut ignavia pecus perdidit, cum vel facile veniam à domino impetrare, vel non ita grandi danino dependere: at qui Christi gregem pascedum admisit, nec impune laturum, talibus perditis ouibus, nec alia pena laturum, quam animæ propriæ. Illum præterea cum lupis, aut furiis bellum gerere: his luctam esse, non aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principatus, & potestates, & rectores tenebrarum. Item aduersus immanem exercitum vitiorum, scortationem, immunditiam, lasciuiam, odia, lites æmulationes, & alia plurima. Quinimmo pecorum morbos apertos, & manifestos esse, & quibus facile applicari possit medicamentum, quippe cum ligari, & vri, & incidi, cum opus est, possint: at animi morbos & latere, occultosque esse, & difficillime medicinam admittente, aliquos etiam ipsa medicina exulcerari, & recedescere. Hæc ille secundo libro. Tertio autem libro hæc ait, Si quis mihi magnam nauim mercibus onustam committere velit in Aegio, Tyrrhenove pelago gubernandam, uimurum nihil dubitem valde recusare, nec aliam ob causam, quam metu naufragij, in quo tamen naufragio nihil præter aurum, & argentum periclitetur: ubi autem exitum imminet, non nauis, sed animæ, quo non in maris aquas, sed in ignis æterni abissum corruendum est, ubi etiam mors manet, non corporis solum, sed cum ipso corpore etiam animæ, quis admiretur, si me tanto discrimini exponere detrectem? Bernardus etiam hanc omnem animarum administrationem depositam appellat, cuius insuper depositi dignitatem pluribus similibus exaggerans, Civitas est, inquit, vigilate ad custodiam, concordiamque. Sponsa est, studete amari. Oves sunt, inrendite pastui, quæ deinde omnia pergit copiosius explicare. Multa alia ex omnibus sanctis auctoribus in hanc sententiam conferri possent, quia nihil est ab illis vel tam grauer tractatum, vel tam seuerè inculcatum; quæ si veræ sunt, ut certè sunt, & quidem ita, ut ne verbis quidem satis exprimi queant, quid iam cum his periculis, cum hac sollicitudine, ac perpetuis perturbationibus religiosæ vitæ tranquillitatem, seu iratem, otiumque sanctum conferamus? Magnus ad dicendum campus, sed quæ dici possent, omnia paucissimis collegisse mihi Bernardus videtur in epistola ad

Gen. 21.

Ser. 66.
Cant.

Ep. 42.

Henricum

Henricum Senonensem Archiepiscopum, cum ait, Serpens latens in caeuerna, & quali sub modio non quidem lucens, sed fumigans, veterum tamen impetus nec sic declinare sufficit, sed continuis tentationum, variisque fatigatus impulsibus, instar vento agitatae arundinis, huc, illucque circumfusus, quid positus super montem, positus supra candelabrum, huius mihi seruandus, solus tamen ipse mihi sum scandalo, & tædio, solus oneri, atque periculo, ita vt propriae gulae ventri, & oculo scandalizanti frequenter irasci oportet. Quibus ergo molestus angitur, quibus lacefitur iniuriatur, etiam si propria cessent, numquam tamen de alienis deorsus foris pugnae, intus timores? Hæc ille.

Cum igitur nemo tam cæcus esse possit, qui non videat quanto tutior, & salutis æternæ propior sit religiosorum status, quam Episcoporum, videamus nunc etiam quæ sit ratio, quæ in perfectione ipsa comparatio. Vterque enim perfectionem proficitur, sed non eodem modo. Nam Pontificalis dignitas perfectionem exigentiam acq̄sitam, iam confirmatam. Est enim nihil aliud quam spirituale magistrum, cum scilicet Episcopi successores sint Apostolorum, quibus vnus de se ipso, Positus sum inquit, ego prædicare, & Apostolus, & Doctor gentium in fide, & veritate. Neque autem perfectionis magister esse potest, qui non ipse perfectus sit, quemadmodum nec philosophiam docere, nec vllam artem etiam mechanicam, qui non eam ipse didicerit. In religionis status non exigunt perfectionem, sed inducunt. Hæc enim quasi schola, in qua perfectio tum aliorum doctrinæ tum propria exercitatione paulatim acquiratur. Itaque vt ne à Theologis dictum est, alterum esse statum perfectionis adeptæ, alterum adipiscendæ; in quo ipso nemo cogitur, vt uacim sit perfectus, sed satis sit, si aspiret, idque debeat quo paulatim fiat. Quam ob causam, ait Bonauentura, admitti ad religionem etiam peccatores, & imperfecti, nempe vt corrigantur, & iusti efficiantur. De Episcoporum tamen illud ex Hieronymo adducit, Tanta debet esse scientia, & eruditio Pontificis, vt gressus eius, & motus, & omnia calia sint, vt quicquid agit, quicquid loquitur, doctrinam Apostolorum. Hoc discrimen etiam doctè S. Thomas ostendit ex ipsis Domini verbis, qui eum paupertatis consilium daret, ita loquutus est, vt eum cui id daret, nondum esse perfectum, sed futurum ostenderet, si id faceret; Si vis, inquit, perfectus esse, uade, & vende omnia. At vero in Pontificis institutio-

1. Tim. 2.

In Apoc

paup.

Epi. 138.

ad Fabio

lam.

De perf.

cap. 19.

institue
quam a
nitatis n
intellig
bere p
obrem
fano hi
haud p
confer
Arque
differat
honor
alia, ex
obsequ
ctet, d
eum sta
ribus n
turnior
in pal
nis ipse
tate te
naut
peritus
nis, ni
per pre
impelli
per ob
to. Co
cta sit
potest
quæ di
causan
differu
las circ
ligiosu
ris. Cu
tale qu
imbeci
re possi
quam
Ac mo
rum su

institue

constituendo, interrogauit non solum an diligeret, sed an plus
 quam alij diligeret, idque semel iterum, tertio, vt vel cha-
 ritatis magnitudo exaggeraretur, vel, vt docet Bernardus, *Serm. 76*
 intelligeretur, quisquis alijs præficitur, diligere Deum de- *Cant.*
 bere plusquam sua, plusquam suos, plusquam se. Quam-
 obrem, ne nos in re hac vocum similitudo decipiat, est
 sanè hic status perfectus yterque, atque etiam Episcopi
 haud paulo perfectior; sed ita vt hic requirat perfectionē, nō
 conferat, ille conferat, nec tamen adeo magnam requirat.
 Atque aliud est etiam, in quo Prælatorum status à religioso
 differat. Illum enim comitantur bona temporalia, diuitiæ,
 honor, hominum reuerentia eminentia ipsius dignitatis, &
 alia, ex quo hoc primum sequitur, vt plerumque non diuini
 obsequij studium sed illarum rerum cupiditas animum ille-
 cter, deinde hoc etiam, vt quamquam aliquis magnam ad
 eum statum perfectionem attulerit, ea tamen multo grauio-
 ribus machinis oppugnetur, mirumque sit ac rarum, si diu-
 turnior esse possit. Euenit enim id, quod scripsit Gregorius *1. Past.*
 in pastoralis, Plerumque, inquit, in occupationibus Regimi- *cap. 9.*
 nis ipse quoque boni operis vsus perditur, qui in tranquilli-
 tate tenebatur: quia quieto mari, recte nauem & imperitus
 nauta dirigit, turbato autem tempestatis fluctibus, etiam
 peritus se nauta confundit. Quid autem est potestas culmi-
 nis, nisi tempestas mentis? in qua dum cogitationum sem-
 per præcellis nauis cordis quatitur, huc, illucque incessanter
 impellitur, vt per repentinos excessus cordis, & operis, quasi
 per obuiantia saxa frangatur. Atque hæc quidem in præla-
 to. Contra vero in religioso. Nam cum huic statui coniun-
 cta sit paupertas, humilitas, voluntatis abdicatio, nec appeti
 potest vlllo alio studio, quam solius perfectionis, nec patet iis,
 quæ diximus, tam infestis, perpetuisque præliis. Quam ob
 causam Chrysostomus in illis libris de sacerdotio cum multa *Lib. 3.*
 differuisset de laqueis, atque insidijs, quæ episcopales insu-
 las circumstant, confert ad extremum cum illis omnibus re-
 ligiosum orium, & quietem immunem ab iis omnibus cu-
 ris. Cui, inquit, etiam si aliquando absurda quæpiã cogitatio
 tale quippiam obiecerit, ea tamen species ita infirma, atque
 imbecilla est, vt nullo negotio eam statim repellere, ac fuga-
 re possit, propterea quod nulla adest extrinseca materia, per
 quam flamma illa cogitationis vehementius adhærescat.
 Ac monachus sibi vni timet. nam etiam si aliquando alio-
 rum sui similibus curam gerere cogatur, non multum ei

negotij faceffit, cum neque liberorum, neque vxorum oculis illigetur, & omnes illius oculis subiecti sint, vt erant erata, si quæ sint, facile animaduertere, & corrigere queat. Hæc Chryostomus, quibus hoc adiungere possumus, quod à nobis ipsis alibi vberius tractabitur, licet euangelicæ pietas non sit ipsa perfectio, sed via ad perfectionem, tamen alius etiam viis (non enim negandum est) perueniri ad perfectionem possit, hanc tamen eiusmodi viam esse tam facilem, & inpendiosam, vt breuissime, & certissime ducat. Addo etiam illud, quiddam in se habere dignitatis, & ornamenti præsertim ex quo à Domino consecrata est, vt qui ea careant, non scio quo splendore carere videantur, etiam si inter cetera omnibus bonis vel maxime abundant.

Extremum argumentum in hac comparatione illud, quod non tam ex rationibus, quam ex factis ducitur, hoc est, hominum & sapientia, & sanctitate illustrium, quos in regione innumerabiles extitisse scimus, qui Ecclesiasticos honores, etiam vltro delatos, tam constanter repudiarunt, certe nobile huius rei documentum terrarum orbi rebruerint. Bernardus à tribus opulentis ciuitatibus in Episcopum à duabus in Archiepiscopum electus, numquam adducipuit, vt eam dignitatem admitteret, plures vero etiam rogassent, nisi iam omnibus constitisset, frustra eum rogauit. Beatum quoque Dominicum quatuor Episcopatus tempore oblatos recusasse legimus, cum etiam diceret, male se è vita exire, quam eiusmodi onere grauari. Quod quidem egregie imitati sunt duo eius disciplinæ alumni, Thomas Aquinas, & Vincentius Ferrerius, quorum à Neapolitanam cathedram à Clemente III. oblatam locum sine reiecit, neque vilius vel precibus, vel auctoritate vitæ se passus est: hic Valentinum primum, deinde Hieronymum Episcopatum, quin Cardinalatum etiam, quem Benedictus Pontifex paratò iam pileo deferebat, inuicta virtute repudiavit. Similem animum præstitit etiam Bernardinus Senensis, qui à tribus populis, Senensi, Vrbinare, Ferrariensi, postulatus, nulli vmquam assensit: quin etiam cum Eugenius ipse Pontifex ad genua sibi prouoluto mitram imponeret, ille humiliter detractans, professus est, idcirco nolle ea dignitate illigari, quo vberius, & liberius mundanum saluti se impenderet. In quo etiam numero collocandus est Andreas ex eadem Franciscana familia Alexandri III. Pontificis Maxim. nepos, quem ferunt ab eo Cardinalatum creatum.

ritatum, & illi ipsi honori, & ceteræ amplitudini, quam ex
 tanta Pontificis propinquitate consequutus esset, constanter
 tenuisse, cum mallet in religiosa humilitate, quam elegerat,
 permanere, ut suo tempore exaltaretur. Possent eius-
 modi exempla multa ex aliis ordinibus vetera, quædam
 etiâ ex nostro ordine recètia côm memorari, ut Iacobi Laines,
 & Francisci Borgiæ, qui ad Cardinalatum, ut Claudij Iaij,
 qui ad Episcopatum electi, tanta omnes ope repugnarunt,
 ut denique vicerint. Neque hic ipsorum modo sensus fuit,
 sed idem etiâ totius Societatis nostræ, cum omnes quasi
 ad commune incommodum, quod immineret, depellend-
 dum, & precibus, & multis misarum millibus, & variis
 etiâ corporis pœnis ob eam causam ultro susceptis, con-
 currisent. Itaque re ex animo confecta, tam commune
 etiâ omnium gaudium consequutum est, ut solennis hym-
 nus in gratiarum actionem, quasi pro magno beneficio,
 persolutus sit. Cui nostrorum inter se gratulationi, ac lati-
 tiæ, cum nobilissimus quidam adolescens in Lusitania forte
 interesset, ita admiratum, atque ædificatum accepimus, ut
 ea re sola impulsus sit ad nostrum institutum, quod etiam
 perfecit, complectendum. Ex quibus omnibus exemplis,
 aliisque plurimis, quæ prudens prætereo, hoc constare po-
 test, quod tractamus, quid hi omnes tam præstantes viri in
 hac horum statuum comparatione senserint, cum appareat
 ipsi quid fecerint. Idem etiâ ex aliorum exemplis demon-
 strari potest, quos cum vel aperta Dei voluntas, vel maio-
 rum imperium ad eam sarcinam subeundam compulisset, &
 plane coegisset, ita tamen religiosæ vitæ studium retinue-
 runt, ut facile ostenderent, alterum se ut onus perferre, al-
 terum vero tâquam oneris leuationem conservare. Sic enim
 de S Martino accepim⁹, qui cum dolo bono è cornubio edu-
 ctus esset, quo ægrotantem mulierem, uti erat rogatus, spi-
 ritualis officij causa inuiferet, à Turonensi populo, qui eum
 insidiis expectabat, raptus est vna omnium voce, & acclama-
 tione, ad cathedram Pontificiam: in qua ille pristinæ quie-
 tis amorem retinens, duobus ferme ab vrbe milliaribus mo-
 nasterium extruxit, vbi cum fratribus suis in summa humi-
 litate, ac paupertate, quarum virtutum (sic enim scribitur)
 in primis studiosus fuit, ita vivebat, ut Rachelem à Lia non
 seiuingeret, & hanc quidem gregi sibi commissio, illam sibi,
 ac Deo impenderet. Huic similem narrat Cassianus Arche-
 bium, quem scribit de Anachoretarum cœtu abreptum, &

Col. 11.

cap. 2.

Panephyſi ciuitati præfectum, nihil vñquam de ſuæ
 tis, & humilitatis tenore laxaſſe, aut de adiecto honore
 blanditum eſſe. *Quin* etiam ſolitum dicere, non ſe tam
 idoneum ad munus illud prouectum, ſed velut indignum
 religioſa diſciplina eiectum, ad cuius (vt aiebat) tantæ
 feſſionis puritatem, triginta, & ſeptem annis, quibus
 vixerat, nondum perueniſſet. Laudat etiam Bernardum
 lachiam, qui primum Episcopus electus, diu ille quidem
 trectauit, verum accedente & ſuperioris ſui, & Metro-
 poli etiam iuſſu, ceſſit denique, ſed ita ceſſit, vt nihilo
 antea minus religioſis quoque officiis ſatisfaceret. Nam
 iſdem Bernardi verbis vtar, ipſe in ordine vicis ſuæ con-
 ne miniſterium obibat, ipſe fratribus, cum recumben-
 ſeruebat, & inter ſuccedentes ſibi ad cantandum in Ecce-
 ſiæ vel legendum non ſe præteriri patiebat; denique
 paupertatis non modo participem, ſed etiam principem
 exhibebat, ipſius præcipue ſuper omnes abundantius an-
 lator exiſtens. Eadem pene de Fulgentio traduntur, qui
 auſſet, catholicos in Ecceſiis omnibus paſtoſe orbans
 uerſus Trifaſamundi edictum Episcopus inſtituere dicitur
 ſe, fugit ex monaſterio, tamque diu latuit, multis popu-
 ipſum inquirentibus, donec ab vno conſcio admonitus
 omnibus Ecceſiis iam eſſe proſpectum. Verum vbi ad
 nobium reuerſus eſt, vniuerſa Ruſpenſis multitudo, que
 quodam adhuc Præſule carebat, eum inuadunt, rapiunt.
 Ponticem eſſe non rogant, ſed cogunt. Is vero in illa
 moleſtia hoc primum à Ruſpenſibus beneficij loco poſi-
 uit, vt monaſterium ædificarent, in quo deinde ita Fel-
 Abba ſubiectus vixit, vt quiuis è grege cum in iis, que
 domesticam diſciplinam ſpectarent, ex illius ductu, aut
 obedientia plane penderet, & tamen inter ea de paſtoſo
 ra in populo regendo, aſſiduè que paſcendo nihil remitte-
Quid Anſelmus ſol ille Angliæ, etſi non tam Angliæ, que
 vniuerſæ Ecceſiæ, qui quoties ſe negotiis ſubripere poſſet
 ſeque monaſterio ſuo reddere, tum demum reſpirare vi-
 batur? Quod quidem ille aliquando teſtatur eſſe, qui cum
 fratrum ſuorum conſeſſu de religioſis inſtitutis ex more
 ſeruiſſet, magnopere illorum aſpectu exhilaratus, in
 iocum quandam dixit. Similem ſe eſſe buboni, qui dum
 cauerna cum pullis ſuis degit, lætatur, & ſuo modo
 illi eſt, cum vero prodierit inter ceruos, & corniculas, ven-
 tur, & laceſſitur ab omnibus: ſic ſe, dum inter ſuos fratres

eſſet, m-
 culares,
 ex quo
 pericula
Quo
 lacryma
 vos ami-
 quoque
 mandata
 tunc era-
 que iam
 teris, ob-
 nem mo-
 ſtomach-
 concilio
 ita ſen-
 ti, in fa-
 ſarcine
 gioſam
 ctu quip-
 inſtituit
 genus ſi-
 quali ſe-
 igitur
 multo
 tam mu-
 alij con-
 fare non
 ploratu
 ſerint,
 vel pro-
 tent, qu-
 C
 AN
 Deum
 tutum
 nauit;
 aſperit
 enim

esset, magnam percipere voluptatem, dum autem inter secularares, torqueri ac cruciari illorum negotiorum concursu, et quo etiam timere se, ac tremere animo, ne de sua salute periclitaretur.

Quæ dum diceret, in ipsa hilaritate prorupit in vberes lacrymas, vsurpans dictum illud, Miseremini mei, saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me. Antoninus quoque cum Florentinam Ecclesiam sibi ab Eugenio III. mandatam cognouisset, ex ipso itinere Neapolitano in quo tunc erat, fugam meditatus est in insulas æscio quas, idque iam cœperat, cum à propinquis Senas retractus, ibi licetis, obsecrationibus, deprecatoribus etiam adhibitis, omnem mouit lapidem, vt euaderet, donec Pontifex penè substomachans anathema etiam comminatus est. Tum vero concilio aliquot doctorum hominum aduocato, cum omnes ita sensissent, non ei licere diutius salua conscientia reluctari, in faciem procidens, multumque illacrymans pastorali sarcinæ humeros subiecit, quam tamen ita suscepit, vt religiosam non abiiceret. Nam neque de vestitu, neque de victu quippiam mutauit, suamque domum quasi monasteriū instituit, in qua & culinam sæpe adire, ollas purgare, & alia id genus famularia ministeria sæpe obire mos ei erat, quò iis, quasi solatiis, pontificias molestias temperaret. Non potest igitur maius esse argumentum, quod religiosa humilitas multo optabilior sit Episcopali dignitate, quam hoc, quod tam multi religiosi, isque tam præstantes omni sanctitate, alij constanter hanc dignitatem recusarint, alij, qui recusare non potuerunt, atque etiam vltimo ipso interius eam explorarunt, semper tamen & eam vt onus cum gemitu pertulerint, & simul religiosæ vitæ mûnera diligenter retinuerint, vel pro solatio quodam illius oneris, vel ne hac vtilitate carerent, quæ quanti faciendâ esset optime cognouerant.

Comparatio status religiosi cum vitâ solitaria.

CAPVT XXXIX.

ANACHORETICVM institutum magno olim in honore fuit, non solum apud homines, sed etiam apud Deum, qui & id illustribus viris, & viros ipsos illustrium virtutum magnitudine, & miraculorum etiam claritate exornauit; quorum etiam multorum perpetuus vitæ rigor, & asperitas ipsa perpetuum quoddam miraculum fuit. Hinc enim Pauli, & Hilationes illi, hinc Simeones, duoque

Macharij, & alij multi, quasi lumina quædam
 eluxere, quorum & facta, & dicta etiam, ac vestigia
 uis magnam semper in omni perfectionis via auctoritate
 obtinere. Atque hæc quidem ratio virtutis, & fan-
 tatis colendæ iam pene exoleuit, atque ex homi-
 more recessit. Sed tamen iuuat cum illa etiam præstanti
 illoque perfectionis fastigio conferre huius vitæ nostræ
 litates, vt tanto magis appareat, quanti hæc estimanda
 quæ illi tam eminenti in omnibus rebus rationi nihil
 cedant, ac potius multis partibus superent. Quæ in re,
 meliorem, aut certiozem adhibere possumus auctori-
 quam Abbatem illum Ioannem, quem commemorat Cas-
 sius, cum triginta annos in cœnobij congregatione ex-
 deinde alio viginti in solitudine, utrosque summa san-
 demum in illa ætate, in illa etiam sapientia ita prouecta,
 priorem vitæ communitatem sese vltro retulisse? Is
 cum eius facti causam interrogatus, de vtroque inter-
 vberius differeret ea quæ vsu iplo esset expertus, hanc san-
 dinis vtilitatem esse ostendebat, vt mentem rebus omni-
 terrenis exutam, quantum humana ferat imbecillitas, ad
 Deo coniungat. Contra vero cœnobij hæc duo esse
 moda primum vt hominem doceat suas mortificare, & re-
 cificere: vt ille ait, voluntates, vt ei liceat verbum illud
 militer dicere. Quia non veni facere voluntatem meam
 eius, qui misit me, Patris. Deinde quod nulla de re, qua
 corporis curam pertineat, solliciti, nihil plane de ceteris
 quod Dominus iussit, cogitemus, omni illa cura tam mu-
 tiplici, tamque animos nostros distrahente, rectoribus
 stris relicta. Hæc quidem Ioannes apud Cassianum. Be-
 lius vero, hæc ipsa quæstione totidem verbis proposita, per-
 magis expediat ei, qui mundum relinquere decreuerit, se-
 sum ne à ceteris degere, an vero cum aliis eiusdem condi-
 fociis, sine vlla dubitatione responderet, ita se sentire, ita
 intelligere, ad multas res vtilius esse, si vno, & eodem in-
 co plures simul viuant. Neque hoc solum auctoritate sua
 firmat, quæ, vt talis viri, sola conuincere possit, sed
 magis ratione. Complura enim enumerat socialis huius
 emolumenta, quæ si breuiter, & ordine comprehendantur
 ad hæc fere reuocantur. Primum illud, est quod qui solus
 git, multa ei deesse necesse est, & illa ipsa, quæ habet, ni-
 lum, aut certe exiguum habent vsu. Ratio huius est, quæ
 nemini omnia vni data sunt, sed alia aliis distributa, ma-
 ficiora

Coll. 19.
 cap. 3.

Iob. 6.

Reg. fus.
 9.7.

ficioru
 ctio ca
 num ta
 ait Bala
 moda
 non p
 sum
 teneu
 Contr
 suum
 alienis
 vtilita
 peccet
 flatur
 nemo
 ipfius
 Aposto
 lo sec
 quoni
 nobis
 etiam
 re deb
 latur
 plurim
 habent
 hoc q
 cio co
 illoru
 rum
 que o
 quid
 hienfo
 quita
 malu
 comp
 quod
 Berna
 huma
 minia
 brius
 Ad h
 anim

ficiorum permutatione, dando, & accipiendo murva coniunctio coalesceret; quibus autem aliquid datū est, non in ipsorum tantum sed aliorum quoque utilitatem datū est. Itaque ait Basilius, in vita solitaria hæc duo maxima sunt incommoda, primum quod illud, quod abest, supplere ex aliis non possumus: deinde quod illud, quod nobis superat, ociosum, & inutile redditur, quia non exercetur, sed desolatum tenetur, quod Dominus in Evangelio valde damnauit. *Mot. 23.* Contra vero ubicumque multorum societas viget, & quod suum est, eo quisque fruitur, aliisque impattitur, & ex alienis nihilo quam ex suis minus fructum capit. Secundā utilitas hæc est, quod qui in aliorum oculis uiuit, si aliquid peccet, monetur, arguitur, corrigitur, in quo ipso, ut testatur Basilius, plurium consensus eo magis mouet, quod nemo sit tam obstinatus, qui non multorum iudicium suo ipsius iudicio anteponat, cedatque ei obiurgationi, quæ, ut Apostolus ad Corinthios scribit, fit à pluribus. At vero in illo secessu hoc valde difficile est, ut quis errare se intelligat; *2. Cor. 3.* quoniam & vitiorum natura ferme occulta est, & nos ipsi nobis libenter adulamur. *Quint* etiam accedit illud, quod etiam si vnus Dei iudicium, quamquam occultum, sufficere deberet, humana tamen inhirtitas multo acrius extimular eorum iudicio, quos videt, & quos audit: quoniam ut plurimum sensibus ducimur, minimam vero in nobis vim habent quæ sola ratione, aut sola fide percipiuntur. Itaque hoc quotidie experimur, quanto plus valeat ad nos in officio continendos hominum præsentia, isque respectus, qui ex illorum præsentia nascitur, quam præsentia Dei, & Angelorum, quorum in conspectu nos semper versari seimus. *Ep. 113.* Itaque optime Bernardus de hoc ipso argumento, Malum, inquit, quod nemo videt, nemo arguit. Vbi non timetur reprehensor, securius accedit tentator, licentius perpetratur iniquitas. In conuentu vero bona si qua facis, nemo prohibet, malum autem facere si vis, non licet. Mox etenim à pluribus comperitur, arguitur, emendatur; sicut è contrario bonum, quod vident, omnes mirantur, venerantur, imitantur. Sic Bernardus, cui consonat illud Cassiani, qui plerisque vitiis humanum conuictum hoc conferre docet, quia, inquit, hominum frequentia magis arguuntur, & dum lacescita crebrius manifestantur, celeri medicina perueniunt ad salutem. Ad hæc illa etiam accedit tertia utilitas ex coniunctione & animorum, & officiorum, & rerum omnium: quæ quidem

*Iob. 18.**Ser. 3.
Circum.**Coll. 2.
cap. 5.*

coniunctio cum in euangelio tantopere commendetur, men non adeo teneri potest, & certe non nisi voluntate fieri potest, & certe non autem re, & opere in illo genere uago; de quo sic Basilius ibidem, Si omnes, inquit, in uocationis assumpti vnum corpus sumus, & caput Christus habemus, singuli autem vicissim alij aliorum membra, perfecti nisi in hoc conspirauerimus, vt ad similitudinem corporis vnius, in spiritu sancto nexi, aptique inter nos ita ac non seorsim quisque diiunctam à reliquorum communione vitam instituerit, qui fieri poterit, vt in eiusmodi stractione, & quasi auulsione mutuam inter ipsa membra conuenientiam, mutuaue praestemus officia? Neque enim in tali seiunctione res patitur vt gaudenti quis congaudet aut patienti compatiatur, si quidem ea separatio facit, vt alterius statum ne norit quidem. Hæc Basilius. Quarta commoditas, eaque per magna huius communis vitæ est, quod in hac pugna, quæ nobis perpetua est aduersus demones, & quidem de tanta re, quanta est vita æterna, ne periculosus est, vt ait Bernardus, quam solum luctari vix nihil tutius, quam multorum vna pugnantium manibus inquiri. Declarant hoc multorum tristes exitus, qui cum solitudine multos annos in summis ieiuniis, ac vigiliis transigissent, multa que fecissent egregie, ad extremum venerunt omnia, decepti ab illo versuto serpente, vel prostrati illo leone, & dracone, vt Heron ille, quem narrat Cassianus post annos quadraginta, quibus Deo seruierat, se ipsum puteum præcipitalle, & alter quem scribit Iudaismum, & circumcisionem non minus stulte, quam impie suscepisse. Quæ lapsus cum in omni genere, vt legimus, in solitariis illis locis frequentes essent, nullam aliam putare debemus causam nisi hæc, quam diximus, quod qui solus sit, nimis infirmus est ad sustinendos tot hostium tam assiduos, tamque effectuos impetus. Sensit hoc Theodosius ille, magnus plane vir, & magni cænobij pater, de quo ita scribitur, cum adhuc adulescens à Simeone Stylite incensus esset ad seculum relinquendum, hæsisse tamen aliquandiu ancipitem, vt iam vitam eligeret, solitariam, an communem; sed tamen, omnibus perpensis, hanc illi longo interuallo prætulisse. Si enim aiebat, in exercitu nemo tam temerarius, aut tam stultus est, qui ordinem deserens, solus sese in medios hostes coniciat, quanto hoc minus faciendum est in isto certamine tanto periculosiore, & cum hostibus tanto horribilioribus. Ne

minor est, quam hæc, altera vtilitas, quod communis hæc vita non ita exposita est superbæ cuiusdam spiritali, cuius vel maximum periculum imminet solitario. vere enim Hieronymus, In solitudine, inquit, cito obrepit superbia. Reddit ^{Ep. 4.} autem huius causam Basilius. Cum enim, inquit, neminem habeat, qui iudicare possit de iis, quæ ab ipso fiant, facile putat se iam omnibus cumulate satisfecisse. Ex quo sequitur, vt cum animi statum apud se occultum & clausum teneat, neque quibus rebus destituatur intelligat, neque quem progressum in virtutibus faciat. Qua enim re humilitatis suæ documenta dabit, qui neminem habet, quo seipsum humiliorē declaret? Quod item specimen edet suæ caritatis, qui seunctus est ab aliis? Quomodo autem se ad patientiam exercet, cum eius voluntatibus obstat nemo? Atque his quidem Basilij dictis, non solum de patientia admonemur, quæ sine dubio facilior est in cœnobio ex aliorum congressu, & ex ipsa obedientia, sed de alia quoque vtilitate, quæ haud scio, an omnium maxima expellenda sit. omnes enim virtutes complectitur, quæ cum exercitatione indigeant, exercitatio autem indigeat materia, hæc quidem materia, vt Basilius addit, in vita solitaria omnino nulla est. Nam si de caritate agimus, in quem, ait ille officiosus eris? sin de humilitate, à quo vicinus numerabere? Eademque est ratio ceterarum virtutum pietatis, misericordiam, obedientiam, & aliarum huius generis. Idem vero licet dicere de vitiis ipsis, in quibus cum desit materia, ne cognosci quidem possunt, an insint, nedum extirpari eradicari. Itaque sapienter Cassianus hoc affirmat, quæcumque vitia incurata in solitudinem deferantur, non solum non auferri temporis spatio, sed potius exaggerari. Tamdiu enim, inquit, sibi patiens quis videtur, & humilis, donec nullius hominis commisceatur consortio, ad naturam pristinam mox reuersurus, cum interpellauerit cuiuslibet commotionis occasio. Emergunt quippe ex eo confestim vitia quæ latebant, & velut equi infrenes certatim è suis repagulis otio longiore nutriti, acrius ad perniciem aurigæ propriæ, ferociusque prorumpunt. Magis enim exercitio, vique humano cessante, efferrantur in nobis vitia, nisi fuerint ante purgata. Hoc igitur posito, quod ait Cassianus, magnum quendam errorem sepe euenire necesse est, vt qui cum aliis hominibus aut nullum, aut breue commercium habent, aliquo se vitio carere putent, quo tamen vel maxime teneantur, &

Lib. 8.
cap. 17.

rursum aliqua se virtute potiri, à qua tamen longe ab-
 sint. Cuius erroris ea causa est, quod omnino per-
 lit, cum virtutis, aut vitij naturam cogitatione sola com-
 ctimur, alteram quidem probare, & amare, alterum de-
 se, & detestari, ea enim est vtriusque tum pulchritu-
 dum deformitas, vt per se, ac sua sponte ita animum ab-
 affici necesse sit. Quod qui non satis aduertunt, cum
 virtutis amorem in se sentiunt, virtutem ipsam se tenere
 stimant, in quo plerumque decipiuntur. Aliud est enim
 iudicium de virtute, aliud ipse virtutis habitus; nam illud
 riuine est etiam cum improbis, & momento fit, & est
 quædam rationis, atque intelligentiæ: hoc proprium est ho-
 norum, & tempore, atque vltu acquiritur, & in voluntate
 affectuque inhaeret. Igitur solitarij illi, cum nihil habeant,
 quasi lydio lapide, seipfos tentare, atque explorare possunt.
 in his saepe viuunt erroribus, quos errores sola prodigia
 reteggit experientia, & occasio, qua oblata, si quid intus la-
 bat, erumpit, seque ostendit. Sed eius nulla copia in solitu-
 dine, multa in congregatione. Commodè enim Cassianus in
 eodem loco, in iis ait idem fieri, quod in serpentibus, qui qua-
 diu in suis latibulis degunt, neminem lædunt, non quia ven-
 lenti non sint, sed quia deest in quem scruant, cum autem
 dendi copiam nacti sint, tum verò reconditã exercere feroc-
 tem. Recte etiam Basilius in eadem disputatione, eorum in-
 dium irridet, qui sola meditatione, ac speculatione ad vitan-
 tem se peruenturos sperant, in quo ait similiter eos errare, si
 quis ædificandi artem, aut aliam quampiam ex nudis præ-
 ceptis, nullo vltu, & praxi adhibita, consequi velit, quod nec
 non potest; idque Paulum ostendere, cum ait, Non audientes
 legis iusti sunt apud Deum, sed factores: idem etiam ostendit
 Dominum, qui non verbis solis documentum humilitatis
 dedit, sed etiam facti exemplum coniunxit, præcingens se ho-
 teo, suorum que seruatorum pedes abluens. Sequitur etiam alia
 quo communis vita segregata illi anteponenda sit, quæ
 hæc quidem, vt disserit Basilius, suorum tantum bonorum
 procuracionem propositam habeat. Hoc autem, inquit, illi
 aperte caritatis legi aduersatur, quæ non querit quæ sua sunt,
 quam perfecte obseruasse Apostolum videmus, qui non su-
 ipis vilitatem quæreretur, sed multorum, vt salui fierent. Ita
 que idem paulo post inertem, & infructuosam appellare non
 veretur eam vitam, in qua scilicet Dei contemplationem et
 la actio consequatur tyendis hominum commodis directa.

Cap. 18.

Rom. 2.

1. Co. 10.

Et Augustinus cum multa de eius laudibus diceret, hoc ta. *De mor-*
 mien etiam addit, videri quibusdam nimis eam deseruisse res *Ecccl. c.*
 humanas, quippe quæ nihil operæ, aut laboris conferat in
 proximos. Verum est autem quod ait S. Leo, Nullus bonus *Ser. de*
 sibi soli bonus est, nec cuiusquam sapientis sibi tantum ami- *S. Lauv.*
 ca est sapientia: & hæc verarum natura virtutum est, vt mul-
 tos à tenebroso abducant errore. Quamobrem hoc etiam
 nomine præferendi sunt, qui in aliorum consociatione vi-
 uunt, quoniam id agunt, vt pro sua cuiusque facultate de aliis
 quoque benemereri studeant. Cui bono illud etiam con-
 iunctum est, quod Basilus haud parui æstimare videtur, vt
 horum lux, quæcumque est, iuxta Domini præceptum luceat *Matt. 5.*
 etiam aliis hominibus; ex quo sequatur vt glorificent Pa-
 trem, qui in cælis est; quod contra euenit in illa solitudine,
 vbi licet multa fiant laudabilia, omnia tamen quasi in te-
 nebris occultantur, nihilque inde prodit, quo Dei bonitas
 manifestetur, nihil quo hominum studia ad imitationem
 accendantur. His igitur, aliisque de causis dubitandum non
 est, quin hoc virtutis curriculum, in quo multi simul de-
 curunt, multo maiores tum suauitates, tum utilitates habe-
 at, quam id, in quo per se quis ue separatim. Quamob- *Ser. 3.*
 rem merito Bernardus duo illa tentationis genera comme- *Circum.*
 morat æquè periculosa ei, qui Deo seruire statuerit, vt vel
 inter seculi turbas agere velit penitentiam, vel contra eli-
 gere velit solitudinem: quam tentationem eorum ait esse,
 qui non satis attendunt propriam infirmitatem, & ancipi-
 tem diaboli luctam.

Atque hæc quidem de illa solitudine dicta sunt, quæ olim
 in vsu erat. Nunc autem apud aliquos in vsu est alia quædã
 multo mollior, delicatiorque solitudo, qui in sua quisque
 domo spiritualem vitam instituunt, quietam & remotam à
 terrenis, turbulentisque negotiis; in quo sibi adeo placent,
 vt suam hanc rationem securiorem putent, minusque expo-
 sitam perturbationibus, quàm religiosa ipsa instituta. Sed
 longe falluntur. Etsi enim quod faciunt, si per se æstimerit,
 aliquid est: melius enim faciunt, quam qui vel ambitione,
 vel cupiditate ducti, aulas, fora, nundinas sequuntur: tamen
 si cum religiosis conferantur, tanto inferiores sunt, vt nulla
 sit comparatio. Primum enim his omnibus commodis car-
 rent, quæ socialis, & communis vita affert, de quibus toto
 hoc libro diximus, deinde ipsdem ferè incommodis patens,
 quibus vitam solitariam laborare ostendimus. Denique hoc
 etiam

etiam peius habent, quàm veteres solitarij, quod illi ceteros eremos, ac specus sederent, mundum omnem deserere, diuitias, propinquos. Isti contra, hæc omnia retinentes, perfecte renunciant omnibus, quæ possident, & interiuuantes, certè quot quot illa sunt, totidem inter hostes uiuunt. Veritas enim dixit, Inimici hominis domestici erunt.

Mat. 10.

Itaque illud etiam est periculum, ne ab iis hostibus uicissim spirituale iter, quod aggressi sunt, deserant, & ad mundum cuius confinio degunt, latas & spatiosas vias reuertantur. tamen etiam si in eo genere semper perseverent, ubi est obedientia tam ampla virtus, tamque diues meritorum? ubi est negatio propriæ voluntatis, ubi exercitatio verissimæ militatis, ubi centuplum, ubi denique cetera præmia, & ceteri honores religiosæ vitæ promissi? Quare si quis hoc animo sit, ut mundum ex sua domo vincere cupiat, huic consulendum est, ut si verè id cupit, potius in Dei domum, id est ad religionem se conferat, & Dei castris se adiungat, ubi facilius, & perseverantius vincet, multoque uberiorem gratiæ & gloriæ materiam inueniet. Cur enim, quod facit, non perfecte faciat, & obsequium, quod Deo offert, non ita offerat ut sit illi quam gratissimum, sibi quam fructuosissimum.

Deut. 14.

Meminisse enim debet veteris illius legis, quæ animalia omnia, quæ pennulas haberent, & tamen reptarent, immunda esse decernebat, eorumque usum prohibebat: nec sine mysterio. Illos enim homines indicabat, qui cum beatæ voluntatem à Deo acceperint, qua se tamquam alis quibusdam altius à terra extollere possint, volunt tamen simul etiam in terra immorari, ac dum utrumque se tenere posse putant, ut pedem & in mundo, & in Dei obsequio habeant, à Dei obsequio tamquam immundi reijciuntur.

De beneficio vocationis religiosæ.

CAPVT XL.

His igitur positis, quæ de religiosi instituti utilitatibus, tum per se, tum aliorum comparatione dicta sunt, hoc probatum, & stabilitum esse debet, nullam esse viam, quæ nos breuius, tutiusque ad cælum ducat, quam hanc, & potius reliquos omnes status in alto ferri expostos ventorum & fluctuum, & scopulorum periculis: hunc autem vnum planè in portu nauigare, remotissimum ab illis periculis, proximum salutis aternæ, quæ est terra illa, ad quam nostræ omnium tendit nauigatio. Ex quo fateri necesse est, &

certè

certè ita nos æquū est & agnoscere cum gratia, & prædicare cum voluptate, hoc beneficium summum esse inter omnia beneficia, quæ à Deo Domino hominis animæ in hoc mundo conferri possint, & quidem, quod ad vitæ genus attinet, nihil eum in hac nostra peregrinatione maius, aut melius habere quod adiungat. Dissertit de hac re S. Bernardus luculente quodam sermone, quo fratres suos magnopere monet, ut sint diuinæ bonitati hoc nomine quam gratissimi.

*Ser. de
ingrat.*

Magna est, inquit, super nos, magna valde misericordia Dei nostri, quos tam ineffabili spiritus sui virtute, tam inestimabili dono gratiæ suæ eripuit à vana nostra conuersatione huius seculi, in quo eramus aliquando sine Deo, aut certè, quod execrabilius est, contra Deum, non ignorantiam habentes, sed contemptum. Cuius vitæ, aut potius mortis (anima enim, quæ peccauerat, ipsa moriebatur) vitinam frequenter in oculis cordis nostri tetra versaretur imago, quanta videlicet cæcitas, quanta peruersitas illa fuerit, ut sedula meditatione pensantes misericordiæ pondus, etsi non tam perfectè sicut est, aliquatenus tamen æstimare possemus liberatiticiæ misericordiæ quantitatem. Iam verò si quis ex nobis diligenter considerare non negligat, non modò vnde erutus, sed vbi sit constitutus, non solum quid euaserit, sed & quid acceperit, non tantum vnde reuocatus sit, sed etiam quo vocatus, inueniet, sine dubio, cumulum huius misericordiæ omnino mensuræ prioris excedere quantitatem. Hac Bernardus. Sunt igitur, ipso auctore, duo illa in hoc tanto beneficio æstimanda, primum terminus à quo, deinde terminus ad quem. Necesse est enim crescere hoc bonum, quod adepti sumus ex malo illo, quod effugimus, ut qui seruitute ereptus est, eo plus debet ei, qui eripuit, quo ergastulum, vnde emerit, tristius, ac miserabilius fuisse recordatur. Quod autem erat ergastulum nostrum? Mundus miseris, & calamitatibus plenus, præsertim verò peccatis, quæ est summa omnium calamitatum, plenus ambitione, concupiscentia, & laqueis infinitis vbi nullus ordo, sed omnium rerum confusio, vbi tenebræ, & cæcitas, & omnia lubrica, cuius & leges perniciose, & mortifera exempla, & innumerabiles ad malum impulsiones, non demones modo, sed etiam homines. Credamus igitur S. Leoni, qui tum alibi multa sæpè de hoc ipso, tum hæc in sermone quodam, Ma-

*Ser. II.
quadra.*

tatum

tatum illecebræ blandiantur, ad nulla contagia vigili
 animi relaxate. Quis picem tangit, & non inquinatur? quis
 quis non infirmatur in carne? quis non sordescit in pulvere?
 Quis postremo est tantæ puritatis, ut ijs non polioatur, in
 quibus vita non ducitur? Atque hæc quidem de malis, et
 bus eruti sumus. De bonis autem huius vitæ, ad quam tran-
 lati sumus, breuiter Bernardus, sed ea breuitate plura
 complectens, Quæ est ista quæso, inquit, tam pretiosa ma-
 guta, pro qua vniuersa dare debemus, id est, nosmetipsos
 quia totum Deo dedit, qui seipsum obtulit, ut possimus et
 habere? Nonne hæc est religio sancta, pura, & immaculata
 in qua homo vivit purius, cadit rarius, surgit velocius, mor-
 dit cautiùs, irroratur frequentius, quiescit securius, motus
 confidentius, purgatur citius, remuneratur copiosius? Quæ
 igitur amplius desiderare possumus? aut quæ maiora, & ma-
 ioribus de rebus esse possunt beneficia, quàm hæc tam ma-
 ta in vnum cumulum congesta? Quid porro restet hominibus
 hac vita optandum vel ad salutem, vel etiam ad quantum
 perpetuam totius vitæ tranquillitatem? Atque huc pertinet
 etiam illa Chrysostomi longa, & accurata oratio, qua e-
 denter demonstrat quanto plura, & certiora sint naufragi
 in secularibus quam in religiosis: cuius triplicem causam
 fert, tum quod plura sint, quæ eos perturbent, tum quod
 missius, & negligentius viuant, tum denique quod imbecilli
 & viribus sint planè infirmis. Contra autem in Monachio-
 rum, ac, vita, profecto & fluctus tanti non sunt, sed potius
 summa serenitas, & tranquillitas, & studium longè ardu-
 tius repugnandi, ac resistendi his fluctibus. Optime autem
 & disertissime de hoc ipso B. Cæsarius in quadam homilia
 ad suos monachos, Scimus quidem, inquit, spirituali man-
 tia, cui nos mancipamus, magnam esse in futurum retri-
 sitam remunerationem. Sed si bene respicimus, in hoc ipso
 opere, quod agimus, quodammodo etiam in presentia por-
 mij partem possidemus. Et planè magnus vitæ fructus est, si
 culum potuisse despiciere, & Deo seruire cœpisse, eausse
 tiorum infelicissimum dominatum, & fugisse gulæ, ac
 luxuria sceleratissimum seruitutem. Quid ergo? Nonne mag-
 iam pars præmij est, nihil habere commune cum mundo, &
 narum rerum cupiditatibus non exercuari, sceleribus non
 admisceri, in innocentia diem transigere, beatæ castitatis
 operam dare, gloriose paupertatis sufficientiam cum tam
 Domini possidere, de qua loquitur Sapientia, Melior est
 exigua

3. con.
 vit. vitæ
 mon.

Hom. 5.
 ad mon.

Prov. 15.

exigua
 sine ri
 pia vo
 tempo
 rimu
 periur
 tum e
 Si nun
 remur
 remus
 vt nec
 candi
 peccat
 contra
 tanto
 addam
 magni
 stræ te
 libera
 chritu
 est, vt
 exemp
 tens h
 fœdâ
 cum o
 ignoui
 admit
 iplos
 uinæ
 nos lu
 de ste
 nobili
 cipibu
 num
 nem a
 suauit
 que, in
 coniug
 nouin
 tes, li
 sectio
 vis per

exigua portio cum timore Domini, quam thesauri magni
 sine timore? Intelligamus itaque quantum nobis Dominus
 pia vocatione contulerit, numeremus, si possumus, ex illo
 tempore, ex quo hic conuersari videmur, quanta lucra fece-
 rimus, de quantis fraudibus, de quantis adulteriis, rapinis,
 periuriis, sacrilegiis liberati simus, & tunc videbimus, quan-
 tum etiam de presentibus beneficiis Domino debeamus.
 Si nunc in seculo essemus, quid aliud ageremus, quam volue-
 remur in malis nostris, & animas nostras quotidianis viola-
 remus maculis, quotidianis confoderemus vulneribus, ita
 ut nec sentiremus? Habet enim hoc infelix consuetudo pec-
 candi, ut quanto amplius quisque peccauerit, tanto minus
 peccata ipsa intelligat, & tanto plus eum peccare delectet. E
 contrario autem, quanto quisque sollicitior circa se fuerit,
 tanto plus metuit. Haecenus Cæsarius. Nos autem illud etiã
 addamus, quo maiorem quẽdam in modum huius beneficii
 magnitudo exaggeratur, quod non hoc tantum animã no-
 strã fecit Deus, ut eam à vitiorum, & dæmonum potestate
 liberaret, sed ad huius quoque euangelicæ perfectionis pul-
 chritudinem, ac dignitatem prouerheret. Hoc enim tantum
 est, ut ad declarandum verba non superant, sed hoc fortasse
 exemplo aliquid indicabitur. Nempe ut si rex magnus, & po-
 tens hostem, proditorẽque suum, à quo innumera damna,
 sedãsq; iniurias accepisset, tamen redactum in potestatem
 cum occidere, & perdere posset, non modo ultro, ac facile
 ignouisset, sed insuper ad suam familiaritatem, & cõuictum
 admisisset, recepisset in domum, eiq; locum inter filios
 ipsos amplissimum, & honoratissimum dedisset. Sic enim di-
 uinã illi bonitati non satis fuit, si nos pauperes, nos inopes,
 nos suos hostes de terra inutilium cogitationum, aut etiam
 de stercore turpium peccatorum, suscitaret, nisi insuper ita
 nobilitaret, & illustraret, ut confedere nos faceret cum prin-
 cipibus cum principibus populi sui, id est, inter eos, qui pri-
 mum, ac præcipuum locum, quod ad propriam perfectio-
 nem attinet, in Dei ecclesia tenent. Hoc enim illud est, quod
 suauissime S. Bernardus, ut solet, his verbis expressit, Deni- *ser. de*
 que, inquit, si forte priori fornicatione relicta, sterissemus in *Ingrat.*
 coniugij castitate, non capientes quod de cõlibe vita datum
 nouimus esse consilium, sed à rapinis, & fraudibus abstenen-
 tes, licite propriis rebus uteremur, nec dum tamen ad per-
 fectionem euangelicam attingentes, sicut scriptum est, Si *Mat. 19.*
 vis perfectus esse, uade, & vende omnia quę habes, & sequere

me: hoc ipsum quantum pietatis esset, si ex tantis criminibus in quibus multi ex nobis inuoluti solum in se respiciunt mortis, & iudicium certæ damnationis haberent, datum vel in inferiori aliquo gradu respirare? Prodigus certe ad filiorum numerum aspirare timebat, beatum se reperire si forte vel in mercenariorum numero recipi mereretur. Minime tamen sufficere potuit paternæ pietati, nisi tantam piofam ei misericordiam exhiberet, cui posset & ipse, numquam à patre discesserat, senior filius inuidere. Sic de dilectissimi abundanter effusa super nos misericordia nostri, de filiis iræ, & diffidentia non solum ad electorum cepit numerum, sed vocavit ad collegium perfectorum Bernardus; quibus omnino conuenit egregium dictum Bernardi, qui proxime post B. Dominicum Generalis Magni fuit ordinis Prædicatorum, magna vir sanctitate, & sapientia etiam, ut accepimus auctoritate. Hic enim cum nouit quendam, spectantibus aliquot eius sociis, ad religionis habitum admisisset, & deinde multa verba de religionis licitate fecisset, ad extremum eos vberius lacrymans percipiens, ita ad illos sermonem conuertit: non debetis flere ex amici discessu, sed potius ex inuidia, quod ille non de multo meliorem partem, quam ipsi, eligeret: religionem enim Deo seruire tamquam cubicularios principis, qui ipso intime, ac familiarissime adhibentur, seculares autem modo famulantur, ita famulari, ut qui in coquina, aut in eiusmodi ignobilibus ministeriis. Itaque vtilius, ac salubrius etiam ipsis fore, si oculos aperirent, & cogitarent, quoque ianuam patere, si ingredi velint, & ad tanti Beneficentiam assidere. Nec surdis auribus dictum. Vnus eorum statim, ne domo quidem reuista, alij paulo post eundem in eundem salutis portum se receperunt. Quam obrem harum omnium tam ingentium utilitatum summam, quam ratiocinando, computemus, id plane apparebit, quod vobis ante oculos, & in corde semper fixum tenendum est. Religionis beneficium tam multa in se continere beneficia, ut nihil fere sit, quod amplius desideremus. Hic enim primum est illa perfecta remissio culparum omnium, tamquam in altero baptismo, hic sancta sobrietas, quæ carnis coarctat, hic salutare otium ad cælestia cogitanda, hic disciplina & separatio ab omnibus rebus, quæ animæ nocere possunt. Deinde illa etiam adeo magna, & solida bona, certæ voluntatis regula, perpetua exercitatio omnium virtutum.

no virt
teriori
mutuū
omnia
eo m
extrem
afferre
lestibu
loco, a
& ipsi
res tan
etiam

Cum
statu r
rum ill
gaudio
illum:
hunc t
tineat,
rū bon
tem di
ra, ve
dem m
diuitia
omnia
ples, &
pauciss
augeri
opus e
ra om
delicet
tam se
ro mu
lecta e
vocati
atque
nia in
liquas
tim qu
tur th
res ill
rum v

no virtutum, præpositorum ductus, regularum lumen, interioris gratiæ copia, meritum maius, fraterna cõiunctio, mutuũ auxilium, mutua bonorum operum cõmunio. Quæ omnia cum per se summa sunt, etiã singula, tum deinde & eo magis splendent aureo illo votorum nexu addito, & ad extremũ optime cõcluduntur illa mortis securitate quam afferre solet hic status ita à mundo remotus, ita cœlo, cœlestibusque propinquus: hisque omnibus, quasi coronidis loco, ad ea videlicet custodienda, accedit etiam Dei ipsius, & ipsius Beatissimæ Virginis amor, patrociniũ, ac tutela; res tanta, tamque optabilis, non solum ob vtilitatem, sed etiam ob iucunditatem.

Cum igitur tot & târa lucra, tot opes inesse videamus in statu religioso, quid eum aliud esse dicemus, quam thesaurum illum in agro absconditũ, quem qui inuenit homo, præ gaudio, vadit, & vendit vniuersa quæ habet, & emit agrum illum? Est, inquã, verissime thesaurus religio, vel ipsa potius hunc thesaurum continet, quæ tam ingentes diuitias contineat, tantam bonorum abundantiam, non vnum, aut alterũ bonũ, sed omnia simul congesta, & accumulata. Hoc autem distat inter eum, qui thesaurũ inuenit, & qui mercatura, vel alia ratiõẽ ditescit, quod hic magno labore, & eo qui dem multis iacturis exposito, & longo tẽpore, eas acquirit diuitias. At ille & multo plura acquirit, & sine periculo, & omnia simul. Itaq; cui id cõtingit, tẽporis momento locuples, & beatus efficitur: sed nõ omnibus cõtingit, ac potius paucissimis. Sic igitur si qui seculares spiritualibus bonis augeri volunt, iis diuturno studio, magnaque contentione opus est. Sæpe etiã incidunt naufragia eiusmodi, vt vna hora omnia auferat, quæ plures fortasse anni cõtraxerãt, si videlicet vel ad vnum mortale peccatũ impegierint; quod in tam scopuloso mari facile, & quotidianũ est. Religiosus vero multo felicior, quippe qui thesaurũ inuenit, quoniã collecta omnia, & cõgesta illi dantur. Ipse enim status, ipsa que vocatio & spiritum ei paupertatis, & quendam castitatis, atque obedientiæ affectum intimo cordi inspirat, quæ omnia in ipso religiosæ vitæ spiritu includuntur: idem etiã reliquas virtutes affert, quæ istas necessario comitantur, partim quod ab illis fluant, partim vt illas sustentet. Vere igitur thesaurus, in quo nõ chrysolithi, aut vniones, sed veriores illæ gẽmæ, multoq; pretiosiores congregatæ sint, quarum vsus, ac pretium non in terra tatum, sed in cœlo quo-

Matt. 13.

que maximum est. Est tamen thesaurus absconditus, *Mat. 19.* pauci eum cognoscunt, paucisque conceditur. Oportet verum esse quod Dominus ipse de his eunuchis dixit, omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est à meo. Vbi autem absconditus? Nempe in agro, in loco moto à turbis, à strepitu ambitionis, à negotiationibus, àulis Principum. Nec tamen in sylva, aut in monte, in agro, qui locus & arari, & feri, & magno denique studio li solet. Quæ omnia religioni aptissime conveniunt, & à mundi tumultu remotissima est, & in qua omni à mi cultura viget, labor, cautio, mortificatio sui, & omnes spirituales industria. Hic igitur thesaurus cum nullo alicuius oculis Dei lumine patefactus affulserit, illius animum sui desiderio incendit, & rapit, ut nulla vis, nulla vincula tenere possint, quin ad eum accurrat, que potiri velit, idque cum gaudio, ut dixit Dominus, id non gemens, quasi ad moestiã, aut ad crucem vadat, quasi ad rem latam, & faustã, & in summa, ut ad thesaurum. Sed quo hoc optabilius, eo magis cogitandum, quæ ratio ve ratio fruendi tam felici agro, in quo hic thesaurus absconditus est. Nô enim gratis donatur, sed emitur, & emptio emitur, quod edixit ipse eius dominus, qui eum vendit proposuit, nempe ut vendamus uniuersa quæ habemus, & eum emendum. Omnia igitur relinquenda, si agrum hunc fructuere velimus, facultates, pecuniæ, honores, amici, parentes, quinimmo nos etiã ipsi. Atque hoc quidem ita fit in regione, ut & hic perfectissime fiat, nec facile sit videre, fiat alibi. Et in hoc utique bene etiã à Deo, & clementer est, quod nô certam aliquam auri, vel argenti summam constituit, ne qui eam fortasse non haberet, rei tam optatione excluderetur. Sapienter igitur eiusmodi pretium tanti agri definiuit, quod non in dando, sed in relinquendo consisteret: quo id egit, ut siue parum, siue multum habemus, siue etiam nihil, modo uniuersa relinquamus, nec nobis rem ullam, aut spem ullam reseruemus, omnes adiciamur. Itaque ne hæc quidem, quæ relinquimus, omnino relinquimus, sed commutamus in multo maiora, quia pro exigua mercede tam magnam, atque opulentiam thesaurum comparamus, in quo & illa ipsa merces, quæ datur, & alia deinde infinitis partibus plura inueniuntur. *Ep. 20.* quod aptissime testatur Hieronymus, cum ait: Plus accipimus, quam dedimus; parua dimisimus, & grandia possumus,

mus, c
Qu
sint, q
tus ad
defe
nat re
arena
lius, a
auren
ei? pro
ca qua
defera
quid d
garita
vnus f
ditate
in eccl
confil
spond
loco r
ne eum
& pro
saurum
Quod
tis, &
idem
culo I
vtique
ne, qu
cile ec
tus de
capit
tur, &
facile
distrac
homin
cunt a
sempit
dubio
cura si
fit in
ti peri

mus, centuplicato fœnore Christi promissa redduntur.

Quæ cum ita sint, atq; etiam cum tam vera, tamq; certa sint, quis huius adeo nobilis pretiosaque margaritæ, & huius adeo ingentis thesauri amore, ac desiderio non inardescat, vt si iam cum compararit, ita cum teneat, vt præponat regnis & sedibus, & omne aurum, aut argentum, quasi

Sap. 7.

arenam exiguam, aut lutum æstimet in comparatione illius, ac illum denique super salutem, & speciem diligat: sin autem nondû comparauit, nihil tam magnû sit, quod pro ei⁹ pretio non eroget, atq; vt de hoc ipso ait B. Gregorius,

Hom. II.

Euang.

ea quæ in terrenis amauerat, libenter cuncta derelinquat, deserat habita, cõgregata dispergat, deforme iudicet quicquid de terrene rei placebat specie, quia sola pretiosæ margaritæ claritas fulget in mente. Aegidiû ferunt, cum, qui vnus fuit ex primis Frãcisani Ordinis lapidib⁹, tanta sanctitate, vt auditu Dei, vel paradisi nomine, statim raperetur in ecstasim; hunc igitur ferunt aliquando petenti cuidam consiliû, num sibi in religionem ingrediendû esset, ita respondisse, Dic, inquit, mihi, mendicus si certo sciret aliquo loco magnû latere thesaurû, an ille consultaret, expeditret ne eû effodere: Cum is negasset: quãto igitur, ait, alacrius, & promptius debent homines ad infinitum illum Dei thesaurum accurrere, in quo solo sunt veræ, & æternæ diuitiæ?

Quod ille audiens, abiit illico, suisque omnibus diuenditis, & in egenos distributis, religiosam vitam iniit. Atque idem etiam vir sanctus alias interrogatus, an etiam in seculo Dei gratiam consequi aliquis posset, respondit, posse vtique: sed tamen malle se vnum gratiæ gradum in religione, quàm decem in seculo; quoniam gratia in religione facile conseruetur, & crescat, cum hic nimirum homo remotus degat à tumultu, & perturbatione mûdi, quæ hostis est capitalis gratiæ, tû deinde à spiritualibus fratribus incitetur, & animetur ad virtutem: contra vero in mûdo gratia facile amittatur; quoniã sollicitudo secularis, quæ mater est distractionis, perturbat, & plane perdit gratiæ suauitatẽ, & homines ipsis prauis exemplis tû abducit à bono, tû inducunt ad malû, & quasi vi salutem animæ eripiunt, eamq; in sempiternû exitiû præcipitant. Quamobrem præstare sine dubio etiam multo minorem gratiam ita possidere, vt secura sit, & cum tot, tantisq; præidiis, quæ eã augeant, quod sit in religione, quàm vel multo maiorem cum tam euidentis periculo, vt est in seculo. Hæc ille ad verbû. Quare con-

cludamus iam omnia, tum quæ hætenus dicta sunt, et
 terra quæ multa dici possunt, siue de seculi miseria, siue
 huius thesauri, id est, religiosæ vitæ felicitate, cælestis
 dam visione B. illius Anicimi, quæ illi hoc vtrumque con-
 tim ostensum est. Ita enim scriptum est, hunc aliquando
 extra sensus raptum, vidisse fluuium immanè, atque per-
 cipitem, in quem sordes omnes, quæ vbiq; terrarum
 sent, confluerent. ita vt nihil aquis illius turpius, ac
 fieri posset, quæ etiam quicquid attingerent, rapere
 deuoluerët, viros, feminas, diuites, inopes. Quod ille
 statulum miratus, ac miseratus, cum quæsiisset quibus
 rebus aleretur, & quomodo viuerent, responsum est
 felices illos eodem ipso cæno, quo trahebantur, potari
 delectari est. Quin etiã adiecta est mysterij huius inter-
 pretio; torrentem illum, esse ipsum mundum, in quo cæci
 tales suis diuitiis, & honoribus, & reliquis cupiditatibus
 uoluuntur, cumque adeo miseri sint, vt ne consistere que-
 possint, ipsos tamen se beatos, & fortunatos putare. De-
 est deinde in septum quoddam amplum, & spatiosum claui-
 cuius omnes parietes argento obducti purissimo, mirum
 in modum nitabant. In medio pratum erat, & in eo her-
 la, non vt vulgares istæ, sed oēs argenteæ, eademque
 viuentes, & molles, ita vt facile cederent insidenti, eos
 surgente, per se rursus subiigerentur; aer autem placidus
 & amœnus; denique omnia adeo iucunda, & suauia, vt
 hil amplius ad felicitatem optari posse videretur. Atque

hoc indicatum est ei esse religiosum statum; vt sine
 dubio eiusmodi imagine docere voluerit Deus,
 in mundo omnia esse fœda, incerta, mortife-
 ra, & semper in præceptis reuerti: con-
 tra vero in religione omnia pul-
 chra, omnia iucunda, denique
 omnia vt argentum, & can-
 dida, & pretiosa.

***

M

B

E

cu
 vita
 tern
 sed,
 test
 hre
 mil
 ueni
 pher
 cies
 gion
 mun
 excl
 tare
 esse
 quæ
 Qu
 ita h
 tion
 itre

Di

D E
BONO STATVS
RELIGIOSI

LIBER SECVNDVS.

P R O O E M I V M.

CCE quam bonum, & quam iucundum
 habitare fratres in vnum. Sicut vnguentū
 in capite, quod descendit in barbā barbā
 Aaron: sicut ros Hermon, qui descendit in
 montem Siō. Quoniam illic mandauit Do-
 minus benedictionem, & vitam vsque in se-
 culum. Magna hic omnino laudes in comunē ac socialē
 vitam congeruntur, magna etiam promissa, ac prēmia fra-
 ternae coniunctioni proponuntur; neque id ab homine,
 sed, quod maximum est, à Spiritu sancto, qui nec falli po-
 test in laudando, nec fallere potest in promittendo. Verū
 hæc quidē quæcunque sunt, vel præconia talis vitæ, vel pro-
 milla Spiritus sancti, ita proprie, & aperte religioso statui cō-
 ueniūt, vt dubitari nō debeat, quin cū hoc vaticiniū à Pro-
 pheta prolātū est aīe eius oculos præclara huius instituti spē-
 cies in diuino lumine obseruaretur. Sic enim Basilius de reli-
 giosis loquēs, multaq; differens de eorū felicitate, ad extre-
 mum ita concludit, de ipsis Dauidem in carminibus suis
 exclamasse: Ecce quam bonum, & quam iucundum habi-
 tare fratres in vnum: quibus verbis, per bonum expressam
 esse vitæ probabilitatē: per iucundum autem, illam lætitiā,
 quæ ex concordia, animorumque coniunctione gignitur.
 Quod idem confirmat Augustinus, doctor grauissim⁹, qui
 in hunc ipsum psalmum interpretatur, vt sine vlla dubita-
 tione totum de religiosis factum putet, simulque demon-
 strat quanta sit eius boni, eiusque iucundi vis, quod hic
 describitur,

Psa. 132.

*Con me.
c. 19.*

*In Psa.
132.*

describitur, ad hominū animos alliciēdos. Ista (inquit) tuba psalterij, iste dulcis sonus, ista suauis melodia, tam in cantico, quam in intellectu, monasteria peperit. Ad hūc unum excitati sunt fratres, qui in vnum habitare concupuerunt. Iste versus fuit tuba ipsorū. Sonuit per orbem terrarum, & qui diuisi erant, congregati sunt in vnum. Hec enim dicit Augustinus, & vere. Primum enim hæc religiosorum confociatio nullo aptiori nomine exprimi, & quasi potuit, quam Fratrum, quia ipsis quoque vnus, & idem pater, vna etiam, & communis est mater. Omnes enim eodem semine Spiritus sancti progeniti sunt, omnes ab vno Deo spiritualem hanc vitam acceperunt. Mater autem ipsa Religio, quæ eos omnes non sua vi, sed Dei vi, vt diximus, generatos, suo tamen vtero eodem omnes concepit, eodemque lacte aluit, & tãquam verissimos fetus suos formauit, enutriuit, & ad perfectionem prouexit. Quanquam ne hoc quidem arctissimum propinquitatis nomen satis Proprietatis visum est, vt qui tanto nexu deuincti essent, fratres appellarent: sed addidit, eos in vnum habitare, & vnum esse. Nam hoc quoque in religiosi non modo verum est, sed & ipsius quodammodo proprium, qui scilicet; vt idem Augustinus ait, ita in vnum viuunt, vt vnum hominem faciant, & sic ita illis, vt scriptum est, vna anima, & vnum cor, & multa quodam corpora, sed non multa corda. Quæ vnitas eo etiam pluris æstimanda est, quod non tam loco nititur, quam spiritu, ac proinde ne loci quidem diuisione scinditur; quoniam, vt est apud Cassianum, morum cohabitatio, non locorum, fratres coniūgit in oculis Dei; quia vt nihil prodesset, si qui moribus, ac proposito dissidentes vna domo iungerentur, ita qui eisdem studiis, & voluntatibus coniuncti sunt, nihil iis obest, locorum interuallo disiūgi. Iure igitur talis vitæ utilitas, ac suauitas tum vnguento comparata est, tum rosi: & vnguento quidem non vulgari cuiilibet, sed sacerdotali, quod nimirum & præ omnibus erat odoriferum, & eos, quibus adhibebatur, Deo consecrabat; quo intelligatur, illos omnes, qui religiosam susceperunt vitam, diuiniternæ huic societati se aggregat, simul etiam domino Deo consecrari, & consecrari vt sacerdotes, qui se ipsos hostiam, & ex se ipsis plures quotidie hostias eius numini offerant. Nil igitur mirum, si ex tantæ virtutis perfectione tanta boni, gratiq; odoris abundantia consequatur, vt totam Dei domū, id est Ecclesiam sanctā, impleat, & ipsos religiosos

Col. 10.
cap. 3.

in qui
ficiat,
vitæ a
amor
tum
oleba
confi
à nos
quod
quasi
& an
parat
& iuc
bitar
de ca
ta vn
vngu
capit
oran
finer
geli
in o
noru
Verū
roris
mire
æstu
rat; s
veni
vniu
fima
pidi
dit a
bidi
qui
renj
sed,
bon
tam
& Si
cæu
ipic

In quibus ea est, amabile, & quasi admirabile omnibus efficiat, ut sint insuper multis aliis, ut Apostolus dicebat, odor vitae ad vitam, eosque eiusdem virtutis, ac perfectionis amore accendat. Quin etiam ut sacerdotale illud unguentum hanc ob causam adeo perfectum erat, tamque bene olebat, quoniam ex plurimum odorum mixtione componi consueverat, ita religionis quoque, quod alio loco vberius à nobis dictum est, ideo maior est pulchritudo, & vtilitas, quod in ea multorum virtus, & sanctitas coniuncta est, & quasi in vnum confluit. Itaque recte S. Basilius solitariam, & anachoreticam illam vitam cum nostra hac communi comparans, hoc quoque istam praefert, quod bonum, ut ipse ait, & iucundum illud, fratrum scilicet in eadem domo, cohabitatio, quam Spiritus sanctus unguento suave fragranti, & de capite summi sacerdotis aspiranti comparat, in separata vnius habitatione locum habere non possit. Haec vero unguenti sic conditi summa, & acerrima suauitas non in solo capite residet, sed in oram ipsam vestimenti descendit, quae oram recte, ut cetera, interpretatur idem Augustinus, vel finem temporum, quoniam tanta virtutis eminentia Evangelij plenitudini seruabatur, vel ipsam perfectionem, quia in ora vestimentum perficitur, & illi (inquit) perfecti, qui norunt habitare in vnum, illi perfecti, qui legem implent. Verum hic quidem odor ad delectationem potius pertinet, roris autem similitudo etiam ad vtilitatem. Veniam roris miro quodam modo non nisi in sublimi generatur, & in actu generatur, & ipsum tamen actum suavissime refrigerat, sic spiritus iste, de quo loquimur, caelestis, & de caelo veniens, in eas mentes cadit, quae ceteris omnibus relictis, vnius Dei amore ferueant, quas ipsas mentes ab omni impingat rerum amore refrigerat, & in eis omnem aliam cupiditatem, omnemque inquietum ardorem extinguit. Cadit autem non in morem pluuiae fontantis, aut imbris turbidi, sed, ut dictum est, roris tenuissimi, ut nemo sciat, nisi qui accipit, qui autem acceperit, non solum illud ardoris terreni temperamentum sentiat, quod iucunditatem continet, sed quod vtilitatis est, fertilitate, ac fecunditate omnium bonorum operum augeatur. Neque tamen genus hoc roris tam salutaris omnibus promittitur, sed montibus Hermo, & Sio, editis, atque arduis, quo ipso religiosa animae significatur, quae supra res omnes terrenas euectae, tum omnia despiciunt tanquam inferiora, tum etiam nullius fluminis aqua

irrigari possunt, id est, nulla transeuntium, fluxarumque rerum, quas iam reliquerunt, delectatione teneri. Ipsi igitur necessaria sunt, & certe si cui alij in hoc mundo, ijs erant debentur hæc cælestis rosis solatia, ut iam nunc futuram illam beatitudinem quasi prægustantes, ad eandem amandam, & concupiscendam magis, ac magis incitentur. In hoc igitur statu, quem cæli stillicidia irrorant, & fecundat, quem diuinorum unguentorum fragrantia demulcet, præmādauit Dominus benedictionem, & vitam usque in seculum, id est non breuem, aut temporaneam, qualis est bonum mundi, sed æternā, & immarcescibilem. Hic enim vera cognitio viget, quæ, ut Dominus dixit, vera est vita: hæc verba assidue percipiuntur, quæ spiritus, & vita sunt: hæc fratres diliguntur, quo, ut ait Ioannes, scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam. Verum de utilitatis quidem bono dictum est à nobis toto superiore libro. Sed non minus sola utilitate ducuntur, suntque plurimi, qui minus omnino huius rationem habeant, magis autem dignitatis amplitudinisque splendore moueantur. Verum enim quod ait Bernardus, Cupidi omnes sumus ascensionis, exaltationem concupiscimus omnes. Nobiles enim creati sumus, & magni cuiusdam animi, ideoque altitudinem naturali appetimus desiderio. Non igitur verisimile est, cum Deus hunc religiosum statum tantopere adamarit, tamque multis alijs bonis locupletarit, hanc partem, quæ ad emendatum pertinebat, neglexisse, cumque ingloriam, atque contemptum esse voluisse. Quin potius ita statuendum, vel nullam in spiritualibus Dei operibus inesse dignitatem, quod stultum est opinari, vel si in illis insit, eam quoque in religioso statu, quod vnum est ex præcipuis eius operibus, vel maximā inesse. Nam cum virtutis per se tantus sit splendor, ut reliquis etiam omnibus ornamentis spoliata, tamquam quasi in tenebris fulgeat, atque huius virtutis propria opudammodo sedes, & regnum sit Religio, ipsam quoque necesse est illius nitore, atque honore splendescere, cum coniuncta sint, ut hæc sine illa necesse, ac ne intelligi eadem queat. Quamquam hoc etiam fortasse amplius habet religiosum institutum, quam virtus per se, quod virtutis dignitas non omnium oculis lucet, suntque multi ita habebes, ut eam non capiant: religiosum vero institutum non solum interiora habet spectacula, quæ spirituales hominum oblectent, sed etiam exteriora, quæ vel rudes admirantur, afficiant

Ser. 4.
Ascen.

affici
lo ip
perar
dus h
ligi
lud e
innu
hono
vel ia
conci
mini
potui
inui
tatis
mira
quam
tam p
ira ta
Legat
aliqu
naster
secun
tificat
ris fa
ut om
Diale
pula
no fu
rebus
cælef
re, ip
mort
ingre
occal
parit
actus
pêdo
grau
bus q
illide
redu
alibi

afficiant

afficiant; vt in isto etiam nobilitatis genere non solū seculo ipsi se exaquarent, sed ipsum meo iudicio etiam longe superarent. Hanc igitur dignitatē, Dei aspirante gratia, secundus hic liber explicabit; rem plane iucundam, & in qua religiosus quisq; merito sibi gratuletur. Cuius dignitatis illud etiā præter cetera magnum est argumentū, quod tam innumerales homines præ religiosa vita, mundi huius honores, vel nondum adeptos tam alacriter contēpserint, vel iam adeptos reliquerint, alij relinquere ardentissime concupierint. Cum enim, vt ante dixi, adeo naturalis sit homini hic appetitus gloriæ, ita prorsus credendum est, non potuisse vilitatem solam tantum ardorem illorum animis iniicere, nisi cum vilitate etiam amplissima quædā dignitatis species eis sese ostendisset. In quo genere ex multis mirabilibus exemplis, haud facile vllū maius inueniamus, quam Gregorij, qui cum ab ineunte ætate monasticam vitam professus esset, postea etiā Ecclesiæ diaconus creatus, ita tamen eius amorem retinuit, vt cum Constantinopolim Legatus Apostolicus mitteretur, noluerit discedere, nisi cū aliquot suorum monachorum comitatu, vt quoniā in monasterio ipse esse non posset, quodam modo monasterium secum circumduceret. Illud vero maius, quod in ipsa Pontificia dignitate, qua nulla in terris altior, inque illo honoris fastigio, adeo tamen illius disciplinæ desiderio lugeret, vt omnibus pene suis scriptis testatur. Sic enim ipsemet in Dialogis, Infelix, inquit, animus meus, occupationis suæ pulsatus vulnere meminit, qualis aliquando in monasterio fuit, quomodo ei labentia cuncta subter erant, quātum rebus omnibus, quæ voluntur, eminebat, quod nulla nisi cælestia cogitare consueuerat, quod etiam retentus corpore, ipsa iam carnis claustra contemplatione transibat, quod mortem quoque, quæ pene cunctis pœna est, videlicet vt ingressum vita, & laboris sui premium amabat. At nunc ex occasione curæ pastoralis, secularium hominum negotia patitur, & post tam pulchræ quietis suæ speciem, terreni actus puluere fœdatur. Perpendo itaque quid tolero, perpendo quid amisi, dūque intueor illud quod perdidici, fit hoc grauius, quod porto. Ecce etenim nūc magni maris fluctibus quatuor, atq; in naui mentis tēpestatis validę procellis illidor, & cū prioris vitæ statum recolo, quasi post tergum *i. Regis ep. 4. &* reductis oculis viso litore suspiro. Hæc Gregorius, & alia *seq.* alibi in eandē sententiā, eodemq; animi sensu: ex cuius hac

In proœ.

querela facile intelligi potest, aliquid illū in religioſa ſciplina pulchrū, atque præclarum ipſo ſuo vſu cognoviſſe, quod etiam in illo rerū omniū apice requireret, & ſe carere doleret. Itaque hoc quoque teſtimonium eorū ius momentum habere debet, quod & tanti viri eſt, & cui qui cum vtramque vitam ipſa re eſſet expertus, alterius præſentis, & quidem præſentis, tāta, quæ videtur, amplitudine alterius abſentis amorem, & deſiderium non extinguit.

De vilitate rerum omnium temporalium.

CAPVT I.

TOTA religioſa vitæ ratio, ipſaque eius eſſentia in hoc conſiſtit, vt terrena omnia à ſe quam maxime teneant, non eorum ſolū amore, quod omnes debēt, ſed eorum vſu, quod non omnes coguntur, quoad fieri poſſit, abſtinento. Quare nihil magis neceſſariū ad religionis vtilitatem agnoscendam, ac multo magis etiam dignitatem, quam fundamentum, vt bene intelligatur, penitusq; perſpectum habeatur, quam rerum omniū huius mundi natura imperfecta, & vilis ſit, quamque indigna hominis amore, & caritate. Sic enim fiet, vt primū religioſus quiſque omnibus illis rebus facile careat, quibus nimirum amiſſis, nullam ſe iacturam feciſſe videat. Deinde vt hoc etiā appareat, quod in quaerendo eſt, quæ ſit hominis vera dignitas, & in qua ponenda. Primū igitur hoc habent res iſtæ omnes, vt exigentur, & quantæcumque videantur, re vera exiles, & exiguæ, & puſillæ ſint. quod quidem tum maxime cognoscimus, ſi non per ſe inſpiciantur, ſed cum reliquarum rerum vniuerſitate conſerantur. Nā cū tota ipſa terra, ſi rectè examinetur, præſertim aliorū elementorū, ac cæleſtium orbium comparatione, minima ſit omniū, admodumque anguſta terræ autem bona pars aquis demerſa, pars montibus preſſa lateat, reliqua vero prouinciis, & regnis diuiſa ſit magna autē ciuitatibus, ciuitates domibus, & poſſeſſionibus anguſtorū, quam tenues, & modicas eſſe neceſſe eſt particulatim quæ ſingulis cōtingāt: Scite Socrates ille philoſophus, & prudenter, qui, vt ſcriptum eſt, Alcibiadis ſuperbiam aduentu diuitiarū, & copiarū faſtu inflatam, adduxit eum ad tabulam, in qua deſcriptus erat totius terræ ambitus, rogauitque vt in ea Atticā inueniret, quā cum ille oſtendiſſet, rogauit item vt ſuos fundos indicaret: cum reſponderet, nulquam

illic esse pictos, cur ergo, ait, eorū te possessione effers, qui
 nulla terra portio sint? Sed hic est hominum error, quod
 aurum, quod pecuniam, quod agros magnam rem reputat,
 non quia hæc magna, sed quia ipsi parui, & minuti; vt for-
 mica, quæ suas item cauernulas ita incolunt, quasi ingētes
 domos, & minima grana sic conuehant, tantumque operæ
 ac laboris in iis infumunt, vt in ingenti præda. Quod si ha-
 rum rerum essentia, mole quidem, & quantitate exigua, sed
 tamen vi, & pretio magna esset, aliquid fortasse habere vi-
 derentur, quo essent expetenda. Peruidenda est igitur inti-
 ma earum natura quæ sit, cuiusq; principia, quibus constat,
 intropicienda. Hæc vero nihil aliud sunt, quam hæc, quæ
 scimus elementa, tum illa subtiliora, ignis, & aer, tum illa
 crassiora, aqua, & terra. Ex his omnia, quæ videmus, quæ
 tangimus, quibus fruimur, composita, ac cōmixta nisi quod
 in omnib⁹ longe etiam superat terra, infimū omnium, & ma-
 xime concretum elementū. Quid ergo adeo admirandum
 existere potest ex iis rebus inter se confusis, quas per se sin-
 gulas adeo cōtemnas? Aut quid stultius, quam terram, quæ
 cum aqua coniuncta lutum efficiat, pedibus contere, &
 inter sordes habere, eandē autem colore immutato tanti
 æstimare, adeoque diligenter tot clauibus in arca seruate?
 Vere enim Bernardus, Aurū, & argentū, inquit, nonne ter-
 ra est rubra, & alba, quam solus error hominum facit, aut
 magis reputat pretiosam? Quod idem ante Bernardum
 confirmauit etiam quodam loco Chrysothomus. Bene au-
 tem, quod non fieri, sed potius reputari ait pretiosam, non
 enim hominum iudiciū etiam rectum, & verum, non mo-
 do opinio desipiens, & cum errore, rerum pretiū vel auge-
 re, vel minuere potest. Quod si propinquiorē quoque ma-
 teriam rei cuiusq; pretiosissimæ spectemus, idem dicere li-
 cebit. Quid enim sunt vniones, qui iam etiam ad vultus
 hominū ornandos adhibentur, nisi concharū excrementa?
 In quo quidem illud est pene ridiculū, quod conchas ipsas
 non adeo magnificamus totas, hanc autem earum partem
 densiorem, & duriorē tanti æstimamus. Gemmæ autem
 quid sunt, nisi lapides? quid sericæ vestes, nisi viscera tur-
 pium vermiculorum? quid panni lanei, nisi ouium vellera,
 quas viuentes stomachemur? quid vestes pellicæ, nisi be-
 stiarū pelles? Denique ades magnificæ palatia, portic⁹, an
 aliud sunt, quā lapidū congeries certo ordine coagmenta-
 ta? In Iaponensium thesauris scimus pro ingentibus diui-
 tiis

Ser. 4.
 Aduen.

Ser. 2.
 Vidi
 Dom.

tiis numerari auiculas in cartha pictas, aut tripodes, vel
betes quosdam aeneos, neque id ex elegantia, aut ex
cio, quod nullum habent, sed ex antiquitate. Itaque si
eiusmodi sit, quamuis attritum, & exesum, venire tamen
solet duobus, & quatuor, interdum etiam sex millibus
reorum. Cum autem Europæi nostri hanc pecunie pro
sionem in res leuissimas rident, eos contra aiunt nostrum
ridere morem, qui in vnum lapillum, aut eiusmodi re
atum pretij infumamus, nam illa quidem pleraque vi
talem habere aliquem, nostra vero nullum. Et illi quidem
hoc merito de nostro errore, si non simili in rebus aliis
laborarent, vt amentes faciunt, qui se inuicem ludunt,
alter alterius insanias videt, suas non videt.

4. cō. l. 1.

Accedit ad hæc duo tertium quiddam aliquanto maius
quod illud ipsum bonū, quod rebus singulis inest, tam con
tractum, vt diximus, & tam exiguū, numquā in eodem
tu permanet, sed quasi perpetuo quodā fluxu eo decurrit,
vt ad nihilum suum redeat, vnde aliquādo prodit. Ex quo
illa præclare apud Augustinum, Omnia, inquit, oriuntur,
occidunt, & oriēdo quasi esse incipiunt, & crescunt, vt per
ficiantur, & perfecta senescunt, & intereunt. Etenim omnia
senescunt, & intereunt. Ergo cū oriuntur, & tendūt esse, eo
magis celeriter crescūt, vt sint, eo magis festinant, vt non
sint. Sic est modus earū. Cuius quidē modi eā deinde Au
gustinus reddit rationē, doctā omnino, & conuenientem
quod omnia ista partes sunt toti vniuersi, quod vniuersum
cū etiā præteritis, & futuris constet, necesse est, vt alia
cedāt, alia succedāt, quo totum compleatur. Vt. n. si ali
orationē habeat, nō potest tota intelligi, nisi trās uolūta
prioribus syllabis, ac verbis, aliisq; deinceps ueniētibus
si in mūdo res aliqua starent, reliquas, quæ adhuc uenturæ
sunt, impedirent, nec vniuersitas ista suas omnes partes
ciperet. Itaque hoc vitium maximum, & maxime intrinsecū
cum inest in rebus omnib⁹, quæ tēporis agitationi subiacent,
vt tā velociter effluāt, quā ipsum tempus, quo nihil est
locius, & omnino iisdē passibus, eodēq; quasi cursu delat
tur. Quā ob causam egregie S. Leo monet temporalia
pro trāactis habēda esse, additq; rationem, quonia ex ma
iori sui parte nō sint: siquidē præterita iam fluxerūt, futurū
nondum aduenit, quod autem præsens est, vnius pūcti ita
mentum est. In quam sententiā illa quoque apte à B. G
gorio scripta sunt, Quasi in aquis defluentibus fundamē

Serm. 1.
re. ur.

tum p
le foli
Quid
hæ. cr
dis v
da det
quod
deuen
illo vi
quod
quod
inquit
diēs vi
tot pa
ta sunt
perint
fluxus
quo se
rentur
que ci
erit pe
fios ag
appell
Quo l
præter
quia q
gorio
prope
inquit
quo li
quā b
à pri
tam d
ducer
sunt, c
quia n
gum t
na co
Ad
etiam
ris pe
ac sta

tum ponere, est in rebus labentibus spei fiduciam vel-
 le solidare. Stante enim in perpetuū Deo, transeunt omnia, *22. Mo. c. 2.*
 Quid ergo ab stante fugere est, nisi transeuntibus rebus in-
 hærere: Quis nãq; vñquã decurrentium fluminum tumi-
 dis verticib; raptus manere ipse fixus potuit, deorsum vñ-
 da defluente: Quisquis vero defluere deuitat, superest, vt
 quod defluit, fugiat, ne per hoc, quod amat, in hoc cogatur
 deuenire quod vitat. Qui enim rebus labentibus inhæret,
 illo videlicet trahitur, quo tendit, quod tenet. Simile est
 quod alibi ab eodem Gregorio dicitur de vita humana, *25. Mo. c. 2.*
 quod idem congruit etiam reliquis omnibus: Hoc ipsum,
 inquit morituros viuere, quasi ad mortem ire est: & quot
 dies vitæ peragimus, quasi in itinere ad locum propositum
 tor passibus propinquamus. Ipsa quippe augmēta detrimē-
 ta sunt temporum; quia vitæ nostræ spatia, quanta esse cœ-
 perunt, incipiunt, iam tanta non esse. Atque hic ipse rerum
 fluxus, si longior esset, ac diurnior, esset tamen aliquid,
 quo se homines productiori illarum rerum vsura consolae-
 rentur. Verum hoc totum quã breue, quam fugax est: quã-
 que cito euolat? Et adhuc pusillum, ait Propheta, & non
 erit peccator: & idem, Homo sicut fœnũ dies eius, tãquam
 flos agri sic effloreat. Iacobus autem Apostolus vaporem
 appeliat totam hanc vitam. Sanctus Iob etiam punctũ vnũ,
 Quo loco Gregorius, Omnis, inquit, lōgitudō tēporis vitæ
 præsentis punctus esse cognoscitur, cum fine terminatur; *24. c. 2.*
 quia quicquid trãfire potuit, subitum fuit. Quod ne à Gre-
 gorio de iis tantum dictũ putemus, qui in ætatis flore præ-
 propria morte abrepti sunt, idem alibi hoc expressius; Si,
 inquit, ab ipso humani generis exortu vsq; ad hoc tēpus, in
 quo sumus, mētis oculos ducim⁹, omne quod finiri potuit,
 quã breue fuerit, videm⁹. Ponamus enim quẽlibet hominẽ
 à primo die mundi conditum, vsq; ad hodiernum diem vi-
 tam ducere, hodie tamen eãdem vitam, quam quasi longã
 ducere videbatur, finire: ecce finis adest, præterita iã nulla
 sunt, quia cuncta trãserũt; futurum in hoc mũdo nihil est,
 quia nullum ad vitam restat momentum. Vbi est ergo lon-
 gum tempus, quod inter initium, finemque deprehensum
 ita consumitur, ac si nec breue vñquam fuisset?

Ad hoc magnũ incommodum illud quoque addi potest
 etiam grauius, quod ne hæc quidem ipsa tam exigui tēporis
 permanētia, quæ his rebus à natura præscripta est, certa,
 ac stabilis esse potest: sed tã multis, & variis casibus extrin-
 secis

secis exposita sunt, vt sæpe, atq; adeo vt plurimū in
 cursu nos deserant. Est enim earum natura ita fragilis,
 que, vt sic loquar, ita vitrea, vt leuissimo in cursu perire
 sunt autem in hoc mundo tam multi, tamque frequen-
 incurfus, latronum, tempestatum, bellōrum, hominū pos-
 tiorum, & aliorum casuū innumerabilium, vt non modo
 facile sit hæc vel interire, vel aliorū manus transferri,
 nihil difficilius, quā ea tueri, ac defendere. De quo Bernar-
 dus in sermone quodam de fallacia presentis vitæ: Gaudet
 inquit, in cibis, gaudet in pompis, gaudent in diuitiis, ga-
 dent etiam in vitiis homines: sed luctus extrema occur-
 eiusmodi gaudiorum, quia gaudium in materia conuen-
 bili mutari necesse fit, re mutata. Accenditur cereus: non
 paruum lumen est, sed lucerna. si quidem ignis ipse propria
 fomenta consumit, nec nisi ipsa consumptione fouetur:
 porro deficiente materia, etiā ipse deficiet. Sicut ergo
 mæ illius nouissima fumus occupat, & caligo, sic latuit
 te rei in tristitiam commutatur. Hæc Bernardus, operans
 omnia, idque præsertim, quod eam quoq; ostendit esse ter-
 poralium rerum miseriam, quod non modo extrinseca
 sed etiam ipso earum vsu vel subito absumantur, vel
 paulatim deterantur, vt epulæ, vt vestes, vt palatia, & cetera
 eius generis. Quomodo autem diuturnū esse possit, quo
 seipsum conficiat, & destruat: Atque hoc illud est, opinor,
 quod Macharius ille Alexandrinus tribuno cuidam respo-
 disse fertur. Cum enim vna cum altero Machario Ni-
 trāsmissurus nauim conscendisset, vterque pannis obitu-
 habituque despicato, eademque naui duo quoque tribu-
 veherentur cum maxima pompa equorum, famulorum
 aurearum vestium, alter ex his Dei famulos conspiciat
 sedētes in angulo, Beati vos, inquit, qui mundum illud
 cui Machari⁹, Nos quidem mundum, vos autem mundus
 ludit. Quo ille tam breui dicto ita cōpūctus, & quasi illu-
 minatus est, vt domū reuersus, statim omnibus, que habu-
 bat, distractis, monasticam vitam sequutus sit. Fecit igitur
 quod Bernardus quodā loco monet, melius esse hæc ter-
 na relinquere, quā ab illis relinqui: idque vere intellexit
 quod Gregori⁹ in Moralibus scriptū reliquit: Diu, inquit,
 18. Mo. eū nostris rebus durare nō possum⁹; quia aut nos illas
 12. reuendo deserimus, aut ille nos viuētes quasi deserūt per-
 do. Sed fingam⁹ hæc omnia, que mundus appellat bona,
 magna, esse certa, esse etiam diuturna, quanti tandem
 man

Ser. ecce

nos reli.

18. Mo.

12.

mand
 ex ver
 mium
 sensu
 ab il
 delect
 la atti
 ris, v
 frum
 in arc
 atque
 se res.
 tur, s
 inuiti
 tantur
 percer
 conce
 re à n

Pos
 canda
 certe
 dita s
 obfeli
 mixtu
 que ip
 solida
 quant
 defun
 vnius
 scribit
 di glo
 hæc d
 nonne
 dicas,
 per an
 non to
 est, pr
 relict
 nobis
 ea vili
 admo
 per tu

manda est eorum possessio, ac fructus: Nam si hoc quoque ex veritate perpendamus, quis sit modus ijs perfruendi, primum inueniemus esse infimum, & ignobilem, quippe per sensus, quod est nobis commune cum brutis, ita tamen, vt ab illis etiam plerisque superemur: deinde, quod ad ipsam delectationem attinet, minima tantum ex parte à nobis illa attingi. Aliis enim fruimur tantum videndo, vt picturis, vt itariis, vt nemorum, & camporum viriditate. Aliis fruimur gustatu: aliorum nullus est vsus, nisi vt recondita in arcibus teruentur. Alia longissime dissita sunt à possessore, atque ab illo nec videri, nec contrectari possunt. Sic autem se res habet, vt eorum quæ exempli gratia gustatu sentiuntur, solus sapor percipiatur, reliqua vt plurimum nobis inuitia sint, ideoque à nobis nec vere possessa: in aliis odor tantum vsui est, in quibusdam color. Denique, si singula percontemus, minimum quiddam ex omnibus istis rebus concessum videbimus, quod certe tanti non est, vt tam care à nobis ematur.

Postremo hoc etiã ad horum terrenorum naturam & indicandam, & in odium adducendam vel maxime pertinet, quod certe quocumque est illud ipsum bonum, quo Dei munere prædita sunt, idque tam exiguum, tamque fugax, quam cuiusvis, oblectum semper est tantis molestiis, & tam multis permixtum malis, & quidem multo maioribus, vt ne illam quoque ipsam voluptatem, quæ ex his percipitur, integram, & solidam esse sinant, potiusque omnem eius sensum extinguant. Quam ad rem etsi multa ex communi hominum vita desumi possent, in qua hoc quod dico oculis ipsis spectatur, vnus tamen Bernardi testimonium sufficere in epistola, quæ scribitur ad Sophiam nobilissimam virginem de fallaci mundi gloriam: in qua cum prius de breuitate disseruisset, addit hæc de duratione ipsa. Ipse eius, inquit, qualiscumque status nonne plus anxietatis, quam iucunditatis, habet: Dum vendicis, dum defendis, dum inuides, dum suspicaris, dum semper ambis quæ non habes, & nonnullis adeptis, acquirendi non tepescit ardor, quæ requies in gloria tua: Si qua tamen est, præterit iucunditas non reditura, & manet anxietas non reditura. Sed neque hæc, neque vlla alia ratio ita euidenter nobis creaturæ omnium conditionem patefacere potest, quam ea vilis, atque imperfecta sit, vt ipsius creatoris collatio. Quæ admodum enim rusticus, & pauper in villula natus, suum semper tugurium, suosque pannos aliquid esse putabit, donec in urbem

urbem adueniens, nobilium ades, seruatorum copiam, et
 ramque magnificentiam aspiciat: sic homo, quamdiu ter-
 mens in hinc infimis demoretur, non ea satis cognoscere
 poterit, sed oportet, ut sese ad illam Dei amplitudinē, et
 iestatem, infinitatem erigat. Etenim si terra tota, ut supra
 attigimus, cæli respectu, non amplius, quam punctum
 cæli autem ipsi, non modo qui nunc sunt, sed si alij multi
 plures, grandioresq; essent, tamen Dei respectu minus
 essent, quam punctum, quid erit terræ exilitas Deo com-
 parata? Et, si vniuersa terra Deo collata nihil est, quid erit
 tulum vel terræ, vel pecuniæ, vel similibus rerum? Accedat
 etiam modus, quo hæc omnia existunt, omnino tam tenuis
 & infirmus, ut propius ad id accedant, ut non sint, quam
 sunt, præsertim si hic modus in diuinæ illius essentia non
 cam comparationem, sed in præsentiam adducatur. Hæc
 enim ob causam dictum est à B. Job de Deo. Ipse solus est
 quæ verba exponens Gregorius, Numquid, inquit, non sunt
 Angeli, & homines, cælum, & terra, aër, & maria, cuncta
 volatilia, quadrupedia, atque reptantia? sunt hæc omnia
 principaliter non sunt, quia in semetipsis minime subsistunt
 & nisi gubernatis manu teneantur, esse nequaquam possunt.
 In omni igitur causa solus ipse intuentus est, qui principa-
 liter est, qui etiam ad Moysen dicit, Ego sum, qui sum. Si
 dices filius Israel, Qui est misit me ad vos. Hæc igitur si
 ligamus omnia, facile quemuis conuincet, non modo vine-
 agrum, aut vnā domum, aut opes quascumq; cuiuslibet
 priuatas, quæ satis angustæ esse solent, parui omnino
 manda esse, ac potius pro nihilo habenda, & tamquam
 nihilum contemnenda, sed si terrarum orbem, & quæ
 sunt vniuersa, aut etiam, si hoc fieri possit, innumerabiles
 mundos vnus possideret.

In quo sit a sit vera hominis nobilitas, & dignitas.

C A P V T I I.

HOec igitur tamquam fundamēto posito, ac stabilite-
 tile tam intelligi potest, quibus in reb⁹ vera dignitas
 & id quo homo vere nobilitetur, consistat. Ac vulgus
 dem hominum alij hoc in opibus, alij in honoribus,
 in familiæ claritate reponunt; quia nimirum, ut
 Gregorius, ab internis, atque inuisibilibus oculis
 dunt, eosque visibilibus tantum pascunt, ex quo fit, ut
 minem, non ex eo, quod ipse est, sed ex iis, quæ circa ip-
 sunt, v-
 licur v-
 nem n-
 Eam e-
 mod-
 dum
 quæ i-
 ad eun-
 foli ho-
 ra &
 enim
 hoc ge-
 nimen-
 dere q-
 bent b-
 homin-
 de qu-
 inepte
 aut tu-
 posses-
 beant
 enim
 ra con-
 pellib-
 rus, p-
 materi-
 vere h-
 Hæc e-
 merito
 sius in-
 ter ce-
 bilitat-
 bati et
 homin-
 Idem
 stra pe-
 mos in-
 pronus
 catis.
 Nam
 dit, cu-
 tij sim-

16. Mor.

18.

25. Mor.

cap. 1.

sunt, venerentur. Sed horum quidem error manifeste refel-
litur vel ex hoc, quod aliarum omnium rerum aestimatio-
nem non ex alia re sumimus, quam ex eo, quod in ipsis est.
Eam enim domum probamus, quæ ad habitandum sit com-
modissima, illum bouem, illum equum, qui sit vel ad aran-
dum, vel ad currendum aptissimus: denique etiam minima
quævis, vt gladium, & cultrum, tum laudamus, si congruant
ad eum vsum, cui facta sunt. Quæ igitur est insipientia, vt
soli homini ex alienis, & quidem exiis, quæ multo inferio-
ra, & ignobiliora sunt quam ipse, honor tribuatur? Hæc
enim omnia, pecuniæ, vestes, domus honorata, & reliqua de
hoc genere, non solum extra hominem, sed etiam infra ho-
minem sunt: tantum abest, vt ei ornatum, ac splendorem ad-
dere queant. Itaque hoc primum est, quod quicquid ista ha-
bent boni, paruum, & infimum est, minimèque gloriandum,
homini præsertim, qui multo maior, ac excelsior est. De in-
de quodcumque illud est, nihil ad Dominum rei. Vt enim
inepte ac ridicule faceremus, si ego tua doctrina gloriarer,
aut tu mea, sic isti faciunt, qui auri, vel argenti, aut agrorum
possessione insistantur, cum siquid ista boni, aut pulchri ha-
beant, id totum rerum ipsarum sit, non hominum. Recte
enim Bernardus in vno genere, quod tamen in omnia gene-
ra conuenire possit, Indignum tibi, inquit, iudica formam à
pellibus murium, & operibus vermium mutuari. Ille est ve-
rus, propriusque cuiusque rei ornatus, qui nulla interia cente
materia per se inest. Restat igitur sola animi ornamenta, quæ
vere hominem ornent, eumque honore dignum efficiant.
Hæc enim & propria & perpetua, & certe ita magna sunt, vt
merito ab omnibus coli debeant. Quamobrem iure Ambro-
sius in libro, quem de Noë laudibus scripsit, hoc quoque in-
ter cetera de illo commemorat, quod non generationis no-
bilitate, sed iustitiæ, & perfectionis merito celebretur: Pro-
bati enim, inquit, viri genus, virtutis prosapia est; quia sicut
hominum genus homines, ita animarum genus virtutes sunt.
Idem ferme dicit & Hieronymus. Nescit, inquit, religio no-
stra personas accipere, nec conditiones hominum, sed ani-
mos inspicit singulorum. Seruum, & nobilem de moribus
pronunciat. Sola apud Deum libertas est non seruire pec-
catis. Summa apud Deum nobilitas clarum esse virtutibus.
Nam & alias frustra sibi aliquis de nobilitate generis applau-
dit, cum vniuersi parisi honoris, & eiusdem apud Deum pre-
tij sint, qui vno Christi sanguine sunt redempti: nec interest

Epi. 113.

Cap. 4.

Epist. 14.

qua quis conditione natus sit, cum omnes in Christo
liter renascamur. Hoc igitur senserunt, & hoc scriptum
sancti hi Patres; neque vero aliter sentire liceat eis, qui Chri-
stiana fide imbutus verum à falso, inane à solido discer-
norit. Videmus quid Agatha præstans virgo, eadèmq; ma-
tyr responderit Quintiano iudici, qui illi vt probum con-
cerat, quod cum claro genere nata esset. non eam pud-
Christianorum vitam humilem, & seruilem agere: cui
vero hoc ipsum putare summam esse ingenuitatem, & no-
litate, seruam esse Christi. Atque, vt dixi, hoc eod-
animo oportuit esse omnes Christianos, & illos præ-
Christianos. Illud magis mirum quod ab ethnicis philo-
phis scriptum de hac ipsa re inuenimus, in primisque à Pla-
tone in Dialogis de Republica, vbi ita disserit, Post Deo
proxime nobis colendum esse animum nostrum, cum ne-
non recte, ac vere ab illo honorari, qui stultia sui opinione
status se ipsum laudet, vel animo suo permittat agere quod
quid libeat, multo vero minus, qui voluptatibus inuigila-
cum hic potius ipsum deiiciat, malisque, ac penitentia im-
pleat. Sed ne eum quidem, qui vitam hanc in agnum esse bo-
num arbitratur, quod hic quoque eum potius dedecoret, ac
deturpet. Neque rursus qui virtuti formam corporis im-
ponit, vel qui pecuniam iniuste congerit. Hos enim omnes
quod est in animo pulcherrimum, & maxime venerabile, ge-
gua, & leuissima mercede perdere, cum quicquid auri
in terra, aut sub terra, vna virtute compensari non possit.
Quare honorem verum nullum esse alium, quam rectam
honestam sequi. Aristoteles autem non solum hoc ipsum con-
firmat, etiam expressius, sed causam addit, cur plerique
hominum errent in huius rei iudicio. sic enim ait, Honoratus
soli virtuti deberi, vt eius præmium, etsi impar id quidem
& inæquale, quoniam perfectæ virtuti nullus dignus bono
retribui possit. Quinetiam hoc docet, omne id, quod in bo-
no excellat, dignum esse honore: vulgus autem, quia
alia bona intelligit, quam externa, vt nobilitatis, vt diuiti-
rum, vt imperij, eos, in quibus illa videat, honorare, quod
excellentiã aliquam inter alios obtineant: re tamen
solum hominem bonum honorandum esse: eos vero, qui
sine virtute possideant, non esse honore dignos; quod eos
ipsi faciunt, qui sæpe efferuntur, vt, quoniam externa illa spe-
cie eminent, vere etiam se aliis eminere putent. Huic Aristo-
telis, aliorumque auctoritati licet etiam rationem addere
apertam

Dial. 5.

4. Ethic.
cap. 3.

aperta
omni
que in
corpo
inte
nem
que e
& cau
Ange
getac
quali
patten
peritu
brutu
non in
mili
nis cup
Ange
eam n
estis.
carne
non d
stant
quar
abieci
confi
rum d
tellig
tis ips
est a
sapien
ration
serpen
goren
re del

O
fuit
hoc n

apertam, & euidentem. Etenim, si recte cogitemus, triplex omnino natura à Deo condita est; vna, quæ solo spiritu, atque intelligentia constet, vt Angelorum; altera omnino in corpore demersa, vt belluarum: tertia hominis, interiecta inter vtramque, vel potius vtramque continens, quæ & carnem habet, vt belluæ, & rationem, vt Angeli. Itaque vtriusque etiam opera exequitur, nam & res intelligit, principia, & causas videt, præterita retinet, futura etiam præcipit, vt Angeli: & rursus comedit, bibit, dormit, dolet, generat, vegetatur, crescit, moritur, vt belluæ. Ex quo fit, vt eum in hoc quasi bimodæ duplicis huius nature constitutum sit, vtram in partem moribus & vita inclinatur, ei fiat simillimus: si in appetitum, ac sensum, si in carnis voluptates, plane degenerat in brutum. Sic enim ait Propheta, Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus; & similis factus est illis. Sin vitam ex ratione instituat, & carnis cupiditatibus edomit, spiritualia sectetur, non modo Angelorum, sed ipsius Dei similitudinem retinet, & quotidie tam magis adauget: sic enim idem Propheta, Ego dixi Deus es. Tantum igitur interest inter eum, qui secundum carnem viuat, vt ait Apostolus, & qui secundum spiritum, non dico quantum inter baiulum, & regem, hæc enim distantia, quantumque est, est intra eandem naturam, sed quantum inter iumentum, & Angelum, quorum altero nihil abiecius, altero post Deum nihil altius. Itaque hoc plane constitutum sit, veram dignitatem, veram nobilitatem, verum decus in vna virtute situm esse; quod qui non satis intelligit, ea causa est quod oculos non habeat, quibus virtutis splendorem videat. Nam de hoc quoque recte scriptum est à Gregorio, carnales quosque, et iam si per humanam sapientiam rationales esse videantur, tamen à lumine veræ rationis eo cæciores esse, quod illis solis oculis vident, quos serpens aperuit. Nam si inquit, spiritualium virtutum fulgorem aspicerent, eum profecto in ornatu suæ mentis habere deliderarent.

Psal. 48.

Psal. 51.
Rom. 8.4. in lib.
Reg. c. 1.

De dignitate religiosæ paupertatis.

CAPVT III.

OMNIS quidem virtus, quoscumque complexa sit, euehit tam alte, vt eos reliqui homines cum admiratione suspicere, ac vel inuiti amare, & colere cogantur. sed tamen hoc multo magis efficiant excellentes quædam, singulæ scilicet virtutes

virtutes, addo etiam, quæ sint inter ceteras maxime difficiles, & arduæ. Necessè est enim, quo maior sit earum splendendor, & pulchritudo, eo maiorem in mortalium animis adirabilitatem gignant. Ex quo genere cum sine vlla controuersia sint religiôsæ virtutes, non est dubitandum, quin veræ etiam afficiant homini nobilitatem. Quamobrem de singularum dignitate aliquid dicendum est. In primis autem offert sese Paupertas, quæ, vt ait Ambrosius, ordine prima

Lib. 5. in Luc.

& quasi parens aliarum omnium virtutum. Cuius de religione cum superiore libro disputatum sit, nunc etiam dignitas, vt dixi, tractanda est, quæ facilius intelligetur, si hoc artea ponamus, excludi ab hoc sermone eam paupertatem, quæ vel necessitas, vel vis, aut casus aliquis affert. Hoc enim paupertatis genus ignobile, & sordidum, vulgòque odiosum habetur: nec omnino immerito; quoniam nec laudem meretur, cum non voluntate suscipiatur, & cum externis prematur incommodis, non tamen internis commodis recreatur: quippe quæ modo cupiditatem non tollit, sed potius auget, nec quietem in animo efficit, sed sollicitudinem, curam, agogorem. Alia vero longe est euangelica paupertas, quam religiosi profitentur, nimirum voluntaria, quæ vitro asciscitur, vtròque, ac libenter sustinetur, quæ etiam oblatas (sunt)

Philip. 3.

& ipsos auri montes, quasi stercora, vt ait Paulus, abominantur; idque propter Dei amorem, spemque bonorum celestium. Hæc enim paupertas eo ipso, quod omnia contemnit, omnibus eminet, utque miro modo; vt quæ pedibus spemendo conterit, eisdem eminendo omnia possidet. Itaque non eo contenti sunt religiosi, vt superflua tantum abiciant, aut se ad eum statum redigant, de quo dicebat Salomon

Prou. 30.

Diuitias, & paupertatem ne dederis mihi, sed tantum iustum meo tribue necessaria: vtrum his quoque ipsis necessariis sese exuunt, & in quadam rerum omnium nuditate constituant: nec aliqua tantum resecant, aut etiam multa, quæ tamen ipsum laudabile, ac potius mirabile esset, sed plene omnia, & in omni genere, & in perpetuum. Quinetiam licet hoc eiusmodi sit, vt nihil adiungi posse videatur, quoniam hoc tam generali rerum omnium verbo omnia penitus continentur, nihil excluditur, est tamen aliquid maius in paupertate religiôsâ. Nam non solum nihil habent, sed in eo se statu ponunt, vt ne habere quidem possint, cum omnem dominij facultatem à se præciderint: Declarant hoc Theologi iumentorum exemplo, apto omnino ad rem

hanc in
bulo, h
hæc po
quia se
nij: qu
quidqu
quam
eorum
tum, d
iument
rum d
in mo
piam a
men e
meas
pauper
fita Q
declara
tura co
enim a
illud e
tus e
vit in p
fecit e
Qu
rit, Q
eum c
do, &
ampli
leque
digan
ciunt
Sed
hanc
acerri
enim
pensio
dus re
quæ n
non li
mo q
audie

hanc indicandam. Vt enim iumenta vt quidem possunt stabulo, stramento, feno, tegumentis quibusdam, nec tamen hæc possident, cum ipsa potius possideantur ab hominibus, quia scilicet ratione carent, quæ est fundamentum dominij: sic religiosi singuli & cibo, & vestibus, & domo, reliquisque ad vitam necessariis vtuntur illi quidem, sed tamquam alienis, quorum vsu dumtaxat habeant, non autem eorum Domini sint. Eam enim vim habet paupertatis votum, quo religiosi rite se obstringunt, vt non magis, quam iumenta, de quibus diximus, habiles sint ad legitimum rerum dominium. Ex quo illud existit, quod adeo Cassianus in monachis suæ ætatis laudat, vt ne verbo quidem quisquam auderet suum aliquid dicere, magnûmque esset crimen ex ore monachi processisse, codicem meum, tabulas meas, tunicam meam. Quæ igitur perfectior esse possit paupertas, aut quis altior sit gradus, quo ea ascendere possit? Quanta vero sit eius eminentia, ac splendor quidam, declarat primum ipsa difficultas, quæ tum ex rei ipsius natura cognoscitur, tum ex eo quod hoc gemmæ genus (sic enim appellanda est) tam rarum sit in terra. Hinc enim est illud eius encomium in Ecclesiastico, Beatus vir, qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abiit, nec sperauit in pecuniæ thesauris. Quis est hic? & laudabimus eum. fecit enim mirabilia in vita sua.

Lib. 4.
cap. 13.

Ecclesi. 31.

Quasi enim inter homines nullus inueniri possit, ita quaerit, Quis est hic? Et quidem Sapiens iste laudes tantas in eum congerit; qui aurum non desiderarit, eique cumulando, & augendo non studuerit. Sed religiosi aliquid etiam amplius faciunt, qui scilicet, quod habent, insuper abiiciunt, seque ad eam, quam diximus, perfectissimam nuditatem redigunt. Itaque hoc, etiam multo mirabilius est, quod isti faciunt in vita sua.

Sed erit hoc expressius, si cogitemus, quam multa sint, quæ hanc habendi cupiditatem incendunt, quos omnino quasi acerrimos hostes profligat, & vincit ista paupertas. Primum enim est in nobis, atque in natura nostra penitus insita propensio quadam ad multa habenda, cuius propensionis pondus recte Augustinus reuocat ad illam Dei similitudinem, quæ nobis ita impressa est, vt etiam peccando ab ea recedere non liceat. ex quo fit, vt, quoniam Deus omnia teneat, sic homo quamplurima habendo illum imitari velit. Hanc deinde auiditatem multo magis laceffit ipsa rerum, quas videmus,

2. Conf.
cap. 6.

pulchritudo, fulgor auri, gemmarum nitor, species vestium pretiosa, um, vel magnificarum ædium, & reliquorum modorum. Accedunt multæ commoditates, quæ sine dubio nascuntur ex diuitijs, dum & incommoda vitæ aut omnia pene omnia depellunt, & multam deliciarum, ac voluptatum copiam suppeditant, mensarum lautitia, hortorum amantate, supellectilis abundantia, omnique cetero luxu. Contra vero paupertas tum hæc omnia adimit, quæ molestia per magna est, eoque maior, quod perpetua, tum vero quædam etiam extremum vitæ periculum representat, quæ quæ omnibus præsidijs orbata sit, quibus ea sustentatur, & que quantum vita amatur, cuius amori omnia cedunt, tum hæc fere à natura rejicitur, ac repellitur. Accedit hoc, cuius eadem hominis natura est avidissima. nihil est enim quod magis ab hominibus honoretur, quam diuitiæ, nihil quod magis despiciatur, quam paupertas. Denique accedit communis quædam, & generalis opinio, qua à pueri omnes imbuimur, & in qua & domesticorum, & vulgi sermonibus, multoque magis moribus, confusamur, nihil melius, nihilque beatius esse, quam redditus habere quam amplissimos, auroque, & argento, & his rebus omnibus affluere. Cuius igitur roboris, aut cuius constantiæ illum esse animum oportet; qui hæc omnia quibus natura adeo ducitur ac trahitur, simul abiciat, & conculcet, & omnia contraria quibus natura adeo abhorret, vitro complectatur? Optant hoc, & diuine B. Nilus antiquus Pater, qui ideo castitatis, & paupertatis excellentiam commendat, quoniam, inquit pulchritudo, & diuitiæ æque appetantur, & vtriusque horum illecebris non irretiri fortis animi est. Sed qui insipientum nihil possidendi ceperunt, multo maiori admiratione digni sunt, quippe quos opum æstimatio non traxit, & mentem inanibus curis illigare voluerunt. Nam cum cetera sensui iucunda facile hominem inuident, multo etiam magis hoc faciunt diuitiæ, quia ad voluptates, & honores magnopere accommodatæ sunt, & quod longa consuetudo insipientes docuit, beatos eos existimare, qui opulenti sunt tum propter gloriam, & splendorem, tum propter voluptates, quibus iruuntur. Excellentes itaque putandi sunt, qui tamquam in palestra cogitationes illas vicerunt, quæ mentem impellunt ad assentiendum populari opinioni de amplectendis diuitijs, quasi veris bonis, quæque omnium constantia magni æstimandæ esse videantur. Hæc Nilus ad ver-

*In lib. ad
Magnã,*

bum. I
ria pau
mi alti
nia, qu
infer
miran
que,
cesse e
tione
lia; De
seruio
cælitu
piscen
recta
& gy
rius.
inuen
corro
pecca
est an
splend
neque
cur A
assiti
sed cu
non r
& ce
paup
his op
sto?
præ
bo e
Cui
Apol
fiate
sion
com
delin
ditu
fide
pote
lup

bum. Itaque hoc ita constitutum esse debet, in hac voluntaria paupertate elucere magnopere eximiam quandam animi altitudinem, ac magnificentiam, qua se animus super omnia, quæ in hoc mundo sunt, longe efferat, eaque tanquam se inferiora despiciat. Atque hic mentis habitus tum per se admirandus, & in magno pretio habendus est; tum ob id quoque, quod omni indignitate eripit, quam eos perpeti necesse est, qui pecuniæ quærendæ student. De qua comparatione Gregorius Chrysostronus extrema in Matthæum homilias Diuitem: inquit, necesse est multis indigere, & turpiter feruere, formidare, & suspicari, & timere eorum, qui suspicantur, oculos, & calumniatorum ora, & auarorum concupiscentiam. At non paupertas: hæc enim regia est, non subiecta furibus, sed bene munita portus tranquillus, palestra, & gymnasium sapientiæ. Ac idem Chrysostronus alibi ubi- *Ho. 47.*
 tius. Si intueri uolueris animam hominis aurum amantis, *in Matti*
 inuenies eam, ut uelamentum à decem millibus uermium corrosum, ita eam perforatam undique à sollicitudinibus, & à peccatis putrefactam, & ærugine plenam. Verum haud talis est anima pauperis uoluntarij, sed potius fulget ut aurum, splendet ut gemma, efflorescit ut rosa. Non est illic tinea; neque fur, neque sollicitudo negotiorum huius uitæ, sed sicut Angelus, ita conuersatur. Non subiacet dæmonibus, non assidit Regi, sed assidit Deo, non militat cum hominibus, sed cum Angelis: non habet thesaurum terram, sed cælum: non indiget seruis, magis autem habet seruos possessiones, & cogitationes, quæ rebus dominantur. Quid igitur hoc paupere melius? At non habet equos, & currum. Quid uero his opus est ei, qui super nube uelari debet, & esse cum Christo? Magna hæc sunt, quæ Chrysostronus de paupertate prædicat, sed multo maiora Sanctus Paulus uicæ illo uerbo complexus est, Nihil habentes, & omnia possidentes. Cui uerbo si credamus (quis autem nisi impius non credat *2. Cor.*
 Apostolo?) nihil esse potest, quod maiorem habeat maie- *6.*
 stiam, quam paupertas, quæ scilicet totius mundi possessionem sibi uendicet. Quæ enim diuitiæ, aut quæ regna ei comparentur? Nam regna, ut grandia sunt, certa orbis parte definiuntur, paupertatis autem regnum nullis terminis clauditur, & eo ipso, quod nihil habet, omnia habet, omnia possidet. Totum enim positum est in animo, qui possidere non potest, nisi dominetur, non potest autem dominari, nisi sit superior. Itaque quanto superior, tanto uerior dominus;

ac possessor. At ij, qui diuites esse volunt, non possunt
amare ea, sine quibus esse non possunt: quantum vero sit
ris, tantum etiam cura, & sollicitudinis, & denique ser-
tis, contra autem animus ille, qui ista abiicit, non modico
rior, sed etiam contemptor eorum est. Quare grauius
ne, & magnifice illa à Climacho scripta sunt, Pauperem
nachum dominum esse mundi, & quia iactauit in Deum
ram suam, possidere per fidem omnes gentes in seruos. In
que addit, pauperem Dei famulum nullam rem amare
se, omnia enim, quæ habet, aut habere potest, reputat
si non sint, & si recedere contingat, æstimat ut stercorea

Gradu.
17.

Ser. 21.
Cant.

Matt. 5.

Quo eodem sensu egregie Bernardus, ut semper, quod
Vnigenito, ut ipse loquitur, dictum est, Si exaltatus fuerit
terra, omnia traham ad me ipsum, idem omnibus quorum
eius fratribus ait esse commune, quibus omnia non solum
adiiciuntur, sed etiam subiciuntur, si modo terrenis
bus spoliari ac super illas altius elati fuerint. Quod sit
est, inquit, non putent diuites huius seculi, fratres Christi
la possidere cœlestia, quia audiunt dicentem, Beati pauperi
spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Non eos
quam, æstimant sola cœlestia possidere, quia ea sola audiunt
in promissione. Possident & terrena, & quidem tamquam
nihil habentes, & omnia possidentes eo pro certo magis
mini, quo minus cupidi. Denique fideli homini totus mun-
dus diuitiarum est. Totus plane, quia tam aduersa tam pro-
pera ipsius, æque omnia seruiunt ei, & cooperantur in bo-
num. Ergo auarusterrena esurit ut mendicus, fidelis con-
temnit ut dominus. Ille possidendo mendicat, iste contem-
nendo seruat. Hæc Bernardus, quibus nihil uelegantius
vel verius dici potuit.

Verum hoc quoque ad paupertatis huius gloriam ma-
gnopere pertinet, quod in terrenis diuitiis nemo est
instructus, & copiosus, ut non ei aliquid interdum deesse
aut certe deesse possit. pauperi autem euangelico quomodolibet
necessaria deesse possunt, quem diuina prouidentia necesse
dum, alendumque suscepit? Habemus hoc quoque ex psal-
mo: Diuites, inquit, egerunt, & esurierunt; inquietan-
tes autem Dominum non minuentur omni bono. Itaque
Chryostomus homilia quadam hoc etiam inter commenda-
religiosæ vitæ in primis commemorat. Deo, inquit, pa-
scente, non est opus non esse sollicitos. Nam quæma dno-
dum si Rex promiserit quotidianum victum ex cellaris
suis

Psal. 33.

Hem.
17. ad
pop.

suis se
cum D
conue
autem
Atque
vt om
tranqu
agimu
ria ta
rator
qui po
ui, &
diues
dicus.
dis reg
matre
luit, &
coque
modu
& vol
ret. de
fines
tam su
Dei V
gisset
vt au
exem
Salua
enim
tarent
ex illi
aurea
nihil
ditate
rimus
milia
neque
tum p
est, ex
ligio
colue
Itac

luis se præbiturum, iam in futurum confidis; multo magis, cum Deus præbeat, & omnia tibi tamquam ex fonte fluant, conuenit te ab omni cura, & sollicitudine solutum esse. Si autem pascit omnem carnem, multo magis sibi dicatos.

Atque hoc quidem, quod ait Chryostomus, eiusmodi est, ut omnium iudicio, non ad utilitatem modo, & ad animi tranquillitatem referri oporteat, sed etiam ad hanc, de qua

agimus, nobilitatem, & gloriam paupertatis. *Quæ* enim gloria talem habere nostri victus quasi æconomum, & procuratorem, qui Angelis in cælo præsidet & sub quo curuantur,

qui portant orbem? Sed nihil adeo statum hunc nobilitat, quam exemplum filij Dei, qui, ut ait Apostolus, cum dices eisset, factus est pro nobis egenus, atque etiam mendicus. Ipsius enim est vox illa in psalmo verius quam Dauidis regis, Igo sum mendicus, & pauper, Nam & tenuem

matrem, & eum, qui pater putabatur, fabrum habere voluit, ac ne in hominum quidem domo nasci, sed in stabulo, eoque alieno: totam autem artem sic egit, ut quemadmodum ipse contestatus est, cum vulpes foueas habeant, & volucres cali nidos, ipse nec haberet vbi caput reclinaret, denique non puduit eum, in cuius manu erant omnes fines terræ, aliorum eleemosynis suam, suorumque vitam sustentare. Quid ergo amplius querimus? Nam neque Dei Verbum, Dei que sapientia, & Deus ipse, statum talem elegisset, nisi & nobilem, & Deo dignum cognouisset, & certe, ut antea esset infimus, & abiectissimus, tamen vel solo ipsius exemplo illustrari, & in summum honorem adduci potuit.

Saluatoris vero exemplum sequari sunt & Apostoli. Quid enim aliud discerent in illa schola? aut cur non libenter imitarentur discipuli magistrum, serui dominum? Itaque vnus ex illis, & quidem omnium princeps, palam professus hanc

autem paupertatem dicebat, Aurum, & argentum non est mihi. Alter etiam de se ipso, in fame, & siti, in frigore, & nuditate: & de reliquis Apostolis, Usque in hanc horam, & esurimus, & sitimus, & nudi sumus. Denique omnibus illa formula ab ipso Domino præscripta est, Nolite possidere aurum, neque argentum, neque duas tunicas. Itaque tum horum, tum præcipue Christi, eiusque Matris, quæ cælorum Regina est, exemplo ita honorata est hæc sancta paupertas, ut eam religioni quique non modo adamarint tamquam utilem, sed etiam coluerint tamquam diuinum quiddam. Quo animo fuit

Itaque ille, quem narrat Gregorius, cum multæ possessiones

haberet, cum multæ possessiones

haberet, cum multæ possessiones

haberet, cum multæ possessiones

haberet, cum multæ possessiones

haberet, cum multæ possessiones

haberet, cum multæ possessiones

haberet, cum multæ possessiones

haberet, cum multæ possessiones

Iob 9.

2. Cor. 8.

Pse. 39.

Mat. 8.

Act. 3.

2. Co. 11.

2. Co. 4.

Luc. 9.

3. Dial.

cap. 14.

pro monasterij vsu offerrentur, numquam induci poterat, ut eas admitteret; quoniam, ut ille ait, sic metueret paupertatis suae securitatem perdere, ut auari solent perituras diuitias custodire. Idem pene de Clara virgine, & multarum virginum matre legimus apud Antonium, & alios, quae tamen quidem omnium, sed huius praecipue virtutis amore exarsit, de qua hoc suis sororibus praedicare solebat, tum de suo illud Collegium stabile, ac firmum futurum, si progenaculis, ac mœnibus paupertatis quam maxime manentibus.

Quin etiam cum ab Innocentio III. priuilegium, ut appellabatur, paupertatis perpetuum suppliciter precata delectatus Pontifex noua illa priuilegij formula, cuiusmodi numquam ab Apostolica sede ad eam diem postularum, nisi mabat, non solum concessit, sed cum incredibili voluptate totum propria manu ipse conscripsit. Nec mirum tantum fuisse in Virgine ista huius virtutis studium. Erat enim Francisci alumna, qui non solum paupertatis omnimodis libentissime fruebatur, sed eam ita honorabat, & colebat, quasi rem eximiam, & cui nulla humana dignitas posset comparari. Itaque, ut Bonauentura scribit, in omni sermone modo matrem, modo sponsam, modo minam appellabat, saepe etiam reginam, propterea quod Rege Regum, eiusque Genitricem, adeo insigniter effulserat. Quam ob causam cum mendicum quempiam pauperem aspiceret, quam ipse esset, ita sancta quadam inuidia commoueri solebat, ac si in re magna, multumque emittenda vinci se videret. Insuper etiam cum ad principum hominum mensas inuitaretur, non ante eas adisset, quam aliquot panis frustra per viciniam mendicasset, quae deinde in mensa cum gaudio exponebat. Qua de re cum aliquando Cardinalis Hostiensis, is qui postea fuit Honorius Pontifex, amanter cum eo questus esset, quasi nonnullam inuita domui suae fecisset, respondit ille, Immo vero magnum tibi ipsi honorem detuli, dum maiorem, quam tu sis, dominum honoravi. Mihi vero certum est, dignitatem hanc regnam quam pro nobis Dominus Iesus egenus factus assumpsit, in illo modo relinquere pro vsu falsarum diuitiarum ad breuiusimum tempus concessio. Hunc vero B. Francisci sensum non dubitandum est quin alij quoque omnes sancti viri habuerint, neque enim sancti esse potuerunt, nisi mundo contempto, nec mundum contemnere, nisi hac certa opinione, in deo quoque adducti. Inter quos videamus quid dicat magnus Nazian-

*In vita
S. Fran-
cisci.*

Naziano

Nazianzenus, utque hoc ipso gloriatur. Sed paupertatem, inquit, & inopiam exprobrabit. At ista sunt diuitiarum mearum. Hæc in Apol.
 me non solum gloriantem, sed & arrogantem facit. Videntur enim mihi inimici, dum hoc obiiciunt, id obiicere, quod in vestigiis illius incedam, qui propter nos inops factus est, cum esset diues. Atque utinam exuere me possem panniculis istis, quibus circumdari videor, ut nudus effugerem spinas seculi, quæ retinent, & reuocant pergentes ad Deum.

Quid autem mirandum est in Euangelij luce ita paupertatem enitere, cum etiam in infidelitatis tenebris tantopere enicuerit? Nam etsi paupertas illa, quam vel conditio vel necessitas attulisset, odiosa semper fuit, & despicibilis, voluntariam tamen paupertatem, & ipsam, & eos, in quibus fuit, omnes semper gentes, ac nationes magis opere suspexerunt. Aristides vir summus Athenis in tanta viuebat egestate, ut in attrita lacernula incederet, frigusque, & famem sæpe domi pateretur. Quare cum Callias quidam propinquus eius, homo ditissimus causam diceret, inter alia obiectum est ei ab accusatoribus, quod Aristidem tantum hominem non releuaret. Quo reus cum iudices offensos ex eorum admittuntur sententia sensisset, ipsum adiit Aristidem, obsecrans ut in iudicio testificaretur quam multa, & quam sæpe à se illi oblata fuissent, quibus ille semper remiserat, cum diceret magis se sua tenuitate, quam Calliam tantis diuitiis, gloriantem. Nam qui pecuniam, qua abundant, in patuos vsus conferant, passim reperiri; qui paupertatem generose ferant, esse paucissimos; esse autem paupertatem vis tantum dedecori, qui inuiti essent pauperes. Quæ cum Aristides coram iudicibus cum summa auctoritate affirmasset, nemo ex illo concilio non ita discessit, ut magis Aristidi talem inopiam, quam Calliæ suas opes inuideret. Nota est etiam, multisque rebus nobilitata tum Diogenis egestas, ad cuius dolium reges ipsi accedebant, tum aliorum plurium philosophorum, ut Crates, quem narrat Nazianzenus, relictis possessionibus suis, ad aucupandam ex eo facto gloriam, in edirum locum ascendisse, & publice proclamasse, Crates Cratetem libertate donat, quod non fecisset, nisi & in eius animo, & in omnium aliorum insecum fuisset, ut sponte pauperem esse, rem putarent gloriosissimam. Tractat hunc locum disertè etiam Chrysostomus secundo libro aduersus vituperatores vitæ monastica, quem librum totum instituit ad gentiles, & ethnicos, neque in eo aliis rationibus vitur, quam quæ naturali lumine

mine comprehendi possunt. Comparat autem Platonem cum Dionysio, Socratem cum Archelao, Diogenem cum Alexandro, quos omnes gloriosiores effecerit paupertas quam illos ipsa regna. Narrat etiam de Thebano Episcopo, qui in concionem vocatus, cum venire non possent, quia vestem lauerat, nec aliam haberet, omnibus qui venerant principibus viris insignior, & spectatior fuit, quibus effici vult Chrysostronus etiam naturali ratione modo euangelij testimonio, religiosæ paupertatis cognationem præstantiam.

Quæ quidem omnia si vera sunt, quid aliud restat, nisi hoc etiam fateamur, paupertatem hanc ne paupertatem quidem esse, sed diuitias veriores, & maiores, quam omnia Regum gazas, & thesauros? Nam qui ista possident, eorum potius arcas diuites esse dicemus, non ipsos, cum scilicet eorum animi bonis vacui sint, itaque semper cupidi, ac si nihil vel nihil haberent. Quamobrem & de his falso appellatis diuitibus, & de illis euangelicis pauperibus illud scriptum esse videmus in prouerbiiis, Est quasi diues, cum nihil habet, & est quasi pauper, cum in multis diuitiis sit. Ob hanc causam rectè adnotat Gregorius terrenas hæc diuitias simpliciter, sed fallaces diuitias à Domino esse appellatas. Fallaces enim, inquit, sunt quæ nobiscum diu permutari non possunt: fallaces sunt quæ mentis nostræ inopiam non expellunt. Solæ autem diuitiæ veræ sunt, quæ nos diuitiis virtutibus faciunt. Atque Ambrosius etiam, quæ scilicet veritate, hoc ipsum argumentum tractans, sapientem sola sapientia diuitem esse, hæc scribit, Verè diues, qui in conspectu Dei potest diues videri, in cuius conspectu terra exigua, mundus ipse angustus est; sed solum illum Deus diuitem nouit, qui sit diues æternitate, qui non opum, sed virtutum fructus recondat. Nonne tibi videtur diues, qui habet pacem animi, tranquillitatem, quietem, vt nihil concupiscat, nullis exigitur cupiditatum procellis, nec verera fastidiat, nec noua quærat, & semper desiderando fiat in summis diuitiis inopans. Ea est pax verè diues, quæ superat omnem sensum. Hæc ergo est religiosæ paupertatis dignitas, hic splendor, cuius sapiant, omnes huius mundi diuites, ipsique principes inuadere debeant.

Postremo illud etiam breuiter hoc loco attingendum est, vt intelligatur, duplicem esse huius paupertatis religiosæ formam, vtrâque præstantem, vtrâque in euangelicæ perfectionis

Prot. 13.

Hom. 15.

Euang.

Lib. 3.

Epi. 1.

Phil. 4.

perfe
cõmun
Franci
alij con
necess
dem fo
dictum
rem Ba
habuer
reliqui
Ordine
posse
dictus
posside
tatem a
mulos
sibi du
citare e
prætere
bantur
desere
potius
lad in v
vt bon
alio de
iphus F
fession
neret; q
dis, vt l
stola q
illo die
feruall
dam; v
deinde
etiam
rum bo
ria per
à tot ar
vltipa
non m
simam
firmat

perfectione eminentem, alteram, qui nihil omnino nec
 comunititer, nec priuatim possidetur, quam Sanctus primum
 Franciscus, eiusque exemplo permotus Dominicus, deinde
 alij complures tenuere: alteram, qua in commune tantum
 necessarii redditus possidentur, sed nihil priuatim; qua qui-
 dem forma veteres omnes patres vsos esse constat vt Bene-
 dictum, Bernardum, Brunonem, & his omnibus antiquio-
 rem Baillium, quorum familiae non solum annua vectigalia
 habuerunt, sed tam opulenta habuerunt, quam adhuc eorum
 reliquiae, & quasi fragmenta testantur, vt certe de solo suo
 Ordine non dubitaret Tritemius affirmare, si omnes ei suae
 possessiones manerint, futurum sine dubio, vt Sanctus Bene-
 dictus (sic enim loquitur) tertiam Christiani orbis partem
 possideret. Quod nemo mirabitur, si temporum illorum pie-
 tatem attendat, ex qua illa liberalitas in Deum, Deique fa-
 mulos existerat. Itaque Reges ipsi, ac principes gloriosum
 sibi ducebant in suis fundis, ac patrimoniis amplissima, ex-
 citare cenobia, eaque vberimis vectigalibus stabilire: &
 praeterea si qui diuites in ipsos religiosos ordines ingredie-
 bantur (multi autem ingrediebantur) suas seculum diuitias
 deserebant, nec erat qui contradiceret, aut litigaret, quin
 potius vltro fauebant, & iuuant omnes. Quamobrem il-
 lud in vita Placidi legimus de B. Benedicto, morem ei fuisse,
 vt bona, quae monachorum suorum fuerant, non sineret
 alio deriuari, vt inde multos Dei seruos alere posset. Quare
 ipsius Placidi, vt alios omittamus, tantas ferunt fuisse pos-
 sessiones, vt praeter alia, magnam Siciliae partem solus obri-
 neret, quod adhuc testatur earum index, qui extat, tam gran-
 dis, vt legentes obtupescamus: de quo etiam Bernardus epi-
 stola quadam. Ostenditur, inquit, terra, quae cum illo, & pro
 illo dicitur data fuisse. Quod quidem Augustinum quoque
 seruasse ipsemet ostendit in epistola ad sanctimoniales qual-
 dam, vbi eas monet, vt quae aliquid habebant in seculo, id
 deinde in monasterio velint omnibus esse commune. Vnde
 etiam nata est Iustiniani Imp. Constitutio, qua iubet vt eo-
 rum bona, qui monachi fiunt, eo ipso ad eorum monaste-
 ria pertineant. Ex quo apparet genus hoc paupertatis, cum
 a tot antiquis patribus sanctitate, & sapientia insignibus ita
 viuatum sit, vt ne aliud quidem eo tempore in vsu esset,
 non modo nihil imperfectionis continere, sed & perfectis-
 simum, & commodissimum ab ipsis existimatum esse. Con-
 firmat hoc quoque grauissimus theologorum S. Thomas,
 qui

1. de vir.

ill. cap. 2.

Epi. 1.

Epi. 109.

Inauth.

Coll. 1.

const. 1.

§. illud

Epi. coll. 9.

Const.

15. §. §.

quae.

3. *con.* qui cum hanc ipsam quæstionem his verbis proposuisset, aliquid in communi habere diminuat perfectionem, non
gen. cap. 135. *Ep. 2.* posse, vt sit id melius, & conuenientius. Atque in hoc quæ
 2. *quæst.* reliqui etiam theologi cōsentiunt. Totum enim, vt diximus
 188. *art.* in eo positum est, vt nihil priuatum, & singulare habeat
 7. licet deinde sit aliquid cōmune, ex quo iuxta formam
Act. 4. stolicam diuidatur singulis prout cuique opus est. Hoc
Ep. 22. ipsum institutum est, quod tantopere à S. Hieronymo
 monachis suæ ætatis commendatur, cum ita ait. Non
 dicere cuiquam, Tunicam, & sagum, textaque iunctis
 non habeo. Prefectus omnium ita vniuersa partitur, vt
 mo quid postulet, nemo non habeat. Si quis verò ex
 egrotare, transfertur ad exedram latiore, & tanto
 ministerio refouetur, vt nec delicias vrbium, nec
 quærat affectum.

De præstantia religioſæ castitatis.

CAPVT IIII.

Sap. 4. **P**aupertatis laudem, de qua tam multa diximus, cum
 Religio etiam accessione Castitatis, cuius laus eo magis
 est, quo corpus nostrum & per se præstantius, & nobis eni-
 carius, quam res omnes externæ. Itaque merito eam com-
 mendat Scriptura cum quadam admiratione, O quam pu-
 chra, inquit, est casta generatio cum claritate. Pulchritu-
 nem, & claritatem tribuit illi hominum generi, qui casti-
 tem colunt, quod in eo statu nescio quid non decorum mo-
 do, atque formosum, sed certè diuinum, maiusque quam
 humanum eniteat. Quod quo melius appareat, cogitans
 sunt illa naturæ nostræ principia, de quibus admodum doctus
 philosophatur Basiliius in eo libro, quem scripsit de vera ve-
 ginitate, cuius exordium ex hoc ipso ducit, vt ostendat
 Deum opt. max. cum terrarum orbem animantibus reple-
 instituisset, non id egisse, vt ipse singula de nihilo procrearet,
 sed paucis ex vnoquoque genere procrearet, ex eo quatuor
 minariis omnia genera propagari voluisse. Quam deinde
 causam, ne in tali, tamque necessario opere cessatio
 contingeret, cum duplicem sexum distinxisset, vtrique se-
 inferuisse vehementiorem quendam appetitum coniunctio-
 nis, generandi causa; neque id brutis tantum, sed etiam ho-
 minibus, qui quidem, quod ad generandi rationem attinet,
 nihil ferme à brutis differunt. Illud etiam in homine præ-
 quæ-

pium esse, quod cum femina de viri latere sumpta sit, hanc
 quidem Deus tanquam patrem suo toti obedientem, sub-
 iectamque esse: illum autem præcipuo quodam affectu hanc
 diligere, eiusque congressum expetere voluit, quasi partem
 à se præcisam repetere gestiatur, rursusque sibi adiungere. Sic
 igitur ex vno duos, & rursus ex duobus vnum sapienter
 molitur, ut essent duo in carne vna. Verum, quo eos etiam
 arctius deuinceret, feminae constitutionem effinxisse ita
 mollem, illecebrisque plenam, aspectu, tactu, sermone, mo-
 tuque ipso, nempe ut virum acrioribus quibusdam stimulis
 ad ferus serendos incitaret, simul etiam ipsius imbecillitati
 consuleret, quæ cum se ipsa tueri non posset, virique ope
 indigeret, ita à Deo vtrumque temperatum esse, ut & mu-
 liebris infirmitas virili robore fulciretur, & rursus virile
 hoc robur, occulta quadam vi, qualis est in magnete ad tra-
 hendum ferrum, quali constrictum, & captiuum ei dederetur.
 Hæc Basilius de hominis natura, ut quidem est à Deo
 condita, atque ex ipsius Dei consilio instituta. Quid igitur
 erit, si vulnus illud originalis peccati, illamque communem
 infirmitatem, generalemque corruptelam adiungamus? In-
 telligendum enim est illud, quod verè scripsit Bernardus,
 etiam si cetera quoque humani corporis membra additamen-
 tum illud Leviathan, ut ipse appellat, venenum scilicet concu-
 piscentiæ, & inordinatæ voluptatis stimulus peruaserit, in
 hac tamen parte vehementius ipsum scruire, & violentius ma-
 lignari, cuius videlicet contumacia, ac rebellio, etiã contra
 omnem voluntatis deliberationem sæpè incitetur: quã ille fuisse
 causam existimat, cur circuncisio, quod erat apud Iudeos ori-
 ginalis peccati remedium, illa potissimum in corporis parte
 esset instituta. Quamobrè cum tanta sit in hoc morbi genere
 tum morbi ipsius vis, tum verò infirmitas nostra, addo etiam
 cum demonis impetus hoc loco, quasi minime omnium mu-
 nito, tam acerbis, & importunis esse soleant, cum tanta prælia,
 tantæ difficultates hic existant, qualis esse oportet eam virtu-
 tem, qualem animi firmitatè, quæ hæc omnia sustineat, atque
 etiam vincat? Maiorem ergo aliquam vim esse necesse est,
 quæ vis non ex naturæ principiis in nos proficiscitur, ac ne
 nostro quidem studio solo comparari potest, sed demittitur è
 caelo, quod Sapiens ipse proficitur, cum dicit, Sciuim quoniam
 aliter non possem esse continens, nisi Deus det. Quam ob cau-
 sam Basilius in libro eodem hoc docet, coniugium quidem na-
 turale esse, castitatem autem excellens nescio quid, & supra
 naturam,

Ser. 2.
 Circunc.

Sap. 8.

naturam, supraque legem, ideoque nusquam à Domini-
 peratam non modo in veteri, sed neque in nouo testamento,
 quia tantæ virtutis meritum non præcepti necessitati
 voluerit, sed egregij, & singularis animi specimen exhibet,
 qui spore sua, nullius imperij necessitate coactus, id exopta-
 tur, quod supra omnem humanæ naturæ modum est. *Re-*
etiã Climachus, tum alia multa de castitate, quàm ille or-
riferam vocat, tum illa in primis, esse supernaturalem,
gloriosam quandam naturæ abnegationem, cuius bene-
mortale hoc, & corruptibile corpus, mirabili modo, quod
maximè accedit ad mentes illas corporis totius exopta-
Neminem autem, qui castimoniam teneat, suis eam mem-
ac studiis tribuere debere. Nam propriam vincere naturam
non breue, aut leue opus esse; quin potius, vbi victoria de-
tura habetur, agnoscendam esse virtutem, ac potius
aliquam superiorem, quia nihil nisi à maiori vincitur.
his igitur, si recte cogitemus, tantam esse cognoscimus
continentiæ excellentiam, vt nihil sit, quo vel etiam corporis
sum propius accedat ad illius vitæ statum, quàm beatus
cælo post resurrectionem viuent; in qua verum quidem
corpus, & vera erit caro, sed incorrupta, & spiritualis,
longissime distans ab ista ignobili qualitate, quàm Paulus
Apostolus animale[m] vocat, cuius & aliæ functiones com-
munes sunt cum bellis, & hæc præcipue generandi. Itaque
hoc illud bonum est, quod duobus verbis complexus est.
Saluator, cum dixit, Neque nubent, neque nubentur. Igitur
qui hoc iam faciunt in terra, qui que iam nunc carnem in
in sanctificatione possidere student, ne vlla eiusmodi sepe-
luatur, quam maxime cælestem illam dignitatem imitari
tur; quod indicat Cyprianus, cum ita virgines Deo sacra-
alloquitur, Quod futuri sumus, vos iam esse cepistis, vos
resurrectionis gloriam in hoc seculo iam tenetis, per seculum
sine seculi cogitatione transitis; cum castæ perseveratis
virgines, Angelis Dei estis æquales. Quod postremum Cypri-
ni dictum de Angelorum æqualitate maiorem etiam quendam
huius virtutis honorem exprimit, quæ ita in corpore
gere nos docet, ac si sine corpore essemus, vt sunt Angeli.
que enim tam ignobile est carnem habere, quàm carnem
dire, & ad eius imperium abiici. Quare qui ita spiritu viuunt
vt carnis desideria non perficiant, sed potius eius facta con-
stanter mortificant, hi nimirum idem efficiunt, quod scriptum
illi, qui carnem omnino non habent. Quamobrem illa præ-

Gradu.

15.

1. Cor.

15.

Matth.

22.

*De hab.**virg.**Lib. 2. de**virg.*

clare, ne
 gra sunt
 quam n
 comple
 quod
 quæritu
 nubes,
 Dei in
 quis ta
 meam
 erunt si
 lis comp
 pene di
 do, inq
 tra nac
 sentire.
 rim, pe
 uolare,
 xerit ca
 homin
 æquan
 huc in
 cipatur
 ros san
 posside
 theolog
 rei hui
 enim t
 neque
 gilitate
 re: An
 ta sit, r
 esse: C
 xit. Ca
 dit. Ca
 ne cœ
 ior vid
 gibus,
 permis
 autem
 esse ho
 bat, vt

clare, nec minus vere ab Ambrosio de cœlibe vita conscri-
 pta sunt, Quis humano eam posset ingenio comprehendere,
 quam nec natura suis inclusit legibus? aut quis naturali voce
 complecti, quod supra usum naturæ sit? è cœlo accersit,
 quod imitaretur in terris. Nec immerito viuendi sibi usum
 quaerit è cœlo, quæ sponsum sibi inuenit in cœlo. Hæc
 nubes, æra, Angelos, syderaque transgrediens, Verbum
 Dei in ipso sinu Patris inuenit, & toto hausit pectore. Nam
 quis tantum cum inuenit relinquat boni? Postremo non
 meum est illud, Quoniam quæ non nubunt, neque nubentur,
 erunt sicut Angeli Dei in cœlo. Nemo ergo miretur, si Ange-
 lis comparentur, quæ Angelorum Domino copulantur. Eadẽ
 pene dicit etiam Cassianus, nec minus diserte: Quodammo-
 do, inquit, exire de carne est, in carne commorantem, & vl-
 tra naturam est fragili carne circūdatum, carnis aculeos non
 sentire. Et idcirco impossibile est, hominem suis, vt ita dixe-
 rim, pennis ad tam præcelsum, cœlestemque præmium sub-
 uolare, nisi eum gratia Domini de terræ cœno munere edu-
 xerit castitatis. Nulla etenim virtute tam proprie carnales
 homines spiritualibus Angelis imitatione conuersationis
 æquantur, quam merito, & gratia castitatis, per quam ad-
 huc in terra degentes, habent secundum Apostolum, muni-
 cipatum in cœlis, quod deposita corruptela carnali habitu-
 ros sanctos promittitur in futurum, hic iam in carne fragili
 possidentes. Addamus huc etiam Nazianzenum tantum
 theologum, qui de hoc eodem ita disserit. Videtis, inquit,
 rei huius præstantiam, atque sublimitatem: propemodum
 enim talis reperitur, vt concipi, comprehendique prorsus
 nequeat. An non enim præstantius est quam pro carnis fra-
 gilitate, id quod ex carne creatum sit, in carnem non gigne-
 re? An non plane angel cum, eam, quæ carnis vinculis alliga-
 ta sit, non secundum carnem viuere, sed natura excelsiorem
 esse? Caro cum mundo deuinxit, sed ratio ad Deum subue-
 xit. Caro depressit, sed ratio extulit, esque velut pennas addi-
 dit. Caro vinculis astrinxit, sed amor soluit. Igitur nisi pla-
 ne cœci esse volumus, sed potius recto iudicio vti, quæ ma-
 ior videri potest dignitas, quam Castitatis, quæ non dicã re-
 gibus, ac dynastis, quod homines tanti æstimant, sed illis sit-
 pernis principibus, ac potestatibus non exæquet? Bernardus
 autem plus etiam audet, affirmans aliqua ex parte maiorem
 esse hominis casti, quam Angeli laudem; quod ille ita pro-
 bat, vt nulli dubiũ relinquat: Quid castitate, inquit, decori?
 quæ

Lib. 6. r.

Homi. in
 Matth.
 Cum cõ-
 summas-
 set Iesus.

Epis. 4. 2.

quæ mundum de immundo conceptum semine, de hoste
 mesticum, Angelum denique de homine facit? Differe-
 dem inter se homo pudicus, & Angelus, sed felicitate
 virtute. Sed etsi illius castitas felicior, huius tamen
 esse cognoscitur. Sola est castitas, quæ in hoc mortalitate
 co, & tempore statum quendam immortalis gloriæ rep-
 sentat. Sola inter nuptiarum solemnia morem beatæ
 vendicat regionis, in qua neque nubent, neque nubent
 præbens quodammodo in terris cœlestis iam illius con-
 lationis experientiam. Vas interim fragile, quod portat
 in quo & crebro perichitatur, tenet castitas (vt monet
 stolus) in sanctificationem, & instar odoriferi balsami,
 condita cadauera incorrupta seruantur. Sensus ipsa, &
 continet, & constringit, ne dissoluantur ortis, ne con-
 pantur delideriis, ne carnis voluptatibus computretur
 quemadmodum legitur de quibusdam, quia computretur
 runt vt iumenta in stercore suo. His Bernardi dictis co-
 tiunt etiam quæ à Chrysostomo in eandem sententiam
 cuntur. Quare, inquit, differebant ab Angelis Helyas, He-
 lyseus, Ioannes, vera amatores integritatis? Nulla
 quod mortali natura constabant. Nam de cetero si quis
 genter inquirat, hi nihilo aliter affecti reperientur, quæ
 beati illi spiritus, & id ipsum, quo inferiore videntur esse
 ditione, in magna est eorum laude ponendum. Vt enim
 rarum incolæ, & ij qui essent mortali natura, possent
 lam virtutem vi, & studio peruenire, vide quanta eos fer-
 tudine, quanta vitæ ratione præditos fuisse oporteat. Pos-
 mus his Basilium quoque addere, qui de hoc eodem argu-
 mento, in libro de virginitate, ita differit. Et hi profecto
 qui continentiam seruant, Angeli sunt, qui viuentes in car-
 corruptibili, mortalium vitam illustrando tuentur. Sunt
 tem Angeli non ex infimo quouis ordine, sed certe illustri-
 simi, ac nobilissimi. Illi enim carnis nexibus liberi in-
 tatem suam in cœlis seruant, & loco, & natura inuolabile
 apud summam regem omnium Deum constituti. At
 illi in terra carnis illecebris, & voluptatibus diu re-
 ac diaboli tentamenta perpetua exercitatione vincentes
 corruptionem angelicæ puritati parem, virtute præcipua
 te Creatoris oculos custodierunt.

Haecenus hi sancti Patres pudicitiam, & castitatem
 Angelorum vique dignitatem extulerunt. Sed fuerit, quæ
 eam altius etiam prouexerint, & diuinæ ipsi puritati præ-
 man

1. The. 4.

Joel. 1.

*De Virg.
cap. 79.*

mam fe-
 ratem e-
 mtoi; a
 poreus
 nibus
 tes, qui
 uissime
 præclar-
 Star, ho-
 tem pro-
 animæ
 pora qu-
 desider-
 quadam
 est, inc-
 studens
 quum
 ipsam a
 id prou-
 mundit-
 radij in-
 igitur
 rest, qu-
 ad illos
 ipfius q-
 tur hor-
 tem pra-
 dicabit
 mana d-
 rerit a-
 tendo,
 eo, qui
 terat. h-
 demus
 nobis f-
 Qu-
 præita
 cellar g-
 quis in-
 tero a-
 bit, si c-
 in reb-

nam fecerint: vt Climachus, qui nō dubitauit dicere, Castitatem esse similitudinem Dei, quantum quidem fas sit homini; ac quemadmodum Deus incorruptibilis sit, & incorporeus ita integritate, & incorruptione delectari, dæmonibus autem contra placere turpitudinem, nec defuisse sapientes, qui dicerent, nullo alio peccato eos ita gaudere. Grauiissime vero Basiliius. Magnum quiddam inquit, re vera, ac præclarum est virginitas, quæ, vt omnia vno verbo complectar, hominem incorruptibili Deo simillimū facit. Hæc autem profecto non à corporibus ad animas manat, sed cum animæ propria sit, eius integritate, quæ pretiosissima est, corpora quoque incorrupta seruantur. Anima enim veri boni desiderio, imaginèque suscepta ad bonum illud, veluti penna quadam, pudicitie sanctitate subuehitur, ac simile simili, id est, incorruptibilem Deum incorruptibili puritate colere studens, corporis munditiam ad summi illius boni obsequium, quasi ancillam, deducit. Sic autem fidelis anima se ipsam ab omni labe puram, immaculatamque custodiens ad id prouehitur, vt similitudinem Dei in se velut in speculo mundissimo, ipso Deo iam gratis suis in morem suauissimi radij influente, speciem, & laudem suam consequatur. Quid igitur maius, aut illustrius de Castitatis præstantia dici potest, quam hoc, quod nos è nostro limo, & è nostro puluere ad illos Angelorum thronos, neque Angelorum modo, sed ipsius quoque Dei similitudinem excitet? Quid admirabitur homo, & hoc non admiratur? Quam vero dignitatem præ hac dignitate non potius abiectam, & fordidam iudicabit? Hoc illud est bonum tantum, tamque à natura humana desideratum, vt antiquus ille serpens nihil aptius reperit ad primos parentes nostros illiciendos, quam promittendo, Eritis sicut Dij. Sed quod illis falso promissum est ab eo, qui prestare non poterat, & ea via, qua præstari non poterat, hoc nos per castitatem vere tenemus, solidèque possidemus, & quidem eo magis possidemus, quo ipsa castitas in nobis fuerit perfectior.

Quoniam igitur perspicuum est religiosa castitas quam præstans sit ipso genere illud etiam videndum est, quam excellat gradu: vt aurum, quod non solum genere differt à reliquis metallis inferioribus, sed etiam quoddam est, quod cetero auro certis gradibus antecellat. Quod clarius apparebit, si quedam de castitatis natura proponamus. Nam quod in rebus omnibus vsu venire videmus, vt quo quæque pul-

Gradu.

15.

De vera
virg.

Genes. 3.

chrior, candidior, vel nitidior sit, eo quæuis macula
 sit, ac deformior, idem est in castitate, & quidem ita
 sit virtus, si ita dicendum est, tenerior, aut fragilior.
 enim Aegidius ille, vnus ex primis, & præcipuis S. Franc.
 sociis, hanc, vt accepimus, comparare solebat nitido
 speculo, quod vel leui afflatu aut anhelitu inficiatur.
 etiam illecebras istas similes esse flammæ dixerunt, quæ
 contigerit, vestigium in eo relinquit maius, aut minus
 moræ spatio, semper tamen aliquod. Quod cum ita sit,
 inimicius esse potest castitati, quam vt in eo loco relin-
 tur, vbi multis pugnis, ac præliis exposita sit, vt certe
 seculo: inter quæ prælia illud euenit, quod Cassianus
 suo solum, sed omnium etiam, vt ille ait, seniorum
 scripto reliquit, necessarium esse, vt vnusquisque in colu-
 tione positus quamuis frequenter aduersarium vincat, &
 tamen aliquando turbetur, ac læcietur. Contra vero ca-
 stitas, quæ religionis septis quasi munimento quodam
 clusa sit, ita se longe ab omni rerum istarum periculo recipit,
 vt vel inimicorum tela ad eam non perueniant, vel certe
 languida, & sine ictu perueniant. Quin etiam multa etiam
 ligiosa disciplina suppeditant ad se tuendam præsidia: &
 primis ipsa victus parsimonia, ac tenuitas, quam vel mo-
 lario paupertas affert. Verum enim est quod testatur Hiero-
 nymus, optimus auctor: Difficile, inquit, inter epulas
 uatur pudicitia. Habet etiam illud antidotum, quod est ap-
 eundem Hieronymum in epistola ad Rusticum, Ama
 tiam scripturarum, & carnis vitia non amabis. Vbi eni-
 tum hæc, tum ceterarum rerum bonarum meditatio
 viger? Accedunt etiam duo illa omnium maxima, humi-
 tas, & obedientia, quæ ita sunt intrinseca huic statui, vt
 que autem tam præsens, & efficax remedium huius morbi
 vt nullum aliud aptius, & salubrius humano generi datur
 à Deo sit. De altero enim ita scriptum est à S. Bernardo
 per illud Saluatoris dictum, Beati mites, quoniam ipsi possi-
 debunt terram. Hanc, inquit, ego terram corpus nostrum
 intelligo, quod si possidere vult anima, si regnare desiderat
 super membra sua, necesse est, vt sit ipsa mitis, & super
 suo subiecta, quoniam tale inueniet inferius suum, quæ
 se exhibuerit superiori. Et ideo nouerit anima, quæ re-
 lem sibi inueniet carnem suam, se quoque minus, quæ
 oporteat, superioribus potestatibus esse subiectam. De
 militate autem tum alibi sæpe Gregorius, tum præcipue in
 libris

*Libr. 6.
 cap. 4.*

Epi. 47.

Epi. 4.

*Serm. 1.
 omnium
 sanct.*

libris M
 mundici
 caro illi
 tus com
 cogno
 superbi
 fulcipit.
 do pecc
 spiritus
 auctori
 regeba
 religio
 perfect
 ieiunio
 te (eth
 dixi, v
 quam
 nita ca
 ferme
 ma lab
 etaper
 &, qu
 minati
 præsta
 brica
 dignit
 conce
 in for
 è eccl
 tres il
 quibu
 modo
 tum r
 flagra
 iucun
 Ve
 ligios
 obitri
 pitud
 perim
 que i
 tais

libris Moralibus. Per humilitatis custodiam seruanda est munditia castitatis. Si enim pie spiritus sub Deo premitur, caro illicite super spiritum non leuatur. Habet quippe spiritus commissum sibi dominium carnis, si tamen sub Deo recognoscit iura legitimæ seruitutis. Nam si auctorem suum superbiendo contemnit, iure & à subiecta carne prælium sulcipit. Vnde & ille primus inobediens, mox ac superbiendo peccauit, pudenda contexit: quia enim contumeliam spiritus Deo intulit, mox contumeliam carnis inuenit; & qui auctori suo subditus esse noluit, ius carnis subditæ, quam regebat, amisit. His igitur armis, aliisque eiusmodi tuetur religio hunc pulcherrimum castitatis florem, non solum perfectissime, sed etiam facillime, ac suauissime, neque tam ieiuniorum rigore, aut vigiliarum, vel verberum asperitate (etsi hæc etiam, cum opus est, adhibet) quam illis, quas dixi, virtutibus, quarum propria sedes est religio, & illa, quam dixi, cautione, atque custodia. Quibus prædiis munita castitas ita semper tota hominis vita, facile, ac nullo ferme negotio conservari potest, ut nulla unquam vel minima labe aspergatur, & ab omnibus semper maculis ita intacta permaneat, ut & corpus castum, integrum, impollutum, & quod caput est, animus ipse durus, candidus, & incontaminatus perduret. Qua quidem re, & quo diuino dono quod præstantius esse potest donum in hac vita tam fragili, & lubrica? Nam cum id per se maximum est, tum etiam hac re dignitas eius augetur, quod adeo rarum est, adeoque paucis concessum. Etenim cum ceteri concupiscentiæ ardore, quasi in fornace carnis huius, exarsuerint, ij quidem quibus hoc è cælo datum est, in ipsa eadem fornace, ut quondam

Libr. 26.
cap. 13.

Dan. 3.

tres illi pueri, atque ipsi quoque Angelorum comitatu, quibus hæc virtus familiaris, & amica est, adiuncto, non modo ignes illos libidinum non sentiunt, sed sentiunt ventum toris flantem, qui ardorem illum ita generalem, itaque fragrantem adeo refrigeret, ut nihil illis vel facilius, vel etiã iucundius castitate videatur.

Verum hoc quoque ad dignitatis cumulum accedit in religioso, quod simul ac ista virtus perpetuo, sole inique voto obstricta est, ita facultas omnis non modo ceteræ omnis turpitudinis, sed etiam ipsius coniugij penitus præscinditur, ut perinde ac si cum mortuo contrahatur, ita irritum, nullumque sit. Quod quidem, ut dixi, magnum est religiosæ castitatis ornamentum: quoniam si ab eius voluptatis fœditate

abesse laudabile est, certe quo longius abis, eo laudabilius
& gloriosius. Non potest autem magis quispiam ad
quam qui eo se statu deinxit, vt etiam si velit, non
Nam quod iure, & legitime non possumus, id vere non
Mat. 19. sumus. Itaque hoc illud est, quod Dominus in Euangelio
clarare voluit Eunuchorum nomine, eorum, quos neque
tura, neque hominum manus, sed ipsi se propter Dei regna
tales sponte effecissent. Quod quoniam nemo ita stultus
atque ineptus sit, vt de corporis exsectione intelligat, nec
vt de voluntaria continentia accipiatur: neque tamen
simplici quauis continentia, sed ea, quæ non actum tantum
sed potestatem etiam actus, idque in perpetuum præcedit.
Indicant hoc Domini verba. Non enim ait, Qui se absterge
castrant, quod ij facerent, qui sibi viam inferentes ante
deliberatione durarent in castitate, sed, Qui se castrauerunt,
quasi hos describat, qui semel voto emisso, omnem
deinceps potentiam ad illos actus eripuerunt. Hoc ergo
quam amplum, quamque præclarum sit, diuine declarauit
Maia's Propheta, qui totus in futuri Euangelij splendore
inquit, Eunuchus, ego lignum aridum: quia hæc dicit Domi-
Esa. 56. nus Eunuchis, Qui custodierint sabbata mea, & elegerint
quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo
mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis, & fili-
abus: nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit. Quia
igitur alij sunt hi Eunuchi, quibus hæc dicta, & promissa sunt,
quam religiosi? Hi enim Domini sabbata custodiunt, qui ab
omnibus terrenis negotiis & operosis, & seruilibus terrarum
toti, & semper Deo vacant; ijdem fœdus cum Domino
etiam sacramento votorum interposito, pepigerunt: illi eligunt
quæ vult Dominus, quoniam obedientia interpretum
numquam vel latum vnguem ab eius voluntate aberrant.
Hi ergo quamuis non proli generandæ operam dent, cuius
etiam sibi facultatem ademerunt, non tamen dolere debent,
aut se quasi steriles, & infructuosos reputare, quoniam in
Lib. de Dei domo quiddam multo melius, ac beatius consequentur,
virg. quam sint in hoc mundo filij, & filia: id est, vt Basilijus inter-
Lib. de pretatur, vt non solum in domo illa habitent, sed ea etiam
virg. dignitatis excellentia illustrentur, quæ omnem splendorem,
De san- quem liberorum successio afferre potuisset, longo interval-
la virg. lo superet. Neque hoc modo, sed etiam (vt Augustinus addit)
e. 25. gloria quadam propria, & excellenti potiantur, quæ non
erit eom-

titur com
in eadem
nomen,
etiam g
bium o
rit: Felix
est per n
nequissi
templo
atque, v
promite
omnibu
quidem
quam co
ne illius
Conde
ac decu
do non
telligi
huius m
sanctoru
gitand
si diuini
terris i
carne s
tradidit
to ac g
gratoru
Alia, in
tur, qu
Scrim
libileg
habere

SE
Slen
quider
mus,
ris nos
rudis

erit communis cum aliis, quamuis in eodem regno, atque in eadem domo constituris: quod ideo fortasse dictum est nomen, quia eos, quibus datur, distinguat à ceteris. Quam etiam gloriam, atque eminentem felicitatem non est dubium quin Spiritus sanctus verbis illis in scriptura describerit: Felix sterilis, & incoquinata, & spado, qui non operatus est per manus suas iniquitatem nec cogitauit aduersus Deum nequissima dabitur enim illi fidei donum electum, & fors in templo Dei acceptissima. Hanc enim sortem gratissimam, atque, ut hic vocatur, acceptissimam, quis aliis spadonibus promitti putet, quam spadonibus Dei, qui scilicet vltro sese omnibus istis delectationibus in perpetuum priuarunt, & quidem, quod necesse est, cum alicuius molestiæ sensu, tamquam corporis parte resecta, ut eis merito tanto maior diuinæ illius voluptatis retributio debeat.

Concludamus igitur, magnam esse omnino dignitatem, ac decus castitatis, quæ etiam in illa cœlesti claritate non modo non obscuratur, sed eo magis enitescat. Ex quo etiam intelligi debet, quanto eam magis lucere oporteat inter has huius mundi tenebras, quando in illis quoque splendoribus sanctorum suum non perdit, & potius auget splendorem. Cogitandum igitur nobis est, esse hunc continentiæ statum quasi diuinum quoddam monile, quod Dominus de cœlo antea terris ignotum attulit, quod deinde in sua carne, atque in carne sanctissimæ Matris suæ consecratum, Ecclesiæ sponsæ tradidit, ut eo maiore in modum ornaretur, eoque ornamento ac gratia addita, tum ipsi sponso Christo, tum Deo Patri gratior, & amabilior redderetur. de quo recte Hieronymus, Alia, inquit, fuit in lege veteri felicitas, in qua beatus dicitur, qui habet semen in Sion, & repromissio sit diuitiarum. Statim autem ut filius Dei ingressus est super terram, nouam sibi legem instituit, ut, qui ab Angelis adorabatur in cœlis, haberet Angelos & in terris. *Epist. 22.*

De dignitate religiosa obedientia.

CAPVT V.

SEQUITUR nunc obedientia, de cuius eminenti, excellenti præstantia aliquid dicendum est breuiter. quam quidem præstantiam etiam si nos minus intelligere possemus, sufficere tamen posset Christi Dominus, ac Saluatoris nostri iudicium, qui eam tantæ estimauit. Ut enim hominibus in gemmis, atque vniõibus cognoscendis, cum

peritum eius artis quempiam videret, gemmam aliquam magno pretio emere, emptaque gaudere, atque magna cautione seruare, non posset dubitare, quin pretium esset, quanti ab illo fieret; sic nos, in omni quidem virtute, sed in hac præcipue dijudicanda, non adeo vili ratione quam illius exemplo moueri debemus, quem scimus sapientiam ipsam, vt nullus in eum error, aut ignorantia cadere possit. Is vero quantopere obedientiam complectitur, non obscurum est, cum quicquid in hac vita egit, quicquid dixit, quicquid molitus est, etsi ex omnium aliorum etiam virtutum fontibus fluere, huic tamen vni fere referatur. Nam & ipse de se ita testatus est, se de celo descendisse, non vt suam faceret voluntatem, sed eius qui miserat eum Patris. & Paulus Apostolus vitam totam ad mortem, & moris genus ad vnam obedientiam referre, testatus, inquit, obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Denique Bernardus eam ab ipso vitæ ipsi antelam affimat, cum mori maluerit, quam non obedire. Magna ergo, ac potius diuinum quiddam in obedientia inesse oportet, quando Dei filius, ipsa perfectionis formula, qui quæsi ageret, vt nos ad perfectionem erudiret, & ipse eam contulit, & à nobis adeo coli voluit. Quod ita esse etiam ratione S. Thomæ manifesta demonstratur; Sicut, inquit, in naturalibus oportuit, vt superiora quæque mouerent inferiora per abundantiam naturalis virtutis diuini? insita, sic etiam in rebus humanis hoc rectus ordo poscebat, vt alter alteri ductu moueretur ex vi autoritatis, & potestatis à Deo communicatæ, qui quidem motus per rationem, & voluntatem nullo alio modo fit, quam iubendo, & præcipiendo. In quo etiam ait, non humanum aliquid pro actionum nostrarum regula suscipimus, sed prima omnium regula est diuina voluntas, quæ voluntates omnes moderatur, & regit, quæ vna magis appropinquat, quam altera, pro eo ordine, quem Deus in ipsis instituerit. Ex qua B. Thomæ ratione magis omnino obedientiæ splendor ostenditur, quæ voluntatem nostram nostrumque sensum omnem cum Deo coniungit, in qua sola coniunctione omnis consistit perfectio, non hominum modo, sed ipsorum etiam Angelorum. Nam & clemosynæ, & diuini verbi prædicatio, & difficultiorum rerum perpessio: quid autem singula commemoramus? ipsum martyrium, nisi ad Dei voluntatem exequendam referatur, nullius est pretij, nulliusque meriti. Itaque cum regina virtutum

Ioan. 6.

Phil. 2.

Ser. 4. 6.

Cant.

2. 2. 9.

104. 47.

1.

omnium

omnium dicatur esse caritas, certe huic proxima, & simillima est obedientia: siquidem vtraque cum Deo contingit, vtraque etiam facit idem velle, idemque nolle, quod Deus: sed hoc interest, quod caritas per modum amici; obedientia per modum subditi. Quare etiam si modus discrepet, res tamen eadem, idemque fructus; ex quo etiam sequitur illa, quam tractamus, dignitas, quæ maxime elucet in omnibus actionibus, cum diuina illa regula, & quasi linea diriguntur, eadem nempe, quæ ipsius Dei actiones. Quid autem maius homini, aut cuius creaturæ contingere potest? Itaque hanc etiam ob causam obedientia à Theologis ipsa quoque aliarum virtutum forma appellatur, quod harum omnium actiones id vnum spectant, vt diuina præcepta compleantur. Ad hanc excellentiam accedit etiam illa, quod licet sit virtus peculiaris, vim tamen habet generalem, quæ omnia ad humanam vitam pertinentia complectatur. Qui enim sese alteri penitus subiecit, & tradidit; nihil omnino exceptit, non locum, non actiones, non occupationum genera, non externa, non interna. Itaque & in agendo, & in cessando, & in manendo, & in abeundo, & in hoc vel illo negotio vel suscipiendo, vel dimittendo, vel mutando, siue parua res sit, siue magna, denique in omnibus ita se obligauit, vt nulla sit materia, quam non vera obedientia comprehendat. Accedit etiam quod in hanc virtutem omnes fere virtutes concurrunt, etque omnes præsto sunt, quasi ad pulcherrimum quoddam opus ex pluribus gemmis concinnandum. Neque enim alteri homini se quisquam dedere posset, nisi & magno Dei amore inflammatus, & multa in eum fide, ac fiducia subnixus, deinde etiam vera, ac profunda imbutus humilitate: addo etiam, nisi patientiæ, fortitudinis, constantiæ, & aliarum præsidium accesserit: vt, si obedientiam vna ex his destitui contigerit, claudicare eam primum, deinde etiam labare, & concidere necesse sit. Verum nihil æque huius virtutis præstantiam ostendit, ac materia ipsa, quam tractat, & quæ ei subiecta est. Eam autem omnes spiritualium rerum magistri triplicem esse docent. Primum enim genus est operum ipsorum externorum, quæ à superiore mandantur, quæ quidem exequi ad obedientiæ virtutem pertinet. Sed hoc genus infimum, valdeque imperfectum est, & si nihil aliud sit, mancipiorum proprium; vel pecudum potius, quæ extrinsecus aguntur, nulla sua voluntate. Itaque alter est quasi eius gradus, siue altior, qui iam ad voluntatem etiam pertinet, quæ,

39. mo. sic enim sit, vt subditi voluntas cum superioris voluntate
 cap. 10. omnino conspirat, seque penitus ad eam adiungat: vt
 rarius subditus, sua tota eiecta, atque euulsa voluntate, in
 lam superioris, rectorisque sui voluntatem in animo susci-
 ferat, eaque agatur, & in omnem partem moueatur, vt
 let sua. Porro tertius est gradus, idemque summus, vt
 cum quoque, & ratio subdatur rectorum iudicio, quod
 solum idem, quod illi, velimus, sed etiam idem quod
 sentiamus, idque rectum, id honestum, id vtile existimemus,
 quod ij præscripserint: denique tanta in illorum nutu
 animum nostrum resideat auctoritas, vt, nisi manifestum
 quod Dei præceptum repugnet, eorum sententia nos
 quoque ad se pertrahat, captiuæque sententiam. Hæc est
 religiose obedientiæ forma, & quasi facies, quam si oculi
 corporis cernere liceret omnes homines sui amore incen-
 det, tum pulchritudinis, tum etiam amplitudinis suæ aspectu.
 Nam cum obedientia donum quoddam sit, quod sit
 no tumini, quanta est res, quæ donatur, tanta etiam virtus
 obedientiæ. Quid autem habet homo vel maius, vel carius
 quam voluntatem, & rationem? vtraque enim habet, vt ho-
 mo sit. Quare quam valde seipsum amat, tam hæc duo
 esse vt amet. Nam si carnem, si ossa, vel minima ho-
 rum particula in ita natura diligit, ac pro his tuendis tra-
 pere elaborat, quid faciet in illis, quæ tanto superiora, &
 nantiora sunt, magisque ipsam naturam humanam attingit.
 Itaque sic intelligendum est, nihil esse posse hominis magis
 inuitum, quam vt non illa solum, sed etiam illorum vitam
 atque actus tueatur. Actus autem voluntatis proprius est li-
 bertas, rationis vero iudicium. Quare ea nobis est maxima
 maximeque naturalis propositio ad suam cuique tum senten-
 tiam, tum placitum, quoque sequendum; quod apparet, quæ
 multa sunt, quæ cum per se nihil habeant, quo placeant, sed
 tamen placet, vt in ijs libertas usurpetur, ex quo etiam videri-
 mus ea, quæ verantur, hoc ipso quod verantur, cupiditate
 magis incedere, non aliâ ob causam, nisi quod bonum illud
 quod dixi, libertatis nos per se delectat. Igitur cum tanta
 vis sit, magnam quoque difficultatem esse necesse est in hoc
 naturalis huius propositiois quasi impetu transgendo, vt
 omnibus, ad quæ nos natura defert, sed in hoc potissimum
 quo maius est pondus, quod eo nos defert. Quare iungimus
 tam simul omnia, oblationis magnitudinem, quæ tam
 multa

multa in
 car, dign
 in ea off
 religiose
 per hoc
 quidem
 pientis d
 quit, dur
 corde su
 gnificen
 non solu
 parata sp
 hoc idem
 optime d
 tioritate
 dientia, c
 obedienc
 nibus Pr
 sequimur
 holocau
 sunt. Mel
 rate mag
 tis est m
 tati subit
 compun
 est enim
 lior est t
 ceptoris
 & silentib
 Mihi
 huius pr
 titisse ex
 dientia
 bus aliq
 excellen
 hoc idem
 loquar, e
 quod eo
 tem nun
 omnes li
 tatis hu
 Notus e

multa in se complectitur, partis vtriusque, quæ offer-
 tur, dignitatem, denique laborem hominis, ac difficultatem
 in ea offerenda: sic facillè intelligemus, quàm præstans res sit
 religiosa obedientia, quamque supra naturam nostram, nec
 perficì omnino posse, nisi natura victa, ac subacta. Atque hoc
 quidem sensu sapienter Gregorius interpretatur illud Sa-
 pientis dictum, Vir obediens loquetur victorias: Quia, in-
 quit, dum alienæ voci humiliter subdimur, nosmetipsos in
 corde superamus. Verum de obedientiæ dignitate nihil ma-
 gnificentius dici potest, quam hoc, quod non solum mala,
 non solum mediocria bona, sed etiam magna bona illi com-
 parata splendorem amittant, vt stellæ in solis luce. Docet
 hoc idem Gregorius, qui mihi virtutum vim inter omnes
 optime & tenuisse, & docuisse videtur, ne, ut id ex sua au-
 thoritate, sed scripturæ testimonio, ita dicens Melior est obe-
 dientia, quam victimæ, quo loco Gregorius, Liqueat, inquit,
 obedientiæ virtus quo sit culmine, quam diuinis oblatio-
 nibus Propheta vidit altiore. Quod si spiritualem sensum
 sequimur, victimæ ad magnæ conuersationis austeritatem,
 holocausta ad compunctionem vitæ secretioris referenda
 sunt. Melior est enim obedientia, quàm victimæ, & auscul-
 tate magis, quam offerre arietem adipem; quia longe altio-
 ris est meriti propriam voluntatem alienæ semper volun-
 tati subicere, quam magnis ieiuniis corpus atterere, aut per
 compunctionem se in secretiori sacrificio mactare. Quid
 est enim adeps arietum nisi pinguis, & interna deuotio? Me-
 lior est tamen obedientia: quia qui perfecte voluntatem præ-
 ceptoris sui implere didicit, in cælesti regno & abstinentibus,
 & silentibus excellit. Atque hæc ex Gregorio.

Mihi autem maximum quoque, ac certissimum videtur
 huius præstantiæ, quæ est in obedientia, documentum ex-
 titisse ex magnitudine, ac crebritate miraculorum quæ obe-
 dientiæ vi peracta sunt. Vt enim inter homines ipsos, à qui-
 bus aliqua supra naturæ vires effecta videmus, id pro indicio
 excellentis cuiusdam sanctitatis accipi solet: sic inter virtutes
 hoc idem sine dubio argumentum valere debet ad eas, vt ita
 loquar, canonizandas, eoque maiori veneratione colendas,
 quod eo signo constet, Domino Deo gratiores esse. Quis au-
 tem numeret miracula, quæ obedientia patrauit? Pleni sunt
 omnes libri, maximèque vitæ illæ veterum Patrum, qui vir-
 tutis huius magnum specimen orbi terrarum reliquerunt.
 Notus est Paulus ille magni Antonij discipulus, miraculo-
 rum

35. Moy.
10.2. Reg.
15.
Lib. 6. in
lib. reg.
cap. 2.

rum facultate ipso magistro maior, cum Antonius, quod
 curare non poterat, ad eum mitteret, neque aliam cura-
 sam, nisi vnus obedientiæ, sic enim Antonius ipse præce-
 bat, eumque quasi obedientiæ exemplar omnibus ob-
 debat, & extat adhuc multorum eius illustrium facti-
 memoria. Notus etiam Ioannes, qui à suo Abbate, &
 dem ioco iussus, vt leenam comprehenderet, ipse ser-
 uans, non solum non expauit irruentem, sed etiam in-
 tem insequutus, iteratis vocibus, Abbatis sui nomine
 iussit, captamque, ac ligatam ad monasterium per-
 Quid ille, qui filium in accensam fornacem ex Abbatis
 perio coniecit, & saluum recepit? quem quidem in filio
 ferendo Abrahæ virtutem constat imitatum esse, in
 piendo autem, miraculi magnitudine etiam superasse. Quod
 etiam alter Ioannes, qui cum triennio toto aridum thymum
 vt erat ei iniunctum, quotidie irrigasset, idque aqua
 hausta, demum viruit, fructusque edidit, quos eius Magister
 ad ecclesiam deferens, fratribus ostentabat, Ecce, inquit,
 obedientiæ fructum. Nec minus admirandum, quod Clau-
 chus narrat de iuvene Innocentio, qui cum obedientiæ
 gnopete viuens studuisset, deinde è sepulchro compellens
 an mortuus esset, respondit magna voce, mori non potest
 obedientem. De Columbano autem id certe ferunt
 mirabile, cum in Luxouienti cænobio, quod ille funda-
 uerat, omnes ferè agrotarent, eo accessisse, nec alio
 esse medicamento, nisi quod omnes ad arcem vocantem
 fruges in solis æstu triturandas. Res dura, præsertim
 grauius decumbentibus, qui ne consistere quidem possent.
 Itaque nonnulli, prudentiores videlicet, & cautiore, seculum
 sese tulerunt, alij obedientiæ studio ad opus statim accu-
 rerunt. Atque hi quidem omnes ita statim omni morbo
 liberati sunt, vt ne reliquiæ quidem, aut vestigium
 permaneret. Illi verò longas tarditatis, ac diffidentie
 pœnas dederunt, toto anno cum febribus confecti, vt
 dem eos reprehendens, atque obiurgans aperte prædixit
 Columbanus. Illud verò magnum, & quo comparatio
 cum reliquis virtutibus appareat, quod in Patrum histo-
 legimus, cum duo germani fratres in monasterio quodam
 viuerent, alter obediendi, alter castigandi corporis studi-
 sissimus, hunc quidem, ad alterius sanctitatem explora-
 dam, mandasse ei, vt in fluuium crocodilis refertum de-
 deret, quod cum impigre fecisse, ita vt immanes illæ bestie
 accurre-

accurre-
 paulo a
 prece co
 laudem
 garet,
 fuerat,
 cium ill
 gniam o
 tantam
 miracul
 uunt, ip
 penitus
 tur, qu
 Domin
 tatem,
 litates,
 vltra de
 ta, sed v
 nomen
 quàm r
 vt dixi,
 nina ei
 tur hor
 tulis, ali
 tamen
 nomine
 pendio

Si ho
 Sper
 quem
 vnum
 qui tri
 atque
 vt vnu
 mulo
 etiam
 quend

accurrent

accurrerent, & quasi blandiendo corpus eius oblingerent; paulo autem post cum in humanum cadaver incidissent, prece communiter facta, excitatum esse à morte: eamque laudem cum sibi abstinens ille tacitis cogitationibus arrogaret, seuerius obiurgatum esse ab Abbate, cui reuelatum fuerat, non illius ieiuniis, sed alterius obedientiæ beneficium illud à Deo donatum fuisse. Quæ cum ita sint, magnam esse oportet omnino obedientiæ dignitatem, quæ tantam apud Deum gratiam habeat, quantam hæc ipsa miracula declarant. Nec mirum. Nam qui in obedientia viuunt, ij se totos quasi Dei dexteræ commiserunt, vt ab eo penitus possideantur, & regantur. Ex quo illud in eis completur, quod est apud Esaiam, Eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema regni in manu Dei tui. Quam nobilitatem, gloriâque immensam illæ etiam consequuntur utilitates, quæ eodem loco commemorantur, Non vocaberis vltia derelicta, & terra tua non vocabitur amplius desolata, sed vocaberis, Voluntas mea in ea. Quod tam speciosum nomen, ac multo magis ipsa res, cui aptius conueniat, quam religioso, qui per hanc ipsam obedientiam ita à Deo, vt dixi, possidetur, vt in eo semper, omnibusque in rebus diuina eius voluntas perfectissime perficiatur? Gaudeant igitur homines quibuscumque voluerint nominibus, ac titulis, alij regum, alij principum, alij Cardinalium: religiosæ tamen animæ multo verior est gaudendi materia in hoc nomine, quod ei Dominus imposuit, in quo tamquam compendio bona omnia continentur, Voluntas mea in ea.

Esa. 62.

*Religiosum eminere super omnes res terrenas,
idque quàm sit gloriosum.*

CAPVT VI.

SI horum, de quibus diximus, votorum tanta est cuiusque sper se dignitas, quantam diximus quam dignitatem, aut quem splendorem ex omnibus emicare necesse est, si in vnum omnia coniunguntur? Hic igitur est religiosus status, qui tribus hisce votis nixus est totus, & in cuius illa naturam, atque essentiam, cum suis omnibus ornamentis confluunt, vt vnus ex omnibus efficiatur cumulus. In hoc autem cumulo præter alia, quæ singula ex singulis oriuntur, illud etiam inest præclarum, & admirandum, quod habitum quandam mentis in homine efficit, quo nihil nobilius, aut generosius.

generosius. Is verò est altitudo quædam animi, qui omnia, quæ in hoc mundo sunt, erectus, omnia quasi se habeat, omnia despiciat, ac pro nihilo ducat, ac non modo non ea quarat, vt mundani, qui in illis ambiunt sunt, & de illis inter se tantopere digladiari solent, sed ea oblata, & vtro affluentia reiiciat, & ita abominetur, vt tum, aut, quod supra diximus ex Apostolo, vt stercora, & vtilitate, atque etiam factore odiosa sunt. Hic autem mentis habitus, hæc constitutio, quam sit propria, & inimita religiosa disciplinæ, manifeste declarat Gregorius testimonium, qui his verbis vtriusque temporis sui status describit, & cum antea religiosus esset, & postea eam Pontifex: Nihil, inquit, in hoc mundo appetens, nil pernicens, videbar mihi in quodam rerum vertice stare, ita vt me penè impletum crederem, quod pollicente Domine Propheta didicissem, Sustollam te super altitudines terræ. Super enim altitudinem terræ sustollitur, qui & ipsa, quæ alta, & gloriosa præsentis videntur seculi, per mentis delectum calcat. Sed repente à rerum vertice tentationis turbine impulsus, ad timores, pauoresque corruo: quia mihi nil timeo, eis tamen, qui mihi commissi sunt, multum formido. Neque verò ille Gregorij tantum sensus fuerit, sed cum Gregorius eiusmodi sensum ex religione accepisset, eundem etiam in ipsa religione esse necesse est, ac religiosi omnibus, qui ex religionis præscripto viuunt, communem, ac generalem esse. Omnibus enim infunditur, cum eis consilium seculi deserendi infunditur. Non enim deserere possent, nisi contemnerent, nec possent contemneri nisi superiores essent. Etenim non id modo deserunt, quod in præsens habent, id enim sapere modicum est, & tenne, sed affectum, & cupiditatem habendi, quæ iam latius, longiusque peruagatur, ac potius nullis finibus claudatur, resque omnes complectitur. Itaque nulli religioso tam humiliter sentiendum est de sua hac oblatione quasi paruum aliquid Domino offerat, cum paupertatis voto ornauerit se terrenam possessionem præscindit. Offerit enim non tantum, quæ tenebat, & quæ aliquando consequi vel propria industria, vel alieno beneficio potuisset, sed totum omnino mundum. Habemus huius exemplum in Petro, quæ certè cum non multa, immo pauca potius, ac propemodum nulla deseruisset, non dubitauit tamen illud dicere, quod scriptum est in Matthæo, Ecce nos reliquimus omnia. De

Phil. 3.

1. Reg.

Ep. 5.

Esa. 58.

qua pro
nus epis
cante, q
& Dom
sunt. I
potuit
in eo, q
habebat
ideo Per
niam vt
affectum
conclud
reliquit
idem se
rum pos
liarunt.
omnino
gaudio
tate ipsa
petior e
ligiosi e
quæ in
eleuetur
Hoc, in
sic se un
nem no
quæ pra
hoc mu
enim qu
cit, Sus
namque
abiectio
lata vit
Altitudo
subdito
dignita
eo ipso
celestis
videbar
proprie
hic dici
alto pos

qua professione bene, ac conuenienter religiosis Augustinus epistola ad Paulinum: Piscatores, inquit, Domino vocante, qui nauiculas, & retia dimiserunt, omnia se dimisisse, & Dominum sequutos esse, etiam commemorando latari sunt. Et reuera omnia contemnit, qui non solum quantum potuit, sed etiam quantum voluit habere, contemnit. Sed in eo, quod cupiebatur, oculi Dei testes sunt, in eo, quod habebatur, etiam homines. Idem dicit & Gregorius, qui ideo Petrum, & Andream multum dimisisse confirmat, quoniam uterque habendi desiderium reliquit, quod in ea re affectum potius, quam censuram aestimari oporteat. Vnde ita concludit: Multum reliquit, qui sibi nihil retinuit; multum reliquit, qui, quamlibet parum, totum deseruit. Hoc igitur idem fecerunt religiosi omnes. omnes enim non modo rerum possessione, sed etiam cupiditate omni se plane spoliauerunt. Qui autem ita animo constitutus est, ille totum omnino mundam sub pedibus habet, ideoque non modo gaudio, tranquillitate, voluptate beatus, sed etiam dignitate ipsa omnibus principum, ac regum imperiis longè superior existimandus est. Quamobrem verè dici potest, religiosi cuiusvis sic affectam mentem, illam esse aquilam, quæ in scriptura ita describitur, vt ad Dei præceptum eleuetur, & in arduis nidum sibi ponat: vbi Gregorius, *Iob 39.* Hoc, inquit, esse speciale specimen electorum solet, quod sic se vnt præsentis vitæ iter carpere, vt per spei certitudinem nouerint, se iam ad alta peruenisse, quatenus cuncta, quæ præterfluunt, sub se esse videant, atque omne, quod in hoc mundo eminet, amore æternitatis calcant. Hinc est enim quod sequenti se animæ per Prophetam Dominus dicit, *Esai. 58.* Sustollam te super altitudines terræ. Quasi quædam namque inferiora terræ sunt damna, contumeliæ, egestas, abiection, quæ ipsi quoque amatores huius seculi, dum per late vitæ planitrem ambulant, vitando calcare non cessant. Altitudines autem terræ sunt lucra rerum, blandimenta subditorum, diuitiarum abundantia, honor, & sublimitas dignitatum, quæ, quilibet per ima adhuc desideria incedit, eo ipso alta aestimat, quo magna putat. At si semel cor in celestibus figitur, mox quam abiecta sint cernitur, quæ alta videbantur. Hæc Gregorius; quibus illud etiam addi potest, proprie admodum religiosi conuenire, quod de hac aquila hic dicitur, non eam solum alte conscendere, sed nidum in alto ponere. Nam volatus quidem conatû, & laborem habet,

etiamque

*Mat. 19.
Ep. 34.*

*Hom. 5.
Euang.*

*Iob 39.
31. Mor.
19.*

Esai. 58.

10. Conf.
40.

cámque ob causam non potest esse perpetuus: nidus
habet quietem, eó que stabilis est, & fixus. Eadem est
differentia in eorum hominum studiis, qui ad vitam
contendunt. Nam qui cogitatione, ac desiderio tantum
à terra attollunt, ut aliqui interdum seculares, recte
dem faciunt, sed cum vi, & contentione. Itaque illud
euenire necesse est, quod in se ipso lugebat Augustinus
dicebat, Sed recido in hæc ærumnosis ponderibus, & ni-
beor solitis, & teneor, & multum fleo, sed multum ten-
tantum consuetudinis sarcina degrauiat. At verò qui
in alto posuerunt, non modo non fatigantur nitendo,
rùm in eo suauissime quiescunt. Hic autem nidus boni
est status ipse. An non igitur religiosi nidum suum
edito, arduoque loco fixerunt, quorum status supra id
quod creatum est, collocatus est? Quare tantum ab
iis graue sit in illa sese altitudine sustinere, ut etiam
magna voluptate id faciant, nec quidquam adeo ho-
reant, quam ad ista infima, quæ & re, & animo delin-
runt, relabi.

Atque ut ex hac ipsa similitudine, quam nobis di-
scriptura suppeditat, intelligere possimus quantum
splendoris, vel emolumentum hæc tanta mentis altitudo
complectatur, cogitandum est ita, ac si quis corpore
in aerem subleuatus, in ipsis nubibus sede iuxta
tisset. Nam hoc exemplo ficto, ex eo quod id fieri potest
cognoscemus quid in animo geratur, in quo id fieri potest
& sit quotidie. Igitur si quis eo loco, quem dixi, cogi-
re degere, ei tum alia, tum hæc in primis contingere
primum ut omnibus admirationi esset, deinde ut inque
haberet inimicum, ab eius vel insidiis, vel telis tutus
tum etiam ut inferiora ista, tanto à se intervallo reman-
quædam vix videret, quædam ne videret quidem.

Hæc igitur omnia, & similia animæ quoque illi con-
niunt, quam Deus è puluere, atque è terræ sece suble-
tam in eminentiori hoc loco constituit. Primum enim
cellentiam quandam acquirit, cui nulla dignitas, nullus
gistratus, aut potestas compareretur. Vnde est illud Cypria-
De orat. Qui renunciauit iam seculo, maior est honoribus eius, &
Domini- gno: & ideo, qui se Deo, & Christo dedicat, non terrena
ca. celestia regna desiderat. Atque huius quidem excellenti-
splendor non à Dei solum oculis cernitur, quod satis esse
beret, sed, ut plurimum, etiam hominum. nam et si imitari

get, suspicere tamen eos solent, quos vitam hanc magis arduam ingressos vident. Verum enim est illud Hieronymi, *Ep. 27.* non laudabile esse possidere diuitias, sed eas pro Christo contemnere; non inhiare ad honores, sed eos paruipendere; & miro quodam modo, qui ista habeant, paruipendi, qui habere noluerint, prædicari. Accedit etiam illud in religiosis, quod quasi extra omnem aleam humanorum casuum positi sunt. Quid enim in eos humana mutabilitas possit, qui omnibus, quæ mutationi obnoxia sunt, relictis, omnes eius aditus intercluserunt; ex quo id consequitur, ut quasi supra ventorum flatus positi, immobiles semper maneant, omnibusque euentibus superiores, perpetua tranquillitate fruatur. Quæ tranquillitas, si auro aestimari possit, quæto auro emenda esset? Verum ea quidē nec auro, nec re vlla creata emi potest, sed magis cōtemptu omnium rerū creatarū: quoniam quicquid creatū possideas, eo iam expoliari potes; qui vero omnia abiicit, is nihil iā habet, quo vel feriri, vel turbari possit. Vnde in eiusmodi statu quasi propria est illa, quæ dixi, perpetua, & nūquā interrupta animi tranquillitas, idemque vultus, & eadem semper frons, qualē Antonij Magni fuisse scribit Athanasius. Ex hoc eodē fonte illud etiam nascitur, ut aduersus ignea tela nequissimi quam tutissimi simus, quod vel tam alte non perueniant, vel nullo negotio repelli queant. quod ipsum præclare Cyprianus, *Lib. 2. ep. 2.* Quantus hic, inquit, animi potentatus, quanta vis est? Non tantum ipsum esse subtractum perniciosi contactibus mundi, ut quis expiatus, ac purus, nulla incurstantis inimici labe capiatur, sed adhuc maiore, & fortiolem viribus fieri, ut in omnem aduersarij grassantis exercitum imperioso iure dominetur: Illud autē maximū, & maxime nobis salutare, quod hic status ex sua quasi natura hoc in animo nostro lumen parit, ut quicquid est sub celo, tãquam leue, fallax, & inane, & amore nostro indignum, despiciamus. Fit enim hic etiam id, quod eleganter a Chrysostomo in homilia quadam dictum est, quemadmodum è summo montis vertice prospectantibus omnia pusilla, ac non solum homines, & arbores, sed etiam vrbes integra, & magni exercitus formicarum instar super terram ire videtur, sic qui animo recto in cœlestia, quasi in sublimi commorantur, iis omnia humana, potentiam, gloriã, opes, ita minuta, & exigua apparere, ut ne digna quidē iudicent, quibus hanc immortalis animi nobilitatem applicent.

De virg.
c. 81.

Quid igitur hoc statu excelsius, aut gloriosius, qui tunc instituit, vt nihil habendo, contra omnia securos, & impugnabiles reddat, itaque nullos homines, nullosque nullius vim timeamus: Quam sane mentis sublimitatem perturbati tribuendam esse optime docet idem Chrysostr. qui inter ceteras cœli bis vitæ laudes hanc commemorat quod simul etiam paupertatem colere possit, ac per eam omnibus curis, ac periculis præcis, proxime ad cœlum. Nam qui, inquit, nihil habet, tamquam si adsint omnia, cuncta despicit, magnaque & in principes, & in potentiores in eum, qui diademate ornatus sit, loquendi libertate utitur. pecuniam vero qui spernit, is recta progrediens, motum etiam facile cõtemnit, atque iis excelsior, nihil timens, & tremens, liberius loquitur apud omnes. Qui vero pecuniam dat operam, is non modo feruor pecuniæ est sed opinio honoris, huius vitæ, ac denique, vt vno verbo dicam, maculæ principium est eorum, quæ ad hanc vitam pertinent. Idem quoque luculente, vt solet, prosequitur Gregorius quodam libro moralium: Libet, inquit, oculos mentis attollere, & electi Dei exterius oppressos quantæ intrinsecus arcis præfidei videre.

Cuncta quippe, quæ foris eminent, occultis eorum obtutibus per despectum iacent. Nam super se interius tati in alto animam figunt, & quæcumque in hac vita patitur, quasi longe infra labentia, atque à se aliena cõspiciunt, atque, vt ita dixerim, dum mente extra carnem fieri decernunt, pene ipsa, quæ tolerant, ignorant. In horum profectus oculis, quicquid temporaliter eminent, altum non est. Nam velut in magni vertice montis siti præsentis vitæ gauisus plene despiciunt, seque ipsos per spiritualem celsitudinem transcendent, subiecta sibi intus vident, quæcumque per carnalem gloriam foris tument. Vnde & nullis eorum virtutibus parantur, sed quos attolli per elationem conspiciunt, per spiritus auctoritatem premunt. Hæc Gregorius, quorum etiam exempla multa ex sacris litteris profert, vt Moyses in Pharaonem, Natan in Dauidem, Hely in Achab, Helysæi etiam in Ioram. Idem igitur robur confundit suis religio, liberamque, cum opus est contumaciam non à superbia, sed ab animi magnitudine, & temporalium contemptu ductam, quæ pro Dei gloria tuenda, etiam per principibus, ac regibus ipsis resistere non vereatur. Bernardus Senensis tantam in dicendo libertatem tenuisse scribitur.

et null
tentiur
aliqua
set, ille
sister
quent
perrex
molest
illius an
num m
ille plu
dum ita
Bernard
quo ob
mit.
Eand
dinem
facinor
uisset, e
rium, le
dit Col
illo è se
dignuq
cum ips
sinerat
rupta fe
luc ali
accorti
est, qu
banus
ins est.
Qui
cepim
cede, a
Sæue, a
funden
cõgrue
ditepti
tes den
aliud q
lestum
collo i

ut nullo respectu, cum res, & causa postularer, etiam in potentium hominum vitia publice inuheretur. Quod cum aliquando Mediolani aduersus Ducem in concione fecisset, ille grauius offensus, mortē denunciari iussit, nisi absterer. At Bernardinus postera die in magna populi frequentia idem vitium acrius etiam, quam antea, obsurgare perterritus: quæ libertas, ac fiducia ita Ducem fregit, ut molestiam ei ultra exhibere ausus non sit. Quin etiam, ad illius animum pertentandum, aureum ei poculum zuro plenum misit, quod cum vir sanctus cum stomacho reiecisset, ille pluribus precibus adiectis, referri iussit, quas nateij dum ita exponerent, ut virgendi finem non facerent, surgens Bernardinus, eosque sequi iubens, ad carcerem perterritus, quo obarati tenebantur, quos eo die omnes vitæ salutis eximit.

Eandem quoque legimus fuisse Columbanum fortitudinem in Theodorico Gallorum Rege obsurgando de eius facinoribus, cuius aliquando aduentum cum Rex cognouisset, eamnam regio cultus, & reliqua necessaria ad eum hospitium, longo famulorum ordine, deferri curauit, quæ ut videtur Columbanus, vultu, & voce auersatus est prolato versus illo est scriptura, Munera impiorum reprobat Altissimus, in dignis esse, ut Dei seruatorum ora eius cibis pollueretur, quoniam cum ipsis tam iniustum bellum gereret. Vix autem verba finierat, cum vasa omnia, quibus cibi illi continebantur, dirupta sunt, vinum, & sicera in terram effusa, reliqua hæc, illic disiecta; qua re attoniti ministri, Rex etiam ipse territus accurrunt, loque in eius potestate in rebus omnibus pollicentur, quæ tamen breui ad vomitum reuersum iterum Columbanus seuerioribus obiurgationibus, & minis aggressus est.

Ecc. 34.

Quid autem mirabilius animo Antonij Patavinus, qui ut accepimus, cum ad Ezolium adisset, quo ille tempore Italiam exire, atque intendis vastabat, his eum verbis compellauit, Scelus, ac crudelis tyranne, quando iam humani sanguinis effundendi finem facies? Cui exordio cum reliqua oratione congruentem adiecit, commemoratis illius rapinis, & adibit, detractionibus ciuitatum, Deique iram, ac penas imminentes denunciasset, hæc audientes satellites nihil expectabant aliud quam barbari illius pro eius more natum, ut tam monestum monitorem confoderent. At ille contra, cingulum collo imponens, atque ex lupo agnus effectus, & in genua

prociens, humillime peccatorum veniam precatus, et
 per etiam pollicitus est quicquid pœnæ iniungeretur
 ter subiturum. Idem tamen paulo post in sua flagitia
 sus, decreuit sancti viri virtutem hoc modo explorare.
 fit ad eum quosdã ex suis cū præclaris muneribus, quibus
 ita mandauit, vt precib⁹, & omni importunitate id age
 vt ea acciperet: quod si faceret, illico eum obruncare
 non acciperet, patienter ferrent quicquid ab eo diceret.
 Illis igitur sicta humilitate instantibus, multūq; orã
 mun⁹ illud Domini sui admitteret, Antoni⁹ voce libera
 Abite, inquit, quãprimū cū vestris impiis donis, ne vel
 te tecto, vel dehiscete terra, nos quoq; exitio vestro ma
 uamur. Ita illis dimissis, Ezelinus re cognita semper illi
 inceptus vt hominem sanctum veneratus est. Tantum est
 in impiorum animis contemptus rerum terrenarum
 mirationis habet. Cum igitur religiosus status sic nos
 tra omnia aduersa instruat, videamus, quo modo munus
 etiam in prosperis, vt vtraque contemnentes, nec illa
 mus, nec ista curemus. Testis est huius rei Antonius, qui
 vt scribitur, cum ad eū Constantinus, tantus Imperator
 duobus filiis, Constante, & Constantio, litteras crebro
 terent, tamquam ad parentem, officiosissimas, & quam
 mississimas, ipse adeo eas non magnificabat, vt hoc
 dicere soleret, nihil magnum videri debere, quod Regu
 culi ad Dei seruos epistolas darent, quia etiam nescio quomodo
 amplius potentia habere viderentur, eadem tamē esse
 nium natura, eadem viuendi, & moriendi conditio. Illud
 vere magnum, & magnopere aestimandum, quod Deus
 stolas suas, id est, legem suæ voluntatis indicem ad nos
 fisset, nobisque per filium loquutus esset. Quia cū dicitur
 tamen rogatus à suis vt aliquid responderet, ne tantorum
 Principum humanitatē aspernari videretur, ita respiciens
 vt eos ad iustitiam, & elementiam hortaretur, vt que le
 mines esse meminissent, & à Christo, qui vere omnium
 minus est, iudicandos. Hanc igitur mentem ita celsam,
 super omnia electam, & omnia pro nihilo ducientem, An
 tonius, & ceteri, non ad religionem attulerunt, sed ex
 religione hauserunt, vt nobis quoque, quando eadem
 schola versamur, eadem facile haurire liceat eamque
 nostri status altitudo & exigat, & certe etiam asserat.

M
 ro, ad
 in reli
 nis, &
 amor
 neus,
 cum a
 que r
 vincu
 iis, c
 viden
 rentu
 se. H
 ration
 in bel
 nant,
 hac
 quiri
 dam,
 mis la
 ra, si
 ret, vt
 cõfue
 quã
 to ia
 gum
 cen
 sape
 fami
 dem
 cos,
 stud
 igit
 virt⁹
 enir
 mag
 enir

De religiosi eminentia in relinquentibus
carnalibus propinquis.

CAPVT VII.

MAGNA quidem res est terrenarum omnium rerum contemptus, & qui id faciant, vulgi exemptos numero, ad magnam euehit dignitatem. Maius tamen opus est in relinquentibus propinquis, & cognatis, qui nobiscum carnis, & sanguinis necessitudine astricti sunt. Nā & maior est amor, & multo intensior & naturæ ipsi magis consentaneus, & altioribus denique radicibus nixus. Etenim cum auro quidem, & argento, & cum agris, similibusque rebus quam habet homo similitudinem, aut quod vinculum? Cum aliis autem hominibus, & præsertim iis, qui ex eodem fonte fluxerunt, maximum. Itaque videmus quam impotens sit caritas; & beneuolentia, vel parentum in filios, vel filiorum in parentes, vel fratrum inter se. Hoc autem non tam ex iudicio, aut ex rationis deliberatione prouenire, quam naturæ impetu, declarat id, quod in bellis ipsis cernimus, quæ ita pro suis catulis propugnant, ut pro iis in vulnera, & in mortem ruant. Quare quod hæc maiora sunt vincula, eo maior vis ad ea rumpenda requiritur, maiusque robur ad eam disjunctionem sustinendam, atque etiam peragendam. Itaque hoc quoque in summis laudibus religiosi status ponendum est, quod, ut cetera, sic etiam naturalem hunc affectum ita vincat, ac superet, ut eorum quibuscum quisque natus est, & quibuscū vixit, consuetudinē relinquat, nouamque ineat cum aliis, quos nunquam antea viderat, Christi causa affinitatem, & cum iis multo iam libentius viuat, & iucundius. Hoc enim est apertum argumentum, hunc statum omnem naturæ gradum longe transcendere. Nam si patrem, filio vno ex pluribus amisso, tantos saepe ploratus, & luctus edere videmus, cum tamen reliqua familia salua sit, quis esse deberet eorum dolor, qui omnes eodem tempore amittunt, parentes, fratres, sorores, domesticos, amicos, & ad extremum quoscunque vel naturæ necessitudo, vel vix aliquis familiaritatis cum eis deuinxerat? Non igitur hoc effici potest naturæ viribus, sed gratia, celestis, & vix ex alto requiritur, & cerre abundans, & copiosa. Sic enim ipse Saluator testatur est, suum hoc opus esse, & quidem ex magis; Non veni, inquit, pacem mittere, sed gladium. Veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & filiam *Mat. 10.*

aduersus matrem, & nurum aduersus soerum suam. *De*
autem, & sapienter gratiam hanc gladiū appellat. Vnde
gladius ferreus est, & ad ea scindenda adhibetur, quia
inter se coniuncta, sic indicat naturalem hunc propin-
quitate nexum maximum esse, nec diuelli posse, nisi vi
dama ferrea, id est, illius manu præpotenti, qui quorum-
lit corda ad se attrahit, & vnde vult distrahit. Hoc autem
experimur quotidiano vsu. Vnde enim fiat, vt qui prius
de domo coniunctissime vixerūt, si postea huius spiritus
naturam aliquem senserint, continuo non acquiescant ca-
ni, & sanguini, sed ea constantia ab illis discedant in pro-
ptium, ac si nunquā illos antea nouissent, nec ad eos quod
quam pertinerent? Et quidem, quod expressius est, iugiter
alij abeuntem, ille autem, qui abit, lætus, atque hilans
Quid hoc igitur est, nisi quod hic diuino illo gladio abbe-
sus, & separat⁹ iam est, eamque ob causam sine vilo dolore
sensu diuidi potest; illi autē, qui gladiū hūc non senserunt
sunt adhuc cū illo coniuncti, nec possunt non dolere illa
paratione? Marcianū scribit Theodoretus, cū nobilissimū
genere, atque adeo regio ort⁹ esset, in remotissimū cœnobium
se contulisse: quo cū multos post annos venisset foror
uitatis suæ princeps, vna cū filio impubere, & cum multis
munerib⁹, illū ne ad conspectū quidem mulierē admitti
voluisse, filiū autē eius admisisse, vt spiritualibus præceptis
instructiorem remitteret. Hoc autem rogante, vt quæ
ta erant, reciperet, si non vt propinquus, saltē vt pauper
respondisse, Quot pauperū monasteria pri⁹ vobis occurrunt,
quā ego? quibus cū ista nō dederitis, apparet vos
mihi propinquitatis gratia deferre. Quare ille quidem
stanter reiecit omnia, idque factum ita laudat Theodoretus
vt eū dicat extra naturā fuisse, & in cœlestem migrasse
tionem. Quamobrem sic statuendū est, religiosum hūc
fectum vnum esse inter præclara charismata, quæ Spiritus
sanct⁹ soleat impertiri, & certe robur magnū postulare,
indiciū præferre animi admodū excelsi, virtutibusque
nibus exaggerati. Itaque hoc in primis sponsæ illi, quam
Dominus coniūxit, quamque sine macula, & sine ruga
voluit, ab ipso præcipitur, Audi filia, & vide, & inclina
rem, & obliuiscere populū tuum, & domū patris tui. Ne
vt sit filia, vt sit sponsa, & digna fiat Dei amplexibus, illa
primis cōditio, & quasi dos quedam exigitur, vt non
relinquat, sed etiā obliuiscatur carnalē omnem cognationem.

*In Hist.
relig.*

Psal. 44.

nem. I
inquit
decoro
ille Ro
tens, I
Sec
aptissi
in Ab
dere d
tui, &
inquit
contin
affect
que, v
inter
nibus
pore,
tos, &
in loc
ceps I
suorū
& ta
rint, &
mih
quid
Abra
cogn
& Lo
famil
reliq
ligio
prop
nudi
sum
tibi,
cam
Quæ
cur n
hui
mo v
iste
spiri

nem. Id autem si fecerit, quid ei promittitur? Et concupiscet, inquit, Rex decorem tuum: quasi dicat, hoc facto, tantum decorem, tantamque acquires pulchritudinem, ut summus ille Rex tui amore incensus, tuasque vltro nuptias expectens, ad regiam te dignitatem euecturus sit.

Sed extitit huius rei memorabile exemplum, & omnino aptissimū ad hoc illustrandū, quod religiosi omnes faciūt, in Abrahā tāto viro, Huic enim dictū est à Domino, Egre- *Gen. 12.*
dere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrauero tibi. Satis erat, *Lib. 1. de*
inquit Ambrosius, dicere, de terra tua, quod in hoc reliqua *Abra.*
continenterentur: sed addere voluit singula, ut eo magis eius *cap. 2.*
affectus probaretur. Itaq; merito eius fides celebratur, atque, ut ait idem Ambrosius, facto præuenit dicta sapientū, inter quæ illud fertur, Sequere Deū. At hoc religiosi omnibus commune iam est, ut nō solū affectu, sed etiam corpore, & re egrediantur de domo patris, relinquunt cognatos, quin etiam illud, quod supra omnia est, ut nullum in locum veniāt certū, ac designatū, sed quemcumq; deinceps Deus monstrauerit. Tradunt enim sese Superiorum suorū volūtati, atque imperio, nō ad vnam rem peculiarē, & tamquā pacto stabilitam, sed ad omnia, quæ illis placuerint, & quæ illi tāquam Dei interpretes monstrauerint. Ac mihi quidē, si dici fas est, quod ad hoc attinet, amplius aliquid inesse videtur in religiosi cuiusq; facto, quam in illo Abrahæ. Nā is patriam quidē deseruit, & partem aliquam cognationis, sed & opes, quæ plurimæ erāt, secum abduxit, & Loth fratrem, & Saram vxorem, & denique seruos omnes, familiamq; amplissimam, ut videri possit non tam patriam reliquisse, quā præcipua patriæ cōmoda secū euexisse. Religiosi autem quā vere, quam perfecte & rem, & domū, & propinquitatē omnem deserūt, nudique, ac soli ad Christi nudi vexillū conuolant? Igitur Abrahæ, cum hoc Dei iussum exereretur, magna illa facta sunt promissa, Benedicā tibi, & magnificabo nomen tuū, erisq; benedictus. Benedicam benedictentibus tibi, & maledicā maledicentibus tibi. Quæ si ad eum dicta, & in eo completa sunt, quid causæ sit cur nos quoque tā præclari eius facti participes, non etiam huius præmij, ac promissionis participationē sperem? Immo vero aliquanto etiā magis: nam in ipso benedictiones istæ tēporales fuere, quæ sunt bona multo minora, in nobis spirituales, quæ sunt sine vlla comparatione maiora, & meliora.

liora. Sed tamen hinc quoque discere possumus, quanta Religiosi status ex hoc vno capite dignitas, qui se tam hominis tam præclaro facto exæquauit. Quam longè omnem carnis affectum superauerat Pastor ille, qui, vt legitur in vitis Patrũ, vel sororis filio de vitâ periclitante, de pretore se Præfecto exhibere noluit: aut Prior, qui ab Antonio, cuius erat discipulus, sororem, quæ ad eum venerat, adire iussus, adiit quidem, sed oculis clausis, vt eam ipse non videret. Quem etiam imitatus est Iohannes, qui item matris imperio coactus, vt sorori se sisteret, sancto dolo ei se vultu ternum ostendit, & ab ea non agnitus statim abscessit. Quæ autem duo isti in sorore, idem Marcus præstitit in matre, cui se fœdatum fumo, ac fuligine in sacco sordido, commisit, ne eam ipse videret, oculis, exhibuit. Atque huic etiam similis fuit Euagrii sensus, cui cum patris mors à quodâ acciata esset, Mëtiris, inquit, pater enim meus immortalis est. Idem dicere potuisset etiã Franciscus, qui vna cum bonis parentibus patri quoque renunciâns, præclaram illam professionem addidit, se iam deinceps liberius, & verius dicendum Pater noster, qui es in cœlis. Multa similia commemorare possent, vt Bernardi, & fratrum, vt Pacomij, & Theodori eius discipuli, quorum illi sororem, hi postremus matrem, quæ ne ad aspectum quidem admittere voluerunt, etiam impulerunt, vt ipsæ quoque seculum desererent. Sed non opus est ista antiquiora repetere; cum quotidiana eiusdem virtutis exempla nos ipsi videamus. Quam enim sæpe, aut potius, vt diuini quotidie, non solum viros maturiori iam ætate, sed adolescentem quoque nos ipsi spectamus, cum siccis oculis, parentum, & suorum omnium lacrymas excipiant, atque etiam eorum fletum irrideant: Neque id duritia, aut stupore faciunt, nam hi ipsi in ignoti miseris facile cum lugente lugent. Sed apparet in eorum cordibus ille gladius, quem supra dicitur qui eos separauerit ab iis, quibuscum antea toto affectu coniuncti vixerunt, non quo eos amare desierint, cum etiam hostes se amare profiteantur, sed quia carnali amore eiectione qui sæpe ad inepta adigit, eum totum in spirituales caritatem conuerterunt. Non est igitur dubitandum, quin eiusmodi affectus adeo nobilis, & excelsus, idem sit Deo quam gratissimus, eiusque maximis beneficiis profuse ornatus. Quod quidem optime Moses expressisse videtur in suo libro prophetico testamento, cum leuiticam tribum Deo dicatam, quæque ob eam rem religiosi status imaginem quædam

dam ha
patri su
ro vos,
tuus, &
dini e
micor

PO s
gio
ne dub
quoqu
alia, le
remias
dignita
labori
riolum
gare
Et ver
quæ di
celle e
& infir
erit fir
ste co
lo dist
aliud,
Abney
Ex qu
quod
Patri
eum c
non p
qui ve
more
ginti
sanct
iplam
cui di

dam habebat, illa benedictione prosequutus est. Qui dixit *Deut. 33*
 patri suo, & matri suæ, Nescio vos, & fratribus suis, Igno-
 ro vos, & nescierunt filios suos. Hi custodierunt eloquium
 tuum, & pactum tuum seruauerunt. Benedic Domine fortitu-
 dini eius, & opera manuum eius suscipe. Percute dorsa ini-
 micorum eius, & qui oderunt eum, non confurgant.

*Quod religiosus reliquerit etiam seipsum, idque
 summum esse.*

CAPVT VIII.

POST bona externa, post carnis cognationem, quæ reli-
 giosus deserit, restat tertius ille, & summus gradus, & fi-
 ne dubio in omni perfectionis genere altissimus, quod se
 quoque ipsum deserit. Id enim est leuare se non solum super
 alia, sed etiã supra se, quod pro magna re commemorat Hie-
 remias. Itaq; de huius actionis præstãtia, & difficultate, &
 dignitate optime scriptum est à Gregorio; Fortasse, inquit,
 laboriosum non est homini relinquere sua, sed valde labo-
 riosum est relinquere semetipsum; minus quippe est abne-
 gare quod habet, valde enim multum est abnegare quod est.
 Et vere. si enim tanta est difficultas in nostris relinquendis,
 quæ diligimus propter nos ipsos, quanto maiorem esse ne-
 cesse est in ipsis nobis relinquendis? Etenim quã naturalis,
 & insitus est cuique sui amor, & sui cõseruatio, tam arduum
 erit sine dubio opus illud abijciendi se ipsum: quoniã, si re-
 cte cogitemus, modo perfecte fiat, exiguo admodum interual-
 lo distat à morte, idq; ipsum mors quædã est, quia nihil est
 aliud, quam mori sibi ipsi; ideoq; ita dictum est à Gregorio,
 Abnegare quod est, Deficere à se ipso, Mactare quod est.
 Ex quo illud natum est, vt religio si mortui appellarentur:
 quod egregio facto declarauit Apollo, vnus ex antiquis
 Patribus, qui, vt tum alij, tum Bernardus ipse narrat, cum ad
 eum carnalis frater auxiliij gratia adisset, quesuit ab eo, cur
 non potius ad alterum tertium fratrem adisset. Cumq; ille,
 qui venerat, cum admiratione respondisset, eum iam pridem
 mortuum, sepultumq; esse, tum Apollo, se quoque ante vi-
 ginti annos, cum vitam illã suscepisset, mortuum esse. Ac
 sanctus quoque Basilius ita sentit, & pluribus disputat, hanc
 ipsam sui ipsius expoliationem, de qua Dominus loquitur est,
 cū dixit, Si quis vult venire post me, abneget semetipsum,

*Thren. 3.
 Hom.
 33. Eua-
 gel.*

*Serm. de
 mira. in
 nupt.*

*Reg. fusi.
 c. 6.*

Luc. 9.

neminem consequi posse, qui in mundo occupatus
 dit autem rationē, quia sui ipsius abnegatio nihil
 inquit, quā omnino, & penitus obliuisci rerū omnium
 perioris vitæ, & à suis voluntatibus recedere, quod
 ulari vita assequi longe difficillimū est, ne dicā plar
 non posse. Atq; hic etiam, quicumq; est in religione,
 ctissimus perfectionis gradus relinquendi seipsum, aut
 tione demonstrari potest. Sicut enim eā rem, quā alter
 mini donamus, vere, atq; omnino relinquitur, ita cum
 ipsos Deo donamus. Hæc autem est natura, vel, ut ita
 religionis ipsi⁹ essentia, quod alio loco à nobis vberius
 putatū est, ut votorum vi nos totos Deo resignet, & illi
 potestatem transferat. Primū enim tradit ei corpus ip
 tum per castitatē, tum etiam, ut reliqua, per obedientiam
 iam nō sit eius, qui gestat, sed eius, cui gestatur. Ex qua
 lud à Sācto Bernardo præceptum est sapienter, ut religio
 sic agant de corpore suo, tanquam de re non sua, sed
 Deinde tradit etiam animā, id est, voluntatem, iudiciū,
 bertatem, in qua quidē sunt omnia. Est enim anima
 arx totius ciuitatis, libertas vero quasi clavis huius
 ut, ea tradita, reliqua etiā tradi necesse sit, & qui eā tenet
 omnia teneat. Deniq; quod ex his sequitur, sed addendum
 est gratia declarādi, tradit etiam vsū horum omnium
 enim vel animā, vel corpus impendere possumus iis rebus
 ad quas nostra nos inclinatio trahit, sed quas velint, & præ
 præscribant superiores nostri. Neq; vero hæc, de qua loquimur,
 traditio obscura est, quoniam non sola mente, aut voluntate
 peragitur, sed multa quoque externa adiunguntur, adhibita
 voce, adhibitis testibus, adhibito insuper homini, qui vicem
 Dei tenens eam donationē admittat, & acceptum deniq;
 quasi contractus quidam initur, cuius ad solennitatem,
 & auctoritatem nihil plane desit. Quam ob rem
 adeo verum est, religiosum, cum semel promissione illa
 cro sancta sui dominium abdicarit, se ipsum reliquisse,
 deinde aliquid de se resumat, ita nequiter faciat, ut is
 rem alienā cōtrectet, in quam nihil vinqū iuris habuerit,
 idque testatur Basili⁹, qui ita ait, cum se quispiam Deo
 se consecrauerat, subterfugatur, sacrilegiū facere. Unde
 etiam illa vera, & iusta Sācti Bernardi obiurgatio ad
 quosdā, Qui vestri curā semel nobis credidistis, quid
 sum de vobis intromittis? quasi diceret, Quid amplius
 in vos ipsos habetis, postquā semel vos alienastis? Si q

*Ad fra-
 tres de
 mon.
 Dei.*

*Reg.
 fusi. c.
 17.
 Ser. 19.
 Cant.*

ita est, v
 modus
 Deinde
 esse reli
 quæ ta
 omnium
 seruitus
 minem
 rum, si e
 poris ta
 lum est
 re, vel o
 At vero
 opera o
 altringe
 religios
 pta, tum
 to mag
 tandum
 homine
 quo arc
 quam t
 quanto
 cerint.
 in ampli
 faciat, v
 que in
 scindi,
 exorna
 ninis se
 vitulo
 est N

ita est, vt dicit Sanctus Bernardus, primum quis esse potest
 modus relinquendi se ipsum perfectior, quam in religione?
 Deinde vero quantā rem, quamque præclaram necesse est
 esse religionem, & quantam apud Deum gratiam habere,
 quæ tam liberalis sit in ipsum? Nam inter homines quidem
 omnium rerum grauissima, & durissima existimari solet
 seruitus, aut captiuitas, quoniam libertatem eripit, & ho-
 minem ita subiecit, vt omnia alieno arbitratu faciat. Ve-
 rum, si consideremus, hæc seruitus, quantacumque est, cor-
 poris tantum est, animus autem plane liber est. Itaque nul-
 lum est mancipium, cui non liceat cogitare quæ velit, ama-
 re, vel odisse quæ velit, gaudere, vel dolore de quibus velit.
 At vero religiosus, cum animam Deo offert, etiam animæ
 opera offert, & affectus ipsos interiores ad illam regulam
 astringere, & conformare debet; idque agunt in omnibus
 religiosis ordinibus, tum ipsæ leges, & constitutiones scri-
 ptæ, tum viua vox rectorum, vt non solū exterius, sed mul-
 to magis interius præscribant quid sectandum sit, quid vi-
 tandum. Itaque nulla vñquam fuit, vel esse potuit inter
 homines seruitus tam arcta, quam hæc est religiosorum: sed
 quo arctior, eo iucundior, quoniam ea est Dei iucunditas,
 quam tanto ille largius cum suis creaturis communicat,
 quanto se magis cum eo astrinxerint, & se verius ei subie-
 cerint. Quamobrem ita omnino statuendum est, hoc etiam
 in amplissimis religioſæ vitæ rebus numeradum esse, quod
 faciat, vt nosmet ipsos relinquamus, & plane exuamus, id-
 que in perpetuum, & ea obligatione, qua non amplius re-
 scindi, aut reuocari possit: vt merito ad hoc ipsum factum
 exornandum illa dicta sint à Glossa, cuius est tanta in di-
 uinis scripturis exponendis auctoritas. Alij, inquit, vouent *Nu. 30.*
 vitulos, alij arietes, vel domos, Nazaræus se ipsum. Hoc
 est Nazaræi votum, quod est super omne votum. Fi-
 lius enim, vel filia, vel pecus extra nos est: se-
 ipsum vero Deo offerre, non alieno la-
 bore, sed proprio placere,
 perfectius est, & emi-
 nentius omni-
 bus votis.

* * *

In religiosum statum confluere omnes virtutes.

C A P V T I X.

CHristianæ diuitiæ nullæ sunt aliæ, quam verè vniuersarum qui paucas habeat, ille pauper, qui multas diues cēsendus, & quo plures, eo ditior. Quare nihil est vberius laudari possit religiosus status, quam hoc, quod vna, aut altera virtus, sed omnium plane virtutum eorum cum confluat, vt, si intimā eius naturam cogitare velim facile intelligi possit, eum ex omnibus virtutibus conceptum esse, & quodāmodo contextum: quod vel ex hoc bari potest vno verbo, quod si vna earum careat, totum cillet. Nec loquar iā de virtutibus illis quas longo studio sibi cōpararit, in quo tamen ipso tantam hinc cōmoditatē præbet, vt, quod antea demonstratū est, vntū schola dici debeat; sed de ijs loquor, quæ in primo religiosæ vocationis conceptu vna cum ipsa vocatione animo ingenerantur: quoniam cum in statu ipso cōneantur, qui statū admittit, illas quoq; animo admittente esse. Itaq; hoc videndum est, quas status hic requiratq; virtutes: totidē enim cōfert, quot exigit. Nam domus multis cōstat partibus, & earum quidem alia manifesta, vt facies, vt fenestra, vt porticus, alia occulta, vt tigna, vt ferramenta quædam, præcipue vero fundamenta: vt etiam corpus animantis ex multis mēbris cōpeditur, quorum alia sunt aperta, vt caput, vt crura, & reliqua interiora, cuiusmodi est, cor, aut cerebrū, nerui, & ossa, quidē magis etiā necessaria sunt, quam exteriora. Item in statu religioso insunt tres illæ virtutes, quæ omnino patent, paupertas, castitas, obediētia, sunt etiam aliæ magis recondita, quæ & ipsum statū, & illas ipsas tres virtutes sustentāt, & fulciunt, vt his subtractis, omnia corruūt. Quam etiam si nihil aliud esset in religioso statu, quam illa, quid pulchrius cogitari, aut cogitatione ipsa esse posset? Nam quid aliud est paupertas, quam affectio ad ita constituti, vt omnes auri, argentiq; acruos, omnes ditus, etiā regna ipsa non pluris faciat, quam paleas, immo vero non solum contemnat, vt res nihili, sed etiā fugiat onera: Magna virtus, & magnū Dei donū, quod præsertim elucet cōparatione tot aliorū mortaliū terrena ista aduerantium, tantoq; studio inquirentiū. Castitas autē quidē

aliud, quod voluptas humana est, quæ de amicitia obediētia que nihil illius libris re præstari que, vt p ne, quā dignitate excitare sistere n id est, al tim eas ideo Th santur, posse ne Nā reli Domin nō vide ris: quo multo altissim ius cum lestē, ha tar, ac t illam s munus quidē fiducia se que magna videtur ne vix plurib ne de Sequi vilcer

aliud, quam robur animi obdurati aduersus omnes carnis voluptates, easque voluptates, quæ tantam vim habent in humana natura, quibus resistere, & ita resistere, quanta res est, quamque gloriosa: Nam huius quoque splendorē raritas ipsa commendat, & auget, cum plerisque hominum videamus illarum voluptatum imperu captiuos trahi. Denique obedientia quæ præstans est mentis habitus, cum ipsa quoque nihil sit aliud, quam abdicatio sui ipsius, & abnegatio illius libertatis, quam adeo amamus omnes, idque in omnibus rebus, & in omni vita, vi nulla possit esse maior, & præstantior, ac gloriosior aduersus se ipsum victoria? Itaque, vt paulo ante posui, etiamsi nihil esset aliud in religione, quæ hæc tria, quæ sunt in cōspectu, tanta tamē esset eius dignitas, ac species, vt in omnib⁹ & amorē, & admirationē excitare possit. Verū, vt dixi, tanta hæc bonorum moles cōsistere nō posset, nisi aliis etiā quibusdā bonis fulcirentur, id est, aliis virtutibus, quæ partim præcedunt has ipsas, partim eas necessario comitatur. Atq; vt ab iis incipiam⁹, quæ ideo Theologicae vocantur, quod earū materia, in qua versantur, Deus est, apertum est, religiosum statū cōstare non posse non solū sine fide, sed sine magna, & excellenti fide. Nā religiosus quisq; hoc facit, vt propter verba labiorum Domini deserat ea quæ habet, nēpe quæ videt, pro iis, quæ nō videt, præsentia pro futuris, & tātō post tempore futuris: quod quidem nemo vmquam faceret, si non illa futura multo certiora præsentib⁹ existimaret, qui est maximus, & altissimus fidei gradus. Idem quoq; de spe dicere licet, cuius cum duo sint munera, vnū præcipuum circa gloriā cœlestē, hanc quidē religio, licet venturā, tam certo repræsentat, ac si iam manu teneretur, quoniā, vt de fide diximus ob illam spē dimittit quæ iā manu tenet, alterū deinde secūdū munus est in sperandis huius præsentis vitæ subsidiis: quod quidē vbi magis exercetur, quā in religione, quæ vni⁹ Dei fiducia omnibus se expoliat, quæ ad vitæ vsum pertinent, seque ad perfectissimā nuditatem redigit? Itaque non solū magna, & ampla est religiosorū spes, fidesque, sed, vt mihi videtur, eiusmodi, vt in hoc mūdo, & in hac peregrinatione vix maior esse possit: maxime cum nō de re vna, aut de plurib⁹ quidē reb⁹, sed leuioribus agatur: agitur enim plane de omnib⁹ simul, & de vita ipsa, quæ tota Deo donatur. Sequitur Caritas, quæ vna virt⁹ vel præcipue in religionis viscēribus, ipsaque essentia insita est. Est enim triplex eius factus,

fectus, in Deum, in fratres eiusdem instituti, & in ceteros
 nes proximos. In Deū quidem, quia cum solus Deus
 animā impellat in illā arctā viā, necesse est omnino
 gnā ei⁹ esse vim, & flammā caritatis, quæ ceteras
 caritates eiiciat, fratrum carnalium, parētum, diuitiarum
 & omnium cōmodorum, denique etiā sui ipsius. Nō
 vllus illa omnia propter Deum deferere possit, nisi Deus
 multo plus quā illa diligeret. Atq; hæc quidem initia
 tum sunt, & prima rudimenta. Nā deinde quotidiana
 gionis officia, omnesq; eius exercitationes, orationes, &
 ditationes, nihil aliud spectant, nisi vt hūc Dei amore
 fiduis incrementis prouehant. Ab hoc autem fonte
 deinde beneuolentia in proximos descendat, ac fluat
 mi quidem ij sunt, quos Deus eiusdem instituti, eiusdem
 vitæ professione deuinxit, ex quo antiquo more factū
 vt ij inter sese fratres dicerentur. Atque hic quidem
 totus caritatis est. Cum enim, vt ait Aristoteles, omni
 manam cōsociationem in alicuius rei cōmuniōne fundari
 ri necesse sit, vt vectorum in nauigatione, commilito
 in re bellica, condiscipulorum in doctrina magistri, me
 torū in pecunia; qualis erit res illa quæ in medio versat
 talem etiam esse oportet illam cōsociationem. Videtur
 igitur quoddam vinculum, quæ colligatio sit inter re
 giosos non sanguinis, & propinquitatis, cū sint distincti
 mi, nō vllius humani pacti, aut cōuenti: deniq; cum om
 lustrauerimus, nullum alium inter eos nodum reperiri
 quam istius amoris supernaturalis, qui caritas est; vt re
 giosam conjunctionem ab vna caritate nasci necesse sit,
 in ea semper fundari, aut omnino interire. Atque, vt ante
 de Dei amore dicebamus, idē de hac fraterna beneuolen
 dici potest, post hūc eius tam generosum, & nobilem or
 multa deinde consequi: quæ eam quotidie magis ac mag
 adaugeant. Inter quæ prima est similitudo, quæ magnā
 vim habet ad animos conglutinandos: ea vero inter re
 giosos eiusdem ordinis tanta est, quanta potest esse ma
 ma studiorum, morum, rituum, atque ipsius etiam habitus
 & cultus externi. Accedit ipsa virtus, quæ etiam in hoste
 amabilis, tum consuetudo, & conuictus diuturnus, ex quo
 necesse est multā proficisci officia, & obsequia, quæ cum
 beneuolentia oriātur, tum vero eidem beneuolentiæ quæ
 oleum instillant, vt semper ardeat, semperque crescat. Ro
 stat tertius ille fœtus caritatis, emanās etiam ad omnes es
 terno

s. Eth.
 cap. 9.

ternos. N
 nem faci
 saltem p
 proximi
 gi vide
 proximo
 prodeun
 interna
 exercita
 vititate
 tur, relig
 cto esse
 post salu
 lorū salu
 parent, c
 ties adu
 domino
 intinfec
 mas & i
 no dillo
 cesse sit,
 Sequi
 ceterarū
 gione in
 Augusti
 & rugie
 in relig
 non in l
 pendere
 prauato
 lequitu
 posse pe
 tius vit
 rectum
 prum/h
 dat. Hu
 religio,
 est, ad l
 ac dom
 quidem
 gratiā p
 das req

ternos. Nam nisi quæ sint instituta ad vnam contemplationem facta, quæ tamē ipsa suo modo salutem proximorum, saltem precibus, ac desiderijs, promouent, reliqua certē ita proximis deseruiunt, vt omnia pene eorum studia illo dirigi videantur. Hunc religiosę cuiusque familiæ affectum in proximis declarant opera ipsa, non ea solum, quæ foras prodeunt, vt concionando, docēdo, exhortando, sed etiam interna illa, vt vigiliæ, lucubrations literariæ, labores, exercitationes: quæ omnia nō ad propriam, sed ad aliorum vtilitatem referuntur. Quæ si quis consideret, hoc fatebitur, religiosos, vt Paulus de se dicebat, omnium seruos factos esse, cum se ita in eorum causam totos demiserint, vt, post salutis proprię studium, nihil aliud agant, quam de illorū salute, ac vel in opere cum illis versentur, vel ea comparent, quæ ad opus illud necessaria sunt: & denique, quoties aduocantur, vel inuitantur, ita præsto sint, vt famuli ad dominorum nutus. Satis igitur apparet, religioso instituto intrinsecam esse caritatem, quæ quasi glutinum est ad animas & inter se ipsas & cum Deo deuinciendas; quo glutino dissoluto, ipsos quoque religiosos ordines dissolui necesse sit, quoniam nihil habent aliud, quod teneantur.

1. Cor. 9.

li. 83. q.

61.

1. 2. q.

47. ar.

16.

art. 13.

vitæ

Sequuntur deinde morales virtutes, quarum primā, & ceterarum lumen est prudentia, quæ virtus ita in religione inest, vt sine ea nec intelligi possit. Ea enim sic ab Augustino definitur, Cognitio rerum appetendarum, & fugiendarum; quæ cognitio vbi magis vigeat, quam in religione? Recte enim B. Thomas prudentiam ait non in sola ratione consistere, sed magnam etiam partem pendere ex appetitu recto, ideoque potius per affectus deprauatos, quam per obliuionem corrumpi. Ex quo etiam sequitur, quod idem tradit, in homine peccatore non esse posse perfectam prudentiam: hanc enim esse quæ vero totius vitæ sine constituto, ad eum deinde consequendum, rectum consilium, rectum iudicium rectum etiam præceptum (hæc sunt enim tria huius virtutis opera) accommodat. Hunc igitur finē quid melius in homine definit, quam religio, quæ totum hominem, qui Dei vnius causa creatus est, ad Deum vnum conuertit, eumq; ita cogit in illius ius, ac dominatū, vt nihil non modo aliarum rerum, sed ne sua quidem ipsius causa agat: tum vero demonstrat quid ad Dei gratiā promerendam, quid ad dæmonis insidias præcauendas requiratur, quid agēdum, quid vitādū sit in omnibus

vita nostræ functionib⁹. Hęc sunt opera illius laudatæ, & necessarierque prudentiæ, non quę à vulgo creduntur, & non tenere ditescendi, aut honores quærendi, quę castitas potius appellanda est, quippe quę non verum vitam vitam finem attingit, sed vel peculiarem alicuius causę negotij, vel etiam prævum, & corruptum; quorum unum ad imperfectam, alterum ad falsam pertinet perfectionem. Sed apertius etiam, & clarius elucet in religionis sententia virtus iustitię: primum enim longissime ab omni iniuria aliis inferenda: nam ipse status, vt in aliud, religiosos omnes auocat, & arcet ab iis negotijs fraudis, ac doli occasionem præbere solent. Sed illud maximum, quod cum iustitię officium sit, suum cuique tribuere, illudque in primis, reddere quę sunt Dei: in hoc vno religionis tota natura consumitur. Quia enim Dei sunt, tum nostra, tum etiam nos ipsi. Quis ergo ita aliquid ex iis quę habet, vel ex se ipso, sibi retinet, vt id Deo non restituat, is sine dubio in Deum iniustus est, multoque intolerabilius iniustus, quam si terius hominis rem raptam retineret. At religionis scopus est, hic finis, vt omnia primum quę extra nos deinde quę etiam intra nos, denique nos totos dimini restituat, quę sane quasi breui summa omnes perfectę iustitię partes continentur. Iam vero quod ad perfectionem attinet, quis dubitet, quin eius propria, & dicam, sedes sit religio? Versatur enim, vt scripsit Aristoteles, in refrenandis, moderandisq; corporis delectationibus omnibus quidem, sed iis præcipue, quę tactu percipiuntur, quarum delectationũ cum duo sint genera, alterum quod nostro corpori sustentando per cibum, & potione, alterum quod aliorum corporum propagationi seruit, alterum quidem religio ita cohibet, & restringit, vt necessitatis regulę subiiciat, in quo ipso adiuuat etiam paupertas bona frugalitatis, & sobrietatis: alteras, quarum etiam impetior, & acrior est impetus, ita præcidit, vt totas à se vitæ pestem longissime relegare studeat. Atq; Aristotelis quędam, & reliquis philosophis satis visum est ad temperantiam, vt has voluptates ad mediocritatem redigeret, & amplius atq; sunt ab humana natura postulare. Quis tamen maior est religionis laus, quę non iis temperantia tentata est, nisi etiam omnino, ac penitus profliget, atq; terminet? Superest igitur fortitudo, quam fortasse quæ-

3. Eth.
6.10.

in relig
non ar
lacertis
ne forri
cit igit
credim
fortitud
trare, d
di asper
menta c
Quibus
studia p
nem in
qui adu
magis h
gna ita
leniore
tamen,

Ad h
etiam a
patient
multa
durare,
virtute
quotidi
est ab A
inquit,
rioris o
Sed hęc
te fort
uent, qu
religio
mentis
flus, vt
vlus co
que, vt
pauper
vt hæc
conuen
quam i
sed eti
quicqu

in religione locum non habere crediderit, propterea quod non armis, & castris depugnat, nec aliquid eorum agit, quæ lacertis, lateribusque præstantur; quod si ita esset, nemo plane fortior censendus esset, quam taurus, aut elephas. Alia est igitur eius virtutis forma, eaque, si Gregorio potissimum credimus, ex animi habitu definienda. Iustorum, inquit, fortitudo est, carnem vincere, propriis voluntatibus contrarie, delectationem vitæ præsentis extinguere, huius mundi aspera pro æternis præmiis amare, prosperitatis blandimenta contemnere, aduersitatis metum in corde superare. Quibus Gregorij verbis nonne religiosæ vitæ munera, ac studia plane descripta videntur, ut in iis veram fortitudinem inesse fateamur? Etenim si fortes existimari solent, qui aduersus homines strenue se gesserunt, multo certe magis hæc laus religiosis debetur, qui in hac continua pugna ita versantur, ut hostes multo quam ipsi sint natura valentiores, & quidem numero etiam longe plures, vincant tamen, & superent.

7. Mor.
cap. 8.

Ad has morales virtutes, quæ sunt præcipuæ, accedunt etiam aliæ, quæ sunt quasi propagines harum, quemadmodum patientia, cuius & laus magna, & vis ita necessaria, ut cum multa in religione sensui duriora occurrant, non possit diu durare, nisi illius robore confirmetur. Hanc igitur tantam virtutem religio tum necessario, ut dixi, requirit, tum etiam quotidiano usu exercet, & roborat. de quo sapienter dictum est ab Ambrosio in laudem Eusebij Episcopi Vercellensis. Hæc, inquit, patientia in S. Eusebio monasterij coaluit usu, & durioris obseruationis consuetudine hausit laborum patientiâ. Sed hæc quidem virtus clarior est in religione. De liberalitate fortasse magis ambigi possit, cum religiosi nihil sibi reseruent quod tribuant. sed tamen ne hoc quidem bono caret religio: quoniam, ut ait Aristoteles, virtus hæc, ut reliquæ, mentis habitu æstimanda est. quare quisquis ita fuerit affectus, ut pecuniam negligat, & eam, si haberet, in laudabiles usus conferre paratus sit, is vere liberalis iudicandus est. Itaque, ut idem philosophus confirmat, nihil impedit, quin etiâ pauperes liberales esse possint. Quod si ita est, tantum abest, ut hæc virtus religiosis neganda sit, ut ipsis potius præcipue conueniat. Quis enim diuitias magis ex animo contemnat, quam ipsi, qui non modo eas non inquirunt, aut ambiunt, sed etiam auri montes, si offeratur, repudient? Accedit quod quicquid est illud dignitatis, ac magnificentia, quod in pecuniis

Epi. 25.

4. Ethic.
cap. 1.

*Reg. fres.
cap. 9.
Matt. 19*

4. Eth. 1.

Luce. 14.

Epi. 25.

nis expendēdis inest, id illi iam effecerunt, cum eas in mundo reliquerunt, præsertim si id quoque exsequuntur, quod & Basilius monet, & Frācilcus factitavit, & caput est, Christus ipse præcepit, ut in pauperes subleues eas effunderent. Nam qui in suas libidines insumunt grandem pecuniam in palatia, vel hortos coniciunt, Aristoteles ipse negat esse liberales. Sic igitur ne libertatis quidem amplitudo religioni deest, & potius ea recipue exornatur. Verum neque hæ, neque aliæ virtutes propriæ videntur religiosi status, aque humilitas. Præ enim ipsa religio nihil est aliud, quam abdicatio omnium honorum huius mundi; quod ipsum humilitatis est: id vnum etiam agit, ut se quam maxime deprimat, & que omnem famam ac nominis celebritatem, potius omnibus subesse velit, quam præesse vel vni; denique rei ita studetur in religione, quam ut omnes se se quasi certatim ad infima demittant. Itaque hic nihil profimum videtur illud Domini præceptum impleri, *Reb. 18.* *be in nouissimo loco.* Hic enim est nouissimus locus, iicere se sub omnium pedibus, seque omni tacuitate, que etiam voluntate exipoliare: quoniam qui nihil retinendum nullum iam inferiorem locum reliquit, quo descendat, cumbitur autem in hoc loco, & in eo quiescitur; quæ humilitas ista non vnius tantum, aut alterius actionis, quod interdum faciunt etiam aliqui seculares, sed totius, quoniam in ipso statu inclusa est, qui totam vitam complectitur. Ac præter hanc status humilitatem accedit etiam exercitatio humilium operū, quam tamen assertus status, ut sit quotidiana, vel potius assidua, ut qui clarior natalibus ingenue, ac delicate etiam nutriti fuerant, & ab eis antea plures famuli adesse consueuerant, eos deinde deas famulares omnes obire functiones, eaque facere. S. Hieronymus in Paula. & Eustochio nobilissimis fratribus adeo commendat; concinnare lucernas, succedere cum, pauimenta verrere, mundare legumina, olerum in culos in feruentem ollam deiicere, apponere mensam, porrigere, effundere cibos, huc, illucque discurrere: omnia opera ita ab humilitate veniunt, ut & illam humilitatem indicent, quam status assertus, & eandem quæ magis ac magis augeant.

Hæc igitur de virtutibus. Idem vero affirmare libet de donis omnibus Spiritus sanctis Vbi enim perfectius viget

pietia
rem qu
lema, &
stini, I
pheta
ciare, q
intelle
nerint
afferar
tari? Se
ex qua
maxim
quin po
tudine
vitiū
corrob
nique a
tiem e
accedit
minim
das. Q
tus est
est, qu
ad salu
cula, Sa
centes,
Domin
bique
huius
Qua
tus tot
cemus.
dema e
rum g
eriam
inspira
tot op
enim e
iunt ac
memb
quonia
initio

pientia, quam hic, ubi lumen illud lucet, quod nos docet tanti
 rem quamlibet aestimare, quanti aestimanda est, id est, cœ-
 lestia, & diuina magni, terrena nihili? Ex quo illud est Augu-
 stini, Initium sapientiæ, inquit timorem Domini dicit Pro-
 pheta. Quid est autem initium sapientiæ, nisi sæculo renun-
 ciare, qui sapere secularia stultitia est? Vbi etiam magis viget
 intellectus, qui rerū interiora acutissime perspicit, vnde ve-
 nerint, & à quo facta sint, quid pulchritudinis habeant, quid
 afferant utilitatis, quomodo in iis earum auctor cognosca-
 tur? Scientia autem, tamquam arbor illa in medio paradisi,
 ex qua boni, & mali iudicium accipi poterat, hic etiam vel
 maxime floret; neque tamen, vt illic, attingere vetamur,
 quin potius frui iubemur. Idem de consilio, idem de forti-
 tudine dici potest, quorum alterum contra præcipitationis
 vitium animam confirmat, ne labatur, ac ruat, altera ita
 corroborat, vt in aduersis etiam gaudeat, & triumphet. De-
 nisique ad hæc omnia accedit etiam pietas, quæ cordis duri-
 tiem emollit, vt liquefeat in Dei, & proximorum amore;
 accedit & timor, qui facit vt quisque sibi, suisque viribus
 minime confidat, sed, vt monet Sapiens, semper sit pau-
 dus. Qui quidem timor maxime proprius, & maxime infi-
 tus est religioni. Hæc enim vnica, aut certe præcipua causa
 est, quæ homines à seculi deliciis ad Dei iugum subeundū, &
 ad salutarem hanc fugam impellat; quoniam mundi peri-
 cula, Satanae malitiam, propriamque imbecillitatem cognos-
 centes, hoc solum vident perfugium, vt se in religione sub
 Domini alas tamquã parui pulli, miluo ingruente, recondant,
 ubique se tamdiu teneant, donec transeat iniquitas, atque
 huius vitæ miseria, quæ tota malitia appellatur super terram.

In Psal.
118.

Prou. 28.

Iob. 7.

Quare vt hunc locum concludamus, cum religiosus sta-
 tus tot, tantisque abundet virtutibus, quid aliud eum esse di-
 cemus, quam egregiam quandam coronam, aut aureum dia-
 dema ex omni gemmarum, atque vnionum, & margarita-
 rum genere compactum, vt cui ea corona detur, eidem illas
 etiam gemmas dari necesse sit? Sic enim cui religionis mens
 inspiratur, eadem opera, eodemque tempore tot hæc bona,
 tot opes, tantique thesauri quasi in sinum deferuntur. Vt
 enim cum homo gignitur, necesse est omnia ei tribui, quæ
 sunt ad hominis constitutionem necessaria, corpus cum suis
 membris, animam cum suis item partibus, & facultatibus,
 quoniam alioqui non sit homo; etsi deinde & corpus, quod
 initio paruum, ac pusillum est, tempore, atque alimento

augeri oportet, & animus adhuc rudis, cultura, ac
 perficiendus est: sic plane cum Deus, qui dixit de
 lucem splendescere, ipse in alicuius corde illuxit, et
 eripiens de potestate tenebrarum, dignum fecit in
 hanc sortis sanctorum in lumine, necessarium est, vt
 ei virtutes, quæ ad hunc statum conficiendum neces-
 sunt, impertiat, illam paupertatem, illam fidem, illam
 militatem, atque obedientiam, & ceteras, quas com-
 rauimus, alias expresse, alias saltem implicite, & in aliis
 dem earum habitu infuso, in aliis saltem infuso affectu
 quodam earum desiderio cum firma animi deliberatione
 etsi hæc quoque virtutes proprio deinceps studio & con-
 uandæ, & augendæ, ac prouidendæ sunt. Ex quo sane
 ret beneficij huius diuini magnitudo; quoniã si nostrum
 re, atque opera comparandæ essent, qua opera, & quo
 opus esset, quantumque esset in singulis desudandum
 & numero tam multæ, & difficultate ita sint ardua
 autem cum in religioso statu omnes includantur, & quibus
 statum donat, id est Deus, illas etiam donat, & quibus
 statum recipit, illas etiam simul recipit,

Quanta sit perfectio religiosi status.

CAPVT X.

HOC virtutum concursu posito, ex quo religiosus
 tum ita constari monstrauimus, vt corpus ex suis mem-
 bris, facile iam est videre, vel potius per se iam euidentius
 quam magnam oporteat esse huius status perfectionem.
 Nam cum eius naturæ, quæ ratione prædita est nulla
 possit esse vera perfectio, quam virtutis, omnino sequitur
 idque necessario, nullo eam instituto magis ornari, illius
 rique posse, quam eo, in quo & omnes sint virtutes & gra-
 tam excellenti. Est hoc igitur modo videndum, & potius
 mum ex sanctorum Patrum sententiis, ne, nostra profecto
 do, nobis fortasse assentari videamur, & quod est in
 uerbo, artem nostram iactare. In primis igitur Dionysius
 auctor antiquissimus & post sacros scriptores grauissimus, in
 copalem ordinem perfectiuum vocat, quoniam ad alios per-
 ficiendos dirigatur, monachorum autem ordinem, de quo
 idem multa præclara commemorat, perfectorum, cuius
 idem Theologi nostri aliis verbis dicere solent, hunc quidem
 statum esse perfectionis propriæ, illum autem alienæ. *Ex
 lius vero in quodam sermone de monachi institutione*

Eccles.
Hierem.
cap. 5.

Caiet. 2.
2. q. 189.
art. 3.

nt, qui
 semper
 nature
 quod si
 Angel
 dem ho
 culis te
 chritud
 fide de
 to, quo
 genus a
 Vt inq
 tis? fac
 pauperi
 cruce
 nymus
 gij est,
 bus dist
 ad cæle
 nique p
 sectus e
 ostend
 in certa
 Iulianu
 dignica
 appreh
 re. to pe
 gyptiar
 lyas ad
 sed mu
 stolicæ
 autem
 es, non
 Quod
 tute pe
 fueris,
 Extrem
 erat lu
 tamen
 secula
 pe & c
 quas

uir, qui seculo nuncium remisit, hoc in primis cogitare, *Serm. 1.*
 semperque animo versare debere, se iam ultra humanæ
 nature fines processisse, seque ipsum ei instituto tradidisse,
 quod sit quam maxime à corpore seiunctum, ac propterea
 Angelorum conuersationem imitandam suscepisse: siqui-
 dem hoc angelicæ naturæ proprium est, liberum esse à vin-
 culis terrenis, nec omnino dittrahi ad aliam vllam pul-
 chritudinem contemplandam, sed oculos in Dei vultum af-
 fidæ defixos habere. Hæc omnia S. Basilius de hoc institu- *Serm. 2.*
 to, quod idem quoque alio loco sublime, & excellens vitæ *de mon.*
 genus appellat. Hieronymus vero in epistola ad Hedibiam, *inft.*
 Vis, inquit, esse perfecta, & in primo stare fastigio dignita- *Epist. 150.*
 tis? fac quod fecerunt Apostoli. Vende quæ habes, & da
 pauperibus, & sequere Salvatorem, & nudam, solamque
 crucem virtute nuda sequaris. Atque idem quoque Hiero- *Epist. 8.*
 nymus in altera epistola ad Demetriadem, Apostolici fasti-
 gij est, perfectæque virtutis, vendere omnia, & paupere
 bus distribuere, & sic leuem, atque expeditum cum Christo
 ad cælestia subuolare. Quamquam in hoc omni ætati, om-
 nique personæ libertas arbitrij relicta sit. Si vis, inquit, per-
 fectus esse. Non cogo, non impero, sed propono palmam,
 ostendo præmia. tuum est eligere, si volueris in agone, atque
 in certamine coronari. Sed luculentius idem, & vberius ad *Epist. 34.*
 Iulianum. Et hoc hortor, si vis esse perfectus, si Apostolicæ
 dignitatis culmen cupis, si sublata cruce Christum sequi, si
 apprehenso aratro non respicere post tergum, si in sublimi
 re. ito posticus prittina vestimenta contemnis, & vt euadas Aeg-
 yptiam dominam, seculi pallium derelinquis. Vnde & He-
 lyas ad cælorum regna festinans non potest ire cum pallio,
 sed mundo immunda vestimenta dimittit. Sed hoc ais Apo-
 stolicæ dignitatis est, & eius, qui velit esse perfectus. Cur
 autem & tu nolis esse perfectus? Cur qui in seculo primus
 es, non in Christi familia primus sis? Idemque paulo post.
 Quod si te ipsum, inquit, Domino dederis, & Apostolica vir-
 tute perfectus sequi ceperis Salvatorem, tunc intelliges vbi
 fueris, & in exercitu Christi quam extremum tenueris locum.
 Extremum locum appellat Hieronymum eum, in quo tum
 erat Iulianus is, ad quem scribebat, vt adhuc in seculo, non
 tamen malus homo, aut vitiosus, quin potius probus, & inter
 seculares quidem virtute, ac pietate facile princeps, quip-
 pe & cælebs, & qui, vt idem Hieronymus ait, ex opibus,
 quas amplas habebat, monachorum greges aleret; quem

- tamen talem virum, & cum tanta opera efficeret, non habitat inter extremos in Christi exercitu collocare. Sicut sunt apud Augustinum multis in locis, sed præcipue in
- Cap. 31.* quem scripsit de sancta virginitate, Cum, inquit, per continentiam professores se conjugatis comparantes, dum scripturas compererint, eos in ira esse, & opere, & cedere, & voto, & præmio, statim veniat in mentem
- Eccl. 3.* scriptum est, Quanto magnus es, tanto humilia te in tibus. Est etiam egregia eius epistola, in qua & alia multa
- Ep. 89.* huius vitæ laudibus, & illa in primis legimus, quod
- q. 4.* lium hoc de rebus suis relinquendis, grande, ac præcipue vocat, & hanc ait excellentiorem esse perfectionem, quam
- s. Mor. cap. 15.* gis mandata: & denique eos, qui perfectionis istius contempserunt, ut vendita sua pauperibus distribuere, & meritis ab omni seculi huius sarcina liberioribus leuem Christi sarcinam ferrent, id ex quadam mentis excellentia in se affirmat, alios autem, qui id non perfecerint, infirmos, & huic gloriosissimæ perfectioni minus idoneos vocat, quamquam & hos quoque, si Dei præcepta seruauerint, & uitiis ita usi fuerint, ut eas habeant tamquam non habent, salutis æternæ participes fore. Gregorius quoque cum tracta alibi, tum illud præclare in illud sancti Iob dictum, Depreui, nequaquam ultra iam uiuam, Sunt nonnulli iustorum qui sic ecclesiæ appetant, ut tamen à terrenorum spe non frangantur, largita diuinitus patrimonia ad necessarios subsidia possident, honores sibi temporaliter impenios non accipiunt, alicui non ambiunt, suis licite utuntur. Et sunt nonnulli iustorum, qui ad comprehendendum culmen perfectionis accincti, dum altiora interius appetunt, exterius cuncta derelinquunt, qui se rebus habitis nudant, gloria honoris exultant, habere de exterioribus consolationem nolunt, contentis gaudiis dum mente appropiant, vitam in se fundere corporeæ delectationis necant. Talibus namque per Paulum dicitur, Mortui enim estis, & vita uestra abscondita est in Christo in Deo. Hinc per semetipsam Veritas admonet, dicens, Si quis uult venire post me, abneget semetipsum rursum, Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Afferamus inter hos etiam Augustinum, auctorem doctrinæ, & antiquitate grauissimum, cuius illa sunt certe optima, Si quis se ipsum deuouerit Deo, quis se nullis negotiis secularibus implicauerit, ut ei placeat cui se probauit, si quis separatus est, & segregatus à

quī omnibus, qui carnaliter viuunt, & mundanis negotiis obligati sunt, non quærens ea, quæ super terram, sed quæ in cælis sunt, ille merito sanctus appellatur. Donec enim peimixtus est turbis, & in multitudine fluctantium volutatur, nec vacat Deo soli, nec segregatus est à vulgo, non potest esse sanctus. Tu ergo, qui hæc audis, cum lex diuina recitatur, quem ipsius Dei sermo conuenit dicens, Sanctificote, quia & ego sanctus sum Dominus Deus vester, sapienter intellige quæ dicuntur, vt sis beatus cum feceris ea. Hoc est enim quod dicitur ibi, separa te non solū ab omni homine, sed etiam fratre inquiete ambulante, sepa- rata te à terrenis actibus, à concupiscentia mundi, deuote Deo tamquam promigenitum vitulum, esto sanctus, & segregatus vñbus tantum sacerdotum, tamquam primo- genitum animal mancipatus. Segregate, & lecerne tamquam phiala sancta, & sancta thuribula solis templi vñbus, & Dei ministerio vacans, esto sanctus, & segregatus intra templum Dei, tamquam sancta indumenta Pontificis. De- hinc etiam pertinet illa tam luculenta beati Bernardi sententia in laudem religionis status, cum attribuit singula- rem (sic enim ait) excellentiam vitæ spiritualis, qua præ- minens vniuersis vitæ humanæ generibus professoris, & amatores suos angelis similes, dissimiles hominibus facit, immo diuinam in homine reformat imaginem, configu- rans nos Christo.

*Deprac.
& disp.*

Præterea hæc religiosæ vitæ perfectio illa re præcipue ostenditur, quod à sanctis Patribus apostolica vita, & apostolicus status appellari solet: quod cum dicunt, eam in summo sanctitatis fastigio collocant. Nō enim dubitari potest, quin in omni euangelica perfectione principem locum Apostoli obtinuerint, nempe & ipsius Christi discipuli, & totius orbis Rom. 8. magistri, & qui denique primitias spiritus, vt prædicat Paulus, acceperunt idq; ita abunde, vt dies ille Pentecostes decla- De qua-
dru. rari. qua de re egregie Bernardus idem in sermone quodā debi. ad suos fratres. Quid est, inquit (gratias illi, cuius gratia hoc totum factum est) quod vita vestra vitam apostolicam representet? Illi reliquerunt omnia, & in schola Saluatoris sub eius præsentia congregati hauserunt aquas in gaudio de fonte Saluatoris, ipsum vitæ fontem in ipso fonte bibentes Beati oculi qui viderunt. Numquid non & vos, nō in præ- sentia, sed in absentia ipsius, nō ad verba oris eius, sed ad vō- cem nunciorum eius simile aliquid fecistis? Defendite vobis

*Ser. 2.
Hæc est
gen.*

Sap. 6.

2. Co. 4.

hanc prærogatiuam, quod illi ad visum, & ad verbum, vos ad auditum, & nuncium credidistis. Hic igitur religiosum statum Apostolorum dignitati non solum comparare, sed etiam ex ea parte præferre audet, quod, vt dixit Dominus, beatiores sunt qui non viderunt, & crediderunt. Sed illud multo amplius, & luculentius, quod alibi non solum Apostolis, sed Prophetis, & ipsis Angelis statum hunc confectum non dubitat. eius hæc verba sunt, Videtis fratres qualem spiritum accepistis, spiritum, qui ex Deo est, vt sciat quæ a Deo donata sunt vobis. Audiuimus apostolicum, audiuimus & propheticum, etiam angelicum gradum, quibus nihil a nobis arbitror posse sublimius affectari. Sane è singulis mihi video in vobis aliquid, & magnum aliquid inuenire. Quomodo enim cælibem istam vitam, cælestem, & angelicam dicere vereatur? Aut quod in resurrectione futuri sunt omnes electi, quomodo non iam nunc estis, sicut Angeli Dei in cælo, à nuptiis penitus abstinentes? Amplectimini, fratres, preciosissimam margaritam, amplectimini sanctimoniam vitæ, quæ vos efficit sanctorum similes, & domesticos Dei, dicente scriptura, Incorruptio facit esse proximum Deo. Ita ergo non vestro quidem merito, sed gratia Dei estis, quod estis, quod ad castitatem, & sanctimoniam spectat, angeli quidem terræ, aut potius cæli ciues, sed interim in terra peregrini. De prophetia quid dicimus? Magnum sane prophetandi genus, cui vos deditos esse conspicio, magnum prophetiæ studium, cui vos video mancipatos. Quod illud? nempe, iuxta Apostolum, non considerare quæ videntur, sed quæ non videntur, sine dubio prophetare est. Ambulare in spiritu, ex fide viuere, quæ sursum sunt quærere non quæ super terram obliuisci quæ retro sunt, extendi in anteriora, ex magna parte prophetare est. Alioquin quonam modo, nisi per spiritum prophetiæ, nostra conuersatio in cælis est? Sic nimirum Prophetæ olim quæsi non inter homines erant sui temporis, sed virtute, & impetu quodam spiritus dies illos transilientes exultabant, vt viderent diem Domini, & videbant, & lætabantur in ea. Sed & professionem apostolicam audiamus. Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te. si gloriari licet, habemus gloriam, sed si sapimus, habere curabimus apud Deum. Næque manus nostra excelsa, sed Dominus fecit hæc omnia. Fecit nobis magna qui potens est, vt merito magnificet anima nostra Dominum. Ipsius enim magno munere factum est, vt magnum illud propositum, vnde magni gloria-

bantu
dus it
magn
ius, e
te et
inspic
quam
quide
ne De
rius i
Thom
Fort
non i
turis
in var
ex ali
corpo
que a
grati
riolu
homi
que
tu ser
habe
hæc o
puto
pta o
viola
igitu
ple
tur, v
& pr
uitat
vide
omn
& Cl
qui n
vnu
tum,
si au
& q
tore

bantur Apostoli, magnifice sequeremur. Hactenus Bernardus ita religiosum institutum laudat, ut tribus illis gradibus magna ex parte exæquet. Nunc videamus, quod multo maius, excellentiusque est, ut etiam præponat in quibusdā. Forte etiam, inquit, in hoc quoque volgero gloriari, non ero insipiens; veritatem enim dicam: esse hic aliquos, qui plusquam nauem, & retia reliquere. Quid vero illud, quod ipsi quidem Apostoli reliquerant omnia, sed ut præsentem in carne Dominum sequerentur? Non est nostrum dicere, securus ipsum Dominum audiamus, Quia vidisti me, inquit, ^{10.20.} Thoma credidisti; beati qui non viderunt, & crediderunt. Forte etiam prophetandi genus excellentius esse videbitur, non intendens quibuscumque temporalibus rebus & transitoriis aliquando, sed spiritualibus, & æternis. Nihilominus in vase fictili thesaurus castitatis illustrior, in carne fragili ex aliqua parte probabilior virtus. Vbi ergo angelica in hoc corpore conuersatio, in corde prophetica expectatio, in utroque apostolica perfectio inuenitur, quantus ille cumulus gratiarum? Hæc Bernardus; quibus quid ordinarius, aut gloriolus dici poterat de religiosis institutis? sed tamen quid hominum testimonia querimus, cum ipsius Veritatis, ipsiusque Dei oraculum teneamus? Eius enim est illa de hoc statu sententia. Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & veni sequere me. Est autem considerandum, & cui hæc dixerit, & quæ dixerit. Dixit enim non improbo aut impuro homini, sed probato, ac frugi, nimirum qui Dei præcepta omnia toto vitæ tempore obseruasset, nullum unquam violasset, ei denique, quem intuitus Dominus dilexit. Quis igitur non hunc perfectum putasset, qui in diuina lege implenda adeo diligens, & exactus fuisse? Verum hoc ei dicitur, Vnum adhuc tibi deest, atque id quidem tam magnum, & grande, ut ille vnicum hunc gradum etiam à Domino inuitatus exhortuerit. Hæc igitur perfectio, quæ huic deerat, videamus vbi sit. Si vis, inquit, perfectus esse, vade, & vende omnia. Ergo qui omnia vendiderit, id est, omnia reliquerit, & Christi disciplinam sequutus, sit, ille in statu perfecto est: qui nondum id fecit, etiam si reliqua omnia fecerit, ei adhuc vnum deest. Quare hoc positum iam sit non solum ex sapientium, & sanctorum hominum, sed etiam ex diuina ipsius Christi auctoritate, religiosæ vitæ perfectionem summam esse, & quod ad propriæ animæ ornatum attinet, nullum esse altiore, aut eminentiore statum.

Matth.

19.

Potest autem hæc eius præstantia ex ipsius etiam ineffica natura demonstrari. Primum ex eo quod religio ex genere consiliorum est, & quidem ex præcipuis consiliis, vel verius præcipuum, maximumque consilium. Declarat hoc ipsa verborum formula, qua à Salvatore, ut modo diximus, propositum est, Si vis. Nam ut tum iuuent illi, tum nunc singulis non alio modo proponitur, quam si velint. Est autem consilium præstantius præcepto ob multa. Primum ex materia: huius enim materia facilior, illius difficilior hæc sumpta est ex principijs naturæ, illa naturam superat. Et præcepti materia semper quidem bona, sed consilij melior, quia consilium continet, includitque præceptum, & insuper aliquid etiam adiungit. Præterea præcepta sunt omnibus communia, magnis, & paruis, sapientibus, & insipientibus, consilia non omnibus, immo non nisi ijs, qui ea sponte admitterunt. Illa igitur obligant etiam inuitos, hæc voluntaria sunt, ac libera, nisi post initam vltro obligationem. Illa obseruata habet præmium, neglecta pœnam: consilia, si non seruentur, nullam afferunt pœnam, si seruentur, maius præmium merentur. Alterum caput, ex quo religionis perfectio ducitur, est magnitudo, & præstantia earum actionum, quæ ex religione prodeunt, quæ non modo naturæ vires superant, sed etiam tanto intervallo sperant, ut ne vberissima gratiæ copia sustineri non possint. Etenim frenare sensus, carnem castitati subigere, voluntatem propriam penitus mutare, exuere se libertate ac perpetuæ cuiusdam seruitutis iugum subire, colere paupertatem nihil possidere, infima obire ministeria, præsto esse ad omnia alterius hominis iussa, totius uel vitæ suæ rationes ex alterius arbitrio suspensas semper habere, hæc, & reliqua eiusmodi multa, quæ vitæ religiose ita propria sunt, ut sine ijs nulla sit religio non minus naturæ repugnant, corruptæ præsertim, quæ tota in sui ipsius amorem curuata sit, quam humano corpori per aërem volare. Ut enim hoc corporis grauitas impedit, sic illis omnibus animi grauitas, & corruptio obstat. Quod si ita est, quid est aliud religiosus quam perpetuum miraculum in terris, & quod religioni, totidem miracula? Bene de hoc etiam Bernardus, Quod maius, inquit, miraculum, quando totiuuenges, tot adolescentes, tot nobiles, vniuersi denique, quos hic video, velut in carcere aperto tenentur siue vinculis, solo Dei timore confixi, quod in tanta perseverant afflictione penitentiae, ultra virtutem humanam, supra naturam

*Ser. 1.
Dedic.
ecclæ.*

contra

contra consuetudinem? Ipsi credo videtis quanta iam possemus inuenire miracula, si perferuari sigillatim liceret singulorum exitum de Ægypto, & deserti viam, id est, abrenunciationem sæculi, introitum monasterij, in monasterio conuersationem. **Quare** quæ maior esse possit virtutis perfectio, quàm in religione, vbi etiam ad miraculum vsque perfecta est?

Est autem hoc loco id quoque animaduertendum, duplicem esse omnis rei perfectionem, vnam sine qua rei natura perfecta non est, vt si homini, vel anima, vel corpus desit, quæ si vtraque habeat, hominis in eo natura perfecta, & completa esse dicitur: alteram, quæ insuper venustatem, & speciem addit, quæ si res careat, etiam si natura completa sit, tamen adhuc imperfecta dicatur, vt homo si animam quidem, & corpus habeat, sed illud tamen corpus deforme, ac distortum sit. Sic igitur duplex est etiam perfectio Christiani hominis, vna quodammodo essentialis, quæ consistit in plena præceptorum obseruatione. Verum hæc perfectio si sola sit, adhuc tamen imperfecta, & manca est: deest enim nitor quidam, & forma, ac venustas, quæ quidem existit ex consiliis insuper seruandis, isque est alter perfectionis gradus multo maior, & melior. Hæc igitur perfectio eiusmodi res est, vt quicumque eam oculis corporis tueatur, facere non possit, quin eius amore & desiderio accendatur. Tanta enim vis est boni, ac decori, & pulchri, vt cum vel animo, vel sensibus proponitur, non possit non expeti, etiam si eius tenuis species eluceat in re parua, ac minuta, non modo in magnis, atque præclaris. Nam non modo hortus bene constitutus, vel domus aptè ædificata, vel aliquid eiusmodi maius, sed flos vnus, aut pomum, aut quidpiam ex arte confectum, in quo eius, quod dixi, pulchri aliqua significatio appareat, omnia in suo quæque genere delectant, & placent: sed multo tamen magis, quo res ipsa, in qua perfectio insit, per se perfectior, & præstantior fuerit. Nihil est autem ex omnibus rebus creatis melius animo, quare huius ornatum, & perfectionem necesse est vnam rem omnium esse pulcherrimam, & maximè expetendam. Nam si corporis pulchritudo mouet oculos ea conuenientia membrorum, & coloris, & partium, quæ omnes inter se eam quodam lepore consentiunt, cur non multo magis hoc ipsum decorum, & perfectum, si in animo emineat, non solum approbationem mouebit, sed etiam admirationem? **Quod** si nemo est, cuius si in potestate fuerit

fuerit corpus sibi fingere, mutilum, aut claudum, aut turpe eligat, cuius dementiæ est, animum velle prauum, & imperfectum? Immo verò in ceteris quoque omnibus rebus optima quæque, & perfectissima inquirimus; si iumentum emendum, si domus ædificanda, si vestis, si calceus etiam comparandus, stultus sit qui de industria deteriora velit, cum possit habere meliora. Ac in nobis etiam ipsis ceteram omnem excellentiam cupide expetimus, nam qui litteris dant operam, volunt esse quàm doctissimi, & qui arma tractant, eius rei quàm scientissimi, & in artibus ipsis mechanicis alioquin infimis, & seruilibus, tamen nemo non studet, ut quicquid facit, quàm optimè faciat; quia nimirum perfectioni omni re placet omnibus, omnes capit, omnes ad eam aspirant. Sed si in his minimis adeo placet, multo pulchriorem, atque admirabiliorem necesse est esse mentis perfectionem, eamque maximè, quàm vera virtus, & sanctitas efficit. Nam cum nec præstantior materia inueniri possit, quàm animus, nec præstantior forma, quàm sanctitas, necesse est ex utroque diuinum quiddam existere; idque cum in religioso statu adeo cluceat, hoc etiam sequi oportet, ut huius status perfectio amanda, & colenda, & omnibus votis appetenda sit.

*De dignitate status religiosi ex similitudine
Christi, & Dei.*

CAPVT XI.

HActenus ea religiosæ vitæ dignitas exposita est, quæ et virtutibus, earumque intrinsicis ornamentis in ea efficitur. Nunc verò illa etiam nobilitas declaranda, quàm et affert similitudo ipsius Christi, & Dei; ac ea quidem tanta, ut nulla in terris maior esse possit. Primum igitur, quod ad Christum Dominum, & Saluatorem nostrum attinet, debet breuiter, ut in re satis clara, intelligenda sunt; primum quanta sit similitudo inter illius vitam, & religiosam; deinde hæc similitudo quantæ dignitatis causa sit. Nam cum ornatus Christianos Christi imitatores esse oportet, ut ait Paulus *Eph. 5.* idque eos & professio, & nomen ipsum monet, tum verò hoc multo diligentius, & exactius facere conantur religiosorum instituta ita ex Christi vita desumpta sunt, ut pictores solent, eum vultum ex vultu exprimunt. Nam & horum paupertas illius paupertatem imitatur, qui non habuit vitæ

caput reclinaret, & castitas illius castitatem, qui fuit candor
 lucis æternæ; & obedientia quoque ex illius humilitatis
 abyſſo deprompta eſt, qui factus eſt obediens vſque ad mor-
 tem. Denique omnes religioſæ actiones, omnia ſtudia, &
 exercitationes ad illud exemplar conformatæ ſunt, quod
 totiterrarum orbi in monte illo edito monſtratum eſt, id
 eſt, in Chriſti humana natura, quæ inter reliquos homines *Exo. 25.*
 & dignitate, & virtutibus tamquam mons excellebat. Rectè
 igitur Bernardus de hoc ipſo, Homines, inquit, bonæ vo- *Ser. de*
 luntatis, qui Chriſtiana voluntate diuitias paupertate com- *paſſ. do.*
 mularunt, vel etiam non habitas tamquam habitas con-
 temperunt, relinquentes omnia propter ipſum, ſicut & ipſe
 reliquit omnia propter ipſos, ſequuntur eum quocumque
 ierit. Quo verbo, Quocumque ierit, non ſolum imitatio, ſed
 perfectiſſima imitatio demonſtratur. Maxime autem elucet
 hæc ſimilitudo in ipſa Chriſti cruce: quod egregie, & quaſi *Libr. 4.*
 quibuſdam coloribus depinxit Caſſianus ex ſermone Pinuſij *cap. 32.*
 Abbatis ſanctiſſimi, quem, ſe audiente, nouitio cuidam, cum
 eum ad monaſtream vitam admitteret, hæc præcepta de-
 diſſe cõmemorat, vt diceret ſeculi abrenunciationem nihil
 aliud eſſe, quàm crucis imaginem, totamque religioſi vitam
 eam circumterre figuram, & habitum, quam habuit Chri-
 ſtus in patibulo ſuſpenſus. Vt enim qui crucifixus eſt, non
 poteſt prohibito huc, vel illuc membra dimouere, ita reli-
 gioſi voluntatem alligatam eſſe, & conſtrictam, neque id
 cuius rei, ſed cruci, id eſt, ei rei, quæ ſenſum, & carnem aſſi-
 due cruciet. Ac quemadmodum qui in cruce pendet, nec
 quid ante oculos eius agatur attendit, aut curat, nec de die
 cratiſino ſollicitus eſt, nulla poſſidendi cupiditate tenetur, ac
 denique adhuc in corpore ſpirans, cura tamen, & cogitatio-
 ne omnibus rebus eſt mortuus, ea verò tantummodo me-
 minit, ad quæ paulo poſt migraturum ſe videt, ſic religio-
 ſum non ſolum vitii, & concupiſcentiis eſſe mortuum, ſed
 etiam ipſis mundi huius elementis, ac denique rebus omni-
 bus, eo verò eſſe conuerſum, quo ſingulis momentis ſperare
 debet ſe peruenturum: ex quo illud eueniat, vt cum mundo,
 & actibus eius, ac deſideriis ſit planè deſunctus, iam non
 viuat ipſe, ſed viuat in eo, qui crucifixus eſt pro eo. Cum igitur
 tanta ſit ſimilitudo religioſi cum Chriſto, & quidem cru-
 cifixi, o, facile iam eſt videre, quantum ex ea honoris, ac di-
 gnitatis in religioſum proveniat. Hæc eſt enim diuini Verbi,
 vt pote perſonæ inſinitæ, & omnipotentis, auctoritas, atque
 maietas,

maiestas, vt quicquid amplectatur, sibi que coniungat, ad quamquam alioquin humillimum, & abiectissimum, in summum honorem adducat, eique dignitatem, ac splendentem suam ipsa coniunctione impertiat. Quid enim vilius quam caro, nempe lutum, & sordes meræ? & tamen simul ea cum verbi hypostasi commixta est, illud lutum, & illæ sordes non solum venerationem, sed etiam adorationem, vt quiddam, quod verè erat, diuinum, mereri capere. Ita etiam crux, res tam infamis antea, & maledictum, vt in *Gal. 3.* Paulus, tamen vt eam Dei filius attigit, ita honorata est, iam etiam in Regum frontibus gestetur: quod sensit Andreas, qui eam non modo non exhorruit, sed & antea desiderauit, & exultans ad eam perrexit. causam autem ipsemet indicauit verbis illis, Salue crux, quæ in Christi corpore dedicata es, & ex membris eius tamquam margaritis nata. Atque hunc eundem sensum alij quoque, quicumque Christum pro Deo cognoscunt, & colunt, habere omnes debent, nec de cruce tantummodo, sed eundem de paupertate, de inopia, de ignobilitate, & de ea, quæ nos aliis hominibus subiicit, obedientia, denique de omnibus religionis humilitatis officiis, & partibus, vt ex cõiunctione cum Christo Domino quidam quasi diuinitatis radius aspersus illa omnia illustrat, euexerit, & si ita loqui licet, quodammodo deificat. Itaque rectè à Bernardo illud dictum est, quæ paupertas non inueniebatur in cælis, quæ abundabat in terris, & tamen pretium eius ignorabatur, descendisse Dei filium, vt eam æstimatione sua faceret pretiosam. Atque idem alibi, Pretiosiores, inquit, sunt panni Saluatoris omnipurpure, & gloriosius est eius præsepe auratis regum solitis, obitior denique Christi paupertas cunctis opibus, cunctisque thesauris seculi. Illud verò optimum quod in quodam sermone de Domini natali: ipse, ait, Saluator, cuius est aurum, & argentum, sacram in suo corpore dedicat paupertatem. Quid enim gloriosius de paupertate, & de cetera omni humilitate dici potest, quam quod consecrationem à Deo et ipsius coniunctione acceperit? Quo quidem loquendi genere etiam Hieronymum vsus video in epistola ad Nepotianum, qui nihil nos veterum Hebræorum exemplo moueri debere ait ad diuitias amandas, ex quo domus suæ paupertatem Dominus dedicauit. Hunc igitur in animis nostris lectum vera fides efficere deberet ex Christi exemplo, præsertim iam exhibitio, cum idem nondum exhibitum, tamquam

*vig. Nat.**ti. Ser. 1.**vig. Nat.**ti. Ser. 4.**Ser. 4.**Ep. 2.*

procul
mo po
regia
atrigi
rum
facere
bet, eu
profer
monu
Christ
erube
qualit
dum,
Hu
affert
mitter
ma no
manæ
sux di
viden
ni, se
quid
nere p
vel in
id in
prince
Concl
quide
stere
odren
imagi
esse n
quod
claru
Nos
natur
opu
gitur
lius
dubit
simil
hoc e

procul prophetiæ lumine prospectum, tantum in Moïsi animo potuerit, quantum de eo scribit Paulus Apostolus, ut cum regia soboles credi posset, maluerit tamen cum populo Dei attingi, nempe maiores æstimans diuitias thesauri Ægyptiorum improprium Christi. Hoc ergo si vèteri Christi noticia facere potuit, & debuit, non multo maiorem habere vim debet, cum iam ille venerit, cum iam penè ante oculos nostros proscriptus, tam clavis, tamque euidentibus suæ humilitatis monumentis totum orbem implevit? Optimè igitur S. Leo: Christi, inquit, humilitas nulli aspernanda diuinitum, nulli est erubescenda nobilitum. Nec enim in tantum prouehi potest quælibet felicitas humana fastigium, ut æstimet sibi pudentum, quod Deus in forma serui nō est arbitratus indignum.

Hanc igitur ornatum, hunc religioso statui splendorem affert Christi similitudo. Sed si ille ad nostra inferna sese demittens adeo nos nobilitauit, quid faciet deinde ad sua summa nos euehens? Ideo enim amator ille hominum ad humanæ humilitatis similitudinem descendit, ut hominem ad suæ diuinitatis similitudinem promoueret. Quare hoc etiam videndum, quomodo hic status non eius solum exinanitioni, sed etiam maiestati simillimos efficiat. Nam si hoc sit, quid restabit, quo religiosi hominis dignitas altius ascendere possit? Non enim dubium vlli esse potest, quin si quid est vel in hoc mundo, vel etiam in cælo primum, & excellens, id in Dei similitudine positum sit; quod vel ipse superbiæ princeps intellexit, qui hoc ipsum affectans, illud iactauit: Conscendam super astra, & similis ero Altissimo. Nec ille quidem damnandus fuerat, quia id optauit, sed quia præposcere optauit, id est, non ea qua debuit via, ac modo. Quamobrem rectè S. Leo: Inuenimus, inquit, hominem ideo ad imaginè Dei cōditum, ut imitator sui esset auctoris, & hanc esse naturalem nostrij seminis dignitatem, si in nobis quasi in quodam speculo diuinæ benignitatis forma respicèat. Præclarum etiam in hac re illud Gregorij, de illo Apostoli dicto, Nos Dei genus esse Genus, inquit, Dei dicimur, non ex eius natura editi, sed per spiritum illius voluntarie conditi, & ad opteue recreati. Tanto ergo ad hanc nobilitatem quisque erigitur, quanto per acceptam imaginem ad similitudinem illius ex imitatione renouatur. Cum hoc igitur nihil habeat dubita ionis, quin hæc summa sit hominis dignitas, si se quæ simillimum Deo efficere possit, intelligendum est, multas ad hoc efficiendum, easque efficaces rationes in religione supeditari.

*de Inst.
mon. jer.
1.*

peditari. Prima autem est remotis ex animo vitiis omnibus, ac turbulentis motibus, quæ maxime hanc Dei similitudinem impediunt. Hoc enim illud ipsum est, quod Basilius in magno bono religiosi status commemorat in sermone eisdem, ubi ita disserit, Hominem, cum ad Dei imaginem conditus esset, hanc dignitatem misere deformasse, cum inimum ad peccata, & ad vitiosas cupiditates depressit. Itaque quoniam hoc Dei proprium est, ut semper liberrima mentis tranquillitate fruatur, quam nullus unquam noxius affectus perturbet, qui hoc idem in seipso imitatus fuerit, esse sine dubio de se datam Dei imaginem pristino nitore retinere, & sese Deo similem efficere. Quamobrem mirabiliter ad hoc conducere hunc religiosum statum propter continentiam, & castitatis studium, quia non id tantum efficiat, sed etiam illas voluptates abstergat, sed etiam omnem nostram viuendi rationem, & mores vniuersos plane reformet, & coerceat; quoniam alioquin cælibis vitæ integritas tenuerit nequeat. Atque huc pertinet illa Gregorij sententia de purgandis affectibus, qui illud Sapientis de Deo dictum adiungit; Sciendum quidem nobis in agnoscere est, quia quæ turbulenter motus animi sub mansuetudinis virtute restringimus, ad similitudinem redire conditoris conamur. Quare cum hoc ita in nobis faciat religio, ut nihil pene aliud faciat, quam ut perturbationes istas componat, nosque componere doceat, omnes simul ad eam, quam diximus, Dei similitudinem perducit. Ille tamen altior, & præstantior gradus, quod ita omnem animam instituit, ut omni propria voluntate resecta, una in omnibus Dei voluntas dominetur, siue in magnis, siue in paruis nec quisquam velit, nisi quod Deus vult, aut nolit, nisi quod Deus non vult. Neque hoc solum, sed illud etiam addit, quod præclarior est, ut ita liget & constringat animas, ut ne liceat quidem aliud eis velle, quam quod velit Deus; quæ quidem perfectissima est Dei similitudo, quæ in terris haberi possit. De quo vere Barnabas; Vnitas, inquit, spiritus cum Deo homini sursum cogitanti proficientis in Deum voluntatis est perfectio, cum iam non modo vult quod Deus vult, sed sic est non tantum affectus, sed in affectu perfectus, ut non possit velle nisi quod Deus vult. Velle enim quod Deus vult, hoc est iam simile Deo esse: non posse autem velle, nisi quod Deus vult, hoc est iam esse quod Deus est, cui velle, & esse id ipsum est. Hæc

Ad fratres de mot. Dei

igitur
modo
ta habet
que o
hac a
accipe
sit diu
tudinis
ni quod
cat, cu
quantu
ma vir
magni
tatis e
umam
ferunt
uant v
cum n
potest
anima
fit, s
quam
præse
tentat
vincul
biliter
simili
lencia
homi
dum
modi
am
plex
poric
luten
obtin
Vt er
cum
cessa
qua
præ
ritur

igitur tanta perfectio, de qua Bernardus differit, vel nullo modo in hac vita haberi potest, vel maxime per religiosa vota haberi potest, quæ voluntatem nostram Deo subiiciunt, atque etiam quasi validissimis funibus constrictam tenent. Ex hac autem eadem votorum stabilitate aliam quoque licet accipere Dei similitudinem; quoniam cum nihil tam proprium sit diuinæ naturæ, quam immutabilem esse, & omnis vicissitudinis expertem, hoc idem, quatenus quidem licet, homini quoque impertit. Nam hoc etiam idem Bernardus, indicat, cum ait: Est alia magis Deo propinqua similitudo in quantum voluntaria, quæ in virtutibus consistit, in qua anima virtutis magnitudine summi boni quasi imitari gestitæ magnitudinem, & perseverantiæ in bono constantiæ æternitatis eius in commutabilitatē. Hanc ego firmitatem, quæ diuinam æternitatem imitatur sacra illa, quæ dixi, vincula afferunt, vel quæ nolentes constringunt, & simul tamen adiuvant ut velimus. Itaque simile quiddam euenire videtur, ut cum naus in anchora est, quæ iactari quidem, & fluctuare potest, non tamen in altum, aut in scopulos abripi. Sic enim anima, quæ cum Deo, re tam firma, & immobili, colligata sit, fluctabit illa quidem fortasse, & agitabitur interdum, quamdiu in hoc mundo est, propter insitam infirmitatem, præsertim vero accedentibus illis quasi fluctibus, & ventis tentationum sed tamen facile semper retinent eam votorum vincula, ut licet impulla, locum tamē non deserat, & immobiliter Deo, cui se deuinxit, adhæreat. Restat etiam alia Dei similitudo admirabilis. Nam cum in Deo duplex sit excellentia, altera sanctitatis, altera potentiæ, ita ferme accidit, ut homines illam quidem sanctitatis similitudinem non admodum curent, hanc autem potestatis, ac dominatus omnibus modis appetant. Itaque imperia, magistratus, honores ita ambiunt, ut in iis inquirendis toti sint. Et eorum quidē duplex error est. primum enim, si alterutra carendum esset, hæc potius omitenda, illa inquirenda esset, quæ plane est ad salutem necessaria. Deinde quia ad hanc ipsam posteriorem obtinendam nulla melior est via, quam si priorē potiamur. Ut enim in Deo utramque coniunctam esse diximus, sic quicumque Deum in bonitatis excellentia imitatus fuerit, necessario similis etiam fiet in potentia. Hæc enim illa est, de qua multa iam ante dicta sunt, religiosi status eminentia supra res omnes creatas, quæ nullo alio modo certius acquiritur, quam iis omnibus abiiciendis, & conculeandis, quoniam

Ibidem.

qui eas amant, iis seruiunt, qui eas contemnunt, iis domi-
Serm. 21 tur. Quod argumentum egregie, ac diuine tractatum à
 Bernardo quodam sermone in Cantica. Eris, inquit, uere
 aduersa, & prospera mutabilium temporum tenens quan-
 dam æternitatis imaginem utique hanc inuiolabilem, & in-
 concussam constantis animi æqualitatem, benedicens Do-
 minum in omni tempore. proindeque vendicans tibi etiam
 in huius nutabundi seculi dubiis euentibus, certisque dele-
 ctibus perennis quodammodo incommutabilitatis statu-
 dum te cœperis renouare, & reformare in insigne illud an-
 quum similitudinis æterni Dei, apud quem non est transfo-
 ratio, nec vicissitudinis obumbratio. Quippe sicut ipse est
 & tu eris in hoc mundo, nec in aduersis timidus, nec in pro-
 speris dissolutus. In hoc, inquam, nobilis creatura facta ad
 imaginem; & similitudinem eius, qui se fecit, antiqui hono-
 ris dignitatem receptare iam iamque, & recuperare se in-
 cat, cum sibi indignum ducit huius labenti seculo conformari,
Rom. 12. reformari magis satagens, iuxta Pauli doctrinam, in no-
 uitate sui sensus in eam similitudinem, in qua se condita
 nouit, ac per hoc etiam cogens, ut dignum est, seculum istud
 quod propter se factum fuit, uersa uice mirum in modum
 conformari sibi, dum omnia ei cooperari in bonum incipiat
 tamquam in propria, & naturali forma, abiecta degen-
 specie, recognoscentia dominum suum, cui ad seruiendum
 creata fuere. Vnde arbitror illum sermonem, quem dixit de
Ioan. 12. se Unigenitus, uidelicet, si exaltaretur à terra, omnia tra-
 heret ad seipsum, cunctis quoque eius fratribus posse esse
 communem, iis utique, quos Pater præsciuit, & prædestina-
 uit conformes fieri imagini filij sui, ut sit ipse primogenitus
 in multis fratribus. Et ego si exaltatus fuero à terra (auda-
 cter dico) omnia traham ad me ipsum. Nec enim temera-
 rie usurpo mihi fratres mei uocem, cuius me induo simili-
 tudinem. Hæc Bernardus. Quare hoc omnino constitutum sit,
 nihil homini excellentius, aut gloriosius contingere posse,
 quam hanc altissimi similitudinem, quæ animam quamcum-
 que ita euehat, ut etiam rebus omnibus creatis tamquam
 paruulus quidam Deus dominetur. Sed hoc quidem nemo
 assequitur, nisi, ut ait Bernardus, qui exaltatus fuerit à terra,
 id est, qui terram, ac terrena omnia contemnendo, & ab-
 ciendo longe supergressus sit.

Religionem

E
 rum. P
 ritum
 id male
 nempe
 ipsa vit
 cum reli
 buldam
 cenque
 etiam
 quod n
 breuio
 ad exit
 minus
 Quin e
 tam eri
 Religio
 dæ uita
 honora
 vberior
 fitum c
 nation
 anni in
 transla
 quam
 poris r
 gotiati
 religio
 Nam i
 quonia
 videret
 tececin
 precibi
 marty
 fieriun
 piditac
 tem qu
 etiam

Religionem esse genus martyrij.

CAPVT XII.

EX omnibus Christianis operibus nullū est maius opus,
 aut quod maioribus laudibus celebretur, quam marty-
 rium. Nam & charitas, à qua id opus procedit, maxima vir-
 tutum est, & inter omnia charitatis opera hoc maximum, &
 id malum, quod in eo perfertur, omnium acerbissimum,
 nempe mors ipsa, & bonum illud quod relinquitur, quod est
 ipsa vita, omnium gratissimum. Sed hæc tamen tanta res, si
 cum religioso statu conferatur, vt in multis superet, in qui-
 busdam vicissim superari intelligitur, quin etiam, quanta-
 cumque sit eius præstantia, bona ex parte communem esse
 etiam religioni. Nam martyrium quidem in eo excellit,
 quod maiores perfert cruciatus: verum quo maiores, eo
 breuiiores, vt necessarij sunt, quoniam eo celerius ducunt
 ad exitum. Religio vero hic vicissim vincit, quod etiam si
 minus acerbè tolerat, ea sunt tamen longiora, & diuturniora.
 Quin etiam illa maior est martyrij gloria, quod, vt dixi, vi-
 tam eripit, quod summum est, quod pro altero dari possit.
 Religio, si hoc non habet, aliud habet, quod ipsa vitæ, & san-
 ctæ vitæ propagatione maiorem etiam materiam suppeditat
 bonorum operum, quibus vberior apud Deum gratia, &
 vberior in cælo gloria acquiratur. Itaque si lucrum illud no-
 strum quarimus, cuius causa in hanc mundi huius peregrina-
 tionem ingressi sumus, non dubitandum est, quin plures
 anni in religione bene ac pie, atque ex religionis præscripto
 transacti maiores præmiorum cumulos conficere possint,
 quam vnica martyrij perpeffio, quæ vt plurimum breui tem-
 poris mora peragitur. Quare cum sit hæc duplex quasi ne-
 gociatio cælestis regni, vtrique sane fructuosa, & abundans,
 religionis tamen questus haud paulo tutior est, ac securior.
 Nam in martyrio grandior inest alca, maiusque periculum;
 quoniam multos scimus, qui cum fortes antea, & alacres
 viderentur, tamen vt in rem ventum est, turpiter naufragium
 fecerint; vt ille ex Pacomij familia, qui cum importunis
 precibus à Pacomio extorsisset, vt in occasionem quandam
 martyrij captandi dimitteretur, cecidit misere, & ad mona-
 sterium rediens, damnum illud ingens, quod ex martyrij cu-
 piditate fecerat, religionis disciplina refecit. Cyprianus au-
 tem quam flebiliter in sermone de lapsis multos lugeat, qui
 etiam ante aciem victi, & sine congressione prostrati essent,

qui scilicet, edicto tyranni proposito, vltro in forum venissent ad renunciandum Christo, & cum à magistratibus regente vespere differrentur, ipsi tamen institissent, vt eorum impia professio quamprimum acciperetur? Contra igitur religio neque exposita est iacturis tantis, cum tota eius ratio magis ad humanam naturam accommodata sit, & quicquid habet duri, ac molesti, tam multa affert ad id mollienda condimenta, vt vix sentiat. Accedit etiam illud, quod martyrium non in nostra est potestate: nam neque nos ubi manus afferre possumus, nec alios lacessere, vt ipsi abierant: tum quia id nimis esset confidentiæ, tum etiam quia vt ait Beatus Thomas, alteri causa daretur impie agendi quod repugnat caritati. Itaque cum rara, ac propemodum nulla iam eius meriti facultas præbeatur, huius est conditio quod est à religione, & frequens, & quotidiana, & ad modum semper est. Extremum vero, & maximum illud est quod, vt ante attingi, in religione ipsa aliqua inest martyri ratio; idque ita fateri necesse est, si & eius naturam, & sanctorum Patrum sententias consulamus. In primis enim illud est cogitandum, quod vere scriptum est à Gregorio: Dum inquit, sunt martyrij genera, vnum in mente, aliud in morte simul, & actione. itaque esse martyres possumus, etiam nullo percutientium ferro trucidemur. Mori quippe à percutiente, martyrium in aperto opere est. Ferre vero contramulias, odientes diligere, martyrium est in occulta cogitatione. Idem dicit & Augustinus: Contra mortifera, inquit, blandimenta luctemur, scientes in eo etiam quotidiana martyria Christianis deesse non posse. Si enim castitas, & veritas, & iustitia Christus est, sic & ille, qui eis insidiatur, persecutor est, & ille, qui ea in aliis defendere, & in se ipso custodire voluerit, martyr est. Igitur, vt placet Augustino, hæc intentio huius martyrij forma in eo consistit, quod vt in carnis martyrio persecutor Christum eripere conatur erepta inde, qui vsque ad mortem resistit, martyr est, sic tentator, qui nullus est grauior, atque immanior hostis, eundem Christum à cordibus auferre conatur, ablati aliis virtutibus vt pudicitia, temperantia, aut humilitate. Quare qui cum eo pugnat, & in eius pugne molestia fortiter persistit, hæc quoque martyr est, præsertim cum id dæmonem, ille hominem habeat aduersarium. Hanc igitur ob causam vere Christianus religionis statum spiritualis martyrij bellum appellat de quo illa etiam luculente scripta sunt à Hieronymo

2. 2. q. 162.

2. 4. art.

1.

Hom. 35.

Euang.

Ser. 250.

de temp.

Gradu.

4.

Epi. 27.

epitaphio

epitaphio Paulæ : Non solum (inquit) effusio sanguinis in martyrio reputatur, sed deuotæ quoque mentis seruitus immaculata quotidianum martyrium est. Illa corona de rosis, & violis textitur, ista de liliis. Vnde & in Cantico scribitur Cantorum. Fratruelis meus candidus, & rubicundus, & in pace, & in bello eadem præmia vicentibus tribuens. Sunt præterea aliæ quoque causæ tribuendæ huius laudis religioso instituto, & primum quidem paupertas ipsa, idque auctore Bernardo, cuius illud est præclarum : Quid sibi vult (inquit) quod eadem promissio facta est pauperibus, & martyribus, nisi quia vere martyrij genus paupertas voluntaria est? Quid mirabilius, aut quod martyrium grauius est, quam inter epulas esurire, inter vestes multas, & pretiosas algere, paupertate premi inter diuitias, quas affert mundus quas ostentat malignus, quas desiderat noster iste appetitus: An non merito coronabitur qui sic certauerit, mundum abiiciens promittentem, irridens inimicum tætantem, & quod glorioius est, de ipso triumphans, & crucifigens concupiscentiam prurientem? Denique propterea pauperibus pariter, & martyribus regnum cælorum promittitur, quia paupertate quidem emittitur, sed in passione pro Christo abique omni dilatione percipitur. Atque idem etiam Bernardus alio quodam sermone in Cantica, tum paupertatis huius incommoda, tum alias quasuis molestias, quibus corpus maceretur, ad martyrium reuocat. Sic enim, ait, quod à Domino dictum est, Qui non odit animam suam, id esse intelligendum, siue eam ponendo, vt martyr, siue eam affligendo, vt pœnitens. Addit vero illud martyrij genus esse, ipiritu facta carnis mortificare, illo nimirum, quo membra caduntur, horrore quidem mitius, sed diuturnitate molestius. Atque hoc ipsum confirmat Bernardus alio quodam sermone, vbi ait. Est martyrij genus, & quædam effusio sanguinis in quotidiana corporis afflictione: quo loco idem illud addit, esse hoc martyrium minus quidem asperum, sed tamen magis longum, ac diuturnum. Idem quoque licet de castitate dicere, teste eodẽ Bernardo, qui inter alia martyrij genera, quæ sunt sine sanguine, commemorat etiam castitatem, præsertim in iuuentute. Accedit etiam aliud martyrium, cum propria voluntas mactatur, itaque regulis, atque aliorum hominum præscriptis astringitur, vt pro suo libito vllam in partem se commouere non possit. Ex quo illud est Abbaris Pambo, vnius inter veteres illos Patres ma-

Cant. 5.

Serm. x.

omnium

Sanct.

Serm. 30.

Serm. in octa. pascha.

In sententia paruis.

gnæ auctoritatis, ac nominis; ad quem cū quatuor mensuris
venissent, variis quisque dotibus insignes, vnus ieiuniorum
rigore, alter paupertate, ac nuditate, tertius caritatis
proximos, quartus qui iam duos, & viginti annos in prepo-
sitorum obedientia transegerat, non dubitauit ille postu-
lum hunc omnibus alijs præferre; quoniam alij virtutes
quam haberent, propria voluntate retinissent, ille autem
suam omnino voluntatem abiiciens alienæ se voluntati
seruum effecisset: quod cum diceret, illud etiam adiunxit
qui hoc facerent, martyres esse, si ad finem vsque in
virtutis cursu perstiterint. Quo eodem pertinet quod Abo-
natus auctor grauissimus scribit de Antonio, cum Alexan-
driam iussit martyrij studio, neque id assequi potuisset, Do-
secus disponente, regressum esse in suum monasterium, ad
quotidianum (vt eius verbis vtar) fidei ac conscientie mar-
tyrium. Sed quoniam ita Theologi tradunt, adeo ad marty-
rij rationem necessariam esse mortem, vt sine ea martyrium
esse non possit, restat, vt ne hanc quidem perfectionem re-
ligioso martyrio deesse ostendamus. Primum corporis mor-
tem hoc efficit, vt à diuitijs, ab amicis, denique ab omnibus
huius mundi rebus auellat. At auellit etiam religio, & quæ-
dam ita perfecte, vt non magis ijs frui possimus, quam sup-
ponit mortem obiissemus: quin etiam illud hic est amplius
quod in illa morte carnis, facile est his omnibus commoueri
carere, quibus scilicet altera vita non eget, ad quam mi-
gratur: hic autem multo difficilius, ea sibi negare, quæ
quotidiana vitæ vsui sint, & quæ dum assidue ante o-
culos versantur, assidue blandiuntur. Deinde corpus in mor-
te ab hostibus subeunda sentit cruciatum. Quis autem negat
animum quoque suos habere cruciatum, & certe maiores
quo ipse nobilior? Nam si ideo, quia corporis forma est, par-
ticeps est dolorum corporis, multo magis necesse est, suis ip-
sum angere doloribus. In martyrio moritur homo corpora, in
religione moritur sibi. Etenim (vt supra ostensum est) ita ni-
hil propter se, atque ex se agere ei licet, ac si iam mortuus
que sepultus esset, iam corpore ipso, atque animo obitu.
Quid igitur refert, quod anima adhuc in carne viuat, si non
sibi iam amplius viuat? Nam in ipso etiam martyrio non an-
nino extinguitur anima, immo vero non solum non extinguitur,
sed etiam ad feliciorē commigrat sedem, nec ita
tam amittit, sed commutat in multo meliorem, ac dulciorē.
Quamobrem si hæc omnia colligamus, quæ ex horum
sanctorum

sancto
marty
enim e
ro ex
edon
& pug
pere c
in vici
que la
Ægypt
sus, cu
ctum
dens il
ribilia
Quini
multo
exerci
nos co
re idē
dam. I
qui cu
occu
lum de
homit
dere. I
rior fa
set, ing
pere c
vero s
atque
ribus
tam
nach
lus, m
lutur

S
S
qu
etiam
randa

sanctorū Patrū auctoritate attulimus, non vnum tantūmodo
 martirium, sed plura in vna religione inuenimus. Aliud est
 enim ex paupertate, aliud etiam ex castitate, maximum ve-
 ro ex propriae totius voluntatis abnegatione, aliud ex carne
 edomanda, & affligenda, aliud denique ex perpetua lucta,
 & pugna cum serpente callido, qui nobis Christum prae-
 pere conatur. Hoc sensit Paphnutius Abbas, non ille de quo
 in vitis Patrum crebra est mentio, sed alter celebri ipse quo-
 que sanctitate, & austeritate. Hic Diocletiani tempore ab
 Aegypti Praefide, cui nomen erat Arianus, comprehendi ius-
 sus, cum equuleos, scorpiones, sartagines, quas in consp-
 ectum afferri mandarāt, minitaretur, ni dijs sacrificaret, ri-
 dens ille, Putas ne, inquit, tua haec tormenta adeo mihi hor-
 ribilia videri, vt propter ea Deum verum negandum putem?
 Quinimmo hoc scito, nostras monasticas constitutiones
 multo plura in se tormenta continere, quoniam in multis
 exercitationibus assidue tentamur. Sed Saluator noster ita
 nos corroborat, vt omnia perferre, & superare possim⁹. Qua-
 re idē etiā nunc corroborabit ad tuā hanc sequitiam superan-
 dam. lucūde autē hoc ipsum, & festiue declarauit Bernardus,
 qui cum in Theobaldi principis viriditione, magnā turbā
 occurrisset, quā insignem latronem, ac sicarium ad patibu-
 lum deducebat, ad eum in medio agmine accedens, dedi sibi
 hominem postulauit, velle eum se proprijs manibus suspen-
 dere. Inter quā Theobaldus ipse de sancti viri aduentu cer-
 tior factus eum accurrisset, ratus eum ignorare quis ille es-
 set, ingentia eius crimina commemorare cepit, & magnopere
 contestari, esse eum capitali supplicio dignissimū. Tum
 vero subridens Bernardus: Noui (inquit) noui haec omnia:
 atque ob hanc ipsam causam, quia non vna mors eius scele-
 ribus sufficit, plures ei mortes inferre statui. Sic igitur solu-
 tum, ac liberum ad suum perduxit monasterium, in quo mo-
 nachus effectus, per triginta annos quotidie, vt ait Aposto-
 lus, moriens, supplicium, quod alienis manibus semel perso-
 laturus erat, ipse à se multiplicatum exegit. 1. Cor. 9.

Religiosos esse amicos, & filios, & sponsas Dei.

CAPVT XII.

SANCTVS Bernardus in sermone quodam ad fratres,
 quo multa egregie disserit de religiosa vocatione, hoc *Ser. de*
 etiam in primis ad huius beneficij magnitudinem exagge- *Ingra.*
 randam commemorat: Neque enim (inquit) fecit taliter
 Z 4 . . . omni

- omni nationi, vt non solum iudicia, sed etiam confilia
manifestaret eis. Sed omnino magnificauit Dominus
re nobiscum, non solum in seruos assumēs, sed eligens in
cos. Iure omnino, & vere in hoc ait magnificasse Dominum
facere nobiscum, quoniam hæc Dei amicitia non utilitates
tantum, quamquam hanc quoque, & magnam, sed etiam
norem, & dignitatem contert admirabilem. Sic enim dicitur
etiam Propheta, Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis
confortatus est principatus eorum; principes eos vocas, quia
Deus ad suam extulit amicitiam. Verum vt hæc, quam etiam
etiam, dignitas clarius elucescat, intelligendū opinor quod
sensit Aristoteles, auctor in rebus moralibus optimus, quia
nus naturæ lumen progredi potuit. Hic enim ita scriptum
citiam in æqualitate consistere: quare si ita eueniat, vt ma
gna inter amicos fiat vel morum dissimilitudo, vel forma
ac conditionis distantia, dissolui eam oportere, & hanc esse
causam, cur neque cum Regibus, neque cum Deo esse possit
amicitia. Quod Philosophi huius dictū in eo quod æqualita
tem aliquam, vel similitudinem inter amicos exigit, omni
no repudiandum non est. In eo errauit, quod non vidit qua
ratione homini cum Deo intercedere posset hæc similitudo
nempe ignorans donum Dei, cuius vis in homine supplet
quod naturæ deesset. Nos autem Christo potius ipsi creda
mus hoc tam clare affirmanti. Iam non dicam vos seruos
vos autem dixi amicos. Credamus Paulo Apostolo, qui
etiam domesticos Dei appellare non veretur. Quod quomodo
ita est, illud ex Aristotelis sententia verius concludere liceo
quoniam æqualitatis illius fundamentum in amicitia neces
sarium sit, aliquid in nobis inseri oportere, quo naturæ
stræ humilitas ad Dei similitudinem extollatur, vt dignitas
huius amicitia sit capax. Quod etsi omnes consequuti sunt
qui Dei gratiam inhaerentem, & iustificantem consequuti
sunt, religiosi tamen multas habent præcipuas huius
causas, & multa præcipua ex ea re commoda. In primis
enim inest in hoc statu illa tam excellens Dei similitudo
de qua antea à nobis multa dicta sunt, ex vitiorum & afflic
tum purgatione, ex stabilitate, & constantia voluntatis in
bono: tum ex illa animi altitudine, & dominatu quodam
res omnes creatas, quæ ex earum contemptu nascitur; denique,
ne singula reperamus, etiam ex castitatis, & continentie
integritate, de qua dicitur in lib. Sapientia, Incorrupta
facit esse proximum Deo. Quo igitur maior similitudo cum
Deo

Psa. 138.

8. Eth.
cap. 6.

Cap. 7.

Ioan. 15.

Eph. 2.

Sap. 6.

Deo, e
pius
fir. cor
qui sit
quos
uit & i
ria, id
orant
secta a
comm
stant, e
ger in
citiam
que se
acting
pe cum
vt illu
stra in
danti
huic e
ne sefe
rari cu
libent
ipius
tis an
& iue
si sapi
tatur,
bus pe
Dei f
anim
ind
ne ve
tia di
necta
to erg
liam
citu,
multi
uenne
est ig
nom

Deo, eo verior: perfectiorque amicitia, eo etiam vberiores ipsius amicitiae effectus. Nam cum in amicitia illud primum sit, communicatio bonorum omnium, quod religiosus reliqui sibi fecit, quod non donarit Deo, quid etiam habet Deo, quod non donet religioso? Etenim hic Deo sua omnia dicitur & seipsum. Deus autem vicissim illi & gratiae bona, & gloria, id est, ipse quoque seipsum. Vt igitur in hoc statu vera est omnium rerum communicatio mutua, ideoque vera, & perfecta amicitia, ita intelligendum est, qui nondum ad hunc communicationis gradum peruenerunt, quantum ab eo distant, tantum ab amicitiae perfectione distare. Quin etiam vi ger in hac amicitia conuictus, sine quo idem Aristoteles amicitiam constare negat, non ille quidem exterioris huius vite, quae sensu, & corpore viuatur, haec enim Deum, & diuina non attingunt, sed interioris quae mentis est, ac spiritus, quo nepe cum Deo, & cum angelis commercium habere possumus, ut illud efficiatur, quod scripsit Apostolus, Conuersatio nostra in caelis est. Hoc vero ubi melius, commodius, abundantius efficiatur, quam in religione, ubi & religiosi ipsi ut huic conuersationi toti vacarent, à cetera omni conuersatione sese remouerunt, & Deus, qui suas delicias esse dixit, morari cum filiis hominum, dubitari non potest, quin id multo libentius cum eo hominum genere seruaturus sit, qui beatos ipsius congressus ita expetiuerunt, ut eos rebus omnibus creatis antefereant? Hoc igitur conuictu quantam dignitatem, & iucunditatem, & emolumenta existere credendum est? Nā si sapientis, vel diuitis cuiuspiam hominis consuetudo expetit, ut vel illius sapientia quotidie doctiores, vel huius opibus potēiores euadamus, multo magis omnia bona ex hac Dei familiaritate sunt speranda: tum vero illa etiam quae ad animam exhilarandam mirabiliter faciunt, praesentia amoris indicia, iucundissima colloquutiones, lumina caelestia, ut plane verum esse experiamur quod in libro Sapientiae de sapientia dictum est Non habet amaritudinem conuersatio illius, nec triduum conuictus illius, sed laeticiam, & gaudium. Merito ergo S. Bernardus religiosos quasi domesticam Dei familiam esse ait, seculares autem bonos ex Dei quidem exercitu, sed remotiores: & addit. Felices vos, qui domestici meruistis esse, quibus dicit Apostolus: Iam non estis hospites, & aduenae, sed estis ciues sanctorum, & domestici Dei. Magnum est igitur, Dei amicum & familiarem esse magnamque hoc nomen & dignitatem, & utilitatem continet. Sed tamen ea

8. Eth.

cap. 3.

Phil. 3.

Pro. 8.

Sap. 8.

Ser. 7.

Quadr.

Eph. 2.

mibi videatur esse religiosi necessitudo cum Deo, vt tunc
amicitiæ nomen, ac vim supergressa sit, & potius propo-
sitionis quendam nexum arctissimum, eundemque in-
dissolubilem induxerit. Quod vt temerarium esset, ac super-
bum, si ex nobis fingeremus, ita cum à Salvatore nostro tan-
diserte deturatur, certe vel stolidum sit non recipere, vt
impium nõ credere. Notum est enim illud eius dictum, cui
cuidam nunciante adesse matrem, ac fratres ipsius, ita re-
spondit: *Qui fecerit voluntatem patris mei, qui in cælis est,*

Mat. 12. *ponit: Qui fecerit voluntatem patris mei, qui in cælis est,*
ille meus frater, & soror, & mater est. Quæ sententia cuius-
modi generi, & cui statui melius conueniat, quam religio-
sis, qui non in vna, aut altera re Dei voluntatem faciunt, sed
in omnibus, & semper, quin etiam tantum se cum diuina
voluntate colligarunt quantum cum obedientia ipsa collig-
garunt, cui vitam totam perpetuo voti vinculo deuoteo-

2. Cor. 6. runt? Quamobrem in eos quoque proprie admodum illud
promissum cadere videtur, quod apud Paulum ex antiquis
prophetis legimus: Exire de medio eorum, & separamini ab
eis, dicit Dominus, & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi
in filios, & filias, dicit Dominus omnipotens. Quod cum iam
religiosus quisque profecerit, vt de medio mundi, & homi-
num mundanorum exierit hoc quoque ei debetur, vt à Deo
tamquam filius suscipiatur, & ab illa maiestate, cui seruire
magnum esset, iam etiam vt filius paterna cura, paternisque
blanditijs tractetur.

Extremum illud est. quod ne vel vllus conjunctionis, am-
orisque gradus, vel vllum beneficium huic diuino beneficio
deesset, illud insuper Dominus addere voluit, vt, quod Theo-
logi omnes, & in primis Sanctus Thomas, recipiunt, hos suos
filios, spõsas etiam suas efficeret: quod nescio an arctius, sua-
uius certe vinculum, & iucundius, quam hliorum esse solet.

Hoc autem tam verum est, vt si recte cogitemus, non verum
sit ferme hominis cum homine matrimonium, quã religio-
si cum Deo. Primum enim hæc vis est, & hic effectus volunta-
ria castitatis, quod testatur Augustinus cum ait: Quæ virgini-
tatem Deo vouet, quamquam ampliozem gradum honoris,
& dignitatis in Ecclesia teneant, sine nuptiis non sunt: nã &
ipsæ pertinent ad nuptias cum tota Ecclesia, in quibus nu-
ptijs sponsus est Christus. Hoc igitur idem religiosiis omni-
bõs conuenit beneficio continentia, & certe iure, ac merito. Ne-
que enim diuinæ bonitatis est, pati, vt liberaliter vincatur,
sed potius quicquid amore eius fiat, id ipsum remunerari eũ

scire,

4. d. 27.

q. 1. art.

3. q. 1. ad

3.

Tract. 9.
in 10.

henor
reling
matre
cent
res sub
ter car
trimo
solubil
Deus c
votis p
deince
Quam
lud, V
bum,
tamqu
dum n
quod
est in fi
uenit,
tur, se
dum n
caritat
Est præ
potis p
Aposto
nuptia
& max
sum tr
nam de
domes
nem p
educ
sto, &
quis,
etiam
natio
cum su
mone
gior
gradu
ni and
celstru

senore, & quidē quam simillimo munere. Vt igitur agrum
 relinquentibus ipse centuplum agri reddit, vt pro patre, &
 matre, qui deseruntur, ipse se vtriusque loco substituit, cum
 centupla caritate, sic etiam terrenum connubium repudian-
 tes suo ipsius connubio multo feliciori dignabitur. Sed præ-
 ter castitatem, est etiam aliud in religione simillimum ma-
 trimonio. Nam vt matrimonium ita virum, ac mulierem in-
 solubili vinculo astringit, vt de eo à Domino dictū sit: *Quod* *Mat. 19.*
Deus coniunxit, homo non separet: sic religionis vinculum
 votis præsertim solemnibus legitime semel astrictum, nulla
 deinceps humana vi amplius dirumpi, vel dissui potest.
 Quamobrem quod in carnalibus nuptiis efficit verbum il-
 lud, Volo, idem valet in his spiritualibus nuptiis hoc ver-
 bum, Voueo; quod prolatum, tam firmum, tam validum,
 tamque perpetuum inicit nexum, ad quem, vt dixi, laxan-
 dum nulla potestas humana sufficit. Sed hoc tamen inter est,
 quod illud cum homine ligat, hoc cum Deo; quæ quidem
 est infinita distantia, & dignitatis, & iucunditatis. Illud con-
 uenit, quod vt inter homines non altera tantum pars liga-
 tur, sed commune est vinculum vtriusque, sic religionis vota
 dam nos Deo, simul etiam Deum nobis pro eius immensa
 caritate deuinciunt. Quid autem maius optare possumus?
 Est præterea illa quoque similitudo, quod vt sponsa sui cor-
 poris potestatem non habet, sed vir, vt scriptum est à Paulo
 Apostolo, ita religiosus nec corporis, nec animi, quod ha-
 nuptiæ animum quoque cōiungant, immo hunc præcipue, *1. Cor. 7.*
 & maxime. Quare tota vtriusque potestas in Christum spon-
 sum translata est. Præterea quemadmodum sponsa pater-
 nam domū, & ipsos parentes deserit, deserit fratres, amicos,
 domesticos, ac se in sponsi domū transfert, sic religiosus om-
 nem propinquitatem, ipsosque illos, à quibus genitus, &
 educatus, & cum quibus educatus est, relinquit, vt vni Chri-
 sto, & eius familiarē adhæreat: multo autem magis relin-
 quit, quam sponsa quæuis. nam non corpore modo, sed
 etiam affectu se separat, omnemque sibi cum ijs commu-
 nicationem, sæpè etiam colloquium interdicit. Quem lo-
 cum suauissime, vt omnia, tractat Bernardus quodam ser-
 mone in Cantica in quo cum ostendisset quanta sit reli- *Ser. 85.*
 giosa anima similitudo cum Verbo, hoc addit. Ex quo iam
 gradu audet quæ huiusmodi est, cogitare de nuptiis. Quid
 ni auleat eo se nubilem, quo similem cernens? Non terret
 celsitudo, quam sociat similitudo, amor conciliat, professio
 maritat.

- Psal. 118.* maritat. Professionis forma hæc est, Iuravi, & statui es-
- Mat. 19.* dire iudicia iustitiæ tuæ. Hanc sequuti Apostoli ait:
4. Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te. Simile est illud, quod in carnali quidem dictum, Christi, & Ecclesie
- Gen. 2.* connubium spirituale significauit: Propter hoc relinquit homo patrem suum, & matrem suam, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne vna. Ergo quam videris animam relictis omnibus Verbo votis omnibus adherere, Verbo viuere, Verbo se regere, de Verbo concipere, quod pariat Verbo quæ possit dicere, Mihi viuere Christus est, & monilia
- Phil. 1.* crum, puta coniugem, Verboque maritatam. Considerat enim cor viri sui, sciens fidelem quæ præ se omnia spreuerit, omnia arbitretur stercora, vt ipsum lucrifaciat. Hæc Bernardus Sed querat fortasse quispiam, vbi proles huius coniugii bene ea quidem deest, ne qua videlicet in eo boni, & iucundæ pars desideretur. Ac Bernardus quidem eodem, quem modo diximus, loco, duo esse ait in his spiritualibus nuptiarum riuendi genera dualque diuersas, sed non contrarias sobolium nimirum cum sancta hæc matres vel prædicando, animam vel meditando, intelligentias pariunt spirituales. Ac de altera quidem sobole loquutum esse Paulum, cum dixit: filiioli, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. De altera autem, cum dixit, Siue mente excedit Deo. De vtriusque autem comparatione illa bene, & sapienter adiungit: Aliter (inquit) afficitur mens fructificans Verbo, aliter fruens Verbo. Illic sollicitat necessitas proximi, hic inuitat suauitas Verbi. Et quidem læta in prole mater in amplexibus sponsi lætior; cara pignora filiorum, sed nola plus delectant. Bonum est saluare multos, excedere matrem, & cum Verbo esse, iucundius. Hoc estigitur verum munus religiosæ animæ cum Deo omnipotente coniugium in quo si gloriari voluerit, vt sancta quondam Agnes, non erit inspiens, quod nimirum ei sit desponsata, cui seruus Angeli, cuius amore, & amplexu non amittatur munus sed duplicetur: ab eo sibi & anulum, & monilia regia dote eiusque roseo sanguine genas sibi purpuratas esse. De hæc quoque nuptiarum felicitate, & perpetua stabilitate optime dicta sunt ab Osca propheta. Sponsabo te mihi in sempiternum: & sponsabo te mihi in iustitia, & iudicio & misericordia, & in miserationibus: & sponsabo te mihi in fide, & scies, quia ego Dominus. In fide aut fundari hoc coniugium: non enim eiusmodi est, quod cum carne, & sanguine

contrahitur

contra
dam, n
sine. S
conius
desp
hic ini
fectio
viver
de har
Bern
anima
eius fi
prospi
chritu
mutan
buit ci
lami,
quid d
Vide q
plecte
cie. De
domin
per te
vt ad
& vid
obliu
nales
stine d
Si aut
grau
etiam
vulg
rium
fortu
quin
moni
tur; q
quid
in ho
tanto
homi

contrahatur, sed cum ea maiestate, ad quam complectendam non corporis, sed animæ brachia fidei ærui exerenda sint. Sed illud etiam iucundissimum, quod carnale quidem coniugium carne deposita exui necesse est. At cœlestis hæc desponsatio (vt Propheta hic ait) sempiterna est, quoniam hic initium, in cœlo verò consummationem habet, & perfectionem, tamque diu vigeat, quamdiu & ipse sponsus viuet, & nos viuemus, id est, in totam æternitatem. Denique de harum nuptiarū dignitate illa & diserte, & verè à Beato Bernardo in alio sermone dicuntur. Vnde tibi, ò humana anima, vnde tibi hoc? Vnde tibi tam inestimabilis gloria, vt eius sponsa merearis esse, in quem desiderant Angeli ipsi prospicere? Vnde tibi hoc, vt ipse sit sponsus tuus, cuius pulchritudinem sol, & luna mirantur, ad cuius nutum vniuersa mirantur? Quid retribuēs Domino pro omnibus, quæ retribuit tibi, vt sis socia mensæ, socia regni, socia denique thalami, vt introducat te Rex in cubiculum suum? Vide iam quid de Deo tuo sentias, vide quantum de Deo præsumas. Vide quibus brachiis vicariæ caritatis redamandus, & amplectendus sit, qui tanti te æstimauit, immo qui tanti te fecit. De latere enim suo te reformauit, quando propter te obdormiuit in cruce, & ob hoc somnum mortis excepit. Propter te à Deo patre exiuit, & matrem synagogam reliquit, vt adherens ei, vnus spiritus efficiaris. Et tu ergo audi filia, & vide, & considera quanta sit erga te dignatio Dei tui, & obliuiscere populū tuum, & domum patris tui. Desere carnales affectus, seculares mores dedisce, à prioribus viriis abstine consuetudines noxias obliuiscere. Hactenus Bernardus, Si autem vera sunt, & indubitata, quæ vir hic tam grauis tam grauitè confirmat, quæ potest esse vita vel dignitate, vel etiam suauitate optabilior, quàm religiosa? Nam etiam in vulgaribus omnibus coniugiis hoc perpetuum, ac necessarium est, vt fiat inter coniuges & conditionis, & status, & fortunarum omnium commixtio. Itaque etsi tenuis alioquin, & ignobilis mulier principi cuiquam, aut Regi matrimonio copuletur, ad eius quoque imperium, & opes euehitur; quoniam vt ipsi vnum quiddam inter se fiunt, sic quidquid habent vtrique, commune fieri oportet. Quod idem in hoc cœlesti connubio euenire necesse est, idque etiam tanto magis, quanto maior est Dei bonitas, & ardentior in homines caritas.

Ser. 2. de
mut.

aqua in
vinum.

Religiosos,

Religiosos, quia Deo consecrantur, esse Dei templum.

CAPVT XIV.

Accedit religiosis alia quoque dignitas ex consecratione, quæ quidem dignitas altior sine dubio est omni humano fastigio, ac potius nescio quid ex ipsa diuinitate quodammodo participat, quatenus quidem hominum infirmitas eius participationis est capax. Vt enim Dei natura ob suam excellentem eminentemque præstantiam, omnem honorem, cultumque, ac reuerentiam sibi iure vindicet, quicquid ei dicatur, ob eam ipsam coniunctionem, quoddam acquirat, quo iustam venerationem habere credatur, & à reliquarum rerum eiusdem generis numero, & quæ turba secernt. Hoc igitur efficit religio, quæ omnes, qui eiusmodi institutum susceperint, Deo dedicat, & consecrat. Sic enim B. Thomas, tantum Theologiæ lumen, cum omnia sua familia, ubi de solemnem voti natura disputat, eam in consecratione consistere docet, qua animus diuina vi imbuatur, ut deinceps nullo tempore, nullo casu deleri, aut eradi queat. Quam ob causam Augustinus in cuiusdam psalmi interpretatione hoc expresse confirmat horum votorum vi agi, ut simus Dei templum. Et Basilius, qui nuncius seculo remisit, cum iam ait diuinum quoddam vas effectum esse, idque ei cauendum, ne vitioso vsu polluat, seque ipsam custodire debere veluti quiddam Deo dicatum, ne in sacrilegij scelus incurrat, si videlicet corpus, quod Deo sacratum, rursum ministerio communis vitæ contamine. Ecce sacrilegium putat esse Basilius, si quis postquam sacer effectus est, non modo peccato se commaculet, sed etiam si ad profanum, & ut ille ait, communem vsu iterum conuertatur. Similia sunt etiam quæ sanctus Bernardus de templi dedicatione differit; quam totam celebritatem ad religiosi hominis consecrationem transfert: Vestra est, inquit, fratres carissimi, vestra est hodierna festiuitas. Vos dedicati estis Domino, vos elegit, & assumpsit in proprios. Quam bene commutastis, dilectissimi, quicquid habere potuistis à seculo, quando nunc relinquendo ea, proprii esse meruistis auctores seculi, & eam habere propriam possessionem, qui sine dubio portio est, & hereditas suorum? Hæc ille. Post quæ pergit etiam totam illam ceremoniam, quæ templis consecrandis adhibetur, religiosi ipsis applicare, in quam quidem, ut ille ait, hæc quinque concurrunt, Asperitio, Inscriptio, Inunctio,

Illuminatio,

2. 2. q.
88. ar. 7.

In psal.

131.

Ser. 1. de
mon.
inst.Ser. 1. de
di. eccl.

Illuminatio
semper
nam ad
sudore
gem
nostrum
sed in
Vnctio
faciat
ex relig
riscent
Denique
quali h
tionis c
Cum igit
cuiusqu
licet ex
tatem o
modi d
in qua h
eadem
tem vsu
edere &
licet, lic
etiam d
modi fia
putatur.
cano in
hibeatur
Babylon
cas hor
lium tes
sus, neli
ac rener
sacram
commu
obsequi
bio ante
quas mo
tu, ne in
que si sa
iisque v

Illuminatio, Benedictio: quæ item omnia in religioso statu
 semper peraguntur. Nam & asperio nostra, id est, peccato-
 rum absterio, confessione, lacrymarum imbre, pœnitentiæ
 sudore efficitur: & inscriptio non in lapide, sed in cinere le-
 gem significat, quam Christus verus Episcopus animarum
 nostrarum, digito suo describit, non iam in tabulis lapideis,
 sed in corde nouo, quod ipse dat contritum & humiliatum.
 Vnctio verò vbertas est gratiæ, quæ ideo datur, vt putrescere
 faciat iugum hoc à facie olei. Illuminatio sunt opera, quæ
 ex religione prodeunt, & lucent coram hominibus, vt glo-
 rificent patrem cœlestem, & ipsi videant quid imitentur.
 Denique benedictio, quæ clausula est totius ceremoniæ,
 quasi lignum est æternæ gloriæ, quæ & gratiam sanctifica-
 tionis complebit, & præterita opera largissime remunerabit.
 Cum igitur templi huius materialis consecratio religiosæ
 cuiusque animæ consecrationem tam expresse repræsentet,
 licet ex eadem templi similitudine talis etiam animæ digni-
 tatem conuicere. Videmus enim quantum interfit inter eius-
 modi domum diuino cultui dicatam, & domum profanam,
 in qua homines habitant. Et quidem si materiâ spectemus,
 eadem est vtriusque, iisdem lapides, cæmenta, trabes; si au-
 tem vsum, maxima est differentia. Nam in profana illa &
 edere & bibere, & cubare, opus quodcumq; facere, & ludere
 licet, licet etiam iumenta inducere: quæ cum hic licite, atque
 etiam decenter fiant, tamen si in domo sacra aliquid eius-
 modi fiat, peccatum committi, locique reuerentia violari
 putatur. Idem est in calice sacro, qui si non dicam Iuro, vel
 cœno inquinetur, sed ad bibendum in communi mensa ad-
 hibeatur, piculû perperrari creditur; quod apparuit in Rege *Dan. 5.*
 Babyloniz, cum templi vasis in conuiuium illatis, intra pau-
 cas horas & regno, & vita orbatus est. Denique hæc est ta-
 lium rerum sanctitas, hic etiam communis hominum sen-
 sus, nescio quid eas adeptas, cuius causa non sine religione,
 ac veneratione contrectari debeant. Quantum igitur inter
 sacram ædem, & vulgares ædes interest, quantum sacer calix
 communem calicem superat dignitate, tantum anima Dei
 obsequio consecrata secularem, & laicam animam sine du-
 bio ante: ellit: idque eo magis, quod illarum quidem rerum,
 quas modo diximus, natura, cum sensus, & rationis experts
 sit, ne inerti quidem consecrationi apta esse potest. Ita-
 que si sancti vocantur parietes, si vestes, si cetera supellex,
 itaque vt sanctis honor defertur, id totum exterius quiddam
 est,

est, intus autem nihil immutantur. Ac hominis mens propria sedes est sanctitatis, eaque sic consecrationem admittit, ac recipit, ut ornetur, perficiatur, & in superiore, ac diuiniore quodam gradu collocetur. Quod si ita est, quem ornamentum, quos splendores animæ illi addi necesse est, quæ sic interius immutata humanam formam exuat, diuinam induit. Cuius auri, aut cuius gemmæ nitor comparari ei potest, aut quis vniquam sol in meridiana luce adeo fulsit si modo oculos haberemus ad nostram, vel aliorum, qui eodem loco sunt, mirabilem hanc speciem intuendam. Accedit etiam ad hanc dignitatem, quod ut templum manu factum ideo domus Dei dicitur, quod illa maiestas cum vbique locorum sit, tamen eo præsertim loco residere, suamque vim, ac præsentiam manifestate videatur, sic in eiusmodi templis non hominum, sed Dei manu factis, postquam consecrationem hanc receperint, diuina bonitas sedem suam libenter signat, quod Paulus expressit, cum ait: Vos estis templum Dei viuui, sicut dicit Deus, Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero illorum Deus. Declaratum est hoc in illo nobili Salomonis templo, ut cum legimus, consecratione peracta, simul ac sacerdotes de sanctuario, quo arcam intulerant, exiere, descendit nebula in ædem totam, ita ut sacerdotes stare, & ministrare non possent. Impleuerat enim, inquit scriptura, gloria Domini domum Domini. Neque id Salomonem, ut sapientem, laruit; statim enim in vocem illam lætus eripit, Dominus dixit, ut habitaret in nebula. Quare hoc idem indicatum est, quod in anima geritur, cum se Deo voluntaria, & legitima consecratione addicit, ipsam quoque impleri Dei præsentia, Deique gloria, & quidem non in nebula, cuius obscuritas, & densitas nos in officio impediatur, sed potius in luce, & claritate, quæ recreet & in tanto opere etiam adiuuet. Quamobrem illa quoque omnia, & multo maiora in eiusmodi anima consequi necesse est, quæ in templo consecrato, ut & Angeli, quasi loci sanctitate decorati, libentius illi stationem habeant, & preces eius quasi in loco sancto Deo sint gratiores, & ipsius Dei bonitas, ut olim arca Hebræorum, quam domum incolat, eam omni benedictione locupleret; & postremo, quod magnum est, ut eius actiones, cogitationes, studia, si radices vnde procedunt naturam retineant, ipsa quoque ex eadem consecratione, & ornatiore, & Deo acceptiore reddantur. Denique illa quoque maxima est inter templum, & religiosum similitudo, quod ut

2. Cor. 6.

1. Reg. 8.

2. Reg. 6.

in testi-

intemp
rificius
numer
tatis ar
tum
cta de
Deo, q

HA
tractat
enim
templ
centu
inquit
no cul
Leuiti
saign
stra
denus
sed et
loquit
gressu
posse
cium,
cium:
cta ne
pius
quis
terat,
immu
stra r
ter di
Dei r
mori
strun
debe
bra n
cium

in templo sacrificia Deo offeruntur, ilque loc^o proprie sacrificiis destinatus est, sic religiosa quæque anima pene innumera quotidie sacrificia in cælum dirigit, Dei laudē, caritatis ardorem, actiones gratiarum, dolorem de peccatis, spiritumque illum contribulatum, denique honesta omnia, & sancta desideria. Hæ sunt enim spirituales hostiæ, acceptabiles Deo, quas Apostol⁹ Petr⁹ vt semper offeram⁹ nos monet.

Psal. 50.

1. Pet. 2.

Religiosos propter sui oblationem esse perpetuum sacrificium.

CAPVT XV.

HACTENVS hoc tractatum est, quanta res sit, quod religiosius sit verum Dei templum, nunc illud breuiter tractandum est, quo modo sit etiam verum sacrificium. hoc enim sine dubio, sanctius, & diuinius esse necesse est, quam templum, cum templa ipsa sacrificiis peragendis conferentur. Recte autem de hoc Gregori⁹: Nos quippe ipsos, inquit, sacrificium Deo offerimus, cum vitam nostram diuino cultui dedicamus. Itaque ad hoc etiam refert quod in Leuitico scriptum est, vt membra hostiæ per frustra concisa ignibus crementur: quod tum fit, inquit, cum vitam nostram opera virtutibus distinguentes immolamus. Ac Vvaldenus quoque, grauis theologus, non modo sacrificium sed etiam altum sacrificium Deo facere, ait qui, vt ipse loquitur, carnis, & mentis actus omnes per religionis ingressum perenniter ei consecrat. Et reuera cui dubium esse possit, an si aliquid nostrum Deo offeramus, sit sacrificium, si autem nosmetipsos offeramus, non sit vere sacrificium: Huius ergo sacrificij vis ac forma consistit in perfecta nostri oblatione, & ea oblatione, quam deinceps amplius reuocari non liceat. Nam vt in sacrificiis illis antiquis victima moriebatur, nec ad vitam amplius redire poterat, ita hæc donatio, qua nos Deo tradimus, & dicamus, immutabilis est, nec licet nobis amplius nos ipsos, aut nostra repetere, aut resumere. Quamobrè illa vere, & luculenter dicta sunt de hoc à S. Augustino: Ipse homo, inquit, Dei nomini consecratus ac deuotus, in quantum mundo moritur, vt Deo viuat, sacrificium est. Corpus etiam nostrum cum temperantia castigamus, si hoc quemadmodum debemus, propter Deum facimus, vt non exhibeamus membra nostra arma iniquitatis, sed arma iustitiæ Deo, sacrificium est. Si ergo corpus, quo inferiore tamquam famulo,

9. Mor.

ca. 31.

Leuit. 1.

De sacramenta.

tit. 9. c.

87. 1

10. Cit.

cap. 6.

vel instrumento vitur anima, cum eius bonus, & rectus
 vsus ad Dominum refertur, sacrificium est; quanto magis
 anima, cum se refert in Deum, vt igne amoris eius accesa,
 formata concupiscentiæ secularis amittat, ei tanquam in
 commutabili formæ subdita reformetur, hinc ei placens
 quod de eius pulchritudine acceperit, sit sacrificium? Hæc
 Augustinus. Ex cuius sententia duplex etiã apparet in no-
 bis esse sacrificium, alterum corporis alterum anime; quomodo
 vtrūq; vt ipse ait, ad Deū ita refertur, vt ad seipsum referri
 desinat, quod est viuere alteri, sibi autē mori. Si quis autē
 quærat, quis hic sit sacerdos ad hoc sacrificium peragen-
 dum, quis culter ad mactandum, quis etiam ignis ad com-
 burendum; sacerdos quidem non alius esse potest, quam
 idem ipse, qui victima est. Nā cum gen^o hoc oblationis in
 spiritu cōsistat, & spiritu fiat, nullius hominis man^o hostiã
 hanc attingere potest, nisi ei^o, qui se ipsum offert. Sic enim

- Psal.* 53. scriptum est. Voluntarie sacrificabo tibi. Culter vero quis
Luc. 14. alius sit, quã illud animæ nostræ odium quod Domin^o præ-
Luc. 12. cepit, aut quis alius ignis, quam ille ignis, quem ipse venit
 mittere in terram, & nihil adeo voluit, aut adeo quaesuit,
 quã vt arderet? Hæc enim cœlestis flãma de cœlo veniens,
 cū in nostro arserit pectore, facile sacrificium nostrū, vt o-
 lim Helia, vorabit, & ligna, & lapides, & ipsum puluerẽ, & i-
 dest, nos totos, & quidquid in nobis, sit etiam terrenum
 & crassum, ad vnius tamen Dei obsequium conuerter. Sed
 quoniã multa erant olim sacrificiorum genera, inter quæ
 omnium maximum, & præstantissimum erat, holocaustum
 in quo videlicet non victimæ pars sed victima tota ad
 Dei honorem adolebatur, hoc etiam intelligendum est,
 quod ad religionis dignitatem, & eminentiam vel ma-
 xime pertinet, in hac religiosa oblatione huius ipsius holo-
 causti vim inesse. Sic enim de hoc ipso sanctus Gregorius
Ho. 12. *Ezech.* Qui, inquit, sic operantur eã quæ Dei sunt, vt tamẽ & que-
 dam, quæ sunt seculi, non relinquunt, nimirum sacrificiũ
 & non holocaustum offerunt. Qui autem cuncta, quæ mor-
 di sunt, deferunt, & totam mentem igne diuini amoris in-
 cendunt, hi nimirum omnipotenti Domino sacrificium &
 holocaustum sunt. Quid clarius dici, aut quæ expressior
 esse poterat religiosi cuiusq; descriptio? Hæc enim ob ear-
 sam B. Thomas aperte confirmat, religionem nihil aliud ei-
 se, quam holocaustum, quoniam omnia Deo tradat, & qui
 se huius statui dicarit, is tum interiora, tũ exteriora omnia
 Creatori

Creator
 in nob
 tur, se
 & ab in
 man
 libali
 ficium
 causti
 lo Ape
 viuere
 Nam
 non se
 ipsam
 que m
 monst
 vitam
 uer. D
 tẽ; qu
 aliqui
 testati
 ter ip
 locau
 corũ
 vacce
 fereba
 offerre
 gratio
 nis an
 molar
 priu e
 laribu
 ac si
 inest
 giosu
 quam
 men h
 xũ: qu
 rantes
 mortu
 tia, ve
 holoc
 quide

Creatori suo obtulerit. Nam non reliqua solum, quæ sunt
 in nobis, aut intra nos, cum Deo donantur, sacrificari dicun-
 tur, sed ipsa etiam externa, cum propter Deum deseruntur
 & abiiciuntur. Sic enim David, cum aquam abiecit, quam
 manibus tenebat, idque in Dei gratiam, aquam illam Deo
 liballe scribitur, nouoque more dum se ea priuat, in sacri-
 ficium vertisse. Itaque videtur mihi interioris huius holo-
 causti tum natura, tum etiam dignitas, ac præstantia à Pau-
 lo Apostolo apertissime descripta, cū eam appellat hostiã
 viuentem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequiũ.
 Nam quod ait rationabile, id est, spirituale, hoc indicat,
 non solum carnem, sed rationem, ac mentem, & animam
 ipsam offerri. Quod verò hostiam dicit, ostendit hic quo-
 que mortem intercedere. Sed addens viuentem, illud de-
 monstrat, hoc mortis genus non tamen eiusmodi esse, vt
 vitam tollat, sed simul eam mirabili quodam modo cõser-
 uet. Denique merito etiam sanctam vocat, & Deo placen-
 tẽ; quoniam quicquid Deo dicatur, sanctum efficitur, nec
 aliquid esse potest in rebus omnibus adeo gratum illi ma-
 testati, quam anima, quæ se ipsam torã eius numini prop-
 ter ipsius amorem spõte sacrificet. Etenim si vetera illa ho-
 locausta ita erãt domino Deo accepta, vt odorẽ suauitatis
 eorũ tam libenter odoraretur, in quibus tamẽ vel triennis
 vaxce, vel ruse vitulæ caro, aut aliquod eiusmodi pecus of-
 ferebatur, quanto excellẽtius, & præstantius est, quod hic
 offertur, nõpe quod Dei sanguine æstimatũ est, tanto etiã
 gratiorẽ esse necesse est eius oblationẽ. Hic vero est homi-
 nis animus, quẽ vere dicere possum⁹ in hoc holocausto im-
 molari; quoniã, vt alibi quoque à nobis dictũ est, hoc pro-
 priũ est religiosorum, vt & sibi ipsis, & rebus omnib⁹ secu-
 laribus moriãtur, quia & seipfos, & res istas ita deseruerũt,
 ac si mortui essent; eaque obligatio certa, & irreuocabilis
 inest in ipso statu. Ex quo illud est S. Bernardi, qui cū reli-
 giosum describeret, nõ satis habuit, vt eum pingeret tam-
 quam peregrinum, quoniam hic etsi pauca habet, aliqua ta-
 men habet, sed pingit etiam vt mortuum, pingit vt crucifi-
 xũ: quia, inquit, ita ab actibus sæculi alienus est, sic vitupe-
 rantes, quemadmodũ laudãtes audit, immo nec audit, quia
 mortuus est, & quæ mũd⁹ amat, crux ei sunt, honores, diui-
 tiæ, voluptates. Sed illud hic mirabile, quod in veterib⁹ illis
 holocaustis fieri non potuit, in his vero nostris ne aliter
 quidem fieri potuit, quod, vt Paulus indicat, simul cum hac

2. Reg.
23.

Rom. 12.

Ser. 7.
Quadr.

- verissima morte coniuncta sit etiam vita verissima, ut nec hęc vita mortē illā impediatur, neque illa mors vitā hęc adimat. Nā si omnino vitā eriperet, facultatē etiā eriperet seruiendi Deo: sin autem nulla esset mors, non esset holocaustū verum. Vtrumq; igitur misceri oportuit, ut, quemadmodū ait S. Gregori⁹, & esset hostia, quia homo huic mōdo moritur, & tamē esset viuēs, quia cūcta, quę pręualeat, operatur. Quamobrē recte de hac morte, ut sic loquar, vitā dictū est à S. Paulo: Mortui enim estis, & vita vestra ablōdita est cū Christo in Deo: quod, ut idem Gregorius interpretatur, tū assequimur, cum à temporalium desideriorum tumultibus abstracti, relicti omnibus externis, interiora tantū attendimus: ut dū tota mens in Dei amorem aspirat, nulla terrenarū rerum perturbatione tangatur. Itaq; hęc otiā oprime cōuenit quod in veteribus illis holocaustis et Dei pręscripto seruabatur, ut ceteris absumptis, sola pellis sacerdoti cederet. Nā cū, ut ante dictū est, nullus hic alius pręter nos intercedat sacerdos, nihil nobis de nobis ipsa remanet, pręter pellē, id est, exteriorem hanc corporis specie, quę eadē perleuerat, nec mutari potest per religionis ingressum. Reliqua vero, quę interiora sunt omnia diuino illo igne cōburūtur, quoniā eius numini, eiusq; glorię cōsecrātur: ut in hoc statu illud facillime, & maxime fiat, quod Paulus Apostolus dicebat de seipso, viuere se quidē, nēpe quod ad externā illā figuram attineret, & tamē nō se viuere, sed in se Christum ipsum. Quę cū ita sint, iure omnino, ac verē totam religiosi hominis vitam holocaustum appellare licebit, cui nimirum tum reliqua holocausti perfectio non desit tum etiam mortis ipsius: neque id breue holocaustum, sed iuge ac perpetuum, quia vitam totam, quam longa est, complectitur. Ex quo sane, vel vno, admirabili quādam religiosi instituti dignitas elucefeit. Nā si Abel, aut Noe, aut magnus Abraham numquam magis Deo placuerūt, quam eo ipso tempore, cum sua illa celebrata sacrificia obtulerunt, nec omnino potest homo in vita sua melius aliquid, sanctiusve facere, quam cum Deo sacrificat: sed hoc non potest semper facere, atque adeo non mirum: qualis erit status ille, in quo quamdiu durat, & spirat homo, perenne sacrificium est? Immo vero eo etiam nobilius est hoc nostrum, quam omnia illa vetera holocausta, quia non hic boum, aut arietum caro sed & humana caro, & animus carne pretiosior immolatur.

Comparatio religiosa dignitatis cum regia.

CAPVT XVI.

His perspectis, quæ de religioso status dignitate disputa-
 tata sunt, facile iam est, eius collatione omnem huius
 mundi dignitatem despiciere, longoque interuallo infe-
 riorè iudicare, non solum reliquas minores, sed ipsam quo-
 que regiam, quæ hominum iudicio summa est, & qua hu-
 mana ambitio nihil haber altius, quo ascendat. Hæc com-
 paratio superba fortasse videatur, & arrogans si ex nostro
 ingenio proferretur, sed ea tam celebres, & certos habet au-
 ctiores, ut nemo sit, quem illorum nomen, & auctoritas nõ
 conuincat. Præterea ex ante dictis eum esse constat religio-
 se vitæ splendorem, ut ex hac comparatione potius ei ali-
 quid decedat, quam accedat. Multo enim maius est, tan-
 tam in eo existere Dei similitudinem, quanta antea ostē-
 dimus, quam regis alicuius terreni, cuius & potentia, &
 maiestas quæcumque est, Dei respectu exigua est, & nulla.
 Est autem primum similitudo quædam huius status cū re- *3. in Luc.*
 ge, communis etiam cum aliis probis, sanctisq; hominibus *l. 43.*
 quos Beda quodam loco magnos reges esse ait, quia tenta-
 tionum suarum motibus non consentiendo succumbere,
 sed regendo præesse nouerunt. Ac Gregori⁹ quoque illud
 Cantorum carmen explanans, Sexaginta sunt Reginae,
 Quid per reginas, inquit, nisi sanctorum animæ designantur *Cant. 6.*
 quæ dum corpora sua prudenter regunt, regnum sibi ater-
 num acquirunt: Sunt enim nonnulli in sancta Ecclesia, qui
 carnem suam macerant, & propter Deum affligunt, vita vin-
 cunt, demones velut tyrannos sibi subiiciunt, omnes mor-
 tuos, ut ordinate currant, sapienter regunt, aliis prædicant
 hoc quod ipsi faciunt, multos à faucibus dæmonum gla-
 dio verbi pugnantes abstrahunt. Quid huiusmodi animæ,
 nisi reginæ existunt, quæ dum regem Christum sponsum
 suum valde diligunt, amoris commixtione, & libidinis
 execratione regios filios, id est, fideles populos gignunt: His
 verbis Gregorius non quidem religiosorum nomen, ac vo-
 cabulū apposuit, sed rem, & statum ex ipsis eorum officiis,
 muneribusq; apertissime descripsit, eoque præsertim quod
 has animas Christi spōsas appellat, quod vtorū vi agi ali-
 bi monstrauimus. Chrysostomus verò, vberi⁹ hoc ipsū argu-
 mentum tractans, eas etiam colligit rationes, ita proprias
 religiosis, ut in nullum aliud vitæ genus conuenire possint.

Nam in eo opere, quod scripsit aduersus reprehenses vitæ monasticæ, cum secundum librum instituat contra gentiles, & ethnicos, ignaros videlicet tum euāgelij, tum futuræ gloriæ, tamen ea ex præsentī tantū vitæ argumenta congerit, vt sine vlla dubitatione demonstret, liquido que probet, monachum longe superiorē esse rege. Etenim cum in regio munere duo sint præcipua, & maxima, potestas, & honor, de vtroque sic dislerit: Quod tu, inquit, summæ potestatis argumētum esse putas? nonne vt possit quis & hostes, & omnes sibi infestos vlcisci, cunctosque, qui se beneficiis affecerint, remunerari? Atqui hanc potestatem omnem ne apud regem quidē inuenire poteris. Nam & plurimos habet infestos inimicos, quibus vicem reddere non potest, & plurimos beneficos, quos non facile potest remunerari. Verum hac ipsa potentia, qua ne reges quidē ipsi frui possunt, aliam longe maiorem, atque excellentiorem habet monachus. Si enim vlcisci inimicos, ea demum summa potestas est, multo plane erit excellentius, eiusmodi statum vitæ reperire, cui nemo sit, qui, etiamsi velit, nocere possit. Nam etiamsi magnū sit, quempiam ad eo rei bellicæ peritū esse, vt omnes, à quib⁹ feriat, referiat, multo tamē præstātius, atque cōmodius est, eiusmodi corpus habere, quod à nemine quantalibet machinatione vulnerari queat. Verum hac potestate alia adhuc longe maior est, vt nemo non solū nocere, sed nec velle quidem nocere possit. Sic enim multo magis tutus, ac securus erit, præsertim cum etiamsi nocendi facultas desit, odisse tamen possint, quod ipsum odium non parum de hominis gaudio, & felicitate detrahit. Quid igitur hoc vitæ statu singularius, quid diuin⁹ dici, aut fingi potest, cui nemo nocere velit, nec si velit, possit? Quis enim cum lædere, aut iniuria afficere velit, qui nihil habeat commune cum hominibus? Aut enim inuidia, aut timore, aut ira commouemur, vt aliquem lædamus. At iste illustrius, & plane regius his omnibus superior euasit. Quis enim illi inuideat, qui cuncta irridet, quæ alij amant & mirantur? Quis ei irascatur, à quo nulla fuerit læsisset iniuria? Quis cum metuat, quem nulla re suspectum habeat? Constat igitur, neminem esse qui nocere velit. Quod autem non possit, ne si velit quidem, id quoque manifestum est. Nullæ enim sunt occasiones, & causæ, quibus cum aliquis impedire possit, sed vt aquilæ ublime volans minuta rû anium laqueis non capitur, ita & religiosus. Vnde enim,

rel ex qua causa aliquis ei noceat? Pecuniã ille nõ habet, vt
 damnum metuat: patriam non habet, vt exilium ei intente-
 tur: gloriam non optat, vt dedecus timeat. Vnum reliquum
 est, mors scilicet. Sed eam qui intulerit, non modo illũ non
 lædet, aut aliquo afficiet mœrore, sed summa illi afferet cõ-
 moda. Eum enim ad aliam transmittit vitam, quam ille
 summis ambit desiderijs, cuius gratia cuncta agit, & moli-
 tur. Quod autem ad honorem attinet, is quoque maior est
 monachi, quam secularis. Nam secularis potentia multos
 quidem, habet, qui vereantur, verum non pauciores qui
 oderint. At religiosum omnes & iucunde, & cum voluptate
 honorant: & quidem etiam sæpe alioquin humili loco nati,
 agrestiumque, atque operariorum filij, cum se ad hanc phi-
 losophiam contulissent, facti sunt adeo omnibus venerabi-
 les, vt ne ij quidem qui in summis dignitatib⁹ agebãt, eru-
 bescerẽt proficisci ad illorum tuguria, & cum iis colloqui,
 & quidem cum eo affectu, tamquam magna quedam bona,
 quod erat verissimum, adepti essent, propterea quod cum
 iis sermonem habuissent. Hęc, & alia multa Chrylostomus.
 Atque idem etiam hunc locum eundem copiosius tractauit
 in sermone quodam, quem inscripsit, de comparatione re-
 gis, & monachi, qui ita accurate, & luculente scriptus est, vt
 qui eum legerit, ampli⁹ nihil sit, quod in hoc desideret: nos
 hic particulam tãtum inferemus. Rex, inquit, vrbibus, pro-
 vincijs, populisque multis præsidet: at monachus irã, inui-
 dia, avaritia, voluptati, ceterisque animi morbis imperat,
 & cogitationem supra res omnes humanas erectam tenet.
 Atque hunc quidem regem verius, quam illum dixerimus,
 quippe qui si libidini, si timori seruiat, non ipse populis im-
 peritat, sed ea quibus ipse paret, & quorum ex præscripto
 mouetur. Ac rex quidem cum barbaris bellum gerit, idque
 pro terrarum finibus, pro opibus, pro auro: at monachus
 cum dæmonibus depugnat, quorum & imperus acriores,
 & natura excellentior est, atque ideo victoria præclarior,
 finis autem pro pietate, pro Dei cultu. Qualis autẽ vtrius-
 que vitæ consuetudo? Hunc videas cum prophetis versan-
 tem, Pauli sapientiam haurientem, à Mose ad Esaiam, ab
 Esaiã ad Ioannem, à Ioanne ad alium quempiam transeun-
 tem. Itaque, vt fieri solet, eorum, quibuscum versatur, simi-
 lis efficitur Rex vero cum parasitis, cum adulatoribus, cum
 militibus gloriosis vitam traducit. Vigilat ille de nocte, vt
 cum Deo colloquatur, vt cum angelis viuat, vt cœlestibus

bonis fruatur. Hūc autē, qui gentibus, & populis dominatur, videas eo tempore in lecto distentum, & stertētem, parum à mortuo differentem. Rex vt valde sit beneficus, aurum tamen largitur: ille vero spiritum gratiæ, atq; ipsorum etiam corporum beneficia à Domino impetrat precibus suis, & nihil æquę oderunt, fugiuntque dæmones, vt monachi preces, ad quas reges ipsi non raro compulli confugiunt, vt Achab ad Helyam, Ezechias ad Esaiam. Deniq; mors regi horribilis est, monacho etiam grata, & ille mortem semper timet, eamque ob causam milites semper adhibet sui corporis custodes, hic autem non modo neminem timet, sed etiam alios, vrbesque totas precib⁹ suis tamquam muro communit. Hactenus Chrysofomus. Nos autem in hac comparatione illud etiam addere possumus, quasi coronidis loco, quanta sit differentia in ratione vtriusque adipsę dignitatis. Reges enim vel nascuntur, vt qui hereditate ad regnū perueniunt, vel hominum suffragiis eliguntur; quod sane gloriosius est: quoniam illud quidem felicitatis est, hoc virtutis, si tamen in eligēdo virtutis ratio habeatur. Atqui religiosi tantum hoc beneficium neq; natiuitate, neque vllius hominis concessu prouenit, sed vnus Dei voluntate, quos ille certo iudicio, à reliquorum turba selectos in suam familiam cooptare, suisq; famulis aggregare dignatus est. Non enim humano consilio, non nostro studio, aut alterius hominis instinctu tantę res, tamque ardua, atque à naturę viribus remotę confici possunt, vt seculum relinquatur, vt parētum, & fratrū carnalis amor superetur, vt voluntatē nostram perpetuo hoc iugo captiuemus. Non habet natura vires tantas, neque, vt ita dixerim, scalas, aut etiā alas, vt tam alte conscendere possit. Sed hoc totum, quantumcumque est, opus est Dei, de quo extat illa Christi vox, non ad Apostolos tantum, sed ad omnes, Non vos me elegistis, sed ego elegi vos: & illa, Nemo potest venire ad me, nisi pater meus, non solum vocarit, aut inuitarit, vel etiam impulerit, sed traxerit, inquit, eum. Quantum igitur est hoc, quod nos Deus ita dilexerit, ita cōplexus sit, & tātī boni participes fecerit, vltro, ac sua spē, nullō nostro merito, & potius contra, indignos, & immerentes, præfertim etiam repudiatis tam multis aliis: vt nobis quoque illud prædicare liceat, Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis. Magna igitur religiosi dignitas, nō modo ad tātā rem delectū esse, sed & à tanto auctore,

Ioan. 15.

Ioan. 6.

Psal. 147

Roze,
tantu
atque
iudici
regi
ex ip
ad vil
eaque
uenit
dus st
extem
D C C
infigu
monit
lic de
accept
cetera
minen
culent
& reg
referre
cepi: h
cundia
videli
gebāt
dixi, l
omnil
didici,
dicen

I

O

& præ
tem n
supren
turi s
ad dex
quāti
in me
tas, &

store, cuius iudiciū cum nostro honore cōiunctū nō vnus tantummodo populi regnum deferentis, sed totius orbis, atque omnium, qui vmq̄am fuerunt, veletunt, hominum iudicia infinito interuallo superat. Hāc differentiam inter regiū ipsum statum, & statum religiosum multi declararūt ex ipsis regibus, & dynastis, qui sceptris, ac palatiis relictis, ad vilem tunicam, pauperemque cellam sese humiliarūt, in eaque vita multo maiorem, ac veriolem felicitatem se inuenisse professi sunt, quā antea in illo honore, quem mundus stultissime tanti æstimat. Inter quos insigne certe fuit exemplum Sautocopij Morauia regis, anno salutis fere DCCC. qui prælio victus ab Arnulpho Imperatore, regis insignibus abiectis, in remoram solitudinē profugit, vbi in monte, qui Sambrius dicebatur, quibusdā monachis, qui illic degebāt, repertis, cū iis se coniunxit, & monastica veste accepta, aliquot annis eandem vitā in ieiuniis, ac vigiliis, ceteraq; corporis austeritate incognitus egit. Denique, imminente iam morte, socios aduocans, aperuit quis esset, luculentū adiiciens religiosa vitæ testimoniū, se, qui & hanc, & regiā expertus esset, hāc sine vlla comparatione illi antefere. Hic enim, inquit, secure, ac sine vilo metu somnum cepi: hic mihi herbarum radices, & aquæ potus multo iucundior, & suauior fuit, quā olim regiæ omnes epulæ, quæ videlicet multo felle curarum, & periculorū assidue aspergebātur. Itaq; hoc quicquid fuit temporis, quod vobiscum duxi, longe mihi felicius visum est, quā cum olim regnans omnibus voluptatibus affluebam: ex quo, vel meo iplo vsu didici, vitam illam huic comparatam, mortem potius esse dicendam. Hæc ille moriens.

De iudiciaria potestate, quam habebunt religiosi.

C A P V T X V I I .

OMnes dignitates huius mundi, & imperia omnia vna cum hominis vita finē habent: at religiosi tum multis, & præclaris in hac vita fruuntur, tū vero alia etiā post mortem multo maiora cōsequētur; inter quæ illud est, quod in supremi iudicij die, in illius amplissimi muneris partē venturi sunt, vt vna cū Christo sententiā ferant salutarē iis, qui ad dexterā stabūt, funestam iis, qui ad sinistram. Sed vt hoc quæti sit certius cognoscatur, omnino redigenda est nobis in memoriā, & quasi oculis representāda illius diei acerbitas, & horror, illius, inquā, diei, quem Sophonias propheta

- Soph. 1.* his verbis describit. Iuxta est dies Domini magnus, iura, & velox nimis. Vox diei Domini amara, tribulabitur tibi fortis. Dies illa, dies ira, dies tribulationis, & angustiae, dies calamitatis, & miseriae, dies tenebrarum, & caliginis, dies nebulae, & turbinis, dies tubae, & clangoris. Cui consonant etiam Iaelis dicta, qui illius diei quasi praesentis formidine commotus ita ait: Conturbentur omnes habitatores terrae, quia venit dies Domini, quia prope est dies tenebrarum, & caliginis, dies nubis, & turbinis. Magnus enim dies Domini, & terribilis valde, & quis sustinebit eum? Recte autem Gregorius ex hoc quasi indicio de illius temporis horrore cōiecturā facit, quod Dominus, imminente iam passione, vna mitissima responsionis voce armatos persecutores suos in terram prostravit: Quid ergo (inquit) facturus est, cum iudicaturus venerit, qui vna voce hostes perculit, etiā cū iudicandus venit? Quod est illud iudicium, quod immortalis exerit, qui in vna voce non potuit ferri moriturus? Quis eius iram toleret, cuius & ipsa non potuit māsuetudo tolerari? Quare cum tam ingens vbique luctus, & pavorem futurus sit, vt omnes homines exanimati, ac suspensissimi, feueram illam summi iudicis sententiam expectent, magnum sine dubio, & potius maximum esset beneficium, posse in tanta reliquorum perturbatione, securo, atque impavido animo consistere, & illud vltimum, & immutabile de salute aeterna decretum etiam cum gaudio expectare. Ex quo illud est, quod ait Chrysostomus, religionem hoc habere, vt qui eam sequuti sint, primum in hac vita bonis multis repleat, deinde post vitae exitum hilares, & ludibundos ad Dei tribunal perducatur, quo potissimum tempore principes huius mundi, qui ab omnibus pene adorabantur, magnas admissorum poenas dabunt. Bernardus etiam quod in psalmo dicitur, Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium, & à verbo aspero, huic ipsi, de quo nunc agimus, commode applicat: ait enim hūc laqueum eundem esse, de quo Apostolus loquitur: Qui volunt (inquit) diuites fieri incidunt in tentationes, & in laqueum diaboli: Verbum autem asperum esse vltimā illam vltimi illius iudicij sententiā. Itaque sic fratres suos alloquitur: Vos, qui reliquistis omnia, & sequuti estis non habentem vbi caput reclinarer, filium hominis, exultate, & dicite: Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium. Confitemini illi toto corde, tota anima, tota virtute, & ex ipsis medullis cordis gratias ei agite, dicite:

*Hom. de
comp. re-
gis, &
mo.*

*Qui ha-
bitat.
Serm. 3.*

1. Tim. 6.

tes: Quoniam ipse liberauit me de laqueo venantium. Et vt noueritis quā magnum sit beneficium hoc, & sciatis quæ à Deo donata sunt vobis, audite quod sequitur, Et à verbo aspero. O homo, vel magis bestia, laqueum nō timebas, time vel malleū. A verbo (inquit) aspero. Quod est hoc verbum asperum, nisi, Tollatur impi⁹, ne videar gloriā Dei, Ite maledicti in ignē æternum? Vos autem fratres mei, vos pēnati, ante quorum oculos frustra iacitur rete, vos qui diuitias huius seculi reliquistis, quid timeatis à verbo aspero, quoniam iam liberati estis à laqueo? Quibus enim dicitur, Ite maledicti in ignem æternum: Esuriit enim, & non dedistis mihi manducare. Quibus (inquam) dicitur, nisi ius, qui substantiā huius mundi habuere? Numquid non valde exhilarantur ad verbum hoc corda vestra, & spiritali iucunditate replentur? Numquid non pretiosiore[m] ducitis paupertatem vestrā thesauris seculi, siquidē ipsa est quæ liberat vos à verbo aspero? Quomodo namque à nobis exigit Deus quod pro ipsius amore relictum est? Hæc Bernardi. Igitur si nihil aliud religiosi hęc vita conferret, quam vt tempore illo arescentibus ceteris hominibus præ timore, & expectatione eorum, quæ superuenient, ipsi contra exultent, quoniam appropinquat eorum redemptio, satis hoc, superque esse deberet, vt quicquid esset laboris, ac crucis, recte positum, & iure toleratum videretur. Sed tamen est aliquid multo maius, quod nimirum & securitatem hanc multo magis cōfirmat, & addit incredibilem dignitatē, vt iudicariæ potestatis, quam Christus à patre in diem illum accepit, ipsi quoque partem, Christi concessu, vsurpent, nec tamquam iudicandi ad tribunal illud assistant, sed tamquā iudices in ipso tribunali confideant. Atque hoc sane tantum est, vt ne sperare quidem audeat homo, aut etiam delatum credere, nisi is deferret, qui & omnia facere potest, & in promissis suis fallere non potest. Quid igitur iucundius sit religioso, quam ipsam eius quasi promissam, ac chirographi formulā intueri? Amen (inquit) dico vobis, quod vos, qui reliquistis omnia, & sequuti estis me, in regeneratione, cū sederit filius hominis, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel: per quas tribus Israel, non illam modo Hebræam gētem, sed, vt solet in scriptura, vniuersum Dei regnum, & fideles omnes cōprehēdi voluit. Quod autem ait, Sedebitis, id primum iudicandi manus indicat, deinde & securitatem, & eminentiam, ac dignitatem

Matt. 19.

In psal.
80.

1. Cor. 6.

Io. 6.

Serm. de
ingrat.

dignitatem inter alios, denique locum etiam Christo proximū. Neque vero mouere quempiam debet, quod sedecim numerus ad duodecim restrictus sit. Recte enim Augustinus huic ipsi quæstioni respondēs, inesse ait in eo quiddam mysterij, vt hoc finito numero, præsertim ita perfecto, omnis indefinitus numerus comprehendatur: nam si duodecim tantum selle ibi futuræ sunt, non erit vbi sedeat tertius decimus Paulus Apostolus, & non erit quomodo iudicet, qui tamen iudicaturum se dixit non homines modo, sed & angelos. Nō solum ergo, inquit, illi duodecim, & Apostolus Paulus, sed quotquot iudicaturi sunt, propter significacionem vniuersitatis, ad sedes duodecim pertinēt. Hęc autem, quæ Augustinus dicit, ratione optima nituntur. Nam, vt ipsa Saluatoris promissio indicat, causa vnica, cur hæc gloria, & hæc potestas Apostolis tribueretur, ea fuit, quod omnia reliquissent, & sequuti essent ipsum. Igitur quicumque idem fecerint, vt omnibus diuitiis, & diuitiarum spe, ac cupiditate relicta, Christi scholæ se dediderint, iis idem præmium, eademque merces debebitur. Nam quod illi præsertem, religiosi vero absentem Christum sequuti sint, id non modo nihil imminuit de fidei præstantia, sed addit potius. Multa enim illi habuerē incitamenta, quibus nos caremus; vt præsentia miracula visu ipso percepta, vt consuetudines, ac familiaritatem, vt etiam doctrinæ dulcedinem, de qua omnium nomine dixit Petrus, Domine ad quem ibimus? verba vitæ aternæ tu habes. Neque vero id etiam de merito quicquam adimit, quod illi Christo ipsi se subicerent, nos alteri homini Christi loco; quoniam nunc quoque, qui hoc facit, Christo se subiicit, quem in hominis persona agnoscit, & veneratur: atque hoc ipsum fortasse, si fidē spectemus, maius est, non modo principi per se aliquid imperanti obedire, sed eius etiam ministris, ac præconibus, & quidem infimis, eius nomine iubentibus. Quare etiam nisi sine dubio hoc quodcumque est, maiore ab illis virtute, & caritate peractum est, quibus primitiæ spiritus tribuæ sunt, tamen si factum respiciamus, idem est quod nos facimus, ac quod illi fecerunt, idem finis, idemque propositum, vt sane Bernardus non dubitavit, illa de se, & de nobis omnibus magnifice prædicare: Apostolicā, inquit, omnes nos vitā professi sumus, Apostolicæ professioni nomina dedim⁹ vniuersi. Quod sane nō de ea gloria sanctitatis dicemus, quā nō sibi tantum, sed vniuerso orbi suscipere meruerunt,

runt, sicut scriptum est, Suscipiant montes pacem populo,
 & colles iustitiam, sed de eorum potius professione, qua
 pro omnibus loquitur Petrus, dicens, Ecce nos reliquimus
 omnia, & sequuti sumus te. Accedit illa quoque ratio, quod
 ut humani generis redemptio proprium fuit Christi Do-
 mini opus, propriusque labor, quippe qui pater vocetur fu-
 turi seculi, sic etiam eius proprium fuit iudicandi munus,
 ac dignitas, quia pater non iudicat quemquam, sed omne
 iudicium dedit filio. Sed tamen quoniam ita eidem Domi-
 no visum est, in tanti muneris societatem Apostolos quo-
 que asciscere, idque non quocumque modo, sed eadem pau-
 pertate, eadem humilitate, atque aduersarum rerum tole-
 rantia, quam Christus ipse, dum viueret, tenuit, nimirum
 diuine illius tum bonitatis fuit, tum etiam cuiusdam equi-
 tatis, ut quibuscum laborem, cum iisdem quoque commu-
 nicaret honorem. At qui religiosus status hoc ipsum iam fa-
 cit, & semper fecit. Semper enim, ut infra copiosius expo-
 nemus, aliqui fuere religiosi, qui summam Ecclesie operam
 nauarent, etiam ex ipsis monachis, multo autem magis a plu-
 ribus iam seculis, cum haec instituta, ita Deo inspirante, non
 ad suum tantum, sed aliorum etiam salutem dirigi ceperunt.
 Ac licet aliis quoque operariis abundet Ecclesia, qui opportu-
 nis ministeriis populos informant, in quo sane laudem meretur,
 tamen ubi iam extra religiosos euangelicam illam nuditatem
 inuenimus, quae nulla omnino re possidenda elucet,
 ita ut dicere possint, Ecce nos reliquimus omnia: Recte autem
 B. Thomas episcoporum ordinem ait esse sane a Christo
 institutum, verum non ita, ut possessionibus, & pecuniis, & ex-
 terno isto splendore abundaret: quin potius contra ad pau-
 pertatem cum informasse, cum illam regulam tradidit. Noli-
 te portare sacculum, neque peram, & reliqua: diuitias vero
 postea esse ex indulgentia, ac dispensatione, temporibus sic
 exigentibus, in Ecclesia receptas. Haec autem, quae S. Thomas
 de episcopis disserit, idem tenendum de reliquo clericorum or-
 dine, qui Ecclesiasticis functionibus inseruit. Ex quo appa-
 ret, hanc virtutis praestantiam, cui Dominus tantum hono-
 ris in illum iudicij die promisit, non solum religiosi verif-
 sime conuenire, sed in ipsis propemodum solis iam reman-
 sisse, quoniam ipsi soli sunt, qui omnia relinquunt.

Sed quia res haec tanta est, tantaque huius promissionis
 amplitudo, ut eam cordis nostri angustiae vix capiant, confir-
 memus hanc diffidentiam auctoritate sanctorum Patrum, qui
 hoc

Psal. 71.

Esa. 9.

Io. 5.

Op. con.
 retr. à
 re. c. ult.
 Luc. 10.

hoc Domini dictū, ita vt debeant, accipientes, ex hoc ipso capite religiosa vitæ dignitatē magnopere exornarunt. In primis enim Nazianzenus in oratione aduersus Iulianum

Or. 1. in apostatā, inter ceteras multas monachorū laudes, hanc citat

Iulian. inserit, quod ipsorū sit sedere super thronos. Hieronymus

autem in epistola quadam, se ipsum, inquit, Deo offero.

Epist. 28. Christianorum, & Apostolorū est, qui duo cum vidua perpetatis suæ in gazophylatium aræ mittentes, totum caelum, quem habuerant, Domino tradiderūt, & merentur audire, Sedebitis super duodecim folia iudicantes duodecim tribus Israel. Eadem dicit Augustinus, non solum graui doctor, sed maxime certus. Qui, inquit, illius perfectionis de vendendis rebus suis consilium tam grande, tamq; praeclarum non receperunt, & tamen à damnabilibus immunes criminibus, esurientem Christum pauerunt, non sedebunt quidē cum Christo sublimiter iudicaturi, sed ad eius dexteram stabunt misericorditer iudicandi. De ipsis vero

Epist. 39. religiosis tam certum est hoc apud Augustinum, vt eadem

9. 4. epistola quosdam ex iis aduersus humiliorem, & imperfectiorem secularium statum sese efferentes, his ipsis verbis

castiget. An vultis, ait, perfectionis viam, veditis omnibus suis rebus, & misericorditer erogatis: sed si vere pauperes Christi sunt, & non sibi, sed Christo colligunt infirmiora eius membra, quare puniunt antequam iudicarias sedes acceperint? Si enim tales erunt, qualibus Dominus dicit,

Mat. 19. Sedebitis super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus

1. Cor. 6. Israel, & de qualibus Apostolus dicit, Nescitis quia angelos iudicabitis, praeparent porius non criminosos, sed religiosos diuites recipere in aeterna tabernacula, à quibus amici facti sunt de mammona iniquitatis. Gregorius autem saepius hoc idem confirmat: nam in libro decimo moralium extremo ita differit. Tunc, inquit, reproborum oculis patefcer, quod caelesti potestate subnixi sunt, qui terrena

omnia sponte reliquerunt. Vnde electis Veritas dicit, Vos qui sequuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Neque enim plus, quam duodecim iudices illa interni confessus curia non habebit, sed nimirū duodenario numero quātitas vniuersitatis exprimitur: quia quisquis stimulo diuini amoris excitatus, hic possessa reliquerit, illic proculdubio culmē iudicariae potestatis obtinebit, vt simul tūc iudex cū iudice ve-

Matt. 9. niat, quate e-

so per-

do le-

ad u-

senior-

dicens-

nimir-

ti sun-

dis af-

addid-

cos et-

fectio-

super-

alio l-

inquit-

audir-

sedes-

testat-

stultit-

quam-

in e-

treme-

dicen-

tur, &

sine le-

& pij-

& tam-

perfe-

solū,

stanti-

nerali-

Vos o-

lius h-

duod-

que u-

ctore-

plus p-

ralite-

ribus-

lectēs-

paup-

mat, qui nunc consideratione iudicij sese spontanea pauper-
 tate castigat. Hinc est enim quod de sanctæ Ecclesiæ spon-
 so per Salomonem dicitur, Nobilis in portis vir eius, quan- *Pro. 31.*
 do sederit cum senatorib⁹ terræ. Hinc Elaias ait, Dominus *Esa. 3.*
 ad iudiciū veniet cum senioribus populi sui. Hinc eosdem
 seniores Veritas non iam famulos, sed amicos denunciavit,
 dicens: Non iam dicam vos seruos, sed amicos meos. Quos *Iob. 15.*
 nimirum Psalmista intuens ait, Mihi autem nimis honora-
 ti sunt amici tui Deus: quorum dum celsitudinem cor-
 dis aspiceret, mundi gloriam qua calce calcarent, protinus
 addidit, Nimis confortatus est principatus eorū. Ac ne pau-
 cos esse crederemus, quos proficere ad summam tantę per-
 fectionis agnoscimus, illico adiunxit, Dinumerabo eos, &
 super arenam multiplicabūtur. Idem confirmat Gregorius *20. Mor.*
 alio loco moralium, vbi de sapiente stultitia loquens, Hęc, *cap. 16.*
 inquit, stultitiam qui perfecte sequuti sunt, voce Sapientię
 audire meruerunt, Vos qui sequuti estis me, sedebitis super
 sedes duodecim. Ecce relinquētes temporalia, gloriam po-
 testatis æternæ mercati sunt. Quid itaque in hoc mundo
 stultius, quam sua deserere? Et quid in æternitate nobilius,
 quam cum Deo iudices venire? Vberius etiam hoc ipsum *26. Mor.*
 in eodem opere, vbi cum quatuor hominum genera in ex- *cap. 20.*
 tremo iudicio conuentura commemoret, quorum alij iu-
 dicentur, & pereant, vt improbi Christiani, alij non iudicē-
 tur, & pereant, nimirum infideles, qui sine lege peccantes,
 sine lege peribunt, alij iudicentur, & regnent, boni scilicet,
 & pij fideles, de quarto genere eorum, qui non iudicantur,
 & tamen regnant, hęc scribit. Qui, inquit, præcepta legis
 perfectione virtutum transcendunt, qui nequaquam hoc
 solū, quod diuina lex præcipit, implere contēti sunt, sed præ-
 stantiori desiderio plus exhibere appetūt, quā præceptis ge-
 neralibus audire potuerūt. Quib⁹ Dominica voce dicitur,
 Vos qui reliquistis omnia, & sequuti estis me, cū sederit fi-
 lius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super
 duodecim thronos, iudicātes duodecim trib⁹ Israel. Hi ita-
 que in extremo iudicio nō iudicātur, & regnāt, quia cū au-
 ctore suo etiā iudices veniunt. Relinquētes quippe omnia,
 plus prompta deuotione exequuti sunt, quam iuberi gene-
 raliter audierunt. Speciali namq; iussione paucis perfectio-
 ribus, & non generaliter omnibus dicitur hoc, quod ado-
 lescentes diues audiuit, Vade, & vende omnia quæ habes, & da
 pauperibus, & habebis thesaurū in cælo, & veni, & sequere *Mat. 19.*
 me.

me. Si enim sub hoc præcepto cunctos iussio generalis astingeret, culpa profecto esset, aliquid nos de hoc mundo possidere. Sed aliud est, quod per sacram Scripturam omnibus generaliter præcipitur, aliud quod specialiter perfectionibus imperatur. Hinc ergo recte sub generali iudicio non reus est, qui & præcepta generalia viuendo vicerunt. Sicut enim non iudicantur, & pereunt, qui suadente perfidia legem contemnunt, ita non iudicantur, & regnant, qui suadente pietate etiam ultra generalia diuinæ legis præcepta proficiunt. Veniat & Beda auctor grauissimus, & doctissimus, qui hoc Domini promissum tractans, quod ante ex Matthæo attulimus, hæc habet. Iusta prorsus retributio, ut qui hic pro Christo humana gloriæ celsitudinis neglexerunt, illi pro Christo iudices glorificati singulariter cum eo assideant. Nemo autem putet duodecim tantum Apostolos, quia per Iuda præuaricante Matthias electus est, tunc esse iudicatos, sicut nec duodecim solæ sunt tribus Israel iudicandæ, alioquin tribus Leui, quæ teritiadecima est, iniudicata recedit: & Paulus, qui tertiusdecimus est Apostolus, iudicandus forte priuabitur, cum ipse dicat, Nescitis, quia angelos iudicabimus. Sciendum namque est, omnes, qui ad exemplum Apostolorum, sua reliquerunt omnia, & sequuti sunt Christum, iudices cum eo venturos, sicut etiam omne mortaliū genus esse iudicandum. Quia enim duodenario sapienter numero solet in scripturis vniuersitas designari, per duodecim sedes Apostolorum omnium vniuersitas iudicantium, & per duodecim tribus Israel vniuersitas eorum, qui iudicandi sunt, ostenditur. Sanctus etiam Thomas, cuius testimonium, ut theologi, in eiusmodi re magni faciendum est, iacerto asserit, hanc iudicandi potestatem euangelicæ præceptati promissam esse, ut ex tam excellenti præmio argumentetur, quam excellentem esse oporteat rem ipsam: quæ etiam hinc ostendat, religiosi potius, quam aliis quibuslibet elemosynæ subsidia à secularibus esse impendenda ex Domini præcepto, quod hi facultatem habeant recipiendi in æterna tabernacula. Siquidem, inquit, hi cum Christo iudicantes erunt. Eiusdem quoque est sententiæ theologus alter, Antoninus, qui non solum hoc ait, sed confirmat illa sententia, quæ est in libro Iob, Iudicium pauperibus tribuitur: Quam quidem sententiã Gregorius quoque sic interpretatur: Quia, inquit, quanto huic mundo magna humilitate despecti sunt, tãto tunc acceptis sedibus maiore culmine potestatis

Serm. in
nat. S.
Bened.

Op. con.
retra. à
rel. c. 6.
c. 7.

Luc. 16.

p. 3. tit.
16. c. 10.
§. 8.
Iob. 36.
26. Mor.
c. 20.

facis e
epistol
nem n
omnia
debu
Suauit
in plal
eorum
futuri
nem in
exemp
iustiti
profe
tur, ce
interre
pondit
O fam
uilegi
tam pa
tissim
altare
stare
dam p
præce
tiam p
tur: i
ritus
volun
lecta.
ciatin
exam
Eand
huius
tum
nus r
inco
malo
Don
cellit
duce
cupi
glor

stas excrefcunt. Addamus his Anselmum quoque, qui in
 epistola quadam ita scribit, Dominus consulit ad perfectio- *Epist. 10.*
 nem nientibus, vt omnia relinquunt, & se sequantur. Ipse
 omnia relinquentibus, & se sequentibus promittit, quia se-
 debunt eum illo in iudicio iudicantes duodecim tribus Israél.
 Suauissime vero, vt solet, & disertissime S. Bernardus, quod
 in psalmo quodam dicitur, Absorpti sunt iuncti petrae indices *Qui ha-*
 eorum, ita de religiosis interpretatur, vt non modo indices *bitat.*
 futuri sint cum petra, qui Christus est, sed sic futuri, vt om- *Serm. 8.*
 nem misericordiae affectum exuentes, ad summum ipsius iudicis
 exempla, solius iustitiae recordetur, absorpti plane in affectum
 iustitiae, & petrae soliditatem, cui iuncti sunt, imitantes, cui
 proiecto petrae vt iungerentur, & quam solam vt sequerentur,
 cetera omnia reliquerunt. Nempe hoc, inquit, est, quod
 interroganti Petro quidnam essent accepturi, petra ipsa res-
 pondit, Sedebitis & vos iudicantes duodecim tribus Israél.
 O familiaritatis gratiam, ô honoris culmen, ô fiducia pri-
 uilegium, ô prerogatiuam securitatis perfectae. Quid enim
 tam pauendum, quid tam plenum anxietatis, & vehemen-
 tissimae sollicitudinis excogitari potest, quam iudicandum
 astate illi tam terrifico tribunali, & incertam adhuc expe-
 ctare sub tam districto iudice sententiam? sane vt quorundam
 peccata, sic & quorundam studia bona manifesta sunt *1. Tim. 5.*
 precedentia ad iudicium, vt illi quem expectantes senten-
 tiam proprio statim pondere criminum in tartara deiiciantur:
 isti vero è regione paratas sibi sedes tota libertate spiri-
 ritus sine vlla contradictione conscendant. Felix paupertas
 voluntaria omnia relinquentium, & sequentium te Domine
 Iesu. Felix plane tam quae tam securos, immo, gloriosos faci-
 at in illo singulari fragore elementorum, in illo tremendo
 examine meritorum, in illo tanto discrimine iudiciorum.
 Eandem quoque materiam vberime alio loco tractans, tum *Ser. Ecce*
 huius dignitatis amplitudinem, praestantiamque exaggerat, *nos reliq.*
 tum rationem etiam reddit, cur hoc potissimum praemij ge-
 nus religiosis tribuatur. Cum enim in paupertate duo in sint
 incommoda, primum humilitas, & abiectio, deinde etiam
 multorum laborum perpessio, nimirum merito hoc esse à
 Domino institutum, vt pro laboribus sessio, pro contemptu
 celsitudo tantae potestatis redderetur, vt si quis voluptate
 dueretur, illum sitiret voluptatis torrentem, si quis gloriae
 cupidus esset, ad hanc potius tam veram, tamque ingentem
 gloriam aspiraret; itaque in sedibus quidem quietem im-

perurbatam, in iudicio dignitatis eminentiam committenda. Quibus positis, exponit deinde quantus in ea resplendet insit, quamque infinito intervallo super humanos omnium titulos, ac dignitates excellat. Quis inquit, secularis honor excogitari potest, qui non prorsus in ratiæ sublimitatis comparatione vilescat? Non vnus siquidem ciuitatis, aut pagus seu regionis vnus, sed vniuersitatis iudices habent præsertim cum Christo. Nec solum homines, sed & ipsos angelos includunt, qui partem ad modicum vaporem præsentis gloriæ dedignant, & exsufflantes, in prosperum Christi vniuersis præferunt titulis dignitatum. Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum. Definitum est consilium, quod non euacuabitur, propositum immutabile perseverat, denique iurauit Dominus, & non poenitebit eum: Amen dico vobis, quod vos qui sequimini me in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos iudicantes. Quid gloriose dicent nunc, & patri dicent superbiæ filij, cum rege suo sedeant, qui latera iacilonis. Infelix prorsus ambitio, quæ ambire magna non nouit, querens de modico crescere, & a maximo minui. Amant enim cathedras primas, quæ vel grossi ficum velociter sunt casura. Caueant igitur qui primas cathedras amant, ne contigat careere secundis, & ex primos nunc reprobos eligant, inopiant cum rubore loci tenere nonissimum. Sedebitis, inquit, super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israël. Has inquit sedes prouiderat, qui de superna ciuitate dicebat, Illic sederunt loci in iudicio, sedes super domum Dauid. Illic plane, non hic eminere fideles, & ceteris quoque saluandis præeminere auctoritate iudiciaria potestatis, vt iuxta illud de psalmo sedebat supra domum Dauid. Quid illud miseræ est, quod a verbo tantæ promissionis negligentia humana dormitat. Sic Bernardus tantam hanc religionis status excellentiam miratur, sic etiam miratur, quod homines cum tam aui de omnem in mundo honorem vanum, & leuem, & breuem consecuntur, hunc tam verum, tamque magnum non condescunt, vt Dei filio socij sint in actione omnium præstantissimi, & gloriosissimi, idque in oculis non vnus ciuitatis, aut regni, sed omnium, qui sunt, qui fuerunt, & qui futuri sunt hominum, insuper vero innumerabilium etiam angelorum.

Psal. 121.

121.

121.

De gloria, quam in celo consequentur religiosi.

CAP. V. T. XVIII.

EST, huius, quam modo diximus, actionis amplitudo, & gloria tanta est, ut omnes omnium regum purpurae, ac lepra, etiam in unum congerantur, ne comparari quidem possint cum ea, multo tamen maior est gloria illa, quam in celo religiosi percipient. Nam illud quidem quicquid est, & quantumcumque est, temporale est, hoc autem aeternum, & praeter illud totum ad honorem quendam pertinet, qui extrinsecus est, hoc autem est in anima ipsa repositum. Verum hoc melius etiam cognoscetur, si id intelligemus, quod ipsa fides recta demonstrat, ecclestem illam beatitudinem, etsi te eadem sit in omnibus, quoniam in eo consistit, ut Dei essentiam, id est bonum illud, in quo omne bonum inest, reuelata facie videamus, eius tamen varios esse, & differentes gradus de qua varietate apte Gregorius. Quia, inquit, in hac vita nobis est discretio operum, erit in illa proculdubio discretio dignitatum, ut quo hic alius alium merito superat, illic alius alium retributione transcendat. Cum igitur tanta sit inaequalitas, eaque ex sola meritorum huius vitae inaequalitate proveniat, facile iam intelligitur quanto uberiora futura sint religiosorum praemia, quibus statim praestantiam commoditatem praebet augendi, & multiplicandi merita. Primum enim in hoc statu multo copiosior suppeditatur materia, ac leges operum, & per se meliorum, & praeter ea etiam difficiliorum, quam in saeculari. Nam in saeculo eundem rare omnino occurrunt virtutes exercendae, occupationes, eaque magno studio quaeri, & accessu necessitate, religiosi autem domi assidue nascuntur, quoniam ipsi sunt, & regulae, & superiores, & aequales, & omnes denique, omnia, quibuscum vivunt, & inter quae vivunt, ea virtutum officia non modo offerunt, & ingerunt, sed etiam exigunt. Itaque ut faber in ligno, aut ferretor tractando totis diebus versatur, quoniam ea est illius artis materia, sic religiosi occupationes in una virtute continentur, cuiusque operibus tum externis, tum internis. In quo non voluntas tantum, sed feruens cuiusque studium valet, sed quaedam etiam necessitas, ubi in seipsumque legibus obligavit, quibus modo orare, modo legere, modo ad humiliora ministeria se demittit, modo varia fraternitatis munera obire cogatur, ut, etiam vis, quiescere non possit a recte agendo. Quare

4. Mor.
cap. vi.

8. 2. 1

cum omnis hora, & omnis dies plenus sit eiusmodi beneficia, facile est videre quæ tandem summa, & quam grando efficiatur. Quo in genere commode Aegidius ille S. Francisci socius dicere solebat, vt aiunt, Si Tiberis non deflueret, sed aquam, quæ semper labitur, retineret: quantum iam excreuisset? Immo vero non solum tot anni, quibus iam fuit, sed pauci omnino dies satis essent, vt ex flumine ingens mare neret. Idem igitur licet de religiosis dicere, cum quotidie, vel potius assidue bonis operibus accumulandis insistant, atque in eo noctes, & dies elaborent, quas coronas quantam gloriæ accessionem fieri necesse est? Ad hæc accedit etiam paupertas, magnus, & perennis per seipsam mentorum fons, propter quotidianas molestias, & incommoda, quibus animam ditat. Accedit etiam obedientia, cuius virtutis tanta vis est, vt leuissima quæque, ac minutissima opera illius impulsu facta sæpe plus Deo placeant, quam alia multo maiora proprio consilio, atque arbitrato. Cum autem omnium religiosorum vita obedientiæ præscriptis concludatur, ita vt non maiora modo negotia, sed minores quoque, ac vulgares actiones ab ea pendeant, vt cibus, & somnus, vt ambulatio, & alia eiusmodi, quis æstimet quantus ad extremum ex his omnibus cumulus fiat? Palladius monachus, qui prætorum monachorum res oculatus testis conscripsit, seipsum commemorat, cum aliquando animo æger esset, & anxius, propterea quod videretur sibi inertem prorsus, atque inutilem vitam in cubiculo agere, ob eam causam ad Macharium illum Alexandrinum adisse, illum autem, vt erat Dei spiritu plenus, eius mœrore cognito, ita ei dixisse, Responde tuis cogitationibus, te propter Christum quatuor tuæ cellæ parietes custodire. Nempe indicare voluit, quanti pretij sint opera hominis religiosi, qui totum se Deo tradidit, quando etiam ipsum otium Dei causa, & Dei voluntate susceptum, non esset otiosum, nec intractuosum. Maximum vero monumentum ad illius gloriæ incrementum addit etiam religiosæ vitæ humilitas. Necesse est enim, illam Christi Domini sententiam, ac promissionem impleri: Omnis, qui se humiliat, exaltabitur: quod si de iis quoque intelligi debet, qui de se demisse sentiendo, animo tantum sese humiliant, multo magis in eos conueniet, qui non solum animum humilem gerunt, sed etiam infimum statum, & ab omni gloria fastuque humano remotissimum amplexati, in paupertate etiam, quæ nihil hominum æstimatione vilius, aut ignobilius

LUC. 18.

lus esse
exaltari
Atque a
na spe i
quatuor
tem inter
multi su
ferunt
qui in ip
semper
quam r
nistris, &
magis q
Dei dou
intenti
modum
quonia
multo n
quid ag
confitit
Domini
detor
ponder
ruatur
perfect
prosequ
mensur
est. De
ipsum
tem sibi
mano
dabo
partem
ma sed
Angelo
successi
generis
illustre
mie vi
stomus
tores v
& vxor

lus esse solet, totam vitam duxerunt. Hos igitur in cælo exaltari æquum est, quoniam ita se in terra humiliarunt. Atque aliud est quoque Domini dictum, quod religiosos bona spe implere debet. Qui, inquit, mihi ministrat, me sequatur, & ubi ego sum, illic sit & minister meus. Sunt autem inter Christi ministros gradus multi. Ut enim regibus multi sunt subditi, qui ipsi quoque quibusdam in rebus eis seruiant, sed tamen seruorum nomen iis tantum conuenit, qui in ipsorum regum domibus viuunt, eorumque ori, ac voci semper præsto sunt, & quorum nullum aliud est negotium, quam regia negotia: sic omnes quidem Christiani Dei ministri, & famuli appellari possunt, sed ij magis omnino vere, magisque proprie, qui suis domibus, suisque rebus relictis, in Dei domum se transtulerunt, eiusque solius rebus curandis intenti sunt. Qua ex re illud etiam magnum sequitur commodum, de quo à nobis alio loco dictum est copiosius, ut quoniam res ipsæ, quas religiosus tractat, Dei sunt, non ipsius, multo maiorem ex ipso statu facultatem consequatur, quicquid agat, ad Deum dirigendi, in quo meritorum ratio consistit. Nam nisi sponte nequam seruus esse velit, qui quasi Domini pecuniam, sic ille obsequium surripere, & ad se ipsum detorquere velit, ipsa quidem opera pleræque per se, ac suo pondere, alia leui conatu, impulsuque adhibito, ad suum feruntur finem, id est ad Deum, qui quod illa suam in gratiam perfecta agnoscit, & grata habet, & iusta remuneratione consequitur, eaque præsertim cum multiplicata fuerint, immensum quoddam æternæ gloriæ pondus constare necesse est. De hac ergo gloria Baulius quodam loco disserit, ubi ipsum Deum de uoluntariis Eunuchis, qui nempe Castitatem sibi voto deuinxerunt, ita loquentem inducit: De humano (inquit) nomine Angelorum immortalium ei nomen dabo, quod non deficiet, ut cælum, & cæli pulcherrimam partem habeant ad immorandum, atque in cæli pulcherrima sede, hoc est in domo mea intra septa habitantes, non Angelorum iam nati, aut tantum, ad dignitatem perpetuæ successionis accipiant, ipsi sibi in æterna vita pro successione generis sufficientes, verum & locum inter Angelos habeant illustrem, atque excellentem, nomenque indelebile pro exituæ uirtutis splendore. Tractat hunc locum etiam Chrysostomus in tertio libro eorum quos scripsit aduersus vituperatores uitæ monasticæ, his uerbis. Quid igitur? qui domum, & uxorem habet, saluus esse non poterit? Primum quidem

Ioan. 12.

Libr. de
uirt.

Io. 14.

1. Cor. 5.

non una salutis via, nec vnus modus, sed multi, & differentes, quod Christus ostendens, apud Patrem multas esse mansiones. & Paulus, Alia est, inquit, claritas solis, & alia lune, alia stellarum, id est, alij quidem fulgebunt sicut sol, alij sicut luna, alij sicut stellæ. Diligenter igitur per quos dignitatum ac meritorum gradus descendes, si à solis magnitudine ad vltimam, & minimam stellam deuoluaris. Ita Chrysostomus, illud etiam addens, iniquissime, & indignissime homines in hoc agere, qui si locum in aliqua regia quarant, omnem deit operam, vt quam optimum, quamque honestissimum consequantur, sintque regi carissimi, & conuictissimi, at vero cœlestis, vt ille ait, militiae, cœlestiumque optione proposita, non doleant, & lamententur, si postremum teneant locum, sintque omnium nouissimi. Atque hoc idem libro pene extremo repetit, atque inculcat, ita differens, etiam si nobis certa esset salus, tamen contendendum esse, vt primos gradus in cœlo habeamus, sicut in quouis certamine turpe est, vltimo loco relinqui. Atque, inquit, seciaria extremo in loco reponentur, si tamen oculi impedimenta perumpere potuerint, quod est arduum, & difficillimū. Quid igitur stultius, quam cum possis in eum ordinem referri, qui in ipsos etiam angelos obtutus desigat, malle in vltimis consistere? Hæc Chrysostomus illo loco. Nam idem in illa nobili homilia, qua monachum cum rege comparat, hæc etiam habet. Post hanc, inquit, vitam, monachum quidem videbimus splendidum, ac conspicuum, rapi inter nubes ad occursum Christi in aëra, exemplo ductis sui, & institutoris huius vitæ salutaris, omniumque virtutum. At rex, si modo iuste, & integre imperium administrarit, minorem salutem, minoremque gloriam consequetur: si autem male se gesserit, quis enarrare possit calamitates, quas cum sustinere videbis igni exustum, flagellis cruciatum, denique ea patientem: quæ nec verbo exprimi, nec re ipsa tolerari possunt.

Est autem his omnibus illud quoque addendum, quod perique docti non hanc solum, quam hactenus diximus, communis beatitudinis excellentiam religiosis tribuerunt, sed etiam propriam quandam, ac peculiarem lauream, id est, vt Theologi definiunt, accidentale gaudium essentiali præmio superadditum, idque ipsius corporis decore declaratum ob aliquod factum insigne, ac præcipuum. Hoc enim in quavis republica bene instituta videmus. Nam cum omnes præmio,

& præ

& pœna continentur, tum deinde præter generalia præ-
 mia, recte factis proposita, sunt etiam quædam propria he-
 roicis operibus, vt olim millefibus non ordinaria tantum sti-
 pendia, sed etiam qui præclarior aliquid gessissent, ijs tum
 coronæ ciuicæ, tum murales, tum triumphique decreti
 erant. Ita in cælo, præter essentialem mercedem commu-
 ni vitæ debitam, sunt etiam extra ordinem præmia, sin-
 gulares, & præcipui honores, vt virginum, vt martyrum, vt
 etiam doctorum, quorum sunt omnium celebres pugne, &
 victoria, contra carnem, contra mortem, contra Satanam.
 Sed si his ideo hæc laurea decernitur, cur non etiam religio-
 si suam habeant lauream, qui perpetuam ipsi quoque conti-
 nentiam colunt vt virgines, nec cessant proximis prodesse
 vt doctores, & propter quotidianas cruces tam prope absunt
 à martyrio, quàm à nobis supra ostensum est, & denique etiã
 nihil aliud haberent, illud habent, quod mundum, & mun-
 dana omnia contempserunt, & in eo contemptu semper vi-
 xerunt; quod quidem nemo negarit, quin sit ex insigni-
 bus, & excellentibus factis, quæ ab homine in hac vita exi-
 stere possint, vt ei quoque facto singularis merces debea-
 tur, vt, sicut ait Scriptura, accipiat vnusquisque de manu Dei *Sap. 5.*
 regnum decoris, & diademata speciei. Huius gloriæ magnitudo,
 quæ religiosos manet, tum alijs sæpe multis, tum semel
 Franciscano cuidam nouitio ostensa magnam omnino, vt
 debebat, in eius animo vim habuit. Is enim cum ita religio-
 nis oneribus premeretur, & præterea ita à dæmone oppugna-
 teretur, vt iam vix sustineret, & de seculo repetendo indignas
 aleret cogitationes, hoc vno cælesti remedio sanatus est.
 Nocte quadam dum in templo ante venerabilem Euchari-
 stiam pertransiens, adorandi causa, genu corpusque infle-
 cit illo ipso momento raptus, ac dehixus est in eiu modi vi-
 sione. Aspiciebat longuin agmen multorum hominum ordi-
 ne procedentium, eodem habitu, eademque forma. Omni-
 bus vestes erant candidæ, vultus autem, & manus, & pedes,
 quæ corporis partes è veste eminebant, ita splendidæ, ac ra-
 diantes, vt cum ipsa solis luce certarent. Omnes autem nescio
 cui tamquam hospiti recens aduenienti obuiam ire, eumque
 cum festiua gratulatione amplecti, atque etiam cum honore
 deducere videbantur. Quæ ille cum timore, & horrore
 persulcus spectaret, ab vno illorum inquirens quidnam id
 esset, cognouit Franciscanam esse familiam, quæ ad suum
 quendam, qui tum è vita migrarat, in cælum comitandum

prodisset. Vivere autem omnes in cœlo latissimos, & felicissimos, atque honorem illum candidarum vel ium, videret, datum eis esse pro religioso, quem in terris gestavit, habitu, fulgorem autem corporis pro carnis incommoditate ipsum quoque eiusdem gloriæ participem futurum, si in suscepto consilio fortem se, & constantem præstitisset. Atque id quidem ille deinceps facile effecit; ita enim confirmatus est, ut nunquam amplius vacillarit. Nos autem hæc enim visio de alia quoque felicitate admonet, quæ religiosa in cœlo parata est, ex sui cuique ordinis, ac familiæ coniunctione. Sic enim putandum est, idque hoc ipsum, quod diximus, agmen indicavit, esse in cœlo separatum, ac distinctum, ut ita dicam, singulis ordinibus locum, atque ad eum omnes, qui ex eodem grege illuc perveniant, adiungit; quæ sine dubio nova est gloriæ, ac lætitiæ materia. Etenim si in hoc mundo adeo iucundum est, cum fratribus, eiusdemque insueti ac studij socijs conuiuere, & colloqui, idque propter caritatem, non potest dubitari, quin hoc idem illic multo iucundissimum sit futurum, ubi & caritas tanto erit ardentior, & omnium virtutes tum naturæ, tum gratiæ, omnibus vitijs detractis, infinito interuallo perfectiores, & hæc ipsa bona tanto clarius tamquam ex perspicua chrystallo perspicietur: quæ omnia quantum ad amorem addent, tantum etiam ad mutua consuetudinis æternam suavitatem. Quare hoc certum esse debet, magnam omnino felicitatem fore, & certe maiorem quam hic capi, & credi possit, in tali cœtu concilioque semper versari, atque eius etiam tam illustris concilij aliquam partem esse.

De antiquitate status religiosi, & primum ut in lege veteri designatus fuerit.

CAPUT XIX.

AGGREDIMUR nunc alterum genus dignitatis, quam habet religiosus status. Nam quæ adhuc tractata est, ex virtutum, quæ in eum concurrunt, copia, & magnitudine, ex Dei coniunctione, & similitudine, atque ex ipsius etiam honoribus, qui post hanc vitam sequuturi sunt, maxima sine dubio, & præstantissima est, sed partim spiritalis, & in animo latens, partim etiam non præsens, sed multo post futura. Itaque splendor illa quidem, sed oculis Dei, & illorum tantummodo, qui eiusdem Dei luce illuminatos habentes oculos, iusto hæc iudicio æstimare possunt. At hi quidem

quidem pauci sunt, aliorum comparatione propemodum nulli; quoniam, ut ait Sapiens, Stultorum innititus est numerus. Quare ne hæc tanta res, adeoque salutaris à mortalibus ignoraretur, quædam etiam Deus illi ornamenta addidit, ita aperta, ac conspicua, ut omnium vel radium oculos incurrerent. Nemo enim, ait Dominus, accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Fecit igitur quod dixit. nam hoc lumen, quod ad depellendam huius mundi obscuritatem in mundum introduxit, non in speluncis, aut cavernis occultavit, sed in publicum protulit, itaque hanc disciplinam nobilitavit, ut eam non modo seculi nobilitati partem fecerit, sed longe superiore in ipsis rebus, quæ in seculo prima habentur, & præcipua. Nam quæ etiam humano iudicio familibus, aut civitatibus, & cuilibet denique cætti, aut congregationi splendorem afferre solent, antiquitas originis, hominum multitudo, vel præstantia, tum eorum præclara facta ad aliorum notitiam, & celebritatem, & alia eiusmodi, quæ, ut dixi, etiam mundus gloriosa existimat, omnia in statu religioso ita abundant, ut certe nihil habeat humana iactantia, quod huic veræ, & solidæ gloriæ, non dicam præponat, sed etiam componat, & comparet. Itaque hæc quoque iam explicanda erunt, in primis autem vetustas, de qua etsi hoc ita tenendum est, debuisse tantam virtutis præstantiam Evangelio reservari, ut eam Dei filius secum è celo deferret, maxime cum priora illa secula, quæ Paulus pueritiae comparat, quia nihil ad perfectum adduxit lex, tantam spiritualem perfectionem capere non possent; cum igitur, ut dixi, esset reservanda in hanc plenitudinem temporum, & gratiæ, quæ facta est per Iesum Christum, tamen ad eam ornandam, & illustrandam magnopere pertinuit, ut etiã in veteri testamento aliqua eius imago, & quidẽ certa, & expressa existeret. Primum enim magnam huius vitæ similitudinem gessit Elyas, qui sine vxore, sine liberis, sine familia, castam, cælibemque semper egit vitam, in tanta insuper paupertate, ut vestium loco, zona pellicea amictus describatur, viduam autem modo à vidua, modo à coruo quasi mendicatum acciperet. Huius discipulus, atque instituto simillimus fuit etiam, ut legimus, Elyseus, qui ab illo ad perfectiorem hanc formam inuitatus, paternis statim agris, & bobus, quin ipsius parentibus, & domo relictis, magnum etiam exemplum religiosi dedit, quam hæc impigre pro Christi nomine de-

Ecl. 1.

Mat. 5.

1. Cor.

13.

Heb. 7.

4. reg. 1.

3. reg. 17.

3. reg. 19.

- ferenda sunt. Tales etiam illi fuere, qui horum virtuosius
ductum sequentes, illorumque magisterio, ac disciplina,
perfectius quoddam institutum tenentes, prophetarum
vocari sunt. Hos enim à reliquo vulgo segregatos fuisse,
communem quandam inter se vitam vixisse, apparet ex
4. Reg. 4. raculis, quæ Elyseus fecisse scribitur, tum a quis illorum na-
gari sanandis, tum ollæ amaritudine abstergenda, tum en-
pane, qui omnibus vsui futurus erat, multiplicando. Casti-
tem autem illud ostendit, quod nullo loco, vel vxorum, vel li-
berorum fiat mentio, nec aliter in communem vitam con-
uenire potuerint. Denique etiam obedientia factò illo facti
4. Re. 4. declarata est, quod Elyseo post Eliæ raptum reuertenti oc-
C. 6. currerunt omnes, eumque, vt scribitur, proni adorauerunt,
quasi hoc externo reuerentiæ signo cõtestantes, se obedien-
Ep. 4. tiam, quam prius Eliæ præstiterant, iam in ipsum transire.
Ep. 13. Quamobrè iure Hieronymus hos omnes, quos diximus,
veteris testamenti monachos vocat, idèque alio loco, se ipsi
monachis annumerans, Noster, inquit, princeps Elyas, notat
Elyseus, nostri duces filij prophetarum, quod iidem per
Lib. 2. verbis dicit Isidorus, qui in libro de Ecclesiasticis officiis
1. hanc vtrumque, & ceteros prophetas monachorum prin-
Lib. 1. c. pes appellat. Ad quos etiam accedit aperte Cassianus, quæ
2. iis ait monasticæ professionis primordia esse fundata. Nihil
tamen evidentius in tota veteri lege, nihilve similis, quam
Nazaræi, eaque tota ceremonia, quæ iis adhibebatur: quæ
fuit causa vt Nazianzenus, oratione in Basilij laudem, reli-
giosus omnes nostrates Nazaræos vocet, & S. Thomas per
2. 2. q. Nazaræos in veteri lege sanctificari solitos, eos significari
186. ar. existimet, qui ad perfectionis apicem aspirant; ex quo is etiam
6. docte argumentatur, ad perfectionis statum necessarium esse
vorum. In hoc igitur magna erat illius instituti cum nostro
similitudo, quod illi quoque, vt nos, Deo consecrati, &
Num. 6. Deo sanctificari dicebantur, & omnino Dei sese obsequia
dicabant, idque etiam voti nexu addito. Sed hoc nos supera-
mus, quod illi non semper ad totam vitam, sed plerumque
ad certum tempus, longius, aut breuius, vt visum esset, non
in perpetuum, illi à certis tantum rebus abstinere, nos omnia
secularia plane relinquimus. Denique hanc omnem tum
similitudinem, tum distantiam apertius demonstrant ipsæ
ceremoniæ, legesque Dei iussu præscriptæ, quæ cum religio-
sitate clarissime representent, ex illa vmbra rerum car-
naliū, facile spiritualis huius status perfectio constabit. Ige-
tur h

tum id primum erat, quod non solum à vino sed etiam à siccitate & quicquid potatum ebrietatem afferre posset, severissime se continebant. Per vinum, ait Hieronymus, id omne intelligitur, quod mentis statum dimovere potest. Hoc autem nihil est aliud, quam amor cuiuslibet creatæ rei. Ut enim nemo per se ebrietatem amat, sed vinum amat, ex quo largius sumpto sequitur ebrietas, ut autem largius sumatur, ipsa etiam dulcedo gustata allectat: ita nemo est, qui à recta mentis constitutione deturbari velit, sed hoc sequitur ex usu terrenarum rerum, quia fieri vix potest, quin ad eas animus, atque affectus adhærescat. Igitur hoc faciunt religiosi ad hanc ebrietatem adeo proximam evitandam, ut agros, & domos, & omnia relinquunt, atque eorum ipsorum, quibus necessarium ad vitam vitur, ita parce, ac tenent, nullum tamen dominium, ac potestatem habeant; quæ quidem est perfectissima rerum omnium nuditas. Quin illud etiam observandum, quod Nazareis illis non solum à vino, sed etiam ab omni re, quæ propinquitatem aliquam cum vino haberet, fugiendum erat, ut ab aceto, aut quocumque liquore, qui ex vva exprimeretur, quin immo ab vva quoque recenti, atque etiam passa, cuius ne acinum quidem gustare fas eis erat. Sic enim religiosi ex ipso statu non modo remoti sunt ab ijs rebus, quæ omnino coniunctæ sunt cum peccato, sed etiam ab omnibus, quæ aliquam affinitatem, vel illecebram peccati habeant. Valde enim proclive est ab acinis ad vvam, ab vva ad vinum, à vino ad ebrietatem ipsam prolabi, id est, minimis gustatis, ad maiora venire, & à licitis ad illicita, quocumque hæc est natura cupiditatis, sensuumque nostrorum. Secunda lex Nazareorum erat, ne novacula transiret super caput eius, sed caesariem intactam semper nutrire. Hoc manifeste indicat religiosum ita Deo sacrum esse, ut tum ipse, tum quicquid in eo sit, sanctum ut, Deoque devotum. Nam si capilli ipsi, minima hominis pars, & minime necessaria, sancti tamen censebantur, quanto magis lingua, & manus, & ceterum corpus, & anima ipsa. Bene etiam Origenes. Nazareus (inquit) non abscindunt capillum, quia iusti quicquid faciunt, prosperabuntur, & folia eorum non decident. Hinc & discipulorum Domini etiam capilli capitis numerati esse dicuntur, hoc est, omnes actus, omnes sermones, omnes cogitationes eorum servantur apud Deum, quia iustæ, quia sanctæ sunt. Tertia lex, super mortuum non ingredietur, nec super patris quidem, & matris, fratris, sororisque funere

Liber 2.

Hom. 6.
in Leuit.

contaminabitur. Posset ambigi quinam essent intelligendi mortui, nisi Christus Dominus esset interpretatus, qui de secularibus loquens ad eum, quem suo destinabat obsequio, *Matt. 8.* Permitte, inquit, mortuos sepelire mortuos suos, tu autem veni, & sequere me: & quidem ij mortui, quos hic sepelire volebat, parentes erant. Hoc igitur religiosus affert status ipse, vt mundum primum, qui præcipuè mortuorum nomine censetur, deinde omnem carnem, & sanguinem, cuius timore affectu animam contaminari necesse est, omnino relinquunt, ac deserant, nec cum ea vllum amplius habeant commercium. Ex quo fit, vt facile se puros, & impollutos ab omni labe conseruent. Sequitur quarta lex, vt voti tempore ea hausto, adduceretur ad ostium tabernaculi, ibi autem triplicis sacrificij genus adhiberet, pro peccato, pacificum, & holocaustum. Nobis autem, quibus idem est seruiendi terminus, qui etiam viuendi, tum demum voti tempus expletur, cum vita expletur. Tum verò ad ostium tabernaculi sistimur, illius tabernaculi, vbi Deus habitat, in cuius felicitatem nos quoque euocamur ad mercedem diuturnæ seruitutis accipiendam. Quinetiam triplicem illam hostiam suppediat nobis status ipse, holocaustum quidem, quia nos toros sine exceptione Deo tradidit, pacificam autem hostiam, quia nulla aptior ratio ad eius pacem, ac beneficia promerenda; denique pro peccato, quia etiam si aliquid negligentia in vitam nostram aliquando obrepserit, ipsius tamen religionis vis, & illa tam abundans rectè factorum copia, etiam ista facile abstergit. Itaque illud quoque sequitur, quod est quasi totius sacrificij clausula, vt abrasis capilli in ignem coniciantur, sed eum ignem, qui suppositus est sacrificio. Quid enim hoc esse putemus? an Deum tetro nidore ambustorum criminum delectari? Sed hoc indicatur, etiam minimas, ac minutissimas religiosi hominis actiones, quoniam in igne caritatis imponuntur, quem ignem ipse status afferre solet, esse diuino numini gratissimas, quod tum maxime apparet, cum quasi aduentante vespera, operarij ad denarium accipiendum vocantur. Itaque cum tanta sit similitudo Nazaræorum cum religiosis, quinimmo cum religiosi tanto interuallo Nazaræis illis præsent, an dubitabimus, quin vt Nazaræi inter illos veteres principatū in religione obtinebant, idem de religiosis quoque existimandum sit? Rectius igitur, & verius de his Nazaræis, quàm de antiquis illis dicitur *Thre. 4.* possit, quod apud Hieremiam prophetam scriptum est, Candidiores

Candidiores
nigro, si
ligiosis
niue, &
qua e
quod e
designa
antecel
rum; ac
malium
ditur. A
dentes
conuer
pellant
rius. Ita
designa
hortum
fecta su
designa
rum fo
rum im
hoc e
inest o
multo
gelica
cio apu
rare, q
dere vo
proph
opus, t
sapius
retiner

Rel

Iam
Lex na
clarior
compe
fluxu

Candidiores niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, Sapphyro pulchriores. Hunc enim ipsum locum de religiosis aptissime interpretatur Gregorius, quorum vitam *3. Mor. cap. 17.* niue, & lacte candidiorem dici ait, quia per niuem, utpote que ex alto venit, optimi quique, & cœlestes viri, lacte verò, quod ex carne exprimitur, ij qui terrena rectè dispensant, designati sunt, quibus tamen utrisque religiosorum status antecellit. Qui etiam quia per feruorem spiritus antiquorum, ac fortium patrum (ebur enim os est magnorum animalium) nonnumquam vincere vitam videntur, rectè additur, Rubicundiores ebore antiquo. Denique quia præcedentes multos, atque ad superna tendentes per cœlestem conuersationem superant, Sapphyro etiam pulchriores appellantur. Sapphyrus enim ætherei coloris est. Hæc Gregorius. Itaque sicut palatii alicuius, hortiue descriptio chartis designata delectat, non propter se, sed propter palatium, aut hortum, quem refert, atque hæc quidem cum re ipsa perfecta fuerint, multo magis delectare necesse est, quam illam designationem; sic cum Deo veterum illorum Nazaræorum forma tantopere placeret, quæ tantum erat religiosorum imago, eaque rudis admodum, & adumbrata, quanto hæc ei instituta gratiora esse oportet, in quibus tam solida inest omnium virtutum euangelicarum perfectio? Quare multo iam magis, quàm illo tempore, licebit ei in hac euangelica lege quodammodo gloriari, & pro magno beneficio apud Ecclesiam, Christianosque omnes id commemorare, quod est apud prophetam Amos. Ego sum qui ascendere vos feci de terra Egypti, & suscitaui de filiis vestris prophetas, & de iuuenibus vestris Nazaræos. Tantum enim opus, talisque vita (quod & ante diximus, & dicendum est *Cap. 2.* sepius) nec nisi Deo auctore suscipi, nec nisi ipso adiutore retineri potest.

*Religiosum statum ab ipso Christo institutum fuisse,
& in ipsis primum Apostolis.*

CAPVT XX.

Am verò si religiosi status primordia inspiciamus, ut quasi lex natalibus nobilitatem ipsius æstimemus, sine dubio nec clariorem, nec generosiorẽ ullius rei ortum esse posse comperiemus. Non enim ab homine, neque per hominem fluxit, sed ab ipso Dei filio, in quo sunt omnes thesauri sapientie,

- pienti v& scientie Dei, qui inter reliqua salutis documenta
 hanc quoque viuendi formulam, quo perfectiorem, eo certè
 diligentius, & accuratius suo primò exemplo, deinde vultu
 ac præcepto expressam reliquit; de quo quidem, nisi hereti-
 cum, video dubitare neminem. Hæretici enim tum recen-
 tiores omnes, tum antiquiores etiam, & inter eos perditus
 ille Vuicles, nullum velum, nullumque argumentum contra
 nos accuratius intorquent, quam hoc ipsum, quod status ho-
 merum sit hominum inuentum. Itaque illud contra te-
 dum est sine vlla dubitatione, quod modo posui, vni Chri-
 stum esse huius instituti auctorem ipsius consilio, ipsius voce
 & auctoritate promulgatum esse. De qua re cum alij multi
 tum copiose grauis theologus, atque præcipuus, Valdeus
 differit in eo libro, quem de sacramentalibus inscripsit, & ipse
 recentior Clitovæus in opere de votis monasticis. Venit
 quid opus est externis testibus, cum ipsius euangelij auctori-
 tatem teneamus: Nam cum religio tribus illis, quæ sæpè in-
 diximus, votis cõtineatur, videamus, vt singula ab ipso Chri-
 sto in lucem prolata sint. Nam de castitate quidem illud et
 Mat. 19. ipsius ore habemus, Sunt eunuchi, qui se ipsos castrauerunt
 propter regnum Dei: quo verbo non eos designat, qui sim-
 plici quodam voluntatis proposito à coniugio abstineant,
 non enim hi dici possunt eunuchi, cum facultatem habeant
 cum voluerint coniugij eligendi. Eos igitur potius designat,
 qui voto, & eo quidem perpetuo, maximèque solèmnis, eu-
 iusmodi est in religione, eam sibi facultatem penitus, atque
 omnino absciderunt. Paupertatè verò quibus expressioribus
 Luc. 14. verbis commendare potuit, quàm illis, Nisi quis renuncia-
 uerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus
 Luc. 10. aut cum discipulis suis eam formulam dedit, Nolite haben-
 aurum, neque argentum, immo verò neque sacculum, at-
 peram, vt adiungit? Denique obedientiam etiam tum per-
 Luc. 9. scripsit, cum dixit: Qui vult venire post me, abneget semet-
 ipsum. Nam in hac abnegatione tum alij doctores obedienti-
 tiam votum intellexerunt, tum verò, quod maximum est, Con-
 Decr. 9. cilium Senonense, vt extat in quodâ eius decreto. Que cum
 Mat. 19. diuisim, vt occasio ferebat, præceperit Dominus, tum deinceps
 Mar. 10. omnia coniuncte, & copulate præcepisse vilis est, cum vt
 Luc. 18. tres euangelistæ ipsidem ferme verbis commemorant, iuxta
 Ep. 89. illi ad se aduenti, & æternæ vitæ adipiscendæ rationem in-
 quæst. 4. quirenti id responsum dedit. In quo certè, vt Augustinus ve-
 ratum, et quæ omnes consentiunt, illustre admodum religiose
 vocatio-
 refolet
 enim q
 dilexit
 quos
 re dilig
 qui præ
 licere e
 perse n
 qua in
 politiss
 perfect
 dolere
 cum au
 lati op
 deinde
 Vade,
 re me
 cit, ad
 liari, a
 nem su
 veros
 obedi
 filium
 gatun
 dem i
 iecit,
 enim
 religi
 & viu
 nullu
 qua se
 futu
 vt pau
 futu
 tinent
 non e
 nis P
 com
 confir
 co ter
 stiam

vocationis exemplar reliquit, eiusque quod quotidie evenire solet in animabus ad hoc institutum adducendis. Primum enim quid illud est quod scribitur Iesus autem intuitus eum, dilexit eum? nisi quod hoc beneficium non defertur, nisi iis, quos peculiari modo quodam Deus respicit, & peculiari amore diligit. Quod autem dicit, Vnum tibi deest, idque ei dicit, qui præcepta omnia ab ineunte ætate semper observavit, illicere eum voluit cupiditate perfectionis, cuius pulchritudo per se mirum in modum amabilis est. Ut enim si statua aliqua inchoata sit, ita ut caput, & summa pectoris, & brachia politissima arte perfecta sint, reliquum tamen corpus imperfectum, ac rude maneat, ipsamet statua si sensum habeat, dolere debet, & magnopere cupere ut absolvatur: sic ille cum audiret, quantum sibi adhuc deesset, ita cum exstimulari oportuit, ut non nisi eo adepto conquiesceret. Sequitur deinde consilium, ac formula perfectionis cum suo premio. Vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere me, & habebis thesaurum in cælo. Nam cum omnia dicit, nihil eum sibi reservare vult, sed cunctis omnino expoliari, ac nudari. Cum verò vendere iubet, eam abdicacionem significat, quæ perpetua sit, & irrevocabilis. Denique verbis illis, Sequere me, tum cetera consilia, tum etiam obedientiæ, includuntur. Hoc igitur Christi domini consilium fuit, ita aperte, atque expresse ipsiusmet ore promulgatum. Hanc igitur eandem perfectionem, quam ille quidam iuuenis vitro sibi à Salvatore oblatam stultissime reiecit, omnium prima ipsa Apostolorum schola excepit. Sic enim sentiunt, & sic scripserunt doctissimi viri, nostræ huius religiose vitæ formam ab Apostolis primum susceptam, & viam, atque opere explicatam esse. Nam de paupertate nullum esse possit dubium, cum appareat ex ipsorum actis, quæ scripta sunt in euangelio, & Petrus id omnium esse profiteatur. Ecce nos reliquimus omnia: quibus ipsidem verbis ut paupertatem, quam diximus, sic etiam continentiam profiteretur. Nam voce illa, omnia, sine dubio vxores etiam continentur, eoque argumento vitur Hieronymus ad Iovinianum confutandum, maxime, ut ille inquit, cum ipse Dominus Petro respondens, inter alia, quæ relinquuntur, vxores commemoraret, quasi id ab Apostolis factum indicans: ex quo confirmat Hieronymus, habuisse quidem vxores, sed quas eo tempore acceperant, quo adhuc euangelium nesciebant; statum autem atque ad apostolatam assumpti sunt, officium coniugale

Mat. 19.

Lib. 1. in Ioli.

conjugale reliquisse: eamque ob causam alio loco, apostolos omnes ait vel virgines, vel post nuptias fuisse continentes. Postremo obedientia ex illis etiam verbis elicitur, Et sequi sumus te. Quid enim aliud est alterum sequi, quam illi præscripto vivere, eique in omnibus obtemperare? Cum igitur hæc tria sine vlla dubitatione habuerint omnes Apostoli, restat vt ostendatur ne voti quidem vinculum defuisse, quæ se ad hæc tria obligarint. Hoc autem & alij theologi, & primis Aluarus Pelagius vir doctus, & grauis demonstrant libro quem scripsit de planctu Ecclesiæ, & in eam rem multas congerit rationes, & hanc præcipuè, quod votum, vt ille ait, est consilium consiliorum, & forma, & perfectio eorum: quia quodcumque sit consilium, super quod cadat, id essentialiter perfectius reddit, & Deo acceptius. Ex quo ille quidem effici putat, sic hoc Apostoli caruissent, non futuros fuisse in apice perfectionis, ac potius eam abdicationem harum earundem rerum, quam quotidie ineunt quilibet religiosi, quia votum annexum habet, perfectiorem futuram vult, quam illa apostolorum: quod quidem temerarium est dictum, atque etiam improbum, & impium. Addit hoc etiam, nihil esse dubitandum, quin Apostoli non solam rerum possessionem, sed etiam habendi voluntatem reliquerint, vt vere dicere possent, se omnia reliquisse. Atqui hæc voluntas relinquere non potest, nisi per votum; quoniam non renunciatur votari, si pro libito resumere eam liceat. Accedit quod hi nec certe imperfectius sua reliquerunt, quam iuuenis ille de quo paulo ante diximus, reliquisset, si Domini consilio obtemperans omnia vendidisset. Idem enim illi consilium cum proponebat, quod iam antea Apostoli dudum erant exequuti. At qui vendit, nihil sibi in rem illam iuris, aut dominij retinet: ergo ne Apostoli quidem in res suas. Bene autem, & aperte B. Thomas hoc ipsum, qui ita ait, non esse ambigendum, quin Apostoli vouerint omnia, quæ ad perfectionis statum pertinerent, quando Christum omnibus relictis sequuti sunt. Optime vero omnium, & clarissime Augustinus. De terra, inquit, suscitatus est ille supra omnes diuites pauper, & de illo stercore erectus supra omnes populos opulètos ille inops, vt sedeat cum potentibus populi, quibus ait, Sedebitis super sedes duodecim, & sedem gloriæ hæreditatis dans eis. Dixerant enim potentes isti, Ecce nos diuisimus omnia, & sequuti sumus te. Hoc votum potentissimi vouerant. Sic Augustinus. Cum hoc igitur constet, Apostolos & paupertatem, &

2.2. quæ.

88. ar. 4.

ad 3.

17. ciuit.

cap. 4.

si quis

castitate

castitate
ritures
per voti
postea
ctore
Et certe
sanctita
res futu
i inest i

Religio

HA
serunt
ad omni
omniun
centum
vnum
stiani h
scriptu
ma vna
esse dic
posse
baat p
Aposto
erat. A
promis
Hieron
obiurg
mentit
deuotio
sent, n
sanctu
cium r
Talis
mona
sic, au
bus di
contir

cultitatem, & obedientiam coluisse, insuper etiam has ipsas virtutes non libera tantum voluntate amplexos esse, sed ea per voti vinculum astricta, quid est causæ, cur non in ipsis posita religionis prima fundamenta, & ab ipsis, Christo auctore, hanc perfectionis præstantiam natam agnoscamus? Et certe ita decebat, vt & tanta hæc res illorum dignitate, & sanctitate ornaretur, & illi, qui omnium magistri, ac doctores futuri erant, hac quoque laude, in qua tantum ornamentum inest in omni Euangelica pulchritudine, non carerent.

Religiosum institutum vt viguerit tempore apostolorum

CAPVT XXI,

HANC sanctitatis formulam, quam à Christo hauserat Apostoli, eandem statim primæ illi Ecclesiæ impulerunt, vt pote adhuc teneræ, vt in omnem partem flexibili, ad omnem Spiritus sancti motum. Itaque & istam rerum omnium vacuitatem, & vitæ communitatem non illi modo centum viginti complexi sunt, qui vno cœnaculo conclusi, vnum efficiebant corpus, sed alij etiam eius temporis Christiani horum opera Hierosolymis propagati, de quibus ita scriptum est, Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna, nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes, afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum. Diuidebatur autem singulis prout cuique opus erat. Atque in hoc ipso aliquod votum, & solemnem aliquam promissionem intercessisse, tum multi testantur, & in primis Hieronymus, tum illud declarat, quod à Petro dictum est in oburgationem Ananiæ. Cur tentauit Satanas cor tuum mentiri spiritui sancto, & fraudare de pretio agri? Non es mentitus hominibus, sed Deo. Nam si eam liberalitatem ex deuotione tantum, & alacritate liberæ voluntatis exercuissent, nulla interposita obligatione, neque certe tam graue supplicium meritis esset. Recte igitur de seculo illo Hieronymus. Talis, inquit, primo credentium fuit Ecclesia, quales nunc monachi esse nituntur, & cupiunt, vt nihil vsquam proprium sit, nullus inter eos diues, nullus pauper, patrimonia egentibus diuidantur, orationi vacetur, & Psalmis, doctrinæque, & continentia quales & Lucas refert primum Hierosolymis

Acto. 4.

Epist. 8.

Acto. 5.

Descrip.

Eccles. in

Philone.

2. lib. c. 5.
Ecol. 18.
Cap. 5.

De Eccl.
hier. cap.
70.

fuisse credentes. Nimirum igitur hoc ipso tempore non solum exorti, sed etiam maiorem in modum aucti, & multiplicati sunt, qui perfectam religiosæ vitæ disciplinam appetentes, etiam à reliquorum consortio abstracti, vnum in locum sese recipere, in aliorum societate, sub vnius ductu & obedientia. Sic enim scribit Cassianus cœnobitarum disciplinam à tempore Apostolicæ prædicationis exordium sumpsisse, cum multi perfectionis amore adducti, non tantum contenti essent, quod omnes facerent, ut sua omnia in commune conferrent, sed etiam his multo sublimiora cumulantes, in secretiora quædam loca suburbana secedere inciperent, qui quod à coniugibus, & à suorum consortio, & ab omni denique mundi conuersatione abstinere, idem à solitudine monachi, à communitate cœnobitæ vocati sint. Inter hos autem principem, atque aliorum institutorem extitisse Marcum Euangelistam, tum Cassianus ibidem, tum Hieronymus in Marci vita commemorat. Neque tamen Hierosolymæ tantum, aut Alexandria perfectio illa consistit, sed eodem tempore in alias etiam orbis partes inuenta est. Sic enim accepimus, in Aethiopia Regis filiam esse à Matthæo Domino consecratam, Theclam à Paulo in Græcia, Romæ autem Domitillam à Clemente, in Gallia vero Martham Saluatoris hospitem, post promulgatum Marci filii Euangelium, cœnobium sibi construxisse in loco à vicinis remotissimo, vbi cum aliquot honestissimis feminis Deo dicatis cœlestem vitam duxit. Denique Dionysius, æqualis illorum temporum, ita de hoc instituto agit, quasi iam valde recepto & vsitato: ex cuius quidem testimonio, non hoc solum intelligi potest, quam verus fuerit, verum illud quoque, quanto in honore illo etiam seculo fuerit. Hinc enim, inquit, diuini præceptores nostri sanctis eos nominibus appellari voluerunt, alij cultorum, alij monachorum, à potestate Dei famulatu, & cultu, indiuiduæque & singulari vita, quippe quæ eos vnum faciat sanctis rerum diuiduarum conuersionibus ad diuinam vnionem, Deo que gratam perfectionem adipiscendam. Pergit idem deinde ceremonias ac rituum, qui monachis consecrandis adhiberi solebant, atque eorum etiam rituum causas, & mysteria explicare. Primum enim moris fuisse ait, ut sacerdos ante altare stans preceationem aptam, ac rei congruentem pronuntiaret, quam peracta, et cum qui initiaretur, accedens, illum rogaret, an seculari vitæ (quam ille more suo diuiduæ, ac distinctas appellat vitas, propterea

propter
nga pl
du se
ei vit
medi
quid
quippe
tur, or
impun
qui scil
colligi
tur, pe
debat,
aique
cum al
myster
nyhus
Capill
nis, ac
dians,
ro m m
signi
habitu
deber
sentar
vna an
ctam l
imitar
munic
tia inf
contu
societ
esser.
Ve
non li
feruo
men
tatis
Sanct
loqu
feru
de fu

propterea

propterea quod hominem cogat sollicitum esse, & turbari
 (ita plurima) nuncium remittere, atque etiam loco, & aspe-
 ctu se ab ea segregare decreuisset: deinde perfectissimam
 ei viuendi rationem exponeret, testificans esse illi deinceps
 mediocrem, ac vulgarem hominum vitam sperandam: quod
 quidem perfectissimam eius status philosophiam indicabat,
 quippe quæ, vt ipse addit, non medijs sit eorum, qui initi-
 untur, ordinis, sed perfectissimi, ac proinde multa eorum, quæ
 impone à medio ordine gerantur, monachis sint interdixta,
 qui scilicet id agant, vt cum vno, id est, cum Deo coniungi, &
 colligi possint. Cum autem hæc omnia is qui consecraba-
 tur, professus esset, sacerdos crucis signo consignatum ton-
 debar, tribus personis diuinæ maiestatis rite appellatis, om-
 niq; veste detracta, alia eum induebat; ac cum illum vna
 cum alijs, qui aderant, gratulandus salutasset, tum ei diuina
 mysteria, sacram scilicet *Syaxim* impertiebat. Hæc Dio-
 nysius; qui deinde idem omnium horum rationem exponit.
 Capillum enim tonsuræ hoc indicare, illum omnibus huma-
 nis, ac terrenis ornamentis abiectis, atque ex illa hora repu-
 diatis, sola animi pulchritudine Deo placere velle. Vestis por-
 ro mutationem, interiorem cordis, atq; animi mutationem
 significare, idque monere, quantum habitus ille à vulgari
 habitu differret, tantum etiam vitam, & mores discrepare
 debere. Ipsam vero consultationem simile quiddam repræ-
 sentare ei, quod Saluator dixit, gaudium esse in cælis super
 vna anima ad Deum adiuncta, quod idem gaudium, & san- LUC. 15.
 ctam læticiam, etiam iis conuenire, qui in terris diuinitatem
 imitari student. Denique quod sacro Christi corpori com-
 municarent, id quoque ante oculos ponere finem, cuius gra-
 tia institutum illud suscipiatur, qui est summa, & perfecta
 coniunctio cum illa infinita sanctitate, quem scilicet diuinæ
 societatis fructum monasticis exercitationibus adepturus
 esset. Hæc igitur Dionysius.

Verum nullum puto esse religiosæ vitæ amatorem, qui
 non libenter prima illa eius cunabula plena omnis pietatis, ac
 seruatoris cognoscere, & quæ oculis spectare velit, quæ ta-
 men ipsa cognitio ad hoc etiam, quod hic tractam⁹, antiqvi-
 tatis caput confirmandum pertinet. Scripsit de his Philo, qui
 Sancti Petri tempora attigisse dicitur, & cum ipso Romæ col- Do scri-
 loquutus esse. Hic igitur, vt ait Hieronymus, Iudæorum di- pi. Eccle.
 scitissimus, librū edidit quæ in laudem suæ gentis, inscriptū *vita-*
de supplicum virtutibus; sic enim eos vocat, propterea quod Marci.

2. Eccles.
Histor.
cap. 17.

in supplicando, & orando, tempus omne consumerent. Qui libet etsi adhuc extat, & est in manibus, hunc tamen omnium locum libet potius ab Eusebio sumere historico veteri, & graui, qui huius ipsius, quem dixi; Philonis verba referens, et etiam commodis interpretationibus illustrat. Sic enim maior erit cognitio, huius luce addita, & maior auctoritas duorum talium scriptorum duplicata. Is igitur quaedam praefatus in Philonis laudem, & de illius libri titulo, haec deinde scribit. Hoc in primis testatur, quod facultatibus suis renunciarint, ac bonis ad se pertinentibus cesserint ij, qui philosophari coepissent, & cunctis vitae huius curis abstinuerint, relictiisque muris, in agris, & hortis solitarie conuersati sint, certo scientes consortia eorum, qui disparem sequebantur vivendi rationem, inutilia, & noxia esse illis, qui tum temporis hoc, vt par erat, agebant. Haec praedictus Philo testificatus ad verbum subiicit, dicens. Est autem in multis quidem terrarum locis hoc genus hominum (oportet enim perfecti boni parriceps fieri tam Graecos, quam barbaros) verum in Aegypto in singulis praefecturis, sicuti vocant, abundant, & maxime circa Alexandriam. Deinde & habitationes eorum quales fuerint, describens, de Ecclesijs eius regionis haec dicit. In singulis autem sacrum domicilium est, quod monasterium vocatur, in quo manentes sanctae vitae mysteria celebrant, nihil illuc inferentes, nec porum, nec cibum, neque aliud quicquam eorum, quae sunt ad corporis sustentationem necessaria, sed leges, & oracula prophetarum, & hymnos, ac reliqua huiusmodi, quibus scientia, & pietas augeantur, & consummantur. Et aliquanto post dicit. Torum autem illud temporis spatium, quod est à diluculo vsque ad vesperam, in exercitium illis infumitur. Sacras quippe scripturas legentes philosophantur, ac patriam philosophia allegorice tractant. Etenim putant ea quae in manifesta sunt scripturarum expositione quaedam esse absconditae naturae symbola per figuras significata. Habent autem & commentarios praescriptorum virorum, qui cum disciplinae eorum duces essent, multa in forma rerum allegorice traditarum post se monumenta reliquerunt. Haec igitur ita videntur ab hoc viro dicta, vt appareat illum eorum fuisse auditorem, qui sacras litteras exposuerunt. Verissimile est autem, commentarios illos praescriptorum virorum, quos apud eos fuisse ait, esse Evangelia, & Apostolorum scripta, & quaedam antiquorum prophetarum expositiones, quales tamen ea, quae ad Hebraeos est, sunt.

alia plures epistolæ Pauli continent. Et alia quidem multa
 de illis, quorum hic mentionem facimus, in eolibro differit.
 Verum illa visa sunt necessario deligenda, per quæ certas
 Ecclesiasticæ conuersationis notas posuit. Sic enim scribit,
 Continentiam autem primum tamquam fundamentum
 quoddam in anima collocant, deinde & alias virtutes super-
 tituant. Cibum, aut potum, nemo illorum ante solis occa-
 sum vsurpat. Etenim philosophiæ studium luce, corporis
 vero necessitates tenebris dignas esse iudicant, vnde & diem
 illi, istis vero modicam noctis partem tribuant. Nonnulli
 ex eis toto triduo cibi non recordantur, quibus maius scienti-
 æ, quam cibi desiderium infedit. Nonnulli ita lætantur, ac
 delectantur sapientia pasci, quæ dogmata opulente, & abun-
 de subministrat, vt duplicato temporis spatio abstineant, ac
 vix per sex dies necessario cibo gustantes vescantur. Addit
 præterea apud illos, de quibus loquitur, mulieres quoque
 reperiri, quarum pleræque gradæve virgines castitatem non
 necessitate, sicut quædam sacerdotes apud gentes, magis
 quam sua sponte, propter zelum, ac studium sapientiæ custo-
 dian: cuius commercium studiose accolentes, corporum vo-
 luptates aspernantur, cum immortales potius liberos, quos
 solus amans Dei animus ex se gignere potest, quam morta-
 les habere cupiant. Quid opus est istis adiacere, quomodo
 in vnum congregati, separatimque viri, ac separatim mu-
 lieres conuersati sint, & quæ illis exercitia fuerint, quæ ad-
 huc apud nos durant, & præcipue circa salutaris passionis
 festum diem in ieiuniis, & vigiliis nocturnis, diuinorum-
 que sermonum lectione exercere consueuimus? Quæ vir
 prædictus eodem modo, quo apud nos solos hactenus hæc
 seruata sunt, diligenter annotauit, præsertim nocturnas ma-
 gni festi vigiliis, & horum exercitia cum hymnis, qui apud
 nos dici solent, describens, & quomodo vno cum rhythmo
 psallente, reliqui cum silentio auscultantes extremam hym-
 norum partem, vna cum illo omnes concinendo absolunt.
 Præterea scribit quo pacto præsideant inter eos ij, quibus
 ecclesiastica commissæ sint ministeria. Quod si cui deside-
 rium erit exacte cognoscendi, discat ex dicta iam huius
 viri historia. Hæc ad verbum Eusebius ex Philone, & plu-
 ra alia quæ breuitatis causa præcidimus. Eundem igitur
 statum, ac cursum, qui hic ab Eusebio describitur, tenuit
 Religio, non solum Apostolicis illis temporibus, sed deinceps
 etiam trecentis, eoque amplius annis. Itaque Terrullianus,

- Apostolorum seculo proximus libellum edidit, quem adhuc legimus, de virginibus velandis, extatque antiquissimum Pii I. decretum, nempe anno Domini C XLVII. editum, de ritu, qui servari debet in virginum consecratione, quoniam quidem rixam Ambrosius in libro de institutione virginum, & Eusebius in Constantini vita, ad prima Ecclesia tempora referunt. Quin etiam apud vetustissimos quosque patres creberram videmus mentionem de virginibus, quæ iam tum solemnem ceremoniam velati, & in Dei sponsas consecrari solebant, idque ut de re antiqua, iamque admodum vitata, ut
- Ignat. ep. ad Tar* apud Iustinum martyrem in apologetico secundo pro Christianis, Clementem Alexandrinum in libro Stromatum
senfes. secundo, Ignatium Iohannis Apostoli discipulum in quadam
Cyp. lib. epistola, Cyprianum item, & Oreginẽ, aliosque, ut dixi, commentarios.
1. ep. 11. Quin etiam Rufinus, & Theodoretus ita narrat,
Orig. homil. 17. Helenam, cum Hierosolymam Crucis inquirenda gratiam adisset, reperisse illic virgines Deo sacratas. Ac Hieronymus
Ep. 19. in Luc. quoque tum alibi sæpissime, tum vero in Malchi vita, quem ipse iuuenis senem admodum cognovit, & monasterium, & monasterij patrem, & socialem multorum fratrum ceteram
Ruff. li. 10. hist. Theodo. li. 1. c. 18. prolixè commemorat: nec denique vllus est fere ex antiquis scriptoribus, in quo non huius rei vestigia, vel expressa potius testimonia passim extant.

Quod si quis quarat, eadem ne fuerit seculis illis religiosa vitæ forma, quæ nunc est, nihil plane ambigi debet, quam simillima fuerit, atque omnino eadem; idque negare, vel hæreticum sit, vel propemodum. Nam illo etiam tempore, non solum paupertatem, & continentiam, & erga præpositos suos obedientiam profitebatur, quod paulo ante ex Philone apparuit, sed etiam omnes, aut fere omnes, votis insuper obligabantur, ita ut ab illo statu deficere, illicitum plane, ac nefarium esset. Illud tantum interest, si quid intoret, quod non adhuc tanta inerat monasticis hæc votis auctoritas atque hæc, quam nostri Theologi appellant, solemnitas, quam etiam in initio ne expresse quidem, ut similibus vero est, ac publice vota emittebantur, sed ea professione ex generali omnium sensu, & consensu, ita erat religioso statui annexa, ut etiam si voce nulla facta esset promissio, tamen intelligeretur simul cum statu suscepta eius professionis obligatio; hoc opinor modo, quo nunc castitatis votum in sacris ordinibus accipiendis includitur: idque ex quodam Basilij loco intelligi potest, ubi ait, eos qui se monachorum ordini adde-

rent,
etiam
verec
sita ra
dem
Et pri
tiam o
validu
tentia
Deme
tinere
dum l
dente
nio q
quod
esse n
te vix
mi iu
bio p
vincu
ipsam
gerat
uum
esse
vllan
tenu
adh
infr
ueri
eos,
reit
inte
inte
ta, q
mo
dor
rat
litt
li,
tui
ide
ho

rent.
erant
verec
sita ra
dem
Et pri
tiam o
validu
tentia
Deme
tinere
dum l
dente
nio q
quod
esse n
te vix
mi iu
bio p
vincu
ipsam
gerat
uum
esse
vllan
tenu
adh
infr
ueri
eos,
reit
inte
inte
ta, q
mo
dor
rat
litt
li,
tui
ide
ho

rent, tacite coelibatum admittere consueuiffent. Itaque hoc
 etiam tamdiu feruatum est, quamdiu prisca illa pietas, ac
 uerecundia satis fuit ad homines in officio continendos. po-
 stea tamen commodius uisum est (quod etiam Basilius ibi-
 dem decernit) expressam castitatis promissionem exigere.
 Et primum quidē adhuc eo modo, ut si quis rupto voto ma-
 trimonium inderet, peccaret quidem, sed tamen matrimoniū
 validum, ratumq; esset. Declarant hoc ueterum Patrum sen-
 tentia, Cypriani in epistola ad Pomponium, Hieronymi ad *Lib. 1. ep.*
 Demetriadem, ubi ita de monialibus loquuntur, ut si se con- *11.*
 tinere non possent, quod professa erant, eas potius ad nubem *Ep. 8.*
 dum hortentur, quod iam ne peccatum quidem fuisset, acce- *Her. 61.*
 dente legitima Episcopi dispensatione; idque idē ab Epipha- *cōtra A-*
 nio quoque consuli uidemus. Augustinus uero insuper etiam *postolic.*
 cuosdam aperte confutat, qui harum coniugium, coniugiū *De bono*
 esse negabant. Quod si Innocētius I. Pontifex, qui horū aeta- *uid. c. 9.*
 te uixit, & Concilia etiā quaedam huiusmodi connubia diri- *Ep. 10.*
 mi iubent, id pœnæ cuiusdā loco constituunt, quod sine du- *Tol. 27.*
 bio poterant, ut thorus separetur, non quia ipsum connubii *q. 1. cap.*
 uinculum non ualuisse, id enim nusquam dicunt: atque hanc *Viduas.*
 ipsam pœnam constat illo quidem tempore non ab Ecclesia *Bracar.*
 generaliter receptam esse. Itaque & Leo I. qui post Innocen- *c. de filiis.*
 tium fuit annis paulo plus quam uiginti, etiā si peccatum id *Ep. 92.*
 esse doceat, non tamen de nuptijs rescindendis mentionem *c. 14.*
 uilam facit; & Gelasi⁹, qui anno CCCCXCII. eādē sedem *17. q. 1.*
 tenuit, has quidem moniales ad propositum, uide excidere, *c. de Vi-*
 adhortatur, non tamen compellit, nec matrimonium ipsum *uis.*
 infirmat. Quin Gregorius ipse, quo nullus antea Pontifex se- *Referun-*
 uerius in hoc genere fuerat, cum crebris decretis, & epistolis *tur. 27.*
 eos, qui coniugium contraxissent, se iungi, & in monasteriū *q. 1.*
 retrudi iubeat, nihil tamē dicit, quo coniugium non ualuisse *q. 1.*
 intelligatur. Immo uero quod ualuisse existimari, ex eo etiā *Ho. 38.*
 intelligitur, quod homilia quadā narrat de Gordiana ami- *Euang.*
 ta, quæ se postquam una cum duabus sororibus Deo dicasset. *Ho. 38.*
 mortuis illis, oblita, ut ipse ait, domini timoris, oblita pu- *Euang.*
 doris, ac reuerentiæ, oblita consecrationis, maritum accepe-
 rat, & cum eo deinceps uixerat. Quare primus omnium, quod
 litteris extet, Innocentius II. cum Romana Synodo genera-
 li, anno nimirū humanæ salutis M C X X I X. hoc consti-
 tuit, ut religiosi omnino matrimonium omne interdiceret,
 idque ita, ut si contraherent, nullam vim haberet. Quod etsi
 hoc demum tempore, generali ecclesiæ cōsensu decretum, &

Cap. 17.

in generalem vsum receptum est, tamen si recte considere-
mus, multo ante à nonnullis Episcopis in sua diocesi hoc
idem constitutum fuerat. Sic enim legimus apud S. Basilium
in regulis fufioribus, qui se ipsum Deo semel deuouerit, so-
lemnique voto obligarit, si deinde ad aliud vita genus tran-
sierit, sacrilegij scelere se obstringere. Idem que in libro de
virginitate hoc ipsum vberius confirmat, redditque ratio-
nem, quoniam vt adulterium est, non matrimonium, quod
viuente coniuge cum altero initur, sic qui Christo, cui des-
ponsatus sit, semper viuente, homini nubat, adulterum el-
se. Quod vero hoc ipso primam Basilio institutum, & sanc-
tum fuerit, aperte declarat quod idem scribit in epistola
ad Amphilochem, vbi ita ait, quia iam Dei ecclesia tem-
poris progressu fortior facta esset, & virginum numerus
adauctus dissoluendas esse canonicorum, idest regularium
nuptias, & qui ijs se contaminassent, non prius ad comuni-
onem admittendos, quam se ab eo scelere remouissent.
Ex his igitur omnibus ita concludendum est, religiosa vo-
ta eam quidem vim habuisse semper, vt matrimonium illi-
citurum efficerent, illam autem vim, vt etiam irritum, ac
nullum efficerent, quæ vt diximus, à Theologis voti solem-
nitas appellari solet, temporis progressu, & quasi gradatim
introducunt, & ea quidem re magnum quendam ornatum
dignitatem, ac stabilitatem religiosi instituti adiunctam,
vt nõ modo veteribus illis nihilo inferiora sint, sed, quod
ad eorum quidem formam attinet, aliquid etiam hoc tem-
pore melius, ac præstantius habeant.

Epist. 2.
can. 6. et
18.

*Quomodo deinceps religiosi ordines propagati sint
vsque ad nostra tempora.*

C A P V T X X I I.

HACTENVS religionis ortum, ac deinde quandam
etiam veluti adulescentiam spectauimus. Itaque iu-
cundius etiam erit, eius perfectionem, ac virile quoddam
robur intueri, quod vere dicere possumus, annum circiter
Domini C C C L. adeptam esse, cum aureo Constanti-
tini seculo, Dei Ecclesia tum reliquis patribus, tum hac præ-
sertim magnopere cœpit efflorere. Huius autem tanti in-
crementi principem, & auctorem accepimus magnum illum
Antonium, quem Dei sapientia ad hoc potissimum opus
omni cœlestium charismatum copia instruxisse visa est. Nam
quod ante hunc etiam & cœnobita, & religiosi extiterint,
facis

fatis id declarat, quod in eius vita scribit Athanasius, il-
 lum prima spiritualis militiae rudimenta in monasteriis po-
 sitis, sub aliorum magisterio, & in aliorum conuiuio, quo-
 rum, vult ait, exemplo, atque imitatione, ita proficere
 studebat, vt quod die heret illorum virtute praestantior, &
 apud amore aliquam ex singulis vtilitatem delibaret. Ipse
 tamen maioris perfectionis cupiditate ardens, longius ab
 hominum congressu in interiorem solitudinem & se, &
 suos deinde discipulos transferre ausus est. Itaque cum il-
 lius sanctitas toti iam mundo eluceret, tantus animorum
 motus ipsius exemplo factus est, vt & Armeniae, & Scythiae,
 Nitriae, & vtriusque Thebaidis, ac totius denique Aegypti
 deserta monasteriis complerentur; quae monasteria ipsius
 quasi generalis patris sapientia, & consiliis nitabantur. Ac
 cum alij innumerabiles ex eius disciplinae fontibus fluxerunt,
 tamen vero Hilarion ille, alter pene Antonius, qui, vt scri-
 bit Hieronymus, primus in Palaestina caenobia fundauit, *In vita*
 cum antea in Syria tota numquam monachus fuisset. Ille *Hilar.*
 (inquit) auctor, & conditor huius conuersationis in ea pro-
 uincia fuit. Habebat Dominus Iesus in Aegypto senem An-
 tonium, habebat in Palaestina Hilarionem iunioem. Ita-
 que eius exemplo coeperunt ibi esse innumerabilia mona-
 steria, & omnes ad eum certatim concurrere, vt caelestis
 vitae praecipua haurirent: quod ille cernens laudabat Domi-
 ni gratiam, & ad profectum animae singulos cohortabatur.
 Haec de Hilarione Hieronymus. Ceterum eodem ferme
 tempore Basilium in Graecia, qui ipse quoque Magni cogno-
 mie meritis est, nulla vt opinor, cum Antonio communicatione
 sed suo ingenio, suaque sponte monasticam disciplinam
 ita coluit, vt mirum in modum promouerit, & auxerit. Vide-
 mus enim quae de se ipse epistola quadam praedicat. Accusa-
 mur (inquit) quod homines habemus exercitatores pietatis,
 qui renunciauerunt mundo, & omnibus temporalibus
 curis, quas spinis assimilat Dominus, quae non permittunt vt
 verbum ad fertilitatem perueniat. Tales mortificationem
 Iesu in corpore circumferunt, & leuata cruce sua sequuntur
 Deum. Ego vero totius vitae meae pretio aestimauerim meas esse
 has iniurias, & habere apud me ipsum viros, qui sub me pre-
 ceptore hanc exercitationem elegerunt. Nunc autem in Ae-
 gypto talem audio esse virorum virtutem. Et fortassis quidem
 etiam in Palaestina vitam secundum Euangelium rite pera-
 gunt. Audio vero etiam in Mesopotamia esse viros perfectos,

& beatos. Nos autem pueri sumus ad perfectorum comparationem. Neque vero Basilius numero solum monachicam rem amplificauit, sed multo magis institutis, ac regulis. Cum enim antea nullis fere legibus, nullisque certis formulis acta esset, nisi quas vel interior vnctio vnicique suggereret, vel rectorum viuua vox præscriberet, primus ipse leges condidit sanctissimas, quæ totam hanc vitæ rationem saluberrime conformarēt. Is enim tempus definiuit ad experientiam, quo transactio, voti sponsione se omnes obligarentis viuudi methodum omnem descripsit, quæ virtutum exercitationes tenendæ, quæ vt noxia vitanda, insuper etiam penarum canones, si quis contra fecisset, pro culpæ modo, omnium tam sapienter, & moderate, vt non modo tum ab omnibus accepta, & in vsum statim inducta sint, sed ad hanc vsque diem totius Græciæ, atque adeo totius Orientis monachicam nullis aliis vsa sint legibus, quam Basilij. Idem quoque alterum perfecit admodum salutare, quod cum antea quicumque religionem profitebantur, sibi dumtaxat, suoque profectui studerent, ac consulto multitudinem fugerent, vt inimicam otio, ac quieti spirituali, is diuinam hanc philosophiam quasi è tertio cælo deuocauit, propiusque ciuitates, atque oppida collocauit, vt proximis quoque esset vtilis, ac fructuosa. Scribit hoc luculente Nazianzenus in laudatione Basiliij his verbis, Vt autem (ait) non solum sibi, sed alijs quoque proficeret, primus cœnobita excogitauit, ritumque illum monachorum antiquum, atque agrestem ad ordinatum quendam, ac formulam religioni propiorem redegit. Cum enim animaduertisset, eos, qui in communi vita, hoc est, alijs mixti agunt, etiam si monasticam abstinentiam seruent, alij quidem vtilis esse, non ita sibi ipsis, cum in multis eos malis versari necesse sit, quæ vitæ quietæ, omnino perfecta contraria videntur, eos vero qui in solitudine procul ab alijs degunt, firmiores sane in proposito, magisque Deo coniunctos, attamen sibi tantum vtilis, cum rerum experientiam non teneant, nec cum alijs commercium vllum habeant, vtrumque vitæ genus coniungere conatus est. Quamobrem monachorum cœnobita haud procul ab iis, qui in hominum societate viuunt, adificari iussit, nec omnino separauit, vt & propinquitate, cum opus caritatis exposceret, adesse possent, distiti alioquin propriis terminis, ne quies eorum interrumpi per multitudinem posset, nec ipsi monachi actionis merito, quod ex impendenda alijs caritate existeret.

*Or. in
laudem
Bas.*

parentur: neque rursus eorum actio per tumultus inutilis
 efficeretur, & alter alterum hoc modo iuuare posset, vt mo-
 nachorum vita per conuersationem eorum, qui in communi
 agunt, fructuosa fieret, & ipsi à monachis quietem, sapien-
 tiam, contemplationemque discerent, quemadmodum ter-
 ra, & mare sese inuicem complectuntur, & iuuant. Hæc ex
 Nazianzeno.

Dum autem Dei gratia in Græcia, atque in Oriente toto
 religiosus multiplicandis adeo abundabat, ne alias quidem
 orbis partes ista laude caruisse certum est. Nam & Medio-
 lani scribit Augustinus vidisse se monasterium, Ambrosio (vt
 ait) nutritore, & ipse Augustinus in Africa, vt Possidonius
 narrat, virorum, ac foeminarum monasteria fundauit: quod
 quidem tum alij multi, tum in primis Antoninus hoc ipsum
 putat esse institutum, cui nunc Eremitarum nomen est. Sic
 enim commemorat, Augustinum, antequam esset Episco-
 pus, prope Hyponensem ciuitatem monasterium in nemore
 condidisse, quod eo uiuo, & deinde mortuo, magnopere au-
 ctum, ac per alias deinceps ciuitates propagatum, aliquot
 annis postea barbarorum irruptione dissectum esse, aliisque
 in Italiam uenisse, alios alio, donec Innocentius IIII. qui
 anno M. CCXLIII. summum gessit Pontificatum, cum
 multi alij essent hic, illic, sparsi eremita, in vnum omnes cor-
 pus contraxit, ac loco, habitūque coniunctos ad S. Augustini
 regulam aggregauit, in super etiam in ciuitatibus habitare
 iussit, vt proximis quoque prodesse; quod huius consilium
 multo etiam diligentius exequutum esse Alexandrum IIII.
 eius successorem cœlesti euadam uisione impulsus, cum
 ei apparuisset B. Augustinus grandi capite, membris autem
 exilibus. Quare hoc tanto incremento accepto, familia illa
 magnopere adaucta, & deinde magis etiam multiplicata,
 viguit, vt videmus, in Ecclesia, nomēque Eremitarum,
 quod ab initio ex solitudine habuit, nunc etiam in medijs
 urbibus seruat. Sed hæc multo posteriora. Itaque redeamus
 ad Augustini tempora, quibus iisdem temporibus Romam
 etiam allatum esse, vel certe multo magis propagatum reli-
 giosum institutum indicat Hieronymus, qui in Marcellæ
 laudem hoc quoque scribit, cum antea ignotum esset Romæ
 monachorum propositum, nec auderet quisquā propter rei
 nouitatem, ignominiosum, vt tum putabatur. & vile in po-
 pulis nomen assumere, Marcellam, quæ à Sacerdotibus Ale-
 xandrinis Arii metu in exiliū expulsis, Antonij adhuc super-
 stitis,

S. Com.
 cap. 6.

3. Par.
 tit. 24.
 cap. 14.

Ep. 16.

stitis, & monasteriorum Thebaidis disciplinā didicisset, non erubuisse profiteri, quod Christo placere cognouerat. Quam cum in suburano agro monasterium instituisset, eius mentione crebra virginum cœnobia, & monachorum innumerablem multitudinem esse cœpisse, vt præ eorum frequentia, quod prius fuerat ignominia, esset postea gloria. Hinc igitur initis fundata religio semper deinceps seruata, & propagata est vsque ad Benedictum, id est annis paulo amplius centum: quod ex eo etiam potest intelligi, quod de ipsorum rat Gregorius & à Romano iam antea monacho victum in specu accepisse & ab integro monasterio postulatum esse abbatem in alterius demortui locum; vt ex his constat, etiam ante Benedictum monachos complures in Italia extisse. Quod cum ita sit, illi tamen iure, & merito nomen Patriarchæ monachorū tribuitur, quoniam ita rem monasticam sanctitatis, & sapientiæ auctoritate amplificauit, vt præ eius auctor videri possit. Nam cum anno ipso salutis humanæ, vt accepimus, D X X. ordini suo initium dedisset in Casino monte, momento ferè temporis duodecim monasteria in Italia fundauit, quin alias etiam colonias duxit, in Galliam per Maurum, in Siciliam per Placidum, & alio per alios. Atque hic etiam non hominum tantum multitudine religionem auxit, sed disciplina quoque; quippe qui regulam scripserit, quæ adhuc extat, & viget, tanta sapientia, vt eius laudem verè eam Gregorius dixerit discretionem precipuam, sermone luculentam. Itaque vt Basilium Orientis Occidens noster Benedictum tamquam religionis auctorem, ac parentem veneratur. Ex hac autem quasi vna radice variæ deinde prodire propaggines variarum familiarum, quæ idem Benedicti institutum complexæ, nonnulla tantum reformando, vel addendo, aut leuiter immutando, ab ipsius discreparunt.

Harum prima, & antiquissima fuit Cluniacensis, quæ anno D C C C X I I I. ab Odone Cluniacensi abbate & exordium sumpsit, & nomen. Hic enim vir doctrina, acque sanctitate præstans, Benedicti disciplinam, quæ iam, quæ natura fert in omnibus ferè rebus senuisse videbatur, magnaque ex parte laxata esse, ad pristinam formam reuocare aggressus est, quod etiam perfecit. Cuius exemplum sequentes complures alij Abbates in tota ferme Italia, Hispania, Germania, Anglia, in suos ipsi quoque greges reformandos incubuere, idque eodem successu, & fructu; qui deinde in

2. Dial.

cap. 3.

2. Dial.

cap. 36.

spiritu,
Pontifici
ad ea tr
pertine
qua p
scribitur
milia, a
ipso Ap
adeo ex
nisi ipse
bitur) r
cœnob
nouus
progre
recenti
Huic in
potesta
colebra
ctiam
rat, acc
eo stat
gueda;
ita vt e
sz vit
mo in
obscu
bilitat
varia
bus fa
comm
octau
Robe
suos p
anima
muni
nem
Hic
domi
inter
tis p
feder
fectu

spira

spiritu, ac vinculo colligati, adhibita etiam Romanorum
 Pontificum auctoritate, quorannis conuenire consueuerant
 ad ea tractanda, & decernenda, quæ ad tuendam disciplinam
 pertinebant. Magna omnino ea immutatio fuisse dicitur, in
 qua planè ad duo millia cœnobiorum restituta, & sanata
 sciebantur. Ex eodem genere est etiam Camaldulensis fa-
 milia, auctore Romualdo, qui circiter annum millesimum in
 ipso Apennino sedem sibi pœnitentiæ, ac religionis deligens,
 adeo exemplo, & sanctitatis opinione homines permouit, vt
 nisi ipsemet cohibuisset, totus terrarum orbis (sic enim scri-
 bitur) religiosam disciplinam subiturus videretur. Itaque tot
 cœnobia ad illius regulam passim ædificata sunt, vt penè
 nouus ordo existimari posset. Similis propemodum ortus, ac
 progressus fuit eius ordinis, qui Vallis ymbrosæ appellatur,
 recentior Camaldulensi annis tantum septuaginta, & tribus.
 Huic initium dedit Gualbertus, qui cum inimico, quem in
 pietate habebat, per Christi passionem, quæ eo ipso die
 colebatur, salutem deprecanti, non solum ignouisset, sed
 etiam vitro eum amplexatus, fratris loco, quem is occide-
 rat, accipere se dixisset, tantopere id factum Deo placuit, vt
 eo statim ecclesiam proximam ingresso, Crucifixi imago li-
 gnea, ad quam orabat, quasi ei adblandiens caput inflexerit,
 ita vt crepitus è ligno clare audiretur, insuper etiam religio-
 se vitæ amorem inspirarit, quàm ille primum in ea ipsa do-
 mo instituit, deinde in Valle ymbrosa, humili quidem, &
 obscuro ad id tempus loco, sed qui breui ipsius virtute no-
 bilitates sit. Quare hic etiam ordo magnopere auctus, & in
 varia doinceps membra fusus est. Nulla tamen in his omni-
 bus familijs nobilior, quàm Cisterciensis, cuius hæc præclara
 commemorantur exordia. Anno millesimo, & nonagesimo
 octauo, Henrico IIII. Imperatore, Rege Gallia Philippo I.
 Robertus Molismensi Abbatia præpositus, cum subditos
 suos præ diuitiis, & copia, à primæuo instituto degenerare
 animaduerneret, cõsilio cum aliquot ex perfectioribus com-
 municato (omnino vnum, & viginti fuisse ferunt) Cabillo-
 nem se contulit, præcipuam eo tempore Burgundia urbem.
 Hic in solitario quodam loco, cui Cistercium nomen erat,
 domicilium ixit, idque ideo Cisterciense appellatum. Sed
 interea cum Molimenses monachi pœnitentia ducti, mul-
 tis precibus Robertum reuocassent, is quidem ad pristinam
 sedem se retulit, ipse autem loco Cistercij Stephanus sus-
 sectus est, vir seruens, eiulque, vt fertur, secessionis auctor.

Erat

Erat sane grex pusillus admodum, fuitque per annos quindecim, vt penè ad nihilum venturus videretur, cum Dei iussu factum est, vt eum Bernardus non solum conseruaret, sed etiam mirifice illustraret, qui cum triginta socijs, & tribus inter eos germanis fratribus, ei se cœnobio addixit, ac postea post erumpente ex illis latebris eius fama, tam multos fratribus, atque alumnis, centum, & sexaginta monasteria in seipsum met viuens constituerit. Atque hæc quidem, vt dixi, fama omnes ex Benedicti institutis fluxere, quæ temporibus illis ita viguere, vt nulli alij in occidente haberentur monasteria, vsque ad Carthusiensis Ordinis initia, quæ exiguo intervallo Cisterciensem quem modo diximus, præcesserunt, admirum annis sexdecim. Ea autem initia satis nota, atque etiam celebrata sunt. Cum enim mortuus esset Parisiensis quidam iurisperitus, homo doctissimus, & verò etiam hominum opinione optimus, atque in frequenti corona, quæ ad eius exequias cõuenerat, ternis deinceps diebus, primum se accusatum, deinde indicatum, tertio etiam damnatum pronunciaisset, Bruno ipse quoque insignis in eadem Academia doctor, territus, & ad discipulos suos conuersus, Querit ergo, inquit, potest saluus fieri, nisi mundum fugiat? Itaque vna cum sex socijs in Gratianopolitana eremo, quam eligendo mundo aptissimam iudicauerat, confedit, quorum quidem consilium Deo gratum esse, Vgoni eius diocesis Episcopo demonstratum est, qui per quietem videre visus est, Dei maiestatem in cremum illam descendere, sequè ei dignum palatium extruere, deinde septem etiam stellas mirifici splendoris in coronæ modum paulatim à terra sese tollere, alijs longe dissimiles specie, & situ, & motu.

Carmelitarum quoque institutum, etsi annis demum mille ducentis post Christum natum, in Italiam illatum est, multo tamen antiquius fuisse asserunt viri grauissimi, cum memoriæ proditum sit, ipso anno salutis CCCCXII. Ioannem Hierosolymitanum Patriarcham, qui ex hoc ipso ordine antea fuerat, eique præfuerat, regulam ei cõdidisse, ex quo appareat ipsum etiam vetustius esse. Certe non desunt multi, inter quos Vvaldensis vir grauis, qui existimant iam tum ab Apostolorum tempore inchoatum in monte Carmelo (& argumento est nomen ipsum) in ecclesia, quæ prima omnium B. Virgini in terrarum orbe dicata sit: deinceps verò numero & hominum, & domiciliorum per totam

De sa-
eramiēt.
tit. 9.
cap. 84.

Palæstinam

Palaestinam multiplicato, irruentibus Sarracenis, dispersum
 esse, ac dissipatum; sed ijs rursus eiectis, anno salutis huma-
 nae millesimo ferme. & centesimo refluuisse. Illud constat
 octoginta ferè annis post hanc instaurationem Albertum
 Patriarcham item Hierosolymitanum hominem doctum, &
 prudentem datas ab Ioanne leges renouasse, & vtiliter ad-
 modum auxisse; quàm formulam, traductis deinde in varias
 Europæ prouincias eius ordinis hominibus, eo, quod ante
 diximus, tempore, confirmauit, & sanxit Honorius III.
 Pont. Max. nocturno, vt fertur, B. Virginis visio admonitus,
 nec multo post eam quoque familiam Innocentius III.
 amplissimis decretis complexus est, & in sedis Apostolicæ
 tutelam, ac patrocinium recepit. Felix seculum, non huius
 modo ordinis, quem diximus propagatione, sed aliorum
 quoque quatuor institutione, Franciscani, Dominicani,
 Cælestini, Seruitarum. Natus est Franciscanus anno post
 Christi aduentum millesimo ducentesimo duodecimo. Hoc
 enim anno legitur regulam à Francisco ad Innocentium III.
 delatam, & ab eo confirmatam, tenui quidem adhuc, &
 debili eius ordinis principio, sed qui tam celeriter quasi
 miraculo excreuerit, vt paulo post in generali conuentu
 Assisinarum numerata sint quoque millia capita, atque eo ipso
 tempore quingenta simul adiuncta. Itaque breui totam or-
 bem compleuit, quin etiam temporis progressu in eam,
 quàm nunc videmus, peruenit amplitudinem, vt in tres, aut
 etiam plures partes distributus sit, hæque ipsæ partes ita
 abundauerint, vt singulæ ferè singulos ordines bene ma-
 gnos repræsentent. Dominicanus à Dominico & nomen, &
 initium habuit, qui primum ab Oxomensis episcopo factus
 canonicus regularis, cum Tolose decem annis aduersus
 hæreticos strenuam operam nauasset, coactis illic aliquot
 eiusdem consilij sociis, nouam formam, nouumque institu-
 tum excogitauit, quod euangelio prædicando se impende-
 ret, quam ob causam Prædicatorum appellari voluit; quæ
 vitæ ratio prius ab eodem Innocentio III. Concilij Latera-
 nensis tempore, voce approbata traditur: deinde etiã scriptis
 ab Honorio III. anno millesimo ducentesimo decimo sexto.
 Seruitæ paucis post annis id est sexdecim, cœpere Florentia,
 quo tempore Federicus II. Imperator Ecclesiæ, & Pontifici
 Gregorio nono insensus, omnibus modis totam eius ditio-
 nem vexabat. Septem enim ferunt homines nobiles, ac locu-
 pletes voce cœlesti admonitos in propinquum montem se-
 cessisse,

cessisse. vbi cum aliquandiu delituisent, ipsa eorum sancti-
tatis luce se prodere, manifestatos esse mundo; quam obrem
multos ad eorum societatem se aggregasse, ipsosque in va-
rias partes euocatos, in eam, quam videmus, auctos esse mi-
titudinem. Seruitarum autem nomen ideo ab ijs accepit,
quod se B. Virginis Dei Matris seruos esse profiterentur.
Atque his non multo posteriores fuisse Cœlestini à Petri
Morone instituti. Hic primum, vt scribitur, in solitudine mu-
tos egit annos, deinde cum illa vitæ asperitas cum crebris
miraculis coniuncta eius famam per Italiam totam, atque
adeo Europam vulgasset, tantus ad eum hominum numerus
sefe adiunxit, vt pluribus domiciliis, ac locis distribui opor-
tuerit. Quare cum eo tempore generale Concilium Lugdu-
ni ageretur, eique Gregorius X. Pontifex interesset, eo pro-
fectus Petrus ipse instituti sui formulâ, ac leges ab ipso ap-
probandas curauit, anno M C C L X X I I I. Quod autem
ordo Cœlestinus appellatus sit, ex eo factum est, quod hic
eius fundator, & auctor aliquot post annis, id est viginti, ad
summum euectus Pontificatum Cœlestini V. nomen acce-
pit, idque nomen deinde in eius familia mansit.

Nec prætereundi sunt Crucigeri, quorum initia hinc
Pontifices Alexandri, tertius, & sextus, in quibusdam
diplomatis ad Cletum Petri successorem retulere, non quod
tam eam haberent, quam nunc videmus, religionis formam,
sed erat cœtus quidam hominum ad recipiendos
Christianos institutus, inopes præsertim, qui peregrino
aduenirent; qui cum deinde & aliorum tyrannorum, & ma-
xime Iuliani apostatæ acerbitate afflictus esset, demum ab
Vrbano II. recreatus est eo tempore, cum Christiani prin-
cipes cruce signati, bellum barbaris inferentes, Antio-
chiam, & Hierosolymam feliciter receperunt. Ornatus
deinde ab Alexandro III. pro beneficio, quod is Fedicus
Oenobarbi vim fugiens, illorum hospitalibus domibus cre-
bro, ac benigne acceptus fuerat, etiam aduersus Impera-
toris edicta minacia. Pius demum II. anno M C C C L X.
in Concilio Mantuano cum expeditionem in terram sac-
ctam pararet, cæruleum iis vestitum assignauit (in ce-
retum qua causa) cum antea cineritio uterentur. Ac Orlie-
tanæ quoque familiæ non obscura sunt initia; cuius au-
torem fuisse ferunt B. Bernardum Tolomeum, vna cum duobus
aliis ipsius luculenta oratione incensis, quam is in Senentis
academia, vbi publice philosophiam proutebatur, de seculi

vanitate, quasi seculo vale dicens, habuerat. Quare ut ceteram vitam commodius instituerent, extra hominum frequentiam, statim sese in propinquum quendam montem, qui Oliuetus dicebatur (ex quo ipsa familia Oliuetana appellata est) receperunt, anno Salutis M C C C X X. tanto seruore, tamque arcta disciplina, ut eius fama multos breui ad imitationem excitaret. Atque in eadem Senensi vrbe non multo post, nempe anno M C C C L V. inchoatus est etiam is ordo, qui Iesuatorum dicitur, principe Ioanne Columbino, cuius mirabilis conuersio commemoratur ex lectione vitæ S. Mariæ Aegyptiacæ, in quam casu inciderat. Itaque cum totus repente immutatus, sanctissimam vitam, bonisque omnibus operibus, & maxime sui contemptu, & abnegatione exercitam aliquamdiu duxisset, aliquot ei adiuncti sunt eiusdem vitæ socij, quos omnes vrbani V. ex Gallia reuertens, quasi nouam teneramque Christi Domini sobolem, benignissime complexus est, multisq; auxit privilegijs. Atque huic familiæ fere etiam ortu equalis est familia Eremitarum S. Hieronymi, quæ præsertim in Hispania, & Lusitania floruit, & ad huc floret. Eius fundatorem Petrum Ferdinandum, qui petri Castellæ Regis aula relicta, cui tum paternis, tum proprijs obsequijs gratissimè erat primum eremitis quibudam solitariam vitam agentibus sese adiunxit, deinde institutum S. Hieronymi, quod in vrbe Bethleem ab ipso inchoatum, diuque conseruatum, iam pridem cessauerat, cum aliquot alijs eiusdem animi, & consilij excitare aggressus est, idque in Toletana primum prouincia. Itaque Romam veniens, Gregorio X I. qui tunc Ecclesiæ clauum tenebat, nouam illam vitæ formulam attulit, anno ipso salutis M C C C L X X X I I I. quæ ab ipso confirmata breui deinde tum hominum, tum domiciliorum accessione non mediocriter aucta est. Post hos Minimi prodiere anno circiter M C C C C L. qui humilitatem, quam nomine ipso præ se ferunt, vita etiam, atque instituto profitentur. Horum caput, atque origo fuit Frânciscus, ex Paula vrbe Calabria oriundus, vir magnus cum virtutum copia, tum verò miraculorum facultate tam præsentis, ut penè ei ad manum semper esse videretur. Quare nil mirum fuit, si ipse etiam ordo tali Fundatore nixus per Italiam, Hispaniam, & maxime per Galliam ita luxit, lucetque mundo, ut merito se fere veteribus illis æquarit.

SI vera sunt, vt sunt, quæ supra de Apostolorum instituto
& de temporum illorum perfectione demonstrauimus,
non modo olim etiam extitit aliquis Clericorum ordo
religiosus, sed primi omnino religiosi ex clericis exire. Ne
cum religio tribus illis, quæ iam sæpe diximus, votis con-
sistet, eaque vora ab Apostolis edita fuisse, & ratio, & multo-
rum auctoritas conuincat, quid causa est, cur non & re-
ligiosos ipsos fuisse, & ab ipsis religiosam vitam originem,
atque ortum suum duxisse fateamur, & vero etiam prædi-
cemus? Idem eque certo affirmare licet de clero illius æra-
tis ferme vniuerso, qui cum ad Apostolorum exemplar ef-
fectus esset, ad eandem perfectionis formulam totus inhi-
tuebatur. Ac de castitate quidem non est dubitandum, quin
in sacris ipsis ordinibus suscipiendis promitteretur; nam et
si aliqui initiabantur, qui vxores haberent, tamen, vt Me-
na, alique multi confirmant, in eo quoque Apostolos imi-
tari solebant, quos antea diximus omnem coniugij vsum
sibi sponte præcidisse. Obedientiam vero suo quisque spe-
debant episcopo, cuius obligationis tum alia inuenimus
vestigia, tum illud euidens, quod de B. Martino scripti
Sulpitius, Hilarius, cum eius virtutem adamasset, quo
eum arctius implicaret, ac deuinciret, hanc vnam rationem
tenuisse, vt illum ecclesiasticis ordinibus initiaret. Ac Gre-
gorius etiam testatur morem fuisse Romæ suo adhuc tem-
pore, quisquis semel in ea ecclesia sacrum ordinem ac-
cepisset, egrediendi ex ea vterius licentiam non haberet.
Et quidem hoc adhuc vtrumque in ecclesiæ moribus re-
mansit, vt qui ad ordines istos admittuntur, & solemniter ca-
stitatis voto obligentur, & eandem ipsi quoque obedientiam
proprio Episcopo diserte, atque expresse spondeant. Sed
hanc vsus ipse iam multo laxius interpretatus est; quoniam
pauca sunt hodie, in quibus clerici prælato suo obedere et
guntur, tum autem in omnibus, & perfecte. Castitatis vo-
tum idem est adhuc plane votum, quod religiosorum, vt ma-
trimonium non illicitum modo, sed irritum etiam, & nihil
efficiat. Superest paupertas, de qua, si præsentibus inspiciamus
mores, maior videatur difficultas; sin autem antiquos mo-
res, nihil clarius. Vetus enim institutum fuit, vt clericis om-
nibus bonis, si qua haberent, paternis cederent, nihilque
suum

716. 2. de
contin. c.
35.

4. regis.
ep. 74.

suum p
hanc et
capita
omniu
hil pr
tur hoc
faculta
more c
Ecclesi
buit, d
pr apo
clesia,
ni, & F
pauper
rates h
commi
tum C
mitane
cessari
vitam
gorius
scriber
gebat
ruat, q
quibus
suum e
niquè
tum, q
mitor:
omni
Ponti
quæ
sulcep
ne pol
mino
sibi, se
vorum
hoc e
auo i
deside
ex eo
que

suum possidere possint. Testatur hoc Hieronymus, qui
 hanc esse ait causam, cur ab ipso Ecclesiæ initio clericorū
 capita radi cœperint, vt significaretur depositio, vt ille ait,
 omnium temporalium: quia victu, & vestitu contenti, ni- *Refer-*
 hil proprium habere debent, sed omnia communia. Testa *tur. 12. q.*
 tur hoc etiā Prosper antiquus auctor, Expedi, inquit *1. cap.*
 facultates ecclesiæ possidere, & proprias perfectionis a- *Duo.*
 more contemni. Non enim propriæ sunt, sed communes *lib. 2. de*
 Ecclesiæ facultates. Et ideo quisquis omnibus, quæ ha- *vita con*
 buit, dimissis, aut venditis, sit rei suæ contemptor, cum *tēp. c. 9.*
 p̄positus factus fuerit Ecclesiæ, omnium quæ habet Ec-
 clesiæ, efficitur dispensator. Affert deinde exemplum Pauli-
 ni, & Hilarij, quorum vterque paterna prædia diuendita
 pauperibus erogarant, iidem autem episcopi facti, facul-
 tates Ecclesiæ diligenter administrarunt. Quod autem
 communem vitam tenere solerent, tū hæc eadē ostendunt
 tum Clementis Pontificis epistola, quam scribit Hierosoly-
 mitano clero, in qua ait communem vitam omnibus ne-
 cessariam esse, & iis maxime qui Deo militare cupiunt, &
 vitam Apostolorum, eorumque discipulorum imitari. Gre-
 gorius quoque ad Augustinum Anglorum episcopum
 scribens, ita ei mandat, vt in Anglicana illa, quæ tum sur-
 gebat, ecclesia, eam conuersationem inter clericos insti-
 tuat, quæ initio nascentis Ecclesiæ fuit patribus nostris, in
 quibus nullus eorum de iis, quæ possidebant, quicquam
 suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. De-
 niq̄ extat etiā inter sacros canones Eugenij I. decre-
 tum, quo iubetur, vt vnū sit clericis refectorium, vnum dor-
 mitorium, ac cæteræ officinæ. Postremo quod his etiā
 omnibus voti sponsio adderetur apparet ex epistola Urbani
 Pontificis ad omnes episcopos, ybi post alia clericos allo-
 quens, Quicumque vestrum, inquit, communem vitam-
 suscipiam habet, & vouit se nihil proprium habere, videat
 ne pollicitationem suam irritam faciant, sed hoc, quod Do-
 mino pollicitus est, diligenter custodiat, ne damnationem
 sibi, sed meritum acquirat: quia melius est non vouere, quā
 votum, quod melius est, non perficere. Ex quibus omnibus
 hoc constare potest, aut omnes clericos, aut fere omnes
 quo illo, eosque præsertim, qui maioris perfectionis
 desiderio ducerentur, hæc tria vota suscipere solitos, ad quod
 ex eo sequitur, vere etiā religiosos fuisse. Quod ipsū quo
 que Theologi recipiunt, & in primis Medina vir doctus,

12. q. 1. c.
Deiectissi
mis In
resp. ad e
umc. 1. c.
2.

12. q. 1. c.
Necessa-
ria.

Refer-
tur. 12. q.
1. cap.
Scimus.

Lib. 5. de contin. c. 10. qui hoc argumentum ex professo tractat, & multis confirmat, atq; inter alia, ex ipso nomine Canonicoꝝ, cuius ad huc vbiq; vsus est, quod nomen nihil aliud significat, quã regulares. Neque vero distinctam fuisse parochorum casam, quasi his aliquid liceret possidere, sed quia necessarii eis erat separatim in sua parochia viuere, nec communiter illam vitam cum aliis retinere poterant, exemptos fuisse, eodem modo, quo nunc monachi, cum superiorum solum iussu parochiam, administrant. Hæc ille sane: quoniam etiam addit, ita propriam fuisse etiã cleri paupertatẽ hanc, in qua religio consistit, vt quod aliquid propriũ habere coeperint, id potius ex indulgentia natũ sit; quam rem commendat Augustini auctoritate in sermone quodã de cõmuni vita clericorum, vbi ait, alias sibi constitutum fuisse, nullũ ordinare clericum, nisi qui communem vitam ducere vellet: sed postea consiliũ mutasse, ne, quod peius esset, quicquid per simulationẽ, & hypocrisim, regulam violaret, & promissum falleret. Itaque etiam si quis communiter viuere uollet, se ei deinceps clericatum permittiturum. Quare ex hoc etiam argumentatur Medina, rei quidem naturam paupertatẽ postulasse, quod verò non omnes id facerent, dispensationem quandam fuisse. Cuius laxitatis duas opinor fuisse causas, primum multiplicationem ipsam clericorum, quoniam cum ita creuisset populus Christianus, vt à paucis administrari non posset, & ad ipsius etiam Ecclesię splendor facere videretur, vt plures iam ministros haberet, non ita potuit in tanto numero ille perfectionis ardor conseruari. Altera fuit causa, quoniam quo longius tẽpora à primo illo Ecclesię statu procedebãt, eo magis & Dei caritas in hominibus refrigescibat, & abundabat amor sui, suorumque commodorum. Quare cum difficile iã esset, clericorũ vltimus in tanta omnium rerũ abdicatione retinere, manserit tamẽ hoc studium in quibusdã, quibus maior animus, maiorq; inerat feruor, qui ita clericalia munera obirent, vt etiam religiosã etiã munera, illamq; exactam disciplinã non omitterent. Hanc laudem Ambrosius Eusebio Verecellensi Episcopo tribuit, qui suos clericos ita instituisse, vt ab usque quemadmodũ ipse ait, duo pariter exigeret, & monasterij continentiam, & disciplinam ecclesię. Hæc, inquit, primum in occidentalibus partib; diuersa inter se Eusebi; sancta memoria coniunxit, vt in ciuitate positus, instituta monachorũ teneret, & ecclesiam regeret ieiunij sobrietate. Mul-

Ser. 2. v. fertur. 12. q. 1. c. c. 10. te.

Ep. 25.

rum enim adiumenti accedit ad sacerdotis gratiam, si ad studium abſtinentiæ, & normam integritatis iuuenturæ astringat, & cōuerſantes intra urbē abdicet uſu urbis, & cōuerſatione. Hæc Ambroſius de Eufebio, quem, ſi recte attendimus, nō absolute primū eius inſtituti auctorem facit, ſed in Occidentalibus dumtaxat partibus; nam in aliis partibus iam pridem eadem forma viguerat. Quod ita eſſe etiam ex Poſſidonio cognosci poteſt, qui in vita Sancti Auguſtini, cum hoc idem ab illo factum narret, ut monaſterio intra eccleſiam conſtituto, vna omnes menſa, cōmunibusque ſumptibus alerentur, nihilque cuiquam ſuū eſſet, hoc etiam addit, hanc rationem ſub ſanctis Apoſtolis primum introductam. Confirmat hoc quoque Pontificis auctoritas Pij III. qui bulla quadam, in qua de Canonicorum regularium ordine quadam honorifice decernit, hanc addit cauſam, quod is ordo ab Apoſtolis inſtitutus fuerit; quam bullam recitat quodā loco Nauarrus, & alia addit in eadem ſententiam. Itaque Auguſtinus quoque non tā inuentor, quam reſtitutor fuit atque inſtaurator huius religionis clēricalis, de qua quidem neminem dubitare video, quin eadem ſit, quam modo nominavi, Canonicorū regulariū. Sic enim ferunt, Auguſtino defuncto, & Hyppone a Vandalis vaſtata, Gelafium, quem Africanum fuiſſe cōſtat, cum aliquot ſociis eius diſciplinæ Romam veniſſe, eoque ad Pontificatum euecto, illos deinceps perſeueraffe in eodem vitæ genere, iisque domicilium attributum in Lateranenſi eccleſia; cuius adhuc extant monumenta tum in ipſis ædiū illarum ruinis, tum in Pontificiis quibusdam diplomatis, & præfertim Eugenij III. Ac illorum occupatio his muneribus, ut ſcriptum legimus, continebatur, ſacrificandi, cōſecrationis ad populum habendi, eidemque ſacra miniſtrandi, denique omnia Apoſtolica, ac ſacerdotalia officia obeūdi, idque in communi vita, nulla re propria, & vnius præpoſiti ductu, & obedientia. Quod etiam ex eo confirmari poteſt, quod conſtat à Bonifacio primum VIII. hos regulares Canonicos è Lateranenſi ſede quam octingētis ferme annis tenuerant, amotos, ſubſtitutis Canonicis ſecularib⁹, diuiſaque ſingulis certa reddituum portione, qui antea cōmunes erant. Neque verò Romæ tantum, ſed in omnibus pene prouinciis horum viguiſſe inſtitutum, multis indicis probari poteſt, eoque potiffimum, quod & Dominicus in Hispania hanc primum vitæ rationem aliquamdiu

*In c. ſtā-
tuimus.
10. q. 3.
num. 7.
& 8.*

professus est, & in Gallia ipsius Bernardi aetate multos et in
 extitisse ipsius vita, & epistolæ ostendunt, in quibus nobili-
 ta de ipsis commemorantur. Igitur clericorum quidem re-
 gularium vnum, quod sciamus, erat iam genus, hi, quos vo-
 ximus, Canonici. Verum hoc deinde nostro seculo, aliqui
 etiam alij eiusdem ferme generis ordines Dei voluntate
 certa que providentia emerferunt, magno utique, ut vidi-
 mus, Ecclesiæ bono, in quam quasi Domini vineam exculti-
 dam eo feruentius, atque alacrius, & fructuosius incubant,
 quo adhuc, ut recentes solent operarij, integris sunt viribus
 & minus fatigatis.

Ex hoc numero est etiam hæc nostra Societas I 2 3 4
 quam Deus his nouissimis temporibus, nempe anno
 MDXL, in lucem eduxit: hoc enim anno à Paulo III
 Pont. confirmata, & Apostolicis decretis stabilita est. Quo-
 re nihil de Fundatore, vel de ceteris eius primordiis hoc
 loco commemorandum censeo, cum sint omnia notissima
 ut in re adeo recenti. Tantum igitur aliquid de instituto
 attingendum, quo modo sic religiosam disciplinam cum
 clericorum ratione coniungere conetur, ut quod in vtraque
 optimum, ac præcipuum est, id in se, quoad ei liceat, com-
 plectatur. Nam cum religionis partes potissimæ illæ sint
 paupertas, fuga seculi, segregatio à carne, & sanguine,
 obedientia perpetua, & hæc omnium maxime, quæ eius est
 quasi essentia, Societas quidē hæc, tum illa omnia, tum hæc
 in primis obedientiam ita complexa est, ut in ea excelle-
 da, & quam perfectissime exercenda vires omnes intendat,
 quin etiam hoc profiteatur, ac præ se ferat, veram, germa-
 namque sobolem suam hac quasi nota distingui, ut in per-
 fecta obedientia, & voluntatis, iudicijque abdicatione qua
 maxime excellat. Cleri autem forma si perfecte inquiren-
 da est, eam potissimum accipere oportet, quæ ab Apostolis
 ipsis, ut diuinis magistris, est instituta, quæ sane haud pa-
 rum distabat ab ea, quam nunc cernimus. Etenim vetus
 illa his tantummodo officiis, ac functionibus constabat, do-
 cendi, prædicandi euangelium, instruendi iudes cateche-
 sis, sacramenta præbendi, denique purgandi, illumina-
 nandi, perficiendi mortalium animos. hoc enim tri-
 plici operum genere Ecclesiastica hæc hierarchia celestis
 illius exemplar quoddam referebat. Hanc igitur eandem
 formam noster hic, quicumque est, ordo, sibi sumpsit, ut
 ea exequeretur, quæ post propriæ salutis, & perfectionis tra-

diam, proximorum in super salutem, & perfectionem utilia sint, dicendo, agendo, privatim, publice, domui suae, & alienae, denique omni, qua possit, ratione, ac via. Quod autem scholas etiam externis adolescentibus aperiendas putarit, ne hoc quidem à veteri instituto discrepat. Ita enim legitur in antiquis Conciliis cautum, ut presbyteri, & monachi scholas habeant in monasteriis, & in ecclesiis, quod si deiles possint filios suos mittere. Quin etiam Basilius cum haec ipsam quaestionem posuisset, an conveniat, ut inter monachos sint magistri puerorum secularium, respondet convenire, idque consentaneum esse euangelio, modo tamen eo fine, ut ij simul cum litteris ad pietatem, & Dei timorem erudiantur: quod etiam confirmari potest multorum monachorum, & monasticorum ordinum exemplis, qui gymnasia olim publice habuerunt, non suis tantum, sed externis quoque docendis. Atque haec quidem de Societate nostra. Verum ut ad uniuersum Clericorum regularium institutum reuertar, facile iam cognosci potest, quam id laudabile, & expectandum esse oporteat, in quod duo instituta tam praecleara, tamque utilia confluunt. Non enim dubitandum est, quin quasi duo Ecclesiae oculi, duaeue manus, ac brachia, quibus ad omnia utatur, sit ordo clericorum, & ordo monachorum, ita uterque praestans, & propriis bonis abundans, ut si in comparationem adducantur, superent se, & superentur mutuo. In clero enim illa excellent, labor, & opera in proximos, concionandi studium, pugna cum demone, propagatio diuini honoris, dignitas ipsa sacerdotalis, tractatio diuinorum mysteriorum. In monachis autem sancta illa nuditas, nihil habedo, nihil possidedo, fraternam concordiam, & summa unitas, unum corpus est multis membris, mutuum auxilium obedientiam maiori coniuncta cum humilitate ipsius status, & cum iis fructibus, qui ex obedientia existunt. Quare cum utraque ratio tam eximia bona habeat, quibus altera caret, quae erit vita illa, in qua sic permisceatur ambae, ut utriusque bonis perfruatur, & una cum suo profectu, quod faciunt monachi, aliorum quoque profectus curetur, quod proprium est cleri: Immo vero ex hac ipsa coniunctione utrumque etiam maius, atque uberius effici necesse est, quam per se separatim essent, quoniam & maiorem Deus gratiam communicat, si ad eius gloriam in aliis propaganda conferatur, & proximorum fructus eo largiores esse solent, quo instrumentum ipsum ad hos fructus efficiendos adhibitum, cum Deo, qui

*6. Syn.
c. 4. & 5.
Con.
Mog. ca.
45.
Reg. bre.
q. 202.*

Ep. 25.

corum præcipuus est auctor, coniunctius fuerit: cõiunguntur autem per virtutes, & potissimū duas, obedientiã, & humilitatem, quæ vtraque intrinsece inest in religioso statu. Sed quid opus est plura? Ambrosium audiam⁹, quomodo deamina hac vita differit, ealque inuicem confert. Hęc duo, qui, in attentione Christianorum deuotione præstantior esse quis ambigat, clericorum officia, & monachorū instituta: Ista ad comitatem, & moralitatem disciplina, illa ad abstinentiam assuefacta, atque patientiam. Hęc velut in quodam theatro, illa in secreto: spectatur ista, illa absconditur. Ideo bonus athleta ait, spectaculum facti sumus huic mundo. Hęc ergo vita in stadio, illa in spelunca. Hęc aduersum confusionem seculi, illa aduersus carnis appetitū. Hęc subiiciens: illa refugiens corporis voluptates. Hęc gratior, illa tutior. Hęc seipsam regens, illa semetipsam coercens; vtraque tamen se abnegans, vt fiat Christi; quæ perfectis dictū est, Qui vult venire post me, abneget semetipsum sibi, & tollat crucem suam, & sequatur me. Hęc ergo dimicat, illa se remouet. Hęc illecebras vincit, illa refugit. Huic mundus triumphatur, illi exultat. Huic mundus crucifigitur, vel ipsa mundo, illi ignoratur. Huic plura testamenta, & ideo maior victoria. Illi infrequentior lapsus, facilius custodia. Hęc Ambrosius, ex quibus id plane apparet, quod proxime posui, cum vtriusque huius vitæ separatim, ac per se tantus sit splendor, vt alterutram complecti magna quædam, & eximia sit res, quanto maior futurus sit splendor, amborum generum laudibus in vnum collatis. Ad iduum sine dubio opus, ac difficile, sed non Deo, apud quem non est impossibile omne verbum.

De tanta multitudine & religiosorum, & religionum.

CAPVT XXIV.

His perspectis, quæ de religionis initiis, & progressu quã breuissime cõmemorata sūt, liber iam in hoc eorum tam vario, tamq; multiplici fœtu diligentius intuendo cõmemorari. Quis enim est, qui cum multitudinem, ac copiam recordetur pene infinitã eorū, qui omni fere euãgelij tempore, hoc vitæ genus tenuere, nõ plane admiretur, & obstupescat? Diximus paulo ante de Antonio, cuius vni⁹ nomē, & auctoritas, cū adhuc gẽtilis impietas tam late dominaretur, tamē adeo multos ad mūdū fugiendū, ad solitudinem

Psal. 64. colēdã adduxit, vt vere de ea etate dici possent illa propheticã,

tica, Benedices coronæ anni benignitatis tuæ, pinguescent
 speciosa deserti, & exultatione colles accingentur. Videmus
 quæ de ipso, ipsiusq; discipulis scribat Athanasius in eius vi-
 ta: Erant, inquit, in monte monasteria, tamquã tabernacula
 plena diuinis choris psallentiũ, legentiũ, orantium, qui infi-
 nitam regionẽ quendam, & oppidum à mūdana conuersa-
 tione seiunctũ videbantur incolere. Quis tum monacho-
 rum agmen aspiciens, quis virilem illũ concordiaẽ certum-
 cernens, in quo nullus nocens, nulla detractio, sed multitu-
 do abstinentiũ, & certamen officiorum erat, non statim in
 eiusmodi vocem eruperet, Quam bonæ domus tuæ Iacob, Nu. 23.
 tabernacula tua Israel? tamquam nemora obumbrantia,
 tamquam paradisi super fluuios, tamquam tabernacula,
 quæ fixa sunt à Domino, tamquã cedi libani circa aquas.
 Idem quoque cogitare possumus de Hilarione, qui eodem
 tempore in Palæstina innumera, vt ait Hieronymus, funda-
 uit monasteria, & de Machario Antonij item discipulo, In vita
Hilar.
 quem sanctitate illustrem fuisse accepimus, eundemque
 quamplurimos suæ disciplinaẽ alumnos habuisse. De Cari-
 tone quoq; sic scriptum videmus, ipsum etiam in Palæstina
 plura deinceps cœnobia extruxisse, cum singulis extructis,
 in interiorem eremum se reciperet. Isidorus autem vno in
 cœnobio plusquam mille, atq; in eodem etiam paulo post
 adaucto, Appollonius plusquam quinque mille monachis
 fertur præfuisse. In mōte vero Nitriæ, qui ab vrbe Alexan-
 drina vnus ferme diei itinere distabat, quingēta monaste-
 ria pene contigua extitisse, quæ omnia ab vno præfide,
 vnoque magistro regebantur. Quin etiam Palladius gra-
 uis auctor, & testis oculat⁹, in sua, quã describit, peregrina-
 tione, ciuitatẽ se vidisse narrat, in qua plura essent mona-
 steria, quã profanæ domus. Quare cum omnes vici, omnes-
 que angul. pleni essent Dei famulis, qui diuinas laudes
 cōtinerent, visam sibi esse ex ciuitate factam vnã eccle-
 siam: idemque in Memphi, & Babylone innumerabilem se
 ait vidisse monachorũ multitudinẽ, qui omnes variis Spi-
 ritus sancti donis fulgebãt: prope vero Thebas cū Ammo-
 ne se cōgressum patre triũ millium monachorũ. Quid Pa-
 comius, qui ipse quoq; annis circiter quadringētis à Chri-
 sto nato floruit, quem cōstat variis in domibus interuallo
 modico distuctis ad septẽ millia discipulorum habuisse, in
 qua autem ipsemet degebat, plures, quã mille, quos quidẽ
 omnes cōmodioris gubernationis gratia in quatuor & vi-

ginti classes pro numero gręcarum litterarũ distribuunt. Quid etiã Serapion: quem idem Palladius à se visum refertur, cum decem mille monachos, pluribus tamen diuisis domiciliis gubernaret? Ac Hieronymus quoque in Patre epitaphio sic narrat, cum ea mulier, studio sanctos illos patres visendi, desertũ adisset, occurrisse ei turbas, vt ille innumerabiles Dei famulorum, quo spectaculo ita delictata sit, vt sui sexus oblita inter tot millia monachorum habitare optaret. Cuius autem, inquit, non intrauit cellam: quorum pedibus nõ aduoluta est: per singulos sanctos Christum se videre credebat. Quam autem hæcenas virorum diximus, eadem plane fuit etiã vbertas sacrarũ virginum; quod cum alibi legimus, tum apud Theodorem in religiosa historia extrema, qui earũ infinita scribit fuisse monasteria in toto Oriente, in Palæstina, in Aegypto, in Asia, in Ponto, in Cilicia, Syria, & Europa: quoniam, inquit, ex quo Saluator natus est ex matre virgine, multiplicata sunt viridantia virginittis prata. Ac ne quis existimet, in tanto numero, vt fieri solet in incondita turba, aliquid tumultus, aut perturbationis extitisse, iucundum est etiã videre quæ Hieronymus de illorum tēporum moribus scribat. Prima, inquit, apud eos confederatio est, obedire maioribus, & quicquid dixerint, facere. Diuisi sunt per decurias, atque centurias, ita vt nouẽ hominibus decimus proficit, & rursus decem præpositos sub se centesimus habeat. Manent separati, sed iunctis cellulis. Vsq̃ue ad horam nonam, vt institutum est, nemo pergit ad alium, exceptis his decanis, quos diximus, vt si cogitationibus forte quis fluctuet, illius consoletur alloquius. Post horam nonam in cõmune concurritur, Psalmi resonant, Scriptura recitatur et more, & cõpletis orationibus, cunctisque residentibus, medijs, quẽ patrem vocant, incipit disputare. Quo loquente, tantũ silētium fit, vt nemo alium aspiciere, nemo audeat exscreare. Dicentis laus est in fletu audientiũ. Tacite voluntur per ora lacryme, & ne in singultus quidem erumpit dolor. Post hæc conciliũ soluitur, & vnaquęque decuria cum suo parẽte pergit ad mēsam, quibus per singulas hebdomadas vicissim ministrat. Nullus in cibo strepit⁹ est, nemo comedēs loquitur. Dehinc cõsurgunt pariter, & hymno dicto ad præsepia redeunt, ibi vsque ad vesperam cum suis vniuersisque loquitur, & dicit, Vidistis illum, & illum? quanta in iplo sit gratia? quãtum silētium? quam moderatus iracul-

fas: si in
nenter
tiones
cellul
ter cap
pant, le
prius i
Hæc H
redean
tati, &
bus ip
quo lu
Certe
de hac
argum
guntur
abbati
prouid
Nec m
la fam
fituras
Malac
fuisse
capit
vere f
ficans
nomi
extitit
conitio
nique
eius,
cinu
tiplic
sequi
nes, q
derum
Colu
factus
succe
diuin
ret à
fo, ip

susi infirmum viderint, consolantur, si in Dei amore fer-
 ventem, cohortantur ad studium. Et quia nocte extra ora-
 tiones publicas, in suo cubili vnusquisq; vigilat, circumeunt
 cellulas singulorum, & aure apposita, quid faciant, diligen-
 ter explorant. Quem tardiozem deprehenderint, non incre-
 pant, sed dissimulato quod norunt, cum sepius visitant, &
 prius incipientes, prouocant magis orare, quam cogunt.
 Hæc Hieronymus, & plura. Nos autem ad multitudinem
 redeamus, quam nequis illorum fortasse temporum felici-
 tati, & fecunditati cuidam tribuat, quæ vnâ cum tempori-
 bus ipsis exaruerit, eadem etiam fuit Benedicti seculo, de
 quo supra diximus, eadem quoque posterioribus seculis.
 Certe Treminus, qui annu vixit circiter MCCCCLXXX.
 de hac ipsa sui ordinis multiplicatione differens, hoc pro
 argumeto affert, quod suo tempore in sola prouincia Mo- *1. de vir.*
 guntina adhuc centum, & vigintiquatuor extarent integre *ill. ca. 2.*
 abbatia, præter alias decem iam separatas, vt ex hac vna
 prouincia reliqua totius ordinis amplitudo conici possit.
 Nec mirum, cum idem adiugat, fuisse tempus, cum illa so-
 la familia quindecim mille haberet abbatias, præter præpo-
 situras, & alia minora cœnobia. Bernardus vero ipse in
 Malachia vita auctor est, in vna Hybernia monasterium
 fuisse multa millia monachorum generans, & multorum
 caput monasterioru, de quo hæc etiã addit, Locus, inquit,
 vere sanctus, fecundusque sanctorum, copiosissime fructi-
 ficans Deo, ita vt vnus ex filiis sancta illius congregationis
 nomine Luanus centum solus monasteriorum fundator
 extitisse dicatur. Quod idcirco dixerim, vt ex hoc vno
 coniciat lector, quam inges fuerit reliqua multitudo. De-
 nique ita Hyberniã, Scotiamque repleuerunt gemina
 eius, vt ea potissimum tempora Dauidici illi versiculi præ-
 cinuisse videntur. Vistasti terram, & inebriasti eam, mul-
 tiplicasti locupletare eam: & in hunc modum cetera quæ
 sequuntur. Nec modo in præfatas, sed in exteris etiã regio-
 nes, quasi inundatione facta, illa se sanctoru examina effu-
 derunt. Ex quibus ad has nostras Gallicanas partes sanctus
 Columbanus ascendens Luxouiese cõstruxit monasteriu,
 factus ibi in gentẽ magnam. Aiunt tam magnam fuisse, vt
 succedẽtibus sibi vicissim choris, continuarentur solemnia
 diuinorum, ita vt ne momẽtum quidẽ diei, ac noctis vaca-
 ret à laudibus. Hæc Bernardus de aliis, quæ eadẽ nos de ip-
 so, ipsiusque familia confirmare possumus, quæ tam breui
 tempore

tempore ita multiplicata est, vt certe pro miraculo fuerit quod quidē illi ipsi diuinitus antea ostēsum est. Nā cum in Claraualle esset, pusillo adhuc suorū numero, visio quā ei obiecta est eiusmodi, vt ex vicinis mōribus tanta vnde diuersi habitus, & diuersa conditionis multitudo descēdere videretur, vt tot⁹ eos locus capere nō posset. Quis autē de recētoribus ordinibus dicemus, tū aliis, tū Franciscano potissimū, cui certe hęc, de qua loquimur, propagatio insigniter tributa videretur, ita vt cū in tot mēbra dispersus sit, vnū eorū, quod Obseruantium vocāt, proximis annis centum fere mille confecerit? Deniq; non ita multis opus esse videretur ad hoc ostendendū, cum res in oculis, & in conspectu sit. Etenim cum tot iam seculis religiosorum nomē vigerit, cum tā multi ordines antiqui extiterint, tam etiam multi variis tēporibus adiuncti sint noui, tamē & illi semper perseuerarunt, & hi quotidie magnopere aucti sunt. Quod mihi cogitāti non solum nihilo imminutus videntur religiosorum numerus, quā fuerit olim, cum ita abūdabatur, sed etiā aliquāto maior factus. Verum tum quidē fortasse magis aduertebatur copia, quoniā ad duas, vel tres familias (plures enim eo tēpore non erant) omnia confluēbant nunc minus aduertitur, quoniā in multas partes diuiditur. Quod igitur maius argumētū quærim⁹ ad hoc vitæ genus confirmandū, eiusque dignitatē declarādā: Nimirū enim hoc illud est, quod Dominus veteribus illis Iudæis quibus suæ gratiæ, suæque præsentia indicium promiserat. Respondeam vos, inquit, & crescere faciā, multiplicabimini, & remabo pactum meū vobiscum. Quin etiam est hoc maximæ perfectionis indicium. Vt enim in natura prius vnūquodque bene constitutum, ac perfectum in suo genere esse ipsam oportet, quā aliud sibi simile generet, quod apparet in herbis, & plantis, perspicue autē in animalibus, ex quo fit, vt si cultas generadi abundantia quandā virtutis, ac virtutum indicet, sic in ea vita, quæ naturam superat, tanta præsertim multiplicatio copiā sanctitatis, ac perfectionis, & eam quædem magnam arguit. Atque hoc etiam eo minus mirabile esset, si religio eiusmodi vitam proponeret, in qua multa esset viuēdi licentia, & quæ carnē, & sensum allectaret. Sed longe omnino secus est. Nam & ea tollit, quæ corpus delectare possunt, & ea præscribit, à quibus natura abhorreat, paupertatem, labores, contemptum, voluntarias penas, doneque perpetuam crucē. Ex quo fit, vt iste concursus homo

Leuit.
c. 26.

num, &
vel at
aliqui
alteri
D
re dic
sic acc
siam a
ginam
& in ce
Agypt
conful
similit
dinem
& vili
in reg
plurid
mos h
vestitu
Christ
eius sp
tributa
rusalē
angel
simile
uiuunt
tura
vt var
eo ma
tiplic
varius
grati
te pro
fit, ei
gis ac
attigi
auge
tudo
dine
lo dic
gent
ad ve

num, & quidem tum nobilium, tum adoleſcētium, quorum vel ætas, vel conſuetudo deliciarum, iſta aſperiora refugit, aliquid diuini arguat, quod in religione inſit, neque id vlli alteri rei plane alcribi poſſit.

De multitudine autem ordinum ipſorum hoc etiam vere dici poteſt, maximum ex eo quoque ornāmētum Eccleſiæ accedere. Recte enim, & ſapienter Bernardus, qui Eccleſiam ait tam multis, & diſſimilibus ordinibus variari, vt reginam, quæ in pſalmo legitur circumamicta varietatibus, & in eo agnoſci tunicam polimytam Iosephi, nō illius, qui Aegyptum, ſed eius qui mundum ſaluauit, eandemque in- conſulilem, propter indiuiduam caritatem, & ſimilem diſſimilitudinē, quæ in ea eluceat. Ac præter hanc pulchritudinem, de qua hic Bernardus, habet etiam ea res dignitatē, & vtilitatem permagnam. Dignitatē quidem, quoniam vt in regum aulis, ita in hac Dei aula, quæ eſt eccleſia, ad amplitudinem, atque maiestatem pertinebat, vt quāplurimos haberet ſeruorū ordines, qui & inſtituto, & ipſo etiam veſtitu, quaſi in multas claſſes diſtincti eſſent. Quod vt Chriſti ſponſi honorē, & cultum ſine dubio auget, ſic etiā eius ſponſæ Eccleſiæ nihil elegantius, aut magnificentius tribui poterat, quā vt hac quoque re ad illius cæleſtis Hieruſalē imaginem quam proxime accederet, in qua nō vnus angelorum ordo, ſed tot ordines, tot hierarchiæ, & natura ſimiles, & tamē gradu, officijſque diſpares, aſſidue Deo ſeruiunt. Scite etiam, & doctē B. Thomas, Sicut, inquit, in naturæ ordine tanta à Deo rerum varietas ideo inducta eſt, vt variæ eius perfectiones, quo pluribus communicarētur, eo magis innoteſcerent, ita in hoc ordine gratiæ iſta multiplicatione ſtatuum, officiorum, ac munerum id agitur, vt variis modis, & à variis mēbris participetur illa plenitudo gratiæ, quæ à Chriſto Domino, & Saluatore noſtro, vt capite promanat. Ex quo maior vtiq; ipſius Chriſti gloria exiſtit, cuius & vis in merendo, & liberalitas in donando magis ac magis illuſtratur. Addit etiam illud, quod paulo ante attigimus, hac quoque re Eccleſiæ ipſius pulchritudinem auget, quoniā & in ordine magna ſine dubio eſt pulchritudo, atque ornatus, nec ordo iſte eſſe poteſt ſine multitudine. Itaque huc etiam cōmode refert quod eſt ab Apoſtolo dictū, In magna domo non ſolum ſunt vaſa aurea, & argentea, ſed etiā lignea, & ficilia. Accedit deinde, quod iam ad vtilitatē pertinet, quod cum vnaqueque religio aliquid proprii j,

In apol.
ad Gul.
Pſal. 44.
Gen. 37.

2. 2. q
183. ar-
tic. 2.

2. Ti. 2.

1. Pol. c. 1.

proprij, ac præcipui habeat, quod spectet, & quod sequatur, multo id melius, perfectiusque singulæ exequentur, si in vno tantum opere totæ versentur. Multa enim sunt opera, quæ sese inuicē impediunt, & alia certe suauius, & facilius perficiuntur, si separatim perficiantur. Itaq; vt Aristoteles animæ corpus ita à natura fabricatū esse, vt singulis sensibus singula membra tanquam instrumenta destinaret, et sibi mutuo impedimēto essent, si eodē tempore plura opera exercēda occurrerēt, sic multo magis in gratiæ muneribus decebat omnino illam Dei diuitem sapiētiam, vt variis partiēdo, quicquid id esset & operis, & præmi, cum pluribus communicaret. Quin etiam vt ad ciuitatis commodum, atq; ornatum quoque spectat, varios eam habere, multorumq; generum opifices, quorum alij lanam, alij ferum, alij lignum, & cetera tractēt, quo nihil ciuibus ad vitum, & cultū desit, ac non solum in artibus sit distinctio, sed easdē artes plures etiā exerçant, et maior sit rerū copia: ita in hac spiritali Dei ciuitate, quoniā tam multa ad fideiū salutem requirebantur, hoc Dei sapientia prouidit, vt ea multa à variis religionum generibus suppeditarēt. Indigebat Ecclesia precibus, à quibus subleuaretur in omnibus periculis, ac difficultatibus, & quarū perpetuo prædio fulciretur. Ideo quidā sunt ordines ad hoc vnum facti, vt se diuinarū rerum contēplationi totos dederēt. Indigebat ieiuniis, ceterisque asperitatibus, tum vt Deus mortaliū peccatis placaretur, tum vt homines exēplum haberent, quod imitarētur. Quare hos quoque ordines fundari oportuit, qui habitu, qui ciborū abstinētia, qui summa paupertate hunc præcipue vitæ rigore profiterentur. Indigebat etiam concionibus, & doctrina, & insuper iis, qui populos verbo instruerēt, confessionibus expiarent. Ad hæc omnia Dei prouidētia certos quasi destinauit opifices, qui & voluntate, & facultate ab illo accepta, suum quique munus amplecterētur. Quibus rebus effectum est, vt hæc Dei, quem admodum antea appellauimus, ciuitas, omnibus esset prædictis instructa, quæ vel ad necessitatē, vel etiā ad commoditatem adipiscendæ salutis pertinere videbātur. In quo illud quoque aduertēdum video, quo magnopere diuina bonitas, & cura quædā humani generis commēdatur, quod vt medici, cum ægrotus appetētiā ciborum perdidit, accommodat se, quantum licet, ad eos cibos, quos ille minime aspernetur, vltroque plures proponunt, vt è multis aliqui saltem placeant

placant
meriti
tam m
uersis
studiu
xime
menla
omnib
Varia
pension
tudine
tionē,
ma val
neque
que pro
& fau
uis illa
gubern
que ill
lapien
nurtur
sa pug
dem
ms, v
feruor
aliis e
sempe
quali

Q
u
ti
tem
videtur
tium
ctorit
Est au

placeant, sic Deus, quoniã seculares homines negotiis immerſi terrenis caeleſtiũ guſtum, ac deſiderium amiſerant, tam multas præſto eſſe voluit quaſi ſpirituales epulas à diuerſis diuerſa ratione conditas, ac paratas, vt qui vnas faſtidiret, ab aliis alliceretur. Addamus illam quoque vel maxime neceſſariã cauſam, voluiſſe Deum, quod fuit illi⁹ immenſe bonitatis, omnibus cõſulere, & quaſi viam ſternere omnibus, qui ad virtutis perfectionẽ peruenire cuperent. Varia enim ſunt hominũ ingenja, & naturæ, & variæ propenſiones, nec eadem omnibus corporis vires. Quidã ſolitudine, quidã frequentia delectantur; alij otii, & ceſſationẽ, alij ipſum negotium ferre non poſſunt; nonnullis firma valetudo, aliis imbecilla, vt labores, & aſperiorẽ vitam nequeant tolerare. Itaq; his omnibus ſuum ſtatum, ſuumque proprium quaſi pabulum præberi oportuit, quod eſſet & ſaluti ſimul, & eorũ conſtitutioni congruens: idque ſuauiſ illa prouidentia requirebat, quam Deus in hominum gubernatione perpetuo retinet, nec dimittit vnquã. Denique illud etiam in his ordinibus multiplicãdis diuina egit ſapientia, vt identidẽ noua Eccleſiæ ſuæ ſupplementa ſubmitteret, quæ cum eſſent integra, & recentia, & alacrius ipſa pugnarent, & alios iam fortalſe pugnando feſſos ad eandem alacritatẽ excitarent. Hoc enim vſu ipſo venire videmus, vt horum, qui poſtremi adueniũt, & maior ſoleat eſſe feruor, & ceteris etiam vel imitatione, vel verecundiã, vel alius ex cauſis animos, ſtimuloſque addere: ex quo fit, vt ſemper in Dei Eccleſia feruor cõſeruetur, dum ſubinde hiſ quaſi igniculis additis inſtauratur.

*De viris ſanctitate ſimul, & doctrina inſignibus,
qui religioſi fuerunt.*

C A P V T X X V.

Q V E M A D M O D V M in Eccleſiæ ſanctę commẽdatione quid eſt optimũ inter alia argumẽtũ, quod tam multum cõmẽtes viri in ea fuerint, quos vix ſingulos, multo autem minus vniuerſos, errare potuiſſe credendũ ſit, ſic mihi videtur idem in religioſo inſtituto valere, cũ tanta præſtãtium virorũ multitudo id ſequuti ſint, vt vel ſola eorũ auctoritas ſatis eſſe poſſit ad illud omni laude cũmulandum. Eſt autem eiufmodi hæc multitudo, vt ſi quaſi ratiocinãdo ſummam

summā eorum subducam⁹, qui in tota Christi Ecclesia, doctrinę simul, atq; sãctitatis gloria florere, sine vlla dubitatione, maximā partē inueniamus fuisse ex religiosis. Quod si in eis hoc effecit religio, vt tantā excellētiā huius virtutis boni adipiscerētur, quid ea melius, aut quid vtilius. Sin illi aliunde ad religionē bona illa attulerunt, hæc tamen magna esset religiosæ vitæ laus, quod tal es, & tanti viri diuini viuēdi formulā tenuissent, quorum vestigiis insistere, non possit non esse tutum, & laudabile. Ac si vrbibus, & nationibus integris gloriosum est, vnum, aut alterū ciuem habuisse, qui vel doctrina, vel militari gloria excelluerit, & quod id cōtigat, eorū memoriā ex annalib⁹, & antiquitate iactare solent, quasi vnus virtus ad cōmunē laudem pertinet, quanto magis gloriari posset Religio tā multis, tāque præstantibus aīnis: præsertim quod Romæ, vel Athenis nati, casus quidā fuit, neq; id eius, qui nascitur, iudicio fieri potuit. At verò quod hi viri religiosum statum expetierint, id ab iis certo consilio, ac iudicio factum est, quod eius boni cognoscerēt. Itaque quantacumque est eorum auctoritas, ea tota religionis dignitatem exornat, primum quod nunquam ij tale institutum adamassent, nisi merito amandum cognouissent, deinde quod ad illius per se dignitatem ipso quoque aliquid splendoris suo splendore attulerunt. Innumerabiles autem fuere religiosi, viri magni, & hominum quoque opinione, ac fama celeberrimi: nos tamen nō omnes hoc loco commemorabimus, quod esset infinitum, sed eos tantum, qui præter eximiam virtutem, insuper etiā doctrinā, & eruditionem excellētem adiunxere: atque ex his etiam ipsis præcipuos tantum ex omni ætate delibabimus, Græcos prius, deinde Latinos. Primum autem offert se Serapion antiquissimus, nempe anno post Christum natum CXCIII. qui, vt traditur, adolescens adhuc monastica vita excultus, postea etiā Patriarcha Antiochenus octau⁹ à Petro Apostolo, suorū temporū doctissimus, & eloquētissimus fuit, & multa ad aliorū vtilitatem egregie cōscripsit. Huic similis aliquāto post Pamphilus fuit anno cccx. ipse quoque sui seculi eruditissimus habit⁹, de cuius etiā nobili bibliotheca mentionem facit Hieronymus. Atque hic etiam à Maximiano ob Christi fidē occisus, religionis laudem martyrij gloria cumulauit. Aequalis pene Pamphilus fuit Lucian⁹, ipse quoque ab ineunte ætate monachus, quod scribit Suidas doctrina clarū Antiochiæ ludum aperuisse.

De scri-
pt. Eccl.

ex quo

ex quo multi insignes viri prodierint : atque hic ad extremū ab eodem Maximiano fame extinctus est, cum in carcerem coniecto nullum cibum præter carnes idolis immolatas præberi iussisset. Commemorabilis etiam fuit Ioannes Climachus annum circiter CCCXL. qui vixit in monasterio montis Sinai, suæque tempora illustravit non vira solum, sed scriptis etiam, & sermonibus. Nec minor isto effrenus Syrus, is qui Basilium inuisens, revelatione diuina ab ipso cognitus est, à quo presbyter ordinatus, numquam adduci potuit, vt sacrificaret, tanta erat in eo humilitas : alteri tamen eius muneris parti egregie satisfecit, populos docendo, & instituendo, in quo ita valuit eloquentia, vt inter disertos sui seculi esset clarissimus. Multa etiam scripsit, quæ, vt ait Hieronymus, in plerisque Orientis Ecclesiis, post scripturarum lectionem publice recitabantur. Sed nihil ita fuisse illis temporibus, vt Basilus ipse, & Gregorius Nazianzenus, doctrina æquales, amore, ac vita coniunctissimi. Nam cum Gregorius Athenas petens magna in mari tempestate iactatus, monasticam vitam vouisset, si incolumis euaderet, id deinde studii absolutis cum perficere decerneret, Basilium etiam, cum quo familiarissime vixerat, quasi manu iniecta, secum abduxit. Itaque pertredecim annos in monasterio solis diuinæ Scripturæ libris, ac Theologiæ operam tantam dederunt, quantam postea orbis terrarum sensit: donec Basilus quidem Cæsareæ, Gregorius Nazianzi, deinde etiam Constantinopoli Episcopus factus est. Quæ vero vterque egerint, quæ pertulerint, quæ etiam scripserint, superfluum est recensere, cum sint omnia notissima. Illud ergo hic tantummodo addendum puto, adeo monasticæ vitæ amorem ambos retinuisse, vt Basilus semper eius officia vna cum Pastoralis cura obierit, Gregorius etiam relicta ea cura, domum sese ad priuata monachi studia retulerit, in quibus vsque ad extremum spiritum se exercuit. Nec mirum: videmus enim quæ ipsemet de se scribat in quadam oratione, vbi hanc ipsam rationem reddit, cur Episcopatu, qui ei offerebatur, repudiato, fugisset in Pontum, quoniam adeo hac religiosa vita delectaretur, vt ab ea separari non posset; quam, inquit, vitam cum iam à primis annis adamassem, sic vt vix quispiam eorum, qui literis operam dederunt, eamque in grauissimis periculis Deo vouissem, immo etiam hactenus velut è limine, & vestibulo contigissem, ipsaque eius experientia maiori ipsius amore, & desiderio flagrare, non tuli

Ibidem.

me ab ea tanquam ab asylo euelli. His vero proximus fuit Epiphanius, vir plane magnus. hic parentibus Iudæis ortus, cum Luciano monacho occurrens, lucidum globum super eius caput descendentem vidisset, ita non solum Christianus, sed etiam monasticæ religionis amore exarsit, vt ei status adiungi, & in eius monasterio Deo famulari vuleret, quod quidem monasterium antea obscurum, & ignobile, is deinde maiorem in modum illustrauit. Denique cum ad Episcopalem curam postulatus, nauis, quæ primum occurrerat, fragisset, incidit in illam ipsam molestiam, quam summo studio vitabat. Nam in Cyprum insulam delatus, Salamina, vbi de eligendo pastore agebatur, diuino admonitu, omnium suffragiis, ei muneri inuitus, ac repugnans consecratus est. Quid autem de Chrysostomo dicemus, cuius vita in hoc idem tempus incidit, nempe in annum CCCC. de quo hoc accepimus, cum adhuc in solitario quodam monasterio versaretur, astitisse Angelum Flauiano Patriarchæ Antiocheno, cum magna luce, qui iusserit, vt Ioannem adiret, & sacerdotem institueret, atque eadem etiam hora Ioanni ipsi se ostendisse, & mandasse, vt Flavianum sequeretur: quare cum annis duodecim strenuam illi Ecclesiæ operam nauasset, deinde Constantinopoli Archiepiscopus factus, tantum multos labores, & molestias, scribendo, dicendo, & communi bono prouidendo pertulit, ita etiam exagitarus est inimicorum inuidia, & principum, quibus audacter resistebat, potentia, vt in exilio, & in magnis ærumnis mortuus, vt præter alias laudes, martyr quoque appellari possit. Notum est etiam Ioannes Damascenus anno circiter DCCXXX. cuius traditionem tanta, quæ adhuc extant, opera testantur, sanctitatem autem vita ipsa magno præsertim humilitatis, ac mortificationis fundamento nixa. Atque hic etiam quantumcumque fuit, à monacho altero factus est, qui, vt scriptum est, in Syriam captiuus abductus, & huic Ioanni magister datus, cum breui sua omni doctrina imbuir. Fuere etiam alij minus quidem celebres, quam quos adhuc diximus, sed insignes tamen, & magni, vt Nilus, vt Isacius, Eurymus, Thadæus, vt Anastasius, quibus extremo loco numerari etiam debet Bessarion, is qui anno MCCCCXXXIX. in Concilio Florentino præcipuus auctor fuit conciliandi Græcos cum Latina Ecclesia, atque Ephesinum Episcopum, qui solus dissenserat, voce, ac postea etiam libro scripserat acerrime confutauit, certe inter doctissimos illius ætatis

habitus,

habitus, cui doctrinæ cum hæc pietas, ac zelus accederet:
ab Eugenio IIII. Cardinalis creatus, maiora deinceps in
Ecclesiæ utilitatem perfecit.

Hæc igitur de Græcis. Inter Latinos autem primus locus
merito debetur duobus illis Ecclesiæ luminibus Hierony-
mo, & Augustino. Nam de Hieronymo quidem hoc constat,
ab ineunte adolescentia eum monachi vitam egisse, neque
vnuquam mutasse, quamvis vel Romam, vel Antiochiam,
aut ad alia loca peregrinatus sit. Quare cum eum Paulinus
Episcopus rogaret, ac pene cogeret ad sacros ordines susci-
piendos, assensit quidem, sed ea conditione, ne monasticam
professionem desineret, quod ipsemet ad Pammachium scri-
bit, adiungens, noluisse id à se sub presbyteri nomine tolli,
propter quod seculum reliquerat. Itaque numquam se,
quamvis sacerdos factus, in cleri ordinem traduci passus
est, nec suam operam concionibus ad populum habendis
impendere voluit, licet multum de eo ab Epiphano rogatus,
vt ipse narrat in epistola ad Ioannem Hierosolymitanum.
Deinde multo maxime vergente iam ætate Hierosolyman
reuersus, cum Paula suis opibus ad Domini præsepe duo mon-
asteria adincaffer, vnum feminis, alterum viris, in hoc
sibi sedem fixit, idque etiam propriis deinde sumptibus am-
plificauit. Ita enim ipse testatur, hac se causa Paulinianum
fratrem in patriam misisse, vt semirutas villulas, quæ barba-
torum manus effugerant, & reliquum patrimonium vende-
ret, quo confluentes de toto orbe monachorum turbas, qui-
bus, vt ipse ait, pene obruebatur, excipere posset hospitio.
Quod vero huius etiam loci gubernationem ipse sustineret,
declarat id quod Hieronymus idem alibi scribit, se ob mul-
titudinem aduentantium, & ob sanctorum fratrum, mon-
asterique curas, commentarios in Hieremiam per inter-
nalla dictasse. De Augustino autem etsi ex aliis scriptori-
bus, & potissimum ex Posidonio, satis est notum, iuvat ta-
men ipsius verba de re hæc cognoscere. Ego, inquit, qui hæc
scribo, perfectionem, de qua Dominus loquutus est, quando
ait diuiti adolescenti, Vade, vende omnia quæ habes, & da
pauperibus, & veni sequere me, vehementer adamaui, &
non meis viribus, sed gratia ipsius adiuuante, feci. Quan-
tum autem in hac perfectionis via profecerim, magis qui-
dem ego noui, quam quisquam alius homo, sed magis Deus,
quam ego. Et ad hoc propositum quantis possum viribus
alios exhortor, & in nomine Domini habeo consortes,

Epi. 61.

Epi. 60.

Epi. 26.

In præm.
lib. 4. in
Hierem.

Epi. 89.

quæst. 4.

3. Conci.
Petil. c.
40.

quibus hoc per meum ministerium persuasum est. Alio autē loco quid hoc nomine audiret ab hæreticis, ira induta, Perrexit ore maledico Petilianus in vituperationem monasteriorum, & monachorum, arguens etiam me, quod genus huius vitæ à me fuerit institutum: quod genus vitæ omnino quale sit, nescit, vel potius toto orbe notissimum nescit se fingit. Quid igitur maius, aut honorificentius de religioſo statu prædicari potest, quàm quod hi duo tales, & tanti viri eum statum amplexi sint, idque tanto studio, & amore, quantum ipsimet proficentur? Nam si ingenium quærimus, nihil acutius; si doctrinam, nihil eruditius; si docendi, aut scribendi facultatem, nihil vberius; si vero virtutem, nihil sanctius denique si auctoritatem, nihil grauius vtroque in vniuersa Ecclesia vnquam extitit, aut existet vnquam. Paulinum etiam Nolanum, vel potius Vasconem (nam hic patriam, illic Episcopatum habuit) monachum fuisse ex Hieronymi epistola intelligi potest, qua eum vt adhuc monachum, nondum Episcopum instituens, & laudat, quod tunc cum animo mutarit, seque pauperem spiritu, & operibus gloriatur, & monet, vt secularium, maximèque potentium hominum consortium deuitet. Quid enim, inquit, tibi necesse est ea videre crebrius, quorum contempſit monachus esse cœpisti? Atque huius quidem quantæ, & quam elegans doctrina fuerit, ipsius opera testantur, pietatem autem admirabilem, tum alia eius facta, tum illud præcipuum, quod seipsum pro viduæ filio redimendo barbari vendi voluerit, quod factum adeo luculente, & quidem merito ab Augustino, & Gregorio celebratur. Inter hos magnos, & excellentes huius ætatis viros nihil dubitarim connumerare etiam magnum illum Martinum Turonensem, quoniam etſi non eam doctrinam habuit, quæ in scholis acquiritur, ea certe abundauit, quæ de cœlo demittitur; idque ita, vt conciones, & quasuis disputationes, & omnes denique Episcopalis officij functiones tam præclare sustineret; quod quidem sine doctrina fieri non potest. Hic igitur vir tantus Mediolani primum, deinde ab Auxentio Arriano hinc exrutatus, alterum apud Pictauios monasterium instituit, tertium Turoni iam Episcopus: vbi quamquam Episcopus, tamen vt Sulpitius eius familiarissimus scripsit, religioſam nihilominus disciplinam vna cum aliis octoginta monachis ad extremum vsque spiritum seruauit, in summo paupertatis rigore, cum tamen plerique inter eos essent nobiles, & molliet

1. Ciuit.
cap. 10.
3. Dialo.
cap. 2.

educati

educa
sanus
Chryſ
fican
qu
cong
quant
mbus
nobil
num
adhu
fuit P
atque
ne mu
post a
quoq
sed in
preſe
ciſde
etiam
hic
The
Bohe
Clas
dum
prius
na;
DL
quag
rari
que
de h
hu
cath
adhu
in pr
ſe co
tus
cui
cath
Cui
eaq

edocati. Eisdem quoque temporibus viguit Ioannes Cas-
 sianus, genere Scythæ, stylo cum primis Latinus, qui prius
 Chrysolomi discipulus, Massiliæ deinde monasterium ædi-
 ficauit, in quo instituendo, ac regendo non est dubitandum,
 quin re ipsa explicarit quæcunque ex sanctorum Patrum
 congressu, ac sermone scriptis mandauerat: quæ scripta
 quantam perfectionem complectantur, notum est om-
 nibus. Eucherius autem ille Lugdunensis ex Lyrinensi cœ-
 nobio ad pastorem curam euocatus, & suo tempore, an-
 num circiter C C C C L. illustris admodum fuit, & est
 adhuc nostro, ob multos, & doctos libros. Ei fere æqualis
 fuit Prosper Episcopus Rhegiensis, quem antea monachum,
 atque etiam Leoni Magno à secretis fuisse, cuiusque nomi-
 ne multas epistolas scripsisse tradunt historici. Paucis vero
 post annis, id est circiter annum quingentesimum, Fulgentij
 quoque nomen in Africa, quamquam non in sola Africa,
 sed in toto orbe viguit, qui multa doctissime egit, & scripsit
 præsertim aduersus hæreticos, multa etiam fortissime ab
 eisdem pertulit: religiosam vero vitã adeo complexus est, vt
 etiam in ipso Episcopatu semper retinuerit. Nec minor, quã
 hic Cassiodorus fuit, antea Rauennæ vrbis Senator, &
 Theodorici Italiæ Regis Cancellarius, à quo post occisum
 Bohetium abhorrens, eumque vna cum mundo deserens,
 Cassense monasterium ex Benedicti instituto adhuc admo-
 dum recenti fundauit, ei que se insuper dicauit, vir in omni
 prius seculari litteratura peritus, postea vero etiam diui-
 na; quod adhuc eius opera ostendunt. Vixit anno Domini
 DL. Gregorium vero magnum, qui annis post hunc quin-
 quaginta fuit, quis digne laudare possit? aut quis satis admi-
 rari illam sanctitatem, illam etiam doctrinæ vbertatem,
 quæ se per tot libros ad mortalium vtilitatem effudit? Sed
 de hoc alius etiam erit dicendi locus inter Pontifices. Atque
 huius etiam ætate vixit Gregorius ille Turonensis, ad eam
 cathedram ex monasterio euectus, cuius doctrinæ multa
 adhuc extant monumenta. In Hispania autem religionem
 in primis ornarunt Eutropius, qui ab ineunte ætate Christo
 se consecrans, postea ex Abbate Valentinus Episcopus crea-
 tus est, anno ferme sexcentesimo decimo: tum Isidorus,
 cui post vitam diu in religioso ordine actam, Hispalensis
 cathedra mandata est, anno sexcentesimo nonagesimo.
 Cuius discipulus, ac virtutis quoque imitator fuit Ihesonius,
 eaque disciplina ita profecit, vt deinde Toletanæ Ecclesiæ
 præfectus

præfectus sit. Huius autem præclara opera adhuc in manibus sunt, & inter alia liber de virginitate Mariæ, cuius ille præcipuus cultor fuit: quo libro absoluto, ferunt ei se Virginitatem visendam præbuisse, cum codicem manu teneret, cuiusque studium in se ornanda collaudaret. Illustris etiam fuit in Gallia eodem plane tempore Cæsarius monachus prius, & Abbas Lyrinensis, postea episcopus Arelatenensis, vir doctus, & sanctus, atque, ut constat, magna dicendi facultate instructus. Habuit etiam Anglia insignes homines ex iisdem institutis, & in primis Bedam, quem anno salutis DCCXXXIII ex hac vita migrasse accepimus. Hic ab anno ætatis suæ leptimo, quo in monasterij disciplinam traditus est, usque ad nonagesimum secundum (tot enim vixit) hoc omne tempus in vno pietatis ac doctrinæ studio consumpsit; itaque tam multa volumina scripsit, & tam doctè scripsit, ut pene alter Augustinus habeatur. Quarta vero esset eius auctoritas apud omnes, illud indicat, quod adhuc viventis & superstitis scripta in tota Anglicana Ecclesia, perinde ac sanctorum Patrum publice legi solebant: quibus quoniam nondum Sancti, qui scilicet in terris degeret, nomen addi poterat, addebatur Venerabilis, eoque factum est, ut etiã illo mortuo, is tamen titulus in eius operibus permaneret. Quod autem vulgo dici solet, eum oculis captum fuisse, omnino falsum est cõmentitium. Atque in eadem Anglia affulsit etiam Anselmus annum circiter MLXXX. qui primùm monachus, deinde Cantuariensis episcopus, tum sanctè viuendo, tum etiã erudite multa scribendo, quæ scripta adhuc extant, magnã sibi, & religioso nomini gloriã peperit. Præter hos alij quoque multi extiterunt in omnibus familiis, qui virtutis excellentiam cum eruditionis excellentia coniungentes, luxere, & nunc etiam lucet in Ecclesia Christiana, quasi stellæ ad illuminandã huius nostræ peregrinationis noctem. Quid enim sancto Thomæ Aquinati, quid Bonaventuræ & aliis pluribus defuit ad sanctitatem, vel ad scientiam, ut veteribus illi comparari non possint? Sed hi recentiores, & alius erit de iis dicendi locus. Nunc ita hoc caput cõcludendum est, ut cum gaudio, & cum admiratione agnoscamus, quos heroes, vel ut Paulus loquitur, quas columnas religiosa instituta Ecclesiæ sanctæ suppeditarint, quibus & instituta hæc mirum in modum ornarentur, & ipsam Ecclesiam suo ornatu exornarent. Nam si aduertamus, ex quatuor Grecis Doctõribus tres religiosos, tres item ex quatuor Latinis fuisse reperiemus: ex reliquis autem sanctissimis quibusque,

& doctissi-

Gal. 2.

& doctissimis viris, multo maiorem horum fuisse partem.

De viris principibus, qui religiosam vitam duxere.

CAPVT XXVI.

SVNT quidem apud Deum animæ omnes, vt æqualis
 Snaturæ, sic etiam æqualis pretij, & potius si quod videatur
 ab illo discrimen seruatum, hoc seruatum est, vt magis
 pauperes eligeret, quam diuites, magisque contemptos,
 quam honoratos in seculo. Sed tamen hi nescio quomodo,
 vt quo illustriori, & clariori quisque ortus est sanguine,
 eius virtus maiori plausu excipitur, siue quia res
 difficilior, siue ob eam causam, quam reddit Augustinus. *Con. 8. 6.*
 quia cum multis non sint, multis sunt auctoritati ad salutem,
 & multis præeunt sequentibus, ideò que multum de illis
 gaudetur, quia non de solis gaudetur. Et plus hostis vincitur
 in eo, quem plus tenet, & de quo plures tenet: plus autem
 superbos tenet nomine nobilitatis, & de his plures nomine
 auctoritatis. Hanc igitur ob causam infinita Dei bonitas
 multos quoque eiusmodi ad religiosum famulatum elicere
 voluit, tum ne potentes, vt ait Iob, abiectis videretur, cum
 sit ipse potens, tum etiam religioni hæc quoque laus deesset,
 vt seculari quoque nobilitate ornaretur: denique vt
 eo etiam vis diuinæ gratiæ illustrior esset, si tam magna
 vincula, quibus eiusmodi homines illigantur, dirumperet.
 Ex quo illa sunt, quæ S. Bernardus ad manum quandam nobilium
 nouitiorum, qui Cisterciensi instituto recens se tradiderant,
 in epistola quadam scribit. Legeram, inquit, non multos nobiles,
 non multos sapientes, non multos potentes elegit Deus. At nunc
 præter regulam, mira Dei potentia, talium conuertitur multitudo.
 Vilescit gloria præiens, iuuentutis flos conculcatur, non
 reputatur generositas, sapientia mundi stultitia iudicatur,
 non acquiritur carni & sanguini, parentum, & carorum
 renunciatur affectibus, fauores, & honores, & dignitates
 reputantur vt stercora, vt Christus lucrifacit. *Ep. 26.*
 Atque eadem est etiam admiratio Hieronymi de sua ætate.
 Nostris, inquit, temporibus Roma possidet, quod mundus
 ante nesciuit. Tunc rari sapientes, potentes, nobiles, Christiani
 nunc multi monachi sapientes, potentes, nobiles. Igitur
 hoc ipsum tractandum iam est, atque ex historiis eorum nomina
 eruenda, qui mundo triumphato, iisque honoribus, ac titulis,
 quos mundus maximos reputat, relictis, de contemptu gloriae,
 vt ait Bernardus, gloriolius sublimati, & sublimius

Zona-
ras to. 3.

gloriatum sunt. Primum autem dicendum de imperatoribus, deinde de regibus, postremo etiam de aliis minoribus principibus: quæ narratio, si erit paulo longior, facile, ut spero, iucunditate compensabitur, ita ut etiam breuior dicetur. Ergo imperatores, qui monasticam vitam professi sunt, plures quidem in Græcia, ut legimus, existerent, ut Anastasius anno Domini DCCXV. Theodosius paucis post annis, Michael anno DCCC. & alter Michael anno MXL. Isaacius etiam Comnenus anno MLX. & præterea nonnulli: sed qui eorum ferme alij aliqua vi coacti eam professi sunt, alij quamquam libere, tamen non eam quam debebat, cum Latina ecclesia coniunctionem tenuerunt, ideo is de industria omissis, duos tantum ex Occidente commemorabimus, quo imperium anno demum DCCC. à Leone III. Pont. in Carolum magnum Franciæ regem transfacimus. Alter igitur fuit Lotharius, is à quo Lotharingia nomen accepit, cū antea Austrasia diceretur. Hic eo honore quindécim annis iuste, & pie administrato, recordatus, ut creditur, sermone, quem Ludouicus ipsius pater moriens habuerat, de mundi vanitate, quam scilicet ipse quoque exper. endo cognorat, humana omnia deserere constituit, atque ex illis imperij fluctibus in portum se religiosæ quietis recipere. Quamobrem, mirante toto orbe terrarum, in Prementis monasterio se conclusit, vbi reliquam vitam transegit in paupertate, & obedientia. Vixit hic anno ferme DCCCLXV. Alter fuit Vgo anno DCCCCXX. qui simul Prouinciæ rex, idemque Imperator, multis rebus bello præclare gestis, multis cumulatæ victoriis, amplissimo denique cœnobio edificato, ipse quoque in eo Christi humilitatem complexus imperatorias opes, ac purpuram cum vili tunica, & solitaria cella libentissime commutauit.

Inter reges primus, quod sciam, in Italia monachus factus est Rachisus ex Longobardorum gente, ita potens, ut bona Italiæ parte potiretur. Hic, ut putatur, ex colloquio cum Zacharia Pont. qui anno DCCXLI. Romanam sedem tenuit, habitus, ita immutatus est, ut Perusia, quam obsidebat, relicta, Papiam reuerfus, regnoque constituto, & in manus Astulphi fratris tradito, in Cassinense monasterium se receperit; quo etiam in loco postea creditur Abbas fuisse. Hunc anno DCCCV. imitatus est Pipinus rex item Italiæ primogenitus Caroli Magni Galliæ regis, qui cum magnum nomen militari gloria sibi peperisset, ad extremum

terminus

territis periculis, quæ in illa potètia inesse videbat, ad cæno-
 hij claustra per fugit, quod ipsemet Veronæ S. Zenonis nomi-
 ne ædificarat, iustisque redditibus stabilierat. In Hispania
 vero Bamba cum per vñdecim annos, quibus regnavit, stre-
 nuus & domi, & foris fuisset, & inter alia ducetas Africano-
 rum prædonum naues depressisset, tum etiam Paulum regē
 ex Gallia irrupentem viuum cepisset, omnia hæc tamen
 monastica vitæ posthabuit, qua suscepta, post septē annos
 sancte exactos, ad præmium euolauit, anno ferme salutis
 DCLXXIII. Anno autem DCCLXXXVI. eadem Hispania
 alterum eius rei exemplum vidit in Veremundo Castellæ re-
 ge, de quo hoc etiam traditur, quod Alphonsum potius con-
 sobrinum, quam duos filios ætate adhuc teneros, sibi sufficie-
 dum putarit, cum ita subditis magis expedire iudicasset, ne à
 pueris regeretur. Ac circiter annū M C L. Ramirus rex Ara-
 gonix bis monachus factus est, primū adolefcens, Sanctio pa-
 tre superstite; deinde cū eo sine liberis defuncto, Petrus qui-
 dam iuffragiis electus non multo post propter superbiam, &
 arrogantiam expulsus esset. Pontificis summi auctoritate, Ra-
 mirus iste cœnobio eductus, iterum purpura, & sceptro illi-
 gatus est, in super etiam vxore. Ex qua deinde cum filiam su-
 scepisset, ea in matrimonium collocata, regnoque in dotem
 tradito, ad sui se monasterij quietem, quasi graui quodā ope-
 re perfunctus, retulit. Feracior tamen horum exemplorum
 Anglia fuit, quam quauis alia prouincia. Primum enim in
 ea Angliæ parte quæ Nortumbria dicitur (erat enim tunc
 dissecta in plura regna) Sigibertus rex tum litteris, tum mul-
 to magis pietate præstans, annū circiter DCXL. multa pri-
 in regno suo ad Dei cultum promouendū præclare constituit,
 deinde se quoque ipsum eidem Deo consecrauit in monaste-
 rio. De quo hoc etiam memorabile fertur, cum aliquanto
 post tempore Pendas Mercix rex Nortumbriam cum ma-
 gnis copiis inuaderet, omnes se ad eum conuertisse, ac deni-
 que etiam compulisse, vt totius regni propugnationem in
 tanto periculo ad Dei gloriam resumeret: illum autem ob
 rei Christianæ causam, profectum quidem esse in castra, sed
 eodem habitu, quo in monasterio, cum virga tantum, quam
 inermis manibus gettabat, exercitum moderaretur. Sed ta-
 men cum, Deo sic volente, Christianorum exercitus à bar-
 baris illis fufus esset, ipse quoque vna cum rege cæsus, eam
 ob causam nonnullis inter sanctos martyres referendus vi-
 sus est. Similis huic Elteredi pietas Mercix regis anno

DCCIII. qui regno pluribus annis cū summa religione
 administrato, Chenredo fratris filio pene puero id reliquit,
 ipse cenobium, quod erat in eadem eius ditione, petens
 quo ita virtutibus profecit, vt etiam deinde Abbas factus
 sit. Ipse vero Chenredus posteriorem vitam patris magis
 inuidens, quam priorem, cum annis tantum quinque
 gnasset, Romam profectus, à Constantino I. Pont. habi-
 tum monasticum suscepit, reliquumque vitæ in ea vici-
 cum summa sanctitate transegit. Porro huic Chenredo
 itineris, tum consilij socius fuit Offa rex alter orientalis
 Saxonum in eadem Anglia, qui item in ipso ætatis flore,
 summa mundanæ felicitatis abundantia, omnia spernens,
 conculcans, ab eodem Constantino detonsus, tunicam
 monastica ornatus est. Nec multo post, id est anno DCCIII.
 Inas rex item horum Saxonum, artibus belli, & pacis incli-
 rus, pietate autem in Romanam sedem adeo memorabilis,
 totum suum regnum ei tributarium sua sponte fecerit: ha-
 igitur Romam ipse quoque se contulit, atq; vt nudum Chri-
 stum nudus, & expeditus sequeretur, regno se exuens, reli-
 sam vitam cum magno animi feruore agressus est. Idem he-
 cit Nortumbriæ rex Ceolulfus, ille, cui Beda suam inscripsit
 historiam. Is cum annis octo imperasset, quasi fessus, & quæ-
 tem expetens, ad religionem fugit: regnum autem Egberti
 patris reliquit, quod ille cum annis viginti tenuisset; deinde
 idem quod Ceolulfus consilium in eodem etiam monas-
 rio sequutus est. Hæc in vna Anglia. In Germania quoque
 lustre fuit Carolimanni factum, eius qui Caroli Martelli
 lius fuit. Hic enim Austrasiæ, & Sueviæ rex multisq; operibus
 clarus, deinde cœlestium amore captus, Romam priuatus & pa-
 per venit, vbi à Zacharia Pōtifice sacros ordines, & religiosum
 habitum accepit, deinde cenobio in Soracte monte ædificato
 illic aliquandiu habitauit. Sed cum propter Urbis propinqua-
 tatem à multis viseretur, quod illius spiritualement quiete in-
 terturbabat, trāstulit se in Cassinatem montem, vbi à Peter-
 nace Abbate summo cū gaudio exceptus, mirabiles progre-
 sus in omni virtute, ac præsertim humilitate effecit. Certum
 eius cenobij annalibus adhuc legitur, eum, cum Abbatibus iu-
 su, vir tantus, pecudes pasceret, tanta alacritate id manus
 obire solitum, quanta numquam antea regium: quinimo
 cum aliquando contigisset, vt vna ex ouibus claudicaret, in
 humeros sublata ad stabulum vsque detulisse, nec eius manus
 alterij sordes auersatum. Vixit Carolus hic annum circiter
 saluta

salutaris DCCCL. Quid autem dicemus de Trebellio Bulgatorum rege, qui anno DCCCLXII. opera Nicolai I. Pont. Christianam amplexus est fidem tãto ardore, vt statim Photinum hæreticum exegerit, deinde filio regnum tradens, Dei famulatu se obstrinxerit. Verum cum paulo post filium ad pristinam impietatem reuertisse cognouisset, vehementer indoluit, tantùmque in eo potuit zelus, vt monasterium egressus, regno recepto, iuuentem in potestatem redactum luminibus orbarit, insuper etiã perpetuo carcere mulctarit, denique regnum Alberto minori filio cum salutaribus monitis consignans, ad suam se recepit cellam. Atque hi ferè reges monasticam disciplinam amplexi traduntur, & ij quidem, vt apparet, antiquiores: nam recentioribus seculis talia virtutis exempla rariora omnino fuerunt. Et tamen Franciscanum ordinem, vt accepimus, ingressus est Ioannes Brenarum Hierusalem, & Imperator Constantinopolitanus, cum S. Franciscum clare inter orandum vidisset suum sibi habitum offerentem. quare, vocato statim Confessario, habitum illum induit, nec multo post febre correptus, quasi vndecima hora adueniens, denarium tamen accepit. Felicio Henricus rex Cypri, qui pluribus etiam annis in eo constituto vixit, nec solum virtutibus, sed miraculis etiam effulsit. Denique ex hoc numero Ioannes etiam Armeniæ rex fuit, qui Leoni nepoti regnum relinquens, quod ita amplum fuisse scribunt, vt quatuor, & viginti reges sub potestate haberet, qui omnes diademate vterentur: hic igitur tantum regnum depouens, elegit abiectus esse in domo Domini, & pro eius amore seruire, qui aliis imperauerat. Verum cum Turcæ in eam prouinciã irrumperent, nec posset Leo resistere, Ioannes Dei causam agi videns, armis nouo more super religiosam tunicam injectis, perrexit ad bellum, in quo Christi hostes ex sinibus suis cum magna strage eiecit ille quidem, sed dum victoriam sequitur, ita Domino visum est, vt in pugna quadam occisus ad cœli præmia euolaret.

His proximi sunt regu filij, ex quibus complures sanè religiosam vitam omnibus honoribus prætulisse cognouimus. Primum enim vnus ille Carolus Magnus tres filios monachos habuisse traditur, Vgonem, Drogonem, Pipinum, quorum duo quidem priores, sua hoc omnino sponte fecerant, hic tertius à patre primum coactus ob regni affectati penam, postea vt requiem gustauit, quod esset bona, etiã ipse libenter. Vixorunt omnes circiter annu DCCCXXX. Vibeano quoque

quoque Hyberniæ regi tres item filij omnes monachi, omnes sancti fuere, Froseus, Follianus, Vitanus, qui anno DCL patria relicta, in Galliam venientes, à Clodoueo rege benignissime suscepti, optione loci ab illo concessa, Pontinnacum monasterio adificando elegerunt. Illa verò egregia æmulatione, quæ inter duos fratres Britanni regis filios contigit, non ferme DCLVII. nam cum Iudaellus, qui in regno successerat, Iodoco fratri consilium aperuisset, quod iam constituerat religiosi status capessendi, proinde se pararet ad regni administrationem, quod illi relicturnus esset, is octo ad deliberandum diebus postulatis, fratrem præueniens, clam ipse ne quid impedimenti obijceretur, ad monasterium abiit, non secum reputans, si regnandi conditio eiusmodi esset, ut eam relinquere fratri expediret, ne sibi quidem expedire, ut eam acciperet. Ricardus etiam Angliæ rex duos filios religiosos habuit, anno DCCCII. quorum alter Villebaldus in Calvanati monte, alter Vnebaldus Magdeburgi in Saxonia institutum professi sunt. Huic simile fuit alterum par fratrum non minus nobile, anno DCCCXLI. Clotarius, & Carolus Magnus, Caroli Fraciæ regis filij, qui vterque religionis regni sceptris prætulere; quo in numero ponendus est etiam Ferricus Ludouici regis Fraciæ filius, anno DCCCCLXII. Henricus filius alterius Ludouici in eodem item regno, sed aliquanto posterior, anno MCL. Ex Franciscana verò familia primum legimus Iacobum primogenitum Regis Maioritarum, cui cum regnū hæreditate deberetur, cæleste præferret regnum, id quod dixi, institutum complexus est, in eoque sancte vixit, multumque in proximis & verbo, & exemplo profecit. Alter fuit Ludouicus Caroli II. Gallorum regis filius, item primogenitus, omnibus cercè animi, & corporis bonis ornatus. Hic cum obles in Hispania salutare religionis consilium cepisset, sed à Franciscanis ob Regis respectū differretur, ipse se voto, nec semel, publice obstrinxit, deinde cū anno MCCXCVII. à Bonifacio VIII. Tolosanus ei Archiepiscopus deferretur, assentiri numquam voluit, nisi prius veteris voti compos heret, ut Franciscanum habitum susciperet, quem in magna nobilium corona susceptū numquam amplius deposuit, sed potius cum habitu, vitæ illius rigorem perpetuo retinuit, episcopales curas religiosi officij cumulans. Hunc imitatus est eius nepos Petrus Aragoniæ Regis filius, anno MCCCLVII. qui in seculi relinquendi deliberatione defixus, dum, ut fit, ancipiti carnis, & spiritus pugna detineretur,

deineretur, apparuisse ei ferunt nocturno quodā viso ipsum
 Ludovicum cum aliquot fratribus ex eodē ordine multa
 gloria colloquentibus, eūq; animasse ad eam vitā comple-
 tendam, in qua tantum esset præmij, ac mercedis: quod ille
 breui exequutus, viginti annos in religione vixit, nō suo tan-
 tum, sed aliorum etiā multorū profectu, quod dicendo vale-
 ret, & multos suis cōcionibus ad Dei amorem inflammaret.

Iam verò Duces, ac dynastæ, inferiorēsq; principes, qui
 religionem professi sunt, ne numerari quidem, aut nominari
 omnes possunt: aliquos tamen cursim indicabimus. Nam ex
 hoc genere fuit Algerius, vt accepimus, Dux Aquitanix vna
 cum Amando filio, anno CCCCXXIX. itēque An-
 selmus Dux Mutinæ, DCCCXL. Dietlandus, & Ancigra-
 dus Duces Sueviæ, DCCCXV. Vigefius Dux Spoleti,
 DCCCXX. Gulielmus Dux Vasconum, CCCCXL. &
 post hunc alter item Gulielmus eius nominis secundus, anno
 DCCCCXII. de quo hoc quoque scribitur, cum in Clu-
 niacensi cænobio Deo militaret, ita humilitatem coluisse,
 vt se infimo cuique subiiceret: quin etiam cum ab Abbate
 panem coquere iussus, tantam celeritatem in obediendo
 adhibuisse, vt in feruentem furnum ingressus, quia scopæ
 ad manum non erant, ipsa veste pavimentum illæsus, & in-
 tactus purgauerit. Sunt præterea alij quoque huius ordinis
 quamplurimi, quos monachos fuisse legimus; sed his bre-
 uitatis causa prætermisissis, paucos ex franciscanis adicie-
 mus, & in primis Gulielmum Burgundiæ Ducem, & Con-
 saluum Marinum Lusitanum, tum Adulphum Alsatix comi-
 tem, qui anno ferme M C C L. ordinem hunc ingressus,
 inter alias virtutes, magnopere mortificationem exercuit;
 nam cum aliquando in sua ipsa ciuitate lactis lagenam, quam
 mendicato acceperat, deferens, tribus filiis, quos in seculo
 reliquerat, magna cum pompa incedentibus occurrisset, at-
 que ob eam rem nescio quo pudore perfundi cœpisset, ita
 seipsum vicit, vt elatam super caput lagenam inuertens, se
 totum lacte madefecerit. Atq; his quidem hominibus fami-
 lia illa non parum abundauit. In nostra autem hac minima
 Societate Iesu, paucis his quibus stetit annis, non paucos ex
 huiusmodi nobilitate à Deo vocatos videmus. Præcipuus
 autem fuit inter hos Franciscus Borgia Dux Gandiensis, qui
 amplissimis in Hispania apud Carolum V. perfunctus hono-
 ribus, magna hominum admiratione, omni mundano fastu
 deposito, religiosam humilitatem amplexus est, in qua etiam
 mirabiles

mirabiles progressus fecit. Cur autem Societatem hanc potissimum, præsertim recentem, & adhuc nouam elegit, eam ipsemet Carolo V. reddidit rationem, quam ego ipse eo audisse me memini; ut si quis esset, qui præter multas, quas possideret, vineas fructuosas, hortum quoque ad suam oblectationem plantare decerneret, nihil ei ab vilo gratius fieri posset, quam si furculum, aut arborem donaret ad illum conferendum: sic cum Dominus, quasi post tot veteres, & nobiles aliorum ordinum vineas, nouissime hunc Societatis hortulum institueret, visum sibi esse, se rem illi gratissimam facturum, si se ipsum quasi arborem qualemcumque hoc ipso loco offerret. Huic similis, id est ex eodem Ducum sanguine, fuit etiam in eadem Hispania Antonius Cordubensis Ducis Feriæ filius, vir singulari pietate, in Italia verò Rodolphus Aquaiuia filius Ducis Atrienfis; cuius familia antiquus & præcipuus est splendor in toto regno Neapolitano. Atque hic quidem tanta spiritus abundantia à Deo vocatus est, ut nulla vi, quæ multa ad eum impediendum a multis adhibita est, retineri vnquam potuerit. Deinde cum breui in omni virtute magnopere profecisset, ad Indiam Orientalem ipsius precibus pene importunis destinatus est, vbi in eius sanctitas eluxit, ut non modo nostris, ac reliquis externis Christianis, sed ipsis quoque ethnicis admirationi esset, vulgòque Angelus nominaretur: ad extremum verò in Scleritanas insulas rei Christianæ causa missus, ab incolis Mæmethanis pro fidei propagatione interemptus est, cum aliquot sociis: quo præclaro exitu reliquam vitam, & religiositas omnes virtutes verissimi, & gloriosissimi martyrij corona exornauit. Sunt præterea in hac eadem Societate nostræ eiusdem fere nobilitatis alij satis multi, tum Ducibus, tum Marchionibus, tum aliis etiam principibus viris prognatis, sed quoniam adhuc viuunt, & nos cum ipsis assidue viuimus, nec illorum pudor, nec noster eos à nobis nominari patitur, itaque monet Sapiens, cum ait, Ante mortem ne laudes hominem quemquam. Quamobrem his omnibus amissis, vni modo commemorabimus recens mortuum, Andream Spinulam, virum primarium tum Genuæ ob sanguinis claritatem, tum Romæ ob eam dignitatem, quæ post Cardinalatum prima habetur, & quasi ianua ad Cardinalatum, quem ille, & iam adeptum, & postea speratum honorem contemnens, ad religiosam disciplinam sese demisit adeoque seculum, & seculi vanitatem intrisit, ut non multo post bis se Vrbis spectandum

Ecccl. 11.

spectan
dicaret
eos die
eriam p
mon
designa
iplos Sa
ante di
plurimi
mundi
cum ga
linus, f

Post
Pexe
sum ita
hic inf
incita
Imper
Theop
se in f
gnope
imagi
cum in
stare f
eius T
dem p
post
remor
et hoc
enim
perij e
exora
hilo ta
sacras
guber
anno
At in

spectandum præbuerit, cum in attrita lacerna panem mendicaret. Quod eius factum tantopere suspexit Roma, vt per eos dies nihil ferè aliud in hominum ore esset, ac quidam etiam pro concione illum Esaiaë locum interpretans, Omnis mons, & collis humiliabitur, non dubitarit Spinulã nostrum designare, quasi vnum ex his collibus, & montibus, qui se ipsos Saluatoris exemplo humiliassent. Sed finis sit: nam, vt ante diximus, ex hac nobilitate, & aliis temporibus quàm plurimi, & his etiam nouissimis non pauci extitere, qui mundi procellas, & scopulos fugientes in religionis portum cum gaudio magno emerferunt, vt si omnes percerere velimus, separato, & bene longo volumine opus sit.

Esa. 40.

De principibus sœminis, quæ religiosam vitam complexæ sunt.

CAPVT XXVII.

POST tot virorum exempla, adicienda sunt etiam aliqua exempla sœminarum, tum quia non hæ minus religiosum statum illustrarunt, tum etiam ob id, quod quo sexus hic infirmior, eo magis ad viros ipsos in omnem virtutem incitandos valere debet. Primum autem occurrit Theodora Imperatrix, quæ circiter annum Domini C C C C L X X X. Theophilo Imperatori hæretico nupta, integram semper se in fide Catholica conseruauit: eo autem extincto, magnopere etiam eam promouit, restituendis præsertim sacris imaginibus, & reuocandis ab exilio sanctis viris. Denique cum imperium aliquot annis administrasset, tanta potestate sponte cedens, in eodem monasterio, in quo mater eius Trulina iam ante Deo seruiebat, sese conclusit. Eandem pietatem præstitit etiam Augusta Imperatrix, quàm post Isaacij viri obitum ne filij quidem orbitas, & infantia remozata est. Quare cum ei tutoribus aliquot destinatis, sese ex hoc mundo exemisset, contigit deinde vt cum Alexius (id enim filio nomen erat) adoleuisset, administratio tamen imperij ex tutorũ manibus eripi non posset. Itaq; eius precibus exorata redijt in palatium, rerũque habenas resumpsit, nihilo tamen minus in religioso proposito permanēs, ipsaque sacras vittas, ac monasticum cultum retinens, donec etiam gubernatione in filij manibus relicta, ad suũ rediit cænobiũ, anno ferme M C X C. Atque hæc quidẽ vtraque in Oriente. At in Occidente Ricardam tradunt Caroli Crassi Impera-

ris

ris vxorem, cum ab eo adulterij ſuſpicionem vocata eſſet, facile quidem crimen diluiſſe, ſed occasione vſam, quam diu optarat, expediendi ſe ab eius matrimonio, in Hallariam ſe recepiffe, ubique monaſterio ædificato, vitam religioſam in eo aggreſſam eſſe, anno DCCCXCI X. Huic ſimiliana fuit cauſa Cunegundis, anno MCXXIX. Henrico, qui Angliæ rex primum, deinde etiam Imperator fuit, nuptias quo ſe ob eandem ſuſpicionem, ac crimen ſeparans, meliores nuptias cum Chriſto Domino contraxit. Felicitior altera Cunegundes, quæ circiter annū MCXX. cum Henrico I. Imperatore pluribus annis perpetuam virginitatem ſeruauit, quo etiã mortuo quindecim annos in Conſugiensî carceribus tranſegit, tam excellenti probitate, vt ab Eccleſia in ſanctorum numerū relata ſit. Agnes item Henrici III. Imp. vxor, eo vita ſuncto, tandiu imperium ex viri voluntate adminiſtrauit, dum filius infans ad duodecimum annum perueniret; quo tempore, & imperio, & inſuper Bauariæ Ducatu, qui ei proprius erat, relicto, Romam petens, hic monaſticam humilitatem profeſſa eſt, anno MCLVII. Idem fecit etiam Elifabeth vxor Alberti I. Imp. & Archiducis Auftriæ, quo tempore ſere occiſo, rebus humanis valere iuſſis. in monaſterio abſe extructo cæleſtem vitã iniiit, anno MCCXC. Eam vero ſequuta ſunt binæ filiæ, altera Regi Vngarorum, altera Camiti Ottingenſi nupta, & binæ neptes, Regina Poloniæ, & filia, quæ iam Duci Vratiſlaviæ erat deſponſa. Iam ex Romanis, in Italia quidem Teſiã primum Rachifij viri, de quo ſupra dictum eſt, exemplum ſequuta, ne loco quidem longiſtate voluit. Vt enim ille in Caſſinate monte, ita hæc in proximo monaſterio, quod olim Scholaſtica incoluerat, abſte inſtaurato, vna cum Retruda filia ſeſe cum inſigni pietate abdidit. In Gallia autem anno DXXXV. Radegundes cum Clotario regi inuita nupſiſſet, poſt aliquot annos facultate ab eo magnis precibus impetrata, Pictauos ſe contulit, ubi ſe Deo conſecrauit, eo ardore, vt breui ad magnam virtutum perfectionem (ita enim traditur) gradum fecerit. Paucis autem poſt annis Adoera Chilpericis regis euſdem Galliarum vxor, vna cum Childerada filia, ad eãdem cæleſtis vitæ exercitacionem ſe à regiis deliciis tranſtulit. Ex hoc numero hinc etiam Batilda, annum circiter DCL. quæ Clodouco rege mortuo, quaſi ſeruitute liberata, & facultate nacta eius perſeuerandi, quod ab ineunte ætate concupierat, Calerum abbatum ubi amplificato, quod iam erat, cœnobio, meliori ſponte

Chriſto
que huius
dem co
Verem
ſuo et
quæ ab
regi Sa
nec con
qui hon
cauſit, ex
etiam re
cum Ch
rum eſt
de Reg
reuer
Inam, d
poſtea o
Eteldra
viroq;
duodec
ſacra
ſterio
vt ſanc
tem an
Sesbur
orbata
ciz, &
culp
iuueni
tillas p
peibus
potto
quæ ſe
& long
tudo.
recenti
ouine
Marga
o. to, d
ne egi
Quan
tas. M

Christo Domino adhaesit, insignis omni virtute, ac praecipue humilitate. In Hispania quoque binas reginas haec eadem consilia sequutas accepimus, alteram Nugnecem, quae Veremundum virum, de quo antea diximus, & praecessit, & suo etiam exemplo non parum impulit: alteram Terasiam, quae ab Alphonso fratre Legionensi rege, Abdalae Toletano regi Saraeno in matrimonium tradita, cum nec precibus, nec contestationibus impedire ipsa potuisset, impediit Deus, qui hominem barbarum grauissimo, ac lethifero morbo percussit, ex quo ille diuinum agnoscens numen, Terasiam intactam remisit, quae statim in S. Pelagij monasterio optatas cum Christo nuptias iniit, anno M. VI. Porro ex Anglia mirum est quam multa huiusmodi suppetant exempla, vt Alfreda Regi Nortumbriae desponsae, illo, priusquam congregeretur, occiso, anno DCLXX. vt Erelburgae, quae Regem Inam, de quo supra dictum est, & prius consiliis impulit, & postea etiam facto sequuta est. Quid autem mirabilius quam Etedrada, quae binis regibus matrimonio coniuncta, cum utroque virginitatem seruauit, a posteriore etiam post annos duodecim facultatem obtinuit migrandi inter virgines Deo sacratas? quam facile est existimare qualis fuerit in monasterio, quae tam sancta fuerit in regno. Atque huius quoque sanctae natalis dies ab Ecclesia commemoratur. Vixit autem anno ferme DCCVI. Eam vero paulo post imitata est Sesburga Cantienfis regina, eius soror, cum marito esset orbata. Extremo loco ne tacenda quidem est Alfreda Merciae, & Nortumbriae regina, quae quasi altera Magdalena culpas priores, ac praecipue iniustam priuigni innocentis iuuenis caedem redimens, duram inter aliquot Christi ancillas penitentiam egit in monasterio, quod ipsa suis sumptibus aedificarat, anno ferme DCCCCLXXV. Regum porro filiastrum ex hac ipsa Anglia, tum ex aliis prouinciis, quae se Deo in monasteriis consecrarunt, magnum omnino, & longum opus esset connumerare, tanta earum est multitudo. Quare antiquioribus illis omissis, nonnullas, quarum recentior est memoria, attingemus. Nam ex Praedicatorum ordine tanquam sydus quoddam effulsit in orbe terrarum Margaritae virtus, quae ab Vngariae rege Bela progenita, ex 30. & viginti, quos vixit, annis, viginquatuor in religione egit, cui scilicet quadriennis exparentum voto dicata est. Quamquam in ea quidem minimum fuit sanguinis nobilitas. Multo enim illustrior fuit vitae sanctitas, & rigor in

corpore castigando, tum perpetuis ieiuniis, tum echnaria flagellis, denique etiam summa quædam humilitas, mirandis præsertim ægrotis, cuius officij studiosissima semper fuit, quæ omnia erant in illa longe mirabiliora, quam in rebus regius sanguis. Hunc vero religiosum statum tanto studio complexa dicitur, vt trium regum, Poloniæ, Bohemæ & Siciliae quoque coniugium contantissime recusarit, quam etiam cum S. Pontificis dispensatio in votis ab ea editis offerretur, respondit intrepide, nares sibi potius, ac labia se precifuram, & oculos eruturam, quam assensuram vlli matrimonio. Mortua est anno salutis M C C L X X. Anno autem M C C C X L I I. Sanctia Siciliae, & Hierusalem regina, patris post mensibus, quam Robertum virum amiserat, Franciscanum habitum Neapoli induit, S. Claræ regulam, paupertatemque professæ, in qua nihil proprij, ne commode quidem habere licebat. Cuius tantum fuisse ferunt humilitatis ardorem, vt à ministro generali suppliciter perierit, vt seare prohiberet, ne amplius Reginae nomine appellaretur, sed Sororis, vt aliæ omnes. Similis etiam fuit virtus Agnetis annum circiter M C C X L. quæ Orethi Boemiæ regis filia, cum Federico I. nupta esset, nunquam assentiri voluit, sed suam potius virginitatem Christo dicauit in Pragensi monasterio eiusdem instituti. Idem quoque fertur de Chanegunde regis filia, & vxore regis. Etenim ex rege Hungariæ nato Boleslao Pudico Poloniæ regi nupta, perpetuam vna cum solo virginitatem seruauit, deinde in monasterio à se fundato religiosam insuper vitam duxit. Ac Ioanna quoque reginae Nauarræ filia, regnum tamen cæleste huic terreno præponens, in Parisiensi monasterio Dei seruitium aggressa est, magno suo bono, magna omnium admiratione. Quin etiam Isabella Francorum regis filia, S. Ludouici soror, mundo contempto, Christi crucem in hoc eodem ordine sumpsit, tanto ardore, vt etiam miraculis claruerit: eamque in eodem regno imitata est etiam Blanca Philippi regis filia, annum circiter M C C C X V I. Sed cõcludamus hæc omnia maximo, eodemque recentissimo exemplo, & quo, si vere dicendum est, nostra hæc ætas non parum ornetur, Margaritæ Austriacæ, quæ cum ex Maximiliano Imperatore, & Maria sorore Philippi Hispaniarum regis, nata esset, tantorum Principum tantique sanguinis soboles, paucos ante annos, mundanas nuptias, & terrena omnia contemnens, virginitatem Deo in B. Claræ familia deuouit, & in ea quidem familia, quæ in

tem pri
tempo
aut qui
videre
iecta
milli
dum e
sus, pri
to mag
confur

H
H
iis etia
tamen
runt, a
Pontifi
non ha
rum m
cum li
tingat
ficum.
pinqui
tur, vt
& illu
religio
est ac
quicun
gimus
uctia,
cus, ar
elefian
Roma
flama
adime
mum
plicau
item e

tem pristini illius instituti exacte retineat, in qua etiam hoc tempore cum omni laude perseverat. Quid igitur pulchrius, aut quid iucundius vel hominibus, vel Angelis ipsis, quam videre talem maiestatem, & talem potentiam sua sponte abiectam ad vilem tunicam, ad cellulam pauperem, ad humillima quævis munera, quæ hic status exigit? Etenim si gaudium est in cælis super vno peccatore, qui ad Deum conuersus, prima adhuc virtutis fundamenta ponere incipiat, quanto magis gaudium esse necesse est de tam perfecta, tamque consummata virtute?

De summis Pontificibus, qui ex religiosis ordinibus creati sunt.

CAPVT XXVIII.

HACTENVS de seculari nobilitate, quæ religiosum statum incendo splendorem ei addidisse visa est. Nunc de his etiam, qui ex religioso statu prodeuntes, non minorem tamen illi splendorem addiderunt, ob munera, quæ gesserunt, amplitudinem, ac præstantiam. Primum autem de Pontificia dignitate, quæ cum tanta sit, vt parem in terris non habeat, vnique Deo sit inferior, cum etiam tantam rerum molem sustineat, vt summam quandam sapientiam cum summa sanctitate coniunctam requirat, quibus id contingat, vt ad eam deligantur, non potest non esse perhonorificum. Quare si domus, ac familia quæuis, & omnis propinquitas, ex qua aliquis ad hoc honoris fastigium assumatur, vt multum sit tenuis, atque ignobilis, tamen nobilitatur, & illustratur, cur non hoc idem eueniat in religione, in quam religiosus quisque iam quasi in propriam familiam ascitus est, ac cuius etiam beneficio ad hanc honorem peruenerunt, quicumque peruenerunt? Igitur in hoc ordine primus, vt legimus, citra quæstionem (nam de quibus aliqua sit controversia, de industria omittimus) Dionysius fuit, natione Græcus, anno à Christo nato CCLX. qui toto decennio, quo Ecclesiam administravit, multa præclare construisse dicitur & Romæ, & alibi, idque præcipue, quod aduersus Samosatheni hæresim tum primum erumpentem, qui Christo diuinitatem admebat. Antiochenum Concilium opposuit, ad extremum vero martyrij quoque laurea religionis lauream duplicauit. Post hunc anno DLXXV. Benedictus I. Romanus item ex monacho Pontifex factus, in turbulentissimâ plane

tempora incidit, cum Italia tota bellis arderet; in quavigilia quadriennio exacto abiit in cælum. Pelagium quoque II. cum, cuius Gregorius alumnus, & successor fuit, ex monastico ordine processisse tradunt tum alij auctores, tum eius libri auctor, qui Cathedra Pontificalis inscribitur, in quo Pontificum series diligenter textitur. Hic anno D. M. C. X. Pontificatum iniiit, decem gessit. Illi proxime successit Gregorius Magnus qui Romæ monasticam vitam in S. Andrea cœnobio vixerat, ex S. Benedicti formula. Cuius quidem præclara facta, quamdiu hoc munus sustinuit, quod fuit annis tredecim, liberalitatem in pauperes, vigilantiam aduersus hæreses, constantiam aduersus ipsos principes, patientiam in perferendis corporis morbis, studium, & attentionem in omnibus gregis sui partibus curandis, diligentiam, atque vbertatem in libris conscribendis, & eam, quæ hæc ornabat omnia, incredibilem animi modestiam, atque humilitatem, ac denique veras omnes virtutes, miracula etiam & saluberrimas Ecclesiæ constitutiones, quid atinet recensere, cum & infinita sint, & ita ferme omnibus nota, atque illustria, ac si nostra ætate vixisset? Nec multo post duos annos, alter item ex eadem S. Benedicti familia eandem cathedram tenuit, Bonifacius III. qui Romæ in cœnobio beati Sebastiani enutritus, eam virtutem, ac pietatem imbuerat, quam deinde in Pontificio munere præstitit: quin etiam in religiosos, ex quibus ipse fuerat, dilexisse fertur, vt edificatum in paterna domo monasterium necessariis redditibus instruxerit; quibus in operibus annos sex, & menses aliquos versatus, ad cœlestia præmia euolauit. Adeodatam quoque huius nominis primum ex monastico ordine extitisse communi omnium scriptorum consensu traditum est: ex cœnobio Romano S. Erasmi in Cœlio monte; cuius eam ferunt fuisse sanctitatem vitæ, vt religiosæ omnes eius virtutes in tanto honoris apice semper effullerint, mansuetudo præsertim, ac lenitas, diuitiarum autem contemptus eiusmodi, vt in pauperes, hospites, omnisque calamitosos omnia petere conferret. Atque hic quidem quatuor annis in Pontificatu vixit, post quem annis tantum interiectis duobus, Agathæ natione Siculus ex monastico item instituto electus est, tantæ vir sancti boniæ quantum etiam miracula testantur, inter quæ illud est insignis non solum potestate, sed caritatis virtute, quod leprosum obuium complexu, atque osculo dignatus, repente sanum reddidit. Nec minor eius constantia aduersus

perfus
asere
Const
quo p
post
in dec
anno
Roma
itaque
singul
Imper
do Im
Roma
ostend
mensu
crimi
alter
prior
mana
cœno
mum
uit,
sua m
bilita
pro ca
reue
hanc
Atque
ac lib
nium
cura
fuisse
aliqu
Sept
Hic
tutus
prog
vius
ria, S
bitus
liffen
rit, it

versus hæreticos Monotelitas vnam in Christo voluntatem
 asserentes, ad quos damnandos impigre celebrem synodum.
 Constantinopoli coegit, quæ sexta synodus appellata est. in
 quo præstantium operum cursu, celeriori morte, nimirum
 post annum secundum, & dimidium, abreptus est. Agarho-
 ni decem tantum mensibus interpositis, quibus Léo II. sedit,
 anno DCLXXIII. successit Benedictus secundus, qui
 Romæ ab infantia monasticæ vitæ consecratus scribitur,
 itaque profecisse tum pietate, tum doctrina, ut ab omnibus
 singularis haberetur. In huius etiam gratiam Constantius
 Imper. sanctionem condidit, ne deinceps in Pontifice crea-
 do Imperatoris assensus expectaretur, sed Cleri, populique
 Romani rata esset electio. Sed tamen tam eminentis virtus
 ostensa est potius Ecclesiæ, quam data: is enim decimo
 mense sublatu est ex hac vita, cum omnium dolore, & la-
 crymis. Deinde duo deinceps Gregorij, secundus, & tertius,
 alter anno DCXVI. alter quindecim post annis: tot enim
 prior vixit in Pontificatu, quem sic gessit, ut non solum Ro-
 manæ urbis fructuosissimus fuerit, templis præsertim, ac
 cœnobis ædificandis, sed reliquæ etiam Ecclesiæ, ac potissi-
 mum Germaniæ, ad quam Bonifacium monachum destina-
 vit, eiusque provinciam primitias ita libenter suscepit, ut etiã
 sua manu baptizare voluerit. Alterius etiam Gregorij no-
 bilitata est sanctitas, & fortitudo, iis præsertim præliis, quæ
 pro catholica fide gessit aduersus Leonem III. Imper. hæ-
 reticum, & sacrarum imaginum hostem, quem etiam ob
 hanc causam imperio, & fidelium communionem priuauit.
 Atque ut eo nihil fortius contra inimicos, ita nihil mitius,
 ac liberalius in pauperes, viduas, pupillósque quorum om-
 nium pater, ac tutor vulgo appellabatur. Vixit in pastoralis
 cura annis fere vndecim. Atque hunc vtrumque monachum
 fuisse constat ex cathedra Pontificali, quam supra diximus,
 aliique auctores consentiunt. Anno vero DCCLVIII.
 Stephanus eius nominis III. hunc eundem gessit honorem.
 Hic à pueritia Romæ in monasterio S. Chrysogoni insti-
 tutus tum doctrina, tum etiam virtute, in vtraque magnos
 progressus habuisse dicitur, quibus deinde cum rerum etiam
 vsus prudentiam adiunxisset, à tribus Pontificibus, Zacha-
 ria, Stephano II. & Paulo, ad res Ecclesiæ grauissimas adhi-
 bitus est. Quare cum tanta præsidia ad Pontificatum attu-
 lisset vix credibile est, quantum & vita, & rebus gestis profue-
 rit, in quibus hoc fuit, quod ad mores Ecclesiæ reformandos

Concilium indixit, quod Lateranense appellatum est. Idem etiam Michaellem, qui Rauennatem cathedram, regum ac principum quorundam gratia fretus occupauerat, fortissime, ac consilio deturbauit, Denique post annum tertium, et menses aliquot decedens, magnum sui desiderium, magnam sanctitatis opinionem reliquit. Postea anno D C C C X VII Paschalis I. Dei utique nutu, ex monasterio S. Stephani Romæ, in quo Abbatiss munus gerebat, ad generalem Christiani gregis curam translatus, id onus paulo amplius, quam annis septem, sustinuit, vir non solum pietate, ac religione abundans, quæ à monacho expectari poterant, sed etiam insigni pectoris robore. Itaque inter alia, seculares magistratus, qui in Pontifice eligendo partes sibi indebitas usurpabant, confregit, & abiecit; clarus etiam pietate, & magnificentia in multis tum ædificandis, tum ditandis ecclesiis. Quadriennio post hunc Paschalem Gregorius IV. ad hoc idem munus lectus est ex monasterio, ut quidam tradunt, Fossæ nouæ: eo ipso, in quo multo post B. Thomas Aquinas decessisse scribitur. In hunc Pontificem virtutes omnes abunde congestas fuisse testantur omnes, qui istas res scripserunt, sanctitatem, eloquentiam, eruditionem, sapientiam. Quam etiam cum barbari, irruptione in Siciliam facta, eam occupassent, eius opera, & auctoritate Corsicæ Princeps, bello in Africam illato, domum se ad sua tutanda recipere omnes coegit; is vero sexdecim annis Ecclesia tam bene, ac feliciter administrata, quieuit in Domino; à cuius morte cum quatuor fluxissent anni, Leo III. ex monasterio S. Martini Romæ, assumptus est: tenuitque eam curam inter summa pericula barbarorum, qui incursione in Italiam facta, omnia diripiebant, iamque etiam extrema urbis Romæ minabantur, quos ille sua potius sanctitate, erectisque, ut Moses, ad cælum manibus, quam milite, prostrigauit, deinde etiam Urbem, ut firmior aduersus eiusmodi impetus esset, munitionibus circumdedit. Cepit magistratum anno D C C C X L VII, gessit annos octo. Anno autem D C C C C II. creatus est Pontifex Leo V. fuitque per dies tantum quadraginta, quem item ex ordine monastico fuisse scribit Tritermius. Post hunc vero ex hoc ordine primus Syluester II. duobus annis ante millesimum, qui in Floriacensi monasterio in Gallia nutritus, Rhemeni primum diœcesi, deinde etiam Rauennati, postremo toti Ecclesiæ præpositus est, quo munere annis quatuor, & sex mensibus functus est. Hunc scientijs omnibus instructissimum fuisse

*L. 4. de
vir. ill.
cap. 8.*

fuisse
phia,
Geom
ce fecit
dem
autem
in Ho
vulgi
aucto
rati h
lis illi
qui ta
appell
credit
tanto
gus I
catum
incert
non te
thetra
sam a
egera
teloni
creatu
Eccle
mam
petae
Chris
ut vix
cum
erat,
super
ta fun
ML
cum
multo
gressi
anno
litate
cus c
Impo
uo,

fuisse ferunt, ac præsertim Mathematicis, totaq; philo-
 sophia, idque indicat opus quoddam illius manu scriptum de
 Geometria; quod locum fabulæ dedit, quæ de hoc Pontifi-
 ce fertur, fuisse eum magum, ijsq; artibus, & pacto cum
 dæmone inito, ad summum honorem euasisse, ad extremū
 autem ambiguis illius vocibus deceptum, in æde S. Crucis
 in Hierusalem animam exhalasse; quod commentum ex
 vulgi sermonibus ortum in quorundam etiam negligentium
 auctororum scripta irrepsit. At alij doctiores, & magis accu-
 rati hunc errorem ex eo natum tradunt, quod quia secu-
 lis illis pauci omnino erant mathematici, ac philosophi, si
 qui talibus studijs delectarentur, ij vulgo astrologi, & magi
 appellabantur; quod eo facilius à rudibus de hoc homine
 creditum est, quem, cum externus esset, alijs omnibus in
 tanto honore prælatum videbant. Deinde anno M I X. Ser-
 gius I V. anno M X X I I. Ioannes decimus nonus Pontifi-
 carum inire, hic ex monasterio S. Anastasij Romæ, ille ex
 incerto, sed tamen ex Benedictina familia. Ac prior quidem
 non toto triennio, posterior nouem fere annis in Petri ca-
 thedra sedere. Stephanus quoque I X. non modo religio-
 sam antea vitam egerat, sed etiam admodum pie, & sancte
 egerat. Nam cum ex nobilissima esset familia, nimirum Co-
 telonis Lotharingiæ Ducis filius, à Leone I X. Cardinalis
 creatus, ab eodem Constantinopolim legatus est, vt Græcam
 Ecclesiam cum Latina conciliaret, quod etiam perfecit. Ro-
 mam reuersus, cum Leonem mortuum offendisset, seculum
 pertæsus, in Cassinensē monasterium se contulit, vbi nouam
 Christi militiam vir talis aggressus, ita se omnibus probauit,
 vt vix biennio exacto, eius loci Abbas electus fuerit. Quare
 cum confirmationis gratia ad Pontificem, vt tum moris
 erat, Victorem I. accessisset, non id modo obtinuit, sed in-
 super iterum ab eo Cardinalis creatus, paulo post eidem vi-
 ta functo vniuersis suffragiis in Pōtificatu susceptus est, anno
 M L V I I. quo tamen in munere vix octo mēsis trāsaetis,
 cum omnium mœrore, importuna morte præreptus est. Nec
 multo post, id est anno M L X X I I. denuo ad religiosos re-
 gressa Ecclesiæ administratio per quinquaginta continentes
 annos in hoc ordine constitit, cum magna mortalium & vti-
 litate, & approbatione. Primus horū Gregorius V I I. Etrus-
 cus quidem patria, tamen Gregorium V I. quem Henricus
 Imperator deturbarat, in Galliam sequutus, eo deinde mor-
 uo, se in Cluniacensē monasterium in Burgūdia coniciens,

tam religiose vixerat, vt illi etiam loco post aliquot annos præfectus sit. Mox Leoni IX. Victori II. Stephano IX. ita carus fuit, vt nihil sine consilio gererent, maxime vero Alexander II. cui etiam successit, quod Pontificium mansue fecit, vt quidam auctores hoc affirmare non dubitent, ab Apostolorum ætate nullum fuisse Pontificem, qui maiores pro Dei Ecclesia labores, molestiasque perpeffus sit, aut qui acrius eius libertatem propugnauit. Ille Henricus Quartus Ecclesiæ inuestum bis ita excommunicauit, vt omnes subditos fide ei data liberaret, nihil illius potentia territus, & armis etiam, quæ magno exercitu coacto Vrbem intulit. Ille eodem telo Nicephorum perculit, qui Orientale imperium inuaserat. Ille etiam Gilberti Rauennatis Archiepiscopi factione aliquando captus, & in vincula coniectus ipsa natalis dominici nocte, statim ac illuxit, populo cui carissimus erat, concursu, ac vi liberatus est. Denique innumerabilia sunt, quæ totis duodecim annis (tot enim Ecclesiam rexit) vel fortiter sustinuit, vel sapienter construxit. Huic successit Victor III. Beneuentani Principis filius, qui adhuc adolescens vxorem accipere coactus, priusquam eam contingeret, profugit ad monasterium Cassinense, vbi etiam primum loci Abbas, deinde à Gregorio VII. Cardinalis electus, illo etiam mortuo aptissimus visus est, cui Ecclesiæ cura committeretur. Ipse autem in eo munere non religiosum modo modestiam, & pietatem, sed robur etiam plane imperatorium præstitit, qui & Antipapam Romæ degentem armis expulit, & grandi exercitu ex tota Italia coacto, auctus fuit ipsam Africam inuadendi, tam præfenti Dei ope, vt victoria, quæ mirabiliter ad primum ingressum reportata est, mirabilius eodem, quo pugnatum erat, die, in Italia audita, & cognita sit. Inter quæ cum Beneuenti Concilium ageret, lethali morbo correptus, in Cassinum montem refertus voluit, vt quo loco spiritum religionis hauserat, eodem securius, & sanctius inter fratrum præces spiritum vitæ redderet, anno vno, & mensibus tribus post susceptam curam pastoralem, vt mirum fuerit, tam breui tempore tam multa ad vno non modo perfici, sed etiam cogitari potuisse. Huic Victori successus est Urbanus II. ex cœnobio Cluniacensi in Gallia, qui aliquanto amplius, quam annis vndecim, re Christiana administrata, magnum se omnino Pontificem præstitit. Tribus enim Conciliis in Italia coactis, multa decreuit ad temporum illorum tum tumultus, qui plurimi erant, sed

dandos

dandos, tum mores quoque reformandos. Deinde in Gal-
 liam se conferens, multisque obiens ciuitates, multa salu-
 berissime ordinauit, & constituit, idque in primis, quod in
 Concilio Claromontano Hierosolymitanam expeditionem
 edixit, in quam trecenta peditum, centum equitum millia
 commenerunt, quorum animis terra sancta tum quidem recepta
 est. Post hunc proxime Paschalis II. Cassinensis antea mo-
 nachus, anno M I C. ipse quidem uolens, ac gemens, sed tan-
 to populi, ac cleri, Cardinaliumque consensu, ut resistere non
 poterit. Hic annis decem & octo Ecclesie presedit, idque
 in magna temporum varietate, in qua semper eius fortitudo
 eluxit, cum schisma, quod multos iam annos, principum quo-
 rundam perfidia, Christi gregem misere lacerarat, ipse tan-
 dem tum prudentia, tum etiam felicitate quadam profligari
 omninoque sustulerit, deinde ecclesiasticam ditionem a multis
 disceptam restituerit, & ampliarit, denique cum multas
 alias seditiones, multa Christianorum principum, rerum-
 que publicarum dissidia composuisset, tantum apud omnes
 sui caritatem excitauit, ut Romam rediens ob ipsam mul-
 titudinem hominum obuiam prodeuntium in morbum in-
 cidisse credatur, quo etiam extinctus est. Sed huius iacturam
 lenit Gelasius II. eiusdem Cassinensis familiae ab infantia
 alumnus, antea ab Urbano II. ad Cardinalatum euectus, in
 Pontificio deinde munere, sanctitate, continentia, doctrina
 insigni, ac dicendi quoque (hoc enim nominatim scribitur)
 elegantia, quae iis temporibus pene pro miraculo fuit. Ille
 etiam impiorum hominum, & maxime Henrici Imp. fauori-
 bus aggratus, & ab eius affectis etiam uerbis indignis-
 sime acceptus, tum in ea iniuria, ut Christi vicarium decebat,
 Christi mansuetudinem praese tulit, tum etiam lonae exemplo
 ad sedandam tempestatem propter se ortam, abiit in Galliam,
 ubi in Cluniacensi monasterio extremum clausit diem, cum
 uno tantum anno in summo magistratu fuisset quo tem-
 pore Cardinales, qui in eius comitatu fuerant, Calisto I I.
 eam dignitatem detulere, qui Gulielmi Burgundiae Ducis
 filius, prius in monasterio vel Falleritano, vel Cluniacensi
 (utrumque enim a variis traditur) religiosam vitam duxe-
 rat, tum vero Viennensem Archiepiscopatum gerebat. At-
 que hunc quoque magna prudentia, atque in rebus gerendis
 dexteritate fuisse ferunt, quod sane re ipsa ostendit. Vix enim
 Romam uenerat, cum Burdinum Antipapam comprehensum
 in uincula coniecit, & pace cum Henrico honestis condi-

tionibus composita, ea dissidia sustulit, quæ iam diu hodie
 fiam totam fedauerant. Itaque cum annos iam ferme sex in
 hac vigilia fuisset, anno demum salutis M C X X I I I iiii
 grauit ex hac vita, magno dolore, manoque sui relicto de-
 derio. Post huius mortem elapsis vno, & viginti annis, rursus
 ordine Pontifices ex religiosiis familiis exire, & primum
 Eugenius III. Cisterciensis, cum antea ne Carolus
 nalis quidem fuisset, sed Abbas eius monasterij, quod ad tres
 ad tres fontes visitur: tanta erat eius prudentiæ, & probita-
 tis opinio. Erat adhuc ipsius Bernardi epistola ad omnem Ro-
 manam curiam qua hoc factum magnopere admiratur. Sic
 car, inquit, vobis Deus, quid fecistis? Sepulchrum hominum
 reuocastis ad homines, fugitantem turbas, & homines, cur-
 denuo implicuistis, & turbis, crucifixus mundo per vos re-
 xit mundo: & qui elegerat abiectus esse in domo Desolati-
 ipsum vos in dominum omnium elegistis. Et qui se tamquam
 violentis quibusdam diaboli manibus, carnis illecebris, &
 gloria seculi potenter excusserat, non tamen valuit effugere
 manus vestras. Quid igitur rationis, seu consilij habuit, de-
 functo summo Pontifice, repente irruere in hominem rufi-
 canum, latenti iniicere manus, & excussa è manibus securi
 ascia, vel ligone, in palatium trahere leuare in cathedram, in-
 ducere purpura, & bysso, accingere gladio ad faciendam vi-
 dictam in nationibus, increpationes in populis, ad ligandos
 reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manibus
 ferreis? Sic non erat inter vos sapiens, & exercitatus, cui pe-
 tius ista conuenirent? Ridiculum profecto videtur, pannum
 homuncionem assumi ad præsidendum principibus, ad
 imperandum episcopis, ad regna, & imperia disponenda. Ri-
 diculum, an miraculum? Plane vnum horum. Hæc est Bernar-
 di admiratio, quæ non magis in Eugenium hunc conuenit
 quam in alios omnes, quos vel antea commemorauimus, vel
 deinceps adiungemus ex religiosi status humilitate ad
 tantum elatos fastigium, vt in omnibus insit illud nescio quid
 miraculi, quod Bernardus describit. Verum vt ad Eugenium
 redeamus, quanta in illo pietas vigeret, quantus regionis
 amor, vel hoc vnum ostendit, quod scriptum legimus, cum
 Pontificiis vestibus exterioribus fulgeret, interius tamen
 semper monasticum habitum retinuisse, laneam tunicam, &
 cucullam, in qua etiam cubabat, quin etiam lectum tamen
 purpureis cortinis, auratisque fulcris ornatum, tamen ex pu-
 tis paleis, duroque stramine fuisse. quo sane fiebat, vt & fortis
 hominum

Ep. 236.

hominu
 oculis r
 nunqua
 nem, in
 tanam
 magnoq
 Pontific
 sius I I
 vnus (no
 dedit tu
 litatis in
 rotam p
 III. an
 prætiuis
 no Caro
 gacum,
 parte tra
 statém q
 quinqu
 tem mag
 quoque
 oppida
 regno qu
 quippe
 gronis e
 qui cum
 multos
 ipse fun
 asperita
 tis fam
 illum v
 gia incl
 millium
 quamq
 fil de li
 tum ill
 desider
 abner
 ipso pop
 si que i
 caue. I
 dolenti

hominum oculis Pontificis maiestatem, & simul intus Dei
oculis religiosam humilitatem perpetuo exhiberet, à qua
nunquam discessit. Hic igitur post Gallicam peregrinatio-
nem, in qua, præter alia, Ludouicum regem ad Hierosolymi-
tanam expeditionem cruce consignauit, Romam reuersus,
magnoque omnium gaudio exceptus, cum paulo post, anno
Pontificatus octauo è vita migrasset, successit ei Anastasius
IIII. Abbas S. Rufi in diocesi Veliterna, cuius annus
vnus (non enim diutius locum hunc tenuit) magnū specimen
dedit tum aliarum virtutum, tum præsertim insignis libera-
litaris in tenues, quibus effuse subuenit in magna fame, quæ
totam pene affixit Europam. Anastasio successit Adrianus
IIII. anno Domini M C L I I I. Anglus natione, quæ prius
præfuisse ferunt cænobio S. Rufi in Gallia, postea ab Euge-
nio Cardinalem creatum, & in Suetiam, ac Noruegiam le-
gatum, eas regiones ad Dei notitiam, & cultum magna ex
parte traduxisse. Hic igitur virtutibus ad Petri sedem, pote-
statemque euectus, quandiu eam administravit (omnino
quinque anni, menses octo fuere) Apostolicæ sedis dignita-
tem magnopere amplificasse fertur, tum aliis multis, tum eo
quoque quod Gulielmum Sicilia regem Ecclesiæ Romanæ
oppida diripientem nihil veritus est anathemati subicere,
regioque iure priuare. Post hunc satis magno interuallo,
quippe anno M C C X C I I I. de hoc eodem puluere reli-
gionis excitatus est, vt solum gloriæ teneret, Cælestinus V.
qui cum primum in solitudine, quàm puer adhuc petierat,
multos annos posuisset, deinde religiosum quoque ordinem
ipse fundasset, valdeque multiplicasset, eam sane tum victus
asperitate, tum verò frequentibus etiam miraculis sanctita-
tis famam collegerat, vt post totius biennij dissensionem, in
illum vnus & absentem, & priuatum Cardinalium suffra-
gia inclinauerint: cuius etiã consecratio plurium quàm C C.
millium hominum concursu celebrata dicitur. Ipse verò
quamquam Pontifex, nihil tamen de pristino vitæ rigore, ni-
hil de sua humilitate remisit, quin etiam breui adeo strepi-
tum illum, ac fumum aulæ fastidire, suæque pristinæ quietis
desiderio vrgeri cœpit, vt omnino molestam illam sarcinam
abiectione decreuerit, etsi multum renitente Carolo rege, &
ipso populo Neapolitano (nam in illâ ciuitatem concesserat)
quæ importunis clamoribus, vbicumque occurreret, depre-
cante. Itaque, vix mense quinto exacto, ipse se abdicauit, aliis
dolentibus, aliis ob tantam humilitatem, & exemplū ad eum
diem

diem inauditum, stupentibus. Atque in hoc Pontificum numero commemorabilis etiam fuit Benedictus XII. qui in munus cepit anno MCCCXXXIII. ex Cisterciensis disciplina, ante eius monasterij Abbas in Gallia, qui Modicus frigidus dicebatur. Huius multa præclara facta narratum publica, cum etiam priuata, ut illud, quod nullum ex his propinquis ad vllum Ecclesiæ munus accerserit; cum etiam dicere soleret, Pontificem non habere propinquos. Quibus & aliis virtutibus tam carus omnibus fuit, ut eo post annum septimum defuncto, funus ipsum & vberimis omnium lacrymis celebratum scribatur. Mitigauit tamen commutatum luctum successoris virtus Clementis VI. qui monachus, Abbas domus Dei Claramontis, vir magnus ingenio, & doctrina, à Benedicto Cardinalis factus, cum deinde de Pontifice legendo ageretur, facile omnium suffragia tulit in eum magistratu ad priores laudes largitatem etiam, & liberalitatem adiecit dignam Pontifice, id est, cõmuni omnium pastorem & pastore: eiusque institutum fuisse dicitur, ut subleuati à centesimo ad quinquagesimum contraheretur. Sed in hac sede annos decem, cum ingenti totius orbis probatione. Nec multo post, anno M C C C L X I I. Vibertinus V. antea sancti Victoris Abbas ad Ecclesiæ clauum regendam aduocatus est, omnium testimonio singularis virtutis ingentis animi, vitæque integerrimæ, qui que omnes sollicitas, ac cogitationes in rem communem conferret. Anno quidem octauo Pontificatus singulari Dei beneficio in ipso suo monasterio Massiliensi, qua forte iter habebat spiritum Deo reddidit, in monachorum corona, eorum precibus adiutus, aspectuque recreatus.

Hi sunt igitur, nisi qui fortè me fugerunt, Pontifices omnes ex monachorũ ordine. nunc de aliis familiis, in quibus ut recentioribus, non erit miradum, si pauciores extiterint. Ergo ex Dominicana familia tres adhuc Pontifices extiterint. comperimus, nisi inter hos quartum etiam numerandum putemus Ioannem Vercellensem, de quo sic in Dominicanis annalibus legimus, cum annis viginti ordinẽ totum gubernasset, & cum quidem toto iam ferme orbe diffusum pedibus obisset, ijs Cardinalium comitiis, quæ inter Nicolaum III. & Martinum II. anno M C C L X X X. habita sunt, ab omnium suffragiis absentem electum, sed tamen priuilegium eius rei nuncium acciperet, mortuum esse, itaq; præceptum tor molestis, quas ei illa curarum moles allatura erat. Hæc

igitur or
munus g
ne conti
nomen
Taran
anno M
liam m
Etrusci
intelum
suo, om
& mult
ei non l
fuit Ben
spatium
men ter
enim or
sanctita
munus
teras in
mandat
deleuit
Pontifi
nit, ac f
fuisse,
eaque a
Christi
causim
Palæsti
quidem
mater a
causa R
elegan
eilet, ill
ut qua
eilet, ei
trem n
habere
rubore
vestibu
dixit f
eam ar
tionem

igitur omisso, qui designatus tantum Pontifex, numquam id munus gessit, primus qui ex eo grege in hoc Ecclesia culmine constitutus sit, fuit Innocentius V. cuius non hoc modicum nomen ex dignitate, sed quod antea etiam habebat, Petri Tarantasi, ex libris editis notum, ac celebre est. Hic ergo anno MCC LXXVI. magistratum ingressus, statim Italiam mutuis discordiis ardentem pacare instituit. Nam cum Etrusci contra Pisanos, Veneti contra Genuenses iampridem infectum, ac pertinax bellum gererent, is, anathemate proposito, omnes discedere ab armis iussit, nec dubium, quin & hoc, & multo maiora præstiturus fuerit, si per vitam licuisset, quæ ei non longior septem mensibus fuit. Alter ab hoc Pontifice fuit Benedictus XI. anno MCC CIII. cui pene idem vitæ spatium in Pontificatu fuit, nempe octo mensium; quàm tamen temporis breuitatem ingentibus factis impleuit. Fuit enim omnium testimonio misericæ tum prudentia, tum etiã sanctitate: qui cum ordinis sui Magister Generalis, quod munus diu, atque optime administrauit, Bonifacij VIII litteras in Narbonensi cœnobio accepisset, quibus omnino mandabatur, ut Cardinalatum amitteret, eas pene lachrymis doleuit, neque iis tamen non parere potuit. In ipso autem Pontificatu quàm multa breui salubriter ordinauit, decreuit, ac stabiliauit, præsertim cum ei succedendum Bonifacio fuisset, cuius sane tempora admodum turbulenta fuerant, eaque ab ipso sananda essent vulnera, quæ prius reipublicæ Christianæ imposita erant? Animi verò magnitudo, ac zelus cuiusmodi in eo fuerit hoc declarat, quod etiam de Syria ac Palestina barbaris eripienda serio cogitabat. Sed illud, meo quidem iudicio, maius, quàm hæc omnia, quod cum eius mater adhuc superstes, pauper omnino, ac tenuis, gratulandi causa Romam aduolasset, & ad Pontificis conspectum cum elegantiori cultu, quæ amici large suppeditarant, introducta esset, ille per dissimulationem, quasi eam non nosset, quæ sit quænam ea esset tam nobilis mulier. Cum responsum esset, eius esse matrem. Nequaquam, ait Pontifex, nam matrem meam scio ego admodum inopem esse, nec sumptum habere ad tales vestes. Quibus illa verbis icta, magnoque rubore persua, cum abscessisset, pauloque post cum propriis vestibus reducta esset, surgens è sede Benedictus, hanc verò dixit suam esse matrem, non illam priorem; inter quæ verba eam amanter amplexatus est. Quid ad hanc animi moderationem addi potest? quod ve maius sanctitatis testimonium, quàm

quàm talis humilitas, quàm sine dubio humilitatē iniqua
 ille, nisi in religiosa disciplina didicerat. Quare non est mi-
 randum, si, ut traditur miraculis etiam post mortem fuerit.
 Tertius fuit ex eodem instituto, sanctitate quidem huius be-
 nedictō similis, rebus gestis superior Pius V. cuius adhuc re-
 cens inter homines memoria. Atq; huius quidem virtutum
 quæ par sit oratio, qui in Pōtificatu, quē anno MDLXVII
 iniit, gessitque non totis septem annis, non illa solū, quæ
 religiosa docent instituta, frugalitatem, innocentiam, pietatem
 incredibilem, omnēque illas veterum Pontificum vir-
 tutes orbi terrarum reulit, sed omnes etiam proprias præ-
 cipis laudes præstitit, munificentiam, prouidentiam, inuicem
 abilem iustitiæ tenorem, fortitudinem etiam in bellis contra
 hæreticos, & Turcas gerendis, quorum classem, fœdere cum
 Hispanis, Venetisque coniuncto, magna clade contigit
 propter quæ eius iam sanctitas non solū apud Christianos,
 sed apud ipsos Ecclesiæ hostes in veneratione erat. Hosigitur
 tres Dominicana familia dedit hæctenus Ecclesiæ Pō-
 tifices. Franciscana verò vnum etiam amplius. Primus ho-
 rum Nicolaus IIII. anno MCCCLXXXVIII. qui in ho-
 munere annis quatuor vixit, omnino optime de vniuersa
 Christiana re meritus, ob diligentiam, & vigilantiam in
 exequendis omnibus officij sui partibus. Inter alia verò
 lud etiam insigne in eo extitit, quod in cognatos, & affines
 ita semper affectus fuit, vt iis nihilo se plus debere diceret
 quam cuius bono. Itaque hoc quasi domestico vinculo con-
 peditus, eo facilius omnes suas curas in communibus Eccle-
 siæ commodis curandis desigebat. Nam & multas discordias
 inter Christianos Principes auctoritate sua sustulit, eoque
 sacro fœdere deuinxit, & aliquot Ecclesiæ ciuitates, iniuste
 ab aliis occupatas, armis etiam repetiit, & in potestatem ve-
 rum redegit. Quo autem animo honores istos sustinere, iam
 tum ostendit, cum à Gregorio X. Cardinalis renunciatus
 litteris de hac re in Gallia acceptis, rescriptis Pontificis
 quàm diligentissime potuit, vt eum honorem deprecaretur,
 neque interea vlla in re statum mutare voluit, donec non
 illius præcepto adactus est. Quin etiam hoc aiunt sæpe eum
 dicere solitum, multo se malle fratrum coquum esse, quàm
 Cardinalem. Hunc aliquanto post sequutus est Alexander
 V. anno MCCCIX. cui ramen breuis illius dignitatis cur-
 sus fuit, neque amplius quàm mensium decem. At in iis ma-
 gnum pij, & celsi animi specimē dedit, qui Ladislaum regem
 potentissimum

potentissimum
 ur. Mu-
 modo, s-
 cere sol-
 mend-
 Sixtus I-
 quam te-
 mentis
 agendis
 bella ge-
 in eos m-
 ordine
 quo hæc
 ac gestis
 deamur
 care pot-
 Et is qu-
 ratus est
 Reita-
 ordinib-
 S. Geor-
 rencius
 abundan-
 cio mu-
 MCC-
 sensu co-
 dis imp-
 homin-
 præcipi-
 & redd-
 illud in-
 aduersi-
 tudine
 git, ali-
 Floren-
 Græcu-
 agnouit
 fuit rel-
 episcop-
 vitam
 filij, ac-
 etiam

potentissimum Ecclesiasticæ ditioni infestum regno priuauit. Munificentia verò in pauperes tanta fuit, neque tunc modo, sed reliqua quoque vita, ut se per iocum quandam dicere soleret, diuitem Episcopum, pauperem Cardinalem, mendicum Pontificem. Ex hac eadem familia prodiit etiam Sixtus I V. anno M C C C C L X X I. ad sedem hanc euectus, quam tenuit tredecim annis, insignis plane omnibus ornamentis ingenij, doctrinæ, atque etiam prudentiæ in rebus agendis. Illud autem zeli fuit pro domo Dei, quod & alia bella gessit pro Ecclesiæ ditione tuenda, & Turcas ipsos, classe in eos missa, lacessere non dubitauit. Quartus ex hoc eodem ordine ad eandem sedem ascendit is, qui hoc ipso tempore, quo hæc scriberemus, in ea sedebat, Sixtus V. de cuius vita, ac gestis, nihil loquemur in præsentia, ne viuenti adulari videamur, præsertim cum nullius oratio tam bene eum indicare possit, quam ipse adhuc viuens sua se præsentia ostendit. Et is quidem anno M D L X X V. hac pastoralis cura oneratus est, quam sustinet quartum iam annum.

Restant præter hos alij Pontifices duo ex duobus diuersis ordinibus Eugenius I V. & Paulus I V. Fuit ille ex cænobio S. Georgij in Alga Venetiis, ex ea ipsa familia, quam Laurentius Iustinianus iisdem temporibus omnis virtutis laude abundans, magnopere illustrauit. Egit autem in Pontificio munere annos ferme sexdecim, cum id anno salutis M C C C C X X I. suscepisset. De quo hæc omnium consensu celebrantur, fuisse eum & in bellis pro Ecclesia gerendis impigrum, & in pace grauem, ac prudentem, liberalem in homines doctos, patientem in iniuriis, religiosorum autem præcipuum amatorem, quos priuilegiis, & immunitatibus, & redditibus etiam auxit. Verum inter eius præclara facta illud in primis commendatur, quod Basileensè concilium aduersus Pontificiam potestatem inolescens, partim fortitudine, partim etiam prudentia quadam debilitauit, ac fregit, alio concilio Ferrariæ primum indicto, deinde eodem Florentiam traducto, quo etiam Ioannes ille Palæologus Græcus Imperator conueniens, Romanum denique caput agnouit. Paulus I I I. non modo religiosus, sed Fundator fuit religiosi ordinis Clericorum regularium. Primum enim episcopatu Teatino abdicato ad priuatam, ac solitariam vitam se recepit, deinde adiunctis nonnullis eiusdem consilij, ac voluntatis sociis, religiosam formam instituit, quam etiam Romæ publice in S. Petri æde, astante eius templi clero,

clero, magna celebritate, ad Apostolorum corpora, cum illis sociis professus est, editis ijs voris, quæ solentur sunt omnibus religiosis. Contigit hoc, anno MDXXVIII. ipsa die, quæ sanctæ Crucis exaltationi dicata est: et profuere initia eius, quem dixi, ordinis, qui deinde quotidianis incrementis non suo tantum, sed aliorum etiam moribus bono auctus est, & in dies augetur. Ipse autem Paulus Tertium quidem Ioannes Petrus Carafa, non multo post Paulo III. Cardinalis, deinde anno MDLV. etiam Pontifex creatus est, quam curam annis quatuor sustinuit. Et sunt igitur Pontifices, quos Ecclesiæ ab religioso statu hereditas esse accepimus. Ex quo sine dubio magnum quoddam huic statui ornamentum accedere necesse est, non de illum tantum, quem initio dixi, tantæ huius dignitatis splendorem, sed multo magis ob innumerabilia, quæ talium hominum, tamque multorum eruditionem, sanctitatem, & sapientiam ad Ecclesiæ utilitates promouendas in omni genere, & in omnibus seculis contulisse videmus. Quare etiam nihil esset aliud, tamen vel ob hoc vnum ita iudicandum esset, religiosum hoc institutum de vniuersa Christiana optime meritum esse.

De praelatis, qui ex religione prodierunt.

CAPVT XXIX.

AD hanc gloriam, quam summus Pontificatus tam cito, tamque fructuose in religiosorum ordinem illustratus huic statui attulit, accedit proxime illa etiam dignitas aliorum Praelatorum, quos ad Ecclesiæ subsidium omniferno tempore hæc eadem disciplina produxit. Sed summorum quidem Pontificum & numerus, & series, & nomina ipsa per censeri potuerunt: Praelatorum autem reliquorum omnino non possunt, ita innumerabilis est eorum copia: nec nec omnium extat memoria, & tamen etiam extat, non sine operæpretium hic singulos nominari. Primum enim si de Cardinalibus quærimus, ex solis Benedictinis Tridentinus, accuratus, & diligens scriptor, ad sua vsque tempora, id est annos, centum octoginta quatuor fuisse testator, quorum quidem nomina sciri poterant: nam alios præterea fuisse complures. Ex Dominicana autem familia ad triginta, & Franciscana tres & quadraginta adhuc fuisse comperio, et aliis vero familiis omnino non ita multæ extiterunt, sed tamen extiterunt. Atque hi cum non ex sanguinis nobilitate, non

3. de vir.
ill. c. 21.

ambicio
nre, ca
solerat
non tam
mentu
cremata
Bonaue
cum ipi
do, nobi
porum c
& antiq
berna cu
constat
idm ta
terea ad
cos. Ac
patet, ce
videatur
poruit e
meranti
Tritem
mille, &
nemiat
se olim
ferme, c
familiã
hoc etiã
clesia, &
dorem
die quo
consecr
vinciis
in hos
non cup
bus, &
Itaque
super c
bus reg
puloru
mam a
eam, ve
marum

ambitione sectandæ aulæ, sed ex doctrina, pietate, ac virtute, eaque multis ante rebus spectata, & explorata, legi solerent, non mirum fuit, dum ad hos gradus euecti sunt, non tam ab ipsis accepisse, quam iis ipsos addidisse ornamentum. Quantus enim vir, ut alios omittam, fuit Turrecremata, quantus vir Caietanus, quantus utroque antiquior Bonaventura, & alij plurimi, quos numerare necesse non est: cum ipsi se, tum præclare agendo, tum doctissime scribendo, nobilitarint? De Episcoporum vero, vel Archiepiscoporum ordine nihil attinet dicere, cum ex omnibus familiis & antiquioribus, & recentioribus pene infinitos ad hæc gubernacula prodisse sciamus. Antonius quidem, auctor, ut constat, grauis, ex Dominicana ad suam usque aetatem dumtaxat, centum, & viginti quinque profert, illud præterea adiungens, non omnes à se nominari, sed potius paucos. Ac ne quis hoc illorum temporum feruori tribuendum putet, certe ex Franciscanis, quod nimirum fortasse cupiam videatur, his proximis septuaginta annis, quorum plenior potuit esse memoria, plures quam centum & octoginta numerantur. Quid autem de Benedictinis dicemus, ex quibus Tritemius idem, quem paulo ante nominavi, quinque mille, & septuaginta, eoque amplius collegit? quod tamen nemini mirum videri debet, cum illud constet, tantam fuisse olim monastici nominis auctoritatem, ut vbique ex solis fœmæ cenobiis arcesserentur Episcopi; ut de vna B. Martini familia cum narasset Sulpitius plures esse factos Episcopos, hoc etiam addat, Quæ enim, inquit, esset ciuitas, aut Ecclesia, quæ non sibi de Martini monasterio cupebat sacerdotem? In Græcia autem tota adeo hic mos obtinuit, ut hodie quoque in suo illo schismate nullum nisi monachum consecraret Patriarcham, vel Episcopum. In ceteris vero prouincis tum præsertim valde id frequens fuit, cum ambitio in hos Ecclesiasticos honores nondum adeo irrepserat, iique non cupidis, sedque vltro ingerentibus, sed potius resistentibus, & tamquam onera magna recusantibus mandabantur. Itaque quis dicere possit quantopere talium hominum lux super candelabrum hoc posita, non iis modo profuerit, quibus regendis præerant, sed aliis etiam tum populis, tum populorum pastoribus, qui ab iis regendis exemplum, ac formam acciperent? Vbi enim melius instruantur homines ad eam, ut Gregorius appellat, artem artium regendarum animarum, quam in religione? Verissimum enim est, quod

P. 3. titu.
23. c. 10.

Lib. 4. c.
125. &
170.

1. Part.
past. c. 1.

dici solet, neminem aliis vtiliter præesse, nisi qui libenter
 sublit, atque etiam subesse didicerit: & cum id opus sit
 arduum tam robustas vires exigat, nullus est certe locus, ad
 has vires acquirendas, ipsoque vsu augendas aptior, quam
 religio. Sensit hoc Innocentius III. Pont. quem ferunt
 cum ex aliis ordinibus, tum potissimum ex Dominicana
 tam multos, & tam crebro ad Episcopatus administrandam
 educere solitum, vt omnes mirarentur: Quod etsi etiam
 dini ipsi sine dubio perhonorificum, plerique tamen ex ea
 milia grauissime, ac molestissime ferebāt ob multas causas
 & ob eam præsertim, quod se præcipuis quibusque, & ma-
 gne insignibus patribus orbari videbant. Quamobrem cum
 Generalis eorum magister Ioannes Teuto suam hanc, alio-
 rumque querelam Pontifici exposuisset, multumque en-
 orasset, vt deinceps suos in ea quam professi essent, humi-
 litate relinqueret, respondit Pontifex ex illa Domini sententia,
 non esse lucernam occultandam, sed in publico proponen-
 dam, vt domum totam illuminet, itemque seruum, qui
 sententiam abdidit, esse à Domino damnatum. Accedit etiam
 illud maximum sine dubio, quod qui eiusmodi sunt, non sic-
 tim in ouile irreperunt, sed intrant per hostium, id est non ho-
 noris, vel diuitiarum cupiditate adducti ipsi eos gradus at-
 ctant, sed à Deo legitime vocati illius voci ac præcepto ob-
 diunt. Itaque cum sic eligantur, tum etiam necessarias vir-
 tutes ad tantum negotium afferant, illud quoque sequi opor-
 tet vt apertissimi sint ad magnas res gerendas, eorumque in-
 dustria vberimos in Dei gloriam fructus pariat. Testis e-
 huius, quod dico, Basilus, eique tum tempore, tum chari-
 tate coniunctissimus Nazianzenus, cuius virtusque notata
 prælia, illius contra Valentem Imperatorem hereticum, bo-
 nus autem contra Arianos, contra Macedonianos, contra
 Apollinaris sectatores, quinimmo aduersus Iulianum ipsius
 qui etiam pro hac Dei causa lapidibus aliquando appetit
 vitæ discrimen adiit. Similis huic fuit Chrysostomi virtus
 & constantia aduersus Gainam Arianorum principem, qui
 immo aduersus Eudoxiam Augustam, quam etiam pro con-
 cione alteram Herodiadem appellare non dubitauit. Simi-
 lis quoque in alia ætate Fulgentij, qui Trasamundi regis
 perhidi procellam in catholicos solus sustinuit, cum doctrina
 & sanctitatis auctoritate, atque etiam incredibili dicendi vi,
 qua pollebat, tum suos confirmaret, ac recineret, tum ad-
 uersarios magnopere perturbaret, quam etiam ob causam
 re le gatur

delegat
 mbus, a
 firmate
 post sub
 relitio
 la prou
 quantu
 in Henr
 Urbano
 ne appel
 nodo ad
 alióque
 cum du
 gnauit,
 quoque
 etiam G
 ad Bitur
 quam A
 graubur
 inuixe
 religiosi
 nique in
 xauit. C
 storales
 ribus co
 sibi cor
 quod pa
 etiam M
 intrepid
 furente
 sibus ill
 non ser
 rione ce
 bus ass
 litione
 quin m
 paulo p
 portan
 Atq
 pace, &
 etiam h
 quiete

relegatus est in Sardiniam, eoque abiens, merentibus omnibus, auditus est plane propheticè, de suo celeri reditu confirmare; quod etiam euenit, Trasamundo non ita multo post sublato, & tranquillitate ab Hilderico eius successore restituta. Atque ut ad propiora veniamus, ex eadem schola prodit etiam Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus, & quantum in ea profecisset, egregie ostendit, tum alias, tum in Henricum Angliæ regem, cum is capitali schismate ab Urbano Pont. Max. dissideret, eiusque nomen in toto regno ne appellari quidem pateretur. Cuius furori Anselmus in synodo ad hoc ipsum coacta inter tot Episcopos, & Abbates, aliisque principes regiarum minarum metu percussus, solus cum duobus aliis, quos ipse auctoritas retinuit, ita repugnauit, ut Pontificias partes tueretur, ac ne insuper Anglia quoque relicta exulatum abiret. His ascribi merito debet etiam Gulielmus ex Cisterciensi ordine sanctissimo, quem ad Bituricensem Episcopatum nulla alia res adigere potuit, quam Abbatis præceptum & Pontificij Legati, qui uterque grauius, ac seueris literis, ne se Dei voluntati subtraheret, inunxerunt. In eo vero magistratu, ut accepimus, nunquam religiosum habitum deposuit, nunquam carnes gustauit, denique nihil omnino de veteri disciplina imminuit, aut relaxauit. Quin his quoque priuatis virtutibus illas adiecit pastorales, quod assiduis concionibus publicis, quod familiaribus colloquiis, quod præclaris institutis, ac legibus, oues sibi commissas & pascere, & excolere nunquam destitit, quod pauperum greges suis sumptibus perpetuo aluit, quod etiam Franci Regis conatus Ecclesiastico iuri aduersantes intrepide repressit, denique quod hæreticos tota Aquitania furentes coercuit, prius quidem aliquot ex suis Cisterciensibus illuc ad concionandum dimissis, deinde cum hoc non satis fuisset, exercitu cum Summi Pontificis approbatione conflatò, cuius ipsemet ætate iam graui, cruce uestibus assuta, pene dux fuit: ac licet in eius expeditionis molitione ex hac vita excesserit, non est tamen dubitandum, quin multo maius auxilium de cælo tulerit ad eam, quæ paulo post sequuta est, insignem victoriam ab hostibus reportandam.

Atque hæc quidem in bello cum Dei hostibus. Quid in pace, & in temporum tranquillitate? In hac vero maiorem etiam habent locum religiosorum hominum artes, quæ ad quietem potius; & otium informantur. Itaque hoc præ-

sertim Reipublicæ Christianæ statu effulsit talium vigilan-
 tum vigilantia in pascendo grege tum exemplo, tum verbo,
 tum vero etiam opere; quæ omnia eo erant illustriora, ma-
 ioremque vim habebant, quod erant coniuncta cum illo
 quem diximus, rerum omnium humanarum contemptu.
 Hic enim in quibus est, & eos agiliores reddit ad omne
 obsequium, & reliquos promptiores, ut eis fidem habeant.
 Bonifacius annum circiter M C L. regio ortus sanguine, in
 pe, ut scriptum est, Othonis III. Imperat. propinquus, tra-
 que ei carus, ut animam suam appellare eum soleret, acce-
 pta Romualdi disciplina, post diuturnam in ea actam pau-
 tentiam, motus est à Deo, ut Euangelium in Russia prædi-
 caret: quod illi S. Pontifex non modo concessit, sed etiam
 insuper eius gentis Archiepiscopum instituit. qua ille au-
 ctus dignitate, nihil tamen de pristino vestium, & inedia
 rigore remisit: quinimmo cum nudis pedibus equitaret.
 tanta erat vis frigoris, ut ex equo descendens conglacia-
 tum pedem à subherente ferro auellere non posset, nisi aqua
 calida superfusa. Sed ista quidem nuditas ingentes bene-
 peperit fructus. Nam cum ad barbaram Russorum gentem
 venisset, Christi que legem Regi prædicare cœpisset, crede-
 tus est primum ab eo, victus quærendi causa, noua commo-
 ta circumferre. Verum cum multa munera quæ ei obtu-
 rat, constanter recusantem, insuper etiam per medios ignes
 transeuntem vidisset, non solum cum toto suo regno Euan-
 gelium complexus est, sed ipsemet, filio, quem habebat ab
 rede instituto, Bonifacij discipulus fieri decreuerat: idque
 perfecisset, nisi paulo post Bonifacius à Regis fratre imp-
 mactatus esset, quot ipsi quidem bene euenit, atque ex
 re eius desiderio, ut Christi martyr fieret. Sed hæc exem-
 pla antiquioribus illis seculis frequentissima fuere; & tantum
 posterioribus etiam in seculis nunquam defuere in Deo
 mo eiusmodi lucernæ ardentes simul, & lucentes, ut An-
 dreas ille Fesulanus Episcopus anno ferme salutis M C C C. X.
 qui ex Carmelitana familia inuitissimus est assumptus, quo-
 satis ostendit, qui cum primum hoc agi sensit, in Carthago-
 nensium domo sese occultauit, donec infantis diuinitus pla-
 proditus est, cum eodem temporis articulo ipsimet Andree
 puer in veste candida apparuisset, iubens ne amplius diuini
 voluntati resisteret, qua factum esset, ut Episcopus crea-
 tur; datum autem ei custodem Angelum, qui eum in Dei bo-
 neplacitum

neplacitum
 tam eum
 storali
 liberali
 ret, n
 tanta,
 Bononi
 Urbano
 confeco
 ciuitati
 ta sunt
 buntur
 ruculis
 autem
 ammis r
 IIII.
 raris, o
 etiam
 vbi au
 gessit,
 nore,
 stitit
 videba
 que ita
 missum
 confus
 cumq
 fierent
 Hui
 ab eod
 minor
 libris
 enim f
 suam o
 pestile
 dos vl
 mento
 peres
 solos
 re: ead
 statim
 cum a

neplacito deduceret. Hic igitur non ab hominibus, sed à Deo tam euidenter electus, facile existimari potest qualis in pastoralis cura fuerit. Sic enim ferunt, ita fuisse benignum, & liberalem in pauperes, ut omnes nomine descriptos haberet, nec eos sine lacrymis aspicere posset: prudentia autem tanta, ut præter ea, quæ in sua diocesi sapienter constituit, Bononiæ etiam cum orta esset ciuiliis quædam dissensio, ab Urbano V. Pontifice eo destinatus, mira felicitate negotium confecerit, conciliatis omnibus inter se, & grauissimo, quod ciuitati illi imminabat, compresso periculo. Denique multa sunt, quæ de huius hominis virtute, & sanctitate scribuntur, cuius hoc satis certum est argumentum, quod & miraculis fulserit, & in sanctorum numerum relatus sit. Quid autem dicemus de Laurentio Iustiniano, qui cum triginta annis religiosam duxisset vitam, ad extremum ab Eugenio III. annum circiter M C C X X V. pastoralis sarcina oneratus, omnia primum tentauit, omnes preces adhibuit, omnes etiam quos potuit, amicos interpoluit, ut eam excuteret: ubi autem non potuit, ita eam accepit, ita etiam semper gessit, ut ad gubernandi sapientiam, ad zelum pro Dei honore, etiam ad fortitudinem, qua viris principibus sæpe resistit, denique ad curam pauperum, in quos pene prodigus videbatur, commune esset iudicium, nihil addi posse. Itaque ita scribitur, ad eum tamquam ad Angelum de cælo missum tum ciues, tum externos, idque ex remotis locis, confugere solitos, quin etiam perpetuum fuisse, ut quocumque incederet, ad eum modo spectandum concursus fierent.

Huic etiam æqualis tempore, & virtute fuit Antonius, qui ab eodem Eugenio ad Florentinam cathedrâ compulsus, non minorem in ea gubernanda pietatem, ac peritiam, quam in libris scribendis doctrinam, atque eruditionem ostendit. Hunc enim ferunt clerum illum magnopere reformasse, omnemque suam diocesim per se semper iustrasse, quin etiam ingruente pestilentia, non dubitasse bonum pastorem infectos, & tabidos vltro visere, solari, ac recreare, adducto etiam secum iumento medicamentis onusto: denique ita profusa fuisse in pauperes liberalitate, ut ne tribus quidem panibus, quos domi solos habebat, pepercerit, quâquam hoc quidem cum fœnore: eadem enim arca multo pane, eoque admodum candido statim repleta est. De prudentia vero nihil attinet dicere, cum adhuc priuatus oraculum ferme in omnibus rebus dubiis

esset, neque ciuibus modo, sed etiam externis, ita vltimum vulgari cognomine Antoninus Consiliorum appellatur. Quo autem ardore, qua constantia ecclesiasticam dignitatem aduersus summum magistratum non semel deiecit, qua in causa cuidam aliquando acrius minitanti nihil se timere respondit, quoniam angulum haberet, quo se libenter reciperet: quæ dum diceret, simul cellæ, quam adhuc monasterio retinebat, clauem ostentabat, vt intelligeretur, vnde ei illa animi magnitudo veniret. Multa similia commemorari possent, non solum ex Italia, vt hæc sed etiam in Transmarinis, & Transalpinis nationibus, in quibus olim maiorem quandam in modum omnis religio floruit, sed quoniam non est hic locus texendæ historiae, vno Dufstano contenti erimus, qui annum circiter M X X. in Anglia, ex Calicouensi Abbate Conturbienfis Archiepiscopus factus, incredibile est, quam præclare, quâq; vtiliter eo munere factus sit; quem etiam accepimus tanta fiducia, ac libertate duos reges, Etelstanum, & Eduardū eius successorem reprehendere solitum, vt ob eam causam iterum, atque iterum in exilium pulsus sit, & tamen semper reuocatus, acque obstantem prudentiam ab iisdem ad grauissima quæuis publicæ negotia adhibuit. In ignis etiam fuit in illo diuini verbi prædicandi facultas, & ardor, quo in opere dum versaretur, die quodam Christi Ascensionis sacro, ecce in templo oranti ingens multitudo Angelorum candidata affuit, momentum, se venisse ad eum in cælum deducendum, si tamen paratus esset. Quibus ille, quod ad ipsam attineret, se quidem esse paratum, sed tamen moleste laturum, si tam celebri de populo suo sacri verbi pabulo priuaretur. Tum Angeli, excusatione accepta, diem proximum eius migrationi præparant, quo deinde cum magno suo gaudio defunctus. Denique his etiam nostris temporibus, tum in aliis eiusmodi virtutibus enituit, tum in Martino Sarmiento Franciscano, qui in Mexicana provincia Indica fructuosissimos labores diu sustinisset, delatum denique Episcopatum tam constantet repudiavit, vt nisi à Præposito suo, & quidem sancto obedientiæ nomine interposito, adigi numquam potuerit. Eo autem suscepto, nihil de vitæ austeritate, nihil de humilitate immittit. Nam eodem plane, quo prius, habitu, vnicui tantum fratrem comitatus, totam obibat diocesim, & quidem pedibus semper. deniq; etiã suo muneri immortalis est, cum Confirmationis sacramentum tribus continuis diebus impendisset.

His

His mil
melius,
tum vid
quodda
suis g

C
cis
tantus
esse die
Lateran
conuul
dam ac
vifum
adiffet
conspic
uit Por
idque
qua pr
ta, &
annis
clesiã c
liz nor
lius vi
vlla du
in han
etiam
operar
de ling
tatem
rius d
est, n
quem
rum e
men v
pete v
dum.
re pro
tis, i
uium.

His mihi exemplis, quæ pauca ex multis delibauimus, multo melius, quam vllis rationibus, aut argumentis, demonstratum videtur, religiosos ordines in Ecclesia quasi seminarium quoddam fuisse Prælatorum, & talium Prælatorum, qui suis gregibus opera, & aliis etiam exemplo prodesse.

De fructu à religiosis in Dei Ecclesia facto.

CAPVT XXX.

CUM Dei sapientia Franciscani ordinis initia in ipso Francisco, & vndecim sociis ponere iam cœpisset, isque tantus factus proximis esset partui, ita diuinitus ostensus esse dicitur Innocentio Pontifici, vt videre sibi visus sit, Laceranensem basilicam, quæ tum sedes erat Pontificum, conuulsis fundamentis collabentem; pauperem vero quendam accurrete, qui eam humeris suppositis sustineret. Quod visum, cum paulo post Franciscus ad illum vna cum suis adisset, nouam vitæ regulam approbandam deferens, eo conspecto, eaque regula accuratius expensa, nihil dubitauit Pontifex, quin ad ipsum ipsiusque familiam pertineret, idque exitus ipse demonstrauit. Nam non modo ætas illa, qua primum hic ordo prodijt, mirabiliter eius opera adiuta, & illuminata est, sed totis trecentis, & septuaginta sex annis, quibus deinceps stetit, hoc semper egit, vt Dei Ecclesiæ quasi fulciret. Hæc autem laus cum Franciscanæ familie non falso, nec temere, sed vero, ac solido cœlestis illius visionis testimonio tribuatur, eadem mihi videtur sine vlla dubitatione tribui posse, ac debere Dominicane, quæ in hanc eandem curam pari industria incubuit, eadem etiam alijs ordinibus, quos deinceps tamquam varijs horis operarios in hanc Dominus vineam misit. Quæ quidem si de singulis vere dicuntur, vt ad Ecclesiæ culturam, dignitatem, propugnationem tantopere contulerint, quanto vniuersis simul coniunctis? Itaque hoc statuendum est, magnam omnino esse vtilitatem, magnum fructum, quem religiosi ordines, ex quo instituti sunt, in orbe terrarum effecerunt. Nam in primis etiam si aliud nihil esset, tamen vel solæ eorum preces, ac tacita etiam merita magno opere valerent ad Deum humano generi vniuerso conciliandum. Ideo enim dixit Bernardus, eos constitutos esse, orâ-
re pro corpore Ecclesiæ, tam pro viuis quam pro vita fun-
ctis, & Nazianzenus, eorum lacrymas esse peccati dilu-
uium, & mundi expiamentum, atque Eusebius quoque, eos

Ser. par.

63.

Or. 1. in

Inl.

*x. Dem.
enang.
cap. 8.*

summo Deo consecratos esse pro vniuerso genere. Inque quis scire possit quot mala, quot calamitates eorum deprecationes à mundo depulerint? quod beneficia imperantibus, sed etiam benefactis, orbi terrarum placarus sit? Sed ut hæc omittam, quæ apud Deum valere, Deoque sic cognita sunt, consideremus quod proposuimus, in hominibus ipsis quos fructus omni tempore effecerint, idque duplici via, primum exemplo, deinde opere etiam, & labore, atque industria. Nam in primis, quod attinet ad exemplum, non potest negari, quin euangelicæ virtutes magna ex parte in tenebris iacuisent, nisi religionis lumen accessisset, quæ eas virtutes re ipsa exercens, easdem etiam mortalium oculis quasi in illustri loco, vnde ab omnibus videri possent, proposuisset. Itaque eorum modestia, humilitas, pietas, deuotio, optima semper populis omnibus magistra extitit, merito ob hanc ipsam fortasse causam à Chrysostomi mundi luminaria appellentur. Ab ijs enim didicere homines, quomodo Deus colendus, qua reuerentia, quo timore in templis in sacramentis adorandus, qua diligentia, quæue attentius orandus: deinde quæ in rebus duris patientia tenenda, quæ proximo præstanda caritas: ac denique nulla est virtus Christiana, cuius non exemplar mundo ab ijs exhibitum sit.

*Hom. 56.
ad pop.*

Quin etiam licet omnia hæc cessent, tamen hoc ipsorum quod omnibus relictis Christi crucem amplectentur, & quædam multi ex ijs nobiles, atque opulenti, multi etiam ætatis flore, quantam vim habet, semper habuisse oportuit in mortalium animis ad diuitiarum & honorum contemptum inducendum, ut etiam si non tantum robori habeant, ut ea abijciant, saltem minus ament, vel certe non esse amanda ex illorum facto intelligant? Quid autem plura dicamus? Vel solus illorum aspectus tacita est ad virtutem cohortatio, & tacita vitiorum obiurgatio; quod cum hodie experiuntur multi, tum etiam testatur Chrysostomus luculente, eamque ob causam in binis hominibus, valde popululum hortatur, ut sæpe monasteria, religiosasque domos inuisat, quod certam inde referat utilitatem. Sunt namque, inquit, omnia ibi illecebris vacua, & ab omni interpellatione, & inquietudine libera: insuper sunt portus tranquillissimi, quos qui inhabitant, veluti sunt, qui cum è loco editiori emicent, lucem eminens exhibent aduentantibus, cumque in portu refecerint, ceteros ad suam allicunt tranquillitatem.

*Hom. de
disp. rer.
& 59.
hom. ad
pop.*

tranquillitatem suam desiderant. ac ceteri dicitur enim in vitam requiritur sunt. Chrysostomus est communi mundi, pertinet dicemus plura, tamquam quos (quod) dicitur edocent subueni scriptis, promptum enim confertur concionibus licet per fidem eorum uando, dicitur uersus per in quod præter ne, hæc Sed hanc, fortiter, non Ecclesiam lem vix sustinentis, publici propugnant maximam

tranquillitatem, neque eos qui se intuentur, pati naufragium sinunt, vel in tenebris esse, qui ad se oculos intenderint. Adi igitur viros tales, vtere eorum conturbatio, ac cede inquam, sanctos tange pedes. multo enim honestius est illorum pedes amplexari, quam aliorum caput. Dic enim mihi, si quidam statuarum pedes apprehendunt, quoniam regis tantum imaginem habent, tu si eum teneris, qui in se ipso Christum habet, non saluus eris? Sancti igitur sunt tales pedes, vel si vilissimi fuerint. Hæc quidem Chrysostomus. Iure ergo religiosi quoque illud applicandum est, quod de Apollolis gloriose dictum, cum iis etiam communicatur, qui apostolicam vitam tenent. Vos estis lux mundi, Vos estis sal terræ; quorum alterum ad exemplum pertinet, de quo diximus, alterum ad operam, de qua iam dicemus. Hoc enim multo etiam maius est, quam exemplum, ut hominum mores non modo ne corrumpantur, tamquam sale adhibito, conseruent, sed etiam iam corruptos (quod quidem salis natura non potest) instaurant, & redintegrent. dum errantes reuocant, lapsos erigunt, rudes edocent, laborantibus consilio, doctrina, atque omni ope subueniunt. Atque hæc quidem non necesse est ex aliorum scriptis, vel ex sanctorum auctoritate repetere, cum res in promptu sit, & ante oculos, atque inter manus versetur. Aper tum enim est, quæ omnes ordines ad hominum salutem conferunt, audiendis peccatorum confessionibus, habendis concionibus, vitis reprehendis, tollendis etiam quantum licet, peccandi occasionibus, quin etiam similitudinibus, & dissidijs conciliandis, denique omni hominum genere subleuando, docendo, instruendo aduersus malignum hostem, aduersus propriam infirmitatem, aduersus mundi illecebras: in quo quidem opere ita iam versantur religiosi, ut certe præter eos pauci, & hi ipsi pauci non nisi illorum imitatione, sæpe etiam æmulatione.

Sed hæc licet adeo magna sint, tamen quia sunt quotidiana, fortasse ob ipsam consuetudinem, ut plerumque fieri solet, non tanti æstimantur. Illa sine dubio maiora, quæ cum Ecclesiæ hostibus, cum ipsis hæreticis geruntur, cuius belli molem vix iam est præter religiosos, qui sustineat. Illi autem ita sustinent disputando, concionando, libris scribendis, priuatis, publicisque sermonibus, ut se tamquam munitionem, ac propugnaculum illorum furoribus opponant. Denique illa maxima sunt, & maxime gloriosa, quæ à religiosi non in

singulis hominibus, sed integris prouinciis, & regionibus
 Christo adiungendis perfecta sunt: quam saepe eumque
 lumen, ubi nullum antea erat, intulerint, ubi autem
 curatum erat, initaurarint, quoties fidem, ac religionem
 iam labefactam, vel penitus perditam restituerint, ac
 integrarint. In quo certe ita eorum zelus enituit, ut quibus
 storias legere velit, modumque cognoscere, quo in singulis
 prouinciis fides inducta sit, post Apostolos; & Aposto-
 ca illa tempora, vix aliorum nomen inueniat, quam religio-
 forum. Longum vero esset omnes percensere: sed aliquos
 quasi exempli causa attingemus. Primum enim sic accep-
 mas, Remigium illum, qui anno ferme DXXX. Clodoveum
 regem, & Franciam vniuersam ab idolorum cultu ad Chri-
 stianam fidem traduxit, eundem ab ineunte aetate monachum
 fuisse, postea Remensem Archiepiscopum. Huic autem ap-
 pto tempore, anno nimirum DXL. Mattinus item monachus
 Sueuos ab Ariano errore sanauit. De Anglia notissimum est
 ut ab Augustino informata, quem Gregorius Pont. cum quatuor
 monachis eo legarat, ad Deum se se conuertent, ut
 cum rege Etelberto anno DCIII. Anno autem DCXX.
 Lambertus Leodiensis monachus Teslandriam Germaniae
 prouinciam, eodemque tempore Rilianus monachus Saxonum
 Francorum gentem ad fidelium numerum aggregarunt: in
 que hic quidem in eo opere etiam martyrium subiit. Val-
 dus quoque ex Hirpucensi monasterio in Anglia postea Ebor-
 racensis episcopus, annum circiter DCLXXIII. cum
 Romam peteret, tempestate in Hollandiam, & Frisiam de-
 ctus, ne hyemem illic infructuose poneret, aggressus est eu-
 gelium, quod nullum adhuc auditum fuerat, praedicare. Illi
 que in patriam reuersus, cum ab improbo rege Egfrido
 sua sede harere non sineretur, diuertit ad Australis Saxones
 adhuc in inidelitatis tenebris iacentes (uisque fidei Iure
 importauit, & simul toti insulae, quae Vetrula dicitur. Ceterum
 quod hic opus in Frisia ceperat, id deinde continuauit. Vil-
 brordus ex monasterio Ripensi item in Anglia, qui Trans-
 entis etiam Episcopus creatus est. Eodem tempore Suinto-
 tus Lindislae in celebri coenobio Angliae educatus, vna cum
 vndecim aliis, ad Apostolicum numerum representantibus
 ad Saxones se contulit: ex quibus innumerabiles in Christi-
 ana fide instituisse fertur, idemque postea Verdensis ecclesiae
 praepositus fuisse, neque tamen a laboribus suis vnquam cessa-
 it. Insignis quoque in hoc genere fuit Bonifacius, qui adhaec
 me-

merito
 Scotus,
 dia vita
 II Pon-
 tiam
 causam
 episcopa
 nament
 rus ex r
 German
 plurimo
 rinos et
 est anni
 Corbier
 peragra
 bus omi
 Ex quo
 primum
 lingenf
 bus ad v
 pius qui
 Quo
 bas, que
 tur. Is e
 causa, f
 sanctita
 ferme L
 qui Prae
 in Cassi
 religio
 monach
 muo
 nino
 ab illo
 tam, a
 gressus
 Polonis
 Deniq
 septem
 dicitur
 tem se
 xoniae

merito tamquam Germaniæ Apostolus colitur. Hic patria
 Scythus, cum adhuc quinquennis à parentibus ipsis oblatu-
 ritu vitam in sacris claustris sanctissime egisset, à Gregorio
 II Pont. in Germaniam missus, Thuringiam, Frisiam, Hasi-
 am Christo adiunxit, anno ferme DCCXVI. quam ob-
 causam ad eos, quos docuerat, regendos, Moguntino Archi-
 episcopatu ornatus est: quamquam maius etiam postea or-
 namentum ex martyrio accepit. Vlleardus item, & Lugde-
 rus ex monasterio S. Willibrordi in Gallia, in Franconiam
 Germaniæ prouinciam profecti annum circiter DCCC. &
 plurimos illic filios Christo Domino pepererunt, & ipsi plu-
 rimos et ad eam causa labores pertulerunt. Paulo post etiam, id
 est annis decem, Ansgarius cum tribus sociis, ex monasterio
 Corbiensi in Gallia Belgica, plures regiones Euangelij causa
 peragrarunt, Daciam, Suetiam, Gottiam, Grolandiam, in qui-
 bus omnibus vix credi possit quantum fructum reliquerint.
 Ex quo eodem monasterio prodiit etiam Stephanus, qui
 primum Ansgario in Suetica messe successit, deinde in He-
 lingensem prouinciam se transtulit, quam totam ab errori-
 bus ad viam veritatis adduxit: atque ibidem tamen ab im-
 piis quibusdam mactatus ad martyrij palmam euolauit.
 Quo etiam referri debet Albus Floriacensis monasterij ab-
 bas, quod à S. Mauro in pago Flori Comitum ædificatum fer-
 tur. Is enim in Vasconia Galliarum parte, religionis propagandæ
 causa, strenue laborauit, vir eloquentia insignis, nec minus
 sanctitate. ad extremum etiam martyrio. Vixit autem anno
 ferme DCCCCLXX. Quid autem de Adalberto dicamus,
 qui Pragensis prius Archiepiscopus, deinde Romam veniens,
 in Cassinensi monasterio, anno ferme DCCCCLXXX. re-
 ligiosam vitam diu professus, vna cum Gaudentio fratre,
 monacho item S. Alexij Romæ, in Pannoniam abiit ad disse-
 minandam Christi fidem, ubi in Geisam regem incidit, di-
 uino iam antea oraculo admonitum de eius aduentu. Iraque
 ab illo cum honore exceptus, totam eam gentem antea fe-
 ram, ac duram, Christi cultu imbuuit: mox ad Sarmatas di-
 gressus, Russis, Lituaniis, Moschis, Prussianis, sed præcipue
 Polonis, eorumque regi Bolislao Euangelium promulgauit.
 Denique in Prussia cum ab impiis ad stipitem alligatus,
 septemque lanceis confixus palpitaret, egisse Deo gratias
 dicitur, quod se martyrij, quod tam diu iam optarat, compe-
 tem fecisset. At Bruno ex Ducali familia, nempe Lotarij Sa-
 xoniæ Ducis filius, monasticam vitam Romæ professus in
 ecenobio

cœnobio B. Alexij, à Ioanne XI X. ad Rhutenos missus, annum ei cititer M X X V. multos populos ad salutis viam reuocauit; qua in causa ne quid illi ad laudem decisset, martyrij quoque gloria ornatus est. Eodem quoque tempore Benifacius, cuius aliquanto ante mentionē fecimus, Romanus discipulus in Rusliam profectus, Rusliam regem, eiusque regnum, præter fratrem, conuertit, à quo impie cæsus vinit à se plantatam sanguine etiam irrigauit. Anno verò M. Humbertus ex ordine S. Benedicti Constantinopolim à Pontifice legatus ad Græcorum schisma confutandum, cum Nicæta congressus, coram Constantino Imp. ita eum disputando conuicit, vt librum, quem conscripserat, comburere coegerit. Ortho etiam ex monasterio Vabergensi, quæ erat Germaniæ ciuitas, anno M C X X V. à Calisto II. in Pomeraniam missus, Varcislaum principem conuertit cum suis, qui idem etiam loca omnia maritima, Daciæ, Poloniæque partium, cum magna animarum conuersione peragravit, denique complures Saxonie ciuitates obiens, magnos vbique salutem motus effecit. Huic similis fuit Vicellinus, qui multo post hunc, vna cum quatuor sociis, ex Gallia ad Vandalos profectus, triginta totis annis incredibili labore vniuersam illam regionem, in qua innumeri ferme erant populi, Christianis imbuit præceptis, & in iis insignia compendiosa fundauit cœnobia.

Multa præterea eiusmodi commemorari possent ex monachorum ordine profecta, sed ijs breuitatis causa omittenda ad posteriores ordines veniamus, qui simul ac in Dei Ecclesia orti sunt, ij ferè deinceps ad hæc negotia sunt adhibiti. Nam de Patribus quidē Dominicanis hoc constat, cum sapientissime in hoc genere præclaram operam Deo, et Ecclesie nauasse, tum verò, vt accepimus, anno circiter M C C X L V I I. quo tempore aliquot ex eis, quorum ceteri Ascellinus, vir sanctus, Innocetij III. Pontificis auctoritate ad Tartaros se contulerunt; etsi tunc quidem nullus alius titulus eius peregrinationis fructus, quam eorū ipsorum, numerum in perferendis tam multis & iniuriis, & incommodis mirū fuerit, vel corpora, vel animos durare potuisse. Quam meliorem vtique successu paucis post annis maior etiam numerus ad infidelium conuersionem destinatus, multas barbararum prouincias peragravit, in quibus nulla adhuc Christi notitia, nullum lumen erat: idque eo fructu, vt ita scriptū sit, innumerum posse numerum animarū ad rectam fidem per eos traductarum.

rum, præsertim verò in Cumanorù gente; vnde Benedictus, qui cæteris præerat fratribus, ad Generalè Magistrum scribens (quæ adhuc extant litteræ) hoc narrat, multa hominum millia non solum ex plebe, sed etiam ex prima nobilitate baptismum suscepisse. Quare hoc sufficiat quasi specimen eorum fructuum, quos hic ordo in Ecclesia tulit, fertq; in dies; quibus recensendis iusta iam volumina scripta sunt. Ex Franciscana autè familia, præter alia anno ferè Dñi M C C L X X. missus est Constantinopolim, ad tractandam illius Græcæ Ecclesiæ recõciliationem, Hieronymus Esculus, is, qui postea ad summum Pontificatum euectus, Nicolaus I I I. est appellatus, & quidem felici successu, quippe qui Imperatori, & genti illi persuaserit, secumque X L. ex proceribus ad sacros Pontificis pedes, & ad Concilium, quod eo tempore Lugduni habebatur, cum magno omnium gaudio, perduxerit. Idem etiam ad Tartaros, neque semel adierunt, primum ab Innocentio I I I. missi anno M C C X L V. quo tempore cum magnus hominum numerus Euangelium admisisset, paulo post multo plures illuc operarij destinati, monasteria multa instituta, denique res Christiana feliciter peritus administrata est. Iterù deinde anno M C C C X L I. à Benedicto X. Pont. duo ex ijsdem missi tamquam apostolici Legati, cum aliis sociis adiunctis, qui item accepta ab Imperatore illo promulgandi Euangelij facultate, multa denovo & templa, & monasteria cum diuini cultus propagatione, multaque animarum conuersione instruxerunt. Anno autem M C C C X X X I I. noua parua horum manus in Armeniam ipsam penetrauit, inter quos præcipuum fuisse ferunt Gonzalum Sauratum, virum doctissimum, qui tum concionibus, tum pluribus libris in illam linguam conuersis, multum profecit. Eodem etiam ferme tempore, & Paschalem inter Medos, & Gentilem inter Persas versatos esse accepimus: & illius quidem extat epistola, qua narrat se, cum munera, & vxores, quas barbari illi offerebant, aliisque blanditias constanter repulisset, tentatum deinde esse contumeliosis, bis etiam lapidatum, faciem, & plantas igne adustas: quibus tamen rebus ita se numquam territum, vt nec habitum deposuerit, nec à prædicandò destiterit. De Gentili autem hoc omnino notabile traditur, cum Babylone degeret, neque in discendo Arabico idiomate, cuius illic vsus est, magnopere proficeret, decreuisse in Italiam regredi: in ipsa autem via occurrisse illi adolescentulum, qui causa cognita,

cognita, redire cum iussit quoniam Deus illius sermonis notitiam ei concederet; itaque ab ea hora tam bene, & cupiditate sciuisse, ac si in eo natus esset. Atque etiam circa idem tempus Bosina vrbs Dalmatiæ Gerardi Generalis Ministræ opera conuersa est ab hæresi, cum illac forte iter habitisset, qui deinde pluribus etiam eo missis, finitima loca, quæ erant eadem labe infecta, expugnauit, & ad Christi ouile reduxit. Odoricus autem Foroliuiensis eodem ipse quoque ferme tempore, tum vt honores fugeret, qui illi ab omnibus habebantur, tum feruenti animarum zelo adductus, impetrata à Superioribus facultate, contulit se inter infideles, vt per varias excurrens prouincias versus Orientem, & Meridiem, eo in opere annis decem & septem positis, viginti mille animas solus baptizasse, & salutari doctrina instruisse dicitur. At verò circiter annum MCCC LXX. Gulielmus Prætor Cataium missus euangelizandi causa, plures quam sexaginta ex suis abduxit. In Hungaria autem cum Rex illi finitimas quasdam prouincias recens subiiecisset, destinata eo Franciscanis octo, non pluribus diebus, quam quinquaginta, C C. millia hominum ad Christum adduxerant, vt successu impulsus Rex optimus, ad ordinis Generalem diligenter scripsit, vt duo mille fratres ad se mitteret, quoniam nulli de futurum esset opus: legiturque adhuc huius Generalis epistola, qua suos ad tam optabiles, & gloriosos labores, pie & feruenter inuitat. Nec tacendus Ioannes Capistranus, qui annum circiter MCCCCL. vna excursionum duodecim infidelium millia, & multos præterea schismaticos Ecclesiæ aggregauit. Multa liceret eiusmodi colligere fructuose facta & ab aliis familiis, & ab hac minima Societate nostra, quæ tum in Italia, & Hispania, vbi catholica pietas viget incorrupta, eam operam nauat, quam omnino norunt, ac vident, tum verò in Gallia, in Belgio, in Germania, Polonia, totòque illo Septentrionis tractu hæresum ferme peste laboranti, impigre se vbique impendit catholicis confirmandis, rudibus edocendis, hæreticis vel reducendis vel saltem conuincendis, idque & concionibus, & scholis, & priuatis congressibus, & omni denique ratione, ac vita quod quantopere Satanæ doleat, declarauit ipsemet nuptus, qui, vt certo accepimus cum in energumena quadam erraticissimis adigeretur, confessus est inter cetera, nullam se gentem acerbius odisse, quam Iesuitas.

Verum ne simus longiores, duos tantum ex duabus fami-

liis com
prodess
aleo pr
genicia
in terr
vt ver
esse sub
Stampe
Rege, &
iudicium
concilia
bus prou
omnem
Occiden
rebus gr
quodam
sentur.
minum
Episcopi
Episcopi
dioneate
lamirari
lucius e
gem cor
filio, ac
extremu
hæreticu
iam via
congre
berrum.
modo in
suum pa
qui Tho
cere per
rtractu
peregrin
ad Galli
nes etia
ad eum
cum per
iuuicem
verò, qu

his commemorabimus, ut appareat quid vniuersi ordines
 prodesse potuerint, cum singuli homines ex ipsis ordinibus
 adeo profuerint. Alter igitur est Bernardus, cuius certe be-
 neficia in Ecclesiam vniuersam vix aestimari possunt. Is enim
 in tertio illo schismate aduersus Innocentium ita elaborauit,
 ut vtrè dici possit, illius vnus opera, & auctoritate tandem
 esse sublatum. Primum enim Gallias ei solus coniunxit, cum
 Stampensis synodus ad hanc rem ex omnibus Episcopis, &
 Rege, & principibus constata, omne suum iudicium in illius
 iudicium reiecisset. Deinde Henricum Angliæ Regem idem
 conciliauit, & quidem renitentibus, & aduersantibus omni-
 bus provincialibus Episcopis: Deinde Germaniam quoque
 omnem. Postea venit ad Pisanum Concilium, quo omnes
 Occidentales Episcopi conuenerant; cuius actis omnibus de
 rebus grauissimis, & maximis, non solum interfuit, sed etiam
 quodammodo præfuit, cum scilicet ad eum omnia refer-
 rentur. Exinde cum Burdegalensis Ecclesia perditorum ho-
 minum factione agitareretur, & pluribus iam locis legitimi
 Episcopi pellerentur, ipse à Pontificis Nuntio Carnotensi
 Episcopo excitus, flammam illam oratione, miraculis, au-
 thoritate extinxit. Post quæ ad urbem Romam publicis cal-
 lamitatibus afflictam Pontificis, plurimumque Cardinalium
 literis euocatus, publica disputatione Rogerium Sicilia regem
 confutauit, tum Petri Leonis Antipapæ partes ita con-
 silio, ac sapientia debilitauit, ut ille ab omnibus desertus ad
 extremum miserrime perierit. Quid? Petrum Abailardum
 hæreticum doctrina, atque eloquentia præfidentem, cum
 iam vix esset qui resistere posset, quomodo primùm in priuato
 congressu, deinde in Senonensi Concilio abiectus? Mox Gil-
 bertum Porreatanum, cuius item celebre nomen erat, quo-
 modo in Concilio Rhemenfi conuicit, ut ipsemet errorem
 suum palam condemnaret? Denique Henricum apostatam,
 qui Tholosanam diocesim impietate sua infecerat, & infi-
 cere pergebat, solus ipse fudit, ac fugauit, ex qua ipsa fuga
 retractus in vinculis, atque Episcopo traditus est. Quid aliarum
 peregrinationes, modo Mediolanum, modo Genuam, modo
 ad Galliæ Regem, omnes pro arduis Ecclesiæ negotiis, om-
 nes etiam cum felicissimo exitu? In his autem itineribus, quæ
 ad eum vbique causæ deferebantur, qui concursus fiebant,
 cum perpetuo eius domus euntium, & venientium, ac sese
 inuicem comprimentium multitudine completeretur? Fructus
 verò, qui ex eius concionibus ad populum existeret, ne cogi-
 tari

tari quidem potest: quam innumerabiles videlicet ex vitiiis ad bonam frugem se receperint, quam multi dissidentes sine eius oratione reconciliati, quam multi ex Satanae faucibus erepti, cum quocumque ille accederet, diuini amoris faces iniicere videretur: quod vel ex eo apparet, quod præter eos, qui illius opera ad alios religiosos ordines se è seculi vanitate recipiebant, numquam ille Clareuallem redisse dicitur, nisi magna stipatus caterua nouitiorum, quos illius sermones in rete Domini compulerant, & quidem ferme theologia, & eloquētia, tum etiam nobilitate insignium; inter quos Henricum numerant Franciæ Regis germanum fratrem, & alterum, Herucum nomine, ex sanguine item regio. Atque hæc de Bernardo. Alter cum hoc visus est nominandus Vincentius ex Prædicatorum familia, cuius quidem opera tam longe, lateque peruagata est, vt mirum fuerit, tam multas regiones potuisse vnus hominis passibus percurri, quot ille euangelizando peragrauit. Primum enim in Hispania Valentia regnum, Cataloniam, Aragoniam, Nauarram, denique excepta Gallitia, & Lusitania, quibus ob certas causas abstinuit, singulas prouincias, singulas vrbes, singula ferme oppida obiit. Hinc Gallia ingressus regnum Occitanum, Delphinatum, Franciam, Burgundiam, Normanniam, Prouinciam, Aluerniam, Vasconiam, Britanniam, & Flandriam ipsam, ac totam Sabaudiam, postea in Italiam descendens Pedemontum, Insubriam, Liguriam, & omnia eius littora adiit: postremo etiam ad Balcares insulas nauigauit. Deinde ab Henrico Angliæ rege humanissimis litteris, ac nunciis, & naui ad hoc ipsum missa, invitatus, eam primum insulam totam, mox Scotiam, postremo etiam Hyberniam lastrauit, & quidem, vt ante dixi, non metropoles tantum, aut maiores ciuitates, sed vbique villas ipsas, & ignobiles pagos Christi exemplo circumiens. Itaque quis præter Deum numerare possit, quot ille animas ex vitiorum cæno, ex ipsius inferni portis reuocarit, quæ vitia ex totis ciuitatibus, & prouinciis eradiearit, quantam vbique lucem diuinam rerum reliquerit? Illud quidem constat, Iudæorum modo, contra quorum perfidiam, cum eo tempore abundaret, illius zelus exarserat, supra viginti, & quinque millia, Saraceno- rum octo millia ab eo ad Christum abducta fuisse, Christianorum vero perditorum, qui se ad bonam frugem receperunt, plusquam centum millia. Sed facilius, & certius sit prouincias, ac regiones, quam animas numerare, quas ille ad salutem

reuo-

reuo
liser
prior
nem.
ver
quid
trino
esse,
redif
ter ho
posui
eius la
habui
mirab
Bern
a qua
longi
At
giolis
nou
giolo
runt,
mulg
Prim
Franc
gion
dita
rus C
dum
incer
valde
Reg
Iraq
licite
reuer
vigar
que e
nueli
anno
milia
init
temp

reuoauit. Sic enim scribitur, quocumque is pedem intulisset, statim illic sequi consueuisse generalem penitentiam priorum delictorum, generalēque morum reformationem, aecam, blasphemias, periuria, aliaque flagitia, immo uero etiam ineptias, & ludos ita cessare solitos, ut ne eorum quidem esset recordatio: denique tantam fuisse omnium cōtentionem, religionem, modestiam, nec solum dum ipse adesses, sed aliquandiu postea, ut prisca illa Apostolorum aras redisse uideretur. Itaque si nullos alios habuisset religio præter hos duos, qui in hominum moribus reformandis operā posuissent, & de Ecclesia benemeriti essent, nonne hoc ad eius laudem, ac gloriam satis magnum, & illustre fuisset? Sed habuit etiam alios permultos, ut Franciscum ipsum, de quo mirabilia in hoc genere accepimus, ut Antonium Parauinū, Bernardinum Senensem, utrumque Vincentio huic pene æqualem, aut etiam fortasse æqualem, ut etiam alios, quos longissimum esset percensere.

Atque hæc quanquam ita sunt gloriosa, & honorifica religio, nihil tamen præclarius, aut gloriosius, quam totius noui orbis conuersio, quæ quantacumque est, tota est religiosorum. Ipsi enim primi Euangelium in oras illas intulerunt, ipsi Christi nomen antea ignotum, & inauditum promulgarunt: eisdemq; adhuc proferre, & propagare nõ desistunt. Primos omnium, qui tantam hanc prouinciam aggressi sint, Franciscanos fuisse legimus, atque eosdem etiam in iis regionibus inueniendis, cum antea ne de nomine quidem audite essent, magnopere contulisse. Cum enim Christophorus Columbus de ea nauigatione instituenda apud Ferdinandum Hispaniæ regem ageret, nec ei, ut in re tam noua, atque incerta, multum fidei haberetur, Patres duo Franciscani ualde eum iuuisse dicuntur, tum ipsum animando, tum etiam Regem impellendo, ut eam occasionem omnino tentaret. Itaque cum impetrata classe Columbus Mexicana regna feliciter aperuisset, atque in Hispaniam, tam lætæ rei nuncius reuertisset, statim aliquot eius familiæ patres in ea loca nauigarunt, annum circiter à Christo nato MCCCXCIII. Atque eodem pene tempore ad Occidentalem Indiam Emanuelis Lusitani regis auspiciis à Valco Gama patefactam, anno uidelicet M D. missi sunt Euangelij causa ex eadem familia uiri octo, tum doctrina, tum pietate præstanti. Ab his initis hic ordo per eas regiones diffusus, multiplicatis breui tempore domiciliis, tres-decim, ut ipsi uocant, prouincias

instituire. in quibus magnam Christianæ rei operam nauarunt, & adhuc nauant. Ad eodẽm labores paulo post, id est anno Domini M D V. nauigauere etiã Dominicani, qui item multa illic præclare gessere, deinde Augustiniani, postremo loco nostra Societas I E S V, quæ in Orientalem Indiam, Ioannis Lusitani regis rogatu, per Franciscum Xauerium introducta est, anno M D X L I. in Occidentalem paucis post annis Philippi Hispaniarum Regis voluntate: in quam quidẽm prouinciã, ex quo eam suscepit, sic incubuit, vt non solum eos, qui iam Christiani essent, excolere non cessaret, sed etiam Euãgelium latius propagare, eoque inferre, quo nunquam antea peruenerat, vt in Iaponem; quæ regio cum plaribus, quam sexaginta regnis constare dicatur, tamen quicquid adhuc est illie religionis, ac uidei, ipsa sola plantauit, sola rigauit, Deus autem tale incrementum dedit, vt iam ducenta fere Christianorum millia censeantur. Ac nuper etiam in Sinense regnũ illud, tantum tamque opulentum, vt fidem pene excedat, quod antea quasi clausum à dæmone tenebatur penetrarunt tamen nostri, nihil ueriti periculum capitale omnibus aduenis propositum, in eoque hoc tempore versantur, tam bonis initiis, vt si successus respondeant, magni deinceps sperentur progressus. Consideremus nunc igitur quanta sit hæc res, quamque honorifica religiosis coram ipso Deo, & Angelis eius, quod ad hoc tam præclarum munus in tota illa mundi parte soli ipsi adhibiti sint. Nam in primis ipsum opus euangelizandi, & fidem Christianam promulgandi, ubi antea nulla erat, maximum certe est, & Apostolicum. Vt enim Christus Dominus Apostolos elegit, quibus dixit: Euntes in mundum uniuersum, prædicate Euãgelium omni creaturæ, baptizantes eos, & docentes seruare quæcumque mandauit uobis: vt igitur orbis huius nostri conuersionem discipulis illis suis mandauit, sic illius alterius orbis mandasse uideretur religiosis. Atque ille quidem orbis cum huius nostri magnitudine, & amplitudine comparetur, eam fere exæquare dicitur: si uero mores, atque ingenia spectemus, multo illic maior barbaries, & tenebræ, & cæcitas, cum alij solem, ac lunam, alij serpentes, aut lapides, nonnulli etiã boues ueneratentur: alicubi uero, vt in Mexicano regno, festos dies immolandis hominibus funestarent, multi quoque humanis carnibus auidissime pascerentur; denique bona pars, quod natura adeo abhorret, nullum uestimenti usum nosset: ex quibus omnibus constare possit, ita in eis ipsum natura

*Matt. &
Mar. vl-
timo.*

tural
mini
de, ta
erat.
tur
pecc
gi po
ditas
duces
reter
tem, n
post I
edoch
infor
de qu
incom
stie v
deino
uifir
mu. r
iacet
loes
influe
tia na
niur
stibu
man
mar
bus,
ferm
sto e
cie
ita n
pute
prox
aliqu
anni
mor
tiller
toti
qui
le na

turale

turale lumen heberatum, atque obscuratum fuisse, ut in hominis figura belluæ feritatem gererent. Itaque in tanta nocte, tamque densa mentis caligine, illud quoque necessarium erat, ut magna scelerum, & flagitiorum inmanitas sequeretur, ut mirum esset, quod de his cognouimus, quam infanda peccata, quam nihili fieri consueuissent. Ex his igitur intelligi potest quanti laboris, ac sudoris id opus fuerit, ut tanta ruditas, ac feritas hominum ad Dei notitiam, & timorem adduceretur, & tamquam mansuetacta Christi jugo collum infereret, brutisq; illis moribus abiectis, Christianam humilitatem, modestiam, castimoniam disceret. Hæc enim tota laus, post Dei gratiam, eorum fuit, à quibus gens illa tam agrellis edocta, & instructa, & ad hanc humanitatem, atque pietatem informata est. Ad hunc, quem dixi laborem, accedunt deinde quasi pro cumulo gloriæ, multæ quoque difficultates, atq; incommoda, & innumera tum corporis, tum animi molestiæ, ut in primis ipsa nauigatio tam longa, tamque difficilis, deinde regionum conditio, & natura, alibi frigidibus grauissimis, ut in Iapone, alibi intolerandis caloribus, ut Hormuz, ubi homines æstate in ipsa aqua callo tenus immergi iacere dicuntur: tum etiam sæpe inopia alimentorum, ut in locis sterilibus, atque incultis; quæ vero sunt alimenta, valde infueta, atque aliena. denique accedunt etiam frequentia naufragia in illis syrtibus, atque typhonibus, & quod omnium gloriosissimum est, crebra pericula à barbaris fidei hostibus; quod quidem cum contingit, ut fidei causa illorum manibus quispiam mactetur, verissimum, ac certissimum est martyrium. Itaque credo equidem ex aliis quoque ordinibus, sed quod scriptis à me cognitis extet, ex Franciscanis ferme triginta, variis in locis, & vario lethi genere pro Christo cæsi sunt, ex Societate autem nostra, his paucis annis, circiter septuaginta, ex quibus aliqui recentissime. Quæ cum inia habeant, quam gratos Domino, ac Saluatori nostro esse putemus labores illos tam fructuosos nobis, tam salutare proximis, tam ipsi Domino gloriosos? Declaratum est hoc aliquando Franciscano cuidam Alphonso Rozæ, qui pluribus annis in eo opere exhaustis, cum se quali colligere, & ad mortem diligentius comparare cupiens, in Hispaniam euerisset, quoties diuinarum rerum meditationi vacare veller, toties Christum ipsum in cruce presentem intueri videbatur, qui cum querela, & obiurgatione quadam interrogaret, cur se in cruce illa reliquisset, & suæ potius quieti consulisset.

Quo ille viso tam sæpe iterato commonitus, & multum commotus, Indicam messem repetendam decreuit, in qua etiam deinde plures annos se exercuit. Simile etiam huic fuit illud, quo Xauerium nostrum Dominus ad idem opus multo ante inuitauit. Nam, vt ipse narrabat, sæpe per quietem vilus est sibi Æthiopem in humeros sublatum deferre, cuius pondere adeo grauaretur, vt ipsa oneris magnitudine excitaretur è somno mire defatigatus: quod vtrumque postea exitus ostendit, cum & populos illos studio, atque opera quasi ad Christum pertulit, & in ea re tot, tantisque labores ex hausit, vt mirum fuerit hominis vires potuisse sufficere. Hæc igitur pauca dicta sunt de innumerabilibus fructibus, quos religioforum feruens industria Christiano orbi attulit.

Causa cur status religiosus aptissimus sit omnium ad hunc fructum efficiendum.

CAPVT XXXI.

NON solum tanta exitit ex religiosis ordinibus spiritualium fructuum ybetas, quantam diximus, sed hoc etiam verissimum est, nullum hominum genus, nullum statum reperiri ita ad hoc idoneum, & aptum; idque propter multas rationes, quas breuitatis causa in tres contrahemus. Prima ducitur ex ipsius Dei natura, & more. Nam si quis Dei rationem, atque institutum in mortalium salute propaganda ab ipso Ecclesiæ initio attentius inspexerit, facile intellet, hoc semper fuisse eius consilium, vt ad tantum hoc onus eos maxime administratos, adiutoresque adhiberet, qui essent maxime humanis omnibus præfidiis nudati. Notauit hoc, & docuit Paulus Apostolus, qui de primæua illa Ecclesia loquens, testatur, non multos in ea fuisse potentes, vel nobiles vel sapientes secundum carnem, quoniam infirma mundi elegisset Deus, vt confunderet fortia, & ignobilia, atque contemptibilia, & ea quæ non sunt, vt ea, quæ sunt, destrueret. Cuius causam illam sapientissime reddit, vt non gloriatur omnis caro, id est, ne tantæ rei perfectæ laus, Christi Cruce, vt idem ait, euacuata, in homines, humanasque vires transferretur. Quam in sententiam illud quoque ab Ambrosio rectè dictum est, Aduerte, inquit, cæleste consilium, non sapientes aliquot, non diuites, non nobiles, sed piscatores, & publicanos, quos dirigeret, elegit, ne traduxisset potentia, ne redemisset diuitiis, ne potentia, nobilitatisque auctoritate traxisset aliquos ad suam gratiam videretur, vt veritatis ratio,

r. Cor. 1.

Lib. 5. in Luc.

tatio, non disputationis gratia prævaleret. Non igitur putandum est, mutatū esse Deum, Deique sapientiam aliam nunc formulam in hominum conuersione sequi, quam antea sequeretur: nam neque in Deum cadere potest mutatio, & eedem causæ nunc quoque extant, ne humanis viribus id, quod omnino diuinū est, tribuatur, ad quod procliuē esset hominum iudicium, quorum videlicet oculi, vt carnales, exteriora tantum vident, quæ ab hominibus geruntur, interioris autem gratiæ vim à qua promanant hi effectus, videre non possunt. Sed hoc interest inter hæc tēpora, & illa, quod rum quidem eos ferē Dominus elegit, qui statu, ac conditione inopes essent, & tennes, nunc autem qui sua sponte ad eam se paupertatem redegerunt. Cuius ratio hæc est, quin si diuites, vel nobiles omnes ab hac perfectione excluderētur, magno scilicet bono nulla ipsorum culpa priuati essent: & rursus si cum diuitiis ipsis admitterentur, illa, quam diximus, diuinæ sapientiæ regula perderetur. Quamobrem sic vtrumque mirabili artificio tēperatum est, vt etiam opulēti, & potētes, & claris natalibus orti, huius laudis participes esse possent, sed ita, si illas opes, & illum splendorem exuerent, seque ipsos ad humilem, inopemq; statum sua voluntate componerent. Itaque hoc etiam obseruare licet, quia mdū Ecclesia opibus caruit, eiusq; operarij pauperes ipsi, ac rebus omnibus terrenis vacui, hanc Domini vineam coluerunt, ita vt, sicut Apostoli, in fame, & siti, in frigore, & nuditate vitam ducerent, nullis ferme aliis ministris vsum esse Deum. At vero posteaquā, vt ait Hieronymus, potentia, & diuitiis maior, sed virtutibus minor effecta est (quam ille ætatem iam tum fecem temporum appellat) tunc primum, ac deinceps semper Dei bonitas religiosorū pauperum genus ad opus illud, quod omnino per pauperes geri volebat, aduocauit. Hoc enim illud est, quod ad Goliath gygantem Deo, & Dei copiis insultantem, qui dæmonis est typus, prosternendum non alterum gygantem, ac ne virum quidem firmiori ætate, sed puerum, cumque inermem adhibuit. Hoc est, quod mænia Hierico, id est Satanæ munitiones, non bellicis tormentis, non militari impressione, sed sono, quo nihil est inanius, subuerit, ac dirui voluit. Hoc etiam indicat noua illa pugnandi forma, non alio telo, quam lampadis lagena inclusa, quod est sanctitas exterioris vitæ humilitate contacta, quæ tamen erumpat necesse est, & erumpens omnem Satanæ exercitum, virēsq; confundat. Hæc igitur ratio valet apud Deum.

*In vita
Malach.*

1. Reg. 17

Ios. 6.

Iud. 7.

Altera est, quæ valet apud homines ipsos, in quibus faciendis est fructus. Nam cum ad cohortandum multo maius pondus habeant exempla, quam verbo, frustra de gloria fugienda, de amanda paupertate, de voluntario sui contemptu, ac submissione, deque tota euangelica mortificatione disseret, quæ auditor videbit ipsū in vel diuitiis abundare, vel honoribus, aut externa eiusmodi gloria. Nam etsi possunt ista haberi sine affectu, & ita vitiis cor non apponatur, tamen & hoc rarissime fit, & cum sit, homines latet, qui scilicet animi arcana penetrare non possunt. Nunc autem non id querimus, quid fieri queat, sed quid ad faciendam populis idem, & ad animos permouendos magis valeat. Cui autem dubium sit, quin multo certius credituri sine homines, illum res humanas contemnere, qui cum contemptum ipsis factis, & re ipsa præ se fert, quam eum, qui si modo ita affectus est, tamen eum contemptum animo inclusum tenet? Est etiam auctoritas quædam in hoc vitæ genere. Nam cum maior mortalium pars tum voluptatibus, quæ sunt quædam blandissimæ dominæ, tum ceteris præsentibus bonis capiuntur, quod deinde perspiciunt iis vitiis tam facile obistere, quibus & se ipso, & alios captiuos retineri sciunt, eos vero suspiciunt, ac tum tacitis cogitationibus tantam præstantiam admirantur, tum etiam apud alios maximis efferunt laudibus, eaque mirifica quædam res multitudini videtur. Nec iniuria Magnum est enim & ista vincere, & seipsum, suasque cupiditates subigere; & qui mundum omnem cum suis præmiis despserunt, eos omnino magno, excelsoque animo esse oportet, & in iis excellentes qualidam, & singulas inesse virtutes. Quare cum hæc rerum despicientia admirabilitatem tantam faciat, apparet nihil ad persuadendum aptius, nihil grauius ad voluntates commouendas esse posse: qui autem hoc non habeant, eos magno plane adiuumento carere, & quasi instrumento ad hunc fructum & ferendum, & demerendum. Videamus quid in hanc sententiam dicat Chryostomus, qui aperte hæc esse putat causam, cur & Apostolorum tempora tam fructuosa fuissent, & suam iam tempora adeo sterilia essent, & infæcunda. Si homines, inquit, duodecim terrarum orbem cõuerterunt, cogita quanta sit, militia nostra, qui ne subditos quidem nostros corrigere possimus, cum tamen sumus tam multi, vt decem millibus mandis pro fermèro sufficere valeamus. Sed dices, Apostoli signa habebant. Atqui non signa eos mirabiles effecerunt;

Hom.
46. in
Matt.

rent. Multi enim, qui daemones eiiciebant, quia peccatores erant, nihil tale fecerunt, sed puniti sunt. Quid est igitur quod eos magnos ostendit? pecuniarum contempus, gloriae defectus ab omnibus vitae huius negotiis ereptis; quae si non habuissent, etiam si mortuos suscitassent, non solum nullos iuuissent, sed etiam seductores existimati fuissent. Haec Chrysostomus, aptissime omnino ad religiosum statum, qui hanc ipsam perpetuam, rei umque omnium abrenunciationem proficitur.

Superest nunc tertia ratio, ducta ab iis ipsis operariis, qui hanc animarum quasi mercaturam tractant. Non enim dubitari potest, quin ad opus hoc multo melius parati sint, qui nihil omnino in hoc mundo possident. Primum quia liberi sunt, expediti, & alacres ad currendum quocumque eos Domini spiritus impulerit: propterea quod non liberorum, non agrorum, non rei familiaris procuracione eorum cogitationes illigantur, ex quibus duo magna damna consequi solent. Nam & tempus eripiunt, quod in aliis melioribus studiis utili poneretur, & ipse animus, velit, nolit, rebus ipsis, quas tractat, nimium adherescit; quod utrumque euangelico operario & indignum, ac turpe, & maxime etiam incommodum est. Atque hoc quoque a Deo in veteri illa bellica lege aperte designatum est, quia in castris excedere iubebantur, qui vel domum novam aedificassent, vel novam vineam conseruissent, vel etiam uxorem recens despondissent, aut denique ob aliam aliquam causam formidolosi essent. Quo quidem detecto tum alias saepe multi, tum in Gedeonis bello viginti, & duo hominum millia dimissa scribuntur, quin etiam ex reliquis decem millibus quotquot se ad bibendum pronos proiecerunt, omnes a Deo exauctorati sunt, trecenti tantum retenti qui erecti biberant, quorum opera, cum tam pauci essent, in ignem victoriam parauit. Quid hoc igitur est aliud, quam id, quod iam dudum tractamus, qui vineis procurandis, id est terrenis negotiis, qui uxoris deliciis, ceterisque corporis voluptatibus, aut alio vilo mundano vel timore, vel amore tenentur, qui que ad infima ista sese abiciunt, eos ad ecclestem hanc militiam ineptos esse: Itaque selectus ille trecentorum hominum manipulus, exiguus certe, sed virili plenus robore, aperte religiosos designat, tum curis omnibus terrenis vacuos, tum etiam omni humano timore, qui ad eas curas consequi solent, qui ipsi quoque pauci, si cum reliqua hominum multitudine comparentur. Itaque bene, & sapienter Ambrosius in Lucam. *Qualis, inquit, debeat esse qui euangelizat regnum*

Dei. 29.

Iud. 7.

Lib. 6. in Luc.

Dei, præceptis euangelicis designatur, ut sine virga, sine pe-
 ra, sine calceamento, sine pane, sine pecunia, hoc est subsidij
 secularis adminicula non requirens: fideque tutus putet sibi,
 quo minus ea requirat, magis posse suppetere. Accedit etiam
 aliud quod cum homines non fere ignorantia peccent (satis
 enim iam promulgata est Dei lex, satisque norunt omnes
 quid agere debeant) cum igitur non ideo peccent quia nel-
 ciant in quibus peccent, sed quia infirmam, & corruptam ge-
 runt voluntatem, profecto non tam docendi, quam inflam-
 mandi, nec tam instruenda est eorum mens, quam excitan-
 dus affectus. Atqui ad alios excitandos nihil tam necessa-
 rium est, quam ut qui id facere velit, ipse excitatus, & com-
 motus sit: quod egregie, ut omnia, attigit Gregorius quodâ
 loco Moralium. Mens, inquit, concupiscentiis exterioribus
 occupata, igne diuini amoris non calet; & idcirco ad super-
 num desiderium inflammare auditores suos nequeunt ver-
 ba, quæ frigido corde proferuntur. Neque enim res, quæ in
 se ipsa non arserit, aliud accendit. Quod Gregorij dictum
 illa etiam necessaria ratione confirmatur, quoniam cum, ut
 Philosophi sentiunt: omnes effectus causis suis, à quibus ma-
 nant, similes, & congruentes esse oporteat, numquam opera
 illa, amandi Deum, deserendi peccata, & cupiditates, & alia
 eiusmodi, quæ sunt plane cœlestia, ac diuina, humanæ do-
 ctriinæ, vel eloquentiæ vi perfici poterunt, sed cœlesti, ac di-
 uina virtute opus est. Hæc autem virtus quam rara est in se-
 culo, tam frequens est in statu religionis: ex huius enim fon-
 tibus plenius, largiusque hauritur, ubi repletus quisque de-
 inde ex cordis abundantia ad aliorum vtilitatem, quasi ex
 thesauro profert noua, & vetera.

Restant duo in religiosis, quæ ad hunc fructum proximo-
 rum, & ad hostium profligationem valde sunt apposita, pri-
 mum coniunctio ipsa multorum, & tanta coniunctio, qua nõ
 possit esse maior. perspicuum est enim nullam rem magnam
 effici posse sine multorum adiumentis. Cuius ratio ea est, de
 qua alio loco à nobis ipsis vberius dictum est, quoniam ne-
 mo omnia solus habere potest. Ex quo fit, ut qui in proximo-
 rum fructu solus elaborare velit, quemadmodum in aliis re-
 bus omnibus, ita in hac etiam necesse sit eum multis, & ne-
 cessariis præsiidiis destitui.

const.

Mo. c. 19.

Contra vero in religiosis illud euenit, quod præclare di-
 ctum est à S. Basilio, ut veluti milites testudine, quam vo-
 cant, facta, sese inuicem ita muniunt, ut sint impenetrabiles,

hic ipsi

sic ipsi propter coniunctionem, qua nexi sunt, sese mutuo, ut ipse ait, conspiciant, & se inter se protegant; ex quo non solum fit ut inimicorum ictus repellant, sed etiam inimicos ipsos facile fundere, & fugare etiam ab alijs possint. Id autem faciunt multorum viribus, ingenijs, laboribus in vnum collatis, eoque magis faciunt, quo maior vigeat in vnoquoque ordine animorum, voluntatumque consensio.

Altera res est professio castitatis, quam Deus ita amat, ut eam etiam ad dæmonem frangendum, ac debellandum adhibeat, cuius imaginem cum gereret Holofernes cum suo exercitu, merito ad eum profligandum non alijs armis usus est Dominus, quam Iudith pudicitia: idque vidit, & prædicavit summus sacerdos Ioachim, qui in communi gratulatione post tantam victoriam, sic eam celebravit, Eo quod castitatem amaueris, & post virum tuum alterum nescieris, ideo & manus Domini confortavit te, & eris benedicta in æternum. Quare si in tanto populo vnam Iudith extitisse mirabile fuit, & vna, quæ extitit, tantam utilitatem attulit totigenti, quam pulchrum, & gloriosum erit Christianæ Ecclesiæ, quod in ea tot agmina visuntur integre & caste viuentium, quæ vero etiam utilitas ex iis manabit, aut quæ vis ad infernum illum Holofernem, id est Satanam, eiusque satellites perdendos, ac profligandos?

Hoc igitur inuentibus licebit admirabilem Dei prouidentiam agnoscere, qui suam Ecclesiam nouis semper supplementis iuare, atque opportune recreare non destitit. Videtur enim tres eius quodammodo ætates, & tempora distinxisse, primum sanctorum Martyrum, qui hunc Ecclesiæ agrum sanguine suo rigantes fecundiores effecere: deinde vero sanctorum Doctorum, quos Gregorius hyadam mysterio in libro Iob designati ait: quoniam ut hæc æstra hyeme, demum transacta, apparere incipiunt, & pluuiam afferre solent, ita viri illi scientiæ imbres in terram effundere cœperunt, cum remota persecutionis bruma, & diminutis infidelitatis noctibus, verna temperies, & tranquillitas aduentavit. Tertia vero ætas fuit hominum religiosorum, qui post illos utrosque tum multo magis multiplicati, tum etiã in humani generis subsidium inducti sunt. Ac ut initijs illis, cum nascentis Christi fides à tam multis hostibus oppugnabatur, eos esset oportuit, qui propriæ vitæ oppositu eam tuerentur: ut etiam numero fidelium adaucto, opportuna fuit Doctorum eruditio ad eos instruendos, & ad hæreses, quas simul nasci necesse erat,

Iud. 15.

9. Mor. cap. 9.

coercendas; ita in hoc tertio statu, in quo pacis, ac securitatis diuturnitas terrenarum rerum amorem, caelestium oblivionem tamquam tenebras offuderat, diuino vique cōsilio factum est, vt ea viuendi formula in orbem terrarum passim induceretur, quæ simul & hæc vitia, paupertatis, humilitatis, que voluntariæ exemplo castigaret. & tamē etiam doctrina aduersus hæreses, quæ semper pullulant, depugnaret. Quæ quidem omnia expresse mihi videtur præclara quadam visione S. Francisci demonstrata, atque eadem opera aliis quoque, qui, vt Franciscus, nuntium seculo remiserunt. Hunc enim narrat Bonaventura, cum aliquando secularis adhuc, pauperi cuidam ipsas suas vestes Dei amore donasset, proxima nocte in quiete visura sibi esse, duci se in amplum palatium, in quo amplissima item esset aula omni a morum genere referta, ipsa autem arma Christi cruce omnia insignita. Quærenti autem cuiusnam illa essent, audisse responsum, ipsius esse omnia, eiusque militum. Igitur è somno eperrectus, cum, vt adhuc spiritualium rerum rudis, nocturnum visum de temporalis militia interpretatus, principatum sibi in eo genere, magnamque gloriam portendi credidisset, iter ingressus est itatim ad quædam Appuliam Comitum, cuius præsidio aditum sibi ad eam fortunam paraturus videbatur. In quo itinere iterum Dominus eidem dormienti, Franciscus, inquit, vter tibi melius facere potest, dominus, an seruus, diues, an pauper? Cum Franciscus quod erat respondisset, Cur ergo, ait, pro seruo dominum relinquis, & pro paupere homine diuitem Deum? Tum ille, Quid me igitur facere iubes? Redi, inquit, in patriam tuam: quod enim vidisti, nihil temporale indicat, nec humana, sed diuina ope in te complendum est. Ex hoc igitur Dei testimonio illud cognosci potest, tum familiam hanc, tum reliquas, quæ, vt illa, pro animarum profectu contra demones bellum gerunt, quotquot eæ sunt, totidem esse armentaria bene instructa, aut totidem turres David, quæ ædificatae sunt cum propugnaculis, ex quibus, vt dicitur in Canticis, mille pendeant clipei, & omnis armatura fortium.

Cant. 4.

Quam multi religiosi in doctrina, & in eloquentia excelluerint.

CAPVT XXXII.

POST spiritualia ornamenta, quæ sunt supra naturam, & quæ sine vlla controuersia prima, ac præcipua existimari oportet,

oportet, tamen sunt etiam alia naturalia, quæ hominem magnopere illustrent, & augment: in quibus duo illa amplissima censeri debent, doctrina, & eloquentia. Nam cum hominis naturæ duo sint propria, ratio, & oratio, quo utroque naturam bestiarum superat, sequitur ut qui hæc maxime perleerit, is maxime inter alios homines emineat, multo plus, quam si opibus, aut diuitiis emineret. Itaque hæc etiam ex eo genere sunt, quæ mortales ipsi suspicere, & admirari solent. Quamobrem et si propria religiosorum bona, in quibus regnant, sunt bona gratiæ, & spiritus, tamen hoc etiam placuit diuinæ bonitati, ut eos in super his, quæ dixi cumularer, siue ut nihil huic statui deesset ex veris, solidisque ornamentis, siue quod hæc optime, & commodissime cum spiritualibus bonis conspirant, tum ad nostrum ipsorum profectum, tum ad opem proximis ferendam, cui pleraque hæc instituta diriguntur. Atque eruditionem quidem ita in religiosis effloruisse videmus, ut verè dicere possimus ab ijs etiam eruditorem esse factam, maioremque in modum illustratam, ut facilius, & planius posteris traderetur. ij enim tum viuentes docendo, disputando, interpretando litterariis huic studijs incredibile lumen attulere, tum verò ea etiam scripta, tamque multa post vitam reliquere, quæ omnes ferè scientias planiores, apertioresque fecerunt, quas quidem dignas statuissemus, in quibus elaborarent. Liber igitur quasi cursim omnem religionum ætatem ab initio inspicere, ut eorum multitudinem, & copiam videamus, qui in doctrinarum studijs magni fuerint: quod etiam eo magis mirum est, quoniam veteres illi monachi de indutria seie à literis remouebant, quo se totos in vna rerum celestium contemplatione abderent, ut de Benedicto narrat Gregorius, qui cum liberales artes Romæ aggressus esset, consilio eas desinens recessit, ut ille ait, scienter nescius, & sapienter indoctus. Sed tamen neque illo tempore, neque vniquam defuere eruditi, ut Serapion, & Pamphilus, Lucianus, ut sex Ecclesiæ Doctores, tres Græci, totidemque Latini, de quibus antea diximus, & alij complures, quos omitto, ut ad propiora veniamus. Nam ut à Benedictino ordine antiquissimo incipiamus, iam sunt mille, & septuaginta anni, ex quo hic ordo natus est. His igitur vndecim terè seculis, mirum certe est quam multos semper, & quam præstantes in omni genere produxerit viros. Primo enim seculo, id est vsque ad annum Domini sexcentessimum viguit, ut scimus, Calliodorus, de quo

2. Diak
cap. 1.

quo supra diximus, eique æqualis Dionysius cognomento Paruus, vir sui temporis eruditissimus, tum diuinis, tum etiam humanis litteris, quod ostendunt scripta ab eo relicta: eodemque tempore Gregorius Magnus, Gregorius Turonensis, & Leander Hispalensis, satis adhuc per se noti. Secundo seculo à sexcentesimo ad septingentesimum, multum, vt accepimus, claruit Casarius, de quo item alibi diximus, in Gallia, Eutropius in Hispania, in Lusitania Ioannes Gerundensis Episcopus, in Scotia Adamannus abbas, in Anglia Theodorus, qui Romæ monasticam vitam professus à Vitaliano Pont. Cantuariam destinatus est septimus Archiepiscopus, cuius de laudibus Beda sæpè. Tertio seculo vsque ad annum octingentesimum, Beda ipse notissimus libris scriptis, tum Bonifacius ille Germaniæ apostolus, quem non sola sanctitas, sed vt traditum est, insuper etiam eruditio illustrauit. Deinde Ægidius abbas natione Græcus, idem philosophus, ac poëta, quin etiam medicus insignis, quippe qui multa de arte medica carmine scripserit. In primis autem Alcuinus, qui suæ ætatis doctissimus habitus est, Caroli Magni magister, ita ei carus, vt cum delicias suas appellaret, cuius etiam prudentiæ Parisiensem Academiam, quam Roma illuc transfulerat, ordinandam commisit, idemque multa edidit, tum in sacram scripturam, tum suoptè ingenio. Quo eodem tempore floruit etiam Paulus Diaconus auctor celebris hymni in S. Ioannem Baptistam, pluriùmque librorum, quorum pars adhuc extat. Quarto seculo vsque ad annum D C C C C. insignis fuit Haymo monachus Fuldenis, postea etiam episcopus, Alcuini auditor, omnino inter doctissimos numerandus, qui totam scripturam commentarijs illustrauit, aliæque propria ingenij monumenta reliquit. Neque huic inferior Rabanus ex Fuldensi abbate Archiepiscopus Moguntinus, qui iustam penè bibliothecam solus edidit: nam cum puer adhuc ab ipsis parentibus Fuldensi monasterio oblatum esset, tantum in poësi, in philosophia, & in sacris litteris profecit, vt in tota Germania, fortasse etiam toto orbe, nullus ei æqualis putaretur. Cui tamen vt tempore, sic ingenio proximi fuere, vt alios complures omittamus, Angelomus Luxouiensis, notus ipse quoque ex libris scriptis, & Strabus Fuldenis, cuius opus dicitur esse glossa, quæ ordinaria vocatur, ex sanctorum patrum scriptis concionata. Quinto seculo ab anno D C C C C. ad millesimum, celebratur in primis Odo abbas Cluniacensis, diuinis, & huma-

Libr. 4.
c. 5. hist.

nis literis eruditus, Herigerus abbas Lobienſis non in Gal-
 lia ſolum, ſed tota Italia, & Germania ob doctrinæ opinio-
 nem celeberrimus: tum Ratherius ex monacho Lobienſi
 Epifcopus Veronenſis, qui miræ ſimplicitatis, ſed magnæ
 literaturæ fuiſſe traditur, & alij deniq; permulti: inter quos
 tamen nihil ita enituit, vt Radulphus monachus Fuldenſis,
 de quo in Eccleſia tota hæc erat conſtans opinio, nullum ei
 vel in philoſophia, vel in theologia parem eſſe, vt propterea
 ad eum ex toto ferme orbe difficillimæ quæque quæſtiones
 referrentur. Sed multo etiam feracius talium ingeniorum
 fuit ſextum ſeculum, in quo præter alios multos, quorum
 adhuc extant nomina, floruit Marianus Scotus, qui Fuldæ
 vndecim annos, quindecim Moguntia in cella incluſus du-
 ravit, quo tempore Chronica ſcripſit ab initio mundi ad ſua
 vſque tempora, fuſtque ob doctrinæ, & multo magis ob
 ſanctitatis nomen in magna omnium veneratione. Ac eo-
 dem tempore celeberrimus fuit Lanfrancus, qui in diale-
 cticis totaque philoſophia, ſui temporis princeps habitus eſt,
 idemque lumen, ac magiſter theologorum. Hunc tradunt,
 cum Papiæ, vbi natus erat, & vbi publicam ſcholam cum lau-
 de habuerat, in Galliam proficiſceretur, à latronibus ſpolia-
 rum, & abductum, prius impatienter tuliffe, deinde in ſe re-
 uerſum, damnare cæpiſſe ſe ipſum, quod tam diuturnum
 ſtudium ſacræ ſcripturæ impendiſſet, neque adhuc Deum
 in tribulatione laudare didiciſſet, ſtatimque vouiſſe, ſi eua-
 deret, ſe deinceps Deo famulaturum. Liberatus igitur venit
 ad Monafterium Becenſe, vbi aliquandiu ita latuit, quaſi
 idiota, & illiteratus, donec ab Italis mercatoribus agnitus,
 & patefactus, primum à ſuis adhibitus eſt ad domeſtica ſtu-
 dia moderanda, deinde etiam à S. Pontifice Cantuarienſi
 eccleſiæ præpoſitus. Huic omnino ſimillimus fuit is, qui ei
 proximè in ſede ſucceſſit, Anſelmus eius auditor, & in Bec-
 cenſi item ſchola ſucceſſor; de cuius Anſelmi eruditione ni-
 hil attinet dicere, cum eam libri editi ſatis oſtendant. His
 aſcribendi duo Cardinales eiufdem temporis, Humbertus
 monachus Tullenſis, quem Leo IX. ob excellentem doctri-
 nam, & pietatem, ad eum honorem prouexit, & Conſtanti-
 nopolim legauit, vt Leonis Bulgarorum Epifcopi audaciam
 frangeret. Alter fuit Petrus Damianus, cuius adhuc erudi-
 tio, & facundia ex eius pluribus ſcriptis nota eſt. Illud ſan-
 ctitatis fuit, quod diu Cardinalis, & epifcopi Hoſtienſis mu-
 nere functus, denique pertæſus eius vitæ, Nazianzeni exem-
 plo,

plo ad pristina se recepit monachorum studia : cuius etiam
 facti rationem luculento scripto reddidit. Denique vt alios
 omnes omitamus, magnus etiam fuit per ea tempora Her-
 manus cognomento Contractus, cuius doctrina eo mirabi-
 lior fuit, quod eam insigni miraculo adeptus est. Ita enim
 scriptum est, hunc in Saeuia ex nobili Comite ortum, ab
 ineunte ætate omnibus membris captum fuisse, atque ob
 eam causam nomē illud, quod diximus, Contracti accepisse.
 Quae cum monachus factus esset, multis precibus Beatam
 Virginem rogare institit, vt ipsum eo morbo liberaret. Illa
 verò clara luce se ei visendam præbens, optionem obtulit,
 vtum è duobus mallet, sanus ne fieri, sed vt erat rudis, &
 indoctus permanere, an perseverare in morbo, & omnibus
 scientiis insignis euadere. Cum autem Hermannus, vt debe-
 bat, hoc posterius prætulisset, ab eo tempore mirabiles pro-
 gressus in omni genere litterarum facere cœpit, adeo vt ne-
 minem in his superiorem, vix etiam æqualem habere crede-
 rerur, ac nominatim tres linguas, Latinam, Græcam He-
 braicam, ita calleret ac si in ijs natus esset. In septimo seculo
 vsque ad annum M C C. multos item accepimus fuisse omni
 doctrina, atque optimarum artium studiis eruditissimos,
 quo in numero præcipuè ponitur Petrus abbas Ciuiacensis,
 cuius tum alij libri extant, tum vnus de mirabilibus, & reue-
 rationibus suo tēpore factis. Tum verò Sigibertus ex Gem-
 blacensi cænobio, & Gratianus ex Bononiensi, quorum ille
 insigne chronicon conscripsit, & alias insuper historias, hic
 nobile illud opus Decretorum ex Patrum sententijs, & Pon-
 tificum responsis digessit, approbatum deinde ab Eugenio
 III. Inter omnes autem maximè celebres illi duo, Hugo è
 cænobio S. Victoris Parisiensis, & Rupertus abbas Tuitien-
 sis, cuius doctrinæ excellentiam non solum multa volumina
 ab eo scripta indicant, sed etiam miraculum, quo eam do-
 ctriinam accepit. Nam cum ingenio tardior esset, instare etque
 precibus apud Virginem Dei matrem, vt ubi à filio scriptu-
 rarum intelligentiam impetraret, apparuit ei Mater illa gra-
 tiæ, denunciāns eius preces ab se auditas, tantumque ei lu-
 men impertitum iri vt nullus eius ætatis doctrina ei æquari
 posset, tantum videret, ne id talentum in terra defoderet, sed
 strenue exerceret; quod quidem ab illo abunde perfectum
 constat, numquam enim deinceps à legendo, vel scribendo
 cessauit. Octauo seculo ab anno M C C. vsque ad M C C C.
 floruisse accepimus Helmandum monachum Beluacensem,

in diuinis scripturis eruditissimum, & in secularibus etiam literis ac multis quoque libris scriptis nobilitatum: eodemque tempore Gulielmum abbatem Pictauiensem, non solum theologiae sed iuris etiam ciuilibus scientissimum, deinde Philippum Pergamum in cœnobio Patauino egregium virum tum doctrina, tum eloquentia: tum etiam Petrum Bertorium monachum Parisiensem, cuius librorum grandis erat catalogus. Ab anno autem M C C C. vsque ad M C C C C. toto hoc seculo multi item celebrantur, vt Lopus Abbas S. Miniatis, in theologia, & insuper in vtroque iure peritissimas, Petrus Boherij abbas Auianensis, ipse quoque Decretorum doctor, præcipue verò Petrus Rogerius, is qui postea ad Pontificatum euectus, Clemens VI. vocatus est, quem acerrimo ingenio, ac tum omni doctrina, tum etiam dicendi facultate egregie instructum fuisse ferunt, ita vt populum, quo veller, concionando impelleret. Quare nil mirum, si eum tot merita ad summam Ecclesiæ dignitatem extulerunt. Seculum decimum vsque ad annum quingentesimum, præter alios insignes viros, aliquot etiam habuit in iure Canonico admodum excellentes, vt Henricum Abbatem Nurembergensem, Ioannem Rode abbatem Treuerensem, cuius egregia opera conuicit in Concilio Basileensi, tum verò Nicolaum illum, qui prius abbas Monacensis, postea Archiepiscopus Panormitanus, denique etiam Cardinalis factus est. Scripsit autem multa consilia, & vberissima commentaria in vniuersum corpus iuris canonici, quorū tanta hodie est auctoritas, vt nullus in hoc genere notior, ac celebratior sit. Denique hoc vltimo seculo, quod nunc labitur ab anno quingentesimo, non paucos scimus eminentes viros, vt Ignatium ex cœnobio Florentino, ex Parmensi Ioannem Baptistam, vtrunq; Abbatem, vtrunque magno progressu in diuinis, & humanis literis: in Hispania verò Pasqualem, qui in Salmanticensi Academia publicam theologiae scholam cum ingenti approbatione professus est. Postremo, ne longiores simus, multum etiam viguit hoc tempore Gregorius, qui prius in nobili illo Mantuano cœnobio Abbas, deinde etiam Cardinalis à Paulo II. creatus est. Hunc verò omnibus scientijs excultum tradunt, vtraque etiam lingua, Graeca, & Latina peritissimum, ita vt loqueretur, & scriberet expedite, atque eleganter. Idem etiam dicitur, imminente morte, Cubiculario cuidam suo ita dixisse, Ecce iam annis pluribus Cardinales sumus: quid autem nunc superest de hoc honore? Quanto satius, fuisset

in religione mori, ubi minus erat animæ periculum?

Atque hi quidem ex monastico ordine, quos de multis paucos nominauimus. In aliis autem institutis eo etiam magis viguerunt litteræ, quod omnia ferme ad aliorum quoque hominum salutem dirigebantur, quod sine litteris agi non poterat. Itaque mirum est quanta deinceps in omnibus ingeniorum, quanta doctorum hominum seges extiterit. Sed hi quo recentiores, eo notiores, ideoque strictim attingendi, & tantummodo nominandi. Primum enim ex Dominicano quodam viri, & quales prodierunt Albertus, qui Magni cognomen adeptus est, Herueus, Durandus, Hugo Cardinalis, qui totam scripturam sacram optimis commentariis illustrauit, Raimundus, is qui, ut scribit Antoninus, Decretales libros iussu Gregorij Pont. ordinauit, Antoninus ipse non minori eruditione, quam sanctitate, Capreolus, Petrus Tarantafius, idem postea Innocentius V. Pont. Max. Petrus Paludanus, Chrylostomus Iauelleus, Ferrariensis, Sotus uterque; duo Cardinales, Turrecremata, & Caietanus, alijque permittis, quos nimis longum esset recensere, sed is præcipue, quem merito ab aliorum grege secreuimus, omnium princeps S. Thomas, cuius scientiæ copiam, claritatem, profunditatis, quis pro dignitate collaudet? Ac præter hos, quorum nomina ex ipsorum scriptis celebrantur, quis deinde eos numeret, qui omni ætate partim in scholis docendo, partim consilijs dandis, deque dubijs respondendo, magnam operam Ecclesiæ, & proximis nauarunt, ipsique in summa hominum laudet vixerunt, quorum quidem est pene infinita multitudo? Franciscani paulo serius, neque adeo generaliter initio, hæc literarum studia acceperunt. Eorum enim auctor, & caput S. Franciscus, cum ipse sapientia potius de celo infusa, quam humano labore quæsitæ vteretur, eodem modo etiam suos institui volebat. Idem tamen Antonium, cui postea Patauni cognomen additum est, cum iam bene doctus ad eam familiam accessisset, passus est docere inter suos theologiam: extatque breuis epistola, qua hoc ei permittitur, ita tamen, ut caueat ne orationis (sic enim ait) spiritum occupatio illa extinguat. Itaque tum hoc exemplo, tum etiam necessitate adducti, ut proximos iuuare possent, alij quoque litterariam exercitationem complexi sunt, in qua breui magnos fecerunt progressus. Nam & paulo post, id est anno ferme M C C X L V. extitit Alexander ille Halensis, quo nemo illa ætate eruditior, & huius auditor Bonauentura, tum

3. Par.
tit. 23.
cap. 10.

plenus

plenus omni scientia, tum etiam dilucidus, & ad difficillima
 que explicanda aptissimus. Neque multo post Ricardus Dun-
 sianus is qui Scotus est appellatus, anno M C C C. cuius acuminis,
 & subtilitate quid admirabilius? Deinde eius discipuli Gu-
 lielmus Ochan vir ingeniosissimus, Franciscus Maronius, is
 qui in Parisiensi Academia Illuminati nomen obtinuit, eo-
 demque tempore Aluarius Pelagius vtriusque iuris peritissi-
 mus, simulque diuinarum litterarum, cuius præstans do-
 ctrina magno in pretio fuit apud omnes, ac præcipue apud
 Pontificem Ioannem XXII. His addi potest Petrus Aureo-
 lus, quem eruditio ad Aquensem cathedram prouexit, tum
 Nicolaus Lyrinensis genere Iudæus. cuius ingenium eluxit
 in tota scriptura ad literalem sensum explananda, ansum
 circiter M C C C X X X. denique omnium recentissimi Al-
 phonsus Castrensis, Michaël Medina, Franciscus Titelman-
 nus, optimus plane sacrotum librorum interpretes, & alij quã-
 plurimi, sique ita noti, vt pigeat hic commemorare. idem
 dicere licet de aliis familiis, quæ omnes multos semper do-
 ctos, aliquos etiam interdum admodum eminentes habue-
 re, vt Augustiniana Egidium Romanum anno M C C L X X X.
 Camelitana Thomam Vvaldensem anno M C C C C X X X.
 Carhusiensis Dionysium anno M C C C C L X X X. Denique
 qui doctrinam, & doctrinæ factus in omni genere ex reli-
 giosis ordinibus natos nosse cupiat, is Tritemium legat, qui
 scriptores omnes Ecclesiasticos à Christi ortu per omnem
 ætatem diligenter, & accurate collegit; quo in opere bene
 longo, tam multis partibus videbit superare religiosos, vt
 certe non multi alij occurrant. Itaque nullum esse potest in
 hac re certius, aut euidentiùs argumentum. Quo in genere
 hæc quoque nostra Societas I E S V, quamquam postremo
 quali loco adueniens, aliquid tamen operis, & aliquid ad-
 iumenti ad rem litterariam attulisse videretur. Nam non so-
 lum corpus ipsum vniuersum ita hæc studia colit, vt hoc sit
 inter reliqua, quæ ex instituto profiteretur, sed insuper hoc
 aggressa est, quod ab antiquis religiosis vsitatum, iam pri-
 dem intermissum erat, vt sua studia non intra domesticos
 parietes concluderet, sed ea quæcumque sunt, publicis gym-
 nasijs apertis, cum aliis communicaret. Deinde quo latius,
 ac fructuosius ad omnem ætatem eius manaret industriã,
 hoc sibi faciendum putauit, vt non vnum tantum, aut alte-
 rum doctrinarum genus, vt ceteri religiosi philosophiam

ferme, & Theologiam, sed omnes artes, omnésque scientias, etiam politiorem litteraturam complecteretur: deniq; nullam omitteret, nisi quæ admodum essent alienæ ab religioso instituto, cuiusmodi sunt quæ ad forenses controverfias, vel ad medicinæ artem pertinent. Quamobrem hæc summa fit totius huius disputationis. licere quodammodo religiosi gloriari, plerásque doctrinas eorum studio, ac labore esse ab interitu vindicatas, quæ alioquin essent extinctæ, alias meliores, cultiorésque factas. Quid enim esset Theologia tam præstans scientia, vel potius regina omnium scientiarum, nisi ab ipsis exulta, & ad hanc quam nunc videmus rationem, ac viam redacta esset? At philosophia tametsi alios præterea scriptores, & doctores habuit, tamen ipsa quoque magnam ab ipsdem lucem, incrementúmque accepit, quoniam multa ab ipsis addita, multa explanata, deniq; etiam multa ad fidei veritatem correcta sunt.

Venio nunc ad eloquentiam, quæ certe non minor fuit in religiosis, quã doctrina. Quod vt magis intelligatur, cogitemus, quam innumerabilium concionatorum voce omnia semper pulpita personent, præferim certo anni tempore: in quibus etsi non eadem omnibus est dicendi vis, quam plurimos tamen fuisse, & esse scimus, in quibus infit maxima, & quorum ex ore fluat oratio abundãs sonantibus verbis, veribusq; sententiis, quæ multitudinem teneat, demulceat, moveat, & in omnẽ partem deflectat. Etenim si effectus eloquentiæ est audientium approbatio, certe eam esse oportet singularem dicendi facultatem, quæ homines vulgares, ac que etiam, vt Paulus loquitur, animales, qui alioquin spiritualia fati-diunt, tamen non modo ad audiendum alliciat, se etiam suspensos retineat, & delectet, itaque in eorum animos influat, vt alios à turpitudine ad castitatem, alios ab illicitis lucris ad æquitatem, ab ira, & odiis ad concordiam, & pacem traducat: denique etiam nõ paucos à mundi amore, quo plane absorpti sunt, ad eiusdem contemptum, & ad terrena omnia penitus deferenda impellat. Magno olim in pretio fuere oratores, qui ad populum apte dicere possent, quod qui possent, paucos omnino tum in Græcia, tum Romæ extitisse legimus, sed hos paucos ita celebres, vt ipsas, vbi nati sunt, nationes nobilitarint. Quãto igitur maior gloria nostra, qui tam multis abundamus? Deinde si sententiarum gravitatem, si rerum magnitudinem, si, vt ante dixi, effectus ipsos cõparemus, quid simile cum nostris? Bernardinum Senensem ex ordine Mino-

rum ita dicēdo valuisse accepimus, vt quocumque tempore, & quocumque loco concionaturus esset, nō modo otiosi, sed ipsi opifices tabernis, reliqui etiam omnes domibus occlusis, ad eum cōcurrerent. Idem quoque de Petro scribitur ex ordine Prædicatorum, cui postea Martyris etiam nomen additum est. Is enim totam fere Italiam obiens, singulis in ciuitatibus, ac pagis insistens omnes mortales salutaribus clamoribus ex vitorum, peccatorumq; cæno excitauit. Cui ferunt ad urbem, oppidum ve aliquod aduenienti, solenne fuisse, vt omnes incolæ obuiam effunderētur, summimi, & infimi, cum vexillis, & cum turbarum sonitu, quin etiam recedentem eadem cum pompa deducerent, tanta perseuerantia, vt vix ab eo diuelli possent: ad concionem autem tantā semper multitudinē confluere solitam, vt sepe carruca ex tabulis compacta gestari eum necesse fuerit, ne à turbis elideretur. Quid Antonius Patauinus, ad quem audiendum tanta hominum multitudo concurrebat, vt cum templa quæ ad hoc ipsum deligebantur amplissima, capere non possent, suggestus in campos, vel plateas latissimas deferretur: vbi etiam ad occupandum tempestiuè locum adeo ab omnibus cerratim properabatur, vt cernere esset nobilissimos viros, atque matronas, antequam lucefceret, concursantes, & ad multas horas vocem illam, quasi de cælo venturam, præstolantes. illo autem loquente, cum sæpe ad millia hominum triginta adessent, tamen non strepitus, non murmur, non etiam exsecratus audiebatur, tantum erat omnium silentium, & attentio. Quid igitur tale vnquam Demosthenes, aut vllus ex illis, qui diserti in seculo sunt habiti? Eadem plane narrantur de S. Vincentio Dominicano; idque præsertim, quod ad dicendi vim proprie pertinet. Cum enim duo ob turpissimum facinus ad supplicium ducerentur, stare eos iussit in eodem loco, quo ipse concionem habiturus erat, vultu cooperto, fortasse ne oculi animum distraherent. Ille autem de peccati deformitate, ac sceditate, de inferni pœnis, & de cæteris rebus, quæ penitentiam ingenerare solent, tanta efficacia dislerere aggressus est, vt duo illi præ doloris, ac cōtritionis magnitudine, primum æstuarè, deinde ardere cœperint, denique in veros carbones, quasi igne deflagrassent, conuersi sunt; quod ad extremum apparuit, cum resecta facie ab omnibus conspecti sunt. Quam igitur esse oportuit illam dicendi facultatem, quæ non solum mentem, sed ipsa quoque corpora incendit? Ac licet eiusmodi facta, vt hoc Vincentij, non sæpius

visantur, tamen & alia visuntur eiusdem generis, vt conuersiones, morum mutationes, restitutiones pecuniarū, & quod Vincentius, & alij tam potētes verbo inter religiosos faciunt, ad totius religiosi status commendationem, & laudem pertinet. Quare hæc summa sit, qua totum hoc caput naturalium horum donorum concludatur. Vt enim Iudæi ex Aegypto migrantes insi sunt à Deo, optima quæque vasa, pretiosamque suppellectilem ab Aegyptiis acceptam asportare, sic religiosi seculum deserentes, non sane vacui naturalibus dotibus abscederunt, sed potius sua secum deferunt ornamenta ingenij, memoriæ, doctrinæ, ac cæterorum talentorum, quæ deinde cura, & labore excolunt, & accedentibus insuper celestibus domis, ita augent, vt multo maxime excellent. Ex quibus omnibus apparet, quanto hæc bona vberiora, & ampliora euadant in religione, quam si eadem in seculo mansissent. Nam in seculo quam sæpe, vel potius quotidie, hæc ipsa, quæ modo diximus ingenij acumen, docilitatem, facultatem eloquendi, & cetera eiusmodi talenta, perdi omnino videmus, cum vel otiosa, & quasi sepulta sint, si, vt plurimū fit, non ad agendum applicentur, vel si ad seculares actiones applicentur, tamen nihilo minus otiosa sint, quoniam in res terrenas, ac perituras conferuntur? At vero si in religiosa negotiatione collocentur, & multo magis splendescunt, ob eas, quas diximus, causas, & fructuosissima nunt ad Dei gloriam propagandam. Quæ cum ita sint, vere, & commode à quibusdam dictum est, Religionem in sancta illa Iudith expressam esse, quæ ad Holofernem hostem capiendum, non tantum preces, aut cilicium, vel ieiunia, quibus antea utebatur, sed etiam in aures, & annulos, & sandalia, & denique omnem muliebrem mundum adhibendum putauit, ipsamque naturalem, quæ pollebat, formam, impensiori cura adornandam: cuius studium Deus quoque ipse comprobauit; qui, vt scriptura commemorat, quiddam insuper ei gratiæ, ac splendoris contulit; eiusque causa redditur, quoniam compositio illa non ad libidinem, sed ad virtutem referretur. Sic enim religiosi, dum ista naturalia bona exquirunt, non suis commodis, quæ iam omnia contempserunt, sed Dei gloriæ seruiunt, & illorum saluti, quorum oculis illa pulchritudo præparatur. Quare ad Dei quoque bonitatem pertinet, vt illa ipsa ornamenta augeat, itaque faciat, vt sint etiam, quod ante diximus, multo gratiora, & illustriora, quam si eadem essent in statu seculari.

Iudith.
20.

De causis cur religiosi ita profecerint in litteris.

CAPVT XXXIII.

PRÆTER hanc Dei opem, quæ sine dubio præcipua est, aliæ sunt etiam plures causæ, cur religiosi adeo in omnibus doctrinis, quibus se applicuere, excelluerint, & fere excellere soleant. Primum enim sapientiæ studium & tempore, & animi attentione indiget, quod vtrumque in secularibus rarum est, in religiosis vel maxime abundat. Nam occupationes, negotia, curæ, in seculo fere perpetua sunt: si qui vero iis careant, ipsi se ludicris rebus impediunt, alij venando, alij aliis lusuibus, cum plerique hominum laborem fugiant, vt inimicum naturæ. At religiosi & negotiis omnibus terrenis expediti sunt, quo fit vt tempus vacuum habeat, & hoc tempus non res illas inanes conferte possunt, & denique non laboris molestia terrentur, quippe, qui vt in reliquis rebus, in hac item, cruce, ac mortificatione delectentur, itaque assuefacti sint. Confert etiam ad hunc profectum, animi quies, & tranquillitas, quæ sequi solet, compressis, & eradicatis omnibus eius turbulentis motibus. Nam si cum corpus vehementiori aliqua motione, aut cursu agitatur, non potest animus cognitioni vacare, quanto minus cum mens ipsa commota est, vt in fonte cœnoso, ac turbido, vllam rem liquido, ac perspicue poterit contemplari? Adiuuat etiam ipsa virtus temperantiæ, ac sobrietatis; quoniam, qui multo cibo, ac portione complentur, ne mente quidem recte vti possunt, suntq; ingenia obtusiora. Quid autem plura dicamus? *7. Physf.* Auertes ipse barbarus philosophus, sed bonus philosophus, castitatē ait, & alias virtutes, quibus concupiscentia carnis comprimatur, præcipue valere ad acquirēdas sciētias speculatiuas. Deniq; vt proxime dixi, sed dicendū est paulo vberius, adiuuat præ omnibus Dei lumē & gratia. Cum enim omnes religiosorum labores ac lucubrationes ipsius numini seruiant, & ipsius obsequio dirigantur, dū Deus hos labores promouet, suā causam, suūq; negotiū promouet, quod longe secus est in secularibus fere omnibus, qui ad suum vel lucrum, vel honorem studia referunt. Atque hoc quidem tanti est, vt etiā sæpe miraculo, & præter naturæ ordinem, religiosorum mentes Deus illustret, obscura patefaciat, easque habiles efficiat ad difficillima quæq; capiēda. S. Thomas in grauissimo quodā nodo laborans, auditus est à fratre, & socio eius Reginaldo, qui in eodem cubabat cubiculo, de multa nocte cum nescio

quo colloqui: qua sermone absolute, Reginaldum vocauit, dictauit multa, nihil ut alias solebat, demorans, nihil hæsitans, sed quasi antea cõposita, & confecta. Tum ille ad sancti viri pedes accedens, rogãdo, & obsecrãdo virgere cepit, ut diceret quis ille esset, quicum antea loquebatur. Ille vix cõfiteatur, Paulum apostolum fuisse, à quo eius quaestionis explanationem accepisset. Quin idem etiam alias huic ipsi Reginaldo familiariter aperuit, se quicquid scientiæ consequi esset, potius diuino lumine, quam proprio studio cõsequenti quam rem Reginaldus secretam quidem habuit, quãdiu is vixit (sic enim ipse exegerat) illo autẽ mortuo, tum in priuatis sermonibus, tum in publicis scholis, sæpe commemorare solebat, ut alios etiam hoc exemplo doceret, quãnam esset via proxima, & quali compendiaria ad sapientiam. Sed mirabilius est etiam quod paulo ante narrauimus de Hermanno illo Contracto, & de Ruperto abbate Tuitiensi, quorũ uterque B. Virginis beneficio doctissimus euasit. Simillimum quiddã contigit etiam Alberto Magno. Hic enim, ut in Prædicatorum annalibus scriptum est, sextodecimo ætatis anno in eũ ordinem ingressus, cum in litteris pene nihil proficeret, eo quod ingenio, ac memoria esset tardiore, tanto afflicti cepit tãdio, ut etiam de religiosa vita deserenda tentaretur. In qua fluctuante dum hæreret, visum est ei nocte quadã, cũ scalis ad monasterij muros ad moris abitum pararet, apparere matronas quatuor venerabili admodum vultu, quarum vna, deinde altera semel iam, atque iterum scandẽtem, manu impulsam deturbaret: cum autem tertio idẽ conatur, interrogatum esse à tertia, uidnã ageret, & qua de causa: qua exposita, monuisse illam, ut opem potius à quarta matrona, quæ Dei mater, cœlique regina esset, exposceret, se vero cum reliquis deprecatione adituram. Paruit ille, & benigne acceptus à Virgine, insuper etiam interrogatus est, vtra in scientia excellere mallet, diuina, an naturali. Tum adolescens, qui pro ætate nihil adhuc altius gustasset, cum philosophiam dixisset, Fiat, inquit illa, quod petijti. Sed tamen quia scientiam hanc filij mei scientiæ prætulisti, extrema vita omnem perdes doctrinam, & in hanc ipsam, quam nũc exues, hæbetudinem recides. Nec mora, viso dilapso, statim se mutatum sensit, quicquid audiret, quicquid legeret, facillime capiebat, aut si quid paulo difficilius incidisset, cum se ad Virginem deprecandam, quasi promissum efflagitans, conuertisset, illico consequabatur. Quare cum talis tantusque vir euasisset,

filiet,

filiet,
philos
blice
nem
exc
sibi
sibi p
inqu
prose
ter at
quat
vt nu
his ta
tam a
nem
osten
excel
tia co

N
elle
cont
cont
form
quar
Re
mar
tur,
mun
qu
quo
sam
fera
stias
cum
cẽd
ad r
blic

fisset, & multos annos tum docendo, tum scribendo consum-
 pisset, denique triennio antequam è vita migraret, dum pu-
 blice è cathedra nescio quid interpretaretur, repente om-
 nem sibi memoriam rerum omnium, quas tenebat, funditus
 excidisse sensit. Tum ille coram omnibus, qui astabant, quid
 sibi adolescenti accidisset enarrauit, ac professus, quicquid
 sibi postea eueniret, se fidei articulos ex animo complecti,
 inque eorum confessione emori velle, descendit è suggestu,
 prosequentibus eum auditoribus cum fletu, eumque aman-
 ter amplexantibus. quin etiam reliquam deinceps vitam
 quasi repuerascens in magna simplicitate trāsegit; ita tamen,
 vt nullum religiosi instituti officium prætermitteret, nam in
 his tantummodo memoriæ facultas constabat. Hic igitur
 tam admirabilis Alberti euentus, à quo Deus scientiam om-
 nem quasi mutuo commodatam repetiit, vt à se datam
 ostenderet, alios quoque indicat religiosos, qui in doctrinis
 excelluere, vel excellunt, id certa Dei ope, ac peculiari gra-
 tia consequutos.

De triplici religionum pulchritudine, & dignitate.

CAPVT XXXIV.

NUNO illud quoque videamus, quantam habeat di-
 gnitatem, quod ab omnibus theologis traditur, triplex
 esse religionum genus, quorum aliud in agendo, aliud in
 contemplando versetur, tertium vero tum actionem, tum
 contemplationem coniungat, & commisceat. Prima igitur
 forma eterna tantum complectitur, quæ opera quam-
 quam hominibus exhibentur, tamen in Deum redundant.
 Recte enim B. Thomas, de hoc ipso disserens, id eo confir-
 mat argumento, quia religionis status ad caritatem dirigi-
 tur, caritas autem non ad Deum solum, sed etiam ad proxi-
 mum sese protendit. Sed cum proximus Dei causa diligatur,
 quæcumque illi impenduntur obsequia, Deo impenduntur,
 quo nomine ad religionis virtutem pertinent; quam ob cau-
 sam omnem eiusmodi beneficentiam, quæ in hominem con-
 feratur, videmus à Paulo Apostolo sacrificia quedam, & ho-
 stias appellari. Ex quo fit, vt, eodẽ B. Thoma auctore, quod
 cumque opus sit, quod proximo utile, & aptum sit, ei exer-
 cẽdo institui possit religio, vt ad studia litterarum, vt etiam
 ad militiam, modo pro Dei honore, vel pro Ecclesia, aut pu-
 blico bono: idẽque dici potest de aliis operibus, quæ pietatis

causa suscipiuntur, redimere è feruitute captos, eleemosynas
conquirere, quibus vel mopes sustententur, vel tenues puel-
lae in matrimonio collocentur, vt etiam Xenodochiis mini-
strare, aliaque eiusmodi. Hanc vero rationem non sane re-
centem esse, sed etiam olim receptam, declarat id quod
Coll. 14. apud Cassianum legimus, vbi Nestorotem abbatem ita dis-
cap. 4. purantem facit, hunc practicae vitae, vt ille appellat, modum
multiplicem ac variū esse: alios enim suscipiendorum
hospitum prouinciam amplexos, quo in genere ille Macha-
rium mansuetudinis, & patientiae nomine commendat:
alios aegrotantium curam elegisse, alios etiam deprecatio-
nem pro miseris, atque oppressis, quosdam docendis, at-
que erudiendis proximis operam addixisse: denique alios
alijs studijs, atque occupationibus, qui, vt ille ait, inter
magnum, ac summos viros, pro affectu suo, ac pietate, vi-
guerunt. Quid igitur de horum laudibus amplius dicatur,
qui se vitro ministros, & famulos non modo Dei, sed ipsor-
um etiam hominum, & quidem egentium & infirmorum,
Dei amore effecerunt? quantum enim in eiusmodi insti-
tutis tum caritatis, tum humilitatis, tum etiam patientiae veterae,
ac solidae elucet? Denique hos Dominus ipse ita commen-
dat, Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Ita-
que saepe etiam aperto miraculo, suaque ipsa praesentia Rex
ille regum eiusmodi opera honorare voluit, vt Gregorij
hospitum, vt Martini eleemosynam, vt Ioannis Columbini
caritatem, cum cum leprosi tabidi, & iacentis specie apparuis-
set, ab ipso domum in humeris relatus, diligenterque ablu-
tus, & in lecto collocatus, nunquam amplius vilus est. Alterū
est genus, quod, vt diximus, in contemplatione, & mentis
solius agitatione consistit: cuius quidem vitae tantus est splē-
dor, vt in ea Aristoteles, & quicumque ex philosophis melius,
rectiusque senserunt, hominis felicitatem collocandam pu-
tarint. Neque veto ea cessatio iners, aut languida putanda
est: recte enim idem Aristoteles negat eam otiosam esse,
quod etsi actionibus careat ijs, quae foras prodeunt, habet
tamen internas, ipsaque speculatio actio quaedam est, quod
apparet, quia aeterna ipsa opera ijs tribui soleat, qui in ijs
non corporis viribus, sed animo, & cogitatione elaborarunt,
vt Imperatori victoria, in qua is non manu depugnavit, sed
consilio. Quae cum ab ethnico homine cognita sint, quid no-
bis sentendum sit, qui probe cognoscimus quanta res in Dei
contemplatione agatur, qui sunt cum illa veritate cogitantes,
qui

Aug. 2. 2.
2. de Ethic.
cap. 7.

7. Ethic.
cap. 13.

7. de Vita

qui an
& ita
oportet
a choro
eloc
tillu
eis pe
desert
puris
platio
non pe
nulis
figent
prosit
amut
Nam
spont
videri
institu
dum,
terna
sunt a
ille p
chelis
andem
meid
nec v
res o
rum
si tot
is que
con
inqu
tem i
to fir
mi da
stra
plana
dit. C
vtraq
amb

qui amoris æstus, quæ lumina? Itaque quam hæc occupatio,
 & studium Dei cognoscendi excellens, ac præstans est, tam
 oportet excellentem esse eam religionis formam, quæ hanc
 actionem complexa est. Augustinum audiamus, quæ eam *De Mor.*
 eloquentia exornet. Nihil, inquit, de ijs dicam, qui secre. *eccl. c. 31.*
 tissimi penitus ab omni hominum conspectu, pane solo, qui
 eis per certa intervalla temporum affertur, & aqua contenti,
 desertissimas terras incolunt, perfruentes colloquio Dei, cui
 puris mentibus inhæserunt, & cuius pulchritudinis contem-
 platione beatissimi, quæ nisi sanctorum intellectu percipi
 non potest. Nihil igitur de ijs loquar. Videntur enim non-
 nullis res humanas, plusquam oportet, deseruisse, non intel-
 ligentibus, quantum nobis eorum animus in orationibus
 posset, & vita ad exemplum, quorum corpora videre non si-
 nimur. Sed hinc disputare longum, & superuacaneum puto.
 Nam hoc tam excellens fastigium sanctitatis, cui non sua
 sponte mirandum, & honorandum videtur, oratione nostra
 videri qui potest? Hæc Augustinus. Itaque si huius utriusque
 instituti comparatio inter se facienda est, non est dubitan-
 dum, quin hoc etiam aliquanto nobilius sit illo, quod in ex-
 terna tantum actione versatur. Magna enim (ait Gregorius) *6. Mor.*
 sunt activæ vitæ merita, sed contemplatiuæ potiora: quod *cap. 13.*
 ille per bina illa sororum parva demonstratum putat, Ra-
 cholis, & Liæ, Mariæ, & Marthæ, quarum & Rachel à Jacob
 ardentius dilecta, & Maria à Salvatore amplius legitur com-
 mendata, quoniam nec sollicita esset, eiusque pars optima,
 nec unquam auferenda. Sed quoniam rudes quilibet, qui
 res oculorum aspectu æstimant, tantumque capiunt, quan-
 tum vident, difficiliora existimare solent negotiosa illa in-
 stituta, quam hæc, ut illis quidem videntur, otiosa, & vacua, *10. Mor.*
 is quoque error eiusdem Gregorij auctoritate in alio loco *cap. 11.*
 confutatur, atque etiam ratione, quam affert. In activa,
 inquit, vita sine defectu mens figitur, à contemplatiua au-
 tem infirmitatis suæ pondere victa lassatur. Illa quippe tan-
 to firmiter durat, quanto ad vicina se erga utilitatem proxi-
 mi dilatat. Hæc tanto celerius labitur, quanto & carnis clau-
 stra transgrediens supra semetipsam ire conatur. Illa per
 plana se dirigit, & ideo pedem operis robustius figit. Hæc
 autem quod super se alta appetit, ad se eo citius festina descen-
 dit. Cum igitur ex his duabus una sit præstantior, sed tamen
 utraque præstans, facile intelligi potest, tertiam illam, quæ
 ambas contineat, longè antecellere, cuiusque multo maiorem
 esse

6. Mor.
cap. 18.

2. 2. 9.
188. ar-
tic. 6.

Luc. 10.

Ep. 116.

esse dignitatem. Nam si hæc duæ diligentius inspiciantur, animadvertetur in tanta præstantia quiddam tamen vtrique deesse. Vt enim ab eodem Gregorio non discedamus, Rachel visum principium, Lia verò laboriosa dicitur. In cõtèmplicatione quippe principium, quod est Deus, quæritur, in operatione autem sub graui necessitatum falce laboratur. Vnde & Rachel, pulchra, sed sterilis, Lia autè lippa est, sed fecunda, quia nimirum mens cum cõtèmplando otia appetit, plus videt, sed Deo minus filios generat: cum verò ad laborem prædicationis se dirigit, minus videt, sed amplius parit. Hæc sunt Gregorij verba, ex quibus apparet, si quod esse possit institutum, quod huius vtriusq; sublati incõmodis, vtriusque commodis fruatur, nihil eo heri posse perfectius, aut præclarior. Nam cum primus omnium apud nos esse debeat Deus, qui & summum est bonum, & à quo omnia accepimus, hæc autem proximi homines eadem nobis natura cõiuncti, quæ est maxima propinquitas, nulla etiam maiora existimant debent in terris officia, quam quæ ad illius gloriam, horum autem salutem propagandam cõferuntur. Quin etiã cum princeps ille Deus, qui omnem hunc mundum regit, in hoc vno suas omnes cogitationes, ac studia ponere videatur, vt mortalium animos, qui ad res caducas defluxere, rursus erigat in se ipsũ, nihil est dubitandum, quin hanc illius curã imitari, atque in ea Deo domino allaborare, vna res sit omnium præstantissimã, illique ipsi acceptissimã. Quamobrem rectè S. Thomas negociosæ, & occupatæ vitæ munera duplici genere distinguit: alia enim sola exteriori functione completi, cuiusmodi est, seruire hospitibus, vel ægrotis, aut militare, atque hæc quidem non paulo minora esse cõtèmplicationis: alia verò esse, quæ quasi fluunt ex abundantia quadam cõtèmplicationis, qua videlicet cum mens diuino amore incensã fuerit, agitur in opera externa, vt est concionari, vel docere rudes & alia similia. Hæc verò maiora, & nobiliora esse non solum illa actione, sed etiam ipsa cõtèmplicatione, si sola, ac simplex sit, & si in se tantũ ipsa vertatur, ac nihil ex ea in alios vtilitatis sequatur. Neque verò timendũ est huic vitæ mixtæ, ne in illud vitium incidat, quod in Martha reprehensum est à Domino, vt nimium sit sollicita, & turbetur erga plurimã. Cum enim interior meditatio vna cum exteriori opere cõsociatur, tam bene inter se conueniunt, vt & hoc ab illa adiuuetur, & illa ab hoc nulla ex parte impediatur. Verè enim Augustinus, securitatem, ait, animi gaudiũq; illud solidum nullis

nullis
la con
brius c
Deum
rum
si ex i
qui ita
ruerun
sed eti
enim r
imper
etiam
bis. qu
quæ b
inebri
elem
pedita
esse v
ditior
regiar
fauti
licuis
illi eti
perly
contr
ad co
gustin
qua e
præpe
veller
fuisse
tres s
luerat
giosa
Arian
tation
ret, vt
si in a
ferret
dilige
Deus
nibus

nullis omnino lætitijs, vt eius verbis vtamur, vlla ex particu-
 la conferendum, aliquando homini contingere, & tanto cre-
 brius contingere, quanto quis magis in mentis penetralibus
 Deum adoret, neque id solum in solitudine, ac secessu, ve-
 ram in actu quoque humano istam manere tranquillitatem,
 si ex illo adyto ad agendum procedatur. Ac mihi quidem,
 qui ita virtutem suam cum hominibus communicare insti-
 tuerunt, non modo nihil de virtute sua deperdere videntur,
 sed etiam aliquid, atque adeo multum eam augere. Quasi
 enim necessitatem quandam iniiciunt Deo, vt ipsis primum
 impertiat, quod per ipsos in alios effundi velit. Nam in hos
 etiam vel maxime illud cadere potest, Date, & dabitur vo-
 bis. quod etiam in Prouerbijs indicatur illis verbis, Anima,
 quæ benedicit, impinguabitur; & qui inebriat, ipse quoque
 inebriabitur. Euenit enim his idem quod principis alicuius
 elemosynario, cui semper à principe multam oportet sup-
 pednari pecuniam. Quamquam isti quidem si modo fidelis
 esse velit, nihil ad proprios vsus remanet, neque is propterea
 ditior redditur. Quare dicamus potius similes esse nutrici
 regie, quæ cum regio cibo alatur, quod sibi superest, id in-
 fanti impertit. Quam autem vita hæc, de qua loquimur, re-
 liquis institutis præstet, hinc planè cognosci potest, quod
 illi etiã, qui se à negotiis remouerunt, & ad spirituale otium
 perlegerunt, tamen si proximorum spiritualis causa agatur,
 contra officium faciant, si non cogitationis studijs reli-
 ad eos iuuandos accurrant. Quo argumento vsus est Au-
 gustinus in epistola quadam ad Caprarie insulæ monachos,
 qua eos hortatur, ne suam quietem necessitatibus Ecclesiæ
 præponant, cui, inquit, paturienti si nulli boni ministrare
 vellent, ne ipsi quidem quomodo nascerentur inuenturi
 fuissent. Itaque veteres illi tam magui, tamque sancti Pa-
 tres sæpè hac vna causa solitudinem, quàm multis annis co-
 luerant, reliquerunt, vt Theodoretus in eo libro, quem Reli-
 giosam historiam inscripsit, commemorat de Iuliano, cum
 Arianorum impietas late serperet, ab Acario Episcopo his-
 tationibus à spelunca abductum: cum ille tam multa tolera-
 ret, vt Deo placeret, eam esse viam placendi quam maxime,
 si in arenam prodiret, & laboranti Ecclesiæ pro virili operam
 ferret. Sic Christum, cum Petrum ter interrogasset, an ipsum
 diligeret, ter etiam præcepisse, vt suas oves pasceret. Ac cum
 Deus adeo hominum salutem amet, eandem etiam ab om-
 nibus, qui eum ament, & qui se ab illo amari velint, amandã
 esse.

Luc. 6.

Prou. 11.

Ep. 81.

esse. Eodē quoque modo narrat idē Ammianū Eusebio persuasisse, cum eum monuisset, vt videret, ne plus se ipsum, quam Deum diligeret, quia omnem curam, ac industriam in sui ipsius profectu consumeret, nam si Deum verē amaret, profecto curaturum, vt complures secum efficeret eiusdem amatores. Optime autem Aphraates vir sanctissimus, quem scribit idem Theodoretus, in Valentis Imperatoris furorē aduersus Ecclesiam, eremo, in qua diu vixerat, relicta, tanquam bonum militem ad certaminis locum venisse, seque pugnantibus vltro miscuisse. Quin etiam cum aliquando Tyranno occurrisset in via, cauillari hunc cepisse, quid ageret monachus inter hominum turbas, illum autem intrepidē sic respondisse. Dic Imperator, si puella essem, quam pudor in conclauī retineret, vidissem autem in patris mei domum ignem conuici, eamque conflagrare, num intus se dens ociole incendia spectare deberem? Atqui si hoc facerem, me quoque ipsum flamma absumeret. Sin autem laudabile duceres, quod statim accederem, a quam afferrem, & omni ope ignibus resisterem, hoc ipsum nunc ago, qui flammæ à te in Dei domum, qui verissimus est pater, iniecta pro mea parte remedium afferre conor. Hæc tum Aphraates: neque verò nouo multo meliora sunt tempora, minore scilicet peste vbiq; hoc tempore infert Satanas, quam tunc Valens. Quare ordinet illi religiosorum, qui eius sese furoribus opponunt, quod iam prius faciunt, eos optime de Ecclesia mereri, ipsique multum laudis, ac gloriæ deberi, existimandum est.

Religiones continere formam perfectissimam reipublicæ.

C A P V T X X X V.

HActenus ferè dictum est de ea dignitate, quam vniciusque religioso sua virtus affert, quæ quidem virtus ex religionis fontibus tam copiosè hauritur. Nunc libet vnuerſam quoque corpus inspicere, quam habeat pulchritudinem, atque excellentiam: quia non verisimile est, cum partes singulas ita Deus ornarit, ipsam communitatem totam esse ab eo neglectam, cuius etiam bonum diuinius est, vt ait Aristoteles. Itaque hoc demonstrandum est, inesse in his hominum cœtibus exactissimam quandam perfectæ reipublicæ formam: quod eo plurius etiam æstimandum est, quod cum multi veteres philosophi in hoc laborarint, vt absolutam aliquam politiam ideam describerent, & in eò omnes ingenij neruos intenderint, non vt eam in opus, ac rem producerent.

*Intro
polit.*

ducerent, sed cogitatione tantum, & scripto effingerent,
 nunquam tamen hanc perfectionem assequi potuerint; vt
 multo minus sit quod illi cōmentando, ac disputando adum-
 brare potuerunt, quàm quod nos ipsa re tenemus. Igitur
 hoc primum omnium ponendum, ac stabiliendum est, cum
 homo duplicem habeat vitam, naturalem hanc, quæ corpore
 videlicet, & anima cōtinetur, deinde supernaturalem, quam
 affert gratia, ceteriq; celestes, ac diuini habitus, hinc etiam
 orti duplicem inter homines, alteram in priori, alteram in
 posteriori genere, communicationem. Ex quò etiam dupli-
 cem reipublicæ formam consequi necesse est, quæ, vt ait
 Augustinus, nihil est aliud, quàm hominum multitudo ali-
 quo societatis vinculo colligata. Itaque quanto hoc vincu-
 lum nobilius, & præstantius est, in quo homines inter sese
 communicant, & quod est quasi communitatis, seu repu-
 blicæ fundamentum, tanto eam communitatem, ac repu-
 blicam nobiliorem, & præstantiorē esse oportet; vt exempli
 causa, Romanorum, in qua commune erat amplissimum to-
 tius terrarum orbis imperium, multo sit augustior, quam
 reipublica agricolarum, aut operatorū, si quæ sit eiusmodi.
 Itaque hoc præcipuum est, in quo nostra hæc reipublica po-
 litias omnes, non modo quæ vnquam extiterunt, sed etiam
 quæ optari, aut animo cōcipi à philosophis potuerunt, longè
 antecellit. In illis enim nullum aliud bonum commune esse
 potest, quam humanum, & terrenum, in hac omnia diuina, &
 superna, quæ tanto sunt excellentiora quantum cogi-
 tare queat. Aliud est etiam, in quo nostra præstet reipublica.
 Etenim, auctore Aristotele, non sunt ciuitates institutæ ob
 tam tantum causam, vt viuatur, sic enim, vt ille ait, etiã bel-
 litarum posset esse ciuitas, quoniã ipsæ quoque vitam atin-
 gunt: neque verò vt præsidium supererat aduersus hostes, neque
 etiam mutui cōmercij gratia: quoniam si hoc valeret, quot-
 quot essent populi fœderati, in vnã coalescerent ciuitatem.
 Igitur causa constituen datū ciuitatum illa vna est, rectè vi-
 uendi, atque ex virtutis præscripto. Nam cum quisquis ex ra-
 tione agit, propter aliquod bonū agat, tum maxime ciuitas,
 quæ præstantius quiddam est, quam singuli separatim, oportet
 vt agat propter maximum, ac præcipuum bonum, quod
 est virtus. Hæc Aristoteles, quæ quidem cuiam reipublicæ,
 vel ipso Aristotele, si nunc existat, iudice, verius, ac melius
 congruant, quã religioni, quæ tota ad virtutis finē dirigitur,
 & ad eam adipiscendam tot vias, tam aptas, tamque faciles
 nacta

15. Ciuit.
 cap. 8.

2. Pol.
 cap. 6.

2. Pol.
cap. 9.

3. Pol.
cap. 6.

1. de reg.
prin. c. 8.

nata est? Ex quo illud quoque sequitur, quod est ab eodem Aristotele sapienter dictum, ubi non summus honor, ac super reliqua omnia virtuti tribuitur, illic optimum statum nosse esse diuturnum. At inter mundanas quidem res publicas, ubi talis inueniatur, in qua non potius potentia, opus, nobilitatis, gratia ratio ducatur? At qui hoc in religionibus non modo ordinariū, sed pene necessarium est, nempe ab ætatis his omnibus, quas modo dixi, externis rebus, quarum splendor mortalium oculos adeo præstringere solet. Itaque illam etiam quasi regulam religionum videmus, quam pro magna re alio loco posuit hic Philosophus, non qui diuitiis superant, eos verè superiores esse, nec verè pares, qui pares sanguine, sed qui virtute præstant, vel exequantur, eos verè vel superiores esse, vel æquales. Hoc igitur religiosæ huius reipublicæ initio, ac fundamēto iacto, nunc reliqua eius forma vidēda est, cuius sunt potissimæ partes duæ. Vt enim animantis corpus tum capite, quod regit, tum reliquis membris, quæ obediunt, & reguntur, constat, sic totum cuiusvis reipublicæ corpus habet membra sua, id est singulos homines, qui in vnam conuenere societatem, habet & caput, id est rectores, ac magistratus. Atque vt ab eo, quod præcipuum est, incipiamus, illud in religiosis ordinibus & vtile, & spectabile ac decorum est quod ab vno potius, quam à pluribus regantur. Nam cum multitudinis, quæ gubernatur, hoc sit præcipuum bonum, vt sit quam maxime coniuncta, & vna, non est dubium quin ad hoc efficiendum multo aptior sit vnus gubernatio, quam plurium, cum hos ipsos plures in gubernando vnum quiddam fieri necesse sit, sed per accidens, vt cū pondus aliquod à multis defertur, vel trahitur. Non enim trahere, aut deferre possent, nisi aliquo modo coniuncti, ac consociati aliquam similitudinem eius, quod verè, ac per se vnum est, acquirerent. Atque etiam huius rei expressum est exemplū in natura, cuius gubernatio omnis ab vno fuit initio: nam & omnia membra ab vno corde, & animæ partes ab vna ratione, & totus mūdus, & omnia quæ in eo sunt, agentia, ab vno reguntur Deo. Sed in humanis quidem imperiis illud maximum inest periculum, ne si in vnus manu sint omnia, vel potentia, vel diuitiarum, vel ambitionis amore ad priuatum commodum deflectant. Quamobrem vt recta sit gubernatio, illud existere oportet, quod pluribus à S. Thoma in boni principis institutione confirmatum est, vt qui aliis prælidet, quicumq; is sit, vnum sibi Deum ante oculos propositum

positum teneat, & eius honorem, atque obsequium, & obedientiã in ijs, qui sibi subiecti sunt, propagare studeat. Quod quidem studium quis non videt quam difficile sit extra religionem, quam facile, & perpetuum in religione: Etenim quæ maxime possunt hominũ animos subvertere, atque à recto Dei obsequio ad propriorum commodorum respectum detorquere, qualia sunt, instabilire potentiã, velle timeri, coniurationũ origines, & causas præcidere, frui deliciis, & cetera terrenorum bonorum copia, ea omnia longissime absunt à Dei famulis, nimirum quia nulla in hoc paupertatis statu, vel diuitiarum, vel voluptatum materia versatur, quæ eorum cupiditatem incendere possit. Atque hoc quoque in ijs, qui inter religiosos potestatem gerunt, vel maxime cõmodum est, quod nulla re ab alijs discernuntur, nisi auctoritate: non pompa, non palatijs, non famulorum copia, vt seculares magistratus; quæ omnia non solum alunt, sed etiam inflant, & inflammant ambitionem, ex qua deinde omnia vitia gubernationis oriuntur. At verò in religiosis humilitas ipsa statuer, quam nihilominus retinent, eos videlicet admonet semper, vt sciant se pares esse ijs, quibus imperant. Itaque in ipsis maxime illud Gregorij præceptum viget, quod qui præsumunt, non in se potestatem ordinis, sed æqualitatem conditionis cogitare debent, vt non præesse hominibus gaudeant, sed prædesse. Quia etiam hoc ipso in genere id melius habet nostra respublica, quam aliæ pleræque, quod illud obseruatur, quod ab Aristotele quoque multo salubrius esse iudicatum est, vt aliorum rectores non ex genere, & sanguine, sed ex vita, & moribus, & prudentia deligantur. Qui enim hæreditarium ius obrinent gubernandi, ij tamquam si casu in tantum munus incidant, quicumque sunt, tolerandi sunt, ex quo sæpe innumerabilia mala in ciuitates inuecta sunt, cum alij se, alij etiam suos, quos tueri debebant, vel inscitia, vel temeritate perdiderint: à quibus sane malis abest religiosa gubernatio, quæ non iure villo acquiritur, sed vel suffragiis, vel à legitima potestate defertur. Atque in ipsis suffragiis illud est in alijs politiciis damnosissimum, quod magistratus, & publica munera non nisi petentibus, & ambientibus tribuuntur, vt is ferè vincat, qui plus diligentia, nonnumquam etiam plus pecuniæ adhibere potuerit ad hominum animos delinendos. In religione autem longè secus: potius enim recusantibus, & detrectantibus; de quo quid nobis sentiendum est, cum Aristoteles plane affirmet, eos qui

2. Past.
cap. 6.

2. Pol. c.
7. & 9.
3. Pol.
cap. 10.

2. Pol.
cap. 7.

petunt,

3. Pol.
cap. 11.

petūt, hoc ipso, minus esse dignos, quippe ambitiosos, & honoris amantes, cuiusmodi qui sunt, multa iniuste faciūt. Iam verò de horum rectorum potestate illud quoq; ab hoc eodē philosopho rectè constitutum est, ita amplam, & simul ita limitatā esse oportere, vt maiorē habeant, quam singuli, maiorem quam vniuersi; quod quidē in nulla ferme republica terrena seruari videmus. Quicumque enim semel principatus arcem tenuerit, ita se cōmunit, vt deinde, quasi freno populis iniecto, eos agat, & impellat pro suo libito. At verò in religiosa formula id expressum est, quoniam illi ipsi, qui tota familiaris præsidēt, ijs vt ea potestas à familijs ipsis cōceditur, sic ab ipsedem tum circumscribi, tum limitari, tum etiam rursus auferri potest. Denique ne longiores simus, videamus et huius ipsius philosophi sententia, quod sit maximum officiorum qui alios gubernant, quod ille quidem in eo positum putat, vt se subditorum suorum seruos existiment, nihilque aliud agant, aut moliantur, quam vt illorum vtilitatibus consulant. Atque hoc sane ait initio fuisse cuiusq; bene morati regis institutum, quod postea corruptum sit, nullam aliam ob causam, quam propter ea cōmoda, quæ munus hoc commitari solēt. Igitur hoc ipsum, quod Aristoteles dixit olim in vsu fuisse, postea exoleuisse, facile apparet, quam vigeat in religione, in qua rectores suorum quisque subditorum commoda ita procurant, vt serui dominorum, præcipue quidem quæ ad animum, sed illa etiam, quæ ad corpus pertinent. Itaque quiescentibus subditis, atque etiam, ignorantibus vnde sub alimenta, vnde omnia necessaria ad victum proueniant, et vigilia, isque labor præpositorum est; & dum quisque pro se ipso plane vacuo, ac soluto est animo, ipsi pro omnibus solliciti esse coguntur. Quæ ergo est seruitus, si hæc non est: Quare ne id quidem periculum est, ne vt in regnis, & imperijs, ea quæ consequuntur commoda, disciplinam hanc corrumpant, quoniam paupertas, quam religiosi profitentur, ista omnia commoda excludit, ac potius multa inducit incommoda, vt nihil sit in ea inuidendum, nihil ambiendum.

Atque hæc de capite. si vero membrorum comparatio inter se fiat, duo sunt potissimum, quæ harum rerum publicarum dignitatem, ac pulchritudinem commendent. alterum est maxima quædam æqualitas inæqualium membrorum, alterum maxima, & summa quæ esse possit, communio rerum omnium. Nam vt ea ciuitas male omnino constituta sit, nec se diutius tueri possit, quæ non varios hominum gradus, ordinēque

diuēsq;
etiam
firon
tur, &
quea
nam e
rudine
sis cet
rei bot
enim e
ingeni
fionib
te: quo
num e
altra i
tudinis
corpor
ad alio
homin
illo Pa
etiam
etiam
remos
hæc di
nescio
æ quali
religio
ciuntur
ctus ra
in amo
ta dixi
munic
vel con
ordinis
ticipati
dentill
si ita e
est de b
cibus;
uis, & d
& apic
varfeta

dinēque contineat, nobilem, tenuium, mediocrium, tum
 etiam opificum, & infimorum: rursusque magna sit cōfusio,
 si non ita varietas aliquarum rerum participatione vincia-
 tur, & colligetur, quoniam nec aliter in vnum coalescere
 queat, & ut ait Aristoteles, necesse sit eiusmodi ciuitatē ple-
 nam esse hostium reipublicæ: hoc igitur cum in omni multi-
 tudine cōgregata euenire oporteat, idem quoque in religio-
 sis cœtibz necessarium est, qui ira temperati sunt, ut vtriusq;
 rei bonis, vtriusque vitis detractis, perfruantur. Primum
 enim eam inæqualitatem recipit, quæ nascitur ex disparibus
 ingenijs, ac dissimilibus, ut cuiusque fert natura, & propen-
 sionibus, & artibus, & scientijs, addo etiam captu, ac facultate:
 quod quidem discrimen in omni rerum ordine necessa-
 rium est. Nam & in cœlo alia sunt alijs maiora: vel minora
 astra: in mundo autem non omnia animalia eiusdem magni-
 tudinis, aut sagacitatis, aut earumdem virium: quin etiam in
 corpore ipso maxima est membrorum differentia, aliudque
 ab alio & dignitate, & vtilitate superatur: denique inter ipsos
 homines non omnibus eadem talentorum mensura à magno
 illo Patrefamilias tributa est, sed alij vnum, alij duo, alij
 etiam quinque. Hanc igitur necessariam, & sane vtilem
 etiam disparitatem admittit religio; quæ ipsa, si recte cogi-
 temus, inter eius etiam ornamenta numerari debet. Sed ne
 hæc disparitas concordia, & caritati officiat, rursus illam
 nescio qua admirabili æqualitate temperat, ut nihil sit
 æqualius, nihil similius, quam eiusdem inter se familiæ
 religiosi. Apparet hoc primum in iis, quæ oculis ipsis conspi-
 ciuntur, in habitu, in cultu, in habitatione, denique in tota vi-
 ctus ratione: sed tamen multo magis viget in rebus internis,
 in amore, in cōiunctione, in illa, de qua superiori libro mul-
 ta diximus, bonorum operum cōiunctione, præterea in com-
 munionem omnium beneficiorū, quæ religio suis affert, quæq;
 vel communia sunt omnibus ordinibus, vel propria cuiusque
 ordinis. Hæc enim sunt vera bona religionis, in quorum par-
 ticipatione nullæ est inter doctū, & indoctum, vel inter pru-
 dentissimū quēmq; & quēlibet idiotam differentia. Quod
 si ita est, cui melius conveniat illud, quod ab Augustino dictū
 est de bene instituta ciuitate, similem eam esse melodiam vo-
 cibus, in quā ex diuersis sonis proportionatis fit cantus sua-
 vis, & delectabilis auribus? De qua, in quā, ciuitate hoc veri⁹,
 & aptius dici potest, quā de religiosa, vbi illa, quā ante dixi,
 varietas tanta, eadem tamē est discordi quadam concordia,

3. Pol. c. 3

Mat. 25.

2. Ciuit.
cap. 21.

vel concordia discordia colligata? Atque vt nexus iste naturalium rerum, quem videmus, aliarum ex aliis pendentium, seque à primis ad infimas perpetua connectione mouentium, tam pulcher, & admirabilis est, sic si series eadem in naturarationis compote existat, tanto eam pulchriorem esse oportet, quanto est hæc natura præstantior, & perfectior. Quare illa dispositio, atque ordinatio iucunditatem affert contemplando, multo hæc magis agendo; quæ fuit ratio cur Pythagorici illi in corporibus cælestibus armoniam ponerent, nimirum quod eorum motus tam ordinati, tam perpetui, & proportionata portione distincti, suum semper tenorem modumque seruantes, concentum quendam musicum æquabiliter varium imitarentur; quod idem omnino in religiosis ordinibus ita expressum est, vt eorum quoque concentu animi aures, si id attendant, maiorem in modum mulceantur. Denique ad hunc religiosæ reipublicæ ornatum accedit illa, quam diximus, perfectissima rerum omnium communio, tum interiorum, tum exteriorum, vt nihil cuiquam proprium sit, nihil separatum. Quod cum tanti sit, vt Plato olim, optimus philosophus suæ Reipublicæ summam in eo ferme vno constituerit, vt à nobis ipsi alio loco dictum est, nusquam tamen perfici, aut in rem ipsam deduci potuit, præterquam in hac religiosæ Republica. Hoc enim illud est, quod sæpe Chrysostomus adeo laudat in religiosis, quod ab illorum domibus longissime absit Meum, & Tuum; quæ duo verba omne fere humanum genus perdiderunt. Est autem hoc magni æstimandum, non solum quia caritatem, & mutuam coniunctionem indicat: sed etiam quia eam alit, perpetuæque conseruat: præcidit enim omnem fere dissidiorum, ac contentionum radicem, & quasi fomitem, qui in harum rerum appetitu, quæ à pluribus simul possideri non possunt, vel maxime regnat. Quo fundamento posito, accedunt deinde tot vincula, totque causæ ad hanc vnitatem, & concordiam tum conciliandam, tum etiam quotidie magis astringendam, vt illud existat, quod alibi ex Augustino diximus, vna anima, & vnum cor, & multa quidem corpora, sed non multa corda. Vna mensa, inquit Chrysostomus, & ministratibus, & in quibus ministratur, eadem fercula, eadem indumenta, habitacula eadem, eadem vita. Non est ibi paupertas, & diuini gloria, & ignobilitas. Nam sunt quidem parui, & magni, secundum virtutis mensuram, sed nemo hoc intuetur. Paruus non dolet, quasi contemnatur, nec vllus est qui contemnat. *Quæ cum*

*Dialo. 5.
de repu.
Hom. 58.
ad popu.
& alibi.*

*In Pas.
132.
Ead.
homi. 58.*

cum i
hoc e
mor is
si mul
nian
facit,
omne
enim
cuius
inuoca
& lab
nam h
vnum
cto, n
quod

N
sed su
Hoc
proda
Quo
res in
tatem
tem p
& ex
multa
est, in
quicu
lter
riore
que i
poru
iosus
eit pa
est, c
gregi
prece
Certe

cum ita sint, merito Dauid inter alia Dei mirabilia opera, hoc etiam commendat, his verbis, Qui habitare facit vnus moris in domo, id est, ita secum concordēs, & vnanimēs, ac si multi vnus essent. Merito etiam Dominus ipse per Sophoniam prophetam hoc quasi magnum quoddam promissum facit, Reddam, inquit, populis labium electum, vt inuocent omnes in nomine Domini, & seruiant ei humero vno. His enim duobus aptissime religioni status natura descripta est, cuius sunt partes duæ, altera, quæ ad Deum colendum, & inuocandum, laudandumque dirigitur, quæ hic omnia labij, & labij electi nomine comprehenduntur: altera ad fraternam hanc coniunctionem, quæ facit vt omnium viribus in vnum conflatis, vnóque ex omnibus tamquam humero effecto, minus etiam sentiat, leuiusque à singulis portetur, quodcumque est onus huius seruitutis.

Psal. 67.

Soph. 4.

*Quantum Ecclesie ornamentum addiderint
religiosi ordines.*

CAPVT XXXVI.

NON potest ciuitas abscondi supra montem posita, neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum: vt luceat omnibus, qui in domo sunt. Hoc enim habet virtus, vt quemadmodum lux suo se ipsam prodat iudicio, eoque magis, quo fuerit perfectior, ac maior. Quod si in vno homine hoc efficit, quanto magis cum plures homines virtute præditi ita coniuncti sunt, vt quasi ciuitatem quaudam efficiant? Hanc ergo ciuitatem supra montem positam aptissime dicere possumus esse Religionem, quæ & ex multis conflatur, quasi ciuitas, de qua proximo capite multa diximus, & in arduo, atque eminenti loco sita est, id est, in ipso apice euangelicæ perfectionis, ad quem apicem quicumque nondum peruenerunt, sed inferiori in gradu subsisterunt, ij necesse est vt hos admirentur, & tamquam superiores suspiciant. Igitur eiusmodi ciuitas tam præclara, tamque illustris, & in monte collocata, cum latere non possit, ac potius omnium oculos in eam incidere necesse sit, quanta est ipsius laus, ac præstantia, tantam etiam Ecclesie toti, cuius est pars, laudem, ac gloriam afferat, oportet. Ex quo illud est, quod Nazianzenus religiosos omnes primitias vocat pretiosas Domini, vocat columnas, & fidei coronas, & denique pretiosas margaritas. Cui simillimum est illud Hieronymi, Certe, inquit, si os quidam, & pretiosissimus lapis inter Eccle-

Matt. 5.

Or. 1. in

Iulia.

Epi. 17.

siastica ornamenta, monachorum, & virginum chorus est. Florem, ac gemmam appellat religiosum institutum, quorum alterum ad pulchritudinem pertinet, alteram præterpulchritudinem pretium etiam habet, quod vtrumque hic status Ecclesiæ sanctæ confert. Quare hic tantus huius vite splendor tum domesticos fidei magnopere iuuat, delectat, ac confirmat, tum vero aduertitios magnopere confundit, ac perturbat. Itaque S. Augustinus acer propugnator rectæ fidei, in eo opere, quod scripsit de moribus Ecclesiæ catholice, inter cetera argumenta, quibus Manichæorum, contra quos illa scribebat, perniciam impugnat, hoc vno vel maxime nititur, quod in Ecclesia tam ingens numerus esset tum anchoritarum, qui solitariam, tum cœnobitarum, qui communem in monasteriis ducere vitam; quorum mores, atque instituta cum prolixè descripsisset, tum vero quasi insultans hostibus, hæc addit, Istis, inquit, Manichæi si potestis, obsistite. Istos intuemini, istos sine mendacio si audetis, & cum contumelia nominare. Illorum ieiuniis vestra ieiunia, castitati castitatem, vestitum vestitum, epulas epulis, modestiam modestiam, caritatem denique caritatem, & quod res maxime postulat, præceptis præcepta conferre. Hunc locum ipse multo etiam copiosius tractat Laurentius Iustinianus, magnus vitæ vir & sanctitate, & doctrina, & certe dignus, cuius etiam longiorem orationem hic inseramus. Inter cetera, inquit, quæ gloriam Dei in terra prædicant, & catholicam fidem infidelibus hominibus commendabilem reddunt, & socialis vita fidelium, eorum præcipue, qui spero perituri seculi luxu, abdicatisque à se diuitiarum, honorum, & carnis illecebris, in monasteriorum claustris voluntaria seruitutis se perpetuo dedicauerunt voto. Quis enim diuinam bonitatem, & sapientiam ineffabilem, laudum non extollat præconiis, cum vtriusque sexus homines pene innumerabiles intuetur iuuenturis flore, ac decore corporis sospitare potiti, terrenarum facultatum abundare affluentia, possidere agros, vineas, domos, seruos, & ancillas, amicorum, affiniumque generositate clarescere, sponte renunciare seculo, illius pompas spernere, propinque omnes relinquere atque sub ignoti quodammodo vini disciplina per obedientiæ exercitium Christo Domino militare? Hoc quippe humanæ consuetudinis, & communis vitæ supergreditur limites. Non enim naturalis pignorum affectus patitur, vt contemnamus eos qui nos genuere, & in hanc visibilem mundi istius producerunt lucem. Non, inquam, lex

cordibus

Cap. 34.

Libr. de
obed.
cap. 18.

cordibus
veris re
nibus, &
reproba
amib;
nepari ta
nuare sig
na alime
est prop
trahit, v
amor, m
rum, & n
libet ra:
sorum a
& delect
Ceterum
tu mo: r
culi sine
quam ve
mitatur
ex huma
studient
martyre
Chulto p
mona, o
fidei ana
peditra
bus diui
bus, ope
gar ent q
muis bil
religie
concupi
superbia
per abru
spicere,
renis lu
seculi ari
ignotum
totem.
valent l
lectio l

Conditibus innata mortalium suadet, deserta vrbe propria, vni-
 uersis relictis consanguineis, cœuis adolescentulis, familia-
 ribus, & nonis, peregrinari per alienas eedes, remotas peragra-
 re provincias, ciuitates, & castra, non vno, duobus, vel tribus
 annis, sed toto vitæ suo decursu, atque spontanea deliberatio-
 ne pari famem, sitim, frigus, nuditatem, corpus quoque atte-
 nuare vigiliis, macerare ieiuniis, laborib⁹ exponere, quotidia-
 na alimentorum domare inedia, & quod his omnibus maius
 est propriæ voluntatis debellare affectus. Nam natura ipsa
 trahit, vsus docet, impellit humana fragilitas, allicit socialis
 amor, mutua inclinant obsequia, dulcissimumq; domestico-
 rum, & maxime propinquorum contubernium cogit, vt qui-
 libet rationis compos in illo, in quo natus est, habitet solo,
 sanorum assinium fruatur consortio, propriarum opum curam
 & delectatione capiat, nec non arbitrij sui sectetur illecebras.
 Ceterum cum his contraria actitari conspiciamus, aut ex me-
 tu mortis, aut ex certa cognitione pretereuntis, & fallacis se-
 culi, sive ex bonorum id agitur spe validissima futurorum,
 quam vitique spem non nisi prævio fidei lumine gustari per-
 mittitur. Hæc namque, de qua loquimur, fides nequaquam
 ex humano arbitrio, sed ex Dei miserentis, trahentis, cu-
 stodiensque munere possideretur. Istius fidei gloriosissimi
 martyres irradiati splendore flagrantissima charitate pro
 Christo perpelli sunt ignem, carceres, vincula, flagella, tor-
 menta, opprobria, exilia, damna, & mortem. Huius (inquam)
 fidei anachoretæ sancti claritate perfusi deserta repleuerunt
 perstrauerunt solitudines, construxerunt cœnobia, in qui-
 bus diuinis intenderent laudibus, crebris vacarent orationi-
 bus, operi manuum opportuno insisterent tempore, congre-
 gatæque in vnum Dei filios circumquaque dispersos, atque
 multibulum inimicorum latentes laqueos superarent. In-
 telligebant profecto diuinitus inspirati, seculum hoc carnis
 concupiscentia, oculorum lenociniis, & voluptatum, & vitæ
 superbia esse refertum. Intuebantur quotidie homines ire-
 per abrupta vitiorum, Dei legem negligere, eius mādara de-
 spicere, præletium delectationum oblectamēta sectari, ter-
 renis luctis, fugitiuis honoribus, impudicitiis perniciosis, ac
 secularibus curis incumbere, quæ vitique alienum à Deo,
 ignotum sibi ipsi, & virtutibus auersum, suum efficiunt ama-
 torem. Non enim in vnum conueniunt, neque simul stare
 valent lux & tenebræ, vanitas, & veritas, virtus, & vitium, di-
 lectio Dei, & sæculi, opera carnis, & spiritus, temporalis vitæ

siastica ornamenta, monachorum, & virginum chorus est. Florem, ac gemmam appellat religiosum institutum, quorum alterum ad pulchritudinem pertinet, alterum præter pulchritudinem pretium etiam habet, quod utrumque hic itatus Ecclesiæ sanctæ confert. Quare hic tantus huius vite splendor tum domesticos fidei magnopere eiuuat, delectat, ac confirmat, tum vero aduersarios magnopere confundit, ac perturbat. Itaque S. Augustinus acer propugnator recte fidei, in eo opere, quod scripsit de moribus Ecclesiæ catholice, inter cetera argumenta, quibus Manichæorum, contra quos illa scribebat, perfidiam impugnat, hoc vno vel maxime nititur, quod in Ecclesia tam ingens numerus esset tum anachoretarum, qui solitariam, tum cœnobarum, qui communem in monasteriis ducerent vitam; quorum mores, atque instituta cum prolixè descripsisset, tum vero quasi insultans hostibus, hæc addit, istis, inquit, Manichæi si potestis, obstitite. Istos intuemini, istos sine mendacio si audetis, & cum contumelia nominare. Istorum ieiuniis vestra ieiunia, castitati castitatem, vestitum vestitui, epulas epulis, modestiam modestiæ, caritatē deniq; caritati, &, quod res maxime postulat, præceptis præcepta conferre. Hunc locum ipsum multo etiã propius tractat Laurentius Iustinianus, magnus vtiq; vir & sanctitatis, & doctrinæ, & certe dignus, cuius etiam longiorem orationem hic inferamus. Inter cetera, inquit, quæ gloriam Dei in terra prædicant, & catholicam fidem infidelibus hominibus commendabilem reddunt, & socialis vita fidelium, eorum præcipue, qui spreto perituri seculi luxu, abdicatisq; à se diuitiarum, honorum, & carnis illecebris, in monasteriorum claustris voluntaria seruitutis se perpetuo dedicarunt voto. Quis enim diuinam bonitatem, & sapientiam ineffabilem, laudum non extollat præconiis, cum vtriusque sexus homines pene innumerabiles intuetur iuuenturis flore, ac decore corporis sospitate potiri, terrenarum facultatum abundantæ affluentia, possidere agros, vineas, domos, seruos, & ancillas, amicorum, affiniumque generositate clarescere, sponte renunciate seculo, illius pompas spernere, propinquos omnes relinquere atque sub ignoti quodammodo viri disciplina per obedientiæ exercitium Christo Domino militare? Hoc quippe humanæ consuetudinis, & communis vite supergreditur limites. Non enim naturalis pignorum affectus patitur, vt contremuamus eos qui nos genuere, & in hanc visibilem mundi istius produxerant lucem. Non, inquam, lex

cordibus

Cap. 34.

Libr. de
obed.
cap. 18.

cordibus innata mortalium suadet, deserta vrbe propria, vniuersis relictis consanguineis, coeuis adolescentulis, familiaribus, & notis, peregrinari per alienas eedes, remotas per agrareprovincias, ciuitates, & castra, non vno, duobus, vel tribus annis, sed toto vitæ decursu, atque spontanea deliberatione pati fame in, sitim, frigus, nuditatem, corpus quoque attenuare vigiliis, macerare ieiuniis, laboribus exponere, quotidiana alimentorum domare inedia, & quod his omnibus maius est propriae voluntatis debellare affectus. Nam natura ipsa trahit, vsus docet, impellit humana fragilitas, allicit socialis amor, mutua inclinant obsequia, dulcissimumque domesticorum, & maxime propinquorum contubernium cogit, ut quilibet rationis compos in illo, in quo natus est, habitet solo, suorum afinium fruatur consortio, propriarum opum curam & delectationem capiat, nec non arbitrij sui sectetur illecebras. Ceterum cum his contraria actitari conspiciamus, aut ex metu mortis, aut ex certa cognitione pretereuntis, & fallacis seculi, siue ex bonorum id agitur spe validissima futurorum, quam vtique spem non nisi praevio fidei lumine gustari permittitur: Haec namque, de qua loquimur, fides nequaquam ex humano arbitrio, sed ex Dei misericordis, trahentis, custodientisque munere possideretur. Istius fidei gloriosissimi martyres irradiati splendore flagrantissima charitate pro Christo perpessi sunt ignem, carceres, vincula, flagella, tormenta, opprobria, exilia, damna, & mortem. Huius (inquam) fidei anachoretæ sancti claritate perfusi deserta repleuerunt perlustrauerunt solitudines, construxerunt cœnobias, in quibus diuinis intenderent laudibus, crebris vacarent orationibus, operi manuum opportuno insisterent tempore, congregarentque in vnum Dei filios circumquaque dispersos, atque inuisibulum inimicorum latentes laqueos superarent. Intelligebant profecto diuinitus inspirati, seculum hoc carnis concupiscentia, oculorum lenociniis, & voluptatum, & vitæ superbia esse refertum. Intuebantur quotidie homines ire per abrupta vitiorum, Dei legem negligere, eius inãdarta despicere, praeternium delectationum oblectamēta sectari, terrenis lucris, fugitiuis honoribus, impudicitiis perniciosis, ac secularibus curis incumbere, quæ vtique alienum à Deo, ignotum sibi ipsi, & virtutibus auersum, suum efficiunt amatorem. Non enim in vnum conueniunt, neque simul stare valent lux, & tenebrae, vanitas, & veritas, virtus, & vitium, dilectio Dei, & sæculi, opera carnis, & spiritus, temporalis vitæ

gaudium, & futura. Quamobrem vt debitum pietatis cultum exhiberent Deo, vt vitiorum passiones reprimerent, que de peccati fomite, & carnis pruriginē indefinenter ebulliunt vt proprias compescerent voluntates, à quibus pabulum sumit omnis origo delicti, talibus pro Christi amore se mancipauere ergattulis. Hac intentione laudabili, hoc ritu viuendi sancta mater illustratur Ecclesia. Non enim desunt temporibus istis, in quibus abundare iniquitas, & multorum cernitur refrigescere caritas, qui sanctorum patrum, etsi non eodem seruore caritatis, vestigia imitentur. Sunt nanque diuersæ Christo domino famulantium congregationes, quæ licet sint in habitibus distinctæ, varia in constitutionibus: & in ceremoniis discretæ, vna tamen intentione glorificandi Deum, & proximum lucrificandi, vnoque sine cœlestem patriam consequendi, se exercendo desudant. In hac seruatorum Christi numerositate maxima, quæ toto pene terrarum orbe vsquequaque diffunditur, quot viriulque sexus præcipua eminent sanctitate, quot singulari deuotione, & orationis assiduitate pinguescunt, quotve virtutum magnanimitate decorantur. Alij namque humilitatis studio, aliqui patientiæ constantia, quidam mentis puritate, nonnulli zelo rectitudinis, aliqui Dei, & proximi dilectione, plurimi vero ceteros religiosæ cõuersationis singularitate præcellunt. Omnes ij sine æmulatione fraterna, & absque cordis elatione, secundum mensuram fidei, & gratiæ eidem collatæ, certant placere Deo, quod die proficere, & talentorum sibi præstitorum lucra cumulare. Hæc Iustinianus, quibus tã diserte, & copiose dictis non iam est quod plura addamus, præter illud, quod ex horum patrum sensu licebit religiosi accommodare, dictum olim à Domino per Prophetam: Populum (inquit) istum formauit mihi: laudem meam narrabit. Hic enim tantus populus de longinquo adductus, vt ibidem dicitur, & de extremis terra in vnum congregatus, à quo formatus sit, nisi à Deo, qui solus de tenebris iubet lucem splendescere, & quem ad finem formatus, nisi vt eius laudē narret? Hoc vero religiosi faciunt, non solum eius laudes verbis, & cantibus perlonnando, aut eius magnalia inter homines eloquendo, sed etiam ipsis, vt antè dixi, moribus, totoque ipius vite contextu. Vt enim elegans pictura, vel quoduis egregium opus artificis sui præstantiam tacite prædicat, & ipsis oculis ingerit, multoque certius, atque euidentius persuadet, quam quælibet oratio, sic talia viuendi instituta,

Esai. 43.

que à

que à
tiam, q

De

E^s

pe
ri me

biles e

plifica

quam

bonita

quidd

mario

extare

ctibus

cum o

gratia

inter

giolan

que a

fit par

adunt

vt stre

uitabu

& qu

si rei

esse, v

stotel

magi

Ita

eos in

diute

tiam

nulla

teles

fed i

mult

que

hom

nera

ipse

que à Deo solo existere possunt, ipsius & bonitatem & sapientiam, omnium optime, clarissimeque demonstrant.

De honore qui etiam in hac vita exhibetur religiosi.

CAPVT XXXVII.

Est Domini sententia per Prophetam prolata, eiusque *1. Reg. 2.*
 perpetuo more confirmata: Qui cumque honorificauerit me, glorificabo eum; qui autem contemnunt me, ignobiles erunt. Itaque cum religiosi quoque ita Dei glorię amplificandę se impendant, vt nihil eis magis propositum sit, quam se ipsos humiliare, & abijcere, merito videtur diuina bonitas hunc quoque statum vicissim honorasse, atque ei quiddam splendoris addidisse, quod etiam hominum æstimatione magnum esset. Oportuit enim in ipsis etiam illud extare promissum, quod est in Prouerbis de sapientię fructibus, Arripe illam, & exaltabit te, glorificaberis ab ea, cum eam fueris amplexatus, dabit capiti tuo augmentum gratiarum, & corona inelyta proteget te. Babilus quidem inter ceteras rationes, quibus homines cohortatur ad religioſam disciplinam amplectendam, non dubitat hanc quoque afferre, quod qui id fecerit, ei etiam in teris magna sit parata gloria, quod apud amicos erit in pretio, quod eum adiutorem, & deprecatoſem in suis casibus adhibebunt, quod vt strenuo militi alimenta suppeditabunt, eumque ad se inuitabunt, & letabudi tamquam Angelum Dei excipient, & quemadmodum ait Apostolus, vt Christum Iesum. Quod si rei naturam æstimemus, intelligemus ferme necessarium esse, vt ita sit. Primum enim verissimum est illud, quod Aristoteles ait, veram honoris materiam esse bonum, idque eo magis, quo excellentius.

Itaque si vero iudicio res æstimetur, virtutem solam, & eos in quibus ea sit, honore dignos esse: nobiles autem, & diuites, vel qui imperia gerunt, externam tantum excellentiam præ aliis habere, eosque à vulgo honorari, quia scilicet nulla alia bona cognoscit, quam hæc exteriora. Hæc Aristoteles, ex cuius dicto hoc etiam sequitur, non modo sapientes, sed ipsum vulgus, si aliquod lumen veræ virtutis aspiciat, multo eam magis honoraturum esse, quam illa externa. Itaque si quæ tanta virtus sit, tamque conspicua, vt etiam apud homines obscura esse non possint: eâ sine dubio in magna veneratione esse oportet. Talis est autem religiosa perfectio. Ipse enim status eminens, ac remotus est à communi vita,

*Pro. 4.**Prof. in
Alcet.**4. Eth. 6.
3.*

plenusque iis moribus, atque iis institutis, quæ omnibus internis
 tibus mira videantur. Cum enim maior mortalium pars ho-
 noris, aut pecuniæ, aut voluptatis, ac reliquarum eiusmodi re-
 rum terrenarum amore, ac desiderio capiuntur, non possunt
 deinde non eos suspicere, quos tam alte euolasse vident, ut
 illa non collectentur, sed contemnant, & abiciant. Neque ve-
 ro iste contemptus in animo latet, sed ipso habitu, ipso stam-
 totaque vita proditor, ac manifestatur, ut in oculos etiam re-
 dium incurrat, & sine magna meditatione eos tamen denun-
 ciat, & rapiat. Accedit ipsa etiã coniunctio, & quasi propin-
 quitas cum Deo, cui dicati sunt, & cum quo tanquam famu-
 li, vel potius domestici, & amici familiariter versantur. Hæc
 enim res etiam vel in primis eos efficit venerabiles, idque
 ipsa docet natura: quod ex eo apparet, quoniam non modo
 inter Christianos, sed etiam inter gentiles, & à vera Dei noti-
 tia alienos, semper hæc opinio, atque institutum valuit, ut qui
 diuini numinis obsequio se deuouissent, iis quiddam maioris
 reuerentiæ deberetur. Vt enim nulla gens tam fera, tamque
 immanis est, cuius mentem non imbuerit hæc opinio, esse na-
 turam quandam superiorem, & præpotentem, à qua tum be-
 neficia petenda, tum supplicia metuenda, & cui ob hanc cau-
 sam præcipuus cultus, ac ceremonia tribuenda sit, ita nemo
 est, qui non eos, qui huic naturæ maxime coniuncti sunt, pro-
 xime colendos, ac venerandos putet; idque semper fuisse vide-
 mus in omni antiquitate. Nam in Ægypto, quod in Genesi
 Gen. 47. scribitur, hic mos erat, ut sacerdotes publice alerentur; quæ
 causa fuit, cur in communi fame eorum agri intacti perman-
 serint. Romæ autem tum Pontifices, ac flamines varij, tum
 augures, & reliqui sacrificuli in tanta erant existimatione, ut
 ea dignitas populi suffragiis cum magno ambitu decerneretur;
 quin etiam ita regium erat sacra ista curare, ut regibus
 exactis, cum ceteris in rebus nihil esset odiosius; regis tamen
 nomen in solo sacerdotio remanserit. De Flamine quoque
 Diali hoc legimus, tantam fuisse eius auctoritatem, ut ad eum
 quasi ad asylum vulgo concurreretur, qui enim ad eius pe-
 des accidissent, si victi essent, soluebantur, si noxij omnis pe-
 na condonabatur. Virgines autem Vestales, quæ apud illos mo-
 nialium nostrarum instar erant, ita quasi sacrosanctæ habeban-
 tur, ut nec attingi possent, & duobus licitoribus vteretur, ac si
 casu in aliquem incidissent, qui ad supplicium duceretur, is
 statim liberaretur. Atque ut hæc vetera omittamus, hoc ipso
 tempore quantam esse scimus apud Japonenses suorum Bon-

ziorum potestatem, ac dignitatem: qui cum nostrorum mo-
 nariorum habitum, cantum, communitatem vitæ, ac deniq;
 omnia ferme, præter castitatem, morumque probitatem imi-
 tentur, tanto esse in pretio dicuntur, quam dij quidam terre-
 stres: itaq; omnia pene eorum arbitrio geri, eosque sæpe re-
 gna dare, & adimere. Denique hoc certum est, quotquot vn-
 quam vim, ac naturã diuinam esse arbitrati sunt (omnes au-
 tem arbitrati sunt,) illos etiam, qui huic naturæ colendæ
 sese addixerunt, & consecrarunt, præcipuo semper loco ha-
 buisse; idque ita sensisse non hominum colloquutione inter
 se, aut lege iussive principum, sed natura duce, nulla institu-
 tione, nullaque doctrina. omni autem in re generalis consen-
 sio gentium omnium ipsius naturæ vox putanda est. Sed ta-
 men apparet, si non solum inanis, sed impia etiam superstitio
 falsorum deorum, qui ne erant quidem, tantum semper po-
 tuit, & adhuc potest, quanto plus posse debeat vera religio ve-
 ri, ac summi Dei. Oportet enim, quo maius, atque augustius
 est quod Christiani iam norunt de illa maiestate, quam quod
 illi de suis simulacris etiam errore conceperant, eo maiorem
 honorem ijs impendi, qui tantæ maiestati propius se adiu-
 xerunt De B. Dominico ita scribitur, quo se ipse profundius
 abiecit, eo magis ab omni hominum genere, & quidem
 ab ipsis etiam Cardinalibus, & Pontificibus coli solitum, à
 vulgo veto ita impense, vt se beatos putaret, qui cum eo col-
 loqui, vel eius vestem manu contingere possent: quare cum
 omnes ex eius tunica certatim particulas præcidere studeret,
 quas deinde reliquiarum loco asseruaret perpetuum ei fuisse,
 vt vestè vsque ad genua decurtatam gereret. Quinimmo
 hoc etiam accepimus, cum fratres, vt eam ab illo molestiam
 depellerent, quosdam vestimenti laciniam vellicantes prohibe-
 berent, ab ipso inhibitos, cum diceret, finados esse, vt suæ de-
 uotioni satisfacerent. Franciscus autem cum quodcumque
 oppidum ingrederetur, tanti concursus fierent, vt pene com-
 primeretur, hoc inter cetera de eo fertur, aliquando eum
 constituisse, vestemque, ac manum omnibus ad se acceden-
 tibus osculandam præbuisse: quod intuens eius comes, ac dis-
 cipulus, cum admiratus esset, ac deinde solus à solo causam
 sciscitaretur, Scito, ait Franciscus, ne minimam quidè mihi
 ab his honoris debiti partem persolutam esse; quo respon-
 so, cū ille multo adhuc magis obstupisset, causam reddidit,
 quoniam homines illi non ipsum honorarent, sed Deum in
 ipso, qui ei quicquid religionis, aut quicquid bonorum ha-
 bebat,

bebat, contulisset. Neque vero plebeij modo homines reli-
 gionis dignitati deferunt, sed ipsi etiam principes, & magni
 reges, vt Constantinus Antonio, Otho Imperator Romula-
 do, cuius etiam cellulam ipse visere, atque in eius paupere,
 ac duro lectulo tanta maiestas cubare voluit. Cum veni-
 Maurus à S. Benedicto in Galliam esset destinatus, non so-
 lum Florus Theodeberto Regi ita carus, vt ab ipso vno se-
 cundus haberetur, & filium, & opes, quæ maxime erant, &
 insuper seipsum, tota mirante Gallia, eius monasterio addi-
 xit, sed Rex ipse Theodebertus ad illam nouellam Christi do-
 mini cohortem visitandam aliquot dierum itinere adiit: quo
 cum venisset, post preces in templo pie peractas, in stratum
 conuentum per gens, sese quam humillime in pavemento
 prostravit, regiam purpuram, summamque potestatem sub
 pannosorum, & pauperum hominum pedibus deprimens,
 præterea etiam deprecans, vt se in suam (sic enim loquutus
 est) societatem recipere ne grauarentur, suumque nomen
 inter eorum nomina ascribere: ad extremum etiam donis
 plurimis ex auro, atque argento ad ecclesiæ ornatum prolata-
 tis, ita discessit, vt magnum se à Domino beneficium accepit
 se reputaret, quod illos Dei famulos videre, & alloqui po-
 tuisset. Illud autem multo recentius in eodem regno, cum
 Ludouicus XI. ab extremis Calabriae finibus Franciscum
 Paulensem tum precibus, tum etiam Sixti III. auctoritate
 interposita exiuit: quem quidem quam amanter, quamque
 honorifice excepit: quantum in vnius hominis inopis, & pla-
 ne ignobilis aduentu totum Gallia regnum, totaque tanti re-
 gis curia exultauit? Itaque in hoc etiam illud expresse appa-
 ruit, quod sæpe efficere solet hæc religionis dignitas, vt quæ-
 admodum dissevit quodam loco Chrylostomus, qui in secu-
 lo obscuri, atque inamo loco nati essent, quique si in secu-
 lo permansissent, in eadem ignobilitate semper iacuisent, ipsi
 statu immutato, excepti sint ab ijs coli, à quibus antea despi-
 ciebantur. Arsenius Arcadium adolescentem Theodosij Im-
 peratoris filium instituendum susceperat, tam parua eius gra-
 tia, vt ei fugiendum faceret, quod necesse sibi ab illo parati
 comperisset. Idem tamen cum post diurnas latebras com-
 pertus esset in Dei famulatu, Arcadius ipse ad imperium
 iam prouectus, litteras ad eum vltro scripsit pene supplices,
 quibus & se, & imperium suum illi commendabat. Certe
 huic nihil doctrinæ, qua etiam antea abundabat, vel nobi-
 litatis accesserat: quin potius quicquid prius externi splen-
 doris

2. Libr.
 con. vi-
 tu. vita
 mon.

donis habuerat, omnino decesserat. Vnde ergo nouus hic ho-
 nor, & tantus, nisi ex statu religioso? Possent alia multa eius-
 modi, partim ex veterum, partim ex recentium vita, & gestis
 proferris: sed ne longiores simus, concludamus hunc locum lu-
 culento Cassiani testimonio, qui illud ceterupli promissum hac
 etiam presentis honoris mercede per solui confirmat: sic enim
 ait. Nonne obsecro etiam in hoc centuplum gratiam euiden-
 tissime, qui fideliter Christo deseruiunt, consequuntur, dum
 pro nomine eius à summis principibus honorantur, ac licet
 ipsi humanam gloriam non requirant, venerabiles tamen
 etià in persecutionū angustijs iudicibus cunctis, ac potestati-
 bus sunt, quorum vilitas etiam mediocribus forsitan despi-
 cabilis esse potuisset, vel pro obscuritate nataliū, vel pro con-
 ditione teruili, si in seculari conuersatione mansissent: Quod
 eu detius in abbate Ioanne, qui in illa eremo, qua Lyco op-
 pido adiacet, comoratur, possumus approbare: cui per obscu-
 ris maioribus natus, ita pro Christi nomine, vniuerso pene
 humano generi admirabilis factus est, vt eum ipsi quoque re-
 gium presentium domini, qui mundi huius, atque imperij gu-
 bernacula retinentes, etiam potentibus cunctis, regibusque
 terrori sunt, velut dominū veneretur, & oracula eius de tam
 longinquis regionibus expetentes, imperij sui apicem, & sta-
 tum salutis, bello iūque prouentus illius orationibus, meri-
 tisque committant. Hæc Cassianus, quibus vnum illud adde-
 re possumus, ex honoribus omnibus, qui in hac vita homi-
 nibus deseratur, hunc videri verissimum, & meo iudicio etià
 amplissimū. Nam cum alij honorantur, in quibus est aliquid
 potestatis, vel opum, ac diuitiarū, non tam ipsi honorari vi-
 dentur, quam ipsorum opes, vel potentia, & hoc alicuius præ-
 mij, vel comodi spe. Quare cum in religioso statu nihil om-
 nino eiusmodi sit sine dubio, quicquid ei obseruantia tribu-
 tur, id omne vnus status pulchritudini, ac virtutis, quæ in eo
 statu interlucet, amplitudini tribuitur. Quo in genere me-
 morabile quidē fuit quod Ioanni Becano ex Minorū ordine
 in ipsorum actis legimus contigisse. Hic enim sui seculi au-
 ditissimus, cū Romæ in sacro palatio publice theologia do-
 ceret, tanta erat eius doctrina opinio, vt ad eum audiendum
 tum alij ex omnibus gradibus plurimi ventitarent, tum verò
 Episcopi, & Cardinales non pauci, qui etiam, quoties ille per
 mediam scholam ad suggestum adiret, omnes honoris causa
 consergere, & detecto capite stare conserant. Verum cum
 ita accidisset, vt eo ipso tempore is ad Cantuariensem Archi-
 episcopatum

Coll. ult.
 cap. ult.

episcopatum prouheretur, ac nihilominus docere pergeret, nemo deinceps ex Cardinalibus se mouit, quod antea, ut aiebant, honorē illum virtuti tribuerent, cui se inferiores agnoscebant: tum verò dignitati tribuere visi essent, quia erant superiores. Hic est igitur, ut dixi, verus honor, qui in virtute, & in statu ipso fundatur, quod est optimum, & solidum fundamentum. Nam quod interdū religiosi aliquas calumnias vel proba patiuntur, id & rarius est, nec solius dæmonis malitia euenit, vt nos oppagnet, sed etiam Dei permissu, vt nostram virtutem exerceat, vt coronam augeat, vt conformes filio suo faciat, qui discipulos suos, & in discipulis ceteros omnes ita præmonuit: Si me persecuti sunt, & vos persequentur. redditque rationem, Quia non est seruus maior domino suo: quasi hoc dicere velit, qui verus esse studeat discipulus, verusque seruus, illi eadem esse ferenda, que Christus pertulit. Quare in hoc quoque admirabilis elucet Dei sapientia, atque in nos ipsos prouidentia, quod cum huius status præstantia à plerisque cognoscatur, & vt debet, colatur, aliquos tamen voluerit non deesse, quorum oculis hæc essent abscondita, quique in religiosos interdum essent proterui, vt simul & nostris, & aliorum vtilitatibus miro quodam modo consuleret. Nam si omnes contemnerent, nulli in proximis fructus existerent: sin omnes fouerent, & in sinu gestarent, hoc ipsum nobis ad multa damnosum esset. Itaque in altero Deus nostram, in altero proximorum spectauit vtilitatem, vtramque autem ita temperauit, vt quemadmodum dicit Apostolus, nostra hæc vita quasi quibusdam passibus semper incideret per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam, nosque ipsi sicut qui ignoti, & cogniti, & seductores &, tamen veraces. Verum etiam nos ita armatos à dextris, & à sinistris esse oportet, illud tamen manet, quod supra positum, & confirmatum est, magnam esse huius status etiam apud homines dignitatem, multoq; eminentiorem omnibus regum sceptris, atque imperijs. Hoc bene intellexit Ludouicus ille Caroli Gallorum regis filius, de quo supra à nobis alio loco dictum est, qui cum terreni regni tam opulenti hæreditatem contemnens, Franciscana ordinis habitum suscepisset, quem diuturnis, ardentissimisque votis concupierat, eique à quodam eiusdem ordinis fratre inter gratulandum dictum esset, valde illum eo die Franciscanam familiam honorasse, respōdisse fertur, Immo verò ego potius ex hoc habitu magno sum hodie honore affectus.

Ioan. 15.

2. Cor. 6.

DE

BONO STATUS RELIGIOSI LIBER TERTIVS.

PROOEMIUM.

MAGNUM olim exemplar totius religiosae vocationis à Deo propositum est in Iudaïs ab Ægyptia seruitute in terram illam felicem, tamque longa, ac laboriosa peregrinatione quaesitam, educendis. Ita enim in eo opere, quod fuit omnium operum, quæ à Domino in gentem illam extiterint, celeberrimum, & maximum, notiter hic status expictus, atque expressus est, vt nihil proprius, aut similius videatur; quatenus tamen spiritualia carnalibus, interiora exterioribus, quæ longe inferiora sunt, exprimi possunt. Itaque tum alij, tum Bernardus etiam in sermone quodam id diserte notauit, & ita mysterium hoc interpretatus est, quasi omnia illis in figura, & vmbra contigissent, nobis autem corpus solidum & fructus ipse tributus esset. Ibi, inquit, populus e ductus est de Ægypto, hic homo de seculo. Ibi proster nitur Pharaon, hic diabolus. Ibi subuertuntur currus Pharaonis; hic carnalia, & secularia desideria, quæ militant aduersus animam, subruuntur. Illi in studiis, isti in fletibus. Marini illi, amari isti. Puto & tunc clamitare deamonia, si forte contingat incidere in talem animam, Fugiamus Israël, quia Dominus pugnat pro eo. Hæc Bernardus, & plura. Nos autem, quando ita est, in isto Hebræorum beneficio, quali in imagine, nostrum hoc tâto maius beneficium, cum ea qua decet gratia, agnoscamus. Nam si secularem statum, in quo antea degebamus, purioribus oculis, quod iam Dei beneficio possumus, inspiciamus; quid aliud erat,

*Ser. 30.
Cant.*

quam

quam seruitus, & quidem multo durior, tetriorque quam Pharaonis, quoniam non ea corpus, quod adeo miserum videri solet, sed animum, quod est multo miserius, captiuum, & vincitum tenebat: Quin etiam hominem homini seruire non ita turpe est: at turpius seruire vitio, & diabolo, quo utroque nihil est fœdus: seruire etiam mundo, quo nihil est vanius. Quod etiam eo magis apparet ex ipsorum operum, quæ tam læuis dominatus indixerat, tum ignobilitate, tum insuper molestia, & grauitate. Quæ enim nobis quoque alia erat occupatio, quam vti illis, in versando luto, in colligendis paleis, in consiciendis lateribus, sordidis omnino, & famularibus ministeriis? Cùm enim honoribus, vel diuitiis augendis, vt ferè hominum mores ferunt, nostra omnis vita dirigebatur, idque vnum nostræ curæ, ac labores spectabant, nihil quidè aliud agebamus, quam quod die, ac nocte, terram manibus, terram corde tractabamus, siquidem hæc res omnes terrenæ sunt, & aliud nihil, quam terra. Neque verò durissimi, & acerbissimi deerant exactores, ipsæ scilicet cupiditates nostræ, quæ nos assidue vrgerent, stimularent, atque adigerent ad labores duplicandos, ad maiora aggredienda, neque vllam nobis omnino quietis partem permitterent. Itaque miserimum illud vitæ genus non ætatis solum, atque angustijs, quod ipsum Ægypti nomen sonat, refertum erat, sed erat etiam illiberale, & indignissimum, contra quam homines vulgares insipienter existimant, quippe cum seruitutem, & eam adeo abiectam, atque humilem contineret. Ex qua quidem seruitute quicumque seruantem diuino instinctu impulsus eripere mediteretur, quo illum impetu, quo etiam furore innadere solet sæuissimus hic Pharaon, id est mundus, & qui in mundo dominatur, Saranen? Tum enim quasi classicum canens, omnes quos potest ad arma conuocat, vt salutes illas cogitationes præcipiat, aut dissipet. Hinc enim seculi commoditates, libertatis dulcedinem, spem honorum, opum amplitudinem, propinquorum caritatem proponit; quo quasi agmine facto hominem aggreditur. Illinc verò difficillima quæque intentat, religiosam austeritatem, paupertatis incommoda, obedientiæ molestias, aliaque id genus ad terrorem aptissima. Atque hæc interna, quæ si minus procedere senserit, tum vero externas quoque admouet machinas, peruersa amicorum consilia, sodalium irrisiones, sæpè etiam vim potentiorum. In quibus tamen pestibus omnibus nullæ sunt nocentiores, quam

quam
gete, v
affiniu
currus,
res in
nos ex
sacrific
sed ipsi
probos
ei ex ho
grauiss
ferè ali
tibus p
ior est
profan
rei pro
num in
ny mus
monal
ribus se
sem se
Nem
non ge
gella
lens di
ad hos
to mag
potent
tur, si
non m
res egi
qui ec
lztum
fratres
aduer
stra, &
taltis
Rursu
vestro
minus
tantis
plagi

quam

quam domesticæ, cum nos vel paterna auctoritate frangere, vel maternis blanditijs, lacrymisve, vel fratrum, aut affinium precibus mollire conatur. Atque hi quidem sunt curus, hi equites, quibus ille humanæ salutis hostis fugientes insequitur. Contra verò Deus, ac dominus noster, qui nos ex *Ægypto* vocat ad offerendum ei in deserto perenne sacrificium, ita pro nobis pugnam suscipit, quasi non nostra, sed ipsius causa agatur. Itaque non modo dæmonum improbos conatus frangit, insidiâsque detegit, sed quicumque ei ex hominibus in tam impia causa seruiunt, eos quoque gravissimis mulctare solet suppliciis, vt Pharaonem: nec terè aliud vllum peccati genus tam seueris, tamque præsentibus pœnis vindicari videmus. Et merito. Quæ enim maior est Dei iniuria, quam sponsam ei præripere, templum profanare, & pulcherrimum eius opus disturbare, ac destruerè: proximo autem quod maius, aut qua maiori in re damnatum inferri potest? Quamobrem rectè, & grauius Hieronymus ad Eutochium, quæ se in vrbe Bethleem nobili illo monasterio conluserat? Dominus, inquit, curis te secularibus soluit, vt paleas, & lateres *Ægypti* derelinquens, Moysen sequaris in cremo, & terram repromissionis introeas. Nemo sit qui prohibeat, non mater, non soror, non cognata, non germanus. Quod si voluerint impedire, timeant flagella Pharaonis, qui populum Dei ad colendum Deum nolens dimittere, passus est ea, quæ scripta sunt. Neque verò ad hostantum puniendos promptus est Dominus, sed multo magis ad religiosos ipsos iuuandos, & educendos in manu potens, & brachio excelso, vt si opus sit, ijs maria aperiantur, siccentur fluctus, & impedimentis omnibus profligatis, non modo ex *Ægypto* egrediantur, verum etiam cantantes egrediantur, id est, læti, & alacres, eique gratias agentes, qui equum, & ascensorem proiecit in mare. Hoc enim est lætum illud carmen, quod describit S. Bernardus, cum ita fratres suos alloquitur: Vos, inquit, si vestram experientiam aduertatis, nonne in victoria, qua vicit mundum fides vestra, & in exitu vestro de laçu miseriæ, & de luto fecis, cantastis & ipsi Domino canticum nouum, qui in rabilia fecit? Rursus cum adiecit primum supra petram statuere pedes vestros, & dirigere gressus vestros, puto quod & tunc nihilominus pro indulta nouitate vitæ immisissum sit in os vestrum canticum nouum, carmen Deo nostro. In his autem *Ægypti* plagis, & contra in Hebræi populi beneficiis illud quod la-

Ep. 22.

Ser. 1.
Cant.18. Mor.
cap. 25.

pienter

18. Mor. pienter à Gregorio consideratur, quod illi quidem musca-
 rum vi percussi sunt, hi verò sabbati custodiã acciperunt in
 cap. 25. munere; quoniã, inquit, populus, qui Deum sequitur, accipit
 sabbatum, id est, requiem mentis, vt nullo in hac vita deside-
 riorum carnalium appetitu fatigetur. Aegyptus verò, que
 huius mundi speciem tenet, muscis percuitur. musca enim
 nimis insolens, & inquietum animal est, in qua quid aliud
 quam insolentes curæ carnalium desideriorum designantur.

Ceterum egressis Aegypto duo adhuc restant, terra pro-
 missionis, & desertum; quod vtrumque religionem signifi-
 cat, sed hoc initia religionis, illa verò progressum, ac perfe-
 ctionem, cum iam animus hac disciplina excultus, omnibus
 eius bonis vberius fruitur. Verè autem ipsum quoque deser-
 tum est religio, quæ ab humanis omnibus negotiis, & ab ho-
 minum secularium cõsuetudine segregata, in eum se subdu-
 cit locum, quo nec iactatio, nec sonitus perstreptentis mundi
 perueniat. Hæ enim sãnt solitudines illæ, quas sibi ipsi huius
 terræ consules, vt ait Iob, ædificant; quod ita Gregorius in-
 terpretatur, vt nihil sit aliud, quam à secreto cordis terreno-
 rum desideriorum tumultus expellere, & vna intentione
 aternæ patriæ in amore intimæ quietis anhelare. Atque in
 hoc quidem deserto, licet in specie aspero, & odioso, quæ sola-
 ria, quæve gaudia inueniuntur? Nam vt Iudæis illis, cum
 fiti laborarent, silices ipsi aquas profundebant, aut si amario-
 res aquæ occurrerent, ligno immisso, statim dulcescebant, sic
 profecto in religiosa vita quicquid est difficultatis, aut mole-
 stia, euanescit nescio quo modo, itaque conditur à Deo,
 vt non sentiat. Itaque & ieiunia, & vigiliae, & quod ho-
 rum omnium maius est, voluntatis frangendæ contentio,
 & cetera religiosæ disciplinæ officia, quæ interdum eminus
 intuentibus ita graui videri solent, vt solo aspectu exter-
 reant, eadem, cum deinde in rem ventum fuerit, etiam dele-
 ctant, nec vllus labor tam arduus, tamque supra huma-
 nas vires est, qui non Dei gratia, & ope, mollis, procliuisque
 reddatur, vt quod Apostolus dicebat, omnia possumus in
 eo, qui nos confortat. Nec tamen satis est diuinæ illi boni-
 tati, & benignitati, omniem istius status amaritudinẽ abster-
 gere, sed insuper eum propria, ac præcipua quadam suavitate
 aspergere voluit, eaque magna, ac multiplici; quod item in
 populo hoc Israëlítico demonstratum est, cui & coturnices
 suppeditaui, non labore quæsitæ, sed vento delatas; tanta
 copia, vt omnem locum late completerent, & quod est mira-
 bilius,

Iob. 3. 4.
 Mor. c.
 28.

Phil. 4.

bilis,
 Hoc e
 recreã
 se ve
 præ
 cõdim
 orum
 etiã in
 vt rãq
 vel etiã
 diuino
 plant, i
 cebat,
 las ita
 uident
 rã, qua
 olim,
 ignis, i
 pellat,
 & omni
 manib
 noste
 nus vic
 sumum
 terpret
 peccato
 nobis o
 lute vi
 men ag
 ta nob
 hostes,
 stre co
 que pu
 plane f
 via de
 etiam
 ipsius r
 ptu sci
 millia,
 vt eua
 conste
 at mag

bilis, manna de cælo pluens angelorū manibus cōfectum. Hoc enī aperte cælestes indicat delicias, quib⁹ animę illa recreatur, & quasi faginatur, quæ Aegypto relicta, Deo se se verissime tradiderunt. Vt enim manna illud vetus ea vi præditum fuisse scribitur, ut omnem omnium ciborum, ac cōdimentorū saporē haberet, sic hæc spirituales epulæ rerū orū terrenarum iucunditatem non modo superant, sed etiā in se ipsis eminenter, ac cumulate cōtinent: ex quo fit ut tāquam optimi vini copia exhausta, oīs statim vel aque, vel etiā leuiorū vinorum sitis extinguitur, sic religiosi hoc diuino pabulo ita satientur, vt iam nihil sit vltra quod cupiant, illudq; in se ipsis experiātur, quod de se Propheta dicebat, Qui replet in bonis desideriu tuū. Porro ad has epulas ita dulces, & ita perpetuas, accedit etiā Dei duct⁹, ac prouidentia quedam in hoc omni itinere, plena amoris, & curæ, quæ nos teneat, custodiat, defendat, quæ deniq; vt illos olim, deducat in nube diei, & tota nocte in illuminatione ignis, id est, & ardores huius vitę temperet, & tenebras depellat, vt omnem estus molestiā tāquā vmbaculo arceat, & omne noctis incōmodū, aut periculū, tamquam prælata manibus suis face, auertat. Neq; vero deest hic etiā Moses noster, rectores nimirū, ac moderatores, quos nobis Dominus vicarios suos præposuit: quod ipsum beneficiū iucūdisimum est, vt scilicet habeamus qui diuinos nobis nut⁹ interpretentur, qui ad nos Dei iussa perferat, qui vicissim deprecatores se pro nobis exhibeant: deniq; qui interdū etiā nobis oscitatibus, ac ludentibus, ipsi in mōte pro nostra salute vigilent, nostramq; causam diligenter apud Diuinū nūmen agant. Ac ne illud quidē vacat, quod vt olim Israëlī, ita nobis quoque in hoc itinere occurrunt nonnumquam hostes, nempe tentationes, quas modo interna nature nostrę corruptio, modo perennes aduersarij nostri ingerunt; quę pugne, si soli essemus, nostrisq; virib⁹ niteremur, esset plane formidabiles. At verò Dei præsidio, qui nos in hac via deducit, nobisq; semper adest, nihil facilius, quā ex iis etiam adaucta gloria, ac præmio euadere. Ipsius enim ope, ipsius robore fit in religiosis, quod de gēte illa Hebræa scriptū scimus, vt vnus persequatur mille, & duo fugent decem millia, vt vel tenuē statum hostiles munitiones concidant, vt etiam erectis in celū manibus irruentia illorum agmina consternentur. Verum vbi hæc beneficia, hæcque tam multæ, ac magnæ delicię & cui hominū generi tribuuntur? Nimirum,

Sap. 20.

Psal. 102.

Psal. 77.

Deut. 3.

Ios. 6.

Exo. 17.

rum, vt ante diximus, non nisi in deserto, nec nisi iis, qui ex Aeg. pto vere, ac toti prodierunt. Itaque illo etiam tempore manna illud, quod hoc manna præsignificabat, non antea de cælo venit quam Aegyptia farina defecisset, idem, que venire desuit, simul ac deserto egressi fruges terræ gustare cœperunt. Ex quo intelligi debet, hac diuina dulcedine alium neminem perfrui posse, nisi qui omnino, ac penitus sese à mundo mūdānisque reb⁹ abstraxerit. Itaq; hanc ob causam ait Gregorius, dulcem hunc cibū, qui de supernis accipitur. Manhu appellatum, quasi Quid est hoc? quoniam dū anima ab infima cogitatione suspenditur, ea que de supernis conspicit, tamquam insolita miratur. Sed videndum iam est, si ipsum desertum tantis affluit solatiis, quid existimandum sit futuram terram illam promissionis, que quasi termin⁹, & quasi merces hui⁹ viæ proposita est. Hic igitur multo verius, & plenius illa sunt, quæ carnalibus Iudeis proposita, eorum cupiditatem adeo incendebant, soli fertilitas, aquarum, ac fontiu iugis copia, hic frumēti hordei, ac vinearum abundantia, hic ficuum, & oliuetorum, & omnium arborum omnia genera, hic denique illa lactis, & mellis vbertas; quæ à terrenis, crassisque figuris, quibus olim describebantur, ad spiritualem intelligentiā translata, satis indicant, quam hic omnia beata sint: etsi hæc experiendo magis, quam dicendo, aut legendo sentiuntur.

Itaque quoniā de religiosa vitæ tum vtilitate, tum vero de præstantia etiam, & dignitate dictū est superioribus libris, tertius hic liber iucunditati tribuēd⁹ est, vt nullū bonū, nullamque perfectionem, quod initio diximus, ei deesse appareat. Est autem eo magis de hac religionis dulcedine dū ferendum, quoniam hæc minus nota est, & minus etiā credita à secularibus hominibus, qui dignitatē sane spirituat vitæ facile cōcedant, multoq; facili⁹ vtilitatē: at vero quod ad delectationem attinet, non modo negent, sed etiā asperam, multisq; difficultatibus eam refertam putant. Qui iam error conuincendus est, idq; probandū, quanta in hoc statu insit iucunditas, & quanto etiā maior, quam in ipso seculo. Itaque Chrystostomus, cū alias sæpe multa religiosa vitæ cōmoda cōmemorat, tum verò homilia quadam in Martiarum, eius etiā suauitatem tã magnam, vt eam longe præferat seculari vitæ, imo verò iis ipsis secularis vitæ gaudiis, quæ omnium prima, ac præcipua existimantur, vt quæ ex theatri spectaculis, vel etiam quæ ex turpiori intemperantia capiuntur:

Exo. 16.

Ios. 5.

27. Mo. 1.

23.

Deut. 6.

Ho. 69.

piunt
diferi
& pos
niam
quo
videt
telis i
mem
subde
ment
hostil
nime
iam d
terrar
dine p

Del

Q
set ve
funda
cund
an pl
qua
quar
puas
tius
fic se
ac m
rent.
cti
risto
à qu
ōnes
niā
incli
mes
bas
pass
le q
mq

piuntur.

piuntur: inter quas vitas, ac delectationes tantum ait esse discrimen, quantum est inter angelos modulate canentes, & porcos in suo corno incondite grunnientes. Et quoniam terribis ille Pharaon, quem supra descripsimus, quos à seculi feruitute ad religionis desertum profugere videt, eos tum per seipsum, tum per suos iisdem tamen telis instructos, insequi numquam desistit, hos quoque exarremus, quantum possumus, iisque tela eripiamur: id est subdolas rationes, & fallacia argumenta, quæ ad hominum mentes subuertendas adhibere solent, infringamus. Sic enim hostibus istis in mare rubrum denuo demeris, omnes animæ iusta, vel quæ discessum ex Aegypto parant, vel quæ iam discessere, iamque in desertum, & in hanc felicem terram peruenere, securius, & tranquillius eius dulcedine perfuerunt.

Delectationes animi multo esse maiores quam corporis.

C A P V T I.

Q UOD superiore libro fecimus, ut ad religiosi status dignitatem constituendam, videremus prius quæ esset vera dignitas, & in quibus ea rebus consisteret, hoc idem fundamentum in hac etiam, quam nunc aggredimur, iucunditate, ponendum putamus. Sunt enim multi, ac nescio an plerique hominum, qui eas tantum delectationes norunt, quæ gustatu, quæ tactu, quæue aliis sensibus percipiuntur: quare vel nullas alias reperiri putant, vel has certe esse præcipuas, & maximas. Quod quidem iudicium pecudum potius esse videtur, quam hominum. Sic enim hi loquuntur, & sic sentiunt, quasi solum corpus haberent. Nam si ratione, ac mente se præditos esse meminissent, sine dubio intelligerent, huic quoque parti, præsertim tanto præstantiori, suas actiones, suasque delectationes tribuendas esse. Non ita Aristoteles, quæquam ethnicus, & à fidei lumine tam alienus, à quo est illud sapienter scriptum septimo libro ethicorum, omnes homines naturæ instinctu delectationem querere, quoniam omnibus rebus diuinum quiddam imperitum est, quo inclinantur in optimum. Sed tamen quia corporis delectationes magis notæ sunt, atque omnes ferme illuc trahimur, ideo has solas, quasi hereditario iure, delectationis nomen occupasse, multosque esse, quibus ita persuasum sit, nihil aliud esse quod delectet. Atque idem etiam Aristoteles libro decimo *Eth.* ita scribit, delectationes turpes, ac foedas, non esse vere, & *3.5.6.*

1. 2. q. 31.
Art. 4.

absolute delectationes; quoniam non tales videtur, nisi iis, qui male sunt affecti: iudicium autem veræ delectationis sumendum esse ex delectatione hominis boni, ac virtute præditi quippe qui regula sit omnium actionum, & delectationum humanarum, & illæ tantum veræ sint delectationes, quibus ille delectetur: quod autem alia aliis iucunda videantur, id eucnire ex corruptela, eaq; non esse absolute, & omnino iucunda, sed iis tantum, qui sic affecti sint. Næ ut pueri, quæ ipsi amant, & quibus capiuntur, præstantissima putant, quæ eadem tamen à viris nihili æstimentur, sic alia placere bonis, alia improbis, qui autem sinceræ, ac liberalis voluptatis gustum nō habent, eos ad corporis voluptates confugere. Hæc omnia Aristoteles: ex cuius etiam principiis illa vberius à S. Thoma in hæc eadē sententiā disputantur, ad delectationem tria omnino requiri, primū ali- quod bonū, quod coniungatur, deinde id cui coniungitur, tertio ipsam coniunctionem; quæ omnia, quo maiora sunt, & perfectiora, eo maiorem consequi delectationem. At bonum quidem spirituale maius esse, quam bonum corporis, idemque homini magis carum, & dilectum: quod ex eo apparet, quia nemo sit, qui nō oculorū lumine carere malit, quā lumine mentis, ut carent belluæ, vel amentes. Præterea vim cognoscendi acriorem esse in menti & multo nobilitate, quam sensui, de quo dubitari non potest. Quod verò ad coniunctionem pertinet, hanc quoque esse tum interiorē tum perfectiorem, tum etiā firmiorem. Interiorē quidem quia sensus hæret in externis accidentibus, ut in sapore, aut colore, aut reliquis, ratio pervadit, ac penetrat essentiā ipsam: perfectiorem autem, quia nō potest sensus cōiūgi cū re obiecta, sine motu quodā, qui est actus imperfectior; ex quo fit, ut huiusmodi delectationes nō possint totæ simul existere, cum necessaria ita fluāt, ut parte vna labēte, altera pars superueniat. At mentis delectationes omnis motionis expertes sunt, suntq; totæ simul, ut res ipsæ omnes, quæ cogitādo intelliguntur. Deniq; quod firmior sit, ex eo fieri, quoniam quæ corpus permulcent, sunt omnia corruptioni obnoxia, citoque deficiunt, ut cibi, ut reliqua; bona autem spiritualia semper manent, neq; vnquā vel vsu, vel vetustate deturunt. Ut igitur ex S. Thomæ auctoritate reliqua nostra manet oratio, hoc primū deteriores sunt voluptates oēs, quæ corpore sentiuntur quod, cū ex re creata percipiātur, omnem eas cōditionem subire necesse est, quæ in ipsis rebus creatis

etatis insit, inter quas illa maxime incommoda est, quod
 perpetuo quodam cursu abeunt, ac defluunt, & ad finē ten-
 dunt, quin etiam cum earum vsura, ac fructus cum tēpore
 coniunctus sit, ipsarum quoq; dulcedo eiusdem temporis
 mensura concluditur, vt pars partem sequatur, & singulis
 temporis pūctis singula delectationis pūcta respondeāt,
 denique ita sint fugitiua, & volaticæ, vt est ipsum tempus,
 quo nihil velocius. Atq; hoc illud est, quod Augustin⁹ quo *Ser. 25. idē*
 dam loco egregie disserit. Vbi sunt, inquit, deliciae vestrae, *ver. Ap.*
 propter quas ambulatis vias prauas? Nō dicimus vbi erūt,
 cum hæc vita transierit, sed modo vbi sunt? Cum hesternū
 diē hodiernū dies abstulerit, & hodiernum crastin⁹ abla-
 turus sit, quid eorum, quæ diligitis non transeurrit, & trāf-
 volat? Quid non fugit pene antequam capiatur, cum ex ipso
 hodierno die nulla possit vel hora retineri? Ita enim secun-
 da excluditur à tertia, sicut prima exclusa est à secunda; ip-
 sius horę vnus, quę præses videtur, nihil præsens est: omnes
 enim partes eius, & omnia momenta fugitiua sunt. Sic Au-
 gustinus. Huic etiam accedit, quod materia ipsa taliū de-
 lectationū humilis sane est: quid enim generosum, aut quid
 homine dignum habent epulę exquisitę, ciborum condimē-
 ta, & reliqua huius generis, omnia plane infima, & terrena?
 Ergo ipsam etiam iucunditatem, quę ex his nascitur, neces- *Ser. 4.*
 se est nihilo esse nobiliorem: de quo recte Bernardus. Cō- *vig. Na*
 solatio, inquit, mundi vilis, & ad nihilum utilis, & quod ma- *tinit.*
 gis metuendum est, verę & salubris consolationis impedi-
 mentum. Accedit quod istę voluptates aliquam ferme
 sordiditatem admixtam habent; alię quidem maximam, alię
 minorem, sed aliquam tamen: quod ex eo apparet quod et-
 iam in rebus necessariis, qui moderatiore sunt, occultāt,
 ac dissimulant appetitum voluptatis; quo indicio natura ip-
 sa demonstrat, esse eā indignā hominis præstantia: quod cō-
 tra euenit in solariis animi, quę eū potius puriorē, viuidio
 remque reddunt; vt verum sit illud Augustini; Felix ani- *Ser. 5. de*
 ma, quę huiusmodi delectationibus delectatur, vbi turpitu- *verb.*
 dine nulla inquinatur, & veritatis serenitate purgatur. *Ap.*

Quin etiam, si interiorē naturam, ac vim harum de-
 lectationū inspiciamus, intelligemus nihil eas per se cōtine-
 re oprabile, ac iucundum, nisi quod vt fomentum quoddā,
 aut medicamentū applicantur ad oppositos dolores lenien-
 dos. Quod etiam recte ab Aristotele dictū est, qui philoso- *10. Eth. e.*
 phiā ait mirabiles habere delectationes & firmitate, & pu- *7.*

Serm. de
primor-
diis, &c.

xitate; quia scilicet non habent admixtam tristitiam, quales
sunt quæ ex sensibus hauriuntur, vt quæ vescendo, vel pot-
tando, in qua tamdiu inest aliquid iucunditatis, quamdiu
famis, vel sitis durat molestia. Melius hoc tamè, pleniusque
Bernardus, qui totum hoc genus bonorum non tam bona,
quam minora mala esse docet, ijsque nihil aliud agi, nisi vt
grauiores compedes in leuiore commutemus. Comedere,
inquit, appetis, quia fames te cruciat: vtrumq; labor est, sed
quia fames grauior, comedere nescis esse laborem. Deniq;
postquã fames depulsa fuerit, vide si non grauius ducis co-
medere, quã esurire. Sic se habet vniuersa sub sole, vt nihil
sit in eis vere iucundum, sed ab vno semper transire velit
homo ad aliud, solaque vicissitudine releuat vtrumque, ac
si profiliat ab aqua in ignem, & inde rursus in aquã resiliat,
vt pote qui neutrum ferre possit. Omnis siquidem laboris
remediũ alterius laboris initiũ est. Atque huic malo, quod
Bernardus commemorat, aliud etiam adiungitur, quod si
recte intueri velimus, nulla est ex his delectationibus, quæ
liquida, ac pura sit, sed sunt omnibus multa iniecta incom-
moda, multique angores, quibus fit, vt quasi vinum multa
aqua dilutum, saporem suum amittant. Declarat hoc com-
munis vita, & omnium experientia, idque eo modo, vt nul-
lum necessarium sit huic rei confirmanda testimoniũ. Sed
tamen apte hoc quoque à Basilio indicatur his verbis: In
corporis voluptatibus plus molestia, quam iucunditatis, in-
est. In nuptiis sterilitas, viduitas, zelotypia. In agricultura
infœcunditas, in mercatura naufragia, in diuitiis insidia.
Ipsæ verò deliciae, & saturitas, & assiduus voluptatum vsus,
multos, & varios secum trahunt morbos, multiplicesque
affectiones. Gregorius autem in hanc eandem sententiam
illud quoque interpretatur, quod in libro Iob de mundanis
dictũ est: **Qui** inter huiusmodi letabantur, & esse sub sen-
tibus delicias computabant. Miscentur, inquit, eorũ gau-
diis plerumq; tribulationes, atque rebus ipsi, ex quibus su-
perbiunt, flagellantur. Neque enim siue grauib; curarum
molestiis possunt temporalia, quæ appetunt, vel nõ habita
querere, vel quæ sita seruare, inter æquales præstãtiore glo-
riã appetere, semper praua agere, & tamè ne opinionè præ-
uitatis habeant, formidolose custodire. Hæc profecto mi-
seros pungunt, sed easdem punctiones ipso rerum tempo-
ralium victi amore non sentiunt. Latantur itaque sub sen-
tib; qui rebus quidem temporalibus gaudent, sed tamè di-
dispens

In psal.
33.

20. Mo.
c. 16.

dispen
ea cur
tibus,
ex præ
cupi
tem p
seri,
tenbu
pepon
gaatu
tionũ
nes, n
primi
niũ d
fine l
igiru
quæ
quiere
boric
eonte
appet
dici
turba
nis, s
tus i
omn
nard
tit, q
ting
refic
ratic
na c
ritua
M
res o
natu
min
alia
bus
xim
rati
sent

dispensare sine tribulatione eadem temporalia non valēt, ea cura punguntur miseri, qua premuntur. Manēt sub sentibus, & hoc ipsum delicias æstimant, quia & dura quidem ex præsentis vitæ amore tolerant, & tamen affectu nimie cupiditatis obligari, laborem eiusdem tolerantia voluptatem putāt. Plura alia Gregorius de eodem argumento describit, inter quæ illud optimū, quod eiusmodi homines veteribus Hebræis persimiles esse ait qui Aegyptias ollas, pepones, porros, & cepas suspirabant. Quid enim, inquit, fingatur per ollas carnium, nisi carnalia vitæ opera in tribulationū dolorib⁹, quasi ignibus excoquenda? Quid per pepones, nisi terrenæ dulcedines? Quid per porros, & cepas exprimitur, quæ plerumq; qui comedunt, lacrymas emittūt, nisi difficultas vitæ præsentis, quæ à dilectoribus suis & nō sine luctu agitur, & tamen cum lacrymis amatur? Manna igitur deserētes, cum peponibus, ac carnib⁹, porros, æpafq; quæsierūt, quia videlicet peruersæ mentes dulcia per gratiā quietis dona despiciunt, & pro carnalibus voluptatibus laboriosa huius vitæ itinera etiā lacrymis plena concupiscūt, contemnunt habere vbi spiritualiter gaudeant, desiderāter appetūt vbi & carnaliter gemāt. Horū itaq; vecordiā veridica voce Iob reprehēdat: quia nimirū peruerso iudicio perturbata trāquillis, dura lenib⁹, aspera mitib⁹ trāitoria æternis, suspecta securis anteponūt. Hacten⁹ Gregorius, nō minus in hoc, vt quidē solet in omnib⁹, ver⁹, quā disertus. His omnibus potest alia quoq; adiungi ratio, quæ est apud Bernardū. Etenī si anima corporis, cui iūcta est, voluptates sentit, quāto magis suas ipsi sentiet, quæ eā poti⁹, & veri⁹ at-

*Ser. Ec-
ce nos tra-
liq.*

tingūt? Vt enī homo aliter afficitur, cum suū iumentū serno refici videt, aliter cū suis ipse reficitur cibus, eadē est animæ ratio aduersus carnē suā, qua vt iumento vehitur. Ex quo ita cōcludit: Noli ergo errare, noli seduci, vt nō magis spiritualibus spiritum credas, quā in corporalibus oblectari.

Maxime autem in hanc partē illud quoque valet, quod res omnes eo cuiq; suauiores, iucūdioreseq; sunt, quo illius nature aptius cōgruant. Sic enim videmus alios cibos hominib⁹, alios belluis esse gratiores, atq; inter ipsas belluas, alias carnib⁹, alias granis, alias herbis libētius vesci: omnibus tamen id maxime dulce esse, quod cuiusq; naturæ maxime cōuenit. Videam⁹ igitur quæ sit hominis natura, ne per rationis compos; nā licet eius etiam vitæ particeps sit, quæ sensu, & motu, & nutritione cōtinetur, hæc tamē in illo in-

fima sunt, nec ei propria, sed cōmunia cum brutis: propria autem est ea, quā dixi, intelligentia, & ratio, quę videlicet hominis naturā ita constituit, ac perficit, vt sine ea homo non sit, sed brutū. Ergo illud sequitur, vt ear delectationes, quę cum ratione cōiunctę, & in ipsa ratione insitę sunt, humanā naturę propiores sint, & ob eam causam etiam gratiores: præsertim si hoc addam⁹, quod iure addi debet, cum in homine multe sint facultates, tanto quamque maiorem vim habere, plusq; posse, quanto sit superior, ac nobilior, quare cum mens tam longo intervallo nobilior sit, quam sensus, hęc quoque oportet sua perfectius munera exequi, quam sensum sua, atq; vt in reliquis, ita ad delectationes quoque percipiendas multo esse aptiorem. Denique in harum delectationū comparatione magnopere attendendū est, quod egregie scriptum est à Gregorio, hoc distare inter delicias corporis, & cordis, quod corporales, inquit, deliciae cum non habentur, graue in se desiderium accendunt, cū vero auide eduntur, comedentē protinus in fastidium per ficietatem vertunt. At contra spirituales deliciae, cum nō habentur, in fastidio sunt, cū vero habentur, in desiderio, tantoque à comedente amplius esuriuntur, quanto & ab esuriēte amplius comeduntur. In illis appetitus placet, experiētia displicet. In istis appetitus vilis est, & experiētia magis placet. In illis appetitus saturitatē, saturitas fastidium generat. In istis autē appetitus saturitatē, saturitas appetitum parit. Augent enim spirituales deliciae desiderium in mente, dum satiant, quia quanto magis earum sapor percipitur, eo amplius cognoscitur quod auidius ametur: & idcirco non habitæ amari non possunt, quia earū sapor ignoratur. Non poterat expressius ostendi quātum sit interval- lum inter carnis suauitates, ac mentis, quam eo quod Gregorius dicit, illas quidem periclitatas nauſeā mouere, has vero, quo abundantius hauriantur, eo magis cupiditatem accendere. Nā vt vinum bonū à deteriori nulla re melius discernitur, quā gustu, isque demum est certissimus index, ita solidū gaudium à falso, & mendaci tunc optime diiudicatur, cum vtroque tentato, & explorato, in altero quidem omnia vacua, & inania, in altero ita omnia vera, & cerea inueniuntur, vt etiā opinionem superent, nolq; semper magis oblectēt. Satis igitur & rationibus, & sanctorū Patrum testimoniiis hoc probatū est, in genere voluptatum primū, ac præcipuum locum animi voluptatibus tribuendū esse. Sed

Hom.
36. in
Euang.

tamen

tamen quia apud plerisque nescio quo modo sanctorum Patrum auctoritas suspecta esse solet, quasi altius proeecti, & maiora loquuti sunt, quam communis ferat infirmitas, libet etiã præter illa, quæ ex Aristotele supra attulimus, locum hunc cõcludere luculenta Platonis ratiocinatione, hoc ipsum quod hic agimus, confirmantis. Vt enim, inquit, famæ, ac sitis vacuitates sunt quædam corporis, sic ignorantia, & imprudentia vacuitates sunt animi: vtque corpus impletur, dum alimentã capit, itã animus, dum cognitionem, ac scientiam. Quæ autem repletio verior: nonne ea, quæ fit per res illas, quæ magis sunt, veriusq; sunt? Quamnam igitur purioris sunt substantiæ, cibus ne; & potus, obsonium, & quodcumque alimentorum genus, an verã opinionis species, & scientiæ, & in summa virtutes vniuersæ? Certe illud verius existere dicendum est, quod semper inheret rei immortalis, & immutabili, & quod ipsum quoque immortale est, atque immutabile, qualis est rei cuiusque essentia, & consequenter eius scientia, quam quod inhaeret rei mutabili, & ipsum mutabile est; quò in genere sũt ea omnia, quæ ad corporis curam pertinent. Igitur si repleti rebus naturæ consentaneis, iucundum est, illud vtique quod verius impletur, & verioribus rebus, voluptate afficietur & veriori, & magis naturali. Et hic est animus. Homines igitur virtutis expertes, epulisque, ac similibus rebus, dediti, numquã verã, ac purã voluptatem degustant, sed veluti pecora in terrã proni spectant, ventrique obediens, ætatem consumunt, proque vis potiendis calcibus inter se, & cornibus, vnguibusque decertant. Itaq; necesse est, homines istos eiusmodi voluptates sequi, quæ multis doloribus mixtæ sint, quæque vmbrae sint, & simulacra voluptatis veræ, quò modo Sthenichorus poëta Troianos ait veram ignorantes Helenam, de ipsius tantum imagine contendisse. Hac Plato.

Veram animi delectationem non esse nisi in Deo.

CAPVT II.

QVm igitur hoc positum, ac stabilitũ sit, verã hominis delectationẽ in solo animo consistere, nunc etiã videntum est, hæc ipsa animi delectatio in quo consistat. Atq; hoc quidẽ facile, ac breue dictu est homini præsertim Christiano, qui nouit, quique certissime persuasũ habet, verũ animũ cibũ, verãque vitam, vnũ esse Deum. Quãquã hoc quidem ita clarũ, atq; apertum est; vt etiã veteres illi ethnici,

10. Eth.
7. & 8.

quicumq; paulo elegatius, doctiusq; philosophari sunt, nisi aliud sentire potuerint; è quib⁹ Aristoteles, cum multa de felicitate, in qua summa est delectatio, disseruisset, tū illud ad extremū concludit, sitam eam esse in cognitione, & contemplatione Dei, & mētium, vt ille ait, à corpore, & ab omni concretionē abstractarum. Hanc enim rationis humane functionē esse ex omnibus suauissimā, & iucundissimam, præterea sibi quoque ipsi sufficientē, neque externis indigentem rebus, quas contemplanti non modo non necessarias esse ait, sed etiā magno impedimento. Cum autē Deo, & mentibus illis separatis, aliqua actio tribuenda sit, (non enim stupidas esse putandū est, & inertes, semperque dormientes) hāc esse omnium actionum nobilissimā, & maximam, vt in perpetua contemplatione versentur: ex quo fit, vt quicūque hominum in terra eiusmodi vitam instituerint, ea censenda sit & perfectissima, & Deo simillima. Hæc igitur cū ab homine cœno, & euangelicæ veritatis experientiam bene dicta sint, quid à nobis dici, aut existimari par est? Augustinū igitur audiamus Christianū philosophum, qui multo hoc clarius, & expressius, vt in lumine, quam ille in caligine: Bonum, inquit, tuum quære, ò anima. Est enim bonum aliud alteri, & omnes creatura habet quoddā bonum suum, bonū integritatis suæ, & perfectionis naturalis suæ. Interest quid cuique necessarium sit, vt perficiatur. Quære tuum bonum. Nemo bonus, nisi vnus Deus. Summum bonum, hoc est bonum tuum. Quid ergo deest, cui summum bonum, bonum est? Sunt & inferiora bona, quæ aliis, & aliis bona sunt. Pecori quid bonum est, nisi implere vētrem, carere indigentia, dormire, gestire, viuere, sanum esse, generare? Tale tu bonum quæris? Cohæres Christi quid gaudes quia socius es pecorum? Erige spem tuam ad bonum bonorum omnium. Similitudinem pecudum iis exprobat Augustinus, qui bestiarū ritu nullum aliud bonum norunt, nullas delectationes, nisi ad sensum permanētes, quod eo turpius est eis, qui ita facti sunt, vt possint esse hæredes quidē Dei, cohæredes autem Christi, id est, qui Dei filij nominentur, & sint. Recte autē animæ bonum non epulas, non somnum, non etiam alia indigniora, sed Deum solum esse confirmat, quoniam, vt idem ait, id est cuique bonum, à quo perficitur, & fit melius: at illa non modo animam non perficiunt, sed deteriorem etiam faciunt: detrahunt enim illum à sublimibus, ad quæ factus est, & abiciunt ad infimā

In Psal.
102.

ma, quæ
ratione
cum e
magis
ratiō
ro hui
est, qu
Quod
illud, i
oportet
parte e
illi con
igitur
obiect
rum, h
paci fa
etiam
est in u
naturā
felicit
pctin
libro
nib⁹ tr
titudin
fit hon
tur. Na
qui ad
appeti
quod h
ipso h
quod
tatum
haberi
enim
amite
nihil a
iungit
tum b
nino v
vt qui
pto, n
quo p

ma, quorū amore, & cōtactu sordescit. Atq; hoc etiam alia ratione demonstrari potest. Certū enim est, atq; necessariū cum ceterę res omnes creatę finem aliquē habeāt, multo magis hominē quoq; suum habere, ne tam præltās natura cōto bono careat, ex quo cetera ferme pendent oīa. Hic vero humanę naturę finis, quem omnes appetunt, neq; aliud est, quam beatitudo, nec beatitudo alia vlla est, quā Deus.

Quod B. Thomas huiusmodi ratione confirmat, quia bonū illud, in quo sita sit beatitudo, necessario tale, ac tātum esse oportet, vt omnino appetitū impleat, atq; ex omni penitus parte exsatiat. Neq; enim vltimi finis vel ratio, vel nomen illi conueniet, si aliquid præterea appetendū restaret. Cum igitur humanę voluntatis obiectū sit bonum vniuersale, obiectū autem rationis, atq; intelligētię sit vniuersale verum, hinc efficitur, nihil posse huic vtriq; tantę, tamque capaci facultati satisfacere, nisi ens vniuersale, quod idem est etiam bonū vniuersale; quod quidem in rebus creatis non est inuenire, quoniā habent omnes finitā, ac limitatā tum naturā, tum bonitatē. Restat igitur vt in solo Deo hominis felicitas collocata sit, in quo omnia sunt infinita. Quo etiā pertinet illa docta, & accurata Augustini disputatio in eo libro, quē scripsit de morib⁹ Ecclesię, vbi ita disserit, Omnib⁹ infixū, & innatum esse, vt velint beate viuere, ad beatitudinē autem tria requiri, vt id quo beatitudo queritur, sit hominis optimū, deinde vt ametur, tertio vt etiā habeatur. Nā & qui appetit quod adipisci nō potest, cruciatur, & qui adeptus est quod appetendū non est, fallitur, & qui nō appetit quod adipiscendū esset, agrotat. Addit deinde, hoc quod homini optimū sit, aliquid esse oportere, quod nō sit ipso homine deterius, aut min⁹, quia quisquis id sequatur, quod ipso deterius est, fieri ipsum quoq; deteriozem: sed id tātum, quod sit homine ipso melius, & excellentius, idque habere possit, & ita habere, vt nūquam inuitus amittat, qui enim de bono, quo fruitur, certus non est, ac securus, eū in amittendi perpetuo timore beatū esse nō posse. Quare hoc nihil aliud esse posse, quā virtutē, & Deum, cui virtute conuenimur, quē nos si sequimur, bene, si assequimur, nō tantum bene, sed etiam beate viuere. Hęc Augustin⁹, quę omnino vera, ac poti⁹ necessaria sunt. Ea enim est natura finis, vt quicquid finē habet, nec cōquiescere possit, nisi eo adeptus, nec eo adeptus nō possit non cōquiescere; insuper etiā, quo propius ad eū quibusdā quasi passibus accedat, eo ma-

1.2. q. 2.
ar. 8.

Cap. 2.

gis quiescat, & gaudeat, quo vero longius recedat, turberit, ac peius habeat. Sic igitur etsi perfectū gaudium tum futurum est, cum reuelata facie videbimus Deum, sicuti est, tamen quā hoc verum est, tam necessario illud quoque sequitur, ut in hac etiam vita, quo magis ei propinquamus, quo diutius cum eo versamur, quo clarius eum cognoscimus, eo maiora gaudia in animo gignantur, quæ eiusdem firmitatis generis, atque naturæ cum illis cælestibus, quamquam es differunt, quod illa minora, hæc maiora sunt.

Verū quid multis opus est in re tam evidenti? Quantum enim distat Dei natura à natura cuiuslibet rei creatæ, tantum inter utriusque iucunditatem interesse oportet. Quæ autē sunt epulæ, quid horti, quid reliqua eiusmodi ad oblectationē facta, si cum Deo comparentur? Vtrum enim melius, Deus qui est ipsum bonū, an caro vituli, aut quoduis obsonium? Quod si tāta est distātia, ut etiam pudeat huius comparationis, illud quoque consequens est, ut maior existat ex illo suavitas, cum animi palato gustatur, quā horum, et corporis. Iute ergo Bernardus, Re vera, inquit, illud verū, & solum est gaudiū, quod non de creatura, sed de creatore percipitur, & quod cū possederis, nemo tollet a te: cui comparata omnis aliūde iucunditas mæror est, omnis suavitas dolor est, omne dulce amarū, omne decorum fœdum, omne postremo quodecumque; aliud delectare possit, molestum. Accedit postremo ad hæc omnia illud, quod quia in hoc genere maximū est, brevissime quidem, sed quā planissime dicendū est. Nihil enim est in rebus creatis, quod vere sit, nullus gradus bonitatis, nullus pulchritudinis, qui non multo abundantius, & perfectius insit in Deo. Primum, quia illa natura infinita est: si autem aliquid ei decisset, nō esset infinita. Deinde quoniam quicquid ista habent, habet à Deo, nemo autem alteri dare potest quod ipse non habeat. Itaque recte Bernardus, Miraris, inquit, in sole splendore, in flore pulchritudinem, in pane saporem, in terra fecunditatem: sed à Deo hæc vniuersa sunt, nec dubium quin multo amplius reseruaerit sibi, quā dederit creaturis. Hoc igitur cū ita sit, sequi necesse est, ut qui Deū teneat, simul etiam vniuersa teneat, eamque ipsam, ac multo maiorem ex illo delectationē percipiat, quā ex singulis rebus perciperet, si illi singulis fruereetur. Vt enim qui aureū nummū possidet, in pretiū possidet multorum argenteorum, ac si illos ipsos argenteos haberet, sed hoc cōmodius, quod illius molis, ac potestatis

Epist. 114.

*Serm. 1.
om. san.*

deris m
conium
in tant
tantum
ta, &
est, quo
lebas, E
pene al
ponere
lunt, qu
Non Ip
eis ecce
cantile
aromat
ira acc
Deum
cem, &
amplex
cibum
quod n
ubi ole
nuit ed
est quo
nus. Q
atrigin
intellig
Deum,
religio
& ad ex
bet. Sed
ta, quæ

De

Inter
Imit,
molest
amo ex
nihil si
yeteres

deris molestia caret, quæ esset in argento: sic qui cum Deo coniunctus est, succum, ut ita dicam, habet omnis boni, quod in tanta rerum huius mundi varietate dispersitum est, reiectis tantum, ac refectis incommodis, quæ cuiusque natura finita, & exilis, & corporea necessario continet. Itaque hoc illud est, quod, ut accepimus, B. Franciscus adeo in ore habere solebat, Deus meus, & omnia; quod illi ita erat infixum, ut nihil pene aliud cogitaret, & in huius meditatione totas noctes ponere soleret. De quo etiam egregie illa ab Augustino dicta sunt, quibus ita Deum alloquitur. *Quid amo, cum te amo? Non speciem corporis, nec decus temporis, nec cædore lucis ecce istis amicis oculis, non dulces melodias suauium cantilenarum omnimodarum, non florum, & unguentorum, & aromatum suauis olentium, non manna, & mella, non membra acceptabilia carnis amplexibus. Non hæc amo, cum amo Deum meum: & tamen amo quandam lucem, & quandam vocem, & quandam odorem, & quandam cibum, & quandam amplexum, cum amo Deum meum, lucem, vocem, odorem, cibum, amplexum interioris hominis mei, ubi fulget anima, quod non capit locus, & ubi sonat, quod non rapit tempus, & ubi olet, quod non spargit stans, & ubi sapit, quod non minuit edacitas, & ubi hæret, quod non diuellit fatietas: Hoc est quod amo, cum Deum meum amo. Hactenus Augustinus. Quare cum omnibus his rationibus, quas ita strictim attingimus, certum sit omnis eius nature, quæ mente, atque intelligentia constet, summam iucunditatem esse ipsum Deum, facile iam est videre, quam iucundum esse oporteat religiosum statum, qui ad Deum fruendum totus factus est, & ad eum fruendum tot vias, totque modos tam aptos habet. Sed hoc tamen planius fiet, si singula eius oblectamenta, quæ varia sunt, percurramus.*

De prima iucunditate religionis, quia careat secularibus molestiis.

CAPVT III.

Inter multas religiosæ vitæ suauitates, quas iam aggredimur, hæc quoque primo loco numeranda est, quod omnibus molestiis, quæ seculari statu molestissimum reddunt, nos omnino expedit. Quod beneficium quanti aestimandum sit, etiam si nihil sit aliud, vel hinc intelligi potest, quod non defuerunt veteres philosophi, ii; non obicuri, qui beatitudinem ipsam

in indolētia, siue in omnis doloris vacuitate reponerent: et quo appareat hoc ipsum, carere malo, nō mediocre esse bonū. Sed tamē huius boni magnitudinē nemo satis estimare potest, cui nō perspecta sit illa infinita malorū, ac miseriarū seges, quibus seculū scateret. Hęc vero tante, & tā multa sunt, & tam frequētes, vt facilius eas oculis spectare liceat, quā oratione describere, cum adeo omnia doloribus, calamitatibus, ærumnis redundant; vt in hoc etiā seculū Aegypto le-

Exo. 12. millimum dicere possimus, vbi, quod in Exodo scriptū est, nulla domus erat, quæ primogenito orbata, non luctuosis clamoribus personaret. Etsi ergo vsu hęc poti⁹, & experientia cognosci possunt, hic tamē locus à multis sanctis eleganter, & copiose tractat⁹ est, atque in primis à Chrysolostomo,

De virg. c. 57. qui vt virginitatis, quā laudabat, felicitatē ostenderet, tam multa de coniugij infelicitate congerit, vt ea legētes penè exhorreamus, ita enim disputationem hęc instituit, vt tum ante nuptias, tum in nuptiis ipsis, tum vero deinceps semper, nullū vnquā esse tempus ostendat, quod dolore, ac perturbatione vacet, ac non potius ingenti molestiarum concursu refertum sit: quib⁹ nullo modo comparādū sit, si quid aliquando interuenit lætitię, cum illud ipsū quicquid est, & præsentium, & porro impendentium ærumnarum acerbitate extinguat. Similia plane sunt apud Nyssenū, qui item multus est in his malis describēdis, quæ certe vel ipso auditu, vt ipse ait, tragœdię speciem representant. Primū enim, vt anteriora taceantur, incredibiles omnino esse ipsius partus dolores, ac cruciatus, quibus misera parentis vterus discerpitur, quorū sensus in virum quoq; redūdare necesse sit, si modo vilo humanitatis affectu tāgitur: deinde vt hęc abierint, periculumq; cum cruciatu cessarit, diuoptatus fili⁹ in lucem editus sit, tamen plorādi potius auctū esse materiā, quam imminutam: incipere enim statim edicādi sollicitudinē multo semper metu plenā, ne quid aduersi accidat, ne fortuiti casus (cuiusmodi casib⁹ tū omnis ætas, tum præsertim infantium proposita est) aut febriem, aut alium morbū afferant. Denique, inquit, varia, & multiplex est malorū copia, quę ex matrimonio existūt. Dolorē enim liberi afferunt, & nati, & non nati, & viui, & mortui. Hic liberorū multitudine gaudet, sed gemit, quia non habet unde alat. Ille contra, qui in diuitiis quęrendis multum laborauit, nūc hærede caret, cui eas relinquat. Itaq; vnus hęc fortuna, alteri⁹ est calamitas, cum sibi vterq; illud eueniat.

velit, uisum miseret. Hęc ris, Hęc copio in eo nec m ueritas etiā v expert qui au homin delicia rissim multo deinde ea ad animo iam p Ha aring beata sola r alia v assidua da on pus tr to ieu sanda de m com frum multi aufer tem t, nū dent, istis ma e cum

velit, quo alterum cruciari videt. At huic mortuus est suavis-
 simus puer, illi vero vivit filius perditus: verq; sane cō-
 mileratione dignus: vnius enim filij morte, alter vita dol-
 let. Affect² porro, & perturbationes, rixas, tum ex rebus ve-
 ris, tum ex falsis suspicionib⁹ temere ortas, quis enumeret?
 Hæc fere Nyssen⁹, & multa alia, quæ eadem pene ad verbū
 copiosissime, & disertissime cōmemorantur item à Basilio
 in eo libro, quē inscripsit de vera virginitate: eadem etiam
 nec minori copia, atq; vbertate à Hieronymo in libris ad *Lib. 1.*
 Iovinianum. Atque in hac miseriarum iliade illud
 etiā verum puto, quod est à Chrysofomo dictū, qui re ipsa *De virg.*
 expertus non sit, nō satis eas posse cogitatione complecti: *c. 57.*
 qui autem experti sint, solos nosse, quantō plus in iis, quas
 homines delicias putant, laboris sit, atque ærumna, quam
 deliciarum, ac voluptatis. Addamus etiā illud, quod est ve-
 rissimum, hæc incommoda, vt alia omnia, necesse esse, vt
 multo minora videantur cogitando, aut legendo, quam
 deinde experiendo. Semper enim minus feriunt mala, dum
 eā adhuc quasi procul dissita, & præcipue dum quasi aliena
 animo tantum quisque complectitur, quam cum eadem
 iam præsentia ipsa re sentiuntur.

Hæc sunt igitur communes, ac generales secularis status
 ærũg, quas ne ea quidem vita euadere potest, quæ vulgo
 beata videri solet, vt pote otiosa, & remota à negotiis, & in
 sola re familiari, vel liberorū educatiōe occupata. Sed sunt
 alia vitæ negotiosa, turbulēta, laboriosa, vt militum inter
 assidua pericula, inter æst⁹, & frigora, deniq; inter incōmo-
 da omnium generum: vt etiam mercatorum, qui ompe tem-
 pus traducentes cogitando, scribendo, numerādo nō mul-
 to leuius opus sustinere mihi videtur, quā agricolæ in ver-
 sanda terra, nisi quod hi in sole, illi in vmbra. Sed illorū qui-
 dē multo maiores sollicitudines, curæ, anxietates, met⁹ in-
 commodorū, ne nauis, quæ expectatur, in mari perierit, ne
 frumētī pretiū copia minuat, ne aliquis aduersus casus, qui
 multi incurere solēt, rem longo sudore congestā vna hora
 auferat. Quid vero dicam⁹ de honorū cupidis, qui liberta-
 tem suā aliis addicūt, & dominatus desiderio, eoque incer-
 to, sūt ipsi certissima aliorū mancipia, quorū ex nutu pen-
 dent, ad quorū arbitrium se totos effingunt: Quos enim ab
 istis quoq; dies, quas noctes sustineri puremus? aut quæ flā-
 ma est, per quam non currant qui hæc ambiunt, qui tamen
 cum etiam adepti fuerint quæ volunt, maiori flamma tor-
 quentur;

Ep. 121. quentur, vt vere illa ab Augustino scripta sint. Diuinit, atq;
fastigia dignitatū, ceteraq; eiusmodi, quibus se felices esse
putant mortales, veræ illius felicitatis expertes, quid affe-
runt consolationis, cum sit eis non indigere, quæ eminenti
præstantius, quæ plus excruciant adeptæ timore amissionis,
quam cōcupitæ adeptionis ardore? Quæ quidem huius vi-

Inter e-
ipf. Au-
gust. 36. ta miseria elegāter mihi videtur à S. Paulino expressa, cum
ille iuuenem Licentium Romanæ ambitioni seruientem
ad Christi obsequium longiori carmine reuocans, hæc ei
scribit inter alia,

*Nunc te sollicitat varijs male suada figuris
Heu validos etiam vertere Roma potens.*

Quod autem de Romano illo seculo Paulinus dicit, vt
etiam validos, id est, virtute robustos propositis inanibus
caducarum rerum figuris sæpe peruertat, & à virtutis cursu
auertat, idem de omnibus alijs mundi locis dici potest.
Ille vero honorum deinde inanitatem, & pericula commo-
morat,

*Scandere celsa iuuat, tremor est descendere celsis:
Si titubet, celsa peius ab arce cades.*

Quis autem ita fortis est, vt numquam titubet, præfer-
tū in tam lubrico loco? Itaque denunciat illi futuram ali-
quando pœnitētiam, quam rerum istarum experientia as-
ferre solet.

*Seruis, & incassum spes accusabis inanes,
Et modo qua nectis, rumpere vincla voles.*

Sæpe enim ita euenit, vt in eos laqueos nos induamus,
vt etiam si velimus, eos abrumpere nequeamus, nisi id ma-
ture fiat. Itaque descripta copiose talis vitæ miseria, in-
uitat eum ad Christi seruitutem multo leuiorem, ac fel-
torem.

*Quid retrahis fera colla iugo? mea sarcina lenis,
Suaue iugum Christi: vox pia, crede Deo.
Hæc bona libertas, Christo seruire, & in ipso
Omnibus esse super, non dominis hominum
Non vitijs seruit, non regibus ille superbis
Tantum qui Christo se dedit domino.*

In qua comparatione pergit ille pluribus, & eorū liber-
tatem qui Deo seruiunt ostēdere, & eorum seruitutem, quæ
vt ipse ait, *aulas, & palatia magna frequentant,*

Et quisquis Romam, sponte miser, patitur.

Scite omnino, quod nouo more non Romæ viuere, sed
Romæ

Romam pati dixit, quasi rem grauem, & laboriosam. Illud autem optimum, quod eiusmodi homines sponte miseros appellat, quod nihil aliud est, quam bis miseros esse. Nam cum quis inuitus malum aliquod perferit, sed tamen adhuc iudicio sanus est, id ipsum est maximum solatium, nec solatium modo, sed sæpe etiam eius mali remedium: qui vero ipsa mala, in quibus est, amat, non solum in mentis errore versatur, quod per se est miserimum, verum ne effugium quidem querit, estque eius desperata curatio. His igitur omnibus malis, his angoribus, his omnibus miseriis tam multis, tam magnis, quæque ita hominum pectora lacerant, & fodicant, expers est religiosa vita. Id autem quantopere æstimandum sit, satis intelligi potest exemplo corporis. Vt enim corpus etiam si nulla peculiari mulceatur voluptate, tamen hæc ipsa magna putatur voluptas, si recte valeat, si nulla iactetur febris, nulla humorum inæqualitate perturbetur; quod quidem quanti sit, indicat contrarium, si forte vel laterum, vel pedum, vel alterius membri doloribus crucietur: quod ergo est in corpore ista generalis, & perfecta sanitas, idem est in animo hæc agritudinum, ac molestiarum secularium vacuitas, ut per se ipsam dulcis, & iucunda videri debeat. Itaque si sanitas illa corporis ita hominibus cara esse solet, ut eam & longo tempore, & magnis impensis quarant, sintque qui eius rei gratia, ut mulier illa in Euangelio, omnem suam substantiam erogant, & præterea ferum, & ignem patientur, seque secari, & vri sustineant, non simillime, ac multo etiã magis hæc religiosi status tranquillitas omni studio, ac contentione expetenda esset, eiusque adipiscendæ causa omnia vel eroganda, vel toleranda? Recte enim Chrysostronus in eo libro, quem scripsit in monasticæ vitæ defensionem Quid, inquit, leuius est, atque tranquillius, tantisne, & tantarum rerum curis implicari, earumque custodiæ, ac seruituti obnoxios fieri, & in quotidiano metu, ac sollicitudine viuere, ne res familiaris distrahat, ac pereat, an vero his omnibus curis, atque vinculis expediri, liberumque esse? Nam etsi quis non plus eo, quod habet, desideret, nec pro augendis diuitiarum sarcinis laboret, ut interim hoc concedamus, nonne multo præstantius est, iam impositas sarcinas abiicere, quam ab ipsis opprimi? Denique si, ut ante diximus, maximum bonum est, paucis, minimisque esse contentum, certe maioris felicitatis erit, necessitate omni superiorem euadere. Similia sunt quæ idem Chrysostronus homilia quadam dis-

Luc. 8.

Libr. 2.
cont. vitæ
mon.Hom. 16.
ad pop.

serit, vbi monachorum vitam, quæ grauis putatur, & onerosâ, multo dulciorem, atque optabiliorem esse (eius enim omnia hæc sunt verba) confirmat omni illa vitâ, quæ facilis, ac mollis videretur. Cuius rei testes citat ipsosmet seculares, ad quos illa loquebatur, quos ait, cum se ærummis, & angoribus circumiectos vident, solere eos appellare beatos, qui coniugij expertes in cœnobis cum tanta tranquillitate viuunt, quia non secularem militiam, non dolorem, non curas illas, non pericula, non inuidias, non inuidiam, non zelotypiam, non absurdos amores, non aliud quidquam cuiusmodi patiuntur. Hæc ille.

Intelligendum est autem in hoc bono, quod tractamus, duo maxima bona inesse. Primum vt tam graui onere, atque, vt eam Chrysostomus vocat, sarcina seculari alleuamur, deinde vt alleuati, & quodammodo soluti, libertate quadam potiamur, quæ quidem libertas incredibili plena est voluptate. quod quoniam vnus Dei manu, atque potentia effici potest, iure Dominus de hoc suo opere glorians apud

Iob. 23.

B. Iob, illum se solum esse profiteretur, qui onagri vincula soluerit, eumque liberum dimiserit, eisque in solitudine domum dederit. Sic enim hunc locum de religionis egregie,

30. Mo.

cap. 12.

vt solet, exponit Gregorius: Onager, inquit, qui in solitudine commoratur, non incongrue vitam eorum significat, qui remoti a turbis secularibus conuersantur. Qui apte etiam liber dicitur, quia magna est seruitus secularium negotiorum, quibus mens atteritur vehementer, quamuis in eis sponte desudet. Cuius seruitutis conditione carere, est in mundo nihil iam concupiscere. Quasi enim quodam iugo seruitutis emunt prospera, dum appetuntur, premunt aduersa, dum formidantur. At si quis semel à dominatione desideriorum temporalium colla mentis excusserit, quadam iam hic in hac vita libertate perficitur, dum nullo desiderio felicitatis afficitur, nullo aduersitatis terrore coarctatur.

Asperum quippo, & dura seruitutis pondus est, subesse temporalibus, ambire terrena, retinere labentia, velle stare in non stantibus, appetere quidem transeuntia, sed cum transeuntibus nolle transire. Liber ergo dimittitur, qui calcans desiderius, ab appetitione rerum temporalium securitate mentis exoneratur. Hactenus Gregorius. Quare vt concludamus, quemadmodum si quis compedibus, aut carcere liberetur, aut ex aquis, quibus iam pene mersus esset, eripatur, etiam si nihil ei amplius donec, hoc ipsum pro ingenti beneficio

ficio ac
lo, vna
catu
ipsam
enim
credim
ho: di
dis: qu
quæta
secum
ria. in
vite. A
institur
ibus, f

NO
Niel
alias ta
ominu
dendm
idque e
to à vul
piunt,
vt à nat
tam am
torem.
ipfa rat
hic horu
fir, sequ
etiam o
ouines
dem an
est, vt r
sequi n
etiam i
quæq;
aptum,
alimen
tatem

ficio

ficio accipit: ita qui ex seculo educitur, cum non ex vno malo, vnde molestra, vt hi, sed ex plurimis, & grauissimis educatur, licet nullum aliud bonum in hoc statu esset, nonne hoc ipsam solus maximum esset, & maxime optandum? Hoc enim illud est; propter quod Spiritus sanctus, si Bernardus credimus, in Cantuariensi religiosam vitam lectul, & quidem floridi vocabulo descripsit, cum dixit, Lectulus noster floridus: quia vt nullus est locus, in quo suauius homines requiescant, quam in lecto, ita in religione. In Ecclesiastica, inquit, lectum in quo quiescitur, claustra existimo esse, & non alicuius, in quibus quiete à curis vitetur seculi, & sollicitudine vitæ. Atque is lectus floridus demonstratur, cum exemplis, & institutis patrum, tamquam quibusdam bene olentibus floribus, fratrum conuersatio, & vita resulgeat. Sic Bernardus.

Cant. i.
Sic. 46.
Cant.

De facilitate religiosa disciplina.

CAPVT IIII.

NON sufficit remouisse à religione difficultates, ac molestias omnes seculares. fieri enim posset, vt his carens, alias tamen haberet proprias, ac suas quæ eam grauius inuadunt, odiosamque redderent. Quare hoc quoque ostendendum, omnem eius disciplinam facilem, ac leuem esse, idque eo diligentius faciendum, quoniam nihil remotius patet à vulgi opinione, qui fere hæc instituta ita animo concipiunt, tamquam onera montibus grauiora. Primum igitur, vt à naturæ principis ordiamur, hoc ponendum est, nihil tam amicum, & conueniens esse hominis naturæ, quam virtutem. Virtus enim, si recte inspiciamus nihil est aliud, quam ipsa ratio exulta, & perfecta. Cum ergo ratio ita naturalis sit homini, vt ipsemet sibi, quoniam sine ea ne homo quidem sit, sequitur, vt perinde illi virtus etiam conueniat. Hoc idem etiam ostenditur ex ea inclinatione, ac propensione, quæ omnes sentiunt, animi læticia in benefactis, & contra eiusdem animi contractio, & moestitia in peccatis. Quod si ita est, vt tantus sit naturæ impetus ad virtutem, illud quoque sequi necesse est, vt virtutis functio sit ei & facilis, & certe etiam iucunda. id enim perpetuum est in omnibus rebus, vt quæ res eo maxime gaudeat, quod eius naturæ est maxime aptum, vt aues volatu, pisces natatu, & omnia animantia suo alimento. Nam etsi hic, quem diximus, naturæ cursus ad virtutem multum debilitatus est plaga illa originali, ac deinde

etiam propriorum peccatorum multitudine, tamen quia hæc impedimenta sunt tantummodo extrinsecus addita, ut nubes soli, aut cineres igni supposito, vivit semper intus illa vis, manetq; semper pondus illud insitum in ratione ad veram honestatem, ut remotis illis impedimentis, eo sponte deferatur. Cum igitur hoc ita sit in ea animi parte, quæ est superior, videamus etiam inferiorem cuiusmodi sit. At hæc quoque, ut ait Aristoteles, ita nata, itaque facta est, ut alteri parti superiori, quæ est ipsa ratio, obediat, atque obtemperet: in quo quidem differre illam docet à ceteris facultatibus vitalibus, ut ea, quæ vel nutriendi, vel augendi causa est, quæ rationis imperio non subduntur, nec eius audiunt præcepta: at appetitus etsi suos quosdam habet motus in bonum delectabile, tamen & se, & illos motus mentis lumini subijcit; nam alioquin, inquit Aristoteles, & maiorum obiurgationes, & equalium admonitiones, & deprecationes inferiorum frustra adhiberentur. Neque illud paruum est huius argumentum, quod naturale est rebus omnibus, ut sui similibus, suique generis rebus delectentur. Quare cum anima nostra sit plane spiritualis, consequens est, ut spiritualibus eam magis capi oporteat. Unde est illa Abbatis Isaac sanctissimi viri sententia apud Cassianum, animum nostrum lenissimæ plumæ comparatis. Ut enim pluma, nisi aqua, aut humore aliquo crassiore superfusa fuerit, vel exiguo fiatu in aërem à terra extolleretur, sic animus hominis, utpote spiritus, naturalem habet instam levitatem, qua, nisi virtutis, curisque mundanis aggravetur, ad superna facile efferatur, & humilia fastidians ad celestia euolet. Denique quid pluribus opus est argumentis, cum qui de hoc dubitet, diuinam ab eo sapientiam quasi minus sapientem accusari necesse sit? Nam cum homines omnes ad hunc unum finem condiderit, ut rectis, honestisque operibus æternam sibi felicitatem acquirerent, id quoque sine dubio ad illam providentiam pertinuit, quæ omnia suavitè disponit, ut talem eis tribueret naturam, quæ etiam si sola, & per se non sufficeret, tamen non modo non repugnaret, hominemque à suo fine non abstraheret sed eo potius impelleret, & quantum ejus vires sese protendunt, etiam proueheret. Cur enim de hoc ambigamus, cum in reliquis naturis creatis hoc ipsum à Deo optimo artifice perfectum videamus. Nam & igni, ut supera semper appeteret, qui ei finis erat, levitatem inseruit, terræ contra, gravitatem, cuius centrum in medio mundi situm: idemque in reliquis omnibus

*1. Ethic.
c. ult. &
1. Polit.
cap. 1.*

*Coll. 9.
cap. 4.*

tum a
to int
fer, ta
omni
prop
licet
perrin
facilli
Deum
luc g
educ
tur, &
nos d
tiin in
tinet
deind
omni
de de
fiat, n
omni
tu no
Hæc,
tur, c
in nar
rium
muni
bus il
rum
gigni
reret.
Ac
ran
tatur
Nam
mitti
Graci
nes; e
crea
nobis
inno
scrip
Chri

tum animatis, tum vitæ expertibus. Igitur quod in rebus tanto interuallo minoribus, & quibus tanto ignobilior finis esset, tamen à Deo seruatum est, non idem efficeret in natura omnium harum præstantissima, & ad præstantissimum finem progenita? Hinc igitur profecta est illa S. Basilij oratio, quæ licet de caritate sola, ad alias tamen virtutes nihilominus pertinet. Sic enim ille virtutem hanc confirmat esse homini facillimam, & maxime naturalem. Caritas, inquit, erga Deum non in doctrinæ præceptis posita est. Neque enim aut luce gaudere, aut vitam diligere, aut eos, à quibus geniti, educatique sumus, caros habere, ab vlllo didicimus. Sic igitur, & multo etiam magis, nulla est externa disciplina, quæ nos doceat Deum amare, sed simul ac homo constitit, statim insita est ei naturalis quædam rationis vis, quæ in se continet initia cuiusdam necessitatis eum amandi. Probat hoc deinde Basilius longa argumentatione, quoniam cum ad omnia quæ Deus homini præcepit exequenda, naturales ipsi dederit facultates, ne queri posset quod mandata Dei grauius sint, multo magis necessariū hoc fuisse in eo præcepto, quod omnium est maximum, de Deo diligendo: itaque in ipso ortu nostro vim nos quandam nancisci, quæ ad id impellatur. Hæc, & multa alia Basilius, quæ si in solam, de qua ille loquitur, caritatem conuenirent, tamen fatendum esset, magnum in natura principium inesse ad omne bonum, ob illud imperium quod caritas habet in virtutes vniuersas: sed eadem cõmunia sunt cum omnibus virtutibus. Etenim valet in omnibus illa Basilij ratio, vt facilius esset diuinorum præceptorum obedientia, oportuisse etiam in natura principia quædam gigni, quibus adiuta non resisteret, sed quasi promptius curteret, quo præceptum impellebat.

Acque hæc ætatis quidem de ea facilitate, qua Deus naturam ipsam præditam esse voluit. Sed hæc sine dubio, quantacumque sunt, nihil sunt, si eum diuinæ gratiæ vi conferatur. Nam in natura quicquid est, nihil aliud est, quam vt diximus initium, aut semen quoddam, quod tamen per se nihil possit. Gratia autem veram formam affert, ex qua elici possint actiones; quæque, vt breuiter dicamus, alium hominem in homine creat, & quidem, vt ait Apostolus, cœlestem, ac diuinum ea nobis dat cor nouum, & in visceribus nostris spiritum rectum innouat. Cuius gratiæ vis recte mihi videtur à Machario descripta in homilia quadam, vbi ait, dominum nostrum Iesum Christum de cœlo venisse, vt naturam nostram conuerteret, *Ho. 44.*

*Reg. fuf.
initio.*

transmutaret, renouaret, & hanc animam, quæ propter peccata prauis esset affectionibus inuoluta, reformaret, contemperans eam cum suo spiritu diuino. Venit itaque, inquit, in nouam mentem, nouam animam, nouos oculos, nouas manus, nouam linguam spiritualem, & vt semel dicam, nouos homines eos, qui in se crederent, efficeret. Qui enim materiam quinque panum adauxit, ac multiplicauit, & asini naturam prorsus mutæ sermonem dedit, & ignis naturam vrentem quasi ventum toris flantem reddidit, qui leonum feritatem in Danielis gratiam mansuefecit, is etiam potest animum desertum, & à peccato agrestem effectum in suam bonitatem, & pacem conuerrere, bonoque spiritu implere. Verum ad communem hanc gratiam, de qua tam multa hic Macharius, accedit etiam illa propria, & peculiaris gratia religioſæ vocationis, quæ quacumque subierit animam, eam ita informat, nouisque auget viribus, vt facile, ac nullo propemodum negotio possit quæ nec alij possunt, qui ea gratia careat, nec ipsa prius eadem anima poterat. Vt enim animal si rationem non habeat, nullum ei omnino rationis opus efficere licebit, non consequentia cernere, non iudicare, non consilium dare, aut futura providere; homini vero, cum ratione præditus sit, tam procliuè id est, quam vti manibus, aut pedibus: sic qui nondum à Deo vocationem hanc, & spiritum hunc consequutus est, in quo & paupertas, & obedientia, & aliæ multæ virtutes concluduntur, nihil ei grauius erit, quam sibi possidere, seque ipsum alterius voluntati subijcere: qui vero illam consequutus sit, etiam cum gaudio hæc faciet. Postremo vero loco ad hanc naturam, & ad hæc gratiam accedit vsus diuturna exercitatione contractus, ex quo gignitur in animo habitus ille, qui vere, ac merito quasi altera natura existimatur. Certe enim eandem habet efficaciam, idemque pondus, isque cum acquisitus, & stabilitus fuerit, virtutis officia tum agilia, tum etiam iucundiora reddit. Recte enim S. Leo, Hic, inquit, affectus, quo amor terrenus excluditur, bonorum operum consuetudine roboratur, quia necesse est, vt bonis actibus conscientia delectetur, & libenter faciat, quod fecisse se gaudeat. Dum igitur in religione, perpetua quædam vigeat virtutum omnium tractatio, atque exercitatio, consequens est etiam, vt ea in dies magis, ac magis faciles efficiantur, ita vt cum studio, ac tempore adauxit fuerint simillime vt arbores exulta, fructus vberimos ferant, non solum ad copiam, & vtilitatem, sed etiam ad suauitatem. Hic enim acquiritur

Sev. s.
de ieu.
7. men.

ritur il
anima
iam et
fit que
tran
tum cu
se est c
nencia
tem, q
ma. or
si dor
omnes
tundi
que lu
hæc re
dū sua
nicad
ac pra
ellet, v
illud, &
ueran
affice
ponda
& iug
lier v
qui an
dicere
gaten
dicen
vitam
sensu

M
liter
obed
sto e
tellig
quar

ritur ille habitus, quem quodam loco Cassianus describit, cū animus (sic enim ait) transijt in ipsius virtutis affectum, id est *Col. 11.* iam ei allucuit, itaq; eam ama, vt nihil pretiosius ea iudicet *cap. 9.* sit, que ei per se graue supplicium, vel virtutum perniciosa transgressio, vel vitij virulenta contagio. Ad hunc igitur statum cū animus peruenerit, multo eum magis gaudere necesse est continentia, & sobrietate, quam alij gaudent incontinentia, & crapula, multo que ei dulciorem esse castitatis florem, quam impudico suarum voluptatum cœnum: denique maiori etiani letitia perfundi, cū humiliatur, & cū pro Christo domini amore aliquid ei pati contingit, quam superbos omnes in hominum plausu, & gloria, & in ijs honoribus potius, quos acerrime concupuerunt. His igitur causis, alijsque similibus illud efficitur, vt, quod initio diximus, disciplina hæc religiosa, nō modo nō aspera, & difficilis, sed etiā admodū suavis sit. Declarauit hoc aliquādo Reginaldus ex Dominicanorū familia, & ex ipsius B. Dominici socij inter primos, ac præcipuos. Hic enim cum in seculo diues, & opulentus esset, vitæ que molli, ac delicatæ assuetus, postea laboriosum illud, & graue institutum suscepisset, qui eum prius cognouerant, sæpe cū admiratione quærebant ab eo, num magna afficeretur molestia; quibus ille & animo, & vultu alacri respondere solebat, At qui scitote ita mihi hæc omnia iucunda & iuaua videri, vt sæpe ex animo doluerim, quod nimis mollior viuere, & certe nullum me in hac vita meritum cōsequi arbitrarem. Hoc ergo, quod hic Reginaldus dixit, plures dicerēt, immo omnes probi religiosi dicerent, si idem interrogarentur, vt nos ipsi multos sæpe audiuius non solum hoc dicentes, sed etiā grauiter dolentes, quasi otiosam, & inertē vitam agerent, eam tamen ipsam, quæ secularibus ex suo sensu rem metientibus adeo seuera, & grauis videri solet.

*De iucunditate vitæ religiose ex passionum
morrificatione.*

CAPVT V.

MAGNAM omnes in nobis ipsis, si nos bene introspicimus, affectuum turbam gerimus, quos quidem vtiliter admodum in natura Deus inseruit, vt tamquam boni, obediensque famuli sic ad rationis imperia, ac nutus præsto essent, eique in rebus omnibus inseruirent. Ex quo intelligi debet, nihil deinde vel turpius, vel periculosius esse, quam eum eiusmodi appetitus rationis, obedientia abiecta,

ramquam infrenes equi aurigam, à quo regi debuerant, ita hominem pertrahunt, aut impellunt quo volunt. Etenim cum hæc nostri pars, in qua vel cupiditas, vel irarum fomes exitum, eadem sit in nobis, quæ in belluis, manifeste constat, nihil in ea non modo sapientiæ, sed ne lucis quidem, atque intelligentiæ inesse posse. Quod si in humano corpore hoc fieri posset, vt ordine membrorum inuerso, moueret se quispiam capite in terram depresso, plantis autem sursum erectis, primi quidem id fœditatis sequeretur, vt quicquid esset luti, vel fœdium, in faciem eius ingereretur, præcipuam hominis partem: deinde hoc quoque, quod intolerabili labore, & dolore conficeretur, tantum immutata illa naturali membrorum collocatione. Quod igitur in hoc exteriori homine eueniret, si hoc heri posset, id euenire necesse est in interiori, cum ita sit, vt ordo ille superioris, atque inferioris partis perturbetur.

9. Eth. 4. Quam sane miseriam, ac calamitatem recte descripsit Aristoteles ipse, qui ita ait, vitiosos homines ne secum quidem ipsos concordiam habere; agitari enim, ac diutius eorum animos in contrarias partes, quasi intestine seditione, dum vna animi pars dolet iis, quibus caret, altera de ijs gaudet, quibus turpiter fruitur, vt quasi diuisus huc, illucque trahatur; & quamquam non possunt simul & dolere, & lætari, tamen dolere mor quia lætati sunt; ex quo fieri, vt talium hominum vita semper plena sit pœnitentia. Igitur cum tanta sit horum infelicitas, qui ita turbidis istis animi motibus, vt aculeis quibusdam, vel potius vt furiis aguntur, sic è contra, qui omni vacat concitatione, & in quibus omnia pacata sunt, & tranquilla, in iis & placidissimam pacem, quæ omnem sensum exsuperat, & vitam omnino suauissimam effici necesse est. De quare opera certe pretium est videre quid vnus ex veteribus philosophis, idemque elegantissimus, & disertissimus, quamquam ethicus, scriptum reliquerit. Quid (inquit) illum, quem libidinibus inflammatum, & furentem videmus, omnia rabide appetentem, cum inexplebili cupiditate, quoque affluentius voluptates vndique hauriat, eo grauius, ardentiusque sitientem, nonne recte miserrimum dixeris? Quid? elatus ille leuitate, inanique lætitia exultans, & temere gestiens, nonne tâto inferior, quanto sibi videtur beator? Ergo vt hi miseri, sic contra illi beati, quos nulli metus terrent, nullæ egritudines exedunt, nullæ libidines incitant, nullæ fuitiles lætitiæ languiditas liquefaciunt voluptatibus. Quod si quis est, qui vim fortunæ, qui omnia humana quæcūque accidere possint, tolerabilia

*Cic. 5.
Tusc.*

ducatur.

ducat, ex quo nec timor eum, nec angor attingat, idemque
 si nihil concupiscat, nulla efferatur animi inani voluptate,
 quid est, cur is beatus non sit? Et si hæc virtute efficiuntur, quid
 est cur virtus ipsa per se non efficiat beatos? Hacten^o ille, de
 cuius hoc tam præclaro dicto idem mihi videtur dici posse,
 quod Augustinus, cum eiusdem sententiam quodam loco at-
 tulisset, adiunxit, **Quid tibi videntur hæc verba? nonne ab ip-**
 sa veritate per quemlibet hominē dicta sint? Possumus ergo
 hic dicere quod Apostolus ait de quodam propheta Cretē-
 si, cum eius illi sententia placuisset, **Testimonium hoc verū**
 est. Similia sunt apud alterum philosophum ex eadem gen-
 tilitate, qui insuper hanc quoque affert rationem, quod quem-
 admodum omnis eius delectationis, quæ corpore percipitur,
 fundamentum est ipsius corporis valetudo, & firmitas: quo-
 niam si hæc perturbata fuerit, vel in optimis cibis nauseatur:
 sic ad animi voluptates fruendas, oportere, ut ipse prius ani-
 mus valeat, id est, ut metus vacuitatem, & tranquillitatem te-
 neat; quæ sanitas si desit, numquam ullam læticia partem gu-
 stabit. Nam etiam si quid aliquando bonæ spei, aut delecta-
 tionis ardeat, subito eam cura aliqua, ut sollicitudo erum-
 pens confunder, ac perturbabit, sicut tranquillo cælo nau-
 gantibus obiectus repente scopulus. At vero si hæc adsit, quæ-
 admodum morbo depulso, naturalique calore restituta, iudē
 qui antea delicatissimas epulas fastidiebant, deinde cibario
 quouis pane, & caseo, aliisque eiusmodi vulgaribus escis,
 avidè, iucundèque vescuntur, ita qui animum à noxiis affe-
 ctibus perpurgant, ei in summa inopia bene semperfore. Cō-
 tentus (inquit) eris te ipso, si didiceris, quid bonum sit, atque
 honestum. Abundabis in paupertate, & rex eris, vitamque
 privatam, & otiosam non minus gratam habebis, quam in im-
 perijs, & magistratibus. Cum igitur tanta felicitas, & iucūdi-
 tas, eo præferim maxime expetenda, quia naturæ humanæ
 maxime convenit, ex sedatis, sanatisque his turbulentis ani-
 mi moribus consequatur, restat ut videamus quid ad eos sa-
 navidos religiosa disciplina conferat. Conferit autem hoc
 primum, quod eorum causas præcidit. Nam ut medici noxios
 quosdam cibos interdicerere solēt, qui prævios humores in cor-
 pore gignūt, sic religio ea omnia submovet, ex quibus eius-
 modi concitationes oriuntur. Etenim, quod Gregorius ait, **Ho. 27.**
 omnem caritatis confessionem ex terrenarum rerum cupidi **Evang.**
 tate nascendum quæ diligimus, alij nobis eripere conantur,
 id multo latius patet. Omnis enim animi perturbatio, quæ

Hom. 5.

sefe foras iactet, atq; impetu quodā in alios incurrat, nō ali-
de originē habere potest, nisi ex amore alicuius rei terrenae.
In harum enim rerum tractatione incidunt iurgia, conten-
tiones, dissidia, pericula, iactationes, direptiones, & alia eius-
modi, quae animos humanos sollicitant, ac pene discerpunt.

Ho. 69.

Quam ob causam egregie dictum est à Machario, filios, ut
ipse appellat, seculi, similes esse frumento, quod quasi in cri-
brum terrae huius coniectum, volubilibus mundi cogitatio-
nibus concutitur, & assidua tempestate rerum, atque cupi-
ditatum terrenarum iactetur. Ut enim triticum in cribro
alliditur, agitur, assidueque versatur, sic principem ne-
quitiae diabolus homines omnes, quos terrenis occupatio-
nibus obligatos tenet, per eas ipsas occupationes perpetuo
agitare, & commouere, neque illis horam vilam quietis per-
mittere. Atque hic quidem ita de mundanis. De religiosis au-
tem, quae dicit Chrysostomus homilia quadam in Macharia,
vbi tantum ait esse interuallum inter iucundissimam (sunt
enim haec eius verba) monachorum vitam, & secularium
voluptates, quantum inter portum tranquillissimum interit,
& mare procellosum, ac fluctuosum: eius autem felicitatis
illud esse fundamentum, quoniam fori, & platearum tumultus
fugientes, ibi degunt, vbi nihil cum secularibus rebus
commune est, vbi nihil humanarum rerum perturbat, non
mœsticia, non dolor, non acerbior cura, non pericula, non
liuor, non turpis amor, non aliud eiusmodi, sed ea tantum
omnes, quae futuri sunt regni, meditantur. Hoc igitur pri-
mum efficit in nobis religio ad hos animi ætus mitigandos.

Alterum est huic simile medicamentum, quo quidem totius
tius etiam morbi radix funditus tollitur. Intelligendum enim
est, omnem eiusmodi motum duplici tantum causa fieri in
animis nostris, opinione boni, & opinione mali. Nam ut pri-
mum obiecta est sensui species aliqua boni, tum ex ea quae
applicatione naturae ad rem sibi congruentem, exoritur in
appetitu amor, ex amore, si nondum res teneatur, cupiditas.
si teneatur, voluptas. Contra autem si res quae etiam mali, ac
noxij speciem ostendet, primum omnium in appetitu existit
odium, ex odio fuga, & recessus, aut si euitari non possit,
iamque praesens sit, tristitia. Similiter in illa altera parte, in
qua est vis irascendi, binæ solent esse commotiones ex opi-
nato bono, spes, & desperatio, binæ de malo impendunt, ti-
mor, & audacia, vna de praesenti, nempe ira: haec enim ita
differt à tristitia, quod non succumbit ingruenti malo,
sed re-

sed repugnat, ac resistit. Quare cum omnis hæc affectionum
 multitudine vnam habeat originem, hanc quam diximus opi-
 nionem boni, vel mali, sequitur, vt qualis fuerit hæc opinio,
 ac iudicium tum de bono, tum de malo, tales etiam appeti-
 tiones, & animorum commotiones existant. Igitur hoc præ-
 ceptum est religionis, in eoque tota versatur, vt nos à terre-
 nis, quæ falso appellatur bona, ad spiritualia, quæ vera sunt,
 bona traducat, quinimmo expoliet omnino, atque exuat illis
 omnibus, vt in vno horum studio, & inquisitione contineat:
 quod qui fecerit, is quasi vno falcis ictu omnes perturbatio-
 nem rales, fibrasque præciderit. Quid enim eum pertur-
 bet? aut quid ille timeat? an ne merces naufragio pereant,
 aut g. audio vineas deuaslet, aut ne filio impuberi aliquid
 mali eueniat: an verò ne principes offendat, vel hominum
 gratia excidat? at si se vltro his omnibus subduxit, itaq; præ-
 uenit omnes istos casus, vt se aduersus eos inexpugnabilem
 reddiderit. Denique hoc est maximum discrimen inter res
 spirituales, & temporales, quod hæc, quia facile perdi possunt,
 sunt, quæ multis casibus expositæ, earum vel procuratio, vel
 delectatio magnis semper curis angoribusque plena est. Con-
 tra verò spiritualia vltro etiam à Deo offeruntur, nec vlla
 est potestas vel in terra, vel etiam in inferno, quæ ea nobis
 iniuris eripere valeat. Itaque qui hæc tractant, ij omnis om-
 nino timoris expertes viuunt, illo timore excepto, quæ Pro-
 pheta san-ctum vocat, id est qui nos domino Deo, tanta pote-
 statis cognitione, subiicit, qui tamen timor non modo placatus
 est, & sedatus, sed etiam miro quodam modo ipsam auge-
 secumritatem. Accedit ad hæc omnia & proprium cuiusq; stu-
 dium, & studium propositorū in extirpandis, atque eradicandis
 eiusmodi affectibus cum nihil ferme aliud feruentius in
 hac disciplina agatur, isque sit puluis, id studium, in quo se
 quisque strenue exerceat. Accedit etiam ipsius virtutis am-
 plitudo, ac dulcedo, accedūt spiritualia gaudia, & illa suauis-
 sima mentis ebrietas, quæ ex Dei cōsuetudine hauritur; quæ
 quidem, cum ex mente vt solet, in ipsum etiam appetitū, ac
 sensum redundant, ita omnem eius famem nobilitatibus his
 cibis replet, vt deinde communes, vulgaresq; cibos vltro sa-
 ficiat. Postremo illud quoque adiumentum præstat religio ad
 has omnes commotiones comprimendas, quod est ex victus,
 cultusque temperantia, ac sobrietate. Vt enim multo cibo,
 ac potione completi, epulisque referti, tum mentis vires im-
 minuant, tum sensuum vires augeant, sic cotra per continen-
 tiam

Psal. 18.

*Ser. de
abdi. re-
rum.*

tiam & pars illa nostri, quæ voluptate alitur, tamquam in-
mentum hordeo imminuto, minus ferox redditur ad calen-
trandum, & pars altera, in qua mens, ac consilium inest, ve-
getior, robustiorque euadit De quo vtroque illud egregium
est apud Basilium: Quemadmodum (inquit) fons aquæ, in
plures riuulos dissectus sit, vicinas glebas, per quas funditur,
viriditate conuestit, & cundâs iue facit, sic gulæ vitium, si pe-
cordis venas se effuderit, atque inde permeas, sensus omnia
irrigarit, tum libidinum multarum syluam conseret, tum
animam quoque ferarum habitaculum efficiet. Hæc sunt igitur
rationes, ac viæ, quibus religiosæ animæ ad eum statum
perducuntur, in quo omnibus turbulentis motibus sedatis,
atque compressis, vna dominetur, quæ domina: i debet, ra-
tio, eaque ipsa, quoniam nulla vi tenetur, facile sese diuina
subdat voluntati, itaque fiat, vt tamquam in bene constituta
familia, nihil iam dissideat, nihil resiliat, aut discordet, sed
omnia in officio sint, suumque munus prompte obeant. Ita-
que hoc quidem dubitandum non est, quin animus ita con-
stitutus statum teneat felicissimum, ac iucundissimum, iam
in terra primitiis quibusdam fruatur illius cœlestis status,
vbi omnia ad summam, perfectissimamque pacem redigen-
tur. Hanc ego crediderim illam pacem, ac lectionem, & il-
lam requiem, internumque silentium, quod ab Elixia Pro-
pheta iustitiæ amplissimæ virtuti promittitur, cuius pro-
prium munus est, vt suum cuique tribuat: id autem præcipue
elucet in religione, quæ nos Deo, cuius, vt antea diximus,
omnes sumus, restituit, perfecteque subicit. Et erit (inquit)
opus iustitiæ, pax, & cultus iustitiæ silentium, & securitas
vsque in sempiternum. Et sedebit populus meus in pulchri-
tudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ. & in requie opulenta.
Quid enim optabilius homini, quam requies, & ea quidem
non iners, & vacua fructu, cuiusmodi in plerisque mundant
otiosis esse solet, sed vt hic describitur, opulenta, & diues, &
omnibus spiritualibus bonis affluens?

De iucunditate, quam religiosi capiunt ex oratione.

CAPVT VI.

Accedunt ad hæc solatia ea quoque solatia, quæ ex ora-
tione, Deique meditatione capiuntur; quæ quidem
meditatio, si verè cogitemus, magnam religiosæ vitæ par-
tem occupat. Eius autem quanta sit dulcedo, & quam eius
proprius locus sit religio, vtrumque coniunctim indicasse
videretur

videtur
Domin
seruos,
tenente
meum
eorum
quia do
lis. Hoc
exterior
cuique
digeat,
phœtici
prophet
tiro ant
tem: H
qui scili
regimi
cuius ac
adhære
nexu af
mine, q
beate
id est le
tum, n
infruct
tisque p
se Deo
oration
ligio di
comm
enim r
las, vt
oration
baris,
enim c
ipsa oc
fclib
stia e,
anamu
imped
vites, &
te apu

videtur Esaias his verbis. Filios (inquit) aduenæ, qui adhærēt Domino ut colant eum, & diligant nomen eius, & sint ei in seruos, omnem custodientem sabbatum, ne polluat illud, & tenentem fœdus meum, adducam eos in montem sanctum meum, & lætificabo eos in monte orationis meæ: holocausta eorum, & victimæ eorum placebunt mihi super altari meo, quia domus mea, domus orationis vocabitur cunctis populis. Hoc est amplissimum spiritus sancti promissum, cuius vel exterior ipsa species, non modo interior sensus, ita religioso curque congruit, ut etiam vix expressiori interpretatione indigeat, ne, ut quodam loco in simili re ait Augustinus, prophetici eloquij obtundatur sapor. Quid autem mirum, cum prophetis futura Ecclesia ostenderetur, ostensam simul esse tunc ante religionis formam. Ecclesiæ partem tam præstantem: His igitur primū aduenarum nomen egregie conuenit, qui scilicet nihil hic proprium possidentes, & tamquam peregrini vtuntur hoc mundo, quasi non vtantur, nec habent ciuitatem permanentem, sed futuram inquirunt. ij etiam adhærēt Domino, cum quo valido, atque insolubili votorū nexu attracti sunt, suntque ei in seruos, tum re, tum etiam nomine, quoniam & in eius famulatu viuunt, & hoc nomine libenter gloriantur. Quin iidem quoque crebra holocausta, id est se ipsos totos Domino offerunt, eiusque colunt sabbatum, nimirum otium, atque vacationem non inertem, & instructuosam, qualis sæpè est in seculo, sed sanctitatis, pietatisque plenissimam, in qua à terrenis operibus feriatū, totos se Deo contemplando, & amando tradunt. Illa verò domus orationis, quam Deus suam vocat domum, cur non ipsa Religio dici possit, quæ & iuge studium orandi exigit, & simul commoditatem omnem tribuit id optime faciendi? Primum enim religio externas curas remouet, non modo maiores illas, ut agrorum culturam, ut mercaturam, ut reliquas negotiationes, sed etiam minores, ut administrationem rei familiaris, liberorum educationem, denique omnes alias. Hæc enim quasi venena sunt meditationis rerum diuinarum, tum ipsa occupatione, quæ tēpus subtrahit, tum multo magis affectibus, qui in eam tractationem incurrunt, iræ, timoris, tristitiæ, pro variis rerum euentibus; qui sane affectus partim animum perturbant, ac de statu suo dimouent, quod plane impedit contemplationē, partim ita absorbēt, ut eius omnes vires & succum exugant. Certa sunt enim, quæ in hoc genere apud Cassianum præcipit Isaac, vir magnus, ad bene orandum

Esa. 56.

18. Civi.
cap. 28.Coll. 9.
cap. 3.

dam omnino necessarium esse, ut sollicitudo rerum carnalium (sic enim loquitur) generaliter abscindatur, deinde nullius negotij nõ modo cura, sed ne memoria quidem admittatur, tum verò detractiones, vaniloquia, seu multiloquia amputanda, præ ceteris autem iræ, ac tristitiæ perturbationem eliminque etiam concupiscentiæ carnalis, & avaritiæ noxium fomitem funditus ejiciendum Quæ si ita sunt, sine dubio necesse est, quam frequentia sunt in seculo eiusmodi incommoda, tam rarum esse orationis studium: contra verò in religione nihil pene negotij habere, quod illa iam impedimenta longe submota sunt ab ipso statu. Aduuat deinde maiorem in modum etiam continentia, & castitas; quod tum evidenter

1. *Cor.* 7.

ratiõne apparet. tum ex Apostoli auctoritate, qui ideo virginitatem, & cœlibatum tantopere commendat, quod facilitatem, ut ille ait, præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi, credo ob eam causam præter alias, quod humani animus, ut corporis voluptate ingrauescit, & ad infima deprimitur, sic continentia sit quodammodo leuior, ut qualis quibusdam ad Deum se efferat, ac puritati illi sua quoque puritate coniungatur. Aduuat etiam humilitas, quæ est in ipso statu paupete, & remoto ab omni humana gloria. Quod enim in Saluatoris vita legimus fecisse aliquando, ut paruos ad se adductos amanter amplexaretur, quoniam etiam discipulos, qui prohibebant, obiurgaret, dicens, Sinite paruos venire ad me, talium est enim regnum cœlorum: id videtur adhuc de cœlo seruare, ut cum talibus sit sermocinatio eius. Nam si hæc benevolentia signa ijs impendebat, in quibus præter ætatis infirmitatem nihil aliud erat humile, quanto magis ijs, qui se sponte humiliauerunt, & ad paupertatem, infimum, ut locum vltro demiserunt? Igitur & ob has, & ob alias complures causas dubitari non potest, quin religio sit domus orationis, id est locus omnium aptissimus, & maxime idoneus ad mentem in oratione, ac cœlestium rerum meditatione perpetuo continendam. In quo opere vno omnium nobilissimo, & maximo, quantum deinde iucunditatis sentiatur, indicat idem Dominus illis verbis, Lætificabo eos in domo orationis meæ. Au

Mat. 19.

torẽ se facit huius lætitiæ, & verè quoniã & ab ipso, & de ipso est ab ipso, quia eam ipse in animum nostrum infundit, ipsius nos radij illuminant, ipsius sanctitas & lux in corda nostra illabitur. Est autem de ipso, quoniã nulla res alia proponitur, ex quo id gaudium gignatur, ac gigni potest tantum gaudium, nisi ex Deo. Rectè ergo Bernardus,

Ser. 18.

Cant.

das,

dus, Orando, inquit, bibitur vinum lactificans cor vinū spiri-
 tus, quod inebriat, & carnalium voluptatum infundit obli-
 uionem. & Augustinus: Dulciores sunt lacrymæ orantium, *In Psal.*
 quam gaudia theatrorum. De sancto autem Francisco hoc *127.*
 accepimus, cum ille religiosus magnopere solitus esset com-
 mendare lætitiā spiritualem, vt magnum præsidium ad-
 uersus Satanae tentationes adiicere etiam solitum hanc læ-
 ritiam, tamquam ex fonte nasci ex puritate animæ, & acquiri
 bonis operibus, maxime verò oratione; & ideo in eius sinum,
 ac portum confugiendum esse, cum aliqua nos mœstitiæ
 tempestas iactet. Quod si hominum consuetudo, qui vel do-
 ctina præsent, vel prudētia, ita delectare solet, vt totos dies
 cum eis incundissime consumamus, quæ oportet esse collo-
 quia, quosve congressus, qui assidue habentur, modo eum
 angelis, quorum caritati, atque in nos providentiæ tantopere
 debemus, modo cum aliis sanctis, qui hanc corporis sarcinā
 aliquando ipsi etiam gestarunt, modo cum omnium horum
 Regina, qua post Deum nihil est in rerum vniuersitate pul-
 chrius, nihil ad cogitandum, & ad amandum dulcius? Quid
 autem de Deo ipso dicemus? Primum enim ipsa eius natura,
 quæ infinita bonitate, ac potentia, bonisque omnibus con-
 stat, immensa quædam suppeditat spatia, quæ dum animus
 peregrinetur, nulla in extremitate consistens, abyssō quadam
 deliciarum immergatur. Deinde cum hic idem animus ad
 eius beneficia recolenda se conuertit, non solum quæ sola
 voluntate, ac propensione quadam largitatis contulit, sed in
 quibus conferendis adeo maiestas illa laborauit, cumque
 ipsius dolores, ac cruciatus, illud præsepium, illam pauper-
 tatem, verbera, spinas, crucem, secum attentius cogitat, eaq;
 omnia tamquam suas opes, suasque diuitias, ac thesauros
 infinitos contemplando tractat, tum verò quæ lætitiæ, quæ
 in eo gaudia oriuntur: Hic lacrymarum, hic suauissimi fletus
 copia, hic cordis exultatio in ipsam quoque carnem sepe
 erumpens, cum tot, & tanta diuini in se amoris monumenta
 colligit, quod ipsum per se incundissimum esset: deinde ob
 ipsos etiam huius amoris fructus, defensionem, curam, gra-
 tiam in hac vita, certā verò spem æternæ vitæ. Quamquam
 vel præcisā omni utilitatum nostrarum cogitatione ipse ta-
 men ad Deum accessus, qui fit orando, & colloquendo, mi-
 rum in modum oblectaret. Etenim vt qui igni propinquant,
 de eius calore incalescunt, & quicquid eam melle comisce-
 rit, eius dulce dine dulcescit, ita quicūque se cum Deo, totius
 beatitudinis

beatitudinis fonte, coniungit, & quodam modo in eum integrit, quod sit meditatione, & precatione, cum oportet illum quoque beatitudinis aliquo modo participem esse. Cuius exemplum extitit in Mose, qui ex consorcio sermonis Dei ut sacrae litterae narrant, tantum splendorem animo conceperat, ut etiam ex ipsa fronte cornuum more emicaret. Hic igitur delitiis, & his epulis, quibus nullae epulae terrena comparari possunt, frui solent Dei famuli, eorumque animae hoc quotidiano pastu saginati, ut nil mirum sit, si adipe isto ac pinguedine spirituali repletae tantas vires habeant ad opera tam praestantia tam facile obeunda. His fruebatur Antonius, quem, ut scribitur, saepe ineunte nocte orate ingressum matutina lux in eodem vestigio oppressit, eum etiam querebatur, quod ea nimis prope aduenisset. His etiam Arsenius, de quo idem pene commemoratur, cum vespere se in praesens dedisset occidentem a tergo solem relinquens, saepenumero immorum iterisse, donec lucescente iterum die faciem solis afflaret. Sylvanum quoque accepimus ob longam precationem oculos comprimere solitum, ne videlicet, ut aiebat, rerum harum infirmatum deformitatem videret, qui a supernarum illarum tam admirabili spectaculo veniret. Quid Franciscus qui modo ad vnius hominis, modo ad arborum, saepe etiam ad nubium altitudinem ipso quoque corpore extollebatur? Quid denique alij innumerabiles, quorum ecstasies, raptus, & longissimae orationes eiusmodi miraculis plenas legimus, quorum ne hac quidem nostra tempestate deest copia; multaque eiusmodi, si id ageretur, afferre possemus? Nos autem de grege, ut dicitur, atque ex communi vita, etsi ad haec tam magna aspirare omnino non possumus, in ea tamen ipsa, quam Dominus concedit, mediocritate, tantum suauitatis experimus, ut hoc ipsum exiguum, quod gustamus, desiderabilius sit, ut per aurum, & topatium, & dulcius super mel, & fauum.

De alijs multis spiritualibus religiosorum gaudijs.

GAPVT VII.

LAVRENTIUM Iustinianum, de cuius sanctitate, & sapientia saepe iam nobis incidit mentio, hoc inter alia de religionis laude dicere solitum accepimus, consulto a Deo esse factum, ut eius iucunditatem absconderet, atque occultaret, quoniam si eam homines cognoscerent, futurum esset, ut mundus plane totus exhauriretur, ita se omnes tenere non possent, quin ad eam concurrerent.

Est autem

Est autem hoc tanti viri testimonium eo plurius faciendum, quod & hoc, quod testabatur, ipse expertus erat, eamque laudabat vitam, in qua ab ineunte ætate semper vixerat, & præterea tanta ingenij præstantia, & quod caput est, diuinæ gratiæ lumine abundabat, vt eius iudicium maximam habere merito debeat auctoritatem, Sed non huius tantum hæc fuit sententia, atque iudicium, verum omnes, ilque maxime, qui vitam hanc tenuerunt, idem professi sunt, idemque semper prædicarunt. Palladius certe de Apollo, cuius nomen inter veteres Patres celebre est, ita commemorat, cum ad quingentos haberet discipulos, sic eos instituere consueuisse, vt essent semper alacres, & læti, ita plane, vt nullam similem in terris lætitiâ, atq; exultationem videre liceret, cuiusmodi inter illos perpetuo erat. Sic enim aiebat, non decere eos tristes esse, qui tam certam spem habeant felicitatis æternæ: & quidem gentilibus, aut Iudæis, aut etiam improbis Christianis luctum esse relinquendum, iustum, ac verum: at vero Deï famulis semper esse lætandum. Quod si qui terrena animo agitant, gaudent in rebus terrenis, religiosi qui tanta bona & præsentia tenent, & futura tam certo sperant, cur non perpetua viuant lætitiâ? Sic Pater ille, & vere. Primum etenim inest in hoc statu illa iucunditas bonæ, rectæque consciëntiæ, quæ & secundas res ornat, & aduersas, si quæ interdum incidunt, consolatur, & denique omne hominis religiosi tempus exhilarat. Est enim hic quasi magister, monitorq; perpetuus hominibus datus, nimirum lumen in mente, quod etiâ nullo monente bonum à malo, iustum ab iniusto dignoscit; deinde inclinatio in voluntate ad illud bonum amandum, & ad malum illud, quod cognoscitur, fugiendum; ex quo fit, vt qui huic lumini, & huic inclinationi renitatur, is semper in cruciatu, & in quadâ carnificina viuat; qui vero ei pareat, eiusq; ductum sequatur, viuat in gaudio. Sic enim Chrysostomus. Licet, inquit, virtus in eius exercitatione aliquid laboris habeat, multa tamen conscientiam implet delectatione, & tantam intrinsecus exhibet voluptatem, vt nullo sermone exprimi possit. Quid enim tibi de præsentibus iucundum videtur? Nonne laeta mensa, & corporis sanitas, & diuitiæ? Sed hæc suauia, si illi voluptati comparentur, amara videntur. Nihil enim suauius bona conscientia, & bona spe. Porro hæc conscientia tranquillitas in religione non per se tantum adeo suauis est, vt dicit hoc loco Chrysostomus, sed eam etiam consequuntur innumerabiles aliæ suauitates, quas optime Ma-

Hom. 63,
ad pop.

charius homilia quadam complexus est, in qua de hac ipsa spiritualium gaudiorum abundantia differens, ait, Dei seruos interdum sic se habere, vt qui in regio conuiuio magnificentissimo accumbunt, omni lectissimorum ciborum copia referto, in quo satierate mirabili, & lætitia, quam nemo verbis æquare possit, exultant. Alio tempore habere se vt sponsam, quæ in diuinis amplexibus, cœlesti nescio qua voluptate liquefeat. Interdum fieri vt Angelos corporis expertes, tantamque leuitatem, ac simplicitatem acquirere, vt non magis corporis grauentur pondere, ac si eo carerent. Interdum se delectari, vt qui vinum optimum largius potant, ebrioseq; fieri sancta ebrietate diuinorū mysteriorum, vt nihil tam de humana hac vita sentiant. Nonnumquam vero esse velut in luctu, & lamētatione totius humani generis, pro cuius salute preces Deo fundunt, suas pro ea causa animas deuouere parati. Nonnumquam etiam ita hoc proximo vni spirituali amore inardescere, vt si fieri possit, omnes homines in sua viscera, nullo bonorum, malorūve discrimine, condere cupiant. Alias præ spiritus humilitate sic se infra omnes homines demittere, vt omnium mortalium postremos, minimos pessimosq; æstimant. Contra vero sic se interdum gerere, vt robustus quispiam, qui resumptis armis in prælium vitro venit, & aduersus hostes fortiter dimicat. Sæpe in summo quodam silentio animā conuiescere, suauissima, tranquillissimaque pace perfluentem, qua incredibilem in modū oblectatur. Denique sæpe etiam euenire, vt eo Spiritus sancti dono, quod intellectus dicitur, & Sapientia, ita eorum mens inlarescat, eaq; res momento temporis doceatur, quæ nullius præratio explicare possit. Hæc Macharius. Quare cuiusmodi esse oportet illud institutum, quod assidue inter has delicias versetur, vt quemadmodum in conuiuio ferculum ferculo, sic in hac vita gaudium gaudio, delectatio delectationi succedat? Iure igitur Dauid Propheta Quam magna, inquit, multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te: Magna, sed abscondita, istq; tantū cognita, qui vere Deum timeant. Errant ergo, & multum errant qui vtilitatem solā, & salutem iis qui se Deo consecrant, propositam putant, sed eam salutem magnis emi molestiis. Habet, habet etiam hoc iter spirituale oblectationes suas, & quidem multo maiores, quā caro, & sanguis habere possit. Itaq; nihil fere magis in sacris litteris iteratū, & crebrius inculcatū est. Lux, inquit Dauid, orta est iusto, & rectis corde lætitia: quod ideo dicitur, quia

Psal. 30.

Psal. 96.

quia illi
corde r
fauci bu
e. ultar
tem et
mea ex
omnia
optimu
mas, re
luptatis
& quor
corio. &
bus sola
extinxe
que an
feruor
etiam s
tam, rur
eius qu
Gaudiu
laudis.
Quid a
quam
ab hon
Hæc
gimus,
nobis r
etiam c
quæqu
Dei ve
dicta p
tanta f
pulerit
illis p
sangu
nihil t
sua da
quin il
etiam
esse p
tigeru
corro

quia illa demum est vera læticia, quæ ex animi luce, atque ex
 corde recto oritur. Quo etiam pertinet illud. Quam dulcia
 faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. & illa, Vox
 exultationis, & salutis in tabernaculis iustorum. Iusti au-
 tem epulentur, & exultent in conspectu Dei. Anima autem
 mea exultabit in Domino, & delectabitur super salutare suo:
 omnia ossa mea dicent, Domine quis similis tibi. Illud vero
 optimum, ac quodammodo nostrum, qui in domo Dei degi-
 mus, inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente vo-
 luptatis tuæ potabis eos. Torrentem vocat propter copiam,
 & quoniam hoc aquarum genus non è terra nascitur, sed de
 celo, & large demittitur. Ebrietatem autem, quia quilibet
 solatus saturari sunt, non solum omnem hunc affatim
 erixerunt, sed nihil in terra vident, aut curant etiam ex iis,
 quæ ante oculos sunt, intus vero feruent spiritali æstus, qui
 feruor ad multa impellit, quæ ab aliis fortasse vel inepta, vel
 etiam stulta reputentur. Similia sunt apud Esaiam Prophe-
 tam, cum alibi læpe, tum loco illo, Ponet, inquit desertam
 eius quasi delicias, & solitudinem quasi hortum Domini.
 Gaudium, & læticia inuenietur in ea, gratiarum actio, & vox
 laudis Felix desertum, in quo tanta sit gaudiorum copia.
 Quid autem verius desertum hoc erit, atque hæc solitudo,
 quam religio, locus remotus tum à vulgi consuetudine, tum
 ab honoribus, ac diuitiis, & reliquis commodis huius mundi
 Hæc igitur, & eiusmodi multa cum in diuinis oraculis le-
 gimus, quæ mentiri non possunt, satis esse debent, ut etiam si
 nobis ipsis vsu nostro minus ista percipere licuisset, ea tamen
 etiam certius, constantiùsque crederemus, quam quæ oculis,
 quæque tactu explorauimus, quod hi sensus fallere possunt,
 Dei vero dicta non possunt. Sed præterea continentur hæc
 dicta per ipsam Dei naturam, & innatam bonitatem, quæ cum
 tanta fuerit, ut eum è cælo in flagella, in spinas, in ericæ im-
 pulerit, idque pro inimicis, quid faciet pro amicis, quid pro
 filiis præferim cum illa quidem tam caro ei steterint, nempe
 sanguine, & vita, in his autem solatiis hominum impertiendis,
 nihil iam ei laborandum sit, neque vllum propterea felicitatis
 suæ damnatum sustinendum: ut nulla super sit dubitandi causa
 quin illa benignitas in suos famulos, pro suo more, pro sua
 etiam natura, semper liberalis futura sit. Itaque quæ tanta
 esse poterit huius vitæ molestia, quæ his suauitatibus non mi-
 tigesur? quæ tanta hominis infirmitas, quam non talia dona
 corroborent? quid tam durum, & graue, quod talibus con-
 dimentis

*Ser. ecce
nos reli.*

Sap. 10.

Psa. 118.

*Coll. 19.
cap. 4.*

dimentis non facile molliatur, ac dulcescat? Quapropter re-
 ce Bernardus in sermone quodam bene longo, & diserto,
 quem totum de religiosi felicitate scripsit, hoc etiam addit,
 diuina omnino largitatis fuisse, vt non solum æternæ vitæ
 præmium proponeret, sed etiam huius vitæ spirituali gaudia
 promitteret. Sic nimirum, inquit, & operariis huius seculi
 solet cibus in opere, merces in fine dari. Sic militibus & sti-
 pendia ministrantur pro necessitate laboris, & nouissime do-
 natiuum maius pro quantitate laboris. Sic & filijs Israël, do-
 nec terram promissionis intrarent, in deserto manna non de-
 fuit. Habes hanc duplicem promissionem & in Propheta
 euidenter expressam, vbi ait, Reddet Deus mercedem labo-
 rum suorum, & deducet eos in via mirabili. Ipsa est enim via
 testimoniorum Domini, in qua Propheta alius sicut in omni-
 bus diuini delectatur sc esse testatur. Hanc igitur spirita-
 lium solatiorum, de qua loquimur, abundantiam, multo-
 rum quæ legimus exempla testantur, vt Abbatis illius Ioan-
 nis, quem scribit Cassianus, tanta perfundi solitum interiori
 dulcedine, vt ne id quidem recordaretur, an pridie comedisset:
 vt etiam beati Ephren, qui dicitur, cum pene eius præ-
 cordia cælesti lætitia rumperentur, clamare sæpe solitum,
 Recede à me Domine parumper, quoniam valis huius in-
 firmitas ferre non potest. Bernardus quoque ita iisdem gau-
 diis absorbebatur, vt toto die lacui obsequitans, numquam
 eum viderit, & toto anno vna in cella degens, adhuc igno-
 rarer, an ea cella tectum haberet. Ac similes quidem multos
 illorum seculorum fructus vbique, & passim legimus, vt ni-
 hil opus sit, plura eorum exempla colligere. Neque tamen
 desunt etiam hac nostra ætate, vel deesse vnquam poterunt,
 quoniam non perdit Deus bonitatem, ac liberalitatem suam,
 à qua ijs fructus manant: sed sunt fortasse occultiores, vt so-
 let in viuentibus, aut recentibus, quibus videlicet nondum
 antiquitas auctoritatem conciliauit. Certe de fundatore, ac
 parente nostro Ignatio hoc cognouimus ab eius familiari-
 bus, tam perennem fuisse in eo spiritualium lachrymarum
 copiam, vt paulatim exesa luminis vi pene oculos perdidit,
 & sine dubio plane perditurus fuerit, nisi medicorum moni-
 tu, & suorum impulsu, illam etiam à Deo facultatem impe-
 trasset, vt earum quasi habenas in manibus teneret, quas pro-
 libito vel laxaret, vel astringeret. Franciscum quoque Xa-
 yerium ferunt sæpissime cum solus esset, manu pectori admo-
 ta, oculis in cælum erectis, propter harum consolationum
 abundan-

abunda-
 mine,
 mus, fe-
 rec, q
 fam,
 cten in
 tens: q
 guine,
 Ac nos
 nouim
 cum D
 eisdem
 nari pe
 quame
 naria f
 tem al
 potius
 tenda,
 rum vi
 corde
 morti
 aliis ce
 quider
 caligir
 radiot
 domu
 angust
 benefi
 bus ni
 tam f
 nondu
 neut
 tione
 suæqu
 tam il
 tamer
 cumq
 quunt
 sed ita
 sint. T
 eorum
 ac cup

abundantiam huiusmodi voces edere solitum, Sufficit Domine, sufficit: quati ipse quoque, vt Ephren, de quo diximus, ferre non posset amplius. Quin etiam cum iter faceret, quod ille semper pedibus faciebat, adeo mentem suspensam, & in Deum absorptam gerebat, vt saepe de via defleatens in vepres, & dumeta, & lapides impingeret nec aduertens: quam sane ob causam semper ei plantae ac tibiae sanguine, & tabo fluebant, cum tamen ille ne sentiret quidem. Ac nos quoque ipsi plures ex hac eadem Societate nostra nouimus, & de aliis pluribus audiimus, in quibus tanta fuit cum Deo communicatio, vt in his eisdem, vel propemodum eisdem gaudiis, & solatiis semper viuerent; qui etiam nominari possent, nisi institutum meum tenere malle, nullius, quamdiu uiuat, nominandi. Verum haec quidem extraordinaria sunt, & sine dubio non omnibus contingunt. Sunt autem alia etiam solatia magis communia, & frequentia, vel potius quotidiana, sed tamen magna, & magnopere expectanda, quae videlicet ipsa communis, & ordinaria religiosorum vita consequi potest, & facile consequitur, quoniam ex corde puro, ex virtutum exercitatione, atque ex sui ipsius mortificatione proueniunt. Vt enim solita lucem suam cum aliis communicat, vt illa ad capiendum apta sunt, & aërem quidem si purus sit, perfecte illuminat, sin autem nubilus, ac caliginosus, non ideo nihil illuminat, sed tantum immitit rariorum, quantum densitas illa admittit, idemque se in domum infundit per rimulas, quantum earum patiuntur angustiae: sic Deus, cuius non minus propensa est natura ad beneficiendum, quam solis ad lucendum. Is enim in quibus nihil intuenit impeditenti, vt in magnis illi viris, iis totam sese communicat, & impertit largissime, qui autem nondum omnino perfecti, & nubeculas adhuc aliquas retinent, non tamen eos omnino negligit ac reiecit, sed proportionem quadam, vt eorum fert captus, tantum eis sui luminis, suaeque lucis tribuit. Itaque etiam si nostra infirmitas ad tantam illorum sanctorum altitudinem recedere non possit, ipse tamen Deus ad nostram sese infirmitatem inflectens, quicumque eum in hoc, quod paulo ante diximus, desertum sequuntur, numquam eos ieiunos dimittit, ne desiciant in via, sed ita sariat, vt etiam multi fragmentorum cophini super sint. Tanta autem est vis horum gaudiorum, vt vel minima eorum particula omnem in nobis mundani gaudij sensum, ac cupiditatem exinguat.

Sed hæc deus de ea multiplici, ac varia iucunditate, quam rerum spiritualium fructus religiosis affert: quæ quamquam est in ipsis periculis, non tamen omnino temporalium etiam rerum iucunditate carent. Quia potius ita hæc quoque lætatione fruuntur, ut ne ipsi quidem mundani homines, qui temporalia tam avidè consecretantur, & se ijs quodammodo immergant, tamen ita liquidam, & veram ex ijs voluptatem percipiant. Duas sane hoc loco excipio voluptates, vel obsecras, vel quæ cum peccato, & culpa sint coniunctæ, quas utraq; nemo sanus verum hominis gaudium dixerit, cum altera bestiarum sint, altera infixum gerant aculei, qui semper pungat, plusque solus cruciet, quam illa oblectet. Sed his seclusis, si de homine, qui verus sit homo, queratur, id est, qui rectam rationem sequatur, ei que obediat, hoc certo affirmandum, ex his ipsis rebus, quæ sunt in mundo, multo maiorem esse spiritualium, quam carnalium hominum voluptatem. Nam carnales quidem, quod minimum est in creatura, in eo toti hærent, nimirum in externa specie, qua cum præter regulam, nimisque cupide fruuntur, quid faciunt, nisi id quo Augustinus seipsum accusat, ut in ista formola, quæ Deus fecit, deformes irruant? At vero spirituales longe

co. Cōf.
cap. 27.

In eius
vita.

Serm. de
spectaculis.

alio modo, & ad iucunditatem etiam magis apto: quem modum ex B. Francisci amore accipere possumus, quem proflixè commemorat Bonaventura. Ita enim scribit, illum et creaturis ipsis incredibilem delectationem capere, atque in ipsis, ut eius verbo utar, exultare solitum, cum omnia, tanquam Dei opera contuens, summam illam bonitatem in rebus singulis, tanquam in rivulis fontem hauriret, earumque naturas, & vires, & effectus à Deo ipsis tributa, tanto ordine connexa, tantaque pulchritudine ornata considerans, tanquam caelesti quodam concentu recrearetur, atque in ipsis pulchris Deum pulcherrimè agnosceret, & amaret. Hoc igitur faciebat Franciscus, quod idem imitantur, faciuntque non omnes, qui non oculos solum corporis, sicut equus, & mulus, in quibus non est intellectus, sed oculos etiam mentis adhibent. Atque hæc delectatio quanto sit maior, quam illa hominum rudium, & carnalium, indicat etiam Cyprianus, qui hoc ipso argumento vitur ad homines à theatri spectaculis revocandos. Sic enim ait: Habet Christianus spectacula meliora, si velit, habet veras, & profuturas voluptates, si se recollecterit, & ut omittam illa, quæ nondum contemplari potest, habet istam mundi pulchritudinem, quam videat

atque

atque miretur. Solis ortum aspiciat, rursus occasum mutuis vicibus dies, noctesque reuocantem, globum lunæ temporū cursus incrementis suis, decrementisque signantem, astrorūque micantium choros, anni totius per vices membra diuisa. Hæc Cyprianus, & multa alia, quæ addit de naturalibus Dei operibus admirandis, ex quorum aspectu multo ait maiorem capi posse ab homine Christiano voluptatem, quam ex vllius ludij, aut similium rerum, quibus vulgares homines adeo tenentur, aspectu. Quæ si omnia colligamus tum externa, tum interna, tum spiritualia illa, quæ mente videntur, tum hæc etiam, quæ modo diximus, quæ corpore constant, & corpore sentiuntur, facile conuincemus, nihil iucundius esse posse religiosa vita, in qua omnia plena sint gaudiorum, & in qua ita perpetuæ, & contextæ sint voluptates, eæque puræ, & veræ, vt ait Cyprianus, profuturæ, vt vna aliam excipiat, immo plerumque vna aliam eodem tempore cumulet. Itaque in hoc quoque implet Veritas promissum suum, quæ ideo se venisse professæ est, vt electi sui vitam haberent, & abundantius haberent, id est lætiores, & alacriores, omnibusque gaudijs plentiores, quam ipsi mundani.

De delectatione, quam religiosi capiunt ex paupertate.

CAPVT VIII.

NON desunt etiam alij delectationis fontes in religio- *Pf. 143.*
ne, & in primis ipsa paupertas, Quamquam hoc fortasse paradoxum quoddam, contraque communem hominum opinionem videatur, eorum videlicet, qui, vt Dauid ait, beatum dixerunt populum, cui temporalia affluent, filij, ac filiarum multæ, eæque admodum ornatae, ouium greges plurimi, ac fœtosi. præoptuaria ita plena, vt ab vno in aliud rerum copia efferenda sit. Atque id quidem est vulgi iudicium, quem errorem confutat statim Propheta, meliorem, verioremque subiiciens sententiam, Beatus populus, cuius Dominus Deus ei⁹. Hunc autem populum, qui ita Deum habeat pro domino, ac principe, vt illi soli seruiat, nec alium dominum habeat, præter Deum, quis negabit esse religiosos, qui etiam propterea populus vocantur, quia non separatim id faciunt, sed loco, & legibus, & rerum omnium communione deuincti, ipsa multitudine sua vnâ familiâ, vnâque efficiunt gētem? Itaque in hunc quoque populum illud apte conuenit, quod ab eodem Propheta dictum est, Beat⁹ popu- *Pf. 88.*
lus qui scit iubilationem. Nam vt aliæ sint spirituales anime,

quæ spirituali dulcedine interdum recreentur, & tamen singulæ per se, ac separatim res suas agunt religiosi autem ipso conuictu populum hunc conflant, qui in perpetua iubilatione uiuit, & cuius iubilatio ex ipsa plurimum coniunctione duplicatur. Beatus igitur hic populus, etiam si diuitijs illis careat, immo uero ob hoc etiam ipsum inter cetera beatus, quia illis diuitijs caret: caret enim simul multitudine, ingentibusque molestijs, quas ea rerum abundantia necessario secum adducit, ut qui à Deo illuminati interiora perspicere possunt, hanc ipsam intelligant primam esse felicitatem paupertatis, quod à diuitiarum infelicitate absit. Hoc uero bene, ut cetera, intellexit Gregorius, qui locum illum sacre scripturæ, Cum satiatus fuerit, arctabitur, actuabit, & omnis dolor irruet in eum, ita interpretatur, ut eum totum ad locupletem hominem referat, qui uidelicet satiatus sit rerum istarum copia. Prius namque, inquit, dolorem habuit in ipsa sua concupiscentiæ defatigatione, qualiter concupita raperet, quomodo alia blandimentis, alia terroribus auferret. At postquam acquisitis rebus peruenit ad desiderium, alius hunc dolor fatigat, ut cum sollicito timore custodiat, quod cum graui labore et meminit acquisitum. Hinc inde insidiatore metuit, atque se hoc perpeti, quod ipse fecit alijs, pertimescit, formidat potentiorum alterum, ne hunc sustineat uolentem: pauperem uero cum conspicit, suspicatur furem. Ipsa quoque quæ congesta sunt, curat magnopere ne ex naturæ propriæ defectu per negligentiam consumantur. In his itaque omnibus, quia timor ipse poena est, tanta infelix patitur, quanta pati timeret. Vere Gregorius hæc omnia, idque præsertim, quod ut cetera omnia pericula eorum desint, illud numquam deesse potest, quod intrinsecum est, & in istarum rerum natura penitus insitum, ut senescant semper, & ad interitum tendant, nisi perpetua cura conseruentur, & tamquam per se ruentes, studio, cautione, sollicitudine fulciantur. Ex quo fit, ut quo magis diuitiæ augmentur, eo magis hunc ipsum laborem augeri necesse sit, qui quidem labor ita mentem occupat, ut ne diuitiarum quidem fructu, si quis est, gaudere possit. Quod si ita est, parum ne solatijs, ac felicitatis existimandum est, expertem esse totarum rerum, præsertim tam ignobilium, & tam etiam inutilium? Sed hoc quidem, quod diximus, multis molestijs diuitias esse resperfas, ne diuitiarum quidem amatores negant, illud acerte tenent, illas, quæcumque sunt, molestias, compensari pluribus

commo-

Iob. 20.

1st. Mor.
ca. 13.

Commo-
deamu-
ra prin-
in mun-
fete c
contine
eam pe
la que
tar pos
abonda
perunia
brum er
sequit
vlt. qu
autem a
tile, &
tura me
uuis, qu
tam col
phicibus
sentim
got pau
mus, eu
dulerat
ges. co
quicqu
num.
au filij
delecta
ex lacu
ut frige
hoc
lum, ac
hil refe
garit m
prehens
tuam ill
ulnanti
practis a
& uilib
epulæ u
nan ha

commodis, & voluptatibus, quas ea suppeditant Itaque videmus iam, quantum valeat ista compensatio. Nam si naturæ principia, ut debemus, inspiciamus, hæc omnia, quæ sunt in mundo, facta esse videbimus ad hominis almetum, quod sit e cibo, potione, vestitu, domicilio, & liquid eiusmodi est, continetur; pecunia vero usus ad hominis vitam sustentandam per se nullus omnino est, sed ideo tantum inuect^o, ut illa, quæ diximus ad vitam necessariam esse, facilius commutari possent, ut, quemadmodum ait Aristoteles, qui vna re abundabat, aliam, quæ deerat, sibi compararet. Quare cum pecunia nihil aliud sit, quam rerum istarum naturalium instrumentum, ac supplementum quoddam, ubi ea deficiant, sequitur, ut ne ipsius quidem pecuniæ alius sit vel finis, vel usus, quam illarum, id est, ut corpus hoc sustentetur: quicquid autem amplius est, non solum vitiosum, sed superfluum, & inutile; & si vere æstimemus, etiam pondus est. Nam si hac naturæ mensura rem moderari velimus, nihil facilius, ac breuius, quam eius vel necessitatem, vel etiam desideria, non dicam colere, sed plane, ac penitus satiare: ita ea paucis, simplicibusque contenta est. In quo quid nos Styliem, aut Arlemum aliquem, vel Machatum adhibeamus, quorum rigor paucis fortasse imitabilis videatur: philosophum audiamus, eamque ethnicum, quid de hoc aptissime, & verissime differat. Non illud, inquit, præcipio, ut aliquid naturæ neges: contumax est, non potest vinci, insumpserit. Sed ut quicquid naturam excedit, scias præcariū esse, non necessarium. Elatio, edendum est. Vtrum hic panis sit plebeius, an illigineus, ad naturam nihil pertinet: illa ventrem non delectari vult, sed impleri. Sitio, vtrum hæc aqua sit, quam ex lacu proximo excepero, an ea, quam multa huc elifero, ut frigore refrigeretur alieno, ad naturam nihil pertinet. Illa hoc vnum iubet, sitim extinguere. Vtrum sit aurum poculum, ac chrysellinum, an vitreum, an manus concava, nihil refert. Fames me appellat: ad proxima quæque porrigitur manus. En ipsa mihi commendavit quodcūque comprehendere. Nihil contemnit eluens. In hæc eandem sententiam illa quoque à Hieronymo dicta sunt in libro contra Iovinianum posteriore. Quod mirandum sit, inquit, Epicur^o voluptatis assertor omnes libros suos, replevit oleis, & pomis, & vilibus cibis dicit esse viuendum, quia, carnes & exquisitæ epulæ ingenti cura, & miseria præparentur, maioremque prænam habeant in inquirendo, quam voluptatem in abutendo.

1. Pol.
cap. 6.

Seneca
ep. 120.

Corpora autem nostra cibo tantum, & potu indigere. Sapientia quoque operam dare non possumus, si mentis abundantiam cogitemus, quæ labore nimio, & cura indiget. Cibo expletur naturæ necessitas, frigus, & fames simplici vestitu, & cibo expelli potest; unde & Apostolus, Habentes, inquit, victum, & vestitum, his contenti sumus. Deliciae, & epularum varietates fomenta auaritiæ sunt. Grandis exultatio animæ est, cum paruo contentus fueris, mundum habere sub pedibus, & omnem eius potentiam, epulas, libi dines, propter quæ diuitiæ comparantur, vilibus mutare cibis, & crassiore tunica compensare. Tolle epularum, & libidinis luxuriam, nemo quaeret diuitias. En igitur ex Hieronymo modus, ac ratio, qua paupertas dulcescat, si epularum, si ceteræ intemperantiæ cupiditas radicitus extirpetur. Quare quædo paupertatis causa ex hoc pendet, videamus hoc etiam, quam nihil faciendæ sint istæ deliciae, immo vero quam multo ea seclè refertæ sint, eaque ipsa dulcia, quæ videntur, quam sint mollesta, & amara. Hoc vero disertè, & copiose commemorat

Cap. 69. Chrysoström⁹ in eo libro, quæ de virginitate scripsit. Sic enim ait, ex sumptuosis mensis ebrietates, vetricis intentiones, spiritus angustias, vertigines, & alia his grauiora gigni: atque hæc quidem præsentia, illa deinde subsequi, pedum dolores, tabes, sacrum morbum, neruorum dissolutiones: quorum magnitudinem tantam esse, vt nulla ratione tanti emenda sit exigua illa, ac breuis voluptas. At vero frugalitatem contra potius sanitatem, bonam ue valetudinem tueri, ne perturbari vllò ex istis malis, quorum singula per se voluptati omnem extinguunt. Addit deinde Chrysoström⁹, etiam in omnibus malis præcis, maior est, tamē in paupertate voluptati reperi, quam in diuitijs; quod et si præter communem opinionem videtur, tamen in hoc eodem loco, tum in quadam homilia id ita confirmat, vt nullam relinquat dubitationem.

Hom. 2. ad pop. Sic enim ait, vnum esse in quo diuitiæ paupertatem superare videantur, nimirum quotidianis disfluere delicijs, & multa in conuiujs repleri delectatione. Atqui hoc etiam in pauperum mensis contingere, & quidem multo melius, quam diuitum. Nam delectationem in conuiujs, inquit, non ciborum natura, sed ipsorum hominum dispositio facit; quia et quispiam esuriens ad mensam accedit, quicumque sit cibus, etiam si vulgaris, iucundior videbitur, quam quoduis oblatum innumeris illecebris conditum. At vero qui necessitatem, & famem præueniunt, vt solent diuites, etiam si nobiles

epulas

epulas
guente
experie
zurata
dulci
potu. V
dione
aqua bi
faturau
Iudæi si
cundio
molle t
in dom
at, sed
mus, &
mon, J
Hæc C
autem
ait, eos
nem ta
dem se
& copi
Den
dum e
se ame
& gau
si heri
diuitia
tate in
sine co
que ta
diuit
diuites
sunt ac
enim p
tem la
tur vir
pauper
sostom
quend
lorum
cōtigi

epulas viderint appositas, nullam sentient suauitatem, languente videlicet appetitu: quod præter quotidianam omnium experientiam, testatur etiam Scriptura, cum dicit, Anima la-
Pro. 27. terata calcabit fauum, & anima esuriens etiam amarum pro dulci sumet. Quod autem de cibis dictum est, idem valet in potu. Vt enim fames voluptatem affert supra ciborum conditionem, sic & sitis iucundissimum facit potum, etiam si pura aqua bibatur. Vnde dictum est à Propheta. Et ex petra melle facturavit eos; non quia Moyses mel è fauo eduxerit, sed quia
Psal. 80. Iudæi sitientes in aquas illas inciderunt, ipsæ aquæ melle iucundiores visæ sunt. Hoc idem etiam fit in somno. Nō enim molle stratum, neque de argentatis lectus, neque silentium in domo indictum, neque aliquid eiusmodi somnum inducit, sed labor, & lassitudo, quæ facit, vt valde somno egeamus, & iam dormitantes in lectulo reclinemur, de quo Salomon, iucundus somnus seruo, siue parum, siue multum bibat. Hæc Chrysostomus in vniuersum de paupertate. Sanctus autem Basiliius, nominatim etiam de religiosis loquens, ita ait, eos exiguam admodum, & vilissimam ciborum portionem tanta cum iucunditate accipere, cum quanta ne ipsi quidem seculares magnos epularum apparatus splendidissimis, & copiosissimis omnium generum ferculis instructos.

Denique illud etiam in toto hoc genere valde considerandum est, neminem esse qui ideo diuitias quærat, quod eas per se amet, sed quia se ipsum amat, sibiq; per eas animi fructum, & gaudium quærit. Nonne igitur melius, optabiliusq; esset, si fieri posset, hunc ipsum animi fructum, & gaudium quod diuitiæ per tot antractus, totq; labores, tanta rerum varietate inquirunt, sine vllis diuitiarum molestiis, quasi fructum sine cortice tenere? At hoc facit paupertas religiosorum, quæ tam gaudet, tamque contenta est nihil habendo, quam diuites omnes multa possidendo, immo hoc amplius, quod diuites, vt plurima, atque adeo vt omnia possideant, non possunt ad illam animi quietem peruenire, quam quæunt. Non enim potest animus quiescere, nisi satiatur, non potest autem satiari rebus externis, quia foris manent, sed satiatur virtute, quæ intus in animo ipso est, & præsertim hoc paupertatis voluntario affectu. Quamobrem egregie Chry-
Hom. 4. in Matt. sostomus ad Esaiæ locum alludens, paupertatem caminum quendam appellat, in quo renouari ait miraculum trium illorum puerorum, quos in fornace non modo non flamma contigit, sed etiam aura quædam in mediis ignibus refrigera-
 bat.

bat. Nam per se quidem paupertatem ignem esse acrem, & molestum, sed tamen si quis in eam se voluntarie cōiciat, & in ea Deo gratias agat, eius vincula dissolui, flammā extinguī, aut si non extinguitur, quod multo est admirabilius, proflamma rorem sentiri: id verò apparere in famulis, qui se paupertati deuonent, quoniā in paupertate ditiores sunt diuitibus, & in medio igne purissimō, ac placidissimo rore perfunduntur. Maximum enim rorem, & ad animam recreandam aptissimum esse, non teneri diuitiarum concupiscentia. Atque ut pueri illi Regem cōtemnentes facti sunt Rege ipso clariiores, sic qui omnia huius mundi prēmia despiciunt, cetero mundo honorabiliōres euadere. Hactenus Chrylōstomus.

Sed tamen quoniā paupertatis nomen triste, odiosumque est, atque ipse eius sonus quandam quasi malorum turbam representat, hoc etiam intelligendum nobis est, vnde hic error, ac fallacia in hominum animis oriatur. Oritur autem et eo, quod cum, vt alibi à nobis dictū est, aliud sit genus paupertatis ignobile, plebeium, idemque graue, ac laboriosum, qui hac diiudicare nesciunt, ambiguitate vocis decepti, huius paupertatis incommodo eadem etiā in religiosa paupertate inesse suspicantur. Quod quidem ita abest à vero, vt inter hoc vtrumque genus multā sint discrimina, sed præcipua duo. Primum, quod in illa paupertate, quam necessitas non virtus peperit, coniunctum est etiam habendi desiderium, ex quo desiderio nascitur tum studium quaerendi, tum si nō suppetat quod quaeritur, angor, & incertor, & sollicitudo. In hac autem paupertate, quæ & voluntate suscepta est, & voluntate retinetur, nō modo procul absunt omnes illæ perturbationes, sed ne sentitur quidem inopia, quoniā ea ipsa amatur, & expetitur. ex quo illud est à Seneca Philosopho commode, & verè dictum. Nihil interest, vtrum non desideres, an habeas. Quamobrem nihil est in hac paupertate, quod eam torueat, aut eruciet, sed in ea animus quasi in omnium rerum abundantia, ac copia, ita conquietescit. Altera est differentia, quod nostrā hæc paupertas magno quodam præiudicio nititur, quod non adeo habet illa vulgaris, nimirum Dei cura, ac prouidentia; atque etiā certa eius promissione. Hoc enim est pactum illud, ac fœdus, & quasi mutua obligatio, quam sanctus Franciscus dicere solebat in vitam inter Deum, ac religiosos, vt ipsi ex sua parte omnia relinquunt, Deus autem pro sua parte eos sustentet, & alat, non modo vt herus famulos, sed vt pater filios, & eos filios, qui se eius gratia

gratia,
Quod
aut, vt
& quid
Deus
die: In
vt limo
arigim
videlicet
rata, De
tractam
regum
taliana
quam o
sanctis
S. Franc
cum ali
dinem i
ad font
sedillet
tim me
dis, &
citare il
geni p
voce ro
saurus
obsoni
dit, ill
que de
fontem
autem
occur
us amo
emica
uit se v
ad se ac
brachia
anhelit
bitis in
narray
quam i
Roma

gratia, & amore omnibus humanis adiumentis priuarunt. Quod si hanc caritatem natura inseruit coruo tam rusticæ aut, vt pullis suis de nido eum inuocantibus escam aduehat, & quidem longè, non multo magis eandem curam præstabit Deus ijs, quos genuit, & quibus tam excellentem vitam dedit: Immo verò hoc etiam admirabile habet paupertas ista, vt simul & diuitiarum incommodis careat. ijs quæ supra accigimus, & tamen diuitiarum commodis fruatur, vt ei videlicet vitæ alimenta non desint, aliorum laboribus curata. Dei verò benignitate prouisa; quod ipsum ad hæc quam tractamus iucunditatem pertinet. Nam qui se summo illi regum Regi tantæ curæ esse intelligant, eiusque curæ quotidiana hæc indicia accipiant, cur non eis hoc dulcius sit, quam omnes omnium diuitiæ? Cuius rei multa possent ex sanctis hominibus testimonia peti, sed omnium instar erit S. Franciscus; huius præcipuè virtutis amator acerrimus, qui tam alias alia eius bona, tum aliquando eius etiam dulcedinem ita demonstrauit. Cum enim iter in Galliam habens, ad fontis oram vna cum Masseo comite, prandij causa con-sedisset, expositis ab utroque; exigui panis frustulis, quæ ostantim mendicando collegerant, & quidem bonam partem acidis, & duris, ille spiritu exultans, fratremque compellans, excitare illum cepit ad gratias Deo agendas de illo tam ingenti paupertatis thesauro, idque ipsum elata grada im-voce iterare. Quærenti autem Masseo, quisnam is esset thesaurus in tanta rerum etiam necessariorum inopia, vbi non osionium, non vinum, non etiam mensa suppeteret, respondit, illud ipsum esse magnum beneficium, quod illa omnia, quæ deessent, à Deo supplerentur, qui illum eis panem, ac fontem, illum etiam lapidem tam prouide præparasset. paulo autem post inde digressus, in quodam templo, quod primum occurrit, orare institit Deum, vt sibi, & suis sanctæ paupertatis amorem inspiraret, idque tanto feruore, vt ex facie ignis emicare videretur. Itaque hoc diuino ardore incitatus, mox se versus Masseum brachiis apertis, eumque magna voce ad se aduocans; qui cum admirans, ac stupens, in sancti Patris brachia se immisisset, tantus fuit Francisci æstus interior, vt anheliu solo per oris hiatum erumpente, multis illum cubitis in sublime eiaculatus sit: in quo ascensu, is postea sapius narrauit, tanta se dulcedine delibutum, quantam antea nunquam in vita sua gustasset. Tum Franciscus, Eamus, inquit, Romam ad sanctos Apostolos Petrum, & Paulum exorandos;

dos, vt nos doceant tam præclarum paupertatis thesaurum rectè ac fructuose possidere: is enim ita præstans, itaque diuinus est, nos autem ita viles, & abiecti, vt indigni simus, qui eum talibus vasis teneamus. Hæc enim est virtus de celo in nos influens, quæ nos ita instituit, & informat, vt terrena cuncta vltro conculcemus, quæque obices omnes è medio tollit, quo humana mens cum domino Deo suo liberrime, atque expeditissime coniungatur.

De iucunditate castitatis, & obedientie.

CAPVT IX.

NON est minor castitatis, & obedientiæ dulcedo, quam diximus esse paupertatis, quin etiam eo maior, quo hæc maiores præstantioresque virtutes. Sed de castitate quidem illud verè dictum est ab Abbate Chæremone, qui apud Cassianum de hac virtute disserens, tum alia multa præclare, tum hoc, quod eius indicat iucunditatem, nec qui expertus numquam fuerit, posse illam mente percipere, nec qui expertus fuerit, posse oratione explicare. Vt, inquit, si quis dulcedinem mellis ei, qui numquam id gustauerit, velit sermonibus enarrare, profecto nec ille saporis illius suauitatem, quam numquam ore percepit auribus capiet, nec iste dulcedinem, quam gustus voluptate cognouit, verbis poterit indicare, sed propria tantum agnitione suauitatis illectus, necesse est, vt experti saporis iucunditatem intra semetipsum solummodo tacitus admiretur. Sed tamen si hoc minus intelligitur, quam ipsa per se dulcis sit, sunt aliquæ viæ ad illæstimandum, comparatione aliarum rerum, & in primis earum molestiarum, quæ sunt in coniugio, cuius, si verè cogitemus, omnia tempora amarissimis angoribus referta inuenimus. Itaque rectè Hieronymus de virginitate aduersus Iouinianum disputans, Nos, inquit, ignari rerum putabamus nuptias saltem carnis habere lætitiã. Si autem nubentibus etiam in carne tribulatio est, in qua sola videbantur habere delicias, quid erit reliquum propter quod nubant, cum & in spiritu, & in anima, & in ipsa carne tribulatio sit? Facile est hoc loco infinitas propemodum commemorare ærumnas, ac misèrias, quas partim inuicem sibi coniuges, partim liberi, partim etiam domestica administratio, & aliæ denique plurimæ congerunt causæ. Sed & hæc minime recondita, ac potius in omnium oculis, & eadem nos quoque supra attingimus. Quapropter illud tantum Catonis, hominis ethnici, sed

*Coll. 12.
cap. 13.*

*Lib. 1.
con. Iouin.
111.*

grauis

gravis, & prudentis, afferendum videtur celebre omnino dictum, si sine vxoribus mundus esse posset, vitam nostram futuram esse, qualis est deorum cœlestium: quare eas malum esse sed malum necessarium. Rectè hic, vt in tenebris, qui rem hanc vidit malam esse, id est, incommodorum, ac miseriarum plenam: illud non rectè, nec verè, quod necessariam esse dixit, & vitari non posse. Hanc enim vim humanæ naturæ adeo infirmæ, & corruptæ attulit Christi gratia, vt in cubilibus, id est, in ijs cordibus, in quibus prius dracones habitabant, nimirum turpitudine, & obscœnitas, oriretur viror calami, & iunci, omnisque suaue olentia pudicitiae, atque sanctimoniae, neque hoc ita arduum esset, vt pauci ad hanc virtutis præstantiam peruenire possent, sed pene vulgaris fieret, itaque facilis, vt nulla vel ætatis, vel sexus inhirmitas ab illa laude deterreretur. Atque hoc illud est quod Dominus apud Matthæum Eunuchorum nomine designauit, cum indicaret, quam facile eunuchus ab eo sibi temperat, cuius ne facultatem quidem habet, atque ideo nec cogitationem habere debet, tam facile etiam continentes voluntarios, quia quod in illis natura, idem in his effecit gratia: quamquam in his etiam plura sunt, & maiora, quæ caliditatem faciliorem, procliuioremque reddant. Cogita tecum, inquit, Chr. sostomus, si aut à natura eunuchus es, aut iniuria hominum sic effectus, quid faceres cum & huiusmodi voluptate careres, & nullam carento mercedem consequeris? Gratias igitur Deo agas, quia magna præmia, titulantésque coronas habebis, si ita viues, quemadmodum illi sine aliquo præmio, immo verò multo facilius, tutius, atque iucundius, tum quia spe retributionis corroboratis, tum quia conscientia virtutis gaudes. Et certè quid in religioso animo efficere possit ista spes cœlestis præmij, quam dicit Chrysostomus, cum etiam terreni præmij cupiditas, aut intentius aliquod studium, aut occupatio, facile homines ab omni obscœnitate auertat? Sic enim Plato ipse, quod mirandum est, ad pudicitiam colendam iuuenes adhortatur, adducto Tarentini cuiusdam, & aliorum plurium, quos nominat, e. e. plo, qui vt corporis vires ad Olympica certamina integras, illibatasque seruaarent, omnem sibi totius huius generis continentiam indixerant. Illi igitur, inquit, vt luctâdo, & currendo, atque in ceteris eiusmodi alios vincerent, ab ea voluptate, quæ beata vulgo existimatur, abstinere voluerunt; nostri adolescentes, victoriæ causa longe præstantioris, non poterunt?

Esa. 35.

Mat. 19

Hom. 63
in Matt.Dial. 8.
de legi.

poterunt? Cuius victoriae? nempe vt voluptate profligata, se-
 liciter viuant: praterea metus ille, ne flagitiū faciant, nonne
 sufficere poterit, vt ea videlicet superent, quæ alij quamuis
 deteriores superasse dicuntur? Quid dixisset Plato, si viri di-
 uini amoris experiri potuisset, quando hanc vim etiā rerum
 terrenarum amorī tribuit? Atqui diuinus amor ita mentem
 afficit, vt nullam aliam delectationem sentiat, quam ex diui-
 nis, & cœlestibus rebus: quæ verò cum aliqua turpitudine
 coniuncta sunt, multo magis, quam mortem ipsam, abomi-
 netur. Quod optime docuit Macharius hoc argumento, Si,
 inquit, carnalis coniugij dilectio hominē à patre, à matre, à
 fratribus separat, ita vt illa omnia quasi extranea reputans,
 coniugē tantum, & quæ coniugis sunt, quasi propria, & sua
 diligat: si ergo carnis amor sic hominem soluit ab omni alio
 amore, quanto magis qui se cum Deo intime coniunxerint,
 illiusq; amorem hauserint, omnium aliarum rerum amorem,
 & delectationem contemnent? His igitur de causis tam faci-
 lis fit omnium istarum voluptatum continentia, nec facilis
 modo, sed & iucunda, vt sit quod ait Hieronymus de huius
 virtutis laude, Quanta, inquit, felicitas, non vxoris seruum
 esse sed Christi, non carni seruire, sed spiritui: qui enim ad-
 hæret Deo, vnus spiritus est. Recte ergo, & vere S. Bernardus
 tum de castitatis, de qua agimus, tum de aliarum virtutum,
 quæ cum ea coniunctæ sunt, suauitate illud inducit, quod est
 à Propheta breuiter verbis, sensu amplissime dictū, Delectat
 in Domino; hęc autem delectationē in Domino ita religiosi
 omnibus concessam, vt eorum nemo negare possit se can-
 nosse. Fratres mei, inquit, seculares hoc dicere possunt, vos
 non potestis. Quis enim vestrū est, qui non saepe expertus cō-
 scientiæ bonæ delectationem, qui non gustauerit saporem
 castitatis, humilitatis, caritatis? Non est hęc delectatio potus,
 neq; cibi, aut similis cuiuslibet rei: delectatio tamē est, & ma-
 ior omnibus illis. Diuina enim est, & nō carnalis delectatio.
 De hac etiā castitatis iucūditate egregie S. Ephren, quasi ei
 admiratione defixus, O castitas, inquit, mater dilectionis, &
 angelicæ vitæ ratio. O castitas, quæ mundo es corde, & dul-
 ci gutture, hilarique aspectu. O castitas, quæ homines an-
 gelis similes reddis. O castitas portus tranquillus in sum-
 ma pace, ac securitate constitutus. O castitas, quæ corpō-
 sidentis te laxificas, & animæ ad cœlestia alas adiungis. O
 castitas, quæ spirituale gaudium parit, & mœrorem auferit.
 O castitas, quæ passiones minuit, & animum à perturbatio-
 nibus

Hom. 4.

Lib. 1. cō-
tra Iouī.Serm. 1.
Quadr.

Psal. 36.

Ser. de
Cast.

nibus
 in subli
 nima,
 tia con
 reuer
 bram
 fide a
 decora
 compa
 voluta
 sine illi
 Rest
 manife
 Pauper
 est corp
 rius ad
 in sola
 dinem
 eam an
 restat e
 tates, p
 que se
 us sub
 re, & in
 locat, e
 dos. H
 querit
 qua ita
 in qua
 omnem
 que in
 nera ce
 nus est
 tius co
 non sa
 sunt, it
 bertate
 cano s
 singula
 let, & p
 tate e
 pueni

nibus liberis. O castitas, curtus spiritualis possessorem tuum
in sublime euehens. O castitas, que rosa inftar in medio a-
nimæ, & corporis efflorescis, & donum vniuersam fragran-
tia complex. Hac, & alia sanctus iste, & antiquus Pater. Et
reuera h ipsamet oblectata turpitudine tantam habet illece-
bram, tantumque ardorem quibusdam immittit, cum tam
seca sit; honestas, & puritas, & omnis ille tanta virtutis
decor non multo maiorem illecebram habebit: quæ enim
comparatio lucis ad tenebras, aut luri, quod est porcorum
volucrum, ad illa lilia, inrer quæ ita patetur Sponsus, vt
sine illis nullum admittat partum? Hactenus de castitate. *Cant. 6.*

Restat nunc obedientia, cuius etiam suauitas aliquanto
manifestior est, quod nec illa habet annexa incommoda, que
Paupertas, nec tam ærem habet hostem, quam Castitas, id-
est corpus, quod puritatis gustum sentire non potest, & po-
tius ad voluptatem toto impetu fertur. Obedientia autem
in sola mente consistit, que cum tanta virtutis pulchritu-
dinem intueri possit, & facile sibi ipsi persuaderi potest, vt
tam amet, & cum persuaserit, aut leue, aut nullum vt amplius
restat externum bellum. Accedunt deinde alia etiam suauit-
ates, primò quod nos iis molestiis, & angoribus liberat,
que sepe nos torquent in vita nostra gubernanda, in nego-
tius suscipiendis, vel non suscipiendis, deniq; in omni pene-
re, & in omni tempore. Deinde quia nos in manibus Dei col-
locat, eiusque brachijs committit gestandos, regendos, fouen-
dos. Hoc autem quid dulcius, aut oprabilius? Na si honor
queritur, qui ipse iucundus esse solet, nõ potest esse maior,
qua ita amari, ita etiam tractari à tanta maiestate: si utilitas,
in qua ite multum est delectationis, nihil salubrius, quàm nostram
omnem vt tam, omnesque actiones tali ductore niti: deni-
que in hoc vno omnia solatia, omniaque delectationum ge-
nera continentur, quod ita coniuncti sumus cum illo, qui v-
nus est pater misericordiarum, vt ait Apostolus, & Deus to-
tius consolationis. Sed hoc quoque, vt cetera spiritualia, *2. Cor. 1.*
non satis est imari potest, nisi ab expertis. Qui vero experti
sunt, ita libenter, & cupide obedientia fruuntur, vt ipsam li-
bertatem pro cruce accipiunt; quod de B. Aegidio Francis-
cano scriptum legimus, potestatem fecisset eundi quo vel-
let, & manendi vbi vellet, ille vix quatuor diebus in ea liber-
tate exactis, animaduertit spiritum suum nullam requi-
ere. quare ad Franciscum: rediit orans, & obsecrans,

vt certū sibi locū, mansionemque definirēt, quoniam in illa libera, & laxa obedientia plane conuiescere nō possent.

De religiosorum delectatione ex spiritualium fratrum conuictu.

CAPVT X.

VENIO nunc ad aliud solatij genus, quod est ex sua uissima spiritualium fratrum consuetudine quod non in animo solum consistit, sed sensibus quoque ipsi quodammodo percipiuntur, videndo, loquendo, audiendo eaque ob causam certius est, & communius, nec tanto labore indiget, vt santiatur. Quam autem magnum sit, intelligi potest, quia non vnam, sed multas in se habet suauitates. Prima illa est, quod etiam si nihil aliud sit, tamen ipsum amare, & ipsum amari, dulcissima quaedam res est, quod quā vim habeat ad delectandum, facile intelligi potest, si animus reflectamus non modo ad gratiā, sed etiam ad ipsius naturā humanę principia, quæ ita facta est, vt societatem appetat, solitudinem verò exhorreat: quod apparet, quia nemo sit, qui omnibus copiis circumfluere, atque in omnium rerum abundantia viuere velit hac tamen conditione, vt nec ipse diligat quemquā, nec ab illo diligatur. Quare cū hæc applicatio, & aggregatio hominis ad alios homines adeo sit secundum naturam, necesse est, vt eam magna etiam sequatur delectatio. Certe Aristoteles hoc ipsum confirmat, ideoque in amicitia magnam ait esse oblectationem, quia maxime naturā congruat, idque constat exemplo ipsarum bestiarum, siue volucrum, siue narrantū, ac non solum cicurum, sed etiam agrestium, & ferarum, quæ cum aliis eiusdem generis sese coniungunt, & cum iis esse gaudent: in homine tamen id esse euidentius, cum nemo sit, qui non tenuem vitam, & inopem, modo cum copia hominum, multo præferat vitæ alioquin abundantæ, & beatæ, in qua hominem non videat. Ex hoc principium Aristoteles, tum veteres omnes docti amicitie fructus magnopere commendauerunt, eiusque fontem dixerunt à naturā ipsa constitutum, non tam mutui auxilij indigentia, quod in ea aliquid sane est, sed minimum, quam inclinatione quadam ad amandum. Itaque illud Aristotelis dictum à Laertio commemoratur, maximum bonum esse bonorum amicitiam: id quod is fortasse à Socrate hauserat, quem idem Laertius scribit solitum dicere, nullam possessionem

8. Eth. c.

7.

sessionem
villam
tiam v
quantu
læ cō
amam
ita nat
corū g
seculis
immar
licitas;
tanta c
sunt h
verissim
gares,
vix vll
pter vt
lectati
causar
da est:
homin
tas, cu
securra
amiciti
que de
tur. H
ita pe
ter eo
eos al
ipsam
lud et
citie i
eos m
litudo
niam
dicam
tudo,
vt iur
rum,
qued
do, q
enim

sessionem vero, bonoque amico pretiosiores, nec aliã rem
 vllam esse in mũdo, ex qua vel maior vtilitas, vel maior e-
 tiam voluptas capiatur. Quæ si vera sunt, satis apertum est,
 quantum esse oporteat fructũ illum, quẽ diximus, religio-
 sã cõiunctionis, qui ex mutuo amoris sensu existit, siue cũ
 amamus, siue cũ redamari nos sentimus, quando vtrumq;
 ita naturale est, vt nihil ferme magis. Quare si ex hoc ami-
 corũ genere, quod à philosophis illis descriptũ est, in oĩbus
 seculis vix tria, aut quatuor paria nominãtur, quib⁹ ipsi etiã
 immanes tyranni inuiderẽt, quãto sit maior religionis fe-
 licitas; in qua tã magni, & referti vsuntur sodaliũ greges,
 tanta caritatis cõspiratione cõsentientes, vt quotquot in ea
 sunt homines, tot sint nō iam dicã sodales, aut amici, sed
 verissime & animo, & re, & vocabulo fratres: Etenim si vul-
 gares, quæ vidẽtur, amicitias melius inspicere voluerim⁹,
 vix vllam reperiemus dignam hoc nomine. Qui enim pro-
 pter vtilitatem aliqua coniuncti sunt, aut etiam propter de-
 lectationem, ij non amicum diligunt, sed seipso: quam ob
 causam eiusmodi consociatio ne amicitia quidẽ appellan-
 da est: Hoc enim modo agros, & prata, & pecudes, aut si de
 hominibus loqui volumus, hoc etiã modo medicos, & nau-
 tas, cum eorum opera nobis commoda est, diligimus, aut
 securas quorum salibus oblectamur. Restat igitur vt verã
 amicitiaẽ fundamentũ sola sit honestas, solaque virtus, ea-
 que demum stabilis, ac solida sit, quæ hoc vinculo collige-
 tur. Hæc Aristotelis fere ab verbum, quæ eadẽ conuincunt, 8. Eth. c.
 ita perfectam esse inter religiosos amicitiaẽ rationẽ, vt præ 3. c. 4.
 ter eos in paucissimis reperiat; quoniam nullũ est inter
 eos aliud fundamentum nec similitudinis, præter religionem
 ipsam, & reliquarũ virtutum studium: quod cum ita sit, il-
 lud etiam sequi manifestum est quicũq; sint verissime ami-
 citiaẽ fructus, qui tam multi à sapientibus commemorãtur,
 eos maxime religioni conuenire. Accedit deinde etiã simi-
 litudo, quæ ad animos copulandos plurimum valet; quo-
 niam nihil est appetẽtius sui similitium, nihil rapacius (vt ita
 dicam) quam natura. Quanta autem inter religiosos simili-
 tudo, nō naturæ solum, vt inter omnes homines, non fidei,
 vt inter Christianos, sed vitæ, morum, studiorũ, instituto-
 rum, etiã ipsius habitus, ac vestium; ex quibus admirabilis
 quẽdam exardescat oportet benevolentiaẽ mutæ magnitu-
 do, quæ benevolentia quo maior est, eo etiam dulcior. Vt
 enim secum cuique esse, secumq; viuere iucundum est, nec

potest quemquam sui ipsius vedere, sic quo aliorum hominum coniunctiones strictiores fuerint, & ad hanc gradum propius accesserint, eo sunt iucundiores. Iam vero si hoc facit coniunctio in quoscunque homines, ut videmus in propinquis, & in filiis, qui vel improbi, & deformes, tamen diliguntur, & quantum diliguntur, tantum eorum oblectatio consuetudo, quanto maior erit voluptas, si huic vinculo, etiam adiuncta fuerit virtus: Ea enim est vis probitatis, ut te amari cogat, ubicumque ea sit, quod maxime apparet in iis, quos nunquam de facie nouimus, aut etiam qui nobis aliquando nocuerunt. In quibus tamen si aliqua virtutis significatio eluxerit, eos nobis conciliat tacita quadam commendatione. Hoc ergo si in alienis quoque fit, quanto facilius fiet in iis, quibus cum visu coniunctissimus, & quorum nobis pietas, ac religio quo familiarior, eo notior, ac perceptior. Absurdum enim esset, cum videamus, quam multi manibus rebus adeo delectantur, ut venatione, ut equorum cursu, ut hominum plausu, aut vestitu eleganti, aut edificio, dubitare nunquam maior sit delectatio ex eiusmodi animo, quantum sanctimonia oratus sit, tum etiam amoris vicem nobis referat. Et quidem scita, & vera fuit illa Platonis sententia, virtutem, si oculis corporis cerni posset, mirabiles sui amores excitaturam esse. At qui in religioso conuictu, si bene consideremus, cerni potest. Ut enim animum corpore inclusum, etsi ipsum non videmus, videmus tamen in eius operibus, in motu, in sermone, in ratiocinatione, idque ita clare, ut non magis in dubium venire possit, quam si sub oculos caderet: sic etiam virtus ex suis officiis externis ita spectatur, ac si oculis pene ipsis subsisteretur. Spectatur enim caritas, cum se ad fratres curandos, fovendosque exerit. Spectatur humilitas, cum se vltro ad quavis abiecta demittit, que in vita religiosa sunt frequentissima. Spectatur etiam patientia in duris tolerandis, in cruce amplectenda. Denique omnia ista animi ornamenta ita se oculis etiam ipsis ostendunt, dum foras prodeunt ad sua opera impigre exequenda.

¶ Quamquam præter hanc probitatis, & sanctitatis, quam diximus, pulchritudinem, sunt in plerisque, religiosi alia quoque non pauca, que eorum familiaritatem optabile efficiat, ut in aliis doctrina, & eruditio, in aliis prudentia, in aliis sermone gratia, quam Apostolus inter alia dona connumerat, que omnia quam sint suavia restari possunt seculares ipsi, qui cum gustatum mundi saporibus infectum gerant, tamen ita

1. Cor. 12

31309

2 00

sepe

ſæpe religioſorū domos viſitant, vt ſecorū præſentia, & col-
 loquutionibus magnopere recreari profiteantur. Ab iis e-
 nim in rebus aduerſis ſolacium, in dubiis lucem, & conſiliū,
 in omni porro tempore ſalubres præceptiones, & monitio-
 nes hauriunt. Igitur id quod illi vna, aut altera hora cum
 fruuntur, multum ſe aſſequutos putant, religioſis non
 ſolum quoridianum, ſed etiam perpetuum, ac potius pro-
 prium eſt, idque eo abundantius, quo confidentius, & libe-
 rius inter ſe, vt fratres & domeſticos, quam cum alienis cō-
 municant. Itaque illam quoque ſuauiſſimam afferit hæc reli-
 gioſa ſocietas, quod conuiuendo frequentem, ac potius af-
 ſiduam præbet quorundā officiorū copiā, quibus amor fra-
 ternus, quaſi ignis ſuo pabulo, & alitur, & augetur primum
 cōſuetudine, & uſu tam familiari, vt nō poſſit eſſe interior,
 cōgreſſibusq; & colloquiis humaniſſimis: deinde beneficiis
 datis, & acceptis & viciffitudine quadam ſtudiorū, & obſe-
 quiorum non inanium, cuiuſmodi inter ſeculares pleraq;
 ſunt, in ſpeciē, & ad propriū ferme cōmodum, ſed ſpiritua-
 liū, & in quibus aliud nihil, quā fraternā vtilitas, vel Dei ho-
 nor queritur. Neq; enim ita exiſtimandū eſt de virtute, ac
 ſanctitate, tāquā dura ſit, & quaſi ferrea, vel que ſemper ſilē-
 tiū, ſemper poenitentia meditetur. Eſt enim virtus omnib;
 in rebus, ſed præcipue in proximorum conſuetudine, tene-
 ra atque tractabilis: idque bonum, quod certe magnum, &
 maxime cōmodum eſt, ex caritatis dulcedine haurit, vt ſeſe
 ad alterum alterius cauſa accommodet, & quaſi diffun-
 dat. Quare quid inueniri poteſt dulcius iſta remuneratio-
 ne beneuolentię, & tam amanti concertatione officiorum,
 in qua tum vincere, tum etiam vinci æque ferme optabile
 ſit. Verum eſt igitur quod ſcripſit Ariſtoteles, & multo etiā *8. Eth. c.*
 verius in hoc tam ſancto nexu, quam in illo, quem ipſe *3.*
 deſcribit; etiamſi amicitia ortus multo nobilior, genero-
 ſiorq; ſit, quam delectatio, vel vtilitas nimirum ex virtute,
 & honeſtate, tamen cum à virtute nata ſit, ne illa quidem
 duo ei deeſſe quin potius vtilitates cōſequi, & quidem ma-
 gnas, ex mutuis beneficiis, delectationes verò multo e-
 tiam maiores, quā aliarum amicitiarū; quoniā vt ſua, cuiq;
 virt⁹ ac virtutis opera iucundiſſima ſunt, ſic etiā amicorū.
 Adde ſupremo illud quaſi pro condimento omnium
 delectationum, quod vulgares quidem amicitia ſæpe ex o-
 pinionum diſſenſione, vel ex morum, aut ſtatus, aut etiam
 ſtatis mutatione, ſæpe ex contentione alicuius rei, quam

uterque amicus habere non possit, aut ex aliis pluribus casibus, ita discinduntur, ut etiam magna ira, atque odia excedant, quæ non solum posteaquam euenierint, amicitia funditus tollunt, sed etiam ante quam eueniant, eas infidas suspectasque reddunt, ut ex nulla fere eiusmodi amicitia extare soleant solida illa, quæ diximus, solatia, præsertim cum adeo ubique regnet venenum illud, ac pestis, amoris proprii ad se ipsum omnia referentis, quo nihil potest inimicius esse amicitia. Quare hoc etiam dulcior est amabilissimus hic nodus religiosorum, qui cum caritate astrictus sit, & præterea remotus ab omni cupiditate, minime expositus est iis, quæ diximus, periculis, & casibus. Quod optime docuit Abbas ille Ioseph apud Cassianum, qui cum multa genera secularium necessitudinum commemorasset, omnia ait incerta esse, vnum autem illud insolubile, quod sola virtutum similitudo deuinxit; hoc enim nullis vnquam casibus scindi, quippe quod non solum dissociare, vel delere locorum, aut temporum interualla non prævalent, sed ne mors quidem ipsa diuellat.

Col. 16.
6.3.

Verum hæc quidem iucunditas, quam hætenus diximus, ex singulorum fratrum conuictu, & congressu existit. Qualis ergo existeret ex tota familia, aut collegio simul conuictio? Quis enim nostrum non sæpe expertus est, cum eiusmodi fratrum copiam, cum eo corporis habitu, quo tales homines solent, ad omnem modestiam, & deuotionem, & grauitatem composito, aspexerit, vel in choro psallentem, vel ordine procedentem, vel ad spirituales sermones confedentem, vel in aliquo opere occupatam, vel denique in ipso etiam communi cœnaculo accubentem, quis (inquam) tali spectaculo non sæpe se commotum sensit, secumque ipse dixit, Castra Dei sunt hæc, & quidem castra non militum, sed filiorum Dei? Hanc

Gen. 32. ob causam dicebat S. Leo, plurimum se gaudere, cum Dei famulorum frequentiam videret, & in tot sanctis, Angelorum præsentiam se sentire, nec dubitare quin abundantiore Dei gratia visitaretur omnes, quando simul adsunt, & vno lumine micant tot speciosissima tabernacula Dei, tot membra excellentissima corporis Christi. Egregium dictum. Dei tabernacula, & Christi membra eos vocat, qui Deo consecrati sunt, & quidem admodum excellentia, qui etiam si singuli per se luceant, plurimum tamen luce coniuncta, multo maiorem, multoque iucundiorum lucis amplitudinem excitari necesse est, ut iam nihil dubitandum sit, quin post ea gaudia, quæ ex

ipsum

ipsum
ma
due pe
dam
ram
etiam
domu
ra, m
vnusq
sempe
per u
tate n
come
que q
cū vi
nibus
timis
bent.
Iob su
simul
inter
feruo
qui su
quog
fuisse
habet
erum
conu
luptat
adipe
alios

po
h
& ar
sit iu
tate
inte

ipſius Dei contemplatione, & amore percipi ſolent, proxima ſint gaudia, quæ ex fratrum amore, & conſuetudine aſſidue percipiuntur. Optimũ vero huius ſpecimẽ, & viua quedam imago extitit in illa ſanctiſſima B. Iob familia, in qua tam multi filij, & tanta inuicem vincti erant caritate, vt etiam ſua quifque domum haberet, vna tamen omnium domus, vna omnium res videretur; quoniã, vt ait Scriptura, mutua ſibi quotidie per orbem conuiuia exhibebant, vnusquisque in die ſuo: ex quo fiebat, vt & ſimul omnes ſemper viuerent, & iucundiſſime viuerent, nepe inter perpetuas epulas. Sorores autem quamquã fratres ſuos inuitare non poterant, inuitabantur tamen ipſæ à fratribus, vt comederent, & biberẽt cum illis. Sic igitur religioſus quifque qualiſque ſpirituales quaſdã epulas aliis fratribus quibuscũ viuit, & verſatur, aſſidue præbet, non ex vilibus, communibusq; cibis, ſed ex virtutibus, ex ſermonibus, ex factis optimis; idque in orbẽ, quoniã omnes omnibus tales ſe præbent. Quare hoc quoq; nos amplius habemus, quod filij illi Iob ſingulis diebus vna ſingulorum menſa fruebantur, nos ſimul, & eodem tempore, omnium. Quinimmo ſi qui ſint etiã inter religioſos, vt ſorores illæ in ſexu, ita ipſi in virtute, ac ſeruore paulo infirmiores, & imperſectiores, cuiuſmodi ſi qui ſunt, pauciſſimi omnino ſunt aliorum reſpectu (nam illas quoque ſorores tres tantum fuiſſe, maſculos vero ſeptem fuiſſe legimus) hi licet non eam fortaiſſe virtutum copiam habeãt, qua aliis conuiuium exhibere queant, hoc tamen lucrum ex fraternã coniunctione faciunt, quod ab aliorum conuiujs minime excluduntur, ex quibus tum præſenti voluptate afficiantur, tum etiã paulatim proficientes, & quaſi adipe, ac pinguedine repleti, tales ſe reddunt, vt ipſi quoque aliis deinde eadem aliquando conuiuia dare poſſint.

Iob. x.

De religioſi oblectatione ex ſtudijs litterarum.

CAPVT XI.

POſt ſpirituales voluptates, quæ ſupernaturalẽ omnino habent originẽ, ſequuntur eæ voluptates, quas ſciẽtiarũ, & artium variarum doctrinæ pariunt, in quibus etiã quãtaſit iucunditas, ex duobus cognofci poteſt, primũ ex nobilitate, cum ea ſtudia & nobiliſſimæ partis, id eſt, mentis, atq; intelligentiæ ſectus ſint, & eã partẽ viciffim ornent, ac mirabiliter

Iuit. me-
ta.

2. Pol.
cap. 5.

biliter illustrēt: deinde ex hoc, quod naturā humanā intente attingunt. Etenim, ut ait Aristoteles, omnis homo natura trahitur, & ducitur ad cognitionis, & scientiæ cupiditatem: cuius ille hoc signū affert, ex amore sensuum, maxime autē eorum, qui maxime seruiūt cognitioni, ut visus, & auditus. Igitur hac posita tanta hominis inclinatione ad sciendum; magnā deinde necesse est ex scientiis sequi voluptatem. Ita enim euenit cuique rei, ut eo opere præcipue gaudeat, quod ei præcipue propriū, eiusque naturæ consentaneum est, ut auiculæ volando, pisces natādo; quod idem faciunt hominis sensus, ut oculi vidēdo, gustus vescendo, aures audiendis concentibus. Cur non igitur, & multo etiam magis, ratio, atq; ingenium intelligendo, ac veritate inuestiganda, quod est eius propriū pabulum, pastusque suauissimus? Quā ob causam nō dubitauit Aristoteles id dicere, qui voluptate frui, & tristitia carere velit, nullū aliud esse remediū, quam philosophiā: eius enim multas, & omnino magnas esse delectationes. Quod dictum nemini mirū videbitur, qui earum rerū, quæ in philosophia tractantur, & multitudinem, & amplitudinē, & pulchritudinem etiā quādam perspiciat. Etenim si vere cogitem⁹, cum philosophia nihil aliud sit, quam naturæ inuestigatio, quā late patet, & quam pulchra est vniuersa natura, tam etiam patet, & tam admirabilis est ipsa philosophia. Nihil enim in illa est quod hæc scientia non scrutetur, ac peruestiget. Primū quatuor illa principia, & causas, quæ ad omnia efficienda concurrūt: deinde tēpus, motum, locum, res ita semper præsertes, & tamē adeo obscuras, & inuolutas: tum verō hominis totius fabricationē, animā, corpus, & omnes veriusq; partes, & facultates: deniq; quæ in terra, quæve in aere sunt, ut ventorū, fulminum, pluuiarū originem, postremo celi ipsū, & ea tam multa, quæ ad eius notitiā pertinent, magnitudinē, perspicuitatem, lucem, numerū orbium; præsertim vero motū ita constātem, ac ratum, & efficientiam ad conseruationē, & salutem rerū omnium. Quæ cum tā multa sint, & præter hæc, alia etiā innumerabilia cognitu incedissima, potest ne aliquis dubitare, quin animus eius in diuersas tā magnas, tam admirabiles, & cōmuni hominū captū ita remotas intuens, atq; in omnes partes, orasque circumspiciēs, in maximis sepe delectationib⁹ viuat. Quid enim absurdius, quā cum oculorum, vel aurium ræta sit vis acque voluptas, animi ipsius, per quem & oculi, & aures gaudent, nullam

nullam esse putare? Nam si eleganti equo, exēpli gratia, vel patula arbore intuenda oblectamur; cur nō maior sit oblectatio, cum vel equi, vel arboris naturā, & essentiā animo contemplamur, in qua contemplatione & illa insunt, quæ oculis videntur, & insuper alia multo maiora, & meliora? Etenim ve imago, aut tabula bene picta omnes quidem tenet, sed eū præcipue, qui pingendi arte peritus sit, quiq; in ea non colores tantum, ac lineamenta inspiciat, sed eorum etiam rationem intelligat, ac tum vmbrarum, tum partium eorumque convenientiam, aptitudinem, mutuāque inter se colligationem notare possit: ita in rebus omnib⁹ vulgares quidem homines externū modo corticem spectant, eoque adeo capiuntur; doctiores autē aliquid interius perspiciūt, quæ earum natura, quæ vires, quam apta dispositio; quæ ut sunt longo interuallo præstantiora, sic etiam iucundiora. Quæ omnia cum quemuis capere possint, & adeo caperent veteres illos philosophos, vt nihil beatius putarēt otio literato, tum deinde religiosi nescio quod dulcius habere possunt condimentū, quod illi nō poterant, vt cum illa non tam naturæ opera, quam Dei, qui auctor est naturæ, aspiciant, ita contuescant, vt in his operibus artificis potētiam, sapientiam, amoremque agnoscant, & quali oculis ipsis videat, qua cogitatione quid dulcius, aut etiam quid vtilius?

Hactenus de naturalium rerū cognitione; ex quibus facile intelligitur, quanto maiorem porro iucunditatem necessario efficiat diuinarū rerum cognitio, quam nobis præstat Theologiæ lux. Cuius quidē scientiæ triplex quodammodo, factus est, vnus eius partis, quæ Scholastica dicitur, quæ ratione, ac via, atq; eo ferme modo, quo humanæ disciplinæ cōscripta, & tradita est, de cui⁹ dulcedine quid maius dici potest, quā hoc, materiam ei subiectam solū esse Deū? Hæc enim omnia, quæ de illo numine ab hominis ingenio cognosci possunt, cōplectitur, vnitatem, infinitatem, potētiam immensam, simplicitatē, scientiā, quam nihil latet, prouidētiam, qua tum reliqua omnia, tū maxime hominū salutē gubernat. Deinde vero quosdā eius processus, tum interiores, quib⁹ tres personæ in vna constituuntur essentia, tum exteriores, quæ est ipsa rerū creatio: quo in genere cū principem locū teneant angeli, eorū quoque natura, præstantia, ordinesque in multas diuisi classes studiose inuestigantur. Homo vero, quod est alterū Dei opus, dignitate secundum, ipse quoque longū in hac disputatione argumentū, locum-

que obtinet; quis eius finis, quæ ad huc finem vitæ, & adminicula, gratia in primis, tū Dei præcepta, ac leges, tum etiam virtutes, & illæ, quæ ideo theologales vocantur, quia Deum ipsum petunt, & aliæ morales, inter quas de iustitia, ac de eius partibus longissima disputatio, qua omnia Christi aut viri officia in dando, accipiendo, rebusque contrahendis continentur. Illa vero theologix pars vberissima, & iucundissima, qua totum mysterium humanæ carnis à Dei verbo susceptæ explicatur: deinde quod huic, quasi effectus causa, coniunctum est, sacramentorum quoque vis tractatur, eorumque materia, forma, efficacia, denique etiam ceremoniæ exponuntur, qui sunt quasi alvei, per quos omnis virtus ex Christi passione in homines deriuatur. Quamobrem si eorum, qui in cælo degunt ideo beata vita est, quoniam in Deo semper mentem defixam tenent, quid iucunditatis necesse est habere hanc scientiam, quæ eundem Deum tota pertractat, nisi quod illud interest, quod in cælo perspicue, nulloque interposito velo conspicitur, hæc vero scientia non quidem aspectu, sed rationatione, certissimis tamen fidei fundamentis nixa in eodem Deo desigitur?

In psal.
145.

. Conf.
9. 4.
Epist. 4.

Ser. 67.
Cant.

Atque huic materia similis, dignitate etiam, & auctoritate superior est sacra Scriptura, altera ex tribus, quas proposuimus, theologix partibus. Hanc vero Augustinus iure & merito delicias, ac diuitias spiritus nostri appellat: diuitias quidem ob plenitudinem, copiamque omnium bonorum, quibus abunde animus hominis ad omnem virtutem instruitur, & eruditur: delicias autem propter incredibiles, quæ in ea latet, dulcedinem, quam etiam ob causam idem alio loco easdem litteras de cæli melle melleas; & de Dei lumine luminosa vocat. Hieronymus autem ea epistola, qua Rusticum monachum ad optimam vitæ rationem informat, eas pomario comparans, ipsum hortatur, vt varietarum poma decerpatis, his vtatur deliciis, harum complexu fruatur. Bernardus quoque hos Dei sermones epulis comparat, quæ triplici emineant, vt ille ait, gratia, deliciofa ad saporem, solida ad nutrimentum, efficaci ad medicinam, quoniã & ex eo quod suauiter sonant, affectum mulceant, & de sensuum vbertate mentem impingent, ac nutriant, & de altitudine mysteriorum dum intellectum stimulant & exercent, & terrent, miro modo tumorem sanent inflatis scientiæ. Illud vero optimū, quod Abbas Serenus apud Cassianū ita differens inducitur, vt diuinam hanc scripturam

ram
gont
vlti
pro
quar
& tam
redda
accep
nisi ex
runt;
Cassia
script
bere p
qui re
quoq
da: ex
iulim
gorio
poten
licius
uari
ad pe
vt me
velata
altior
iam d
ligio
tias: c
milia
aliis c
quæ o
quæ r
iucun
cum l
& phi
uhibi
non h
sumi
nō sy
ribus
u. ari
que v

ram opimo, & fertili agro comparandam dicat multa gi- *Coll. 8.*
 gnenti, & proferenti, quorum alia ita vt nascuntur, cruda, *c. 3.*
 vlti sunt, alia, nisi pri^o flānis mitigata, ac mollita fuerint,
 propter asperitatem, vel minus grata sunt, vel etiam noxia:
 quaedam vero ad vtrumque apta, vt nec incocta displiceāt,
 & tamen ignis calore lenita magis arrideant, & salubriora
 reddātur. Sic enim sacras litteras quādā continere, quę ita
 accepta vt voces sonant, pascunt, ac nutriūt; alia vero, quę
 nisi explanatione aliqua extenuentur, damnū potius affe-
 runt; nonnulla etiā esse ad vtrumq; vsum communia. Hęc
 Cassianus, & vere: hoc enim distāt scripta illa ab hominum
 scriptis, quod homines quidē voces tantum, & verba adhi-
 bere possunt ad animorū sensa expromenda, Deus autem,
 qui rerū etiam, & factorum auctor, moderatorq; est, ip̄s
 quoque rebus, factisq; vtitur ad mentis s̄ræ arcana indicā-
 da: ex quo multiplex ille scripturarū sensus existit, qui cu-
 iusmodi sit, & quā multa refertur dulcedine, optime à Gre-
 gorio declaratur in illum B. Iob locum. Tunc super omni- *16. Mo.*
 potentem deliciis afflues. Super omnipotentem, inquit, de- *c. 9.*
 licis affluere, est in amore illius, Scripturæ sacræ epulis fa-
 tiari: in cuius nimirum verbis tot delicias inuenim⁹, quot
 ad profectū nostrum intelligentiæ diuersitates accipimus,
 vt modo nuda nos pascat historia, modo sub textu litterę
 velata medullitis nos reficiat moralis allegoria, modo ad
 altiora suspendat contemplatio, in præsentis vitæ tenebris
 iam de lumine æternitatis intermicans. Talis est igitur re-
 ligiosorū vita inter has fere perpetuas, continentesq; latti-
 tias: quam eorum felicitatem verā, & solidam præclare ho- *Ho. 69.*
 milia quādā describit Chrystostomus, in qua cum multa de *in Mat.*
 aliis cœnobij gaudiis differuisset, post eam delectationē,
 quę orādo, & contemplādo percipitur, hęc etiam reponit,
 quā sacra hęc studia afferūt. Diuinis, inquit, libris affixi,
 iucundissime afficiūtur. Choro enim soluto plerumq; alius
 cum Isaia colloquitur, alius cum Apostolis, alius lectitat,
 & philosophatur de Deo, de creaturis, de visibilibus, de in-
 visibilib⁹, de vilitate huius vitæ, de beatitudine futurę. Ita
 non brutorū animalium decoctas sibi carnes, vt alantur, as-
 sumūt, sed Dei verba melle, atq; fauo iucundiora. Hoc mel
 nō sylvestres apes collegerūt, nec digestū more suo aluca-
 ribus immiserūt, sed spirit⁹ gratia cōstituens pro fauis alu-
 carib⁹, atq; fistulis in animis sanctorū imposuit, vt quicū-
 que vult, cōtinue possit comedere. Ili igitur apes imitari,
 crorum

sacrorum librorum fauos circumuolant, magnam inde voluptatem carpentes. Haecenus Chrysostomus.

Restat tertius horū studiorū fructus ex accurata sanctorum patrum lectione, qui doctrina, sanctitate, eloquentia etiam excellentes, tam multa nobis monumenta reliquerunt, ut iis versandis vix hominis vita sufficiat, nō modo ei desit in quo tempus iucunde consumat. In quo ipso, quasi ad leuandā satietatem hoc etiam egisse Deus videtur, ut quem admodum in magno cōuiuio alium aliā dapes sapore habent, ita illis, quos dixi, tantis auctoribus suum cuiq; inefcer suauitatis genus. Etenim si Græcos inter se conferre velimus, Basilij stylus doctrinā redolet, ac præceptis sanctitatis mirifice abūdat. Profundior vbiq; Nazlanzenus, atq; in altissima mysteria sese vltro inferens, cū magno verborum ac rerum pondere. Athanasius lenior, sed tamen plenus, ac sermone temperato sibi semper similis, multaque cum auctoritate docens. Epiphanius contra hæreses acer, Theodoretus in scriptura interpretanda diligens, & planus. Damscenus doctissimus, atque in difficillimis fidei dogmatibus enodandis aptissimus. Chrysostomus vero, ut suo nomine præ se fert, disertus, ac popularis, & in audientium animos influens, atq; eleganti verborū copia quasi pleno eloquentiæ flumine in omnem partem impellens. Inter Latinos Cypriani oratio pura, & copiosa, nihil tamen redundans, plenæ dignitatis, & ponderis, denique, ut de ipso testatur S. Hieronymus, instar fontis purissimi, dulcis, & placida incedens. ut merito Augustinus quoque eum Doctorem suauissimi appellet. Ambrosius autem suum ipse quoque habet dicendi genus, sententiarū vbertate refertum, verbis fluens lectissimis, ac præterea numeris suis aptissime astrictum, ut plane vel theologum oratorie, vel oratorem theologice dicere audire videaris: de cuius dulcedine quid maius dici potest, quam quod ab ipso Deo grandi prodigio præsignificata sit iam tum, ut accepimus, cum infantis in ore apertum exaratum confedit: Hieronymi quoque sermo doctus, & antiquitatis exemplis abundans, multoque acumine, deinde, quod ceput est, ad omnia exprimenda apprime factus, siue scriptura ad verbum interpretanda, siue præcepta omni vitæ generi præscribenda, siue quidpiā laudandum, aut vituperandum sit, siue deniq; aliquis ad virtutem cohortandus, in quibus omnibus ita valet, ut plane illa cœlestis eloquentia videatur. Augustin⁹ autem vberimus, copiosissimus, lenissimus

Epist. 13.
2. doct.
Christ.
c. 40.

idem
ciones
struit,
merof
ielta
structa
fice ex
militu
tem de
demul
re poss
scaten
habet,
contes
sus or
tem qu
cenlen
omnib
disquo
vnus
obrep
Quod
gredi,
tuffet.
bus: im
buntur
que vi
oua lan
clit. S.
siesi v
præfer
acum
sue: d
ligio s
na, tu
& plur.
H
c

Idem ad arduas quasuis quæstiones, idem ad populares cõ-
 ciones aptissimus, in quibus multa cū gratia & mentem in-
 struit, & mouet voluntatem. Leone vero quis grauior, nu-
 merosior, atque, vt sic loquar, rotundior? cuius oratio ma-
 iestate plena, & quibusdam quasi verborum fulminibus in-
 structa: Gregorius totus vbiq; moralis, quo in genere miri-
 fice excellit, idemque suauissima quadã exemplorum, ac si-
 militudinũ copia lectorem retinens, eumque tum ad virtu-
 tem doctrina erudiens, cum etiã styli lenitate, ac varietate
 demulcēs. Quid de Bernardo dicamus, quem vere appella-
 re possumus plane mellitum, qui spiritualibus documentis
 scatens, iisque optimis, ac perfectissimis, id etiã præcipuum
 habet, vt ira scripturas sacras in suum stylũ immisceat, &
 contexat, vt vel ipse scripturę verbis loqui, vel scriptura ip-
 sus ore sonare videatur, quæ res vna cum lepore grauita-
 tem quoque, ac vim habet mirabilem: Itaq; ne pluribus re-
 censendis longiores simus, id apparet, quod antea posui,
 omnibus istis Patribus suã cuique inesse formã oblectan-
 di, quod ad delectationis cumulum accedit, vt tamquã in
 vnus hortis satiati ad alterius hortos trãseam⁹, et, si quod
 obrepat fastidium, tantæ varietatis vicissitudine leuemus.
 Quod si dum ij adhuc in terra viuerent, cum singulis con-
 gredi, eosque tãtos viros audire, magna quædam voluptas
 fuisset, cur non idem etiã existimetur, iis in cælo viuenti-
 bus: immo vero multo etiam magis, cum & illis, quæ scri-
 buntur, acrius quoddã studiũ, ac lima adhibeatur, quã iis,
 quæ viua voce ex tempore profunduntur, & eorum gloria,
 qua tam fruuntur, maiorem scriptis ipsis auctoritatem cõ-
 cedit. Satis igitur de triplicis huius theologiæ fructu dictũ
 sit, si vnum illud addiderimus. Cum enim ad res diuinas, &
 præsertim ad sacras Scripturas percipiẽdas, nõ tam ingenij
 æquine, solertiaque nitendum sit, quam humilitate, & as-
 tuetudine diuturna spiritualium sensuum, satis apparet, re-
 ligiosos quosque tanto aptiores esse ad ea haurienda sola-
 ria, quanto ad virtutes illas, quæ huc ducunt, comparandas,
 & plura, & efficaciora habent adiumenta.

*De gaudio, quod ex proximorum profectu re-
 ligiosi capiunt,*

CAPVT XII.

HABENT etiam religiosi plerique aliud solatij genus,
 H cui nequaquã conferenda est vlla carnalis, aut terrena
 voluptas,

- voluptas, cū animas, in quibus excolēdis elaborarint, vel ex vitiiis ad sanctitatem se se conuertere, vel in ipsa sanctitate quotidie magis proficere, & in omni virtute efflorescere vidēt. Quæ quidē res quāta animo affert gaudia: quas enim ex ipsis interdū oculis lacrymas elicit? Etenim sī, vt ait Propheta, exultat victores capta præda, quāto maior esse debet exultatio in talib⁹ victoriis, & in tali præda? Nā illic quōdā alterius partis bonū, alteri⁹ damnū est: hic cum nostro fructu proximorū quoque fructus coniungitur, atque hoc ipsum proximorū bonum, nostrū quoque auget gaudiū. Testatur hoc etiā labor, sollicitudo, cura, qua sæpe, atque adeo vt plurimū, constare solent eiusmodi fructus: de quo Paulus Apostolus ad quosdā discipulos suos ita scribit, Filioli, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Parturiēti se comparat mulieri, quod significat morā, & laborē & cruciatū etiā, qui in eiusmodi opera sæpe intercurrit. Itaq; non dubitandū est, quin in hunc etiā partem conueniat illud, quod est à Domino dictum, Mulier cū parturit, tristitiā habet, cum autē peperit, iam non meminit pressuræ, quia natus est homo in mundū. Hic vero maior est etiā lætitia, quia non natus est homo in mundum, sed verius in cælū: vita enim corporis breuis est, vita autem animi sempiterna. Quid igitur sentire nos oportet in hoc sempiterno fructu, cum videamus philosophū ethnicum in discipulorū profectu exultare, & ita iudicare, eā esse iustissimā causam exultandi: Si agricolā, inquit, arbor ad fructum perducta delectat, si pastor ex fatu gregis sui capit voluptatē, si alium suū nemo aliter intuetur, quā vt adolescentiam illius suam iudicet, quid euenire credis iis, qui ingenia educauerunt, & quæ tenera formauerunt, adulta subito videant? Hęc ille de eo fructu, quem cognoscere potuit, temporalis, breui, & caduco: noster autē fruct⁹ spiritualis, & immortalis. Quare si, vt Saluator testatus est, gaudiū est in celo super vno peccatore pœnitentiā agente, non eadem quoque causa erit lætandi in terris, seu cū hominem ad pœnitentiā cōuertit, seu cū pleno gradu ad perfectionē cōtendere cœnimus? Multæ enim concurrūt lætitiæ rationes. Dei in primis honor, proximi sal⁹, quæ vt nos ipsos diligere iubemus, deinde maximū quoddā, gratissimūque spectaculum diuinæ bonitatis, & clementiæ, & patientiæ in perdita ouicula non solū tolerādā, sed etiā super humeros reportādā: cuius quidē clementiæ nos ipsi testes, & spectatores sum⁹. Dene-

Esa. 9.

Gal. 4.

Ioan. 16.

Sen. ep.

34.

Luc. 15.

que il
neris
vt cur
Ego p
quid
que o
Quid
quod
inter
lippen
modo
pellae
& gau
nostr
cūis g
que in
verfen
dum p
dictū
gaudi

M
maxim
star et
tillim
patren
aur ag
nillo
quit, v
& vol
sunt q
Hęc,
tima
cax, c
ritati
mitta
prom
nostr

que illud quoque accedit, quod tam præclari operis, ac muneris nos etiã ipsos aliquo modo participes esse sentiam⁹, ut cum Paulo dicere, & quodãmodo gloriari nobis liceat, *1. Cor. 3.* Ego plantaui. Est autem hoc vel maxime naturale, ut in eo quisque delectetur, idque diligat, in quod aliquid studij, atque operæ contulit, eoque magis, quo ea res præclarior est. Quid autem maius, quam alios homines sanctos efficere, quod non modo proprium est Dei opus, sed etiam maximũ inter eius opera? Itaq; quomodo exultabat Paulus in Philippensibus, Gaudium meum, inquit, & corona mea. *Phil. 4.* Quomodo in Corinthiis, quos gloriam suam in die Domini appellat: Ad Thesalonicenses vero, Quæ est, ait, nostra spes, *2. Cor. 1.* & gaudiũ, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dominum nostrum Iesum Christum estis in aduentu eius? Vos enim estis gloria nostra, & gaudium. Quare cum religiosi plerique in hac animarum messe tam attente versentur, & ita versentur, ut tam multa habeant ad fructum in eis faciendum propria adiumenta, de quibus superiore libro à nobis dictũ est, id etiam sequi necesse est, ut hæc eis solatia, hæc gaudia sine dubio certa, & perpetua sint. *1. Thes. 2.*

De centuplo religiosiis promisso.

CAPVT XIII.

MAGNA sunt omnino, quæ hæctenus de religiosæ vitæ suauitate dicta sunt. Sed restat adhuc quiddã multo maximũ, in quo videlicet sunt omnia, & quod omniũ instar esse debet: id autem est amplissimũ illud, ac magnificentissimũ Veritatis ipsius promissum, Omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, aut fratres, & sorores, aut domum, aut agros, centuplum in hac vita accipiet. De quo promisso recte illa à Bernardo scripta sunt. Hæc sunt, inquit, verba, quæ contemptum mundi in vniuerso mundo, & voluntariam persuasere hominibus paupertatem. Hæc sunt quæ monachis claustra replent, deserta anachoretis. Hæc, inquam, sunt verba, quæ Aegyptum spoliant, & optima quæque eius vasa diripiunt. Hic sermo viuus, & efficax, conuertens an imas felici æmulatione sanctitatis, & veritatis promissione fideli. Quamobrẽ cum & tanta res promittatur, & is qui promittit, nec fallere, nec obliuisci etiam promissum possit, diligenter est nobis hic quasi thesaurus noster inspiciendus, & pertractandus, ut quæ in eo bona continen

*Mat. 19.**Ser. ecce nos reliq.*

Col. ult. c. ult. continentur, cognoscamus. Cassianus quidem collatione extrema, qua Abbatem Abraham differentem inducit, ita plane, atque expresse, ut sonat, hoc putat intelligendum, ut etiam ipsa quantitas eorum, qua reliquimus, multiplicetur. Centuplam namque, ait, fratrum, pariterque recipit quantitatem quisquis patris ynius, vel matris, seu filij pro Christi nomine, caritate contempta, in omnium qui Christo seruiūt, dilectionem sincerissimam transit, pro vno scilicet tot inueniens patres, fratresque feruentiore, ac praestantiore sibi affectione deuinctos. Multiplicata etiam domorum, atque agrorum possessione ditabitur quisquis vna domo pro Christi dilectione reiecta, innumera monasteriorum habitacula tamquam propria possidebit, in quacunque orbis parte velut in suae domus iure succedens. Quomodo enim non contuplum, & si Domini nostri sententia superadiici aliquid fas est, plus quam centuplum recipit, qui decem, vel viginti seruorum ministeria infida, & coactitia derelinquēs, tot ingentiorū, ac nobilium spontaneo fulcitur obsequio: Praeterea Cassianus, & luculente, quem tamen ne quis de illis modo religiosus loqui arbitretur, qui certos redditus in commune obrinent, de omnibus plane loquitur, etiā iis, qui euangelicā hanc paupertatem ita seruāt, ut neque priuatim, neque communiter aliquid possideant: nā his quoque videmus centuplum suum reponi ex elemosynis, quas eis fidelium hominum pietas benignae suppeditat. Testatur hoc Beda in homilia quadam, vbi de religiosa hac paupertate differens, sic ait. Ad letissima, inquit, Domini, & Saluatoris nostri promissa conuertamus auditum. Videamus quae tantae gratiae pietatis, non aeternae tantummodo vitae praemia suis sequacibus, sed & praesentis munera pollicetur eximia. Omnis, inquit, qui reliquerit domum, vel fratres, aut agros propter nomē meū, centuplum accipiet. Qui enim terrenis affectibus, siue possessionibus pro Christi discipulatu renūciauerit, quo plus in eius amorem profecerit, eo plura inueniet, quae se interno suscipere affectu, & suis gaudeat sustentare substantiis. Hic igitur est primus gradus huius centupli in his ipsis externis. Tamen sunt etiā alia multo maiora & optabiliora, quam haec externa, id est, interiora illa bona, interior suauitas, ac satietas, quae longo interuallo omnē terrenā superat suauitatem. Hoc sentit Hieronymus, cumque promissi illi sensum esse confirmat. Qui, inquit, carnalia pro Salvatore dimiserit, spiritalia recipiet, quae comparatione, & merito

De nat. S. Benedicti.

Lib. 3. in Matt.

Lib. 3. in Matt.

Lib. 3. in Matt.

Lib. 3. in Matt.

Lib. 3. in Matt.

Lib. 3. in Matt.

Lib. 3. in Matt.

Lib. 3. in Matt.

Lib. 3. in Matt.

Lib. 3. in Matt.

Lib. 3. in Matt.

Lib. 3. in Matt.

Lib. 3. in Matt.

mentio
 merus co
 si adeo te
 quarend
 ro ma
 tur. Ita
 quam q
 propinq
 te denic
 capieba
 ctam. p
 Gregori
 hoc cen
 nobis ha
 gaude n
 quibus
 quiq; n
 multipli
 qu, te
 leno, ce
 sectio d
 atq; te
 tam ea
 ad aetern
 dedit, q
 get, et
 quod n
 tit, diu
 quantita
 uenit, n
 centupl
 tinenti
 uicem
 quoque
 habuit,
 adoptio
 Patris,
 tatione
 ter, me
 ciudin
 succed
 vestra

merito suis, ita erunt, quasi si paruo numero centenarius numerus comparatur. Quid igitur amplius querimus? Etenim si ideo terrena ista experuntur, ut nos oblectent, & si in iis inquirendis oblectationi nostrae se iungimus, habemus ubi multo maior delectatio, veriusque & uberius gaudium inueniatur. Ita enim affirmat Dominus, quanta erat illa voluptas, quam quisque ex parentibus, quam ex fratribus, reliquisque propinquis, quam etiam ex agrosu[m] amantate, vel vbertate, denique ex reliquarum rerum omnium possessione, & vsu capiebat, eam ipsam, & praeterea centupla proportione adauctam, percepturum ex religione. Hoc enim illud est quod Gregorius quoque quoda[m] loco dixerit, sed hoc etiam addit, hoc centuplum in eo consistere, quod nimirum gignitur in nobis habitus quida[m] animi ita gaudentis, immo multo amplius gaudentis paupertate, qua[m] homines cupidi, & auari gaudeant quibusuis diuitiis, & terrenaru[m] rerum copia. Sanctus, inquit, quisque non ideo terrena deserit, ut haec possidere in hoc mundo multiplicius possit, quia quisque terreno studio terram relinquit, terram non relinquit, sed appetit. Nec qui vna vxore deserit, centum recepturus est, sed per centenarium numerum perfectione designatur, quia quisque pro Dei nomine temporalia, atque terrena contemnit, & hic perfectionem mentis recipit, ut iam ea non appetat, quae contemnit, & in sequenti seculo ad aeternae vitae gloria[m] peruenit. Centies itaque recipit quod dedit, qui perfectionis spiritum accipiens, terrenis non indiget, etiamsi haec non habet. Ille autem pauper est, qui eget eo quod non habet. Nam qui & non habens, habere non appetit, diues est. paupertas quippe in inopia mentis est, non in quantitate possessionis. Nam cui cum paupertate bene conuenit, non est pauper. Similia sunt apud Cassianu[m], qui de hac centupla dulcedine sic loquitur, Recipietur sane etiam de continentia coniugali maior centuplo suauitas ab illa, quae eis inuicem per commixtionem sexuum praebatur: proleptitia quoque illa, quam in vnius agri, ac domus possessione quis habuit, centuplo maiore diuitiarum gaudio perfruetur, qui in adoptionem transiens filiorum Dei, vniuersa quae aeterni sunt Patris, ut propria possidebit, & affectu, atque virtute ad imitationem veri illius filij proclamabit, Omnia quae habet Patris, mea sunt, nec iam cum vlla carnali distentionis, aut sollicitudinis cura, sed securus, ac laetus, velut in propriis ubique succedit, audians quotidie ab Apostolo sibi praedicari, Omnia vestra sunt, siue mundus, siue praesentia, siue futura: & a Sa-

Hom. 18.
in Exod.

Col. vlti.
cap. vlti.

1. Cor. 3.

lomone, Fidelis viti totus mundus diuitiarum est. Habet ergo istam centupli retributionem in magnitudine meriti & in discretione tam incomparabilis qualitatis expressae. Neque enim si pro aëris, aut ferri, aut vilioris cuiusquam metalli certo pondere, tantundem ponderis, sed aut quicquam reddidisset. non etiam amplius, quam centuplum retribuisse videretur. ita cum pro cōtemptu voluptatum atque ueritatis iucunditas repensatur, etiam si ipse sit numerus, centuplo tamen hæc maior, atque præclarior est. Hæc ex Calfrano. Augustinus autem non solum hæc eadem probat, sed illud quoque asserere non dubitat, maiorem fore hanc iucunditatem centupla: hoc autem numero, ut omnium perfectissimum, omnia esse comprehensa quæcumque vel haberi, vel operari possunt, ut fiat in istis quod ait Apostolus, Quasi nihil habentes, & omnia possidentes. Alio vero loco tum hoc repetitum illud etiam adiungit, quod huius centupli gaudium cumulat, ne pauperes quidem, qui nihil, vel perparum reliquerunt, ab ista felicitate exclusos esse, sed omnibus hanc, quam diximus, nam amplam, tam vberem iucunditatis remunerationem communem fore. Sic enim in illius psalmi locum. Illic passeret nidificabunt, interpretatur, ut eiuſmodi passeret minuta quippe auiculæ, sint pauperes, ac parui, qui audiunt in Euangelio, vado, vende omnia quæ habes, & veni sequere me, toto id animo amplexi, decreuerunt non iungi vxoribus, non macerari cura filiorum, non habere proprias sedes, quibus deligarentur, sed ire in vitam quandam communem. Quis igitur, inquit, dimiserunt isti passeret? Quid magnum dimiserunt? Alius se conuertit, dimisit cellam patris sui in opem, vix vnum lectum, & vnam arcam. Non illi insultemus, non dicamus. Nihil dimisisti. Non superbiat qui multa dimisit. Petrus ut sequeretur Dominum, nouimus quod piscator erat, quid potuit dimittere? Vel frater eius Andreas, vel filij Zebedæi, Ioannes, & Iacobus, etiam ipsi piscatores, & tamen quid dixerunt? Ecce nos dimisimus omnia, & sequuti sumus te. Non ei dixit Dominus, Oblitus es paupertatem tuam? quid dimisisti ut totum mundum acciperes? Mulum dimisit, frater meus, multum dimisit. Non solum dimisit quicquid habebat, sed etiam quicquid habere cupiebat. Quis enim pauper non rurgescit in spe seculi huius? quis non quotidie cupit augere quod habet? ista cupiditas præcisa est. Ibat in immensum, accepit modum, & nihil dimissum est? Prorsus totum mundum dimisit

Epi. 89.
quæst. 4.

In Psal.
103.
conſ. 3.

Calfrano

Augustinus

Augustinus

Augustinus

dimisit
habent
eiunt q
Hæc
nibus
voluptat
sed cen
magou
gradus
mundu
Deum
per hoc
nia rel
merces
ratione
etiam e
nullam
nus ipse
posse
tamqu
Cui pos
ipse fib
rire. Pe
plum D
sius De
possum
posse
drofius
omnia
et qu
certos
ra per
deus n
cum te
que res
moda
bus co
monio
cuius
mus. H
inter c
bus in

dimisit

dimisit Petrus, & totum mundum Petrus accepit. Quasi nihil habentes, & omnia possidentes. Faciunt hoc multi. Ista faciunt qui parum habent, & veniunt, & sunt passeres viles. Hactenus Augustinus. Quare hoc teneamus, religiosus omnibus non solum centupla bona, & centuplam ex iis bonis voluptatem, ac felicitatem in hac ipsa vita promissam esse, sed centupli nomine totum plane mundum. Quod licet adeo magnum sit, & excellens, tamen restat adhuc alius quidam gradus huius centupli: isque summus, quod non solum hunc mundum, & omnia quæ in eo sunt, continet, vt diximus, sed Deum etiam mundi auctorem. Sic enim ait Ambrosius, qui per hoc centuplum Deum ipsum intelligit, quoniam qui omnia reliquerit, Deum possidere incipit, & ipse est, inquit, merces vtique perfecta virtutum, qui non centupli enumeratione, sed perfectæ virtutis æstimatione censetur. Affert etiam exemplum Leuiticæ tribus, quæ quia Domini iussu, nullam inter alias tribus terræ partem habuerat, ideo Dominus ipse ita promisit, & sæpius confirmavit, se eius partem, & possessionem fore. Itaque de hac istorum tam præstanti, tamque iucunda hæreditate, illa etiam vere, & merito addit. Cui portio Deus est, totius possessor est naturæ. Pro agris ipse sibi satis est, habens bonum fructum, qui non possit petire. Pro domibus satis est sibi, vt sit habitatio Dei, & templum Dei quo nihil potest esse pretiosius. Quid enim pretiosius Deo? Ea est portio, quam terrenæ partes æquare non possunt. Quid magnificentius hospite cælesti? Quid beatius possessione diuina? Hæc & alia multa de hoc eodem Ambrosius, idque inter cætera egregie, quanto ditiores sint, qui omnia reliquerunt, quam ipsi diuites huius mundi, qui scilicet quantumlibet possessionum suarum spatia extendant, certos tamen fines habere necesse est, & tributa etiam maiora pendere, quam sint fructus. At vero, inquit, iste nihil possidens nulli nisi Deo militat, supra terram eius est portio, non cum terra decinet, non mari clauditur. Quod si verum est, quæ regum opes, quæ vllius hominis terrenæ diuitiæ, & commoda, & voluptates sunt cum religionis diuitijs, & voluptatibus conferendæ? Hæc ita esse tum aliorum multorum testimonio discere possumus, tum Arnulphi illius Cisterciensis, cuius mirabilem vocationem in eius ordinis historiis legitimus. Hic enim cū in seculo vtpote nobilissimus, & ditissim⁹, inter omnes delicias vitam egisset, deinde Bernardi concionibus impulsus, monasticam disciplinam in Clareuallensi cœ-

In Psal.
118.8.
ecton.

Deu. 10.
c. 18.

nobis professus est: in quo tam paupere, & rigido instituto, cum insuper aliquando viscerum doloribus grauissime cruciatus, diu examinis mutisq; iacuisset, vt ad se rediit, in eam vocem erupit, Vera sunt omnia, quæ dixisti Domine lesu: quod cum sæpius iteraret, omnes qui aderant, stupentes, percunctabantur quomodo haberet. ille autem nihil aliud respondebat, quam illud idem, Vera sunt omnia, quæ loquutus est Deus. Quare suspicibus quibusdam, & ita dicentibus, eum mentis errore ex doloribus affici, & aliena loqui, Ego vero, ait ipse, integra mente hæc protuli, quoniã Dominus in Euangelio testatus est, si quis propter ipsius amorem, mundi diuitiis, & propinquorum consuetudini renunciauerit, fore vt cætipulum accipiat in hac vita; id quod ego nũc re ipsa experior. Etenim hæc ipsa tam ingentis cruciatus acerbitas adeo mihi dulcis est propter spem diuinæ miserationis, quam in ea repositam sentio, vt hac molestia caruisse me nolim, non modo pro illis, quas reliqui, opibus, sed etiam si centum paribus ampliores fuissent. Quod si mihi homini nequam, & peccatori, etiam mei dolores centies dulciores sunt, quã mea pristina felicitas, secularis, quid facient probi, & feruentes religiosi in suis solatiis, & gaudiis spiritualibus? plane enim illa res habet, vt spirituale gaudium quodcumq; sit, etiam in specie centies milies exsuperet omne seculare gaudium etiam in re. Hæc ille, quæ cum loqueretur, admiratos ferunt vniuersos, qui audierant maxime quod homo literarũ rudis tam bene illa & intelligere, & eloqui potuisset; eoque certius omnes cognouisse, non aliunde illa prouenire, quam à sancto Spiritu, qui in eius pectore residebat.

Comparatio religionis, & paradisi.

CAPVT XIII.

LIBET iam his omnibus, quæ de religionis oblectamentis dicta sunt, clausulam adiungere ex Antonio scriptore doctissimo, eodemque sanctissimo. Is enim quodam loco, vbi multa theologice de hoc statu disputat, hoc etiam inter cæteras eius laudes habet, simillimum esse terrestri paradiso, qui locus erat totus gaudij, & voluptatis, ac deliciarum, ipsius Dei, tanti, tamque sapientis artificis manu constitutus, vt homines in eo felicissimam vitam agerent. Itaque in hac etiã auctoris dignitate nihilo inferior est religio, tanta enim res nec ab alio inueniri, quam à Deo potuit, nec ab alio nunc quoque conseruari potest. Illius enim inuentum, ac donum

3. par. 11.

16. c. 10.

§. 11.

nam e
& in v
quoqu
perle
gula
appare
norum
prenti
dem h
omne
quid e
quoqu
oculos
integr
res ma
hic tar
& dig
quod
ex nar
faciles
augen
summ
gus ni
ris inc
lis in r
pidita
stuar
equal
fuisse
quæ e
gorius
ille a
temp
dictu
mus e
villica
sectu
bonu
quia
dem
libus
Mag

num est ista viuendi ratio, tam sancta, tamque salubris, ab eo & in vniuersum hoc vtorum consilium, & deinde in vnoquoque animus, ac desiderium huius disciplinæ, ab eodem perseverantia, & victoria in tentationibus, ab ipso etiam regulari, & instituta, denique ab illo omnia. Ex quo illud etiam appareat, quam perfectum, atque absolutum, omnique bonorum copia affluens esse oporteat id opus, quod à tantæ sapientiæ, tantæque bonitatis fontibus fluxit. Ac in illo quidem horto, atque elegantissimo viridario plantauerat Deus omne arborum genus pulchrum visu, & gustatu suave, ne quidei in omni delectationis genere deesset. Hic vero sua quoque est spiritualium fructuum copia, qui multo iucundius oculos, ac palatū mēris demulceant. Hic enim illa cōscientiæ integræ, ac pacatæ securitas, hic lumen mentis, quo diuinæ res manifestantur, hic orationis, & contemplationis solatia, hic tam multa alia, de quibus ante diximus, & genere varia, & dignitate adeo præstantia. Neque vero deest signum vitæ, quod Antoninus gratiam interpretatur, quod & status hic nō ex natura, sed ex gratia fluit, & in eo tam multæ sunt, tamque faciles viæ ad gratiam hauriendam, & quotidie magis adaugendam. Quin illud quoque conuenit, quod erat in illo summa aëris temperies, nullus immodicus calor, nullum frigus nimium, non fames, non sitis, non febris, non alia corporis incommoda: quæ si ad animum transferantur, responderet in religione illa omnium perturbationū, omniumque cupiditatum tranquillitas, cum ita mens temperetur, atque instituat, ut turbidis illis æstibus vacans, in vno, atque eodem æquabili tenore perseueret; qui status si corpori iucundus fuisset, quanto erit iucundior animo? Quatuor verò flumina, *2. Moy. cap. 27.* quæ ex illo paradiso erumpebant, cuiusmodi sint, docet Gregorius, qui quatuor virtutes significari putat, quia dum iis, ut ille ait, cor infunditur, ab omni desideriorum carnalium aestu temperatur. Illud autem quam congruens, quod à Domino dictum est de viro, Non est bonum homini esse solum, faciamus ei adiutorium simile sibi. Quid enim hoc aliud est, quã *Gen. 2.* utilitas ea, quæ ex fratrum societate tum ad salutis nostræ perfectum, tum ad alia opera proximis utilia percipitur? Vere bonum non est homini ad virtutem aspiranti solitarium esse, quin potius damnosum, & periculosum, quoniã & facilius à demone supplantatur, & ipse citius in cursu fatigatur, & fidelibus consiliis, atque etiam salutaribus exemplis destituitur. Magnum ergo adiutorium ex fraterna societate, & quidem

*Hom. 69
in Matt.*

*Ad ele-
vic. c. 21.*

similius etiam quam illud Adami. Nam illud in natura tantum erat simile, hoc etiam in sexu, in habitu, in moribus, ac denique in omni vitæ instituto. Iam si statum mentis, quod tum ille hominū princeps fruebatur, inspicimus, in eo quodque non parvam inuenimus similitudinem, quam indicat Chrysoſtomus, qui de monachorum felicitate diſcētēs, Adamo illos comparat paradisi regionem incolenti. Cur enim, inquit, isti peius habeāt, quam ille, quando ante inobedientiam in operando paradiso fuit constitutus? Nulla illi secularis erat cura: nulla etiam istis. Integra ille conscientia cum Deo colloquebatur: id faciunt etiam isti, immo vero tanto liberius, quanto maiore fruuntur gratia dono spiritus attributa. Denique huius paradisi delicias, modumque, ac viam eo perueniendi præclare Bernardus exponit, idque ab eo discere possumus, Nec vero, inquit, locum reputes corporalem paradysum hunc voluptatis internæ. Non pedibus in hunc hortum, sed affectibus introitur. Nec terrenarum tibi commendatur arborum copia, sed virtutum vitæque spiritualium iucunda, decoraque plantatio. Hortus conclusus, vbi fons signatus in quatuor capita deriuatur, & ex vna sapientiæ vena virtus quadripartita procedit. Splendidissima quoque inibi lilia vernant, & cum flores apparent, etiã vox tuituris auditur. Illic nardus sponsæ flagrantissimum præstat odorem, & cetera quoque aromata fluunt, Austro spirante, Aquilone fugato. Ibi media est arbor vitæ, malus illa de cantico, cunctis pretiosior lignis sylvarum, cuius & ymbra sponsam refrigerat, & fructus dulcis gutturi eius. Ibi continentia nitet, & sinceræ veritatis intuitus oculos cordis irradiat, auditui quoque dat gaudium, & lætitiã dulcissimã vox consolatoris interni. Ibi quibusdam spei naribus influit iucundissimus odor agri pleni, cui Dominus benedixit. Ibi auidissime prælibantur incõparabiles deliciae caritatis, & succis spinis, ac vepribus, quibus antea pungebatur, vnctione misericordiæ profusus animus in conscientia bona feliciter requiescit. Quæ quidem non inter vitæ æternæ præmia, sed inter temporalis militiæ stipendia deputantur, nec ad futuram pertinent, sed ad eam magis quæ nunc est Ecclesiæ promissionem. Hoc enim centuplum est, quod in hoc seculo seculi contemptoribus exhibetur. Hæc Bernardus, quorum vel sola commemoratio quem non moueat, vt tantis bonis potiri, & in tanta felicitate semper esse velit?

Quamquam cur adeo miremur, religiosum statum magnam

gnam h
multo
dinem
ri velin
imag
beatitud
illius b
ci pute
lixæ B.
perfect
hæc per
nem co
gregat
id deit
firmat
hæc et
ta de r
ita cor
chrum
dam e
bus in
celesti
giosi.
in ince
celo n
neque
conco
natur
Deiq
pinqu
tant
amor
mæ,
que i
dij. q
rus, c
Apol
tura
stem
Chry
dicer
deter

gnam habere similitudinem cum paradiso illo terrestri, cum multo maius illud sit, quod magnam etiam habet similitudinem cum cœlesti? Certe enim si ipsam rei naturam intueri velimus, inueniemus religionem nihil esse aliud, quam imaginem quandam, aut speciem illius supernæ domus beatissimæ, ac felicissimæ, vt quidem huius mundi status illius boni capax esse potuit. Quod ne quis à me temere dici putet, tractat hoc ipsum argumentum diserte, & prolixè B. Laurentius Iustinianus in eo libro, quem scripsit de perfectione monastica, vbi ita ait. In humanis rebus, & in hac peregrinatione, nihil tam efficaciter gerit in se imaginem cœlestis patriæ, quam monastica conuersatio, & congregatio diuino cultui dicata. Quod cum posuisset, pergit id deinde multis rationibus veris, atque euidentibus confirmare, quas ab ipso petere poterit, cui libebit. Atque hæc etiam fuit expressa S. Basilij sententia, qui cum multa de religiosi instituti præstantia disseruisset, ad extremum ita concludit, nihil esse in terris tam magnum, & tam pulchrum, quod ei comparari possit. itaque è solo cœlo petendam eius similitudinem; quoniam sicut in cœlestibus omnibus incorruptio viget, ita viget etiam in religiosis, & sicut cœlestes caritate inter se coniunctissimi sunt, sic etiam religiosi. Prima ergo similitudinis causa, auctore Basilio, est in incorruptione, idest, in castitate; quia quemadmodum in cœlo neque nubunt, neque nubentur, vt Dominus dixit, ita neque in religione. Altera causa est caritas illa, ac summa concordia, quæ est inter omnes cœli ciues, eaque non ex natura, aut ex vlla humana inclinatione, sed in Deo solo, Dei que amore fundata. Quid igitur huic similis, aut propinquius, quam religio, in qua tanta est consensus animorum, tanta communitio omnium rerum, tantus inter se omnium amor, vt, quod sæpe à nobis dici oportuit, non multæ animæ, sed vna anima in multis corporibus esse videatur, idque ipsum non propter naturæ nexum, aut vllius humani studij, qualis est inter mercatores, aut milites, sed caritate nixus, caritate conglutinatus? Hæc enim caritas, cum, vt ait Apostolus, numquam excidat, eademque ipsa in cœlis duratura sit, quæ hic est in terra, iam nunc dum est in terra, cœlestem illum statum quodammodo repræsentat. Quamobrem Chryostomus religiosos laudans, non dubitat ipse quoque dicere eos cœlestem plane conuersationem elegisse, nihiloquæ deterius affectos, quàm sint angeli (hæc enim sunt eius verba)

Cap. 6.

Con. mo. ca. 19.

Matth. 21.

1. Cor. 13.

Libr. 3.

con. vit.

mo. vi.

*Con. mo.
ca. 19.*

quia vt in angelis nulla est inæqualitas, nec dum alij lætan-
tur, alij dolent, sed eodem omnes gaudio gaudent, eadem-
que exultant quiete, sic omnino idem fieri in monasterijs.
Expressius etiam S. Basilius, qui communitatem illam vitæ,
quæ est inter religiosos, comparat ei, quæ est inter angelos,
redditque rationem, quoniam vtrisque sunt eadem diuitiæ,
nèpe spirituales, & omnis materiæ expertes, quæ scilicet sine
vlla diminutione à pluribus possideri possunt. Itaque ob hanc
causam religiosos ait cœlestis vitæ statum egregie effinge-
re, & futuræ beatitudinis dona iam nunc præcipere. Illud ve-
ro quam simile, quod sicut in cælo sunt omnes Deo perfe-
ctissime subiecti, Deique voluntas omnes omnium volun-
tates mirabiliter absorbet, vt ea quasi regula sola mouean-
tur, quocumque mouentur, ita in religione omnis voluntas
propria eradicatur, & euellitur sancto obedienciæ voto, cuius
vi hoc agitur, vt homine interprete voluntas Dei in omnibus
domineretur, & regnet. Accedit deinde etiam paupertas. Nam
apud cœlites illos nulla est cura auri, vel argenti, sed solis
tantummodo diuitijs spiritualibus intenti sunt; quod idem
faciunt etiam religiosi, cum ipsi quoque omnia à se terrena
remouent, & nihil omnino terrenum possident, et que glo-
riantur. Præterea in cœlesti illa regia vnica est omnium oc-
cupatio, vnicum negotium, Deum amare, Deum laudibus ce-
lebrare. At hoc etiam conantur, & student religiosi. hanc
enim ob causam mundum reliquerunt, vt vacarent, & viderent,
quoniam suavis est Dominus, eique toti adhererent
eamque rationem ait Dionysius fuisse, cur ab initio Mona-
chi sint appellati, quoniam cum hoc nomē ab vnitate veniat,
eo significata est vnitatis illa, quam cum Deo religiosa discipli-
na efficit. Itaque vt Augustinus dicit, eos, qui in cælo sunt,
ideo beatos esse, quoniam nihil aliud agunt, nisi hoc, vt Deū
laudent: nam, vt ipse ait non arant, non teminant, non molunt,
quod hæc opera necessitatis sint, ibi autem necessitas nulla
est: non etiam furantur, non deprædantur, non adulterant, us,
quoniam hæc opera sunt iniquitatis, ibi autem nulla iniquitas
est: sic de religione dici potest: nam alterum quidem caput,
quod iniquitatem continet, hic locum non habet, alterum au-
tem quod ad necessitatem pertinet, cum magna ex parte præ-
cisum est, resecta cupiditate, tum ita institutum, vt ad ipsius
Dei gloriam dirigatur; quod cum fit, vt idem Augustinus do-
cet non cessatur à Dei laude, quoniam hæc ipsa ad Deum re-
lata, Deum laudant. Sic enim, inquit, laudas Deum, cum agis
negotium,

*Eccles.
hie. c. 10.*

*In ps.
148.*

*In ps.
145.*

negotium
in se. o
que est
cœlesti
Vnum
quomodo
quod na
sunt, non
peum ei
de cœlo
saluato
rium te
visibile
sam ois
nomo c
cerit si
suum, d
que, qu
cœlesti
militud
nio, &
quonia
anym
naturæ
demqu
ex rebu
infinit
in relig
ta, ac fo
fer vber
ita is co
ta, quæ
li beat
recte h
dicū,
in dom
Dei ses
disting
Ac illi
in dom
nondū
aditu,

negotium, laudas eum cibum, & potum capis, laudas eum in lecto requiescis, laudas eum dormis. Denique illa quae est maxima paradisi similitudo in religiosa anima, quod caelestium mores imitatur, ut ait quodam loco S. Bernardus. Virum Deum adorat, & colit, quomodo angeli, casta est quomodo angeli: idque in carne peccati, & fragili corpore, quod non angeli, quærit postremo, & sapit quæ apud illos sunt, non quæ super terram. Quare quod in Apocalypsi scriptum est, Vidi civitatem Hierusalem novam descendentem de caelo, non immerito idem Bernardus applicat Christo salvatori, qui dum, ut ipse ait, caelestis disciplinae magisterium tertis intulit, simul etiam supernæ illius Hierusalem visibilem quandam imaginem, & speciem in se ipso expressam ostendit, additque causam; Nec frustra, inquit, visus est homo caelestis, cum de terrenis caelestes quamplurimos fecerit sibi similes. Ex tunc igitur in terra vivitur more caelestium, dum instar supernæ illius, beatæque creaturæ hoc quoque, quæ à finibus terræ venit audire sapientiam Salomonis, caelesti viro nihilominus casto inhæret amore. Ultima est similitudo etiam in gaudio, ac felicitate. Nam etiam in gradu ipso, & magnitudine huius gaudij necessario est differentia, quoniam in caelo Dei facies videtur, hic per speculum, & in ætigmatæ, tamè hæc ipsa iucunditas & magna est, & eiusdem naturæ cum illa caelesti. Verisimile enim idem est fons, eademque materia, quoniam non ex carne, & sanguine, non ex rebus creatis percipitur: sed ex Deo, quod est summum, & infinitum bonum. Horum autem gaudiorum quanta copia in religione, eaque quam perpetua, quam multiplex & certa, ac solida, nullisque externis casibus exposita, dici hic posset vberime, si non satis dictum esset hoc toto libro. Quare statâ concludendum est, nihil felicius esse posse religiosa vita, quæ etiâ tam similis sit caelesti vitæ, ut iam nunc futurâ illâ beatitudinē præcipiat, & quasi largissimè prægustet. Itaque recte hinc loco accommodare possumus illud divini Prophætæ dictû, Benedicite Dominum omnes servi Domini, qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri. Omnes enim Dei servos, quos ad Deum laudandum excitat, duplici ordine distinguit, alios qui in domo ipsius Dei sunt, alios qui in atriis. Ac illi quidem sunt, qui in caelo degunt, ubi Deus tamquam in domo habitat. In atriis vero religiosos esse intelligimus, nondû in domo, sed proximos tamen domui, ac in eius quasi aditu, ac vestibulo; ex quo hæc duo magna commoda sequuntur,

Ser. 27.

Cant.

Apoc. 21.

P. 1439

tur, primum vt, nisi pedem referant, eo facilius, & celerius, cum tempus fuerit, in ipsam etiam domum recipiantur, deinde vt iam nunc, nimirum è propinquo loco, multas illius domus utilitates, multasque suauitates, tanquam micæ et illa diuinitate mensa cadentes, excipiant.

De ijs qua obijci solent contra religionem, & primum quod hæc gaudia sunt paucorum.

CAPVT XV.

SECVLVM quidem ipsum, si pro se loqui possit, neque stam cæcos, surdosque habeat amatores, ac defensores, non dubito, quin concessum sit religioni, non solum de dignitate, verum etiam de gaudiorum magnitudine, ac copia. Est enim non modo impudentis hominis, sed vix hominis, ac potius pecudis, & belluæ, plus esse putare dulcedinem corporis, atque carnis, & titillantem ex rebus infimis, atque vilissimis natam læticiam, quam eam voluptatem veram, ac solidam, quæ & in animo nascitur, & ex Deo nascitur, quod solum est verum bonum, & omnis boni bonum. Hoc igitur est suauissimum illud manna, quod ex Ægypto in desertum educis Dei bonitas è cælo demittit.

Sed quoniam, vt antea attingimus, tum in hoc exitu de terra Ægypti, tum etiam post exitum, non desunt aduersarij, atque hostes multi, illic quidem Pharaon cum suis equitibus, totoque exercitu, hic autem Philistæi & Iebusei: hos quoque nobis faciendum restat, vt eorum tela, ac machinas, quibus ad oppugnandum vtuntur, non solum inspiciamus, & cognoscamus, quod ipsum ad victoriam magni interest, verum etiam confringamus. Primum igitur illud sit, quod quidam obiicere solent, hæc quæ enumerauimus, gaudia non omnibus esse concessa, sed paucis insignibus, & excellentibus viris, qui singulari Dei priuilegio, vel longis ieiunijs, ac diuturna corporis maceratione id meriti sunt: reliquos vero communes, ac mediocres homines longe abesse ab istis suauitatibus, neque has vnquam gustare delicias.

Ad hunc errorem (sic enim appellandus est) confutandum, hoc primum intelligendum est, quæcumque totis his libris, vel de utilitate, vel etiam de excellentia, vel postremo de iucunditate religionis dicta sunt, de statu dicta esse, non de homine. Quid enim ad me, si qui sint homines socordes, ac negligentes, qui in media copia egeant, inter plenissimas mentas esuriant, in quos est illud prouerbium, Abscondit

Pro. 13.

piger

piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat
 eam? Simillime enim religiosis non paranda sunt ea bona,
 quæ tam affacim suppeditat religio: ea enim iam parata sunt,
 & præsto sunt: sed ijs tantum bonis utendum, iisque quasi cibi
 ad os applicandi: quod si tantulâ laboris, quod est in utendo,
 ferre non possunt, id quidem ipsorum vitium est, non verò
 status. Status enim plenus est ingentibus commodis, ipsi au-
 tem si vacui, & inanes sunt, sua culpa sunt. Ut igitur cum
 phyci de humani corporis constitutione disputant, ita dis-
 putant, ut à natura factum est, integrum, atque perfectum,
 ut brachijs, & manibus, ut tibijs, pedibus, ceterisque mēbris
 constet: si verò cuiquam homini vel manus, vel oculus, vel pes
 defuit, nihil ad illos pertinet, cum id tantum doceant, idque
 spectent, quod rei natura requirit: sic cum de religione agi-
 tur, eæ utilitates, eæ etiam iucunditates persequendæ sunt,
 quas huius status natura per se efficere potest, & solet. quare
 si quis sit, in quo hæc non efficiantur, id, ut diximus, homini
 ipsi, non statui adscribendū est. Sed tamen horum ita segniū,
 ac negligentium audeo dicere minimum esse numerū inter
 religiosos. nam hoc ipsum ad religionis bonum pertinet, ut
 etiam torpentes excitet, & tardiores impellat, frigidōsque
 incendat; idque perpetuo facit. Verum qui hoc dicunt, hoc
 fortasse volunt, quæ de Antonio, de Dominico, aut Fracisco,
 & alijs eiusmodi excellentibus viris legunt, vel audiunt, illos
 totum raptus, illas ecstasēs, illa miracula, non eadem omni-
 bus contingere. Quod verum est, neque à nobis negatur, sed
 hoc, si attendamus, nihil religioni detrahit. Ut enim agri ali-
 cuius yberitas, ac fertilitas ostenditur ex eo, si centesimum
 reddat, quod si cui minus reddat, non id ex agri infæcundi-
 tate provenit, sed ex eius tarditate, & negligentia, qui non
 colit, nec subigit, ut oportet; sic idem mihi de religione di-
 cendum videtur. Est enim quasi ager, cuius admirabilis fer-
 cunditas in sanctioribus illis viris ostensa est, quam si nos
 adhuc non experimur, nostra hoc sit culpa, non ipsius: atque
 hoc tamen nos excitare, & animare debet ad diligentiam,
 cum sciamus, quam yberes futuri sint laborum nostrorum
 fructus, & quam fuerint alijs.

Quamquam ne illud quidem ambigendum est, quin etiam
 si ad illam tam insolitam, atque extraordinariam gaudiorum
 copiam peruenire non liceat, multum tamen sit, atque
 adeo plurimum, quo fruamur, & quo etiam saturemur. Et-
 nam si non stigmata, ut quidam ex illis, cōsequamur, si non ad
 tertium

tertium cœlum rapiamur, aut ad illos mentis excessus perueniamus, hoc tamen facile, & ordinariū est, vt legendo, orando, & diuina contemplando, ita delectemur, vt eam delectationem non cum omnibus mundi deliciis, ne si plures quibus sint mundi, commutare velimus. Sunt enim ista Dei charismata vt oleum illud à Propheta multiplicatum, cuius copiantum manat, quantum vasorum ad capiendum subicitur, vt quamuis minora, vel pauciora sint vasa, non ideo nihil manet: manat enim, vt dixi, etiā si parum, idque ipsum quod est iucundissimum est. Neque verò illud etiam omitendum, qui hoc timeant, ne Deus tam care suas hæc vendat spirituales delectationes, de illius bonitate, ac beneficentia indigne admodum sentire, eumque suspicari auarum, ac tenentium, quod ab eius natura abest quamplurimum. Cogitent hi qui large quam prompte, quam etiam profuse cetera beneficia ad naturalem hanc vitam tuendam impertiat, quotidianam solem, tempestiuas pluias frumenti, vini, olei copiam, reliquorum omnium fructuum abundantiam, non ad necessitatis modo mensuram, sed ad delectationis quoque cumulum. Quibus autem hæc impertitur? hominibus improbis, blasphemis, impijs, aut saltem maxima ex parte ingratis, cui hæc ipsa cum ab ipso accipiunt, nihil de eo cogitant, ac potius in illius iniuriam ijs abutuntur. Ergo cum tanta sit Dei bonitas, ac largitas in rebus huic, quam dixi, naturali vitæ idoneis, cur non sit etiam eadem, & multo maior bonitas, ac liberalitas in vitam illam nobiliorem, quæ spiritu ducitur, quam vt nobis daret, vltro de cœlis descendit, vltro etiam mortuus est? Videmus in conuiuio illo tam lauto, tamque magnifice, ac regie instructo, quod genus hominum adlocari scribatur. An forte diuites tantum, & honorati, aureisque vestibus nitentes? Exi (inquit) cito in plateas, & vias ciuitatis, & pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduce huc. Qui verò sunt debiles isti, & isti cæci, & pauperes, si, vt in parabola, spiritualiter interpretemur, nisi imperfecti, ac rudes spiritu, qui nec ad ecclesiā videnda satis oculis valent, nec satis pedibus ad currendum in hac via, & denique qui virtutum, & reliquorum spiritualium bonorum inopiā laborant? Et tamen hi quoque ab illarum epularum suauitate non modo non excluduntur, sed vltro accersuntur, rogantur, immo verò vt etiam Euangelista narrat, compelluntur. Nemo ergo timere debet, ne si ad religiosam vitam accesserit, ieiun⁹ futurus sit, eorumque fructuum expers,

4. Reg. 4

Luc. 14.

quos

quos tam multos cōmemorauimus, aut etiam ne nimis diu laborādum ei sit ad istam aquarum viuentium venam effodiendam. Hoc enim amplius habet religiosa vita, quam vita secularis, quod sine dubio maximum est, quod in hac seculari tantum quis uel consequitur, quantum viribus proprijs, proprioque studio conicitur. In religione autem ipse status multa nobis quasi vltro offert beneficia, & sæpè etiam necessitatibus in sinum congerit. Hic enim valent non nostra solum, sed fratrum etiam nostrorū merita, de quorum communiōne quanta sit, & quanti referat, alio loco à nobis abunde dictum est. Valet etiam ad hoc ipsa instituti dignitas, & gratia quædam, quæ nos Deo mirifice commendat. Valet illa tam præclara, tamque præstans, & generosa actio, qua nosmet, & omnia nostra Creatori nostro resignauimus; cuius actionis tantum est pretium, vt vna illa plurimis secularium actionibus iure præponderet. Denique valet ipsius Christi promissio, qui centuplum illud, quo omnia continentur, non Arsenio tantum alicui, vel Hilarioni pollicitus est, sed omnibus plane, qui sua reliquissent, nulla additione, nulla, vt videmus, exceptione. Quam in sententiam præclare Bernardus inanem eorum metum confutat, qui ita loquuntur: Ille quidem sic, ego forte non ita. Delicatus sum, homo peccator sum, nec subsistere in tanto labore, sine gratia multa, nec ipsam gratiam valeo promereri. Quasi verò gratia non sit gratia, sed operum merces: quasi non omnes peccauerint, aut non omnes egeant gratia Dei. Æstimas, o homo, quia personarū acceptio sit apud Deum, & non omnes omnia relinquētes tam copiose consoletur? Noli esse incredulus, ac quiesce, vel veritati, de cuius testimonio nulli licet dubitare fidei. Et omnis (inquit) qui reliquerit patrem, aut matrem, aut domum, aut agrum propter nomen meum, centuplum accipiet. Neminem Christus excipit. Miseri igitur qui dicunt, præter nos. Nimirum indignos se iudicant multo magis vitæ æternæ, qui nec ipsum quidem centuplum sperant. Sed quia Deus verax est, qui promittit, homo vitique mendax est, qui diffidit. Hæc Bernardus.

*Ser. ecce
nos reliq.*

Sed quoniam si quod est tempus his timoribus obnoxium, sunt maxime initia, cum adhuc animus in rebus spiritualibus habes ac tardus est, infirmus autem ad prælia, multumque de seculi fece retinens, propterea hic potissimum metus minuendus est, vt intelligatur, hæc ipsa tyrocinia, & prima rudimenta omnium maxime his solatijs abundare. Si enim id credimus,

credimus, de quo ne dubitare quidem fas est, summam illarum bonitatem ita suorum prouidentiam gerere, quasi eos inuicem brachia sua, & in sinu suo portet, illud quoque ad hoc ipsius officium necessario pertinet, ut illi tamquam spiritali infantiae det lactis porum, ut ait Paulus Apostolus. Nam & Deo naturae auctor eam curam corpori huic tribuit, ut dum aduentum, nervorumque firmitate careret, lactis alimentum tam dulci, nullis, ue laboribus comparato, nutrireretur, aut putandum est, eundem in genere gratiae, cuius item est auctorem, curam hanc animi, donec ipse quoque infirmior est, neglectam promittit. Ad uerba (inquit) portabimini, & super genus blandientur uobis. Quo modo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor uos. Quid mollius, aut quid amantius dici poterat, quam quod infinitum illud numen etiam ad nutricularum affectum illum teneriorem, & officium, ac sedulitatem sese demittat? Etsi in hoc ipso non suam tantum Dominus commendat pietatem, dum se matri similem facit, sed dum nos infantibus comparat, hoc ostendit, ut caelestes illas delicias percipiamus, nulla nostra ab eo respici merita. Quid enim egerunt, aut quid agere potuerunt infantes, quod parentum erga se beneuolentiam, & caritatem colligerent, hoc excepto, quod filij sunt, quod tamen non ipsi egerunt, sed parentes? Ac si de meritis agitur, quid fecerat filius ille prodigus, ut, non dicam patris blanditijs, sed aspectu dignus eisset: porius multa fecerat, quibus supplicium, & magna poena deberetur. Et tamen quanta fuit in eius reditu lactitia, quod conuiuium, quae symphoniae, quae cantus, & quod sine dubio omnium illi dulcissimum uideri oportuit, quae patris in illum indulgentia, qui amplexus, & oscula, quae etiam lacrymae super eius collum? In quo illud etiam est magis mirum, quod cum haec ei exhibita sunt, qui domo discesserat, qui sua omnia in luxu, & uitijs decoxerat, tum alteri filio & maiori, & qui nunquam patrem uel factum, uel dictum contumeliosauerat, tamen nihil ex ijs unquam datum fuerat, ut ille quidem etiam cum quadam querela commemorabat. Et quo apparet, tantum abesse, ut solatia ista non nisi perfectissimis dentur, ut etiam saepe plura dentur imperfectioribus, & qui recens in Dei domum tamquam noui hospites aduenire. Cuius quidem rei rationem sapientia, & prouidentia plenam recte assignat Gregorius: Diuinae (inquit) gratiae dispensatione agitur, ne in inchoatione sua tentationum asperitate

1. Cor. 5.

Esa. vii.

Luc. 15.

24. Mor.
cap. 7.

asperitate
rationis
rene, q
vitijs q
cum e
viam te
niteret
ueteret
eino b
quar dar
tudine
quod eu
modo r
lectior
dando
guitam
commu
ac sub
dem. at
rata, ve
lius est
& largi
largien
nefaci
perque
homin
mentia
dam, a
sua ha
magnu
plus m
quilib
ne acce
solum
tem pe
quod a
impen
gant, t
etiam
profes
male h

asperitate

asperitate frangantur, quia si eorum initia amaritudo tentationis exciperet, tam facile ad ea quæ reliquerant, redirent, quam nec longius discesserunt. Nam contemptis prius virtijs quasi iuxta positis replicarentur. Vnde & scriptum est, *Exo. 13.* cum emisisset Pharao populum, non eos duxit Dominus per viam terræ Philistiim, quæ vicina est, reputans ne forte præneret cum, si vidisset aduersum se bella consurgere, & reuerteretur in Ægyptum. Ex Ægypto itaque exeuntibus è vicino bella subtrahuntur, quia dereliquentibus seculum quædam prius tranquillitas ostenditur, ne in ipsa sua teneritudine, atque inchoatione turbati, ad hoc territi redeant, quod euaserunt. Denique hæc summa huius rei est, quæ non modo nouitjs in hac spiritali vita, sed alijs quoque imperfectioribus communis est, quod alius est hominum mos in dando & benefaciendo, alius Dei. Homines enim quia angustam rem habent, eamque ipsam eius naturæ, vt cum alijs communicata minor fiat, ac præterea cum aliorum opera, ac subsidio egeant, propter has causas nullam fere mercedem, aut præmium alteri impertiuntur, nisi vel propter sperata, vel propter accepta iam obsequia. Deus autem, qui nullus est indigens, ijsque opibus infinite abundat, quæ dando, & largiendo nunquam exhauriuntur, nulla alia causa ad largiendum mouetur, quam sua natura, & bonitate ad benefaciendum propensa. Itaque semper in omnes diues, semperque munificus est, & prolixè liberalis, in eoque non tam hominum merita, quam suam ipsius, vt dixi, spectans clementiam. Quinimmo hoc posito, aliud quoque maius quiddam, ac mirabilius sequitur, vt interdum etiam effusius ijs sua hæc dona tribuat, qui non ita perfecti sunt, neque tam magnos in sanctitate progressus habent, nimirum non quò plus merentur, sed quò plus egent. Facit enim quod pater quilibet, qui cum suos omnes liberos diligat, sanos quidem ne attendere quidem videtur; si quis autem ægròtat, ei non solum fomenta, & medicamenta adhibet, quæ ad necessitatem pertinent, sed etiam multas addit delicias. Facit etiam quod agricolæ, qui firmioribus iam plantis nihil pene operæ impendunt, infirmiores autem arbusculas tum crebro irrigant, tum etiam sulciunt, & obsepiunt. Talis enim, ac multo etiam maior est Domini benignitas in suos, quam ipsemet *Matt. 9* professus est, cum dixit, non esse opus valentibus medico, sed male habentibus.

Phil. 3. **N**on solum animales homines, qui terrena sapiunt, ut ait Apostolus, multa in religioso statu quasi difficilia & aspera exhorrent, sed ipsamet huius discipline facies, & primus aspectus oculis corporis quiddam triste, & durum, ac sentibus odiosum repræsentat. Quod nisi esset, meo quidem iudicio, nemo inueniretur, qui non libentissime & audacissime ad hæc instituta accederet, quibus se & æternæ salutis gloriam, & præsentis vitæ tranquillitatem, curarumque omnium vacuitatem adipisci videret. Verum illa, quam dixi, asperitatis species tantum potest, ut ea plerique perterriti has tantas utilitates tantis, quas sibi fingunt, molestius emendas non putent. Quare cum nulla ferme maior sit demonis machina ad hæc tam salutaria consilia disturbanda, magnum omnino operæpretium fore videtur, si hoc tentationis genus penitus conuellatur. Est autem duplex via ad id conuellendum: primum ut fateamur, & duriora. Quæ enim esset hæc vita, si in voluptatibus tota duceretur, si nihil in ea patiendum occurreret, si nulla unquam molestia aspergeretur, nihil plane sentiretur, quod displiceret? Si enim ita esset, quid haberet laudabile? quid esset, in quo virtus, in quo fortitudo, patientia, caritas exerceretur? denique quæ esset materia vel meritorum, vel gloriæ acquirendæ? Est igitur potius magna laus instituti religiosi, quod aliquid habeat, quo virtutem exerceat, exercendo augeat, auctam autem remuneret. Sed tamen ne quis hanc ipsam difficultatem, quamquam adeo, ut diximus, utilem, ac salubrem, nimium pertimescat, sciendum hoc est, quicquid est difficultatis, ita molli, conditi, temperari, ut appareat quatenus valeat ad meritum, non appareat quantum attinet ad laborem. In quo certe nunquam satis admirari, satisque amare possidemur illam Dei sapientiam, ac bonitatem, quæ duas res adeo contrarias, ut non magis dissidere possint, tamen ob nostras utilitates incredibili quodam nexu deuinxerit. ac conciliari. Nā si hæc vitæ degendæ ratio leuis, ac procliuus esset, quid ei, ut dixi, præmij deberetur? Sin valde grauis, & laboriosa, quis ferre posset, præsertim in tanta humanæ nature imbecillitate?

imbecillitate? Igitur ille hominum amator, & custos ita
 utrumque commiscuit, ut & res per se omnium grauissima,
 maximeque esset ardua, & tamen tantis tamque misificis
 condimentis mitigaretur, ut eadem esset suauissima, & iu-
 condissima: quod ipse Dominus demonstrauit, cum seruitu-
 tem suam oneris, atque iugi nomine expressit, sed ita, ut hod-
 ingum suaue, hoc onus leue appellaret. Verum de hac diffi-
 cultate illud primum cogitandum, & tenendum est, uerum-
 que ea est in Dei obsequio, non ex ipsius natura provenire,
 quod nimirum cum rationi valde congruat, sequitur ut etiam
 valde congruat homini, ratione prædito, quare nihil est quod
 repugnet, præter carnis, appetitusque corruptionem. Cum
 igitur altera nostri pars condelectetur etiam, ut ait Paulus
 apostolus, legi Dei, non dubitandum est, si hæc, utpote supe-
 rior, ac nobilior, sese intendit, studiumque, ac diligentiam ad-
 hibuerit, quin alteram illam partem, quæ inferior est, & ad
 obediendum facta, in officio continere possit. Primum quia
 ipsa nostra industria, ac conatus ille, ac studium, quod dixi,
 magnam vim habet; quod etiam veteres illi philosophi cog-
 nouerunt, e quibus vnus, Nihil est, inquit, tam difficile, & ar-
 duum, quod non humana mens vincat, & in familiaritatem
 perducat assidua meditatio, nullique sunt tam feri, & sui iuris
 affectus, ut non disciplina perdomentur. Quodcumque sibi im-
 petauit animus obtinuit. Quidam ne vnquam riderent, con-
 sequuti sunt. Vno quidam, alij venere, quidam omni humo-
 re interdixere corporibus. Didicerunt alij tenuissimis, & ad-
 uectis funibus concurrere, & ingentia onera, vixque huma-
 nis viribus toleranda portare, & in immensam altitudinem
 mergi, & sine vlla respirandi vice perpeti maria. Alter autem
 philosophus aptissime omnino ita scribit, eos qui se morum
 discipline tradunt, initio fortasse in hæsitaciones & errores,
 atque labores inciderent, ut ij faciunt, qui patria terra relicta,
 nondum eam, quam petunt, videntes, sollicitudine anguntur;
 breui tamè omnia facilia, plana, & expedita reddi exercita-
 tione ipsa, & illato, ut ipse ait, in philosophandi conatum lu-
 mine, ac splendore.

Atque hæc quidem, quæ hactenus diximus, quoniam ex
 consuetudine, & ex habitu proficiuntur, ferme naturalia
 sunt. Quid igitur erit, si ad naturam gratia etiam accedat, cu-
 jus tanta vis est, ut hominem plane commutet, & transformet
 in alterum, & quod est apud Prophetam, nouum infundat spi-
 ritum, & pro corde lapideo carneum, & tenerum reponat? De

Matt. II.

Rom. 7.

Sene. lib.
2. de ira
cap. 12.Plut. lib.
de profe.
virt.

Ezec. II.

Psal. 67. hac enim gratia illud quoque est in psalmis, Dominus dabit
Psal. 17. virtutem, & fortitudinem plebi suæ. Item. Benedictus Domi-
Psal. 40. nus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos
 meos ad bellum. Et illud aptissimum in alio Propheta. Qui
 sperant in Domino, mutabunt fortitudinē: affument pennas
 sicut aquilæ, current, & non laborabunt, ambulabunt, & non
 deficient. Quid enim amplius desideremus? Non modo pe-
 des ad currendum per hanc viâ, sed alas promittit ad volan-
 dum, ut quod etiam additur, non deficiamus, ac ne laborem
Abac. 3. quidem. At vero alter Propheta quomodo exultat, & trium-
 phat, non in se, sed in Domino? Deus, inquit, Dominus forti-
 tudo mea. Ut enim aëris lumē est sol, nec multū interest, virū
 hoc lumen innatum ei sit, an à sole mutuatum, modo, ita ei
 promptum sit, ac si esset innatum, sic nos Dei viribus utimur,
 ac si essent nostræ, idēque ipse est fortitudo nostra. Quid æ-
 tem hæc eius fortitudo in nobis efficit? Ponet, inquit, pedes
 meos quasi ceruorum, ut impigre, alacriter, & sine fatigatio-
 ne currant neq; solum in inanis, & in planitie, ut solent vul-
 gares homines, sed ad ardua quæq; & difficilia: addit enim,
 Et super excelsa deducet me victor in psalmis canentē. Ille
 ergo pro nobis pugnabit, ille nobis vincet, & profligabit ho-
 stem, nosq; in hac via deducet non laborantes, sed in psalmis
 canentes; quod perpetuâ lætitiâ, & gratiarum actionem si-
 gnificat. Admonet me hic locus, ut prætereundū non putem,
 quam aliquando vim hoc ipsum Propheta huius dictum ha-
 buerit in Andrea Spinula, antequam Societati huic nostræ
 nomen daret. Is enim cum proveciori iam ætate, nempe, ut
 ipsemet humili quodam ioco de se queri solebat, triginta, &
 octo annos habens in infirmitate, de seculo relinquendo de-
 liberaret, atq; in partem contrariam, tum valetudinis imbe-
 cillitas, tum deliciarum consuetudo, familiæ nobilitas, digni-
 tatis, quam in Ecclesia gerebat, amplitudo, denique discipu-
 læ difficultas, & multæ aliæ rationes quasi agmine facto ad
 terrorem ei sese offerrent, repente Dei bonitas hunc ipsum,
 quem diximus, versiculum eius menti obiecit, Ponet pedes
 meos quasi ceruorū; eoque versiculo, tãquam lumine quodâ
 oborto, ira illustratus est, ut quemadmodum ipse narrabat,
 omnes illæ timidæ, ad diffidentes cogitationes momento
 evanuerint, isque animo penitus confirmato, ac constanti ad-
 uerlus illa omnia incōmoda permanserit. Et quidem id bre-
 uiter etiam re ipsa expertus est. Nam cum antea adhuc secularis,
 quoties nostrorum mensæ interesset, quod amicitia causa
 nonnum-

nonnumquam faciebat, multa fastidire soleret, vtpote delicatioribus epulis, argenteę suppellectili, & exquisitę cuidam munditię assuetus domi suę, idem deinde Societatem nostrā iam ingressus, cum primum ad communem mensam venit, omnia ei visa sunt longe alia, quam prius viderentur, mantilia niditissima, patinę, atque orbes quasi ex argento, ipse vero locus totus optimo odore fragrans; ita vt nihil apud se dubitaret, quin illa omnia præter nostrum morem parata essent Rectoris iussu, ad suam videlicet infirmitatem extraordinarię eiusmodi delitiis releuandam. Itaque & tum de hoc cum Rectorę questus est serio, & postea suum hunc errorem sepius ipsemet amicis familiariter narrauit. Hoc ergo promissum Spiritus sancti, quod in eius animo tantum pondus habuit, idem pondus apud omnes habere debet, ac vel solum sufficere ad cuiusuis infirmitatem roborandam. Quamobrem, vt illuc redeamus hoc facit Dei gratia, vt quicquid est in religione asperum, ac durum, id ita emolliat, vt omnem asperitatis sensum adimat, ac potius dulce efficiat, & amabile quod quidem numini mirum videri debet. Etenim si quędā sunt arces, quę vel cucurbitas omni sapore carētes, vel, quod plus est, poma adhuc immitia, acrique & acerbo succo prædita, tamen admixto melle ita condiunt, vt fiant suauissima, an nullam eiusmodi artem in Christiana sapientia esse putabimus ad mitigandas difficultates carnis, & sensus? Immo vero hoc etiam facilius, quoniam totum in animo possum est, qui si confirmatus fuerit, nihil ei graue, omnia leuia videbuntur. Quare vt hoc etiam sit euidentius, quando tam magni est momenti, videndum nobis est, quodnam artificium, quãve rationes habeat religio ad has difficultates, vt diximus, condiendas, vt ex amaris etiam dulces fiant: multos enim habet modos certos, & efficaces. Primus autem ille est, quod proposita præmij cœlestis, quod eiusmodi laboribus debetur, magnitudine, iucunditate, æternitate, eius amorem in nobis accendit, quò accenso, nullus est tantus labor, qui labor videatur. De quo optime, & vberime S. Augustinus sermone quodam, vbi multa hominum in rebus humanis exempla adhibet, vt eorum qui secari se, & vri patiuntur, vt paucos, eosq; incertos vitę dies prorogent, vt militum, & venatorum tantos labores, & pericula etiam subeuntium, eriguar mercedis, vel delectationis spe: ex quibus denique ita concludit. Quanto ergo certius, ac facilius ad veram beatitudinem caritas facit, quod ad miseriam quantum potuit, cupiditas

Serm. 9.
de verb.
Dom.

ditas fecit. Quam facile toleratur qualibet aduersitas temporalis, ut aeterna poena vixetur, aeterna requies comparatur. Hæc Augustinus, & plures, qui eadem & intellexisse, & vno verbo expressisse videtur magnus ille Franciscus, quem ferant, cum aliquando carnalis frater, & vere carnalis, alpe- xisset in summa hyeme seminudum, horrentemque frigore, & ad eum misisset, qui per ludibrium amariori quodam loco, quam fratrem deceret, ab eo peteret, ut sudorem sibi dyachma venderet, respondisse lætum, Dic fratri meo, me iam totum Domino meo vendidisse, & quidem ingenti pretio. Quin idem etiam post aliquot annos, cum grauissimis, continuisque doloribus, & insuper nonis à dæmone molestis ira cruciaretur, ut nullæ iam hominis vires ferre posse viderentur, emissa est ad eum vox de cælo, quæ gaudere iubebatur, quoniam per eas tribulationes, tantum sibi thesaurum acquireret, cui nullus in terra comparari posset, etiam si tota terra in aurum, omnes lapides in gemmas, omnes aquæ in balsamum verterentur, quo ille audito ita recreatus est totus, ut iam non sentiret dolores, statimque fratribus præ gaudio aduocatis, narrauit quod de cælo solarium accepisset. Quoniam igitur laborem, quæmve molestiam religionis non mitigabit hæc cogitatio, si in Francisco tantos, tamque diuinos cruciatus tam subito mitigauit, ac depulit. Concludendum est igitur cum Bernardo, timorem hunc, qui ut ipse ait, nostra conuersionis primordia e. agitat, quæmque statim intrantibus horrorum vita ætioris, & inuictæ disciplina austeritas ingerit, esse timorem illum nocturnum, de quo est in Psalmo quem ideo nocturnum vocari docet, quoniam si dies ille luceret, in cuius lumine pariter & labores, & præmia videremus, timor omnino quorumuis laborum nullus esset præ desiderio præmiorum, dum clara luce apparet, quoniam non sunt condignæ passionibus ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Nunc vero, inquit, quoniam abscondita sunt ab oculis nostris, & nox iterum est in hac parte, tentamur nimirum à timore nocturno, & pro bonis, quæ non videmus, formidamus præsentia mala tolerare.

Hoc est igitur, ut diximus, primum remedium, & quasi fomentum eorum incommodorum, quæ sunt in vita religiosa. Alterum est huic proximum ex spiritalibus solatiis, quorum est hic tanta copia, quantam supra diximus. Itaque idem evenit, ac si tantulum aquæ in amplissimum optimi vini

Ser. 33.
Cant.

Psal. 90.

o. 1112
o. 1113
o. 1114

scrib

dolum
leite
seniati
foli lo
perflu
tempo
prelen
faturat
amarit
liquida
eo faci
cumqu
in rebu
catus a
colare
dem vi
nitas,
tam ca
plus e
rum sp
mos, v
tur: q
dum n
ture la
tatis in
multis
band
ligio
te alp
re cor
indul
præ
in die
dam
pane
alter
habit
bat.
cho
folu
to v
affid

dolum

dolium immittatur : sic enim quicquid est in hoc statu molle, ita obruitur suauitatis abundantia, ut nihil nisi dulce sentiat. Quo pertinet illa Bernardi sententia, qui ad Apostoli locum alludens, tum hanc ipsam, tum alias utilitates perstringens, sic ait. Non sunt condignæ passionis huius temporis ad præteritam culpam, quæ remittitur, non ad præsentem consolationis gratiam, quæ immittitur, non ad futuram gloriam, quæ promittitur. Denique nulla est tanta amaritudo, quam non prophetica farina dulcoret, quam non sapida reddat sapientia lignum vitæ. Atque hoc etiam eo facilius est factu, quod hæ religiosorum molestiæ quæcumque sunt, si recte cogitemus, minimæ omnino sunt, & in rebus aduersi, vel offensiones famæ, aut rei familiaris in seculari vitam inferre tam frequenter solent, ab hac quidem vita longissime absunt. Accedit his omnibus Dei bonitas, & clementia, quæ ut Danielis ob eius cultum in feratam caueam coniecto, tam longe prandium misit, ita quo plus ærumnarum eius amore pertulerimus, eo plus gaudiorum spiritualium infundat. Hæc est enim regula, hæc Dei mos, ut ex vnus mensura ac modo, alterum quoque metiatur: quod se expertum Dauid profitebatur illo loco, Secundum magnitudinem dolorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Quod certe diuinæ pietatis institutum ita ordinariū, perpetuumque est, ut id in multis religiosis etiam miracula declarant, ut in Rabaudo principe viro in Gallia, quem illustri miraculo ad religionem vocatum accepimus. Hic enim cum religiosa vitæ asperitatem, utpote lauciori vitæ assuefactus, grauer ferre cepisset, Abbas quidem, qui tum erat, nomine Poterarius, indulgentia quadam, separatos ei cibos paulo commoiores præberi iubebat, quibus tamen ille quo magis utebatur, eo in dies tenuior, graciliorque fiebat. Itaque accidit, ut quadam die dum fratres reliqui communi mensa, arido scilicet pane, & fabis vescerentur, videre sibi visus sit duos senes, alterum caluum, cui binæ clauæ de collo pendebant, alterum habitu monachum, qui cristallinam piceam manu gestabat. Hi toto ecœnaculo circumuolantes, vnicuique monacho nescio quid edulij è vase illo impertiebant, Rabaudum solum ita prætereuntes, ut etiam se uero, ac potius subirato vultu eum intuerentur. Ille tamen ex eius, qui proxime affidebat, portuncula aliquid suffuratus, ut illud gustauit,

Ad cleri
cos. c. 30.

Psal. 93.

vifa est illi eius suauitas omnium ciborum, quos vixquam in vita sua, etiam seculari, comedisset, suauitatem longe antecellere. Quod visum cum ter iam contigisset, ad Abbatem accessit, diligenter inquisiuit, quinam essent illi duo senes. Intellexit Abbas facile, alterum eorum Petrum Apostolum esse, in cuius tutela erat monasterium, alterum autem Honoratum monasterij auctorem, causam autem cui ipsi vni communis illa esca negaretur, eam esse, quod communem aliorum seueritatem non sequeretur: quod audientem Rabaudus animo confirmato ad omnem eius vitæ disciplinam perferendam, multo eam faciliorem, & leuiorem reperit, quam antea putasset, ac paulo post eosdem Sanctos vidit, qui sibi quoque, perinde ac alijs de illo tam suauis cibo tribuerent, quo incredibiliter ad omnem laborem, ac duritiam confirmatus est. Idem pene contigit Andream Virdunensem Archidiacono, diuiti, & valde nobili, quin in ipsis ferme Clisterciensis familiæ initijs institutum illud magnum seruo suscepit. Sed tamen cum Satanas idoneam materiam naturæ temptationis ex corpusculo tenui, & nimis delicato, ita eum oppugnaret, vt iam vix sustineret, die quodam hanc ei diuina bonitas medicinam fecit. Accumbenti in mensa appositæ sunt pro more legumina, quod cibi genus ille præ ceteris maxime fastidiebat. Verum fame compulsus, vt repugnanti stomacho vim faceret, sumpsit tandem aliquid, quod vbi ore attigit, tantam sentire visus est suauitatem, vt nunquam simile aliquid in vita sua expertum se esse recordaretur. Itaque residuo quod erat auidè exhausto, deinde ad Abbatem adit, nihil dubitans, quin suæ patinæ proprium aliquod additum esset condimentum. Vt autem comperit, plane fuisse commune ferculum, in quo videlicet nihil præter aquam, & salem ad condiendum adhiberetur, intellexit statim diuinam erga se prouidentiam, & gratias agens, in religionis proposito confirmatus est, eoque magis quod postera etiam, ac tertia die, & deinceps multo tempore eandem suauitatem in eiusmodi cibus perleuit, vt postea dicere soleret, se iam magis delectari pisces, atque oleribus, quam antea artilibus, & nobilibus eiusmodi epulis. Sed hoc vtrumque vnius fuit, illud vniuersæ familiæ, quod in vita sancti Bernardi legimus, recenti adhuc Clareuallensi cœnobio, cum tam seuerè vita duceretur, vt non alio pane, quam fere terreo vescerentur, ac reliquos quoque victus & suppellex, & domus, omnino pauperrima essent, ita tamē omnes sine murmuratione, immo vero cum

tanta delectatione omnia ferre solitos, vt illa ipsa delectatio non modicum eis scrupulum, dubitationemque iniecerit. Nam cum iucundius (sic enim scribitur) viuere sibi videretur in eremo, quã antea vixissent in seculo: suspectos se ipsos habere cœperunt, ne per aliã viã reducerentur in regionem suam: donec ea quæstione ad Bernardum prius, deinde ad Catalaunensem Episcopum, qui tunc apud eos hospes diuersabatur, delata, longa, & accurata oratione edocti sunt, esse id Dei donum, ac beneficium, minimeque respuendum. Ex quo apparuit quid possit habitus, & mos, Dei præsertim gratia adiuuus, quando hoc effecit, vt tam rigida vita in tanta hominum multitudine ita suavis esset, vt etiam scrupulum in eorum animis moueret, ne nimis voluptuose viuerent.

Cum igitur talia à Deo parata sint nobis præsidia, quis dubitare possit, ne nimium aspera sit eiusmodi disciplina, nec eam etiam cum gaudio ferre possit? Quamquam quid nos ista tam multis disputamus in religionis defensionem, quasi seculares homines, quorum comparatione hæc in religiosam vitam obijciuntur, nullis ipsi molestiis premantur, nullos angores sentiant? Immo vero horum etiam & multo maiores sunt labores, sollicitudines, ærumnæ, non dico iam inopum, ac pauperum, aut mediocrium quoque, in familia alenda, in tuendis liberis, sed eorum, qui vulgo putantur, quorum interior vita maximis, & maximarum rerum angoribus referta est. Itaque tum multo maiores sunt huius vitæ dolores, tum etiam diuinorum illorum solationum expertes, quibus qui carent, propemodum in inferno degere dixerim. Nostræ autem molestiæ quid simile habent? omnes ex causis leuissimis, quas vel remouere, vel cõtemnere, vel ridere, vel si ita oporteat, vel expediat, etiam amare, atque complecti facillimum sit. Ergo ex vna parte omnis tribulationum, ac molestiarum materia in religioso statu exigua, ac fere nulla est, ex altera vero parte adeo abundant in eo cõsolationes Christi, vt vel si maxima, & grauissima esset, facile tamen mitigari possit. Præclare ergo Bernardus, qui quod in ecclesijs dedicandis rite obseruari solet, vt pictæ cruces

Ser. 1.

dedic.

Eccles.

& fugiant penitentiam, crucem quidem videntes, sed non videtes victionem. Vos, qui experti estis, ecce scitis, quia vere crucis nostra inuncta est, & per gratiam spiritus adiuvantis suavis & delectabilis est penitentia nostra, & ut ita dicam, amarior nostra dulcissima. Quam sententiam idem Bernardus alibi uberius tractans, religiosi cuiusque animam, quippe intus formosam, foris humilem, & despectam, veteri illi tabernaculo humilem esse differit, quod cum interius inauratum esse totum, foris tamen sicut tantum cilicina, & pelles arietum ostendebat, quod tegumentum etiam adeo vile, tamen ut tabernaculo commodum erat ad pulveris, imbriumque iniurias depellendas, sic istam ait religiosi externam humilitatem interiorum eius gloria conservare; ut unaquaqueque eiusmodi anima de se verissime dicere possit, Nigra sum, sed formosa. Affert etiam exemplum Isaac, qui cum immolandus esset, non ipse tamen, sed aries pro eo immolatus est, ipse autem vixit, & latius vixit, confirmata spe tantae posteritatis. Sic enim etiam si religiosi se ipsos gaudio private videantur, tamen non perire gaudent, sed contumaciam, & vitium, cuius nimirum contrarietate pueri harentia indicant, numquam sine anxietatis aculeis esse posse. At vero Isaac vivens, inquit, & elevatus super ligna, ut in sublime gaudens, nec in carne propria, sed in cruce Domini gloriaris. Haec nimirum conversatio perfectorum, haec sanctorum vita, haec gratia spiritualis. Denique tamquam tristes, inquit, semper autem gaudentes, tamquam nihil habentes, & omnia possidentes, tamquam morientes, & ecce vivimus. Simillima sunt, quae Abbas Abraham differit apud Cassianum. Pie inquit, ac fideliter servientes, cum tulerint iugum Domini super se, & didicerint ab eo, quia mitis est, & humilis corde, iam quodammodo terrenarum passionum deponentes sarcinam, non laborem, sed requiem animabus suis Domino praestante reperient. Fient namque eis continuo prava in directum, & a praeva in vias planas, & gressantes videbunt, quoniam suavis est Dominus, audientque Christum in Evangelio proclamantem, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos, depositis ponderibus vitiorum, ea quae sequuntur, intelligens. Quia iugum meum suave est, & onus meum leve. Et reuera si comparare volueris splendorem virginitatis florem, & suave olentem castimoniam puritatem tetricis, ac fatidis libidinum volutabris, quietem, securitatemque monachorum periculis & arumnis, quibus mundi huius homines implicantur, paupertatis

Ser. Ecce nos relig.

Canti. 1.

2. Cor. 6.

Coll. ult. 6. 25.

per
tatis
urgib
bus, ac
onul
Vbi
ad hon
non po
que fun
aferat
eum li
aberius
talia bo
sciplina
pemo
Testat
titubula
peregr
Non eg
atque
perfect
allo u
bator
his sup
co diu
eis exp
si pen
private
dem m
trimen
tamen
quit, si
retra
conso
gna qu
si, sup
elle qu
secund
igitur
Bernar
vi ext
tueatu
lam ip

pertatis nostræ requiem edacibus diuitum tristitiis, ac per-
 uigilibus curis, quibus nõ absque summo vitæ periculo die-
 bus, ac noctibus consumuntur, suauissimum iugum Christi,
 onusque leuissimum facile comprobabis. Hæc Cassianus.
 Vbi igitur illa asperitas, vbi illæ molestiæ, quas adeo Satan
 ad homines perterrendos augendo exaggerare solet? An
 non potius omnia ita plena suauitate, vt ipsorum, quæcum-
 que sunt, incommodorum sensum omnem, aut pene omnem
 auferat? Quamobrem perstringamus omnia breuissime. Vt
 enim si quis magnam aliquam haberet sarcinam, quæ tamen
 alterius humeris deferretur, ipsius quidem esset utilitas to-
 ta, labor autem totus alterius: ita in hoc onere religiosæ di-
 sciplina, præmium quidem nostrum est, molestia autem pro-
 pmodum nullas; quoniam alius est, qui pro nobis id gesserit.
 Testatur hoc Paulus, qui cum multa incommoda, multasque
 tribulationes suas commemorasset, paupertatis, nuditatis, *1. Cor. 15.*
 peregrinationum, persecutionum, adiunxit ad extremum,
 Non ego autem, sed gratia Dei mecum, quasi hoc cognoscens,
 atque etiam aperte prædicans, non illa à se, sed à Deo in se
 perfecta Optime ergo Bernardus, qui suorum fratrum, quos *Qui ha-*
 allo uebatur, labores commuerans, & quotidianas morti- *bitat in*
 ficationes, in ieiuniis multis, in sudoribus frequenter, in vigi- *præm.*
 litiis supra modum, præter ea, quæ intrinsicus sunt, contrito
 cordium, & multitudo tentationum, addit, minime quidem
 eis expedire, vt hæc ita grauias, & onerosas minuantur, quoniã
 si penitentia minuatur, eorum corona paulatim gemmis
 pauaretur, quam ille miserationem crudelem appellat, si qui-
 dem modica sementis detractio non modicum mellis est de-
 trimentum. Quod igitur remedium? Vt retineatur labor, &
 tamen hic labor dulcescat diuina dulcedine. Quoniam, in-
 quit, si abundat tribulatio vestra pro eo, abundabit consolatio
 vestra per eum, vt in eo delectetur anima, quæ in his reuult
 consolari. Apud ipsum namque ipsa quoque tribulatio mag-
 na quædam consolatio poterit inueniri. Nonne enim certum
 est, supra vires humanas, vltra naturam, cõtra consuetudinẽ
 esse quæ sustinetis? Alio igitur portat ista, ille sine dubio, qui
 secundum Apostolum portat omnia verbo virtutis suæ. Quid *Heb. 1.*
 igitur timendum nobis, si adest, qui portat omnia? Hactenus
 Bernardus. Quamobrem nemo oculos ita assuefacere debet,
 vt æterna tantummodo, quæ sunt in religione asperiora in-
 tueatur, sed vt dulcedinem intus latentem perspiciat, & ad il-
 lam ipsam asperitatem leuiter, ac molliter perseverandam

Ep. 39.

tantam sibi gratiæ copiam affuturam sciat, vt quicquid est durum, & graue, multis partibus superet. præsertim vero vsq; ac consuetudine adiuncta, quæ & laboris sensum, tamquam callo obducto, imminuit, & in ipsius virtutis suauissimam familiaritatem inducit. Quam familiaritatem S. Augustinus aptissime amplexum vocat, eiusque vim ita describit. Sapientia, inquit, quos alligauerit, & exercitatoris quibusdam laboribus edomuerit, soluit postea, liberatisque sese donat ad fruendum, & quos primo temporalibus nexibus erudiuerit, post æternis amplexibus alligat. Quo vinculo nec iucunditas, nec solidius cogitari quicquam potest. Prima hæc aliquantulum dura confiteor, illa vero vltima nec dura dixerim, quia dulcissima sunt, nec mollia, quia firmissima. Vincula vero huius mundi asperitatem habent veram, iucunditatem falsam, incertam voluptatem, durum laborem, timidam quietem, rem plenam miseriæ, spem beatitudinis inanem. Hæc tamen inferas collum, & manus, & pedes.

De eo quod obicitur religiosis priuari delectationibus huius vite.

CAPVT XIVII.

His iam expositis, facile est respondere ad aliam religionis status accusationem, quod ea omnia eripiat, quæ sensibus & carni iucunda sunt. Nam etiam illo posito, quod adhuc satis confirmatum est, nullam esse sub celo viuendi conditionem, quæ ad spirituales delicias fruendas ita apta sit, potest tamen aliquem fortasse mouere, quod non etiam carnis delicijs frui liceat, sine quibus hominis læticia manca, & quodammodo claudicans videatur. Etenim cum sit in nobis duplex illa natura, corporis, & animi, non desunt qui exiitent, non satis bene esse sibi posse, si animus tantum epuletur, carne, vt ita dicam, ieiunante: quod illos eo etiam magis commouet, quoniam animi delectationes subtiliores sunt, & tenuiores, neque ita facile percipi possunt, carnis autem crassiores, & quæ oculis ipsis pateant, vt qui illas habeat, nihil penè tenere, qui has habeat, is vero felix à plebisque existimetur. Itaque hoc tentationis genus in veteribus Hebræis expressum mihi videtur, quibus cum manna de celo adeo abundanter mitteretur, vt loca omnia late completeret, idque nullo ipsorum labore, præterquam colligendi, esset autem cibi genus ita suauis, vt esse oportebat quod Angelorum

manibus

manibus erat cōfectum, quid tamen dicebat, & quid quere-
 batur vulgus illud ignarum, ac rude? Nauseat, aiebant, iam N°. 21.
 anima nostra super cibo isto leuissimo. Nimirum ad ollas
 Ægyptiarum carniū suspirabant, quæ quoniā ventrem di-
 stendere cōsuerant, eas homines carnales cælesti escæ perfe-
 rebant, cuius leuitatem fastidiebant. Ergo ad hunc errorem,
 ac dementiā sanandam cōsiderandū est, hoc totum incom-
 modum, de quo nunc loquimur, ex eo pendere, quod ita ho-
 mines existimant, qui has corporis voluptates non habeat,
 cum aliquo bono carere. Hoc autem caiendi nomen si ita
 accipiat, vt prima eius species sonat, tristitiam quandam
 importat. Habet enim eam vim, vt aliquid deesse significat,
 quod desideretur, & quod requiratur: quod tamen non sem-
 per ita est. Multis enim rebus sæpè caremus, cuius neque
 indigemus, & quorum desiderio non mouemur. Caret enim
 homo cornibus, caret plumis, aut squammis, & aliis, quæ alia
 quædam habent, neque tamen ea desiderantur, aut quia debent,
 propterea nobis male esse putamus. Totum igitur positum
 est in desiderio; & ideo qui non desiderat, non caret. Itaque
 honorum quidem, vel diuitiarum cupidi, si ea non habeant,
 ijs molestum est carere, qui verò illa non concupiscunt, etiā
 si careant, non possunt dolere. Immo verò illud etiam am-
 plius sequitur, vt multo iucundius sit, non cupere, quā cupere,
 & frui: quod ex eo apparet, quoniam illi ipsi, qui quascun-
 que voluptates auide, & rabide appetierunt, iisdem cum ex-
 pleti, & satiati fuerint, iucundius est ab ijs abstinere. Quan-
 to ergo melius est, quod sero isti faciunt, id mature facere, &
 quod illis vitiosa saturitas affert, consilio & virtute anteuer-
 tere? Quamquam ne hoc quidem illis concedendum est, vt
 æqualis sit in vtrisque satietas. Nam si de explenda cupiditate
 agatur, in quo omnis felicitas consistere videtur, multo id
 perfectius faciunt qui nihil concupiscunt, quā qui potiti sunt
 eo, quod concupierunt. Hoc enim inter cetera etiam religio-
 se vitæ cōmoda cōmemorat Chrysofostomus. Est enim, inquit, Lib. 2.
 quem admodū si quis ita siti ardeat, vt antequā vnum calicē con. vi-
 hauserit, alium atque aliū postulet, atque vt multū bibat, ardo- sup. vita
 rem tamen extinguere nequeat, certè quantū uis ei suppetat mon.
 aquæ ad bibendum, non ideo beatus est, sed is potius, qui hac
 ipsa necessitate bibendi liber nullā sentit sitim, nec ad biben-
 dum vlla ex causa adigitur: nam alter similis est ei, qui æstu,
 febrique iactetur, alter vera sanitate sanus, atque integer
 est. Atque hoc quod Chrysofostomus ratione, idem exemplo
 suo

6. Conf. suo confirmat Augustinus, ubi inter ceteros secularis suæ vitæ
 cap. 6. errores hoc quoque cum dolore narrat, cum adhuc ambitio-
 ni, & lucro inhians, quodam die nescio quam orationem de
 Imperatoris laudibus habiturus per urbem iret, cogitationis
 ut ipse ait tabificarum febribus æstuans, forte medicum ad-
 uertisse hilariter locatrem, & letum; quo viso ingemuisse se,
 & cum sequentibus se amicis, multa loquuti de sua infamia,
 qui sub stimulis cupiditatum traheret inelicitatis suæ sarcini-
 nam, & trahendo exaggeraret, ex qua nihil aliud quæret,
 quam ad securam lætitiæm peruenire, quo iam mendicus ille
 petuisset, ipse autem nunquam fortasse esset peruenitum.
 Quod enim ille pauper paucis emedicatis nummulis adeptus
 erat, ut animo gauderet, & letus esset, ad illud ipsum se cor-
 ætūolis anfractibus aspirare. Hoc igitur, quod Augustinus
 de paupere isto, idem, sed multo verius, multoque honestius de
 religioso statu dici potest. Quæ enim causa est, cur voluptate-
 res ista ab hominibus expectentur, nisi ut in ijs lætetur, & gau-
 deant? At religiosi hoc iam habent, ut gaudeant, sed ex alijs
 melioribus, ac nobilioribus causis, quæ ex voluptatibus istis
 quo fit, ut cum eas non dederent, ne tristari quidem possint,
 quod eas non habeant. Deinde quid habent terrenæ istæ de-
 lectationes, cur tantopere amari, & queri debeant? Mito tan-
 quæ damna in animam, & quas clades inuehant, utque indig-
 gnæ sint hominis præstantia, & committes cum belluis car-
 tum illud ago, quod hic agimus, de ipsius voluptatis irrita-
 tione. Quid tandem adeo magnū esse potest in his rebus ca-
 ducis, & fluxis, & omnino ex terra compositis, ut tanti earū
 fructus æstimeretur? Quid enim est ista magnificentia & sum-
 ptus epularum, quid spectacula, quid hortus, vel arati curus
 aut famulorum agmina, ut non dicam sanctum hominē, sed
 mediocriter sapientem, magnopere tenere debeant? præter-
 quam quod si, ut ante diximus, id agimus, ut gaudiū, & oble-
 ctationem ex his rebus queramus, non id in saturitate, sed
 potius in ipsa temperantia, & sobrietate positum est, ijs præ-
 fertim adiunctis tam multis condimentis, quæ religio iam
 paupertatem consequuntur, quæ ita absunt à diuini delictis,
 ut hæc infinitis molestiis aspersæ sint. De quo illud apte dictū
 est in proverbijs, Melius est vocari ad oleram cum caritate,
 Pro. 15. quam ad vitulum saginatum cum odio. & alio loco: Melius
 Pro. 17. est bucella sicca cum gaudio, quæ domus plena victimis cum
 iurgio. Denique illud etiam sciendum est, ista corporis oble-
 ctamenta non tam in religione relinquere, quam in melius ali-

quid co-
 tes inci-
 haurien-
 rum ge-
 animo
 dant cu-
 propter
 pollic el-
 pheta,
 um. &
 floridā
 stitia ip-
 ut animi
 dem cap-
 tari por-
 rum sic-
 pulas, &
 ro mai-
 ad hanc
 domo e-
 nuptiar
 festiu
 ligiosi
 que vil-
 vel cor-
 commu-
 cundio
 conuen-

A
 Li
 timore
 nem. t
 prelia
 gnam
 iam co-
 turam
 Dei se
 consili

quid commutari. Nam cum animus in Dei vberri-
 tes incidat, tum deinde tam multa vasa habet ad hos fontes
 hauriendos, quot antea diximus esse in religione solatio-
 rum genera: hæc autem solatia, atque hæc suauitates non in
 animo solo permanent, sed ex abundantia quadam redun-
 dant etiam in ipsium sensum, & in appetitum, & in corpus
 propter vtriusque propinquitatē, & nexum eiusmodi, vt non
 possit esse maior. Hanc enim ob causam dictum est à Pro-
 pheta, Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum vi-
 uum. & à Sapiente in Prouerbij, Animus gaudens ætatem
 floridā facit, spiritus tristis exsiccatur ossa. Vt enim animi tri-
 stitia ipsum etiam corpus confici videmus, sic cōsequens est,
 vt animi læticia cum eodem quoque corpore, quatenus qui-
 dam capax est, communicetur. Quod cum ita sit, num dubi-
 tari potest, vtro in loco melius, ac iucundius ipsi corpori futu-
 rum sit, in religione, an in seculo? Non habet in religione e-
 cupias, & saltationes, & cōiuiua, aut venationes. At vero mul-
 to maiora, & pretiosiora habet, quæ ex superiori animi parte
 ad hanc inferiorem delabuntur, eodem modo, quo in magna
 domo cum patet familias nuptias celebrat, etiam ad illū vnum
 nuptiæ pertinent, reliqua tamen domus, & famuli ipsi eius
 festiue lætitiæ participes sunt. Ita igitur fit, quod dixi, vt re-
 ligiosi ne corporis quidē oblectatione priuentur, sed eam,
 quæ vilis, terrena, & breuis, semperque vel curarum stimulis,
 vel conscientiæ moribus infesta, & inquieta est, cum ea
 commutent, quæ & honesta, & permanens, & hoc ipso iu-
 cundior est, quo vtrique hominis parti, & toti eius naturæ
 conuenientior.

Psal. 83.

Prou. 17.

*De tentationibus, quas aliqui obijciunt in
 religione multas esse.*

CAPVT XVIII.

Alij sunt qui contra religiosam vitam illud ex scriptura
 sancta afferunt, Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in
 timore, & tremore, & præpara animam tuam ad tentatio-
 nem. Quæ denunciatione ita terrentur, quasi inter assidua
 prælia viuendum semper sit. Itaque fatius esse putant, pu-
 gniam declinare, quam hostem irritando, vtro se in pericu-
 lum conicere. Quibus sane hoc primum respōdemus, Scrip-
 turam, quando eius auctoritate nituntur, cum de futuris in
 Dei seruitio tentationibus nos admoneret, non tamen id
 consilium dedisse, vt propter eas tentationes hanc Dei serui-
 tutem

Eccles. 2.

tutem refugeremus, sed potius, vt multo ante illud certaminis tempus meditantes, nos ad illud & animo, & armis instrueremus, tum alijs, tum præsertim ijs, quæ ibidem nominantur, timore, & tremore. Ea enim est veluti cos industria ac diligentia totiusque virtutis. Nam milites quoque huius mundi tametsi futurum sciunt, vt sæpè ad manum cum hoste veniant, non idcirco militiam deserunt, quin potius idcirco militiam susceperunt, vt cum hoste congredierentur; quoniam nec nisi pugnent, victoriam, nec nisi vincant, coronam, & præmium se adipisci posse vident. Quamquam hoc etiam amplius est, quod in eo genere belli, quod inter homines geritur, si quis domi sedeat, licet ei securo esse, & quieto, nec cum hoste ferè dimicet, qui non ad exercitum, & ad castra se conferat. At vero nostrum hoc bellum nemo, etiam si velit, subterfugere potest. Sunt enim dæmones communes omnium hostes, omnibus insidiantur, omnes vltro inuadunt, non religiosos tantum, sed seculares etiam, atque hos quoque multo magis, quo plura in eorum vita parent ipsorum telis, & illi magis improvidi. Quapropter non religio inimicum in te immittit, quem prius non haberes, sed quem prius habebas, & quem omnes habent, ei vt repugnare, ac resistere etiam vt ipsum oppugnare valeas, arma tibi, & vires, animum, atque consilium suppeditat. Quod autem in religiosos duriora bella excitari videantur, ea causa est, quoniam tum primum ea sentire incipimus, cum spirituales nostras rationes subdere incipimus, & cogitare qui simus, vnde sumus, & quo gressus nostri tendant, & in summa quid in animo nostro dolorum, & plagarum sit. Nam antea quidem non quia non sentiebantur, idcirco nulla erant vulnera: erant enim, sed non aduertebantur? quod ipsum maximum erat vulnus, & apertum non modo cæcitatibus, sed mortis, qua tenebamur, indicium. Quamquam nec mirum erat, non ei bellum inferri à dæmonibus, qui ita se ijs constrictum dederat, vt etiam sine bello, ad nutum seruiret, faceretque quicquid illi iuberent: quem verò intelligant id agitare, vt se ex eorum faucibus eripiat, eum infestius quasi fugitium seruum persequuntur, quod præclare docet Gregorius in libris moralium, Hostis, inquit, noster adhuc in hac vita nos positos quanto magis sibi rebellare conspicit, tanto amplius expugnare contendit. Eos etenim pulsare negligit quos quieto iure possidere se sentit, Contra nos verò eo vehementius incitatur, quo ex corde nostro quasi ex iure propriae habitationis

24. Mor.
cap. 7.

tionis e
audiens
non mu
probar
scrip
id quod
vt possit
& surge
se cogit
anima i
lerauit;
beat, V
suam, r
Hæc G
demon
aut quo
nidant
se possit
suo in m
rium n
supra q
mus, te
inquit,
nere q
lus, aut
res tole
ea tem
quat, a
quante
tentati
cere ve
liari e
mater
nec vll
adeo n
redun
nos D
in eiu
inerti
tutis a
potue
quib

tionis expellitur. Verum ne quis hos illius improbos conatus audiens, fortasse expauescat, videamus quid idē Gregorius non multo post adiungat. Sed quia, inquit, misericors Deus probari nos permittit tentationibus, non reprobari, sicut scriptum est, Fidelis Deus, qui non patitur vos tentari supra id quod potestis, sed facit cum tentatione etiam prouentum, ut possitis sustinere: citius nobis consolationis ope succurrit, & surgentes tentationum stimulos mitigat, impugnantēsque se cogitationum motus interna pace tranquillat. Moxque anima immensam de spe cœlesti lætitiā percipit, quod tolerauit; ut iure de hoc tentato, liberatoque homine dici debeat, Videbit faciem eius in iubilo, &, Liberauit animam suam, ne pergeret in interitum, sed viuens lucem videret. Hæc Gregorius, & verissime. Si enim hæc tentationes ex sola læmonis malitia prouenirent, ut quas ille vellet, & quantas, aut quoties vellet, inferre posset, iure ac merito essent formidandæ. Nunc vero cum nequam ille ne mouere quidem se possit Dei iniussu, non licet dubitare, quin bonitas illa profuo in nos amore, ac prouidentia, ira inimici insultus ex virium nostrarum mensura moderatura sit, ut non solum non supra quam possimus, sed etiam multo minus quam possimus, tentari nos sinat. Recte enim B. Ephren de hoc ipso; Si, inquit, homines cum tam parum sciant, sciunt tamen discernere quantum oneris singula iumenta ferre valeant, ut mulus, aut camelus, tantumque imponunt, quantum eorum vires tolerant: si etiam sigulus vasa efformans, nouit quanto ea tempore in igne relinqui oporteat, ne si diutius relinquatur, adurantur, si minus, dissoluantur, nec vsui esse possint: quanto magis Deus, cuius est infinita sapientia, nouit quibus tentationibus, aut probationibus indigeant animæ ipsi placere volentes, neque maiores permittet, quam ipsarum utilitati conducant? Hoc igitur cum ira sit, non solum nulla est materia timendi, sed potius multa est gaudendi; quoniam nec vllum, ut dixi, damnum & aliquod potius lucrum, atque adeo magnum lucrum ex his tentationibus in Dei famulos redundat; nempe, ut scriptum est à Cassiano, ut numquam nos Domini auxilio non egere sentiamus, & ob id semper in eius meditatione, atque inuocatione persistamus, nec inerti otio dissoluamur, nec bellandi vsum, & exercitia virtutis amittamus. Frequenter enim, inquit, quos capere non potuerunt aduersa, securitas, & res prosperæ colliserunt. Ex quibus illud apparet harum tentationum emolumentū magnum,

I. Cor. 10

Iob 33.

Ser. de
patiētia.Coll. 4.
cap. 6.

gnum, quod quemadmodū equus, quanquam fortis, & ac-
legnius tamen currat, si calcaria ab sint, sic isti dæmonis ac-
lei id religiosi conferunt, vt eos ardentius ad Deum ora-
dum, ad se ipsos, suamque carnem mortificandam, denique
ad omne virtutis genus perfectius excolendum adigant, ac
propemodum compellant.

Cum igitur tanta sint tentationum commoda, quæ causæ
est, cur vel tentationes ipsas, vel religionem, in qua sunt eius-
modi tentationes, metuamus? An forte ob periculum ne fac-
cumbamus? Quod periculum? Nam si hostes nostros, si non
etiam ipsos inspiciamus, sine dubio timendum est: sin vero
præsidia, & auxilia, quæ cælum suppeditat, dicemus nos quo-
que fidenter, Si consistant aduersum me castra, non timebit
cor meum. Ostensum est hoc aliquando vni ex veteribus

Psal. 26.

illis Patribus, cui nomen erat Moses, qui grauissimis ten-
tationibus agitated contulit se ad Abbatem Isidorum, cuius
que pugnas, ac prælia sua exposuit. Isidorus autem, vir pre-
dentissimus, primum & rationibus, & sacra Scriptura tes-
timonijs consolari eum conatus, denique eductum è cœlis
respicere iussit versus Occidentem; vbi ille magnam vidit
dæmonum multitudinem horribilem, & furentem, quæ
se ad eum inuadendum accingeret. Rursus iussit respicere
versus Orientem; hic verò innumerabiles vidit angelorum
copias magna luce fulgentes, & tamquam cœlestes exerci-
tus instructos, ac quasi paratos ad auxilium ferendum. Cognos-
sce ergo, inquit plures nobiscum esse, vt dixit Elyseus propheta,
& quod Ioannes Apostolus ait, Quia maior est qui in no-
bis est, quam qui in mundo. Addamus nos non solum multo
plures numero esse, qui à nobis stant, sed robore etiam tanto
maiores, vt qui eorum minimus sit, omnes illas demones
belluas solus abiicere, & fugare possit, quia nimirum, non
suis, sed Dei viribus fortes sunt. Neque vero Deus Ange-
los suos tantummodo immittit in circuitu timentium eorum,
sed ipse quoque in eorum adiutorium descendit, vt ait Da-
uid sæpe hoc expertus. Ipse arma, & scutum apprehendit,
vt pro nobis pugnet. Ipse mittit sagittas suas, & dissipat ad-
uersarios nostros, fulgura multiplicat, & conturbat eos. Ne-
que tamen hoc satis illi, vt nobis sedentibus, & otiosis, hos-
stem ipse nostrum conficiat: Hoc enim tum nobis, tum ipsi
quoque Deo minus gloriosum esset, illud vero vtriusque ma-
gis gloriosum, vt nobis quoque tam infirmis, tamquàm Dauidi
puero, aduersus non vnum, sed multos gygantes, & animam

4. Reg. 6.

Psal. 33.

Psal. 34.

Psal. 17.

pugnandi,

pugna
manus
le vt ar
ne diffi
sus non
damus
vt pul
tali ad
nare ta
iude et
tū intre
netur,
valde i
hri cus
per eti
rem fa
depugi
dinem
neque
referit
etiam
& pres
ctores
iis me
nit, vt
sit, non
figata
optan
statum
id in a
mar tu
aucto
nus ha
subdit
corde
eas res
mici f
nos de
tia, cu
rando
quia r
est fu

pugnandi, & facultatem tribuat vincendi. Ille enim docet *Pfal. 143.*
 manus nostras ad prælium, & digitos nostros ad bellum: ille *Pfal. 17.*
 le vt arcum æreum ponit brachia nostra, ne vlla fatigatio-
 ne dissoluantur: ille nos virtute præcingit & dilatat gres-
 sus nostros, vt inimicos nostros persequamur & comprehē-
 damus illos, & nō conuertamur donec comminuam⁹ illos
 vt puluerem ante faciem ventī. Quid igitur facilius, quam
 tali adiutore vincere? & quid etiam optabilius, quam pug-
 nare tam certa victoria? Ad hæc auxilia tā firma accedit de-
 iude etiam locus ipse, in quo stamus. Notum enim est, quā
 tū interstit, vt rumpit ex æquo, aut etiam ex inferiore loco pug-
 netur, an vero ex superiori. Igitur qui in seculo decertant,
 valde iniquo loco cum Satana congregiuntur. Est enim lu-
 lti cus admodum & pronus ad lapsum, & quem sepe insu-
 per etiam aduersi turbines, aut alię difficultates impeditio-
 nem faciunt. At religiosi omnes quasi ex edita quadam arcē
 depugnant. Talis enim est ipse status, tum propter altitu-
 dinem, tum etiam propter firmissimas munitiones. Itaque
 neque ipsi iaculis inimicorum patent. & facilius inimicos
 referre, quasi ex loco altiori, possunt. Deniq; religiosi illud
 etiam aduersus omne tentationū genus habent optimum,
 & presentis virtutis antidotum, ipsos suos superiores, ac re-
 ctiores, qui non solum consilio, ac ratione, atque prudentia
 iis medentur, sed sepe etiam, atq; adeo vt plurimū ita eue-
 nit, vt nulla sit ferme tentatio, quę simul ac eis patefacta
 sit, non eadem opera eodemq; tempore etiam victa, & pro-
 fugata sit. Res certe miranda, & in corporis morbis valde
 optanda, si eiusmodi medici inuenirentur, quibus ostensi
 statim sanarentur. Sed quod in his morbis effici nō potest,
 id in animi languoribus ferme perpetuum est: idq; confir-
 matum quotidianus vsus, tum omnes spiritualium rerū
 auctores, inter quos optimus harum rerum auctor. Cassia-
 nus hanc veterum illorū patrū disciplinā fuisse scribit, vt
 Lib. 4. c. 9.
 subditi ita instituerentur, vt nullas penitus prurientes in
 corde cogitationes celarent, sed cōfestim, vt exorte essent,
 eas rectori suo aperirent; quod qui faciat, nulla callidi ini-
 mici fraude circumueniri posse. Hoc autem, quod Cassia-
 nus docet, multo magis, vt dixi doleat, vt nō solum ea nar-
 rando, sed sola deliberatione narrandi, omnia euanescant;
 quia nimirū diabol⁹, vt qui male agit, lucem odit, & nō po-
 test sustinere lucem, id est oculos, & aspectum Superiorū.

rabat, qui in macello frequentes sunt, quãdiu illic est quod eos inuitet, si verò macellũ claudatur, vel ex macello saepe frustibus abigantur, nec detur illis quod edant, numquam amplius apparẽt. Has igitur ob causas ita omnino credẽdũ est, rariore, & leuiore multo in religiosam vitã, quam in secularem tentationes, pugnasq; incurrere, & si quẽ tamen incurrant, eas tã facile, tantoq; cum lucro vinci, vt nisi nimia sit fiducia, potius optandæ, atque expetendæ videãtur.

Responsio ad eos qui dicunt contra naturalem inclinationem esse, vt quis viuat sub aliena potestate.

C A P V T X I X.

EX omnibus difficultatibus, quas specie magis quã re ipsa graues, religiosus hic status ostẽtat, illa pleriq; grauissima videri solet, quod alieno arbitratu semper viuẽdũ sit, cum multis ita sit persuasum, libertatem, ac facultatem agendi quæ velis, esse maxime secundũ naturã, eã verò vitam quæ ex aliorum præscripto pẽdeat, instar esse seruitutis. Quare ad hunc errorem, qui in ipsam religionis arcem inuadit, eiusque quodammodo iugulum petit, accuratius extirpandum, hoc nobis primo videndũ, cuiusmodi sit hæc libertas, & quã sit homini naturalis. Nam si quis ita existimat homines à natura liberos esse factos, vt quicquid libeat, & quicquid in mentem veniat, id faciant, nulla lege, nulloque superiore viuant, is vehementer fallitur. Recte enim de hoc Augustinus in epistola quadam, vbi de felicitate, veròq; hominis gaudio, hoc inter cetera. Primũ, inquit, attende vtrum acquiescendum sit eis, qui dicunt eum beatum esse, qui secundum suam viuit voluntatem. Sed absit, vt hoc verum esse credamus. Quid enim si nequiter velit viuere: nonne tanto miserior esse conuincitur, quãto facilius mala eius voluntas impletur: Merito hanc sententiam etiam ipsi qui sine Dei cultu philosophati sunt, respuerunt. Nam quidã eorum eloquentissimus ait. Ecce autẽ alij, non philosophi quidẽ, sed prompti tamen ad disputandum, omnes aiunt esse beatos, qui viuãt, vt ipsi velint. Falsum id quidem. Velle enim quod non deceat, idem ipsum miserimũ. Nec tam miserum est, nõ adipisci quod velis, quã adipisci quod nõ oporteat. Hęc Augustinus: quin ipse etiã Aristoteles optimam reipublicę formam exquirens, illud præcipue

Ep. 131.

Cicero in Hortensio, qui liber nũc non extat. s. Pol. 9.

monet tollendum esse eū errorem, quo ferme homines laborare solent, vt vnusquisque agere velit quod placet, & viuere vt placet, quod sibi persuaserint, in hoc sitam esse libertatem, vt faciant quodcumque libuerit; atque id quidē falsum esse, quia scilicet nulla sit seruitus, viuere secundum leges, sed ipsa salus. Idem quoque scripsit Plutarchus, moralium scientissimus, qui ita ait, eos, qui à pueritia ad virile ætatem euadunt, si sana sint mente, sic existimare debere, non se abiicere pædagogi imperium, sed pædagogum mutare, cum hominis loco mercede conducti, aut are empti, diuinum vitæ ductorem accipiant, ipsam videlicet rationē, cui parere idem sit, quod Deo parere, ei autem qui pareat, solos esse liberos. Sōlos enim illos viuere vt volunt, qui quid velle debeant, didicerunt: animi verò cogitationes rationis expertes vmbra quādam esse falsa libertatis, eamque eum multa, pœnitentia coniunctam. Hoc igitur cū philosophi illi senserint, multo nos magis idem sentire oportet, maxime cum id ex naturæ nostræ conditione confirmare possimus, quam illi non adeo cognouerūt. Si enim humana natura nullum haberet superiorē, liceret sane ei suo modo, ac suā voluntate viuere; idque ei naturæ esset atque id faciendū iucunde viuere, non faciendū iniucunde. Verū cum Deum habeat superiorē, à quo facta est, & cui ipsi etiam naturæ lege subiecta est, illud sequitur, vt naturalem habeat inclinationem ad seruiendum tanto numini, seque ipsam, ac suas omnes actiones ei subiiciendas: quod expresse docet Augustinus, etique confirmando argumentum affert ex præcepto quod Deus Adamo primo homini iniunxit de abstinendo ab arbore, in quo, inquit, præcepto commendata est obedientia, qua virtus in creatura rationali mater quodammodo est omnium, castosque virtutū, quandoquidem sic facta est, vt ei subditam esse sit vile, perniciosum autem suam, non eius à quo creata est, facere voluntatem. Sed dicit aliquis, Quæ ergo est in homine libertas, si adeo in rebus omnibus ex Dei præscripto, ac nutu pendere cum oportet? Hæc nimirum, nō vt pro libito nostro nos gubernemus, sed vt diuinā voluntatē voluntarie aplectamur, & voluntarie exequamur. Nā lapides, aut stipites, aut etiā bruta, superno quidē ductu reguntur oīa, sed quia id ignorant, nō se ad id sponte accommodare possunt: quicquid autem eiusmodi est, nec meriti est capax, nec premij. Hoc igitur posito, vt amor dominandi nobis ipsis, nosque ipsos regendi,

14. Cim.
112.

di, fur
Deus
quam
trof
aut
ciant
vrum
cipiam
nem
promi
ctu, lu
dem, a
Si v
quibu
tore q
cepti,
cōfun
huit e
inter
tan d
pueē e
est na
deat,
quoq;
i vxor
rat, lu
eadē
primi
accid
Hæc A
in dia
cura
q̄ cult
nihil
sūt. E
dus si
tātū p
que a
nō ad
Quo
Rege
super

di, funditus sit eiectus, nostra quidem parum interest, num Deus nos per se, an per suos gubernet, præsertim cum numquam ita per alios gubernet, ut non ipse semper adsit, & utrosque in sua voluntate deducat. Sic enim euenire videmus, aut regnis, in quibus omnis labor is est, ut regi alicui subiectantur: cum autem semel subiecta fuerint, perinde illis est, verum eius regis imperia ipsius voce, an præconis voce accipiant. Ex quo perspicue apparet, quam naturale est hominem Deo subdi, & rationi, quæ lumen quoddam est à Deo promicans, tam etiam esse naturale, ut eiusdem Dei respectu subdatur homini, quod si naturale, ne laboriosum quidem, aut arduum esse potest, sed procliue, & potius iucunda.

Si verò attentius cogitare velimus quid sit illud, quod quibusdam hac in re tenebras offundit, eos reperiemus errore quodam laborare, ut externa nescio qua similitudine decepti, seruilem obedientiam cum ingenua hac obedientia confundant, ideoque illius difficultates, & odium quoddam huic etiam tribuunt. Quare hoc intelligendum est quantum inter utramque, & dignitate, & iucunditate intersit. Hanc autem differentiã ab Aristotele repetemus, qui ita docet, dicitur esse principatũ, unũ dominatiũ, cuius videlicet hæc est natura, ut dominus præcipue, ac per se, utilitati suæ studeat, subditi autem per accidens, ut nimirum eius utilitas sibi quoque utilis est: alterum æconomicum, ut patris in liberos, viri in uxore: in quo contra, superior subditi comoda per se procurat, sua ex accideñti, propterea quod ita fortasse contingat, ut eadem quoque sibi comoda sint, quomodo gubernator nauis primum quidem, ac præcipue vectorum salutem consulit, suæ vero ex accideñti, quonia ipse quoque vnus ex iis est, qui nauim vehunt. Hæc Aristoteles ad verbum, quibus consentiunt quæ dicit Plato in dialogo de republica primo. Ut pastor, inquit, quæ pastor, curat gregem ad ipsius utilitatem, non suam, id enim agit, ut id quod custodit, quã rectissime habeat, sic qui hominibus præest, nihil aliud propositum habet, quã eorum bonum, qui sub ipso sunt. Ex his igitur facile iam est videre, quo in genere collocandus sit religiosus hic status. Quod eo apertiù est, quia non eam tantum potestatem, quæ inter religiosos est, sed omnis plane potestatem, quæ à Christo domino in Ecclesia relicta est eius generis est, ut non ad eum, qui eam habet, sed ad subditorum utilitatem dirigatur. Quod Dominus ipse eius potestatis auctor verbis illis expressit, *Luc. 22.* Reges, inquit, gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos benefici vocantur. Vos autem non sic, sed quæ maior est

Lib. 2.

vestrū, fiat sicut iunior, & qui præcessor est, sicut qui ministrat. De quo quidē Domini dicto recte S. Bernar. ad Pont. Eugenium. Forma apostolica hæc est: dominatio interdicitur, indicitur ministratio, quæ est commendatur ipsius exemplo Legislatoris, quæ sequitur adiungit, Ego autē in medio

Lib. 3.

vestrum sum, tāquā qui ministrat. Cōparat etiā Bernardus hoc potestatis gen^o villico, vel pedagogo: nā & illi villa, & huic, inquit, paruus dñs est subiectus, & tamen neq; ille villæ, neq; hic domini sui dominus est. Ita, inquit, & tu præsis, vt provideas, vt cōsulas, vt procures, vt serues: præsis vt profis, præsis vt fidelis seruus, quē cōstituit dominus super familiā suā. Ad quid: Vt des illis escā in tempore. Hoc est, vt dispenses, nō vt imperes. Si igitur hæc, quā Bernard^o descripsit, immo quam Dñs ipse præscripsit, omnis ecclesiasticæ iurisdictionis est formula, quāto magis eadem erit etiā religiosæ gubernationis, cū vtraq; ex vna fluat originae, &

Lib. 3.

hæc humilitatē multo magis requirat, & exigat? Ex quibus apparet, eū qui in religione præsit, nō modo aliorum dñm nō esse, sed omnium seruum esse. Seruit enim omnium cōmodis, & profectib^o, neq; animorum solum, sed corporum quoque, eorū sua studia, & cogitationes dirigit; deniq; id vnum agit die, ac nocte. Itaq; Bernard^o idē munus esse ait

*Ser. 25.**Cant.**Ser. 23.**Cant.*

rektorū spiritualiū, quod medicorū, quorū oīs cura ad ægroti vtilitatē refertur. Alibi autē eos etiā matres appellat, idq; eorū officium ita exhortādo demonstrat, Suspendite, inquit, verbera, producite vbera, pectora lacte turgescāt, nōn typho turgeāt. Cū ergo ita sit, vt oīs rektorū potestas in religiosis ordinibus ad inferiorū vtilitatē dirigatur, quid sequitur, nisi, vt quā naturale est cuique suæ vtilitatis studium, tā sit etiam naturale, & iucundum viuere sub tali potestate? De quo quid plures quærimus testes, cū ille ethnic^o, & magno inter ethnicos ingenio, naturæ principia inquirēs hoc quoq; habeat: Huic (inquit) veri vidēdi cupiditati adiuncta est appetitio quædā principat^o, vt nemini parere anim^o bene à natura informatus velit, nisi præcipiēti, aut docēti, aut vtilitatis causa iuste, & legitime sperati, Cuius sententiæ quoquo modo pars altera habeat, certe hæc partem nō possumus nō admirari, qua homo, vt dixi, ethnic^o, & superbię, ambitionisq; morbo ita demersus, tamē ex naturæ lumine sic censuit, cū hæc cōcurrunt, doctrina, vel institutio, aut deniq; quoduis commodum, non modo nō

*Cicero**1. off.*

abhorre

abhor
mo in
melior
angel
ord
firma
fuisse
dam l
seriæ,
domi
ipsius
vero
propri
hoc d
ad pu
tum i
Eri
tam i
exigu
Quar
aliy o
ui, se
tem,
bus p
cogit
agaru
exaq
inuit
liber
tam
si id
com
omn
giosi
paru
incer
mior
duri
min
dubi
tiam
sunt,

abhorre à natura, sed vel maxime ei conuenire, vt se homo in hominis obedientia cōtineat. Sed hæc quidē multo melius in luce Christiana eminent, Videmus enim esse in angelis ipsis hūc ordinem, vt alij præsent, alij subsint: quem ordinē tum in corū natura Deus inseruit, tum deinde confirmauit in gratia. Tradunt etiam theologi, idem futurum fuisse in statu innocētiæ, si perpetuus fuisset. Sic enim quodam loco differit B. Thomas statum illum, cum omnis miseræ, atque imperfectionis expers esset, ne illum quidem dominatum admissurū fuisse, in quo alter altero ad suum ipsius vtitur quæstum: id enim seruire, & miserum est. Qui vero dominatus ita in liberos exercetur, vt ij ad ipsorum proprium bonum, vel ad commune bonum dirigantur, de hoc dubitandum non esse, quin futurus esset, cum id tam ad pulchritudinem, ornatumque faciat, tum etiam ad illorum ipsorum, qui obediunt, vtilitatem.

1. p. q. 96.
ar. vlt.

Et quid opus est pluribus in re hac philosophari, cum tam innumerabiles homines videamus aliis hominibus exigui quæstus, vel honoris spe, se ipsos vltro mancipare? Quanta enim mortalium pars in alieno famulatu viuit, alij ob menstruam mercedem, alij videlicet lautiores serui, sed tamen serui, ob maioris alicuius præmij cupiditatem, qui ita se potentioribus addicunt, ita ab eorum nutibus pendent, ita denique in illorum obsequio suas omnes cogitationes, & studia defixerunt, vt bene cum religiosis agatur, si illorum in obediendo alacritatem, & agilitatem exæquare possint: An igitur hos quoque dicemus id facere inuita, & repugnante natura? Atqui si hoc esset, non adeo libenter, ac studiose id facerent, neque eas condiciones tam cupide ambirent, tamque magno mercarentur. Quod si id illis naturale, & facile est, quoniam natura suorum commodorum auida est, quæ autem ei consentanea sunt, omnia sunt facilia, cur non eadem etiam sit causa religiosi? Immo vero quanto hic facilius, quod illi omnes tam parui, tamque breuis præmij expectatione, eaque admodum incerta faciunt, idem faciet tam certa spe perennium præmiorum, ipsiusque æternæ felicitatis? Adde quod multo est durior illius seruitutis conditio: primum quod homo homini se subiicit, qui natura est æqualis, deinde quod tam dubia, & mutabilis est voluntas hominis, vt sæpe eius gratiam ne multorū quidem annorum labores promereri possint, aut cū multis annis, multisq; laboribus collecta fuerit,

vno saepe momento tota profundatur, etiam sine culpa, tum ex alterius libidine. Quod non est in seruitute Deitæ & Deo seruire, eiusque esse famulum, vel maxime honorificum est, ac regium, & qui ei seruit, rationi ipsi, regule vni omnium rectissimæ, ac constantissimæ seruit, vt nihil aliud verendum sit, quàm ne ipse ab ea discedat. Illud enim fixe tenendum, semperque ante oculos gerendum est, religiosos non homini, vt homo est, subiectos esse, sed Deo, homini autem, vt Dei vicem repræsentat. Declarat hoc ipsa solemnis formula, quæ votis nuncupandis adhibetur, quæ non eos vlli homini, sed Deo astringit, & obligat. Itaque, vt hoc ex nostra parte, sic Deus ex sua parte nunquàm nostri gubernationem deponit, neque ita nos alteri tradit, vt ipse defert, quin potius ipse est qui regit, qui flectit, qui mittit, qui reuocat. Hoc enim ipse promisit, cum dixit Apostolis, Qui vos audit, me audit: Itaque hoc maneat, vt Deo obedire non est contra hominis naturam, immo ita aptum eius naturæ, vt in ea penitus insitum, & cum ipsa natum sit, ita neq; homini, cui Deus suas partes tribuerit, & in quo nullam aliam causam obediendi inuenimus, præter ipsum Deum. Ex quo sequitur, non modo non difficile esse debere, voluntatem nostram hoc quem diximus modo diuinæ volûtati aggregare, sed etiam facilius, & dulcius id esse debere, quam ipsi voluntati nostræ satisfacere; quod ita verum est, vt Bernardus etiã ipsius nostræ volûtatis seruitutem esse existimet, & quidem durissimam. Sic enim ille Domini sententiã exponens ait, Venite ad me omnes, quos vestræ, seu alienæ voluntatis dura premit seruitus, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suauis est. Quanto enim benignior, & dulcior est diuina clementia quolibet homine, tãto suauius esse manifestum est iugum ei ceteris omnibus.

Verum hætenus quidem ita fere loquuti sumus, quasi in religiosa obedientia inesset aliquid seruitutis, sed tamè amabilis, & honoratæ, & maxime naturalis. Restat nunc, vt demonstremus, nullum in ea seruitutis vestigiũ esse, quin potius verissimam, & perfectissimam libertatem. Quid est enim libertas: Viuere vt velis. Vtri igitur magis viuunt vt volũt, iusti, & probi, an vitiosi? Bernardum audiamus, quæ de auaro dicat, Quare, inquit, à quouis eorum, qui insatiabili corde lucris inhiant, quidnã de iis sentiãt, qui sua vendentes, & dantes pauperibus, regna cælorum pro terrena mercantur substantia, sapienter agant, nec ne. Proculdubio respondebit, sapienter.

Luc. 10.

Ser. quo.
vol. no-
stra di.
sub.

Ser. 21.
Cant.

sapienter. Quære item, cur hoc, quod approbat, ipse nō facit. Non possum, inquit. Quare? profecto quia domina avaritia nō permittit, quia liber non est, quia nō sunt sua quæ possidere videtur, sed nec ipse sui iuris. Si vere tua sunt, expende ad lucra, & pro terrenis cœlestia cōmutato. Si nō valles, fatere te pecuniæ tuæ non dominum esse, sed seruū, custodem, non possessorem. Quod ergo Bernardus de pecuniæ cupiditate, idem nos, ipso quoque auctore, de luxuria, idem de gula, & de iracūdia dicere possumus, vt qui his, vel aliis vitiis teneatur, non liberi sint, sed serui; maxime vero de ambitione, de qua illud ab homine gentili dictū est. Cavenda est, inquit, gloriæ cupiditas. Eripit enim libertatem, pro qua magnanimis viris omnis debet esse contētio. Igitur vt omnes isti serui sunt, quoniā nō possunt agere quod volunt, & coguntur agere quod vitiū imperat, multo durior, turpiorque dominus, quā quiuis homo feras, ac barbarus: sic contra ille liber, qui ex virtutis regula vivit. Non enim inuitus bene facit, sed volens, & gaudēs. Superiorum autem imperia, aut scriptarū regularum præcepta sic accipit, & sic exequitur, ac si sua sponte ea faceret. Vt enim cū mer facienti recta via digito ostenditur, nemo dicat vim illi inferri, quoniā cui ostenditur, eam magis desiderat, quā qui ostendit; ita in via hac spiritali, quicquid ad illuminandam religiosi mentem, vel voce, vel scripto prætenditur, id ita accipitur, vt propriæ salutis vel maxime conveniens, quā quisque amat, & curat. Quam ob causam dictū est ab Apostolo Paulo, Iusto non esse positam legem, non (ait Bernardus) quia vivere debeat sine lege, sed quia non sit sub lege: vel vt scripsit Aristoteles, quia sibi ipsi est lex, & sine lege ita se gerit, ac si legem haberet. Atq; Ambrosius quoque epistola quadā, hoc ipsum argumentū luculente, & copiose tractans, id ita confirmat, quoniā ille liber sit, qui faciat quod velit, iustus autē quāquam legi, vel homini obediat, semper tamen faciat quod velit, quia id ipsum bonū velit, quod præcipitur, idque exequitur non vi illius extrinseci imperij adactus, sed proprio nutu, atq; inclinatione. Quæ cum ita habeant, quæ verior est libertas, quā religiosorū, in quibus etiā illud est amplius, quod quicquid est obligationis, ac nexus, quod libertati officere videatur, id ipsi sua sponte induerāt, vitroq; complexi sunt? Itaq; in eos optime caute optimū illud eiusdem Ambrosij in alio quodā loco dictū. Quis, inquit, Christum refugiat, quem sequuntur al-

Cic. r.
offi.

1. Tim. r.
De præc.
C. disp.
2. Eth. c.
8.
Lib. 2.
ep. 1.

Ep. 33.

Qui ha-
bit.

Serm. 9.

In Ps. 99

ligati vinculis, sed vinculis voluntariis, quæ solunt, nõ al-
ligat: Hinc etiam illa Bernardi ad monachos suos, qui cum
religiosæ huius, ut ipse appellat, captiuitatis duritiam
exaggerasset, qua nimirum homo voluntates proprias mor-
tificare, & animam propriam in hoc mundo perdere festi-
nans, in hos tam rigida disciplinæ compedes, in hunc tam
grauis poenitentiaæ carcerem semetipsum dedit, addit deinde
luculentam consolationem, quod videlicet omnis hæc ser-
uitus miseranda videretur, sed si coacta esset, non autem spo-
ntanea. Nunc vero cum voluntarie sacrificemus Deo, nec
vlla violentia ingeratur volutati, nisi per ipsam volutatem,
quicquid hoc modo propter Deum agatur, quamlibet labo-
riosum, & graue, dignum potius esse gratulatione, quam
compassione. Præclare vero, & iucunde Augustinus in ean-
dem sententiam, Omnis, inquit, seruitus amaritudine plena
est, omnes conditione seruili obligati & seruiunt, & mur-
murant. Nolite timere illius domini seruitutem. Non erit ibi
gemitus, nõ murmur, non indignatio. Magna felicitas est,
esse in ista domo seruum, etsi cum compearibus. Libera ser-
uitus est apud Dominum: libera seruitus, vbi non necessi-
tas, sed caritas seruit. Simul es & seruus, & liber. Seruus,
quia factus es: liber, quia amaris à Deo, à quo factus es. Noli
seruire cum murmure: non enim id agunt murmura tua, vt
nõ seruias, sed vt malus seruus seruias. Seruus es Domini,
libertus es Domini. Non te sic quæras manumitti, vt recedas
de domo manumissoris tui. Omnia hæc Augustini egre-
gia, idque in primis, quod omnes homines ita in Dei po-
testate esse ait, vt etiãsi murmurent, & resistant, tamen ve-
lint, nolint, ei seruire, eiusque voluntatem implere cogantur.
Omnia enim illius nutu geruntur, nihilque eius effugit pro-
uidentiã. Cũ ergo homo & natura, & necessitate seruus sit,
quãto ei salubrius est, seruire voluntarie, ita vt ex seruitu-
te libertas fiat, idque cum præsentis lætitiæ, & futuro præ-
mio, quam calcitrando inuitum tamen adigi in Dei consi-
lium, & prouidentiam, nulla alia mercede, quam & præ-
sentis tristitiæ, & futuri supplicij?

*Responsio ad eos qui putant melius esse retinere res suas ad
pia opera, quam omnino relinquere.*

CAPVT XX.

EST etiã alia demonis fallacia aduersus religiosum in-
stitutum, eoque damnosior, quoniã pietatis simulatione
obtendi

obtenitur. Ita enim quibusdā persuadere conatur, melius esse, & ad salutem aptius, diuitias à Deo tributas retinere, quo facultas suppeditet ad omnia bona opera, maxime vero ad subleuandos egentes, quos Deus tantopere commendauit, vt extremi iudicij die in hoc ferme vno illius sententiæ summam positurus videatur, prout se quisque gesserit in proximos, vel cum esurirent, rescindendos, vel vestiendos, cum nudi essent, vel cum agrotarent, refoverendos, aut etiam cum in carcere essent, visitandos. Harum autem rerum facultatem eripit religio, tum quia ad paupertatem redigit, tum vero quia tollit libertatem, vt etiam si subdito ista facere libeat, non liceat, nisi rectorum consensus, nisi instituti suscepti ratio patiatur. Accedit etiam Aristotelis auctoritas affirmantis, diuitias instrumentum esse ad felicitatem acquirendam aptissimum, eademque materiam virtuti præbere. Hæc pro ista parte, que sine dubio in magnis, & periculosis erroribus versatur. In primis enim diuitiarum administratio tam multis culpis implicata esse solet, vt hæc culpæ bona omnia, quæ iis effici possint, longe superent. In iis enim inest superbia, & animi tumor, in iis licentia peccandi, atque etiam commotitas; denique si nihil aliud sit, ipsa mentis occupatio magnum est malum, que à spiritualibus, & interioribus rebus abstracta, nihil iam cogitare assuescit, nisi terrenum, & humile: ex quibus fontibus innumerabilia deinde peccata fluere necesse est. Quamobrè quod inter sancti Iob erumnas legimus, Chaldaeos in tres turmas diuisos, illius camelos inuasisse, Gregori^o moralium sensuum peritissimus sic interpretatur, vt per Chaldaeos quidem ipsos demones per camelos qui aliquid mundū habent, aliquid immundum, etiā bonas temporalium rerum dispensationes intelligi poterit. Omnis enim (inquit) qui dispensandis terrenis rebus præsidet, occultis hostis iaculis latius patet. Nonnulla enim prouidens agere nititur, & sæpe dū cautus futura subtiliter præuidet, incautus dāna præsentia nequaquam videt. Sæpe dum aliqua torpens agit, quæ vigilanter agēda sunt, negligit. Sæpe dū plus iusto vigilantē se in actione exhibet, ipsa actionis suæ inquietudine, rebus subditis poti^o nocet. Plerūque autem tantis cogitationū voluminibus implicatur, vt ipsa ferre vix valeat, quæ intra se prouidus versat, & cū nil opere faciat, sub magno cordis sui pondere vehementer insudat. Hæc sunt incommoda in terrenarum opum procuracione,

Mat. 25.

1. Etb.
c. o.Iob 2.
2. Mar.
c. 26.

suis ad

sum in-
latione
obtendi

tionem, licet ea iusta sit, & nemini nocens (nā de hac ipsa loquitur Gregorius) vt non tanti emenda videatur illa commoditas benigne aliis faciendi cum suo damno. Sed tamē et si omnia hæc damna abessent, quæ quidem vix vniquam abesse possunt, ita sunt coniuncta cum harum rerū inferiorum natura: verum vt fingamus ita esse, quæ comparatio iniri poterit inter hoc vtrūque opus? In altero enim aliquid ex nostris rebus impendimus, idque terrenum, & minimū: in altero nos ipsos totos, eamque quæ summa est in homine, & quæ summo pretio æstimari solet, voluntatis libertatem. Itaque in hanc etiam comparationem cadit illa Anselmi similitudo, quæ supra attulimus, arboris, & fructuum: nam ille quidem fructus, neque sane omnes, sed partē aliquam, religiosus autem & totam arborem donat, & quod sequitur, omnes plane fructus. Itaque quicquid est in illo opere virtutis, ac splendoris, id etiā totum in hoc continetur, sed in hoc multum insuper additur, & quidem tantum, vt non sit quod addi possit; quoniā qui omnia donat, exhaurit vsque ad fundum liberalitatem suam, idque semel, ac simul, quæ maior est alacritas, & hilaritas in dando, quam qui paulatim, & minutatim: tales autē datores diligit Deus, vt ait Paulus Apostolus. Verum quid opus est plura? Hæc olim fuit Vigilantiæ, quæ iam pridem à Hieronymo primū doctissime confutata, deinde Ecclesiæ quoque vniuersæ auctoritate damnata est; de qua sic Hieronymus. Quod, inquit, asseris, eos melius facere, qui vtuntur rebus suis, & paulatim fructus possessionū suarum pauperibus diuidunt, quā eos qui possessionibus venditis semel omnia largiuntur, non à me, sed à Domino respondebitur. Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus. Ad eum loquitur, qui vult esse perfectus, qui cum Apostolis patrē, & nauiculā, & rete dimittit. Iste, quem tu laudas, secundus, & tertius gradus est, quē & nos recipimus, dummodo sciamus prima secundis, & tertiis præferēda. Hæc Hieronymus. Quod si ex sanctorū Patrum testimoniis hoc confirmari placet, quanto sit nobis vtilius, quanto gratius Deo, vt eūctā simul exuamus, quā retinendo etiam in pias causas erogemus, possumus primo Augustinū producere, cuius illa est sententia, Bene faciebant, inquit, qui de sua substantia Christo, & discipulis ei⁹ necessaria subministrabāt, sed melius qui omnē substantiā dimiserunt, vt expeditiores eundem Dñm sequerentur. Idemque in alio loco.

2. Cor. 9.

Lib. contra Vig.

Lib. de bo. coniug.

Bonum

Bonum
gare,
nare, &
soluto:
uitiū
aut ang
ris, ang
loco d
faculta
sandas
Elyseu
habuit
nibus i
autem
scriptu
re; Kes
pietati
redact
rius pe
lutare
ma vac
tuta p
me; id
rma i
que vi
recrea
cum is
cul abi
quam
de que
elem
tur, si
respon
tem se
ration
breui
re em
quid i
crib⁹ i
re De
facile
nauit.

Bonum est facultates cum dispensatione pauperibus erogare, melius pro intentione sequendi Dominum semel donare, & absolutum à sollicitudine cum Christo egere. Absolutos appellat à sollicitudine, qui se ipsi absoluerunt à divitiis. Ex quo intelligitur, in euangelica paupertate curam, aut angorem nullum inesse, cum ea potius ab omnibus curis, angoribusque liberet. Ambrosius quoque in officiis, quo loco de liberalitate disserit, cum vitiosum esse dicat proprias facultates perdere, easque non profundendas, sed dispensandas esse moneat, unum excipit tamen, nisi forte, inquit, ut Elysæus boues suos occidit, & pavit pauperes ex eo quod habuit, ut nulla cura teneretur domestica, sed relictis omnibus in disciplinam se traderet propheticam. Diadochus autem optimus auctor, & antiquus, in libello quem græce scripsit de spirituali perfectione inter alia hoc quoque disertè apte, inquit, & omnino utilis est, post cognitam vitam præteritis in Deum, vendere statim omnia nostra, & pecuniam redactam secundum mandatum Domini dispensare, ac non potius per simulationem obediendi mandatis Dei monitum salutare non audire. Hinc enim sequetur primum quidem optima vacuitas sollicitudinis, tum deinde secuta, & ab insidiis tanta paupertas, quæ altiora cogitat, quæ de vlla iniuria, aut iniuria que quia non amplius habet materiam, quæ ignem avaritiæ inflammat. Fovebit autem nos tunc magis, quam reliquæ virtutes, humilitas, quæ sinu suo, & complexu nudos recreabit, sicut mater puerum suum gremio exceptum fovet, cum is puerili simplicitate ductus vestitum suum exiit, & procul abiicit, magis tunc nuditate, ut omnis malitiæ expers, quam vestimentorum varietate letus. Hæc Diadochus: deinde questionem proponit eorum, qui obijciunt, Vnde ergo fiet elemosyna pauperibus, qui quotidie nostris bonis alebantur, si omnia semel vendiderimus? Cui questioni idem sic respondet. Sane quidem secundum id quod habemus, non autem secundum id quod non habemus, reposcet à nobis Dominus rationem elemosynæ. Si ergo quod diu poteram largiri, brevi tempore propter metum Dei benigne dispertio, de qua te amplius, cum nihil habeam, accusabor? Sed dicet aliquis, quid igitur fiet iis pauperibus, qui solebant nostris mediocribus bonis paulatim gubernari? Discat iste non exprobrare Deo per occasionem avaritiæ suæ. Non enim deerit Deo facultas, suos quos fecit, gubernandi, ut à principio gubernavit. Nec enim prius quam hic, aut ille ad tributendam elemosynam

Lib. I.

c. 30.

Cap. 65.

c. 66.

elemosynā excitati essent, cibis, aut vestitus pauperibus deerat. Hæc ille, quibus etiam addit utilitates, quæ ex hoc facto proueniunt, quia diuitiæ superbiam quandā ingenerant, nō solum si male vtaris, sed etiam si bene: facile enim esse propter quotidianā opum largitionem sibi ipsi placere, quasi magnū aliquid fiat, quod Deum promereatur. At vero diuitiis relictis, cum iam egentibus nihil dari possit, videri nobis nihil nos boni agere; ex quo salutarem dolorem, & humilitatē in animo oriri, & insuper stimulū quendam, vt quod iam per elemosynā comparare non possumus, comparemus per orationem, per patientiā, per humilitatem. Similia sunt quæ Theonas ille disputat apud Cassianum, vbi ita ait, qui ex suis facultatibus decimas, & primitias pie persoluit, & pauperibus benigne facit, difficile tamen esse, vt non in laqueos peccatorū frequenter incurrat. Necessesse est enim, inquit, dum tardat, aut negligit, aut in qualitate earum, aut in quātitate, aut in quotidiana distributione peccare: & paulo post, Impossibile est, quātauis opes suas magnanimitate dispenset, vt se ad plenum eruat à dominatione peccati, nisi forte per gratiā Saluatoris, eū re etiā ipsum affectū deposuerit possidēdi. In illis vero qui consiliū Domini non spreuerunt, sed omnem substantiam suam pauperibus prærogantes, sumpta sua cruce, largitatē cœlestis gratiæ subsequuntur, peccatū non potest dominari. Non enim eū dispensantem sacratas iam Christo opes, & quasi alienas pia distributione pecunias infidelis seruandū viciō cura mordebit, nec elemosynę hilaritatē abiicit mortua cūctatio, quia quod semel totū obtulit Deo, id iā alienū sine propriæ necessitatis recordatione, aut angusti viciō timore dispergit, qui certus est, cū ad desideratā peruenit nuditatē, multo magis à Deo se, quam volucres cœli esse pascēdū. Præclare autē Gregorius, vt diaboli astutias non ignorans, inter alios eius laqueos occultos, hunc quoque luculētē describit. Alius, inquit, non solū decreuit terrena cōmoda non querere, sed etiā cūctis quæ possidet, renunciare, vt in discipulatu cœlestis magisterij tātō se liberior exerceat, quanto & expeditior reddit⁹, ea quæ possidentem premere poterāt, deserēs calcat. Huius cor hostis infidiās occulta suggestione alloquitur dicēs, Vnde hæc temeritatis tātē surrexit audacia, vt credere audeas, quod omnia relinquēdo subsistas? An nō pleriq; & terrena patrimonnia nequaquam deserunt, & tamen ex his per misericordię

Coll. 21.

6.33.

32. Mo.

6.17.

opera

opera
sugger
monet
cipien
terio
En igit
ra pau
rendo
fetic
in lub
enim
ita dif
& ope
tate al
Me
num,
tamen
to per
quit, h
fouer
ruam
runt e
multa
dicen
ne ip
gular
fuit, &
tem e
nam,
Dom
peris
Chris
feras
prose
intra
cupā
velis
lus h
perg
delic
rus f
ctos

opera supernæ fortis bona æterna mercatur? Hæc blâdiēs suggerit: seorsum vero in iisdem rebus, quas retinere admonet, ante retinentis oculos delectationes pestiferas decipiens apponit, quatenus seductū cor ad blandimenta exteriora pertrahat, & intima perfectionis vota peruertat. En igitur, si Gregorio credim⁹, ex quo fonte ista præpostera pauperū cura procedat. En etiā quid dæmon ista suggerendo moliat, ut dum nos tam specioso caritatis, ac misericordiæ prætextu in terrenarum rerū tractatione, quasi in lubrico loco retinet, eo facilius in lapsum præcipitet. Ut enim difficile est ita picē tractare, ut non digitis adhæreat, ita difficile est, animū, quacūq; id sit occasione, sic diuitias, & opes administrare, ut nō eis amore, & affectu, & cupiditate aliqua cōglutinetur, eoque quasi cōtactu sordidetur.

Merito ergo Hieronymus in epistola quadam ad Iulianum, qui & diues, & prolixè in pauperes liberalis erat, eum tamen ad omnia potius deferenda exhortatur, idque multo perfectius, & salubrius esse ostendit. Et tu quidem, inquit, bene facis, quod sanctorum diceris vsibus ministrare, fouere monachos, ecclesiis offerre quamplurima. Sed hæc rudiimenta sunt militiae tuæ. Contemnns aurum, contēpserunt & multi philosophi, è quibus vnus, ut ceteros sileam, multarum possessionū pretium proiecit in pelagus, Abire, dicens, in profundū malæ cogitationes, ego vos mergam, ne ipse mergar à vobis. Philosophus gloriæ auidus, & popularis auræ vile mancipium, totam simul sarcinam deposuit, & tu te putas in virtutum culmine constitutum, si partem ex toto offeras? Te ipsum vult Dominus hostiam viuam, piacentem Deo. Te, inquā, non tua. Quod si te ipsum Domino dederis, & apostolica virtute perfectus sequi ceperis Saluatorem, tunc intelliges vbi fueris, & in exercitu Christi quam extremū tenueris locum. Nolo tantū ea offeras Domino, quæ potest fur rapere, hostis inuadere, proscriptio tollere, quæ & accedere possunt, & recedere, & imitari vndarū, ac fluctuū à succedentibus sibi dominis occupatur, atque, ut vno sermone cuncta comprehendā, quæ velis, nolis, in morte dimissur⁹ es. Illud offer, quod tibi nullus hostis possit auferre, nullus eripere tyrānus, quod tecū pergat ad inferos, immo ad regna cælorum, & ad paradisi delicias. Extruis monasteria, & mult⁹ à te sanctorū numerus sustentatur: Sed meli⁹ faceres, si & ipse sanctorum inter sanctos viueres. Hęc ad Iulianū. Eadem scribit etiam ad Pamachium,

Epist. 34

Epist. 26.

machium,

machium, & ad id Zacchæi illius staturam, vt legimus, pu-
fillâ scite accōmodat: Hæc moneo, inquit, vt nō solum pec-
cuniam, sed & te ipsum Christum offeras. Corium pro co-
rio, & omnia quæ homo possidet, dare potest pro anima
sua. Scit hostis antiquus, maius continentia, quā nummo-
rum esse certamē. Facile abiicitur quod hæret extrinsecus.
Intestinum bellum periculosius est. Coniuncta disglutina-
mus, vnita dissuim⁹. Zacchæus diues erat, Apostoli paupe-
res: reddidit ille quadruplum quod rapuerat, diuisitq; pau-
peribus medietatam substantiæ suæ, quæ remanserat. Su-
scipit Christum hospitem, & tamen quod paruulus erat, &
apostolicæ proceritati se non poterat extendere, non fuit
in duodecim numero Apostolorū. Apostoli autem quātum
ad diuitias nihil, quantum ad voluntatem totū mundū pa-
riter reliquerunt. Si offeramus opes cum anima nostrā, li-
benter accipiet. Addamus his aliud eiusdem Hieronymi

Epist. 28.

testimoniū, qui Lucinium amicū sic hortatur ad perfe-
ctam abrenuntiationem Aurū, ait, deponere, incipientium
est, non perfectōrū: fecit hoc Crates Thebanus, fecit Anti-
sthēnes: seipsum offerre Deo, propriū Christianorum est, &
Apostolorum. Abundantia tua multorum inopiam susten-
tauit, vt & horum diuitiæ in manu indigentium redunda-
rent. Fecisti tibi amicos de mammona iniquitatis, qui te
recipere in æterna tabernacula: laudanda res, & Aposto-
licorum temporū virtutibus cōæquāda. Sed Domin⁹ ma-
gis quærit animas credentium, quam opes. Legimus, Re-
demptio animæ viri propriæ diuitiæ: possumus quidem di-
uitias proprias intelligere, quæ non de alieno non de rapi-
nis sunt: sed melior est intelligentia, vt diuitias proprias
cognoscamus thesauros absconditos, quos nec fur possit
sustodere, nec latro violentus eripere.

Pro. 13.

Ergo cum Hieronymi tam multis locis tam diserte hoc
dicentis, & tot aliorū Patrum, quos attulimus, sententiam
teneamus, nihil nos sane Aristotelis auctoritas, quāquam
contra sententis, mouere debet. Sed tamen ne is quidē ad-
uersatur. Nam quod supra ex eius primo ethicorum libro
prolatū est, id ei libro apte cōuenit, in quo de ea felicitate
disputat, quæ ad actiuā vitam pertinet, cuius sine dubio in-
strumētū sūt diuitiæ: nō enim alioquin haberet, quo homi-
nibus subuenire, & opitulari posset; in quo vno magna ex
parte positū est illud felicitatis genus. At vero ad contem-
plationē, in qua, ex eiusdem Aristotelis sentētia, verior est

felicitas,

felicitas
pedium
necessa
quo se
quod
ro nu
gna n
tum fu
quicq
gelicæ
lo, vt
Hilari
narrac
demon
bus de
fanten
tem in
mam
miseri
quam

ES
tuos
gavin
spirita
tus,
quali
moder
moue
unt.
etiam
cis ap
licere
neci
vtros
quent
tem,

felicitas, diuitiæ quidem nihil conferunt, vt potius eam impediunt: turbant enim animi quietem, operi illi in primis necessariam. Quare Aristoteles ipse alio libro moralium, quo felicitatem hanc, quæ est in contemplando, tractat, hoc quoque affirmat, ad actiones opus esse multis, speculanti vero nullam esse eiusmodi rerum necessitatem, sed potius magnum esse impedimentum speculationi. Itaque hoc stabilitum sit, multo vtilius, multoque etiam excellentius esse, quicquid homo habeat, simul relinquere, vitamque Evangelicæ paupertati dicare, quam sua retinere, etiam eo consilio, vt in pauperes erogentur: quod quidem egregia quoque Hilarij tanti viri sententia confirmare possumus, quem narrat Hieronymus. cum Orionum ditissimum hominem à demonum legione liberasset, isque paulo post cum ingentibus donis ad monasterium reuertisset, constantérque recusantem etiam cum lachrymis vrgeret, vt si non in suos, saltem in pauperum vsus acciperet, ita respondisse prudentissimum senem. Multis nomen pauperum occasio auaritiæ est, misericordia vero artem non habet. Nemo melius erogat, quam qui sibi nihil reseruat.

Responsio ad eos, qui malunt in seculo manere, vt fructum in proximis faciant.

CAPVT XXI.

EST etiam alia quædam opinio retrahens à religione, eorum, qui in seculo plus se proximis in spiritu profuturos putant: similis omnino error ei, quem proxime profliuimus, nisi quod ille in materia terrena versatur, hic in spirituali. Itaque huius etiam honestior quidam est prætextus, aptiorque ad decipiendum. Ita enim ratiocinantur, & quasi contra religiosum statum disputant, sepeliri quodammodo talentum à Deo datum, & voluntatem, ac zelum promouendi alios ad virtutem; quoniam qui sub obedientia viuunt, non adeo libere huc illuc excurrere possunt, interdum etiam ab opere bene cæpto auocantur, aliisque rebus, ac locis applicantur. Contra vero qui libertatem suam retinent, licet eis omni hora, & omni tempore, omni hominum generi adesse, nullo interpellante, ac prohibente. denique esse vtrosque vt canes venaticos, qui præda visa incitentur ad sequendum, sed illos sæpe vinculis teneri ad aliorum voluntatem, hos autem quasi sine vinculis, expedite, & impigre statim

tim accurrere. Consideremus igitur quam hæc parum valeant ad infringendum hoc tantæ perfectionis consilium. Primum enim hoc scire oportet, caritatem quæ tanta virtus est, ordinatam esse debere, idque adeo necessarium esse, ut si ordinata non sit, ne caritas quidem sit, sed alius aliquis effectus caritatem simulans. Ordo autem præcipuus hic est, ut in iis, quæ spiritualia sunt, & quæ ad gratiam Dei, nostramque salutem attinent, prius quisque se ipsum, suamque utilitatem, & profectum amet, ac curet; quam proximi vilius; idque ita præcipit Deus. Quod tum Theologi omnes vno consensu docent, tum B. Thomas hoc etiam argumento solido, & graui confirmat: quoniam, inquit, caritas fundatur in communicatione bonorum spiritualium. atque post Deum, qui est fundamentum, quisque sibi primus est, qui particeps sit huius boni, proximos autem diligimus ut socios in tali participatione. Quamobrem sicut vnitas potior est, quàm vnio, ita quod homo tali bono fruatur, potior est ratio diligendi, quàm quod alius ei socius sit in fruendo. Quo quidem posito, illud etiam vere, ac necessario concluditur, non posse caritatis habitum inclinare, ut pro aliis hominibus, quicumque sint, etiam ad omne hominum genus saluandum, non dico vel minimum committatur peccatum, sed ne ipsius quidem caritatis vllum detrimentum admittatur, non magis, quam ex glacie ignis existat: acque hoc etiam à Theologis omnibus pene traditur, Quod cum ita sit, & cum etiam negari, aut dubitari non possit, quin ad perfectionem, ac virtutem propriam acquirendam sine vlla comparatione aptior sit religiosus status, quam vilius status secularis, hoc quoque aperte atque expresse sequetur, etiam si ex aliquo seculari statu plus utilitatis in proximos manaret, tamen hanc utilitatem alienam posthabendam esse propriam. Habemus autem de hoc manifestam Satorum sententiam. Quid prodest, inquit, homini, si vniuersum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiar? quam sententiam ne quis de lucro temporali tantum intelligendam putet, certe eam S. Bernardus ad hunc ipsum spirituales proximorum profectum diserte applicat. sic enim ait in libris de Consideratione, Si totus, inquit, esse vis omnium, imita illius, qui omnia omnibus factus est, laudo humanitatē, sed si plena sit. Quomodo autem plena, te excluso? Et tu homo es. Ergo ut integra sit, & plena humanitas, colligat & te intra se huius qui omnes recipit. Alioquin quid tibi prodest, iuxta verbum Domini, si vniuersos lucreris, te vnum perdest

2.2. que.
20. et q.

Mat. 10.

1. de Cōsider.

Hæc

Hæc B.
cundo
salutis
hæc ist
dum
siri fun
culare
fluctib
honor
animu
sempe
igitur
mus,
perfe
bonis
& alio
que, v
lro ta
lud pe
Spitit
Retur
tene
qui la
dem
virgite
ta est
tur, v
runt,
vend
rei,
Cant
illud
carita
velit
nibus
quin
nullu
exist
plac
H
fruct
fru

Hæc Bernardus primo libro, eadēque ferme repetit in secundo, inter quæ illud commode, In acquisitione, inquit, salutis nemo tibi germanior vnico matris tuæ. Est autem in hac istorum ratione duplex incommodum, primum quod dum in seculo viuunt, quocumque consilio id faciant, expositi sunt labendi, & peccandi periculis, iisdem fere, quibus seculares ipsi: quoniam cum in eodē mari nauigent, iisdem etiā fluctibus agitari necesse est, præsentium scilicet illecebrarum, honoris, diuitiarum, pulchrarum rerum, quæ & oculos, & animum assidue pulant, vt difficillimum, & rarissimum sit, semper resistere, & ita resistere, vt semper vincas. Hoc est igitur primum malum. Alterum est, quod, etiam si hoc demus, eos in ista pugna semper vincere: restat tamen illud perfectionis, ac virtutis detrimentum, quia multis, & magnis bonis priuantur, vt voluntariæ paupertatis, & obedientiæ, & aliorum eiusmodi, quæ sunt in religione communia, atque, vt ita dicam, vulgaria. Quæ autem stultitia est, cum nostro tanto dispendio, aliorum lucris seruire velle? Quare illud potius audiendum, & semper ante oculos habendum est Spiritus sancti consilium, quo hoc ipsum ita monemur, Recupera proximum tuum secundum virtutem tuam, & at- *Ecdl. 29.*
tende tibi, ne incidas, id est, ne cadas, & labaris ipse: nam qui lapsus sit, primum male ipse habet, deinde ne alios quidem iacentes subleuare potest. Meminisse etiam oportet virginum illarum, quarum ideo ipsius ore Domini laudata est prudentia, quia cum ab aliis virginibus rogarentur, vt de oleo, quod habebant, ipsis imperirent, responderunt, Ne forte non sufficiat nobis, & vobis, ite potius ad *Mat. 25.*
vendentis, & emite vobis. Sic enim dictum hoc huic ipsi rei, de qua agimus, scite applicat Sanctus Bernardus in Canticis, ac tum alia multa addit in hæc sententiam, tum *Serm. 18*
illud quod nos etiam ante tractauimus, non esse hoc veræ caritatis, vt cum sua ipsius iactura aliis quispiam prodesse velit, quia caritas, inquit, vult abundare sibi, vt possit omnibus. Seruat sibi quantum sufficiat, vt nulli deficiat. alioquin si plena non est, perfecta non est. Itēque illud. Ego nullum ad salutem pietatis gradum illi gradui antefereendum existimo, quem sapiens posuit dicens, Miserece animæ tuæ *Ecdl. 30.*
placens Deo.

Hæc igitur ita valent, vt etiam si ad faciendum in aliis fructum aptior esset vita secularis, tamen quia ad proprium fructum aptior est religio, non sit dubitandum, quin hæc illi

*Psal. 83.
Ioan. 6.*

longe anteferenda sit. Quid igitur, si addamus etiam religionem ad alienum fructum longo intervallo aptiorem esse? Hoc vero ita certum est, ut ne pluribus quidem confirmari opus sit: & nos tamen multa in hanc sententiam secundo libro attulimus, ubi plurima, quæ hic status habet ad homines iuuandos, adiumenta commemorauimus. Summa vero hæc est, quod animarum conuersio ad Deum, earumque omnis profectus, & incrementum à nullo existeret potest, nisi à Deo. Sic enim scriptum est, Gratiam & gloriam dabit Dominus, & Dominus ipse, Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum. Quid ergo faciunt homines in aliorum hominum conuersione? Hoc unum, quod à Deo tanquam instrumenta adhibentur, ut calamus solet ad scribendum, terra ad secandum. Itaque, ut instrumentum, si se per se mouere velit, nihil efficiet, si vero ab artifice moueatur, omnia efficiet, sic homo in his diuinis, & supernaturalibus operibus tantum efficiet, quantum cum Deo coniunctior fuerit, & ab illo mouebitur. Videamus igitur utrum coniunctior sit cum Deo, secularis, an religiosus. Ne hoc quidem dubium esse potest. Nam præter coniunctionem illam, quæ est ex caritate, cuius ipsius tanto maior est facultas in religione, sunt deinde aliæ virtutes, & in primis duæ illæ ita insitæ in statu ipso, humilitas, & obedientia, quarum altera ab omni mundano fastu nos remouet, altera ita nos tradit maiestati illi, ut nos perfectissime possideat, & quo velit ducat, & reducat: quibus deinde omnibus adiungitur etiam votorum vinculum perpetuum, & irrevocabile, quod cum Deo nos astringit, & inseparabiliter astringit, ut nulla iam maior, firmitorque cõiunctio in terris ne cogitari quidem queat. Quid igitur mirum, si talia instrumenta, nempe in manibus ranti, & talis artificis, & adeo in eius manibus, opera præclara, & mirabilia efficiant? Accedunt deinde ad has causas interiores etiam aliæ extrinsecæ, ut multorum consociatio, magni certe præsidium ad res gerendas, quoniam quod quisque non habet in se, habet in fratre: tum auctoritas illa, quæ apud homines nascitur ex contemptu terrenarum rerum, qui quidem contemptus non in animo latet, sed in ipso statu, totiusque vitæ contextu elucet: quibus omnibus, aliisque similibus adiumentis carere necesse est eos, qui in seculari vita operam aliis nauant. Nam ut alia omittantur, quanti illud interesse putamus, quod religiosi, ut in aliis omnibus, ita in hac quoque animarum tractatione, à suis rectoribus dirigantur, informantur, & quodammodo illuminentur? Primum enim

enim
tum p
me lu
Deo a
pote
respo
hoc ip
num
temp
ecant
dem p
est in
ipia in
tis tam
haben
bes, p
ad De
in pul
ali bu
dici, &
riam,
tem
secula
ut pro
sultea
tribus
Se
vero
vel pa
docer
quã si
valen
religi
mo v
solet
ficiar
le vi
ipia
prop
cogn
sed e
cisset

enim

enim consilia ipsa prudentum hominum, ac peritorum multum profunt: deinde illud multo maxime iuuat, & in eo ferme sunt omnia, quod per eos à Deo reguntur. cum autem Deo auctore aliquid aggredimur, quicquid illud fuerit, non potest non felicem exitum habere. Itaque, vt ad illud etiam respondeamus, quod supra ex venatione allatum est, non ne hoc ipsum ad prædam capiendam magnopere confert, si canum impetus venatoris scientia, & arte gubernetur, vt in tempore, & loco, vel immittantur, vel reuocentur, vel retineantur? quod adeo necessarium est, vt alioquin canes quidem per se ad venandum inepti sint. Sed quid pluribus opus est in hoc fructu animarum? Aperiamus oculos ipsos, & re ipsa inspiciamus Ecclesiam Dei, vt nunc est, vt quæ fuit à multis iam seculis. Quis enim hoc toto tempore in concionibus habendis, aut excursionibus, Christi more, per oppida, per vrbes, per castella, faciendis, mortales à peccatis excitate, & ad Deum impellere institit, præter religiosos? quis iam fere in pulpitis auditur, nisi ex his ordinibus? Denique qui sunt alij huius vineæ operarij, vere operarij, qui scilicet pondus diei, & æstus perferant, & nihil aliud agant, nisi vt Dei gloriam, hominumque salutem curent, nullo suo cōmodo, nullo temporali emolumento? Nam etsi aliquid fortasse ex statu seculari in hanc messem incumbunt, tamen ij adeo pauci sunt, vt propterea nemo illum generalem fructum, quo Ecclesia sustentatur, & consistit, secularibus potius, quam religiosis tribuendum putet.

Sed dicit aliquis, hæc vera esse de hoc generali fructu, se vero non de Ecclesia tota sollicitum esse, sed tantum de patriæ, vel parentum, aut propinquorum suorum profectu, ad quos docendos, ac iuandos aptior faturus sit, si cum ipsis maneat, quàm si religionem ineat. Ridiculum hoc quoque. Nam hic etiã valent quæcumque; hæc tamen dicta sunt de comparatione status religiosi cū seculari in hoc ipso genere faciendi fructus. Immo vero hic etiam multo magis; quoniam ita ferme euenire solet, vt inter cognatos, & notos nõ modo non amplius proficiatur, sed minus etiã proficiatur: quod quidem vix credibile videretur, nisi & experientia, vt dixi, perpetua testaretur, & ipsa Veritas tanto iam ante prædixisset verbis illis, Non est propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua. Atque id quidem Dei filius non solum dicto, *Marc. 6.* sed etiam exemplo suo confirmauit. Nam cum vbicumque esset, etiam inter Samaritanos, perditam gentem, & adeo à

Iudæis dissidentem, omnes eius sapientiæ, & sermoni audist. sine inirent, in patria quidem sua despectus, & irrisus est, ita vt de eo illud scriptum sit, Non poterat ibi virtutem vllam facere, & mirabatur propter incredulitatem eorum. Quid igitur nos speremus, infirmi, & imbecilli, si illa sanctitas, & illa maiestas inter carnem, & sanguinem nullum fructum efficere potuit? Iure ergo S. Bernardus inter vulpes illas paruulas, quæ in Canticis vineas demoliri dicuntur, hanc etiam occultam tentationem commemorat, quæ non solum à religionis ingressu impediatur, sed quosdam etiam iam ingressos rursus ad seculum retrahat. Vidi ego, inquit, hominem currentem bene, & ecce cogitatio, Quantum bonum quo solus fruor? Si essem in patria, possem vtique impertiri fratribus, & cognatis, notis, & amicis. Amant me, & facile acquiescerent suadenti. Vt quid perditio hæc? Vado illuc, & saluo multos ex illis, & me pariter. Nec verendum in loci mutatione. Etenim dum bene faciam, quid interest vbi, nisi quod illic proculdubio satius, vbi fructuosius degam? Quid plura? It, & perit miser, non tam exul ad patriam, quam canis reuersus ad vomitum. Et se perdidit infelix, & suorum nemine acquisiuit. En vna vulpecula, ista videlicet frustratoria spes quæ habuit in acquisitione suorum. Hæc Bernardus, ex quibus tam recte, & expresse ab eo dictis, alijsque supra allatis, hoc iam euidens est, quicumque vere animarum zelo ducatur (sunt enim, qui non vere hunc zelum habent, sed ideo in seculo manent, quia eos seculum delectat, ei que cupiditati hanc quasi honestam speciem præterdunt) sed si quis sit, qui sincere Dei obsequium propagatum cupiat, ei que propagando se ipsum dicere velit, iam dubitari non potest, quin id multo perfectius, & certius, & abundantius in statu religioso assequutus sit, vbi præsertim non vni genti, aut familie sese alliget, quod est animi nimium restricti, & pusilli, sed generaliter omni loco, & omni hominum generi paratum se præbeat, vt quemadmodum prophetica illa animalia, vbi cunq; sit impetus spiritus, illuc statim gradiatur. Quod etiã eo deinde commodius, & facilius efficitur in religione, quam in seculo, quod, vt ante diximus, tam multa hic sunt, quæ nos ad omnem perfectionem, & sanctitatem promouent, contra vero illic tam multa, quæ à perfectione reuocant, & ad vitium impellunt. Sic enim res habet, vt qui naufragos ex periculo eripere velint, nisi ipsi in tuto sint, idem sæpe periculum adeant, ac propterea ne illis quidem opitulari possint. Simillime igitur, qui

proximos

Ser. 74.
Cant.

Eze. 1.

proximos in seculo periclitantes eruere nitatur, necesse est,
vt seculo iam emerferit, omniaque secularia supergressus sit:

*Ad eos qui dicunt satis esse relinquere mundum
affectu, etiam si non effectu.*

CAPVT XXII.

Hic, quam modo diximus, fallaciæ, finitima est eorum
ratio, qui dicunt frustra tantum laborem, tantaque sus-
cepti incommoda, deserendis rebus omnibus, quæ possidentur,
cum sufficiat affectu, & cupiditate deserere: idque ex eo
constant, quoniam omnis perfectionis summa in caritate
posita est: quare quicumque maiori præditus sit caritate, eum
perfectiorem esse, siue is secularem, siue religiosum teneat
statum. Addunt etiam exempla ex sacris historijs, comme-
morant Isaac, Iacob, & ipsum Abraham, qui in matrimo-
nio, in tanta opum, ac diuitiarum abundantia, tamen inigni
sanctimonia fuere, ita vt cum eis Deus quam familiarissime,
& amicissime versaretur. Sed videndum est, ne hæc quoque
oratio sit blandientium sibi, causæque vltro neccentium,
vt mundi vincula, quibus libenter astringuntur, non abrum-
pant. Itaque hoc etiam diligentius, & prolixius, quam
superiora illa, refellendum est: quoniam multi sunt, & qui-
dem ex ijs, qui se doctiores, & prudentiores existimant, qui
hoc errore ducuntur. Nam et si negari non debet, quin, quod
isti ajunt, in caritate sita sit perfectio, religio autem non
ipsa sit perfectio, sed via, & quasi instrumentum acquirendæ
perfectionis, eiusmodi tamen instrumentum est, vt qui id ha-
beant, facile, & breui, & sine errore ad perfectionem perueni-
re possint, qui autem eo careant, alij numquam, alij cum ma-
ximis difficultatibus, longoque tempore possint. Vt enim si
cui transiendum esset flumen, nauem, vel pontem requireret,
ne se periculo exponeret, aut si terra iter facturus esset, mal-
let iumento ire, quam pedibus, quod tum ad celeritatem,
tum etiam ad commoditatem faceret: sic in ista tam longa,
tam ardua, tamque salebrosa via ad culmen virtutis, & cari-
tatis ipsius, quanti æstimandum est id adiumentum, quod
nos non modo ad ambulandum, sed etiam ad currendum
confirmet, aut potius quali vehiculum suauissime depor-
tet? Quale autem est hoc vehiculum? Satis multa de hoc
diximus toto primo libro, vbi demonstratum est, duplex no-
bis à religione salutis præsidium suppeditari, alterum, quod
impedimenta secularis vitæ, quæ sunt innumerabilia, re-

lieto seculo, effugiuntur omnia: alterum, quod deinde plurima, & maxima commoda spiritualis vitæ consequimur. Quæ fuit causa, cur sancti viri, cum probe intelligerent, perfectionis summam in caritate consistere, tamen ita ad seculi fugam hortarentur, quali sine ea non possit acquiri perfectio, vt Cassianus, cuius est illud: Necessè est, inquit, cum qui facultatibus pristinis, opibusque suffultus est, nec integram humilitatem cordis, nec mortificationem plenam noxiarum suscipere voluntatum. Optime vero, & disertissime Basilius, qui cum hoc posuisset, abnegationem illam, quam Dominus præcipit, in eo litam esse, vt quilibet omnem sui ipsius amorem exuat, nihilque de se ipso sit sollicitus, siue de vita, siue de morte, addit deinde quid necessarium sit ad hunc tam perfectum mentis habitum adipiscendum. Potro (inquit) huiusmodi renuntiatio initium sumit ab alienatione rerum externarum, veluti possessionum, inanis gloriæ, consuetudinis vitæ superioris, affectionis ad res inutiles: quomodo sane vt faceremus, suo nos exemplo admonuerunt sancti Domini discipuli, Iacobus quidem, & Iohannes, relicto patre suo Zebedæo, ipsoque de quo tota illorum victus ratio pendebat, nauigio. Idemque paulo infra. Quamquam quod dico quid aut rationibus à nobis inuentis, aut sanctorum virorum exemplis attinget confirmare, cum ipsa Domini verba liceat in medium afferre, ipsque ipsis religiosam, ac Dei timentem animam commouere, quibus ille aperte, ac citra controuersiam testificans sic dicit, Sic igitur quicumque ex vobis non renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Et alio loco cum post oblatam conditionem illam, Si vis perfectus esse, verba illa subiiecisset, Vade vende quæ habes, post illud adiecit, Veni sequere me. Quo etiam spectat illa negociatoris similitudo, qui inuenta vna pretiosa margarita, vendidit omnia quæ habuit, & emit eam. Planum est enim, pretiosam margaritam regnum cœlestè significare, quod regnum nos assequi posse Dominus negat, nisi omnia simul quæ habemus, diuitias, gloriam, genus, & si quid sit aliud eorum, quibus plerique ambitiose inhiant, pro eo parando neglexerimus. Hæc dicit Basilius, & plura, quid autem grauius & seuerius in hanc sententiam dici poterat? Eadem etiam videmus apud Macharium in quadam homilia. Fieri non potest, inquit, vt quispiam animæ suæ possessionem cõparet, aut caritatem spiritus cœlestis, nisi ab alienatus ab omnibus,

*Coll. ult.
c. 24.*

*Rev. fus.
cap. 8.*

Luc. 14.

Mat. 19.

Hom. 9.

nibus
inuesti
omnib
vt circ
dimi
amp
res, an
suum
animu
penit.
enim si
lec. me
ri inter
las call
aut sin
que vs
quid m
telliga
que in
bascom
esse tes
falte
enim a
& alibi
nes vit
uator
men,
illud in
terren
sint, vt
deniqu
Alij co
gunt,
incita
ob ad
nam sa
rectio
omni
est, in
turo
denie
nunt

nibus, quæ pertinent ad hoc seculum, se ipsum applicet ad
 inuestigandam Christi caritatem, mensque segegetur ab
 omnibus crassis sollicitudinibus, & distractionibus terrenis,
 ut circa scopum vnum penitus incumbere possit, ut omnibus
 dimissis, omnia etiam impedimenta materialia, & terrena
 amputans, & à dilectione carnali, aut affectione erga paren-
 tes, aut cognatos semotus, nulli alij rei permitat animum
 suum operam dare, aut aliunde distrahi, sed totus prorsus
 animus in spiritualium rerum cura, & inuestigatione occu-
 penur. Hactenus S. Macharius vere ac sapienter. Quamuis
 etiam si subtilius ista disputemus, arque, ut in scholis dici so-
 let, metaphysice rem ad viuum referemus, possit etiam tene-
 ri inter opes sanctitatis, inter honores humilitas, inter epu-
 las castimonia, tamen, si ea spectemus, non quæ optantur,
 aut finguntur animo, sed quæ ut plurimum conueniunt, quæ-
 que vltus & communis vita ferat, non potest esse obscurum,
 quid melius, tutius, salubriusque sit. Quod quo planius in-
 telligatur, discernenda sunt quæ in re hæc certa sunt, ab ijs,
 quæ in disputatione. Illud certum, qui terrenis bonis quib-
 boscumque animo, atque amore inhæreat, hunc aptum non
 esse regio cælorum; ideoque eiusmodi res relinquendas esse,
 saltem affectu, idque omnino, & omnibus, & semper. Sic
 enim ait Propheta; Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.
 & alibi; Dormierunt somnum suum & nihil inuenerunt om-
 nes viri diuitiarum in manibus suis. Idem etiam indicat Sal-
 uator ipse illo tam severo dicto, Facilius camelum per fora-
 men, quam diuitem ad cælum intrare. Hoc igitur certissimū.
 Illud in quæstionem venire potest, quod quidam ita se hæc
 terrena retinere posse confidunt, ut tamen spiritu pauperes
 sint, ut cor non apponant, ut nihil in eis aduici suæ collo-
 cēt, denique nihil ob eorum amorem de Dei amore deperdant.
 Alij contra, quoniam hæc omnia difficillima esse intelli-
 gunt, & in statu isto tot salutis impedimenta, tot vitiorum
 incitamenta esse vident, malunt eum omnino exuere, quam
 ob adeo breuem caducarum rerum delectationem, æter-
 nam salutem periculo obijcere. Verorum igitur ratio melior,
 rectorque iudicetur. Mihi quidem dubiū non est, quin ut in
 omnibus rebus, eoque magis quo sunt grauiores, prudentiæ
 est, in tutiorem, securioremque partē inclinare, ut si in alte-
 rato peccandum sit, potius nimis cauti, quam parum pru-
 dentes videamur, sic idem, & multo diligentius, in hac re om-
 nium grauissima, & maxima faciendū sit. Est difficillimum,

Ps. 61.

Psal. 75.

Mat. 15.

& omnino eiusmodi, vt humanam facultate m superet, cum multa possideas, ita possidere, vt affectum sustineas ab eorum amore. Basilius quidem eodem, quem supra dixi, loco, hoc quasi certum ponit, quicumque quameū que rem ex his terrenis, ac caducis sibi reseruet, necesse esse (sic enim loquitur) eius mentem in illo quasi cœno cōsepultam teneri, eique aditum ad cœlestia meditanda præcludi, ex quo ita demersa iaceat, vt de supernis bonis à Deo nobis promissis cogitare non possit. illa enim bona assequi nos non posse, nisi quædam vehemens, & indiuisa cupiditas ad ea nos incitet, & inflammet, eaque tanta vt pro ijs adipiscendis labores omnes reddat leues. Hæc Basilius; quod si cui rigidiora videantur, is animaduerrat, ne ex aliorum, & ex sua fortasse molitie, non ex ipsa perfectionis natura, de perfectione iudicet. Certe Chryostomus quoque ita sentit, multo faciliorem esse medicinam ad nostros affectus sanandos, nihil omnino, quam aliquid habere, etiam moderate. Nihil, inquit, ita sedat cupiditatis sitim, vt desistere à lucrandi concupiscentia, sicut amarā choleram abstinentia, & euacuatio. Facilius enim est, vt humanum corpus voleat, quam vt plura addendo quietum reddamus desiderium. Et certe ita res habet, vt, quod dixit philosophus ille, quædam facilius omnino abscindantur, quam ex parte temperentur. Nam quod scriptum est à Cassiano, facilius, inquit, vidimus viros, qui ab eis corpulentioribus omnimodis temperarent, quam moderate vsos pro neffitate concessis, & qui totum sibi pro continentia amore denegarent, quam qui eas sub infirmitatis occasione sumentes, mensuram sufficientia custodirent. Hoc igitur quod Cassianus de gulæ temperantia scribit, latius omnino patet, & ad plura pertinet. pertinet enim ad omnia, quorum presentia oculos mouere, vel animum mulcere possit, vt multo procliuius sit, ab ijs penitus abstinere, quam ijs temperate frui. Ferme enim id euenit, quod ei, qui se ex alto demittit, sperans, cum ad medium peruenerit, posse se, cum voluerit, insistere. Sic enim non in hominis manu est, seipsum cohibere, vimque delectationis reprimere, acque ei modum præscribere, cum potius ipsa sibi imbecillitas indulgeat, & paulatim prouehatur, & quidem, quod miserius est, imprudens, ac nesciens: de quo bene S. Leo, Per licitos, inquit, vsus ad immoderatos transitur excessus, dum per curâ salutis irrepit delectatio voluptatis, & non sufficit concupiscentia, quod potest satis esse natura.

*Hom. 43
in Mat.*

*Seneca
ep. 110.*

*Libr. 5.
6.7.*

*Ser. 12.
Quadr.*

Est præterea illud quoque in hac re animaduertendum, *Hom. de humil.* quod optime scriptum est à S. Basilio, quantum exteriora profint ad interiora reformanda. Sic enim ille præcipit, ad humilitatem animi acquirendam, vt in omni cultu externo humilitati studeatur, in vestitu, in mensa, in cathedra, in domo, in lecto, in domestica supellectili, deniq; in omnibus redditque causam, quæ non humilitati modo, sed omnibus virtutibus, & huic rei, quam tractamus, adprime conuenit, quod anima similis fiat ijs studijs, atque operibus, quæ tractantur, & in quibus versatur, & omnino configuretur, inquit, & conformetur ijs, quæ exterius agit. Neque id mirum, cum tantam habeat coniunctionem cum corpore, vt ijsdem eam moueri oporteat, quæ sensibus corporis proponuntur, immo vero, quod nos assidue cum nostro damno experimur, plus etiam moueatur ijs rebus, quas per oculos, per aures, per tactum, reliquosque sensus percipit, quam ijs, quas sola cogitatione, ac mente, quæ eius est propria actio, percipit. Quod si ita est, non est iam dubitandum, quid intersit inter eum, qui solo affectu mundum, & mundana deserere velit, re autem, & opere inhærere, & eum qui affectu simul, & opere se ab eo segregauit, & seiunxit. Ille enim quasi aduerso flumine remigat, & ideo difficilius, tardiusque progreditur, grauius fatigatur, facilius relabitur, atque adeo vt plurimum relabitur, quoniam vix vllus est, qui in ea perpetua contentione, ac lucta aduersus tot difficultates, & impedimenta durare possit. Alter vero quasi propitijs ventis fertur, quoniam nihil eum impedit, aut retardat. omnia iuuant, & impellunt, locus, status, socij, occupationes, & studia, quibus tenetur, denique quicquid videt, quicquid audit. Quæ cum ita sint, bene etiam S. Gregorius, & ita apte omnino ad nostrum negotium, ac si tanquam honorarius arbiter causam hanc definire voluerit. Sic enim eos reprehendit, qui Dei obsequijs militare se posse confidunt, seruatim rebus, & possessionibus suis. Sunt, inquit, plerique qui iam aliena non appetunt, atque ab huius mundi iurgijs inchoatæ quietis amore diuiduntur: erudiri sacris eloquijs appetunt, vacare supernis contemplationibus concupiscunt, nec tamen perfecta libertate curam rerum familiarium deserunt, cui sæpè dum licite seruiunt, etiã illicitis huius mundi iurgijs implicantur, cumq; terrenas res studiose tueri desiderant, cordis quietem deserunt, quam quærebant, & cum substantia fugiens cõtinuata prouisione protegitur, conceptus in animo diuinæ scientiæ sermo

7. Mor.

14.

sermo dissipatur, quia iuxta Veritatis sententiam obortum
 semen spinæ opprimunt, & verbum Dei à memoria impo-
 rtunæ terrenarum rerum sollicitudines expellunt. Dissolunt
 itaque gressibus ambulant, qui dum mundum perfecte non
 deserunt, semetipsos gradiendo obligant, ne gradiantur. *Qui*
 clarius dici potuit: Id autem inter cetera optimum, quod ter-
 rena omnia substantiam fugientem appellavit: quoniam hæc
 est eorum natura, vt semper diffluant, ac vel ad aliorum ma-
 nus, vel ad interitum fugiant, vt propterea magno labore,
 studio, & attentione opus sit, vt retineri, & conseruari pos-
 sint: inter quæ quis locus, vel certe quam exiguus locus esse
 potest studio cælestium? Quod autem putant isti se eiusmodi
 res facile tenere posse sine vilo affectu, ij quidē meo, & om-
 nium rectè sentientium iudicio in magno errore versantur.
 Ita enim euenire videmus, vt in ipso vsu, & consuetudine,
 hominis animus ijs rebus, quas possidet, adhærescat, etiam
 nesciens, tumque maxime illigatus sit, cum sibi solutus, ac li-
 ber videatur. Accidit enim nescio quo modo, vt si quis lectu-
 lo, in quo iaceat, aut sedi, in qua sedeat, clam deuincatur, ne-
 que ille aduertat, donec surgendi tēpus aduenerit. Sic enim
 nos quoque in terrenarum rerum amore fallimur, vt nobis
 liberi, & expediti videamur, nec compedes sentiamus: senti-
 mus autem, cum vel nos ab eis morte, vel ea à nobis casu
 aliquo abeunt. Cuius rei quem meliorem: grauioremve re-
 stem quæramus, quam S. Gregorium, qui hoc ipsum non so-
 lum ratione docet, sed ex sua ipsius experientia? Sic enim se
 quoque, cum adhuc in seculo versaretur, deceptum esse nar-
 rat. Aperiebatur (inquit) mihi iam tunc de æternitatis amore
 quod quærerem, sed inolita me consuetudo deuincerat, ne
 exteriorem cultum mutarem. Cumque adhuc me cogeret
 animus præsentis mundo quasi specie tenus deservire, cepe-
 runt multa contra me ex eiusdem mundi cura succrescere,
 vt in eo iam non specie, sed, quod est grauius, mente retine-
 rer. Igitur cum hoc Gregorius de se ipso fateatur, facile alij
 videre possunt, quāto eos magis sibi timere, & cauere oport-
 teat, cum tanto inferiores sint virtute, ac robore, quam Gre-
 gorius. Hæc enim est causa, cur, vt idem alibi confirmat,
 sancti viri magis in hoc mundo prospera, quam aduersa for-
 mident. Sciunt namque (inquit) quia dum mens blanda oc-
 cupatione premitur, aliquando libens ad exteriora detra-
 tur. Sciunt quia sæpe sic hanc clandestina cogitatio decipit,
 vt quomodo permuetur, ignoret.

*Ep. ante
lib. mor.*

*S. Mor.
cap. 1.*

Acque

Atque hætenus quidem de religione, vt de instrumento, sed aptissimo, & maximo, ad perfectionem acquirendam, quippe quod eos tollat spiritualis huius vitæ obices, qui prope modum viam omnem obstruunt. Videtur tamen quiddam etiam amplius in ea esse, quod per se expetendum sit, & quo qui careant, etiam si cetera omnia (vt hoc demus) habeant, magnis quibusdam bonis, præcipuisque ornamentis careant. Primum autem est voluntatis propriæ abdicatio, res ita perfecta, & ita euangelica. Nam qui liber est, & solutus, sæpe in ipsi bonis operibus, quæ agit, in oratione, in eleemolyna, in ceteris, potest aliquid, atque adeo multum commiscere voluntatis suæ: quantum autem de ea commiscet, tantum immittit de operis laude. Itaque non dici potest, quam magnum bonum sit, hanc voluntatem omnino exuere, & abicere, idque in omnibus, & in totam vitam. Hoc autem proprium est obedientiæ voto. Quamquam dicet aliquis, posse haberi prode vnius Dei voluntatem. Hæc quidem magnifice, & speciose dicuntur, magnumque aliquid videntur, quam diu speculando tractantur, cum autem animus ad rem, praximque ipsam traducitur, tota illa perfectionis imago euanesceat. Primum enim hæc Dei voluntas quam obscura, & incerta est, quam magni in ea collimanda errores, quam crebræ perplexitates? deinde, quod etiam magnum est, qui in ea ipsa coniectanda, & interpretanda proprium sensum adhibet, aliquid sui adhibet: melius autem facit, qui ita vitam instituit, vt nihil penitus de suo adhibeat: hæc est enim illa perfecta abrenunciatio, & illa abnegatio, quam Dominus cum præcepit, hoc præcepit, vt ita nosmet ipsos deseramus, vt nihil omnino nostri retineamus. Itaque veræ virtutis est id, quod ait Climachus, cuius verba ponam, quoniam ipsa eorum simplicitas delectat. Humilis (inquit) semper abominabitur voluntatem suam, velut decepticem, & errantem; & quamuis omnes eius cogitationes, & facta diuinæ regniæ sint congruentia, adhuc tamen non sequitur voluntatem suam, nec credit sensui suo. Humili enim grauis est stimulus niti voluntati suæ, sicut superbo est stimulus, & omnis intolerabile, subesse alienæ voluntati. Optime autem Gregorius illum ait sine dubio sublimioris discipulatus ordinem apprehendere, qui relictis omnibus, quæ exterius possederat, etiam intimas frangere voluntates parat, vt se alterius voluntatibus subdens, non solum prauis desiderijs, sed ad perfectionis cumulum, etiã in bonis votis sibimet renunciet,

Gra. 25.

32. Mor.
cap. 17.

ciet, & cuncta quæ sibi agenda sunt, ex alieno arbitrio obferat. Itaque has omnes istorum rationes, quas nos adhuc confutauimus, ad Satanæ tentationem refert: sic enim ait. Hunc hostis callidus tanto mollius alloquitur, quanto ab excellentiori deijcere ardentius conatur, moxque virulenta suggestionem blandiens dicit, O quanta per te ipsum miranda agere poteris, si nequaquam te iudicio alterius subdis. Cur profectum tuum sub studio meliorationis imminuis. Quæ enim dum voluntate propria usus es, peruersa perpetrasti? Qui ergo tibi plene ad bene viuendum sufficis, alienum super te iudicium cur requiris? Hæc blandiens insinuat, seorsum verò in voluntatibus eius proprijs exercendæ superbix causas parat. Sic Gregorius, ex cuius testimonio hoc iam euidenter constat, quod tractamus, quanto perfectius, & quanto etiam securius sit, omne sui arbitrium relinquere, quam id retinere, etiam bene utendo. Accedit, quod negari non potest, quin maior submissio sit, obedire Deo in homine, quam Deo ipsi aliquid per se iubenti. nam & regibus nemo sit, qui cum ex ipsorum ore aliquid accipiat, resistere audeat: seruis autem, & nuncijs obtemperare multo difficilius. Accedit quod qui re ipsa mundum, & omnia reliquit, idem etiam reliquit animo: id enim sponte fecit, & libenter fecit: qui autem animo tantum relinquere vult, primum hoc minus habet, quod non etiam re, deinde illud considerandum, quod facile errare potest, reliquisse se existimans quod verè non reliquit. Ita enim res habet, vt in rebus omnibus, ijsque præsertim, quæ sensui graues sunt, multum distet voluntas ab opere: illa enim nihil facilius, hoc durum, & laboriosum: quin etiam opus plerumque voluntatem explorat, & quasi examinat, cum sæpe etiam feruidus animus ad opus applicatus, ipsa difficultate percussus, claudicare incipiat. Denique illud etiam maximum in hoc genere, quod cum in Saluatoris nostri Christi domini vita perfectissima vitæ forma enituerit, qui ad eum propius imitatione accesserit, is etiam perfectior haberi debet. Quoniam igitur ille non sola voluntate paupertatem, & humilitatem amplexus est, sed etiam operibus ipsis, ac toto vitæ statu, consequens esse videtur, vt qui in hoc utroque eius in se effinxerit similitudinem, ei plus laudis debeatur, quam qui tantum in altero. Quæ fuit etiam Bernardi sententia, vbi ait, antiquis patribus factis fuisse spiritum Domini solo spiritu sequi. At inquit, vbi Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, iam

Hom. ec-
ce nos
reliq.

iam n
exemp
vtrou
Iacob
quam
sed vt
aut dif
Sed
parum
dim v
debim
ponan
hircos
ita dif
ualium
nuisse
cum et
aut af
sperita
dem i
ambu
dam
care,
tiua e
debet
libro
sua 8
à nob
inquit
omni
aut d
nulli
gume
cur m
maio
raque
mis p
iam a
que
robur
lis te
ce im

iam nobis in eo tradita est imago vitæ, & perfectionis exemplar, quod oporteat etiam corporaliter imitari, ut utroque sequentes vestigio, non vterius cum Patriarcha Jacob, altero femore claudicemus. Neque id dicimus, tanquam saluari quis vel hoc tempore nequeat, si secus egerit, sed ut gradum agnoscat proprium, & locum perfectionis, aut discipulatus officium non vsurpet. Hæc Bernardus.

Sed tamen quia obiecta est initio auctoritas antiquorum patrum, ut Abrahami illius, & Isâac, ei quoque satisfaciendum videtur. In quo idem Bernardus festiue, *Quid respondemus*, ait, novis imitatoribus sanctorum veterum? Imponant certè vitulos super altare Domini, macent arietes, hircos immoleant, quia hoc & Abraham fecit. Pergit igitur in disserere, temporales illas diuitias figuram fuisse spiritualium diuitiarum, quæ nobis sunt reseruatæ: quare euauuisse illas, has nunc esse tenendas. Addit etiam quod verum est, ex illis ipsiis patribus nullum fere fuisse, qui non aut afflictus grauitet, aut non grauitet in huius seculi prosperitate tentatus, forte etiam periclitatus sit: & illos quidem in profundo maris diuisi, in luto aquarum multarum ambulasse, terrena licite possidendo, nos autem nouo quodam, & mirabili modo gradiendi, ipsas quoque vndas calcare, omnia relinquendo; quæ quidem gratia, ac prærogativa euangelico statui, & Petro, quasi duci, & antesignano debebatur. Eadem pene in re simili dicit Chrysostomus in libro de virginitate, non mirum esse si prisci illi patriarchæ suas & opes, & coniuges habuerunt, quoniam non idem à nobis, & ab illis virtutis modus exigitur. Neque enim, inquit, nunc quisquâ perfectus esse potest, nisi vendiderit omnia, nisi omnibus renunciauerit, neque pecuniæ solum, aut domui, sed propriæ etiam vitæ curam abiecerit. At tunc nullum omnino tantæ perfectionis specimen fuit. Quod argumentum vberius deinde tractans, causam etiam addit, cur maiora nobis, quam illis posita sint præcepta, quoniam maior etiam in nos Spiritus sancti gratia effusa sit, maioraque dona ex Christi aduentu impertita, qui nos ex infirmis perfectos reddit. Quare ut homines à suis liberis, cum iam adoleuerint, plura requirunt, quam antea à pueris, & quæ in teneriori illa ætate delectabant, eadem deinde in robustioribus annis reprehenduntur, ita Deum prioribus illis temporibus multa indulsisse, quæ iam in euangelica luce imperfectiora appareant, maxime etiam cum vberiter

nunc

*Ibidem.**Cap. 83.*

nunc merces proposita sit, pro terra cælum, pro temporalibus sempiterna. Denique, vt concludamus, quamquam vel ex veteribus illis, vel etiam ex recentioribus aliqui, vt scimus, extiterint, qui inter diuitias, vel honores, vel inter coniugij delectationes, aut in regno ipso, virtutem retinuerint, tamen quæ temeritas, vel quæ potius dementia sit erit, qui sibi tantum arroget, vt se eis æqualem putet, & periculum quod illi euaserunt, se quoque euadere posse conuadat.

2. 2. g.

186. art.

4.

Recte enim & sapienter S. Thomas hoc ait illos assequutor excellentia quadam sanctitatis, & quadam virtutis eminentia quam ijs Dominus Deus, qui omnia operatur ex proposito voluntatis suæ, tribuere voluit: neque tamen infirmior ita sibi confidere debere, vt se quoque cum iisdem impedimentis ad perfectionem peruenire posse putent: sicut nemo tam stultus sit, qui quoniam audierit Sampsonem vna alia mandibula multos hostes peremisse, propterea ipse etiam hostilem exercitum solu, & inermis inuadere audeat. Hæc igitur dicta sint ad demonstrandum, quanto melius, & perfectius, securiusque sit (hæc enim omnia cõmoda concurrunt) mundum, & cuncta mundana, non solo desiderio, quod incertum est, magnisque erroribus expositum, verum re quoque ipsa, & facta, prorsus deserere, in quo innumerabiles insunt utilitates.

Ad eos, qui dicunt, perfectius esse viuere in seculo propter maiores difficultates bene viuendi.

CAPVT XXIII.

RESPONDENDVM est etiam illis, qui præstantius esse aiunt, maiorisque meriti, bonam, & honestam vitam in seculo ducere, propterea quod tam difficilis sit illic virtus, & pietas, ob tam multa impedimenta. Contra vero religionis laudem ob id ipsum eleuant, vnde nos eam tantopere ornauimus, quod extra omnem periculi aleam tuto, ac securo otio perfruatur. Quid enim (inquiunt) magnum, ac mirabile est, quod nihil concupiscat, qui cella conclusus nihil videret concupiscendum, quod pacem animi conseruet, qui nulla molesta negotia tractat, nullaque rei vllius detrimenta sentiat, quod numquam iracundia efferatur, qui cum fratribus mitissimis, eiusdemque animi, & instituti habitat? Illa est virtus, versari inter pulchras rerum formas, & esse abstinentem, misceri hominum turbis, interesse maledicis verbis, audire, & videre quæ ad peccandum possint

illicere,

illicere, & tamen se semper sustinere, numquam labi. Ideo enim & Propheta gloriatur, quod cum iis, qui oderant pacem, esset pacificus: & de Iob non sine causa hoc ipsum commemoratur à scriptura, quod esset in terra Hus; quoniã ut ait Gregorius, non valde laudabile est, bonum esse cum bonis, sed bonum esse cum malis. Hæc quosdam dicere auidimus interdum, alios ignorantia, & errore, alios malitia quadam, & simulatione, ut seculum quod libidine complectuntur, ratione potius se complecti ostendant. Verum & illos docere, & hos refutare non magnus labor est. Nam si ita res haberet, ut in istis præliis, ac pugnis, semper superiores, & iactanti abirent, nullum unquam vulnus acciperent, haberent fortasse aliquid, quo gloriari possent. Sed non ita est. Non nimis fieri potest, ut qui inermis inter tot hostium millia semper versatur, nullo præsidio alieno, ac ne studio quidem, & diligentia sua, non multas quotidie plagas accipiat; eoque maiores, quo minus ipse aduertit; idque declarat eorum vita, qui sic loquuntur, vitiis, & perpetuis culpis referta. Fallo igitur se iactant, qui ita se iactant; non enim id est pugnare cum hoste, sed capi, & cædi, & mactari ab hoste. Atque si illud etiam daremus, ut quispiam per annos multos saepe victor esset, multosque dæmonis impetus fortiter sustineret, quid hoc refert, si post tot annos vel semel cadat, semelque in illorum manus veniat? quod quidem ita facile, ac proclive est, ut vix vitari possit in tam præcipiti, & periculoso loco. Sed ponamus hoc quoque, nunquam vllum vulnus accipit: habet tamen religiosus status tam multa alia, in quibus excellat, assiduam virtutum omnium exercitationem, humilitatem, obedientiam, fraternam caritatem, ut etiam si hæc quæcumque est, secularis vitæ laus vera sit, quod non est, infinitis eam partibus obruat. Sed quoniam de merito loquimur, hoc ipsum indagandum est, an difficultas hæc, quæ est in seculari vita, meritum augeat. Cui quæstioni doctè factis facit Bonaventura in eo libello, qui est ab eo inscriptus, Apologia pauperum. Is enim ita disserit, triplicem inueniri in bonis operibus difficultatem, unam ex ea causa, quod opera quædam nobilia sunt, & magna, & ardua: quæ autem eiusmodi est, magnum merito cumulum addere. Atque huius quidem difficultatis permultum esse in religione: multa enim continere graua, & supra communem hominum morem, ac facultatem etiã, si nature vires æstimemus. Itaque recte Hieronymus in epistola ad Rusticum monachum, Si perfecta sequi

Psal. 199
Iob. 1.

1. Mor.
cap. 1.

desideras, exi cum Abraham de terra tua, & perge quo nescis. Si habes substantiam, vende, & da pauperibus, si non habes, grandi onere liberatus es. Nudum Christum nudus sequere. Durum grande, & difficile, sed magna sunt præmia. Alterum deinde ait esse genus difficultatis, quod nascitur ex hominis vicio, siue propter naturalem imbecillitatem, siue propter habitus iam contractos. Nam & auaro grauius est donare, & superbo subdi, & guloso abstinere à cibis, quod sane genus non modo non auget, sed imminuit meritum; quoniam repugnantia illa voluntatis quasi vigorem eius retundit, facitque minus voluntarium. de quo bene idem Hieronymus in alia quadam epistola ad Eustochium: Soror tua Blesilla a te maior, sed proposito minor, post acceptum maritum se primo mente viduata est. O infelix humana conditio, & futuri nescia. Nam & virginitatis coronam, & nuptiarum perdidit voluptatem, & quamquam secundum pudicitiam gradum teneat, quas tamen illam per momenta singula sustinere cruce æstimas, spectantem quotidie in sorore quod ipsa perdidit, & cum difficiliter experta careat voluptate, minore continentia habere coronam? Tertia est, auctore Bonauentura, difficultas quam asserunt causæ extrinsecæ, vt rei præsentia, quæ magis mouet, vt pulchritudo, & similia, quæ si vincantur augent illa quidem interdum ex accidenti, & indirecte præmium, sed tamen quia per se, atque ex sua natura potius impellunt in ruinam, ideo fugienda. omnique studio ab omnibus declinanda sunt; quod qui non faciat, non solum tum peccat, cum labitur, sed etiam cum se exponit periculo labendi. Hinc enim est illud Augustini, qui inducens cuiusdam sermonem dicentis velle se habere quod vincat, quia id præclarum sit. Quid, inquit, est, volo habere quod vincat, nisi, viuere desidero sub ruina? Quibus paucis verbis hoc indicatur, vt stultus sit, qui cum donum ruentem videat, non ex ea profugiat, sic multo stultiorem esse, qui ex proximo animæ discrimine non se item fugiendo eripiat. Quod si quis sit fortasse, qui fugam istam turpem existimet, contraque laudabile putet, immorari in periculo, idque fortis animi esse, audiat quid de hoc ipso Hieronymus aduersus Vigilantium hæreticum disserat. Respondebis, inquit, hoc non est pugnare, sed fugere. Sta in acie, aduersariis armatus obiste, vt postquam viceris, coroneris. Fateor imbecillitatem meam. Nolo spe pugnare victoriae, ne perdam aliquando victoriã. Quid autem necesse est, certa dimittere, & incerta sectari? Tu qui

Epist. 22.

*Ser. 250.
de temp.*

*Lib. cont.
Vigil.*

pugnans
car in o
tas est
deat, ta
rony
Sed tan
nihil in
vincit,
sæ vi
lecta
iplo se
autem
lis pro
lis nim
do spo
de nau
re, & n
in caus
scripu

A

Q
ideo
sur, ne
deutu
critate
tantar
sa, &
peram
vellig
relig
donis
sunt,
horis
deber
seuer
tam
ex eo
ipca

pugnans,

pugnans, & superari potes, & vincere. Ego cum fugero, nō vincar in eo quod fugio, sed ideo fugio, ne vincar. Nulla securitas est, vicino serpente dormire potest fieri vt me non mordeat, tamen potest fieri vt me aliquando mordeat. H. c. Hieronymus humana, vt quidem ipse ait, imbecillitati consulēs. Sed tamen re vera nihil fortius, quam eiusmodi imbecillitas, nihil imbecillius, quam illa temeritas. Illa enim dum fugit, vincit, nec fugere posset, nisi voluntatem presentis rei obiectū videret, & contempseret. hæc autem dum eius dulcedine illecta in periculo commoratur, hoc ipso iam victa est, & hoc ipso se in inferiorem ostendit, quod se ab ipere non potest. Est autem eo stultior hæc temeritas, quod in animæ tantum malis prouidendis, & præcauendis cæca est. cum in corporis malis nimis etiam sit oculata. Nullus enim est, qui in nauigando sponte se in tempestatem immittat, vt peritiam seruandæ nauis ostendet, sed potius portu se continet, vel se prope- re, & mature in portum recipit. Quare hoc idem eo magis *Eccle. 3.* in causa animi faciendum esset, quoniam verum est quod ait scriptura, Qui amat periculum, peribit in illo.

Ad id quod obijcitur, religiosos maioris perfectionis obligatione teneri.

C A P V T XXIIII.

Q UOD à Domino dictum, & in Euangelio scriptum est, *Luc. 12.* Cui multum datum est, multum quæretur ab eo, cum ideo sit dictum, vt omnes homines in virtutem exstimulentur, non tamen desunt, qui ira accipiant, vt à virtute retardentur. Sic enim existimant, securiores se fore, si mediocritatem quandam teneant, quam si appetendo perfectione, tantam suscipiant obligationem, vt ei satisfacere laboriosius sit, & si non satisfaciant, damnosius. Qui quidem quam perperam agant, est breuiter ostendendum. Primum enim intelligere oportet, hanc Saluatoris vocem non in solos cadere religiosos, sed in omnes omnino Christianos, qui tot diuinis donis ornati, tot ditati thesauris, qui Dei sanguine empti sunt, & denique tot à Deo beneficia perceperunt, & singulis horis, singulisque momentis percipiunt. Non igitur putare debent ij, qui religiosi non sunt, se istius, vt ipi existimant, securitatem sententiæ effugisse, sed quoniam tam multa, & tam immensa sunt, quæ ipsi quoque data sunt, ipsos etiam ex eorum numero fore, à quibus multum, seu potius immensum quiddam reperatur. Religio autem, quod ad nostrā

consolationem magnopere valere debet, etiam si plura congerat beneficia, tamen hæc beneficia eiusmodi sunt, ut etiam adiuuent ad exsoluendam, ac dependendum quod debet. Nam si ieiunare, si castum esse, si obedite donum Dei est, simul etiam idem ieiunium, eadem castitas, eadem obedientia ferme Deo reddit quicquid donum ipsum valet. Accedit etiam quod non adeo terrere nos debet illa seuera denuntiatio repetendi quod datum est, quam recreare illa promissio, Qui habet, dabitur ei, & abundabit. Sic enim res habet, isque Dei mos est, ut diuites, & plenos, pleniores etiam, ditioresque efficiat. Videtur enim nescio quo modo, ut ita dicamus, ipsius Dei interesse, ut iis, quibus multa bona concessit, ea bona non pereant, & plura insuper concedat, quibus priora illa confirmentur, ac stabiliantur. Ut sæpe videmus lusores, ne perdant, plura perdere, aut qui litigant, quo plus vel laboris, vel pecunie iam insumpserint, eo plus incallescere ad insumendum. Denique illud quoque considerandum est, quod à nobis supra positum hoc etiam locum habet, non ita à religionis perfectam virtutem exigi, ut perfecti esse cogantur. In hoc enim falluntur, qui hanc religionis obligationem reformidant. Sed satis est, ut ad perfectionem aspirent, & quasi in via sint, ut ad eam tendant. Quemadmodum discipuli non eo quia discipuli sunt, ideo postulatur, ut iam docti, iam excellentes sint: sufficit enim ut cupiant, & studeant esse: quod idem de religionis dici potest, qui modo virtutis cogitationem non penitus deposuerint, sed ad eam aliqua cura, & studio connitantur, etiam si deinde aliquid habeant imperfecti, non ideo ab officio discedunt; isque passus, quicumque est, eos quoties ad Deum promouet. Ex quo apparet, quam non rigide, vel seuerere, sed potius benigne & luauiter cum religiosis agatur, ac non modo supra vires, sed aliquantum etiam infra vires grauentur. Quamobrem qui propter hunc metum, ne plura à se repetantur; religiosam vocationem reiicit, is simillimus videtur ei seruo inutili, & nequam, qui socordiam suam ita excusabat, Timui quia homo durus es: metis vbi non seminasti, & colligis vbi non sparsisti. Falsum hoc quidem, & impium. Tantum enim abest, ut repetat plus, quam dederit, ut etiam minus multo, quam dederit. Sed tamen recte à Domino ex ipsius ore conuictus, damnatusque est. Nam si hanc eius seueritatem, ac duritiam esse putabat, eo magis oportuit

Mat. 13.

Mac. 25.

tur illam esse diligentem, impigrum, & strenuum in fructu augendo. Idem igitur in istos conuenit. Primum enim in hoc peccant, quod de infinita illa bonitate, & caritate tam indignè sentiunt, ut ei quoddam crudelitatis, si vere dicendum esset, crimen aspergant. Deberent enim existimare id quod res est, illius dona nunquam in perniciem nostram, sed in profectam, salutemque futura, & si quid à nobis postulet, id eum prius vltro large, liberaliterque daturum. Deinde si hoc timet, ne si vocationis acceptæ minores fructus extiterint, se uere plectantur, quanto magis timere debent, si vocatione oblatam non acceperint? Nam hoc iam ipsum, quod oblatum est, in datis numeratur, cum vere datum sit, quod qui respuat, non modo drachmam in sudario intuluit, aut defodit in terra, sed etiam, quæ maior est contumelia, aspernatur, & abiicit. Hoc igitur eis extimescendum esset, simulque atrox illa sententia in seruum illum pigrum lata, Ligatis manibus. & pedibus, proiicite eum in tenebras exteriores. Atque hæc quidem sic habent.

Sed pertinet ad hunc locum alia quoque quæstio ex illorum opinione; qua nescio an plerisque hominum teneantur, qui ita existimant, religiosorum peccata multo esse grauiora, quam secularium, multoque maiorem pœnam mereri. Quod si esset, durior sine dubio esset eorum conditio. Quamobrem hoc quoque diligenter videndum. Põnit hanc ipsam quæstionem Chrysostomus, etque respondet his verbis ipsis. At inquires, eiusdem criminis non est, eum qui seculo addictus sit, peccare, & eum qui semel se penitus Deo deuouerit, religionis proposito excidere. Neque enim ex eadem altitudine decidunt, ita nec eadem quidem vulnera suscipiunt. Fallis temetipsum prorsus, ac decipis, si aliud putas à secularibus viris, aliud à monachis requiri. Quod argumentum Chrysostomus cum copiosius, multisque rationibus allatis, tractasset, deinde ita concludit. Itaque quod ad eandem vitæ diligentiam, supremumque perfectionis fastigium per diuinas leges æque secularis, ac monachus cogantur, quodque ambo si ceciderint, æqualia sint accepturi vulnera, neminem iam, quamlibet impudens sit, & contentiosus negaturum existimo. Pressius hoc quoque, ac subtilius disputans B. Thomas, & plane ex theologorum rigore, duobus locis ostendit, iis exceptis, quæ vel contemptu, vel contra voti sponsonem committantur, reliquas culpas nec veniales solum, sed mortales etiam minui potius in religiosis, quam

*Libr. 3.
cont. vit.
vit & mō.*

*l. 2. q. 73.
arti. vlt.
2. 2. quæ.
187. arti.*

quam augeri. Quod quia incredibile fore ita se nonnullis videatur, affert etiam triplicem rationem. Prima est quia eiusmodi peccata, quæ non ex habitu, vt in secularibus procedunt, sed repentino quodam quasi vento, sic animi impetu incitantur, minus sunt voluntaria, ideòque & rarius committuntur, & si committantur, non se adeo in illis profundit voluntas. Deinde quia quicquid illud mali est, facilius absorbetur a multis bonis, quæ Dei bonitatem ad miserendum propensam multo plus conciliant, quam vnum factum exasperet, cuius exemplum apparuit in Iosaphat, cui sic dictum est à Propheta: Et idcirco quidem iram Domini merebaris, sed bona opera inuenta sunt in te. Accedit tertium, quod religiosus vt maiorem Dei notitiam ex diuturniori familiaritate consequutus est, non ita se potest in peccatum abijcere, & quasi demergere, vt ille qui nec virtutis pulchritudinem, nec vitij fœditatem vnquam cognouit. Nam & in corporis casu multum interest, vtum quis fallente pedelabatur, an se vltro præcipitet: ille enim sustinet se quantum potest, rursusque statim erigit; hic autem tum grauius allicitur, tum etiam de surgendo non cogitat: ex quo etiam sequitur, vt hic quidem ad relabendum pronior semper sit, ille contra post lapsum cautior, & firmior. Hoc enim est quod in psalmis dicitur de homine iusto: Cum ceciderit, non collidetur. Confirmantur hæc omnia auctoritate Basilij grauissima, qui cum hanc ipsam quæstionem posuisset, Num eadem peccata æqualia sint in religioso, atq; in vulgari homine, respondet, in religioso potius esse leuiora. Qui enim religiosus est (inquit) is cum de quærenda Dei gratia sit sollicitus, & in eo totus elaboret, non de industria, sed casu aliquo, & præter animi sui sententiam labitur. Vulgaris autem ille, cum nullam neque sui, neque Dei rationem habeat, neque quicquam referre exiliimet, peccet ne, an recte agat, vel Deum contemnit, vel omnino esse Deum non putat, vt ait scriptura, Dixit impiens in corde suo, Non est Deus. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis. Atque illud quoque scire conuenit, peccata religiosorum plerumque etiam euenire ex consilio Dei ad ipsorum vtilitatem, cum videlicet Deo labi eos interdum permittat ad sanandam in eis aliquam animi elationem, quæ præcesserit, vt Petro Apostolo contigit. Hæc S. Basilijus ad verbum. Quamobrem si hoc confert religio vt peccata ipsa extenuet potius, atque eleuet, quam exaggeret, cui timendum erit, ne in recte factis plus ab eo reperatur

2. PAR. C.
29.

Psa. 36.

Reg. br.
c. 81.

Psa. 52.

tatur
eluda
est in
in to
& n

F
neq
quoc
trum
nihil
bus,
quoc
est,
feru
id d
tit,
nus
peru
lum
sent
iust
stac
vel
pan
nor
quoc
app
pe
in
sum
sec
qu
ad
ac
ci

tatur quam commodissime, & facillime ferre possit? Con-
 eludamus igitur, & dicamus cum gaudio id quod scriptum
 est in sacris literis, Dominus bonus propitiabitur cunctis, qui *2. Para.*
 in toto corde requirunt Dominum Deum patrum suorum, 30.
 & non imputabit eis quod minus sanctificati sint.

*Contra eos, qui obijciunt aliquos religiosos non
 bene vivere.*

CAPVT XXV.

Frequens est etiam illa vituperatio religionis ex eorum
 vitiis, aut lapsibus, qui vel religione ipsa parū se probāt,
 neque loci, in quo sunt, sanctitati satis respondent, vel etiā,
 quod multo deterius est, ab ea discedunt, & missa ad ara-
 trum manu retro deinde aspiciunt. Quod ut ita sit, tamen
 nihil iniquius, quam paucorum culpam vel reliquis omni-
 bus, qui sine culpa sunt, vel ipsimet instituto, quod sanctum,
 quod à Deo conditum est, aspergere. Illud quidem verum
 est, ex illis ipsis criminibus, quæ contra religiosos circum-
 feruntur, multa falsa, multa improbe conficta esse, agente
 id demone, ut Dei famulorum, quos sibi infestos esse sen-
 tit, auctoritatem eleuet. Quid enim mirum (ait Augusti-
 nus) si homines seruis Dei detrahunt, & qui eorum vitam
 pervertere non possunt, famam decolorare nituntur, cum ip-
 lum Deum, dominum eorum quotidie blasphemare non ces-
 seat, cum eis displicet quicquid contra eorum voluntatem
 iusto, & occulto iudicio facit? Est etiam alia causa, quia ipsa
 status pulchritudo, ac dignitas facit, ut aduertatur quicquid
 vel leuiter ab ea diffonet: ut in veste nobili, aut in candido
 panno vel minima labes de decet, cum in sacco grandiores ne-
 notentur quidem, non quia non sint grandiores, sed quia id,
 quo recipiuntur, ita deforme est, ut noua illa deformitas nõ
 appareat. Sic enim in seculari statu plurimæ, & ingentes cul-
 pæ silentio prætereuntur, quoniam ea res nihil noui habet:
 in religioso autem statu etiam minimæ magis conspicuæ
 sunt, sed tamen minimæ. Verissimum est etiam illud S. Basilij, *Cõ. mo.*
 seculares istos nescio quam opinionem de religiosis cepisse, *6.7.*
 quasi vna cum statu ipsam etiam naturam mutarint, & aliã
 quandam naturam induerint plane ab humana diuersam,
 adeoque eos iniustos esse aduersus Dei famulos, ut perinde
 ac si carne, & corpore carerent, ita eos nullis, aut fere nullis
 sibiis vti velint; quod si aliquem videant corporis necessitati

subuenire, eum statim conuicijs, calumnijsque proscindans deriuataque ab vno in reliquos omnes petulantia, vniuersos pariter lurcones, & helluones appellent, neque illud reputent, se, cum quotidie epulentur, & quidem saepius in die, multaque carniū copia saginentur, & vino se ingurgitent, ita tamen mensis inhiare, tamquam canes post diurnam famem è cathena dimissos. Hæc Basilius omnia in religiosorum defensionem.

Verum vt fateamur in religiosos quoque aliquos interdū & vitia irrepsisse, & lapsus, alios etiam ex eo statu cecidisse, & cadere, non propterea damnandum est religionis consilium, neque ex istorum segnitia de toto statu iudicandum. Scite enim Augustinus ad eos, qui hoc monachis obiciebant: Et nos (inquit) nouimus tales, sed non perit fratemitas pia, propter eos, qui profitentur quod non sunt. Tam sunt enim monachi falsi, quam & clerici falsi, & fideles falsi. Hieronymus etiam verissime dixit in omni conditione, & gradu optimis mista esse pessima: quod certe eo etiam amplius locum habere necesse est, quo gradus ille altior, perfectior, eminentiorque sit. Quanto enim onus grauius fuerit, eo minus mirū, in hac humanæ naturæ imbecillitate aliquos esse, qui vel remissius deferant, vel etiam abiciant: neque tamen horum inertia tantum talis instituti splendorem obscurare debet. Heluidius hæreticus cum virginitati bellum indixisset, inter cetera id quoque accusabat, quod quædam virgines essent, vt ille aiebat, tabernariæ. Quo autem modo confutat cum Hieronymus? Ego (inquit) plus dico, esse in iis & adulteras, &, quod magis mireris, clericos esse caupones, & monachos impudicos. Sed quis non statim intelligat, nec tabernariam virginem, nec adulterum monachum, nec clericum posse esse cauponem? Nunquid virginitatis est culpa, si simulator virginitatis in crimine est? Licet autem huius exemplum capere ab Ecclesia, & ex toto corpore de membro vno argumentari. Nam etsi in Ecclesia multi tam perditæ viuunt, ea tamen nihilominus sancta appellatur, neque id impedit, quo minus hæc fidelium vniuersitas à Paulo Apostolo sine ruga, & sine macula dicatur, quoniam ipsa per se institutio, quo modo à Deo condita est, non quo modo à plerisque deformata est, inspicere debet. Sic igitur idem dicendum de religiosis institutis, nihil de eorum sanctitate deperire, quoniam nonnulli in ijs inueniantur non sancti. Quinimmo si recte consideremus, plus etiā ali-

quanto

In Ps.
132.

Eph. 4.

Lib. ad
uer. Hel.
uid.

Eph. 5.

Quant
plures
per an
amica
instit
pauci,
dit eti
alioru

No.
Paulu
re del
dam.

virgin
bantur
chi est
lem, m
gotio
men n
ob eu
gredi
contit

que
multie
fragu
esse, o
fus fr
ti: cui
putar
care
confi

per in
tur id
no, fr
sit eu
vbi vi
Quar
com
tro in
Nec
vitor
secul
palea

Quanto hoc valet in religionibus. Etenim si Ecclesia, cum plures sint mali, & qui per spatiosam latamque viam, quam per angustam ingrediantur, tamen tota pulchra, totaque Dei *Cant. 4.* amica appellatur, quanto magis hic idem honor sacris hisce institutis debetur, in quibus tam multi sunt boni, ceteri tam pauci, tamque rari? Igitur præter instituti sanctitatem accedit etiam hæc altera ratio, quod quicquid aliqui peccent, id aliorum recte factis, & virtutibus abunde compensatur. *Ep. 34.*

Noli (ait Hieronymus) respicere Iudam negantem, sed Paulum respice continentem. Addamus nos, plus confirmare debere tam multos Paulos, quam deterrere vnum Iudam. Quo etiam pertinet illa Nysseni sententia in libro de *Cap. ult.* virginitate, vbi iis, qui ita sanctiorem hanc vitam calumniabantur, quod nonnulli eam ingressi, postea superati, ac devicti essent, respondet, nec se quidem negare, rem esse difficilem, minimeque communem; neque mirandum, quod in negotio tam arduo alios labor, alios aliæ causæ vincant. Sed tamen non debere nos ita animo cadere, vt tam præclaram rem ob eum metum repudiemus: quin potius fidenti animo aggrediendam esse tam fructuosam navigationem, navigatio continentia, gubernatore Christo, Spiritus sancti afflatu. Neque enim qui mare nautigant, mercaturamque exercent, ab instituto desistere, propterea quod aliquos aliquando naufragium fecisse sciant. Præterea per absurdum, perque iniquum esse, qui semper bene vixerit, deinde in aliquam culpam lapsus sit, eum putare improbum, eiusque vitæ genus detestari: cuius vero omnis vita in vitijs, ac flagitijs consenuerit, huc putare melius sibi consuluisse. Si enim grave est, semel peccare, ob eamque causam satius putas à sublimioribus illis consilijs abstinere, quanto peiori is est conditione, qui semper in vitiorum cœno volutatus est? Hæc Nyssenus. Est igitur ista miseræ huius vitæ, quamdiu peregrinamur à *Mat. 18.* Domino, fragilitas, vt quemadmodum Saluator prædixit, necesse sit euenire scandala, vt qui hoc miretur, ignorare videatur, vbi vivat, & qualis etiam ipse sit, qui hoc in alijs miratur. Quare Cassianus cum illustrem Paphnutij illius patientiam *Coll. 18.* commemorasset, qui ab altero monacho furti accusatus, *cap. 16.* vitio innocens pœnam subiit, eam narrationem ita concludit. Nec (inquit) peruersos, atque execrabiles quosque sanctorum virorum numero insertos latitare miremur; quia dum huius seculi areæ conculcamur, atque conterimur, necesse est etiã paleas igni perpetuo deputandas inter electissima frumenta.

miseri. Denique si vel Satan inter Archangelos, vel Iudas
 inter Apostolos, vel Nicolaū prauissimæ hæreseos inueni-
 rem inter diaconos reminiscamur electos, hoc quod negan-
 simi homines sanctorum ordini deprehendantur inferri, mi-
 rum esse non poterit. Sed vt ab hoc Paphnutio non tam es-
 to discedamus, atque ex hoc exemplo de nostris etiam tem-
 poribus argumentemur, si quemquam offendit, quod in
 illa sanctitatis domo, in illa etiam ætate tam feruenti, ali-
 quis inueniri potuerit tam perditæ maleuolus in fratrem,
 cur non idem æque ædificetur Paphnutij ipsius humilitate,
 patientia, caritate, qui vt proximi, & talis proximi fama
 parceret, ipse potius eius criminis procellam subire, tan-
 tamque tam turpis delicti infamiam sustinere decreuit? An
 non maior istius bonitas, & simplicitas, quam illius inuidia,
 atque malitia? Sed præterea in toto illo monasterio vnus in-
 uentus est improbus, idque intra tot annos, reliqui probi, &
 digni statu tam sancto. Quæ igitur peruersitas est, plus mou-
 ueri ad vituperandum vnus vitio, quam ad laudandum vir-
 tute tam multorum? Hyppone in cœnobio Augustini gra-
 ue inter duos exarserat iurgium, cum alter alteri magnum
 crimen intendisset, vt necesse esset, alterutrum ingentis cul-
 pæ reum esse, vel turpis facti, vel enormis merdaci: quade-
 re, cum orta esset in populo nō mediocris admiratio, ac que-
 rela. Augustinus ad eos luculentam scripsit epistolam, in qua
 primum illos reprehendit, quod vnus factum in omni reli-
 giosorum nomen retorquerent, deinde id dicit quod paulo
 ante Callianus, non esse mirum, aut nouum, quod inter ho-
 mines tales quidpiam interdū eueniat. Ad quid aliud, inquit
 sudant isti, & quid aliud captant, nisi vt quisquis episcopus,
 vel clericus, vel monachus, vel sanctimonialis ceciderit, om-
 nes tales esse credant, sed non posse omnes manifestari? Et
 tamen etiam ipsi eū aliqua maritata inueniunt adultera, nec
 proijciunt vxores suas, nec accusant matres suas. Cum autē
 de aliquibus, qui sanctum nomen prouentur, aliquid crimi-
 nis, vel falsitatis sonuerit, vel veri patuerit, instant, satagunt,
 ambiunt, vt de omnibus hoc credatur. Idemque paulo
 infra, Quantumlibet vigilet disciplina domus mea, ho-
 mo sum, inter homines viuo, nec mihi arrogare audeo, vt
 domus mea melior sit, quam arca Noe, vbi inter octo ho-
 mines reprobus vnus inuentus est: aut melior sit, quam do-
 mus Abraham, vbi dictum est, Eijce ancillam, & filium eius
 aut melior sit, quam domus Isaac, cui de duobus geminis eli-
 ctum est.

Ep. 137.

tum e
 fit, quā
 melior
 cubu
 tudine
 mini C
 tolerat
 angeli
 sim tu
 quanta
 triam
 et am o
 qua oc
 theca
 thecas
 mas, q
 exemp
 genere
 iheret
 ij quid
 heri po
 Cum v
 compa
 equide
 quide
 statum
 tes esse
 in sen
 tam in
 pericu
 dicie
 vt qu
 ricultu
 propo
 mund
 nem,

Rej

Iliu
 litate

interitum ferme mundo minitentur; quoniam si omnes continentiam amplectantur, omni posteritate succisa, necesse sit, orbem terrarum incolis exhauriri. Est autem hæc quæstio non noua, ac recens, sed plane vetus, & multis iam ante seculis agitata. Sic enim ab Augustino quodam loco proponitur, Noui, inquit, quosdam qui murmurent, Quid si omnes velint ab omni concubitu abstinere, vnde subsistet genus humanum? Chrysostomus autem tum eandem quæstionem proponit, tum etiam plura mala, quæ ex hoc sequi possint, commemorat. Si id bonum, inquit, sequerentur omnes, vt mulierem omnino non attingerent, perirent omnia, & vrbes, & familiæ & agri, & artes, & animantes, & cuncta, quæ ex terra oriuntur. Nam vt in acie cum imperator ceciderit, omnes ordines dissipari necesse est, sic homine, qui in mundo princeps est, sublato, nihil est reliquorum, quod consistere, & saluum esse possit; quo fieret, vt consilium hoc totum orbem innumeris calamitatibus completeret. Itaque, vt dixi, antiquum est hoc argumentum, & à sanctis scriptoribus iam pridem iugulatum. Respondet enim Augustinus, Vtinam hoc omnes vellent, multo citius Dei ciuitas completur, & acceleraretur terminus seculi. Rectè id quidem, quanto enim melius esset, vt regnum illud Dei, quod quotidie precamur, nosque ita precari Dominus docuit, adueniret, essetque Deus, vt ait Apostolus, omnia in omnibus, quod erit, cum Christus Dominus omnia Patri subiecerit, quam in ista perturbatione, rerumque omnium confusione diutius viuere? Quod si hoc, quod Augustinus optat, contingeret, vt omnes cælibem, puramque vitam amplecterentur, id verò apertum esset iudicium diuinæ voluntatis esse, vt mundo huic finis imponatur, nec posset melior, aut optabilior finis imponi, quam si tam generaliter omnes & animas, & corpora sua sanctimoniam consecrarent. Hieronymus alio modo eidem quæstioni occurrit. Noli, inquit, metuere, ne omnes virgines sint, difficilis res est virginitas, & ideo rara, quia difficilis. Quod Hieronymi dictum multo magis confirmari potest illa Saluatoris sententia, Non omnes capiunt verbum hoc. Multi enim sunt, quos Deus ex suis occultis iudicijs huius beneficij participes non facit, alios vocat, vt sint participes, quam illi vocem non admittunt, sed præsentis seculi voluptatibus deliniti ex earum quasi retribus explicare se nequeunt. Denique alij alijs causis, variisque impedimentis ita tenentur, vt existat id quod in euangelio à Veritate dictum est,

*De bono
coniug.
cap. 10.*

*De virg.
cap. 15.*

*Matt. 6.
1. Cor. 15.*

*Lib. 1.
con. 10.
um.*

Mat. 19.

angustam esse viam, quæ ducit ad cælum, & à paucis inue- *Luc. 13.*
 niri. quod si dictum est de communi via Christianorum,
 quanto magis conueniet viæ religiosorum, quæ tanto an-
 gustior est, quam illa, vt secularis via huius respectu latissi-
 ma sit: Ac cum ea infirmitas, quæ in plerisque est, non finit
 hoc beneficium vulgare esse, multisque cõmune, tum etiam
 ad Dei sapientiam pertinet, quandiu mundum hunc infe-
 riorem constare velit, prouidere, ne desint qui hanc propa-
 gationem curent; quæ prouidentia cum nec pecudes, nec
 vermiculos deserat, quorum vnumquodque genus vt ab ini-
 tio conditum est, deinceps conseruatur, non possumus dubi-
 tare, ne hominum genus deserat. Scite etiam Chrysostomus *De virg.*
 illos, qui hæc obiciant, irridet, quod de terrarum orbe con- *cap. 15.*
 seruando solliciti sint, & cum de eo laborent, ne hominum
 genus aliquando deficiat, quod ad ipsos nihil pertinet, ani-
 mæ suæ tamquam alienæ rei curam negligant. Quare non
 eos id facere studio boni communis, sed suæ pigritiæ, ac ne-
 gligentia prætextum querere. Docet autem non conu-
 bium per se humanum genus augere, quoniam, vt in Abra-
 hamo contigit, sæpe sit sterile: sed vim illam, quæ ei inserta
 est à Deo. Quare posse eundem Deum quoquo modo velit
 homines propagare. Addit denique duas fuisse instituendi
 matrimonij causas, alteram ad gignendos liberos, alteram
 ad restringendam naturalem cupiditatem: ac prioris qui-
 dem causæ omnem iam cessasse necessitatem, orbe adeo re-
 pleto, ac potius redundante: de altera dubitare non licet,
 quam cupiditas illa multo perfectius à Dei gratia, & ab hac
 ipsa virtute, quæ Castitas vocatur, quam vlllo matrimonij vsu
 extinguatur. Sed dicet fortasse aliquis, Frustra igitur erit in
 his, qui non nubunt, tum sexuum distinctio, tum generandi
 vis, quæ à natura, vel, quod idem est, à Deo constituta est.
 non autem cadit in sapientem aliquid frustra facere. Hoc ar-
 gumentum plane hæreticorum est, tum veterum, tum etiam
 recentium, cum salutarem continentiam, qua Dei Ecclesia
 tantopere ornatur, ac fecundatur, improbe cauillando in-
 sectantur. Respondendum est igitur illud idem, quod hære-
 tici responderi solet, ea nimirum, quæ ad totius speciei bo-
 num instituta sunt, non ideo otiosa esse, propterea quod ab
 aliquibus eius speciei indiuiduis non exercentur, modo ab
 alijs exercentur. Videmus hoc in rebus plerisque naturali-
 bus, nam & in ponis, & in herbis multa seminum copia in-
 nascitur, quæ non omnia seruntur, sed potius pars eorum
 exigua,

exigua, neque tamen vllus vnquam de ijs naturam acculauit, quasi hæc frustra fecisset. Similiter igitur in homines in homine hoc etiam amplius est, quod cum huius generis continentia libera sit, ac voluntaria, & vniuscuiusque arbitrio permilla, non debuit hæc differentia à natura ipsa, sed ab hominis voluntate proficisci, nec nobiscum nesci, sed à nobis iudicio, & consilio ascisci. itaque omnibus æque eandem oportuit inferi facultatem, tum ijs qui ea vsuri, tum ijs etiam, qui eius vsum propter regnum cælorum erant relinquenturi. Sed de hoc satis.

Nunc confutanda est quorundam ratio huic, quam nunc confutauimus, simillima; quia non de mundi quidem perennitate, sed de suæ domus, familiæque propagatione solliciti sunt. Itaque si vnicus filius, vel vnica filia religiosum statum eligant, ita morientur, ac lugent, & quod iniquius est, ita renitentur, quasi tota familia radicitus excindatur. Incepit plane, & multus dolor. Vtrum enim plaris est, animæ sanctitas, an posteritas, in qua quid tandem boni inest? Nam vbi timeant, ne hæredes desint, quibus sua relinquunt patrimonium, primum nimis etiam magna copia aderit cognatorum, deinde numquam deerunt pauperes, in quibus Christum dominum hæredem faciunt, longe meliori conditione, quam vel ipsum filium. Homo enim quicumque sit, cum defuncti hominis hæres est, gratiam referre non potest. Christus autem tum maxime refert, & æternam refert. Deinde quid isti facerent, si, vt sæpe contingit, vnicus ille, quem habent, filius, sterilis esset? sic enim eadem generis orbitas consequeretur, sed, quod infelicius est, sine vlla gratia, & sine præmio. Quare hoc potissimum argumēto vritur etiam Hieronymus ad Furiam, vt nuptias repudiet. An veteris, inquit, ne proles Furiana deficiat, & ex te parens tuus non habeat pulsionem, qui repret in pectore? Quippe ni omnes habent filios, qui habuere matrimonia. Ridiculum est sperare pro certo, quod multos & non habere videas, & cum habuerint, perdidisse. Cui dimittes tantas diuitias? Christo, qui mori non potest. Quem habebis hæredem? Ipsum quem & dominum. Sed ut hoc etiam demus, aliquod bonum in ea familiæ conseruatione contineri, quam est id paruum, quam breue, & omnino impar tanto religionis bono? Est enim non hominum solum, sed etiam familiarum sua mors, suusque exitus, vt quantumcumque earum ætas protendatur, ipsas quoque consensescere, & aliquando interire necesse sit. Itaque cum tam multum

Ep. 10.

eis casus
audeat,
content
impedir
stano
& infide
teles, ha
bos, & b
perpetu
qui non
in sua sp
durate v
duret. H
ta, qua
tam cer
quando
tumus?
diuina
impetu

O Co
tin
beant,
aptius e
sunt de
mentiam
pauper
cand
human
pusillas
amoris
Dei pro
bitare
tura,
quotie
det D
etenim
quate

eis casus impendeant, nonne stultus omnino sit, qui sperare audeat, gentem suam semper exituram, & pro eo tantam contentionem suscipiat, ut etiam Dei consilia disturbare, & impedire conetur? Postremo quid sibi vult in homine Christiano ista sobolis propagandæ cupiditas? Nam in ethnico, & infideli tolerabilior tamen esset. Sic enim scribit Aristoteles, hanc esse causam cur procreandi appetitus & hominibus, & brutis insit, quoniam, inquit, omnia semper esse, ac perpetuo manere desiderant: sed quia hoc in se ipsis consequi non possunt, cum sint morti obnoxia, id agunt, ut saltem in sua specie consequantur, in qua quodammodo ipsamet durare videntur, cum quædam ipsorum pars ab eis præcisatur. Hæc igitur ratio quem locum habeat in luce Christiana, quæ nobis ipsius nostri corporis, & animi æternitatem tam certo spondet, ut nihil sit, quod eam in alijs quæramus, quando in nobis ipsis, quod natura præcipuè optat, habituri sumus: sed nimirum is error est, quod plerique non ex huius diuine lucis ductu vitam instituunt, sed appetitus, sensusque impetu abripi se sinunt, quo nihil est vitiosius, & damnosius.

1. Pol. c. 1.

*Contra quorundam metum ne desint
necessaria ad vitam.*

CAPVT XXVII.

Quæramus etiam, mede amurque, si possumus, illorum timori, qui si sua omnia deserant, verentur ne non habeant, quo vitam tueantur: de quo quidem timore quid aptius dici possit, quam quod est in psalmo, Et male loquuti sunt de Deo, & dixerunt, Numquid poterit Deus parere mensam in deserto? Recte enim Bonauentura in Apologia pauperum, omnem hanc diffidentiam ad duo capita reuocandam putat, vel infidelitatis, qualis est eorum, qui res humanas vel ipsorum saltem, à Deo curari non credunt, vel pessillanimitatis, cui quidem annexam ait esse remissionem amoris diuini, & intentionem amoris proprii. Qui autem de Dei providentia, & bonitate sentiunt quod oportet, ne dubitare quidè possunt, quin multo magis eorum vita sit Deo curæ, quam illis ipsis. Vnde est illud Augustini, Non potest quotidianus cibus deesse iusto, cum scriptum sit, Non occidet Dominus fame animam iusti. & iterum, Iunior fui etenim senui, & non vidi iustum derelictum nec semen eius quærens panem. Et iterum, quærentibus regnum Dei, &

Psal. 77.

De ora.

domi.

Pro. 10.

Psal. 36.

Luc. 12.

iustitiam

iustitiam eius omnia promittit apponi. & cum sint Dei omnia, habenti Deum nihil deerit, si Deo ipse non desit. Sic Danieli in leonum lacu, iussu regis, incluso prandium diuinitus procuratur, & inter feras esurientes homo Dei pascitur. Sic aliter Helyas in fuga, coruis ministrantibus, & volucris cibum apportantibus, in persecutione nutritur. Eadem breuius dicit Hieronymus: in promissis inquit, veritatis nemo dubitet. Sit homo qui esse debet, & mox addentur ei omnia, propter quem facta sunt omnia. Vera, & docta ratio. Nam cum omnia, quæ in mundo sunt, hominis gratia facta sint, numquam illa se ab hominis obsequio subtraherent, nisi illa se à Dei obsequio subtraheret. Quare si ille ad eam, quam Deo debet, seruitutem redierit, iure quodam suo reliqua tamquam sua, & sibi debita recuperabit. Ambrosius etiam illam exponens Apostolici hominis formulam, quæ in Luca à Domino describitur, Sine sacco, & pera; Fide, inquit, tutus putet sibi quo minus ea requirat, eo magis posse sustentere. Quamobrem cum tam habeamus tum sanctorum virtutum, tum sanctæ scripturæ testimonia de hac Dei providentia, curaque suorum, vt nulla res vel crebrius commendata, vel explicitius operibus exhibita videatur, non potest, vt ante dixi, leue crimen esse, quod quis de ea addubitet. Hoc enim nihil aliud est, quam Deum vel auarum, vel obliuiosum suspicari, quod vtrumque illa maiestate indignissimum est, quæ nihil esse potest vel diutius, ac largius in dando, vel effusius in amando, vel diligentius in prouidendo, vel denique gratentius in consulendo. Iure ergo eos, qui id faciunt, reprehendit Augustinus, Tu, inquit, Christiano, tu Dei seruo, tu bonis operibus dedito, tu Domino suo caro, aliquid existimas defuturum? An putas, qui Christum pascit, à Christo ipse non pascitur? An putas, terrena deerunt, quibus cælestia, & diuina tribuuntur? Vnde hæc incredula cogitatio? Quid facit in domo Dei perfidum pectus? Hæc Augustinus, quæ etiam clariora, atque euidentiora sicut, si consideremus ius quoddam proprium, ac peculiare, quod in hoc genere habent religiosi, tum respectu hominum ipsorum, tum etiam respectu Dei. Nam quod attinet ad homines, multa sunt causæ, cur religiosi alimenta ab ijs debeantur. Primum enim hoc ipso, quod religiosi omnia sua pauperibus erogant, sequæ ipsos ad paupertatem sponte redegerunt, vicissim promerentur vt ab hominibus rependatur eis vnde viuât, recteque sentiunt, qui hoc non solum caritati, sed nonnulli etiam

*In cap. 6.
Matth.*

*Lib. 6.
in Luc.*

*Libr. de
elemos.*

iustitiam
opera
enim
lia sem
labo
percipi
iam cõ
exigan
sed qu
goli in
tato f
nam fr
sine qu
hoc in
me in
bet, qu
Nã & c
mane
tioni,
ac den
distine
tate, hi
pallora
grosa
sentiar
sequit
multis
ferend
geh) lo
vobis
recipia
nullo
inquit
grans
ia, qui
picite
quibus
pauper
peribu
op' est
ei trib
meter

iustitia

iustitię debitum esse cōfirmant. Altera est ratio ex illorum opera & labore in proximorum salute curanda Dignus est enim operarius mercede sua, ait Apostolus, & qui spiritualia seminans, debent carnalia metere. Idemq; Paulus alibi, laborantem agricolam ait oportere primum de fructibus percipere. Quę sane ratio eo maiorem vim habebit, si causam cōsideremus, cur Prelati iure, atque ex iustitia alimēta exigant. Non enim quasi honor potestati, vel auctoritati, sed quasi merces operi, ac labori debetur. Cum ergo religiosi in huius laboris, operisque partem veniant, & quidem tanto studio, tantoque ardore, æquum est sine dubio, ut etiam fructuum sint participes, & præsertim eorū fructuū, sine quibus in opere perseverare nō possent. Neque verò hoc in cōcionibus modo valet, aut in iis studiis, quę proximis in alios homines conferuntur sed in ceteris quibus libet, quę quoquo modo vtilia, & fructuosa sint proximis. Nā & qui altari ministrant, cuius videlicet sacrificium cōmune est omnibus fidelibus, tum qui cōtemplationi, & orationi, aut sacrarum scripturarum lectioni sese impendant, ac denique qui aliis eiusmodi spiritualibus functionibus distinentur, quę sunt omnes ad communem Ecclesia vtilitatem, his omnibus idem, quod diximus convenit ius, ut populorum liberalitate ali debeant. Tertia est ratio ex religiosa perfectione. Cum enim in hoc omnes theologo contentiant, eleemos, nam potius, ac prius meliori tribuendā, sequitur, ut qui in statu sunt perfectiori, & quorū ipse statim multis ornatur virtutibus, ij reliquis omnibus longe anteferendi sint. Quam ad rem optime Hieronym' illum eugelis locum aptat, qui est Luca decimo sexto capite, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cū defeceritis, recipiant vos in eterna tabernacula: quoniam id dictum nullo modo convenire possit vulgaribus pauperibus. Num, inquit, isti pauperes, inter quorum sordes & illuuiem flagrans libido dominatur, possunt habere æterna tabernacula, qui nec presentia possident, nec futura? Non enim simpliciter pauperes sed pauperes spiritu beati appellatur, de quibus scriptum est, Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem, in die mala liberabit eū Dominus. In vulgi pauperibus sustentandis nequaquā intellectus, sed eleemosyna op' est, in sanctis pauperibus beatitudinis intelligentia, ut ei tribuat, qui erubescit accipere, & dum acceperit, dolet metrens carnalia, & seminans spiritualia. Simile quiddam

1. Co. 9.

2. Tim. 2.

Lib. con.
Vigil.

Psal. 40.

In psal. est apud Augustinum in psalmis: Cedri, inquit, Libani nobiles, & diuites excelsi huius seculi quandocum timore diunt, Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem attendunt res suas, villas suas, & omnes superfluas copias quibus videntur excelsi esse, & præbent illas seruis Deo dant hortos, ædificant ecclesias, monasteria, colligunt passeris, vt in cedris Libani nidificent Est igitur, vt ita loquamur, hoc quasi tributum nescio, quod religiosis debetur à secularibus, idque ipsi seculares sentiunt, ex eorum nascitur illa eorum beneficia voluntas, & prompta ad subueniendum omnibus eorum vsibus.

Math. 6. Altera pars huius iuris (sic enim libet appellare) multo etiam firmiter nititur, nimirum Deo ipso, non solum propter generalem illam prouidentiam, qua omnibus conuenit, etiam illis, & passeribus, vel quam omnibus hominibus præstat, & ipsis etiam improbis, super quos tamen quantum iuuuque solem oriri facit, vel denique quam probis iustus que impendere semper solet de quibus illud scriptum est,

Psal. 36. Non vidi iustum derelictum, nec semen eius querens panem: sed in religiosis, præter hæc omnia, est etiam ratio quædam ipsorum propria, quoniam relicta re sua, relicta etiam spe, totos se in eius paternam caritatē proiecerunt. Quare si nihil aliud sit, hoc ipsum sufficit ad illam bonitatem quædammodo obligandam, vt eorum curam gerat, quam solet pater filiorum. Neque enim is est Deus, qui se liberalitate, & largitate vincit patjatur. Itaque tantum abest, vt nobis aliquid pereat, cum nostra relinquimus, vt potius magnum lucrum faciamus, cum illa Dei sapientia nostrorum commodorum procuracionem suscipiat. Sic enim certos esse nos oportet, nihil nobis deesse posse. Contra verò dum nobis ipsi nostra prudentia, & cautione consulere, & prouidere volumus, quam multa deesse necesse est: ea enim ita angusta, itaque contracta est siue in futuris prouidendis, siue in presentibus quoque disponendis, vt in magnos sepe errores, & magna damna incidamus. Hinc illud Chryostomus,

Ho. 56. ad pop. Ne cures, inquit, tua, sed ea Deo permittre. Nam si satagas, tamquam homo satagas, si verò dimittas, Deus prouidetur.

Ho. 57. ad pop. Idemque in homilia, quæ tota est de monasticæ vitæ laudibus, hoc ipsum pro magno beneficio commemorat, quoniam si Deos omnem pascit carnem, multo magis famulos suos sibi dicatos. itaque omnia illis, quæ ad vitam necessaria sunt, ex Dei prouidentia, tamquam ex fonte fluere. Quæ

fontis similitudine indicare voluit tum abundantiam, tum perennitatem, tum illud etiam, quod nullo eorum labore hæc eis proueniant, vt aqua ex fonte.

Iucundum est autem huius diuinæ prouidentia: in religioſos exempla, ac monumenta videre, quæ plurima, ac pene innumera extant in historiis, ſed illud præclarum, quod Palladius narrat de Abbate Hellen, qui poſt ieiunium, cum in ſomnum incidiſſet, acceſſit Angelus excitans eum, & iis, quæ ad eſſent, veſci iubens. Surgens ille vidit enatum repente fontem vberem, herbarumque viridantium, & olerum circumfuſam copiam, ex quibus cū & cibum ſumpſiſſet, & potum, affirmabat deinde numquam ſe in vita iucundius eſſe pulatum. Poſtea verò eum quoque ſemper morem tenuit, vt cum cibo egeret, genibus flexis Deo ſupplicaret. nec mōta, apparebant ſtatim varia eſculenta, panis recens, oliuæ, aliique fructus. Quid benignius, aut quid ſuauius tali prouidentia, quæ ſe etiam ad œconomi curam demittit? Cur autem alios ſuos famulos deſeret, quæ huic famulo ſuo tali miraculo, eoque quotidiano, victū quaſi promus ſuppeditabat: Sed plenæ ſunt, vt dixi, eiſmodi exemplis omnes ſanctorum vitæ, è quibus duo nos potiſſimum ſeligemus ſimilima, & quæ in duabus ſimillimis familiis contigere. Nam cum B. Dominicus, recenti adhuc ordine, ſuos alumnos in varia loca ad penitentiam prædicandam binos ex Chriſti formula dimitteret, accidit aliquando; vt ex his duo, horam nona diei præterita, ieiuni, admodumque feſſi agerēt inter ſe ſubtriſtes, ecquid cibi, aut vnde, in regione ignota & paupere cōſequi poſſent. inter quos ſermones ecce adfuit vir quidam ſtatura procerus, & elegans, habitu peregrino, qui illorū in firmā, modicāque; fidem grauitè reprehendens, Potuiſtis, inquit, credere Deo, vt ei⁹ cauſa omnia reiinqueretis nunc autem non credere poteſtis, illi curā eſſe de vobis: Qui dat iumentis eſcam ipſorū, nō ſinet filios fame eſſe: quod vos ipſi hodie reiſa abunde experiemini. Qui buſ dictis cū euaniſſet (erat enim Angelus) ex eorū cōſpectu ij paulū progreſſi, in proximū pagum exiguū venerūt, vbi dū in eccleſia orant, a ſacerdote benigniſſime inuitati, cum ab eo domū abducerentur, ſuperueniens miles eripere illos omni ope nitebatur; vt ad ſe diuerterent: verū ſis duob⁹ inter ſe pie litigantib⁹, oppidi domin⁹ forte incidens, & illos, & ſimul ſacerdotē, ac militē pro poteſtate ad horū ſuam duxit, omneſque; lauto conuiuio excepit. Ferunt

etiam B. Franciscum, quoties suos peregrinatum mitteret, nullum eis aliud viaticum dare solitum, quam illū ex Psalmo versiculum, Iacta cogitatum tuum in Domino, & ipse te enutriet, cuius versiculi fides instar erat omnis pecunie.

Psal. 54. Cum autem duobus contigisset, vt diem ferme totum ambulantes, fame iā, & defatigatione pene deficerent, insuper etiam elemosyna postulata, nihil ab vilo accepissent, occurrit eis adolescens, qui causam sciscitat⁹, cur adeo lassī, ac mœsti essent, duos protulit panes, quibus dum illi sedentes vescerentur, cepit idem eos durius increpare, Homines, inquit, modicæ fidei, cur diuinæ curæ iā diffidebatis? Non vobis in mentem veniebat verborū illorum Prophetæ; quæ tam sæpe vobis sanctus Pater vester inculcauit, Iacta cogitatum tuum in Domino, & ipse te enutriet, cū eius videlicet bonitas ne bestiis quidem agri desit? Quamobrē hoc scitote nullam ob aliā causam distulisse Dominū opē suam, nisi vt fame ipsa dissidentiam vestram puniret. quæ verba, atq; similia eloquutus, abiit ex oculis. Quæ cū in finit, habeant alij agros suos, & fundos, & vectigalia sua, a boriosa, operosa, modo gradinis, modo vtedinis, modo imbrium, & aliorum casuum iniuriis exposita. Nobis autē hi duo sunt agri certissimi, & ab omni calamitate remotissimi, Dei providentia, nō solum eius bonitate, sed nōstro etiam facto cum omnia pro eius amore reliquimus, quodā modo obligata, deinde proximorum subsidia, tum caritatis, tum iustitiæ etiam cuiusdā nomine debita. Hoc enim

Esaias 60. per Esaiam prophetam promitti videtur, cum ait, Sugēs lac gentium, & mamilla regum lactaberis: gentium, id est, populorum; regum autem, id est, hominum diuitum, & potentiorum, quorum quidem benignitatem Esaias mammillæ, & lacti comparat, quod lactis liquor ex cibo duriori conficitur, qui cibus & cum labore comparatus, & cum aliquo etiam opere à nutricibus confectus, tamen ab infantibus nullo cum labore, sed suauissime exsugitur. Sic enim religiosi ea gratis suppeditantur ad victum, quæ alij multo sudore, & molestia, ac sæpe etiam cum periculo quaesierunt, vt in hoc quoque hebræorum veterum similitudinem gerant, de quibus scriptum est, Et labores populorum possederunt. Quare hoc ita statuendum est, qui dubitet an religiose paupertati necessaria deesse possint, eū non modo

Psal. 104. mentem, ac consillum non habere, sed ne oculos quidem quibus videat, quam multa millia virorum, & sceminarum

rum Deo consecrata, & hoc ipso tempore, & omni semper tempore, illius cura, & benignitate sunt sustentata, & quidem tam certe, & abundanter etiam ut nulli seculares suis patrimonii certius niti possint. Habent enim ipsi quoque fundum suum, duplicem illum, quem modo dixi, ita optimum, ac feracem, ut si eos Dominus, sicut olim Apostolos, interroget, Quando mihi vos sine sacculo, & pera, numquid aliquid defuit vobis? cogantur ipsi quoque idem, quod A. Luc. 22. postoli, cum gaudio, & cum gratiarum actione, respondere, Nihil.

De aliorum timore, ne acceleretur mors ex corporis incommodis.

CAPVT XXVIII.

Hoc metu adempto, alius etiam restat metus, vitam ipse quoque attingens, quae ut est omnibus carissima, sic nihil odiosius, aut inimicis, quam quae eam velo mino extinguant, vel ex parte imminuant. Videtur autem imminui laboribus, vigiliis, defatigationibus, incommodis multis, quae necessario incurrunt in religiosum institutum. Ex quo alter quoque oritur in quibusdam scrupulus, ne praeter hoc datum celerioris mortis, sit etiam peccatum aliquod, quasi si sibi manus afferant, si de praesentis vitae tempore aliquid sibi vitro illis corporis vexationibus detraxerint. Itaque ut his respondeamus, incipiendum est ab hoc scrupulo, ut eo sublato reliqua sint faciliora. Sciendum est igitur, ne theologos quidem, qui haec exactius tractant, sed dubitare, quin & licite, & verò etiam laudabiliter, & cum merito, possit quisquam vitae suae spatia breuiora facere. Nam etsi id sponte agere, ac de industria, ut vitam perdamus, non licet, tamen aliquid bene agere, ex quo vitae diminutio, etiam plusquam mediocriter, consequatur, non solum licet, sed sepe Deo gratissimum est. Quod cum multorum exempla declarant, tum vetustus Ecclesiae mos in longissimis ieiuniis, aliisque acerrimis poenis imponendis, quibus dubitari non potest: quin aliquantulum, atque adeo fortasse etiam multum, de vitae cursu adimeretur. Hoc autem in religiosis eo certius esse debet, quod eorum incommoda quaecumque sunt eiusmodi sunt, ut eadem fere ab aliis hominibus variis ex causis tollerentur. Nam si ij de nocte vigilant, etiam artifices pro victu querendo. Si frigus, si famem perferunt, si pedibus iter faciunt, quam multi sunt in populo inopes, qui & vestium, & ciborum, & omnium eiusmodi rerum maiorem penuriam

patiantur, quos tamen viuere videm⁹? Vnde apparet, nullā esse temeritatē, nec religioni habēdū esse, cum ea facimus propter Dei obsequiū, quæ tam multi faciunt propter obsequiū mūdi. Igitur hoc posito, eorūq; omni scrupulo sublato, ne nostri ipsorū homicidæ videamur, si hoc ita haberet, vt Religio aliquid ad mortis celeritatē cōferret, quid preclarius esset, quā talis animi fortitudo, humana omnia, ipsamq; propriā contemnens vitā? Hæc enim etiam vna esset causa, cur religio ad martyrii laudem proxime accederet, si vt martyriū vitam eripit, sic religio eam minueret. Nam etsi non subita, aut cruenta morte nos afficeret, nō id magnopere referret, cum etiam inter martyres Marcellus numeretur, qui in ferarū catabulo diuturno pēdore cōfectus est, & Pontianus, qui in Sardinia, insula iis temporibus pestilente, paulatim consumptus, & alij denique, qui vel fodiendi laboribus, vel cathanarū grauitate longo tempore enecti sunt. Igitur si hoc quoque religio faceret, iquā preclare de nobis mereretur, quos martyres efficeret? Daret enim hoc tantum bonū, quantum est celestis gloria, idque celerius daret, quod ipsum optari solet in bonis, vitā vero præsentem auferret, in qua exiguum bonum & certe illius comparatione nullū est bonū, & in qua potius mala multæ versatur enim inter tot, tamque assiduos laqueos, vt nihil aliud esse videatur, quā propagatio miserrimi temporis, & magnarum acerbitalum, & quādiu prorogatur, tandē suauissimum, & incertissimum in nos demonū bellum prorogatur. Itaque quid, vt dixi, melius, quam finire tot mala, totque pericula, & ita finire, vt sit in religione? Multa enim à nobis primo libro dicta sunt de præsidio, quæ præstat religio, vt exitum illum aliis ita horribilem, nobis etiam suauem, securum, oprabilemque reddat, iis omnibus refectis, que quasi vincula abeuntes impedire solent, deinde multis additis solatiis, & inter cetera, præsentia precibusq; sanctorum fratrum. Quare cum in hac vitā omnia sint ita acerba, & molesta, in morte autem, religiosi omnia adeo tuta, & fausta, ipsaque mors initium sit, & quasi adit⁹ beatioris vitæ, etiam si religio nos ad mortē celerius deferret, quid nobis noceret? Immo verò si saperemus, hanc quoq; ob causam vltro expetenda esset. Sed tamen hoc vere videmur dicere posse, falsum hoc crimē religioni imponi, quod hominū sit carnifex. hoc enim re dicunt, etiam si non dicant verbo, qui id obiciunt, potius autem, si vere estimemus, con-

fert ad vitam producendam, quod satis apparet ex tam multis senibus, quibus religiosas familias referas videmus, & ex multis, quos legimus, & quidem ex eorum numero, qui vel leuerissime, durissimeque vixere. Ex quibus Hieronymus, ut accepimus, centesimum, Antonius autem centesimum, & quintum annum attingit, quem Pacomius quinquennio superauit, Arsenius vero centum, & viginti compleuit, quod idem de Romualdo scribitur, ex quibus is quidem totus centum in religione exegit. Multos etiam Cassianus eorum, quos ipse vidit, commemorat, nec fere de villo scribit, qui non ad summam senectutem peruenisset, inter quos illustres precipue, Nesteros, Ioseph, & Cheremon, quæ iam omnino grandem natu, nempe centesimo vitæ anno ab se visum narrat, incuruum, multaque canitie venerabile. Quod si vel victus tenuitas, vel assidua diuinarum rerum meditatio, vel eiusmodi labores, ut quidam existimant, hominem extinguerent, quid his omnibus continentius, quid austerius fuit, ut, si id verum sit, breuissime eos extinguere necesse fuerit? Hoc vero ipsa etiam ratio demonstrat. Nam seculares, diuites præsertim, qui ferme inter delicias, epulasque viuunt, tum vinolentia, tum cruditate, tum etiã insomnia ferme perpetua laborant: sapius in morbos incidunt, grauius agrotant, tristius etiam curantur; denique eorum vita multo plures mortis casus habet, & ob has causas, & ob alias multas, quas sæpe vel propria, vel aliena temeritas in tam crebris iurgijs importat. Quæ omnia absunt à vita religiosa, cuius summa moderatio, idemque semper tenor siccitatem, siccitas valetudinis integritatem inducit. Itaque Chrysostomus hoc quoque confirmare non dubitat, religiosos præter spiritualia bona, quibus abundant, abundare etiam corporis sanitate, eosque ob victus temperantiam, & sobrietatem, agrestium, ut ait, instar animantium vigere, ac vegeto esse corpore: cum isti contra diuites, ac delicati, qui vulgo beati habentur, velut in ceno iacentes, molliores sint, & teneriores, ac morbis omnibus magis obnoxij. His conueniunt quæ à Hieronymo contra Iovinianum disputantur, ubi castigatum victum ipsi corpori tuendo conferre, etiã ex medicorum aphorismis probat, & illud addit. Legimus quosdam morbo articulari, & podagra humoribus laborantes, proscriptioe bonorum ad simplicem mesam, & pauperes cibos redactos; conualuisse. Caruerunt enim sollicitudine dispensandæ domus, & epularum largitate, quæ corpus frangit, & animam. Neque vero illa

Coll. 11.

c. 4.

Lib. 2.

con. vit.

mon. vi.

Lib. 2.

etiam parua est causa, cur diuturnior sit vita religiosorum, ex tranquillitate, & animi læticia, quæ in eis perennis esse solet. Neque enim dubitandum est, quin ut mentis angore, æstusq; turbulenti vitæ conuellunt, ac dilaniant, sic contra ad eam tuendam magnam vim habeat illa, quæ dixi, mentis incunditas, quæ necessario in corpus quoque redundat, propter summam utriusq; coniunctionem. Quamquæ ne illud quidem tacendum est, quod est apud Hieronymum in eadem disputatione contra Iovinianum, ut concedatur, ex his studiis, istaq; vitæ moderatione non tantras effici vires, quantas, ut ille ait, habuit Milo Crotoniates, id parum admodum referre. Nam quid necesse est, inquit, viro sapienti, & philosopho Christi, tantam habere fortitudinem, quæ athletis, ac militibus necessaria est, quæ cum habuerit, ad vitia provocetur? Igitur ut omnia breui colligamus, duplex est ad hoc caput, quod religioni obiicitur, responsio. Possumus enim negare aliquid diminui de vitæ cursu, cui potius aliquid additur ex continentia, ac sobrietate. Possumus etiã confiteri, & tamen hoc ipsum inter eius commoda numerare, quod cum omnibus hominibus, etiã dynastis, ac regibus necessario mors impedeat, id nobis præster religio, ut dum ei aduentanti paululum obuiam procedimus, illa ipsa moriendi necessitas quodammodo voluntaria fiat, ideoque ad magnum meritum, præmiumq; nobis cedat, pauciq; dies huius vitæ miseris detracti æternæ felicitatis cumulo compensentur. Contra vero qui eiusmodi metu retinentur, valde care æstimat paucos hos annos, quos hominis ætas recipit, ut propter tam exiguam iacturam tam ingens bonum reiciant, & salutem suam æternam tam ingentibus periculis obiiciant.

Ad eos, quos retardat amor corporis proprii.

CAPVT XXIX.

EX omnibus aduersariis, quos habet religio, nullus est ferme grauior, & infestior, quam caro propria. Hæc enim luxum, libertatem, cibi, potusq; & somni delicias amat, contra vero laborem, ac dolorum refugit, solitudinem horret, ieiunia, & paupertatem, eiusq; incommoditates, quasi crucem, auersatur. Itaq; qui carni obedire velit, aut eam in consilium cogitationum suarum adhibere, is numquam hoc Christi iugum suscipiet, aut susceptum constanter perferet. Hanc igitur ante omnia excludere necesse est ab ista deli-

beratio

beratione, & in ordinē, ac locū suum redigere, id est, serui-
 lem, vt obediat, & subiecta sit, non vt præcipiat, & regat.
 Oportet (ait Basilius) totum corpus castigare, & quasi cu-
 iusdam bestię motus coercere, ac motus eos, qui ab ipso
 in animo excitantur, rationis imperio, veluti flagello, cōpe-
 scere, neq; mente neglecta tota volūtati habentē laxandę
 sunt, ne tamquā auriga ab effrenatis equis distracta fera-
 tur. Sed Pythagorā imitemur, qui cum videret quendam e-
 sus in sui corporis curā, ac sagine incumbere, cur, inquit,
 carcerem tibi ipsi ædificare pergis? Vnde etiā Platonem fe-
 rant, cum bene intelligeret quę damna à corpore in ani-
 mum prouenire solent, de industria Athenis locū insalu-
 brem Academiae elegisse, vt ea ratione nimis bonū corpo-
 ris habitū præcideret, veluti luxuriantem quandā vitis fer-
 tilitatē. Atq; hoc quidem Basilius. Nos autem intelligere
 debemus, cum caro, vt paulo ante diximus, ad seruiēdu facta
 sit, duo hinc sequi, primū vt facilius sit eam subiicere,
 quę scilicet naturaliter subiecta sit, deinde si nō subiicia-
 tur, eo turpius ac detestabilius esse. Nā si quis à superiori,
 fortiorque vincatur, dolendū quidem, sed ignoscendū sit:
 nunc autem cū spiritus tanto maiores vires habeat ad car-
 nem, eiusq; omnes appetitus constringēdos, eo turpior est,
 si id nō faciat: præsertim quia si non carni ipse imperet, ne-
 cesse est vt seruiat, & ad eius nutum in omnia indigna cor-
 ruat. Igitur si, vt plerūq; euenit, in hac suscipiendę religio-
 nis salutari cogitationē illa reluctetur, ac resistat, si victus,
 cultusq; asperitatem, si cetera incommoda pertimescat, eo
 magis cōfirmāndus est animus aduersus illius illecebras, ac
 moliti. m, ac vel inuita cogenda ad id faciendum, quod si
 fecerit, & ipsi carni, & spiritui salutem afferet. Imitanda est
 Hilarionis constantia, qui, vt scribit Hieronymus, cum in
 adolescētia flore tā durum institutū cepisset, quoties cor-
 poris pugnā sentiebat, sic ei insultabat, Ego ascelle faciā, vt
 non calcitres, nec te hordeo alam, sed paleis, fame te cōfi-
 ciam, & siti, graui onerabo pondere, vt cibum potius, quam
 lasciuiam cogites. Verum obiciet fortasse aliquis id quod
 est apud Apostolum, Nemo carnem suam odio habuit, sed
 nutrit, & fouet eā. Est quidem, neque nos negamus in-
 sitam esse cuique sui corporis caritatem; ita enim natura
 exigit, vt nos ipsos, omnesq; nostri pares diligamus. Qua-
 re quod de eo coercendo, & castigādo dictum est, ita intel-
 ligere oportet, vt non ex odio, sed ex amore fiat; tātum vi-

Or. detē
per.

In vita
Hilar.

Eph. s.

dendum est, quis amor verus, quod verum odium. Cuius aliquis in morbum incidit, ipsumque corpus male habet, si medicus dietam, qua corpus attenuetur, vel sanguinis missionem præcipiat, vel etiam, ut interdum contingit, membri alicuius immedicabilis sectionem, qui id faciat, isne corpus illud oderit, an amabit? potius oderit, qui non faciat: nocet enim ei, morbumque auget, & fieri potest, ut etiam interimat, quod est summi, & capitalis odij. Igitur quod fit in his morbis naturalibus, cum humorum æqualitas perturbatur, idem, & multo magis faciendum est in maioribus illis, & damnosioribus morbis, quæ sunt vitia. Neque enim minor febris est agitari libidinis, aut luxuriz, vel alterius cupiditatis ardoribus, quàm febrim æstu: quin etiã eo periculosior, quod ista febris æternam mortem intet. Itaque qui corpori sic affecto medicinam facit, etiam si inuauem, aut etiam amaram, non ille (ut ante dixi) corpus odit, sed maxime diligit. Quam in sententiam illa egregie ab Augustino scripta sunt, Sed neque corpus suum, iquit, qui, quam odit. Et quod nonnulli dicunt, malle se omnino esse sine corpore, omnino falluntur. Non enim corpus suum, sed corruptiones eius, & pondus oderunt. Non itaque nullum corpus, sed incorruptum, & integerrimum corpus volunt habere. Quod autem continentia quadam, & laboribus quasi persequi videtur corpora sua, qui hoc recte faciunt, non id agunt, ut non habeant corpus, sed ut habeant subiugatum, & paratum ad opera necessaria. Quia enim hoc erit post resurrectionem, ut corpus omnimodo cum quiete summa spiritui subditum immortaliter vigeat, hoc etiã in hac vita meditandum est, ut consuetudo carnalis mutetur in melius, nec inordinatis motibus resistat spiritui. Igitur hæc est Augustini sententia, qui carnem castiget, & in seruitutem redigat, tantum abesse ut eam oderit, ut is solus eam vere, ac perfecte amet, non enim eam perimit, aut destruit, sed perficit, ac reformat ad eam pulchritudinem, quam habebit, cum erit conformata claritati Christi: ut verum sit quod à S. Leone in quodam sermone dictum est, Tanto amplius se quisque amat, quanto amplius pro Dei amore se non amat. Sed clarissime, & apertissime Saluator, qui ita præcipit, Qui amat animam suam, perdet eam, & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Animam enim hoc loco non superioris partem, qui spiritus dicitur, accipere debemus, sed eam, quæ cum carne, & sanguine coniuncta, vitam efficit. Hæc ergo

1. Doct.
Christ.
c. 24.

Ser. vlt.
de pass.

10. 12.

odisse n
tractad
seueri f
mēs cō
abstra
re, cuiu
obloqu
qui tāt
mur ve
due, qu
pergere
synthio
amarit
adiung
consola
rum ini
natur. A
que illa
le est id
tarias c
do etiã
esse c
enim n
dicur n
carni v
cere po
can in
vestre:
ne par
requies
omniū
inmurn
que vi
chario
alios p
senetit
aut si e
nimios
gresso
que is
tunde
tentar

odisse

edisse nos iubet, non quod verum sit odium, sed quia ita tractanda est, ut solemus eos, quos odimus, in quos duri, & seueri sumus. Hoc igitur sancto, ac salutari odio ratio, ac mens confirmanda est, ne se carnis blanditiis à religiosis officiis abstrahi sinat. Confirmatur autem multis rebus, ut Dei amore, cuius proprium est, ut etiam gaudeat in suppliciis pro illius obsequio perferendis: deinde Christi Domini imitatione, qui tanta passus, & pro nobis passus, & ideo passus, ut sequeretur vestigia eius, tum vero diuinis solatiis, eaque dulcedine, quam Dei bonitas laboribus, ac molestiis religiosis aspergere solet. Facit enim ut ij, qui pueris potionem ex ablyntio præbentes, & antequam sumant, & ea sumpta, ad illam amaritudinem abstergendam, dulcius aliquod condimentum adiungunt. Deus autem hoc quoque amplius, quod ista eius consolationes tam magnæ sunt, ut omnem rerum molestantiam iniucunditatem omnino, ac penitus obruant, ut nec sentiantur. Accedit ad hæc omnia æterni præmij cogitatio, spesque illa futuræ retributionis, quam qui sibi proponat, necesse est eisdem sentiat, quod S. Bernardus, qui omnes has voluntarias corporis molestias femini comparat, in quo iacendo etiam damnum aliquod fieri videatur, inspiens tamen esset qui eius damni metu se mentem facere noller: multo enim maius est lucrum, quod percipitur. Quomodo, inquit, dicit nobis carnales, Crudelis est vita vestra, non parcitis carni vestræ. Esto, non parcimus femini. In quo ei magis parcere poteramus? An non melius est illi renouari, & multiplicari in agro, quam in horreo putrefieri: Sic vos parcitis carni vestræ? Simus nos crudeles, interim non parcendo: at vos plane parcendo crudeliores. Siquidem etiam nunc caro nostra requiescit in spe. Denique multum etiam, ac nescio an ferme omnium maxime adiuuant exempla tam multa, vel potius innumerabilia eorum quos scimus asperrimam, durissimamque vitam tenuisse, ut Antonium, ut Hilariorem, ut duos Martianos, Pacomium, Romualdum, Bernardum, Franciscum, & alios prope infinitos, tum sanctitatis, tum huius, quam dixi, seueritatis laude præstantes. Et quidem si verum querimus, aut si eos ex communi hominum regula metiamur, fortasse nimios fuisse, & mensuram illam, quæ in medio posita est, prætergressos fatendum sit. Sed hoc ipsum Deo in illis voluit, tantamque eis gratiam, ac robur tribuit, non ut reliqui homines ad eundem penitentiae rigorem aspirarent, eumque exæquare tentarent, id enim absurdum, & temerarium esset, sed saltem

Qui habit.

Ser. 10.

tem vt ad eam rationem, ac modum, qui iam religiosorum ordinum institutis receptus est, sese libentius, alacriusque accommodarent, neque in iis quicquā intolerabile esse crederēt, cum illos viderent tanto maiora, tātoque grauiora tolerasse. Quare quid timendum sit in ea via, quam tot hominum vestigiis tritam videamus, & in qua tanta sit copia cœlestium gaudiorum, quātam multis capitibus supra exposuimus, vt quicquid amarum in tantam dulcedinis vim coniectum sit, dulcescere oporteat?

Verum hæc quidem medicina ad confirmandū animam proprie pertinet. Ipsi autem carni nulla ne crit? est ea sane difficilis; quoniā caro nec cōsiliij est capax, nec virtutis suauitatē degustare, vel futurorū spem præcipere potest. Quare imperio tantū vrgenda, frenisq; quasi iumentum, & virga, vel, si opus est, fuisse adigēda est, insuper etiā vsū, ac cōsuetudine assuefaciēda. Sic enim fiet, vt minus dies abhorreat à disciplina. Sed tamē vt quoquo modo licet, suis eam quoque rationibus ad continentiā, laboremq; impellam, adhibeamus ei elegantem illā S. Bernardi cohortationem, in qua hoc religiosa, sanctæque vitæ studiū, carni ipse magnopere expedire demonstrat. Noli, inquit, o corpus, nocere præcipere tēpora. Potes enim impedire animę tuę salutem, tuā ipsius operari nō potes. Omnia tēpus habent. Patet vt nunc anima pro se laboret, magis autē etiā collabora te, quoniā si compateris, & conregnabis. Quātum eius impedis reparationem, tātum impedis tuā, quod nimirum ante reparari non poteris, donec suā in ea Deus imaginem videat reformatā. Nobilem hospitem habes, o caro, nobilem valde, & tora salus tua pēdet de eius salute. Dā honorē hospiti tāto. Tu quidē habitas in regiōe tua: anima vero peregrina, & exul apud te hospitata. Quælo te, quis rustic⁹, si forte nobilis, & præpotēs quispiā apud eū voluerit hospitari, non libētē in angulo domus suæ, aut sub gradibus suis, vel in ipsis cinerib⁹ accubabit, cedēs hospiti suo locū, sicut dignū est, potiorē? Et tu ergo fac similiter. Iniurias vel molestias tuas ne reputaueris, tantū vt hospes tuus honōrifice possit apud te demorari. Ac ne forte despicias, aut paruipēdas hospite tuū, pro eo, quod peregrin⁹ tibi videtur, & aduenā, diligētē attende quid hospitis huius tibi præsentia largiatur. Ipse enim est qui tribuit oculis visum, auditū auribus præstat: ipse est qui linguę vocē, palato gustū, morum mēbris omnibus subministrat. Si quid vitæ, si quid sensus, si

Ser. 6.
aduen.

quid in
Deniq;
tinus se
debuta
lescet
& deco
tempor
tem ist
per ipso
num ca
bit reco
tionē il
nienter
nihil di
prodest
nam ist
virtut
pora n
em illa
vniuer
venerat
mis & n
ca, d
it cōse
pellit, &
ineffab

De ijs

NO
vt
seculi
oqah
le scim
eius ve
comm
quam
plicat
melius
lum,
quid

quid in te decoris est, huius hospitis beneficiū recognosce. Deniq; discessus eius probat qui presentia cōferebat: proximus senim, anima discedete, lingua silebit, oculi nihil videbūt, obsurdescēt aures, corp⁹ omne rigebit, facies expallescet. In breui quoq; totum cadauer putidū simul, & fiet, & decor omnis in sanie conuertetur. Vt quid ergo temporali qualibet delectatione contristas, & lædis hospitem istum, quā nec sentire quidē vllō modo poteras, nisi per ipsum? Ad hæc si tantū tibi confert exul, & inimicitiarum causa à facie domini sui eicctus, quantum tibi præstabit reconciliatus: Noli ò corpus, noli impedire reconciliationē illam, quoniā grādis tibi exinde gloria paratur. Patienter, immo & libenter temetipsum expone ad omnia, nihil dissimules quod huic videatur reconciliationi posse prodesse. Osi forte gustare dulcedinem hanc, si forte gloriam istā valeas æstimare. Ipse dominus Sabaoth, dominus virtutum, & rex gloria, ipse descendet ad reformanda corpora nostra, & configuranda corpori claritatis suæ. Quāta erit illa gloria, quam ineffabilis exultatio, quando creator vniuersitatis, qui pro animabus iustificandis humilis ante rogerat, & occult⁹, pro te glorificāda, ò misera caro, sublimis veniet, & manifest⁹, non iam in infirmitate, sed in gloria, & maiestate sua? Quousq; igitur caro misera, insipiens, cæca, demēs, & prorsus insana, transitorias, & caducas querat cōsolationes, immo desolationes, si forte cōtingat, repelli, & indignā iudicari hac gloria, magis autē nihilomin⁹ ineffabili in æternum excruciarī pœna: Hæc Bernardus.

De his, qui amore seculi impediuntur ne fiant religiosi.

C A P V T XXX.

NON est dubitādum, quin rātus sit religionis splendor, vt omnes homines inuitare, & allec̄tare possit, si non locali blādimenta, & quædā fallax iucunditatis species eos quasi vinculis illigatos retineret. Multos enim esse & fuisset scimus, qui tum à Deo vocati fuerant, tum ipsi quoque eius vocatiōni sese accommodauerant, & tamen mundi commodis, ac delectationibus irretiti, semper in iis ramquam pedicis herentes, numquam euolare, numquā se explicare potuerunt. Quod igitur iis remedium applicetur melius, atque efficacius, quam vt doceantur, quid sit seculum, in quo viuunt, id est, quantum malorum sub illa iucundi

iucunditatis specie lateat: quæ mala, si ad genera quædam reuocanda sint, hæc numerari possunt, fallacia, breuitas, infirmitas, cæcitas, peccata. Primū enim quid magis fallax, magisve mendax, quā seculum, quod tā multa pollicetur, quæ deinde non præstat, & ea ipsa quæ præstat, non sunt ut pollicetur: Ita enim ab eo monstrantur, quasi magna quædam bona, & plena gaudiorum, cum tamē nihil veri gaudij habeant, nihil solidæ lætitiæ. Atque in hoc quidem non est multis rationibus philosophandum. Est enim res in oculis, & plane apparet, quā innumerabiles honorum spe illecti, quos tibi certis cogitationibus desponderant, multos annos aulas attriueunt, qui tamen neque eos, quos appetierant, honores, neque vllum præmium acceperunt, sæpe etiā damnum, iacturam, exitiū. Alij autem mercaturis, ac negociationibus rem augere quærentes, pauci id assequuti sunt, multo plures naufragijs, vel alijs incommodis coherderunt. Sed tamen vt & hi, quas volebant, opes, & illi, quos ambiebāt, honores sint adepti: neutri certe illū animi fructum, & illam, cuius causa hæc concupierunt, voluptatem repererunt. Optabat Rebecca prolem vtero concipere, cuiusque desiderio quid non fecerat: aut quid nō tentarat: tamē postquā voti compos facta est, cum filios in vtero pugnares sensisset, Si sic, inquit, mihi futurum erat, quid necesse fuit concipere: Idem igitur gemunt quotidie multi, qui cū ex liberis, quos diurnis votis à Deo postularunt, infinitas molestias percipiunt, mallent eos non susceptos. Ac quod isti in filiis, idem faciunt alij in alijs rebus huius mundi, quarū incommoda postquā experti sunt, non tanto eas prius ardore quæsiuerunt, quanto deinde fastidio adeptas respuunt. Nec mirum; nā quæ antea procul spectantibus ali- quid iucunditatis ostendebant, eadem postea in vtu ostenderunt, quantum in eis fellis, ac molestiarū occultaretur.

Quod argumentū diserte, vt omnia, tractans Chryllostomus. Multi, inquit, sponsas concupierunt, & tamen quo die iis potiti sunt, beatos vocauerunt eos, qui conjugij expertes essent. Si vero matrimonio iuncti molestā eam vitā existimarunt, quid dicemus de iis, qui in meretricias voragines proiecti, magis serui quā vllum vilissimum mæcipiū, in his delicijs cōtabuerūt, ipsiq; corpori innumeros morbos inuexerunt: Sed gloriā dicit aliquis esse iucundā. Immo nihil amari ea seruitute. Omnibus enim seruis magis est seruus gloriæ cupidus, omnium gratiā captus. Hanc vero pessundans omnibus

Gen. 25.

Hom. 49
ad pop.

omnibus
mo ver
nihil ha
carere
rete, et
quæ ver
licius in
breuita
flicita
flicita
to breu
mus, po
ad pur
piere p
line lo
etatem
cum ad
est, tum
pene p
compa
sunt in
latus
maloru
Elatas
in in e
Sicut, i
experg
& bibi
Sed tar
ret, qu
telle al
dem. In
quod t
volupt
potis n
talis i
vxoꝝ,
accipit
probit
Despi
retur,
quam

omnibus est superior. At amabile est habere pecunias. Immo vero sepius iam ostendimus, qui pecuniis absoluti sunt, & nihil habent, in maiori abundantia, & quiete degere. Igitur carere diuitiis iucundius, quam habere diuitias, & vxore carere, quam coniugio vinctum esse, & inani gloria liberum esse, quam vetulam gloriosam aucupari, & delicias fugere, quam delicias immergi. Hæc Chrysostrmus. Aliud mundi malum est breuitas. Nam si rem ad rationem reuocamus, nulla mundi felicitas longior potest esse, quam hominis vita, qui ea fruitur felicitate. Hæc autem quam breuis in omnibus sua natura, quantum breuior in multis ob casus fortuitos: Itaque multi, ut scimus, pontificatum adepti, non toto cum anno gesserunt: alij cum ad purpuram, & infulas peruenerint, breuissimo tempore iis præteriti sunt, cum vix eos magistratus attigissent. Sed demum sine longissimo tempore, expectemus quamlibet diuturnam ætatem: tamen ad aliquod extremum veniendum est, quod cum aduenerit, illud quod præterit, effluxit, & iam nihil est, tumque demum apparet, quod antea diuturnum videbatur penè punctum fuisse, si præsertim cum futura mox æternitate comparatur. Hic enim videtur sensus eorum verborum, quæ sunt in Ecclesiaste, Si annis multis vixerit homo, & in iis *Eccl. 11.* letatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum malorum, qui cum venerint, vanitatis arguentur præterita. Elaias autem totam hanc felicitatem somnium vocat, quia nihil in ea verum, nihil solidum, & permanens, sed omnia inania. *Esa. 29.* Sicut, inquit, somniat esuriens, & comedit, cum autem fuerit experget factus, vacua est anima eius, & sicut somniat sitiens, & bibit, & postquam fuerit experget factus, lassus adhuc sitit. Sed tamen si hæc tam breuis felicitas aliquod spatium haberet, quo homines pure oblectaret, tamen exiguum, esset fortasse aliquid, quod videri posset optabile. Verum ne hoc quidem. Instat enim tertium illud malum ex supra propositis quod tam multæ admixtæ sint calamitates, & molestiæ, ut voluptate omnem quasi multo felle illiniant. Hic enim corporis morbi, hic iurgia, hic infortunia rei familiaris, hic calus innumerari. Alii in honore, alij in facultatibus, alij in vxore, aut liberis, aut propinquis, alij in aliis rebus plagam accipiunt, neque id vlla hominis prudentia, aut etiam virtus, ac probitas effugere potest. Recte igitur, & vere Gregorius, *3. Dial. c. ult.* Despiciendus, inquit, a nobis hic mundus fuerat, etiam si blandiretur, etiam si rebus prosperis demulceret animum. Ac postquam tot flagellis premitur, tanta aduersitate fatigatur, tot nobis

nobis quotidie dolores ingeminat, quid nobis aliud, qui ne diligatur clamat: Quartum est malum, de quo satis multis alibi à nobis dicta sunt, ex tam multis, assiduisque peccatis peccandi, quæ animum vndique semper obsident. Fertur enim, quot sunt in mundo res, tam multæ sunt peccati occasionones, dum earum vel pulchritudo, vel iucunditas concupiscentiam illicit, atque inflammat. Quot etiam in nobis sensus, tot ianua, & via ad ruinam: alia enim per oculos irruit, alia per ores, multa per gustatum, & per alias animæ vires, ac facultates: vt de hoc in Psalmo illud dictum videatur. Pluet super peccatores laqueos: quasi enim pluuia, ita sunt frequentes laquei in omnibus mundi rebus iniecti, in paupertate, & diuitiis, in amicitiiis, & in aliorum odiis, in hominum multitudine, & in solitudine, in prosperis, & aduersis, in infamia, & in honore. Cui malo accedit malum cecitatis, admodum familiare mundo; quo etiã fit, vt eo minus, quasi in tenebris, laquei illi cuitari possint. An vero non magna cecitas est, sic viuere, vt passim viuatur? plus homines curare, quam Deum, & attentius, diligentius, studiosius leges mundi, quam leges Dei obseruare, & pro corpore adeo sollicitos esse, animam ita negligere, ac si nulla esset, denique pro temporalibus, caducisque tantopere laborare, pro eternis ne digitum quidem mouere, & cum tam certo se morituros sciãt, tamẽ ita cogitare, ita loqui, ita spes suas in legum procedere, ac si nunquam essent morituri? Nihil mirum igitur, si ex his laqueis, his etiã adiunctis tenebris, tantaque mentis caligine, vltimum illud malum omnium malorum maximum sequatur, tanta nimirum scelerum, flagitiorumque multitudo, in quibus omnia foedissime prostrata iacent. Licet enim intuenti omnes fere homines brutorum ritu viuentes suarum cupiditatum impetu trahi, atque inter se inuicem incurrere, leque belluarum more, tamquam calcibus, & moribus appetere, odia, simultates, caedemque seruire, contemni bonos, diuites tantum, & potentes honorari, opprimi pauperes, denique aut nullum, aut exiguum esse locum relictum veritati, sanctitati, simplicitati: contra vero regnare vbique simulationes, dolos, assentationem, vanitatem, & quod omnium horum fons est, miserabile tum Dei, tum propriae salutis oblivionem. Hæc est igitur tamquam seculi facies, quam si quis recti, iusti que iudicij oculis aspexerit, non modo non ea delectabitur, sed eam quam maxime abominabitur, nihilque ei longius erit, quam vt ex tam tenebricoso carcere, aut inextricabili

Psal. 10.

inextric
optabat
diuerfo
& rece
catorum

Di c
ta est fa
etiam in
unt ger
noce, &
lius pro
piendis
ur, sed d
conillu
v exura
Pectus i
perpelli
chus, qu
icari E
aliquan
contige
appara
peltis,
tant, d
viam in
esset, vt
fiare tib
tem stul
vel ex
etiam i
vius pe
non re
mo ne
beamus
nobis sa
Adulter
Dei: Q
micus I

inextricabili errorum labyrintho sese proripiat. Sic enim optabat Hieremias Propheta, Quis dabit me in solitudine diuersorum viatorum, vt derelinquam populum meum, & recedam ab eis, quia omnes adulteri sunt cœtus præuaricatorum.

Cap. 3.

DI CES, Ergo ne omnium, qui in seculo viuunt, desperata est salus, iūque omnes improbi, & perditī? Sunt quidem etiam inter seculares, quos Dominus sibi conseruat, ne currunt genua ante Baal, sed ij pauci, & rari aliorum comparatione, & ij ipsi tardius, ac multo difficilius proficiunt, facilius prolabantur, ac recidunt. Semper autem in conciliis capiendis id respiciendum est, non quod vni, aut alteri euentus, sed quod vt plurimum, & omnino quid rei illius, de qua consilium cupitur, natura ferat. Habet ignis hanc naturam, vt erurat, aqua vt suffocet: tamen & tres pueri in fornace, & Petrus in mari, plurēque alij in vtroque periculo nihil mali perpressi sunt. Quis ergo ita stultus sit, vt hoc argumento ductus, quia istis bene cesserit, vel in aquas, vel in ignes se conijciat? Est enim, vt dixi, vt vis spectanda, non autem quid aliquando peculiari aliqua Dei voluntate, extra ordinem contigerit. Idem igitur dicendum est de seculo. Cum enim appareat, cuius naturæ sit, quāque late in eo pateat peccati pestis, quam sit difficile eam euadere, & quam pauci euadant, denique quam rari in eo sint qui arctam illam salutis viam inueniant, etiam si aliqui inuenirent, tamen fugiendus esset, vt aqua, aut ignis, de quibus diximus. Quis enim præstare tibi potest, te vnum ex illis paucis futurum? Quæ autem stulticia est, vt rem tantam, quanta est æterna felicitas, vel æternum supplicium, tam euidenti periculo obicias, aut etiam ita te fortunatum putes, vt mundus, cuius in alios virus pestiferum esse fatearis, in te solum vim illam suam non retineat? Amentis id quidem est, suamque salutem omnino negligentis, cum & ante oculos tam innumerabilia habeamus aliorum naufragia, & ad aures tam seuerè insonet nobis sacra scriptura tum alia multa, tum illud præcipue, Adulteri nescitis quod amicitia huius mundi inimica est Dei: Quicumque ergo voluerit amicus esse seculi huius, inimicus Dei constituitur.

Iac. 4.

X x

Contra

Contra quorundam timorem ne non possint
exuere malos habitus.

CAPVT XXXI.

ALII sunt, quos neque seculi, neque suæ carnis amor
impedit, nimis videlicet aperta, & crassa tentatio, sed
alia subtilior, quod vereantur, ne à vitiis in seculo contra-
ctis nimium acriter oppugnentur. Nam neque ea se facis ex-
tirpare posse confidunt, utpote longo iam vsu confirmata, ac
roborata, & nisi iis extirpatis, nec pacem, aut quietem, ne-
que vero perseuerantiam ipsam se tenere posse arbitrantur.
Verum qui hæc cogitant, ij primum trepidare videntur ti-
more, vbi non est timor; quoniam non dubia esse debet ho-
rum omnium vitiorum in religione victoria: deinde nõ fa-
tis intelligo, quæ sit istorum ratio in hac cogitatione. Nam si
ideo in seculari vita persistendū putāt idq; melius esse, quod
prauos mores eiicere se posse diffidunt, idē faciunt quod
qui in longo itinere de via aberrasse se sentiens, tamen re-
deundi labore perterritus, progredi mallet, cum quo plus
progrediatur, eo longius aberret, vt vel nunquam in viam
bonam rediturus sit; vel si aliquando redire decernat, multo
id maiore labore sit facturus. Sic enim his contingit, vt res
vitia vitiis semper eos cumulare necesse sit, desperantes se-
metiplos, vt ait Apostolus, aut si aliquando sese corrigere, &
ad iuilitiam, ac virtutem remigrare voluerint, id eo diffi-
lius, & grauius futurum sit, quo diutius in ea vita perse-
rauerint. Sed huius quidem tentationis profligatio in eo po-
sita est, vt ostēdamus, quanto errore teneantur, qui mores
istos deprauatos insuperabiles esse existimant, cum in reli-
gione vinci, & facillime vinci possint: quod primum ex ipso-
rum natura, deinde ex Dei gratia ostendendum est. Ex ipso-
rum natura argumentum ita ducitur, quod vitia nihil sunt
aliud, quam habitus: habituum autem vis ea sit, vt quem-
admodum vsu, & frequētatis actibus inducuntur, sic si actus
cessarint, paulatim ex animo obliterentur, & abeant. Licet
exemplum capere ex artibus omnibus. nam & canendi, &
pingendi scientia, & scribendi, & quæcumque peritia cuius-
libet rei faciendæ, vt studio, & exercitatione acquiritur, ita si
non exerceatur, immo quod amplius est, si remissius, aut ne-
gligentius exerceatur, necesse est labefactari, sensimque de-
strui. Quare non dubitandum est, quin idem eueniat in vi-
tiis, vt

Eph. 4.

tuis, ut si quis iracundus, si intemperans, aut ventri deditus, his vitiis indulgere desierit, illa omnia vitia, ut antea quotidianis peccatis quasi quotidiano quodam pabulo crescebant, vitæque acquirebant, sic eo pabulo subtrahito, magis in dies remitti, ac minui oporteat. Adde deinde contrarias consuetudines, cum videlicet religiosus non modo nihil iam superbe, aut elate facit, sed etiam humilitatem, sui que contemptum ex animo amplectitur, cum pro diuitiarum amore, pro deliciis pristinis paupertatis duriciam adamare incipit, cum nullus abit dies, quo ipse status religiosus non ei plurimarum virtutum materiam præbeat, vtrouque offerat. Quibus causis sit quod dixi, ut sicut antea prauæ actiones vitia illa inducerant, sic contra hæc virtutum officia virtutum habitus paulatim inferant. Sed quid pluribus opus est in tali re? Non modo hoc studium, & hæc animi applicatio, quam dixi tam efficax est, verum ipse aspectus, & ipse coniectus bonorum hominum, qui est in religione, vel solus ferme sufficit ad ferum quemuis, ac barbarum paulatim immutandum, ut eorum bonitate, & virtute sensim imbuatur. Belluas ipsas videmus si ex syluis translatae aliquamdiu inter homines teneantur, feritatem illam relinquere, itaque miscere, & acciues fieri, ut nihil ferme à catellis differant, non ceruos tantum, aut capreas, quibus innata est timiditas, sed leones ipsos, & vrsos, quorum est propria immanitas. Et tamen nihil hæc interius agere possunt, aut conari ipsæ ad suam naturam exuendam, sed sola oculorum consuetudine fit in eis, ut paulatim etiam nescientes mansuescant, aliamque omnino naturam, alios mores induant. Quanto ergo magis hoc in hominibus valebit, in quibus præter oculorum usum, est etiam animi iudicium, & ille interior conatus, ac studium ad se ipsos expoliendos, & perficiendos? Quod si tantum potest natura, & hominis ipsius industria, & labor, quid deinde poterit Dei gratia? Hæc vero etiam multo potentior, atque efficacior est, & breviori etiam tempore totum hominem sanum facit. Nam, ut ait Sapiens, facile est in oculis Dei subdito honestare pauperem. Et hoc auxilium, ac subsidium sæpe nobis Deus per Prophetas pollicetur, ut per Esaiam, *Ne timeas, inquit, quia ego tecum sum, ne declines, quia ego Deus tuus. Confortaui te, & auxiliatus sum tibi, & suscepi te dextera iusti mei. Addit deinde certam victoriam. Ecce confundentur, & erubescunt omnes, qui pugnant aduersum te: erunt quasi non sint, & peribunt viri, qui contradicunt*

Eccle. 11.

Esa. 41.

tibi. Quæres eos, & non inuenies, viros rebelles tuos, & erunt quasi non sint. Qui sunt igitur hi nostri rebelles, nisi vel habitus, vel animi motus peruersi, qui rationem non audiunt, neque ei obtemperant, neque omnino eos ita in potestate tenere possumus, vt non interdum etiã nobis inuitis incitentur? Hi ergo ita manebunt, ac si non maneant, id est, non ad ruinam, sed ad exercitationem, vt nos excitent, non vt perimant, denique vt sint coronæ materia, non autem laquei. Quam etiam ob causam Paulus Apostolus pugnam illam carnis suæ non gladium, aut telum, sed stimulum appellauit, quod stimulus non confodere, aut etiam vulnerare, sed pungere tantum possit, quo nihil facit aliud, nisi vt ad currendum, & vigilandum, & ad opera quæuis bona acrius, ac diligentius peragenda nos excitet. Hæc igitur efficit diuina gratia, vt in quos effusa sit, eorum voluntatem, & mentem, & appetitum, omnisque animæ vires, mirò quodam modo reformet, & quasi in alium statum transferat, quæ est noua illa creatura, de qua tam sæpe Paulus dixerit. Quam tantam, tamque subitam in Dei famulis mutationem vix credere possemus, nisi & ipsi in nobis experiremur, & eandem in aliis quasi oculis ipsis intueremur, & denique sanctorum omnium, qui de religiosa, spiritualique via scripserunt, auctoritate testatam sciremus. Cassianus quidem id quod est in Psalmo. Mirabilia opera tua, & anima mea cognoscat nimis, ad illa præsertim opera refert, quæ Dominus Deus in sanctis suis quotidiana, vt ipse ait, operatione dispensat. Quæ enim, inquit, in se opera Domini non miretur, cum insatiabilem ventris ingluuiem, & sumptuosam gulæ, perniciosamque luxuriam ita in se viderit fuisse compressam, vt vix ipsum exiguum, ac vilissimum cibum raro, inuitiisque percipiat? Qui non obitupefeat opera Dei, cum illum ignem libidinis, quem naturalem antea, & velut inextinguibilem esse credebat, ita refriguisse persenserit, vt ne simplici quidem se corporis motu sentiat incitari? Quomodo non virtutem Domini contremiscat quisque, cum homines quondam diros, atque truculentos, qui ad summum iracundiæ furorem etiam blandissimis subditorum irritabantur obsequiis, ad tantam et assidue viderit lenitatem, vt non solum nullis iam commoueantur iniuriis, sed etiam cum istatæ fuerint, summa magnanimitate congaudeat? Quis plane non miretur opera Dei, ac toto proclamet affectu, Quia ego cognoui quod magnus est Dominus, cum vel se, vel alium quempiam ex rap-

2. Cont.
12.

Coll. 12.
cap. 12.
Psal. 138.

Psal. 134

cillimo

eiffimo liberalem, ex prodigo continentem, ex superbo hu-
 milem, ex delicato, & tenero squallidum, hirsutumque
 peripexerit, & egestate, atque angustia præsentium rerum
 etiam voluntarie perfruentem? Ita sunt profecto mira ope-
 ra Dei, quæ peculiariter anima Prophetæ, similitumque eius
 miracula contemplationis intuitu stupefacta cognoscit. Ita
 sunt prodigia, quæ posuit super terram; quæ idem Prophe-
 ta considerans ad admirationem eorum cunctos populos ad-
 vocat dicens, Venite, & videte opera Dei, quæ posuit prædi-
 ca super terram, auferens bella usque ad fines terræ, arcum
 conteret, & confringet arma, & scuta comburet igni. Quod
 enim maius potest esse prodigium, quam sub momento bre-
 vissimo ex rapacissimis publicanis Apostolos fieri, ex perse-
 cutoribus truculentis prædicatores Euangelij patientissimos
 reddi, ita ut eam quæ proferebantur, fidem etiam effusione
 sanguinis propagarint? Ita sunt opera Dei quæ se quotidie
 una cum Patre operari filius protestatur dicens, Pater meus
 vobis hodie operatur, & ego operor. Hæc Cassianus. Bernardus
 autem ita hæc eadem confirmat, ut etiam hac causa animam
 quodammodo omnipotentem euadere doceat, sed Dei viribus
 non suis. Sic enim locum illum interpretatur, Quæ ascendit de
 deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum suum. Sane, in-
 quit, etiam contra se innitens inualefcet, & facta se ipsa vali-
 dior, coget pro ratione vniuersa, iram, metum, cupiditatem,
 & gaudium, veluti quendam animi currum bonus auriga reget,
 & in captiuitatem rediget omnem carnalem affectum, & car-
 nis sensum ad nutum rationis in obsequium virtutis. Quid-
 ni omnia possibilia sint innitenti super eum, qui omnia po-
 test? Quanta fiducia vox, Omnia possum in eo, qui me
 confortat? Nil omnipotentiam Verbi clariorem reddit,
 quam quod omnipotentes facit omnes, qui sperant in se.
 Ita animus si non præsumat de se, sed si confortetur à Ver-
 bo, poterit vtiq; dominari sui, ut non dominetur ei omnis
 iniustitia, Ira, inquam, Verbo innixum, & indutum vir-
 tute ex alto, nulla vis, nulla fraus, nulla iam illecebria po-
 terit vel stantem deicere, vel subicere dominantem. Hæc
 igitur si vera sunt, quæ scribit Bernardus, quis timere po-
 terit, ne plus possint vitia sua, quam Dei gratia, aut gra-
 uis eorum pondere deprimatur, quam huius suauitate
 subleuetur? Hoc enim non tam hominis est, quam Dei
 ipsius negotium, ut quicumque se illius manibus commi-
 terit, totumque tradiderit, huius vicissim Deus vulnera,

Psal. 43.

Ioan. 5.
Serm. 85
Cant.

Cant. 8.

Phil. 4.

& plagas curet, veteres inclinationes nouis inclinationibus, vetera desideria, & delectationes, nouis desideris, & delectationibus, tamquam clauum clauo expellat, vt ait S. Bernardus. Audiamus de hac re testem non mediocrem, sed certe grauissimum, Augustinum, qui quod in mutatione vitæ inlicituenda expertus erat, ad communem hominum vtilitatem, ita in omnibus notum esse voluit. Retinebant, inquit, me nugæ nugarum, & vanitates vanitatum, antiquæ amicæ meæ, & succuriebant vestem meam carneam, & subinmurabant, Dimittis ne nos? & à momento isto non erimus tecum vltra in æternum? & à momento isto non tibi licebit hoc, & illud, vltra in æternum? & paulo intra. Retardabant me cunctantem abripere, atque excutere ab eis, & transi lire quo vocabar, cum diceret mihi consuetudo violenta, Putas ne sine istis poteris? Atque hoc quidem in illa lucta, & grandi, vt ipse appellat, rixa carnis, ac spiritus: at vbi disruptis vinculis, quibus tenebatur, ita se in Dei obsequium toto animo contulit, vt iam nec vxorem, nec aliquam spem seculi huius quæreret, quid in se sensit, aut quid expertus est? Quam, inquit, suaue mihi subito factum est carere suauitatibus nugarum, & quas amittere metus fuerat, iam dimittere gaudium erat. Eiciebas enim eas à me veratu, & summa suauitas, & intrabas pro eis omni voluptate dulcior, sed non carni, & sanguini, omni luce clarior, omni secreto interior, omni honore sublimior sed non sublimibus in se. Testatur hoc idem ex proprio item sensu Cyprianus, qui vtrumque hunc animi sui statum his ipsis verbis describit. Ego cum in tenebris, atque in cæca nocte iacerem, cumque in salo iactantis seculi murabundus, ac dubius vestigijs oberrantibus fluctuarem, difficile profus, ac durum, pro illis tunc moribus, opinabar, quod in salutem mihi diuina indulgentia pollicebatur, vt quis renasci denuo posset, corporis licet manente compage, hominem ex animo, ac mente mutaret. Qui possibilis, aiebam, est tanta conuersio, vt repente, ac perniciouser exuatur quod vel genuinum situ materiæ naturalis obduruit, vel vsurpatum diu senio vetultatis inoleuit? Alta hæc, & profunda penitus radice sederunt. Quando parsimoniam discit qui epularibus carnis, & largis dapibus assuevit; & qui pretiosa veste conspicuus in auro, atque in purpura fulsit, ad plebeiu se, ac simplicem cultum quâdo deponit? hic stipatus clientium cuneis, frequentiore comitatu officiosi agminis honestatus, pœnam putat esse, cum

Ser. 20.

Cant.

8. Conf.

c. II.

9. Conf.

2. libr.

Ep. 2.

esse, cum
lebat,
met, ra
ctet, lib
quam
quibus
obsecu
lori ias
genita
tus, a
spiritu
parauit
tere el
ficile
se. Hæc
recogit
Nam
quoque
vite l
confe
præst
auger
intru
quire

C
qui e
initio
retro
Hu
est in
alio
dio
tur,
hoc
rete
qui
val
mi

esse, cum

esse, cū solus est. Tenacibus sēper illecebris necesse est, vt fo-
lebas, violentia inuitet, inflet superbia, iracundia inflam-
met, rapacitas inquietet, crudelitas stimulet, ambitio dele-
ctet, libido præcipitet. Hęc egomet sæpe mecum. Nam vt ipse
quampluribus vitæ prioris erroribus implicatus tenebar,
quibus exui me posse non crederem, sic vitijs adhærentibus
obsecundans eram, & desperatione meliorum, malis meis ve-
luti iam proprijs, & vernaculis fauebam. Sed postquam vnde
genitalis auxilio superioris xui labe deterfa, in expiatum pe-
ccatum, ac purum desuper se lumen infudit, in expiatum pe-
ccatum spiritu haulto in nouum me hominem natiuitas secunda re-
parauit, mirum in modum protinus confirmare se dubia, pa-
tere clausa, lucere tenebrosa, facultatem dare quod prius dif-
ficile videbatur, geri posse quod impossibile putabatur vt es-
se. Hęc quidem, & multa alia Cyprianus, quæ eadem & in se
recognoscere, & de se prædicare potest religiosus quisque.
Nam quod illi baptismus fuit, nobis est religio, in qua nos
quoque mundo, ac vitæ priori penitus morimur, sed Deo, &
vitæ spiritali penitus nascimur: quin etiam hoc amplius
confert ad mutationem hanc, quod non solum multa habet
præsidia ad interiorē gratiam, quam baptismus confert,
augendam, sed externa multa addit adiumenta, & quasi
instrumenta ad perfectionem omnem & breui, & facile ac-
quirendam.

Ad eos qui timent ne non perseuerent in religione.

CAPVT XXXII.

CONFUTATO hoc timore, qui ex ante vitæ corruptela nasci
solet, facile est alium timorem huic simillimum, &
qui ex hoc ferme nascitur, confutare, ne voluntate, quæ
initio quidem feruere videtur, aliquo tempore tepesfacta,
retro aspiciamus, rursusque à seculo resorbemur.

Hunc metum incutit primum humana infirmitas, qua nihil
est imbecillius, præsertim in rebus ita arduis, augent etiam
aliorum tristes exitus, qui interdum bene currentes in me-
dio cursu conciderunt, vt prudentiæ esse à nonnullis pute-
tur, illorum periculo discere, sibi que mature cauere. Sed
hoc tentationis genus, atque hostilis doli egregie Gregorius
reteggit, & conuincit his verbis. Multos sæpe videmus vitam ^{30. Mo.}
quidem sanctæ conuersationis appetere, sed ne hanc assequi ^{c. 12.}
valeant, modo irruentes casus, modo futura aduersa for-
midare. Qui incerta mala dum quasi cauti prospiciunt, in

peccatorum suorum vinculis incauti retinentur. Multa enim ante oculos ponunt, quæ si eis in conuersatione eueniant, subsistere se non posse formidant. De quibus bene Salomon ait, *Iter pigrorum quasi sepes spinarum.* Nam cum viam De appetunt, eos velut spinæ obstantium sepium, sic formidinum suarum oppositæ suspiciones pungunt. Et Gregorius quidem hoc modo. *Mihi vero videtur in istos omnes optime conuenire quod à beato Iob dictum est, Qui timent priuam, irruet super eos nix: dum enim futurum periculum, idque incertum, metuunt, in præsentibus malis certissimis, & maximis immorantur.* Sed vt radices ipsas huius diffidentiae peramus, videndum est accurate, quæ causæ existere possint huius horribilis dissidij, quod nos post uocorum nexum, post fidem Deo ratam, tamen ab illo separet, ac seiungat. Non enim alia causa esse potest, quam si vel Deus à nobis recedat, vel nos à Deo: id est, si vel Deus nos deserat, suumque sanctum spiritum à nobis auferat, vel nos aut tædio, aut labore, aut inconstantia victi, eum deseramus. At alterum quidem de bonitate illa credi non potest, vt ipsæ, quæ semel dedit, vllò nos vnquam tempore expoliet, quod testatur Paulus, cum ait, dona Dei esse sine pernicitate, testatur, & ipse Deus apud Prophetam, cum ait, *Ego Dominus, & non mutor.* Ex quibus illud necessario sequitur, quod est ab Augustino dictum ad Deum, *Te nemo amittit, nisi qui dimittit.* Numquam ergo Deus eos, qui ipsum querunt, expellit, numquam foras eiecit, qui ad ipsum veniunt, vt ipse met professus est, & prius cælum ac terra transibunt, quam in eum vlla cadere possit mutatio, vel vicissitudinis obumbratio. Itaque cum ex hac parte nullum nobis immineret periculum, totius periculi summa in nobis ipsis cõsisteret, & in nostra fragilitate. Sed tamen quia nemo sponte malus est, nec vllus adeo perditus inuenitur, quem ipsam per se peccatum delectet, nisi aliqua impellat causa, videamus quæ causa esse possit, quæ nos ab hac quasi societatis, & fœderis cum Deo initi sanctitate diuellat. Nam in humanis quidem amicitijs multa huiusmodi incidere possunt, vt si vitium aliquod ex ipsa consuetudine perfectum sit, si iniuria aliqua, vel si damnum in re familiari acceptum, denique vt sæpe euenit, ipsa satie as. Verum hæc omnia longe absunt à Deo, neque enim timendum est, ne vel eius vsus nobis damnosus sit, cum potius & nostra omnia ab ipso habeamus, & præter sua etiam omnia nobiscum largissime communiçet, vel

in eius

Pro. 15.

Iob. 6.

*Rom. 11.
Mal. 3.*

*4. Conf.
cap. 9.
Ioan. 6.
Iac. 1.*

in eius
de sap
conqu
uerit
gauo
pæd
adhuc
iderit
plures
horrib
adhuc
nis sple
nos ta
tanto
ita dif
longio
ceperit
ab se e
lo fun
Quæ i
cum ca
tandam
ignit
deret
ctame
præ t
amide
tem, c
tiendo
stra, cu
doinim
to stud
iplo v
vilior
relat:
his qu
cum e
in quo
rum e
Quæ
Dei g
quæ i

in eius familiaritate vllum obrepere possit fastidium, cum de sapientia illa ita scriptum sit, Intrans in domum meam *Sap. 8.* conquiescam cum illa, non enim habet amaritudinem conuersario illius, nec tedium conuictus illius, sed lætitiã, & gaudium. Ex quo fit quod alibi eadem sapientia de se ipsa *Ecl. 24.* predicat, Qui edunt me, adhuc esurient, & qui bibunt me, adhuc sitient. Itaque tantum abest, vt Deo fruendo, eius desiderium minuat, vt semper potius augeatur, quo semper plures quasi gradus illius pulchritudinis, ac bonitatis meritibus, purioribusque oculis conspiciuntur. Quod si cum adhuc in seculo essemus, tenuis tantum radius ex religionis splendore inter illas tenebras emicans, tantum potuit, vt nos tanquam è regione longinqua ad se pertraheret, idque tanto impetu, vt is impetus vincula omnia à dæmone iniecta dirumperet, quid faciet hæc eadem lux, ac dignitas, cum longiori iam vsu cognita, atque etiam possessa, nos magis copulit, acriusque incenderit? Et si solutos adhuc, & vagos ad se compulit, quanto magis iam sibi nexos, triplicique illo *Ecl. 4.* funiculo, qui difficile rumpitur, deuinctos retinebit? Quæ igitur cogitari potest causa, quæ nos ad voluntatem cum tanto nostro damno, tanto etiam dedecore ac nota mutandam impellat? An difficultas, vel asperitas vitæ? Parumne igitur multa à nobis & de vilitate, quæ vel sola sufficere deberet, disputata sunt, & vero etiam de suauitate, & oblectamenti religionis? Itaque si hominum natura adeo voluptate trahitur, eiusque vmbra inane ex rebus inanibus tam amice consecratur, non timendum est, cum verum eius fontem, qui Deus est, inuenerit, quin ei magis, ac magis haerendo semper inhæreat. Nulla est igitur causa ex parte nostra, cur vnquam pœnitere nos debeat eius rei, quæ à Christo domino inuenta, & commendata, à tot sanctissimis viris tanto studio exulta, à nobis ipsis ardentè expetita, postea etiam ipso vsu, atque experientia, multo opinione, ac spe nostra vultur, iucundiorque inuenta fuerit. Quid ergo metuendum restat? Num dæmonum insidiæ, vel aperti impetus? At de his quoque multa ante dicta sunt, cur contemnendi eissent, cum tot præsidia habeamus ad vincendum, statum ipsum, in quo viuimus, tamquam arduam munitionem, & angelorum custodiam, Dei propugnationem, & alia innumera. Quæ cum per se tam firma, & valida sint, tum vero accedit Dei gratia diffusa in cordibus nostris per spiritum sanctum, quæ nos ita virtute induit ex alto, vt instabiles confirmet,

Luc. 10.

debiles roboret, languentes excitet, denique quasi de latronum manu, qui nulli sunt alij, quam demones, semivivos erutos, in hoc religionis humili quidem, sed salutifero stabulo repositos, oleo curet, & vino. Est enim vinum, ut acrius, disciplina ipsa, & incommodorum, quæcunque sint, perperessio. Sed hoc vinum oleo temperatum est, id est, suavitate admirabili, qua omnia illa incommoda condiuntur. Igitur etiam si naturam multis vulneribus, plagisque confossa, debilitatam, conscissam in religionem afferamus, nihil tamen de perseverantia dubirandum est, ubi ad eam sanandam, lenia illa quidem, sed tamen adeo efficacia adhibentur diuinæ gratiæ medicamenta.

Sed hoc quidem fatentur omnes, & fateri coguntur, hanc esse huius gratiæ vim. Ille scrupulus angit nonnullos, ne suis culpis, & erratis indignos se hac gratia reddant, eaque deserti, atque orbat, in pessimos errores recidant. Sed qui hoc timent, & ob eum timorem Dei seruitutem refugiunt, magno pere errant, nec satis intelligunt quid sit gratia, quæ ideo dicitur gratia, quoniam gravis datur, non ex meritis nostris. Cuius quidem rei quid est, quod vel ex Paulo persecutore, vel ex Matthæo publicano, aut ex Maria muliere peccatrice exemplum repetamus, cum in nobis ipsis expressum, & evidens, & recens exemplum habeamus? Etenim si cum adhuc inimici essemus, si cum porcos in regione longinqua pascereamus, aut quasi ovis centesima perditum erraremus, tamen nos Deus vitro quæsiuit, fugientes sequutus est, reluctantes impulit, cetergiuersantes, & cunctantes expectauit, denique etiam in hunc mundum reuexit, quid faciet, cum nunc in eius domo, & obsequio viuamus? Comparemus tempus temporis, statum statuum quidem, ut in densis tenebris, nihil in nobis erat boni, omnia mala, omnia terrena, omnia ad huius mundi seruitutem directa, facta, dicta, cogitationes, summa Dei obliuio, summa rerum cælestium incuria. Nunc autem tota vita in virtutum studio, in Dei cultu, in abnegatione nostri, ut etiã si quæ culpa interciderit, & illæ multo minores, leuioresque sint, & recte factorum copia facile obruantur. Itaque si tanta fuit Dei bonitas, ut eam verò illa nostra deformitas non retardarit, quin ex illo cæno extractos in suum nos sinum acciperet, nunc etiam loti simus, etiam si quid sit, cur lauandi sint pedes, proiciet, & abiciet ex sinu? Et qui alienos, immo vero etiam hostes, tam benigne tractauit, ut in filios adoptaret, & in suam familiam ascisceret, nunc filios, & quidem post multa obsequia impetra-

multos

multosq; annos in eius domos exactos, extrudet, & ex aliorum, quibus nos aggregarat, filiorum numero exturbabit? O absurdam, indignamque tum tali patre, tum filiis tam liberaliter educatis suspicionem ac timorem. Quanto melius, & verius S. Bernardus de hoc ipso Dei in religiosos omnes amore, ipse, inquit, ipse colligit vos, qui diligit vos tamquam viscera sua, tamquam fructum pretiosissimum crucis suæ, tamquam dignissimam recompensationem effusi sanguinis sui. Fructum, & recompensationem, eamque maximam passionis Christi religiosos esse dicit, quoniam in ipsis potissimum eius vis elucet, & quia licet alius nullus ex Cruce fructus extitisset, hic vnus satis esset, cuius gratia Dei filius suos omnes labores, ac cruciatus bene collocatos putaret. Igitur si mercator nullus ita insanus est, vt gemmas multo pretio quæritas, cum seruare possit, abiciat, ac perdat, cuius animi erit timere, ne Deus quos filij sanguine aestimauit, quos tantis donis, tantisque thesauris ditauit, eos repente proijciat, ac præcipitet? Quare hoc etiam cogitandum est, hanc esse differentiam inter seruum, & filium, quod seruus si peccet, aut etiam si inutilis sit, dimittitur, nimirum quia seruus est, qui, vt dixit Dominus, non manet in domo in æternum. At filius etiam si ægrotet, vt nihil vilius operum facere possit, addo etiam, si aliquid delinquat, si patrem offendant, virga fortasse, & baculo corripitur, quæ tamen ipsa magis consolentur, vt ait Propheta, quam contristent, sed non à facie patris expellitur. Non enim id fert paternum pectus, non caritas, quæ etiam de longinquo venientem cum symphonia in domum suscipit, ne dum iam susceptum è domo expellat. Quod si cum alio homine res tibi esset, iniuriam illi faceres, si eum vt tetricum, ac seuerum formidantes, qui scilicet leui quapiam offensione ita exardescat, vt cum eo nulla diuturnior amicitia manere possit. Quanto ergo maiorem iniuriam faciat diuinæ bonitati, qui hoc idè de illa suspicetur, quam scilicet videmus quotidie tam innumerabilia omnium hominum peccata & ferre, & dissimulare propter pœnitentiam? Potius igitur vt fratri confidimus, vel patri, vel cuius homini à quo nos præcipue diligi intelligamus: sed quid de alijs loquor? sicut si per seuerandi pœnitentiam in nostra manu esset, securo, ac quieto animo essemus, ita esse debemus, cum in manu Dei sit, & quidem tanto magis, quanto maiorem scimus illius esse in nos amorem, quam nostrum ipsum, & quo ardentius eius desiderium salutis, profectusque

Ep. 109.

Iob 8.

Psal. 22.

Sap. 11.

1. *Thef.* 4. fectusque nostri; quod testatur Apostolus, cum ait, Voluntas illius sanctificatio vestra. Quid ergo faciendum? quod fecit Augustinus, cum ipse quoque in hac eadem trepidatione vereretur, ne satis virum non haberet ad sustinendam novam illam vitam, de qua suscipienda anxie deliberabat. Sic enim ipse scribit, sensisse se interiorem hanc sibi vocem insinuantem, & in anima imprimi, Projice te in eum, noli metuere, non se subtrahet, ut cadas; projice te securus, excipiet te, & sanabit. Nam si nullus unquam fuit tam ferus, & ferreus homo, modo homo, cuius si brachijs quispiam ex superiori loco sese committat, subtractis brachijs, eum ad terram allidi patiatur, quin immo hoc ipsum, quod aliquis nobis confidat, seque ac suam vitam fidei nostrae hac spe committat, nos eo magis obligat, ne eum nostris officijs desertum perire velimus. Si igitur hoc inter homines etiam agrestes hominum natura recusat, quis id potest de illa benignitatis, & clementiae abyssis suscipiari, ut eos derelinquat, & relinquendo, ut ita dicam, prodatur, qui illius se bonitati, providentiae, ac promissis quoque totos crediderunt? Denique illud etiam intuendum est, duo esse divinatorum operum genera, naturam, & gratiam. Atqui in operibus naturalibus nemo unquam fuit, qui vereretur, ne uniformis ille tenor, perpetuusque fluxus divinae beneficentiae rumperetur. Numquam enim dubitavit vilis, ne sol quotidie non oriretur, certoque spatio pro anni tempore terram illuminaret, aut ne imbres, ac pluviae tempestive non advenirent, sine quibus fruges nullae essent. Itaque sic arantur agri, sic feruntur, sic arbores, & vites coluntur, ac si illa certissima essent, quae tamen si fallerent, labor omnis & impensa perderetur. Quin etiam longissimi saepe aquae ductus, ingentisque fornices multis passuum millibus deducuntur magno sumptu, magno dispendio, quae omnia essent irrita, si semel aquae caput deficeret. Sed ita certum, ac fixum est, non posse deficere, ut nemo unquam ob eam causam cunctatus sit in sumptibus illis subeundis. Igitur si in rebus istis naturalibus nullus omnino eiusmodi timor incidit, cur non item in spiritalibus sperandum sit, de fluxum illum caelestis gratiae perennem fore? Et si ineptus habeatur, qui propter eos metus serere, aut plantare, aut eiusmodi opus facere cesset, quanto stultior esset qui spirituale opus, & tantum opus, quantum est religiosae vitae professio, hac de causa omittat, quia videlicet timeat, ne sibi in medio die sol obscuretur, aut fons divinae gratiae in medio cursu exarescat?

Tamen

Tamen, dicit aliquis, cadere quosdam videmus: quis autem nouit an ego ex illorum numero sim futurus? Hanc ipsam quaestionem proponit Chrysofostomus in apologia vitae monasticae, ubi disputans aduersus eos parentes, qui filios suos à religiosa vita reuocant, ita eos facit obijcientes. Vnde nobis costare poterit, quod filius meus perseuerabit, & numquam propositum hoc excidet? Multi enim exciderunt. Ad quos Chrysofostomus, Et ego tibi respondeo: Vnde verò tibi costat, quod non perseuerabit? Multi enim perseuerauerunt, & quidem multo plures, quam qui exciderunt. Itaque istorum causa magis confidendum est, quam illorum causa metuenda. Conuincit deinde eos ex ipsorum facto, qui filios ad scholam liberalium artium, idque cum sumptu mittunt, in qua tamen pauci ad eruditionem prouehuntur, propter impedimenta plurima, cum contra in religione non magno ingenio, aut magnis viribus corporis opus sit, ut quis perseueret, & ad virtutis perfectionem perueniat, sed animi alacritate, & studio. Ex quibus ita concludit, Quam igitur iniquum simul, & indignum est, ubi sunt pleraque spei optimae iudicia manifesta, & viciniore salutis, ibi timere, & desperare, ubi autem spes longior est, & tantis impedimentis exposita, ubi non desperare, immo verò rei difficillimae spem sibi maximam, & certissimam proponerere? Hoc autem quod Chrysofostomus dicit de doctrina, & litteris, idem de omnibus humanis studijs dici potest. Nam neque mercatura ideo ab omnibus rejicitur, quia multi ea exercenda rem amiserint: neque homines ideo nauigare cessant, quoniam multi nauigando naufragium fecerint: neque deserunt militia, quamuis innumerabiles quotidie alius alio mortis genere absumantur. In quibus artibus haec omnia pericula ita sunt frequentia, & pene quotidiana, ut merito magis metuendi sint aduersi exitus, quam sperandi prosperi, praesertim cum aduersos nulla humana ratio, aut sapientia effugere possit. At verò in religione eiusmodi casus & multo sunt rariore, ut vix paucis inter multos eueniant, & certe aliqua cura, ac diligentia praecaueri, euitariq; possunt, & semper euitantur, si iustum, qui esse debemus, iisq; praesidijs uti velimus, quae nobis status ipse suppeditat. Rectè igitur, & commode Gregorius hoc tetationis genus tum ratione, tum scripturae auctoritate iugulat. Alius inquit, despectis carnis desiderijs cuncta relinquere, & omnipotentis Dei se subdere seruitio pertractat, & sequè ipsum restringere sub continentiae, & castitatis freno deliberat;

Lib. 3.

Hom. 3.

Ezech.

Eccel. 11.

deliberat: sed cum cecidisse alios etiã post castitatem cõspicit, hoc ipsum facere, quod deliberat, pertimescit, fitque retro per cogitationem redeat, qui ad interiora respiciens in mentis gressibus ad alta ibat. De quo bene per Salomonem dicitur: Qui obseruat ventum, non seminat, & qui considerat nubes, numquam metet. Venti quippe nomine malignus spiritus, qui mentem tentationibus impellit: nubis vero appellatione peccator exprimitur, qui tentationis impulsione commouetur. Qui ergo attendit ventum, non seminat, & qui considerat nubes, numquam metit, quia is, qui tentationes maligni spiritus metuens, & iniquorum lapsus conspiciens, se ipsum desperat, neque nunc exercetur in bono semine operis, neque post reficitur de munere iustæ retributionis. Hæc Gregorius. Quare hæc argumēti huius tota summa sit. Nam si reingiosæ vocationis consilium ex nobis oriretur, aut si ita ex Deo oriretur, vt tamen meritum nostrum requireret, esset nobis sine dubio ab hac tanta fragilitate, & inconstantia nostra metuendum. Nunc vero cum ita à Deo veniat, vt in nostra voluntate non exigat meritum, sed afferat, hoc sicut ab initio Dei gratia facit, cum nos vocat, ita semper deinceps facit, dum nos conseruat. Fuit autem huius rei aptissimum exemplum in Petro Apostolo, cum Saluatoris voce invitatus, ingressus est super aquas, idemque cum propter metum cœpisset mergi, illius dextera subleuatus. Est enim hæc expressa quædam similitudo status religiosi. Vt enim miraculum est, quod humanum corpus, graue, & onerosum in aquis sustentetur, sic cum nostra hæc corruptio, quæ semper ad terram, ad carnis opera, ad libertatem, ac licentiam suo pondere deprimitur, omnes istos impetus, castitatis, & obedientiæ, paupertatisque vi frangit, non minus supra eius naturam est, quam corporis, si non deorsum feratur. Itaque non suis hoc viribus facere potest, sed Dei, idque in nobis agit illa vox, Veni, qua Deus, vt tum Petro, ita nunc nobis hanc potestatem magnam, & miraculo plenã dedit: cuius vocis virtus quamdiu durat, tam etiã diu manet in nobis eadem potestas, eum eadem facilitate, eademque agilitate. Quid ergo esse potest, quod huius interdum vocis efficientiam in nobis debilitet, aut obscuret? Idem quod in Petro, diffidentia, cum fluctuum magis, aut ventorum, id est, molestiarum, aut tentationum, quæ nonnumquam intercurreunt, grauitatem, quam diuinæ huius gratiæ vim attendentes, trepidare incipimus, & trepidando mergi. Quod tamen si aliquãdo contigerit, vt nostra

hæc

hæc fr
eius de
bit: &
perfic
die a

Con

VT
que o
lecat
salut
varias
rtaten
pedina
tur, vt
rum e
maior
quam
abest,
sit vel
cum a
centia
vilita
se sup
niam
iplos
inclina
quies
multo
aucto
sunt,
parat
primi
ad vi
trans
est pr
pedia
quan
liotq

hæc fragilitas titubet, paratum est remedium, ac per fugium eiusdem Dei, qui nos manu extensa statim eriget, & retinebit; & qui, ut ait Apostolus, dedit velle, idem etiam dabit *1. Cor. 1.* perficere, idem confirmabit vsque in finem, sine crimine, in die aduentus domini nostri Iesu Christi.

Contra tentationem de differendo ingressu religionis.

CAPVT XXXIII.

VT in bello qui se viribus inferioribus sentiunt, ad inducias petendas confugere solent, & in omni molestia, quæ omnino depelli non possit, id saltem agitur, vt quoad liceat differatur, ita dæmonis ars est inter alias artes, vt quos à salutari religionis consilio dimouere nequeat, ijs saltem varias morarum causas iniiciat. Alijs enim teneriorē obijcit ætatem, quasi adhuc immaturam iugo Domini ferendo, alijs periuadet in re tanta diu deliberandum, vt amici consulantur, vt vires explorentur, vt aliqua præcedens bonorum operam exercitatio viam quasi complanet ad ista difficiliora, & maiora. Itaque videndum est, quantum hæc causæ valeant, quamque iustæ sint. Certe, quod attinet ad ætatem, tantum abest, vt adolescentia non apta sit ad Domini seruitutem, vt sit vel omnium aptissima; quod à Propheta expressum est, cum ait, Bonum est viro cum portauerit iugum ab adolescentia sua. Videtur autem ad iugere quæ ex eo sequantur utilitates, Sedebit, inquit, solitarius, & tacebit, quia leuauit se super se. quod B. Thomas ideo dictum interpretatur, quoniam qui ab ineunte ætate iugum religionis sustulerint, se ipsos multo facilius, ac melius supra naturam suam, naturæque inclinationes erigunt, eamque vitam viuunt, quæ maxime quiesca est, & ab omnibus mundanis curis, turbarumque tumultibus remotissima. quam ad rem Anselmi quoque assert auctoritatem, qui eos, qui à pueritia in monasterijs nutriti sunt, Angelis comparat, qui verò in prouectiori ætate, comparat hominibus. Habet igitur ea res multas utilitates, & primum illâ, quod cum ea ætas improvida sit, & quasi cerea ad vitium, ob rationis imbecillitatem, si quis eam in seculo transigat, inter tot occasiones, laqueosque peccatorum, nihil est procliuus, quàm vt ijs sese irretiat erratis, quæ deinde impediunt, ne se ad virtutem, & salutem referre possit, aut si quando referat, quasi tot vulneribus acceptis tardior, debiliorque ad hunc spirituales cursum reddatur. Quod contra euenit,

Thy. 3.

*Opus. cõ.
ret. à rel.
cap. 3.*

*Lib. de
simil.*

euenit, cum ipse flos vitæ Deo consecratur, eripiturque in
 quæ dixi periculum, & casibus. Accedit, quod id tempus est
 omnium aptissimum disciplinæ, dum adhuc animus velut
 rudis, & pura cartha, omnibus quæ inscribantur, recipien-
 dis idoneus est, & velut tenera arbor in omnem partem fa-
 cile deducatur, ac flectatur. Cuius rei euidentis exemplum
 in plerisque animantibus habemus, ut in equis, & in canibus,
 aubisque nonnullis, quæ si dum adhuc teneriores sunt, eru-
 diantur, sunt omnes in suo quæque genere disciplinæ cultissimæ
 capaces, cum autem id tempus effluerit, ita obdurescunt, ut
 indociles fiant. Homines autem semper quidæ ad virtutem
 tempestiuus sunt, sed si facilitatem, & agilitatem quandam
 quarimus, est sine dubio maior in illa ætate, quæ nondum
 obcalluit, vitijs, aut vanitati. Accedit etiam, quod quidquid
 tum addiscitur, nescio quo modo firmiter inhaeret, vixque obli-
 terari potest. Sic enim Hieronymus in quadam epistola. Diffi-
 culter eraditur quod rudes animi perbiberunt. Recens testa-
 diu & saporem retinet, & odorẽ, quo imbuta est. Aristoteles
 etiam non parum ait referre, quomodo quispiam ab inuente
 ætate assueuerit, sed quam plurimũ, immo totum penitus in
 eo consistere. Atque idem alio loco docet, omnia prima ca-
 pere, & præoccupare animum. quam ob causam iubet ille in
 bene instituta republica omnia turpia procul à pueris remo-
 ueri, ut ne pictum quidẽ aliquid eiusmodi videant, aut etiam
 ne comœdias, tragœdiãsvè spectent. Sed hæc quidẽ custodia
 in seculo nec seruari, nec sperari potest, in religione perpetua,
 & certa est. Quin illa etiam non minima est utilitas, quod
 inest in illis annis vigor quidam mētis, dum adhuc eius vires
 nullis alijs vel operibus, vel cupiditatib⁹ distractæ sunt, ac di-
 minutæ, ac si ut sunt, integræ, atque illibatæ Domino offerat⁹
 tur, earũ cursus ad virtutem intensior erit. Quã rem videtur
 grauiſſimus ille ethnicorum philosophorum optime expres-
 sisse. Quemadmodum, inquit, ex amphora primũ quod est,
 sincerissimum effluit, grauiſſimũ quodque, turbidũq; subli-
 dit, sic in ætate nostra quod est optimum primũ est. Id exha-
 lare in alijs poti⁹ patimur, ut nobis fecem referuemus. Inha-
 reat istud animo, & tamquam missum oraculo placeat. Opti-
 ma quæque dies miseris mortalibus æui prima fugit. Quare
 optima? quia restat quod incertum est. Quare optima? quia
 iuuenes possumus discere, possumus facilem animum, & ad-
 huc tractabilem ad meliora conuertere, quia hoc temp⁹ ido-
 neum est laboribus, idoneum agitandis peritidũ ingenijs,
 & exerc.

Epist. 7.

2. Ethic.
cap. 1.

7. Pol. c.
vlt.

Seneca
ep. 110.

& exerc
& lang
hæc vt
sione
Gene
bar: re
do de
centem
tumer
cantiu
autem
alius se
cidiot,
humer
loge s
ces for
neque
gelis, v
Qu
cius, p
vitam
autem
qui in
ximus
men p
est, re
per ma
torib⁹
asperit
quorum
pra all
gere sa
tius Pe
mentu
Christi
hora a
merce
raot. N
sempe
ta ad
per ad
facipi

& exercendis per opera corporibus. Quod superest, segnius, & languidius est, & propius à fine. Hæc ille. Est autem & hæc utilitas, & ceteræ quas diximus, euidenter declarata visione quadam cœlesti, quam Humbertus vir clarissimus, Generalisque Magister fratrum Prædicatorum narrare solebat: religiosum quendam vita functum apparuisse aliquando de nocte fratri, socioque suo, magno splendore collucentem, cumque eum ex cella eduxisset, ostendisse magnum numerum hominum candida veste, mirabilique luce micantium, qui pulcherrimas cruces humeris deferebant. erat autem omnium iter in cœlum. Postea modico interuallo alius sequebatur ordo, isque multo pulchrior, multoque lucidior, quorum vnusquisque ornatissimam crucem, non iam humeris, sed manibus gestaret. Deinde tertius ordo omnium longe splendidissimus, & speciosissimus, quorum item cruces forma, & pulchritudine reliquorum cruces superabant, neque eas ipsi portabant: sed suus, qui singulos præibat, Angelus, vt iyalacres, & ludibundi sequerentur.

Quod spectaculum cum ille miraretur, exposuit ei socias, primos illos esse, qui prouecta iam ætate religiosam vitam amplexi fuissent, secundos qui in virili, postremos autem, quos adeo expeditos, hilaresque vidisset, eos esse qui in adolescentia. Atque hæc quidem, quæ hactenus diximus, ita teneriorem ætatem confirmare debent, vt tamen prouectiorem non terreant. Primum enim melius est, recurrere, vt dicitur, etiam si cum labore, quam semper male currere: deinde si facilitatem querimus, ne adultioribus quidem sua defunt solatia, & adiumenta ad viæ asperitatem complanandam, molestiamque leuandam, de quorum suauitate, & copia hoc ipso libro multa à nobis supra allata sunt. Denique ne illud quidem negandum, continere sepe, vt Ioannes quidem, nempe iunior, præcurrat citius Petro, & tamen senior Petrus introeat prius in monumentum, idest in perfectam mortificationem perfectamque Christi Domini similitudinem, & operarij sexta, aut nona hora aduocati, licet vna tantum hora facientes, eandem mercedem recipiant, quam qui summo mane conducti fuerant. Numquam enim seruum est, ad Dominum conuerti, semperque satis maturum, & opportunum, quacumque hora ad eum venire, qui nos semper expectat, quin & semper ad ostium pullat, ac venientes cum gaudio, & complexu excipit.

Ioan. 20.

Mat. 20,

Sequitur nunc, ut de aliis causis dicamus, quas dæmon tamquam zizania supereminare solet ad diuinam illam mentem vel omnino, si possit, præfocandam, vel certe retardandam. Ad quas omnes, ut breui dicamus, tentationes, illud est vnum optimūmq; remedium, hoc sibi certo persuadere, & hoc scire, quidquid temporis in re tam vtili, tamq; salutari, tam etiam multis inimicorum inuidiis obiecta interponatur, non solum inutile esse, sed maximis omnino damnis expositum. Hoc enim illud est, quod sancti quique, ut potest gnari quantum in his consiliis laqueorū lateat, clamant omnes vno consensu, atque in vna voce, rumpendas esse omnes

Epi. 103. ad Paulin. in 3. volu. moras, nihilq; omnino cunctandum. Clamat enim Hieronymus, Festina, inquit, quæso te, & hærenti in salo nauicula funem magis præcide, quam solue. Chrysostomus autē homilia quada ad populum cum religioſæ vitæ pulchritudinem, ac

Hom. 57. præsertim iucunditatem mirabiliter extulisset, ait ad extremum, Forte multi nunc incaluitis, & tam pulchræ conuersationis desiderium concepistis. Verum quid prodest, si dum hic estis, hunc ignem habetis, egressi vero flammam extinguitis, & ardor ille euanescit? Quid igitur remediū? Dum tibi terrens est hic amor, abi statim ad illos ipsos Angelos, cum magis accende. Ne dicas, Alloquar prius propinquos, res meas expediam. Torpētis initium est hæc dilatio. Patrem sepelire discipulus voluit, nec id Christus permisit. Quid ait quoniam acer instat dæabolus, ut se in animum insinuet, & si vel breuem arripuerit vocationem, vel prorogationē, ad magnum inducit teporem. Ideo quidem admonet, Ne differas

Eccl. 5. 8. Conf. c. 5. de die in diem. Augustinus autem quid de hoc sentiat, ipse indicat, cum suam illam tarditatem, ac cunctationem præteritam ita lugeat. Non enim erat quod tibi responderem dicenti

os. 111. mihi, Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus: & vndique ostendenti vera te dicere, non erat omnino quid responderem veritate conuictus, nisi tantum verba lenra, & somnolenta, Modo, & ecce modo, sine paululum, sed, Modo & modo non habebant modum, & sine paululum in longum ibat. Ac cum se ipsum de hoc inculcat, cum duos illos fratres maiorem in modū collaudat, qui lecta Antonij vita, adeo exarserunt ad imitandum, ut ex illa hora, illo ipso, quo legerant, loco, Dei seruitio sese consecrarent. Itaque

Cap. 6. Ser. 59. de verb. Dom. alibi sic omnes exhortatur, Ecce, inquit, indulgentie dæmon aperit tibi ostium: quid moraris? Gaudere deberes, si aperiret aliquando pulsanti. Non pulsasti, & aperit, & foris remanet.

Ne ergo

Ne er
scriptu
bo, cu
quent
in al
be & a
sed ne
senten
bonum
bonum
mors t
inciper
Qui di
nam
conten
ciat, &
magni
Theolo
logica,
sij die
tionib
quan
quam
Evang
dream
naui se
eriam i
uincula
sostom
re pote
tis, &
ille, qu
calauit
que ad
men ip
dimite
Chryso
amore
stibus
quod
imped
cessari

Ne ergo differas. De misericordiae operibus quodam loco scriptura dicit, Ne dixeris vade, & reuertere, etas ego dabo, cum possis continuo benefacere: non enim seis quid sequenti contingat die. Audisti præceptum non differendi, vt in alium sis misericors, & differendo in te es crudelis? Exhibe & animæ tuæ eleemosynam. Non dicimus vt tu e des, sed ne repellas manum dantis. Anselmus quoque in eadem sententiam præclare in quadam epistola, Festina ad tantum bonum, quia nullo bono efficacius peruenies ad summum bonum, Plures vidi promittentes, & differentes, quos ita mors tulit, vt nec id perficerent, quo se impediabant, nec id inciperent, quod promittebant, Atque idem eodem loco, Qui differt in futuram, & forsitan non futuram ætatem, suam vitam corrigere, certum bonum dimittit proculdubio, & contemnendo quod perdit, probat se non amare quod expediat, & meretur non accipere. Est autem in hac quoque re magni ponderis sententia S. Thomæ vt Theologi, & talis Theologi, qui tum in Opusculo quodam, tum in summa Theologica, hac ipsa questione posita, an laudabilis sit huius consilij diuturna deliberatio, multis argumētis grauissimisque rationibus hoc, quod agimus, confirmat, obediendum esse Deo quam citissime, eiusque vocem impigre exequendam. Quamquam quid hæc ex auctoribus istis colligimus, cum præsto sit Evangelij auctoritas? Sic enim videmus Petrum, atque Andream, vt à Domino vocati sunt, continuo relictis retibus, & nauis sequutos esse vocantem: sic Iacobum, sic Ioannem, sic etiam in causa grauiori Mathæum, qui præter communia vincula fratrum, ac propinquorum, humana etiam vt ait Chrysostomus, paruipendit pericula, quæ illi à principibus accedere poterant, cum rationibus, quæ tractabat, minime confectis, & consolidatis, discessisset. Sed nihil apertius, quam cum ille, qui à Domino ad apostolatam inuitatus, non quidem recusauit, sed prorogationem alicuius temporis postulauit, idque ad pium opus, vt patrem sepultura afficeret. Et huic tamen ipsi quid illa sapientia respondit? Sequere me, inquit, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos; quod exponens idem Chrysostomus. Hoc dixit, inquit, non iubens contemnere amorem erga parentes, sed monstrans, quoniam nihil cælestibus negotiis magis necessarium nobis videri oportet, & quod toto studio iis nos applicare debemus, quamquam impedimenta, quæ obiciuntur, & maxima, & maxime necessaria, aut insuperabilia videantur. Hoc igitur idem sentendum,

Prou. .3.

Epist. 1.

Opus. 17.

cap. 9. §.

10.

2. 2. quæ.

ult. art.

ult.

Matt. 4.

Marc. 2.

Matt. 8.

Hom. 27

in Matt.

1.2.9.68.
 artic. 1.
 7. mort.
 Eud.
 cap. 18.

Ser. Ecco
 nos reliq.

Luc. 9.

tiendum, faciendumque est omnibus, qui interiorum vo-
 cem Domini vocantis, & inuitantis, & trahentis etiam au-
 diunt. Recte enim S. Thomas hoc quoque inter cetera, quod
 Aristotelis sententiam ex moralium libris inducit, ubi cum
 querat, quid sit in anima primum, ac princeps ad eam mo-
 uendam, ceterarum quidem partium ait esse rationem, ratio-
 nis autem aliquid, quod sit ipsa melius, non scientiam, et do-
 ctrinam (hæc enim non esse meliora) sed Deum: pauloque post
 addit, eos qui à Deo mouentur, non indigere consolatione,
 quippe qui meliori principio gubernentur, quam sit ratio,
 vel consilium. Egregie vero, & luculente S. Bernardus.
 Quantos mundi sapientia maledicta supplantat, & concepti
 in eis extinguit spiritum, quem voluerat Dominus vehem-
 enter accendi? Noli, inquit, spiritum, quem voluerat Do-
 minus vehementer accendi? Noli, inquit, precipitanter age-
 re, diu considera, diligentius intruere. Magnum est quod pro-
 ponis, & opus habens multa deliberatione. Expetre quid
 possis, amicos consule, ne post factum penitere contingat.
 Hæc sapientia mundi terrena, animalis, diabolica, inimica
 salutis, suffocatrix vitæ mater tepiditatis, quæ solet Deo vo-
 mitum prouocare. Caue tibi ait. Vt quid enim? Cum à Deo
 verbum esse non dubites, quid opus est deliberatione? Vocat
 magni consilij Angelus, quid aliena consilia præstolaris? Qui
 enim fidelior, quivve sapientior illo? Deduc me Domine, &
 deducar, fortior esto, & inualefce. Noui ego quana sint, quæ
 oportet fieri cito. Ab ore purci gehennæ eripior; & inducta
 petam, & retardabor & cunctabor exire, si forte interim fiat
 aliquid? Abscondi ignem in sinu meo, & exusto iam latere,
 iam nudatis visceribus, iam sanie defluente, diu mihi delibe-
 randum est, an expergiscat, an excutiam, an abiiciam illum.
 Magnum omnino est quod offertur, sed eo utique libentius,
 & festinantius suscipiendum, & obuiis arripiendum manibus,
 cum feruore & hilaritate. Probeat autem seipsum, qui de pro-
 pria virtute præsumit. Nam diu na quidem omnino probata
 est. Amicos consulat, qui non legit, inimici hominis dome-
 stici eius. Quid frequentat Euangelium, qui Euangelio non
 obedit? At in eo sane legimus, promittenti cuidam sequi Do-
 minum, sed defunctum prius patrem sepelire mortuos suos. Alteri
 quoque tantum suis, qui in domo erant, vale dicere sapienti.
 Nemo, inquit, mittens manum ad aratrum, & respiciens re-
 tro, aptus est regno Dei. Hactenus Bernardus.

Verum

Verum ad has omnes motas, quas prætexit dæmon, ab-
rumpendas, illa quoque cogitanda sunt. Primum quod ait
S. Thomas, cum in Christo sint omnes thesauri sapientiæ, ac
scientiæ Dei absconditi, iniuriam plane illi facere, qui illius
audito consilio, mortalis adhuc hominis cõsilium requiren-
dum putet. Deinde, ut nihil aliud sit mali, ipsam per se mo-
ram magnum esse malum, quoniam tãtorum bonorum fru-
ctu priuat, & quidẽ fructu irreparabili. quotquot enim dies,
ac prope dicam quotquot horas eripit nobis ista cõsultatio,
tãtum nobis de lucro nostro eripit: quoniam in religione
nullus dies, nullavẽ hora abit sine magno lucro. Tertio loco
est periculum inconstantiæ, ne, ut sumus omnes mutabiles,
& fragiles, & infirmi, cedamus aliquando, manusque de-
mus vel instanti diabolo, vel mundo blandienti, vel etiam
ipsi carni nostrã recusanti, ac reluctanti. Semper enim na-
tus quamdiu extra portum est, in periculo est, nec aliquid
magis optare debet, quam ut quam celerrime in portu sit.
Ac cetera quidem negotia, etiam si grauissima, & maxima, &
quæ ipsum vitæ statum deuinciant, & obligent, quanto citius
confici solent? Quis enim in prælatura suscipienda, aut in
matrimonio contrahendo, ita cunctatur? & tamen quantum
est in altera oneris, in altero molestiarum, atque incom-
modorum? At in religione quidem cum Deo ligamur, cuius
iam naturam notam habemus, lenissimam, facillimam,
benignissimam, & tum in donando, tum in ferendo elemen-
tissimam. Matrimonium autem cum femina nos necit, ho-
mine primum, deinde sexu etiam imperfectiori, qui multis
vitiis facile, ac plerumque laboret, iracundia, temeritate,
arrogantia, loquacitate, & aliis maioribus, ut mirum sit, non
in talem incidere. Præterea si de religionis iugo quærimus,
id iam à tam multis exploratum est, quam multi & ante fue-
runt, & nunc sunt in religione. Quare quid timeas, ei te va-
do cõmittere, quod à tam innumerabilibus tentatum, & pe-
riculatum videas? Denique his omnibus accedunt mor-
tis casus, qui semper omnibus impendent: de quo Augusti-
nus, Crastinum diem quis tibi promisit? Vbi mihi legis in-
dulgentiam recepturum, si te correxeris, ibi mihi lege quan-
tum victurus sis. Nescis ergo quantum sis victurus. Esto
correctus, & semper paratus. Quid differs in crastinum?
Quam ob causam Bernardus in epistola ad quosdam suos no-
uitos, laudat eos, quod religionis consilium opere exequu-
ri essent, quia non apparebit, inquit, ultra vacua in vobis crux

Opus. 17.
cap. 9.Ser. 16.
de verb.
Dom. 10.

Epi. 9

Christi, quem admodum in multis filijs diffidentia, qui tardantes conuerti ad Dominum de die in diem, improuifa morte subtrahunt in puncto descendunt ad inferos. Hæc igitur aduertere debent, quicumque Dei instinctu à seculi iactatione ad religionis quietem impellantur. Quo enim pertinet ille vel consilij capiendi, vel experientia faciendæ prætextus, nisi ut dæmonis laqueos ut latentem mundi amorem honesta specie occultent, ut tarde deserant quod inuiti deserunt quod quidem vix credi potest, quam sit periculosum, quia nihil facilius, quam ut nunquam deserant, quod tam lente deserunt. Audiant ergo isti Bernardum tam scientem, tamque harum rerum peritum, quid in simili causa ad Romanum Romanæ curiæ subdiaconum scribat, idem uel sibi scriptum, & dictum putent. Quid tardas, inquit, ipsum quem iam dudum conceperas, spiritum parturire salutis: Nil mortalibus vel morte certius, vel incertius hora mortis, siquidem tanquam fur in nocte, ita ueniet. Væ prægnantibus illa die. Si superuenerit, & præuenerit hunc tam salutiferum partum, heu perfodiet domum, sanctum germen extinguet. Cui enim dixerint, pax, & securitas, tunc repentius superueniet eis interitus, sicut dolor in utero habenti, & non effugient. Eia ergo festina, exi, recede, moriatur anima tua morte iustorum, quo fiant & nouissima tua horum similia.

Ep. 105.

Ep. 108.

O quam præiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Fuge quæso, in uia peccatorum ne steteris. Quo modo uivere potes, ubi mori non audes. Quin etiam idem Bernardus ad alterum, qui ad studia literarum absoluenda annuat quasi inducias postularat, Obscero, inquit, redi ad cor, & aduerte hunc annum terminum, quæ tu tibi indulxisti in iniuriam Dei, non esse annum placabilem Domino, sed discordiæ seminarium, iræ fomitem, nutrimentum apostasiæ, qui spiritum extinguat, gratiam intercludat, temporem afferat illum, qui Deo solet vomitum prouocare.

De tentatione, ex parentibus aut propinquis.

CAPVT XXXIII.

Ep. 1.

Ecce autem aliud dæmonis rebum aduersus religiosam uocationem ex teneriori affectu in suos, quod merito Hieronymus arietem pietatis appellat, quia duobus quasi cornibus ad hanc salutis munitionem quatendam instructum est. Alterum est enim amor, & caritas illa naturalis, quæ etiam iure iis deberi existimatur, à quibus quisque genit

nitur

nitus sit, vel qui ex iisdem geniti sint. Alterum insuper om-
 nia complectitur, quæ à propinquis ad hanc voluntatem la-
 befactandam adhiberi solent, preces, obsecrationes, lacry-
 mas, argumenta etiam ex domesticis rationibus deprompta,
 & reliqua id genus. Contra hanc inimici nostri subdolam si-
 mul, & tamen acrem, ac vehementem (utrumque enim
 hic coniunctum est, quod in aliis raro contingit) tentatio-
 nem ita nos armari oportet, vt hoc teneamus certum, & fi-
 num, cum semel de Dei voluntate nos ad religionem vo-
 cantis constiterit, quocumque modo constiterit, quicquid
 deinde proponatur, quod ab hoc distrahat, aut auocet, non
 posse nisi à demone proficisci. Quare illa omnia, quæ paren-
 tes, amici, propinqui, aut alij quouis (omnium enim eadem
 est causa) in hoc genere vel loquantur, vel faciant, ita au-
 dienda, itaque accipienda sunt, vt ab illo auctore constata,
 qui omnibus quidem insidiatur, sed vt latro, multo magis
 vbi maior est præda, & de quo scriptum est, Cibus eius ele-
 ctus. Is enim quos per se ipsum expugnare non potuit, eos
 sæpe huiusmodi instrumentis, quibus, vt pote gratioribus,
 molliores sunt ad pectora nostra aditus, expugnavit. Vetus
 autem est ars ista diaboli, quæ illi in parente nostro, Adamo
 numium bene processit. Nam quid interest (ait Augustinus
 in hac ipsa re) vt in vxore, an in matre, dum tamen Eva
 in qualibet muliere caueatur? Nam ista vmbra pietatis de
 foliis illius arboris venit, quibus se primum parentes nostri
 damnabili pietate texerunt. Recte ergo Climachus. Melius
 est, inquit, contristare parentes, quam contristare Dominum
 Iesum. Hic enim nos creauit, & saluauit: ille sæpe suos aman-
 do perdidit. Amor Dei, ipsiusque sanctum desiderium
 extinguit in anima carnalem parentum amorem: qui autem
 utroque amores in vno corde claudi posse putet, is se ipsum
 decipit. Ne te moueant tuorum lacrymæ, ne tu tibi ipsi æter-
 nas lacrymas parias. Cum te parentes, & propinqui circun-
 dant, sicut apes, immo sicut vespæ, plangentes, & lamen-
 tantes, tu tibi propone peccata tua, vt dolorem dolore vin-
 cas. Hæc Climachus. Sed tamen quia ab ignatis, atque in-
 doctis naturæ ius, ipsumque Dei præceptum de parentibus
 honorandis sæpe prætenditur, videndum est quam hoc vim
 habeat. Est autem hoc pro certo ponendum ex communi
 theologorum sententia, nullam iis hoc genere obedientiam
 deberi, idque ob triplicem causam. Primam licet sumere
 ex B. Thoma, qui in iis, quæ ad corporis naturam per-

Abac. 1.

Ep. 38.

Grad. 3.

- 2.2.9.
 104. ar.
 vl.
 9. Eth.
 6.2.
 Lib. con-
 tra A-
 dim. c. 8.
 Ep. 3.
 Ep. 111.
 Mat. 10.
- tinent, omnes homines pares esse affirmat, atque in eiusmo-
 di rebus nec seruum esse inferiorem domino, nec filium
 patre, vt sunt quæ vel ad corporis necessitatem, vel ad pro-
 lem gignendam pertinent. Ex quo ille efficit vult, nullam esse
 rationem, cur vilius cogi possit, vt ex alterius, etiam paren-
 tis, arbitrio vel matrimonium inear, vel se seruet continen-
 tentem. Simile est quod ex natura principii docet Aristo-
 teles, qui cum multa de filiorum obligatione aduersus patres
 dixisset, ad extremum tamen quaerit, num in omnibus om-
 nino officijs ita ex eorum obedientia viuendum sit, vt num-
 quam ab ea liceat discedere. Respondet autem non in om-
 nibus: nam si filius aegrotet, magis eum medico obtempera-
 re debere in iis, quæ ad sanitatem conferunt; si militet, potius
 duci in iis, quæ ad bellicam disciplinam spectant. Quod si quis
 veteris legis præceptum obiciat, quo parentes honorare in-
 bebatur, respondebimus idem quod olim Augustinus Adima-
 to hæretico, cuius impietas eo vsque eruperat, vt ob hanc cau-
 sam euangelium calumniari non vereretur, quasi Decalogo
 à Deo dato, contrarium. Respondet enim, & honorandos esse
 parentes, & tamen propter annunciandum regnum Dei nul-
 la impietate posse contemni; quoniam honor ille in suo gra-
 du seruandus est, sed in diuini amoris comparatione, præter-
 tim si parentes hanc amorem impediunt, exui, abiicique oportet.
 Altera ratio est, quod cum paternum ius in liberos nihil
 sit aliud, quam participatio quædam eius auctoritatis, quæ
 est in Deo, à quo, vt ait Paulus Apostolus, est omnis paterni-
 tas, ex eo fit; vt vicaria tantum, & delegata potestate nitatur.
 Quare si ita accidat, vt aliud Deus, aliud parentes præcipiant,
 cui dubium sit, quin tum cesset patria iurisdictio, quoniam
 eius voluntati repugnat, à quo ea accepta est. Idem enim
 est, ac si Rex familiæ suæ, vel vrbi quempiam suo nomine
 præfecerit, ac deinde aliquid præfectus iste imperet, Rex
 autem contrarium, qui enim illi pareat, hic in Regem con-
 tumax, & periturus habeatur. Quam ob rem Bernardus in
 ea epistola, quam Helyæ monachi sui nomine ad eius paren-
 tes scripsit, Sola, inquit, causa, qua non liceat obedire paren-
 tibus, Deus est. Ipse enim dicit, Qui amat patrem, & matrem
 plusquam me, non est me dignus, Si me vere vt boni, & pii
 parentes diligitis, si fidelem erga filium pietatem habetis,
 quid me patri omnium Deo placere satagentem inquietatis,
 & ab eius seruitio, cui seruire regnare est, abstrahere tenta-
 tis? Vere nunc cognosco quia inimici hominis domestici eius.

In hoc vobis obedire non debeo, in hoc vos non agnosco parentes, sed hostes.

Tertia etiam causa huius est, quia si vere, quasi rationibus subductis, supputare velimus, quid parentibus nostris debeamus, tam parum nos ab eis accepisse cognoscemus, ut Dei respectu verius nihil sit. Nam cum homo animam habeat, & corpus, in anima quidem, quæ præcipua in homine pars est, ac pene totus homo, constat nullam eos partem, ne minimam quidem habere: hæc enim tota à Deo creatur, nec vlla vis inest vel homini, vel etiam angelo, qua eius effectiorem attingere queat. Restat ergo corpus, quod etiam si totum ab homine compingeretur, tamen paulo amplius ei deberemus, quam si vestem nobis, aut instrumentum aliquod ad aliquid faciendum, aut vas ad aliquid capiendum contectisset. Hæc enim præstat corpus animæ, & certe paulo plus, quin etiã in multis eam impedit, & perturbat, & obtundit, ut ne perfecti quidem instrumenti ad omnia animæ opera peragenda vim habeat. Itaque, ut dixi, etiam si totum corpus soli nobis homines dedissent, tamen quot a pars nostri illa esset? Nunc vero in ipso quoque corpore quam prope nihil est, quod parentes de suo conferant? Ut enim si cum quis in terram spuisset, de illo sputo Deus statim vel statuam, vel aliam rem efformaret, uter illius rei auctor diceretur, Deus, an is, qui casu in terram expuerat? Sic enim Dominus Deus informem materiam ab homine excisam ad corpus contormandam adhibet: ipse fingit, ipse distinguit, ipse ex vna illius parte nervos, ex alia vero ossa, & sanguinem, & cetera membra compaginat, quæ tantum abest ut homines efficiant, ut quo modo ea fiant, & an fiant, non intelligant; quod apparet, quia sæpe cum maxime prolem cupiunt, eam tamen habere non possunt. Scite ergo Augustinus, Iltis, inquit, generantibus Deus creat. Nam si tu creas, dic quid tua mulier paritura sit. Quid dicam, tu dic? Dicit ipsa, quæ quod portat ignorat. Accedit etiã illud, quod quidquid illud est tam exiguum quod illi de suo conferant, ne suum quidem iure appellare possunt, quoniam illud ipsum à Deo accipiunt, veriùsque Dei est, quã illorum. Bene hoc agnoscebat Beatus ille Iob, qui sui corporis ac singularium eius partium cõfectionem ita Deo tribuebat, quasi nullius hominis opera, illius tantum manibus, digitisque, ut ille loquitur, toram in circuitu plasmatum esset. Nõne, inquit, sicut lac mulsisti me, & quasi caseum coagulasti, ossibus, & nervis compegisti me, & visitatio tua custodiuit

- spiritum meum? & alter propheta, Tu pater noster, & Abraham nesciuit nos. quasi diceret, Quid nobis dedit Abraham ut ei progenitoris nomen debeatur? Omnium vero apertissime, & grauissime ipse Dominus, & Saluator noster, Nolo vobis patrem vocare super terram. vnus est enim pater vester, qui in cœlis est. Quamquam hæc quidem omnia ad naturalem vitam pertinent, quæ vix vita, & certe si sola sit, ne vita quidem appellanda est, quoniam mortua est. Vota enim vita est illa, quâ in nobis efficit Dei gratia: in qua conferenda quis locus fuit vel patri, vel matri, quæ nos potius in peccatis, vt Dauid queritur, concepit, vt ante damnati, quam nati essemus? Quod cum adeo verum sit, hic solus erit pater noster, à quo duplicem hanc vitam accepimus, illi soli vt patri obediendum, & obsequendum, & gratificandum. Huc anim respicit illud Hieronymi præceptum ad Furiam matronam. Contristabitur pater, sed lætabitur Christus. Lugebit familia, sed Angeli gratulabuntur. Faciat pater quod vult de substantia sua. Non es eius, cui nata, sed cui renata, & quite grâdi pretio redemit, sanguine suo. Quam ob causam non solum licebit, sed etiam decebit vnumquemque religiosam ea dicere, quæ Helias ille apud Bernardum ad parentes suos sibi infestos dicit, Quid à vobis habeo, nisi peccatum, & miseriam? Hec solum, quod gesto corruptibile corpus de vestro habere me fateor, & agnosco. Non sufficit vobis, quod me in hanc sæculi miseriam miseri miserum induxistis, quod in peccato, & peccatorem peccatores genuistis, quod in peccato natum de peccato nutritis, nisi etiam inuidendo mihi misericordiam, quam consequutus sum ab eo, qui non vult mortem peccatoris, filium insuper gehennæ faciatis? Hæc igitur si cogitentur, facile erit naturalem illum affectum tenerum, ac mollem aduersus carnem, & sanguinem, cum nos à tanto bono reuocat, inhibere, multoque facilius, si illam adeo seueram Domini sententiam attendamus, Qui amat patrem, aut matrem plusquam me, non est me dignus. Quam sententiam sic interpretatur S. Bernardus, vt plus propinquos diligere, quam Christum, sit propinquorum respectu, non implere quæ Christus in carne manens, verbo, & exemplo docuit. Merito autem illa benignitas adeo seueram in hac culpa præstat. Sic enim animo quisque suo representare debet, quasi duo sint, qui nos vterque ad sese vocent, hinc Christus, hinc pater. Vterque igitur amorẽ suum, vterque sua merita commemorat, sed longe dispari causa.

Nam & ea, quæ Deus nobis dedit, infinito interuallo maiora sunt, & quæ pater dedit, à Deo accepit, vt daret, eaque ipsa verius dedit Deus. Ergo vtérque ad se allicit, sed ille promittendo caelestia, quæ sunt maxima, & certissima, hic terrena, quæ minima sunt nec in eius manu sunt, vt cum velit præferre possit. Et ille quidē, vt nihil aliud promittat, tamen cum sit ipsa pulchritudo, & ipsa dignitas, & bonitas, satis per se ampla merces est omnis nostri laboris. Homo autem quid est, vt ei adhareamus? Non enim propter hominem sati, & creati sumus, sed propter Deum. Itaque cum Deo nos subtrahimus, cum hominis voluntatem illius voluntati præferimus, maximam quandam ei iniuriam facimus. Quod igitur supplicium, quam pœnā is mereatur, qui mortalem immortalit, tenebras luci, lutum cœlo præponere non dubitet? illam nimirum, qua nulla maior, nulla etiam iustior, & conuenientior. Non est me dignus. Nam nec grauius aliquid contingere potest homini, quam vt à Dei sui cōsortio tamquam indignus separetur, nec verò quicquam æquius, quam vt ab eo separetur, qui creaturam prætulit creatori, inuitanti præferunt, seque vltro offerunt. Videamus igitur quomodo tam noxiū affectum sanare conetur Gregorius, & quorū mala ex cuiusmodi affectu provenire indicet. Sicut, inquit, plerique

qui non solum aliena non appetunt, verum etiam cuncta, quæ possederant in mundo, derelinquunt, semetipsos despiciunt nullam præsentis vitæ gloriam requirunt, ab huiusmodi se affectibus separant, & pene quicquid prosperitatis arripserit, calcant. Sed tamen adhuc vinculo carnalis cognationis obligati, dum amorī propinquitatis indiscrete deseruiunt, ad ea sepe per affectum cognationum redeunt, quæ iam & cum proprio despectu subegerant. Cùmque plusquam necesse est, carnis propinquos diligunt retracti exterius, à cordis parente diuiduntur. Quo itaque isti nisi in rete ambulant, quos à præsentī seculo inchoata iam vitæ perfectio soluerat, sed inordinatus amor terrenæ cognationis ligat. Hinc enim veritas dicit, Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Quo in loco videlicet dum propinquorum odio, animæ quoque nostræ odium subinfertur, patenter ostenditur, quia sic propinquos, sicut nosmetipsos odio habere præcipimus, vt hos ad æterna rapientes, eorūque carnalem gratiam, cum præcedit, postponentes, discamus temperata eos discretionis arte

7. Mor.
cap. 14.

Luc. 21.

arte & conuenienter diligere, & salubriter odio habere, quatenus sic sciat per amorem odium surgere, vt valeamus
Deu. 33. eos verius per odium amare. Hinc rursus per Moysen dicitur, Qui dixerit patri suo, & matri suæ, Nescio vos, & fratribus suis, ignoro vos, & nescierunt filios suos, hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum, & seruauerunt iudicia tua. Ille etenim scire Dominum familiarius appetit, qui præ amore pietatis nescire desiderat, quos carnaliter sciat. Graui etenim damna scientia diuino minuitur, si cum carnis notitia partitur. Extra cognatos ergo quisque, ac proximos debet heri, si vult parenti omnium verius iungi, quatenus eodem, quos propter Deum viriliter negligit, tanto solidius diligat, quâto in eis affectum solubilem copulæ carnalis ignorat. Hæc Gregorius, & plura, quæ ad extremum ita concludit, vt licet naturalis hic affectus nos lacessat, & pungat, tamen cõprimendum esse doceat, neque ideo virtutis iter deserendum. Affert ad hoc ex scriptura exemplum in duobus vaccis quæ ad plaustrum in quo arca Dei vehebatur, adiunctæ, mugiebant illæ quidem vitulorum desiderio, quos domi clauos relinquebant, sed tamen ibant, nec vsquam vel ad dexteram, vel ad sinistram declinabant. Sic enim, inquit, necesse est, vt incedere debeant, qui sacræ legis iugo suppositi, iam per internam scientiam Dei arcam portant: quatenus per hoc, quod propinquorum necessitatibus condolent, à cepto rectitudinis itinere non declinent.

Rectè hæc quidè, & eleganter Gregorius: sed tamen quoniam hæc omnino difficilis pugna, & anceps, & in qua multos periclitari, nonnullos etiam interdum cadere videmus, adhibeamus acriorem aliquâ cohortationem, eamque non ex nobis, sed ex ijs auctoribus, quorum non eloquentia solum admiranda, sed etiam sanctitas, & auctoritas reuerenda sit. Veniat primum Hieronymus, cuius illa sunt grauissime ad Heliodorum scripta. Audi, inquit, edictum Regis tui: Qui non est mecum, contra me est, & qui mecum non colligit, spargit. Recordare tyrocinijs tui diem, quo Christo in baptismo consepulus, in sacramenti verba iurasti, pro nomine eius non te patri parciturum, non matri. Ecce aduersarius in pectore tuo Christum conatur occidere. Ecce donatium, quod militaturus acceperas, hostilia castra suspirant. Licet paruulus ex collo pendeat nepos, licet sparso erio, & scissis vestibibus vbera, quibus te nutrierat mater ostendat, licet in limine pater iaceat, per calcatum perge patrem

fœcis oculis ad vexillum crucis euola. Solum pietatis genus
 est, in hac re esse crudelem. Veniet, veniet postea dies, quo
 victor reuertaris in patriam, quo Hierosolymam cœlestem
 vir fortis coronatus incedas. Neque verò nescio, qua te di-
 cas nunc compede præpediri. Non est nobis ferreum pedus,
 nec dura præcordia. Et nos per ista transiuimus. Nunc tibi
 blandis vidua soror hæret lacertis, nunc illi, quibuscum ado-
 leuisti, vernulæ aiunt, Cui nos seruituros relinquis? Nunc &
 gerula quondam iam anus, & nutritiu secundus post natu-
 ralem pietatem pater clamat, cui nos morituros relinquis?
 Facile rumpit hæc vincula amor Christi, & gehennæ timor.
 At contra scriptura præcipit, parentibus obsequendum, sed
 cuiuscumque eos supra Christum amat, perdit animam suam.
 Gladium tenet hostis, vt me perimat, & ego de matris la-
 crymis cogitabo? Propter patrem militiam Christi deseram,
 cui sepulturam Christi causa non debeo, quam etiam omni-
 bus eius causa debeo? Domino passuro timide Petrus consuli-
 lens scandalum fuit. Paulus retinentibus se fratribus, ne
 Hierosolymam pergeret, respondit, Quid facitis stentes, &
 conturbantes cor meum? Ego enim non solum ligari, sed &
 mori in Hierusalem paratus sum pro nomine Domini Iesu
 Christi. Aries iste pietatis, quo fides quatitur, euangelij re-
 tundendus est muro, Mater mea, & fratres mei hi sunt, qui-
 cumque faciunt voluntarem patris mei, qui in cœlis est. Si
 credant Christo, faueant mihi pro eius nomine pugnaturus, si
 non credunt, mortui sepeliant mortuos suos. Sapiet omnia
 Hieronymus, & hoc in primis extremum, quod qui in Chri-
 stum credant, daturus ait operâ, vt ei faueant, qui ad Christi
 obsequium pergit. Quare si qui non modo nō faueant, sed
 etiam impediât, retineant, & omnibus artibus auocent, quid
 sequitur, nisi eos vel non credere, vel vix credere? Audia-
 mus etiam Augustinum, vt simili eloquentia, & rationum
 pondere Latum amicam ad seculi contemptum vrgeat. Is
 eam post alia multa, Nec succenseant, inquit, parentes, hoc
 præcipere Dominum, vt eos oderimus, quomodo nobis hoc
 de anima nostra præcipitur. Nam sicut nunc de anima iu-
 becur, vt eam propter Christum cum parentibus oderimus,
 ita quod alio loco de anima idem Dominus dicit, in paren-
 tes quoque potest congruentissime conuenire. Qui amat,
 inquit, animam suam, perdet eam. Dicam etiam fidenter,
 Qui amat parentes suos, perdet eos. Ecce rapit te studium
 veritatis cognoscendæ, atque percipiendæ voluntatis Dei
 in scripturis

Mat. 16.
Act. 21.

Mat. 12.

Ep. 38.

in scripturis sanctis. Rapit euangelicæ prædicationis officium. Dæc signum Dominus, vt vigilemus in castris, vt edificemus turrim, de qua hoitem sempiternæ vitæ & prosperitatis, & propellere valeamus. Rapit militem Christi tuba exlestis ad prælium, & retinet mater. Sed quid dicit, aut quid alligat? Forte decem menses, quibus viscera eius oneratis, & dolores parturitionis, ac labores educationis: Hoc hoc interfice verbo salutari, hoc perde matris, vt in vitam æternam inuenias eam. Hoc memento vt oderis in ea, si diligis eam, si tyro Christi es, si turris fundamenta posuisti. Carnalis enim affectus est iste, & adhuc veterem hominem sonat. Hunc carnalem affectum & in nobis, & in nostris militia Christiana vt perimamus hortatur, nec tamen ita, vt ingratus quisque sit parentibus, & eadem ipsa beneficia, quibus in vitam hanc editus, susceptus, atque nutritus est, enumerata derideat: seruet potius vbique pietatem. Habent hæc locum vbi maiora non vocant. Mater Ecclesia mater est etiam matris tuæ. Hæc nos de Christo concepit, hæc martyrum sanguine parturiuit, hæc in sempiternam lucem peperit, hæc fidei lacte nutriuit, & nutrit, cibosque maiores præparans, quod adhuc paruuli, & sine dentibus vagire vultis, horrefcit. Hæc mater toto orbe diffusa, tam varijs, & multiplicibus errorum infestationibus agitur, vt abortiuu iam filij eius aduersus eam infestis armis belligerare non dubitent. Ignauia etiam atque torpore quorundam, quos gremio continet, membra sua frigescere pluribus locis, & fouendis paruulis minus ideo fieri dolet. Vnde ergo nisi per alios filios, vnde nisi per alia membra, quorum è numero es, iustum, ac debitum poscit auxilium? Huius ne tu necessitates deserens ad carnalia verba conuertaris? Nonne hæc grauioribus querelis insonat auribus? Nonne hæc cariora viscera, & cœlestia vbera ostentat? Hactenus Augustinus, & multo plura, quæ qui volet, ab ipso petat. Nos Bernardum quoque addamus in simili argumento non minus disertum. Sic enim ad Gualterum quendam doctum, & insignem verum, Quid ad hæc respondebo tibi? Vt matrem deseras? Sed inhumanum videtur. Vt cum ipsa maneas? Sed neque ipsi expedit, vt sit filio causa perditionis. Forte vt & mundo simul milites, & Christo? Sed nemo potest duobus dominis seruire. Mater tua vult contraria tuæ, ac per hoc & suæ ipsius salutis. Elige ergo tu è duobus quod vis, aut vnus videlicet satisfacere voluntati, aut vtriusque salutis. Verum si multum eam diligis, desere

Ep. 104.

potius
propere
te p-p
iplum
mod
rum ne
pium e
Christo
mater
plusqu
Sol cam
tato in
eam m
natis
Hierul
tem he
ntate
ferre,
teret, q
matrem
Deniq
mortem
ret, nu
elle vir
omniu
lescens
modum
Regi G
eas fil
liriam
adhuc
M C C
uatu g
gno lu
omnes
expugn
nile pe
ditas
cum T
delicet
mas,
pam,
potius

potius ipsam, ne si Christum deseras, vt maneas cum ipsa, propter te pereat & ipsa. Alioquin male de te meruit, quæ te peperit, si propter te perit. An non propter te perit, quæ ipsum quem peperit, perimit? Et hæc dixerim, vt tuo aliquo modo carnali condescendam, consulamque affectu. Ceterum fidelis sermo, & omni acceptione dignus, vt etsi impiam est contemnere matrem, contemnere tamen propter Christum, piissimum est. Nam qui dicit, Honora patrem, & matrem, ipse etiam dixit, Qui amat patrem, aut matrem plusquam me, non est me dignus. Atque hæcenus hi Patres. Sed tamen nulla nobis maior, grauiorque esse potest cohortatio in hoc genere, quam Christi Domini exemplum, qui cum matrem haberet, & talem matrem, tamen ipso anno ætatis duodecimo, tri duo toto sine ea manere voluit in vrbe Hierusalem, vt ea quæ patris sui erant exequeretur. Fuit autem hoc prolium quoddam eius quod postea fecit, cum matre iam virili eiusdem conuictum, consuetudinemque desecuit, vt se in hominum salutem curandam penitus demitteret, quo in opere dum occuparetur, cum ei nunciatum esset matrem adesse, respondit, Quæ m hi mater, aut qui fratres? Denique quod omnium maximum est, in eius ipsius oculis mortem sustinere non dubitauit, vt nos his omnibus doceret, nullo carnalium propinquorum respectu relinquendum esse vitæ, ac perfectionis studium. Itaque quantum id in omnium animis valere debeat, declarauit aliquando adulescens, Albertus nomine, ex Germania oriundus, illustri admodum familia, quippe Falchembergensis Comitis filius, & Regi Galliarum affinitate coniunctus; ad quem missus, vt cum eius filijs Lutetiæ educaretur, ille contra ad cælestem militiam animum adiecit, eamque in Prædicatorum ordine, adhuc pene nouo, aggressus est circiter annum Domini M C C X X X. quod vbi ad patrem perlatum est, etsi iam nato grandis, tenere se non potuit, quin Lutetiam cum magno locorum comitatu aduolaret, omnesque machinas, & omnes conatus ad filij (erat enim illi vnicus) voluntatem expugnandam intenderet. Sed frustra, cum Dei amor iuvenile pectus aduersus carnalem amorem, paternasque blanditias obdurasset. Illustrior autem fuit eiusdem congressus cum Theodorico consobriano, qui dolore ardens, omnia videlicet aruit ad illud consilium labefactandum apta, lacrymas, preces, argumenta, matris denique commemoratiõnem, quam præ animi ægritudine, aut iam mortuam esse,

Luc. 2.

Marc.
12.

aut

aut moribundam decumbere confirmabat. Considerant enim eam è regione iconis cuiusdam, in qua Christus, vt pingitur, inter matrem, ac Ioannem discipulum in cruce pendebat. Tum Albertus oculos, ac digitum in eam tabulam intendens, En, inquit, Dei filius, cum matrem, & cõsobrinum verumque sibi tam carum, doloris gladio confossum videret, tamen è crucis patibulo, quod facile poterat, descendere noluit, sed in ea cum suo, & illorum cruciату vsque ad mortem permansit. Quare ne ego quidem hanc religiose vite crucem, quam semel conscendi, deseram vnquam, quamus & matrem, quam narras, & te consobrinum ad pedes meos exanimem iacere viderem. Quin tu potius in hanc eandem crucem mecum conscendis, teque mundi huius laqueis expedis, in quibus hæres cum tanto periculo? Quid plura? tantum valuit hic adolescentis sermo, vt eum permoueret ad idem institutum, seculo relicto, complectendum, mirante, & obstupescente tota ciuitate, eo magis, quod is antea mundanis nugis, atque omni vanitate valde obligatus tenebatur. Simile est, nec minus admirabile, quod Antoninus commemorat, cum in eadem vrbe Lutetia insignis doctor Frãcisianæ familiæ se addixisset, matrem eius, quæ inopia haud mediocri premebatur, idque ad alia beneficia addiderat, quod illius literariũ oriũ suarũ manuũ laboribus sustentaret, multis lachrymis, & clamoribus suam orbitatem, ac paupertatem lamentari cœpisse, ac tum filium, tum illius ordinis patres omnes tamquam inhumanos, atque iniustos etiam accusare. Quibus cum ille commotus, iam in proposito nutares, & ante Crucifixi imaginem oraret, quasi veniam ab eo petens discedendi, ad matrem subleuandam, vidit è Christi latere perfosso manantem cruorem, simulque hanc vocem audivit, Ego te carius nutritui, quam mater tua: quare non me deserere debes propter matrem. quo ille & stupefactus, & ita roboratus est, vt deinceps maternas omnes vel blanditias, vel querelas facile contempserit.

In eos qui liberos, vel propinquos à religione reuocant.

CAPVT XXXV.

HACTENVS sic eos, qui ad religiosam vitam vocantur, confirmare conati sumus, vt ipsis animum, viresque adderemus aduersus propinquorum importunitatem. Nunc aliquid etiam dicendum est, quo hi ab hac importunitate deterrantur. Sic enim certior erit victoria, vt in pugna adauertit alterius

Par. 3.
tit. 24.
9. § 7.

alteri
nius a
tes, v
piunt
valde
re idq
grega
hui est
lare; q
qui id
que fa
euiden
minis
lis, di
fer; he
suam e
tema
confer
men a
eo mar
instum
theo
tum in
nis vin
ita val
adeo o
rauit, n
to, vel
artine
puellã
beret, i
Deo,
instar
rum co
sta per
si pater
dille e
Nec; v
stabat,
hanc c
trente
Sed ill

alteri⁹ partis viribus, alterius immiruitis. Quid autem gra-
uius ad hos deterrendos dici potest, quā hoc, quod vel scien-
tes, vel nescientes re ipsa tamē bellū contra Deū ipsum susci-
piunt, tum impium, tum verō, quod necesse est, iis ipsis
valde funestum? Certe enim diuinum consilium impugna-
re idq; destruere quod ille edificauit, & spargere quos cō-
gregauit, militesq; quos ad suū vexillū vocat dissipare, ni-
hil est aliud, quam conspirare cū dāmonē, & cum Deo bel-
lare; quod, vt dixi, tum maximum est peccatum, tum iis,
qui id audeant, sine vlla dubitatione damnosissimum. Ita-
que sapissime etiam Deus iram suam in diuisiōis culpa
evidentibus suppliciis demonstrauit. Pontianus seruus ho-
minis feri, ac barbari, cum, vt narrat Gregorius Turonen-
sis, diuina caritate incensus, ad monasterium profugis-
set, herusque illi repetendo instaret, nec negari posset rem
suam exigenti, repente excoecatus est. Itaque statim pœni-
tentia percussus, vimque numinis agnoscens, haud grauate
consensit, vt in Dei obsequio remaneret. Neque tamen lu-
men ante recepit, quam ei Pontianus manus imposuit, vt
eo manifestius cæcitatē causa appareret. Atqui, vt dixi, hic
iustum, & æquum postulabat. Est enim tum S. Thomā, tū
theologorum omnium sententia seruū alteri mancipa-
tum inuito subtrahi non posse, quinimmo ipsum professio-
nis vinculum irritum, ac nullum esse, quod in aliis omnib⁹
ita validum, & sanctum est. Sed si in mancipio repescendo
adeo offensus est Deus, eamque offensam tali pœna decla-
rauit, non multo magis offendetur, impediendo vel cogna-
to, vel fratre, vel etiam filio, in quem pater, quod ad hoc
attinet, nihil omnino iuris habet. Ambrosi⁹, tant⁹ auctor,
puellam commemorat adhuc viuētem, cum ipse hoc feci-
beret, nobilem, vt idem ait seculo, postea multo nobiliore
Deo, quæ cum religiosa vitæ amore ad altare confugisset,
instar etque propinqui, & sponsū offerendo, & diuitia-
rum commoda proponendo, illa semper constans, & inui-
cta perstiterat. Ac cū vnus prefractus vrgēs dixisset, Quid
si pater tuus viueret, an te innuptā viuere pateretur respō-
disse eā, Et ideo fortasse mortuus, est, ne impedire posset.
Neq; verō multum tēporis intercessisse, cum hic, qui ira in-
stabat, morte, sublatu^s est, tāq; persuasum fuisse omnib⁹, ob
hanc causam esse sublatum, vt ceteri idem sibi quisque me-
tuentes fauere cœperint, qui antea tātopere repugnabant.
Sed illud terribile, quod Hieronym⁹ his ipsis verbis cōme-

De vita
Patruu
c. 5.

2. 2. q. vi
ar. 6.

Lib. 1. de
vir.

Ep. 7.

morat in epistola ad Lætā. Prætextata, inquit, nobilissima quondam femina, iubente viro Hymetio, qui patruus Eustochij virginis fuit, habitum eius, cultumque mutauit, & neglectum crimen mundano more pexuit, vincere cupiens & virginis propositum, & matris desiderium. Et ecce tibi eadem nocte cernit in somnis venisse ad se angelum terribili voce minitantem pœnas, & hæc verba frangentem. Tu ne ausa es viri imperium præferre Christo? Tu caput virginis Dei tuis sacrilegis atrectare manibus, quæ iam nunc arefcet, vt sentias excruciatam, quid feceris, & finito mense quinto ad inferna duceris. Sin autem perseueraueris in scelere, & marito simul orbaberis, & filiis. Omnia per ordinem expleta sunt, & seram miseræ pœnitentiam velox signavit interitus, Sic vlscitur Christus violatores templi sui, sic gemmas, & pretiosissima ornamenta defendit. Hæc Hieronymus. Possent autem alia afferri etiam recentia: verum quidnā grauius, aut ex grauiori auctore producat, quàm hoc, quod modo diximus? Quare hoc positum sit, hoc peccati genus à Deo acerbis, ac præsentibus ferme suppliciis sæper vindicatum esse, vt in eo quoque extet illud Apostoli Pauli, Si quis templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. quod si in lapideum templum cõuenit, quanto magis in animam ipsam, quæ sanctius templum est, & Deo longe carius: Itaque si id faciunt parentes, propterea quod filios suos diligant, iisque carere durum putent, hoc cogitare debet, nulla re eis, quos tantopere diligunt, magis nocere posse, atque ideo non eum esse amorem, sed summum odium. Sin autem ob suum quoque cõmodum, aut solatium id faciunt, tamen hoc ipsum timendum est eis, ne & Deum offendant, & simul id, quod quærunt, solatium, vel vtilitatem non consequantur. Neque verò mirabimur tam seueris pœnis hoc à Deo sceleris vindicari, si eius grauitatem attendamus; de qua recte Anselm^{us} in epistola quadam: Si, inquit, qui separat pretiosum à vili, nempe animam à seculo, erit tamquam os Dei, ille cuius os, & manus extrahat animam adhaerentem Deo ad seculum, quid erit? Nonne super eum cadit quod Dominus dicit, Qui non colligit mecum, dispergit, & qui non est mecum, contra me est? Grauiissime autem Chrysostomus factum hoc exaggerans, quam multa peccata in vno hoc peccato contineantur, ita colligit. Nam primus malitiæ, & improbitatis gradus est, iumenta & pecora ipsa inimicorum ergantia, vel lapsa negligere, quod lege diuina prohibebatur. Secundus,

I. Cor. 3.

Ad Gof-
fridum.

Hier. 15.

Luc. 11.

Lib. 3.

cõtra vi-

tup. vita

mon.

Exod. 23

dus, &
 re. Te
 re fan
 am fr
 unt
 qui cu
 spont
 arcer
 tur, au
 dum p
 maxia
 parric
 to me
 Berna
 crude
 quoru
 h^{ij} est.
 es; M
 enti p
 ab iis,
 & dem
 Proh
 appeci
 quid i
 sequi
 crucia
 metis
 præsta
 os hal
 bus al
 Igi
 lliis
 dant
 pinqu
 ratiõ
 plis, q
 vt eri
 illam
 septe
 sciun
 orn
 tam

dus, & maior, inimicis ipsis, si qua re egeant, non subueni-
 re. Tertius, proximos ignotos aspernari. Quartus, despice-
 re familiares. Quintus, non solum corpora, sed animas eti-
 am fratrum pereuntes negligere. Sextus, ipsos filios pere-
 untes negligere. Septimus, nec eos per se curare, nec alios,
 qui curent, comparare. Octauus, prohibere insuper eos, qui
 sponte iuuare illos velint. Nonus, non modo eos à salute
 arcere, sed etiam eorum salutem vltro oppugnare. En igitur,
 auctore Chrysofomo, ad quem sceleris, ac sauitiæ gra-
 dum præpostera ista parentum caritas perueniat, vt dum
 maxime se eis consulere arbitrantur, ita noceant, vt etiam
 parricidium committant, tanto grauius, ac sceleratius, quã
 to melior est animi vita, quam vita corporis. Iure igitur S.
 Bernardus, O durum patrem, o saquam matrem, o parentes
 crudales, & impios, immo non parentes, sed peremptores,
 quorum dolor salus pignoris, quorum consolatio mors fi-
 lij est. Qui me malunt perire cum eis, quam regnare sine
 eis, Mira abusio. Domus ardet ignis instat à tergo, & fugi-
 enti prohibetur egredi, euadenti suadetur regredi. Et hæc
 ab eis, qui in incêdio positi sũt, & obstinatissima dementia,
 & dementissima obstinatione, fugere periculum nolunt.
 Proh furor. Si vos contemnitis mortem vestram cur etiam
 appetitis meam? Si, inquam, negligitis salutem vestram,
 quid iuuat etiam persequi meam? Quare vos non potius
 sequimini me fugientem, vt non ardeatis? An hoc est vestri
 cruciatu leuamen, si me etiam perimatis, & hoc solum ti-
 metis, ne soli pereatis? Ardens ardentibus quod solatium
 præstare poterit? Quæ, inquam, consolatio damnatis, soci-
 os habere suæ damnationis? quodve remedium morienti-
 bus alios videre morientes?

Ep. III.

Igitur parentes ne in his filiorum tam salutaribus confi-
 liis disturbandis; in tanta quæ Bernardus cõmemorat, inci-
 dant mala (quod autem ad parentes dicim⁹, ad ceteros pro-
 pinquos, & deniq; ad omnes dicim⁹) tum his, quos dixim⁹,
 rationibus se cõfirment, tum etiam eorum fortibus exem-
 plis, qui liberorum amissionem ita cõstanti animo tulerũt,
 vt etiam Dei causa latarentur. Cogitent in primis matrem
 illam Machabæorum, quæ vna hora nõ vnũ, aut duos, sed
 septem filios perdidit, neque ita perdidit, vt licet ab ipsa
 seiuncti, viuerent, tamen, vt fit in religione, sed in ei⁹ oculis
 omnibus suppliciis, inauditisq; cruciatibus lacerarẽtur. Et
 tamen quæ eius scribitur fuisse oratio, & quæ ad illos oēs
 adhortatio?

2. *Mach.* adhortatio? Singulos illorum, ait scriptura, hortabatur voce patria fortiter, repleta sapientia, & formicæ cogitationi masculinum animum inferens dixit ad eos, Nescio qualiter in utero meo apparuistis: & reliqua quæ fortissime prosequitur. Cuius etiam robur imitata est in nouo testamento Beata Felicitas, quæ totidē ipsa quoque filios sic post se ti-

Hom. 3. munit, ut ait Gregori⁹, in carne relinquere, sicut carnales parentes metuere solent, ne mortuos præmittant. Similis etiā huic fuit Melithonis parens, qui vnus fuit ex quadraginta martyribus, omnium natu minim⁹, & adhuc adolelescens quæ cū erubus fractis, uiuentem tamen uidisset, ad constantiam cohortata est, quin etiam auctis ceteris, ipsa cum in humeros sustulit, & vehiculū persequuta, mortuum ceteris adiunxit. Quid uero de Abrahamo dicamus, qui, non ut mulieres hæ illatam ab aliis necem à filio non repulit, sed ipse Dei iussu propriis manibus inferre nihil cunctatus est,

& quidem ei filio, in quo totam posteritatis tam optate, spem repositam habebat: Hic est anim⁹ fideli homine dignus, præsertim autem Christiano, hæc constantia euangelij professioni respondens, filios suos male Deo, quam sibi obediētes esse, non, ut quotidie uidemus, non modo nō ad mortem, sed ad uitam, & iucundiorē uitam eūtes omnibus dolis, atque artibus peruertere, & magnum quiddā se assequutos putare, si cuiuspiam propositum ad religiosam perfectionē aspirantis quosquo modo expugnarint. Nō ita Anna Samuelis mater, quæ cum filium, quem post multos annos steriles susceperat tandē, utennē adhuc, læta, & gaudens obtulit sacro templo. Itaque ne Dominus quidem liberalitate se uinci passus est, qui pro vno plures liberos, quasi scnore quodam, reposuit. Talis fuit etiā in Euangelij luce Paula illa Romana, quam propterea tantopere laudat S. Hieronymus, quia ob hanc vnā causam patriæ desiderio teneretur, ut filium, nurum, neptem renunciatē seculo, & Christo seruire cognosceret, quod etiā ex parte cōsequuta est. Talem etiā accepimus fuisse Bonauenturę matrē quem illa adhuc infantem Franciscano ordini deuouit, cui voto is deinde satisfaciens, tantus vir euasit. Quod idē cōtigit Andree illi Fesulano episcopo sanctissimo, quæ cū steriles parentes à Domino impetrassent, voto facto se eum Carmelitane familię dicaturos, ille autem seculi deinde licentia pene seductus, alia omnia cogitaret. illius mater & sexū, & matris affectum vincens, suis eum cōsiliis, & hortationibus

1. *Reg. 1.* dēns obtulit sacro templo. Itaque ne Dominus quidem liberalitate se uinci passus est, qui pro vno plures liberos, quasi scnore quodam, reposuit. Talis fuit etiā in Euangelij luce Paula illa Romana, quam propterea tantopere laudat S. Hieronymus, quia ob hanc vnā causam patriæ desiderio teneretur, ut filium, nurum, neptem renunciatē seculo, & Christo seruire cognosceret, quod etiā ex parte cōsequuta est. Talem etiā accepimus fuisse Bonauenturę matrē quem illa adhuc infantem Franciscano ordini deuouit, cui voto is deinde satisfaciens, tantus vir euasit. Quod idē cōtigit Andree illi Fesulano episcopo sanctissimo, quæ cū steriles parentes à Domino impetrassent, voto facto se eum Carmelitane familię dicaturos, ille autem seculi deinde licentia pene seductus, alia omnia cogitaret. illius mater & sexū, & matris affectum vincens, suis eum cōsiliis, & hortationibus

Ep. 27. dat S. Hieronymus, quia ob hanc vnā causam patriæ desiderio teneretur, ut filium, nurum, neptem renunciatē seculo, & Christo seruire cognosceret, quod etiā ex parte cōsequuta est. Talem etiā accepimus fuisse Bonauenturę matrē quem illa adhuc infantem Franciscano ordini deuouit, cui voto is deinde satisfaciens, tantus vir euasit. Quod idē cōtigit Andree illi Fesulano episcopo sanctissimo, quæ cū steriles parentes à Domino impetrassent, voto facto se eum Carmelitane familię dicaturos, ille autem seculi deinde licentia pene seductus, alia omnia cogitaret. illius mater & sexū, & matris affectum vincens, suis eum cōsiliis, & hortationibus

tionibus compulsi, ut se in ipsa adolescentia Christo dicant. Sunt sane pauca huius generis exempla, tanta est hominum in hoc genere infirmitas, sed quæ sunt, satis esse possunt ad quemlibet permouendum, idque in primis, quod de S. Bernardi matre legimus, quod etiam eo magis valere debet, ut quæ esset iam mortua, & iam in cælo, eiusque iudicium à veritate discrepare non posset. Sic enim ferunt, cum is de seculo deserendo cogitaret, idque simul ageret, ut ex fratribus, & propinquis quam plurimos secum adduceret. Andream natu minorem, nouerq; militiæ spiritu ferocem, difficiliorem se aliquamdiu præbuisse, donec cælesti viso impulsus exclamauit, Video matrem meam. Viderat enim eam, nec solus ipse, sed Bernardus quoque, lætâ facie arridentem, & salutarium filiorum deliberationi hilariter gratulantem. Sed hæc quidem vel viuens idem effecisset, quoniam ita semper pietatem coluisse scribitur, ut filios singulos, ut nascebantur, in templo statim Domino offerret, itaque deinceps educaret, quasi illos non mundo, sed ferme monasterio educare videretur. Sed tamen discant parentes huius exemplo, quis sibi sensus in hac re futurus sit post mortem, tum cum illius vitæ æternitatem, huius ante mundi breuitatem manifeste intuebuntur. Quæ enim tunc erit eorum penitentia, si filium aut filiam tanto bono priuatos in tantum malum cõiecerint? Quod igitur facerent, si, ut huic, ad filios suos adhortandos ex illa vita redire daretur, idem nunc faciant, dum hic sunt, cum ita certi esse debeant de rebus illius vitæ, ac si eam vidissent.

Denique si ad se ipsos in hac carnis, spiritusque pugna robandos fomentum aliquod habere desiderant, hæc attente considerent. Primum qui filium, aut etiã plures filios Deo donat, nihil ei donare, sed reddere, quod iam suum erat. Nam ut ante, à filiis ipsis præcipiebamus, ut in carnali parentum amore profligando id cogitarent, quam pene nihil esset, quod à parentibus accepissent, ita nunc parentes quoque ipsi, ne nimio filiorum amore superentur, utque eos facilius, & alacrius Deo offerant, hoc idem hortandi sunt, ut meminerint, eos non ipsorum esse, sed Dei: fere ut statua non scalpelli, ut pictura non pennicilli, sed vtraque sui est artificis. Itaque cum Deus illos repetit, iure repetit, suumque exigit: & qui eos retinet alienum retinet, quod genus est furti, vel potius sacrilegij: quoniam res talis Deo eripitur. De quo recte S. Gregorius, Cùm, inquit, festinantes ab omnipotentis Dei seruitio

4. regis
ep. 44.

incaute retinemus, illi inuenimur negare quædam, qui dedit omnia. Hoc cogitabat, atque etiam prædicabat illa, de qua paulo ante mentionem fecimus, Machabæorū mater sic enim & se, & filios animabat. Non ego spiritum, & animam donauī vobis, & vitam, & singulorum membra non ego compegi, sed mūdi creator qui formauit hominis naturam, quique omnium inuenit originem, & spiritū vobis iterū cum misericordia reddet, & vitam, sicut nūc vobismetipso despicitis propter leges eius. Idem igitur etiam reputandum est omnibus parentibus in eiusmodi tempore. Sic enim fiet vt nihil se perdere putent, si filios propter Dei obsequiū perdant. Dicāt etiam sibi ipsis, Quid facerē, si hic meus filius vel morbo, vel gladio, vel casu alio, quales in hominis vitam multi incurrunt, mihi eriperetur? An tum quoq; cōtra Deū, quo auctore hæc omnia eueniūt, insanire? Quāto ergo & illi, & mihi ipsi hoc melius, & vtilius, vt viuat in Dei domo, quasi in obsequio tāti principis? Nam quod ad absentiam attinet, qua nōnulli torqueri solent, quod iis non fruātur, quos genuerint, & quos diligūt, primū quidem nimis muliebris, & effæminat⁹ videtur hic amor, qui digressum, præsertim tam fructuosum, ferre non queat: deinde quam multi multos annos variis ex causis suos nūquam vident, alij vt mercaturā, alij vt militiā exerceant, alij etiam vt magistratum gerant, quos tamen omnes à se abesse patiuntur, & illorum quos amant, quæstio, ac commodum suis solatiis præferūt? Postremo multū etiam valent quæ à Chrystostomo de hac ipsa re tractātur, cū tam multa faciant, & perferant homines, vt filiis suis thesaurizent, eisque quam amplissimas opes relinquunt, non posse eos ditiores, ac locupletiores relinquere, quam si veræ pietatis, ac religionis studiosos efficiant: quoniam hæc diuitiæ & in vita, & post mortem firmæ, stabilesque permaneant, & possessores suos tutos, inuiolatosque conferuent. Deinde tum quemq; maxime, & verissime filios suos habere, cū eos Domino tradiderit: quoniam multo eos ille melius salubriusque moderabitur, ac reget, maioremque illorum curam geret. Itaq; si qui ex paterna domo à principe aliquo abducti, & alicui muneri præfecti fuerint, illustriores sūt, quam si domi consenuissent, ipsisque parentibus & honoris sunt, & gaudio, quanto magis hoc eueniet iis, quos De⁹ ad suum seruitium euocat? Debere ergo parentes permittere vt filij sui in cœlesti ministerio famulentur, non in templū

Lib. 3.
con. vitu.
et ōmni.

eos introducētes, vt Anna Samuelem, sed in ipsum cælum
 cū Angelis, diuino ministerio dedicandos: religiosos enim
 vna cum angelis Deo ministrare: ex quo etiam illud se-
 quatur, vt multo magis ad parentum suorum gloriam, ac
 felicitatem conferant, quam si in seculo permāserint. Hæc
 Chrysoſtomus, & vere. Si enim esset in Christianis ea fides,
 & id lumen, quod ipsum Christiani nomen profiteretur, non
 modo non lugere deberent, sed tum sibi, tum filio gratula-
 ris, quem Deus suo dignetur famulatu, cui videlicet seruire
 verius regnare est. Nam quid in hoc plura dicamus? Aegy-
 pti olim quoniam crocodilum pro Deo venerabantur, si
 ita contigisset, vt liberorum quispiam à crocodilo deuora-
 teretur, nefas esse putabant lacrymam mittere, quin etiam
 magno gaudio offerri consueuerant, eumque diem festum
 agere, tamquam in eo magnum beneficium accepissent.
 Quanta est igitur Christiani illius cœcitas, qui doleat de
 suo ad Dei viui, & veri obsequium euocato, cum præfer-
 rim non ad mortem, & mortem a deo miseram, sed ad vitā,
 & iucūdiorem vitam euocetur? Quamobrem iusta & salu-
 bris est illa S. Basilij admonitio, Cum, inquit, tam eximia
 præmia iis proposita sint, qui Christi militiam sequuti fue-
 rint, libenti animo patres filios suos, & matres filias suas
 ad eum venire patiantur, prolemque ipsi suam ad eum ala-
 criter adducant, lætosque eos faciat spes bonorum immor-
 taliū, quorum vna cum liberis suis futuri sunt participes,
 eosque apud Deum patronos habere studeant. Caueamus
 quælo, ne nimis angustum animum in hac importuna fi-
 liorum caritate præ nobis feramus, neue nos terreāt labo-
 res, ad quos ire videntur: sed gaudeamus potius, quod tam
 magnam gloriam sint inuenturi. Offeramus Deo quod ab
 ipso accepimus, vt in laudis, ac gloriæ filiorum nostrorum
 societatem ipsi quoque veniamus, nos ipsos vna cum illis
 offerendo, simulque exhibendo. Qui enim hanc animi ala-
 critatem ostenderint, atque hoc modo fortiter perseuera-
 rint, iis apte conueniet illud ex psalmis, Benedicti vos à
 Domino qui fecit cælum & terram, & quemadmodū Mo-
 ses orabunt, pro eis dicentes, Benedic Domine operibus il-
 lorum, frange supercilium eorum qui restiterunt ipsis.

Responsio ad eos qui dicunt non posse se cognoscere
Dei vocationem.

CAPVT XXXVI.

Psal. 41.

RESTAT quæstio quædã, ac dubitatio finitilis ei, quæ proponitur in psalmo, Multi dicunt, quis ostendit nobis bona? Cui nos item respondere possumus quod in eodem psalmo subiicitur, Signatũ est super nos lumẽ vultus tui Dñe. Sunt enim, qui cum eiusmodi consilia religiose vitæ parturiunt, ita sibi constituti videantur, vt Dei voluntatem, si sibi constaret, parati sint sequi, sed eam causantur non satis expresse constare; atque id quidem alij ex animo, alij autẽ potius pretextu, qui quoniã à seculi delectatione inuiti auelluntur, ea excusatione vitiũ suum obumbrant. His igitur vtriusque demonstrandũ est, non modo res hæc non in obscuro, ac recondito positam, sed facilem, atque in promptu esse; quod testatur Bernardus. Plane, inquit, conuersio animarũ opus est diuinæ vocis, nõ humanæ. Nec sane laborandũ est, vt ad vocis huius perueniatur auditum. Labor est poti⁹, aures obturare, ne audias. Nimirũ vox ista se offert, ipsa se ingerit, nec pulsare cessat ad ostia singulorum. Est enim non tantum vox virtutis, sed & radius lucis, annunciãns pariter hominibus peccata eorũ, & illuminans abscondita tenebrarũ. Quæ Bernardi sententia illam quoque rationẽ habet certam, & euidentem, quod cum Deus ideo nos vocet, vt ad se accedamus, frustra vocaret, nisi ita vocaret, vt à nobis percipi posset. Quis enim herus seruo aliquid imperãs, quod eũ exequi velit, non ita imperet, vt ille intelligat? Magistri autem cum id spectent, vt discipulos suos erudiãt, non solũ ea afferant oportet, quæ ab illis capiuntur, sed ad illorũ quoque intelligentiam adhuc reueniem sese accommodet, eademq; si opus sit, sepius iteret, & inuoluta explicent: quod nisi faciant, vitio illis detur; quod quidem vitio nõ cadit in Deũ. Hoc ergo cum ita sit, quædã tamen veluti regulã, ac præcepta ponenda sunt ad hæc sine errore iudicãda, si prius quid in hoc negotio maxime vitiosum, atq; damnosum sit, exposuero. Nã cum vitæ status, & ratio totius ætatis degendæ vna sit res omnium maxima, & quæ maximo egeat consilio, tamen hoc videmus, nihil esse ferme inter homines, quod maiori negligentia, minori cura agatur. Ac in ceteris quidẽ actionibus tunc prætermissum, siue ignoratum est quidpiam, non plus in-

commodi

comm
in quib
ta om
rare ne
oleitã
vel calu
ditatis
ferunt
oyes pr
pus, vel
ribus in
Quam
deterur
aturar
pleriq;
habetur
vitid a
mã in
re, ac fo
re, ac co
sui fact
tamen e
modera
tatem v
esse hor
bus qua
pationi
cessaria
ingredi
possit, v
pur est,
que re
vulmod
nem, ac
scribat,
huio, f
in delig
grũ, ne
lum ac
alis era
maneat
gredier

commodi accipitur, quã quanti quæque earum rerum est, in quibus neglectum sit aliquid. In hoc autem tamquã vitæ omnis cardine, si erretur, totam viuendi rationem aberrare necesse est. Sunt autẽ homines fere omnes in hoc ita oscitantes, vt ad eũ se vitæ cursum applicent, in quem eos vel casus aliquis, vel tenuis aliqua occasio, siue spes comoditatis impulerit. Alij multitudinis iudicio abrepti ad ea feruntur, quæ vulgo maxima putantur, & quæ ad honores, vel opes proxima via videatur: pleriq; etiam parentum præceptis, vel exẽplis imbuti, ea ipsa sectantur, vtiq; in eorũ moribus innati sunt, ita deinceps & adolescunt, & cõsenescunt. Quamobrem alij ad ius ciuile, alij ad medicinæ scientiam deturuntur, aulicam alij seruitutem, vel militiam, vel mercaturam complectuntur: deniq; nihil in hac re delectus à pleriq; hominibus, nihil consilij, nihil deliberationis adhibetur, sed quod cuique libuit, aut quod maxime adamanus, arripit, quodcumque sit, in quod primũ incidit, vel quod ei fors obiecerit. Quæ cũ ita temere, ac fortuito gerantur, nil mirũ est, si postquã certo genere, ac conditione viuendi se implicarint, plerosque deinde sui facti pœniteat, aut etiã si non pœniteat, innumerabiles tamen errores consequantur. Quod si homines ratione se moderarentur, id primũ esset faciendum, vt cum ad pubertatem ventũ esset, aut paulo post, mature dispicerent, vnum esse hominis finem, nempe æternã gloriã, eamq; ab omnibus querendã, quo tamen cum diuersis studiis, atq; occupationibus, quæ ad humanam societatem sustentandam necessariæ sunt, quasi diuersis viis perueniatur, eã cuiq; viam ingrediendã esse, ac capessendã, quæ eum maxime iuuare possit, vt ad finem illũ beatitudinis perueniat, & quod caput est, quæ maxime Deo domino placeat. Nam eo denique reuocãda sunt omnia. Neque enim in manu serui, cuiusmodi omnes sum^o, esse debet, vt in domo heri sui ordinem, ac statum accipiat, quem ipse velit, sed quẽ herus prescribat, ac decernat. Hoc igitur, quod in illo quasi ætatis bruiro, faciendũ esset, si tunc non factũ sit, eamq; ob causam in deligendo vitæ statu erratũ fuerit (modo adhuc sit integrũ, nec matrimonij, vel alterius status immobilis vinculum accesserit) idem huic cõsiliũ dari oportet, quod in aliis errorib^o, vt potius corrigatur, quam diutius in iis permaneat: prestat enim, quodcumq; sit illud dispedium, regrediendo subire, quã progrediendo longius semper aberrare.

rare. Quare tū in constituenda ab initio vitæ ratione, tū in facienda deinde, si ita opus sit, morum, institutorūq; meditatione, hæc sit regula, componendum esse animū nostrum ad eam, quæ maxima esse possit, æqualitatem, ita vt nihil plus in vnam, quam in alteram partem propēdeat, sed hoc vnum cupiamus, Dei placitum, quodcunque id fuerit, explere. Hoc enim est in primis officium boni, ac fidelis serui, vt antea diximus, quod nisi faciat, non tam Deo, quam sibi, suæque voluntati seruit: qui autem id fecerit, is facile, tamquam nube omni discussa, Dei lumen, ac lucem accipiet. Sic enim Climachus quoque scribit, in diuina voluntate indaganda, necessarium esse nos ita comparare, vt nostra omnis volūtas cesset, ac in neutram partē magis vergat: nam cum ea ab omni proprio affectu penitus purgata, ac nudata fuerit, aptam fore ad Dei instinctum percipiendū.

Gradu.
26.

Altera regula est, non esse in toto hoc negotio vel expectandas, vel expectandas reuelationes diuinas, aut miracula quædam, signave extra naturæ ordinem. Cuius ea causa est, quoniam cum Deus nobis lumen mentis, atque intelligentiæ infuerit, quod fide instructum, diuinaq; adiutum gratia, satis sufficit ad omnia, quæ salutis nostræ conueniant, cognoscenda, id à nobis adhiberi, exerceriq; vult, & ipse eo nobis tamquam interprete loquitur, & indicat quæ oportet. Quamobrem magnopere fallūtur, qui in ista deliberatione angelum aliquem de cælo ad se delabi cupiunt, aut in summa aliquod eiusmodi signū diuinæ voluntatis requirūt, quod nihil dubitationis admittat: quod non est faciendum, neque omnino aliud exigendum, quam terat communis vsus, ac mos Dei cum hominib⁹. Hic autem est Dei mos, vt licet suo nos lumine adiuuet, hoc tamen sit lumen fidei, non autem aperta visionis, ac propterea obscuritatem semper aliquam habeat admixtā. Qua in re est sane notatu digna quædam Ignatij parentis, ac Fundatoris nostri sapiens, & vera sententia, si à Deo expectanda sint signa, multo plura, & clariora expectanda esse ad retinendum statum secularem, quam ad euangelica consilia sectanda: quoniā ad consilia Christus dominus aperte hortatus est, contra vero in statu illo, in diuitiis, & honorib⁹ quæ status ille cōplectitur, magnā ostēdit difficultatem magnumque, ac certū periculū. Ex quo fit, vt si recte reputemus, reuelationes illæ, ac signa illa potius requiri debeāt ad secularem statū eligendū, quā ad religiosum. Quin etiā cum due sint

animi
vocati
ta des
tione.
rū est
lū, cōt
que ing
dusq;
quarim
bus vir
probet
sistit. H
niā lun
grastar
maximū
pigrifici
stimula
tādo ea
que err
rum m
ligione
re nou
ad res
tæ sap
hosten
quo pu
tare, vt
ad mu
luntate
diciū a
mam p
quod
ius cau
quam
uenire
bus co
accure
cōmo
demū
nostra
aliqu
tius, t
anuzi

animi partes, voluntas, & ratio, duæ etiã esse solent genera
 vocationũ, alterum quo voluntas accenditur religiosã vi-
 tã desiderio, torumq; hominem eo rapit, sine vlla cuncta-
 tione, aut hæsitacione, & potius cũ magna voluptate. Alte-
 rũ est, cũ ratio illuminatur, vt mundi vanitatem, ac pericu-
 lũ, cõtra vero religiosi status quietẽ, securitatẽ, thesaurõs-
 que ingẽtes agnoscat, etiã si affectus nõ ita incẽsus sit, tar-
 diusq; ac lentius rationis ductũ sequatur. Et quidẽ, si verũ
 querimus, hæc optima est vocationis ratio, quẽ à sapienti-
 bus viris, & harum rerũ bene peritis fortasse etiam magis
 probetur, quã altera illa, quã in solius volũtatis motu cõ-
 sistit. Hæc enim certior est, minusq; erroribus patet, quo-
 niã lumine nititur: quin etiã, vt illi iidem aiunt, aliquanto
 præstantior est, quoniam ratio, ac mens ea est, qua homo
 maxime belluis præstat, præsertim cũ ad tarditatem illam,
 pigritiamq; volũtatis sanandã multa sint remedia, multiq;
 stimuli, quibus impellatur, & incitetur, meditando, & cogi-
 tãdo ea, quã ad rem faciũt. Quod cum ita sit, valde ij quo-
 que errant, qui vocari se à Deo non putãt, nisi eos animo-
 rum motus sentiãt, vt toti ardeant, & quasi rapiãtur ad re-
 ligionem, nulla difficultate, nulla molestia. Nã & hoc natu-
 ræ nostræ cõditio tam grauis, tamq; terrena nõ patitur, vt
 ad res tam arduas sine labore, & sudore cõscendat, & diui-
 næ sapientiæ mos est, non destruere naturã, sed iuuare, nec
 hostem nostrum omnino perimere, vt non habeamus cum
 quo pugnemus, sed potius gratiã, & robur nobis suppeditare,
 vt pugnando vincamus: id enim nobis ipsis vtilius, &
 ad multa salubrius. Hoc igitur posito, quod ad hæc Dei vo-
 luntatẽ cognoscendã, mentis nostræ ratiocinationẽ, ac iu-
 diciũ adhiberi oporteat, hæc in eo viã, ac methodũ certissi-
 mam præscribunt spiritualium rerũ magistri. Primum vt,
 quod ante dixi, vnum illum finem nobis proponamus, cu-
 ius causa facti, & nati sumus. Hic vero finis nullus est alius,
 quam vt Deo amando, & colendo ad æternã felicitatẽ per-
 ueniremus. Deinde, vt omnes vitæ degẽdæ modos, de qui-
 bus consultatur, quasi ob oculos proponamus, singulosque
 accurate examinemus, atque exploremus, quid in iis insit
 cõmodi, quid incommodi ad finẽ illũ consequendũ, idq; de-
 demũ ex omnibus complectamur, quod tum ex sua, tum ex
 nostra ipsorũ natura ad hoc aptissimũ iudicetur. Vt qui in
 aliquem locũ profecturi sunt, iter illud accipiũt, quod pla-
 tius, breuius, ac cõmodius existimãt. Tertio vt memineri-
 mus

mus nos certissime morituros, atq; insuper rationē etiam Deo reddituros de tota villicatione nostra. Quare quicquid tunc se quisque fecisse volet, id nunc faciat, & quod in illa hora magno mereatur à se electum, eligat in presentia. Quid enim stultius, quam id committere in re tanta, cuius scias futurum ut te pœniteat, sine vlllo fructu?

Sequitur tertium præceptum, ut qui hanc Dei vocationem cognoscere, ac percipere cupiat, non putet se id consequi posse in media vanitate, & negotiationibus, ac turibus secularibus. Segreget igitur sese paululū de strepitu mūdī, ut quasi aurē admoueat, & audiat quid in se loquatur Dominus Deus suus, & ante omnia, si opus est, purget se diligenter generali omnium peccatorū confessione, quod inuat, ut depulsis tenebris, Dei lumen ingredi possit: deinde, dedat se orationi, ac meditationi paulo diligentius, erigat cor à terrenis ad cœlestia, deniq; sistat se Deo quasi discipulum docilem, & attentū, & cupidum cœlestis huius doctrinæ. Quid mirum enim, si cum animus aliis occupatus fuerit, quasi obrepentibus mortalium rerū curis, & amoribus, aut delectationibus, diuina illa vox exaudiri nō possit? Itaq; Bernardus ad Thomā quendā, in hoc ipso lecta relinquēdi cōsilio versantem, Tu, inquit, o carissime, huius voci Dei tui dulciori super mel, & fauū, si preparas aurem interiorē, fuge curā exteriorē, ut expedito, ac vacante interno sensu dicas & tu cum Samuele. Loquere Dñe, quia audit seruus tuus. Vox hæc nō sonat in foro, nec auditur in publico. Secretum cōsiliū secretū querit auditum. Auditui tuo gaudiū pro certo dabit, & letitiā, si sobria aure perceperis. Sed tamē illud hic quoq; addēdum, ut qui illuminari cupit, nō solum ad Deum, ut Bernardus monet, accedat, sed sic accedat, ut animo plane obfirmato, ac deliberato sit, se omnia perfecturū, quæcumq; à Deo audierit. Sunt enim qui nō bona fide, nec sincere agunt cum Deo, sed curiositate quadā ducti, scire volunt eius voluntatē, nō ut faciāt, sed ut sciāt, & ut aliquo modo officio functi videātur, qui quidē tātū abest, ut officio satisfecerint, ut illa ipsa maior sit culpa, tamquā serui, qui dñi voluntatem intelligit, nec tamē exequitur. Quin etiā hoc ipsū impedimento esse, ne iis De⁹ lucem suā impertiat, quā se frustra impertiri videt, ac maiore etiā illorū damno. Scriptum est enim, Intellect⁹ bonus omnibus facientibus eum: quoniā qui faciūt, vel facere decreuerūt bonū, quod intelligūt, iis bon⁹ intellectus

Ep. 107.

1. Re. 3.

Psal. 110.

lectus
intelli
Qu
sultat
mi n
qui ho
neu sa
vbello
enam
qui ad
no. nu
terram
prauo
obleq
tus si e
quod o
admit
uuant
spiritu
quod n
gelū tr
hū elie
ci cum
neque
re. præ
quam
mouit
ret. Ex
propor
entus a
cum, a
strar
malus,
gitari
deniq;
re, cum
Multo
perpe
re, qui
mo ve
indoc
vel ad

lectus daturus idq; monet Gregorius? Qui vult, inquit, audita intelligere, festinet ea, quae iam audire potuit, opere implere. *Ho. 23.*

Quarto loco hoc sciendum, quod certe in hac omni consultatione tum ad securitatem, tum etiam ad solariū animi nitum in modum valet, omnem eiusmodi instinctum, qui hominem ad religiosam vitam impellat, non nisi à spiritu sancto esse posse. Hoc docet Beatus Thomas, cum in libello, quem inscripsit contra retrahētes à religione, tum etiam in secunda parte summæ theologicæ, quo loco ait, qui ad religionem accedit, non posse ambigere, an à diuino numine moueatur, cuius est, ut ait Propheta, ducere in terram rectam, cum videlicet sibi conscius sit, non se vilo prauo fine ad hoc impelli, sed desiderio virtutis, ac diuini obsequij. Quare quod dicitur in scriptura, Probate spiritus si ex Deo sint, ad de dubiis tantum intelligendum esse; quod quidem locum habet in iis, quorū est ad religionem admittere, qui cum accedentiū mentem, ac finē quo mouentur, perspicere nequeant, ij recte faciunt, quod illorū spiritus probent, & explorent. Qui etiam hoc adiungit, quod maius est, si ita contingeret, ut Sātānas in lucis se angelū transfigurans, nos ad religionem incitaret, tamen nihil esse metuentū. primū quia quamdiu ea suggerit, quae ei cum angelo hono sunt communia, nullum est periculū, neque nos prohibemur etiam ab inimico vitiatem capere, praesertim ignorantes esse inimicū. Deinde quia quamquam à dāmonē in cite mur ad religionem, is tamen solus nunquam nos mouere possit, nisi Deus interiore vi attraheret. Ex quo concluditur, religionis propositū, à quocumq; proponatur, ab vno Deo proficisci. Haec sanctus Thomas, cuius auctoritas illa etiam ratione confirmatur, quoniam cum, auctore Cassiano, tres omnino sūt cogitationū nostrarum origines, & quasi fontes, spiritus bonus, spiritus malus, & nostror spiritus, facile est intelligere, eiusmodi cogitationes de carne mortificanda, de libertate abdicanda, de cruce suscipienda, non posse à nobis ipsis manare, cum natura omnem asperitatem refugiat, atq; aspernetur. Multo vero minus à dāmonē. Quid enim illi cū castitate perpetua, cū dēū obedientia, & cum voluntaria humilitate, quibus nihil potest esse superbiae principi odiosius? Immo vero si malus hic spiritus nō potest ad singulas virtutes inducere, ut ad Dei amorū, ad maiorem fidem, vel spem, vel ad veram, solidamque humilitatem, non magis, quam ex glacie

*Ho. 23.**Euang.**Cap. 10.**2. 2. 9.**vlt. art.**vlt.**Pf. 142.**1. 10. 4.**1. 10. 4.**1. 10. 4.**1. 10. 4.**1. 10. 4.**Coll. 1.**c. 19.*

ex glacie ignis, aut ex igne glacies prodire possit, quanto minus ad eam virtutem, qua omnes fere virtutes in se vix colligit? Quod si quis hoc veretur, ne id dæmon simulatione faciat, quo deinde grauius noceat, is valde errat, & errat vt olim Iudæi, qui illud nō min⁹ inepte, quā impie Christo *Luc. 11.* domino obiecerunt, In principe dæmoniorū eicit dæmonia. Quare iis item conuenit idem Christi responsum, non posse Satanam scindere regnū suum; quod hic etiam faceret, si vitia ex hominibus expelleret, aut, quod idem est, in eum locū adduceret, vnde facile expelli possent. Neq; enim ille tā fatuus est, aut tam rudis in hoc bello aduersus animas, vt prædam, quā vnguibus iam tenet, dimittat, & in locum tam munitum, tāque sibi infestum abire sinat, & ipse vltro impellat, ea spe, vt eam deinde aliquando cū maiore lucro recipiat. Quare cū hic timor omnino inanis, ac balteus sit, eiusq; plane qui dæmonis artes parū nouerit, solus restat spirit⁹ bonus, cui tā præclari operis & initia, & progressus, & perfectio debeatur. Quod si quis obiiciat, Atqui *Psal. 32.* aliqui deficiūt, retroq; abeūt, ergo hi quidē non à Deo *2. 2. 9.* cau fuerāt, quoniā Dei consiliū manet in æternū; huic *ult. art.* respondebimus ipsis S. Thomæ verbis. Nō enim, inquit, omnia quę à Deo sunt, æterna sunt: nā si hoc esset, corruptibiles creature nō essent à Deo cōditæ, quæ fuit hæresis Manichæorū. Atq; vt hoc in natura, sic itē in gratia: hæc enim ita datur, vt dū in hac peregrinatiōe versamur, amitti possit, quoniā manet volūtatis libertas, quę cœleste donum vt initio oblatū reiicere poterat, ne acciperet, sic acceptum abiicere. Ex quō hoc efficit S. Thomas, consiliū de ingressu religionis nō indigere probatione, vtrū sit à Deo, sed quicumque eiusmodi motū in animo suo senserit, ita eum admittere debere, vt Dei dñi, ac creatoris sui vocē, & vocem adeo salutarē. Hęc paulo fufius prosequi visum est, quoniā si hoc semel stabilitū, ac fixū fuerit, non posse tam sanctas, ac salubres cogitationes neq; ex dæmonis dolis, neque ex carnis nostrę inclinatione oriri, sed ex vna Dei Saluatoris nostri benignitate, ac liberalitate, magna sine dubio omnibus dubitādi, & trepitādi, & hæsitādi causa præciditur. Vnde etiā illud sequitur, de quo antea satis dictū est, diuturniorē quā par sit, deliberationē nō modo inutile esse in re tā certa, sed etiā periculosam, vt quę Satane pugnas aduersum nos proroget. Sequitur itē illud, quod idē B. Thomas præcipit, & oēs vno ore præcipiunt; cū hæc consilia agitā-

tur, non esse adhibendos amicos carnales, multoq; minus propinquos, tum quia naturali illo affectu impediuntur, ne verum videant, tum quia, vt Dñs ipse dixit, Non omnes capiunt verbum hoc: quod autem consiliū dare possint in re, quam ne intelligant quidem? Quare vt qui ædificare velit, non pictores, aut aurifices aduocat, nec qui ægrotat, iurisperitos, sed ille architectos, hic medicos, & eos quidē quā possit opimos, & peritissimos; atq; vt in aliis rebus iis utimur cōsiliariis, qui in illo genere & scientia, & vsu valeāt: ita in hoc tāto opere, quo ædificanda est illa spiritualis domus, quæ stare possit aduersus ventos, & flumina, & curatio non corporis, sed animæ instituenda, an eorū iudicium requiremus, qui partim nullū habent in his rebus iudicium, partim etiā variis, vt dixi affectibus peruersum, & euersū? Solum igitur communicandū est cum viris probis, & vero, si quarimus, cum iis potissimū, qui antea hanc ipsam triue-
 rna viam, id est, cum religiosi ipsi, qui sua experientia edocli, alios quoque fideliter, ac sine errore perducere possunt. Quid enim stultius, quā si vel mari, vel terra iter facturis sis, eum ducem accipere, qui numquam in vita sua iter illud confecerit, cum ad manū habeas multos, qui nihil aliud tota sua vitā egerunt?

Sequitur quinta regula, non esse Dei vocationes ad vnā omnes formulā, eundemq; modū exæquandas, vt si ab illo discedatur, non ea vera, & legitima vocatio censenda sit. Dicitur enim est De^o, & vberior in consiliis suis super filios hominū, vt eos variis modis ad sese attrahat: & homines ipsi cum varias habeāt naturas, atq; exercitationes, varios etiam habitus, & mores, ita dissimilibus quoque modis ad Deū attrahendi fuerāt. Nam vt aucupes non vnū habet rete, neque vnā escam ad aues capiēdas, sed alias aliis proponunt, vt quamque delectari norūt, sic Dominus & pro hominum utilitate, ad eos sibi facilius adiungendos, & vt illā suæ prouidentia suauitatem retineat, ad eorum se conditionem insecit, & accommodat. Itaq; vt Petrū, & Andreā ē nauicula, Matthæum autem ē teloneo euocauit; quoniā hic publicanus erat, illi piscatores, Paulum autem in ipso ardore persequendæ Ecclesiæ, quoniam eo tum studio tenebatur, sic in vocationibus religiosi accidit, vt alius alia occasiōe, quidā etiā ex ipsis interdū peccatis à Deo cōuer-
 sint. Merito ergo Cassianus inter ceteros, multiformē hęc, *Coll. 13. c. 15. 17.*
 vt ille ait, Dei sapientiam admiratur, quæ salutem homi-
 num

Mat. 19.

Rom. 11.

num multiplici, atque inscrutabili pietate dispensat, ac locundū capacitatem vniuscuiusq; , gratiā suā largitatis imperit, diuersis, atq; innumeris, & inscrutabilibus viis, duorum quorūdam volentiū, atq; sitientium cursum ad maiorem inuitat flagrantiam, quosdam inuitos, nolentescq; compellit, nūc vt impleantur ea, quæ vtiliter à nobis desiderantur, adiuuat, nūc vero etiā ipsi sancti desiderij inspirat principia: quam dispensationis diuinæ multiplicem largitatē cū Apostol⁹ consideraret, exclamasse, O altitudo diuitiarū sapientię, & scientię Dei, quā incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles vię ei⁹. Hoc autē ita esse, vt Cassianus dicit, facili appereat, si quis consideret quib⁹ velocit, vel temporis opportunitatibus interdū Domin⁹ vsus sit, vt homines religioso huic iugo subiceret; vt in Paulo, quē scribit Hieronymus casu in spe cū ingressum, quo Decius & Valeriani seuitiā fugeret; cū aliquandiu ibi latuisset, occupasse etiam delectari solitudine, & quod prius necessitate, deinceps voluntate fecisse, idque tota vita tenuisse. Arsenio autē, tato viro, Arcadij ira adolescentis, quē instituebat, causam prębuit, vt seculū fugiens totum se Dei obsequio consecraret, quare dū corporis saluti consulit, animę salutem multo optabiliore inuenit. Quid alter ille Paulus cognomento simplex, qui vxore in adulterio deprehensa, & illam, & domum relinquens, recta se ad Antonij scholam contulit, in qua ad summa sanctitatis perfectionē breuissime progressus est: Illud autē admirabili⁹, quod de Abbate Mutio sanctissimo, & celeberrimo viro legitur, cū gentilis esset, & latro, & ad virginū quarundam cœnobium spoliandum in tectū ascēdisset, in ipso tecto conlopitū, vidisse regem quendā, à quo moneretur, vt tandem à sceleribus desisteret: quo ille permotus, baptismum illico, deinde etiam monasticā vitam suscepit; in qua tantam adeptus est sanctitatem, vt præter alia miracula, solem etiam tanquā alter Iosue stare iusserit. De Mose autē ethiope, homine sicario, & homicida idem fere traditur, cum in vita disertim adductus ad monasteriū, quos forte occurrerat, per fugisset, illic religionē tactum constituisse, nec amplius discessisse. Ac Romualdum quoque casus quidā ad monasticā disciplinā, in qua adeo floruit, adduxisse viderur. Nam cum eius pater Sergius, qui item postea filij exēplo monachus fact⁹ est, propinquū, à quo capitaliter dissidebat, occidisset, in Classense monasteriū sese recepit ad aliquot dies

quo

quo loco partim monachi cuiusdam adhortationibus, partim
 ierato S. Apollinaris viſo impuſus eſt ad terrena relin-
 quenda. Itaque illa cædes à parte perpetrata, cuius ipſe quo-
 que ex aliqua parte particeps fuerat, tanti boni occasio-
 nem ei dedit. Sed nihil hoc in genere tam mirabile, quam
 quod à Sophronio vetere, & graui auctore commemo-
 ratur, iuuenem quendam cum nobilem virginem ſepul-
 cro condi vidisset, pretioſiore ornatu amictam, victum cupi-
 ditate, auſum eſſe proxima nocte tumulum ſubire, eamque
 veſtimentiſ omnibus nudare: tum vero illam repente cum
 impetu ſurrexiſſe, latroniſque manus tenuiſſe, & cum grauiſ-
 ſima obiurgatione, ad extremum etiam cõminatam, ſe illum
 numquam dimiſſuram, vt ibidem tabe, ac fatore conice-
 retur. Sec tamen cum ille multis precibus ſupplex inſtaret,
 denique eam obtuliſſe conditionem, ſe ita illam relaxatu-
 ram, ſi ſancte promitteret, ſe quam primum religioſam vi-
 tam ſuſcepturum; quod non modo perlibenter promiſit, ſed
 etiam ita celeriter exequutus eſt, vt à ſepulchro ſtatim ad
 monaſterium ſe recta contulerit, cuius abbas, Ioannes nomi-
 ne, qui hunc excepit, & recenti adhuc factõ, totam rem So-
 phronio narrauit, hoc etiam adiciebat, tam profuſas illius
 fuiſſe ad ſe aduentis lacrymas, vt facile tam euidentis mira-
 culi fidem facerent. Itaque hanc quoque iuſtam, ac veram
 vocationem fuiſſe exitus declarauit, tam bonus tamque ſa-
 lutariſ. Quid vero de iis dicemus, qui moleſtiſ, aut calami-
 tatiſ domeſticiſ, aut morbo, aut offenſione vel in re, vel in
 fama accepta, aut aliſ grauiſ incommodiſ, animum ad re-
 ligionem appulerunt? Vulgus quidem ita de hiſ omnibus lo-
 qui ſolet, quaſi non diuino inſtinctu, ſed deſperatione id fa-
 ciant. Verum inſipienter loquitur. vident enim quod foriſ
 eſt, interiorem autem Dei gratiam non vident. Ita igitur
 cogitandum eſt, nec paupertatẽ, nec morbum, nec vllam hu-
 ius mundi acerbitatem tantam vim habere, vt aliquem à ſe-
 culo auellere, & ad hunc ſtatum allicere valeat. Quod ſi quis
 id faciat, & eo fine, & modo faciat, quo debet, intelligendum
 eſt, Dei ſapientiam exteriuſ quidem illud quaſi inſtrumen-
 tum adhibere, dum, vt hominem à rebus temporalibuſ ab-
 ſtrahat, ipſaſ reſ multo felle aſpergit, intus autem lucem
 ſuam, & veritatem ſuam emittere, quæ eum de illo ſtatu de-
 ducat, & adducant in montem ſanctum ſuum, & in taberna-
 cula ſua. Quod ita eſſe probari poteſt hoc euidenti argu-
 mento. Etenim quam multi & ſunt, & ſemper fuerunt in

In prato
 Limon.
 cap. 78.

- eadem paupertate, in iisdem morbis, iisdemque calamitatibus, qui tamen nullam unquam de religione cogitationem susceperunt, & potius seculum obstinatius sunt amplexi? Certe ergo ex eodem naufragio illi non emerferunt, hi vero emerferunt, nisi quia à Deo adiuti, eiusque manu extrahi sunt.
- Epi. 34.* Intellexit hoc Hieronymus, qui Iulianum longa, & dispersa epistola ad seculi contemptum impellens, hoc quoque inter cætera affert. Cum enim ille duas filias, iunctis pene funeribus, & insuper uxorem amisisset, præterea multa rei familiaris dâna & hostiû incurfione accepisset, hæc omnia Hieronymus eo refert, ut illum à Deo commoneri dicat, & quem modum scriptum est de Israël, plagis, & doloribus eruditum. Quin etiam Macharius in homilia quadam hoc sæpe evenire affirmat, ut Deus ærumnis, ac tribulationibus hominem exagitet, ut is qui nimirum terrenis rebus animo, ac desiderio inhaeret, cum omnia sibi infeliciter succedere videt, ita secum ratiocinari incipiat: Quandoquidem non possum in mundo consequi quæ volebâ, ecce mundum relinquo, & ad Deum rado, ut ei vni serviam: itaque fiat ut gratias deinde agat de adversa fortuna, quoniâ eius occasione impulsus sit ad suavissimum Dei famulatû. Ac Cassianus quoque cum tria vocationis genera commemorat, hoc postremo loco ponit, cum vel bonorum amissione, vel carorum morte, vel aliis eiusmodi casibus ad Dominum Deum, quæ sequi in rerum prosperitate consuepsimus, saltem inuiti compellimur, ut Hebræi illi, de quibus in psalmo scriptum est, Cum occideret eos quærebant eum, & reuertebantur, & diluculo, id est, impigre, ac celeriter reuertebant ad eum. Addit etiam, licet hic modus vocationis infinitus videatur, in eo tamen perfectos homines, & spiritu frequentissimos exitisse, illis; nihilo inferiores, qui optimo principio Dei seruitutem aggressi, reliquam vitam cum laude exegerunt. Optime vero Climachus, qui hunc quoque Dominum morem esse ait, ut interdum homines bono dolo capiat, & in suam salutem deceptos inducat. eius hæc verba sunt. Non contemnamus, inquit, quosdam mundo renunciantes sine sapientis deliberatione, quia spiritus quandoque pie decipit animas. Sæpe enim talis renunciatio meliori fine terminatur, quam illa, quæ fuit deliberata, sicut semen cadens de manu agricolæ ubi non vult, vberius interdum germinat, quam de industria seminatum. Vidi quosdam ad monasterium euntes non sancta intentione, sed necessitate coactos, qui deinde fuerunt capti à multa sapientia Abbatis, & placida conversatione

fatione monachorum. Hi postmodum receperunt à Deo lumen gratiæ, & peruenierunt ad altum statum. Ita Climachus, Relat vltima regula de dignoscendis, ac iudicandis inter se religiosi ordinibus. Nam hoc quoque necessarium est, & in eo peracti iudicio opus est. Etenim cum in religione complectenda, vt antea diximus, in vniuersum quidem errari non possit, tamen in hoc, vel illo ordine complectendo, tum nos errare, tum demon multas nobis tenebras offundere potest. Sæpe enim perfectionis desiderio flagrantes eo flectit, vbi perfectio minime vigeat, vt illorum desideria euanescant, sæpe etiam præpostero quodam seruore inflammat, vt plus oneris suscipiant, quam corporis vires ferre queant; & in summa ad hoc omnes eius insidiæ nituntur, vt modo ad nimium, modum ad parum impellat. Quare ne in instituti quo. ue defectu vllus error contingat, duo sunt videnda, primum vt sit ipsum quam maxime perfectum, deinde vt perfectè, & exactè seruetur. Nam licet aliqua familia sanctissimas habeat constitutiones, ac decreta, si deinde eis non pareant, vel pauci pareant, id quidem parum prodest, nec debet vllus ita sibi confidere, vt se multitudini resistere posse speret, & cæteris errantibus rectam viam tenere. Itaque non tam illud videndum, quis sit antiquior ordo, aut etiam ob res olim gestas, vel ob antiquos patres nobilior, & clarior, sed quis in presenti sanctior, ac regularum suarum obseruantior, & præsertim illius primæui spiritus, quo quisque ordo fundatus, ac ceptus est. Cuius si signa aliqua, ac veluti indicia querantur, hæc esse poterunt. Primum, si rerum omnium communitas exactè seruetur, nemo vel pecuniam, vel aliud quicquam proprium teneat. Alterum, si floreat caritas, & cõcordia, nulla sint iurgia, aut contentiones, animorúmque dissidia. Tertium, si procul absit ambitio, & honorum affectatio, potiusque hæc munera in speciem honorifica declinentur. Quartum, obedientia in superiores incorrupta seruetur, neque vllæ in ea exceptiones, aut limitationes introductæ sint. Quintum: si sit quam rarissima cum carnalibus propinquis communicatio, eaque vt debet spiritualis. Denique, si animarum zelus conseruetur, eaque causâ nullus labor, nulla fatigatio defugiatur. Hæc sunt potissima, & maxima. Accedunt deinde alia minora, nec tamen contemnenda, cuiusmodi est, præter cætera, ipsa ordinis amplitudo, si copiosus sit & magnus, multasque in partes diffusus, & multas, ac varias nationes complexus. Sic enim & doctrina, ac pru-

dentia vberior efficitur, & maiora suppetunt ad res gerendas adiumenta, & quo maior hominum copia, eo etiam maior copia bonorum operum, ex quorum mutua communicatione ampliores etiam consequuntur fructus. Idem enim euenit quod in flamma, vt quo maior sit lignorum copia, eo maius confletur incendium, cuius incendij vis in singulis etiam ligna redundet, vt facilius, & celerius, & magis etiam ardeant, quam si separatim quodque arderet. Sed hoc quidem quodcumque est, extrinsecum est: illud essentiam attingit, quod paulo ante dicere ceperam de ipsius instituti perfectione; cuius perfectionis, quoniam in tanta varietate multi sunt gradus, si eorum inter se contentio, & comparatio facienda est, nimirum adhibendus est auctor Beatus Thomas, qui hanc ipsam quaestionem ita dissoluit. Vltima, inquit, rei perfectio in sui finis consequitione posita est.

*Opus. cōt.
imp. reli.
cap. 1.*

Quare ex duobus potissimum spectanda est instituti cuiusque religiosi maior perfectio, primum si finem habeat nobiliorem, deinde si instrumenta ad eum finem consequendum aptiora. Nam quae praestantibus operibus diriguntur, illa etiam praestantiora sunt iudicanda: & quae his operibus efficiendis tum plures, tum efficaciores continent rationes, eadem etiam meliora sunt, & praerferenda. Sed tamen qui nemo potest nouam vitam inchoare, nisi cum veteris vitae poeniteat, & ob hanc causam qualibet religio, per quam scilicet homo nouam vitam aggreditur, quidam poenitentiae status est, ideo tertia quoque comparatio fieri potest in paupertate, & asperitate, ceteroque eiusmodi rigore. Sed tamen priores illae duae comparationes cum religionis natura, & essentia magis coniunctae sunt, atque ex his magis, vel minus perfecta existimanda est; tum quia perfectio vitae magis interiori iustitia, quam in exteriori abstinentia, collocanda est; tum quia haec austeritas maiora bona, & maxime in proximum, impedire potest. Haec fere sanctus Thomas, quae breuiter, & vniuersim dicta, ad vniuersiusque ordinis dignitatem aestimandam facile applicatur.

*Lib. 6. in
lib. regu.
cap. 2.*

Quod autem extremo loco dicit de austeritate, idem confirmari potest auctoritate Gregorij alio loco à nobis ipsis allata, vbi ita dicit, Longe altioris est meriti, propriam voluntatem alienae semper voluntati subicere, quam magnis ieiuniis corpus atterere, aut per compunctionem se in secretiori sacrificio mactare. Verum vt ad beati Thomae regulam

regulam de æstimanda religionum dignitate redeamus, ad eandem regulam pertinet quod alibi ab eodem Doctore scriptum est, primo loco eas collocandas, quæ ad docendum, & prædicandum referuntur; quoniam cum eiusmodi opera ex abundantia contemplationis promanent, vtrumque bonum, tum contemplationis, tum actionis, coniunctum complectuntur. Secundo vero loco eos ordines ponendos, qui solam retinent contemplationem, tertio qui solam actionem. In his autem ipsis generibus, & quasi classibus, præstare illos, qui ad plura diriguntur, & aptiores regulas, ac leges habent, ut si ad proximum iuuandum pluribus, & melioribus adiumentis nitantur; quod idem de aliis dicendum est.

Postremo loco ille quoque quorundam error refellendus est, qui in instituti delectu eos ordines refugiant in quibus propter illustrium hominum copiam, se minus illustres fore putant, eo inclinant, ubi propter doctrinæ, & aliorum eiusmodi bonorum inopiam, se videlicet regnatos sperant. hepta proflus, & stulta ambitio, in ea præsertim re, in qua omnium minime decet. Itaque ad eam explodendam non multis est opus. cum sufficiat indicasse, sed Anselmianum tam insignis viri, auctoritatem afferam, cui ipsi quoque de certo loco ad profitendam vitam monasticam deliberanti, cum duo occurrissent monasteria, Cluniacense, in quo nulla erant literarum studia, & Beccense, quod erat celebri opinione doctrinæ, ab illo quidem retrahebatur, quoniam cum nullam ipse litteris operam dedisset eam omnem perdi videbat, ab hoc vero contra, quia verebatur ne inter tot doctos nullo ipse loco esset. Et ille quidem hæc secum eo tempore, quo, ut ipsemet postea hæc narrans, confiteri solebat, nondum esset edomitus, nondum in eo vigeret mundi contemptus. Sed tamen in se reuersus, Quid, inquit, an monachum esse, est aliis præponi velle, & honorem querere ac nominis celebritatem? Illum ergo potius locum delige ubi omnibus propter Deum postponaris, ubi obscurus, omniumque infimus iacens. Hoc igitur consilio, quod erat à diuino spiritu, Beccensem prætulit familiam, sed alio quam ipse putarat euentu. Nam inter doctos esse non modo nihil offecit eius doctrinæ, sed hoc insuper contulit, ut doctior ipse effectus, multo magis enituerit, quam in ipso seculo; quod omnibus fere euenire solet.

EXpositis iam religioſe vitæ tantis opibus, tantisque utilitatibus, & commodis, perſpecta etiam tam excellenti eius dignitate, ac ſplendore, non ſolum in Dei oculis, ſed hominum quoque ac demum adiuncta tanta ſuauiſſimate, & voluptate, quantâ nulla omnino terrena habere poſſit, videamus nunc quid hæc omnia in eius animo efficere debeant, qui tot tamque ingentium bonorum participem ſe effectum videat, idque à Deo, qui ſolus huius muneris auctor eſt. Etenim ſi vel ſola utilitas, aut in ſolo utilitatis genere vnum duntaxat beneficium, vnumve lucrum magni æſtimari deberet, præſertim æternum, quid erunt tam innumerabiles utilitates, quid erit cum his utilitatibus addentur etiam illæ tot cauſæ ampliffimæ, ac veriſſimæ dignitatis, denique coniuncta etiam tanta ſolatorum, gaudiorumque copia? Videtur enim dominus Deus feciſſe in hoc tanto opere gratiæ idem, quod in præcipuis naturæ operibus, ſive quæ ad cuiuſque indiuidui, ſive quæ ad generis conſervationem pertinerent, vt in ijs præter neceſſitatem, magnam quoque voluptatis illecebram permiſceret, vt in tali munere natura numquam ceſſaret. Sic enim hanc viuendi formulam tam ſalutarem inſtituit, vt etiam ſi auſterior, amariorque eſſet, tamen vt medicina, propter ingentes fructus valde ſit appetenda: & rurfus eam tantis condiuit lætitijs, vt etiam ſi non adeo fructuoſa eſſet, tamen propter vnam dulcedinem maxime amanda, & omnibus mortalibus rebus antefeſtenda ſit. Quæ cum ita eſſe totis his tribus demonſtratum ſit, quo tandem animo à nobis viciffim tanta, & tam ſalubris res excipienda, ac fruenda erit? Mihi quidem tria præcipue poſtulari videntur, quæ multa deinde alia comprehendunt, primum gratia pro tanto beneficio, deinde ſtudium perfectionis quotidie augendæ, denique accuratiſſima, & exactiſſima cuſtodia tam diuicis, tamque pleni theſauri. Primum igitur, vt dixi, beneficij magnitudo animum à nobis poſtulat quam gratiſſimum. Nam ſi in leui quouis munere, quod homo ab homine accipiat, rutiſſimi videatur, ita accipere, vt non aliqua gratiarum actio reddatur, quanto magis in re tanto maiori, ac diuiniore, quæ à Deo accipitur, cuius ea eſt dignitas, vt minimum quiduis ab eo acceptum.

tum, maximum videri debeat: Sed in hoc animo, quem dixi, grato, multa insunt. Inest enim cognitio, inest memoria, deinde amor, ac benevolentia, denique etiam gaudium, & quidem perpetuum. Nam nisi cognoscas, & intelligas, quod datum est, ingratus sis: si autem cognoscas, sed cito obliuiscaris, tamen us ingratus. Quod si cognoscas, & memineras, necessario summam in Deum caritatem incendi oportet, quoniam non potest non amari, qui tam bonus, & nobis ipsis tam bonus percipitur. Et qui illius liberalitate ita se diuitem, & ornatum videt, non potest non gaudere, & magnopere lætari. Sed quoniam hæc omnia ex illo fonte procedunt, si quam grande sit beneficium perpendamus, ita omnino cogitandum, itaque apud nos statuendum est, hoc summum esse, & maximum, quod à Deo in hac vita accipere homo possit. Quid enim amplius exoptat? an honores, an opes, aut doctrinam, aut dicendi copiam, vel etiam totius orbis imperium, ac possessionem? At hæc quæcunque sunt, temporalia sunt, & ideo parua, & caduca. Illa vere magna, quæ apud Deum magna sunt, vt sunt spiritualia. Ex his autem spiritualibus, quæ virtus, aut quod bonum est, quod non congestum sit in statum religiosum, vt qui eum teneat, omnia simul teneat? Hoc enim illud est quod Bernardus quodam sermone adeo commendat. Et prius quidem, inquit, te cum ceteris, & inter cetera creauit, non sine magna prærogatiua dignitatis. post hæc vehementissimo tui amore inflammata maiestas illa redemit te. Numquid verbi facilitate? Non, sed triginta annis operatus est salutem tuam in medio terræ, affixus cruci, adiectus morti, ludibrijs deputatus. Adiecit autem erga nos speciale quoddam, quod de lata nos, & spatiosa via, quæ ducit ad mortem, digito suo traxit, & posuit in concilio iustorum & congregatione. Quid ultra debuit facere, quod non fecit? Cuius vel laxum pectus tanta, & talia à tanto, & tali collata beneficiorum multitudo non emolliat? Recte igitur Bernardus, qui a religiosis memoriam tantorum munerum, eamque gratam, & caritate inflammata, postulat. Cogitemus quam Deus memoriam suorum beneficiorum à veteribus illis Iudæis exigebat, quibus ex Ægypti seruitute liberatis, pro tantæ rei monumento paschatis celebritatem tot ritibus, tot ceremonijs consecratam indixit, nec fere vllum insignius beneficium conferebat, cui recolendo certum aliquem in anno, solemnemque diem non destinaret. Nos, igitur, nos quoque de Ægypti, id est, de mundi huius tenebrosi,

*Ser. 2. de
ver. Ap.
Non est
regnum
Dei.*

& laboriosi ergastulo liberati, nos in deserto, vt antea diximus suauissimo manna pasci sumus, nos etiam legem in dispositione angelorum accepimus, nimirum leges scriptas, & Dei voluntatem, quæ quotidie rectorum nostrorum lumine, quasi interprete nobis innotescit. Quanto ergo iustus est, in nobis quoque nostri huius beneficii recordationem iuge, ac perpetuam vigere? Quin etiam vt Deus illorum, que attingi, veterum beneficiorum commemorationem non cuius temporis, sed diebus festis illigauit, tamquam hoc indicans, eam commemorationem festiuam, & cum gaudio agi velle, sic in nobis etiam oportet hanc vocationis nostræ cognitionem semper hilarem, ac lætam, & omni iucunditate plenam esse. Quid enim est, quod religiosum contristare possit, si suam norit felicitatem? Etenim quicquid est incommodi, quod ei contingere possit, nihil est, si comparetur cum ijs gaudijs, quibus hic itatus refertus est. Cum Anna sterilitatem suam lugeret, sic eam Helcana vir eius consolatus est, Anna cur flet? & quamobrem affligitur cor tuum? Nunquid non ego melior sum tibi, quam decem filij? Hoc igitur si homo homini dicebat, multo magis poterit Deus, qui si possideatur, vt certe in religione possidetur, pluris est vnus, quam res omnes creata, isque vnus omnium rerum amissionem abunde compensat. Itaque ex hoc etiam illa animi altitudo enascitur, qui cum omnia abiecerit, eamque ob causam omnia contemplerit, & contemnat, nihil deinde vel tam pulchrum in terris esse potest, cuius amore illiciat, vel tam durum, cuius metu terretur. Itaque hoc primum sit, si vere esse volumus, qui debemus, & quos Deus esse voluit, numquam nos in gratijs Deo agendis defatigari oportere, & quoniam nec agere pro dignitate, ac ne habere quidem licet habendas tamen esse, quantas maximas animorum nostrorum imbecillitas capere potest, & hoc saltem agnoscendum, & confitendum, ita nos celestis huius muneris amplitudine superari, vt ne cogitanda quidem gratia pares esse valeamus.

Sed hæc quidem tanti beneficii æstimatio, si vera sit, illud quoque aliorum, quod supra attingimus, in nobis efficiet, vt summa quadam, ac perpetua perfectionis adipiscendæ cupiditate ardeamus, idque ita, vt eo semper omnis nostra cogitatio, & vires omnes conuertantur. Primum enim hoc à nobis postulat Deus, cuius voluntas est sanctificatio nostra, postulat etiam ille eius amor, qui cum in nos adeo effusus, ac profusus fuerit, nullo alio modo ei cumulati⁹ respondere possumus.

quam

1. Reg. 1.

quam amando, & ira nos ornādo, vt ab eo quū maxime amari mereamur. Deinde postulat & status, in quo sum⁹, qui nihil aliud est, quam virtutis, ac perfectionis professio. Itaque vt in militia turpe est, esse ignauum, aut in schola, esse indoctum, idē homines sibi probo ducunt, ita in schola, vbi vnū hoc viget pietatis, ac sanctitatis studium, turpe est esse imperfectum, aut tepidum: quod Dominus in Apocalypsi exprobat. Denique sunt etiam duo illi stimuli ad omnes religiosos excitandos aptissimi: primum quod quicquid à nobis toto hoc volumine vel vtilitatum, vel etiam voluptatum tam ingentiū descriptum est, inest illud quidem, plus etiam, quam à nobis describi potuit, in religioso statu, sed ita, vt tamquam aurū, quod in terrā venis lateat, aliquo studio, & industria erudendum sit. Quis enim est ille ager, qui, vt valde ferax sit, ac fertilis, vllum tamen fructum afferat, nisi scindatur, feratur, & omnis reliqua cultura adhibeatur? Sic igitur istae religionis opes, & commoda, et si per se adeo magna sunt, enim tamen animum requirunt qui ea norit, & magni aestimet, & quod hinc sequitur, ijs auide vtatur, & pro ijs quotidie augendis laboret. Alter stimulus est facultas ipsa, & commoditas huius perfectionis consequenda, omnibus videlicet detractis impedimentis, omnibus contra additis adiumentis, tanta interioris gratiae copia, tāto influxu ecclestium munerum, vt nisi perfecti, & sancti simus, nihil nobis praeter nos ipsos defuisse videatur. Itaque ad nos pertinet illud Apostoli dictum, quod dicto vtrumque nobis ante oculos ponitur, & magna, si hoc faciamus, felicitas, & si nō faciamus, summa miseria. Terra, inquit, saepe venientem super se bibens imbrē (vbi autem frequentius pluunt isti ecclestes imbres, quā in religione?) & germinans herbā opportunā illis, à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo: proferens autem spinas, & tribulos, reproba est, & maledictio proxima, cuius consummatio in combustionem. Sed auertet Dominus maledictum hoc à nobis, ac potius vberem gratiam dabit, vt, quod idem Apostolus alibi hortatur, quoniam eramus aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino, sicut filij lucis ambulemus, fructūsque lucis edamus in omni bonitate, & iusticia, & veritate.

Restat tertium, quod diximus, vt omne nostrum studium, omnis diligentia, omniūque cura defigatur in tam ingenti bono retinendo. Neque vero hoc vlla confirmatione indiget. Sequitur enim ex ipsa tam magni boni noticia, nam qui id semel cognouit, citius mortem millies oppetat, quam id

Ep. xii.

dimittat, aut id ab aliquo sibi eripi patiatur. Et in summa nihil omnibus religiosis ita horribile, aut luctuosum, nihil tam formidandum, & execrabile videri debet, quam excidere tali statu, exui tantis bonis, & quasi Adamum de paradiso eijci. Id enim nihil aliud est, quam, ut ait sanctus Bernardus, rursus in naufragium, vnde nudi euaserant, reuocari, rursus in ignem, vnde vix semiuusti exierant, relabi, rursus in latrones, à quibus semiuuii relictii fuerant, sed miserante Domino iam conualuerant, recidere: & militem Christi prope iam rapto cælo triumphantem, ab ipso iam introitu gloriæ, tanquam canem ad vomitum, tanquam suem ad lutum redire.

Ses. 35.

Cant.

Itaque recte etiam idem Bernardus id quod quasi imitando Sponsæ dicitur, Egredere, & abi, sic intelligit, vt nihil validius, & efficacius ad terrendum, religiosæ animæ à Deo dici possit. Quod & tu, inquit, aduertere potes, si bene attendas, vnde, quo egredi iubeatur. Vnde enim, quo putas, nisi de spiritu ad carnem, de bonis animi ad seculi desideria, de interna requie mentis ad seculi strepitum, & inquietudinem curarum exteriorum, in quibus omnibus non est nisi labor, & afflictio spiritus? Quæ enim anima semel à Domino didicit, & accepit intrare ad se ipsam, & in intus suis Dei præsentiam suspirare, talis, inquam, anima, nescio an vel ipsam gehennam ad tempus experiri horribilius, poenaliusue ducat, quam post spiritualis studij huius gustatam semel suauitatem, exire denuo ad illecebras, vel potius molestias carnis, sensuumque inexplebilem repetere curiositatem. Hæc Bernardus, quæ eadem dicunt vno consensu omnes spirituales auctores. Etenim vt qui ex aliquo loco præceps cadit, quo is locus, vnde cadit, altior fuerit eo grauius colliditur, ita qui ex religioso statu, qui sine dubio editus est, & arduus præcipit, eum necesse est totum frangi, eiúsque omnes animæ vires conuelli, comminui, ac dissipari. Hoc enim est sal illud infatuatum, quod sapore amisso, quem & sibi, & alijs condiendis acceperat, ad nihilum valet vitra, ideoque nihil restat aliud, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Iusta omnino, & vera poena, vt quem antea status ipsius dignitas inter alios homines efferebat, ac venerabilem efficiebat, idem eo ornamento detracto, æqualis primum alijs hominibus reddatur, deinde hoc etiam abiectior, quo maior eius culpa, eamque ob causam despiciatur vbiq; hominumque linguis, ac probris tamquam pedibus obteratur. Quid autem faciunt hi, qui breui, ac fluxa huius

Mat. 5.

mundi

mundi voluptate illecti, tantum Dei beneficium sponte deserunt, nisi quod olim improbus, & reprobus Esau, qui primogenita sua vendidit, insuper etiam abiit contemnens, quod ea vendidisset? Quo autem pretio vendidit? Vna lentis scutella. O miserum, & cœcum, qui simul cum esca illa tam vulgari, tamque vili, tam copiosam hereditatem vno momento deorare, paternamque benedictionem, omnia primogenitura perdere in animum induxerit. Verum ille quidem, qui tam hoc parui duxit, venit postea tempus, cum id damnum clamore magno irruens deplorauit, sed sera, atque inani penitentia. Simillime igitur, si seculares religiosis comparentur, sunt quidem utriusque Dei filij, sed hi primogeniti, qui & maiora nunc bona spiritualia in ipso statu acceperunt, & deinde, si statui conuenienter vixerint, maiorem etiam cœlestis illius hereditatis portionem accepturi sunt. Quæ igitur amentia est, tantam spem, tot præsentia, tot futura bona, tot utilitates, & delectationes, denique tam multas, tam magnas benedictiones, quas si alius eripere vellet, vitæ ipsius oppositu tuendæ essent, abijcere, & profundere, propter vnius intelicis, eiusque abiectissimi cibi intemperantem cupiditatem? Quantas vero lacrymas, & quantos luctus in hac vita afferet aliquando illa breuis, ac momentanea delectatio sempiterno dolore empta? Quid autem dicemus de iniuria, quæ Deo fit, cuius pactum violatur, obsequium deseritur, militia repudiatur, cuius familiaritas, & intima consuetudo mundi amicitia, ac rerum caducarum amor aperte posthabetur? Hæc igitur causa est, cur cum maiestas illa aliorum scelerum penas futuro seculo reseruare soleat, hoc tamen scelus præsentibus etiam pœnis, ut plurimum, vindicari videamus, ut scire qui sic labuntur, vel semper miserissimam vitam ducant, vel cito miserissimam mortem obeant: ut ille, quem in fratrum Minorum historijs legimus, annū circiter M C C L X. qui à Satana victus, cum ordinem, & domum deseruisset, sequuti sunt eum fratres duo caritate adacti, ut reditum persuaaderent, quorum is consilia dum obstinatissime reijceret, atrum canem misero illi imminentem viderunt, eoque spectaculo territi exclamare cœperunt, ut caueret à tam informi bestia: is verò eo magis insanienis, habitum exiit, procul abiicit, in fugam se dedit. Ecce autem, paucis confectis passibus, monstrum illud, quod hactenus dum habitum gestaret, nocere non potuerat, potestare tum accepta, in eum insiluit, & ad terram detractum strangulauit, tam subito, ut fratres

In lib.
Scala
coeli.

fratres illi accurrentes, mortuum iam repererint. Atque quidem similia pene innumerabilia in omnibus ordinibus contingere, vt de vno Carthusiano Dionysius integrum suum librum scripserit, plenum eiusmodi casibus funestis, & mirabilibus: & nos si ea modo, quæ in hoc nostro ordine contingere, narrare velimus, iusti voluminis res sit, quod fortasse aliquando conficietur. Liber tamen pauca attingere non antiqua, sed recentissima, nempe à bienntio, aut paulo amplius. Primum enim hoc constat, cum duo Societatem nostram reliquissent, in qua quandiu vixerant, alterum paulo post aliquot plagis occisum esse, alterum robustissimum, & integerrimum, in ipso iuuentutis flore, febri extinctum, in cuius cadaver, cum efferreretur, quidam item è nostris incidens, quem eo ipso tempore demon ad defectionem sollicitabat, ita est exterritus, vt statim omni tentatione abiecta, in religionis cursu confirmatus sit. Tertius etiam nouitius à propatore seductus, post dies paucissimos, quos, vt excecatus, in popinis, & comotationibus, & in omni licentia egerat, cum inter alios multos vna cum suo seductore ad manus cum inimicis venisset, in tanta gladiatorum euagatione, hi duo soli vulnus acceperunt, quod initio quidem, vt videbatur, leuissimam, postea tamen ita inerudit, vt vtrumque extiterit, & quidem eodem die, sed non eodem euentu. Nam qui vocationem reliquerat, vtpote nocentior, subito vocem ac sensum perdidit, itaque mortuus est, vt neque confessione expiari, qua sane indigebat, nec alijs sacramentis muniri potuerit. Ac eodem pene tempore alius in media iuuentute validis febribus contumptus, quamquam sacramentis omnibus acceptis, vociferari tamen non cessauit, se damnatum esse, à quibus clamoribus nullius adhortatione deduci potuit. Fœdus verò, & miserius alter, qui non toto anno post hunc nostrum ordinem desertum exacto, plumbea glande traiectus interiit. Nec minus miserabile quod sacerdoti contigit, qui cum in eadem esset causa, à suo ipsius villico propter zelotypas quasdam suspiciones ligone mactatus est, & alteri, qui in insaniam versus in communem cisternam se proiecit, ex qua post biduum casu extractus, & agnitus, totam eam ciuitatem consternauit, nemine dubitante, quin illi euenisset ob vocationem relictam. Denique eodem fere tempore alius quoque, qui à Societate hac nostra adhuc quidem nouitius detecerat, ita deinde flagitijs mergi coepit, vt ad extremum infami supplicio sit affectus, quo cum de-

cedens

cedens
multa e
radicum
esse cur
que p
omne
lam no
nia ad
citus r
quentes
lo ngior
valent a
dixi, ini
festibus

Quo
peccatur
oblig
te refer
in vit, L
trahere

Deo, cui
vberius
partu ar
is line t
homines
dedider

parare r
conoxi
fredos in
liberit se

lari est c
Deo con
terate
carnali
hensa si
iunxerit
leque r

corporis
sunt, au
ligiofor
vinculu
is cum l

cendus esset, post peractam cuidam nostro confessionem,
 multa etiam addidit in dolore, se ipsum inculpans, quod Pa-
 radisum hunc (sic enim appellabat) reliquisset; sibi que visum
 esse cum religiosam vestem exiit, Christum exiisse, simul-
 que peccatis omnibus ianuam in se patefecisse. Atque hi
 omnes quos dixi, ita recentes, & noti sunt, vt hanc ob cau-
 sam nominibus ipsis parcendum putem, ne mortuis infam-
 ia addatur. Itaque quid ex aliorum scriptis tristes horum
 casus reperamus, cum ante oculos habeamus adeo fre-
 quentes, & adeo horribiles? Alios enim sponte omitto, ne
 longior sim in tam luctuoso argumento. Multum tamen hæc
 valent ad hoc ostendendum, quantopere Deus ista, quam
 dixi, iniuria offendatur, & irretetur, quando eam tam præ-
 sentibus, tamque atrocibus pœnis viciscitur.

Quod tamen non mirabimur, si cogitemus quantum sit
 peccatum, Dei seruitutem deserere, cui etiam sacramento
 obligatus, vt ad seculi vanitatem, & ad mundi seruitutem
 te referas, de quo peccato præclare Basilus, *Qui se ipsum*,
Deo semel deuouit, hic si deinde ad aliud vitæ genus
 transierit, sacrilegij scelere se se obstrinxit, quippe qui se ipsum
 Deo, cui se consecrauerat, subterfurasus sit. Idemq; alio loco
 vberius. Illud, inquit, certissime tenendum est, cum qui semel
 spiritualis fratrum societatis coniunctione se deuinxerit, ab
 his sine scelere abscindere se, & segregare non posse. Si enim
 homines vbi se semel in coniunctionem fragilis huius vitæ
 dederunt, ab ea se amplius præter inita inter se fœdera se-
 parare nequeunt (alioquin qui id facit, is statutis pœnis sit
 obnoxius) sine dubio multo magis qui spiritualis conuictus
 fœdus inierit, cum ea vno indissolubilis sit, & perpetua, non
 licebit se iungere se, ac præcidere ab ijs quibuscum vnum ve-
 lum est corpus effectus. Alioquin si hoc facit, grauissime se à
 Deo constitutis supplicijs addicit. Si enim mulier ad viri so-
 cietatem matrimonij lege prouecta, & vna cum eo copula-
 tamali coniuncta, morte multatur, si fidem sefellisse depre-
 hensa sit, quanto is magis subiacebit grauiori pœnæ, si se ab-
 iuxerit, qui spirituali communionem copulatus sit, teste, atq;
 sequenti ipso spiritu sancto? Quemadmodum igitur mœbra
 corporis naturæ vinculo colligata à corpore auelli non pos-
 sunt, aut si auellantur, mori necesse est, sic monachus, qui re-
 ligiosorum fratrum corpori iunctus est, & firmiore quam sit
 vinculum naturæ, tenetur compage, nempe ex pacto, quod
 is cum spiritu sancto contraxit, nullo modo putandus est, ab

*Re. sup.**cap. 14.**Cō. mon.**cap. 22.*

ijs se posse diuellere, quibuscum copulatus sit: quod si id faciat, & animæ vitam amittit & vna cum ea gratiam spiritus sancti, utpote qui initium ipso auctore fœdus violauit. Hæc Basilii, & plura alia, inter quæ illud notabile. Quamobrem qui eiusmodi estis veritatis ipsius iudicio damnatus habendus est, quippe qui magnam scandalorum segetem multam præbeat, peruersoque exemplo alios ad sui imitationem infligit. Hæres sit illius horreni Væ, expeditque ei vt suspendatur mola asinaria circa collum eius, & demergatur in profundum maris. Is enim animus, qui semel in defectiorem hanc se præcipitavit, omni vitiorum genere cumulatur, intemperantia, auaritia, edacitate, falsitate, omni que morum peruersitate, & denique extremis malis infixus in profundum nequitiae præceps abit. Ecce quod supra diximus, qui et tam alto statu cadat, necesse esse, vt omnibus quasi animæ membris collidatur, ex quo fiat, vt in omnia vitia prorumpat quod confirmat hoc loco Basiliius. Idem etiam grauissimis verbis confirmat Augustinus: Simpliciter, inquit, fateor coram domino Deo nostro, qui testis est super animam meam, ex quo Deo seruire cœpi, quomodo difficile sum expertus meliores, quam qui in monasterijs profecerunt, ita non sum expertus peiores, quam qui in monasterijs ceciderunt, ita hinc arbitrer in Apocalypsi scriptum, iustus iustior fiat, & fordidus sordescat adhuc. Hanc eandem generalem cladem omnium spiritualium bonorum, nec spiritualium modo, sed temporalium quoque, describit etiam luculente B. Ephraem sermone quodam. Sic enim ait. Si post renunciationem, & abdicationem vitæ, in virtutis stadio claudicare quis inceperit, & sensim à recta via resiliere, oculosque retrorsum conuertere, hic & in vita præsentis erit exemplo, & post hanc vitam regno cœlorum priuatus, indignum se ipsum sanctorum choro reddet. Quin & parentibus ipsis eius ignauiam in confusionem erit: amici dolore concident, & inimici gaudebunt super illius desidia, atque ruina. Propinqui, & affines mortem illi imprecabuntur, quod terrenis exutus, cælestia non apprehenderit, & sub prætextu pietatis diaboli iugum subierit. Deplorant parentes damna animæ illius. Hic autem, qui corde seductus est, & vias suas corrumpit, abiecta pietate, impudentiam induit, & turpiter agere non erubescit. Neque enim homines veretur, neque Dei indignationem animi expendit. Et quemadmodum impius cum in profundum malorum venerit, contemnit, ita & hic in tantam temeritatem impingetur.

Ep. 137.

Apo. 22.

Quin-
cipit, Non
deceteos.

Prov. 18.

impin
vnu
pretij
rudis
nor
enim
ipsum
verat
mulor
qui ex
plecte
diose
ducit
rius q
nem
quo
anim
Culpa
iudici
cum e
rouer
qua in
dignu
sidera
numm
natio
in qua
est, qu
tuus v
post n
tat? O
obliu
lares
loca, i
intelle
nus ef
tionem
ad du
ma d
digni
deter
rum

impingens, nequaquam terretur, sed instar illius qui vendidit
 vniuersam suam substantiam, vendensq; stolam suam magni
 pretij, deniq; furore incitatus eam impleuit assumentis panni
 rudis, ac sordidi; qua si vteretur, non amplius in laudem, & ho-
 norem, sed in sublannationem, & improprium vteretur. Quis
 enim non irideat aspiciens eum, qui heri in monasterio se
 ipsam ad ministeriũ fratrum in vnum habitantium praeci-
 nerat ad imitationem Domini nostri Iesu Christi, hodie fam-
 ulorum comitatu stipatum? Aut quis eum non reprehēdat,
 qui externo die sponte omnia temporalia abiecit, inopiã
 amplectens, hodie autē assidet in iudicijs, & quæ damnarat, stu-
 diose reuocat, suãque mentem à cœlestibus ad terrena tra-
 ducit? Hæc & plura alia in hanc sententiã B. Ephren. Grego-
 rius quoq; in epistola ad Venantiũ desertorem, atque erro-
 nem, multa de huius criminis grauitate, & hæc præfertim, In
 quo, inquit, habitu fueris recolis, & supernæ distinctionis
 adiuuersione postposita, ad quid sis deuolutus agnosce.
 Culpam ergo tuam pensa, dum vacat: Distinctionem futuri
 iudicij, dum vales, exhorresce, ne tunc illam amaram sentias,
 cum eam iam nullis fletibus euadas. Ananias Deo pecunias
 vouerat, quas post, diabolica victus persuasione, subtraxit. Sed
 qua morte multatus est, sapias. Si ille igitur mortis periculo
 dignus fuit, qui eos, quos dederat, nummos Deo abstulit, cõ-
 sidera quanto periculo in diuino iudicio dignus erit, qui non
 nummos, sed temetipsum omnipotenti Deo, cui te sub mo-
 nastico habitu deuoueras, subtraxisti. Bene etiam Cælatius
 in quadã homilia ad monachos suos, Quid, inquit, grauius
 est, quam vt subito eradiceris de loco, ad quem te Dominus
 tuus vocauerat, in quo te primum illuminauerat, in quem te
 post mala seculi, quasi ad portũ de graui tempestate induxe-
 rat? Oblivisci subito fraternitatis, societatis, & consolationis,
 obliuisci loci illius, in quo primum pristinũ habitum, & secu-
 lares mores exueras? Aues ipsæ diligunt nidos suos, amãt ferẽ
 loca, in quibus nutritæ sunt, amant cubilia, & pascua. Et tu
 intellectu præditus, ratione munitus, ita interdũ sensu alie-
 nus efficeris, vt præferas Dei beneficijs voluntates, vel inten-
 tiones tuas, & sequaris proprias cogitationes, quæ quãlibet
 ad duos labores, quãlibet ad salutis naufragia, atque ani-
 mæ detrimenta te rapiant, totum hoc, præ nimia cordis in-
 dignitate, non sentis. Chrysostomus etiam longam, & valde
 delictam epistolam scribit de eodẽ argumento ad Theodo-
 rum monachum lapsum, cuius quam lugubre est ipsum ini-
 rium?

Mat. 9.

Mat. 2.

Lib. 1.

Ep. 33.

Hom. 3.
ad mon.

tium? Quis dabit, inquit, capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & cetera, quæ cum magno dolore prolequitur. Deinde illa, Tu reiecto Domini mandato, & Domini tam mansueti, tamque humilis, atrox imperium sustines tyranni, qui nostram salutem sine vlla humanitate oppugnat. Tu suavi iugo dissipato, leuique onere abiecto, illorum vice, ferreis vinculis collum inferuisti, quodque amplius est, lapidem molarem ad tuam ipsius ceruicem vltro appendisti. Vbi igitur subites, qui animam tuam miserissimam intam vastum pelagus demersisti, & in eam te necessitatem induxisti, quæ te deuiceps magis, ac magis semper in profundum cogit? Mulier in euangelio quando drachmam inuenit, vicinas conuocauit participes lætitiæ, dicens, Congratulamini mihi. At ego amicos conuocans ob causam plane contrariam, dicam illis, Lugece mecum, ploratum assumite, & biterque exclamate. maximam enim iacturam fecimus, non auri, aut argenti, aut lapidum pretiosorum, sed eius, qui omnibus istis pretiosior est, qui nobis cum hoc mare magnum, & vastissimum nauigans, nescio quo modo excussus ad profundum perditionis peruenit. Bernardus vero in eandem sententia grauissime, & certe non illi, qui ad seculum, sed qui ad laxiorem religionem idque impetrata Pontificis facultate transfulerat, O insensate puer, quis te fascino non soluere vota tua, quæ distinxerunt labia tua? Et quid tibi frustra quæpiam blanditur de absolute apostolica, cuius conscientia diuina ligatâ tenet sententia? Nemo, inquit, mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei. Attende cor tuum, discute intentionem, consule veritatē, tua tibi conscientia respondeat, cur abieris, cur ordinem tuum, cur fratres, cur locum deserueris. Si vt actius, vt rectius, vt perfectius viueres, securus esto, quia non retro aspexisti. Sin alias, noli altum sapere, sed time. Hæc Bernardus epistola illa, quæ inter scribendum tam insigni miraculo nobilitata est. Hæc vero eius dicta eo etiam maius pondus habent, quod vt modo dixi, is quem tam vehementer accusat, non ad secularem statum redierat, sed ad perfectionis statum minorem descenderat; & tamen hoc ipsum vir tantus, Deique lumine plenus non dubitat ita damnare quasi sit retro aspicere. Quod idem alia epistola de hoc ipso interrogatus, non tam suis, quam B. Gregorij verbis, sane præter suum morem, confirmat. Sic enim scribit. Sanctus Papa Gregorius in libro pastoralis, Quisquis bonum maius subire, inquit, proposuit, bonum

Ep. 1.

Luc. 9.

Epi. 94.

*3. Part.
past. cap.
28.*

minus
subiit
manu
color
trō r
retore
Sunt r
aque
lora q
carper
Hi nin
nitate
nardus
sictant
euiden
perfe
citur,
tum re
per tex
reperat
puram
que no
ibi viu
tum pl
vnus lu
conque
patet p
mentem
nullis d
xum e
quom
cata a
stare re
iunctur
illam n
puli illi
Multi
non am
idem B
idque i
nant, l
sua per

minus, quod potuit, sibi illicitum fecit. Ad quod probandum subiicit testimonium de Euangelio, dicens; Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro aptus est regno caelorum. Et insert. Qui igitur fortiori studio intenderat, retro respicere conuincitur, si relictis amplioribus ad minima retorquetur. Item ipse in homilia tertia super Ezechielem, Sunt nonnulli qui bona quidem, quæ nouerunt, operantur, atque hæc operantes, meliora deliberant, sed retractantes, meliora quæ deliberauerant, immutat. Et quidõ bona agunt, quæ operantur, sed à melioribus, quæ deliberauerant, succumbunt. Hi dimirũ ante humana iudicia stare videntur, sed ante omnipotentis Dei oculos ceciderunt in deliberatione. Hæc Bernardus, seu potius Gregorius, aut simul vterque, vt eo firmiter tantorum hominum coniuncta auctoritas. Ex quibus hoc euidenter intelligitur, si is, qui à perfectiori religione ad imperfectiorem delabitur, scelerate facit, nec euadet Dei iudicium, quanto sceleratius peccet, quæ religione in seculi luctum recidit. Sunt enim qui culpam hanc inconstantia: eo preterito excusant, quod non ideo seculum repetunt, vt vitia repetant, quin potius certum sibi esse, ac deliberatum, semper param, integramque vitam agere, idque sibi ex Dei gratia, quæ nunquam homini desit, despondent: quare non referre sibi viuant, modo bene viuant. Contra quem errorem stultum plane, & exitiabilem multa à nobis dici possent, sed vnus sufficeret Basilius ad eos conuertendos, qui ita ait, *De abd. sec.* *Quicumque Christi signa deserit, propterea quod nihilominus se potest posse virtutem colere, Deo que placere, eum vehementer decipi. Qui enim, inquit, in eo vitæ genere, quod nullis distrahentibus curis vexatur, ideoque minime obnoxium est peccatis, tamen aduersario resistere non potuit, quomodo credibile est, cum in vita illa, in qua multi ad peccata aditus pateant, & quæ sui ipsius arbitrium in sua potestate retineat, aliquid facturum esse, quod cum virtute coniunctum sit. Verum vt hoc quoque concedamus, certe notam illam nunquam effugiet, quod à Christo descuerit, vt discipuli illi, quos aperte diuinus Euangelista notat, cum dicit. Multi autem discipulorum abierunt retro, & iam cum Iesu non ambulabant, dicentes; Durus est hic sermo. Addit deinde idem Basilius multa ad hanc inconstantiam condemnandam, idque in primis, qui se de statione, ac de gradu suo deiici sistant, ludibrio, ac risui omnibus esse, atque vna cum animæ suæ pernicie, multitudini quoque reliquæ scandalum asferre,*

Ioan. 6.

nempe cum occasione plerisque præsentem existimandi Christi seruitutem difficilem, & intolerabilem esse.

Sed satis multa iam contra huius peccati fecunditatem, fortasse etiam nimis multa, ut nimirum in re tristi, & funesta. Quare redeamus potius ad suauem commemorationem eorum bonorum, quæ largissime Deus congescit in hunc statum, quoniam nulla maior, actiôrque exhortatio ad perseverantiam adhiberi potest, quam ut sciamus, & bene cognoscamus hoc donum Dei. Itaque credat unusquisque sibi dictum monitum illud, quod de cælo descendit, Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. Vere enim Dei seruitus coronæ nomen meretur, quod est nomen honoris, & dignitatis, & plane regium. Hanc igitur coronam tenere debemus, ne ullus eam nobis auferat, ad est omnes labores, molestias, omnia aspera proferre, denique ipsam quoque potius vitam amittere, ne eam amittamus, Verum quid melius in hoc genere ad religiosos omnes cohortandos audiri potest, quam illa magni Antonij oratio, qua illum scribit Athanasius ad suos vti soletum? Quæ quoniam tanti viri est, & religiosi omnibus communis, simulque suam eis felicitatem proponit, aptissima nobis visa est, quæ omnem hanc nostram de religione disputationem concluderet. In præsentem, inquit, hac vita æqualia sunt pro rerum commutatione commercia, nec maiora recipit ab emente qui vendit. Promissio autem vitæ sempiternæ vili pretio comparatur. Scriptum

Apoc. 3. est enim, Dies vitæ nostræ septuaginta anni. Quando ergo octoginta, aut centum annos laborantes in Dei opere vixerimus, non pari tempore regnaturi sumus in futuro, sed pro annis prædictis omnia nobis seculorum regna tribuentur. Non terram hæreditabimus, sed cælum: corpus quoque corruptum relinquentes, id ipsum cum incorruptione recipiemus. Ergo filioli non vos aut tædium defatiget, aut vanæ delectet ambitio. Non sunt enim condignæ passionibus huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Nemo cum aspexerit mundum, reliquisse se arbitretur ingentia, quia omnis terra ad infinitatem comparata cælorum, parua atque exigua est. Si ergo nec vniuerso orbirenunciantes, dignum aliquid habitaculis cælestibus compensare possumus consideret se unusquisque, & statim intelliget, paruis thesauris, & parietibus, vel modica auri portione contempta, nec gloriari se debere, quasi magna dimiserit, nec tædere, quasi parua sit recepturus. Ut enim contemnit ali-

Psal. 88. quis vna acquirere concupiscit. Denique sciamus, quod si quis in cælo curat, ad lucra sine iustitia esse factum. Nemo potest cum aratorum laborum. Reo poenitentia diligari. possibile. hoc iudicabit. di est res. Vnde De hac ex etiam ac ut quoniam in eo prehend

Rom. 8. quis vna acquirere concupiscit. Denique sciamus, quod si quis in cælo curat, ad lucra sine iustitia esse factum. Nemo potest cum aratorum laborum. Reo poenitentia diligari. possibile. hoc iudicabit. di est res. Vnde De hac ex etiam ac ut quoniam in eo prehend

quis vna acquirere concupiscit. Denique sciamus, quod si quis in cælo curat, ad lucra sine iustitia esse factum. Nemo potest cum aratorum laborum. Reo poenitentia diligari. possibile. hoc iudicabit. di est res. Vnde De hac ex etiam ac ut quoniam in eo prehend

PO s
P omni
quam de
pere, ne
officio c
autem h
tam qua
dibus ill
stem ha
tore, &
pugna t
pericul
nis ex li

quis

quis unam aream drachmam ac drachmas centum aureas acquirendas, ita etiam qui totius orbis dominium reliquit, centuplum de melioribus præmitis in sublimi sede recipiet. Denique illud perspicere debemus, quod etiam si nostras velimus retinere diuitias, mortis lege ab ipsis diuellemur inuiti. Cur ergo non facimus de necessitate virtutem? cur non ad lucranda regna cælestia vltro relinquimus quod in fine istius vitæ perdendum est? Consideremus Domini nos esse famulos, & seruitutem debere ei, à quo creati sumus. Nemo post tergum respiciens, vxorem Lot imitetur, præsertim cum Dominus dixerit, neminem qui ponat manum super aratrum, & respiciat retrorsum, dignum esse regno cælorum. Respicerè autem retrorsum, nihil aliud est, quam in eo poenitere, quod cœperimus, & mundanis rursus desiderijs obligari. Nolite quæso virtutis nomen pauere tamquam impossibile, nec peregrinum nobis, aut procul positum videatur hoc studium, quod ex nostro, Dei gratia præcedente, pendet arbitrio. Huius operis homini inserta natura est, & eiusmodi est res, quæ nostram tantum modo expectat voluntatem. Vnde Dominus in euangelio ait: Regnum Dei intra vos est. *Luc. 27.* Hæc ex pluribus B. Antonij dictis excerpta sunt, quæ nos etiam accipere, ac meditari debemus, quasi nobis ipsis dicta, ut quoniam sanctum hoc religionis stadium ingressi sumus, ita in eo currere pergamus, ut etiam aliquando feliciter comprehendamus.

Epilogus totius operis ad seculares.

CAPVT XXXVIII.

POSTREMÒ alloquendi sunt nobis etiam seculares, non omnes quidem, sed ij modo qui religionis vocationis aliquam de cælo lucem acceperunt. nam alios, qui nullam acceperunt, nec mouere licet, nec libet mouere, & ad eos in suo officio continendos alia quædam est adhibenda oratio. Quos autem hoc tanto beneficio Dominus dignatus est, ut in eos tamquam in telonio sedentes respiceret, & in eorum cordibus illucescens, terrenis curis, & à communi vita ad cælestem hanc vitam inuitaret, ij tamen & monitore, & hortatore, & adiutore etiam indigent. Magna enim iis instat pugna tum à dæmone hoste externo, tum à carne, quæ eo periculosior est hostis, quo interior. Quam pugnam, quamuis ex suo quisque sensu atque experientia melius cognoscere

24. mo.
cap. 7.

Job. 33.

Epi. 114.

possit, licet tamen Gregorij verbis optime expressam recognoscere. In prima, inquit, conuersionis vice grauis mœro est, cum sua vnusquisq; peccata considerans, curarum secularium vult compedes rumpere, & viam Dei per spatium secularis conuersationis ambulare, desideriorum temporalium graue onus abiicere, & leue iugum Domini libera seruitute portare. Cogitanti enim ista occurrit illa familiaris sua delectatio carnalis, quæ inueterata dudum, quanto cum diutius tenuit, tanto arctius astringit, atq; à se tardius abire permittit. Et, quis ibi mœror, quæ anxietas cordis, quando hinc spiritus vocat, hinc caro reuocat: hinc amor nouæ conuersionis inuitat, hinc vsus vetustæ peruersitatis impugnat; hinc desiderio ad cœlestem patriam flagrat, & hinc in semetipso carnalem concupiscentiam tolerat, quæ cum etiam aliquo modo inuitum delectat? Hæc Gregorius: quæ tamen ne nos præsertim milites exterreant, videnda sunt quæ in his præliis subsidia, & auxilia à Domino suppeditentur, & quam facilis sit victoria. Addit enim. Sed quia diuina gratia nos istis difficultatibus affici non permittit, turpis peccatorum nostrorum vinculis, citius nos ad libertatem nouæ conuersionis consolando perducit, & præcedentem tristitiam subsequens lætitia refouet, ita vt conuersi vnus cuiusque animus eo magis ad votum suum perueniendo gaudeat, quo magis se pro illo meminit laborando doluisse. Fit cordi immensa lætitia, quia ei, quæ desiderat, iam per spem securitatis propinquat; vt recte de hoc dici debeat, Deprecabitur Deum, & placabilis ei erit, & videbit faciem eius in iubilo, vel certe liberabit animam suam ne pergeret in interitum, sed viuam lucem videret. Cum ergo ita sit, vt ait Gregorius, quis hæc certamina timeat, quæ & tam breuia sunt, & in quibus tot sunt parata adiumenta ad vincendum? In primis autem illa est omnino exuenda opinio, quæ has de liberationes vel maxime retardat, vt qui secularia hæc deserit, magnis se bonis orbati putet. Potius enim putare debet, nec illa vera esse bona, & tamen quæcumque sunt, non perdi, sed in aliquid multo melius, & præstantius commutari. Hoc enim est, quod Bernardus Sophiam feminam nobilem, & locupletem admonet, cum ea, mundo relicto, Deo se dicare constitueret. Modica, inquit, transitoria, terrena sunt, quæ despicias: maxima, æterna, cœlestia sunt, quæ appetis. Plus dicam, & vera dicam Tenebras deseris, & lucem ingrederis, de profundo fluctuum emergis ad portum, & de misera seruitute, in felicem libertatem respiras.

& de

& de morte denique transis ad vitam. Siquidem vsque modo tua viuens, non Dei voluntate, tua viuens, non Dei lege, viuens mortua eras. Ambrosius autem ob hanc eandem causam, istam rerum omnium voluntariam priuationem, depositum vocat, quoniam in deposito illud ipsum, quod datur, suo tempore recipitur, idque lucri fit, quod interea in tuto, ac securo loco custodiendum ponitur. Sic enim virgines Deo sacratas alloquitur. Esto, maneant vos damna patrimonij. Nonne caducarum, & fragilium dispendium facultatum futura cœli regna compensant? Quamquam si verbis cœlestibus credimus, nemo est, qui reliquerit domum, aut parentes, aut fratres propter Christi nomē, & non recipiat multo plura in hoc tempore, & in seculo futuro vitam ætēnam. Crede fidem tuam Deo, quæ homini pecuniam credis. Fœnerare Christo. Bonus depositæ spei custos multiplicatis fidei tuæ talentum soluet vsuris. Non fallit veritas, non est circumscriptibilis, non decipit virtus. Hæc autem Ambrosij ratio quantum valeat ad seculum deferendū, declaratum est in B. Laurentio Iustiniano cœlesti quâdam visione. Hic enim cum annum ageret vndeicesimum, qui ætatis flexus lubricus esse solet, ac periculosus, apparuisse ei dicitur Dominus Iesus, virginis specie, cuius splendor solis splendorem facile superaret, vultuque placidissimo hæc ei dixisse, Cur adoleiscens cor tuum effundis, & pacem sectando, te ipsum per multa spargis? Quod quæris, penes me est. Ego, si me sponsam accipere decreueris, pacem hanc certissime polliceor. Ille & tanta pellicuitudine, & tam magnifico promisso delectatus, quæsiuit, quod ei nomen, quod genus esset. Tum illa, Ego sum Dei sapientia, quæ ad homines reformandos humanam formam indui. Quare cum Laurentius se vero eam libentissime accipere respondisset, illa dato osculo, læta, & gaudens, vt videbatur, abcessit. ipse autem non multo post in monasterium ad oblatas nuptias se contulit, in quibus abunde id expertus est quod diximus, non modo nihil se perdidisse, sed multo plura, ac meliora, quam in seculo haberet, acquisisse. Ergo hac opinione sublata, ille quoque timor tollendus est, difficultatum, quæ sint in religiosa disciplina, vt vel ferri nequeant, sintque humana imbecillitate maiores, vel certe si ferantur, vitam efficiant inuicendam, & acerbam. Inanis plane, & puerilis timor. Nam, vt alibi à nobis dictum est, non ita externam faciem, quæ tristior videtur, intueri debemus, quin interiora etiam illa perspiciamus, quæ facile omnem asperitatis

Ep. I.

sensum mitigant, & plane tollunt, immo etiam faciunt, & nihil sit religione dulcius. Nam hoc quoque est vnum Hieronymi argumentum ad Heliodorum. Paupertatem, inquit, times? sed beatos Christus pauperes appellat. Labore terreris? At nemo athleta sine sudoribus coronatur. De cibo cogitas? Sed fides famem non sentit. Super nudam humum metuis exesa ieiunij membra collidere? Sed Deus tecum iacet. Squallidi capitis horret inculta caesaries? Sed caput tuum Christus est.

Quamquam quid rationibus, vel argumentis opus est in re, quae oculis ipsis pateat, cum partim legamus, partim etiam spectemus nos ipsi tot iam exempla eorum, qui seculo abiecto in religioso statu vixerunt, & hodie viuunt, tanta facilitate, tanta etiam alacritate? Num igitur alia ijs corpora, aut alias animas putamus esse, quam nobis? Ergo si illis vigiliae, & ieiunia, si obedientiae iugum, si paupertatis incommoda, si denique labores ceteri adeo leues, adeo etiam iucundi sunt, quae recordia est, vni sibi haec grauias, & intolerabilia fingere? An non eadem illorum natura, idem omnium Deus, nullius personae acceptator, sed omnium pater, omnium adiutor? Hoc illud est, quod Augustinum tantum hominem in ista cogitatione relinquendi omnia mundana, non solum adiuit, sed permouit, ac penitus impulit. Nam, quod scriptum extet, ex omnibus, qui à lata, & spatiosa via, in angustam Christi semitam se conuertere, nullum scimus, qui tam timide, tamque lente eum gradum fecerit, atque Augustinus. Ita enim ipse commemorat, itaque describit suas luctas, haecitationes, difficultates, propter veterum morum habitus adeo nexos, vt nouam illam vitam nimium exhorresceret. Quas tamen difficultates haec, quam diximus, ratione tandem profligauit, cum cogitaret, quam innumerabiles non modo ipsi aequales, sed etiam vel aetate, vel sexu infirmiores, quam ipse, illam eandem vitam tam iucunde tolerarent. Sic enim ait, Apertiebatur ab ea parte, qua intenderam faciem, & quo transire trepidabam. casta dignitas continentiae, serena, & non dissolute hilaris, honeste blandiens, vt venirem, neque dubitarem, & extendens ad me suscipiendum amplectendum pijs manus, plenas gregibus bonorum exemplorum. Ibi tot pueri, & puellae, ibi iuuentus multa, & omnis aetas, & graues viduae, & virgines, & anus, & in omnibus ipsa Continentia nequaquam sterilis, sed fecunda mater filiorum gaudiorum, de marito te Domine. Et irridebat me irrisione exhortatoria, quasi diceret, Tu non poteris

S. Conf.
cap. 11.

poteris quod isti, & istæ? An vero isti, & istæ in semetipsis possunt, ac non domino Deo suo? Quisquis igitur in hac eadem deliberatione versatur, proponat sibi hoc idem Continentiæ, & Religionis schemã ab Augustino depictum, in cuius sinu tot millia virorum, adolescentum, senum, fœminarum etiam, foueantur, qui cum in seculo plerique diuitem, & commodam, ac delicatam quoque vitam ducerent, tanto deinde ardore hanc religiosam paupertatem, & seueriora hæc instituta expetierunt, eodemque ardore in ijs perseuerant. Quem enim hic aspectus non confirmet, aut etiam non moueat, vt se quoque inter tales domini Dei greges, tam illi caros, inferi gaudeat?

Sunt autem alia quoque ad hoc ipsum incitamenta multa, & magna, breuitas huius vitæ, vanitas rerum omnium temporalium, mortis timor, timor gehennæ, spes cœlestium præmiorum, ipsa etiam religiosæ vitæ pulchritudo elucens ex habitu, & incessu, & vita religiosorum qui stimuli modo vnus, modo plures in hominum animis valere solent, & valere debent, vt eos à seculi amore auellant, & ad religionem adducant. In Dominicanorum historijs legimus, virum nobilem, & copiosum, Rolandum nomine, cum festum diem totum solennibus epulis, lusibus, & choræis, & reliqua eius generis vanitate consumpsisset, ipse insuper nouis vestibus ornatus, splendidis, ac sumptuosis, tandem vespere ad se reuersum, ita cogitasse: Hem, vbi nunc est festum, quod egimus; vbi tota huius diei lætitia, quæ iam abiit? Itaque perpendens secum, vt dies ille transierat, sic transituram vitam cum sua felicitate, nihilque permanens, præter pœnitentiam, & dolorem, postero die religionem ingressus est, in qua deinceps multis annis Domino militauit, clarus tum sanctitate, tum etiam doctrina. Ac in eodem quoque ordine, eodem etiam fere tẽpore, illustris fuit: omni item sanctitatis, & doctrinæ laude Petrus Consaluis, cuius conuersioni causam dedit res leuis in speciem, sed quæ ei mundi vanitatem plane ostendit. Nam cum episcopo Valentino nepos esset, & ab eo optima beneficia adolecentulus adhuc ante legitimam ætatem consequutus esset, quibus ille ad delicias, & inanem fastum fruebatur, ita contigit, vt quadam die dum in equo vna cum aliquot æqualibus tota vrbe, hic, illic, lasciuiret, in profundum lutum caderet; ex quo cum torus madidus, ac cœnosus extractus esset, accidit insuper vt à puerorum manu, quæ forte circumstabat, cum risu, & scommate

Esa. 14.

multo procaeter exciperetur. Quare pudore per fasur, sibi que ipse iratus, ita secum loqui coepit, quandoquidem sic a mundo, cui seruierat, tractaretur, se quoque vicissim eum tractaturum, ut decebat. Itaque eodem momento constituit se Deo famulaturum, quod etiam paulo post cum magna ciuium omnium admiratione aggressus est in ea, quam disti, familia. In alio vero, ut accepimus, inferni potius timor uoluit. Nam cum omnibus delicijs mollem vitam ageret, ac nullum sibi de conuersione uerbum fieri pateretur, religiosus quidam comiter eum inuisens, ad extremum in digestu, uini illum ex propheta uersum protulit, Subtus te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes. qui uersus in eum pupugit ut iam nihil aliud animo uolueret, quam uermes illos, & illas tineas; quin etiam cum molestam hanc recordationem ludis varijs, & aequalium solatijs abstergere conaretur, ita nihil proficiebat, ut potius magis, ac magis infingeretur. quare hoc reputans, si ipsa cogitatio illius peccata tam erat intolerabilis, quanto intolerabilior futura esse ipsa poena, manus deique Deo dedit, seque ei in religione dicauit. Bononiae autem in primis fere Dominicanus ordinis iunioris uir magnus, clarusque doctrina, caelestium bonorum amplitudine ad hanc vitam illectus est. cum enim Reginaldus, unus ex praecipuis illius familiae, magno hominum concursu, & approbatione, uerbum Dei predicaret, Monetis (sic enim is appellabatur) de industria illius congressum, & sermonem fugere consueuerat, multum sibi ab eo metuens. tamen in Stephani martyris natali, ad eius concionem comitum importunitate pertractus, primis statim uerbis captus est, cum illam uocem exponeret, Ecce uideo caelos apertos. Ita enim differebat, nunc quidem caeli portas ad beatitudinem patere, ita ut qui uis ingredi possint: qui autem negligentes essent, & qui Deo cor suum clauderent, ijs uicissim caelos claudi, ut deinde intrare non possint. Nec pluribus opus fuit. statim enim corde immutatus, qui ad eam horam tam alienus fuerat a religione, religionis uoluntatem concepit, finita concione Reginaldum adiit, animum suum exposuit, eum uero etiam uinculo adiuncto confirmauit. Nec minus admirabilis Andreas ille, quem legimus inter illustres uiros Cisterciensis ordinis, qui cum esset Viridunensis Archidiaconus, insuper etiam nobilissimus, & ditissimus, Clareuallē uenit, ut nascentis illius domus pietatem, de qua multa audierat, praesens inspiceret, nihil adhuc minus cogitans, quam de eo uitae genere suscipiendo.

suscipiendo. Sed capitulum ingressus, quo omnes conuenerant, vt se eorum precibus commendaret, videns sanctæ illius multitudinis ordinem, quietem, & velut angelicum habitum, commotus est vehementer, & insilente in eum spiritu Domini, mutatus est in virum alterum, denique tantus eorum feruor cepit, vt ne ad tempus quidem domum sibi repetendam putaret, vel ad suos saluandos, vel ad sua ordinanda, sed illico omnibus ruptis moris, omnia reliquerit, vt Christo citius adhereret. Similem etiam mutationem ex dissimili causa accepimus Beati Nicolai Tolentinatis. Cum enim Augustinianus quidam in publica platea concionem haberet super illo Ioannis dicto, Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo sunt, multisque verbis, & magno feruore, de mundi vanitate, & periculo differet, affuit casu hic iuuenis, vt adhuc erat, adeoque illa commemoratione incensus est ad humana deserenda, vt sermone absoluto recta ad monasterium, cum illo concionatore, perrexerit. Multa his similia hoc etiam nostra ætate operatus est, & operatur quotidie ille hominum custos, & saluator, vt in nostro illo, quem æternitatis cogitatio permouit ad seculum, in quo magnopere defixus erat, abijciendum cum ita ratiocinaretur, finiti ad infinitum nullam esse proportionem: quare nõ vnã modo vitam hominis, sed plures etiam vitas, si esse possent, non sufficere, immo nihil esse, si cum sempiternis præmissis comparantur.

Alteritem cum in seculo magnus irrisperitus esset, multosque & assiduos labores in clientum causis toleraret, denique ita secum constituit, si laborandum sit, multo satius esse laborare Dei causa, qui tantam mercedem reddit, quam causa mundi, cuius merces vel nulla, vel exigua, & breuis est. Itaque ipse etiam recepit se statim in Societatem nostram.

Sed illud optimum, quod vt scimus, Claudium Aquauinum generalem nostrum Præpositum, communemque patrem, in hac seculi relinquendi cogitatione permouit, cum ei in mentem venisset illud Domini dictum, Oues meæ vocem meam audiunt. Simul enim inuasit eum timor, ne si cælesti illi consilio non obediret, non esset ex ouibus Christi.

Quam ob causam eadem hora, ac pene momento ad nostros venit, seque eis toto animo addixit. Nec minus memorabile id, quo Franciscus Borgia alter Societatis nostræ præpositus generalis permotus est. Nam cum esset Gandiæ Dux, magna que apud omnes auctoritate, ita contigit, vt Isabellæ quæ Caroli V. Imperatoris vxor fuerat, nuper mortuæ cor-

1. Io. 2.

Ioan. 10.

pus Granata sepeliendum honoris gratia comitaretur.

Quare cum necessitas incidisset, vt, aperta capsula, cadauer inspiceretur, idque scaturientibus vermibus putridum, & corrosum aspexisset, illico hæc eius animum lubij cogitatio, quo tandè venisset illa tantæ famisæ potentia, & gloria, cuius paulo ante viuentis vel ipsi natus terrori fuerant, quàmque nulla sit in morte, post mortem differentia inter principem, & pauperem. Itaque illa humanæ fragilitatis cogitatio tantum valuit in ipso, vt ad principatum deponendum, & religiosam humilitatem amplectendam eum adegerit.

Hi igitur omnes, & alij tum veteres, tum recentes, quos percellere longum esset, alius alia causa ad religionem impulsæ sunt; quæ tamen causæ ad duo capita reuocari possunt, eaque nosse, & semper ante oculos tenere oportet. Alterum enim est seculi miseria, alterum felicitas religionis. Atqui in illa miseria quam infinitæ, & quam ingentes miseriæ: Cõtra vero in hac felicitate quam ingentes, & quam innumera felicitates? Sic enim cogitandum est, mundum, & omnia quæ mundus proponit, eius esse conditionis, vt & ipsa à nobis auolent, & nos ab ipsis. Quare quid stultius est, quam velle perire cum perituris? quid autem sapientius, quam mature relinquere quæ omnino perdenda sunt, cum ita res habeat, vt si spõte relinquamus, cum laude, & cum magno præmio id faciamus, sin vero expectemus donec eripiantur, saepe supplicium, certe nullum præmium referamus? Hinc enim illa Gregorij obiurgatio, Superba, inquit, mens nostra adhuc hoc non vult sponte deserere, quod quotidie perdit inuita. Venit enim tempus, & certe celeriter, cum tu, qui nunc iuuenis, nunc florens, & validus, atque, vt tibi quidem videris, beatus, honorum ac dignitatum ambitione, hominum gratia, terrenarumq; rerum dulcedine, tamquam ebrius retineris, tunc affixus lectulo, febris, macie, doloribusque cõfectus, inter propinquorum lacrymas, inter vxoris, & filiorum, quos tunc adeo habere gestis, complorationem, momentis singulis extremam illam spiritus, & corporis dissolutionem expectabis. Quid igitur tunc animi tibi futurum censes, quem dolorem, quæ mentis angorem, ac cruciarum, cum te videas & illa cœlestia perdidisse, quæ neglexisti, & hæc caduca perdere, quibus inhaesisti? Illam igitur horam cogita, illamq; tibi tempus propone, & si sapis, nunc perfice quod illo tempore, quod euadere non potes, tã opere perfectum cupies. Quid tibi vis (ait Propheta)

*Hom. 5.
Euang.*

Hier. 2.

in via

in via Ægypti, vt bibas aquam turbidam? & quid tibi cum via Assyriorum, vt bibas aquam fluminis? Quæ enim est hæc via Ægypti, vel Assyriorum nisi via secularis, in qua delectationes omnes, fluuioꝝ more, defluunt celerrime cædemq; cænosæ, ac lutosæ, nempe terra permixtæ, atque ex terrenis rebus ortæ? Itaque quæ indignitas est hominis animus, qui de cælo venit, & ad cælestia tendit, qui Dei sanguine ablutus, ac super niuem dealbatus est, talibus aquis mergi, cum præsto sint aquæ viuæ salientes in vitam æternam? Præsto sunt enim delectationes religiosæ, castissimæ, atque purissimæ, quæ & hic oblectant, & simul saliant in vitam æternam, quoniam non imminuunt præmium illud futurum, sed potius augment, dum nos alacriores in Dei opere faciunt. Præsto est illud centuplum, quod Dominus promittit, vt viaticum huius peregrinationis, vt solatium præsentis laboris, vt artham, ac pignus futuræ mercedis; cui quidem centuplo, quid habet mundus totus, quod conferri possit, cum id qualecumque sit, centuplo tamen superetur? Itaque si iucunde, si feliciter, si beate viuere volumus, vbi id quarimus, nisi vbi Christus ipsa veritas hoc esse demonstrauit? Homo si nobis vincti, aut paulo amplius pro vno promitteret, non cunctarentur ei tradere quicquid pecuniæ haberemus, in super etiam cuncta vendere, vt redactam pecuniam tam fructuose collocaremus. Et tamen homo est homo, & fallere potest, & mutare voluntatem, aut perdere facultatem. Deus autem quem vnquam fefellit? aut quo modo fallere potest, aut se ipsum negare? Citius enim Deus esse desinat, quam vel iota vnum, aut vnus apex de eius promissis irritus cadat. Iure igitur Bernardus, & verè; Interim, inquit, vnde cumque centuplum sint accepturi, dummodo sit centuplum, dum valeat centupliciter, centupliciter placeat, consoletur, delectet, ametur, quid insanix est quod cunctentur homines relinquere simpla pro centuplis? Vbi est cupidus? vbi est ambitiosus, vbi conquisitor huius seculi? Quid ad fidele negotium, & mundinas quæstuosissimas auaritia intepuit, & obdormiuit humana? Cui id iudæo negares, o homo, qui in vanum accepisti nomē Domini Iesu Christi? Cui sacrilego dare quicquid habes pro centuplo cunctareris? Mira nouitas, sed eius qui noua omnia facit. Iugum tollens, inuenit requiem; relinquens omnia, centuplū habet. Tanta est igitur huius centupli, & huius præmij amplitudo, vt homines in flammam ipsam, non modo ad paupertatem, vel obediētiam adigere debeat. Qui autem

Ho. Eccē
nos reliq.

tanta

tanta mercede, tantòq; lucro proposito relinquendis diuitijs, eas tamen retinere maluit, quid sequitur, nisi vt vel sua lucra respuant, quod fieri non potest, cum omnes homines natura duce & se, & suas ament vtilitates, vel, quod vnū restat, non satis contendant huic centuplæ remunerationi? Hoc enim illud est, quod Ægydius ille, vt accepimus ex primis Beati Francisci discipulis, eique in primis carus ob excellentem sanctitatem, seculari cuidam litterato exprobrauit aliquando: à quo cum quæssisset, Credis ne magna esse præmia, quæ Deus præparauit diligentibus se, & seruientibus sibi? Isque respondisset: Credo, Atqui ego, inquit, ostendam te non credere. Quantum valent possessiones tuæ: Mille, ait ille, aureos. Si hos ergo ita collocare posses, vt subito centum mille conficerent, nonne statim eos exponeres? Ergo cum non exponas manifeste apparet, te nō fidem habere Christi promisso. Sic Ægydius, & verissime. Atque hoc quidem, quod hæcenus dictum est, lucri tantum imminutionem continet, sed lucri magni, & in re magna, atque æterna. Quare multo illud grauius, & miserius, quod insuper periculum etiam æternæ damnationis iutentat. primum propter communia pericula, quæ sunt in vita seculari, de quibus alibi à nobis abunde dictum est, deinde propter propria quorundam, quibus fieri potest, vt nulla alia salutis ratio sit, quam religionis, & nisi id faciant, omnino perituri sint. Docet hoc Gregorius in epistola, qua Mauritium Imperatorem reprehendit de edicto quodam, quo ille certa hominum genera monachos fieri prohiberat, quam legem ait iniquam esse, quia per eam cælorum via multis clauderetur: reddiditque rationem, quoniã licet multi sint, qui etiam in seculari habitu bonam vitam ducere possunt, tamen, inquit, plerique sunt, qui nisi omnia reliquerint, saluari apud Deum nullatenus possunt. Quod dictum tam sancti, tamque sapientis viri valde sane notandum, valdeque considerandum est, quoniã scilicet sibi quisq; metuere debet, nec est causa cur non metuat, ne sit ipse ex his plerisque, præsertim deinde ij, qui Dei vocationē vel admittere nolunt, vel admissam postea repudiant. Tantū enim est hoc crimen ingrari animi, & quidem ingrati in Deum, vt quemadmodum ait sanctus Bernardus, sit ventus vrens siccaans sibi fontem pietatis, rorem misericordiæ, fluëta gratiæ: Isq; Dei mos est, quem ipse denūciauit, vt qui mñā acceptam non auget, & multiplicat, non solum non ei plura, & maiora largiatur, sed eum etiam illo ipso, quod iam dederat, expoliet,

*Ep. 61.
lib. 2.*

*Cant.
Ser. 51.
Luc. 19.*

habet, ut habenti insuper detur, & abundet, ab eo autem qui non habet, etiam quod habet auferatur.

Sed tamen est aliquid etiam in religione maius, & quod vehementius fortasse allicere debeat, quam hæc omnia, ipsa huius vitæ pulchritudo, & dignitas, ac forma quædam, quæ eo magis clarescit, si cum seculari perturbatione, atque etiam ut pluriū mores sunt, fœditate, quasi lux cum tenebris, comparetur. Est enim hic status, quod proficitur, & præsertim, perfectionis. Quid autē perfectione melius, aut oprabilius? Etenim si perfectum equum, perfectum arborem, perfectam domum adeo probamus, ut ab ea spectanda, & laudanda nec oculos, nec animum auellere possimus, quanto magis hominis animus, res per se tam perfecta, addita etiam virtutis, & sanctitatis perfectione, nescio quid adeo pulchrū existet, quo nihil melius ex ijs quæ in terra sunt, vel cogitari, vel amari possit? Quamobrem recte Hieronymus ad nobilissimum virum, cui seculi fugam suadebat: Sed hoc ais Apostolica dignitatis est, & eius qui velit esse perfectus. Cur autem & tu nolis esse perfectus? Cur qui in seculo primus es, non in Christi familia primus sis? Mirum enim certè est, quod cum homines cetera extra se quam perfectissima habere cupiant, solam animi perfectionem, quæ tanto præstantior, & tanto vilior est, & salubrior, non modo non cupiant, sed sæpè cum facile consequi possint, negligant. Villam emis (inquit Augustinus) bonam quæris. Vxorem ducis, bonam eligis. Filios tibi vis nasci, bonos optas. Caligas locas, & non vis malas, & vitam amas malam. Quid te offendit vita tua, quam solam vis malam, ut inter omnia bona tua solus sis malus? Ex quibus eorum quoque error refutatur, qui ita se à religiosa vocatione subducunt, itaque se excusant: Non iussit hoc Deus, sed liberum reliquit, ut qui velit, recte faciat, qui non velit, non tamen male faciat. Cui verè stolido atque insipienti argumento egregie aliquando responsum est à Sacerdote quodam Societatis nostræ rerum spiritualiū perito; qui cum insignem theologiæ Doctorem spiritualibus exercitationibus informaret, isque à Deo se vocari sentiens, hac ipsa quam diximus fallacia vocationem eluderet, Dic mihi, inquit, si necessario in Indiam nauigare cogereris, ac cum multæ naues præsto essent, aliæ meliores, aliæ deteriores, classis Præfectus in suam te nauim inuitaret, nouam, & firmam, rebûsque omnibus instructam, velis rudentibus, gubernatore, & nauis optimis, an tu, eius beneficio contempto, aliam malles quassatam,

Ep. 34.
ad Iulian.

De Ver.
Dom.
Ser. 16.

quassatam, & cariosam, suisque armamentis spoliaram: ac non potius summa cum gratia acciperes quod offertur, immo etiam vitro rogares, & vrgeres? multo igitur magis ad euitandum animæ naufragium, quod æternum est, eiu modi statum eligi oportet, qui nos tutius, securiusque perferat in hac tam dubia, & scopulosa huius mundi nauigatione. Nihil clarius, atque euidentius dici potest. itaque illi etiam Doctori adeo euidentius visum est, vt conuictus, omni dubitatione deposita, Societati nostræ se adiunxerit. Sed ponamus cessare periculum, quod diximus, fingamus etiam promissum alicui cælum certissime, tamen nõne melius est, hoc quoque omni ope curare, vt non solum cælesti beatitudine potiamur, sed etiam quam maximo eius cumulo potiamur? Etenim si quis tibi stannum, & argentum, vel argentum, & aurum offerret, vt alterutrum acciperes, esset ne dubium, vtum accepturus sis? Aut si redditum centum millium habere possis, num ducentis tantum, aut trecentis annuis contentus esses? Si ergo non solum hæc magna lucra, sed nullum est fere tam exiguum lucrum, quod homines contempnant, & oblatum non cupide arripiant, quæ hæc cecitas est, cum possis diues esse illa cælesti gloria, id est multis eius gradibus (sui, magna gaudij, magna felicitatis copia abundare, eaque immortalis, & æterna. malle æternam paupertatem, & parce hic seminando, id agere, vt postea cælum ingressus, si tamen aliquando ingredieris, parce etiam metas? Videamus quid Apostolus, seu magis Dominus per Apostolum omnibus hominibus præcipiat. Tempus breue est reliquum est, vt qui habent vxores, tamquam non habentes sint, & qui flent, tamquam non flentes, & qui gaudent, tamquam non gaudentes, & qui emunt, tamquam non possidentes, & qui vtuntur hoc mundo, tamquam non vtantur. præterit enim figura huius mundi. Quid hoc sibi vult, nisi quod etiam si liberum cuique sit sua retinere, non tamen liberum est, vti quoquo modo velit? Ita enim vti debet, vt corde non inhæreat, vt tantum sicut instrumenta ad vitam sustinendam adhibeat, vt & amittere, si Domino placuerit, & sponte abijcere etiam, si eius honor tulerit, paratus sit. Denique quid pluribus opus est? ita vti debet, ac si non vreretur. hæc enim ipsa formula ab Apostolo præscribitur, idque in omnibus, in vxore, in liberis, in possessionibus, in pecunia, in honore. Si ergo hæc est hominis conditio, si hæc est lex in istarum rerum possessione, quanto melius non vtiquam

1. Cor. 7.

ſe vti: Primum enim multo hoc facilius, non amare, ſi non habeas, quam habere, & non amare: deinde multo etiam iucundius, nam affectum ab ijs, quæ poſſideas diuellere, viſ quædam perpetua eſt, quæ ideo nec perpetua eſſe poteſt, & tamen quamdiu durat, difficilem, & arduam, & laborioſam pugnam affert; quam non ſentiunt, qui à ſe pugnae illius materiam, ac ſomitẽ remouerunt.

Atque hæc, quæ haectenus diximus, ad propria pertinent detrimenta, quibus ſe ipſos afficiunt, qui religioſam vocatiõnem tot bonis referunt à Deo ſibi oblatum reſpiciunt, vt ſecularem licentiam, vanitatẽque ſequantur. Conſideremus nunc etiam quanta ſit Dei iniuria, quanta offenſa. Primum enim ſubtrahunt ſe ab eo, cuius quicquid ſunt, toti ſunt. Ab illo enim facti, & eius cauſa facti ſunt, ab illo inſuper empi pretio tam magno, vt Paulus ait: denique, vt alia omittam, *1. Cor. 6.* hoc etiam promiſerunt, cum per baptiſmum eius ſeruituti conſignati, & quaſi militari ſacramento eius militiæ obligati ſunt. Ergo qui ſe illi eripit, & ſuus eſſe vult, idem facit quod qui mancipium, aut rem quamlibet alienam ſibi vendicat, quod furti crimen eſt. Accedit quod, vt horum nihil ſit, hoc ipſum tamen iniuria eſt, quod ab ipſo inuitati ad eius amicitiam, ac familiaritatem, & quidem diu, ac multum rogati, tamen recuſemus, eiusque promiſſis, ac præmijs omnibus remittamus, quaſi vel parua ſint, vel incerta. Principes quidem huius mundi ſi ſic rogantes repudientur, læſos ſe putent. Sed hoc in principes iſtos numquam euenit, vltro enim eorum gratia, & obſequium ambitur, viæque omnes quaeruntur, quo ſe quiſque inſinuet. Solus eſt Deus (res ſane dolenda, multumque lugenda) qui cum tanto maior ſit, & tanto maiora polliceatur, relinquitur tamen, & abiicitur cum ſuis promiſſis. Quantum ergo hoc crimen eſt? Nempe, vt ſupra demonſtratum eſt, ſummam eſſe eorum culpam, qui poſtquam Chriſtum in religione ſequi coeperint, deinde retroſum abeunt, ſic eorum proxima quodammodo videtur eſſe culpa, qui ad religionem vocati, Dei vocem, conſiliũque ſpernunt. Nam detracto voto, & ſponſionis illius nexu, quod quidem ad iniuriam attinet, de qua hic agimus, eadem fere eſt, vel amicitiam iam factam diſſuere, vel oblatam reſpuere, æqualiſque fere contumacia exiſtimatur, iuſſum regis poſtquam facere cõperas omittere, vel numquam incipere. Quare vt generi illi hominum tanta ſemper parata eſſe oſtendimus ſupplicia, quæ diuinam iram

iram testarentur, idem omnino de his credendum, & tenendum est. Impletur enim in ipsis illa ex psalmis vera, & iusta sententia, ut quoniam noluerunt benedictionem, elongetur ab eis, & quia maledictionem dilexerunt, eueniat eis, eamque induant sicut vestimentum, & intret sicut aqua in interiora eorum, aut sicut oleum in ossa eorum. Impletur etiam quod in libris Sapientiæ diuina minitatur iustitia: Vocauit, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Quæ igitur pœna reprehendetur tali culpa? Subijcitur statim, Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cum vobis id, quod timebatis, euenierit. Cuius quidem tam seueræ denunciationis quæ sit vis aperte ostendit id quod Antoninus narrat cum quidam aliquando Franciscani ordinis votum suscepisset, postea vero mutato consilio factus esset Canonicus, post paucos menses incidisse in morbum lethalem: quam ob causam admonitum à suis de anima per confessionem expianda, respondisse, nihil esse opus, quoniam ostensum sibi esset, se esse damnatum, quare ne amplius sibi molesti essent, quia non posset confiteri. Apparuit enim mihi, inquit, Dominus iratus, dicens, Vocauit, & renuisti, ideo vade ad pœnas inferni. quo dicto expirauit. Tristis sane, ac miserandus huius exitus: melior alicuius in simili periculo, qui cum adhuc iuuenis Cisterciense institutum sequi decessisset (neque se tamen voto obligarat) dum de die in diem differt, cœpit in tepelescere. Quare cum ex Compostellana peregrinatione domum redisset, eadem ipsa nocte apparuit illi Christus Dominus cum duobus Apostolis, Petro, & Iacobo. Petrus autem pulcherrimum librum tenebat coram Domino apertum, in quo adolescentis nomen, Ioannes, descriptum erat. Tum Dominus ad S. Petrum, Dele, ait, istum de libro meo. Iacobus vero supplicare ei cœpit pro suo, ut appellabat, peregrino, insuper etiam illius emendationem promittere. At Ioannes hoc de se agi videns, pauebat, & tremebat, nouamque vitam in futurum pollicebatur. Dominus autem, quasi illius inconstantia minus credens, fideiussores illius voluntatis postulauit, quem se obtulit sanctus Iacobus. Inter quæ cum iuuenis excitatus esset, secumque hæc admirans rursus obdormisset, iterum est illi eadem obiecta species, idque amplius, quod in libr. illo apparuit eiusmodi inscriptio ex Cant. 1. t. Murenulas aureas faciemus tibi, vermicularas argento. Ille igitur & hoc iucundo promisso inuitatus, & illis minis exterritus,

Psal. 108.

Prov. 1.

3. p. tit.

24. c. 2.

§. 7.

Cant. 1.

exterritus, nulla mora interposita, Cistercium se contulit; ubi magnis in virtute progressibus factis, primum Abbas Bonauallis, deinde etiam Valentini episcopus factus est. At in historiis Franciscanis illud legimus, quod circiter annu Domini MCCCCL. accidit; scholasticum quendam Parisiensem cum ordinem illum ingredi decreuisset, atque ob hanc causam sacrum etiam habitum sibi iam curasset, postea consilio mutato, ad alia se conuertisse. Inter quæ nocte quadam visum esse sibi, sibi se ante iudicem Iesum in regio throno cum maiestate confidentem: ad quem conscientia perculsum clamare coepisse, Miserere Domine; cui Dominus, Miserebor, inquit, sed ita, si cogitata perfeceris. Cum ille libentissime recepisset, a damone tamen in ahenum oleo, & pice feruens coniectus est, in quo videbatur tantis torqueri cruciatibus, ac si doloris magnitudine ossa a carne distraherentur. In qua angustia expergefactus, nulla interposita mora & quidem cupide, ad religiosam vitam sese contulit. Quid vero de Gerardo dicemus S. Bernardi fratre, cuius factum in utraque partem admodum insigne fuit? Hic enim cum Bernardi monita de seculo deserendo, iuuetutis, noueq; militie feruore calidus, obstinate respiceret, Bernardus prophético spiritu iam tum impulsus, digito in eius latus intento, Veniet, inquit, dies & cito veniet, cum lancea huic tuo lateri infixâ, pectus aperiet salutaribus consiliis, quibus nunc est clausum. Quod ut dixit, ita euenit, paucos enim post dies, eo ipso loco vulneratus in pugna, captus etiam ab hostibus, cum recordatus esset fraternæ prædictionis, clamare coepit, se monachum esse Cisterciensem. Abductus tamen, atque in custodia coniectus, illic mœrore cruciabatur, quod vna cum reliquis fratribus Cistercium abire non posset, cum ecce quadam die disruptis repente compedibus, quibus tenebatur, ostio etiam, quod erat obseratum, diuinitus patefacto, præterea diffugientibus huc, illuc, qui eum vel impedire, vel indicare poterat, ad ecclesiam se recepit, inde ad monasterium, & suo desiderio impulsus, & iam etiam nouo, & tanto miraculo confirmatus. Atque hoc quidem huius Gerardi exemplum, ut ante attigi, ad utrumque ostendendum magnam vim habet, & qui spiritui sancto resistunt, quam care id iuant, & qui eius instinctum sequi decernunt, iis quam omnia facilia, & expedita fiant. Neque vero illud omitendum, quod eidem Bernardo de duobus locis tempore illo ostensum est. Cum enim iam multos ex propinquis, & fratribus, & amicis, ad seculi con-

temprū suis sermonibus incendisset, antequam sanctus ille talium hominum manipulus Cisterciū abiret, visum est Bernardū videre omnes illos eius consilij participes in vna domo cōsediā, singulosq; per ordinem communi quodā cibo vesci candore, ac sapore mirabili: quem cum ceteri omnes magna alacritate acciperent, duos tantum vacuos mansisse, quorum alter ne sumeret quidem, alter sumeret, sed paulo post effunderet; quod visum exitus probauit. Vnus enim ex illo numero, antequam ad rem ventū esset, retraxit se à sacro illo grege: alter cum ceteris quidem cepit, sed non diu perseuerauit, quem deinde ferunt, hominem alioquin honesto loco natum, ad tantam venisse miseriam, ut à suis ipsis eiectus, & abiectus, inopem, atque ignobilem vitā duxerit, nulla sede, nulloq; certo loco, vt quondam Cain vagus, & profugus à facie Domini. Est etiam in hoc genere admodum terribile illud quod ipse S. Bernardus commemorat in epistola quadam ad Thomam Audomarēsem, qui ob litterarū studia religionis ingressum differebat, ad quem deterrendū alterius in simili causa supplicium proponit: Heu, heu, inquit, videris mihi vno spiritu ambulare, sicut & vno censeris nomine, cum altero illo Thoma olim scilicet preposito de Beuerle, qui cum se similiter nostro ordini, & nostrę domui toto desiderio deuouisset, cepit induciari, & ita paulatim refrigescere, donec subita, & horrēda morte p̄reptus, factus est de medio secularis, & prauaricator, & duplo filius gehennę; quod ab eo, si fieri potest, auertat misericors, & miserator Dominus.

Verum hæc quidem exempla in omnibus seculis multa fuerūt, & sunt quotidie, nosq; ipsi plura spectauimus, & hoc ipso tempore spectamus, homina, qui voluntate, quā Deus inspirarat, religionis incunda relicta, quasi ipsi à Deo relictī, in maximas, easque perpetuas calamitates inciderunt. Quamobrem etsi iis, qui in ista deliberatione versantur, nulla melior cohortatio adhiberi potest, quam hæc, quam adhuc tractauimus, vt suum ipsi periculū agnoscant tamen vt aliquando concludamus, libet etiā sanctorū aliquot Patrum cohortationes proferre, quorum non solū oratio, sed etiam nutus magnū apud omnes pondus habere debet. Videamus quomodo Fulgētius non alios quidē, sed seipsum per mouerit ad seculū abiiciendum: qui, vt scriptū est, cum senatoria familia esset ortus, insuper etiā doctrina, diuinitis summo magistratu, clientelis, florētī ætate fortunatissimus habere

Gen. 4.

Ep. 108.

tutela B. Virginis. 230.

Oratio quantam habeat iucunditatem. 559. ad eam qua sint necessaria. 558. quanta eius commoditas in religione. *ibid.* & 129.

Orationes religiosorum facilius à Deo exaudiuntur ob paupertatē. 234. ob humilitatē status. 235. ob voluntatis abdicationem. 236. ob fraternam coniunctionem. *ibid.*

Ordines sacri quomodo à religiosis suscipiantur. 248.

Ordines religiosi. Vide Religio.

P

Paradisi terrestriis cōparatio cū religione in multis. 597. immo etiam caelestis, propter castitatē, & caritatem. 599. propter obedientiam. 600. quia soli Deo vacat. 601. propter ipsam iucunditatem. *ibid.*

Passiones indomita faciunt vitam miseram. 552. domita vero iucundam. 553. & similitudinem cum Deo. 351.

Passiones in religione facile sanantur, quia aufert materiam perturbationis. 554. quia gignit verā opinionem boni, & mali. *ibid.* temperantia victus, & alijs. 555.

Passiones melius sanantur resistendo, quam indulgendo. 619.

Patientia virtus inest in statu religioso. 337.

Paulinus monachus. 436.

Paupertatis consilium à Christo promulgatum. 398. & observatum.

Redi ad Libi prin.^o 7.

tum. 77. 297. 349.

Est fundamentum evangelica perfectionis. 74. habet septem utilitates. *ibid.* & seq.

Paupertas duplex, voluntaria, & necessaria. 574. illa gloriosa, had ignobilis. 292.

Paupertas voluntaria est difficilis ob multas causas. 293. eminet omnibus, & omnia possidet. 295. 321. nihil ei deest. 296. honorata est à Christo & eius matre. 297. à sanctis culta. 298. immo & ab ethnicis. 299. est vere dives. 300. facit ut preces à Deo facilius exaudiantur. 234. 235.

Paupertas religiosa summa est, quia nihil omnino habet. 72. 292. ideo dicitur nuditas. 637. 638. est duplex, priuata, & insuper etiam communis. 301.

Eius felicitas. 19. 20. quia caret diuitiarū molestijs. 568. quia natura paucis cōtenta est. 569. quia salubrior valetudini. 570. quia indigētia auget rerum saporem. 571. ob Dei curam. 572. 677. quia sine vlla sollicitudine. 637.

Paupertas hac non potest esse sine castitate. 85. est melior quam dare pauperibus. 637. 641.

Voluntaria paupertas meretur alimenta ab hominibus. 672.

Peccatorum pœnitentia semper faciēda. 108. fit autem animo precipue. 110.

Peccata omnia remittuntur in ingressu religionis. 104. & seq.

Peccandi periculo se exponere, peccatum.

*

z

catum

- catum est. 638
 Perfectio in omnibus rebus amabi-
 lis, sed maxime in anima. 348.
 duplex est in Christiano. 347
 Ad perfectionem omnes Christiani
 obligati sunt. 97. cam seq. 600.
 seq.
 Perfectio summa est in statu religio-
 so. 341
 Perfectio vix acquiri potest, nisi re-
 lictis omnib' terrenis. 647. & seq.
 Perseuerantia in religione debet cer-
 to sperari ex Dei bonitate. 696.
 & ob alias causas. 697.
 Philosophia amplitudo, & incundi-
 tas. 584
 Pœnitentis status est religio. 108.
 multos ad eam habet modos, in
 corpore. 109 & in anima. 110.
 Pontifices facti ex monachis. 451.
 ex Dominicis. 460. ex Francis-
 canis. 462. ex alijs. 463.
 Præcepta Dei facillime seruantur in
 religione ob multas causas. 138.
 139
 Præcepta quomodo differunt à con-
 silijs. 151
 Prædestinatio quantum res sit. 216.
 quam dulcia eius signa. 213. reli-
 gio est maximum signum ob mul-
 ta. 214
 Prelatus. Vide Superiores.
 Principes viri qui religionem ingres-
 si sunt. 445. Principes femina
 447
 Propinquos carnales de se uero quam
 magna res sit. 325. religiosi eos per-
 fecte de se erunt. 327. 373. 396
 Cum propinquis vix potest spiritua-
 lis fructus fieri. 646
 Propinquorum tentatio à religione
 retrahens. 527. 711. quantum pec-
 cent. 722. & à Deo puniantur a-
 bid.
 Parentibus quam parū debeamus
 respectu Dei. 712. & ideo non est
 eis obediendum in causa religio-
 nis. 714. & hoc horrentur sancti
 patres. 716. & ipse Christus. 719
 Ad parentes qui sobolis cupiditate
 liberos impediunt à religione. 670.
 vel ex alijs causis. 721.
 Proximorū salus curanda. 206. im-
 mo præferenda propria quieti.
 507
 Fructus in proximis quā iucundus.
 589.
 Hoc faciunt religiosi, sed sine obliga-
 tione. 250. primū precibus. 471. de
 inde exemplo. 47. & opere, cum
 singulis hominibus. 473. & inte-
 gris provinciis. 474. 499. 643
 Ipsi ad hunc fructum aptissimi sunt,
 quia Deus libenter vititur paupe-
 ribus. 484. quia homines magis
 iis credunt. 486. quia ipsi magis
 expediti. 487. & magis coniuncti
 cum Deo. 644. quia inuicem in-
 uantur. 644
 Qui alios iuuare velit, oportet ip-
 sum præferisse. 646
 Purgatorij pœna grauissima. 103

R

Reges facti religiosi. 440. 377
 regū filij. 443. regina. 448
 Regia dignitas inferior statu reli-
 gioso ob multa. 373
 Regularum utilitas, quia cogunt
 bene

bit in cælo gloriam. 389.
 Inuat ad bene orandum. 538. & ad
 impetrandum. 235
 Ad humilitatem acquirendam cō-
 ferant exteriora humilia. 651

I

Iesuatorum origo. 417
 Ignatius sanctior Soc. Iesu. 231
 Dei instinctu regulas scripsit. 156
 quibus consolationibus fruatur.
 364

Imperatores qui monachi facti sunt.
 440

India cōversio quam gloriosa. 483
 quid in ea effecerint religiosi. 482
 Inferni pœnis maior hominum pars
 damnatur. 54.

Inferni metus impellit ad religionē
 760

Iudicij extremi terror. 377. in eo re-
 ligiosi securi erunt. 378. immo ali-
 os iudicabunt. 379. & seq.

Institia perfecta inest in religioso sta-
 tu. 336.

Iuuenilis ætas aptissima religioni.
 702.

L

Læticia spiritualis curāda religio-
 sis. 330. 361. eaque est pars grati-
 tudinis in Deum. 744

Laurentius Iustinianus visione ad
 religionem impulsus. 757. eius vir-
 tus. 469.

Laureola religiosorum in cælo ob
 plures causas. 399.

Liberalitas perfecta inest in statu
 religioso. 337.

Libertas quid sit. 632. qua libertas
 homini sit naturalis. 627. non mi-
 nuatur subiciendo se legibus. 628

Libertas religiosi status. 346. quia
 omnia libenter fiunt. 633. & ipsa
 necessitas sponte suscepta est. 634

Literarum studia iucunda sunt.
 588

Ludovicus regis filius Franciscantē
 ordinem ingreditur. 444. id &
 stimat magnum honorem. 524

Luxuria vitium valde infitum na-
 tura. 702. eius scditas. & dāna.
 60. pœna. 79. eius antidotum est re-
 ligio. 80. 308.

M

MARIA prima omnium vouit
 virginitatem. 227. fuit æ-
 exemplar vitæ religiose. ibid. ha-
 bet potestatem. & voluntatē iu-
 uandā. 232. in eius tutela sunt oēs
 ordines religiosi. 227. & seq.

Maria Hermannō doctrinam tri-
 buit. 494. & Ruperto. 495. et Al-
 berto Magno. 496. apparet A-
 du lpho. & Nicolao moribundis.
 210

Martyrij præstantia. & in quo con-
 sistat. 355. quam sit periculosum.
 355. potest esse etiam sine sangui-
 ne. 356

Martinus monachus fuit. 437
 quam ægre episcopatum admise-
 rit. 259

Matrimonij tria incommoda. serui-
 tus. 81. tribulatio. 82. diuisio. 83.
 impedit profectum spiritualem.

86.

I N D E X

86. 241. *habet infinitas molestias.*
 342. 574. *nequit cum sexu infir-
 mior.* 709.
- Meditatio rerum diuinarū quam
 fit necessaria.* 125. *impeditur à
 negotiis terrenis.* 126. *est in reli-
 gione facilis.* 129. *Immo hic eius
 proprius locus.* 556.
- Vide etiam Oratio.*
- Merita in adultis necessaria ad sa-
 lutem.* 156. *in ijs requiritur opus,
 & intentio.* 158.
- Meritorum materia multa in reli-
 gione ex rerum genere.* 159. *ex
 sui oblatione.* 161. *ex obedientia,
 & aliis.* 387. 390.
- Meritum augetur ex difficultate
 operis.* 657. *hominis autem mi-
 nitur.* 658.
- Minimorum ordinis origo.* 417.
- Monachus dicitur à solitudine.* 402.
vel ab unione cum Deo. *ibid.*
- In morte triplex amaritudo.* 205.
quæ tamen cessat in religione.
 206. *quam autem dulcis fit ob
 multas causas.* 207. & seq. 678.
- Quomodo liceat mortem accelera-
 re bonis operibus.* 677.
- Mori mundo quid sit.* 72. *Vide Reli-
 giosi.*
- Mundi felicitas impedit futuram.*
 118.
- Mundus quomodo conseruaretur,
 si omnes fierent religiosi.* 667. &
 seq.
- Mundus pro seculo.* *Vide Seculum.*
- N
- N** *Azarai in multis religiosorū
 imaginē habebāt.* 394. & seq.
- Naziāzenus monachus fuit.* 431.
eius stylus qualis. 588.
- Necessitas cogens ad bonum oprabi-
 lis.* 172. 201.
- Duplex necessitas, altera qua tollit
 meritum, altera qua auget.* 203.
- Nobilitas hominis vera est ex in-
 ternis.* 288. & seq.
- Nobilitas sanguinis ornat virtu-
 tem.* 439.
- Novitijs solet Deus maiores dare
 consolationes.* 606. *ne labore ter-
 reantur.* 607.
- O
- O** *Bediētia utilitas.* 89. 91. *excel-
 lentia, & dignitas.* 89. 311.
 332. *iucunditas.* 576.
- Eius consilium Christus promulga-
 uit.* 399. & ipse eam vita prætul-
 lit. 312.
- Est mater virtutum.* 628. *easque
 secum affert.* 90. *per eam nos
 Deus gubernat.* 95. 629. *quanta
 autem huius utilitas.* 92. *tuetur
 etiam castitatem.* 80.
- Obedientia forma est Dei volūtas,
 non hominis.* 311. *materia triplex.*
 314. *præstanda est in rebus omni-
 bus etiam per se bonis.* 653.
- Obedientia duplex, in utilitatem
 superioris, & subditi.* 629.
- Confirmata est multis miraculis.*
 315. *valde culta à veteribus mo-
 nachis.* 426.
- Occupationes nimia impediūt pro-
 fectum spiritus.* 117. 244.
- Orij damna.* 244.
- Oliuetam ordinis origo.* 416. *est in
 iusticiâ*

haberetur, inter hos v̄eros tam propitios, primum, vt de eo scriptum est, cœpit ille secularium negotiorum sarcinam grauius ferre, & inanem hanc felicitatem fastidire, deinde frequentius iam visere sacra cœnobia, Deique famulorum consuetudine delectari, atque eorum mores, & studia discere. Videbat inter illos nulla esse m̄di gaudia, sed ne tædia quidē, ac molestias, quæ tam multæ sunt in m̄do, omnes præterea fraterna caritate cōiunctos, nullas ibi calumnias, nulla iurgia: tot etiam adolescentes florem ætatis in castitate, ac puritate agere. Quæ cum aduertisset, & sæpe meditatus esset, denique in hæc ipsa verba erupisse fertur, digna certe immortalī memoria Cur, obsecro, sine spe futurorū bonorū laboramus in hoc seculo? Quid nobis denique præstare poterit mundus? Si gaudere desideramus, licet melius sit bene flere, quam male gaudere, quanto melius tamen gaudent, quorū in Deo tranquilla est cōscientia, qui nihil timent, nisi peccatum, nihil agunt, nisi ex Dei præscripto? Non fatigantur publicis negotiis, nō damna rei familiaris aut miserabiliter flere, aut turpiter timere coguntur, nec cum sua ipsi reliquerint, alienis insidiatur. Viq̄nt inter se pacifici, sobrii, mites, humiles, atque concordēs. Nulla ibi cogitatio libidinis, immo magna sollicitudo, & iugis custodia castitatis. Imitemur tam laudabiles viros, accipiamus hanc bene viuendi constantiam. Sit nobis vtile quod gratia reuelante meruimus meliora cognoscere. Abiciamus pristinos mores, & mutemus labores. Nitebamur prius inter amicos nobiles nobiliores apparere: nitebamur modo inter seruos Dei pauperes effici pauperiores. Ita dixit, & ita etiam fecit, mirante, & factu eius celebrante tota Carthagine, multis etiā imitātibus, quorū copia cœnobia pene completa esse dicuntur. Hæc igitur Fulgentius sibi ipsi: similia etiam Augustinus Licentio iuueni ingeniosissimo, quē ad leue Christi iugū inuiāts, tū alia multa, Ep. 41. tum hæc etiam. Video, inquit, quem animum, quod ingenium non liceat mihi apprehendere, & immolare Deo nostro. Si calicem aureū inuenissēs in terra, donares illū ecclesiæ Dei. Accepisti à Deo ingenium spiritaliter aureū, & ministras inde libidinib⁹, & in illo Satanæ propinas te ipsū. Audiant hoc qui ingenium, aut doctrinā, aliaque eiusmodi dona naturalia ad seculi vanitatē, ad honores, vel gloriā captandam conuertūt: intelligant se Dei dona in obsequium eius conuertere, qui Dei hostis est. Audiant etiam iudem

Hom 52. sancti patris Basilij luculentā in simili argumento orationem. Ad vitam te vocamus, o homo: quid fugis vocationē ad bonorū participationem: quid negligis donū? Regnum cœlorum apertum est: qui vocat, non mendax est: via facilis est: non tempore, non sumptu, non negotio opus est. Qui i cunctariis? quid tergiuerlariis? quid iugum times, vel iuuenca nondum iugum experta? Bonum est, leue est, ceruicem non atterit, sed glorificat. Subde indomitā ceruicem, fias Christi iumentu, ne dimisso iugo, & vitā deges liberam feris te laniandā exponas. Gustate, & videte quoniam suavis est Dominus: dulcedinem mellis quomodo eam ignorantibus declarare possim? Gustate & videte. Optime etiam Gregorius Andream virum nobilissimum ab Imperatoris obsequio ad quod aspirabas, ad Christi obsequium retrahere conatur, Cur, inquit, magnifice sili non consideras, quia mundus in fine est: Omnia vrgentur quotidie, ad reddendas rationes æterno, ac metuēdo iudicio iudicimur. Quid ergo aliud nisi de eius aduētū cogitare debemus? Vita enim nostra nauiganti similis est: is nam que qui nauigat, stat, sedet, iacet, vadit, quia impulsu nauis ducitur. Ita ergo & nos sumus, qui siue vigilantes, siue dormientes, siue tacētes, siue loquētes, siue ambulātes, siue volētes, siue nolētes, per momenta singula quotidie ad finem tēdimus. Cum igitur finis nostri dies aduenerit, vbi nobis erit omne quod modo cum tāta cura queritur & cū sollicitudine congregatur? Nō ergo honores, aut diuitiæ quarēdæ sunt, quæ dimittuntur. Sed si bona quarimus, illa diligamus, quæ sine fine habebimus. Si autē mala pertimescimus, timeam⁹ quæ a reprobis sine fine tolerantur. Hoc ipsū vero esse in obsequio Principis, quāta est mentis occupatio in appetitu terrenæ gratiæ, & quantus est timor, ne hæc eadem gratia perdatur, si adepta fuerit? Perpēde ergo quæ pœna sit, aut prosperitatis desiderio fatigari, aut aduersitatis timore pauescere. Vnde magis suadeo, vt magnitudo vestra in suo proposito quondā in paucō tempore delectabili receptaculo peregrinationis viuere studeat, & quietam, ac tranquillam vitā ducere, sacris lectionibus vacare cœlestia verba meditari, in eternitatis amore se accendere. Sic autē viuere, iam in æternitatis vita partē habere est. Hæc magnifice sili loquor, quia multum te diligo: & quia in procellas, & fluctus cordis tēdis, verborum meorū funibus te ad littus reuoco: & si trahentem sequi volueris, quæ pericula euaseris, quæ

gaudate

Lib. 6.
 regis. ep.
 190.

gaudi
 ces. A
 pta in
 pertat
 aterit
 quæra
 vanita
 vtinat
 modio
 dit, qu
 scōndi
 priuat
 fers fo
 nem d
 omnis
 tecum
 & affe
 quā cu
 amori
 re nec
 tamqu
 dum, i
 somnu
 nar du
 Cantio
 fidelit
 re De
 procu
 ginant
 cors e
 quitas
 Qui
 dicit
 Sed ip
 gari ce
 tos. Fe
 cum. Ce
 lictum
 sollicit
 prope
 omni
 salute

gaudia inueneris, in ipſo quietis tuæ liſtore poſitus, agno-
 ſces. Addamus etiã Bernardũ, à quo illa ſunt præclare ſcri-
 pta in hãc eandem ſententiã. Cum enim de dignitate pau-
 pertatis loquutus eſſet, quæ reges facit, quæ alios recipit in
 æterna tabernacula, vt non modo patrociniũ ipſa ſibi nõ
 querat, iſdẽ & ferat indigẽtibus, hoc deinde addit de ſeculi
 vanitate. Verũ, inquit, qualibus iſta tu tibi impediãs rebus,
 vnam ſine diſſimulatione attendas. Væ, væ, vapor eſt ad
 modicum parens, quod æternæ felicitati aditum interclu-
 dit, quod perennis luminis incircumſcriptæ claritatem ab-
 ſcondit, quod vniuerſitatis ſcientiã fraudat, quod ſummæ
 priuat dignitatis honore. Quouſque tu tantæ gloriæ præ-
 fers forũ, quod hodie eſt, & cras in clibanũ mittitur, car-
 nem dico, & eius gloriã. Si quidem omnis caro fœnum, &
 omnis gloria eius tamquã flos fœni. Si ſapis, ſi habes cor, ſi
 tecum eſt lumen oculorũ tuorum, deſine iam ea ſequi, quæ
 & aſſequi miſerũ eſt. An non ea ſatius cum honore ſpernis,
 quã cum dolore perdis? An non ea prudẽtius Chriſti cedis
 amori, quã morti? Eſt in infidiis prædo, cuius manibus nec
 te nec tua potes ſubducere. Non poterit præuideri, quia
 tamquã fur in nocte, ita veniet. Nihil intuliſti in hũc mun-
 dum, haud dubium, quia nec quicquam auferes. Dormies
 ſomnum tuum, & nihil inuenies in manibus tuis. Sic Ber-
 nardus epiltola illa; multo vero grauius ſermone quodã in
 Cantica, vbi omnem hãc cunctationem, genus quoddam in-
 fidelitatis eſſe demõſtrat. Ego, inquit, omnes dico ignora-
 re Deũ qui nolunt conuerti ad Deum Neq; enim ob aliud
 proculdubio renuunt, niſi quia grauem, & ſeverum ima-
 ginantur, qui pius eſt, durum, & implacabilem, qui miſeri-
 cors eſt, ferũ, & terribilem, qui amabilis eſt, & mëtitur ini-
 quitas ſibi, formans ſibi idolum, pro eo, quod non eſt ipſe.
 Quid timecis modicæ fidei, vt peccata nolit dimittere? ſed
 aſſuit ea cruci manibus ſuis. Quod teneri, & delicati eſtis?
 Sed ipſe nouit ſigmentũ noſtrum. Quod male aſſueti, & li-
 gati conſuetudine peccãdi: Sed Dominus ſoluit compedi-
 tos. Forte ne irritat^r immanitate, & multitudine criminũ,
 cunctetur porrigere manũ adiutorij: Sed vbi abũdauit de-
 lictum, ſuperabundare & gratia cõlueuit. Au de veſtimẽto
 ſolicitũ eſtis, vel cibo, ceteriſq; corpori veſtro neceſſariis, &
 propterea cunctamini relinquere veſtra? Sed ſcit, quia his
 omib⁹ indigetis Quid vultis amplius? quid iã impedit à
 ſalute? Hactenus S. Bernardus. Poſtremo loco afferamus

Ep. 103.

Ser. 38.

Col. 2.

Pf. 102.

Pf. 145.

Rom. 5.

Matt. 6.

De per- etiã B. Laurentium Iustinianum, qui vniuersos homines à
 fec. mon. seculi vanitate deterret, & ad religionis quietem his ver-
 eor. c. 2. bis grauissime inuitat. O, inquit, prauaricatores redite ad
 cor, respicite à viis vestris, ne post paululum in aeternum
 pereatis. Cohibetè corda vestra, ne post suas abeāt concu-
 piscencias, ne quando vos rapiat mors, & nō sit qui eripiat.
 Vendite quę possidetis, vt hoc felici commercio cœlestem
 gloriã adipiscamini, Donate Christo quod seculo relicturi
 estis, pręmittite ante vos facultates vestras, vt tempore ne-
 cessitatis multiplicatę restituantur vobis. Volūtarię abre-
 nunciate mundo, ne cum mœrore de eodem exire cogamini.
 De necessitate facite virtutē, & post hęc vitã regnum
 accipietis aeternū. Finem illorum cognoscite, qui præcesse-
 runt vos, & viuere voluerunt vt vos. Nempe in seculo flo-
 ruerunt, diuitiis abundauerūt, & omni se voluptati dede-
 rūt: duxerūt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna des-
 cenderunt. Exiguo exultarūt tēpore, & aeterno dānati sunt
 exitio. Non sic autem cōtingit iis, qui Deo militāt, qui pro
 Christo animas suas tradiderunt, & sub præceptoris imperio
 absque vlla reque proprias crucifixerunt voluntates.
 Diuites, inquit Propheta, eguerunt, & esurierūt, inquiren-
 tes autem Dominum non deficient omni bono.

Psal. 33.

Sed si quis sit, qui adhuc tantis rebus non moueatur, quem tot rationes, tot sanctorum Patrum testimonia, tot exempla non conuincant, proponamus ei extremo loco suauissimã Saluatoris nostri exhortationem, vt si non hominū, Dei saltem respectu, ac reuerentia flectatur. Quid enim ait? Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Dei, inquit Basilius, ista sunt verba, quę siue vitę huius, in qua nunc sumus, siue futurę refectionem significant, illud certe apertum est, ea nos hortari, vt diuitiarum sarcina deposita, eaque in egētes distributa, vt innumerabilem pene peccatorum multitudinem, quę ex diuitiarum studio cumulata est, per elemosynã, & confessionem deleamus, accedamus ad monachorū vitam: crucē gestaturi. Quocirca qui sibi proposuit Christo obedire, & ad vitam omnium rerum possessione nudã, nullisq; huius seculi curis distractã festinat, is vere admirabilis, & beatus dicendus est. Hęc quidem Basilius. Nos igitur hoc ipsum oraculum, tanquam nostrum, ac de nobis editum, diligentius consideremus, atque, vt id iucundius non tamquam ex scripto, sed de eiusdem ore accipiamus. representem

*Serm. de
 abd. sec.*

Scholas
 423.
 Scripser
 386. et
 Seculi
 687.
 peccat
 uita.
 bia. 6.
 Expressu
 torren
 in pei
 32. 68.
 Seculari
 ciam
 269.
 milis
 bus. 30
 te. 24.
 mio
 Seculari
 molest
 quide
 solati
 Eorum
 100.
 Multo m
 nibus.
 capita
 uari
 Exhorta
 quon
 Seru
 dum.
 Seru
 tela
 Societas
 422.
 religi
 rarius

Scholas habere conuenit religiosis.

423.

Scriptura sacra multiplex sensus.

186. eius magna iucunditas. 385.

Seuuli mala fallacia. 686. breuitas.

687. miseria. 688. cœcitas, ibi

peccata. 689. Scopuli tres, di-

uinita. 55. luxuria. 59. super-

bia. 61.

Expressum est per Sodomã. 62. per

torrentem factum. 276. semper

in peius ruit. 53. descripto eius

12. 688.

Secularium pericula. 64. 245. ex in-

citamentis ad peccatum. 47. 71.

269. ex mundi legibus. 48. ex

malis exemplis. 49. ex occasioni-

bis. 50. 626. ex propria volunta-

te. 244. idque etiam si matrimo-

nio iuncti sint. 241.

Seculariũ seruitus. 526. 546. 631.

molestia infinita. 276. 541. &

quidem sine ullo condimento cõ-

solationis. 616.

Enim opera fere merito vacua.

160. 163.

Multo magis expositi sunt têtatio-

nibus, quam religiosi, ex triplici

capite. 626. quam difficulter sal-

uari possint. 689. 759.

Exhortatio SS. Patrum ad relin-

quendum seculum. 771.

Seuulum vis ad hominem illicien-

dum. 122. 651.

Seruitarum origo. 415. Sunt in tu-

tela B. Virginis. 229.

Societas I E S V est ordo clericorũ.

422. coniungit munera cleri, &

religionis. 423. colit studia lite-

rarum. 497. quos fructus fecerit

in ecclesia. 478. quando in In-

diam introduita. 482. quot ibi

martyres habuerit. 483.

Nomen IESV pollicetur ei uberem

gratiam. 153.

Est in tutela B. Virginis. 230.

Multi in ea sunt claro sanguine.

446.

Eius regula facta Deo inspirante.

175.

Refugit honores ecclesiasticos. 259.

Ab initio oppugnata, & à Deo de-

fensa. 9. in Anglia proscripta. 7.

Solitudinis multa incommoda. 190.

262. etiam urbana. 267.

Status dicitur à stabilitate. 27. ideo

simplices clerici seculares nõ sunt

in statu. 246.

Superbia quam damnosa anima.

61. pericula multa in dominan-

do. 239.

Superiores in religione sunt loco

Dei. 170. 632. quam sint vtilis.

165. 529. quam amanter subditis

consulant. 170. sunt eorum serui.

512. 630. debent eos intime co-

gnoscere. 168.

Quam bene instituti sint in pote-

state. 511. & in modo eos eligen-

di. 512.

T

Temperantia victus cohibet

passiones. 555.

Temperantia perfecta inest in statu

religioso. 336.

Tentationes demonum periculo-

sa. 51.

Tætationes in religione facile vincũ-

tur ex Dei ope. 530. 624. ex ipso

loco.

I N D E X

- loco 625. & si patefiant Superio-
ribus. 106. 625. & praesidio voto-
rum. 210.
- Inter crebras tentationes necesse est
aliquando vulnerari. 308. 657.
- Tentationes omnes à Deo permit-
tuntur. 623. earum utilitates ibid.
- Terrena omnia vilia. 283. 326. no-
cent anima quacumque sint. 649.
- Torrens utendum ac si non via-
mur. 765.
- Terrena omnia semper fluunt. 652.
- Ex eorum contemptu nascitur trā-
quillitas animi. 311.
- Theologiae amplitudo, & iucundi-
tas. 385.
- V.
- V**irtutes exercitatione acqui-
runtur. 146.
- Sunt homini faciles ex inclinatione
natura. 547. & ope gratia. 550.
- Virtus est sola materia honoris.
519. ei summus honos habetur in
religione. 510.
- Virtutes omnes cōtexta sunt in sta-
tu religioso. 332. & seq.
- Vnio & caritas à Christo commen-
data. 82.
- Vnionis fraternae iucunditas, quia
naturalis. 579. propter similitu-
dinē. 579. propter virtutes. 580.
& dotes. ibi. & firmitatem. 581.
propter ordinē, & modestiā. 582.
- Vnio fraternae non potest esse sine
castitate. 86.
- Vnio religiosorum inter se magna.
23. 24. 514. est summa quae esse
possit. 183. 187. 278. ea verò quā
pulchra res sit. 186. non potest
fundari nisi in caritate. 334.
- Iuuat etiam ad fructum proximo-
rum. 489.
- Vocationis religiosa exemplar in lo-
deis. 525. 541. 744.
- Modus cognoscēdi vocationem De-
731. ratiocinatione. ibid. oratione.
732. consilio, sed peritorum. 730.
- À Deo solo est. 376. 702. non potest
esse à dæmone. 734.
- Afferit gratiam ad opera religio-
nis. 550.
- Esti cuiusdam exequēda. 706. & seq.
- Tentationes quae eam oppugnant.
526. 756.
- Ira Dei in eos qui eam respiciunt.
63. 667. 769. aut qui admissam
repudiant. 746. vel qui in alios
impediunt. 527. 721.
- Vocationes varia ex varijs occasio-
nibus. 735. etiam per tribulatio-
nes. 737. & ex alijs causis. 739.
- Voluntas propria quārum necitat.
132. est seruitus. 632. eius abdi-
catio quam sit utilis. 244.
- Voluntas propria in religione perfe-
cte abnegatur multis modis. 139.
- Voluntatis nostrae consensus cum di-
uina facit similem Deo. 351.
- Voluptates terrena viles. & imita-
fecte. 534. & 619. cum seq.
- Vide Delectationes.
- Voti definitio. 199. facit animam
Dei sponsam. 363. similem Deo.
352. facit opera meliora. 200. sta-
bilis voluntatem. 201.
- Vota religiosa instituta sunt tem-
pore Apostolorum. 404. 406. se-
lennitas tamē eorum aliquando
post. 407.
- Votorum vinculum confert etiā ad
fructum proximorum. 645.

bene vivere. 172. quia viā indicant. 173. quia Deo inspirante fiunt. 174

RELIGIO significat statum & virtutem. 26. eius definitio vt status est. 27. vt virtus, officium. 26. partes. 28

Est diuinitum. 1. 16. 597

Eius utilitas. 2. 68. 269. 273 dignitas & excellentia. 280. incunditas 330. 360. 757. quies. 128. 128. 345. etiam in corpore 566. 621

Comparatur dentibus 17. munitioni. 18. ossibus corporis. ibid. domui Salomonis. 4. scala Iacob 19. monti Tabor. 19. palma 103. thesauro abscondito. 173. melodia. 3. clauis argenteo 270. terrae promissionis. 569. perpetuo conuiuium. 240. 563. arci. & agro 16. 19. 625. stabulo euangelico. 698. 755. nauis paradiso terrestri. 597. & caelesti. 599 726

Habet triplex bonum, vile, honestum, & delectabile. 29. 280. est summum beneficium ex termino à quo, & ad quem. 269. 276

Est alter baptismus. 106. est schola omnium virtutum. 148. est instrumentum ad perfectionem aptissimum. 647. est status poenitentiae. 108. & ideo dicitur carcer. 634

Tradit hominem Deo perfecte. 42 330

In ea etiam minima sunt valde uti la. 173

Eius palebrutudo crescit ex multorum aggregatione. 3. 279. est perfectissima respublica, tum in iis

qua ad caput pertinent. 510. tum qua ad membra. 512. & nobilior humanis politis. 50. leuius aequalitas inaequalis pulchra. 3. 512. confert etiam ad sanitatem corporis. 570. 679.

RELIGIOSVS STATVS, ad eum requiritur votum & confirmatio Pontificis. 27

Eius antiquitas à tempore Apostolorum. 402. institutus est ab ipso Christo. 397. praesignificatus in lege veteri. 393

Habet summam perfectionem. 341 comparatur Apostolis. 343. 380 prophetis & angelis. 344. & cum Abraham. 327 obinet primum locum in perfectione Christiana 397. 401

Continet omnes virtutes. 332. theologales. 331. morales. 331. earum propages. 337. dona Spiritus sancti 338

Has virtutes affert homini sine eius labore 1. 2. 271. 339

Inest in eo magna nobilitas. 281. & amicitia cum Deo perfecta. 362 est nobilior regia dignitate ob multa. 373. & seq.

Excedit naturae limites. 516. est quoddam perpetuum miraculum 346. 702

Dicitur vita angelica. 14. 16. 23. 106 & ipse habitus sanctus, & angelicus. 107

Est martyrium quoddam, quia resistit vitis. 356. ob paupertatem. 317. & obedientiam. 358. etiā ob mortem. ibi.

Habet certam promissionem caelestis

- stis gloria. 215.
RELIGIOSI HOMINES, hi dicuntur qui se totos Dei cultui dicarunt. 26.
 Religiosi sunt filij & sponsa Dei. 362. 364. sunt Dei tēplum. 366. & sacrificium. 278. 370. & quidem holocaustum. 380.
 Remoti sunt ab omni occasione peccati. 66. 68. 169. 395. 626.
 Eorum aspectus delectabilis. 382.
 Eorum opera fere omnia meritoria ex coniunctione cum Deo. 158. ex natura actionū. 159. ex oblatione sui. 162. ex consecratione. 368.
 Protectio Dei in eos. 9. 219. cura in victu. 222. 529. 675. & seq.
 Habent etiam talenta naturalia. 500. & praesertim doctrinā. 490. & eloquentiam. 498.
 Quāta eorum fuerit olim multitudo. 424. quem autē ordinem seruariant. 427.
 Debentur eis alimenta propter voluntariam paupertatem. 672. & fructum animarum ibi & obstaculus perfectionem. 673.
 Obligatio religiosorum peculiaris est in modo perueniendi ad perfectionem. 190. & ut ad eam aspirent, non ut peruenerint. 256. 660. quam autem turpe sit nisi aspirant. 745.
 Pro beneficio religionis tria debent Deo. 732.
 Non sunt domini sui ipsorum. 17. 42. 43. 350. 363. sunt mortui mundo. & sibi. 107. 329. 342. 368. 380. viuunt Deo soli. 362. 364. quanta autem huius vtilitas. 46. Sunt sibi inuicem fratres. 278. 579. sunt omnium serui. 335.
 Si vacui sunt bonis sua culpa sunt. 603. quia interdum ignorant bona sua. 10.
 Eorum peccata quomodo minor sint, quam secularium. 662. magis tamen apparent. 663. non debent tribui ipsi religioni. 664. cum seq.
 Misericordia eorum qui ad seculum redeunt. 746. 749. & poena 747. praecipitantur in omnia peccata. 750.
RELIGIOSI ORDINES, fere omnes à damone oppugnati, & à Deo defensi. 8. 225.
 Eorum varietas affert ecclesiae ornatum, & commodum magnā. 429. cum seq.
 Eorum triplex forma, actiua. 503. cōtemplatiua. 504. mixta, & haec optima. 505. 742.
 Religionū maior perfectio sumitur ex fine, & medijs ad finem. 741.
 Signa religionum in quibus riget obseruantia. 739.
 Descendere à perfectiori ordine ad imperfectiorem quam malum sit. 749.

S

Sacerdotes quam sancti esse debeant. 248. debetur eis honor ob coniunctionem cum Deo. 521.
 Sanctorum patrum libri quam cuncti. 588.

remus animo nostro illam eius sanctissimā, & omni amo-
 re, ac veneratione dignissimam imaginem, qualis olim in
 terris visus, & cum hominibus cōuersatus est pauper, & in
 speciem humilis, atque ignobilis, fabrique filius, idem ta-
 men Dei filius, verusque Deus, portans omnia verbo vir-
 tutis suæ, & in quo sunt omnes thesauri. Hunc igitur tan-
 quā patrem benignissimum, nostro que amore flagrantem,
 nostræ salutis, ac felicitatis cupidissimū, ita ad omnes cla-
 mare, & tamquam ex alto cōcionari cogitemus. Venite ad
 me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiā vos. *Mat. 11.*
 Tollite iugum meū super vos, & inuenietis requiem ani-
 mabus vestris: iugum enim meū suauē est, & onus meum
 leuē. Quasi expressius diceret. Filij hominū vsquequo gra-
 uī corde, aut quamdiu respicietis in vanitates, & insanias
 falsas? Quid stulto vos labore consumitis, dum gaudium,
 animique lætitiā quærentes, inter falsas diuitias, & inter
 honores huius mundi eam quæritis? Hæc omnia pondus
 sunt, & afflictio spiritus, nō requies, nec refrigerium, quo-
 niā & dum cupiuntur, angorem, & dum quærentur, labo-
 rem, & dum possidentur, sollicitudinē, ac curam ingētem
 afferunt. Igitur si sub hac sarcina & graui, & periculosa la-
 boratis, atque onerati estis, abiicite eam, & ad me venite.
 Quando enim vel apud me male, vel sine me bene vobis
 esse poterit? Ecce vos diabolus, & mundus ad se vocat, ego
 nem ad me vocō. Sed mundus vocat vt inficiat, diabolus
 vero vt etiam interficiat, ac tamquā lupus mactet, & per-
 dat. Ego autem cur, nisi vt reficiam? Reficiam enim vos in-
 terno pastu, qui vestra satiet desideria, qui sitim extinguat,
 qui requiescere vos faciat, vt nō sit ultra quod cupiatis. In
 me enim sūt pascua vitæ, in me verissima, & gratissima mē-
 tis refectio. Venite igitur ad me, meumque iugum vos ipsi
 tollite super vos; quoniam nemini ex lege, aut necessitate
 imponitur, sed volūrate suscipitur, eiq; hominis ceruicem
 humilitas, & obedientia inclināt. Habet & mundus iugum
 suum, immo non vnum, sed quiaque iuga, & ea quidē tum
 asperissima, & grauiissima, tū sine æternæ mercedis præmio.
 Cur igitur hæc potius seruitutē tam multiplicem, tam du-
 ram, ac ferream subire vultis, quā in mea seruitute, quæ ve-
 ra est libertas, omni deliciarū, & consolationū copia abun-
 dare? Hoc enim meū onus, on⁹ quidem est, sed leuē; & hoc
 iugum, iugū est, sed suauē. Non potest sine onere, & sine iu-
 go ad gaudiū perueniri, quoniā arcta est via, quæ ducit ad
 vitam,

vitam, & ipsum regem gloriae oportuit pati, & ita intrare in gloriam suam: sed tamē hoc quicquid est tribulationis, momentaneum est, & vbertate domus mea leue fit, ac suaue. Mea enim sunt hęc opera. Ego sum qui educo aquā de petra, oleumque de saxo durissimo, ego etiam computrescere faciam iugum hoc à facie olei, illius olei latitiae, quo ego inunctus prę participibus meis, illud deinde per me in meos participes copiose diffundo. Hic ergo inuenietis requiem animabus vestris, hic vera solatia: hic introduceam vos in cellam vinariam, in qua exultabitis, & in qua vinum illud bibetis, quod iustificat cor hominis. Neque hic tamen finis, sed initium gaudiorum. Restat enim post hęc vitam illa vita, & illa merces, quam oculus non vidit, & quę in cor hominis non ascendit, quoniam si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus eo honore, vt vbi ego sum, illic sit & minister meus. Tunc dabo vobis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris: tunc gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.

* * *

F I N I S.

eraret
onis,
c sua-
rá de
purre-
e, quo
me in
is re-
ncam
vinom
c ta-
hác
dit,
uis
us

